Universidad de Deusto
Biblioteca

AVERROES

METAPHYSICORUM LIBRI XII

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS STAGYRITAE LIBRI

METAPHY. XII. cum singulorum Epitomatis hactenus non impressis: Auerroëq; eius fidelis. interprete, ac M. Anto. Zimare apostillis: necnon duobus alijs lib. quos Aristotelem redolere docti contendunt, in quibus tam exactam diligentiam inuenies, ut nulla ex parte dānare possis.

BIBLIOTECA ONNIENSIS SOCIET. IESV
Traido de Oña en 1950 al separarse la Facultad

3887

LVGD. APVD IACOBVM GIVNTAM.
ANNO. M. D. XL

Traido de Oña en 1950 al separarse la Facultad
Bibliotheca Facult. Philosophiae Prov. Cast. Orient. S.I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

artem facit: sed in experientia casum.

dicens: sed in experientia casum. Fit autem ars cum ex multis experimẽtalibus conceptionibus vna fit vniuersalis velut de similibus acceptio. acceptionẽ em̃ quidẽ habere: qđ callie & sollicitudine laborantibus hæc cõtulit: & ita multis singularium experimenti est. Quod autem omnibus huiusmodi secundũ autẽ vnam speciem determinatis hæc egritudine laborãtibus cõtulit: vt phlegmaticis: aut cholericis: aut æstu febricitantibus artis est. Ad agere quidem igitur experientia nihil ab arte differre videtur: sed & expertos magis proficere videmus sine experientia rationẽ habentibus. causa autem est: quia experientia quidem singularium est cognitio: ars vero vniuersaliũ. Actus autẽ & omnes generationes circa singnlare sunt. nõ em̃ hominem medicus sanat nisi fortẽ accidens: sed aut calliam: aut socratẽ: aut aliquod sic dictorum: cui esse hominẽ accidit. Si igitur sine experimẽto quis rationem habeat: & vniuersale quidem cognoscat: in hoc autem singulare ignoret: multoties quidem curatiõe peccabit: singulare namq; magis curabile est. Sed tamen scire & obuiare magis arte quã experimento esse arbitramur: & artifices expertis sapientiores esse opinamur: tanquã magis secundũ scire sapientia oſa sequente. hoc autem est: quia hi quidem causam sciunt: illi vero non experti quidẽ em̃ sciunt ipsum quia: sed propter quid nesciunt: illi autem propter quid & causam cognoscunt. vnde & architectores circa quodlibet quidẽ huiusmodi honorabiliores & magis scire manu artificibus putamus & sapientiores: qa factorũ causas sciunt. illi vero sicut quædam inanimatorum faciunt quidem: non scientia autem faciunt: quæ faciũt: vt ignis quod exurit: inanimata quidem igitur natura quadam vnumquodque horum facere: sed manu artifices propter consuetudinem est tanquã non secundũ practicos esse sapientiores sint: sed secũdũ qđ rationem habent ipsi & causas cognoscũt. Et oino scientis signũ est posse docere: & ob hoc artẽ magis experimento scientiã esse existimamus. Possunt autem hi: hi autem docere non possunt: amplius autẽ sensuum neq; vnum sapientiam esse ponimus cũ his singulorũ cognitiones maxime proprie sint: sed propter quid de nullo dicunt vt propter quid ignis calidus: sed quia calidus solum sit. Primum quidem igitur conueniens est quamlibet artem inuenientem vltra omnes sensus ab hominibus mirari: nõ solũ, propter aliquam inuentorum vtilitatẽ: sed sicut sapientẽ & ab alijs

F

G

AA? & oẽs generatiões circa singulare sunt.

H

I

K

L

M

Oino scientis signũ est posse docere.

N

O

distin-

distinguentem. pluribus autem repertis artibus & alijs quidẽ ad necessaria: alijs vero ad introductionem existentibus: tales illis sapientiores esse arbitrandũ est: propter id quod illorũ scientiæ ad vsum non sunt. Vnde iã omnibus talibus institutis quæ non ad voluptatem: neq; ad necessitatẽ scientiarũ reperte sunt. & primum in his locis vbi vacabãt. vnde circa egyptũ mathematicæ artes primum constiterunt: ibi namq; gens sacerdotũ vacare dimissa est. In moralibus quidem igitur quæ sit artis & scientiæ differentia: & similium generum: dictum est. cuius autẽ gratia nunc sermonem facimus hoc est: quia nominatam sapientiã circa primas causas & principia existimant omnes. Quare sicut dictum est prius expertus quid quæcunq; sensum habentibus sapientior esse videtur. artifex enim expertis: architector autem manu artifice: speculatiui autem magis actiuis. Quod quid igitur sapientia & circa quasdam causas & principia sit scientia manifestum est.

P

Q

R

S

CAPVT I.

QVoniam autem scientiam hanc quæsimus: circa quales causas & circa qualia principia scientia sapientia sit: hoc vtiq; erit considerãdum. Si itaq; accidiat aliquis existimationes quas de sapiente habemus: fortasis ex his manifestius fiet: itaque primum existimamus sapiẽtem omnia maxime scire vt contingit. accipimus enim non singulariẽ scitiã eorum habentem. Postea difficilia cognoscere potẽtem: nec leuia homini noscere hunc dicimus sapientem. Sentire enim oſum est commune: quare facile & non sophõ. Adhuc certiorem: & magis causam dicentem sapientem circa omnem scitiã esse. Et sciẽtiarũ aũt ea quæ sunpsius causa: & sciẽdi gratia eligibilis est magis est sapiẽtia: quã quæ cuenientiũ gratia.

Cõditiones requisitę ad sapientem.

T

Singulariũ non est scitia.

V

Et principaliorem subseruiente magis esse sapientem: non enim ordinari sed ordinare oportet sapientem: neq; hunc ab altero: sed ab hoc minus sapiẽtẽ psuaderi. tales quidẽ igit̃ exterminationes & tot de sapiẽtia & sapientib⁹ habemus. Istorũ autem hæc quidem omnia scire vniuersalem scientiam maxime habenti inesse necesse est. hic enim nouit omnia aliqualiter subiecta. Fere autem & difficillima sunt hominibus: ad cognoscendũ quæ maxime sunt vniuersalia: nã à sensibus sunt remotissima. scientiarũ vero certissimæ sunt quæ maximæ priorũ sunt: nã quæ sunt ex pauciorib⁹ certiores sunt his quæ ex ad

X

Vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendũ.

Y

ditione dicunt: vt arithmetica geometria. At verò & doctrina
quæ causarũ est speculatrix magis. nãq; hi docẽt qui causas de
3 singulis dicũt. Et noscere & scire sui gra maxime inest ei quæ
maxime scibilis sciẽtiæ. nãq; q scire ꝓpter se desiderat: ipsam
maxime scientiam desiderabit. talis autẽ est quæ maxime sci-
bilis. maxime autem scibilia principia causæ: nã propter hoc
& ex his alia dignoscunt: sed hæc per subiecta. Maxime verò
principalis scientiarũ & magis principali subseruiẽte quæ cog-
noscit cuius causa sunt agenda singula: hoc autem est bonum
vniuscuiusq; totaliter aũt optimum in natura omni. Ex omni-
bus ergo quæ dicta sunt in eandẽ cadit scientiã quæsitum no-
men: oportet enim hanc primorũ principiorũ & causarũ esse
speculatiuã. etenim bonum & quod cuius gratia vna causarũ
est. Quare verò nõ actiua palam ex primũ philosophantib⁹:
nã propter admirari homines: & nũc & primum incæperunt
philosophari. à principio quidẽ per pauciora dubitabiliũ mi-
rantes: deinde paulatim procedẽtes: & de maioribus dubitan-
tes vt de lune passiõibus: & de his quæ circa solẽ & astra: & de
AA vniuersi generatiõe. Qui verò dubitat & admiratur: ignorare
videtur: quare & Philomites aliqualiter philosophus est. fabu-
la nãq; ex miris constituitur: quare si ad ignorantiam fugien-
dã philosophati sunt palã: quia propter scire studere persecuti
sunt: & non ad vsus alicuius causa. Testatur autẽ ipsum quod
accidit: nã fere cunctis existentibus quæ sunt necessariorum ad
BB voluptatem & eruditionem talis prudẽtia inquiri cæpit. palã
igitur quia propter nullã ipsam quærimus aliam necessitatẽ:
sed vt dicimus homo liber q sumet & nõ alterius causa est: sic
& hæc sola libera est sciẽtiarũ: sola nãq; hæc sui causa est: pro-
pter quod & iuste nõ humana putetur eius possessio. Multipli
citer enim hominũ natura serua est: quare secundum Simoni-
dem: solus quidem deus hunc habet honorem: vtrum verò nõ
dignũ quærere quæ secundũ se est scientiam. Si autem dicunt
illi quidẽ poẽtæ quia diuinũ natum est inuidere: & hoc contin
gere maxime verisimile & infortunatos oẽs supfluos esse. sed
CC nec diuinum inuidũ esse conuenit: sed secundũ prouerbia mul-
ta mentiuntur poẽtæ. nec tali aliam honorabiliorẽ oportet exi
stimare. nam maxime diuina & maxime honorãda. Talis au
tem dicitur vtiq; erit solũ: quã enim maxime deus habet: dea
scientiarum est: & vtiq; si sit diuinorum aliqua: sola autem ista

ambo

Propter admirari homines & nunc & primũ cepe runt philosophari.

Sola hic scientiarũ libera est.

Homĩm natura multipliciter serua est.

Mẽtiuntur multa poẽtæ.

ambo hæc sortita est, deus enim videtur omnibus causa esse &
principiũ quoddã, & talem solus aut maxime deus habet ne-
cessario res quidẽ igitur omnes: ipsa vero dignior nulla. Opor
tet autem aliqualiter constituere ordinem ipsius ad contrariũ
nobis quæ à principio quæstionũ: incipiũt quidem enim vt di
ximus omnes ab admirari si ita habent quemadmodũ anthos
nomata nondũ speculãtibus causam vt circa solis cõuersiones
aut diametri cõmensurationem, mirũ enim videtur esse omni
bus siquid numerorũ nunc mensuratur, oportet autem in con-
trariũ vt ad dignius iuxta prouerbiũ cõfirmare: quemadmodũ
& in his cũ didicerit, nihil enim ita mirabitur vir geometris
bus quã si diametri cõmensurabilis fiat. Quæquidẽ igitur sit
natura scientiæ quæsite: dictũ est, & quæ sit intentio qua: oportet adipisci quæstionem, & totã methodũ. CAPVT. II.

DD Deus oĩbus videtur causa esse & principium.

QVONIAM autem manifestũ ꝙ earũ quæ à prin A
cipio causarũ oportet sumere scientiã, tũc enim sci
re dicimus vnũquodq; quãdo primam causam co-
gnoscere putamus. Causæ vero quadrupliciter B
dicũtur quarũ vnã quidem causam dicimus esse substãtiam &
quod quid erat esse: reducitur enim in ipsam quare primũ ad
rationem vltimã: causa autem & principiũ ipsum quare pri-
mũ. Vnã vero materiã & subiectũ, tertiã autem vnde prin-
cipiũ motus: quartã vero ei causam oppositam, & quod est cu
ius causa & bonũ, finis enim generatiõis & motus omnis est.
Sufficiẽter enim quidem igitur de his speculatũ est in his quæ
sunt de natura, accipiamus tamen à nobis priores ad entiũ per
scrutationem venientes & de veritate philosophantes. palam
enim quia & illi dicũt principia quædã & causas. Si igitur illo
rũ scientias in mediũ attulerimus: aliquid euenerit sane quod
ad propositũ doctrinæ huius accõmodabitur. Aut enim aliud
aliquod commune genus inueniemus: aut modo magis dictis
credemus. Primũ igitur phylosophantiũ plurimi solas eas C
quæ in materiæ specie put: uerunt omniũ esse principia: nam
ex quo sunt omnia entia, & ex quo fiunt primo & in quid cor
rũpetur vltimo: substantia quidem manente: in passionibus ve
ro mutata: hoc elementum, & id principiũ dicũt esse eorũ quæ
sunt, & ꝓpter hoc nõ generari quicq; putat: neq; corrũpi: qua
si tali natura semper conseruata sicut neq; dicimus Socratem:
neq; generari simpliciter quãdo fit bonꝰ aut musicus: neq; cor

Opiniones circa causã materialem.

Thaletis opinio ponẽtis aquã principium. H

rũpi quãdo deponit habitus, istos: propterea quod subiectum maneat sortes ipse sicut nec aliorũ nihil. Oportet igitur esse aliquã materiã aut vnã aut plures, vna ex quibus fiunt alia cõseruata. Pluralitatẽ tamen speciẽ talis principij non idem omnes dicunt: sed Thales quidẽ talis physiosophiæ princeps aquã ait esse, vnde & terrã esse super aquã asserebat: forsan opinionem hãc accipiens: quia cunctorũ nutrimentũ humidũ videbat esse: & ipsum calidũ ex hoc factũ, & animal hoc viuere ex quo sit vero hoc est principiũ omnium, propter hoc igitur eã est accipiens existimationẽ, & quia cunctorũ spermata, materiã habent humidã: aquæ vero natura principium est humidis. Sunt autẽ aliqui antiquiores & multũ ante eam quæ est nunc generationẽ & primos theologizantes sic putant de natura existimandũ. Oceanũ enim & Tethym generationis patrẽtes fecerunt sacramentũ deorũ aquã stygem ab ipsis poetis vocatam, honorabilius enim quoniã antiquis: sacramentũ autẽ quod honorabilius. Siquidẽ igitur antiquorũ aliqua ista & senior fuit de natura opinio forsan vtiq; incertũ erit. Thales quidẽ secundum hunc modũ pronũciasse dicitur de prima causa. Hipponẽ quidẽ enim omniũ nõ vtiq; aliquis dignificabit posuisse cum, his propter sui intellectus prauitatẽ. Anaximenes autem & Diogenes aẽrem priorẽ aqua, & maxime principiũ simpliciũ, corporũ ponunt. Hippasus autem metapontinus & Heraclitus ephesius ignem. Empedocles vero quatuor cum dictis addens terrã quartũ: ea nãq; dixit semper manere & nunquã fieri nisi pluralitate & paucitate cõgregata & disgregata in vnũ ex vno. Anaxagoras verò clazomenius isto quidẽ etate prior: factis verò posterior infinita dicit esse principia, nã ferè omnia corpora partiũ cõsimiliũ: vt igneẽ aut aquam ita generari aut corrũpi ait cõgregatione & disgregatione solũ: aliter autem nec generari nec corrũpi: sed manere sempiterna. Ex his quidẽ igitur solã quis causam intelliget eã quæ in materie specie dicitur. Procedẽtibus autẽ sic ipsa res viam verbi fecit & coegit quærere, si enim quã maxime, omnis corruptio & generatio ex aliquo vno aut pluribus est: quare hoc accidit & quæ causa nõ vtiq; facit ipsum subiectũ trãsmutare seipsum, dico autem veluti neq; lignũ neq; ęs alterarũ horum permutãdi est causa neq; enim lignũ facit lectũ, neq; ęs statuã: sed aliud quid mutationis causa est, hoc autẽ quærere est aliud principiũ quærere: vt si

F Anaximenis & Diogenis opinio. G

Hypasi & Hera. opinio. Em. opinio Anaxagore opinio. H

Opiniones de causa efficiente. I

vt si nos dicamus vnde principiũ motus. Igitur omnino qui talẽ à principio viã tetigerunt, & vnũ esse subiectũ, nihil difficultatis sibimet fecerunt, verũ quidẽ vnum omne dicentiũ qua si ab ea quæstione deuicti ipsum vnũ immobile dicunt esse, & naturã totam non solũ secundũ generationẽ & corruptionem hoc enim antiquũ est & quod omnes esse confessi sunt: verum & secundum aliquã mutationẽ omne est, & hoc eorũ est propriũ. Vnum ergo solũ dicentiũ ipsum esse nulli talem intelligere causam conuenit: nisi forte. Parmenidi, & hoc in tantum quia non solũ vnam causam sed & duas aliqualiter ponit esse causas, plura verò facientibus magis conuenit dicere, vt ipsum calidũ & frigidũ: aut igneẽ aut terrã vtuntur enim quasi motiuã habẽte materiã igneã qua verò & terra' & huiusmodi ecõuerso. Post hos autẽ & talia principia tanquã nõ sufficiẽtibus existentiũ generare materiã, iterũ ab ipsa veritate velut aiebamus coacti habitũ quærierũt principium, ipsius enim & bene hoc quidẽ eorũ quæ sunt habetur illa nõ fieri forsan neq; igneẽ neq; terrã neq; aliud nihil: nec veri simile causam esse nec illos cõueniens existimare neq; iterum ipsi antomatho & fortunæ tantã cõmittere rem bene habere: dicens, & aliquis intellectũ inesse qneadmodũ etiã in animalibus & natura causam & mũdi & ordinis totius vt excitans apparuit priores omnia præter cõueniẽtia dicentes. Palã quidẽ igitur Anaxagorã scimus hos sermones tetigisse: attamẽ habet prius Hermotinus clazomenius causam dicendi. Siquidẽ igitur opinãtes similis ipsius bene causam principiũ existẽtiũ esse posuerunt, & tale vnde, motus existẽtibus inest. Suspicabitur autẽ vtiq; aliquis Hesiodum primũ quęsiuisse huiusmodi, & vtiq; si quis alius amorẽ aut desideriũ inexistentibus quasi principiũ posuisset, & Parmenides etenim hic tentans mõstrare vniuersi generationem, primũ quidẽ ait deorsum amorẽ fore prouidentẽ omnibus. Hesiodus verò omniũ primũ chaos fuisse: deinde terrã latã & amorẽ qui omnia cõdocet immortalia: quasi necessariũ sit inexistentibus causam quæ res ipsas moueat vt cõgreget. His quidẽ igitur quomodo oporteat distribuere de hoc quis primus liceat iudicare posterius. Quoniã autẽ cõtraria bonis inesse videbantur in natura, & nõ solũ ordinatio & bonũ: sed inordinatio & turpe & plura mala melioribus & praua bonis: sic alius alius quis amorẽ introduxit & litẽ: singula singulorũ causam horũ,

N Hesiodus

Dictum Parmenidis.

Alia litera turpia & honestis. O

siquis enim assequatur & accipiat ad intellectū & nō ad quæ balbutit dicens Emped. inuenit amorem quidem causam esse bonorū: litem vero malorū, quare siquis dixerit quodāmodo dicere Empedoclem bonū & malum principia forsan bene di cet: si bonorū omniū & bonū est causa, & malorū malum, isti quidem igitur sicut diximus & vsq; ad hoc duas causas tetige runt: quas in physicis determinauimus materiā quidem, & id

Mene. p vnde motus principiū obscure quidem & non manifeste. Sed qualiter in bellis inerudit i faciunt: etenim illis circūducti sæpe bonas plagas faciunt, at ne illi ex scientia: nec isti sunt assimila ti scientibus dicere quod dicūt, his enim fere vsi videntur nihil nisi parū. Anaxagoras autē artificialiter vtitur ad mūdi genera tionem intellectu, nā quando dubitat quæ causa ex necessitate inest: tunc tradit ipsum: in alijs vero omnia magis causatur eo rū quæ fiunt quā intellectū. Empe. plus quidē vtitur causis: sed tamē nec sufficienter: nec in his inuenitur cp cōcessum est, à mul tis igitur arguitur in locis apud ipsum amor disgregat: lis aūt cōgregat: nā cū in elementa quidem ipsum esse à lite distrahi tur: tūc ignis in vnū & elementorū aliorū singula cōcernūtur cum autem iterū in vnum ab amore cōueniunt: necesse est rur sumvt ex singulis particulares secernātur. Empedocles quidem igitur præter priores prius hanc causam diuidens induxit non vnū faciens motus principium: sed diuersa & contraria. Am plius autem quæ in materiæ specie dicūtur elementa quatuor: primus dixit, nō tamen vtitur quatuor, sed vt duobus existenti bus solū igne quidē secūdū se: oppositis vero quasi vna natura terra & aere & aqua, sumet aūt vtiq; aliquis id speculās exvet sibus, hic quidē igitur sicut diximus sic & tot dixit principia.

Leucippus & democri. opinio. Leucippus ỹo & collega eius Democritus elementa quidē plenū & inane dicunt esse dicentes velut, hoc quidem ens: illud vero nō ens, horum autem: plenū quidem & solidū ens: inane quidem nō ens: propter quod & nihil magis ens non ente: aut esse dicunt: quia nec inane corpore, causas autem entiū hæc vt materiā. Et quemadmodum qui vnum faciunt subiectam sub stantiā alia passionibus eius generant: ratū & spissum princi pia passionū ponentes: eodem modo & hi dictas causas alio rū dicunt esse: has vero tres dicūt esse: figuram, ordinem, & po sitionem. Differre enim aiunt ens, & rythmo, & dyathigi, & tropi solū. Horū autem rithmus figura est, & dyathigi est or

do:

do: & tropi positio. Differt enim. a. a. b. figura: an autē a. na. or dine. z. autē ab. n. positione. De motu verō vnde & quomodo ineſt existentib⁹ & hi alijs: & similiter negligēter dimiserunt. De duabus quidē igit causis vt dixim⁹ intantū videt quæsitū esse prius. In his aūt & ante hoc vocati pythagorici mathe matica tāgētes primi aūt, pduxerūt: & ī eis nutriti horū prin cipia oīa esse putauerūt. horū aūt qm̄ numeri natura sunt pri mi: & in numeris videbant multas speculari similitudines: & existentib⁹ & factis magis cp in igne & aqua & terra: qa talis numerorū quidē passio iustitia: talis aūt anima & intellectus: alia verō tēpus & aliorū vt est dicere vnūquodq; sic. amplius aūt & harmoniarū in numeris speculātes passiōes & ratiōes: qm̄ & alia quidē numeris secundū naturā omnē videbant assi milata esse. Numeri aūt oēs natura primi elementa numerorū existentiū elemēta cunctorū esse existimauerat & totū cælū & harmoniā esse & numerorū & quæcūq; habebant cōsessa mō strare: & in numeris & harmonijs ad cæli passiones & ad par tes: & ad ornatū totū hoc colligētes adaptāt. & si qd alicui deſi ciebat anneclebant vt ipsis torum negociū esset connexū. dico autem puta quoniā defectus denarius esse videt: & omnē com prehēdere naturā numerorū: & quæ secundū cælū ferunt: decē quidē esse dicunt. solis aūt nouem existentibus manifestis: ideo antichanam decimam faciunt. De his aūt certius est à nobis in alijs determinatū. Sed cuius quidē gratia superuenim⁹ hoc est vt accipiamus & de his quæ possunt esse principia: & quo modo in dictas cadunt causas videntur: & hi numerum puta re principium esse. & quasi materiā existentibus: & quasi pas siones & habitus. Numeri verō elementa par & impar: & ho rum hoc quidem finitum: illud verō infinitum. vnum autem ex his vtrisq; esse: etenim parem & imparem: numerum autē ex vno numeros: sicut dictum est totum cælum. Eorundem au tem alij decem dicunt esse principia secundū correlationem di cta finitum & infinitum: par & impar: vnum plurale: dextrū sinistrū: masculinū fœmininū: quiescens motū: rectū curuū: lu cem tenebras: bonum malū: lōgius altera parte quadrāgulare: quēadmodū Alcmeō crotoniates suscipere existimat: aut hic ab illis: aut illi ab hoc hunc sermonem acceperunt. etenim fuit etate Alcmeon sene existēte Pythagora. his verō consimiliter enumerauit. nam ait esse duo multas humanorum dicens con

Alcmeō cro toniates.

trarietates:

trarietates:non sicut hi determinatas:sed quascunq; vt album nigrum:dulce amarũ:bonum malũ:magnũ paruũ: hic quidẽ indeterminate ꝓiecit de cæteris. Pythagorici verò & quot & quæ cõtrarietates enũciarunt. ab his ergo ambobus tm̃ est accipere:quia cõtraria sunt existentiũ principia: quot verò ab alijs:& quæ hæc sint:qualiter tm̃ ad dictas causas cõuenit addu cere:plane quidẽ nõ est dearticulatũ ab illis.videnť aũt in mate rie specie elemẽta ordinare.ex his em̃ vt ex eis quæ insunt con stituti & plasmari dicũt substantiã.Antiquorũ quidẽ igitur ele mẽta naturæ plura dicẽtiũ:ex his sufficiẽs est intellectui specu lari.Sũt autẽ aliqui qui de omni quasi vna existẽte natura enũ ciauerũt.modo verò nõ codẽ omnes:neq; ipsius bene.neq; se cundũ naturã.ad præsentẽ quidẽ igit causarum perscrutationẽ nullatenus congruit de ipsis sermo:nõ enim vt philosophorũ quidã qui vnum posuerunt ipsum esse ens:tamen generant ex materia quasi ex vno:sed alio dicunt hi modo. illi nanq; mo tum apponunt ipsum esse generantes:hi verò immobile dicũt esse:attamen tantum conueniens est præsenti speculatiõi. Par menides quidem enim videtur vnum secũdum rationem tan gere. Melissus verò ipsum secundum materiam: quare & hic quidem infinitum:ille verò infinitum id ait esse. Xenophanes verò primus horũ vnum dixit. Parmenides enim qui huius di citur discipulus nihil explanauit:neq; de natura horum neuter visus est tangere: sed ad totum cælum respiciens ipsum vnum dicit esse deum. Hi quidem sicut diximus prætermittendi sunt ad præsentem inquisitionem: duo quidem & penitus tanquã existentes parum agrestiores. Xenophanes & Melissus. Parme nides autem nihil videns visus est dicere:nam præter ens nihil dignatur esse ex necessitate ens opinatur esse vnum: & aliud nihil:de quo manifestius in physicis diximus.coactus verò ap parẽtia sequi:& vnum quidem secundum rationem:plura ve rò secundum sensum opinans esse duas causas & duo princi pia. Rursus ponit calidum & frigidum: vt ignem & terram dicens. horum autem quoniam secundum ens calidum ordi nat:alterum verò secundum non ens. CAP. III.

EX dictis quidem igitur de rationi cõsentientib⁹ iã sapientib⁹ hoc accepimus:ã primis quidem princi pium esse corporeũ: aqua nanq; & ignis & similia corpora sunt;& ab his quidẽ vnũ: ab illis verò plu

ra principia corporea:vtrisq; tamen hæc nihil materię specie ponentibus & eum hac illã vnde motus: & hanc ab his quidẽ vnam:ab illis verò duas. Posuerunt principium cuiuslibet specici corporum vnum quasi species materiæ.quidam autem posuerunt istam causam & coniunxerunt illud ex quo fit mo tus:& quidam posuerunt ista duo.& quidam vnum.

QVia antiqui primi naturales conueniunt in hoc:quod princi pium omnium generabilium est vnum quatuor elementorũ: & quidam ponunt ipsum ignem:& qui dam aerem: & quidã aquã.præter terrã nisi ponentes leges. Deinde de ipsis nar rando posuerunt principium &c.id est antiqui vero posuerunt princi pium vnum ex qualibet specierum corporum simplicium,scilicet quia quidam posuerunt ignẽ:quidã aquam:quidam aerem. Et dixit quasi species materie:quia materia est in potentia:ista autẽ in actu:& quia ma teria ã in rei veritate nõ generatur neq; corrumpitur:ista autẽ sunt generabilia & corruptibilia:& isti non perceperunt de causis nisi mate rialem. D.d.quidam autem posuerunt &c.id est quidam aũt dixerũt causam materialem esse:& addiderunt causam mouentem & agentẽ:& istorum quidam ponunt istam causam esse vnam:& quidam duas.

Igitur vsq; ad italicos & absq; illis mediocrius dixerũt alij de ipsis:attamen vt diximus duabus sunt causis vsi: & harum alteram:hi quidem vnam:illi verò duas faciunt illã: vnde mo tus. Vsq; ad tempus italorum & locuti sunt de istis alij mo dicum:sed sicut dixi qui ponũt causas duas diuersantur in alia causa.quidam enim dicunt ipsam esse vnam: & quidam duas, scilicet illud ex quo fit motus.

Potest intelligi per hoc quod dicit vsq; ad tempus italorum quod hi scierunt has duas causas.s.materialem & agentem.D.d.& locuti fue runt de ista alij modicum, scilicet de causa formali: narrauit enim hoc in alio tractatu de Empe.scilicet quod volebat demõstrare quid est os: & quid est caro:sed non propalauit quod forma rei debet esse principiũ aliud a se ex principijs,scilicet quatuor elemẽtis & lite & amicitia quæ ipse ponebat.Deinde dixit,sed sicut dixit &c.& innuit Anaxa.qui po nebat intellectum esse motorem tantum.& Empedo.qui ponebat duos motores,scilicet amicitiam & litem.

Pythagorici verò duo qdẽ principia faciũt secũdum eundẽ modũ:tantũ autẽ addiderũt ꝙ & propriũ eorũ est:quia finitũ & infinitum & vnum non aliquas alias putauerunt etiam na turas vt ignem:aut terram aut aliud aliquid tale:sed infinitum ipsum & vnum horum esse substantiam de quibus prædican tur:quapropter & numero esse substantiã omnium. Pytha gorici aũt dixerũt duo principia esse secundũ hũc modũ:& est illud qđ declaratũ fuit eis:& est ꝓpriũ eis dicere finẽ:& vnum & infinitũ:

1 Oẽs ãtiqui posuerũt ali quod elemẽ tũ ꝓ princi pio excepta terrã ꝓter ponentes le ges.Idẽ ifra A te.cõ.12.& 14.idẽ pri mo de aĩa. text.cõ.32. a Materia ł rei veritate ã neq; gñatur neq; corrũ pit. Idẽ pri mo phy.82. sed vide op positũ prio ph.cõ.60.

& infinitum:& non sunt assueti aliud appellare naturam. V.g. ignem & terram & similia:sed ipsum infinitum & vnum est substantia:& ex istis ea quæ ponũt & numerãt in græco albũ.

3 D,Pythagorici autem conueniunt cum naturalibus in hoc q̃ dicunt, qd̃ principia sunt duo:sed secundũ modũ qui apparuit eis nõ secundum modum qui apparuit naturalibus. Et cum.d.hoc in quo conueniunt hæ duæ fecte.d.q̃ est proprium pythagoricis.&.d.& est proprissimum dicere &c.i.pythagorici ponunt hæc duo principia.Vnum autem eorum finem & vnum quæ significãt eandẽ intentionem apud eos. Secundum autem principium ponũt infinitum.Et hæc duo secundum istos sunt secundũ materiã & formã:nõ secundũ materiã & agẽs sicut erãt apud antiquos naturales. D.d.& nõ sunt assueti appellare &c.i. & ista holes cum hoc q̃ ponũt hæc duo principia cõmunia omnibus naturalibus nõ ponũt principiũ naturale rebus naturalibus: sicut fecerũt naturales de hoc qd̃ ponũt principiũ naturale rerum naturaliũ.V.g. ignem & terrã: & inuute q̃ hoc diminutionem earum cum non posuerunt rerum naturalium principium naturale.Non enim posuerunt hæc duo principia nisi secundum quod opinabantur illa esse principia rerum:& quod numer? est substantia rerũ naturalium,& qd̃ principia substantiæ sunt substantiæ:& hoc intendebat cũ.d.& ipsum infinitũ:& vnũ est substantia.i. sed nõ posuerunt ipsum infinitum:& ipsum vnũ principium entium nisi secundum q̃ est substantiæ:& secundum hæc duo principia: sunt etiam substantiæ:qa sunt principium numeri:qui est substantia entium: principiũ enim substãtiæ debet esse substãtia. D.d.Sed ex istis &c.i.ex istis duobus principiis posuerunt entia quæ dicunt esse numerũ idest cũ existimauerunt entia esse numerum: & quod principia numeri sunt vnum & multum:dixerunt quod hæc duo principia sunt entium.

De his igitur secundũ hunc enũciauerunt modum: & de eo quidẽ quod quid est dicere & diffinire cœperũt:valde aũt simpliciter tractauerunt:superficialiter autẽ diffinierunt:& cui primo inerat terminus dictus hoc esse substantiam rei putauerunt vt siquis existimet ratione idem esse duplum & dualitatem:eo quod ineſt primo duobus duplum:sed fortasse duplo & dualitati non idem est esse.si autem non multa ipsum vnũ erit quod & illis accidit.de priorib? quidem igitur & alijs tot est accipere. Et vsi sunt consideratione valde simplici in diffiniendo manifestum:& primum ens per diffinitionem quam dixerunt.Et hoc est quod existimauerunt esse substantiã rei: sicut homo existimat quod duplum & dualitas est idem: quia duplum prius est dualitate:sed non secundum modum secundum quem aliquid est duplum est duo.Si igitur non fuerit ita vnum erit multum.Et hoc est quod accidit illis. & inueniuntur de priori & posteriori alia talia.

4 Idest.& cum isti holes.s.Pythagorici voluerunt cõsiderare de entib? posue-

posuerunt suam consideratione in eis, in eo quod est valde simplex cum diffinierũt primum ens,& illud quod est magis manifestum: & est magis dignũ in esse,& cognitione.s.substãtia per diffinitionẽ quã dixerunt.s.quia dicunt ipsum esse infinitum, & vnũ,& numerũ. D.d.& hoc est quod existimabant &c.id est,& hoc quod existimabant q̃ natura entium est natura numeri,quia numeri prædicantur de entibus,est sicut existimatio eorum qui existimant duplum & dualitatẽ esse idẽ,id est,eiusdem naturæ,quia duplum est vniuersalius dualitate,& prius ea naturaliter,quod describitur sic,quod cum auferatur,auferatur aliud,& nõ econuerso,& cum aliud est erit illud. D.d.sed nõ secundum modũ.i.sed nõ secũdũ modũ secũdũ quẽ aliquid est duplũ est duo.i. q̃ cũ de aliquo aliqua plura vno prædicanť,nõ est necesse vt eodem mõ prædicentur de eo,neq̃ vt prædicatũ dem̃ stret substantiã illius. D.d.si igitur non fuerit sic,erit vnũ multũ.i.si igitur natura posterioris nõ fuerit alia a natura prioris,tunc natura vnius & natura pluris erunt eadẽ, & intendebat per hoc qd̃ si entia essent numeri,quia numerus est prior entibus,tunc plus esset vnum,& vnũ plus. D.d.& hoc est quod accidit illis,id est, & impossibile accidens dicentibus entia esse numerum est sicut impossibile accidens opinantibus esse vnum plus,id est, quod contraria sunt vnum,quia sunt in vno. D.d.& inueniuntur de priori & posteriori alia talia.id est,& multa alia talia sunt priora sensibilib? hoc modo prioritatis sicut est numerus. Quia igitur fecerunt numerum esse substantiam sine illis alijs prioribus naturalibus,& omnia ista reducũtur ad hoc quod prius secundum diffinitionẽ nõ debet esse prius natura secundũ esse,& hoc magis declarabitur in tractatibus substantiæ.

Post dictas vero philosophias Platonis superuenit negociũ, in multis quidem hos sequens,aliã vero præter Italorum philosophiã habens. nã ex nouo consentiens Cratyli & Heraclitiopinionibus sensibilibus omnibus semper defluẽtibus,& scientia de eis non existente hoc quidem & posterius ita suscepit. Socratevero circa moralia negociante,& de tota natura nihil.

Et post hoc quod dictum fuit de modis philosophiæ inuenta fuit philosophia Platonis,& sequebatur illos in multitudine.in vnitatibus aũt erat secũdũ opinionem Italorum. & primus qui contingit post Demo.fuit opinio herculeorũ. s.q̃ oia entia sunt semper in fluxu,& quod nulla est in eis scientia.istas igitur opiniones secũdum hoc accepimus in postremo.Socrates autem locutus fuit in moralibus. & nihil dixit de natura.

D.d.& postq̃ inuẽti fuerũt isti modi philosophiæ.s.pythagoricorũ, & vt qui ponebãt mathematica principia entiũ & naturaliũ.s. Anaxagoræ,& Empedoclis & Democriti inuẽta fuit philosophia Platonis. &.d.q̃ cõsequebatur illã in multitudine.i.quod Plato consequebatur in pluribus suis opinionibus opinionem pythagoricorũ:& in paucioribus opinionem Italorum,& fuerunt primi naturales in Italia.scilicet Anaxa.& Empe.& Demo. Et.d.q̃ Platosequebatur in maiori parte philo-

B Prius natura?dicitur sic,q̃ cũ auferi,auferetur aliud & non econtra.Idem.5. met.capi.de priori.&.8. phi.cõ.35.& quæ ibi.

C Socrates circa moralia negociatus est, & circa naturalia nihil.

5 Primi naturales in Italia fuerunt Anaxa.Empe.& Democ.

mo. Plato opinabat̃ naturã formarum, & numeri eidem esse. vide ꝓ hoc. 8. met. tex. cõm. 10

te philosophiæ suæ eos qui ponebant mathematica causas rerum sensibilium, quia Plato dicebat formas esse, & opinabatur naturã formarũ, & numeri naturam esse eandem, vt declaratũ erit in tractatibus substãtiæ, & opinabatur ꝙ. 4. elementa sunt cõposita ex superficiebus æquilium laterum & angulorum, & sunt quinque dictæ corpora in vltimo Euclidis, & consequebatur naturales in dicendo esse primam materiam &. 4. elementa esse. D. d. & primum quod cõtingit post Demo. fuit opinio herculeorum qui faciebãt dubitare oẽs dãtes se ad philosophiã in illo tẽpore, & dicebãt ꝙ nulla est scientia. Scientia ẽm est necessaria & semp, & nihil est hoc de quo pẽdeat scia, nisi sensibilia quæ sunt semp in trãsmutatione, & cũ scitũ est semp in trãsmutatiõe, igit & scientia semper est in trãsmutatione, & scientia trãsmutata nõ est scientia, ergo nulla est scientia.

D

Ratio negãtiũ scientiã. de qua tati? in. 4. huius.

D. d. & istas opiniones &c. i. istæ igit opiniões prædictæ pervenerunt ad nos de cõsiderantibus in philosophia vsq; nunc. Socrates vero fuit primus eorũ q̃ locuti fuerũt de philosophia morali, et nihil addidit eis q̃ dicta fuerint ab antiqs in philosophia speculativa.

In his tamen vniuersale quærente, & de diffinitionibus primo intellectum firmante illum suscipiens propter tale putauit, quasi de alijs hoc factum & non de sensibilium aliquo. impossibile nanque est communem rationem esse alicui sensibilium semper transmutantium, sic itaq; talia quidem entium ideas & species appellauit, sensibilia vero propter hoc, & secũdum hoc dici omnia, nam secundum participationẽ esse multa vnicorum speciebus, participatione vero secundum nomen transmutatum. Pythagorici quidẽ enim existentia dicunt esse numerorum mutatione. Plato vero participatione nomẽ trãsmutans, participationem tamen aut imitationem quæ fit vtique specierum dimiserunt in communi quærere. amplius autẽ præter sensibilia, & species mathematica rerũ inter media dicit esse & differentia à sensibilibus quidem, quia sempiterna sunt & immobilia à speciebus, eo quod hæc quidẽ multa quædam similia sint. species autem ipsum vnum vnaquæq; solũ. quoniã autẽ species causæ sunt alijs. Elementa illarũ omnium quæ sunt elementa esse putauit. Magnum igitur & paruũ vt materiam esse principia, vnum autem vt substantiam dixit.

Et hoc fuit dictũ qa fuit acceptũ ꝙ esse illius fuit ad modũ essentiarũ rerũ, & in sensibilibus nõ est aliqd fixũ, neq; etiã est possibile vt sensibilia habeãt aliquẽ terminũ cõmunẽ, cũ semper sint in transmutatione, & vocauit illa quæ sunt entiũ eadẽ formis oĩa aũt sensibia dicunt ꝓ ista, & ꝓpterea multa vniuoca sunt cõmunia in specie. sed ipse addidit equiuocationẽ. Pythagorici verũ secũdũ similitudinẽ dixerũt ꝙ entia sunt vnũ.

Plato

Plato vero addidit æquiuocationẽ. cõmunicatio vero aut similitudo quæ est inter species dimiserunt perscrutationem vniuersalem de eis, & non contradixerunt nisi in sensibilibus & in spẽbus mathematicis q̃ dicũt ẽ media inter sensibilia: sensibilia autem quidam sunt semper non mobilia. species autem sunt ea quæ inueniũtur ad multa. & species est illud quod inuenitur cuilibet, & species etiam est causa aliarum rerum.

Quia dubitatio herculeorum mouit Platonem ad dicendum formas esse incepit hic declarare quomodo illud mouit eum ad credendũ hoc. 6

Et dicit quia accepit &c. id est, & mouit Platonem ad dicendũ formas esse, quia inuenit in vnoquoq; genere & in vnaquaq; specie ꝙ esse istius indiuidui in illo est secundum modum esse aliorũ indiuiduorũ in illo genere. & hoc est impossibile vt esset accidẽtaliter. & opinat? fuit quod nihil in sensibilibus est fixum, & ꝙ impossibile esset etiã vt sensibilia haberẽt diffinitionẽ in qua cõmunicarẽt cum semper sint in transmutatione, ideo opinatus est ꝙ intẽtiones quæ inueniunt in indiuiduis vniuscuiusq; speciei exdẽ sunt, & diffinitiones rerũ sunt res necessariæ extra animã, & vocauit eas formas & exemplaria, scilicet formas rerũ sensibiliũ, & exemplaria quæ aspicit sicut artifex inspicit formas artificiati, & si non, tunc quodlibet esset a quolibet, & non esset ex spermate hominis homo semper, neq; a spermate equi equus semper. D. d. oĩa autem sensibilia &c. id est. & opinati sunt propter hoc ꝙ omnia sensibilia diffiniuntur per istam naturam, & inueniuntur per illã. sicut res a suo exemplari. D. d. & multa vniuoca &c. id est, sed nominavniuoca significant de multis rebus eandẽ cõmunẽ intẽtionẽ in eis, & secũdũ sermonẽ in formis nõ erit hæc intẽtio eadẽ cõmunis multis, & sic nẽt nomina specierũ cõmunia & nõ erit intentio vniuersalis alicuius nomẽ. & ideo. d. quia addidit æquiuocationẽ. D. d. Pythagoras vero &c. i. pythagorici inducti ad dicendũ entia esse numeros per similitudines, quia assimilauerũt numeros entibus & crediderunt eos esse entia, & ideo nõ cõtingit eis habere nomẽ cõmune inter numeros & entia, neq; fuerũt coacti ad dicendã nomen in arabico vocatũ nomen æquiuocũ cõmune in speciebus. Plato autem addidit nomen commune. Et forte innuit per hoc antiquos opinantes ꝙ causæ entium sunt genera vniuersalia sicut vnum & ens. Isti enim non credebant nomen hoc æquiuocũ esse, & ex hoc errauit Parmenides cum non distinxit inter hoc nomen ens qd̃ significat vnum in numero, aut vnũ in genere, & credidit omne ens esse vnũ in numero. D. d. communicatio autẽ & similitudo &c. & innuit per hoc Platonẽ, qm̃ cũ fuit perscrutatus de cõmunicatione inter indiuidua debebat perscrutari de coniunctione inter species, & d. hoc quia cõtingit ei cũ dixit. in vltimis speciebus esse formas, dicere hoc in alijs speciebus. & sic formæ haberẽt formas, & sic in ĩfinitũ. aut diceret qd̃ oẽs species sunt res intellectæ existẽtes in anima, & non habẽt esse extra animã. D. d. sed nõ cõtradixerunt nisi in sensibilib? &c. i. & causa in hoc ꝙ cõsiderauerũt de natura specierũ, & nõ de natura generum est, qa cũ perscrutatio eorũ fuit secũdũ cõtradictionẽ, nõ secũdã perscrutationẽ

Pro deductione istius cõsequentie Platonis. vide. c. 31. septimi huius.

tionē,ideo qđā cōtradixerūt herculeorū quæstioni in ablatione scīētiæ a sensibilibus dixerūt formas esse & naturā mediā inter formas & sensibilia vt dissoluat ab eis per hunc sermonē quæstio in vtroq;,& si cōsiderassent in re secūdā naturā eius, tūc responsio esset eadē in sensibilibus & mathematicis. Et quia ista cōtradictio fuit corrupta, incepit dicere cōtradictionē iustā cōtra istos,&.d.sensibilia aūt quædam sunt &c.i.dicere aūt q; sensibilia semp sunt in trāsmutatiōe, cōtradicit sic, qm̄ entia sensibilia quędā sunt nō trāsmutabilia essentialiter sed gmanē tia.s.forma,& quędā sunt trāsmutabilia semp.s.materia, & hoc quod dicit species aūt sunt illa quæ inueniunt &c. cōtradicit opponendo sermoni de formis,& opponēdo dicētib⁹ q; nulla est res in qua communi cāt indiuidua nisi nomē tm̄,& isti sunt illi qui destruūt scīētiā. qm̄ cū manifestū est de diffinitione speciei, q; est intētio existēs in pluribꝰ secūdū numerā secundā q; vnūquodq; eorū est ens, manifestū est q; forme abstractæ impossē est vt sint in sensibilibꝰ, ita q; sint eędē, nedū vt demōstrēt essentiā eorū. & sic apparet ex ista diffinitiōe q; illa multa de qbꝰ prædicant spēs cōicant in eadē intētione nō in eadē dictione. D.d.& spēs est causa aliarū rerū.t.causa scīētiæ indiuiduorū nō cā diuiduorū.

Ex illis enim secūdum participationē vnius speciei esse numeros,vnum tamen substantiam & non aliquid aliud ens dici vnum consimiliter pythagoricis,dixit,& numeros esse causas materiæ substantiæ similiter vt illi. Et quæ sunt ex illis secū dū cōmunicationē in vno sunt species,qui aūt dixit,q; vnū est substantia & nihil aliud est ens quod dicatur esse vnū dixit sermonem propinquum sermoni pythagoricorum.s. q; numeri sunt causæ substātiæ aliarum rerū ista enim est opinio illorū.

7 Forte intēdit facere differētiā inter indiuidua & speciē, & cū dixit. & quæ sunt ex istis, innuit indiuidua, &.q.d.intentio autē vna quæ est in istis rebus indiuidualibus secūdū q; nō cōmunicāt in ea, sed appropriāt vnicuiq; eorū est vnū indiuiduale, intētio vero vna in qua cōmunicāt,dicit species. D.d.qui aūt dixit quod vnū est substātia, & nihil aliud &c.i.q aūt dixit q; vnū in numero est substātia, & nihil aliud est ens de quo dicit esse vnū alio modo ab vno in numero dixit ,ppinquū sermoni pythagoricorū. Et d.propinquū, quia isti sunt dicentes partem esse indiuisibilē, quia apud istos nō est substantia & vnum nisi ista pars, & ideo contingūt eis impossibilia quæ contingunt dicentibꝰ. qđ substātiæ rerū sunt vnū. vtraq; eāi secta nō pōt dicere quo ex istis fit cōmunicatio, neq; quo istud vnū indiuisibile est causa passionis & actionis & alterationis, qm̄ si reciperent transmutationem erit compositum ex materia & forma, & oē cōpositū ex materia & forma est diuisibile.

Pro infinito autem vt vno dualitatem facere, & infinitum ex magno & paruo hoc proprium ipsius est.amplius hic quidem numeros præter sensibilia,illi vero numeros esse debent res ipsas,& mathematica intermedia horum non ponunt, vnum, quidem igitur & numeros præter res facere & non vt

pythagorici

pythagorici & specierum introductio propter eam quæ in rationibus perscrutationem euenit: priores enim dialectica non participauerunt. dualitatem autem facere alterā naturam: qa numeri extra primos naturaliꝰ ex ea generātur velut ex aliquo ethimagio.i.figillo equidē econtrario contingit.non enim rationabile ita.nūc quidē enim ex materia multa faciunt:species vero semel generaī solū:videī aūt ex vna materia vna mēsura. A Priores dialectica non participauerunt.

Et quidā posuerunt loco infiniti duo sicut vnitatem: & quidam posuerūt infinitū ex magno & paruo:& hoc est propriū: & quidā posuerunt numerū ex sensibilibus:& quidā dixerunt qđ istæ res sunt vnum & non ponunt mathematica inter ista. qui autē posuerunt vnū: & numeros alia a rebus: & non sicut fecerunt pythagorici venerunt ad species per perscrutationes de diffinitionibus:& non habuerunt primi antiqui artē diffinitionis.q aūt fecit naturā secūdā aliā:qa numeri sunt alīj à principijs generantur ex eis generatione naturali: sicut res generatur à suo exemplari.quæ autem accidunt ei sunt econtrario.dicere igitur quia ista sunt ex materia currit rectō in græco albū. B

Dixit,qꝰ illi qui posuerunt duo principia:vnum.s.infinitum: quidā posuerunt finitū generari a dualitate:& non posuerunt dualitatē cōtrariam sicut illi qui posuerunt eam ex magno & paruo:& hoc intendebat cū.d.sicut vnitatem vel sicut dualitatem. D.d.& quidā posuerunt eam infiniti magnum & paruum & hoc est propriū.i.& quidam posuerunt causam infiniti dualitatem quæ est magnum & paruum quæ procedunt in magnitudinibus in infinitum.&.d.& hoc est proprium quia isti posuerunt principia tria:vt antiqui cōtraria.s. magnum & paruum :& subiectum recipiens qꝰ est vnū. Qui autē posuerunt principia vnum & infinitū generāt ex dualitate non posuerunt contrarijs.s. vnum & infinitum aliquod subiectum. D.d.& quidā posuerunt &c.i.& istorū dictium.s.qđ principia sunt numeri: quidā etiā posuerunt numeros ex sensibilibus,i.formas sensibilium: & isti sunt dicentes formas & numeros: & quidam etiam dicūt q; sensibilia sunt ipsi numeri:& sunt pythagorici. Et ga quidam dicentiū formas esse ponunt numeros: & vniuersaliter subiectum mathematicorum naturas medias inter formas: & sensibilia:& pythagorici neutrū dicūt:sed dicūt q; ex numeris componuntur entia.d.& nō ponūt mathematica inter ista. Et forte innuit dicentes numeros esse formas. Iste enim sunt duæ sectæ:quidam enim dicunt qđ numeri & formæ sunt eiusdem naturæ:& quidam dicūt q; natura numerorū est alia natura formarū & q; est natura media inter formas & sensibilia vt habetur in.3.istius libri. D.d.qui aūt posuerunt vnū & numeros &c.i.qui autē posuerunt vnū & numeros esse partes rerum sensibilium:& nō dixerunt qđ numeros est ipsa entia sicut dixerūt pythahorici.s.partem formalē venerūt ad dicendū formas & ad dicendum eas esse numeros p̄ perscrutationem de natura diffinitionū. s. vnde venerunt for- 8

Universidad de Deusto
Biblioteca

mæ in eis & res diffinitæ extra animam sunt trãsmutabiles: qua ꝓpter necesse fuit apud eos ponere subiectum diffinitionũ: aut ipsas diffinitiones formas esse & propter hoc quia formæ sunt apud nos cõiunctæ cũ materijs: iudicauerũt qd' natura earũ nõ est alia a natura numeri. Formæ enim si sint: impossibile est vt natura earum sit alia a natura numeri. D.d. q autem posuit aliam naturam dualem. i. qui autem posuit dualitatẽ quæ est ex natura materiæ: non ex natura formæ: quia ex ea generantur numeri partes: non generatione naturali sicut res generantur a suo exemplari: & quod est causa infiniti recte dixerunt: quoniam si hoc esset accidẽs dualitati non semper inueniretur ei ista actio. Quod enim inuenitur in aliqua re accidentaliter est econtrario scilicet quod raro inuenitur: & hoc intendebat cum dixit, quæ autem accidunt ei sunt econtrario.

Quod accidẽtaliter inuenitur alicui raro inuenitur. Vide. 2. physi. com. 48.

Speciem autem quam inducit vnus existẽs multa facit: similiter quoq; sicse habet masculus ad fœminã: hæc autem ab vno impletur coitu: masculus vero multas implex: quãuis hæc immutationes principiorũ illorum sunt. Plato quidem igitur de quæsitis ita diffinit. Palam igitur ex dictis: qa duabus causis solum est vsus ipsa quæ est eius qãquid est ipsa materia, spẽs eñ eius qãquid est causa sunt aliꝰ: speciebus vero vnũ: & quæ materia subiecta de qua species hæc quidẽ in sensibilibus: hæc aũt in speciebus: vnũ vero in speciebus dicitur. quia hæc dualitas est magnum & paruum. amplius bene & male causam dedit elemẽtis singulis. singulare quidem magis dicimus priores inuestigare quosdam philosophorum vt Emped. & Anaxa.

Et species diuersantur in hoc quod est vnum: & facit multitudinem esse similiter masculus ex quo fit multitudo. Ista igit sunt exempla & similia principiorum quæ illi dicebant. Plato autem diffinit ea secundum hunc modum in suo libro de quæstionibus. & manifestum est ex illo quod dixit: quod ipse non vtebatur nisi duabus causis. s. quiditate rei & ea quæ est secundum materiã species enim sunt causæ quiditatis aliarum rerũ. Species enim sunt vnum & illud quod est materia subiecta in qua sunt species: & quidã dicunt esse in specie quiditatis eñ est dualitatis est magnum & paruum: & etiam dedit qd causa in bono & laudabile sunt elemẽta vnũquodq; eorum cæteris: & sunt ea de quibus diximus ꝙ perscrutatio cecidit in principijs.

a Plato diffinit species ꝙ sunt principia secundum formã & secundũ agens vide 7. de gener. c. 52.

Dixit, ꝙ species diuersant &c. ita cecidit abscisum de libro græco: & est vna significationũ quã dicebant dicentes formas esse facientes induas: qa natura rerũ assimilatur naturæ masculi qui facit multitudinem. Et quia ista significatio etiam fuit vna multarum quæ ceciderunt a libro. d. igitur ista sunt exempla: & similia principiorũ. i. istæ igitur cõ similitudines sunt quas inuenerũt inter species & vera principia ex quibus existimauerunt ꝙ spẽs sunt principia. Plato a vero diffinit species

cies quæ sunt principia secundũ formã & agẽs. Et etiã est manifestum qd' posuit quiditates rerum & diffinitiones earũ formas rerũ: & posuit materiã res in quibus sunt formæ. D.d. species enim sunt. s. formæ sunt apud ipsum quiditas aliarũ rerũ quæ nõ sunt formæ. D.d. species vero est vnũ &c. i. species autẽ quæ veræ dicũtur sunt illud quod cõgregatur ex forma vt & materia. V.g. qd' species hominis nõ est forma eius tantũ secundum ꝙ intẽdebat Plato: sed cõgregatũ ex materia & forma.

Species hominis nõ est forma eius tantum: vt intẽdebat plato: sed congregatũ ex materia & forma: sed vide oppositũ. 7. me. c. 21.

D.d. & quædã dicunt esse in speciebus &c. i. & signum qd' formæ nõ sunt species est ꝙ quiditas rei quæ est forma est in specie secundũ quod est pars eius sicut dualitas: qñ quiditas eius apud dicentes eam esse principiũ est magnũ & paruũ: & magnũ & paruũ sunt alia a dualitate. D.d. & etiã dedit &c. i. & lignũ ꝙ ipse dicit materiam & formã est qa dedit causam boni & laudabilis & etiam suorum oppositorum: & hic nõ est nisi materia & forma. D.d. vnusquodq; eorũ cæteris. i. quia ipse dedit causam rerũ cæterarũ apparentiũ in entibus de laudabili & bono secundum vtrumq; elementorum quæ posuit. s. materiã & formã. D. exposuit quæ sunt illa alia cætera: &. d. & sunt ea de quib⁹ diximꝰ &c. i. & ista sunt res posteriores quæ apparent in entibus: & sunt ea quorum causæ sunt dande per principia & vt principia verificentur propter hoc. d. hoc. Quia apud quæstionem principiorum quærendum est vt sint conuenientia omnibus apparentibus in existentibus: quoniam tunc videntur esse vera: & hoc non demonstrat necessario ea esse principia: donec res manifeste significent ea scilicet quod quando posteriora significant priora: tunc verificabuntur quod sunt principia eorum. Quod sequitur non inueni in aliquo volumine: nec habet in trãslatione arabica textus qui huic correspõdeat: neq; etiã commentũ: sed quia inueni in trãslatione Ioannis Argyropili bizantij: cuius auctoritas apud latinos & græcos non vulgaris est: ideo inferendum fore existimaui.

Cõditio requisita apud quæstionẽ principiorum.

Breuibus igitur summatimq; narrauimus: quinam & quo pacto de principijs veritateq; dixerunt. Verũtamen tantum ex his habemus: neminem inquam de principio causaq; dicentium: præter ea quæ in hisce: quæ de natura, sunt à nobis determinata dixisse: sed omnes obscure quidem illa tamen tetigisse videri. Quidam enim materiam principium dicunt: siue vnum siue plura supponant & siue corpus siue incorporeum idipsum ponant: veluti Plato quidẽ magnum dicens ac paruũ: Italici autem infinitum. Empe. vero ignem terram aerem atq; aquam: & Anaxag. eorum quæ sunt similium partium infinitionem. Hi igitur omnes talem causam tetigerunt: & insuper qui aerem aut ignem aut aquam: aut igne quidem densius: aere vero subtilius posuere. Sunt enim qui primum elementum tale esse dixerunt: atq; hi solum hanc causam tetigere. Quidã autem & eam vnde est principium motus: vt qui concordiam discordiaue vel mentem vel cupidinem principium faciunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quiditatem verò substãtiamue dilucide quidem nemo reddidit. Maxime verò ñ dicunt qui formas ponunt. Neque enim vt materiam sensibiliumnecq; vt causamvnde est principium motus formas ipsas:& ea quæ sunt in formis esse existimant: immobilitatis enim causam magis & vt res sint inquirere formas inquiunt esse:sed quiditatem formæ quidem cæterorum cuiq; præsidet:ipsum autem vnum formisid verò gratia cuius actiones mutationes motusq; sunt aliquo quidem modo causam esse dicunt. Sic autem non dicunt:nec eo modo quo sua natura flagitat:qui nãq; mentem aut concordiam dicunt:vt bonum quidem hasce causas ponunt:non tamenvt horum gratia quicquã sit eorum quæ sunt:aut fiat. Sed vt ab his horum profluant motus. Similiter & ñ qui & id quod est aut ipsum vnũ talem naturam inquiunt esse. Causam quidem illud esse substantiæ:non tamen huiusce gratia esse vel fieri dicunt. Quare partim dicunt partim non dicunt ipsum bonum causam esse: non enim simpliciter:sed per accidens dicunt. Quod quidẽ igitur rectè determinatũ est de causis:& quod & q nobis testimonium præbere videnr:& hi oẽs aliã causam tangere nõ valẽtes. Adhuc autẽ quia quærẽda sunt principia:aut sic oẽs:autho rum aliquo modo. Et videtur quod omnes isti testantur nobis:quia non possunt addere aliam causam. Et cum hoc manifestum est quod perscrutatio cadit de principijs: aut secundum omnes istos modos:aut secundum quosdam.

10 D. & videtur quod sermo istorum de numero causarum testatur nobis cum non possint addere quintam causam causis quas dicimus:& cũ hoc manifestum est quod cum declaratum est quod antiqui non potuerunt addere aliud principium quod perscrutatio aut cadet super omnia illa principia quæ diximus:aut super quædam in vnoquoq; entium.

Palã quomodo etiam horum vnusquisq; dixit:& quomodo habent de principijs. Contingentes autẽ dubitationes post hoc pertranseamus de ipsis. Quicunq; quidem igitur vnum ipsum esse,& vnam quandam naturam esse vt materiam ponunt:& eã corporeã & magnitudinẽ habentẽ palã:quia multipliciter delinquũt corporũ enim elemẽta ponũt solũ: incorporeũ vera nõ existentib? & incorporeis. De generatione quoq; & corruptione causam dicere conantes:& de omnibus physice tractantes motus causam auferunt. Amplius autem substantiam nullius ponere causam nec quod quid est. Quomodo autem locutus fuit vnusquisque eorum in eis:& quomodo

quomodo dubitandũ est per dubitationes possibiles in principijs intendendũ est post. Et omnes ponentes toti candẽ naturã quasi materiam,& ponẽtes eam corporalem habentẽ magnitudinẽ:manifestum est quod errant modis erroris:quia nõ posuerunt nisi elemẽta corporũ tantũ:& nõ subam nõ corporeã. Et voluerũt loqui de causis generationis & corruptionis,& locuti fuerunt etiã de alijs rebus naturaliter:sed abstulerunt causam motus. Et etiam non posuerunt substantiæ causam omnino neq; fuerunt locuti de quiditate illius.

Opiniones autem istorum de principijs iam dictæ sunt:quomodo autem posuit vnusquisq; eorũ principiũ illud quod posuit,& ratio quæ induxit illã ad illud,& quæstiones contingẽtes eis dicendum est posi. Deinde incepit dicere quæstiones cõtingẽtes eis,& quæstiões quæ primo dixit,& d. omnes ponẽtes &c. id est,& manifestũ est qd' antiqui qui posuerũt toti candẽ naturã quasi materiã,& fecerunt eam corporalem aut ignem:aut aerem:aut aquã errant modis erroris. Errant enim primo quia posuerunt primũ elementum corpus,& non posuerunt ipsum substantiã nõ corpoream, corpus vero videtur esse compositũ,& ideo contingit ei generatio & corruptio,& primum elementum non debet dici generari neq; corrumpi, contingeret enim elementũ habere elementum,& sic in infinitum. Deinde dedit diminutionẽ contingentem eis ex hoc qd' posuerunt primũ principiũ corpus,& d.& voluerunt loqui &c. id est,& voluerunt ex hac quæstione loqui de causis generationis & corruptionis & non potuerunt:quia vera generatio & corruptio nõ inueniuntur nisi in corruptibilibus:sed cum hoc potuerũt loqui in alijs præter generationem,& quasi laudat eos ex hoc modo qd' non possunt facere illi qui posuerunt principium rerũ naturaliũ mathematica. Deinde dicit sed abstulerunt causam motus,id est,sed cum hoc quod qui posuerunt causam materialem,& concesserunt motum dimiserunt causam mouentem materiam:cum materia a non mouetur per se,& cũ hoc dimiserunt causam agentem dimiserunt causam substantiarum singularium per quam sunt substantiæ in actu existentes per se,& est causa formalis.

Et ad hoc facile esse quodcũq; simplicium corporum principiũ:excepta terra:nõ cõsiderantes eam quæ exinuicem generationem,aliqualiter faciunt. Dico autem ignem & aquam & terrã & aerem. Hæc quidẽ enim cõgregatione:illa vero disgregatiõe ex adinuicẽ fiunt. Hoc autẽ ad prius esse & posterius plurimũ differunt. Et cum hoc dicunt facile cp corpora simplicia sunt principiũ:quia nõ fuerunt sustẽtati apud perscrutationẽ eorum de generatione eorũ ex inuicem prẽter terrã scilicet ignis & aqua & aer:nisi super hoc cp quædam generantur à quibusdam secundum congregationem: aut secundum segregationem. Et ista fuit dispositio eorum in primo,in postre-

11 Errant antiqui quia posuerunt primũ elemẽtũ corp? & nõ posuerũt ipsum substãtiã non corporeã. vide idẽ. 2. de generatione. t. cõ. 3.& 12. D me. c. 14. & hic infra te. cõ. 17.

a Materia nõ mouetur per se. vide 3. phy. 8.

mo autem diuersant magna diuersitate.

12 Res quæ videtur generari ex quatuor elementis differunt abinuicē in quidditate & diffinitione & a quatuor elemētis. Idē prio de aīa. c. 77. & 7. met. c. 60. & prio de gene. 34 & 2. de generatiōe & corruptiōe tex. c. 49. & in meteo. c. vlt. sed tunc videt oppo, primo ex de substātia orbis, vbi dicitur qd' vnū cōpositū nō habet nisi vnā formā substātialē.

Et omnes antiqui debēt q̄' facile esset q̄' elementū est vnū istorum triū scilicet aeria & ignis & aquæ præter terrā & hicl quod subsistētiæ sunt in hoc dicit vnusquisq; eorū est elementū sup vnā viā. Et causa in hoc est quia vadunt per viā cōmunē quæ nō ligni ficat hoc esse elemētū magis quā hoc, & vnusquisq; eorū dicit hoc esse elemētū: quia alia generātur ex eo: aut secundū cōgregationē: aut secundū segregationē scilicet densitatē & raritatē quæ accidūt eis propter partes ex quibus componūtur. Qui enim dixit qd' elemētū est ignis: intendebat qd' cætera generātur ex eo secūdū spissitudinē. Fingebat enim qd' quādo ignis inspissatur fit aer, & cū aer inspissatur: fit aqua. Qui autē posuit aerē esse elemētū intēdebat duos modos scilicet cū aer rarefit fit ignis, & cū inspissatur fit aqua. Qui autē dixit qd' elemētū est aqua: intendebat qd' cū inspissatur fit terra, & cū rarefit fit aer: nullus dixit q̄ terra elementū. Et bene potuit dicere secūdū hūc modū: & intēdebat qd' ponere generationē esse secūdū hunc modū facit vnūquodq; eorū esse elementū aliorū. Et per hoc q̄' dixit: in postremo autē diuersantur: intēdit cōtradicere eis vt videtur in hoc qd' ponūt modū diuersitatis inter elementū & elementatū secūdū spissitudinē & raritatē: quoniā si cōcessum fuerit hoc in quatuor primis corporibus: forte erit modus qui poterit dici. sed cū quæritū fuerit ab eis de diuersitate quę sit in postremo inter entia: & ista corpora simplicia nō poterit aliquis dare causam eius per densitatē & raritatē. Res enim quæ videtur generari ex quatuor elementis differunt maxime ab elemētis, & differūt se adinuicē: maxime adeo qd' nullus poterit dicere qd' hoc accidit per raritatē & densitatē: quia omnia ista differūt abinuicē in quidditate & diffinitione. V. g. caro ab osse, & ista quatuor elemētis. Et forte iste sermo est accusatio a quæstione contingēte eis in hoc qd' dixit: in postremo autē diuersantur multū, &. q.d. diuersitas eorū inter se est parua: quia nō diuersantur nisi secundū densitatē & raritatē simplicē nō duplicē. In postremo aūt quādo entia generātur ex eis multiplicatur raritas & densitas: tūc diuersantur entia magis: sed tamē proportio cuiuslibet istorū entiū etiā ad naturā quā vnusquisq; istorū opinabatur esse elementū demonstrat quod non excusatione scilicet quod qui dicebat quod elementū est ignis: dicebat qd' quiditas omniū entium est ignis. & in postremo sunt ignis, & similiter qui dicebat qd' elementum est aer aut aqua.

Aliqualiter enim vtiq; videbitur maxime elementare esse omniū ex quo primo fit cōgregatione. Tale verō est q̄ minutissime partis & subtilissimū est corporū. Vnde quicumq; ponunt ignē principiū: maxime confessē rationi dicunt. Tale vero & aliorū vnusquisq; cōfitetur elemētū esse quoddā corporū.

A

Opinio vero quæ magis consequitur ordinem est quemadmodum fuerint ex prima mixtione, & hoc, de minimis corporibus. Et ideo omnes dicentes quod principium est ignis cōcedunt hoc. Et secundum hunc modum cōcedit vnusquisq; eorum quod diffinitio elementi est ista scilicet quod est illud de corpori-

corporibus: cuius ordo est vltimus.

Opinio vero quæ est melior & elementis & magis conueniens appa 13 Diffinitio elementi. tentibus est dicere quod ista elemēta sunt composita ex prima mixtione quæ fit in corporibus indiuisibilibus. D. d. & ideo omnes dicētes quod principiū &c. id est, & omnes dicentes quod principiū est ignis: contingit eis concedere quod elementum est corpora indiuisibilia: quoniā apud eos ignis est principiū: quia est subtilius, & est subtilius propter paruitatem partiū ex quo contingit quod partes paruæ sunt principium. Deinde dicit, & secundum hunc modum concedit &c. id est, & secundum sermonem dicentē partes esse indiuisibiles: concedit vnusquisq; dicentium hoc quod diffinitio elementi est illud cuius ordo est vltimus in esse: & primus in tempore & generatione: non qui dixit qd' elementū est vnum corporum simplicium: quia nō est ordo alicuius istorum corporum vltimis in esse. Et intendit qd' qui non dicit partes esse indiuisibiles: non potest dicere diffinitionem elementi.

Nullus enim posteriorum & vnum dicentium terram elementum esse voluit: palam quia propter magnitudinē partialitatis. Quodlibet autem triū elementorum iudicem quendā accepit: hi nāq; ignem: illi vero aquam: alij aerem hoc esse dicunt. Sed quare terram non dicunt quemadmodum hominū multi: omnia namq; terram esse dicunt. Dicit autem & Hesiodus terram primam corporum factam esse. Sic enim antiquā & popularem contingit existimationem esse. Secundū igitur hanc rationem nec si quis horum aliquid dicet præter ignem: nec si quis aerem quidem spissius hoc ponit: aqua vero subtilius: non recte vtiq; dicet. Si vero est quod generatione posterius natura prius, & quod est dicere gestum & concretum posterius generatione. Horum vtiq; erit contrarium. A qua quidem aere prior, & terra aqua. Hesiodus posuit terrā rerū principium. B

Dicentes autem elementum esse vnum, & quod est terra videtur dicere hoc propter magnitudinem partium. Quoniam vnusquisq; eorum dicit vnūquodq; eorum. Quidam igitur dicit ignem, & quidam aquam, & quidam aerem, & non dicunt quod ex terra fit aliquid: sicut dicebant multi homines quod omnia sunt terra tantum. Et Hesiodus dixit quod terra est primum principium corporum, & opinabatur quod hoc esset famosum, & secundum hoc nullus eorum qui dixerunt ignem tantum, & eorum qui posuerunt quod aer est densior igne & subtilior aqua dixit recte. Si igitur illud cuius generatio est prima est postremū inesse naturaliter & coctum & distinctum generatio eius est postrema: tunc dicens quod aqua est ante aerem, & terram ante aquā: dixit econuerso.

Universidad de Deusto
Biblioteca

14 Dicentes autē quod terra est elementū videntur dicere hoc propter magnitudinem partium: quoniā subtilitas sit secundum paruitatē partium: ergo & grossities secūdū magnitudinē, & isti dixerūt in elemēto ecōtrario ei qđ debet esse. Illud enim cui⁹ ordo est vltimus naturaliter est minus. D.d. elemēta autē tria vnusquisq; eorū &c. id est, quia fugiendū est a positione elemēti alicuius nō cōuenientis diffinitioni elemēti: ideo nullus naturaliū dixit qđ terra est elemētū: sed dixerūt tria tantū. Quidā igitur dixerūt ipsum esse ignē, & hoc est magis propinquū diffinitioni elemēti, & quidā dixerūt aerem & aquā, & ille vir qui dixit terram est vir famosus imponēdo leges apud nos. D.d. & secundū hunc sermonē &c. id est, & secundū sermonē dicētis qđ terra est elementū: quia est magnārū partiū nō erit sermo dicētis qđ elementū est ignis: aut aer: aut aqua sermo rectus. & ermo enim dicentis ipsum esse ignem contrarius est huic sermoni. Sermo autē dicētis quod ipsum est alterū duorū elementorū reliquorū nō est verus: quia ex paruo fit magnū & ex magno fit paruū, & est sermo cōtradicens sibi. D.d. si igitur illud cuius esse est primū &c. id est, si igitur illud cuius esse est primū in tempore & postremū in natura est elementū: & illud cuius esse est postremū in tempore est generatum & distinctū ex elemēto: aut decoctum ex eo: aut quomodo voluerit dicere: tunc dicens quod aer est elementū ignis: aut aqua elementū aeris, & vniuersaliter spissatus elementū subtilioris: dicit ecōuerso diffinitioni elementi: quia cum aqua est ante aerem in generatione & aqua est in maioribus partibus quā aer sicut posuit maius ante minus in generatione & elementū ei. & est manifestū quia minus est ante maius in generatione: cum maius diuidiatur in minus.

Deponētibus quidem igitur causam vnam qualē diximus
C sint hæc dicta: idē igitur & siquis hæc plura ponit velut Emped. quatuor dicit esse corpora vel secūdū naturā, etenim huic hæc quidē eadē alia vero propria accidere necessariū est: ex ad inuicē enim ghata cernimus quod nō semper igne & terra eo dē corpore permanēte: dictum autē est, de eis in physicis, & de mouentiū causa vtrū vnū aut plura ponēdū: nec rectē nec irrationabiliter putādū esse dictū omnino est, & ex toto alterationē auferri aut necesse sic dicētibus: nō em̄ ex calido frigidū nec ex frigido calidū erit, quid em̄ ex hoc patietur hæc cōtraria, & quæ est vna natura quæ sit ignis & aqua: quod ille non ait.

Sint igitur ea quæ dicētur ponentibus eandem causam quæ fit ante isti sermones dicti, & per istā viam eamus cū ponentibus eam plures vna sicut Empedo. dicit enim quę corpora materialia sunt quatuor: contingent enim ei ista eadē & alia propria contingentia necessario & iā locuti fuimus de rebus quæ videntur alterari adinuicem cū non remaneant in eadē dispositione semper sicut ignis & terra & ipsum corpus, & etiā locuti fuimus in eis in naturalibus, & in causa mobiliumde ponēte vnam

te vnam causam aut duas. & non rectē dixit: nec; etiam bene dixit qui abstulit alterationem vniuersaliter. Contingit enim dicentibus hoc vt ex calido non fiat frigidum: nec; ex frigido calidum. idem enim non recipit contraria. Quapropter natura generata vniuersalis debet esse vna: aut ignis: aut aqua quod nullus dixit.

15
Cū igil istis cōtradictionib⁹ cōtradicamus alijs dicētibus q̄ cū materialis est vnū corpus istorū quatuor; & sicut contingit dicentib⁹ vnū elementū: & illud elementū sit cōpositū ex alio sicut cōtingit Empedocli: qui vtiq; eorū facit generationē per cōgregationē partiū & corruptionē per segregationē earū: & sic cōtingit eis vt aliquid sit prius elemēto: & causa in hoc est quia nullus eorū dicit alterationē esse. D.d. contingūt enim ei &c. i. contingunt enim Empedocli impossibilia ista pria. D.d. & iā locuti fuimus &c. i. & iam declaratū est in scientia naturali: quia cū ista quatuor corpora videnī alterari adinuicē in accidentibus & formis substantialib⁹ remanentib⁹? illis in hac corporeitate sinitionē. i. per densitatē & raritatem. Densitas enim & raritas a non faciunt transmutationem in substātia nec; in qualitate: cum sint de situ.

Et similiter dicentibus quod elementa sunt corpora indiuisibilia cōtingit non esse alterationem in substantia nec; in qualitate: nec; transmutationem in eodem corpore ex paruo in magnum, scilicet per quantitate continua secundū q̄ continuum est: nec; ex vna forma in aliam: & ista contradictio est communis Empedocli & dicētibus quod ista quatuor corpora sunt prima elementa: & quia generatio fit per cōgregationem & segregationē. D.d. & iam locuti fuimus etiam in naturalibus &c. scilicet q̄ locutus fuit in scientia naturali in istis rebus: quā b in hac scientia inducit illud quod declaratū fuit illic secundū rememorationē. D. considerat de eis in hac scientia secundū q̄ sunt entia. & illud est secundū q̄ sunt principia substātiæ: nō secundū q̄ sunt principia naturalis corporis. Sūt em̄ in hac scientia aliqua de quib⁹ perscrutat hic: & demōstratio erit de scientia naturali. V. g. quia in hac scientia quærit vtrū est substātia prima prior substātijs sensibilib⁹. D. ponit hic qđ declaratum fuit ex naturali scientia. s. primū motorē esse non motū omnino: & q̄ est principiū corporis quod circulariter mouetur. D.d. & nō bene dixit &c. id est & isti non rectē dixerūt cum abstulerunt alterationem in qualitate & substātia ab elementis: quia cum posuerunt q̄ elementa aut elementum sunt simplicia: fuit impossibile vt calidum ex his in frigidum mutaretur: nec; frigidum in calidum. Idem enim impossibile c est vt recipiat passionē: & vt transmutetur de contrario in contrarium: & hoc est contrariū ei quod comprehenditur visu. Et similiter impossibile est in elemento si fuerit corpus & simplex vt trāsmutatur de magno in paruum: aut de paruo in magnū. D.d. quapropter natura &c. i. quapropter cū illic non est alteratio in substātia. s. in elemēto aut in elementis: necesse est vt natura rerum compositarum ex eis sit natura

a Densitas & raritas sunt de prædicamēto situs. vide oppositā 7. ph. cō. 15. & 4. physi. § 4.

D
Diuersitas modorū cōsiderationis in hac scientia & in naturali philosophi 2. prō vide etiam infra cō. 18. & 7. met. 5. & 9. & 3. 9. & cō. pri. & 5. & 6. & 12. meta. & in 8. me. cō. 4. & in 4. meta. cō. pri. & 6. meta. com. 1. & 2. phy. com. 4. & 11.

b Aristo. in hac scientia iducit illud qđ declarātū fuit i scientia naturali secādū rememorationē.

A
c Idē enim impossibile

est vt recipiat passiones: & vt vsque mutet de contrario in contrarium: sed considera instantiam de materia prima.

tura elementi: ita quod si elementum fuerit ignis: erit natura omnium rerum ignis: & si aqua, aqua: & nullus eorum dixit hoc, scilicet quod compositi ex elementis conueniunt cum elemento nomine & diffinitione.

Anaxagorā verō si quis susceperit elemēta duo dicere suscipiat maxime secundū rationē quā ille qdē nō dearticulauit. Secutus est em̄ ex necessitate dicētes eā. Nā absurdo existēte taliter dicere pmixta esse à principio oīa: & cp oportet accidere cp impermixta præexistāt: & qa nō aptū est cuilibet permisceri quodlibet. Adhuc aūt qa passiōes & accidētia separanť à substātijs. Eorundē em̄ permixtio est separatio. Tamē si quis ꝓsequitur dearticulās quæ vult dicere forsan apparebit mirabilia dicens. Anaxagoras verō qui dicebat elemēta duo opinabat hoc proprie de sermone quem ipse non intellexit: & consequebatur quasdam sophisticationes quæ induxerunt eum ad hoc: & turpe est vt faciat ens in alia dispositione: & sermo de eo fit econuerso. Omnia enim sunt admixta cū principio. Quapropter necesse est vt primo sint non admixta. Et admixtio rerum non est propter paruitatem: & cum hoc passiones & accidentia separantur à substantijs. Admixtio enim & separatio sunt simul: & qui eorum diligit consequi verum in eo quod fit dicens verum: apparet in suis sermonibus.

16 Anaxagoras vero qui opinabatur cp causæ sunt duæ in actu, scilicet causa agens & corpus consimiliū partiū quæ sunt in mixtiōe nō secundū ordinē in id scilicet quia nō declarauit qualitatē existentē corporū cōsimiliū in mixtiōe: neq; etiā dixit illud per augmentū sufficies: sed ꝓ sophisticatiōes inductes eum ad illud. D.d. & turpe est &c. i. turpe est dicere aliquid in principio entium: quando apparet cp entia sunt in dispositione diuersa ab eo quod dictū fuit de suis principijs. Deinde dixit. & omnia admixta sunt cum principio. & narrat sermonē Anaxagore: & intendit per principium illud quod vocat admixtionem: & per admixta corpora consimilium partium. Deinde dixit, contingit igitur vt primo non sint admixta, id est contingit igitur Anaxagoræ cum dixit; quod res in principio sunt admixtæ vt ante non sint admixtæ. Quapropter mixtio non erit principium. Mixtio enim nō intelligitur nisi post segregationem. Deinde dixit aliud impossibile contingens Anaxagore in hoc quod dicit consimiles partes admixtæ sunt valde minime: & dicit contra ipsum quod mixtio vera nō fit per paruitatem partium. Illa enim mixtio non est nisi apud sensum. Mixtio autem vera est vbi mixta alterentur abinuicem donec fiat ex eis forma media.

B V.g. forma oximellis quæ fit ex mixtiōe mellis & aceti. Deinde dicit, aliud impossibile & dicit & cum passiones & accidentia &c. id est & cum hæc accidentia separentur à substantijs quando substantiæ admittentur: ita quod admixtio substantiarū & separatio accidentium fit intimul: & substantiæ cum sint erunt extra passiones & accidentia.

Mixtio vera ēt mixta alterent ad

Deinde

Deinde dixit, & qui diligit consequi verum &c. id est innuit cp Anax. volebat per istos sermones facere fimbrias sibi: aut defendere aliā opinionem famosam: sed melius est dicere quod hoc faciebat propter laudem: quia in suo tempore non erat lex quam defenderet.

Quoniā nāq; nihil erat discretum palam quia nihil erat verum dicere de substantia illa. Dico autem quod neq; albū neq; nigrum aut fuscum: aut alium colorem: sed non colorata erant ex necessitate. Horum enim colorem aliquam haberet. Similiter autem & sine sapore eadem hac ratione necaliud similiū quicq̄. Nec enim quale aliquid id possibile esse nec quātū nec quid. Aliqua enim in parte dictarum specierum inesset vtiq; eis sed hoc impossibile permixtis omnibus. Iam enim discreta essent. Quoniam autem in fundamento naturæ nō est aliquid distinctum: manifestum est: quia non vere dicitur in illa substantia quod est alicuius dispositionis. Dico neq; albæ neq; nigræ neq; alteri⁹ coloris. Sed sine colore necessario: & in eo est negatio istorum omnium colorum: & similiter sine aliqua admixtione: & similiter non erit in eo aliquid consimiliū partium: & non existimatur habere qualitatem aut quantitatem: aut aliud omnino. Quoniam illud quod dicitur de aliquo particularium illa sunt species illius: quod est impossibile.

Quoniam autem manifestum est quod in principio ex quo est generatio scilicet principium secundum naturam non debet esse aliquid eorū quæ generantur ex eo in actu: manifestum est quod illud principiū non debet esse in aliqua dispositione earum quæ fiunt ex eo: quoniam si ex eo fiunt omnes dispositiones substantiales & accidentales: & generatio non est ex eo quod est ens: sed ex eo quod est non ens: manifestum est cp illud principium non debet esse in aliqua dispositione: neq; secundum qualitatē accidentalem neq; substantialem neq; secundum quātitatem. Quoniā si diceretur de eo aliquod istorū: tunc esset anteq̄ generaretur ex eo: & manifestū est quod nō generatur nisi illud quod nō est: & ideo necesse est sicut dixit: vt in eo sit negatio colorum & negatio omnium formarum. Et hoc intendebat cum dicit & similiter est sine mixtione, id est quod cum eo non admisceatur aliqua natura: & ideo sicut dicit nō erit in eo aliquod corpus consimiliū partiū. D.d. & nō existimat habere quātitatē &c. i. & non est possibile existimare ipsum prædicari de aliquo ente. V.g. vt habeat qualitatem aut quātitatem: aut aliud genera entium. Quoniam si ita esset: tunc esset genus entium de quibus prædicatur. Et iuxta esset tunc essent illa entia species: & ipsum esset genus eorum. Et dixit hoc: a quia declaratum est post: quia genus est aliud a materia. Genus enim est forma vniuersalis: materia autē secundū cp in ea nō debet esse in actu aliquid oīno: & ex eis quæ recipit nullā habet formā oīno b neq; vniuersalem: neq; particularem: sed primo recipit formā vniuersalem: & postea mediante forma vniuersali recipit

inuicem: donec fiat ex eis forma media. Vide 1. de gener. 86. & 89. & 60. & 2. de gener. 48.

C In fundamēto naturę nihil est distinctum.

17

a Documētum sine digressio quæ ostēdit materiā agūe deferre. ꝑ quo vide. 12. me. 12. cō. 14. & 8. me. cō. 6. D & 7. meth. com. 43. & 46. vide tū oppositū in 10. met. text. com. 24.

b Materia nō habet oīno aliquam

formam ex recipit formas alias vsq; ad indiuiduales. & est vna in numero a secundum q; est subiectū formarū indiuidualiū: & multa secundū formas: quia diuiditur per eas: est vniuersaliter sim ilis generi: sed differt a genere qa est vna in numero in multis secundū q; esse eius est in potentia. Genus aūt est vnū in forma media inter actū & potentiā in multis. Et ideo habet genus prædicari de pluribus speciebus & sic indiuiduis illarum specierū. Materia aūt nō pōt prædicari de speciebus gñatis ex ea. Antiqūt & maxime Alex. scripserūt demātiue q; gen⁹ est aliud a materia.

eis quæ recipit sed primo recipit formam vniuersalem: & ex mediante recipit alias vsq; ad indiuiduales.

a Materia est vna numero secundum qđ est subiectū formarū indiuidualium & multa secundum formas: quia diuiditur per eas. vide idē 12. metā. 11. & 14. com. & primo de gñā. 22. & 1. cō. 29. Et 4. physi. tex. cō. 84.

Dicit autem permixta omnia præter intellectū: hūc aūt impermixtum solum & purum. Ex his itaq; accidit ei dicere principia ipsum vnum. Hoc enim simplex & impermixtum: & alterum quale ponimus indeterminatum: anteq; determinetur: & quadam specie participet. Quare dicitur quidem non recte nec plane: vult tamen aliquid dicere simile posterius dicentib⁹: & nunc apparentibus magis. Verum hi quidem his qui circa generationem sermonibus & incorruptionem & motum proprij sunt solum. Verum namq; circa talis substātię principia & causas quærunt solum. Quicunq; vero de omnibus existentibus faciunt theoricam. existentium autem hæc quidem sensibilia: illa vero insensibilia ponunt: palam quia de vtrisq; generibus perscrutationem faciunt. Propter quod magis vtique immorabitur aliquis de eis quid est bene aut non bene dicunt: ad præsentem nobis propositorum perscrutationem.

Omnia autem sunt admixta: & rursus dicit omnia quidem præter intellectum, purus enim est non mixtus: & in istis reb⁹ contingit dici quo ad principia quandoq; esse vnum & simplex sicut posuimus ipsum esse indeterminatum antequam determinetur alio modo: qui igitur dicit alium sermonem: aut cō similem non recte dicit: & præcipue illi quos diximus. Sed isti sermones non conueniunt nisi in generatione & corruptione & motu tantum: & ista perscrutatio de substantia & principijs & causis sufficit ei qui ponit suam considerationē in omni ente. dicit entium: quædam sensibilia: quædam insensibilia. Et manifestum est quidem secundum hunc modum quem posuerunt in vtroq; genere: & ideo si aliquis voluerit experimentari hoc quod dixerunt vtrum recte dixerunt: aut non: poterit hoc facere ex perscrutatione quam diximus modo.

18 Ex his igitur quæ diximus contingit dicere in principijs quandoq; esse determinata: quandoq; esse non determinata. Sunt enim non determinata & in potentia: quia si non essent sic non esset generatio. Sunt autem determinata: qa si nō essent sic tāc gñatū nō esset determinatum. Dicit qui igitur dixit alium sermonem &c. idest & qui dixit alium sermonem

nem scilicet quod elementum & principium est in actu ex natura rerum quarum est principium, non dixit recte, & innuit omnes. Vnusquisq; enim eorum non posuit principium materiale aliquod extra ea quæ generantur ab eo, & sic non erit illic generatio. Generatio enim est ab eo quod est in potentia non in actu. Deinde dicit, & præcipue illi quos modo diximus, & innuit. Empedocles qui ponebat elementa esse in actu, & quod non alterantur adinuicem. Et quia perscrutatio de elementis rerum mobilium est propria scientiæ naturali, & considerationis de eis in hoc loco non est nisi secundum quod sunt principia substantiarum existentium per se, & tamen loquutus fuit hic cū illis sermone naturali. Et. d. sed isti sermones non conueniunt &c. id est quod sermo verus conueniens huic principio est sermo acceptus ex rebus naturalibus. Perscrutatio autem de hoc principio quod modo diximus, & perscrutari sumus sine distinctione sufficiens est in hoc loco secundū quod oportet in cōsideratione hac. Et cum dixit hoc, voluit demonstrare causam cogentem homines ad dicendum quod ista consideratio est duarum considerationum non vnius, cum etiam multi homines reputent naturalem scientiam & diuinam esse eandem. Et. d. qui ponit suam considerationem in omnibus entibus &c. id est quia quidam antiquorum apud quos diuisa sunt entia in duo scilicet sensibile & insensibile cum considerauerunt in vtroq; genere, & posuerunt ea vnum genus ideo sermo contra eos erit proprius huic scientiæ, & isti sunt qui posuerunt mathematica esse principia sensibilium. Deinde dicit, & ideo si quis voluerit experimentari &c. id est, & quia iste sermo prius est contra eos, ideo si quis voluerit scire vtrum verum aut nō verum dixerunt, poterit hoc facere perscrutatione quam modo perscruta sumus & ex istis sermonibus quos inuenimus.

F Consideratio de elemētis rerū mobiliū est propria scientię naturali. & cōsideratio de eis i hoc loco non est nisi vt sunt substantiæ. vide idem. 5 G com. 15. & quæ ibi.

Multi homines reputāt quod naturalis philosophia & scientia diuina sunt eadē scientia.

Pythagorici igitur vocati principijs & elementis extraneę à physiologis sunt vsi. causa verō quia acceperunt ea ex nō sensibilibus. Num mathematica existentium sine motu sunt extra ea quæ sunt circa astrologiam. Disputant tamen & tractāt omnia de natura. Generant enim cælum, & quod circa huius partes & passiones & operationes accidit obseruant. Et principia & causas in hæc dispensant, quasi alijs physiologis consentientes. Quia ens hoc est quodcunque sensibile est, & comprehendit vocatum cælū. Causas verō & principia sicut diximus. Qui verō vocantur pythagorici vtuntur principijs & elementis modo diuerso ab eoquo vtuntur loquentes in naturis. Et causa illius est quia non acceperunt ista ex sensibilibus. Mathematica enim sunt sine motu, præter ea quæ sunt in astrologia. Et isti sunt qui semper disputant & loquunt de natura, & cōsiderāt cælū, & partes ei⁹, & actiōes & passiōes. & cōsequētia ista, & dāt illi principia & causas vt numeroni naturalib⁹. Entia enim nō sunt nisi sensibilia, & accipiūt illud qđ dicit cælū. Et dictum

Mathematica sine motu sunt, præter ea quæ sunt in astrologia.

dicunt in causis principijs multos sermones sicut diximus.

19 Cum declarauit ꝙ ex perscrutatione ista potest homo errorem scire istorum qui admisceꝫ duo genera entium, scilicet sensibile & intelligibile, & ponunt intelligibile causam sensibilis, incepit declarare hoc.

Et d. qui autem pythagorici &c. id est, quia pythagorici posuerunt causas rerum naturalium res nō conuenientes & non essentiales rebus naturalibꝫ. D. d. & causa in hoc est &c. i. & causa in hoc qđ ponūt rebus naturalibus principia inconuenientia est, quia non quærunt principia sensibilium secundum quod sunt sensibilia & mobilia, sed quærunt principia eorum ex rebus non mobilibus, scilicet mathematicis in quibus non est motus præterquam in astrologia. Et debes scire quod

I Documẽtū. Quomō sola astrologia inter mathematicas disciplinas motū considerat. Vide etiā. 12. me. c. 44. & 2. phy. c. 18. & 2. cæ. cō. 57

licet subiecta astrologis sint mota, scilicet corpora cælestia, non tamen considerat in eis astrologus secundum quod sunt mota, sed considerat de figuris & situs eorum secundum quantitatem motuum & secundū velocitatem & tarditatem, & considerat etiam de quantitate eorum. Naturalis vero considerat de naturis eorum secundum quod sunt mobilia, & declarat qualis modus motuum est possibilis in eis, & qualis non. Deinde dicit, & isti disputant &c. id est, pythagorici cum hoc quod in rebus naturalibus non vtuntur principio naturali volunt se assimilari naturalibus & loquuntur de natura etiam, & in moribus cæli, & etiam suis partibus sicut naturales loquūtur de actionibus & passionibus in rebus quæ sunt sub cælo, & laborant in omnibus istis in dando causas eorum per mathematica, scilicet numeros. D. d. vt numerentur in naturalibus &c. id est, & locuti sunt in istis rebus, & vt numerentur in loquentibus de natura, concedebant enim quod entia sunt sentibilia, & quod sunt alia insensibilia, scilicet substantiæ abstractæ quæ sunt principia sensibilium. Deinde d. & accipiunt illud quod dicitur cælum. i. quod isti ponebant cælum de natura rerum quæ sunt sub cælo, & dicunt in causis apparentium in eo multos sermones, & innuit per hoc ponentes species numerorum causas entium. Verbi gratia, quia ponebant numerum parem causam entiū quibus accidit esse patia. Et ponunt impares causas entium impariū. Verbi gratia, quia ponunt ternariū causam oīum entiū quibus accidit esse tria sicut quaternariū & quinariū. Ista eīm opinio est famosa & credita apud istos hoses.

Dicunt sufficientia pertingere vsque ad ea quæ sunt entium superiora, & magis quam de natura rationibus conuenientia. Ex quo tamē modo motus inerit finito & infinito solum supposito is, & pari & impari non dicunt.

Ascendamus igitur ad illud quod est altius de entibus, & præcipue ad illud cui conuenit sermo naturalis, & dicamus ꝙ motus quoquo modo quidam est finitus & quidam infinitus, & nihil de subiecto pari & impari.

20 Quoniā oēs antiqui conueniūt in hoc ꝙ principia sunt contraria & pythagorici ꝙ opinabant ꝙ entia sunt numeri, dicebāt ꝙ cōtraria quæ sunt principia numerorū sunt finitū & infinitū, incedit contradicere eis Et d. ꝙ hæc duo cōtraria inueniunt in motu, qua ꝓpter motꝰ est numerus. Et

rus. Et quia omnia duo contraria indigent subiecto: & isti cum dixerunt de infinito & infinito nō dixerunt de subiecto eorum. d. & nihil dicūt de subiecto: & qa cōtrarietas in numeris est par & impar: & mēti? est opinari numerum esse compositum ex contrarijs: & opinari ꝙ ista cōtrarietas est par & impar dixit & nihil dicūt de subiecto pari & impari.

Et quomodo sine motu & transmutatione possibile generationem & corruptionem esse: aut eorum quæ feruntur opera circa cælum. Amplius autem: siue quis det eis ex hic esse magnitudinem: siue ostendatur hoc tamen quomodo erunt hæc corporum leuia: illa vero grauitatem habentia. Ex quibus ēm supponunt & dicunt: nihil magis de mathematicis corporibus dicunt quam de sensibilibus. Vnde de igne & terra & alijs huiusmodi corporibus: nihil dixerunt: sicut nihil de sensibilibus vt existimo dicentes proprium. Et quomodo potest esse generatio & corruptio sine motu & alie ratione: & actionibus diuersis quæ sunt ex cælo: & cum fuerit concessum aut fuerit declaratum quod ex istis rebus fuerit magnitudo quomō igitur videtur fieri. Corporum enim hoc est leue: hoc est graue: præter illa quæ ponet: dicūt quod nihil est magis dignum eis scilicet corpora mathematica et sensibilia. Et ideo non dixerūt de igne & suis sensibilibus corporum: neque videntur etiā dicere de sensibilibus sermonem conuenientem.

Et cum omnia fuerint numeri: non erit illic motus omnino: & cum motus non fuerit: nec alteratio, necꝑ motus cælestis diuersi non erit generatio & corruptio. Deinde d. & si fuerit concessum &c. i. & impossibile contingens eis est: quia congregant ex discreta quantitate. s. vnitatibus magnitudinem continuam: sed si hoc fuerit concessum: aut ponatur quod impossibile est declarari: quomodo ergo erit diuersitas istorum corporum naturalium. D. d. corporum enim hoc est leue: & hoc est graue &c. i. manifestum est enim quod corporum sensibilium: hoc est graue: & hoc est leue: quomodo possimus dare causam & leuitatis & grauitatis cum hoc quod ponunt corpus graue & leue: & vniuersaliter corpus sensibile idem cum mathematico. Nō enim idem ponūt corpora mathematica esse priora substantia & diffinitione corporibus sensibilibus: sicut faciunt ponentes corpora mathematica principia corporum sensibilium secundum diffinitionem & esse. Isti autem non ponunt aliquod eorum esse prius secundo. Immo ponunt corpora mathematica. s. composita ex numeris idem cum sensibilibus: & ideo non possunt dare causam quare quædam sunt grauia & quædā leuia. Et contingit a eis non dicere sermonem conuenientē in sensibilibꝰ: quia intromiserūt se dare causas rerum mobilium ex non mobilibus.

Amplius autem quomodo oportet accipere eas quidem esse numeri passiones: & numerum circa cælum existentium & factorum & ab initio: & nunc. Numerum vero alium nullū esse

a Cōtingit antiqꝰ nō dicere sermonē cōueniētē i sensibilibus: quia intromiserunt

B se dare causas rerū mobiliū ex immobilibus.

21 Idē supra. text. 19. & 3. text. 61. Idē hic cō. & 1. sequenti. & 2. text. com. 5. 9. & hic infra. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præter numerum hunc: ex quo constituit mundum.

Et etiam quomodo intelligendum quod passiones numerorum sunt causæ: & numeri qui sunt ex cælo sunt existentes & proprij: & in æternum: & nunc: & nullus alius est numerus ex quo fit constitutio mundi.

Et quomodo possumus intelligere quod passiones numerorũ sunt par & impar: aliæ sunt causæ passionum rerum sensibilium: sicut albedinis & nigredinis. Nulla enim proportio est inter passiones numerorum & passiones entium naturalium. Et si entia mobilia essent numerus: tunc inuenirentur in eis passiones numerorum necessario. Deinde dicit. & numeri qui sunt ex cælo &c. id est, & numeri ex quibus fit cælum in quo differunt a numeris ex quibus fiunt alia quæ sunt sub cælo. Cælum enim habet naturam existentem sibi proprium aliam ab ea quæ est generabilium & corruptibilium: cum cælum semper est in præsenti & præterito & futuro. Et omnia generabilia & transmutabilia sunt corruptibilia: & natura numerorum apud eos ex quibus constituitur mundus est eadem natura.

Nam cum in hac parte opinio & tempus sit eis parũ vero desuper aut subtus iniustitia: aut discretio: aut pmixtio. Demõstrationem autem dicunt: quia horum vnũquodque numerus est. Accidit aũt secundũ hunc locũ iam pluralitatem esse cõstitutarum magnitudinum: & passiones hæ loquũtur singula loca. Vtrum idem est numerus qui in cælo est quem oportet accipere: quia horum vnumquodque est: aut præter hunc alius.

Et cum existimauerunt in aliquo particulari aliqua existimatione erit secundum illam existimationem: & dicũt quod hoc quod est superius & inferius: & mixtio: & distinctio est demonstratio ꝙ quilibet istorum est numerus. Quapropter contingit vt magnitudines secundũ hunc modũ constituantur ex multis. passio enim cuiusibet eorum sequitur vnũquęque locorum. Quando igitur erit iste numerus qui est in cælo: & hoc est opinandum quod est vnumquodq; istorũ aut proprie.

Id est, & cõtingit huic opinioni vt scientia particularis sit necessaria nõ trãsmutabilis, quia est ex nõ transmutabili: quapropter necesse est vt sensibilia sint nõ transmutabilia in suis subiectis cũ sint numerus.

D.d. & dicunt &c. i. quia entia in maiori parte sunt paria. V.g. superius & inferius & alia cõtraria significit ꝙ entia sunt numeri. Contingit ergo huic opinioni vt ola corpora sint cõposita ex multitudine numerali: quapropter natura eorũ omniũ entium erit eadem natura: & diffinitiones eædem quæ sunt in eis: & passiones propter quod diuersari in nominib⁹ & diffinitionibus: adeo ꝙ quoddã corporũ dicatur cælũ, & quoddã aqua, & quoddam aer, & quoddam ignis: non acquirentur ab istis corporibus nisi propter loca: nõ quia habẽt differentias substantiales dãtes eis ista loca: sed eõuersio qd̃ est impossibile. Cõtingit eni[illegible]

C Cælũ habet naturã existẽtẽ sibi. p. priã aliã ab ea quę est generabiliũ et corruptibilium. Vide 2. physi. cõ. & primo cę li. cõ. 5.

22

D Secũdũ ar.

huic positioni vt idem corpus & eiusdem naturæ quãdo fuerit superi⁹ erit cælum & æternum propter locũ: & quando inferius erit ignis: aut terra: aut aqua: aut aer: aut generabile: aut corruptibile propter locum.

Et quia ista impossibilia non aperte fuerũt dicta ab eis dixit: & hoc est opinandum &c. i. & hoc quod contingit eis est opinandum in vnoquoq; corporum secundum opinionem eorum.

Plato nãq; aliud ait esse: existimat etiam quidem & ille numeros hoc esse & horum causas illos vero intelligibiles: hos vero sensibiles. De pythagoricis ergo dimittatur ad præsens: sufficit enim ea tangere tantum.

Plato autem dicit esse aliud: opinatur enim quod ista & suæ causæ sunt numeri. Sed causæ sunt intellectæ: ista sunt sensibilia: Dimittamus nunc sermones pythagoricos: & simus contenti in hoc quod diximus.

Plato autẽ dicebat qd̃ numeri qui sunt causæ sensibilium sunt alij a numeris qui sunt res sensibiles. Opinatur enim ꝙ numeri qui sunt causæ sunt naturæ intelligibilis: & numeri quorum alij sunt naturæ sunt causæ sensibilis. Et cum vidit quod hoc quod dixit in contradictione pythagoricorum est sufficiens: & qd̃ post hoc oportet contradicere dicentibus numeros esse causas sensibilium. d. dimittatur nunc &c.

Qui vero ideas posuerunt. Primum quidem existẽtium accipere causas quærentes alia his æqualia numero attulerunt. vt si quis numerare volens paucioribus quidem existentibus posset non posse: plures vero faciens numerare. Nam vere æquales aut non pauciores his sunt species.

Qui autem posuerunt species esse causas: primo quærũt causas existẽtibus: & secundo accipiunt quod numeri istorum sunt æquales: adeo quod si homo voluerit numerare, non poterit facere entia minus: sicut non potest ea magis. Species igitur sunt æquales: aut non minus.

Qui autem posuerunt species causas entium sensibilium primo peccant peccato: quærẽtes scire causas vniuscuiusq; entis ex alio ente: & non ꝙrit causam eis ex suo intellectu vñ. Et d. hoc ꝙ cum perscrutati fuerint de necessitate quæ inuenitur in scientijs rerũ imposuerũt alterã speciem entiũ & sunt quæ dicũtur formæ: & deberent dare causam in hoc secundũ ꝙ in eis est intellectã intentio cõmunis per aliud ens cum quo nõ habet cõmunicationẽ: & sic naturã abstulerunt speciei quæ est intẽtio vñis. Et quia fecerunt entia omnia contraria in nomine solũ: & abstulerunt nomen vnidocum & abstulerunt scientias. D. d. & secundo peccant: &c. i. & secũdo peccant: quia ponunt in qualibet specie speciei entiũ numerũ parem: & ꝙ nulla species est impariis: adeo ꝙ si homo voluerit numerare nõ poterit numerare ex spẽbus min⁹ ꝙ par: sicut nec poterit magis ꝙ par. D. d. si species igit &c. i. spẽs igit sunt æquales aut non magis nec⁹ minus: & intendit per æqualitatem paritatem,

tiqui quos dixæ subsũtiales corporum sunt ꝓpter loca: sed oppositũ tenet Ari, vide primo cæ. cõ. 5. & quæ ibi.

24

25

Natura specialis nullũ habet esse nisi secundum qd̃ est intellecta: contrapo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nentes vniuersalia/rea lia. Vide idē primo de anima.com. 8. & .2. de anima cō. 26 60. &.1. de anima.c.18. E &.12. meta. cō. 4. Et .1 ibi idē hic consequēti.

De quibus q̄rentes causas ab his ad illas puenerūt: secūdū vnū quodq; eōrū æquiuocū homogeneū aliq̄d: est & circa substantias aliorum est in multis vnum: & in his & in sempiternis.

Et isti dimittūt illud ex quo q̄rūtur causæ & declināt ab eo: q̄m in vnoquoq; istorum est nomen cōmune: & in substantijs rerum erit in multitudine vnum & in istis & in æternis etiā.

Et isti dimittunt viam ex qua quærunturr causæ rerum: & est consideratio in natura eorum specialī non ex consideratione in natura aliorum entium: cum quibus non habent communicationem. D.d. quoniā in vnoquoq; istorum &c. i. quoniam in vnoquoq; individuorum speciērum est nomen commune: & intentio communis: ita quod contingit vt in substantijs quæ sunt hic sit vna intentio communis: & si sint substantiæ eternæ quæ faciunt eas intelligi: & dant diffinitiones earum vt in eo sit intentio communis vna: vniuersaliter natura specialis quæ nullum habet esse nisi secundum quod est in intellectu.

Amplius autē secūdū quos modos ostendimus: qa sunt spēs secundū nullū intellectū videnē eorū. Ex quibusdā vero nō est necesse fieri syllogismū. ex quibusdā vero est: & nō quorū putamus: horum fiunt species: quia secūdum rationes eas quæ ex scientijs species omnium erūt quorūcumq; sunt scientiæ: & secundū vnū in multis & negationibus: & secūdū intelligere autem aliq̄d corruptibilium: phātasma enim aliquid horum est.

Et etiā nō declarant modum qui declarat esse specierum: & quod ista habent esse. Ex quibusdam enim nunquam fit syllogismus necessario: & ex quibusdam non declarantur nobis ea quæ existimantur esse species. Secundū aūt sermones acceptos ex scientijs species non sunt nisi rerum quæ sunt scientiæ: aut ex vno in pluribus ex affirmatiuis entibus ex imaginatione autem alicuius corruptibilis rerum corruptibilium: hæc non est nisi imago aliqua istis rebus.

27 Et etiā nō est manifestū q̄ substātia vniuersalis habet esse eodē modo secundū quē hæc substātia singularis habet: substātia enī individualis nō fit ex ea syllogismus nō fit nisi ex substātia vlis & substātia vlis nō fit syllogismꝰ ad eā omino duæ ergo substantiæ illæ sunt diuersæ. D.d. secundū aūt sermones &c. i. sermones aūt qui sunt demōstrationū partes: & dicūtur scientie nō sunt aliud quā species: & ista sunt quæ cōstituūrur ex vniuersali q̄d sic describitur: quod est vnū prædicatū de pluribus. Et ex affirmatiuis quæ describuntur sic: aliquid prædicari de aliquo. Et cū distinxerit inter particularia & spēs: vult modo distinguere inter naturā imaginationis & intellectus & d. ex imaginatione &c. i. ex imaginatione vero alicuius corrupetibilis hoc est imago nō res intellecta. Et intēdebat per corruptibilia in dubdua quæ collocantur sub generibus quæ sunt scientiæ sicut: Collocantur

Vniuersalis descriptio.

F

ētur in vniuersali quod prædicatur de pluribus: & sic collocantur sub affirmatione & negatione. Vniuersale eīm nō habet esse nisi secundū quod est scientia. i. secundū q̄d est in anima: & similiter affirmatiuū & negatiuū. Et intendit quod comprehensiones quæ dicuntur scientiæ sunt rerū quæ sunt in sensibilibus nō generabiles nec corruptibiles nisi accidentaliter: & sunt intentiones vniuersales quas intellectus comprehēdit in eis: & sunt formæ. Comprehensiones vero q̄ sunt corruptibiliū & generabilium scilicet individuorum compositorū nō sunt scientiæ sed imaginatiōes eorū. Et quasi intēdebat q̄ ista sensibilia a habēt duos modos comprehēsionis: modū qui nō est scientia rorum sed imago: & modum qui est scientia eorum: & est intellecta vniuersalia.

Vniuersale non habet esse nisi secūdum q̄d est scientia. i. secundū q̄ est in anima. Vniuersalia non sunt generabilia & corruptibilia: nisi per accidens. a Sensibilia habent duos modos comprehensionis. Vide aliam diuisionem c. de anima 333.

Amplius autem rationum certissime: aliæ quidē eorum quę ad aliquid ideas faciunt: quorum nō dicunt esse secundū se genus. Alie vero tertiū hominem dicunt esse: & omnino quę sunt de speciebus rationes auferunt ea quæ magis esse volunt dicentes esse species quā ipsas ideas. Accidit autem ei dualitatem nō esse primam sed numerum: & ad aliquid ipso quod secundum se: & omnia quæcumq; aliquid speciebus opiniones sequentes oppositerunt principijs.

Verificantes autem sermones quidā ponūt species de relatiuo: & non opinātur q̄d aliquid per se est genus: & quidā dicūt tertium hominē esse: & isti auferunt per vnitatē sermones qui sunt in speciebus: & præcipue qui opinantur dicentes esse species quot sunt ista. Et contingit ex hoc vt dualitas non sit prior numero & hoc etiam est relatiuum ad aliquid: deinde dicitur de se & alia dicunt quidam de opinionibus in formis & errauerunt in eis per principia.

Dicit q̄ philosophi verificātes sunt illi q̄ opinant q̄ species sunt relatiuæ & q̄ nō sunt existētes p se: cū manifestū est de relatiuo q̄ nō dicit nisi in respectu alicuius: & cum relatiuū auferetur: auferetur illud quoniā aūt species sunt correlatiue manifestū est ex diffinitiōe sua: species enim est illud q̄d est magis proprium duorum vniuersalium quod potest responderi ad quid. D.d. & quidam dicunt tertium &c. id est & quidam dicunt quod si homo sensibilis habet hominē intellectū: sic homo intellectus debet habere hominē tertiū. D.d. & auferūt per vnitatem &c. i. & per hoc: quia ponunt formas esse eadem in numero auferunt diffinitiones specierum. Vnum enim in numero non prædicatur de pluribus & species est vna intentio secundū formā: & ideo diffinit quod est vniuersale p prædicabile de pluribus secundū quid: & hoc contingit magis dicentibus quod natura specierū abstracta est cadē cū natura sensibiliū. D.d. & cōtingit ex hoc quod dualitas &c. i. quia cū genera & spēs sunt res existētes per se: cōtingit vt sint priora et posteriora ex quibus componuntur illa quæ collocantur sub illo genere. Intellectum enim vniuersale est prius secundum causam & tempus: eo quod

28

Vnū numero non prædicat de pluri

c 3 est

bus. Idem Porphirius cap. de genere: & in pdicamẽtis. ca. de substãtia Intellectum vñe est priꝰ secũdũ causam, & ẽpe: eo q ẽ sub eo. opp. primo de aĩa. t. com. 8.

est sub eo. Dualitas igitur ex qua componitur numerus est posterior numero. & composita ex quatuor elementis sunt priora elementis. Deinde dixit, & hoc est relatiuũ &c. id est & quomodo numeꝰ erat priꝰ dualitate: & dualitas est existens per se. numerus autem est ex relatione.

Deinde dixit, & dicitur de se, id est quod cũ numeꝰ ponatur abstractus & fuerit semper dictum de alio: contingit vt dicatur de se: quod est impossibile. Deinde dixit, & alia dicta &c. id est & hæc impossibilia contingunt omnibus opinionibus dictis a ponẽtibus formas & eorum rebus in hoc in perscrutatione principiorum.

Amplius aũt secũdũ existimationẽ quidẽ secũdũ quã esse dicimus & ideas esse non solũ substantiarũ species sed multorum aliorum. Et enim conceptus vnus nõ solum circa substantiã: sed & de alijs est. Et scientie non solum sunt ipsius substantiæ: sed & aliorum. Accidunt autem & mille talia alia.

Et etiã secundũ intelligere de quo dicebant esse formarũ cõtingit vt formæ non sint tantũ substantiarũ: sed & non substãtiarũ. Et similiter sciẽtię, & nõ sunt tantũ substãtiarũ sed aliarũ rerum: & talia multa innumerata quæ contingunt eis.

29 Id est & etiam contingit eis cum dixerũt quod intelligere est formarum existentiũ per se vt formæ non sint substantiarum sed accidentiũ. Intelligere enim non est tantum substantiarum: sed accidentium.

Secundũ vero necessitatẽ & opiniões de eis si sunt participabiles species substãtiarũ: necesse est ideas esse solum: nõ enim secundũ accidẽs participantur: sed oportet hac vnusquisq; participare inquantũ nõ de subiecto dicũtur. Dico autem vt si qd per se duplo participat hoc & sempiterno participat: sed secundum accidens. Accidit enim duplo sempiternũ esse: quare substantia erit species. Hæ vero substantiam hic significant & ibi. Aut quidem erit ipsum esse dicere aliquid præter hoc vnum in multis. Et siquidẽ eadẽ species idearũ & participantiũ aliquid erit cõmune. quid enim magis incorruptibilibꝰ dualitatibus: & dualitatibꝰ quidẽ multis sed sempiternis dualitas vnum & idem: qm̃ in hac & aliqua: si vero nõ eadẽ species æquiuocatio erit & simile: vt si quis vocat hominẽ calliã & lignum. nullã illarũ cõmunitatẽ inspiciẽs. Secũdũ aũt necessariũ est: & qd existimat in eis secundũ illũ vtrũ species substantiarũ sint admixtæ. Necessariũ est vt species sint singulares qa determinatio eorũ nõ est per accidẽs. Sed necesse est vt quodlibet eorũ in se sit determinans cũ nec dicatur de subiecto. Dico vt in aliquo fit duplum in illo: igitur erit æternitas: sed per accidens. Accidit enim duplo quod fuit æternũ: & res quarũ species sunt substãtiæ: sunt in hoc loco significantes substantias. Illic vero quales

cunq;

cũq; sit ens dicitur esse aliquid, & cũ hoc vnum de pluribus. Si igitur est species specierũ & determinata habẽt aliquid in aliquo cõmunicãt, quid est igitur illud cp est propriũ dualitatibꝰ corruptibilibus. Et dualitas est propriũ dualitatibus corruptibilibus, & dualitas est multitudinis. Dualitas enim est æterna & est eadem, dicitur ergo in respectu alicuius & de se, & si species nõ fuerit ea dẽ: tunc erunt æquinoca. Verbi gratia, vt aliquis vocet hominem chilum & lignum sine cõsideratione ad intẽtionem in qua communicant.

Secũdũ autẽ illũ quod videtur esse necessariũ in formis, & qd' cõsequitur eo est credendũ qd' species quæ dant diffinitiones & substãtias eorũ quæ sub eis dicunt esse admixtæ cũ eis de quibus prædicãtur. prę dicatio enim eorũ de illis quæ sunt sub eis non est accidentaliter: sicut prædicatio accidentiũ de subiantijs & accidentium de se adinuicem. 30

Et dixit hoc quia propter hoc qd' ille scientiæ sunt necessariæ opinati sunt dicẽtes formas esse: qd' scientiæ sunt formæ abstractæ, & vocauerunt eas formas abstractas. Et d. & necessariũ est vt sint singularia, id est, & propter hoc qd' sunt necessariæ oportet vt sint cum eis de quibus prædicantur eædem in actu. Deinde dedit causam in hoc &c. d. quia determinatio eorum non est per accidẽs, id est, quia determinatio quæ est in prædicatiõe accidẽtiũ de subiectijs: aut accidẽtiũ de se a sub iectorũ ab vniuersali quod dicitur de eis nõ est sicut determinatio adinuicẽ, &c. d. hic: quia necessariæ sunt scientiæ opinati sunt. D. d. sed necesse est &c. id est, sed necesse est vt quodlibet prædicabiliũ formarũ sit determinãs substãtiam sui subiecti essentialiter cũ nõ prædicetur de eo sicut accidens de suo subiecto. Accidẽtia enim determinãt sua subiecta accidẽtaliter. Deinde dicit exemplũ, & dicit, dico vt in aliquo &c. id est. V. g. vt aliquid sit duplũ & sit æternũ. Tunc enim continget vt alterum eorum dicatur de aliquo accidẽtaliter, dicitur enim quod duplũ est æternũ: sicut dicitur qd' musicus est medicus quia accidit eo dẽ subiecto. D. d. & res quarũ sunt species &c. id est, & ideo species quæ sunt substãtiæ significãt de sensibilibus substãtijs, & species quæ nõ sunt substãtiæ significãt de sensibilibus nõ substantijs. D. d. illic autẽ &c. id est, illic autẽ quodcũq; sit de formis abstractis dicitur esse aliquid & ens in substãtia sicut dicit de quocũq; sit hic qd' est aliquid & ens. D. d. si igitur est species specierũ &c. id est, si igitur dicere aliquid & vnũ & ens qd' prædicatur de abstracto & sensibili est determinans omnia quæ inueniũtur in aliquo esse, & est forma formarũ & determinata: habẽt aliquid in quo communicãt contingit vt illa quæ sunt illic & quæ hic sunt habeãt aliquid in quo communicant. Verbi gratia si prima dualitas communis omnibus dualitatibus secundum sermonem dicentium hoc esse dualitatem absoluram determinantem omnes dualitates in quo igitur communicãt, & quod est propriũ corruptibili & qd' est propriũ æterno, & hoc intẽdebat cũ dixit quid igitur est proprium &c. id est, quid igitur est propriũ primis dualitatibus corruptibilibus, & quid est proprium in corruptibilibus: cum dualitates sint

G Accidentia determinãt sua substantia accidẽtaliter.

Corruptibilũ & æterno nil

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõmuneyni uocũ est. to me.r.c.y.ti. &.pri.z.el. c.5. & inf li. de substan/tia orbis.

multæ, & posuimus cũ hoc quod prima dualitas est vniuersalis vtroq; modo. Accidit igitur dualitati ęterne vniuersali omnibus dualitatibus corruptibilibus & æternis vt dicatur quidoq; de se secũdũ qđ est ętern, & quidoq; in respectu aliarũ secundũ qđ determinãt illa & notificant substantias aliarũ. Deinde dicit, & si species nõ fuerit eadẽ &c. id est, si nõ fuerit eadẽ intẽtio in qua cõmunicant corruptibilia & æterna: tũc hæc dualitas quæ dicitur de corruptibilibus & æternis dicetur æquiuoce, & intẽdit cum dualitas fuerit dicta de æterna & de corruptibili non erit forma eius neq; demonstrans eius substãtiam, & vniuersaliter si spẽs nõ fuerit, & est illud quod prædicatur de pluribus diuersis secũdũ quid tunc nomen dictum de illis formis, & de illo quod hic est erit æquiuocum & destruentur scientiæ.

1 Omnium autẽ dubitabit aliquis maxime quid conferunt species sempiternis sensibiliũ: aut his quę fiunt & corrumpuntur. Nec enim motus nec trãsmutationis nullius sunt causa eis. At vero nec ad scientiã quicq̃ auxiliatur eis quæ est aliorum. Nec enim ille horũ substantia. Nam in his essent. Nec ad esse cõferunt, cũ non insint participãtibus. Sic enim forsan causa videbitur esse album permixtũ albo: sed hæc quidẽ ratio valde mobilis est quã Anaxa. prius & Hesiodus posterius, & alij quidã dixerunt. Facile nãq; colligere multa absurda & impossibilia ad talem opinionem. At vero nec ex speciebus sunt alia secundum vllum modum consuetorum.

Et ambigit homo magna ambiguitate in hoc q̃ acquirunt res sensibiles, & corruptibiles, & generabiles: de speciebus ęternis: cũ nõ sint causę alicuius motus & alteratiõis, & talis est dispositio earũ in sciẽtia: neq; etiam adiuuãt in alijs rebus: neque substantiæ illorũ sunt de substantijs istorũ sensibilium. Et ista etiam si vnum in vniuersalitate non fuerint non erunt: vt talis quis existimat q̃ causa in albo est quia albedo fuit mixta cũ albo: sed hoc est bonæ motiõis, & Anaxa. primo & posterius Hesiodus, & alij dixerũt q̃ facile est cõgregare multa. Sed hoc est impossibile secũdũ hãc opinionem. Immo neque aliæ res fiũt ex speciebus secũdũ aliquẽ modorũ qui assueti sunt dici.

Quod & materiale non trãsmutatur nisi ab alio materiali. idẽ.7.me.c.31. Individuũ nõ gnatur nisi ab alio individuo.

Et cũ manifestũ est q̃ causę rerũ generabiliũ & corruptibiliũ & vniuersaliter trãsmutabiliũ sunt corpora naturalia q̃ sunt principia trãsmutatiõis in rebus sensibilibus: miraf hõ qui induxit eos ad inducẽdũ formas abstractas: qđ eũ est abstractũ quomodo adaptatur vt ex eo trãsmutẽtur entia materialia: qđ eũ est materiale nõ trãsmutat nisi ab alio materiali. D.d. & talis est dispositio earũ in sciẽtia, id est, & nihil coget ad ponẽdũ eas pr̃opter sciẽtiã, & nõ apparet qđ habẽt iuuamẽtũ in esse rerũ sensibiliũ, id est, quia nõ generãt res sensibiles. Individuũ enim nõ generat nisi ab alio individuo: neq; etiã adiuuãt in generatione individuorũ

uiduorũ sicut corpora cælestia iuuãt. D.d. neq; substãtiæ illorũ sunt de substãtijs istorũ, id est, neq; substãtiæ illarũ formarũ abstractarum sunt de substãtijs istarũ rerũ sensibiliũ: cũ ille sint æternæ, & iste generabiles & corruptibiles, & ideo a non possunt esse causę eorũ: neq; secundã formas, neq; secundũ agẽtes. D.d. ista etiã &c. id est, & ista etiã insensibilia si in eis nõ fuerit intentio vniuersalis vna admixta eis nõ erunt entia: quemadmodũ si albedo non esset mixta cum re alba non esset aliquid album omnino. Et per hoc quod dixit sed hoc est bone motionis: innuit qđ mixtio b intentionis vniuersalis substantialis cũ particularibus est fortior mixtione accidentiũ cum suis subiectis. D.d. & Anaxa. &c. id est, & manifestũ est qđ nos possumus accipere facile in rebus multis vnã intentionẽ vniuersalẽ existentem in eis, & si ista intẽtio esset vna in numero. i. abstracta sicut dicũt dicẽtes formas esse: tunc impossibile esset vt inueniretur in pluribus. Vnũ enim in numero nõ inuenitur in pluribus, & sic cõgregare plura ad vnũ est impossibile. D.d. neq; aliæ res &c. id est, & impossibile est vt formæ sint causæ trãsmutationis, & generationis, & corruptionis, & vniuersaliter causæ sensibiliũ secundum aliquem modorum qui assueti sunt dici ab eis. Verbi gratia, hoc quod dicunt quod sunt exemplaria eorum & quod sunt causæ scientiæ eorum.

Dicere vero exemplaria esse & eis alia participare: vanilo/quiũ est & metaphoras dicere poeticas. Quid enim est quod agitur ad ideas respiciens. Cõtingit enim & esse & fieri simile quodcũq; & non assimilatum ad idem. Quare & existẽte Socrate, & nõ Socrate existente fiet qualis Socrates. Similiter autem palam quia si sit Socrates sempiternus: erunt eiusdẽ exemplaria plura: quare & species: vt hominis animalis aut bipedis simul autem antho antropos.

Dicere autẽ species continentes se: est sermo vacuus similis sermonibus versificatorũ. Et quid est illud quod non agit absq; eo q̃ aspiciet formã. Potest enim esse ens & non ens, & si non assimilatur alicui adeo q̃ Socra. erit & nõ erit nisi exẽplar sit Socra. & secundũ hunc modũ declaratur quod Socra. est æternum, & habet multa exẽplaria: sicut species. Sicut homo habet animal bipedale, & homo idem est in vtroque.

Id est dicere autẽ species cõtinentis se nõ species individuorum sed formas existẽtes per se. V.g. si aliquis dixerit qđ homo est line carne & osse est sermo fabulosus. D.d. & quid est illud qđ nõ agit &c. id est facilitates exẽplaria quærũt dicẽtes qđ res generãs entia impossibile est vt generet aliquid individuorũ nisi aspiciat exemplar illius individuiz quærunt scilicet de natura illius generatæ rei & generantis. Quoniã si fuerit generata & generans per quãcũq; naturã sit scilicet qđ nulla habet naturã propriã: tũc possibile erit vt sit ens & nõ ens æqualiter. & si fueris ens: tũc impossibile erit vt aspiciat exẽplar, & nõ aspiciat, & si aspexerit ens possibile erit vt assimiletur, & nõ assimiletur, & sic ge-

videidẽ.7. met.cõ.31. a Cogita quomodo substantiæ abstractæ nõ possunt esse causæ agentes & formales istorũ corruptibilium. b Mixtio intentionis vniuersalis substãtialis cũ particularibus est fortior mixtiõe accidẽtiũ cum suis subiectis. M

Indiuiduū essentialiter non generatur nisi ab N indiuiduo eiusdē speciei. videidē supra.c. 31.

neratio erit a casu,& intelligit generationē esse casū, quod generans sit de natura generati, & si non: tunc generans non generabit sibi simile. Verbi grtia.homo hominem. Et secūdum hoc generans nō indigebit exemplari. Deinde dicit nō sicut Socrates, id est,& indiuiduū essentialiter nō generatur nisi ab indiuiduo suæ speciei: quapropter necesse est vt generans Socratem sit aliud indiuiduum sibi simile. Deinde dicit & secundum hūc.modum declarabitur qd' Socrates sit æternus, id est, & etiā si posuerimus hic exemplaria cōtingit vt sit aliquod indiuiduum quod Socrates generatus habebit Socratem æternum, & secundum hoc contingit vt indiuiduum habeat naturam vniuersalem, & sic compositum ex naturis vniuersalibus sicut est species.& hoc intendebat cū.d.sicut homo habet animal &c.id est,& indiuiduū habet differentiam sicut habet species.

Amplius autē nō sensibiliū species exēplaria:sed etiā ipsarū vt genus specierum quare idem erit exmplar & imago. Amplius videbitur esse vtiq; impossibile separatā substātia & cuius est substātia quare quomodo ideæ rerū substātiæ erūt existentes separatim. In phedone vero sic dicitur quasi ipsius esse & fieri causæ sint species.

Et etiam species nō sunt exēplaria rerū sensibiliū:sed & sint ipsarum etiā sicut genus quod est genus multarum specierū, & sic idem erit exemplum & forma sui ipsius. Et etiam impossibile est vt existiment esse entia abstracta a substātijs et substātiæ nō,& si nō quomodo erūt spēs substātiæ rerū abstractarū ab illis,& hoc dictum fuit in cadon.scilicet quod species sunt causæ esse generationis.

33 Id est & cū illud quod prædicatur de aliquo & notificat essentiam eius si fuerit forma abstractā:tunc species non erunt exemplaria rerum sensibiliū:sed sui ipsorum:quoniam sicut indiuidua habent exemplaria propter specialitatē quæ est in eis. Verbi gratia, indiuidua hominis propter humanitatem ita species abstractæ habet exemplaria per generalitatem quæ est in eis:sicut species sensus habent exemplaria per sensum quod est genus. Deinde dicit,& etiam impossibile &c.id est,& etiā impossibile est extitimare formas esse abstractas a substantijs quarum sunt formæ & substantias non esse scilicet quod est impossibile scilicet formas remanere & deficere res quarum sunt formæ:quoniam tunc non esset generatio neq; corruptio. Et quia potest aliquis dicere quod Plato non dixit eas esse causas generationis & corruptionis:neque partes formales rerum sensibilium: notificauit quod Plato dixit hoc in libro Cadon,& dixit,& hoc dictum fuit &c.

O Impossibile est extitimare formas esse abstractas a substantijs quarū sunt formæ.

Et etiam in existētibus speciebus cum non fiunt participantia si sit quod mouit. Et multa alia vt domus & annulus quorum non dicimus species esse quare palū quia contingit alia esse & fieri,& propter tales causas quales & nūc dicte sunt.

Et

Et etiam cum species fiunt entia non habebunt determinās si non fuerit illud quod est lectus cum alijs multis rebus: sicut domus & annulus & res quas non diximus esse entia: manifestum est quod possibile est vt sint:& vt sint res a talib⁹ istis causis quæ modo fuerant dictæ.

Et cum species fuerint res existentes extra animam non habent genus quod determinat eas: & quod notificet intentionem vniuersalem per quam sunt entia:& cum non habuerint hanc intentionem nō erunt entia:quemadmodum si domus & annulus & lectus non esset aliquod istorum particularium: & hoc intendebat cum dixit: & alie res quas non diximus esse entia. Deinde dixit,manifestum est &c. id est si igitur habuerint tales species & genera:manifestum est quod illæ sunt causæ ex quibus componuntur res sensibiles: & ideo non sunt hoc aliæ causæ: & intendit quod si contingit ex hoc vt res sensibiles sint compositæ ex talibus causis,id est ex rebus cōpositis ex formis & materijs. Et dedit exemplum in artificialibus: quia nullus dicit quod vniuersalia eorum non habent esse extra animam:& ideo forte intendebat cum dixit & res quas non diximus esse entia istum modum vniuersalium,scilicet artificialium. 34

Amplius si sint numeri species quō causæ erunt vtrū qa alij numeri sunt existentia ipsa: vt hic quidē numerus homo: ille vero Sortes:& alius Callias:quid igitur his sunt causæ illenec enim si hi quidem sempiterni:illi verò non differunt.

Et etiā species sint numeri quō erūt causæ.primo vero quia numeri entiū sunt diuersi. V.g.qd' iste numer⁹ est homo:& iste Socra.& iste Hyllus:quare igit erunt causæ istorū: & non adiuuant etiam in hoc si quædam fuerint æterna: & quædam non.

Cū destruxit formas esse secundū opinionē dicentium quod natura formarū est alia a natura numerorū:reuersus est ad opinionē dicentium quod natura numerorum & formarū est eadem: & est opinio Platonis. 35

Et.d.& etiā si species &c.i.& etiā si formæ fuerint numeri quō erūt causæ rerū sensibiliū.primo vero quia contingit vt idē ens sit cōpositū ex multis numeris diuersis secundū formā. V.g. quod istud ens indiuisibile est aial:& est homo:& est Socrates. Quapropter debet habere numerum per quē est animal:& numerū per quē est homo: & numerū per quem est Socrates. Et similiter hyllus debet habere tales numeros: & cum hoc impossibile est in numeris: in quo igitur erunt numeri causæ istorum. Deinde dixit,& non adiuuant &c.id est quod numerus qui est quasi genus de istis sensibilibus non adiuuat in numero qui est quasi indiuiduum. Ille enim qui est quasi genus est æternum:& æternum non potest esse para generabilis rei & corruptibilis.

Si verò qa rōnes numerorū:& hic vt simphonia palā qa est vnū qdē quorū sunt rōnes. Si itaq; hoc materia manifestū: qa & ipsi numeri aliquæ ratiōes sunt alius ad aliud. Dico autem

vt

vt si est Callias ratio ī numeris ignis & terre: & aquę: & aeris & antho anthropos: siue numerus quis existens: siue nō: tamē erit ratio in numeris quorūdam & non numerus: & non erit quis propterea numerus. Et cū diffinitiōes numerorum fuerint cōueniētes illis quæ sunt ante manifestū est quod aliquid est cuiꝰ sunt istæ diffinitiōes: & manifestū est quod hoc est materia. isti enim numeri sunt diffinitiones illorum adinuicem. Verbi gratia, quod si diffinitio hylli fuerit in numeris ignis: & terræ: & aquæ: tūc iste homo aut erit aliquis numerus: aut nō: quousq; sit diffinitio aliquorum numerorum & nō numerus: & non erunt ista etiam aliquis numerus.

36 Et cū numerus est ens existēs extra animā habuit diffinitionē sicut alia entia: manifestū est quod diffinitio numeri debet esse conueniens et quod est ante. id est diffinito: & sic numerꝰ erit compositus ex materia & forma: & diffinitio numeri non erit numerus: sicut diffinitio hominis non est homo. & ideo dixit & manifestū est quod est hoc materia. scꝫ materia est recipiēs diffinitiōes. D. d. isti enim numeri &c. i. cōtingit ex hoc quod quædā entia sunt priora scinuicē. i. quod quædā eorū accipiūtur in diffinitiōibus quorūdā: & ex hoc quod ponūt ea numerū vt isti numeri cōtingit ex hoc vt sint diffinitiones luiꝰpiorū adinuicē.

P Diffinitio numeri non est numerus sicut diffinitio animalis nō est animal. D. d. exēplū & impossibile cōtingēs ex eo &. d. V. g. &c. i. V. g. quę si numeri aquæ ignis: & terræ & aeris fuerit accepti in diffinitiōe hominis: tūc homo si fuerit aliquis numerus nō erit sic donec illa quæ sunt accepta in diffinitione eius sint diffinitio numeri & hominis non aliquis numerus. Diffinitio enim numeri non est numerus: quemadmodū diffinitio animalis nō est animal: & secundū hoc ista elementa accepta in diffinitione hominis non erit numerus: & iam posuimus ea esse numerum: quod est inconueniens. aut homo non erit numerus.

Q Amplius ex multis numeris vnus sit numerus: ex speciebus aūt vna species qualiter: sed si nec ex ipsis sed ex vnis vt in milenario quomodo se habent vnitates: siue enim eiusdem speciei multo inconuenientia accidunt: siue non eiusdem speciei nec eædem sibīnuicem: nec aliæ omnes omnibus.

Et etiam ex pluribus numeris sit vnus numerus: quomodo igitur ex pluribus speciebus sit vna species: & si non fuerit ex eis sed ex numeris sicut mille quomodo igitur sunt istæ vnitates: quoniam si sunt consimiles in specie contingūt multa impossibilia & si vnaquæq; fuerit per se in aliqua specie nō erūt diuersorum: necꝫ diuersa omnia sunt omnino.

37 ☞ Et etiā manifestū est ꝙ ex pluribus numeris sit vnus numerus: & si species sunt numeri quo ex pluribus speciebus sit vna species: & cōtingit sicut dicūt quidā si sit vnitas punctus: & dualitas sit linea: & trinitas superficies: & quaternitas sicut corpus: vt superficies sit cōpositus ex linea & punctō: & corpus sit compositū ex superficie & linea & punctō: quod est impossibile. Deinde dixit. & si non fuerit ex eis &c. id est quod numeri formales non insurgunt ex numeris diuersis: sed ex numeris conuenientibus: sicut centum ex denarijs: & mille ex centenarijs: tunc vnitates istorum: aut erunt conuenientes in quātitate & forma: aut diuersæ. Si igitur fuerint conuenientes in forma contingunt multa impossibilia, quorum vnum est vt omnes species sint conuenientes in forma. Et si fuerint diuersæ in specie contingit vt sit non numerus: & ideo dicit: & sicut vnaqq; &c. i. & si vnaquæq; vnitatū numerorū formalū fuerit diuersa ab alia: nō erit numerꝰ. Diuersa enī numerāt se adinuicē. Numerꝰ aūt numerat se adinuicē: aut ꝑ vnitatē: aut ꝑ numerum.

Quomodo nāq; dixerūt impossibiles existētes: nec enim ratiōabilia hæc nec intelligere cōfessa. Amplius aūt aliud aliquod genus numeri facere est necesse circa quod sit arithmetica.

Et quid proficit cum non sint passiua: & hoc nō est de rectis sermonibus neque intelligitur. De necessitate igitur est ponere alium numerum: & est subiectum arithmeticę.

Et quid coget vt causæ rerū non passiuarū sicut numeros sit necessarium in esse rerum passiuarū. Passiua enim necessario componūtur ex passiuis. 38 Deinde dixit, de necessitate igitur &c. id est & cum manifestum est quod impossibile est vt numerus mathematicus sit substantia rerum sensibilium: necesse est si aliquis numerus qui dat substantiā rerum sensibilium vt sic alius a mathematico. Sunt igitur tres species numerorum. R Tres sunt species numerorum. Et enim numerus mathematicus qui non multiplicat per multiplicationem numeratorum. Et est numerus formalis qui diuersatur per numerationem entiū. Et est numerus cuius iste numerus est forma: & sunt sensibilia. & quia hoc contingit huic positioni: & dicentes quod formæ sunt aliæ a numeris ponunt numerum naturam mediā inter formas & sensibilia: & dixit etiam contradicendo eis.

Et oſa intermedia dicta ab aliquibus simplr ex quibus sunt principijs: aut quia inter media eorū quæ hic & ipsorum erūt.

Et oſa media, aut sunt ex rebꝰ simpliciter: aut ex aliquibus principijs: aut ex illo ex quo est inordinatum post media.

Id est & cum numerus mathematicus est medius inter formas & sensibilia: & omne medium aut est compositum ex rebus simplicibus simpliciter: aut ex rebus simplicibus in respectu mediorum, aut ex formis ipsorum mediorum. Sed quia media facta a medijs prioribus eis non sunt secundum quod sunt media: sed secundum quod sunt formæ diuersæ: quoniam si medium esset ex medio secundum quod est medium: tunc media procederent in infinitum: ideo dixit in loco eius. q. d. ex formis mediorum compositis ex illo ex quo est ordinatum post media. 39 Omne medium aut est compositū ex rebꝰ simpliciter aut ex rebꝰ simplicibꝰ in respectu mediorum aut ex formis mediorum. Notum est Res enim ordinatæ sub medijs secūdum quod sunt media. s. secundum quod medium est genus eorum sunt species mediorum. & ideo dicitur quod species sunt ordinatæ sub genere. Et intendebat per hunc sermonem quod numerus mathematicus est compositus ex numero formali & sensibili: & manifestū est quod hoc est impossibile in numero mathematico:

Universidad de Deusto
Biblioteca

per se q̄ nul mathematico: & est manifestū q̄ illi non intendebant per hoc q̄ dicūt la natura est q̄ numerus mathematicus est medius inter formas & sensibilia secundum istā modū: sed intēdunt q̄ natura numeri est quasi natura media inter esse abstractū & mate riale. vide l. 8 tiantiam de forma hominis vltima. 2. phy. com. 26.

Dualitas in vna re non inuenitur nisi ꝓpter materiam.

& etiam non erit numerus vnum iteratum.

Et cum dualitates fuerint: dualitas numeri medij continget vt dualitas sit ex aliquo: & vt dualitate aliquid sit prius. Deinde. d. & nō erit numerus vnum iteratū &c. i. & si numerus fuerit ab vno abstracto: tūc in eo nō inueniretur vnum iteratum. Dualitas enim in vna re est propter materiā: causa enim iterationis eorūdē numerorū est iteratio vnius numeralis: & vnū quod est immateriale nō iteratur secundum individuū.

Et potest intelligi sic: & etiam quomodo vnus numerus vniuersalis erit iteratus: & similiter vnum intellectū: & vniuersalia innata sunt nō iterari. Intellectū enim animalis non inuenitur magis vno: sed ex intellectu vnius inueniuntur multæ vnitates: & similiter in terno & quaterno inueniunt infinitæ trinitates: & infinitæ quaternitates.

Amplius cum dictis si sint differentes vnitates oportebit vtique dicere quemadmodum quicunque elementa quatuor aut duo dicunt. Etenim horum quilibet non commune dicit elemētum esse vt corpus: sed ignem & terram siue sit commune corpus ipsum siue non: nunc autem dicitur quasi vno existente quemadmodum igne aut aqua similium partium. Si vero sic non erunt substantiæ numeri sed palam: quia si commune est aliquid vnum ipsum: & hoc est principium: quare multipliciter ipsum vnum. Aliter enim impossibile est: volentes autem substantias ad principia reducere.

Et similiter dicimus in vnitatibus quas diximus: si fuerint nō diuersæ secundum hunc modum: & est modus dicentium quod elementa sunt quatuor aut duo: omnes enim illi nonopinātur quod elementum est commune eis. s. corpus: sed ignis & terra siue corpꝰ fuerit commune eis aut non. vnum igitur nūc dicimus de illo quod est consimilium partium sicut ignis & aqua: & cum ita sit numeri non erunt substantiæ: sed manifestum est quod si vnum est quod illud est principium & vnum dicitur multis modis: sed illi volūt eleuare substantias ad principia secundum quod non est possibile.

Et

Et nos dicimus &c. id est, & nos dicimus quod via dicentiū quod substantiæ entium sunt compositæ ex vnitatibus non diuersis in specie est eadem cum via dicentium q̄ elemēta sunt res singulares. scilicet individuales non vniuersales: sicut sermo dicentium quod elementa sunt quatuor. s. aqua, & ignis, terra, & aer. aut duo eorū. isti non opinātur q̄ vniuersale cōmune istis est elementum. s. corpus. sed ignis & terra. & indifferenter apud eos siue istud cōmune habuerit esse aut nō habuerit esse. Et hoc quod dictū est cōtingens est: quia cū vnitates numerales fuerint extra animā erūt in materia. & erit vna secundū formā, & multæ secundum numerum: & ista est dispositio vnitatum quæ significant ea quæ sunt cōsimilium partium. & dispositio multitudinis existentis in ea. Et hoc intendebat cū. d. vnum igitur nunc &c. D. d. & cum ita sit numeri non sunt substantiæ. id est, & cum vnitates nō sunt nisi elementa vnitatū sensibiliū secundū q̄ sunt vnitates individuales consimilium partium: manifestum est q̄ numeri qui sunt species non sunt substantiæ abstractæ. s. formæ. Sed manifestum est q̄ si fuerit declaratum aliquod vnum existens per se extra animam: quod illud est principium omniū eneiū. Deinde. d. & vnum dicitur multis modis, id est, & possibile est vt in quolibet prædicamentorum sit vnum. s. individuū bene in illo prædicamento: sicut est in quantitate discreta: quia vnum dicitur multis modis. Et dicit hoc innotuando errorem antiquorū opinantium vnum dici de vna intentione. s. substantia individuali: sicut dicebant de hoc nomine ens. Deinde dicit. sed illi volunt &c. id est, per quod hoc ipsi quærunt principia substantiæ rectum fuit, sed eleuāt substantias, aut quod non est possibile vt sit principium substantiæ: sicut formæ numerales: & magnitudines geometricę.

Longitudinem quidem ponimus ex producto & breui & ex aliquo paruo & magno: & planum ex lato & arcto, corpus vero ex profundo & humili.

Linea aūt componitur ex longo & breui & ex paruo & magno: & superficies ex lato & stricto: & corpꝰ ex ꝓfundo & imo.

Quoniā antiq dicebant q̄ principia sunt cōtraria, & isti fuit dicētes numeros dicunt q̄ prima cōtrarietas in numeris est multū & paucum. Et in magnitudinibꝰ prima cōtraria sunt apud eos principia: narrat sermones eorū in hoc. Et. d. sed isti ponūt principia lineæ hāc cōtrarietatē. s. longum & breue: & magnum & paruū: & ponūt cōtrarietatē ex qua fit superficies latū & stricū: & ex qua fit corpus profundū & imū.

Quāuis quomodo habebit aut planum lineam: aut solidū lineam: & planum. aliud aūt genus est & latū & arctū & profundū & humile: quēadmodum ergo nec numerꝰ est in eis: qa multū & paucum ab his alterum: palam quia nec aliud nihil superiorū inerit inferioribus. At vero nec genus profundi latū: esset enī planum aliquod corpus. Amplius pūcta ex quo existūt huic quidē generi. & Plato oppugnabat tanquam existēte geometrico dogmate: sed lineę principiū vocabat. Hic aūt multotiens

Universidad de Deusto
Biblioteca

totiens indiuisibiles lineas posuit quamuis necesse sit terminū aliquid horū esse. Quare ex qua ratione linea est & pūctus est.

Et etiam quomodo superficies est linea aut corpus linea & superficies: genus enim lati & stricti aliud est a genere profundi & imi: non igitur inueniunt in eis contraria. Quoniā eis autem multum & paucum differunt ab istis manifestum est neque aliud superius inuenitur in eis quæ sunt inferius: immo neque genus lati est genus profundi. Superficies enim est aliquid ex corpore: & puncta sunt ex aliquo: & istud genus considerat Plato secundum opiniones geometricas: sed vocat eas principium lineæ: & multotiens posuerunt hoc ex lineis non discretis: & hoc necessarium est vt sit secundum hunc modum. Vbi enim est linea est punctus.

41 T Plato opinabatur ꝙ vnitas est principium punctī: & quod dualitas est forma lineæ: & trinitas forma superficiei: & quaternitas forma corporis, & opinabatur cum hoc ꝙ corpus componitur ex superficieb⁹: & superficies cum lineis: & linea ex punctis: & dicebat cum hoc: ꝙ linea componebatur ex duobus contrarijs: quæ sunt magnum & parvū: & superficies ex stricto & lato: & numerus ex multo & pauco. Dicit ergo ei quomodo est possibile vt superficies sit ex lineis ita ꝙ sit pars eius & linea ex longo & brevi: & corpus ex superficie & linea: & superficie & linea: & superficies ex stricto & lato: & corpus ex profundo & imo: & omnia ista sunt cōtinua: & numerus est ex multo & pauco. & omnia ista non congregantur in vno genere. Et si esset sic: contingeret vt omnia reducerentur in vnum genus, scilicet contraria ex quibus surgunt istæ magnitudines tres. & ex quibus surgunt numeri qui istarum principia sunt magnitudinum: & hoc intendebat cum. d. genus enim lati &c. id est, quod contrarietas superficiei non cōgregat cum contrarietate superficiei in vno genere: neq; illæ cum contrarietate numeri quæ est paucum & multū impossibile est igitur vt sint pars numeri. & ideo. d. postquam autem paucum & multa &c. i. quoniam omnia ista non videntur congregari in eodem genere superiori istis generibus dictis. D. d. superficies enim est aliquid ex corpore &c. id est, & hoc quod contingit eis: quia ponunt superficiem partem corporis: & punctum partem lineæ. D. d. & istud genus &c. id est. & Plato solicitus fuit ad declarandum hunc sermonem: quia opinabatur quod magnitudines geometricæ sunt principia corporum cum numeris. Deinde dicit. sed vocat &c. id est, & vocat eas principia lineæ: & non dicebat eas aperte partes lineæ: quia contingent ei vt continuum esset de natura discreti, & ideo dicebat quod linea componitur ex lineis indiuisibilibus: & hoc intendebat cum. d. & multotiens &c. id est, quod propter istam contradictionem contra ponentes eas puncta, & ideo plures eorum vocabant eas lineas indiuisibiles, & existimauerunt qꝫ linea componatur ex lineis non discretis non ex pūctis: quia necesse vt cum linea recipiat diuisionem secundum totum: vt etiam diuidatur in non

non lineas: aut in lineam non diuisibilem: aut in non lineam: quod est impossibile. ergo necesse est vt diuidaī in lineas indiuisibiles: & huic positioni contradictum fuit in libro generationis. Deinde dicit. & hoc necessarium est &c. id est, propter hoc quod ponunt lineas non discretas non euadunt etiam cum istæ diuidantur secundum totū in puncta. Vbi enim linea est: necesse vt ibi sit punctus. Primo de generatione. t. c. 7. & 8. & 9. & inde. V

Omnino autem sapientia de manifestis causam inquirens: hoc quidem prætermisimus: nihil enim de causa diximus vt principiū est trāsmutationis. horum vero substantiā dicere putātes ipsorum alias quidē substātias esse dicimus quomō vere illæ substātiæ supuacaneæ dicimus. Nā & particulare sicut prius diximus nihil est: nequaquā in scientijs videmus existens causa propter quā intellectus omnis & omnis natura facit: nec hāc causam quam modo dicimus esse vnum principiorum nihil tangunt species, sed facta est mathematica præsentibus philosophia dicentium aliorum gratia ea oportere tractari.

Et cū philosophia cōsideret de rebus apparentib⁹ hoc non collocatur in ea, & nihil dicemus de causa quæ est principium alterationis. Cū igitur intēdimus sermonem de substātia: dicemus ꝙ substātiæ istorū sunt aliæ, ita ꝙ si diceremus quod illa sunt substātiæ eorū esse falsum. Quoniā aūt sunt continētes, ita diximus primo ꝙ nihil est neq; videmus etiam ꝙ sunt causæ scientiarū. & ideo non videmus aliquē intellectū & naturā qui ponant hanc causam. ergo species nō assimilantur alicui principiorū. & doctrina est per illas, quia philosophia quando locuta fuerit in aliqua hora de aliquo vtetur istis propter illa.

Et cum philosophia &c. id est, & cum philosophia non consideret nisi de rebus entibus extra animam. species autem non sunt de rebus entibus extra animam. ideo philosophia non considerat de istis speciebus. & propter hoc si aliquis considerauerit de istis sensibilib⁹ ꝙ istas substantias non poterit dare per eas principium alterationis & transmutationis istarum substantiarum. Et cum ita sit si concesserimus has esse dicemus eas esse alias substantias. Dicere autem quod istę sunt substantiæ istorum transmutabilium est falsum. Et dicit hoc: quia ipse destruxit eas propter hoc quod ponunt eas causas sensibilium & scientiæ. Et cum destruxit eas causas esse non cōtingit ex hoc quod destruātur in se, & ideo dicit quoniam autem sunt continentes &c. id est, quoniam hoc quod ponunt quod istæ substantiæ sunt continentes sensibilia quæ sunt hic, vt species quæ continet ea quæ sub illa sunt: sicut diximus quod nihil est. Determinans enim & determinatum sunt idem numero cum specie. & ideo si istæ species fuerint abstractæ non erunt secundum quod determinant sensibilia, neq; secundum quod sunt causæ istorum. ita quod sint causæ scientiæ comprehensæ in sensibilibus. Et ideo dicit post. & ideo non videmus &c. id est, & ideo non possumus ponere 44 X

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponere hanc causam aliqui intellectuum qui sunt in rebus sensibilibus & aliqui principiorum existentium hic. Deinde.d.& species &c.id est,& manifestum est quod species non assimilantur principijs sensibilibus.ergo manifestum est quod non sunt principia istorum sensibiliū.

Deinde dicit,& doctrina est &c.id est,quod philosophia vtitur rebus vniuersalibus vt perueniat ad res existentes:sicut vtitur eis in diffinitionibus & demonstrationibus:cum scientia eorum ducit ad intellectum & rectum apud considerationem de entibus vniuersalibus: & ideo demonstrationes acceptæ hoc modo sunt ex propositionibus logicis cōibus:nō ex propositionibus essentialibus & conuenientibus.

Quæ sint rationes logicæ. Vide 2 prio cc. cō. 70.et 4.ph. 87.ct.8.ph. 70.

Amplius autem substantiam subiectam vt materiam magis mathematicum aliquis suscipiet & magis prędicari & differentiam esse substātiæ & materiei: vt magnum & paruum: sicut physiologicarum & spissum primas subiecti dicētes esse differentias has. hæc namque sunt superabundantia quædam & defectus.& de motu siquidem hęc erit causa motus palam: quia mouentur species:sinautem vnde venit.

Et etiam si aliquis acceperit substantiam de qua loquimur quasi materiam mathematicam hoc non faciet proprie nisi quando voluerit dare differentiam inter substantiam & materiam;sicut magnum & paruum: sicut dicunt naturales quod primæ differentiæ subiecti sunt raritas & densitas:& ista non sunt nisi additio & diminutio in motu. si igitur. scilicet ista sunt motus:manifestum est quod species sunt mobiles.

45 Id est,si aliquis acceperit ista intellecta logica propositiones vsitatas in demonstrationibus secūdū materiam demonstrationem:& considerauerit per illa in entibus sensibilibus: hoc non accidit nisi quando perscrutatus fuerit in primis differentijs vniuersalibus substātiæ:sicut perscrutatio de duabus differentijs primæ substantiæ in quas diuiditur ens:quarum vna est quasi materia:& alia quasi forma: sicut declaratio eorum qui voluerunt declarare quod hæ sunt duæ substantiæ. scilicet magnum & paruum:aut rarum & densum,& quia hoc facit existimare quod ratio dicentiū qꝫ intellecta sunt entium substantiæ qm̄ cum illud qđ notificat naturā substātiæ est substātia.ergo intellecta sunt substantiæ. Et.d.& ista non sunt nisi additio &c.id est, si igitur intellecta istarum rerum demonstrant substantias:sunt substantiæ rerum. sed quia omnia contraria reducuntur in diminutionem & additionem. & additio & diminutio reducirur;ad motum, tunc enim si intellecta istarum rerum essent substantię earum intellectuum motus esset motus. Et si intellectuum motus quod est genus specierū motus esset motus,tunc omnes species essent motæ.& si species essent motæ & essent substantiæ rerū nihil esset fixū. Et.d.oīa ista ad cōfirmandum qm̄ notum est per se qꝫ intellectus motus non est motus:& est cōtingens dicentibꝰ qꝫ intellecta rerum sunt substātiæ earū. Arist. enim opinabatur quod intellecta rerum notificāt substātias rerum:& non sunt substantiæ earum.

Aristo. opinabat qꝫ in

Tota

tellecta rerum notificant substātias rerū & nō sunt substātiæ earū.

Tota nāqꝫ de natura auferetur pscrutatio: & quod videtur facile esse monstrare qꝫ vnū omnia nō fiunt.ex disgregatione nāqꝫ omnia vnū nō fiūt sed id aliquid vnū si quis dat omnia & nihil hoc:si non genus dat vniuersale esse:hoc aūt in quibusdā impossibile.nullā neqꝫ rationē habēt naturæ quæ sunt posit numeros longitudines latitudines & solida: nec quæ modo sunt: aut futura sunt:nec si aliquam habēt virtutem:hoc enim nec species possibile esse.non enim sunt numeri nec intermedia:sunt enim illa mathematica nec corruptibilia.

Et omnis magna perscrutatio de natura nō cadit nisi apud existimationē qꝫ declaratio est facilis:& vnum non erit omne qm̄ enim nō est in actu omnia vnum sed secundū intentionē: quam si homo posuerit ipsam in esse hoc non erit nisi si cōcesserit qꝫ est genus illius omnis:& hoc etiam impossibile est in quibusdam rebus.non enim inuenitur vna diffinitio communis eis quæ sunt cum numeris & lineis & superficiebus: & quod erit:& quod iam fuit:& habet aliquā potentiam.ista ērm̄ nō sunt innata vt sint species:neqꝫ etiā sunt numerus neqꝫ quæ sunt mediorū:illa enim sunt mathematica neqꝫ corruptibiliū.

Et perscrutatio antiquorū de naturalibus fuit quia opinabātur qđ declaratio non tantum est possibilis sed etiā facilis. & cum vniuersale 46
ex quo fit perscrutatio est vnū numero in pluribus secundū qđ dicunt dicentes formas esse vnā aūt numero in pluribus speciebus impossibile est vt sit:ergo impossibile est vt sit demōstratio aut disciplina. Et hoc intendebat cū.d. & vnum non erit omne &c.i.& impossibile est vt genus vl̄e olbus rebus sit vnū numero. Quoniā si ita esset tunc esset pcP. vt vnū numero esset in quolibet: qꝫ est impoſſ:tūc ērm̄ oīa essent vnū in actu.f.indiuiduale. D.d.sed intentio &c.i.si aliquis opinatus fuerit qꝫ in oī est vna intētio: hoc nō erit verum nisi oppositum ipsum esse genus omnium:nō quam intentionem in actu. D.d.& hoc impossibile est &c.i.& ponere vnum cōmune pluribus rebus ita qꝫ sit genus videl esse impossibile.e in quibusdam negā vt sit vnū numero cōe olbꝫ. Impoſſ ērm̄ est vt numerus & superficies & linea habeant vnum genus cōe olbus nō æquiuoce.V.g.quātitatē. Manifestū est ērm̄ qꝫ hoc nomen quātitas dicitur de eis æquiuoce:neqꝫ etiā inueniturvna intentio in eo qđ iam fuit:& erit:qđ est potentia:& quod est actu. Et ideo artes docti nales cōsiderātes de eis nō sunt vnū sed plures. Deinde dicit & istā nō sunt innata vt species sint &c.i.& ista intellecta quæ sunt genera & species non sunt innata vt sint formæ per se existentes & exēplaria: vt qdā dicūt:neqꝫ sunt media inter formas & sensibilia sicut quidā dicūt intellectis mathematicorū:qꝫ sunt mathematica.i.qa materia non apparet in diffinitionibꝰ eorū neqꝫ sunt etiā formæ rerū corruptibiliū:vt singūt dicentes formas esse:declaratum est enim omnia ista impossibilia esse.

Z Quantitas & genꝰ æquiuocū ad numerū: superficiem & lineam.

Sed rursus videt aliud hoc genus & osno exist~tiū quærere

Universidad de Deusto
Biblioteca

elemēta nō diuidentē multipliciter dicta inuenire impossibile
est: & præsertim secundū hunc modū quærētes ex quibus sunt
elementis ex quibus enim facere aut pati aut ipsum rectum nō
esse accipere. sed siquidem substantiarum solum esse contingit.
tunc qa existentium omnium elementa aut querere aut putas
re habere non est verum. quomodo aūt aliquis dicet omnium
A Quæ præcognoscimus nō addiscimus. elementa palam est: quia nō est possibile præexistere cognosce
tem prius: sicut enim geometrizare dicētem alia quidem opor
tet præscire quorum est scientia: & de quibus debet discere non
prænoscit ita & in alijs. quare siqua est omnium scientia vt qui
dam aiunt nihil vtique præexisteret hoc cognoscens.

Et etiam existimatur hoc esse aliud genus quartum qđ quæ
rit de elementis omnium entium absq; eo quod aufert vel ne
gat quod dicta multis modis impossibile est vt sint: sed quæ
runt hoc modo de rebus ex quibus sunt elementa. in quibusdā
vero ex actione & passione aut conuenientia: & hoc nō est in
quolibet: sed tantū in substantia: ita quod perscrutatio est de
elementis omnium entium & quærere determinationem eo
rum: & hoc non est verum. & quomodo potest homo scire ele
menta omnium entium. impossibile est enim vt aliquis addi
scat aliquid nisi præsciat principia eius. V.g. quod aliquis addi
scat geometriam: sed ante debet scire aliqua illius scientiæ quā
vult addiscere: aut nesciet aliquid eorum: & sic est dispositio
de alijs. ita quod ars de qua homines reputant quod doctrinat
omne nihil notificat secundum hunc modum.

47 Et etiā existimatur &c. & cum posuimus qđ species & vſe intelle
Si darentur vniuersalia phonica darētur quartum genꝰ entiū & quarta ars specu latiua. ctiua vſia sunt res existentes extra animā: & q; sunt formæ entiū. contine
get vt hoc genus entium sit quartū genus aliud a tribus generibus: &
qđ in eo considerat quarta ars scilicet alia a tribus considerantibus ra
mathematicis & naturalibus: & diuinis: & contingit eis vt hoc genus
perscrutetur de elementis omniū entium: qm̄ cū istæ species sint elemē
ta. i. forma entium omniū: & omnis ars pscrutetur de causis suorū sub
iectorū: & subiecta istius artis sunt elemēta rerum: contingit vt ista ars
quarta perscrutetur de elementis elementorū. D.d. sed q̄rēt hoc mo
do &c. i. sed cum istæ species existentes extra animā sint substātiæ sub
iectorū triū scientiarū: & ars quæ considerat de speciebus perscrutatur
de causis causarū: necesse est vt omnis ars istarum trium perscrutetur
de causis suarū causarū. D.d. in quibusdā &c. i. impossibile est hoc
in tribus artibus. s. perscrutari de causis causarū nisi in arte q̄ perscruta
tur de causis actionis & passionis & conuenientiæ inter formā & mate
riā. D.d. ita q; perscrutatio &c. i. & illud q; cōtingit a prima posi
tione non est vt aliqua istarum trium artium perscrutetur de causis suo
rum causarum: sed vt vnaquæq; istarum trium artium perscrutetur de
causis

causis suarum causarum: & hoc nō est verū. D.d. & quō pōt homo
&c. i. & quō pōt esse ars quæ notificat elemēta omniū entiū. Impossibi
le est enim scire aliquod eorū quæ sunt posita in tribus nisi præsciatur
intellecta prima in illa arte: quō si indiguerit addiscens addiscere princi
pia scientiæ in illa arte continget quod addiscet principia principio
rum: & sic in infinitum. Quapropter continget vt ille qui vult addisce
re aliquā scientiā vt nesciat illā. V.g. quod si addiscēs geometriam nō
pōt addiscere nisi præsciat principia illius scientiæ quā vult addisce
re: tūc nesciet illā. D.d. & sic est dispositio in alijs &c. i. & sic cōtin
get in alijs scientijs a geometria. ita q; scientia in qua homines reputāt addi
scere omnia quæ cōtinentur in ea per disciplinam nihil notificat.

Quamuis sit omnis disciplina per præcognita aut oīa aut B Oīs disciplina est per præcognita. quædam aut p demōstrationem aut per diffinitiones. oportet
enim ex quibus est diffinitio præscire & esse nota. similiter au
tem & quæ per inductionem.

Et omnis doctrina fit ex prioribus aut omnibus aut quibus
dam & similiter illud quod declaratur per demonstrationē &
diffinitionem, debent præsciri in eo propositiones per quas fit
illa declaratio: & similiter illud quod scitur per inductionem.

Et etiā oīs &c. cum declarauit qđ artes demōstratiuæ nō declarāt 48
ignota nisi ex notis in illis artibus: vult declarare q; ista propositio est
vniuersalis in artibus operatiuis: & consideratiuis. Et dicit. sicut se
est in principio analyticorum: & etiā omnis doctrina &c. i. & etiā ma
nifestū est q; oīs doctrina in artibus operatiuis quæ addiscunt per exē C
plar non fit nisi per cognitionem rerum notarum per se in illo artificio:
aut omniū aut quorūdā. D.d. & similiter quod declaratur per demō
strationē & diffinitionē. i. artes quæ addiscuntur per rationem siue sue
rint operatiuæ siue consideratiuæ. D.d. & similiter quod scitur per
inductionem & intendit illud quod scitur per artem disputatiuam.

At vero si existit cōnaturalis mirū quomodo latemus habē
tes potissimam scientiarum amplius autem quomodo aliquis
cognoscit ex quibus est & quomodo erit manifestū: etem hoc
habet dubitationē. Ambiget enim aliquis quēadmodū & eis
ca quasdā syllabas. hi nāq; syma ex. s. & .y. & m. & .a. dicūt esse:
alī vero quēdam alium sonum dicunt esse & cognitorum nul
lum amplius autem quorum est sensus qūo aliquis nō habēs
sensum cognoscet: quāuis oportebat si omniū sint elemēta ex
quibus quēadmodū cōpositæ voces sunt ex proprijs elemētis.

Si igitur sciētia est in nostra natura: mirū est quomodo eua
det ā nobis aliquid cū in nobis est firmissima scientiarū: & etiā
quomodo scitur res quę fit ex rebus: & quomodo erit hoc mani
festū. Ambiguitas enim accidit in istis rebus: & quidam rixati
sunt in hoc sicut in pedibus. quidā igitur dixerunt in sexta lite

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra grecorū.s.z.quæ est huiꝰ formæ ꝙ est cōpositā ex. c.&.d.& a.& alīs dixerunt:immo est litera per se non ex literis notis:& etiā illud quod est ex habēribꝰ sensum quomodo scitūr a carenti sensu:& etiā ista semper sunt elementa cuiusliber quemadmodum voces compositæ fiunt ex elementis siue proprijs.

49 Si igitur scientia &c.id est quod dicere formas esse contingit ex eo vt oēs scīctiæ sint notæ a nobis in naturā:quoniā si hic sunt formæ ad quas intellectus aspicit sicut sensus aspicit ad sensibilia.& comprehensio sensibilium est naturalis in nobis cum non acquiritur ex cognitione antecedenti:necesse est vt intellecta sint naturalia in nobis: non vt
D quædam sint naturalia:quædam autem accepta per doctrinam. Deinde dixit,& etiam quomodo scitur res &c.id est secundum hæc debere⁹ scire æqualiter rem & causam eius:& non deberet cadere dubitatio in causis inter homines. Proportio enim intellectorum esset sicut proportio sensibilū. Deinde dixit, & quidā rixati sunt in hoc &c.id est & si ita esset non litigarent homines in elementis multarum rerū sicut accidit grammaticis sui temporis vt rixati sunt de litera.z.vtrum
B sit compositā an simplex. Deinde dixit,& etiam qui est ex habentibus sensum &c.id est & contingit huic positioni scilicet quod formæ intellectæ sunt comprehensæ per se sicut sensibilia quæ non indigent in acquirendo eas sensu.& si ita esset tunc sciret naturas sensibilū qui habet lesionem in instrumentis sensuum:adeo vt naturaliter cecus cognosceret naturas colorum:& naturaliter surdus vocē. Deinde dixit ista enim sunt semper elementa &c.id est & contingit si cognitio istarum formarum fuerit naturalis in nobis vt cognitiones omnium rerū
F sint naturales in nobis propter hoc quod istæ formæ sunt elemēta propria omnium entium:sicut voces fiunt ex elementis proprijs:& intēdit quod cum formæ sint elementa omnium entium propriā eis contingeret vt non indigeant in cognitione sensu.

Quod quidem igitur dictas in physicis causas quærere nisi sint omnes & extra has nullam habemus dicere palam est ex prius dictis:sed tenuiter hæ & modo quodam omnes prius dictæ sunt:modo verō quodam nullatenus. Quoniam autem illud quod dictum fuit de causis naturalibꝰ perscrutati sunt de eo omnes considerantes:& quod nos non induximus vnā causam extrinsecam ab eis manifestum est ex prædictis.& dignū est vt prima philosophia perscrutetur de omnibus rebus.continet enim omnia principia & ea quæ sunt prima.

Antiqui sciuerunt quatuor causas in suo esse.

50 Quoniā aūt qđ nos diximus in modis causarū naturaliū dictū est ab antiquis manifestū est ex pdictis ab eis.Et sic manifestū est quod nos nō addidimꝰ causam in modis causarū quas antiqui dixerunt. Et innuit ꝙ antiqui sciuerūt quatuor causas in suo esse.& hoc qđ dixit de antiquis manifestū est quod ipli concesserunt causam materialē & formalem & agentem:finalem autem non videntur concedere ex eis quæ narrauit de eis in hoc tractatu:sed ponimus dicere in hoc qđ qui concedit

Qui concedit causam agentem

cedit causam agentem debet concedere finalē:agens enim non est agens nisi propter aliquid,& videtur innuere per hoc Socratem & Platonē. Dicit autem in alio loco quod in tempore Socratis perceperunt homines causam finalem,& ideo inceperunt regere ciuitates,& intendit secundum quod opinati fuerunt in siue hominis. Deinde dixit,& videtur prima philosophia &c.id est,& dignum est vt apparet ex istis rebus quod philosophia perscrutatur de istis principijs & maxime de his sunt prima in esse & cognitione.

agentem de
bet cōcede
re causam fi
H
nalem. Idē
z.ca.de sub
stātia orbis.

Balbutiens enim visa est prima philosophia de omnibus velut nouum existens circa principium & primum,quoniam Empedocles has dicit esse rationes:hoc aūt est ꝙ quid erat esse & substantia rei. At vero similiter necessariū & carnis & aliorum singulorum esse rationem aut nihil:propter hoc enim & caro & os est,& aliorum vnūquodq;. & non propter materiā quam ille dicit ignem,& terram,& aerem,& aquam:sed hoc alio dicente quidem similiter dixit ex necessitate manifesteve ro non dixit.De talibus quidem igitur ostensum est prius, quę cumq; vero de ipsis his dubitabit aliquis resumamus iterum. Nam forsan ex ipsis abundabimus aliquid ad posteriores dubitationes.

Et quia Empedocles dicit ꝙ diffinitio est os & est illud per quod res est id ꝙ est & substantia rei,secūdum hunc modum erit etiam caro necessaria & vnūquodq; aliorū:aut nullum eorum erit caro & os,& vnūquodq; cæterorum, & hoc non est propter materiam quam ille dicit quod est terra ignis & aqua & aer & non ponit causam in hoc quod dicit istas res sed cogetur vt dicat alia:sed non dixit illud quod dixit aperte, & declaratum est prius de istis & de suis similibus,& nos reuertemur post ad dicendum in omnibus quæstionibus cōtingentibus in eis:tunc autem incipiendum est in dicendo aliquid de quæstionibus contingentibus in alīs rebus.

Quia antiqui loquentes de rebus naturalibus locuti sunt in maiori parte de materia & non de forma propria rebus mobilibus nisi Emp. qui innuit causam formalem & non dixit eam aperte.sed tamen apparet de suis sermonibus incepit hic dicere vnde apparet hoc. Et.d.& quia Empedoc.dicebat &c.id est.sed quia Empedoc. dicebat in⁹ esse quod hoc quod est os est diffinitio per quā diffinitum ab alijs rebus cōpositis,diffinitio autē est illud quod notificat formā & substantiā eius: manifestū est quod contingit ex hoc vt hoc nomen caro & alia composita ex elementis significent intentionem additā materiei aut nihil ex eis quæ significāt ista nomina sit diffinitio rerū. D.d.& ideo erit caro & os &c. id est,& propter hunc sermonē quem Emped.dicit in esse contingit ei in carne in vnaquaq; rerum cōpositarum vt illud quod nomi

51

na significant non sint propter materiam tantum quam ipse dicit: sed necesse est ei ponere causam additā materiæ scilicet formā scilicet quod necesse est ei dare aliam causam præter materiam & dare istam causam vnicuiq; generabilium rerum, & quia nō fecit hoc.d. sed non.d. illud aperte quod.d.id est, sed non propalauit istam causam esse vniuersalem vnicuiq; entium compositorū ex quatuor elemētis. D.d.& declaratum est prius in istis rebus, id est, in scientia naturali. Illic enim declaratum est de formis, & quia quæstiones contingentes illic diffuse tractantur in hac scientia.d.& nos reuertemus ad sermonem in omnibus quæstionibus contingentibus illis.d.narrauit intentionem suam in tractatu consequenti. &.d.incipiendum est &c. id est, incipiendum est dicere de quæstionibus contingentibus, id est, de quæstionibus difficilibus istius scientiæ.

Aristotelis Liber secundus primæ philosophiæ incipit.

Secundus methaphysicæ diuiditur in tres summas.

In prima docet qualiter sit se habendum in consideratione veritatis quæ habetur in tex.1.&.2.

Secunda summa declarat ad quam formam attineat principaliter cognitio veritatis: quæ habetur a tex.3.vsq; ad.14.

In tertia summa patefacit philosophus modum considerande veritatis: quæ habetur a tex.14.vsq; in finem libri.

A

DE veritate autem theoria sic quidē difficilis est sicut vero facilis est.

Signum autem est neq; digne nullum adipisci ipsam posse: nec omnes exortes esse: sed vnumquēque aliquid de natura dicere, & secundum vnum quidem nihil aut parum ei immittere: ex omnibus autem coarticulatis fieri magnitudinem aliquam: quare sic videtur habere (vt prouerbialiter dicimus) in foribus quis delinquet? sic quidem vnique erit facilis: habere autem totum aut partem non posse: difficultatem eius ostendit. Forsan autem & difficultate duobus modis existente non in rebus sed in nobis est eius causa. Sicut enim nocticoræ cum oculi ad lucem dici se habent: sic & animę nostræ intellectus ad ea quæ sunt omnium naturæ manifestissima.

Brasichil. ſ. cē. 6. putat legendū .qs aberret alteꝛa.

Sicut nōcticoꝛa cū oculi B

li ad lucē dicī se habent ſic & animę nſæ intellectus adꝛ ea q̄ ſunt oīm naturę manifeſtiſſima.

CONSIDERATIO quidem in veritate difficilis est vno modo. & facilis alio modo, & signum eius est quod nullus hominū potuit peruenire ad ipsam secūdū qp oportet: neq; deuiauit se ab hoīb⁹ sed vnusquisq; hoīm locut⁹ fuit de natura, & vnusquisq; eorū aut nihil cōprehēdit de veritate: aut modicū, & cū aggregatum

tum fuit illud quod congregatum fuit ab hominibus qui comprehenderunt ex eo: tunc congregatū erit alicuius⁹ quantitatis. Est igitur facilis secundum hunc modum, & est modus secundum quem habemus in consuetudine inducere in prouerbio dicēdo quod nullus ignorat locum ianuæ in domo, & demonstrat difficultatem eius: hoc quod non fuit comprehensa secundum totum: neque etiam maior pars eius. Et cum difficultas eius sit duobus modis: dignum est vt sit difficilis non propter sed propter nos, dispositio enim intellectus in anima apud illud quod est in natura valde manifestum similis est dispositioni oculorum vespertilionis apud lucem solis.

1

QVIA ista scientia perscrutatur de veritate simpliciter incepit notificare dispositionē viæ inductis ad ipsam secundū difficultatē & facilitatem: cū sit manifestū apud omnes qd' comprehensio varitatis nō est impossibilis in multis rebus. Credimus enim necessario nos scire veritatem in multis rebus, & signum eius est quod habemus desiderū ad sciendam veritatem: quoniā si comprehensio esset impossibilis: tunc deliderium esset ociosum. Et concessum est ab omnibus quod nulla res est ociosa in fundamento naturæ & creaturæ. Quia igitur concessum & maxime a peruenientibus ad hāc scientiam nos habere viam ad sciendam veritatem. Deinde considerat⁹ quidem &c. id est, via inducens ad veritatem vno modo est difficilis & alio modo facilis. Et signum difficultatis eius est qd' nullus sine cōmunicatione alterius scivit de ea aliquam quantitatē secūdum quod oportet. Et signum facilitatis eius est hoc qd' non ignorauerūt eam omnes homines: quoniam si inuenerimus quod omnes homines de quibus audiuimus loqui nihil sciēt de veritate: tūc iudicaremus ipsam esse difficilē & non impossibilem propter longitudinē temporis quod est necessarium in sciendo veritatem, & quasi breuitas rēporis in quo scita sunt veritas aut tota aut aliqua quātitas iudicat facilitatem eius.

Deinde.d. sed vnusquisq; locut⁹ fuit in natura &c. id est & diximus hoc quod diximus de modo comprehendendi veritatem: quia cum nos consideruerimus omnes antiquos in scientijs inuenimus fuisse eos secundum alterum duorum aut hominem qui nihil comprehendit de veritate: aut hominem qui parum aut modicum cōprehendit de ea. Deinde dicit, est igitur facilis secundū hunc modum &c. id est, cū positum est quod est facilis secundū hunc modum & difficilis secundum alium modum: necesse est vt sit facilis secundum hunc modum, & est qd' in quolibet genere entium sunt aliqua in respectu eorum quasi ianua domus in respectu domus: in hoc quod non latet aliquem: sicut locus forte domus non latet aliquem, & ista sunt prima cognita naturaliter habita a nobis in quolibet genere entium. Deinde reuertitur ad dicendum modum difficultatis, & dixit, & demonstrat difficultatē eius qd' nullus comprehendit eam secundum totum nec magnam partem eius, id est, a tempore a quo ipse audiuit loqui de scientia. Et a quali

C

Cōcessum est ab omnibus qd' nulla res ē ociosa in fundamentis naturę. Idē. prio cæ. 1. cō. 32. &. 2. cæ. 50. &. 39. &. 3. de aia. text. cō. 45.

Pria cognita a nobis naturaliter in quolibet gñe entium sunt sicut locus ianue in domo: quē nullus ignorat consimile. 3. de aia. c. 36. &. 39.

B

a Vide. 3. de aia. c. 14. &

pri. de gene. ratiõe. 38. & in suo plogo sup. phy. & quæ ibi.

2 Non est impossibile nobis intelligere abstracta sicut est impossibile vesperitilionis inspicere sole. Id. 3. de anima. c. 36. & 9. met. c. 22. & 11. meta. 38. & 39.

innuit se comprehendere veritatẽ simpliciter aut in maiori parte secundum quod est possibile in humana natura. Deinde dixit & causa difficultatis est duobus modis &c. id est, cũ difficultas cõprehẽsionis entis est duobus modis: rectũ est difficultas in rebus quæ sunt in fine veritatis scilicet in primo principio, & in principijs abstractis a materia licet scilicet ex defectu ex nobis nõ ex illis: quoniã cũ abstracta sint intellecta in se naturaliter, & non intellecta: quia nos facimus ea esse intellecta sed quia sunt in se intellecta sicut formæ materiales: difficultas enim in istis est ex se magis quã a nobis. Et quia dispositio intellectus dere intelligibili est sicut dispositio sensus de re sensibili: assimilauit virtutẽ intellectus in comprehendẽdo intellecta abstracta a materia modo debilissimo visui in sentiendo scilicet vespertilionis non comprehendendo maximũ sensibilium scilicet solẽ. Sed a hoc nõ demonstratres abstractas intelligere esse impossibile nobis: sicut inspicere solem est impossibile vespertilioni: quantum li ita esset tunc ociose egisset: quia fecit illud quod est in se naturaliter intellectum, non intellectũ ab alio: sicut si fecisset solẽ non comprehensum ab aliquo visu.

Non solũ autẽ his dicere gratiam iustum est: quorum opinionibus aliquis communicauerit: sed & his qui adhuc superficialius enunciauerũt, etenim hi conferũt aliquid: nam habitũ quidem nostrum præexercitati sunt, nam si Thimeus non fuisset, multam melodiam non haberemus: si autem non phronis Thimeus non fuisset: eodem autem modo & de enunciantibus veritatem. A quibusdam vero opiniones quasdam accepimus: sed alij vt hi forent forte causa fuerunt.

Considera instantiã cõtra istã rationẽ ex. 7. met. cõ. 36.

Et iustum est non tãtum reddere gratias illis cum quibus habuimus communicationem in consideratione: sed & etiam illis qui habent in hoc aliquid dignitatis modicũ: quia inuenerũt nos in hoc aliquantulum quia præcesserunt & exercitauerunt nostrum intellectum, quoniam si Thimeus non esset: tũc careremus multũ de intellectu musicali, & si Hieronimus non esset, nõ esset Thimeus: & sic est de loquentibus in veritate. Nos autem accepimus quasdam locutiones ab antiquis quibusdam & alij fuerunt causa in esse istorum.

2

Addit quod non tantum oportet reddere gratias eis qui docuerunt nos veras opiniones, & fuit illi qui conuenerunt nobiscum in opinionibus: sed etiam illis cum quibus non conuenimus. Isti enim cum hoc qđ dixerunt de perscrutatione rerum exercitauerunt nostrum intellectum: & fecerunt nos perquirere per hoc virtutem ad comprehendendum.

F Nullus potest per se inuenire artes operatiuas

Et quod dixit in hoc ca. manifestum est. Nullus enim potest per se inuenire artes operatiuas aut consideratiuas in maiori parte: quia non cõpleuntur nisi per inuamentum prioris ad sequentem, & nisi prior fuisset non esset sequens.

Vocari vero philosophiã veritatis scientiam recte habet. Nã theoricæ

theoricæ finis est veritas: & practicæ opus: etenim si quomodo se habent intendunt non tamen secundum se sed ad aliquid & nunc speculantur practici. Et rectum est vocare scientiam veritatis philosophiam speculatiuam. Finis enim scientiæ speculatiuæ est veritas: & finis scientiæ operatiuæ est actio. operantes enim licet considerent in eo quod agunt tamen non perserurant de causa propter seipsam sed respectu ei? qđ agũt.

aut considerationes in maiori parte. vi H de idẽ i fine, c. 36. tertij de anima.

Finis speculatiue scientie est veritas: & practice opus.

3

Et rectum est vocare &c. id est & quia scientiæ attributæ philosophiæ sunt duæ quarum vna est cuius finis est scire tantum: & altera operari. Et quia ista scientia est superior dixit: & rectum est vocare cognitionem acquisitam ex hac scientia scientiam speculatiuam, Scientia em operatiua quãuis veniat ratiocinatione: & speculetur de causis: tamen non est digna vocari scientia speculatiua: quia non perscrutatur de causis rerum & de diffinitionibus earum nisi vt scientes eam agant: & non sciant sicut est in scientijs speculatiuis & sermo eius in hoc capitulo manifestus est.

Nescimus autem verũ sine causa: vnumquodq; vero maxime ipsum aliorũ dicit secundũ quod etiam alijs inest vniuocatio: puta ignis cali dissimus: etenim est causa alijs hic caloris: quare & verissimum quod posterioribus est causa vt sint vera: quapropter semper entiũ principia semper esse verissima necesse est: non enim quandoq; sunt vera quandoq; non: nec illis causa aliquid est vera vt sint: sed illa alijs: quare vnumquodq; sicut se habet vt sit: ita & ad veritatẽ. Et nos non scimus veritatem absq; eo quod sciamus causam eius & vnumquodq; principiorum proprie est causa eorum secundum quod sunt aliæ res quæ conueniunt in nomine & intentione. Verbi gratia, ignis in fine caliditatis ex quo oportet vt illud quod est maximum verum sit illud quod est causa veritatis rerũ quæ sunt posti: & ideo necesse est vt principia rerũ quæ sunt semper sint semper: & in fine veritatis: quia non sunt vera in aliquo tempore & in alio non: neq; habent causam in essendo vera in eo quod sunt vera: sed illa sunt causa in hoc aliarũ rerum: qua propter necesse est vt dispositio cuiuslibet rei in esse sit sua dispositio in rei veritate.

I Vnũquodq; maxime aliorũ est, propter qđ alijs in est vniuocatio.

Dispositio cuiuslibet rei i esse est

4

sua dispositio in veritate.

Quum declarauit quod hæc scientia est de genere scientiarum veritatis: & quod est pars philosophiæ speculatiuæ: vult declarare suũ ordinem in veritate & in scientijs speculatiuis. Et dixit & non scim? veritatem absq; hoc quod sciamus suam causam, id est & quia nos non scimus rem vera scientia nisi quando scimus eam cũ sua causa: vt dictũ est in posteriorib?: & est manifestum per singlđ vnũquodq; principiorũ in vnoquoque genere est proprie causa eorum quæ dicuntur de alijs rebus

rebus collocatis in illo genere de dispositionibus in quibus conuenit ille res nomine & diffinitione: cū principia in vnoquoq; genere sint causæ esse eorū generū: & causæ omnium quæ dicuntur illorū generū secundū quod sunt in illis generibus. Et cum ita sit manifestū est qđ primum in quolibet genere magis est dignum habere hoc nomē esse & eius diffinitionē quā ex quorū est causa secundū illud genus & omniū diffinitionū: & intentionū quæ sunt in omnib⁹ rebus quæ sunt in illo genere secundū quod sunt in illo genere. V.g. quia ignis est causa in reb⁹ calidis: ideo est magis dignius habere hoc nomē calidū & eius intentionem q̄ omnia calida. Et cum concluit hoc dicit ex quo oportet vt maxime verum sit illud quod est causa veritatis rerū quæ sunt post. & cum declaratū est quod causa in quolibet genere entiū est magis digna in esse & in veritate quā illa quorum est causa in genere illo: manifestum est quod si est hæc prima causa omnium entium vt declaratū est in scientia naturali. quod illa causa est magis digna & in esse & in veritate q̄ oīa entia. Oīa enim entia nō acquirūt esse & veritatē nisi ab illa causa. Est igitur ens per se & verū per se: & omnia alia sunt entia & vera per esse & veritatē eius. D. d. & ideo necesse est vt principia rerū &c. t. & propter hoc qđ diximus necesse est vt principia rerū quæ sunt semp in fine essendi & veritatis sint semp: illa enim entia quia non sunt in aliquo tēpore fine alio: sed sunt in omnibus temporibus: ideo causæ eorum nō sunt causæ eis in aliquo tēpore fine alio: propter quod indigent se in essendo causas alijs causis. Et iunxit per hoc dispositionē principiorū corporū cælestium cum corporibus cælestibus: & intendebat per hoc notificare nobilitatem veritatis in qua considerat ista vniuersalis ars quæ considerat de principijs vltimis. Deinde dixit quapropter necesse est vt dispositio &c. id est q̄ quāto magis fuerit perfectū in esse tanto magis erit perfectum in essendo verum.

Vide. 10. met. t. cō. 2. K

Vide. p hoc 3. poster. te. cō. 5. vbi dicit. ppter q̄ vnūquodq; tale &c. & 8. m. cō. 7.

Oīa entia L

nō acqrunt esse & veritatem nisi a prima cā.

Quanto aliquid fuerit magis perfectum inesse tāto magis erit perfectū in essen-

M

do verum: Idē prio de aīa. t. c. primi. &. 6. metha. t. c. 1.

a Causæ rerū entiū nō sunt infinite neq; secūdū rectitudinē neq; secūdū speciem.

IT manifestum est quod res habent principium & quod a causæ rerū entiū non sunt infinite: neq; secundū rectitudinē neq; secundū speciē scilicet vt species earum sint plusq̄ possint numerari in infinitum. Impossibile enim est secūdum naturam vt aliquid sit ex alio in infinitum. V.g. caro est ex terra: & terra ex aqua: & aqua ex aere: & aer ex igne: & hoc in infinitum: & non cesset in aliquo: neq; etiam est possibile secundum illud ex quo est principium mot⁹. Verbi gratia, quod homo mouetur ab aere: & aer a sole: & sol a luce: & hoc in infinitum. & similiter etiā est in eo quod est propter quid: impossibile est enim in hoc etiā procedere in infinitum. Verbi gratia. vt cursus propter sanitatem: & sanitas propter fortunam: & fortuna propter aliud: & sic in infinitū: & sic est in eo quod est, scilicet essentia. At verò qđ sit principium quoddam: & non infinitæ causæ existentium: nec in directum nec secundum speciem, palam: nec enim vt ex materia

materia hoc ex hoc in infinitum progredi possibile est: velut carnem quidem ex terra: terram verò ex aqua: aquam verò ex aere: aerem autem ex igne: & hoc non stare. Nec vnde principium motus: vt hominem ab aere moueri & hunc a sole: solem verò a luce: & huiusmodi nullum esse finem. Similiter autem nec id cui? causa in infinitum ire possibile est. iter quidem sanitatis causam: illam verò felicitatis: & felicitatem alius: & ita semper aliud alius causam esse: & in quod qđ erat esse similiter.

Sermo eius in hoc capitulo est manifestus: & est q̄ impossibile est 5
inuenire aliquam causarum quatuor procedere in infinitum scilicet vt aliqua res habeat materiam. & illa materia habeat aliam materiam: & hoc in infinitum. Aut vt aliquid habeat causam mouentem: & illud mouens habeat aliud mouens: & sic in infinitum. Et intendit per secundum rectitudinem vt causæ sint existentes insimul quasi in vna linea recta. Et intendit per secundum speciem vt causæ sint vna post aliam non insimul ad modum rerum attributarum vni speciei scilicet vt vna earum si post alium scilicet vt quando fuerit posterior: vt prior corrumpatur. Et forte intendit per rectitudinem ea quæ sunt vnius speciei. Verbi gratia. vt homo sit ab homine per secundum speciē: & ea quæ sunt de diuersis speciebꝰ collocatis sub vno genere. Verbi gratia. vt ignis fit ex aere: & aer ex aqua: & aqua ex terra. Omnia enim ista sunt causæ conuenientes in genere: quia omnes sunt eiusdem materiæ & diuersificantur in forma.

N Pria expō.

Secūda expositio.

Mediorum enim extra quæ est aliquid vltimum & primū O
necesse est quod prius est causam ipsorum esse post se. Nā si dicere nos oporteat vnum trium causam quod primum est dicimus: nō enim quod est vltimum, nullius enim quod finale est: sed nec medium. nam vnius. nihil enim differt vnum aut plura esse nec infinita aut finita. Infinitorum enim secundū istum modum & omnino infiniti partes omnes medie sunt: similiter autem vsque modo: quare si ex toto nihil est aliquid primū nec ex toto causa nulla est. Res enim mediæ etiam sunt ea in quibus sunt prius & posterius necesse est vt sit causa eius qđ est postremum. Si enim quæsitum fuerit à nobis quæ est causa trinitatis dicemus: primum. postremum enim non est causa alicuius eorum: & similiter etiam medium non est causa eius quia non est causa nisi vnius tantum. & indifferenter siue fuerit vnum medium, siue plura: siue finita: siue infinita. & partes rerum infinitæ quæ currunt secundum hunc modū: & vniuersaliter partes infiniti omnes sunt secundum modum vnū vsq; ad nunc: quapropter necesse est si aliqua res non fuerit prima vt

vniuersaliter

vniuersaliter non sit causa omnino.

6 P Quum dixit qđ impossibile est vt causæ sint infinitæ: incæpit demonstrare hoc in causis agentibus. Et dixit: res enim mediæ sunt & est. & signum eius qđ causæ mouentes se secundum ordinem sunt finitæ est qđ in istis causis inueniantur tria genera. scilicet prius: & medium: & posterius. primum igitur est causa omnium quū moueat se & sine medio moueat medium: & moueat postremum ad medium: & medium est causa postremi: & postremum sic est causa alicuius. Et hoc intendebat quum dixit: si enim quæritum fuerit a nobis &c. i. & cum hoc non potest imaginari in paucioribus quā tribus & fuit necesse vt omnia haVide. 8. ph. 37. 38. 39. 40. 42. 43. beant vnam causam: & si nō tunc esset in eis aliquid sine causa. Si quæritum fuerit a nobis quid est causa vniuersi ex istis tribus: non possimus dicere postremum: quia non est causa alicuius eorum: nec etiam possimus dicere medium: medium enim est causa postremi tantum: non vniuersi. Necesse est igitur si omnia habeant causam in motu vt primū sit causa omnium. s. causa suiipsius: & causa duorum residuorum. s. vt primū moueat se & moueat mediū p se: & postremū p mediū: & indifferenter siue in primo fuerit motor idē cum moto: vt intendit Plato: aut eo positum ex moto & motore non moto vt intendit Arist. D. d. & indifferēter siue medium fuerit vnum aut plura: & si plura siue finita siue Octauo ph. 33. & 37. infinita. secundū enim qđ est medium necesse est vt sit causa postremi nō vniuersi. sed si posuerimus media esse infinita tunc vniuersum non habebit causam mouentem: media enim mouent postremum tantū: quapter vniuersum mouebitur sine motore. & declaratum est in naturalibus qđ omne motum habet motorem: & hoc intendebat quū dixit & partes rerum infinitarum &c. i. & partes rerum infinitarum quæ ponuntur moueri inlimul omnes sunt mediæ id est medie secundum vnum modum vsq; ad nunc. Deinde dicit: qua propter necesse est si aliqua res Vide. 7. ph. 4. 5. & 6. nō fuerit primum vt vniuersum non habeat causam omnino: & hoc manifestum est in motis quæ mouent se adinuicem habentibus situm: scilicet quæ sunt insimul: ista enim impossibile est vt sint infinita essentialiter aut accidentaliter. si autem hoc fuerit positum in vniuerso carente situ: tunc erit impossibile essentialiter: quia vniuersum non habebit motorem omnino: sed est necessarium accidentaliter quando primus motor fuerit positus non motus omnino: quia tunc erit æternum: & mouebit vnum post aliud inæternum: & omnia hæc sunt declarata in octauo physicorum. Et consideratio vniuersalis in omnibus causis in eo qđ sunt causæ est huius scientiæ naturalis: quamuis vtatur hic demonstrationibus scientiæ naturalis: tamen inducit eas vniuersalius: quoniam quanto fuerit demōstratio vniuersalior: tanto magis erit propria huic scientiæ. & Aristote. obseruat se in hac intentione: scilicet inducendo demonstrationes vniuersales alio modo quam in scientia naturali: & hæc est causa in iteratione illarū demonstrationum in hac scientia: vt fecit in tractatu primo.

Octauo ph. com. 15. Consideratio vniuersalis in omnibus causis in eo qđ sunt causę est huius scietiæ.

Et etiā dicuntur vnī: quorū genus est vnum: & differunt per differētias subiectas eis: sicut homo: & equs: & canis: & sicut dicitur

citur omnia animalia sunt vnum: & proprie istum modum est dicere quod materia est vna. Et ista igitur forte dicūtur vnum secundum hunc modum, & forte dicuntur vnum secundum genus superius cum sint postrema forma superioris generis. Verbi gratia, sicut Isocheles & Isopleuros: quoniam dicuntur vna figura eadem. Ambæ enim sunt trianguli: & non dicūtur idem triangulis. At vero neq; in deorsum possibile est in infinitum ire ipso sursum habente principium: vt ex igne quidē aquam: ex hac vero terram: & ita semper aliquod fieri aliud genus. Dupliciter enim fit hoc ex hoc: non vt hoc dicitur post R hoc vt ex hyschimis olympia sed aut ex puero mutato vir: aut ex aqua aer: vt quidē igitur ex puero fieri virū dicimus, quo ex eo quod fit & quod factū est: aut ex eo quod perficit perfectū. Semper enim est mediū inter esse & non esse generatio: & ita quod fit existentis & non existentis. Est autem addiscens qui fit sciens: & hoc est quod dicitur quod fit ex addiscente sciens: hoc vero vt ex aere aqua corrupto altero: propter quod illa quidem non reflectuntur adinuicem: nec fit ex viro puer nō enim fit ex generatione quod fit: sed est post generationem. sic enim est dies ex aurora quia post hanc: propter quod nec aurora ex die, altera vero reflectuntur: vtroque autem modo impossibile est in infinitum ire. existentium enim intermediorum necesse est finem esse: quædam vero ad sennuicem reflectuntur. Alterius enim corruptio est generatio alterius, similiter autem impossibile est primum sempiternum corrumpi: quoniam enim non est infinita generatio in sursum necesse est ex quo corrupto primo aliquid factum est non sempiternum esse.

Et etiam impossibile est vt quod habet principium ex superiori procedat in infinitum ad inferius. Verbi gratia, ex igne aqua: ex aqua terra: & similiter fit genus a genere semper in infinitum. Fit enim diuisio ex alio duobus modis: vnus non secundum quod aliquid fit post aliquid: vt dicitur quod nebula fit ex vapore: sed vt dicitur quod ex puero fit vir: secundus autem quum dicitur quod ex aqua fit aer. Quum autem dicimus quod ex puero fit vir: intendimus quod ex re quæ erit fit res quæ iam est aut ex re quæ complebitur fit res quæ iam completa est: quoniam quemadmodum inter esse & non esse est generatio: ita id quod generatur est semper inter id quod est ens: & id quod non est ens. addis-

cens

Universidad de Deusto
Biblioteca

discens enim est generatum sciens,& hoc intendimus quum dicimus quod ex addiscẽte fit sciens:quum vero dicimus quod ex aere aqua fit:& illud est per corruptionem alterius, scilicet aeris:& ideo non reuertuntur res huius dispositionis adinuicem:neque ex viro fit puer:quoniam ex existente non fit illud quod erit:licet post existens fit illud quod erit. secundum igitur hunc modum dies fit ex mane:quia fit post: & ideo non dicitur quod mane fiat ex die, alia vero reuertuntur adinuicem, & secundum hos duos modos impossibile est vt res procedãt in infinitum ea enim quæ sunt inter duo necesse est esse finita.ista autem reuertuntur adinuicem. Corruptio enim vnius est generatio alterius,& cum hoc impossibile est vt primũ æternum corrumpatur:quoniam quia generatio ex superiori non procedit in infinitum:necesse est vt primum quod corrumpitur & fit aliud non sit æternum.

7 S

De causis materialib? est dubium vtrũ ex parte inferiori habeãt vltimũ. Vide.3. phy.c.60.

Quum compleuit demonstrationem de finitate causarum mouentiũ seruit etiam dare demonstrationem de finitate causarum materialium quæ sunt etiam diuersæ in specie.& quia notum est de causis mouentibus eas habere vltimum,& quæsitum est ab eis vtrum habeat principium a superiori.de causis autem materialibus est conuertio, scilicet quod habent principium a superiori, & est quæsitum vtrum ab inferiori habeant vltimum an non. D.etiam impossibile est &c.id est,et etiam quia manifestum est de generatione ipsam esse finitam ex parte superiori:impossibile est vt illud cuius generatio iam completa est habeat principium materiale,& illud principiũ habeat aliud materiale & sic infinitũ,adeo q̃ nõ inueniatur postremũ. V.g. q̃ ex igne non fiet aliud: & ipse fiet ex aere,& aer ex aqua,& aqua ex terra,& procedit sic in corporibus diuersis adinuicẽ secundũ formã in infinitum.

Et cum posuit hoc dedit demonstrationem:&.d.sit enim aliquid ex alio &c.id est,& demonstratio super hoc q̃ materiæ sunt finitæ est q̃ aliquid dicit fieri ab alio duobus modis,quorũ vnus est sicut dicimus q̃ ex puero fit vir,non sicut dicimus q̃ aliquid fit post aliquid. sicut dicimus q̃ ex vapore fit nebula,id est, post vaporem.secundus autem est sicut dicimus quod ex aere fit aqua, & incipit exponere hunc modum generationis, &.d.cum autem dicimus &c.id est,cum autem dicimus quod ex puero fit vir, intendimus quod ex diminuto fit perfectum,& hoc intendebat cum.d.ex illo quod erit fit illud quod est. Et cum.d.quod generatio fit ex illo quod erit & non ex illo quod iam completum est, incepit ratiocinari super hoc, &.d. quoniam quemadmodum inter esse & non esse &c.id est,generatio est ex illo quod generatur,id est,ex illo quod est in via generationis: quia esse quod est in

T

Illud cuius gñatio est completa

actu cuius generatio iam perfecta est, opponitur in rei veritate ad non esse:& ex non esse non fit generatio.id est, impossibile est vt sit generatum,neque etiam illud cuius generatio iam completa est impossibile est vt sit generatum.Remanet igitur vt sit generatum illud cuius esse

est medium inter non esse,& esse in actu,& est illud quod est in via generationis. Deinde dedit exemplum & dixit addiscens enim &c. id est, Verbi gratia,quod sciens dicitur fieri ex addiscente:& non dicimus q̃ sciens fiat ex se negatiue non esse scientes,sed ex medio inter scientiam & ignorantiam quæ est principium scientiæ: & est addiscens.& hoc intendimus cum dicimus quod sciens fit ex illo quod erit sciens, id est,ex illo quod venit ad scientiam scilicet addiscente. D.d.secundũ modũ & dixit,cũ vero dicimus quod ex aere fit aqua &c. id est,cũ vero dicimus quod aliquid in actu fit ex alio in actu. Verbi gratia, q̃ ex aere fit aqua,intendimus quod ex aere corrupto fit aqua secundum quod aer corrumpitur non secundum quod remanet, neque secundum quod est in via generationis,sicut dicimus quod ex addiscente fit sciẽs.

Deinde.d.& ideo non reuertuntur &c.id est,& generatio in primo modo non conuertitur sicut cõuertitur in secundo:quoniam si ex viro esset puer tunc quod erit esset ex illo quod iam est.scilicet tunc diminutum esset ex perfecto, quod est impossibile. Deinde dicit,& secundum hos duos modos &c. id est, & secundum hos duos modos generationis impossibile est vt generatio sit in infinitum, quoniam quia modus generationis quæ est transmutatio ex non esse ad esse,scilicet de potentia in actum est inter duo finita.scilicet esse & non esse, necesse est vt illud quod est inter ea sit finitum. Alter autem modo quo dicimus q̃ generatum fit ex illo quod est in via corruptionis reuertitur adinuicem & reciprocatur:& non procedit secundum rectitudinem,reciproca autem sunt finita necessario. Verbi gratia, q̃ ex terra fit aqua,& ex aqua fit aer,& ex aere ignis,d.& ex igne aer, & ex aere aqua & ex aqua terra,& sic est in rebus finitis,hoc idem accidit in compositis ex elementis.scilicet quod componuntur quandoque ex eis: & dissoluuntur quandoque in ea. Deinde dicit.& cum hoc impossibile est vt primum & æternum corrumpatur, id est, & etiam si posuerimus quod generatio eorum adinuicem secundum hunc modum est secundum rectitudinem, contingeret vt in eis sit primum æternum & vt sit hoc corruptibile. Deinde dedit causam in hoc.&.d. quoniã quia generatio est ex parte superiori &c.id est, quoniam cum videmus q̃ generatio non procedit ex superiori in infinitum cum in corporibus simplicibus peruenerit.Verbi gratia,ad ignem necesse est vt generatio elementorum vnius ex alio habeat principium primum quod non generatur ex alio,quoniam si illic non esset primum principium nõ esset finis, principium enim non intelligitur nisi in re quæ habet finem, & quod habet finem necessario habet principium, quod enim non incepit non desinit.sed illic est desitio:ergo primum principium, & quod non habet principium,est æternum necessario. Sit igitur hoc. Verbi gratia, terra aut aliquid prius terra,sed quia quodlibet istorum non generat aliquid nisi per suam corruptionem,necesse est vt illud primum principium corrumpatur quando ex eo aliquid generatur. & sic corrumpitur non erit æternum, sed iam ponitur esse æternum, quod est inconueniens.

impossibile est vt sit generatum.Vt de primo de generatione 55.&. 2.de gñatiõe.51.

V

Principiũ nõ intelligitur nisi in re quæ habet finem.

Ampli? aũt & quod est cuius causa finis est. Tale vero quod non est alius causa,sed & alia illius. Quare siquidẽ fuerit tale

Coñ. Auer.in lib.Metaphy.

c ipsum

ipsam vltimum non erit infinitum. Sed si nihil tale non erit quod cuius causa. Sed qui infinitum faciunt latent auferẽtes bo ni naturam. Et nullus conabitur aliquid facere ad terminum nisi futurus venire. Et etiam illud quod est propter quod fiunt res est finis. & hoc est cuius esse non est propter consequẽs aliud: sed esse aliorum ,pter illud. Necesse est igitur si aliquid sit tale vt vltimum non sit infinitum. Si igitur nihil fuerit tale non erit illud propter quod fiunt cætera. & illi qui faciunt causas infinitas auferunt naturam boni: & nõ percipiunt. Quamuis nihil incepit agere aliquam actionem quancumque non intendo finem.

Nullus conabitur ad terminũ aliquid facere nõ futurus venire.

8

Quum declarauit finitatem diuersarum causarum. scilicet agentis & materiæ, incepit declarare finitatem causæ finalis, &c. d. & etiam &c. id est, & est manifestum causam finalem esse per quam fit vnumquodq; entium, & est illud cuius esse non est in re propter aliam causam in illa, sed omnes causæ existentes in re sunt propter istam. scilicet agẽs & materia: & forma in habentibus agens ante materiam aut formam. Et cum posuit hanc esse causam. d. necesse est igitur &c. id est, necesse est igitur vt omnes causæ sint propter istam in quolibet ente, si talis causa est in vnoquoq; ente necesse est vt istę causæ quæ sunt posteriores in generatione & priores in esse nõ sunt infinitæ, dedit signum super hoc.

Vide idem 2. phy. 89.

X

Et dicit si igitur nihil fuerit tale &c. id est, si igitur non fuerit vltimus finis tunc nihil habebit causam finalem. Iam enim descripsimus q̃ causa finalis in re qualibet est causa postrema. Si igitur omnes causæ non habuerint talem. scilicet vltimam non erit hæc causa finalis omnino, scilicet quod si finis habuerit finem, & sic in infinitum non erit hęc causa alicuius. Descriptio enim istius causæ est vt non sit propter aliã causam. Si ergo fuerit infinita destruetur eius descriptio, & auferetur suum esse, sed iam posuimus eam esse. & hoc tunc esset inconveniens.

Descriptio, causæ finalis est vt nõ sit propter aliã causam

Deinde dicit, & facientes causas infinitas &c. id est, & facientes causas finales esse infinitas destruũt finem sicut diximus, & qui destruunt finem destruunt omne bonum, & nihil percipit. Nihil enim dicitur esse bonum nisi per causas finales. Deinde dicit, quamuis nihil incipit agere &c. id est, & mirum est de negantibus istam causam, cum concedant quod nullus facit actionem aliquam nisi intendendo finem & vltimum, & sic debet esse in natura in hoc sicut in artificio: & in omnibus actionibus voluntarijs. Et dicit hoc quia multi antiqui negabant hanc causam esse, & iam locutus fuit contra eos in. 2. physi.

Y

Nihil dicit esse bonum nisi per causas finales.

Secũdo phãte. c. 75. vsque in finẽ.

Neque vtique erit intellectus practicus in talibus. Nam causa alicuius semper facit qui intellectum habet. Hæc enim est

Z

Agens p̃ intellectũ semper agit per nẽ.

terminus. Finis enim terminus est.

Et cũ hoc etiã secũdũ q̃ dicitur nõ est intellectus in entib⁹. Habens enim intellectum non agit quod agit, nisi propter aliquam

quam rem quæ est vltimum actionis. Vltimum enim est finis ad quem intenditur.

Et facientes causas finales esse infinitas negant intellectum operatiuum: intellectus non agit quod nisi propter aliud: & illud est propter quod opus est finitum. Vltimum enim est finis. scilicet quod intendunt actiones: & si non: tunc actio esset otiosa.

9

Sed nec quod quid erat esse conuenit reduci ad aliam diffinitionem multiplicantem rationem. Semper enim quæ ante est communior est: & quæ posterior est non est: cuius autẽ primum non est nec habitum est.

Quod ante est cõmunior est eo quod posteriꝰ est.

Et etiam dispositio in eo de quo quæritur per quid impossibile est vt sermo de eo sit extra terminos. Prius enim semper est magis dignum in esse: posterius autem non sic. & illud cuius primum non est: quod consequitur illus primum non est.

10

Quum declarauit finitatem rerum causarũ incepit facere hoc in causa formali. Et. d. & etiam dispositio &c. id est & etiam sermo de dispositione eius de quo quæritur per quid est: & est forma rei impossibile vertit diuersus a natura diffinitionum. scilicet quã si apparuit q̃ natura diffinitionum est finita necessario erit vt ita sit de formis. D. d. prius enim semper &c. id est in diffinitione enim est pars prior & posterior: & prior est magis digna in esse: & si prior nõ fuerit: posterior non erit. si igit pars prior. V. g. genꝰ habuerit diffinitionẽ: & pars prior illiꝰ diffinitionis habuerit diffinitionẽ: & sic infinitũ nõ erit illic priꝰ: quapropter neq; postremũ. Posterius enim nõ est posteriꝰ nisi prioris: & sic auferẽtur diffinitiones. & destruuntur cognitiones: si formæ quæ attribuũtur diffinitionibus sint infinitæ. Et hoc intendebat cum. d. & illud cuius primum non est &c. i. & illud cuius esse consequi esse primi & est postremum non erit quando primum non fuerit: & econuerso: & cum postremum non fuerit: primum non erit.

Posteriꝰ nõ est posteriꝰ nisi prioris. Cũ postremum nõ fuerit non erit primum.

A

Nõ est possibile scire anteq̃ ad in diuidua perueniatur.

Amplius scire destruunt omnes qui ita dicunt. Non enim possibile scire antequam ad indiuidua perueniatur. Et cognoscere non est nam quæ sic sunt infinita quomodo contingit intelligere. Non enim simile in linea quæ secundum diuisiones quidem non stat. Intelligere vero non est non statu entẽ. Propter quod non enumerauit sectiones qui per infinita procedet. Et etiam qui hoc dicit destruit scientiam: scire enim impossibile est vt sit sine peruentu ad illa quæ non patiuntur diuisionem. Et erit sciens secundum hoc non sciens. Res enim infinitæ quæ sunt huiusmodi dispositionis impossibile est vt comprehendantur ab intellectu. Dispositio enim de linea non est talis, scilicet quod & si non adaptatur stare super diuisiones suas impossibile est vt comprehen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dãtur per intellectum nisi per suum statum. Et ideo qui in sua imaginatione acceperit lineam infinitam non determinabit diuisiones eius.

11 Hoc est complementum primæ, declarationis in qua posuit postremam formam: & postremam differentiã: & declarauit qd̃ necesse est vt prima forma sit in re diffinita: & qd̃ impossibile est qd̃ forma procedat de inferiori ad superius in infinitũ. Hic aũt ponit primum superius esse: & declarat posterius esse. Et.d. Scientia enim nõ erit sine prouentu &c. i. qd̃ cũ posuimus postremũ nõ esse & primũ esse destruetur scientia diffinitionũ quæ sit secundũ dissolutionem: sicut destruitur scientia diffinitionũ q̃ fuerit per cõpositionem: cũ posuimus postremum esse: & primũ nõ esse: quãdo enim in vna re fuerit prima forma diuisibilis in differẽtias infinitas: nõ peruenimus p diuisionẽ ad cognoscendũ naturã illius speciei. Scientia enim alicuius nõ fit nisi quãdo peruenitur ad speciem postremã. D.d. secundũ inopinabilitatẽ: & scies secundum hoc nõ erit. i. & si scientia nõ fuerit cõtingit valde inopinabile. s. q̃ scies non erit: & causa in hoc est qd̃ res cognitæ sunt ea quæ determinantur ab intellectu: infinita igitur non determinatur ab intellectu: ergo non sunt cognita. D.d. linea enim &c. idest & nõ debet cõtradicere aliquis nobis per diuisionẽ lineæ q̃ nõ possumus peruenire in sua diuisione ad partem vltimam: assimilando diuisionẽ generis in species diuisioni lineæ in medietates: & medietatũ in medietates, & sic in infinitũ. Impossibile est enim nos intelligere lineam infinitã nisi q̃n accipimus eam finitam: & iterãdo eã infinities: & hoc nõ facit intelligere infinitũ: & ideo qui imaginatus fuerit lineam: infinitam nõ poterit intelligere eam: & hoc intẽdebat cũ dixit: sed qui acceperit in sua imaginatione lineam infinitam: non determinabit diuisiones eius: idest non poterit intelligere eam.

Hic aduerte Auer. vel lea superiori ad inferiũ fieri dissolutionẽ cuius tamẽ oppositũ ipse habet. 7. met. c. 23.

Oportet intelligere materiam ja remota.

Sed materiam in eo quod mouetur intelligere necesse est: & infinito nihil est esse aut non. Si vero nõ est infinitum: quid est infinito esse. Et etiam materia necesse est vt imaginetur ja remota. Et impossibile est vt sit in aliquo infinito in actu. Et si sic non erit illud quod est in infinito: tunc non erit infinitum.

12 Hæc est alia declaratio de natura generati: & dicit quod materia necesse est vt sit conclusa in moto quod est generatũ compositum ex materia & forma: aut formis. Si igitur in illo composito fuerint formæ infinitæ continget sit infinitum: & quia generatũ est illud cuius generatio iam completa est: & est in actu. Si igitur in moto cuius magnitudo est infinita fuerit aliquid in actu: & est illud quod sit in moto infinito: & forma est illud quod terminat generatum: continget vt illud quod est in actu determinet infinitum: quod est impossibile. Manifestum est ergo quod illud quod determinat infinitum si possit determinari necesse est vt sit infinitum: & ex hac positione sequitur destructio istius scientiæ vt infinitum non determinetur ab infinito. Et hoc intendebat cũ dicebat si igitur non fuerit tunc illud quod est in infinito non erit infinitum idest quod si finitum determinat infinitum: tũc illud quod terminat

natinfinitum non est infinitum: cum illud quod equabitur infinito deberet esse infinitum aut quocunq̃ modo appelles: siue æqualitatem: siue terminationem: siue superpositionem.

Infinitũ nõ est pertransire infinito tempore.

Sed si infinitæ essent pluralitate specierũ causarum: non esset ita cognoscere. Tunc enim scire putamus cum causas ipsas nouerimus. Infinitum vero secundum additionem non est pertransire in finito tempore.

Et etiam si species causarum essent infinitæ in numero: non esset scientia secundum hunc modum. Nos enim nõ videmus nos peruenire ad scientiam nisi quando scimus causas.

13 Prima expositio.

Potest intelligi quod si genera diuersarum causarum essent infinita in genere non esset scientia omnino. Non enim videmus nos scire aliquid nisi quando sciuerimus ipsum per omnia genera causarum existentium in eo: quando habuerit plus vno genere causarum quousque declarabitur in quinto quod impossibile est inuenire in causis plus q̃ quatuor genera causarum famosa. Et potest esse demonstratio vniuersalis super infinitatem vniuscuiusq̃ generum. Et cum.d. quod impossibile est vt finitum comprehendat infinitum: intendit quod intellectus qui est finitus non potest determinate infinitum: intendit quod intellectus dat illud in actu non in potentia. Et diximus in actu quia vniuersale cõprehendit res infinitas: sed in potentia: non in actu.

Secunda.

Vniuersale cõprehẽdit res infinitas in potentia B sed nõ i actu Idẽ. 3. de anima. cõ. 19. & 12. meta. 14. & 15. com.

Contingunt autem auditiones secundum consuetudines entibus. Nam vt a consueuimus ita dignamur dici. Et q̃ præterea non similia videntur: sed propter inconsuetudinem minor & magis extranea. Nam consuetum notius. Quantam vero vim habeat quod consuetum est leges ostendunt: in quibus fabularia & puerilia magis quidem valent cognitione de eis propter consuetudinem.

a Vt cõsueuimus ita dignamur dici. & cõsuetum notius est.

Sed obedire ei quod audiuimus est secundum consuetudinem. Dicimus enim quod consueti sumus audire: & quod videmus extra illud est inconueniens: immo videmus illud ad quod non fuimus assueti esse inopinabile. Illud enim ad quod sumus assueti est magis applicabile animo & magis notum. Et tu potes scire quantum facit consuetudo in hoc considerando in legibus. Inuenies enim appologos & fabulas propter cõsuetudinem plus applicabiles animo quam summæ veritates.

14 Complemẽtũ hominũ nõ cõpletur nisi per cõ-

Intendit in hoc ea declarare quæ impediunt scire veritatem: & fortissimum eorum est consuetudo in pueritia in rebus legis & maxime in hac scientia: quia plures opiniones huius scientiæ sunt radices legũ: & ponuntur in legibus non ad sciendum: sed ad inquirendum homines. Et causa in hoc est quod complementum hominum non completur nisi per congregationes: & cõgregatio p bonitatẽ: esse ergo boni est

gregationē: & cōgregatio per boni tatem. Idem 3. de ala. cō. 5. & 36.

necessarium & non est necessarium eos scire veritatē: & hoc non accidit tantum in legibus: sed in primis cognitis: sicut accidit hominibus qui in principio audierunt scientiam loquentium. Isti enim propter cōsuetudinem negant naturam esse: & etiam veritatem: & negant etiā necessarium esse: & ponunt omnia possibilia esse: & induxit hoc propter quod locutus fuit de causis. Multæ enim leges ponunt hic esse causas scientes res infinitas: & quod ab eis proueniunt res infinitæ & cū dixit impedimenta propter consuetudinem induxit etiam illud impedimentum quod accidit per humanam naturam.

Alī autē si non mathematice quis dicet nō recipient dicentes. Alīs si nō exemplariter. Et hic testem induci dignātur poētā. Et illi quidē omnia certe. His verò flebilis est certitudo: aut propter impotentiā cōplectendi: aut propter micrologiā. Habet eīm aliquid quod certū est tale. Vt quemadmodum in symbolis & ratiocinationibus non liberū quid quibusdā esse videbitur. Propter quod oportet eruditi quomodo singula sunt recipienda. Et absurdum est quærere simul scientiam & modum sciendi. Est autem neutrum facile accipere. Et quidā homines si homo non locutus fuerit cū eis mathematice nō recipiūt illud quod dixit. Et quidā quærunt testimoniū multorū homi nū. Et quidā quærūt testimoniū verificatoris. Et quidā quærunt perscrutationem maximā. Et quidā tristant per sermonē perscrutatū & odiunt illū: aut quia nō possunt retinere ipsum aut quia absimulatio eius est mala. Scatinizando enim in hoc est quasi scatinizando in mercatione. Et sicut scatinizando in mercatiōe est vile: ita est in sermone. Et ideo oportet hominē instrui in cognitionē vie cuiuslibet rei quā vult declarare. Malum enim est simul quærere aliquam scientiam: & modum secundum quem declarat. Et non est facile aliquod istorum.

C Absurdū ē quærere simul scientiā & modum sciendi.

35 Vult declarare in hoc ca. quod accidit hominibus in scientijs propter diuersitatem naturæ: & propter paucitatem instructionis in logica. Et dixit quod quidam homines quærunt in omni scientia demōstrationes de genere demonstrationum mathematicorum: & hoc accidit pluries in his qui non instructi sunt per logicam. Et iam vidimus aliquos quibus accidit hoc per naturam. Et quidam quærunt testimonium multorum: & hoc accidit per naturam: multi enim hominum possunt pertransire sermones probabiles & demonstrantes: & isti cum concedunt prima intellecta non concedunt ea nisi inquantum sunt famosi: ita quod si acciderit quod contraria eorum sint famosa: negabūt

Vide. 1. ph. t. cō. 14. & 3. cel. t. 34.

ex sicut accidit loquētib⁹ negabāt impossibile esse aliquid de nihilo licet propositio sit concepta ab omnibus, scilicet impossibile esse magnitudinem ex non magnitudine: ita quod vidi multos homines dantes

D ad philosophiam & negabant istam propositionem esse primam: & simiAuí. d. ho- liter negabant formas specificas esse proprias materijs necessarijs adeo

adeo qd' Auic. cū sua famositate in philosophia dicit hominem generari ex terra esse possibile sicut murem & alia multa quæ dicūtur. Et accidit etiam quibusdā hominibus quærere testimoniū verificatoris, & hoc etiā accidit per naturam eis in quibus virtus imaginatiua dominatur super virtutem cogitatiuam, & ideo videmus istos nō credere demonstrationibus nisi imaginatio cōcomitetur eas. Nō enim possunt credere nō plenum esse aut vacuū aut tēpus extra mūdum: neq; credere hæc entia esse nō corpora: neq; in loco: neq; in tempore, & accidit hic multis cōsiderātibus in philosophia Auicē. & ista attribuūtur ei sed nō: est verum qd' eius fuit. Et quidam homines quærūt perscrutationem maximam, & ista est natura philosophiæ. Et quidā contristatur perscrutationem valde perscrutabilem, & causa in hoc est aut quia intellectus eorum non potest retinere & comprehēdere ipsum, & isti impossibile est vt addiscāt: aut propter segnitiem: aut propter errorem contingentē eis quia absimilant disputationē cū mercatione, & credunt qd' proteruire in sermone est malum: sicut malum est propteruire in mercatione. Et ideo dixit Arist. qd' necesse est vt homo instruatur in cognitione vie cuiuslibet rei quam vult declarare, & dixit hoc qd' ars logica quædam est vniuersalis omnibus scientijs, & quædam propria vnicuiq; scientiæ. & homo nō potest esse instructus in qualibet arte nisi sciendo vniuersalia & propria de eis. Et cum dixit hoc dedit præceptum valde vtile: a & est vt homo nō addiscat illam cum adiunctione aliarum scientiarum: quoniā tunc neq; addiscent hanc neq; istam sicut dixit: quo niā magis est quærere aliquam scientiam & modū secūdū quē declaratur: hoc enim simile est ei qui docet homines viam cum addiscit eum: aut qui intendit medicinari hominem, & iterum addiscit medicinam: sicut de quodam dicitur qui cum ad infirmū accessit, & propinauit medicinam ei & inspexit post librum, & mortuus est infirmus.

a Vtile præceptū. b. Acrobologia mathematica non in omnibus est expetenda.

Acrobologia vero mathematica nō in omnibus est expetēda: sed in nō habentibus materiam. Propter quod non naturalis est modus. Omnis enim forsan natura materiā habet. Ideoque primū perscrutandū quid est natura. Ita nāq; & de quibus est physica manifestum erit. Et si vnius scientia aut pluriū est causas & principia considerare.

Et nō oportet quærere in qualibet scientia perscrutationem sicut in mathematicis: hoc enim nō oportet quærere nisi in eis quæ nō miscētur cū materia. Et ideo iste modus nō est naturalis: quia videtur quod tota natura fere admiscetur cū materia. Et ideo oportet nos primo perscrutari de natura quid sit: hoc enim facto apparebūt nobis ea de quibus perscrutamur naturaliter. Et vtrū cōsiderandū sit de causis principiorū in vna scientia aut in pluribus vna. Videtur eīm qp quælibet natura habeat materiā. Et ideo oportet quærere natura primo quid sit. Et tūc declarabūtur nobis ea ex quibus declaratur scientia naturalis.

F pri. ph. c. 8. &. 35. &. 8. phy. cō. 70. &. 7. met. c. 2. &. 1. ethi. ca. 1.

minē posse generari ex terra. Vide 8. phys. cō. 46. Vide infra cō. 100. R. Natura philosophi est quærere maximam perscrutationē. Secūdo cæ. 34. Ars logica duplex vniuersalis & propria. idē

16 G

Et non oportet quærere &c. id est, & non oportet hominem quærere vt modus fidei in demonstrationibus naturalibus sit sicut modus fidei in mathematicis. Demonstrationes enim mathematicæ sunt in primo ordine certitudinis, & demonstrationes naturales consequuntur eas in hoc. Certitudo enim diuersatur in eadem scientia. Verbi gratia secundum demonstrationē simpliciter, & secūdum demonstrationē quia, & cum diuersatur in eadem scientia magis diuersatur in scientijs diuersis secundū genus. Deinde declarauit in quo genere debet homo quærere certitudinem quæ est in primo ordine, & d. sed debet homo quærere hoc in eis quæ nō admiscentur cum materia scilicet mathematicis, & ideo d. & iste modus non est naturalis, id est, & ideo consideratio in hac scientia nō est naturalis cōsideratio cum sit de rebus nō admixtis cum materia. a Et si considerauerit in rebus admixtis cū materia tamen in modo secundum quem non admiscentur cum materia. Verbi gratia, res naturales diuidi in potentiam & actum vnum & multitudinem & substantiam & accidens. Deinde dixit videtur enim quod rota natura fere admiscetur cum materia, id est, & iste modus non est naturalis: quia entia in quibus considerat non admiscentur cū materia, & omnia naturalia fere sunt admixta cū materia. Et dicit fere propter intellectum: intellectus enim qui est postrema perfectio hominis est abstractus a materia. Et dubitatur in hoc quomodo d. fere & dispositio intellectus qui est postrema perfectio hominis est dispositio intellectuum omnium abstractorum in corporibus cælestibus. Illi enim sunt postrema perfectio corporum cælestium. Et respōdendum est quod ipse d. fere in respectu corporum generabilium & corruptibiliū. Ista enim dicuntur magis naturalia secundum famositatem quā illa. Deinde dicit & ideo oportet primo perscrutari &c. id est, quod quando homo scierit naturā quid sit: declarabuntur ei naturalia a non naturalibus: natura enim vniuersaliter est sicut dictum est principium trāsmutationis in rebus transmutabilibus per se, & principium priuationis transmutationis in rebus quæ quandoq; transmutātur & quādoq; nō. Illa autem quæ semper remanent in eadem modo modorum transmutationis scilicet in motu local: equiuoce dicitur de eis natura & de aliis.

Deinde dixit & vtrum est considerandum in causis principiorum &c. id est, & debet primo perscrutari qui voluerit considerare in hac scientia vtrum consideratio in omnibus quatuor principijs est vnius scientiæ aut plurium scientiarum: quoniam si fuerit multarum scientiarum tunc omnia pincipia non erunt omnium entium: sed quædam principia. Deinde dixit videtur enim quod quælibet natura habet materiam, scilicet videtur enim quodomne ens habet causam materialem, & si ita est nulla est scientia alia a scientia naturali. Deinde dixit & ideo oportet perscrutari primo de natura quid sit, & dixit hoc: quia scientia naturalis declaratur per duas perscrutationes quarum vna est perscrutatio de natura quid sit sicut dixit, & secunda est perscrutatio de natura cuiuslibet entis quid sit, & hoc manifestum est per se, & Aristote. perscrutatur de hoc in alio libro qui dicitur Analectica.

Finis secundi.

Demōstrationes mathematicæ sunt in primo ordine certitudinis & demōstrationes naturales consequūtur eas in hoc.

Vide instantiam primo de anima. t. ca. pri.

a Quomodo meta. sit de rebus nō mixtis cum materia.

Dubium. Solutio.

Generabilia secundū famositatē dicūtur magis naturalia quā æterna.

Vide. 2. ph. c. 3. &. 5. Imet. 2. cō. 5.

Aristotelis Liber tertius primæ philosophiæ incipit.

Tertius metaphy. & secundū Auerro. partitur in duas summas.

Prima habetur in text. pri. in quo ponit intentionē suam se velle disputatiue declarare ea quæ sunt dubitabilia circa rerum veritatem.

Secunda summa est a textu. 2. vsq; in finem vbi complet ea quæ dicit in prima summa.

NECESSE est autē ad quæsitā scientiam nos aggredi primū de quibus dubitare primum oportet. Hæc autē sunt quæcunq; de ipsis aliter suscesserunt quidam. & si quid extra hoc prætermissum est. Inest autem inuestigare volentibus præ opere bene dubitare. Posterior enim inuestigatio priorum est solutio dubitatorum. Soluere vero nō est ignorantis vinculū: sed mentis dubitatio hoc de re demonstrat. Inquantū enim dubitat intantum similiter ligatis est passus. Impossibile enim vtriscp procedere ad id quod est ante. Propter quod & difficultates oportet speculari omnes prius & horum causas. Et quia quærentes sine dubitatione primo similes sunt quo oportet ire ignorātibus. Et adhuc neq; quādo quæsitum inuenit aut non cognoscit. Finis enim huic est nō manifestus: predubitati vero manifestus. Amplius melius: necesse est enim habere ad iudicandum eū qui audiuit velut aduersariorum & dubitantium omnes rationes.

A Posteriorē uestigatio priorum est solutio dubitatorum. Soluere nō est ignorantis vinculū.

B Melius ſit, dicat qui audit vtramq; partem.

NEcesse est nobis cōsiderare primo' quæstiones difficiles dicendas in hac scientia. In quibusdam existimauerunt existimationes diuersas & alia quæ diminserunt. Prima enim actio eorum qui voluerunt cōprehendere scientiā rerum est perscrutari de difficilibus quæstionibus. Non enim cōprehenduntur ea quę sunt post nisi per dissolutionē quæstionum difficilium quæ sunt ante. Et nō potest dissoluere qui ignorat ligamentū. Et hebetudo intellectus demonstrat quod hoc est sic hebeti autē contingit simile ei qp cōtingit ligato. Hebes autē non potest intelligere neq; ligatus ire. Et ideo perscrutandū est prius de omnibus difficilibus, & propter hoc quod diximus. Et quia qui quærit cognoscere aliquid: antequā perscrutetur primo de difficultate eius: assimilatur ei qui ignorat locum: pedum per viam æqualem. Et cum hoc qui non scit quæsitum nescit ipsum quando inuenitur. Finis eorum igitur qui non perscrutantur de difficilibus est ignotus

tus. Et finis eorū qui perscrutātur de eis est manifestus notus. Et est bonū vt apud audientem omniū sermonū, & confirmātiū & negantiū sint propositiones necessariæ & sufficientes.

1 Cōsuetudo Arist. est inducere in oibus scīctijs sermones disputatiuos ante sermones demonstratiuos. Vide idē. 4. phy. cō. 3. & 31. op. pri. cæ. cō. 2.

INtendit in hoc tractatu inducere sermones disputatiuos qui affirmant & destruunt idem in omnibus quæstionibus difficilibus huius scientiæ, & ista est consuetudo Aristo. omnibus scientijs scilicet in quæstionibus difficilibus. Iste enim quæstiones habent sermones disputatiuos, & nullus scit quantū sunt difficiles nisi sciat eas per sermones disputatiuos. Sed in scientia naturali vidit qđ melior doctrina est ponere disputatiuam perscrutationem singulis quæstionibus quando vult facere disputationem super illam quæstionem. In hoc autem libro vult ponere sermones disputatiuos in omnibus difficilibus quæstionibus quæ sunt in hac arte, & ponere sermonē eis per se. Deinde inducit demonstrationes proprias vnicuiq; quæstioni in loco conuenienti tractatuum huius scientiæ, & forte iste ordo est melior in doctrina huius scientiæ quia communicant scīctiæ disputatiuæ in vniuersalitate considerationis. Subiectum enim vtriusq; scientiæ est idem scilicet ens simpliciter. Et quia natura sermonum disputatiuorum facit vt præponatur in ordine sermonibus demonstratiuis: vidit Aristo. qđ iste modus considerationis debet poni pars per se in hac scientia: sicut fecit in omnibus significantibus intentiones huius scientiæ econtrario ei quod fecit in alijs scientijs scilicet quod in alijs scientijs exponit nomina apud considerationem in vnaquaque quæstione: in hac autem scientia exponit nomina in vno tractatu non ad diffinguendum nomen æquiuocum: sed numerando intentiones, de quibus considerat ista scientia. Nicolaus autem ordinauit sermonem contra illud quod fecit Aristoles in istis duabus intentionibus scilicet qđ ordinauit eam secundū quod fecit Arist. in scientia naturali, & putauit se incedere per viam meliorem, & melius est qđ Arist. fecit propter causam quam diximus. Et. d. necesse est nobis &c. id est, quia necesse est omni volenti scire res quæsitas in vnoquoq; genere scientiarum, inspicere primo quæstiones illius scientiæ, & perscrutari de eis: oportet nos facere hoc in hac scientia. Deinde dixit quæ quæstiones sunt iste, &. d. & sunt ille de quibus quidam existimauerunt &c. id est, & iste quæstiones sunt in quibus homines diuersantur in hac scientia propter difficultatem earum, & aliæ quæstiones difficiles de quibus permiserunt perscrutari. Deinde dicit causam in hoc &. d. prima enim actio &c. id est, & necesse est incipere a perscrutatione de istis difficilibus quæstionibus: quia scientia quæsita quæ post acquiritur ex eis est scientia per quam dissoluitur difficultas quæ erat in illis quæstionibus per dubitationes aduenientes in eis. Et cum. d. quod causa propter quam incipiendum est perscrutari de rebus difficilibus est quod aduentus difficultatis præcedit ablationem eius, & modus ex quo aduenit difficultas est alius a modo ex quo aufertur. Modus enim ex quo aduenit est similis ligamento, & modus ex quo aufertur est similis dissolutioni ligamenti, & ideo dicit & non potest dissoluere

uere ex modo ligamenti qui ignorat ligamentum &c. id est, & quia motum est per se quod nullus potest dissoluere ligamentum qđ fit in membris notus ex illo modo ex quo cecidit ligamentum; & illud quod accidit intellectui simile est ei quod accidit ligato: qm quēadmodū ligatum non potest moueri aliquo modo ad finem quē intēdit: ita est de intellectu quādo acciderint ei sermones contrarij: & ideo necesse est vt via ex qua dissoluuntur quæstiones sit alia a via ex qua accidunt quæstiōes: quēadmodū modus ex quo dissoluitur ligamentū est alius a modo ex quo aduenit ligamentum. Et. d. & ideo perscrutandum est de omnibus difficilibus, ꝓpter hoc quod diximus primo quia est via ad acquirendū scīctiam, proportio enim quæstionum ad animā similis est ꝓportiōi ligamēti & ad membra: & ꝓportio scientiæ acquisitæ post alias quæstiōes est talis proportioni motus quæsiti posti dissolutionē ligamēti.

Proportio quæstionū ad alias talis est ꝓportiōi ligamenti ad membra.

Quæstiones ptinētes ad modū considerationis istius scīctiæ.

D. dixit aliā causam ꝓpter quā incipiendū est perscrutari de difficultate quæ est in quæstionibus: & dixit qui enim quærit cognoscere aliquid &c. id est qui enim cognoscit aliquid anteq; cognoscat quantitatem difficultatis eius assimilatur eis quorum pedes sunt per viam reclam: & nesciunt quod sui pedes sunt in illa via. Deinde dixit, & cū hoc qui nescit quæritum &c. i. qđ qui nescit quantum quærit: nescit ipse quando inuenerit eum: & cum hoc perscrutatus est de aliquo & nescit quantū est difficile illud quod quærit est ignotum apud ipsum: & sic si inuenerit ipsum, nescit vtrum inuenerit aut non: qui autem scit difficultatem rei scit finem quem quærit: & sic si inuenerit illum scit illud quod quærit: quæsitum enim erat apud illum scitum de terminate.

Quæstio prima.

Vtrum vnius aut multarū est scīctiarū causas speculari.

Deinde dixit, & bonum est &c. id est & etiam melius est volentibus iudicare inter duos homines diuersantes in aliquo vt sint cognoscētes propositiones quibus vtitur affirmans & negans.

Quæstio secunda.

Est aūt dubitatio prima quidē de quib⁹ proēmialiter dictis dubitauimus. Vtrū vnius aut multarum est scientiarum causas speculari. Et vtrū substantiæ principia prima est scientiæ huius scire solum. Aut etiā de principijs de quibus ostendunt omnes. Vt vtrum contingit vnū & idē simul dicere & negare aut non: & de alijs talibus. Et si est circa substantiam: vtrum vna circa omnes aut plures sunt. Et si plures: vtrum omnes cognatæ aut earū hæ quidē sapiētiæ? Ille verō aliquid aliud dicēdæ sunt. Et hoc idē quoq; necessarium est quærere: vtrū sensibiles substantiæ esse solum sunt dicendæ: aut præter has aliæ.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Et vtrum vniuersæ sunt aut plura genera substantiarum: vt facientē species: & mathematica inter ista & sensibilia dixerūt. De his ergo vt diximus perscrutādum est. Et vtrū circa substantias solum est speculatio: aut circa quæ accidūt secundū se substātijs. Adhuc autē de eodē & diuersō: simili & dissimili: & cōtrarietate: & de priore & posteriore: & de alijs omnib⁹ talibus: & de quibuscūq; dialectici intendere tentant: ex probabilibus

Sexta.

Septima.

Octaua.

Dialectici tentāt de omnib⁹ & eo-

Dubitatio.

Dubitatio.

Dubitatio.

principia sint alio modo: aut sunt principia per motum. Iste enim quæstiones sunt difficiles & valde intricatæ. Vigesimasexta. & cum hoc etiam perscrutandum est vtrum numerus & longitudo: & etiam figura & puncta sunt substantiæ. aut non. Et si sunt substantiæ vtrum sint diuerse á sensibilibus: aut sint eis. Difficultas enim non tantum est in comprehendere veritatem istarum rerum omnium: sed non est facile quærere de eis secundum difficultatem earum secundum sermonem valde.

2 F Vtrū cōsideratio &c. & intendit per genera causarū causas diuersarum diuersorum: causæ enim diuersorum generum sunt diuersæ. V.g. principia rerū naturalium & principia rerum mathematicarū: & principia rerum abstractarum. D.d. & vtrum esse scientiæ consideratio &c. i. & si consideratio in omnibus principijs est vnius scientiæ verum illa scientia debet considerare in principijs substantiæ & vniuersalium entium tantum: aut cum hoc debet considerare in principijs cognitionis quæ sunt prima intellecta. V.g. considerare in sermone dicentium possibile esse vt affirmatiua & negatiua insimul sint veræ: & in sermone negantium q̄ æqualia sunt idem æqualia: & vniuersaliter in sermone negantium principia. D.d. & etiam sic scientiæ est consideratio &c. i. etiam si scientia debet considerare de substantijs vtrū illa scientia est vna aut plures. Si enim substantiæ fuerint diuersorū primorū: principiorum cōtinget cōsideratio de eis sit pluribus quā vni scientiæ: & si fuerit consentientiā primorum principiorum: verum consideratio de eis erit vnius scientiæ. D.d. & si fuerint plures scientiæ vtrū &c. i. & si consideratio de entibus fuerit plurium scientiarum vtrū omnes sint species vnius generis. s. partes vnius scientiæ aut sint diuersarum scientiarum: adeo q̄ quædam dicitur philosophia: & quædam scientia naturalis: & quædam dōctrinalis. D.d. & etiam perscrutandū est verum oporteat nos dicere quod substantia &c. i. & necesse est nobis perscrutari vtrum sint aliæ substantiæ a substantijs sensibilibus: aut nulla est substantia præter istas. D.d. & vtrum substantiæ habent genus &c. i. & si aliqua est substantia alia a substantijs sensibilibus vtrum ista substātia est eadem natura aut plures naturæ: sicut dicunt illi q̄ substātię sunt res abstractæ. s. & sunt formæ nō abstractæ: & sunt res sensibiles: & mediæ inter formas & res sensibiles: & sunt mathematicæ. D.d. & vtrū consideratio est tantū de substātia &c. i. & etiā perscrutandū est verū perscrutatio in hac scientia est de substantijs tantū: aut de accidentibus: aut de vtroq̄.

D.d. & cum hoc oportet nos perscrutari de eodem & de diuerso. i. & oportet nos perscrutari etiā de cōsequentibus essentialibus quæ appropriancenti in eo q̄ est ens. V.g. idem & diuersum: & simile & dissimile: & cōtrariū & nō contrariū. Omne en̄ ens q̄n fuerit cōparātū ad aliud aut erit idem: aut diuersum: aut simile aut dissimile: cōtrariū aut nō cōtrariū. Et vtr oportet pscrutari de oībus de q̄bus disputatores assistunt disputare: p̄ sermones famosos laudabiles. a Philosoph? en̄ & logicus cōuenit̄ in pscrutatione de istis rebus: qa vterq̄ cōsiderat de ente simplr. D.d. & etiā perscrutandū est de oīb? accidētibus &c. i. & perscrutādū est in istis quæstionib? de rebus: quarū est prima: qd est vnū quod q̄ eorū. & quæ sunt accidētia propria eis: & nō de hoc tantū: sed de illis quæ sunt cōtraria eis: aut nō cōtraria. Per omnia en̄ ista cōpletur perscrutatio de istis quæ intendūt sciri. s. per cognitionē triū. s. priorū & posteriorū & oppositorum. D.d. & vtrū principia & elementa &c. i. & perscrutādū est vtrū rerū principia & elemēta eorū sint genera aut individua in quæ diuiduntur postremo gña: & si genera sint digniora vt sint principia quam individua: vtrum genera remotissima ab individuis sint magis digna, aut genera propinqua ita q̄ dignissimum eorū species sit qui diuidit̄ in individua. V.g. perscrutari quid est magis primū animal, aut homo, aut individuū animalis, aut hominis. Et si animal & homo sint priora suis individuis. vtrū homo sit prior animali aut animal homine. D.d. & oportet nos multū perscrutari. i. & oportet nos quærere vtrū in individuis substantiæ est alia causa præter materiam, & est forma aut nō. & d. hoc, quia ista causa fuit nota ab eo solo in rei veritate inter omnes antiquos. D.d. & vtrū ista causa differat a materia aut non, & d. hoc ne aliquis existimet ipsum esse manifestam quoquo modo. D.d. & vtrum ista causa sit vna. i. forma. D.d. & vtrū est aliquid præter totū. i. vtrū est aliquid additum corporibus naturalib?, aut nihil est huiusmodi, aut hoc est in quibusdā, & in quibusdā nō, & innuit per hoc animā & res additas corporib? naturalib? cō similitū partium. D.d. & vtrū principia corruptibilitū &c. i. & etiam perscrutandū vtrū principia rerū corruptibiliū sint principia incorruptibiliū, aut alia, & si alia vtrū omnia non corrūpantur, aut solūmodo nō corrūpantur illa quæ sunt principia incorruptibiliū: principia vero corruptibiliū corrūpuntur. D.d. & etiam perscrutandū est de quæstione magis difficili &c. i. & etiā perscrutandum est vtrū vnum quod est principiū numeri sint vnū quod est substantia vniuscuiusq̄ entium sensibiliū, aut secundum q̄ dicit Pythagoras q̄ illud est elementū entium, aut q̄ entia numeri, aut secūdū q̄ Dicit Plato q̄ est substātia vniuersalis omnibus entibus, aut vnū numerale est accidens & vnū quod est substantia & elementū omniū entiū est natura alia a natura vnius, sicut dicit Emped. q̄ vnū quod est substātia entium est amicitia, aut litis. Et sicut antiqui naturaliū dicebant quod vnū quodq̄ qd̄ est substātia entium est ignis, aut aer, aut aqua. D.d. & vtrum principia sunt vniuersalia &c. i. & vtrum principia rerum sunt vniuersalia aut singularia, & vtrum sint potentia in actu. D.d. etiam vtrū sint principia aliomodo &c. i. & etiam perscrutādum est de principijs vtrum sint principia secundum quod sunt mouēcia: aut secūdū aliū modū cæterarū causarum. Et intendit quæstionē cōtingentē in primo motore. D.d. & cū hoc oportet nos perscrutari vtrum numerus & longitudo &c. i. etiam perscrutandum est de rebus mathematicis. V.g. de numero & magnitudine, vtrum sint substantiæ, aut accidentia. Et si sint substātiæ vtrū sint abstractæ, a substantijs sensibilibus, aut sint existentes in eis tali mō q̄ nullā habeāt cōstitutionem: nisi per substātias sensibiles. D.d. difficultatē cōprehensionis in eis: immo difficile est etiam scire difficultatem

derāt de ente simplici

ter. idem supra cō. primo. Et. 4. met. t. cō. 5.

G Solus Ar. cognouit causam materialē in rei veritate. idē primo phy. cō. 79.

Vide primo philosophiæ cō. 6. cōlige

Ad partē negatiuam præmæ quæstionis.

Universidad de Deusto Biblioteca

Cause diuersorū generum sunt diuersæ. Idē primo met. c. 19. & 22. & 10. Et. 2. 59. & 3. c. 61. 1.

Principiū cognitionis & principiū substantiæ seu esse. Idē primo phy. com. 8.

Omne ens q̄n fuerit cōparatum ad aliud aut est idem aut diuersum: aut simile aut dissimile: aut cōtrariū aut nō contrarium.

a Primus physosophus & logicus cōsi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda ad idem rario. In immobilibus nō est efficiens neque finitis. Actus oīs cum motu.

tatem earum quanta sit. & cum compleuit numerationem illarū quæstionum, incepit inducere sermones logicos in singulis quæstionibus.

CAPVT II.

PRimum ergo de quibus in primis diximus vtrū vnius aut plurium scientiarum sunt speculanda omnia genera causarum. Vnius enim scientiæ quomodo erit non contraria principia existētia cognoscere. Amplius autem multis existentium non insunt in omnibus omnia. Quo namque modo possibile est motus principium esse in immobilibus aut boni naturam, si quidem omne quod est bonum secūdum se & propter suam materiam finis est: & ita causa quod illius causa & fiunt & sunt cętera. Finis autem & cuius causa actus cuiusdam est finis. Sed actus omnis cū motu. Quare in immobilibus non contingit hoc esse principium. Nec esse aliquid anthoagaton, id est, per se bonū. Vnde & in mathematicis per hanc nihil ostenditur causam. Nec est demonstratio nulla eo quod melius aut deterius. Sed nec omnino nullus talium alicuius reminiscitur. Quapropter & sophistarū quidam vt Aristippus ipsas prætermisit. In aliis enim artibus & illiberalibus vt tectonica & coriaria eo quod melius vel deterius dici omnia. Mathematicas vero nullam de bonis & malis facere rationem. At vero si scientiæ causarum sunt plures: & alterius principij quæ earum est dicenda quæritur. Aut quis maxime rem quæsitam est sciens eam habentium. Contingit enim eidem omnes modos causarum inesse vt domus. Vnde quidem motus ars & ædificator. Cuius vero causa opus. Et materia terra: & lapides. Species vero ratio.

A In mathematicis nihil ostenditur per causam finalem.

Quæstio interpolita.

Solutio secūda partis.

Quod a causa finali sapientia dicatur.

Igitur ex dudum determinatis quam decet vocare scientiarum sapientiam. Habet rationem quamlibet appellari: inquantum senior quidem, & principalior, cui veluti seruientes non contradicere scientias alias certum est, quæ finis enim bonorum est: finis enim huius causa cætera. Inquātum vero principium causarum & maxime scibilis diffinitiua est esse, quæ substātia vtique erit talis. Multis enim modis idem scientibus magis quidem scire dicimus eum qui nouit in ipso esse quid res quam in non esse. Et horum eorundem alium alio magis. Sed magnitudine quid est & non quantum: aut quale, aut quid facere, aut pati apta nata est. Amplius autem & in alijs scire singula, & quorum demonstrationes sunt, tunc putamus existere, quando scimus qd est vt tetragonizare quid est, quia mediæ intētio. Similiter

B Quod a causa formali.

C Qpod a causa efficiēte.

militer autem & in alijs. Circa gēnerationes vero: & actus: & circa omnē transmutationem opinantur nos perfecte cognoscere quando cognoscimus principium motus. Hoc autem alterū & oppositum fini. Quapropter videtur alterius esse scientiæ causarum harum singulas speculari.

Dicamus nunc primo de prima quæstione: scilicet vtrū considerationis de omnibus generibus causarum est vnius scientiæ: aut plurium. Quomodo possibile est vt vna scientia principia sciat: quæ nō sunt contraria. Notum enim quod multa principia non sunt plurium entium: quia nō dicimus quomodo potest esse principium motus in rebus nō mobilibus: & quomodo natura boni est in omnibus rebus immobilibus: si omne quod est bonum per se est: & per suam naturam est finis & cōplementum: & est secundum hunc modum causa. Res enim sunt propter illud. Finis enim & illud propter quod sit aliud est complemētum alicuius actionum. Et actiones omnes fiūt per motum. Ergo manifestū est quod impossibile est quod ista causa sit in rebus quæ non mouentur erga perfectionē: & in eis aliquod bonum per se non est. Et ideo in scientijs mathematicis nihil declaratur per istam causam. Et nulla demonstratio fit per illam: nec quia est melior: neq; quia est vilior. Et vniuersaliter nullus hominum inuenit istam talē causam in mathematicis scientijs. Vnde quidam sophistarum dimiserūt sicut fecit Osticus. In alijs autem vilibus artificijs. V.g. carpentaria: sutoria: illis dicitur melius & vilius. Et artifices istius artis non perscrutantur omnino de bonis & malis. Manifestum est igitur quod scientiæ causarum multæ sunt. & omnis causa & principium habet aliam scientiam: & est principium alterius scientiæ. Quærendum est igitur qualis scientia istarum est digna vt dicatur philosophia: & qualis sciens est dignus vt vocetur philosophus: & sic notificabitur illud quod quærendum est hic. Impossibile est enim vt species omnium rerū vel causarum sint eiusdem rei: sicut domus. Causa enim domus ex qua fit motus est artificiū & ædificator. Et causa propter quā fit domus est operatio. Et materia domus est lutum & lateres. Et forma domus est terminus eius. Secundum igitur quod distinximus & diximus qualis scientia debet vocari philosophia constituet vt omnis scientia vocetur philosophia. Philosophia aūt alia: & prior: & nobilior: quā scientiæ aliæ cōsequuntur necesse

Com. Auer. in lib. Metaphy.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est vt sit causa cõplementi & boni. Aliæ enim causæ sunt propter istam causam. Et iam diximus primo quod scientia primarum causarum, & illud quod est valde scitum, est scientia substantiæ. Res enim multis modis scitur. Et plus quod scitur est de sua substantia cum voluerimus notificare vnamquamq; rerum habentium demonstrationem nos existimabimus notificare eas, quãdo sciemus quid sunt. Verbi gratia, quid est quadratura. Dicemus igitur quod quadratura est medium inuenire. Et similiter de alijs. Colores autẽ & actiones & omnis trãsmutatio sciuntur à nobis quando sciuerimus principium motus. Et ista causa est alia & diuersa à causa complementi. Manifestum est igitur quod cognitiovniuscuiusq; istarum causarum habet aliam scientiam.

3 DIcamus nunc de primo &c. intendit per omnia genera causarum quatuor causas: & quasi dicat vtrũ perscrutatio de generibus causarum entium est vnius scientiæ aut plurium. Deinde dicit & quomodo est possibile vt sciat principia quæ non sunt contraria: & ista propositio est probabilis scilicet dicens quod scientia contrariorum est eadem: & non sequitur ex hoc dicere quod scientia contrariorũ est eadem, quod scientia eorum non contrariorum non est eadem: nisi forsitan secundum quod apparet exterius: & ideo iste sermo est logicus secundum quod fuit dictum q; sermones vsitati in hoc tractatu sunt logici. Iste autẽ sermo esset verus si esset verum q; illa quorum scientia est eadem sunt contraria. D.d. manifestum est igitur q; omnia principia &c.i. etiam manifestum est per se q; non inueniuntur oẽs causæ quatuor in omnibus generibus entium. V.g. q; in rebus immobilibus non debet aliquis quærere causam mouentem: neq; potest dici quomodo est possibile vt in eis sit causa mouens: & intendebat mathematica: qm̃ licet sint in re mota: tamen non mouentur nisi accidentaliter. D.d. & quomodo natura boni est &c.i. quomõ causa quæ est finis inuenitur in rebus immobilibus: cum illud quod est per se & naturaliter finis est illud ad quod mouetur illud qđ innatũ est perfici per illud. Et cum proposuit has propositiones pro veris: accepit concessas earũ pro veris. D.d. & etiã secũdum modũ hunc æque &c.i. & ista causa s. finalis est secundũ hũc modũ causa. i. secũdũ q; mouetur ad illud quod perficitur per illam. Illud eñ quod est ante ꝓpter illam: & hoc manifestum est de causa finali. Deinde.d. finis enim & illud ꝓpter quid &c.i. & necessarium est vt finis sit in rebus mobilibus: quia finis est finis actionis & motus, quod igitur caret motu caret fine sine æquiuoce. Deinde.d. notum est igitur quod impossibile est quod iste finis sit in rebus immobilibus &c.i. propter ipsos sermones quos diximus, & dixit per se, quia potest contingere vt in rebus immobilibus sit bonum: sed non per se. Et debes scire quod illud quod disponitur per bonum est causa finalis: bonum enim est desiderabile: & causa finalis est desiderabilis. D.d. & ideo in scientijs mathematicorum & quia

D Ista ꝓpositio est ꝓbabilis q; scita cõtrariorũ est eadem.

E Mathematica licet sint remota: tñ nõ mouent nisi per accidens.

Põt contingere q; in rebus immobilibus sit bonum: sed non per se.

quia ista causa non inuenitur in mathematicis: ideo non datur in eis alia re quæsita finalis causa: neq; sit in eis demonstratio cuius terminus medius sit ista causa: & ipse. d. in tractatu de quo loquitur in principijs mathematicorum quod ordinatio &c.i. ordinatio numerorum & magnitudinum inuenitur in eis: & indiget hoc perscrutatione. Deinde.d. & ideo quidam sophistarum &c.i. negabant eam esse in omnibus scitis: quia non reperierũt eam in firmissima scientiarũ. s. mathematicis. Deinde.d. in alijs autem artificijs &c.i. in artificijs autẽ concedebant causam finalem esse: melius eñ aut vtilius prouenient ab hac causa. D. d. & artifices istius. i. artis mathematicorum. Deinde.d. manifestũ est igitur q; scientia causarum &c.i. q; cum quædam entia habeant ꝓpria genera causarum: quædam vero non: necesse est vt scientiæ diuersentur propter diuersitatem earũ in principijs: & vt sint modi demonstrationũ vsitatarum in alia arte alij a modis demonstrationum alterius: ergo artes & scientiæ sunt plures. Deinde.d. quærendum est igitur qualis scientia &c.i. & cum declararatum est plures scientias esse: & est tam famosum hic esse scientiam quæ dicitur philosophia: quærendum est quæ est illa scientia: quoniam si vna scientia esset omnium rerum: tunc illa scientia deberet dici philosophia. Deinde.d. impossibile est enim vt species causarum &c. ideſt & necesse est vt quædam scientiæ sint propriæ ad dandam aliquam causam sine alia. Quoniam non quodlibet genus de quo scientia cõsideratur habet quatuor causas sicut domus habet. Et intendit qđ hoc non inuenitur nisi in scientia naturali tantũ. Deinde.d. secundum igitur qđ narrauimus &c.i. & causæ sunt plures: & philosophia est cognitio causarũ: & in omni scientia continetur cognitio causarum quæ sunt in illo genere: contingit vt omnis scientia debeat dici philosophia: sed nos posuimus hoc esse scientiam aliam a scientijs particularibus quæ dicitur philosophia: quod est dubitatio. Deinde.d. philosophia autem altera &c.i. sed si concesserimus q; oẽs scientia dicitur philosophia: tamen necesse est vt scientia quæ dicitur philosophia simpliciter sit illa quæ considerat in cã finali vltima omniũ entium. Omnes autem causæ sunt propter istam causam. Deinde.d. & iam diximus primo qđ philosophia causarum &c. ideſt q; illud quod dicitur philosophia est quæ notificat cum causa finali prima causam primam quæ est forma & substantia etiam. Scientia enim quæ attribuitur cognitioni causarum primarum est scientia quæ est magis digna vt dicatur philosophia. Res enim vt dixit notificatur multis modis: & magis qđ notificatur est per suam substantiam: & propter hoc ista scientia debet dici philosophia: & nõ naturalis scientia. Scientia enim naturalis considerat etiam de duabus primis causis. s. morore & materia. Ista autem de duabus causis vltimis. s. forma & fine. Et quia hæ duæ causæ sunt meliores illis: ideo ista scientia est melior naturali. Finis autem est melior alijs causis: quia aliæ causæ sunt propter istam. Forma tra rei per aliam. Deinde.d. testimonium super hoc q; scientia substantiæ est perfectior scientia quæ sit per aliam rem omnium rerum existentium in re. Et.d. & cum voluerimus scire vnamquamq; rerum &c.i. & signum eius q; scientia substãtiæ est perfectior omni scie-

F Scientia naturalis cõsiderat de duabus primis causis. s. motore & materia. ista autem de duabus vltimis scilicet forma & fine.

Idem 1 suo prologo su p primo ph. Et 4. meta. co. 1. Et. 7. meta. cō. 5. Et. 12. meta. com. 6. Prima philosophia p prie cōsiderat de prima forma & primo fine.

tia est qđ cum nos quæsiuerimus scire aliquid per demonstrationē nō reputamus ipsum esse scitum nisi quando nos intelexerimus in nobis. qđ scimus illud secundum quid. i. per suam substātiam & diffinitionē.

Deinde dedit exemplum &c. d. V. gratia. i. quadratura &c. i. V. gratia. qđ nos non videmus nos scire quadratum æquale superficiei: nisi quando scinerimus qđ est illud cuius latus medium inter duo latera superficiei cui est æquale. Deinde dicit generationes autem & actiones &c. idest generationes autem & actiones non sciuntur vere nisi quando scijuerimus naturam motus & agens eum. Deinde. d. & ista causa est alia causa complementi: & intendit causam quæ est principium passionis scilicet subiectum & materia. Deinde. d. manifestum est igitur qđ cognitio &c. idest declaratum est igitur ex hoc qđ cognitio vniuscuiusq; generum istarum causarum habet scientiam propriam: & quod est hæc vna scientia quæ dicitur philosophia: quæ propriē considerat de prima forma & primo fine.

Ad quam G scientiā pertinet de principijs considerare.

At vero de principijs demonstrationis vtrum vnius scientiæ est aut plurium dubitatio est. Dico autem demonstratio cōmunes opiniones ex quibus omnes demonstrant. Vt qm̄ omne necessarium est aut dicere aut negare. Et impossibile idem simul esse & non esse: & quæcunq; alie tales propositiones. Vtrū harū vna scientia & substātiæ aut alia. Et si nō vna est quā oportet appellare quæ nūc est quæsita. Vnius igitur esse nō est rationabile. Quid enim magis geometriæ quā qualiscunq; de his proprium est audire. Si igitur similiter quidem qualiscunq; est. Omnium vero non conuenit. Sicut nec aliarum: vtra nec ipsas substantias cognoscentis: proprium est de ipsis cognoscere. Simul autē & qūo erit ipsorū scientia. Quid quidem erit & vnūquodq; horum existit ens & nunc mouimus. Vtuntur igitur eis vt notis artes aliæ. Si autem demonstratio de eis est: oportebit aliquod igitur esse subiectum. Et hæc quidem passiones: illa vero dignitates eorum. Nam de omnibus esse demonstrationem impossibile est. Necesse est enim ex aliquibus esse & circa aliquid: & aliquorū demonstrationem. Quare accidit omnium esse genus vnum aliquid demonstratorum. Omnes enim demonstratiuæ dignitatibus vtuntur. At vero si alia quæ substātiæ: & quæ de his quæ earū principalior: & prior est. Vbi enim maxime omniū principia sunt dignitates. Et si non est philosophi: cui? erit alteri? de eis speculari veritatē & falsitatē.

Et etiam vtrū principia demonstrationis sunt vnus scientiæ aut plurium: est dubium. Et dico principia demonstrationis illud quod est acceptum de propositionibus vniuersalibus ex quibus quæritur demonstratio super omne quid. Verbi gratia. de

H

I

ere quod de quolibet affirmatio vel negatio. Et impossibile est affirmare & negare insimul & aliæ propositiones similes sibi. Nos igitur perscrutabimur vtrum scientia istorum principiorum & scientia substantiæ sunt eædem: aut diuerse. Et si nō sint eædem quæ scientia istarum debet dici nomine scientiæ quæsite in hoc loco. Non enim necesse est vt omnia sint vnius scientiæ: & cum hoc quomodo erunt ista vnius scientiæ. Scimus enim esse modo vniuscuiusq; eorum. Et aliæ scientiæ vtūtur eis sicut cognitione nota. Si igitur habent demonstrationē oportet vt habeāt aliquod genus subiectum eis: & quædam sint magis latentia: & quædam manifesta vniuersalia. Impossibile est enim vt omnia habeant demonstrationem: quia necesse est vt demonstratio fiat ex quibusdam rebus: aut quibusdam: aut vni eorum. Manifestum est igitur quod accidit vt vnum genus sit subiectum omnium rerum habentium demōstrationē. Oēs em̄ modi demōnis vtunt̄ ꝓpōnib⁹ manifestis vniuersalibus. Et etiam si substantiæ scientia est alia a scientia principiorum demonstrationis. Quæ igitur scientia istarum est prior alia nobilitate: & quæ earum est fixa per suā naturam. Propositiones enim vniuersales sunt principia omniū scientiarum. Si igitur cognitio istorum principiorum non fuerit primi philosophi: cuius erit igitur?

Et etiā &c. cū notificauit qđ scientia quæ di eitur philosophia vere est illa quæ considerat de causa formali & finali vltimis: vult modo perscrutari vtrū cōsideratio de principijs demōstrationis est huius scientiæ: aut alterius: si aliqua scientia debet cōsiderare de principijs & quis est modus considerationis in eis: & cuius generis est. Et. d. & etiam vtrū principia demonstrationis sint vnius scientiæ &c. i. & si dixerim? qđ in principijs scientiarū est consideratio: vtrū cōsideratio illa est vnius aut pluriū. Deinde. d. & dico principiū demonstrationis &c. i. & dico principia demonstrationis primas propositiones vniuersales ex quibus adaptatur nobis quærere demonstrationem super omne cuius cognitio est quærenda. D. d. nos igitur perscrutabimur &c. i. nos igitur perscrutabimur si principia habent scientiam: vtrum scientia istorum principiorum & scientia substātiæ quæ est forma sit eædē aut diuersæ: & si scientia principiorū scientiarū est vna: & scientia substātiæ est alia: quæ earū debet dici philosophia simpliciter: non enim est necesse vt omnes scientiæ rerū sint vnius scīæ. D. d. & cum hoc qūo &c. i. ante hoc perscrutandum est si ista principia habeant scientiā cuiusmodi scientiā habēt. esse enim corū notum est nobis naturaliter: & aliæ scientiæ ponūt ea secundum hunc modū. s. secundum quod sunt nota per se. D. confirmauit hanc dubitationem &c. d. si igitur habent demonstrationem &c. i. si habent demonstrationem necesse est vt ha-

4

beant genus subiectum de quo considerat ars considerans in eis: & vt quæda eorũ sunt mani festiora quibusda.s.vt in eis sint aliqua nota p se: & alia declarãda per illa nota. D.d. impossibile est eñ vt oña habeat demonstrationẽ &c.i. sed necesse est vt demonstratio sit a quibusdã: & ad quæda: aut ad vnũ eorũ ad minus. Ista enim demonstratio est ex principijs notis per se secundũ quod dictum in sua diffinitiõe quod syllogismus est compositus ex propositionibus necessarijs. D.d. manifestum est igitur ꝙ accidit &c. id est quomodo erit hoc: & manifestum est quod necesse est vt sit genus subiectum omniũ habentiũ demonstrationem: & vt demonstratio in illo genere habeat principia nota per se: & alia nõ nota quæ demonstrant ab illis principijs: sed in primis propositionibus non accidit hoc. s. vt quæda sint manifeste per se: & quædam non: sed si in hoc est vnde fuit acquisita scientia earũ. D.d. & etiam si scientia substantiæ &c.i. & si scientia principiorũ substantiæ est alia a scientia principiorũ scientiarũ: quæ igit scientia istarũ duarũ est prior alia & oibus scientijs nobilitate: & quæ scientia est primo naturaliter & nota per se. Existimat enim qd' vniuersales ꝓpositiones sunt huiusmodi eũ sint principia oĩm scientiarũ. D.d. si igit istæ ꝓpositiones non sunt physicæ cuius sunt igit. i. quũ si cõsideratio in istis primis propositionib⁹ vniuersalibus nõ fuerit philosophi: non videtur esse alicuius oĩno: qd' est impossibile. Et in hoc loco accidit in translatiõe diminutio: & hoc quod diminuitur est perscrutatio de quæstiõe cõsequẽti quæstionẽ prædictã secundũ quod dinumerauit in principio istius tractatus vbi dixit: & si scientiæ est consideratio de substãtia vtrũ illa scientia &c.i. licet dubitatio accidat in hac quæstiõe sic qñ si scientia substantiæ fuerit vna cõtinget. vt oẽs substantiæ sint vnius generis. & si erunt omnes res generabiles & corruptibiles: quod est inopinabile. Existimatur enim qd' principia corruptibilium sunt incorruptibilia. & si scientiæ substantiæ sint plures: continget vt naturæ substantiarũ sint diuersæ: & si fuerint diuersæ: aut erunt consimiles: aut nomẽ substantiæ dicetur de eis æquiuoce. Si igitur fuerint consimiles continget vt scientiæ substantiarũ sint species vnius scientiæ. Et si fuerint non consimiles: tunc hoc nomen substantia dicet æquiuoce pure: & si hoc fuerit tunc scientiæ substãtiarũ non reducuntur in vnã scientiã: quod est inopinabile. Et potest intelligi vtrũ via logicalis per quã cognoscẽtur substãtiæ sit vna. s. per diffinitiones: aut plures. Si vna: oportet dicere quæ est illa vna. & si plures: oportet dicere quæ sunt & quot: & hoc magis apparet secundũ intentionẽ: quia ista eadẽ perscrutatione perscrutatus est in libro de anima: & in posterioribus analeticis: & ista perscrutatio est logicalis: & propter hoc magis appropriatur huic scientiæ. D. post hoc induxit multas quæstiones quas nõ numerauit in capitulo quæstionum: & incepit dicere quæstionem cuius initium est diminutum in libro sic.

Totaliter quæ substantiarum vtrũ vna omnium est, aut plures scientiæ. Si qdẽ ergo nõ vna cuiꝰ substãtiæ ponẽda est scientia ista. Vnã vero oĩm nõ est ratiõabile. Et eñ demõstratiua vna de oĩbꝰ erit vtiqꝫ p se accidẽtibꝰ. Siquidẽ oĩs demõstratiua circa aliquod subiectũ speculat p se accidẽtia ex cõibus opinionibus.

Pria expõ.

Secũdꝫ expositio.

Rationes logice magis appropriantur huic scientiæ ꝙm alijs.

Idẽ primo physi. cõ. 35.

Verum oĩm substãtiarũ sit vna scientia.

E

bus. Et circa idẽ igitur genus accidẽtia per se eiusdẽ est speculari ex eiusdem opinionibus. Nam circa ipsum quia vnius, & ex quibus vnius: siue eiusdem siue alius. Quare & accidentia siue hæ speculabuntur: aut ex his vna.

Et omnia accidẽtia habẽt vnã scientiã scientiarũ demõstrationis. Cũ omnis demõstratio ex vniuersalib⁹ ꝓpositionib⁹ notificat accidẽtia singularia in aliquo subiecto. Manifestũ est igit ꝙ scientia demõstratiõis notificat ex ꝓpositiõibus vniuersalibus accidẽtia singularia quæ accidũt vni generi. Quoniã si scientiæ est cognitio demõstratiõis, & alteri⁹ scientiæ est cognitio ex ꝙb⁹ reb⁹ est illud, & illa est aut scientia demõstratiõis: aut alia. Manifestũ est ꝙm cognitio accidẽtiũ est aut scientia demonstratiõis vniuersalis: aut vnius modi modorũ demõstrationis.

Et omnia &c. apparet mihi qd' ista quæstio est quæstio dicẽs. vtrum scientia accidẽtium existentiũ in vnoquoꝙ generũ entiũ est vnius scientiæ scientiarũ artium speculatiuarũ aut pluriũ vna. D.d. omnia enim accidẽtia habẽt vnã scientiam &c. id est, & apparet qd' cognitio accidentiũ est vnius scientiæ nõ pluriũ, & est scientia considerans in genere in quo existunt accidentia. Deinde dedit causam in hoc &c. d. cum omnis demõstratio &c. id est, cũ omnis demõstratio sit de accidentibus notificat accidentia singularia ex vniuersalibus propositionibus quæ existũt in re subiecta illis accidentibus. Deinde dicit manifestũ est igitur quod scientia demõstrationis &c. id est, & cũ ita sit manifestũ est quod scientia demõstrationis non notificat ex propositionibus vniuersalibus nisi accidẽtia singularia quæ accidũt vni generi, id est, scientia ergo accidentiũ est vnius scientiæ generũ scientiarũ. Deinde dicit, quoniã si scientiæ fuerit cognitio demonstrationis &c. id est. & quædam demonstratiões dant quia, & quædam propter quid. manifestiũ est quod scientia accidẽ tium: aut erit modorũ demonstrationis vniuersalis: aut vnius modi eorum. Cognitio igitur accidentium est vnius scientiæ. Et ex hoc sermone accidit sermo contradicens illi qui diminuitur in principio' capituli, & est quod nos videmus quod quædam scientiæ dant de illis accidentibus vnius generis quia tantum, & quædam de illis accidentibus propter quid, & sunt scientiæ quæ sunt subalternantes & subalternatæ

Verbi gratia, ut spectiua ad geometriam, & musica ad arithmeticam. Si ergo sermo fuerit acceptus in omni scientia & vniuersaliter erit logicus, & si determinate erit verus.

Amplus autẽ vtrũ circa substantias solũ est theorica: aut & circa ipsis accidentia. Dico autẽ vt si solidũ quædã substãtia est, & linea, & superficies: vtrũ & eiusdẽ scientiæ est ea cognoscere & accidentia circa vnũquodqꝫ genus de quibus mathematicæ ostẽdunt aut alius. Nam si de demõstratiua quædam eiusdem erit & quæ est substantiæ. Nõ autem videtur eius quod est esse demonstratio.

Documẽtũ.

Idẽ primo poste.

L

Verum hic scientia sit solũ circa substantias. iAd partẽ negatiuam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si vero diuersæ: que erit speculans circa substantiam accidentia. Hoc enim reddere est valde difficile.

Ad affirmationem.

Et etiam perscrutandum est vtrum scientiæ huius quæstionis sit cõsideratio de substãtijs tantũ: aut est eius cõsideratio & de accidentibus cõtingentibus substãtijs. Ver. gra. si corpus est aliqua substãtia: & lineæ: & superficies. vtrũ cognitio substantiarũ & cognitio accidentiũ quæ accidũt vnicuiq; generũ quæ declarãt scientiã mathematice sunt vnius scientiæ: aut cognitio accidẽtiũ est scientia alterius à scientia substãtię, quoniã si cognitio eorũ vnius scientie fuerit: tũc scientia substãtiarũ etiam erit ex scientijs demonstrationis. Sed noc existimamus quod sermo in quo dicitur quid est hoc habet demõstrationẽ aliquam. Et si scientia accidentium est alia à scientia substantiarum: Tunc expositio istius sermonis est valde difficilis.

6 Cum perscrutatus est vtrũ cognitio substãtiarũ est vnus scientię aut pluriũ, & vtrũ cognitio accidẽtiũ est vnius aut pluriũ: vult etiã perscrutari vtrũ cognitio substãtiarũ & accidẽtium est vnius scientiæ scilicet scientiæ in qua modo cõsideratur. Et d. & etiã perscrutandũ est &c. id est, si ista scientia considerat de substantijs quæ opponuntur accidentibus vtrũ cũ consideratione de substantijs considerat etiam de accidentibus suis: aut scientia substantiarũ est alia a scientia accidentiũ. D. debile exẽplum sicut diximus si corpus est substantia &c. id est. Verbi gratia si corpus & superficies & lineæ sint substantiæ vt quidã dicunt: vtrũ cognitio istarũ rerum & cognitio accidentium quæ accidunt vnicuiq; istorũ generũ in quib⁹ cõsiderãt scientiæ mechanicę sunt vnius scientię id est, vnius artis: aut per vnam viam aut cognitio accidentiũ istarũ rerum est scientiæ alterius a scientia istarũ rerum scilicet corporum & superficierum & linearum quas posuimus esse substantias. Deinde dicit dubitationem contingentem si posuerimus q⁹ cognitio eorum est vnius artis, &. d. quoniã si cognitio eorũ fuerit vnius scientiæ &c. id est, sed si posuerimus q⁹ cognitio eorũ est vnius artis tunc diffinitiones earũ cognoscuntur per demõstrationes simplices. Deinde dicit sed non existimamus &c. id est, sed existimamus q⁹ demonstratio non potest fieri de quiditate substantiarum scilicet de diffinitione earum, & de quiditate accidentium. Et cum dedit dubitationẽ contingentẽ si posuerimus q⁹ scientia eorum est vna: dedit etiã inopinabile cõsequens si posuerimus quod scientia eorũ sunt duæ &. d. & si scientia accidentium &c. id est, q⁹ dicere quomodo differunt he duæ scientiæ valde est difficile scilicet dicere quod ars quæ considerat de substantia est alia ab ea quæ considerat de accidentibus.

2

M Vtrum sole subiecte sensibiles inueniantur.

Amplius autẽ vtrum sensibiles substãtiæ esse solæ sint discendæ: aut pręter eas aliæ. Et vtrum vnice: aut plura genera substantiarum sunt: vt dicentes species & intermedia circa quæ mathematicas dicunt esse scientias. Quomodo ergo dicimus species causasq; & substãtias secundũ se dictũ est in prioribus de ipsis sermonibus. Multis autem modis habentibus difficultatem nullo minus absurdum dicere quidem alias esse naturas pręter eas quæ sunt in cælo. Has autem easdem dicere sensibilibus: nisi; quia hæc quidẽ sempiterna: illa verõ corruptibilia. Nam per se dicunt hominẽ esse & æquũ & sanitatẽ. Aliud aũt nihil simile facientes deos esse dicentibus: & humanæ speciei esse. Nihil enim aliud fecerunt illi quã homines sempiternos. Nec hic species nisi sensibiles sempiternas. Amplius autem si quis pręter species & sensibilia intermedia ponat multas habebit dubitationes. Palam enim similiter lineæ pręter ipsas & sensibiles erunt: & vnũquodq; aliorũ generũ. Igitur quoniã astrologia harum vna est erit quoddam cælũ pręter sensibile cælũ: & sol & luna: & alia similiter cœlestia. Et quomodo his credere oportet. Neq; enim immobile rationabile esse. Mobile verò omnino. Similiter autem de quibus perspectiua tractat & in mathematicis armonica. Et enim hoc impossibile pręter sensibilia esse propter easdem causas. Nam si sint sensibilia intermedia: & sensus: palam quia & animalia erũt intermedia ipsorum & corruptibilium.

Et etiam perscrutandum est vtrum oportet dicere quod substantiæ sensibiles habeant esse tantum: aut aliæ substantiæ sunt ab illis sensibilibus: & vtrum genus substãtiarum est vnũ, aut plura: sicut illi dicunt quod illa quæ sunt inter formas & sensibilia sunt substantiæ: & quod scientiæ mathematicæ sunt istæ substantię quæ sunt inter formas & sensibilia. Nos autem diximus iam in sermonibus quos dicimus de formis quomodo dicimus quod formæ sunt substantiæ & causæ. Sermõibus autẽ istorum contingit inopinabilitas multis modis et maxime sermonibus dicentium quod aliæ sunt substantiæ à substãtijs quę sunt intra cælum: & quod illæ substantiæ sunt sicut substantiæ sensibiles: pręterquã quod ille sunt æternæ: hæ autem sensibiles sunt et corruptibiles. Fingunt enim quod homo in illis substantijs est sicut homo sensibilis hic: & similiter equus: & taurus. Sermo enim istorũ est similis sermoni fingentiũ deos esse, & quod forme eorũ sunt sicut formæ hominũ. Illi enim nihil dixerunt aliud quã quod homines sunt æterni: & isti etiã dixerũt. Et etiã si aliquis finxerit substãtias esse inter formas et substãtia sensibiles alias à formis sensibilibus contingunt ei quæ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stiones multæ difficiles: quoniã si aliæ substãtiæ sunt inter formas & sensibilia aliæ ab eis manifestũ est ꝙ sic etiã erũt lineæ aliæ à lineis formarũ, & à lineis sensibilibus. Et similiter vnũquodq; aliorũ generũ. Et si sciẽtia stellarũ ẽ vna istarũ, rerũ: erit etiã aliud cælũ à cælo sensibili, & alius sol, & alia luna, & sic de alijs quæ sunt in cælo sensibili. Sed quomodo oportet nos credere istis: nõ enim est rectũ vt illud cælũ quod fingũt sit immobile, & etiã impossibile est omnino vt sit mobile. Et similiter de rebus quibus vtitur ars aspectiua, & quibus vtitur musica impossibile enim est vt iste aer sint aliæ à rebus sensibilibus propter causas quas diximus: quoniã si sint res sensibiles inter formas & res corporeas: manifestum est quod sunt etiã sensus & animalia inter formas & res corporales.

7 Et etiã perscrutandũ est vtrũ sint substãtiæ abstractæ aliæ a substãtijs sensibilibus: aut nõ sint nisi substãtiæ sensibiles tantũ. Et si substãtiæ aliæ a sensibilibus sunt: vtrũ sint vnũ genus: aut plura: sicut dicimus quidã q; substãtiæ sunt tres scilicet sensibiles & formæ & ea quæ sunt inter eas: de quibus dicũt qd' scientiæ cõsiderãt mathematicæ. Deinde dicit nos autẽ iam diximus &c. id est, nos autẽ locuti sumus quomodo verũ est dicere formas esse. & quomodo sunt causæ aliorũ entium, & quomodo nõ, & hoc est in tractatibus substãtiæ istius libri. Deinde dicit sermonibus autẽ istorũ contingunt &c. id est, dicẽtibus autẽ substantias abstractas esse quæ sunt formæ rerum cõtingunt multa inopinabilia, & maxime dicentibus qd' ille substãtiæ & iste quæ sunt hic sunt eædem nomine & diffinitione, & qd' nõ differũt nisi quia ille sunt eternæ, & iste generabiles & corruptibiles. Ponũt enim qd' homo qui est in illis substãtijs abstractis est sicut homo qui est hic sine aliqua differẽtia in nomine aut diffinitione. Deinde dicit sermo igitur istorũ &c. id est, qd' dicentes formas esse similes sunt fingẽtibus deũ aut deos esse in formis hominũ: sicut inuenti in legibus mahumeti, & isti enim conueniunt in hoc qd' ponũt homines æternos & generabiles & corruptibiles: cũ hoc qd' conueniunt in diffinitione & in nomine. Et cũ dicit inopinabilitatem contingentẽ dicentibus formas esse: incepit dare inopinabilitatẽ cõtingentẽ dicentibus formas medias esse inter sensibilia & formas abstractas & dicit & etiã si aliquis finxerit &c. id est, quod sermoni eius cõtingunt multæ quæstiones quas nõ potest dissoluere.

Contra legem mahumeti.

D. d. quoniã si aliæ substãtiæ fuerint inter &c. id est, quoniã si formæ mediæ fuerint inter formas abstractas & formas sensibiles: tũc corpus & superficies & linea & alia subiectorũ habebũt mathematicorũ tres modos formarũ scilicet formas abstractas & sensibiles, & formas medias inter abstractas & sensibiles: erũt igitur tres modi corporum, & tres modi superficierũ, & tres modi linearũ, & similiter de alijs generibus de quibus considerat mathematicus. Deinde incepit dicere alia inopinabilia contingentia huic positioni, &c. d. si igitur scientia stellarum &c. id est, & si ita sit & scientia stellarum est de mathematicis scientijs

N

Scientia stellarum est cũ mathematicis scientijs

scientijs: tunc erit hic aliud cælum a cælo sensibili: & alia luna: & alius sol: & sic est de alijs stellis & orbibus. Et quia manifestum est per se quod iste sermo est falsus. D. sed quomodo oportet credere &c. id est quod sermo eorum esset credibilis si esset possibile vt cælum quod fingunt abstractum esse immobile: & hoc non possunt dicere: quia ponunt cælum abstractum conueniens cum hoc cælo nomine & diffinitione: & abstractum non potest moueri. Deinde dicit & similiter dicimus de rebus &c. id est & talia inopinabilia contingunt eis in scientijs aspectiuis: & in scientijs musicæ scilicet in hoc quod ponunt radios esse & sonos alios a sensibilibus. Impossibile est enim vt istæ scientiæ considerent de alio aliquo nisi de istis sensibilibus. Deinde dicit & dedit maximum impossibile contingens in hoc: quoniã si fuerint res sensibiles inter formas &c. id est & hoc contingit eis: quia concedunt quod mathematici considerant de rebus sensibilibus: & ponũt quod istæ res sunt mediæ inter formas intellectas abstractas & formas sensibiles & generabiles & corruptibiles: vnde contingit eis sensibilia esse æterna alia a sensibilibus generabilibus & corruptibilibus: ergo contingit sensus esse alios ab istis sensibus: & vt sint æterni. Sẽsus enim est in capitulo relationis: & si sunt sensus æterni: sunt etiam animalia æterna: necessario etiam hæc inopinabilia contingunt istis.

idẽ. 12. met. 44.

Abstractum nõ põt moueri.

Abstractum nõ põt moueri.

Sẽsus est in ca. relationis. Vide. 5. met. cõmẽ. 20.

Dubitabit autem aliquis & circa quæ existentium quærere oportet has scientias. Nam si in hoc differt geometria a geodosia solum: quia hæc quidem horum est quæ sentimus: illa vero non sensibilium. Palam quia & præter medicinalem & alia erit scientiæ & præter vnamquamq; aliarum inter ipsam medicinalem & hanc medicinalem. Sed quomodo hoc possibile. Et enim salubria quædam vtique erunt præter sensibilia & ipsum etiam sanum. Similiter autem nec hoc verum: quia geodosia sensibilium est magnitudinem & corruptibilium: Corrupta enim esset vtique corruptis. At vero nec sensibilium erit magnitudinum: nec circa cælum hæc astrologia. Nec enim sensibiles lineæ tales sunt quales dicit geometer. Nihil enim rectum sensibilium ita nec rotundum. Tangit enim regulam non secundum punctum circulus: sed vt Pythagoras ait geometras redarguens. Nec motus nec reuolutiones cæli similes de quibus astrologia facit sermones: nec astris puncta naturam habent eandem.

Et rectũ est quod aliquis quærat quæstionẽ difficilẽ & dicat in quibus oportet quærere istas scientias. Quoniam cum fuerit differẽtia inter geometriã & medicinã quod vna earũ est scientia media rerum sensibiliũ: & alia insensibiliũ: manifestũ erit qd erit alia ars medicinę ab arte medicinæ sensibili: & erit alia medicina inter medicinã quæ est in formis: & hãc medicinam

sensibilem.

sensibilem. Et similiter de vnaquaq; aliarum scientiarum. Sed quomodo pōt esse hoc: quoniā si possibile fuerit vt medicina alia sit a medicina sensibili: & vt sit etiā agens sanitatem aliud ab agente sensibili. Necesse est vt sint res recipientes sanitatem aliæ a rebus sensibilibus: & vt sit etiam aliud principiū à principio sensibili. Et cū hoc dicimus quod sermo dicentiū qđ medicina est scientia eorum corporum sensibilium corruptibiliū nō est verus. Quoniā si ita esset: tūc corrūperent p corruptionē corruptibilium. Neq; enim scientia stellarū & celi istius est corporum sensibilium. Non enim sunt lineæ sensibiles sicut disponit geometer. Nulla enim res rerum sensibiliū est linea recta aut rotunda: sicut dicit geometer. Circulus enim non tangit mensuram per punctum: sed per lineam: sicut dixit Pythagoras in sua redargutione contra geometras. Neq; motus celi & circulus eius sunt sicut disponit scientia stellarum. Neq; conueniunt puncta cum stellis in natura.

8 Et rectum est &c. in hoc cap. inducit rationes cōtrarias in hac quæstione dicente qp mathematici considerant de natura media. Et. d. in quibus rebus oportet quærere &c. i. perscrutandum est quæ sunt subiecta istarum scientiarum de quibus considerant mathematici. Secundum enim sermonem dicentium quod considerant de natura media: apparet quod necesse est vt cōsideratio de eodem sit in diuersis subiectis.

D. d. quoniā si differentia inter geometriam &c. id est quoniam & est fuerit positum quod differentia inter scientiam considerantē de rebus sensibilibus: & inter considerantem in istis rebus mathematicis est qđ considerans in mathematicis in istis rebus considerat de natura media inter sensibilia & formas: continget necessario vt consideratio ne omni sensibili sit duplex scilicet consideratio in natura sensibilis secundum quod est sensibile: & consideratio in natura medij inter formas & sensibilia. Omne igitur sensibile habebit duas naturas scilicet naturā sensibilem & naturam mediam: & sic erit ars medicinæ alia a medicina sensibili. Deinde dixit sed quomodo pōt hoc esse &c. id est & contingit huic positioni scilicet si fuerit hæc medicina sensibilis alia ab ista medicina vt sint hæ medicinæ recipientes sanitatem aliæ ab istis medicinis sensibilibus: & vt sit hoc agens sanitatem aliud ab agente sensibili.

2 Et cum induxit inopinabilia contingentia huic opinioni: incepit etiam inducere rationes mouentes eos ad dicendum naturam mediam esse: & d. & cum hoc dicimus etiam quod sermo dicentium &c. id est si cum hoc inuenimus etiam quasdam rationes ex quibus pendent dicentes naturas medias esse. Verbi gratia, quoniam si scientia mathematicorum considerat de rebus sensibilibus generabilibus & corruptibilibus tunc scientia eorū corrumperet cum corruptione illarū rerū sensibiliū. sed nos videmus scientiā permanere & non transmutari cum hoc quod est in rebus sensibilibus: ergo necesse est vt sit rerum non transmutabilium.

Deinde dixit, neq; etiam scientia &c. id est neq; etiam scientia formarum orbium & motuum stellarum est istorum corporum sensibilium. Circuli enim quibus vtitur astrologus & lineæ non sunt lineæ sensibiles: remanet igitur aut vt illi circuli de quibus considerat astrologus sint ficti aut falsi aut habeant esse aliud ab esse rerum sensibilium.

Deinde dixit: sicut ponit geometer &c. id est & existimabitur quod subiectum de quo considerat mathematicus nō est rerum sensibilium. quoniā illud quod demonstratur in scientia mathematicorum non est verum in rebus sensibilibus. Verbi gratia quod linea recta non inuenit in sensibilibus secundū quod ponit mathematicus. Geometer enim demōstrat quod linea recta tangit circulum in puncto: sed linea sensibilis non tangit circulum sensibilem nisi in linea. Et similiter ponit quod sphera tangit superficies in puncto: sed sphera sensibilis nō tangit superficiē sensibilē nisi in superficie: & ideo Pythagoras sophista redarguebat Geometras: & dixit quod scientia eorum est falsa propter hoc quod accidit eis. Remanet igitur alterum duorum: aut enim istæ scientiæ sunt falsæ: aut subiecta earum sunt res insensibiles. Deinde dixit neque motus celi &c. id est & affirmat opinionem dicentium subiectū scientiarum mathematicarum est aliud a reb⁹ sensibilibus: hoc est quod motus celi & circuli eius non conueniunt cum motibus quos ponit astrologus loco istorum: neq; naturæ stellarum sunt naturæ punctorū: quæ Astrologus ponit loco stellarum.

O Geometer demonstrat quod linea recta tangit circulum in puncto: sed linea sensibilis nō tangit circulū sensibilē nisi in linea. Cōsule prio celi. cō. 32. Et. 5. physi. cōsi. 39. Et infra de aia tex. cō. 13.

Sunt autē & aliqui qui dicunt esse quidem intermedia hæc inter species & sensibilia: non tamē sine sensibilibus: sed in his quibus accidentia impossibilia omnia quidem pluris est orationis pertransire. Sufficit autem & talia speculari. Non enim in talibus congruum est habere sic solum: sed palam quia & species contingit in sensibilibus esse: eiusdem enim rationis vtraq; hęc sunt. amplius autem duo solida in eodem necesse est esse loco: & non esse immobila in motis existentia sensibilibus. Totaliter autem cuius causa quis ponet vtiq; esse quidem ipsa esse autem in sensibilibus. Eadem enim contingent inconuenientia eis quæ prædicta sunt. Erit enim aliquod cęlum præter cęlum: tamen non extra: sed in eodem loco: quod magis est impossibile. De his ergo dubitatio multa quomodo oportet positum habere veritatem. Et fingunt quidā quod ista quæ dicuntur esse inter formas & sensibilia habent esse: sed nō sunt separata a sensibilibus: immo sunt in sensibilibus. Cum igitur voluerimus numerate omnia impossibilia contingentia sermonibus illorū indigebimus multis sermonibus. Sed contenti sumus in hoc quod diximus. Nō enim est necesse vt ista media sint in sensibilibus tantum: sed manifestum est quod si fuerit possibile vt ista media sint in sensibilibus: possibile etiam erit

Universidad de Deusto
Biblioteca

erit vt formæ sint in sensibilibus. Sermo enim de formis & mes diis est idem. Et etiam si ita sit continget duo corpora esse in eo dē loco: aut vt sint media immobilia in sensibilibus mobilib⁹: Et dicimus vniuersaliter propter quam causam fingit aliquis hæc media esse: & esse in sensibilibus. Et cum hoc quod dixim⁹ quod contingit sermonibus istorum: accidit etiam eis aliud impossibile. s. vt cælum sit aliud ab hoc cælo: nō separatum ab eo sed cum eo in eodem loco. & hoc difficile potest esse magis eo quod diximus. Ista igitur sunt valde difficilia in comprehendendo veritates eorum.

9 Et fingunt quidam &c. i. quidam fingunt formas medias esse non abstractas: sicut prædicta secta dicebat formas medias esse non abstractas sed existentes in sensibilibus. Deinde. d. sed si voluerimus &c. ideſt sed si voluerimus dicere omnia impossibilia contingentia istis prolongabitur sermo: sed contenti erimus in hoc quod sufficit in destructione eorum. D. d. non est enim necesse vt hæc media &c. ideſt & primum impossibilium contingentium est quod si fuerit possibile vt formæ mediæ sint in sensibilibus: non solummodo erit necesse vt iste sole sint in sensibilibus: sed etiam vt formæ sint in sensibilib⁹ vtræq; enim sunt eternæ nō generabiles: neq; corruptibiles: & sermo de his est idē. D. d. & etiam si ita fuerit continget vt duo corpora &c. ideſt corpus sensibile & corpus medium sint in eodem loco. D. d. & vt sint media: & contingit ex positione mediarum formarum in materijs vt immobilia sint in rebus mobilibus: quod est valde inopinabile. Et contingit hoc: quoniā illud quod est abstractum est immobile. Et. d. d. & dicimus vniuersaliter &c. ideſt & etiam dicens hunc sermonem non potest fugere causam per quam fingat formas medias esse: & quod debet esse in corporibus sensibilib⁹: ponere enim eas transmutabiles contradicit positioni earum in re transmutabili. Deinde. d. & cum hoc quod diximus &c. ideſt quod contiget dicentibus hoc vt duo cæli sint insimul in eodem loco. & d. quod difficili⁹ potest esse quā prædicta: innuit enim impossibilia contingentia dicentibus illas formas esse abstractas & non in sensibilibus. Deinde. & istæ igitur res sunt valde difficiles: & intendit istam quæstionem & alias.

Et de principijs vtrum oportet genera elementa: & principia suscipere. Aut magis ex quibus cum insimul est vnumquodque primis: vt vocis principia & elementa videntur esse ea ex quibus componuntur voces omnes primis: sed non commune vox. Et diagramatum ea dicimus elementa quorum demonstrationes insunt in aliorum demonstrationibus: aut omnium aut plurimorum. Amplius autem corporum qui dicunt esse plura elementa & qui vnum: ex quibus componuntur & constant principia esse dicunt: vt Empe. ignem: & aquam: & quæ cum his: hæc elementa dicit

Genera principia sunt speciorum.

dicit esse ex quib⁹ sunt entia inexistentibus. Sed non vt genera dicit ea eorum quę sunt. Et adhuc autem & aliorū si quis vult naturam speculari, vt lectus ex quibus partibus est, & quomodo compositus tunc cognoscet eius naturam. Ex quibus quidē igitur rationibus non vtiq; erunt principia genera existentiū hęc sunt. Inquātum enim cognoscimus vnūquodq; per diffinitiones: principia aūt diffinitionū sunt ipsa gña: necesse & diffinitorū principia genera eē. Et si est eorū quę sunt accipere scięntiā, specierū scięntiā accipere: secūdū quas dicunt entia. Specierū aūt principia genera sunt. Videnť aūt quidā dicentiū elementa existentiū vnū: aut ens: aut magnū: aut paruū: vt generibus eis.

Diffinitio data per genus est alia a diffinitiōe data per materiā. Idē. j. huius com. 17. & q̄ ibi. P

At vero neque vtrobique possibile dicere principia. Ratio namque substantię est vna: diuersa vero erit quę est per genera diffinitio: & quę dicit ex quibus est inexistentibus. Adhuc aūt si quam, maxime principia genera sunt: quę oportet existimare prima generum principia: aut vltima prędicta de indiuiduis. Et enī hoc dubitationē habet. Nam si qua vťia sunt magis principia: palam quia suprema generum. Hęc namque dicuntur de omnibus. Tot ergo erunt entium principia quot genera prima. Quare erunt ens & vnum principia & substantiæ. Hæc namque de omnibus maxime dicuntur existentibus. Non est autē possibile genus existentiū vnū esse: neque, vnum: neq; ens. Nam necesse differentias cuiuslibet generis eē: & vnā esse quālibet. Impossibile aūt prædicari: aut species generis de propriis differentijs: aut genus sine suis speciebus. Quare si est vnū genus, aut ens: nulla differētia: nec vnū: nec ens erit. At vero si nō ens & vnū gña: nec principia erūt si principia genera.

Q Ex hoc sumi solet genus per se non p̄dicari de differentia.

Et difficultas est etiam in cognitione principiorum. Perscrutandum est enim vtrum existimandum sit quod elemēta principia sunt genera: aut sunt illa ex quibus fiunt omnia. Ver. gña, vtrum elementa vocis & principia eius sunt ista ex quibus cōponuntur omnes voces, aut sunt voces vniuersales. Et vtrū elementa propositionum sint propositiones: quarum demonstratio habet esse cū demonstratiōe aliarū ꝓpositionū: aut elemēta eorum est demonstratio quæ est omnium propositionū aut pluriū. Et etiam qui dicūt. s. qui fingūt quod elemēta sunt plura: & qui fingūt elemēta esse vnū. dicūt cp principia corporum sunt ea ex qbus cōponuntur & cōstituunt: sicut dicit Empedo. Fingit enī quod elemēta sint aqua & ignis nō vťia eorum. Et

quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod composita sunt ex eis. Sed non dicit quod ista elementa sunt sicut genera entium. Et cum hoc si aliquis voluerit scire naturas rerum debet perscrutari ex quibus componuntur. Verbi gratia, si aliquis voluerit scire naturam lecti perscrutabitur ex quibus cõponitur lectus. Cũ igitur sciuerit ex quibus partibus cõponit: & quo modo cõstruitur: tunc sciet naturã eius. Ex istis igitur sermonibus declarabitur quod genera entium non sunt principia. Si autem scimus omnia ex diffinitionibus: tũc necesse est vt genera sint principia rerum diffinibilium. Et si possibile est vt entia cognoscantur per formas per quas disponuntur entia: & genera sunt principia formarum: tunc genera erunt principia scientiæ entium. Et quidam eorum qui fingũt quod elementa entium sunt vnum & ens: & magnum & parvum: faciunt ea quasi genera. Sed impossibile est vt principia dicantur duobus modis. diffinitio enim substantiæ est eadem. Et si fuerit dictum quod principia sunt duobus modis: continget vt diffinitio quæ est ex generibus sit alia à diffinitione quæ diffinit rem ex rebus ex quibus est: & sunt in diffinitione eius. Et cum hoc dicamus quod si genera sint principia cõsiderandũ est quę genera sunt principia: vtrum prima: aut vltima qui numerantur numero. Habet enim dubium. Quoniam si vniuersalia sunt magis prima quam alia: manifestum est, quod principia sunt genera altissima. Hæc enim genera conueniunt, id est, vniuoce dicũtur de omnibus qui sunt sub eis. Numerus igitur principiorum entium erit secundum numerum primorum generum. Et erunt vnum & ens principia & substantiæ entiũ. Hæc enim in maiori parte dicuntur de omnibus entibus. Et impossibile est vt genus entium sit vnum aut ens. Differentiæ vero omniũ generũ rerũ habent esse necessario. Et omnis differentiæ est vna numero. Impossibile est vt formæ prædicentur de genere: neq; de differentijs proprijs: neq; genus prædicatur nisi de formis quæ sunt ei. Manifestum est igitur quod si vnum & ens sunt genera: non necesse est vt aliqua differentia sint vnum & ens. Sed si vnum & ens non fuerint genera non erunt principia: cum principia sint genera.

Et in cognitione principiorũ &c.i. & in cognitione principiorum
10 est quæstio difficilis. s. vtrũ principia & elemẽta rerũ sint genera & vniuersalia eorũ: aut sunt causæ indiuiduales ex quib⁹ cõstituũtur res particulares quæ sunt in illis gñib⁹ nõ vlia gña illarũ causarũ. V.g. vt elementa dictionum sunt literæ indiuiduales. scilicet voces audibiles quæ dicuntur

dicuntur literæ ex quibus constituuntur dictiones aut voces vniuersalis. & litera vniuersalis quæ est quasi genus istarum. D.d. & vtrum elementa propositionum &c.id est, & similiter quæritur etiam vtrum principia propositionum sint propositiones particulares quibus vtuntur in vnaquaq; demonstratione, aut demonstratio simpliciter vniuersalis quæ est ex propositionibus vniuersalibus. Deinde incepit dicere dicẽtes principia esse particularia, non vniuersalia &.d. etiam qui fingunt &c.id est, quod antiqui fingentes elementa esse plura, & fingentes elementum etiam esse vnum: opinati sunt principia esse individualia: & quibus constituuntur sensibilia vt Empe. qui fingit quod elemẽta compositorum sunt aqua & ignis. & aer, & terra. scilicet ista individualia non vniuersalia eorum. Verbi gratia, corpus & quod omnia cõponitur individualia ex istis componuntur & per ea constituũtur: & nõ opinantur quod genera istorum aut vniuersalia eorum intellecta sunt elementa vniuersalia. Et hoc intendebat cum dicit. & non dicit quod ista elemẽta &c.i. sed nõ dicit q̃ ista sunt elementa, sed q̃ sunt quasi genus omnium generabilium. Et cum.d. istos dicentes quod principia sunt principia singularia non vniuersalia, incepit dicere etiam rationes eorum, &.d. & cum hoc si aliquis voluerit &c.id est. & ratiocinando dicentium singularia esse principia non intellecta, & q̃ si aliquis volue rit scire quid est lectus perscrutabitur de his de quibus componitur lectus. cum enim sciuerit ea ex quibus componitur, & quomodo componitur statim sciet naturam lecti. Deinde.d. ex istis ergo sermonibus &c.i. ex istis igitur ratiocinationib⁹ & eis similibus apparet quod vniuersalia rerum non sunt principia earum. Deinde incepit etiam dicere ratiocinationes inducentes vniuersalia esse principia. &.d. si autem scimus omnia ex diffinitionibus &c.id est, & ista ratio est sufficiens etiam, quoniam cum fuerit positum q̃ scientia rerum est per diffinitiones earũ, & fuerit positũ qd̃ diffinitiones sciuntur per genera, manifestum est q̃ contingit ex hoc q̃ scientia rerum sit per genera earum, & cum coniungetur ei q̃ scientia rei est per principia eius cõcludetur ex hoc q̃ genera rerum sunt principia. D.d. & q̃ impossibile est vt entia &c.i. & iste sermo est manifestus. quoniam cum fuerit positũ quod entia cognoscũtur per suas formas per quas disponuntur secũdũ quid & fuerit positum q̃ genera sunt principia istarum formarũ, cõcludet q̃ entia cognoscũtur per sua genera. Et cũ cõsequetur huic quod ea per que cognoscunt res sunt principia earũ cõcludet qd̃ genera quæ sunt principia cognitionis nõ sunt principia essendi. D.d. & quidã eorũ qui fingũt &c.i. q̃ dicentes genera faciunt ea quæ sunt eis, sicut vnum & ens, & magnum & parvum. vniuersaliter gña quæ dicunt vniuoce esse principia. &.d. hoc videt quia quidã istorũ non ponunt genera esse principia nisi ea quæ dicunt vniuoce. D.d. sed impossibile est vt principia &c.i. & impossibile est congregare. i. facere conuenire istos sermones sibi cõtradicentes ita q̃ principia inueniant duobus modis insimul. principia eñ sunt substãtiæ & substãtia est vna natura. Vniuersale aũt & individuale sunt duæ naturæ. hoc eñ intellectum, hoc autem sensibile. D.d. & si dictũ fuit &c.i. & contingit vt diffinitiones principiorũ diuersificent, diffinitio enim principiorũ secũdum qd̃ princi-

R pit sunt genera & vniuersalia, est alia diffinitione eorum secundum quod sunt partes rei diffinibilis. Et cum dedit dubitationes contra gentes ponentibus principia esse aut non esse genera: incepit dicere esse difficultatem contingentem in positione eorum essendi genera: &c. d. & cum hoc si fuerint genera principia &c. id est, & cum hoc si concesserimus quod genera sunt principia nascetur hic locus persecutionis & difficultatis, scilicet vtrum principia sint altissima genera, scilicet generalissima, aut vltima quæ diuiduntur in indiuidua, scilicet specialissima. Deinde dicit, habet enim dubium &c. id est, quoniam si principia generum sunt magis prima genera, necesse est vt genera generalissima sint principia, cum principia generum sunt genera generalissima. Ista enim genera prædicantur de omnibus quæ sunt sub eis vniuoce, id est, secundum quid. Deinde dicit, & erunt vnum & ens principia, id est, & contingit secundum hoc vt vnum & ens sint principia entium. Ista enim sunt vniuersaliora generum quæ prædicantur de omnibus secundum conuenientiam. Deinde dicit, sed impossibile est vt genus entiũ &c. id est, sed impossibile est vnum & ens sint genera omnium rerum. Sunt enim genera altissima quorum neutrum collocatur sub altero, & vtrãque habet differentiam vnam propriam absque eo quod conueniunt in vnam naturam. Hoc nomen a igitur ens dictum de eis non notificat de eis vnam naturam cum naturæ eorum sint diuersæ. Deinde dicit & impossibile est vt genus prædicetur de formis &c. id est, & impossibile est vt aliquid prædicetur prædicatione generis de rebus habentibus formas diuersas quæ non communicant in vna forma numero, sicut genus non prædicatur nisi de formis quæ cõmunicant numero. Deinde dicit, manifestum est igitur quod si vnum & ens &c. id est, quod si vnum & ens fuerunt genera vniuersalia decem prædicamentis, scilicet quod dicantur de eis vniuoce, necesse esset vt intellecta non haberent differentias quibus differrent abinuicem in omnibus suis naturis, adhuc quod natura substantiæ & qualitatis sit eadem. Deinde dicit, sed si vnum & ens non sunt genera &c. id est, & hoc etiam contingit eis si vnum & ens non fuerint genera &c. id est, sed contingeret istis si vnum & ens non fuerint genera quod vnum & ens non sint principia, ponit enim quod principia sunt genera. & hoc etiam continget tangentibus quod principia sunt vnum & ens.

Amplius autem intermedia & coaccepta cum differentijs erunt genera vsque ad indiuidua. Nunc autem hæc quidem videntur esse illa vero non videntur. Adhuc autem magis differentiæ sunt principia quã genera. Si autem & hæc principia annitata vt ita dicatur erunt principia. Aliter & si quis primũ genus principium ponat at vero & si magis principij speciẽ habens est vnum, vnum autem indiuisibile est. Indiuisibile vero omne, aut secũdum quantitatem, aut secundũ speciẽ. Priusaũt quod secũdũ speciẽ. Genera vero diuisibilia in spẽs. Magis vtiq; vnũ vltimũ erit prædicatũ. Nõ em̃ est gen⁹ hõ aliquorum hominum

Vt & indiuiduale sunt duæ naturæ hoc intellectũ hoc autẽ sensibile.

a Hoc nomen ens dictũ de decẽ prædicamẽtis nõ notificat de eis vnam naturã.

S cum naturæ eorũ sint diuersæ. Idem 10. met. c. 8. Idẽ. 12. met. 19. &. 20. cõ. &. 1. ph. 13. Et. 4. cã. 2. & in prædicamentis.

T Omne indiuisibile aut est secundũ quãtitatem aut secundũ speciem.

hominũ. Amplius in quibus prius & posterius est: non est possibile in his aliqd esse præter ipsa. Vt si prima numerorũ est dualitas nõ erit numerus aliquis præter species numerorũ. Similiter autem nec figura aliqua præter species figurarum. Si autem nõ horum sola aliquorum erunt genera præter species. Horum enim maxime genera esse videntur. In indiuiduis vero non est hoc prius & illud posterius. Amplius vbi hoc quidem melius: illud vero vilius semper quidem est melius prius. Quare nec horũ erit vtiq; gen⁹. Ex his quidẽ igitur eo quæ de indiuiduis prædicantur magis quã genera: principia esse videntur. Iterum autem quomodo oportet hæc existimare principia non facile dicere. Principium enim & causam oportet esse: præter res quarum principium est: & possibile ab eis separatum esse. Tale vero aliquid præter singularia esse propter quod vtiq; aliquis suscipit: nisi quia vniuersaliter & de omnibus prædicatur. at vero si propter hoc. Magis vniuersalia magis ponenda sunt principia. Quare principia prima erunt genera.

V In indiuiduis non est hoc prius & illud posterius.

Et etiam perscrutandum est de eis quæ sciuntur cum differẽtijs: & sunt inter altissimũ genus & indiuidua vtrũ sint genera. Aut existimatur qđ quædã sunt genera: & quædam non. Et cũ hoc vtrũ differentiæ sunt magis primæ quã genera. Si em̃ differẽtiæ fuerint principia: erũt principia secundũ hunc sermonẽ infinita. Et iste sermo non contingit dicentibus ꝙ principia sunt prima genera. Et etiã si vnũ est magis primũ quã aliud: & vnũ est indiuisibile. Et omne diuisibile diuiditur: aut secundũ quantitatem: aut secundum formam. Et quod diuiditur secundum quãtitatẽ est ante illud qđ secundũ formã diuidit. Et gña secũdum formã diuidunt. Et forma secũdũ quãtitatẽ. Erit igit̃ vnũ prędicabile postremũ magis vnũ q̃ aliud. Homo em̃ nõ est magis cuiuslibet hominũ. Et etiam dicamus ꝙ generibus rerũ habentiũ primũ & ante impossibile est vt sit aliud: nisi formæ ilarũ rerũ. V. g. ꝙ si primus numerorum est dualitas: tunc numerus nihil aliud est quã formæ numerorũ. Et similiter nulla figura est nisi forma figurarum. Et si ita est, tunc genera nihil aliud erunt nisi formæ eorum. Existimabitur enim in maiori qđ genera sunt formæ. Indiuidua autem non sunt ante adinuicẽ. Et etiam ea quorũ quædã sunt nobiliora & quædam viliora semper nobilius est ante vilius. Manifestũ est igitur ꝙ genus non est primum secundũ hanc intentionem eriam. Immo declaratur

tur nobis ex istis intentionib⁹ quod prædicabilia de indiuiduis sunt principia generū. Et etiā dicamus quomodo oportet existimare quod istæ formæ sint principia. Iste em̄ sermo nō est facilis. Primū em̄ & causa debet esse aliud ab eis quorum est primū & causa: & vt habeant essentiā quando fuerint separata à rebus. Sed quomodo potest aliquis existimare aliquod tale præter gen⁹ vniuersale prædicabile de omnib⁹. Si igitur restū est dicere quod vniuersalia sunt principia quia sunt vniuersalia: tūc necesse est vt principia sint ea quæ sunt magis vniuersalia quā formæ. Et secundū hoc erūt principia genera prima.

n

X Genus generalissimum est simplex: & gña subalterna sunt composita.

Cum induxit sermones probantes q̄ vniuersalia sunt principia: & contradicentes illis. s. q̄ particularia sunt principia: vult modo perscrutari de vniuersalibus quæ sunt inter generalissimum & indiuidua vtrum sint genera aut non: cum illi qui ponunt vniuersalia esse principia: non ponunt esse ea nisi secundum quod sunt genera. Et. d. & etiā perscrutandum est &c. & d. in istis medijs q̄ sunt illa quæ cognoscuntur cum differentijs: quia genus altissimū est simplex: & illa media sunt composita ex genere superiori & ex differentia per quā diuiditur illud genus. Sunt igitur sicut. d. cognita cum differentijs adiunctis cum eis: & perscrutatur vtrum omnia sint genera: aut quædam. Et dicit hoc quia species specialissima non est genus. Et incæpitia hac perscrutatione perscrutari vtrum differentiæ sunt magis principia quā genera: aut econuerso. Ista enim media componuntur ex generibus & differentijs. Si igitur differentiæ sint priores generibus tunc ista media erunt priora altissimo genere: & quanto genus fuerit magis compositum differentijs: tanto magis primū erit. Si autem genus fuerit prius differentia erit econuerso: & dicit quoniam si differentiæ fuerint principia erunt secundū hoc principia infinita. Et potest intelligi q̄ non habebimus viam ad numerandū principia: & sic erunt ignota apud nos: differentiæ enim licet non possint numerari a nobis: tamen non dubitamus eas esse finitas apud naturam. Et forte posuit ea infinita secundum quod est famosum scilicet. a sermo enim eius in hoc loco est secundū probabilitatē hominū. Et forte intelligi q̄ si fuerit positum q̄ illud quod est magis particulare est magis principium quam vniuersale: continget vt formæ indiuiduorum sint principia & sic principia erunt infinita. Deinde dixit & iste sermo sequitur dicentes quod principia sunt genera: ita inuenitur in exemplari & forte diminuitur ibi hæc particula non: & tunc sermo erit secundum finem manifestum. Et si exemplar est verum debet tunc legi sic: & istum sermonem sequuntur dicentes q̄ principia sunt genera: & sustentatur sua per hanc quæstionem: quoniam cum principia fuerint finita: & differentiæ fuerint infinitæ: & genera fuerint finita: continget ei necessario vt principia sint genera. D. induxit rationem dicentium quod differentiæ sunt magis principia quam prima genera: &. dicit & etiam si vnum est magis primū &c. i. q̄ illud q̄ diuidit secundū formā & est primum genus diuiditur in aliquid q̄ est vnū secūdū formā & vnū sed'm formā

Dñię rerum licet nō possint numerari a nobis: tamē nō dubitamus eas esse finitas apud naturam.

a Sermo Arist. in hoc loco est secundū probabilitatē hominum.

peruenit diuisio in eo ad vnum secundū quæstitatem: id eo illud quod est indiuisibile secundū quātitatem est magis vnum quā illud quod est indiuisibile secundū formam. Et cum ita sit illud quod est minoris diuisibilitatis est propinquius naturæ vnius: quod est causa multitudinis: q̄ igitur est minoris diuisibilitatis est prius illo quod est pluris diuisibilitatis. Species igitur vltima est prior omnibus superioribus. Verbi gratia. homo qui diuiditur in homines indiuiduales: non species. Deinde. d. & etiā dicamus q̄ genera rerum habentium ante & post impossibile est &c. i. quod genera priora suis differentijs non habent esse nisi in suis differentijs: & sunt formæ in quas diuiduntur. Verbi gratia: quod animal nō habet esse in actu nisi in suis speciebus in quas diuiditur: similiter color non habet esse nisi in speciebus colorum: & numerus non habet esse nisi in primo numerorum, scilicet in dualitate: deinde in alijs spectebus numeri: & dualitas est prima forma formarum numerorum.

Y Genus non habet esseni si in suis speciebus. Idē 7. metha. 43.

Deinde. d. & si ita sit impossibile est vt genera sint aliud nisi formæ suæ. i. quod genera nō habent esse nisi cum formis. D. d. indiuidua autē nō sunt ante admuicem. i. quapropter continget eis vt eſient in se adinuicem: sed vnūquodq̄ eorum est existens in actu per se non est in eis posterius quod constituatur per prius. D. induxit tertiam rationem: & d. & etiā ex quorum quædam sunt nobiliora &c. i. & etiam quia manifestum est quod nobilius est prius viliori: & species videtur nobilior esse genere: manifestum est quod species est prior genere: prius autem magis est principium quam posterius: & dixit hoc: quia species est perfectio generis. Manifestum est igitur ex hoc sermone quod genus non debet esse prius specierimmo apparet nobis ex hac intentione & prædictis quod vltima species debet esse prior: & hoc intendebat cum dixit, quod prædicabilia de indiuiduis sunt principia. id est vltimæ species.

Z Species est perfectio generis.

A Principia debent esse alia ab eis quorū sunt principia.

Et cum induxit rationem quod species est prior genere: etiam induxit rationem quod genus est prius specie. Et dixit, & etiā dicamus quo modo est existimandum & istæ formæ &c. i. sed potest aliquis dicere quomodo possumus dicere quod formæ specierum sunt digniores ad essendum principia quam genera. Principia enim debent esse alia ab eis quorum sunt principia. & vt sint habentes naturam separatam per se.

Deinde dixit. sed quomodo potest aliquis existimare &c. i. sed quo modo potest aliquis existimare in istis quod principium est aliud ab eo cuius principium secundum diffinitionem primam: & non existimatur hoc in genere cum specie: id est species enim cum est principium nō existimatur esse aliud secundum diffinitionem ab eo cuius est principium: primum igitur genus vniuersale prædicabile de omnibus est principium. Deinde dixit: si igitur rectum est dicere &c. i. si igitur necesse est vt vniuersalia sint magis principia secundum quod sunt vniuersalia: necesse est vt formæ magis vniuersales sint magis principia quam illæ quæ sunt minus vniuersales: ergo genera sunt magis principia quā species: & secundum hoc continget vt prima genera sint principia: cū sint vniuersaliora omnibus.

Negatiue. Ex hoc sumitur q̄ pla

Est autē habita his dubitatio & omnium difficilima: & ad considerandum maxime necessaria de

Universidad de Deusto Biblioteca
Facultatis Philosophi Provinciæ Cast. Ord.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ra vt vnum intelligi pos sunt.

Affirmati ue.

B

Verūvt̄ se paratum sit cōpositū ex materia & forma.

C

Verum vtia sint separa ta vel coniū cta &c.

Nam si nō est aliquid præter singularia: singularia vera infi nita: quomodo contingit accipere scientiam. Nā inquātum vnū aliquid & idē & inquātum vniuersale aliquid est intantū omnia cognoscim⁹. At verō si hoc est necesse: & oportet alī quid esse præter singularia: necesse vtiq; erit genera esse præter singularia: aut vltima: aut prima: hoc aūt qa impossibile: nup ostendimus dubitando. Amplius aūt si quā maxime est alī quid præter simul totū: quādo prædicatur aliquid de materia vtrū si est aliquid: præter omnia oportet aliquid esse: aut præter quædā esse: & præter quædā nō esse: aut præter nihil. Si qdē igit nihil est præter singularia: nihil vtiq; erit intellectuale: sed oīa sensibilia: & nullius scientia: nisi quis dicat esse scientiam sen suum. Amplius autē nec sempiternū est aliquid: nec immobile nā sensibilia oīa corrumpuntur & in motu sunt. At verō si sem piternū nihil est: nec generationē esse possibile est. Necesse est enim aliquid esse quod fit: & ex quo fit: & horū vltimū ingeni tum si statur: & ex nō ente generari impossibile. Amplius aūt cum sit generatio & motus finem esse necesse est. Motus enim nullus est infinitus: sed motiōis omnis est finis. Generari enim non possibile quod impossibile est factum esse. Quod autē est generatū necessariū est esse quando primum factum est. Am pliusautē si materia est quia ingenita est: multo rationabilius est substantiā quando illa sit esse. Nam si hæc non erit: nec illa: nihil erit oīno. Sed si hoc est impossibile necesse est aliquid esse præter synolō. scilicet formam & speciem: sed si hoc iterū quis ponit dubitatio est in quibus hoc ponet: & in quibus nō. Nā quod in omnib⁹ nō possibile sit manifestum est. Nō enim vtique ponemus domum aliquam præter singulares domos.

In oppositum,

Et sequitur hanc quæstionem difficilē alia difficilior omnis bus quæ necessario est considerāda: & est ista: qm̄ si nihil aliud est q̄ particularia: & particularia sunt infinita: quo est possibi le vt comprehendatur scientia infiniti? Scimus enim omnia per vniuersale vnum permanens in sua dispositione. Si igitur iste sermo est necessarius vt aliud sit à particularib⁹: necesse est vt vltima gña & prima sint alia à particularib⁹: & iā diximus ꝙ hoc est impossibile. Et etiā quando oportet affirmare aliq̄ vniuersale aliud ab omnibus particularib⁹. Dicamus igit̄ quan do aliquid dicetur de materia: vtrum illud sit aliud ab omnī bus particularibus: aut est aliud à quibusdam; aut non est aliud

a quibusdā

à quibusdā: aut nō est aliud ab aliquo eorū. Quoniā si non fue rit aliud à particularib⁹ nihil erit intelligibile: sed omnia erūt sensibilia, & impossibile erit vt aliquid sciatur per scientiā ni si aliquis fingat ꝙ sensus est scientia. Et etiā erit impossibile ali quid esse æternū, & immobile. Omnia enī sensibilia sunt cor ruptibilia. Sed si nihil fuerit æternū & immobile: impossibi le est generationē esse: necesse enim erit generationē esse: vt ex quo fit generatio, & vt primū istorū sit ingenerabile si cessent. Et est impossibile vt aliquid sit ex nihilo: quoniā si generatio est: necesse est vt motus habeat finē. Nullus enim motus est infi nitus: sed omnis motus habet finē & complementū. Et impos sibile est vt sit illud quod impossibile est vt fiat. Illud autē ꝙ fit est possibile in primo quod fit necessario. Et etiā si res vni uersalis est materia quia nō generatur necesse est vt substātia sit magis prima quā materia: quoniā si vniuersale nō est mate tia neq; substātia comprehēsibilis nihil erit omnino. Si igitur hoc nō fuerit erit vniuersale ꝙ est aliud ab istis particularibus forma & figura necessario. Si igitur finxerit aliquis hoc contin get ei aliquod inopinabile. Non enim potest dicere ꝙ hoc est possibile in omnibus rebus: sed in quibusdā esse in quibusdā non. Manifestum est igitur quod impossibile est hoc esse in omnibus rebus. Nō enim dicimus quod domus sit aliud à dos mibus singularibus.

Intendit in hoc cap. inducere sermones probātes superficietenus qd̄ vniuersalia sunt existentia per se quæ mouerunt Platonem ad dicendū formas esse. Et d. quoniam si nihil fuerit aliud a rebus particulari bus &c. Et ise sermo manifestus est, & abbreuiatio eius est quod si nō fuerint hæc vniuersalia non transmutabilia: neq; corruptibilia quæ determinent particularia non erit scientia necessaria alio modo: neque scientia determinans continens scitum omnium: quoniam particularia sunt infinita, & infinita sunt indeterminabilia, & ideo scientia nō erit determinans: licet etiam neq; necessaria: quia particularia sunt infinita: & semper in transmutatione. Deinde dicit: scimus enim omnia &c. id est, quoniā manifestum est quod nos scimus omnia particularia per vnum vniuersale transmutabile determinans est. Si igitur vniuersale nō fuerit: tunc scientia erit falsa. Et hoc intendebat cum d. si igitur iste sermo &c. id est, si igitur fuerit necessarium hoc quod diximus quod in scientia particularium necessarium est vnum quod est vniuersale in transmutabile: necesse vt extra animam sit aliud quid a rebus particula ribus. Deinde dicit necesse est igitur &c. id est, & cum fuerit necessa rium aliquid esse aliud a particularibus qd̄ est causa scientię, & vniuersa le est huiusmodi: necesse est prima genera & vltimæ species & quę sunt inter ea sint existētia extra animam alia a rebus particularibus, & vt prin

cipia

12

D

Non est dubiū vniuersale esse sed est dubium quid sit natura ipsius.

cipia eorū sint prima genera: sed iā dixim⁹ prius impossibilia cōtingere positōi vniuersaliū abstractorū. D. d. & etiā qū oportet affirmare vniuersale esse: quia esse vniuersale nō habet dubiū: qm dubiū nō est ni si de natura ei⁹ quid ipsa sit. D. d. dicam⁹ igit qm aliquid dicek &c. id est dicam⁹ igit qd⁹ manifestū est q⁹ vnū quid prædicat de materia particulariū. Cū igitur aliquid fuerit prædicatū de rebus particulariū materialiū vtrū illud quid est aliud ab omnibus particularibus de quibus prædicatur: aut est aliud a quibusdā: aut non est aliud a quibusdam: aut est omnia eorū. Si posuerimus quod nihil est aliud a particularibus: nihil erit sciū omino nisi aliquis vocet cōprehensionem sensus scientiā. & etiam cōtingit vniuersaliter expositione qd⁹ nihil aliud est quā particularia sensibilia vt nihil sit æternū & immobile: quoniā omnia sensibilia sunt corruptibilia. Deinde dedit impossibile cōtingens si æternum & immobile nō est, & dixit sed si nihil fuerit æternū & immobile non erit generatio quoniā si generatio est semper necesse est vt sit aliquid quod agat generationem primo, & quod sit ingenerabile, & aliquid ex quo fit primo generatio: quod est etiā nō generabile. Deinde dicit & vt sint principia istorū &c. id est, necesse est enim vt principia generationis nō sint generabilia: cū nihil fiat ex nihilo neq; in infinitū. Et cum ita sit necesse est vt generatio cesset, & vt incipiat etiam a causa fine motore. Deinde dicit quoniā si generatio erit: necesse est vt motus habeat finem: quoniā si motus generationis fuerit infinitus nō erit generatum. id est, non cōplebitur sua generatio. Deinde dicit & impossibile est vt sit illud qd⁹ impossibile est vt fiat, id est, & signū eius qd⁹ impossibile est motū rectū in infinitū esse est: qd⁹ ille motus impossibile est vt fiat scilicet vt cōpleatur, & illud cuius esse nō cōpletur nō incipit fieri: neq; est possibile vt incipiat fieri. Et istud signū dictū est etiā ab eo in. 6. phyti. cū dixit illic. Verbi gratia, quia impossibile est inueniri hominē in stadio. id est, impossibile est vt iste homo sit in generatione, & ista est dubitatio in cōtinuatione generationis, & ita soluit istā quæstionē in phytticis: vbi determinauit qd⁹ est impossibile in motu reciprocabili secūdū generationē: secūdū qd⁹ generabile sit ex corruptibili, & corruptibile ex generabili. Deinde dicit, & etiā si res vniuersalis est materia &c. id est, & etiā si vniuersale non trāsmutabile debet esse materia: quia vtrū q; est ingenerabile: tūc forma est magis digna esse hoc: quia neq; generatur neq; corrūpitur, & ens in actu, & materia in potentia. Deinde dicit quoniā si vniuersale nō fuerit materia &c. & dixit hoc: quia vniuersale cū est substātia, & cū nulla substātia est præter hæc duo scilicet dāsamolitur: cōtinget qd⁹ si vniuersale nō fuerit aliquod istorū qd⁹ nō erit aliquod entiū. Deinde dicit si igitur nō fuerit hoc &c. id est, si igitur vniuersale nō fuerit materia: necesse est vt vniuersale qd⁹ est aliud a particularibus sit forma & figura. Deinde dicit si aliquis finxerit hoc &c. id est. & si aliquid posuerit ipsum esse existens extra animā ita qd⁹ substantia sit existens per se: contingent ei impossibilia. Non enim potest ponere omnia vniuersalia esse talia: sed quædam, & innuit exceptionem vniuersalium rerum artificialium & vniuersalium accidentiū: quæ nullus potest ponere substantias abstractas. Hoc enim non potest dici nisi in substātijs rerū naturaliū. Nullus enim potest dicere domum esse vniuersa

Idē pri. phy si. 33. & 34.

T. cō. 92. 97

Nullus potest fingere vniuersale separatū in artificialibus.

vniuersalem existentem extra animam artificis aliam a domibus particularium, & literam vniuersalem esse aliam a literis particularibus.

Adhuc autem vtrum substātia vna erit omniū: vt hominū. Sed inconueniens est: nō em vnū omnia quorū substātia vna: sed multa & differētia: sed & hoc extra rationē est. Simul autē & quomodo fit materia horū vnūquodq; & est synolon ambo hæc.

Et cum hoc perscrutandum est: vtrū substantia omnium hominum est vna aut nō. Si enim dixerimus cp substātia eorum est vna: cōtinget inopinabile: quoniā omnia quorum substantia est vna sunt vnum. Et si dixerimus cp substātiæ eorū diuersæ sunt: hoc etiam erit impossibile, Et cū hoc quomodo potest esse vt materia sit in aliqua hora quælibet istarū: cum omne sit vtrūq; scilicet materia & particularia.

Vtrū sit vna substantia omniū existētiū in vna specie.

Et perscrutandū est etiā vtrū substātia omniū entiū est vna substātia: aut plures. Si igitur vna auferē multitudo & erit ens vnū: qd⁹ est cōtra sensum. Et si substātia entiū fuerint plures nihil erit in specie omnino in quo cōmunicent duo: quod est impossibile. Et si dixerimus qd⁹ nihil est vnum omnino quomodo est possibile: vt materia sit in aliqua hora eadē cū omnibus particularib⁹ in quibus existit, & hoc est omne vtrūq; scilicet materia, & qd⁹ recipit materiam. Et intēdit si dixerimus qd⁹ nihil est vnū omnino: potest enim aliquis dicere qd⁹ materia inuenitur distincta in aliqua hora ab indiuiduis quorum est materia. 13

Amplius autē de principijs & hic dubitabit aliquis. Nam si specie sunt vnū nihil numero erit vnum: nec iterū vnū ipsum & ens. Et scire quomodo erit: si nō aliquid erit vnū in omnibus. At vero si vnū numero, & vnū quodlibet, principiorū, & nō quēadmodū in sensibilibus alia aliorū: vt in hac syllaba specie eadē existēte, & principia specie eadē: etenim hæc sunt numero diuersa. Si autē nō ita: sed quæ sunt existentiū principia numero sunt vnū: nō erit præter elemēta aliud quicquā. Nam numero vnū aut singulare dicere nihil differt. Sic enim dicimus singulare numero vnū: vniuersale vero cp in his est. Sicut igitur si vocis elemēta numero essent determinata: tot omnes literas esse necesse esset quot elemēta: nō existentibus quidem duobus eisdem: nec pluribus.

E. Vtrū principia rerū sūt eadē numero.

Et querendū est etiā quæstionē difficilē de principijs: quoniā si principia sint vnū in forma: nihil est vnum in numero: neq; vnū generabile. Et si ita sit & nullū vnū sit prædicatū de omnibus rebus: quomodo est sciēt ia: aut cognitio Si aūt omnia principia sint vnū in numero, & nō fuerint principia quorūdā alia

Universidad de Deusto
Biblioteca

à principijs quorũdã:sicut principia rerũ sensibiliũ. V.g. ꝙ ista litera & alia est vna in forma,& principia earum sunt vna in forma & diuersa in numero. Si igitur principia entiũ nõ fuerint talia sed vnũ numero:nõ erit aliud ab elemẽtis. Nulla em̃ differẽtia est inter dicere sermonẽ dicentẽ vnum in numero, & dicentẽ vnum particulare. Ab vno autẽ particulari nõ nisi vnũ particulare:quare nec ab vno numero nõ nisi vnum numero. Dicimus enim in omni esse particulare in eo quod est vnũ in numero,& dicimus vniuersale de illo ꝙ prædicatur de istis particularibus. V.g. ꝙ si elementa vocis essent terminata in numero:tunc omnes literæ essent secũdũ numerũ elementorum: neq; multiplicarentur:neq; magis essent.

14 Et quærẽdũ &c. Ista quæstio est dicẽs:vtrũ principia sensibilia sunt omnia vnũ in forma:aut vnum in numero. Et d. qd' si omnia fuerint vnũ secundõ formã:nihil erit hoc secundũ numerũ:neq; vnũ generabile erit vnũ secundũ numerũ:qd' est valde inopinabile,& cũ hoc nõ fuerit vnũ particulare nõ erũt multa particularia,& sic nõ erit vniuersale, & sic nõ erit sciẽtia:hoc igitur cõtingit si principia fuerint vnũ secundũ formã. D. d. si autẽ principia &c. id est, si autẽ vnũquodq; principiũ rerũ sensibiliũ fuerit vnũ in numero,& nõ fuerit quædã vnũ secũdũ formã neq; diuersa secũdũ formã:sicut est dispositio in principijs rerũ sensibiliũ,& in rebus ipsis sensibilibus,& nõ fuerit illic vnũ secundum formã omnino,& omnia principia fuerint vnũ secundũ numerum nihil erit aliud ab ipsis elemẽtis, id est, si igitur principia entium non fuerint talia nihil erit aliud ab elemẽtis. D. d. causam in hoc &c. d. nulla enim est differentia &c. id est,& hoc necesse est:quoniã vnũ numero synonymũ est cũ particulari,& cũ ista principia nõ fuerint nisi particularia:nõ erit vniuersale oino scilicet forma,& cũ ita sit nihil erit aliud a principijs cũ posuerimus quod nihil est hoc aliud a particularibus, quoniã ex vno nõ fit compositũ. Et quia aliquis potest dicere quod principia sunt vnũ in numero tantum,& generata ex eis sunt multa in numero:dedit inopinabile contingens ex hoc,& est quoniã tunc generabilia essent secundũ numerũ primorũ principiorũ & non magis:&c. Verbi gratia,&c. id est, quoniã si elemẽta vocis essent terminata in numero, id est, particularia:nunc voces essent secundũ numerũ eorum, & non generarentur a literis plus suo numero.

Vnũ numero synonymũ est cum particulari.

Non enim minor dubitatio modernis & prioribus relinquitur. Vtrũ eadem corruptibiliũ & incorruptibiliũ sint principia:aut diuersa. Nam si eadẽ sint quomodo hæc quidẽ incorruptibilia:illa vero corruptibilia. & propter quam causam.

Qui quidẽ igitur circa Hesiodũ & oẽs quicũq; theologi solũ ad ipsos persuasionẽ curauerunt:nos autem neglexerunt. Deos enim faciẽtes principia,& ex deis dicũt esse facta:quæ vero nõ gustauerũt nectar & manna mortalia facta esse dicunt. Palam

lam ꝙ hæc omnia sibi nota dicentes equidẽ de allatione harũ causarũ super nos dixerunt. Nã si gratia voluptatis vt ipsi tangunt nõ est causa existẽdi nectar & mãna. Si verò existẽdi quõ erũt sempiterni cibo egẽtes. Sed de fabulose sophisticatib⁹ nõ est dignũ cũ studio intendere. A dicẽtibus verò per demõstrationẽ oportet scisciatari:interrogãtes quare ex eisdem existẽtia: hæc quidẽ sempiterna secundũ naturã sunt:illa verò corrũpuntur existentiũ. Quoniã autẽ nec causam dicũt nec ratiõabile est sic habere palã ꝙ nec eadẽ principia nec causæ ipsorum erunt.

Hesiodi solutio.

Improbatio.

G Egens cibo non est sempiternum.

De fabulose sophisticãtibus nõ est dignum cũ studio intendere.

Etenim & Empedocli:quẽ maxime sibi consona sibi dicere quispiã arbitrabit:idẽ sane cõtigisse videt. Ponit em̃ principiũ quoddã causam corruptiõis odiũ. Videbit nihilomin⁹ & extra vnũ hoc generare:nã oĩa ex hoc alia sunt præter deũ. dicit ergo ex quib⁹ oĩa:& quæcũq; erãt:& quæcunq; erũt:& arbores pullulauerũt:& viri & fœmin̨e:bestiæq; & vultures:& aqua nutriti pisces:& dei lõgeui & præter hæc palã:quia si nõ esset in rebus essent vnũ oĩa vt ait. Nã quãdo conuenerunt tunc vltimũ omniũ stabat odiũ. Propter quod & accidit ipsi felicissimum deũ minus prudentẽ esse alĩs. Nõ em̃ cognoscit elementa oĩa:nã odiũ nõ habet. Notitia verò simili similis fiat. Terrã nãq; ait per terrã cognoscimus:& per aquã aquã: & per affectũ affectũ:& adhuc odium per odium triste. Sed vnde ratio hæc etiã palã:quia accidit ei odiũ nõ magis corruptiõis quã existendi causam esse:similiter autẽ nec amorẽ existẽdi magis quã corruptiõis:colligẽs em̃ in vnũ corrũpit alia. Similiter ipsi⁹ trãsmutatiõis causam nullã dicit:nisi qa sic aptũ natum fuit. Ait vtiq; magnũ odiũ in membris nutritũ est:& ad honorẽ intendebat perfecto tempore qui mutabilis dissoluit sacramentum:quare necessarium ens trãsmutari causam verò necessitatis nullã ostẽdit,attamen tantũ solũ dicit cõfesse. Nõ enim existentium hæc quidem corruptibilia:illa verò incorruptibilia facit:sed omnia corruptibilia præter elementa. Dicta verò nunc hæc dubitatio est cur hæc quidem:illa verò non si ex eisdem sunt. Quod quidem vtique non erunt eadem principia tot dicta sunt. Sive rò diuersa principia vna quidem dubitatio: vtrum & incorruptibilia hæc erunt:aut corruptibilia. Nam si corruptibilia manifestũ quia necessarium & ea ex aliquibus esse. Omnia enim corrumpunt in ea ex quibus sunt. Quare contingit principiorum alia principia esse priora. Hoc autẽ & impossibile:siue stet:

I Ad partem negatiuam.

Omnia corrumpunt in ea ex quib⁹ sunt.

aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

Idem. 1. ph. cõ. 65. Et 3. phy. 45.

aut infinitum vadat. amplius autẽ quomodo erunt ipsa corruptibilia si destruent principia: si vero incorruptibilia cur ex his quidẽ incorruptibilibus existentibus corruptibilia erunt: ex diuersis verò incorruptibilia. Hoc enim non rationabile est. Sed aut impossibile aut multa oratione eget. amplius autẽ nec conatus est aliquis diuersa dicere: sed eadẽ omnium principia ossa dicunt. Verum primum dubitatũ cõcedunt tanquã hoc parũ aliquid accipiẽtes. Et nos dimisim⁹ perscrutari de quæstione non minus difficili prædictis. Et est vtrum principia corruptibilium sint principia incorruptibilium aut alia. Quoniam si principia incorruptibilium fuerint principia corruptibilium: quomodo quædam erunt corruptibilia: & quædam incorruptibilia: & quare. Epicuri autem & omnes loquentes de rebus diuinis laborant ratiocinando vt sufficerent animæ suæ tantũ & non nobis. Ponunt em̃ principia esse deos: & ex deis: & fixerunt quod principia quæ non potauerunt de sublimatiõe: & nõ gustauerunt de manna & nectare moriunt. Manifestum est igit quod ipsi dixerũt ista: & sunt nota apud eos. Sed hoc quod posuerunt de istis causis qm̃ gustãt & potant est extra rationes nostras. Quoniã si receptio eorum est propter voluptatẽ: tunc nec nectar, nec manna est causa alicuius permanentiæ. Et si illa receptio est vt essentiæ eorũ remaneãt: quomodo erunt æterna & indigent cibo. Et ideo nõ oportet perscrutari de sermonibus eorũ: quorũ philosophia est similis picturæ. Sed debem⁹ perscrutari & quærere dicẽtes illud quod dixerũt secundũ demonstrationẽ. Quare si principia rerũ sunt cõueniẽtia accidit quod quædã sunt semper permanẽtia: & quædã corruptibilia: & non est necesse vt ista sint: sic cum nõ dabunt causam in hoc. Manifestum est igit quod principia entium non sunt conuenientia. Si igitur aliquis existimauerit se dicere aliquid in hoc: contingit ei quod cõtingit Empedocli. Empe. enim finxit ꝙ lis est causa corruptionis: & principiũ eius: & existimat quod ista lis generat: omnia præter deum facta sunt ab hac lite. Etenim fingit in suo sermone manifestum esse ꝙ ex lite est generatio oĩm quæ fuerunt: & quæ sunt: & quæ erunt: & quod ex ea nascunt arbores viri. & mulieres: & pisces: quorũ nutrimentum est in aqua & dñ quorũ vita est longissima. & alia. Et fingit quod si lis non esset in rebus omnia essent vnum. Lis enim cum fuerit cum rebus disperget eas & nõ dimittet quiescere. Cõtingit igitur

hoc sermone vt deus qui est perfect⁹ in forma: sit minoris scientie quã aliud cũ nesciat omnia elementa: quia lis non est in eo: & simile cognoscit per simile. Verbi gratia. terra per terrã: & aqua per aquã: & amicitia per amicitiam: & lis per litem. Manifestũ ex quod accidit in suo sermone vt lis sit causa corruptionis: nõ causa generatiõis: & secundũ hũc modũ accidit vt amicitia non sit causa generationis: quoniã quando aliqua fuerint cõgregata in vnum corrumpentur alia. Et cum hoc Empedo. non narrauit quæ est causa transmutationis rerum. Sed finxit quod natura earũ est ita: & finxit quod cũ lis quæ est maxima fuerit intercisa in mẽbris: & admixta in eis: erit generãs in fine tẽporis illud quod trãsmutat: & trãsmutat res & abstrahit eas a termino. Et secundum hunc sermonẽ apparet ꝙ transmutentur res necessario: & non dat nobis causam huius necessitatis. Sed tantũ dicit hunc modum sermonis quasi esset manifestus. Et nõ fingit quod quædã entia corrumpuntur & quædam nõ corrumpuntur: sed fingit quod omnia entia sunt corruptibilia præter elemẽta. Nostra autẽ pscrutatio & quæstio difficilis est quare quædã corrumpuntur: & quædã non: si sint ex eisdẽ principijs. Et hoc quod dixim⁹ sufficit in hoc ꝙ principia rerũ non sunt eadẽ. Si autem principia sunt diuersa: contingit etiã quæstio difficilis: vtrũ ista principia corrumpãtur: aut nõ. Manifestũ est em̃ quod si corrũpant quod sunt ex alijs necessario. Oĩa em̃ corrupta vadunt ad ea ex quibus sunt. Et si accidit vt principia habeãt alia principia: quod est impossibile. Hoc em̃ procedit in infinitũ. Et etiã si principia corrumpuntur & cõfundãtur: quomodo erit generatio rerum corruptibiliũ. Et si principia nõ corrumpunt: quomodo ex quibusdã principijs nõ corruptibilibus fiunt corruptibilia: & ex quibusdã incorruptibilia. Hoc enim non est rectũ: sed aut impossibile est hoc esse: aut indiget multo sermone ad confirmãdum hoc. Et dicamus quod nullus dixit quod principia sunt diuersa: sed omnes finxerunt quod principia omniũ sunt eadem: & voluerũt perscrutari de prædicta quæstiõe: vt illi qui perscrutati sunt de hac quæstiõe.

Et nos dimisimus &c. Ista quæstio sit ponendo esse aliqua æterna & aliqua corruptibilia: & vtraque habentia principia. Et dixit quoniam si principia rerum corruptibilium &c. id est si enim dixerimus quod principia rerum incorruptibilium & corruptibilium sunt eadẽ: quomodo ex eisdem principijs fiunt corruptibilia & incorruptibilia: & causa in æternitate & corruptione sunt principia. Deinde dixit. Epicuri autem & omnes loquentes in diuinis &c. & intendit per loquentes

quentes in diuinis loquentes sermonem extra intellectum hominis. & ideo.d.quod isti in sermone suo sufficiunt sibi non nobis: quia ipsi intelligunt per apologos aliquas intentiones per quas sunt contenti. D.d.ponunt enim principia deos & ex deis.i.ponunt enim principia eiusdem nature & faciunt ea diuina: & est natura rerum in generabilia: & faciunt deos corruptibiles ex incorruptibilibus. D.d.causam eorum in hoc & d.& fingunt q̄ principia quæ nō possunt &c.i.dicunt quod dij qui possunt aquam de tali loco noto: & gustant de tali sunt immortales: & dij q̄ nō gustāt sunt mortales. D.d.manifestū est igit q̄ isti dicūt ista &c. i. & dixim⁹ q̄ solicitudo eorum fuit vt sufficerēt sibi q̄ dixerūt ista: & ipsi intelligunt intentiones quas ipsi apologizauerunt in hoc. D.d. sed hoc quod posuerunt de istis causis &c.i.& hoc q̄ posuerūt de differentia inter corruptibile & incorruptibile: est extra intellectum hominis: quoniam si portant aquam de illo loco: & recipiunt cibum ab illo loco alio propter delectationem: tunc delectatio secundum quod est delectatio non est causa permanentiæ alicuius rei. D.d. quoniam si receptio &c. idest & si accipiunt potum ab illo loco & cibum ab alio vt moriantur: mirum est quomodo qui indigent cibo & potu remanent in eternum. Cibus enim & potus nō sunt necessarij nisi vt restaurent corruptum. Quomodo igitur remanet æternū illud quod est innatum corrupi. Et quia iste sermo non est dignus vt perscrutetur de eo in scientijs. d.& ideo non oportet perscrutari &c. D.d. sed oportet perscrutari &c. idest sed oportet quærere de hoc ab eis qui dicunt illud quod dicitur secundum demonstrationem scilicet quomodo omnia sunt ex eisdem principijs in natura: & q̄dā sunt æterna & quædā corruptibilia: cū causa p̄manētiæ & nō p̄manētiæ nihil aliud sit nisi natura illius q̄ est cā p̄manētiæ & nō p̄manētiæ nihil aliud sit nisi natura illius q̄ est cā

L. Delectatio] secundū q̄ est delectatio nō ē causa p̄manētiæ alicuius rei. Cibus & potus nō sunt necessarij nisi vt restaurent corruptum.

D.d.manifestum est igitur quod principia entium nō sunt conueniētia.i.manifestum est igitur: quoniam cum principia rerum corruptibilium fuerint per suam naturam: & permanentia rerum æternarū: sint etiā per suam naturam: & natura eorum non est nisi causæ ex quibus componuntur: manifestum est quod causæ generabilium & corruptibilium

2 aliæ sunt a causis æternorum.

D.d.si igitur aliquis existimauerit se dicere &c.i.& ideo si aliquis voluerit dare rationē in hoc cōtinget ei quæstio similis cōtingēti Empe. Emp.enim.d.in hoc q̄ dis est causa corruptionis: & q̄ amicitia est causa generationis: & quod entiū q̄dā sunt facta ex quatuor elementis & iste & amicitia: & sunt gñabilia & corruptibilia: & q̄dā sunt facta ex q̄tuor elemētis & amicitia sine lite: & hoc est exēlū q̄ est deus apud ipm. Et cū narrauit sermonē Empe. induxit sermonē eius ne aliqs fingat q̄ diminutus erat Artū. in illo: & d.& fingit eū in suo sermone esse manifestū &c.i.eū Emped. in hoc q̄ ponit litem causam corruptionis cōtradicit sibi in hoc q̄ ponit eā necessariam in gñatione omniū gñabilium. D.induxit causam ꝓpter quā ponebat litē esse necessariā in ostibus gñabilibus: & d.& fingit q̄ si lis nō esset &c.i. & Emp. opinabat q̄ amicitia qñ dominabat facit entia esse vnū: & ideo lis est necessaria in multiplicādo & dispergēdo & amjcitia in adunādo. D.dedit inopinabile cōtingēs ex illis. & d.accidit igit ex hoc sermōe vt de⁹ &c.i.& cōtingit Empe. ꝛopiniōe vt de⁹ sit minoris p̄cij & scīæ alijs. Scīa em apud ipm de

alios antiquos sit per similē. Dicūt em q̄ terra cognoscit per terrā quæ est in nobis, & aqua p aquā, & amicitia per amicitiā, & lis per litē. sed in deo nō est lis; ergo nō cognoscit litē neq̄ q̄ sit ex ea, ergo est minoris sciētiæ omnibus entib⁹. D.d.manifestū est igit q̄ accidit ex suo sermone &c.i. cōtingit igitur ex sermone Empe. dictis q̄ lis est causa corruptionis, vt lis sit causa corruptionis ista & amicitia. D.dedit causam ꝓpter quam accidit vt amicitia sit causa corruptionis, & d.qñ eā cōgregata fuerint aliqua in vnū corrūpent alia. D.dicit & cum hoc Empedo. nō narrauit &c.id est, & cū hoc q̄ iste homo ponit causas mouētes eā nō potest dare nobis causas gñatiōis & corruptiōis. Quæritur em ab eo quare amicitia agit in aliqua hora & lis in alia. tūc enim cogetur ad dicēdū sermonē negatiū causam agētē. qui dicit q̄ natura omnū quærit de necessitate generationē & corruptionem. D. induxit sermonē eius ex quo cōtingit hoc &.d. & fingit q̄ cū lis maxima &c.id est, & iste sermo in rei veritate nullā causam dedit in gñatione. D.eā q̄ cū lis maxima impolita est in mēbris animaliū tūc mēbra eius fuerūt gñata: quia distinguit vnū cōgregatū, deinde in fine epis venient ola ad corruptionē ꝓpter litē. Secūdā igit hūc sermonē cōtingit vt res generent p se & corrūpant p se: & sic nihil ꝓdest ponere hanc causam mouētē in gñatione & corruptione, sed erūt sicut illi q nō ponūt in generatione neq̄ in corruptione causam motorē oīno, & sunt dicētes materiā. D.d.neq̄ narrauit quæ est causa huiusmodi necessitatis &c. i. & secūdū hoc sermo ei⁹ erit impfectior sermone dicentiū necessitatem esse. Illi em dicūt necessitatē, & dāt causam necessitatis & est materia. D.d.& nō fingit q̄ q̄dā entia nō corrūpunt &c.i.& nō est opinio Empe. q̄ q̄dā entia sunt corruptibilia. & q̄dā nō. sed opinat q̄ oīa corrūpunt ꝓter elemēta, & de hoc q̄ q̄ de qua loq̄batur nō accidit nisi ponētib⁹ duos modos entiū. s. corruptibile & incorruptibile, & causæ eorū sunt exēlē. Et cū declarauit q̄ ista q̄ nō cōtingit Empedocli nisi inquātū ponit principiū primū incorruptibile, q̄a in eo nō est lis ꝛogatione, nō incorruptibile simplr, reuertitur est ad q̄nē p̄dictā &.d. nūc aūt p̄scrutatio &c.i.& cū sermo æquiuocus nos a q̄ne intēta ꝓpter hoc q̄ accidit ex ꝓbis cū Empe. Reuertamur mō ad q̄nē nostrā. s. quare quæ dā entia sunt corruptibilia, & q̄dā nō, cū habeāt eadē principia, & q̄ dixim⁹ de impossibilib⁹ cōtingētib⁹ huic positioni sufficit. Dicere ꝓdicere impossibilia cōtingentia sermoni cōtradicētis. s. si principia fuerint diuersa &.d. si aūt principia &c.i.& si posuerimus q̄ principia rerum incorruptibiliū sunt alia a principijs rerū corruptibiliū cōtinget nobis qō difficilis, & est. Verū principia corruptibiliū sunt corruptibilia aut incorruptibilia. Manifestū est em q̄ si principia corruptibilium fuerint corruptibilia q̄ sunt ex alijs principijs necessarijs. Quoniā omne corruptū dissoluitur in ea ex quib⁹ cōponit. Si igit principia rerum corruptibiliū fuerint corruptibilia necessario habent principia, & accidit ex hoc impossē, & est q̄ principia habent principia & hoc ꝓcedet in infinitum & faciēt entia infinita esse in actu essentialiter. D.d. etiā si principia nō corrūpant &c.i.& si principia rerū corruptibilium sunt incorruptibilia sicut principia incorruptibiliū, qua de causa sunt

Omne corruptū dissoluit in ea ex quib⁹ cōponit.

a princi-

a principijs incorruptibilibus quædam incorruptibilia & quædã corruptibilia, hoc enim aut est impossibile, aut indiget maximo sermone in causam illius dandam, & quia d. difficultatem contingentem positioni principiorum rerum corruptibilium & incorruptibilium esse diuersu. d. & etiã nullus dixit & c. id est, & propter apparentiam impossibilium contingentium propositioni principiorum diuersorum. scilicet incorruptibilium & corruptibilium ita quod quædam agant corruptionem & quædam permanentiam, ideo nullus antiquorũ dixit hoc esse, sed dixerunt quod principia omnium sunt eadem, & laborauerũt perscrutando de quæstione difficili quam diximus: & dixit hoc vilipẽdendo a dicentes duos deos esse: quorum vnus agit bonum: & alius malum.

a Vilipẽdẽ di sunt illi duo dij: quorũ vnus agit bonũ alius malum.

N Vtrũ vnũ et ens sint substantiæ.

Omnium autem difficillimum ad considerandum & ad cognoscendum veritatem maxime necessarium, vtrum vnum et ens substãtiæ entium sunt. Et vtrum ipsorum non alterum aliquid ens, hoc vnum quidẽ, hoc autem ens est. Aut oportet quærere quid est ipsum ens & vnum, quasi subiecta alia natura. Hi nãq; illo modo: illi hoc modo putant naturam se habere. Plato nãq; & Pythagorici nõn aliud aliquid ens, nec vnũ sed hoc ipsorũ naturã esse quasi existente substantia ipsum vnũ esse & ens aliquid. Alĩ vero de natura vt Empedocles vt ad notius reducens dicit quia vnum ens est, videbitur enim vtique dicere hoc amorem esse, causa namque est. Hæc omnibus vnum esse.

O Plato. Pythagorici. Empedo. Aliorum alia opinio.

Alĩ vero ignem, alĩ aerem dicunt esse vnum hoc & ens, ex quo entia esse & facta esse. Similiter autem et qui plura ponũt elementa. Necesse nãq; & his tot dicere ens & vnũ quot principia dicunt esse. Accidit aũt siquidem quis nõ ponit esse quãdam substantiã vnum & ens nec aliorũ esse vniuersaliũ nullũ: hæc nãq; vniuersalia sunt maxime omnium. Si vero nõ est aliquid vnũ ipsum: neque ipsum ens, nihil aliorum aliquid erit præter ea quę dicta sunt singularia. Amplius autem non existente vnius substantia, palam: quia nec numerus erit quasi natura alia ab existentibus separata. Numerus enim vnitas est. Vnitas vero quod vere vnum aliquid est. Si autem aliquid est ipsum vnum & ens, necesse est substãtiam ipsorum esse quod sit ens & ipsum vnum. Non enim aliquid aliud vniuersaliter prædicatur, sed hæc ipsa. At vero si erit aliquid ens ipsum et ipsum vnũ multa erit dubitatio, quomodo erit diuersum aliquid præter hoc. Dico autem quomodo erunt vno plura entia. Quod enim diuersum est ab ente non est. Quare secundũ Parmenidis rationem accidere est necesse vnũ omnia esse entia & hoc esse ens. Vtrobiq; vero difficile, siue nãq; nõ sit vnũ substãtia,

Rõ pro opinione Platonis & Pythagore.

Secũda rõ.

Ad oppositum quęstionis.

tia, siue sit ipsum vnum, substantiam esse numerum est impossibile. Siquidem igitur non sit, dictum est prius propter quid. Si autem fuerit eadẽ est dubitatio & de ente. Ex aliquo nãque & præter vnum erit ipsum aliquod aliud vnum. Nihil enim esse est necesse. Omnia autem entia aut vnum sunt aut multa quorum est vnum vnumquodque. Amplius si indiuisibile est vnũ ipm secundũ zenonis dignitatẽ nihil vtique erit. Quod enim nec additũ nec ablatũ facit maius nec min?, nõ ait hoc esse existẽtiũ. Tanquã palã cp existẽte magnitudine ipso ente, & si magnitudo corporalis. hoc enim omnino ens. Alia vero aliqualiter quidẽ addita faciũt maius, aliqualiter, aũt nihil, vt superficies, & linea. Pũctũ vero & vnitas nullatenus. Sed qm̃ hic speculaĩ onerose: & cõtingit esse indiuisibile, vt & sic additũ aliqua habeat respõsio, maius enim nõ faciet, sed plus additũ tale. Sed quo ex vno tali, aut pluribus erit magnitudo. Simile nãque est, & lineã ex pũctis esse dicere at vero & si quis ita putat factus sit, vt quidã dicũt, ex vno ipso, & alio nõ vno aliquo numerus, nihil minus est quærẽdũ, quare, & quo, qñque quidẽ numerus, qñque aũt magnitudo erit quod factũ est, si nõ vnũ inæqualitas & eadẽ natura erat. Nec enim quo ex vno & hac, nec quo ex numero aliquo, et hae fient vtique magnitudines palã.

Zenonis ratio.

Solutio dã rationem zenonis.

Et nos videmus cp difficilior istarum quæstionũ & magis necessaria ad sciendũ veritatẽ est vtrũ ens & vnũ sint substãtiæ entiũ, & vtrũ nõ attribuitur alĩ. sed hoc est ens, & hoc est vnũ. aut oportet quærere quid est ens, & quid vnum tali quæstione quasi alia natura esset eis subiecta. quidam enim homines existimauerũt cp natura eorũ est talis, & quidã aliter. Plato vero & Pythagorici nõ finxerũt ens & vnũ esse aliud, sed finxerũt cp natura eorũ hæc est & substãtia eorũ, vt sint vnũ, & ens. Naturalis aũt sicut Empe. attribuit vnũ alĩ manifestiori, & fingit cp vnũ est ens, & forte dicit cp illud vnũ est amicitia. Fingit enim cp amicitia est causa per quã oĩa sunt vnũ. Alĩ vero finxerũt hęc vnũ & ens esse ignẽ, & alĩ aerẽ ex quo facta sunt oĩa entia, & etiã finxerũt dicẽtes elemẽta esse plura. isti enim coacti sunt ad dicẽdũ cp vnũ & ens sunt plura secundum numerum principiorum quæ dicũt esse. Et si aliqs finxerit cp vnum & ens nõ sunt substantiæ rei alicuius, accidit vt nihil aliorum vnum sit substãtia alicuius rei, vnum enim & ens sunt vniuersalia magis quã alia. Si autẽ vnum nõ est existẽs per se: similiter neque ens

est existēs per se. Nullū em̄ aliud est existēs per se, nisi particularia. Et etiā si vnū nō sit substātia, manifestum est ꝙ nō est numerus abstractus a numeris, quasi aliqua natura separata ab entibus. Numerus enim est vnitas. Vnū autē est aliquod per se existens solitarium. Si igit aliquid est vnū & ens necesse est vt sit substātia. Quoniā de ens nō dicēt aliqd vñe, sed illa dicentur de se. Nec est possibile vt aliqs dixerit quod vnum & ens sunt idē. Multæ em̄ sunt quæstiones difficiles cōtra illū. Quarū vna est quomō est possibile vt aliquid aliud ab istis fit. s. quomodo est possibile vt gñationes sint plures vna. Gñatio em̄ nō est nisi entis. Et ideo accidit vt entia sint vnum necessario sicut dixit Parmenides. & vt istud vnum sit ens. Secundum igit quēcumque istorū duorū modorū dicat hoc difficile est & graue, qm̄ si dixerimus quod vnū substātia nō est & si dixerim⁹ quod vnū est aliquid existēs per se, impossibile erit vt numerus sit substātia, si vnum nō fuerit substātia. Si autē aliquis dixerit quod numerus est substantia, in hoc quidē erit quæstio difficilis. Et est quæstio quærēs de ente vtrum sit aliud ab vno aut est vnum, & necesse est vt ens oē non sit vnum, & necesse est etiā vt sit. Et qa ośa aut sunt vnum, aut plura cōposita ex vnis. Et etiā si hoc vnū est indiuisibile, erit secundū hoc quod zeno opinabat nihil esse ośno. Fingit em̄ quod illud quod nō augmētat apud additionē neque diminuit apud diminutionē nō est entiū. Manifestū est igit quod entia secūdū figmentum eius sunt magnitudines. Si igit entia sunt magnitudines, sunt magnitudines corporales, qm̄ magnitudo corporalis est ens oīb⁹ modis. Aliarū aūt rerū quædā sunt quæ qñ cōponunt fit ex eis magnitudo, & quædā sunt quæ qñ cōponunt nō fit magnitudo secundū quod dicimus. Finxit em̄ quod superficies & linea & qñ cōponuntur ex eiūt magnitudinē, punctus autē & vnū nō faciunt magnitudinē. Quia igit iste zeno errat in suo sermone & tenet opinionē tortuosam, & possibile est vt aliquid sit indiuisibile, oportet nos respōdere isti sermoni aliquātulū. Et dicamus qñ uni additur aliquid nō maius erit sed plus, & ideo nō erit magnitudo, qm̄ quomodo fit magnitudo ex tali uno, & ex pluribus quæ nō sunt unum. Et dicēs hoc similis est dicenti lineam componi ex punctis, & si aliquis existimauerit hoc esse, & ꝙ nume⁹ fit ex hoc uno, & ex alio quod nō est unū, sicut qdā dicūt. Quæratur ab eo quare hoc nō est in numero in quibusdam generibus numerus,

numerus: & in quibusdam magnitudo. si illud quod non est vnum: est æquale vni: & habeat eandem naturam. Non enim est manifestum quomodo numeri fiunt ex vno: & ex alio quod non est vnum: neque quomodo est possibile vt magnitudines sint ex aliquo numerorum: & ex hoc quod non est vnum.

16

Et nos videmus &c. vtrū ens & vnum &c. i. & ista quæstio est vtrum ens & vnū significēt substātias entiū: & vnumquodꝙ eorū quod significant non attribuit alicui alij entiū: ita ꝙ subiectum eius ꝙ significant hæc nomina vnū & ens nō sit aliud: aut significant de entibus aliqua cōsiituta per aliqua alia. i. aliqua in subiecto. Et hoc intendebat cum. d. aut oportet quærere quid est ens &c. i. ꝙ cum quæsierimus diffinitionem entis: & vnius diffiniemus illa secundū ꝙ diffiniuntur res quæ constituūtur per aliā naturā. D. d. quidā enim existimāt &c. i. quidā em̄ homines reputant vnū & ens significare naturas existētes per alia: & quidā existimant ea significare naturas existētes per se. D. d. Plato autē & Pythagorici &c. i. Plato & Pythagorici opinati non sunt qd̄ vnum & ens significent de entibus naturas compositas: sed singunt ꝙ verūꝙ eorū significet vnā intentionē. s. simplicem nō compositā. i. nō vnū cōpositum sicut significant nomina determinativa. D. d. naturalis autē sicut Emped. &c. i. naturalis autē. s. Emped. & alij cōueniūt cū Platone & Pythagoricis quod hæc nomina vnū & ens significent de rebus vnas naturas & simplices. Sed tamen naturales dicunt in hoc vno sermone manifestiorem quam dixerunt Pythagorici & dixit hoc: qa Pythagorici dicebāt ꝙ vnū & ens qd̄ est substātia entium est ipse numerus. Plato vero dicebat ipsum esse formas numerales. Naturales autem posuerunt vnū & ens esse elementum rerum sensibilium: aut ignem secundū sermonē quorūdā: aut aerē: aut aquam. Et quia Empe. ponit causam sensibilis vnius esse amicitiā. & hoc est prōpriū ei inter omnes naturales. d. & finxit ꝙ hoc vnum est amicitia &c. i. qm̄ cum opinatus est ꝙ amicitia est causa quæ facit omnia esse vnum. ideo est magis digna vno: qa qd̄ est causa vnitatis est vnū essentialiter & primo. D. d. & alij fingūt &c. i. & fanuit per hoc illos quæ fuerunt ante Empe. qui nō posuerunt causam agentem. D. d. & similiter illi qui finxerūt elementa esse plura. i. ꝙ qm̄ illi etiā opinant ꝙ hoc nomen vnū & ens qd̄ dicitur multipliciter significāt de rebus numerū elemētorū: & qa istis coningit dicere ꝙ hoc nomen vnum & ens nō significant idem vnum sicut antiqui singebant: ideo ꝙ Parmenides propter hoc dixit, qd̄ nulla est multitudo omnino & qd̄ ens est simplex non compositum & vnū: & qd̄ nō habet elementū. &c. d. istī enim coācti sunt ad dicendū qd̄ vnū & ens significāt. i. isti enim qui ponebant vnū & ens esse principia rerū: & posuerūt principia esse multa cōtingit eis dicere quod hæc nomina vnū & ens significant plures intentiones. V. g. ignem & aerem: aquam & terram apud opinantes quod ista elementa sunt principia omnium entium. Et cum complecuit sermonē i dicētib⁹ qd̄ vnū & ens significāt substantias exūtes. s. qm̄ natura est alia a natura vnj⁹. incepit dicere ꝟ istiones cōtingētes etiā

Nomina denominatiua significant vnū compositum. Vide j. phy. com. 25. & vide oppositum. 5. met. com. 14. &. 7. met. cō. 18.

Quod ē cā vnitatis est vnum essentialiter &. j.

De opinione Parmenidis. Vide. j. phy. 25.

2

P

Vnū & ens

unt magis vtia aliis.

dicentibus q̄ nō significant de rebus substātiis. & d. & si aliquis finxerit &c.i. & si aliis finxerit q̄ hoc nomen vnū prædicabile de oibus: & ens nō significāt de rebus substātiis: cōtinget vt nihil ex vtribus significet substātias rerū. & sic destruent demōstrationes & diffinitiones. Vnū etiā & ens sicut dixit magis vtia sunt q̄ substātia. D. d. si aūt vnum nō fuerit &c. i. & etiā si vnū vt & ens nō significent substātias existētes p se nō erit hic vnū q̄ est substātia rerū particularium. D. d. & etiā si vnū fuerit substātia &c. i. & etiā si posuerimus q̄ vnū nō significat substantiā: sed materiā sensibilem manifestū est esse impossibile vnū esse abstractum existēs per se solitariā a rebus numeralibus. i. secundū q̄ posuerūt ponētes numeros existentes per se abstractos a numeralibus. D. d. & dedit

Numer⁹ est coaceruatio vnitatum.

causam in hoc exēplo: dixit. numer⁹ enim vnitas est &c. i. causa in hoc est quod numerus coaceruatio est vnitatū. Si igitur vnitates nō significant aliquod ens: tūc numerus nō erit aliquid ne dū sit abstractus. D. incæpit dicere q̄stiones cōtingētes ponētibus vnū substātiale esse significātes intentionē vt̄ n. & d. vnū aūt est aliquid existēs p se. i. vnū aūt intelligit q̄ intētio existēs p se, nō habēs subiectum neq̄ sicū: est igit vna substātia. i. particularis. D. d. & cū aliquid sit vnū & ens &c. i. & cū hoc nomen vnum & ens significant vnam intentionem numero: necesse est vt ens & vnum significent vnam substantiam particulatē in numero. D. d. qm̄ de eis nō dicetur &c. i. & cū vnū & ens fuerint substantiæ: & nullū habēt vt̄ substātialiter q̄ prædicet de eis secundū q̄d est manifestū q̄ vnū & ens significāt vnā substātiā numero. D. d. & nō est possibile si aliquis dixerit &c. i. & impossibile est dicere q̄ vnū & ens significāt substātiam vnā numero: quāo erunt res q̄rabiles in substantia q̄rabile enim aliud est ab ente vno. & sic vnū erit duo: aut olus q̄ q̄rationes nō sunt niū in substātijs nō in accidētibus. Et intēdebat q̄ si esset in accidentibus nō contingeret eis vt ens esset vnū. ens enim nō dicitur apud eos nisi de substantia. D. d. secundū igit vtrūlibet istorū modorū &c. i. & cum dixerimus significat vnū numero. s. non plura secundū igitur vtrūlibet istorū modorū fuerit dictū erit difficile. s. siue fuerit dictū q̄ significat substantiā aut non substantiā. Quoniā si fuerit dictū de substātia auferet multitudo. & si nō de substantia auferunt vnitates quæ sunt substantiæ: & erit impossibile numerum esse substantiā secundū opinionē dicentiū hoc & fuit cōtentus in hac cōtradictione in positione opinantium q̄ numerus est substātia: q̄ licet dicens hoc nō opinet q̄ numerus est substantia: tamen contingit ei vt nō laueniatur vnum quod sit substantia neq̄ aliud in substantia omnino: quod est contrarium sensui. Et si posita fuerit numerū esse substantiā & ens: cōtinget eadē q̄stio per quā dixerunt q̄ vnū significat vnā intentionē nūero: & est vt nulla multitudo sit omnino: quoniam hoc nomē ens aut significat vnū numero: aut multitudinē. Si igitur significat vnū numero ens erit vnū in numero. & est sermo Parmenidis: & si multitudinē tunc erit multū. quod est impossibile oē em̄ aut est vnū: aut plura. Et hoc intendebat cum d. si autem aliq̄ dixerit q̄ numerus est substātia &c. & iste oēs q̄stiones contingētes antiquis: q̄ nō intellexerūt de hoc nomine vnū nisi vnā intentionē diuersam vniuoce: & Parmenides intelligebat per hoc ipsum esse vnū particulare: & iste q̄stiones diſſoluunt per hoc q̄ hæc nomina vnū & ens dicunt multipliciter secundū q̄ Aristo. contradixit Parmenidi in primo phy. Et q̄ quidam eorū etiā destruxerūt vnū esse: incæpit loqui cōtra illos: & dixit: & etiā si hoc vnū &c. i. q̄ iste homo. s. zeno. dicebat q̄ manifestū est vnū esse indiuisibile: & omne tale nō augmentatur apud additionem in eo neq̄ diminuitur: q̄a neq̄ diuidit. ergo nō recipit additionem: neq̄ diminutionem: & ens est illud quod recipit augmentum & diminutionem: ergo nō est ens. D. d. & incæpit cōtradicere ei. & d. manifestum est igitur q̄d entia secundū suum figmentū sunt magnitudines &c. i. & cōtinget secūdum sermonē istius vt ens nō sit aliud q̄ magnitudo cum ens est illud quod recipit additionē & diminutionem. Tex. cō. 4.

Deinde dicit si igitur entia &c. idest & dicebat super hoc si ens est illud quod recipit diuisiones: tunc illud quod recipit diuisionem in omnibus partibus & est corpus: est ens in rei veritate. Deinde. d. aliorum autem quædam sunt &c. idest & dicebant quod ea quę sunt præter corpus ex quibus nō cōponitur corpus nō est ens: & hæc est dispositio vnius & pūti: & superficies aut linea sunt apud eum entia cum ex illis vt dicebat cōponit corpus. Et cū narrauit eius sermonē incæpit dissoluere eum: & d. quia igit iste zeno &c. i. quia sermo istius hoſs est val de dubitatiuus & tortuosus ex quo existimauit q̄ omne q̄d non diuiditur nō est ens: oportet nos rūdere illi. D. d. & dicamus q̄ quādo vni &c. i. q̄ sermo zenonis q̄ nihil addit vni q̄a tūc esset maius & diuidere tur olus & nō remanet vnū. non est verus immo dicimus q̄ addit ei & fit plus nō maius. & ideo non debet fieri linea ita q̄ recipiat diuisionē sicut finxit ille. D. d. causam ꝓpter quā fuit necesse vt ex eo non sit magnitudo. & d. quomodo est possibile vt magnitudo &c. i. magnitudines cū impossibile est vt generent ex vno: neq̄ ex multis reb⁹ aliis ab vno. s. q̄ ex vno neq̄ cū vno neq̄ cū alia re sit magnitudo. Magnitudo est de natura cōtinui: vnū aūt est de natura discreti. D. d. & dicit hoc est similis &c. i. dicens q̄ additio vni facit vt ex vno & additio fiat magnitudo: est sicut dicēs q̄ magnitudines fiūt ex punctis & ex indiuisibilibus q̄d tam destructū est. D. d. & si aliquis existimauerit hoc esse &c. i. si aliquis dixerit cōtradicēdo zenoni q̄ tā assueri sunt hoſes quidā dicendū. s. q̄d numerus & magnitudo sunt cōpositi ex vno & ex aliquo non vno. dicatur ei quare cōponūtur ex vno & ex non vno duo genera diuersa: quorū vnum est numerus & aliud magnitudo: & natura vnius & nō vnius ex quibus componitur numerus est æqualis naturæ vnius & nō vnius. ex quib⁹ cōponit magnitudo. Et intēdit quod cōtingit huic positioni quod elemēta rerū diuersarū in specie sunt connumerata in specie: q̄d est inopinabile. D. non enim est manifestū &c. i. q̄m quādo dixerimus quod intentio non vnius est quod non habet naturā vnius sed contrariā: tunc impossibile erit vt ex eo componatur magnitudo: aut numerus. talia enim contraria non admiscentur.

Magnitudo est de natura continui, vnū aūt est de natura discreti.

His aūt habita est dubitatio vtrū numeri: & corpora: & superficies: & puncta substantiæ aliquæ sunt aut non. Nam si nō sunt: diffugit nos quid nam: sit ipsum ens: & quæ nā entiū sub-

Verū numerus & magnitudo sint

substantiæ rerum.

stantiæ. Passiões eñ & motꝰ & ad aliquid: & dispositiões: & orationes nullius videnť substantiã significare. Dicuntur enim oſa de subiecto aliquo: & nihil hoc aliqd. Quæ verò maxime substãtiã significare videnť aquæ: & ignis: & terræ: ex quibꝰ cõsita corpora cõstant. Horum calores quidẽ & frigiditates & similes passiones nõ sunt substãtiæ. Corpus verò hoc patiens solum remanet vt ens aliquod & substantia aliqua existẽs. At verò corpus est minus substãtia superficie & hæc linea: & hæc vnitate: & puncto. His enim diffinit corpus. Et hæc quidẽ sine corpore contingere videntur esse. Corpus verò sine his est impossibile. Propterea multi quidem & priores substãtiã & ens putabãt corpus alia verò huiusmodi passiones. Quare in principia corporũ entium esse principia. Posteriores verò & sapiẽtiores his esse opinabantur numeros. Quemadmodum ergo

In oppositum.

B

diceb amus: si nõ sunt substantia hæc: omnino nulla substantia est: nec ens nullum. Nõ enim horum accidentia dignum est vocare entia. At verò si hoc quidem confessum est: quia magis sunt substãtia longitudines corporibus: & puncta. Hæc autem nõ videmus qualium vtiq; erunt corporum: nã in sensibilibꝰ impossibile esse nõ vtiq; erat substantia nulla. Amplius hæc

Secundo ad idem.

oſa videnť dimensiões esse corporis: hoc qdẽ ad latitudinẽ: hoc verò ad ꝓfunditatẽ: illud ad longitudinẽ. Adhuc autem sit

Tertio ad idem.

inest in solido quęcũq; figura. Quare si nec in lapide mercurij: nec medietas cubi in cubo sit vt segregata: igit nec superficies: nã si quæcũq; & vtiq; hæc erit determinans medietatẽ: eadem autẽ ratio est & in linea: & in pũcto: & vnitate. Quare si maximæ quidẽ substãtiæ est corpus: hoc autem magis hæc. Nec sunt aũt hæc nec substãtiæ aliquæ diffugit quid est ens: & quæ substãtia entium.

Quarto ad idem.

Nã cum dictis & circa generationẽ & corruptionem accidunt irrationabilia. Videtur enim substantia nõ ens prius nunc esse aut prius existens: posterius tñ non per fieri & corrũpi hoc pati. Puncta verò & lineæ: & superficies nõ cõtingit neq; fieri neq; corrũpi. qñq; qdẽ existẽtes: qñq; verò nõ existẽtes. Nãqñ copulantur aut diuidũtur corpora simul: qñq; quidem vna copulatorũ: qñq; verò duæ diuisorum fiũt. Quare nõ compositorum est: sed corruptum est diuisorũ: quia fuit prius non existẽtes. Nõ enim indiuisibile punctũ diuisum est in duo. Et si generantur & corrumpuntur ex aliquo generanti: similiter aũt se habet circa nunc in tẽpore. Non enim hoc contingit

tingit fieri & corrumpi. attamen videtur aliquid semper esse: non substãtia aliqua existens. Similiter autẽ palã quia se habet & circa puncta, & lineas, & superficies. Eadem enim ratio. Nã omnia similiter aut termini aut diuisiones sunt.

Et istã quæstionẽ cõsequitur alia difficilis, & est vtrũ numeri, & corpora, & superficies, & lineæ, & puncta sunt substãtiæ aut nõ. Quoniã si nõ fuerint substãtiæ: tũc recedat à nobis cognitio quæ sit subiecto, & quæ est substãtia entiũ. Motus autẽ & passiones, & species relatiõis, & dispositionũ, & dictionũ existimãtur nõ significare substãtiã alicuius. Omnia enim dicũtur de subiecto, & nihil eorũ dicit quod est hic. Illud autẽ ꝙ existimať in maiori parte significare substãtiã est aqua, & terra, & aer, & ignis ex quibꝰ cõstituunť oſa cõposita corpora. Caliditates vero & frigiditates in istis rebus, & sibi similia sunt passiones substãtiæ. Corpus verò est illud ꝙ determinat istas passiões solũ: quia est ens aliquid, & alia substãtia. Sed corpus est minus superficie in substantialitate & superficies minus ꝙ linea, & linea minus quã pũctũ, & vnũ corpus diffinit per ista. Ista eñ existimãtur esse sine corpore, & hoc possibile. Corpus autẽ impossibile est vt sit sine istis: Vnde antiqui philosophoruñ existimauerũt substãtiã, & ens esse corpus, & ꝙ alia fũt passiões istiꝰ corporis. Et ideo isti existimauerũt ꝙ principia corporũ sunt principia entiũ, alij aũt qui reputauerũt se sapiẽtiores illis existimauerunt quod substãtia & ens est numerus. Si ergo igitur dixim us si ista quæ diximus nõ sunt substãtiæ: nulla est substãtia omnino: neq; ens. Quoniã rectũ nõ est vt accidentia quæ accidũt istis substãtijs dicatur substãtię & entia. Sed cũ manifestũ est ꝙ magnitudines & puncta quæ sunt corporis: sunt maioris substãtialitatis ꝙ corꝰ, & nõ videmꝰ ea esse substãtias: ex quibꝰ igit corporibꝰ sunt substãtiæ entiũ. Et impossibile est vt sint ex corporibꝰ insensibilibꝰ, aut forte nulla substãtia omnino est. Et etiã videmꝰ ꝙ oſa ista sunt dimẽsiões corporis. Quædã eñ sunt latitudinis. Quedã spissitudinis. Et quędam lõgitudinis. Et cũ hoc dicitur ꝙ ista sunt in corporibꝰ sicut figuræ sunt in eis. Corpus eñ necesse est vt habeat aliquam figurã. Si igit possibile fuerit vt corpus nõ habeat figurã: possibile erit vt nõ habeat dimẽsionẽ. V.g. quoniã si fuerit possibile vt figura mercurij nõ sit in idolo Mercurij: possibile est vt figura semigrãdinis sit in tota figura grandinis, & cum hoc quod

diximus accidit istis error cum perscrutati fuerimus de rebus quibus cõtingit generatio & corruptio existimãt enim quod substãtia nõ primo fuit: deinde fuit: aut fuit primo: deinde corrũpitur, & quod passiones contingunt ei apud generationẽ & corruptionẽ. Puncta aũt & lineæ & superficies impossibile est vt habeãt generationẽ & corruptionẽ: aut vt sint quandoq; & quãdoq; nõ. Corpora enim cõtinua discreta apud continuationem adunãtur, & apud discretionẽ fiunt duo, & nihil corrumpitur nisi corruptio accidet ei, & res quæ diuiduntur non sunt sine generatione. Punctus autẽ si non diuiditur nõ sit duo puncta, & si generatur & corrumpitur necessario est ex aliquo.

17 Et istã quæstionẽ &c. & est quæstio difficilis perscrutãda in hac scientia, vtrũ numeri, & corpora, & superficies, & lineæ, & pũcta: sint substãtiæ entiũ scilicet quæ dicũtur secũdũ quid sicut quidã dicũt: aut nõ. Existimatur enim q' si ista nõ fuerint quidditates substãtiarũ entiũ q' recedat a nobis cognitio naturarũ earũ, scilicet entiũ existẽtiũ per se: quia oẽs cõueniũt in hoc q' appellãt eas substantias. D.d. motus aũt & passiones &c. id est, & ista existimãtur esse substãtiæ: quia illa quæ sunt præter ista. V.g. motus. & accidẽtia, & relationes, & dispositiões manifestũ est q' nõ notificãt substãtias entiũ scilicet quæ vocãtur substantiæ. & intẽdit per passiones qualitates attributas sensibus. V.g. calorẽ & frigus. & per dispositiones modũ qualitatis quæ dicit dispositio & habitus: per dictiões aũt fortes intẽdebat intellecta. D.d. dedit causam propter quã oẽs cõueniũt in hoc q' ista nõ sunt substãtiæ. & d. quia oẽs dicunt &c. id est, quia oẽa ista sunt in hoc individuali q' est individuũ substãtiæ. & nullũ eorũ dicit ex hoc. D.d. illud aũt q' existimat &c. id est, illud aũ q' videt esse secũdũ existimationẽ substãtia entiũ cõpositorũ individualiũ sunt quatuor elemẽta: ex quib? cõponũtur substãtiæ sensibiles, & intẽdit q' ista vident esse substãtiæ cõpositorũ secũdũ naturã nõ secũdũ illud q' dicit in respõsione ad quid. D.d. corpus vero est illud q' terminat &c. id est, qñ diffiniunt ista accidẽtia corpus determinat naturã eorũ scilicet q' est de diffinitiõib? eorũ q' differẽtiæ eorũ sũt determinates naturã entis & distinguẽtes ipsum ab alijs.

D.d. sed corpus est minus &c. id est, sed cũ feceris cõparationẽ inter ista videbis q' corpus est minoris substãtialitatis q̃ superficies: & superficies quã linea & linea quã pũctus. D.d. causam in hoc, & d. corpus enim post ista inuenit in diffinitiõe: quia corpus diffinit q' est illud q' est diuisibile in tres superficies: aut illud q' cõtinet a superficies: aut superficiebus. & etiã quia ista videt priora corpore naturaliter, & inuenit modũ prioritatis secũdũ cõsequẽtiã: aut intẽdit vt corpus. Impossibile enim est vt intelligat sine superficie, superficies aũt impossibile est vt intelligat sine corpore, similiter est de linea cum superficie, & de pũcto cũ linea. Et cũ dedit rationes sufficiẽtes q' corpus est substãtia absq; superficiebus & lineis. d. & ideo existimãt antiqui philosophorũ q' substãtia & ens est corpus, & q' alia nõ diffiniunt per diffinitionem

tionẽ corporis &c. id est, quia opinati sunt q' corpus est substãtia credideruñ q' principia corporũ ex quibus cõponũtur sunt corpora quæ sunt princi pia omniũ entiũ, si enim corpora sunt principia, ergo principia corporũ sunt principia entiũ. D.d. alij vero qui reputabãtur &c. id est, illi aũt qui reputabãtur subtiliores istis dixerũt q' substãtia secũdũ hanc cõsiderationẽ debet esse numeri scilicet quia sunt priores in imaginatione alijs entibus, & quia sunt priores naturaliter, & quia cũt sicut magis liberati a materia quã corpus. D.d. sicut igitur diximus &c. id est, cõtingit igitur secũdũ hũc sermonẽ si ista nõ fuerint substãtiæ existimari nulla esse substãtiã omnino entiũ impossibile enim est vt posteriora ab istis substãtijs scilicet accidẽtia sint substãtiæ alicuius eorũ: de quibus omnes cõueniunt vt sint substãtiæ sensibiles. D. dedit dubitationẽ super hoc, & d. sed cũ sit manifestũ q' longitudines &c. id est, sed ista cõsideratio facit q' superficies & lineæ & pũcta sint substantiæ, & apparet de istis q' nõ sunt substãtiæ. & sunt priora corporibus mathematicis: ergo corpora mathematica nõ sunt substãtiæ. Ex quibus igitur sunt substãtiæ entiũ impossibile enim est vt sint corpora sensibilia. Ista enim sunt quorũ substãtiæ quærũtur cũ dicimus in eis quę sunt ens & vnũ: quærimus enim quæ est ista substãtia quã significat hoc nomẽ ens, & vnũ, & nullũ corpus est nisi mathematicũ: aut sensibile.

C Nullũ corpus est nisi mathematicũ: aut sensibile cõtra ponẽtes corpus metaphysicum. Cõsimilem modũ arguẽdi vide primo. ph. cõ. 29.

D.d. aut forte nulla substãtia est, id est, oportet vt dicamus secũdum hãc quæstionẽ q' cõtingit vt substãtia nõ sit alicuius rei, id est q' cũ sit destructũ q' quidditates entiũ sunt corpora recte videt opinari secũdũ hoc q' entia nõ sunt: neq; habẽt quidditates. Et quia declaratio q' corpus mathematicũ nõ est substãtia fundatur super hoc q' longitudo & latitudo sunt accidẽtia & differẽtiæ ipsius corporis. d. & etiã videmus q' ista &c. id est, & declarat q' corpus mathematicũ est accidens q' diffinitio corporis cõstituitur ex tribus dimẽsionibus, & videmus eã hoc q' dimẽsiones sunt corpori. q. figuræ scilicet differentiæ eius.

D. declarauit hoc, & d. corpus enim necesse est vt habeat aliquã figurã &c. id est, figura enim talẽ habet dispositionẽ de corpore sicut dimẽsio in hoc q' corpus nõ potest denudari ab eis nisi corrũpatur: sicut est dispositio de differẽtia rei substãtiali. D. dedit exẽplum & dixit. V.g. quoniã si fuerit possibile &c. id est, quoniã si figura nõ fuerit substãtialis corpori possibile erit vt figura propria auferatur & remaneat res. V.g. vt figura hominis auferatur & remaneat homo: aut figura idoli mercurij, id est, remanẽte idolo mercurij. Et si esset possibile vt figura propria rei auferretur: tũc possibile esset vt semifigura rei auferretur remanente tota figura, & hoc intẽdebat cũ d. possibile est vt semifigura grãdinis sit in tota figura grãdinis. Et dedit exemplũ de tunica: quia tunica est de rebus quæ non habent hoc nomen nisi secundum figuram habendam. Figura igitur eius est differentia eius quæ distinguit eam ab alijs indumentis. Et intendit declarare ex hoc capitulo q' cũ ponimus q' dimẽsiones sunt accidẽtia: tunc corpus erit accidens, & si ponimus q' corpus est substãtia: tunc ista erunt substantiæ. D.d. & cũ hoc q' diximus &c. id est, 2. cũ istis inopinabilibus contingẽtibus huic positioni scilicet corpora esse substãtias: accidũt eũ talia inopinabilia ex apparẽtibus in rebus generabilibus & corruptibilibus. D.d.

existimãt eñ qđ substãtia &c.id est, existimatur eñ & ponitur & est cõcessum ab omnibus qđ substãtia generat & corrũpitur, & accidunt ei passiones apud generationẽ & corruptionẽ scilicet qđ cũ generat ut substãtia quæ nõ fuit, & cũ corrũpit: corrũpit illud qđ fuit. D.d. punctа autẽ & lineæ &c. id est, pũcta autẽ & lineæ & superficies nec generãtur nec corrũpunt: neq; sunt quãdoq; & quãdoq; nõ: cũ linea nõ corrũpitur in nõ lineã neq; generatur ex nõ linea, & similiter est de corporibus. D. incepit declarare hoc, &.d. corpora enim cõtinua & discreta &c. id est, &.d. qđ nihil corrũpitur nisi corruptio cõtingat, id est, & nõ omnis cõpositio est generatio: neq; omnis dissolutio est corruptio: vt quidã antiquorũ dicũt scilicet qđ cõgregatio est generatio, & segregatio corruptio: licet generatũ est illud in quo sit substãtia quæ nõ fuit, & corruptũ est illud ex quo corrupta est substãtia quæ fuit. D.d. & ea quæ diuidũtur nõ sunt sine generatione, id est, ea quæ diuidũt in partes nõ cõuenientes secũdũ nomẽ & diffinitionẽ nõ sunt sine generatione, & quia accidit ei in hac intentione pũctus: pũctus enim nõ diuiditur & nõ habet generationẽ, & dixerũt etiã qđ illud qđ diuiditur in talia semp secũdũ nomẽ & diffinitionẽ nõ habet generationẽ. d. & illa quæ nõ diuidũtur ex re diuisibili nõ sunt sine generatione. minima eñ partiũ corporis sensibilis quæ nõ diuiditur secũdũ qđ est illud corpus est cõpolita. V.g. qđ minima pars ignis est cõpolita ex materia & forma. D. d. pũctus autẽ si nõ diuiditur &c. id est, punctus autẽ si est indiuisibilis nõ generabitur: cũ pũctus nõ diuiditur in duo pũcta: ergo nõ habet generationẽ: quoniã si haberet generationẽ esset cõpolitus. & hoc intẽdebat cũ.d. est necessario ex aliquo illud. id est, & cũ punctus generatur & corrumpitur necessario: generatur ex aliquo, & sic erit diuisibilis quod est impossibile.

Vide pri. c. de substãtia orbis.

D Minima pars ignis est cõpolita ex materia & forma.

Omnino vero dubitabit aliquis: quare & oportet quærere alia quædã præter sensibilia & intermedia: vt quas ponimus species. Nã si ideo quia mathematica à presentibus in aliquo quodã differũt: inesse vero plura similis speciei nihil differunt. Quare nõ erũt ipsorũ principia numero determinata. Quãdamodũ, & presentiũ literarũ numero quidẽ omniũ nõ sũt principia determinata: sed specie. Si vero sumat huius quis simile aut huius vocis harũ erunt & numero determinata. Similiter autẽ & intermediꝰ. Infinita nãq; sunt & illic, quæ eiusdẽ speciei. Quare, si nõ sunt præter sensibilia & mathematica alia quædã qualia dicũt species ipsas quidã: nõ erit vna numero & species substãtia. Nec principia entiũ numero erunt: quãta aliqua: sed specie. Ergo si hoc est necessariũ: & species est necessariũ, propter hoc esse. Etenim si nõ bene dearticulãt dicẽtes: sed hoc est quod volũt & hoc ipsos necesse dicere: quia specierum vnaquæq; substãtia quædã est, & nihil secundum accidẽs. At vero si ponimus spẽs esse & vnum numero principia & non specie dixi-

mus quæ contingere necesse est impossibilia. Et rectũ est quærere de quæstiõe difficili quare quærẽdæ sunt aliæ substantiæ à sensibilibꝰ: & à mediꝭ scilicet formæ quæ fingunt esse. Si eñ quærimꝰ istas substãtias, propter hoc. s. qꝫ mathematica distinguunt à sensibilibus per aliud & nõ distinguunt ab eis per hoc qꝫ sunt multæ formæ: sicut istæ formæ manifestũ est quod principia istorũ nõ erunt terminata in numero: quẽadmodum principia qualitatis quæ sunt hic nõ sunt terminata in numero. Principia eñ cuiuslibet qualitatis nõ sunt terminata in numero: sed forma: nisi principia literæ cõpositæ ex duabꝰ literis: aut principia vocis cõpositæ ex duabꝰ vocibꝰ. Principia enim istiꝰ literæ sunt terminata forma & numero. & sic erit etiã in rebꝰ mediꝭ. Si igitur nõ fuerint aliæ substãtiæ aliæ à substãtiꝭ sensibilibꝰ: & à substãtiꝭ mathematicis: sicut quidã dicũt manifestũ est formã nõ esse. Sed si cõcesserimꝰ formas esse & principia esse terminata numero nõ forma: iam narrauimus quod contingit ex hoc necessario: & quod est impossibile omnino.

Et quærendum est qua de causa fuit necesse impositione cum substantiis sensibilibus & mathematicis quas vocant medias substantias quas dicunt formas. Causa enim propter quam sint necesse formas medias ponere: manifesta est: & est quia nos videmus mathematicas formas differre secundum diffinitionem a formis sensibilibus. Et hoc intendebat cum dixit quoniam si quærimus &c. Deinde dixit, & non distinguuntur ab eis &c. id est & isti non ponũt ista media distincta a rebus sensibilibus: ita quod vnumquodque eorum sit vnum numero eius tam: sicut ponunt facientes formas: sed distinguuntur ab eis secundum quod sunt similia eis, scilicet multa secundum formas: & multa secundum numerum. Deinde dixit, manifestum est igitur &c, id est & dicere formas esse cõtingit ex eo vt principia rerũ quæ sunt hic sint determinata numero. i. diuersa numero tantũ & nõ formæ & hoc intẽdebat cum dixit manifestũ est igiꝭ per se qꝫ res quæ sunt hic diuersæ numero & forma sunt dispositio in qualitate. i. manifestũ est igiꝭ p se qꝫ sunt res tales. Et hoc intẽdebat cũ dixit quæ sunt hic: qa sunt diuersæ forma & numero: sicut literæ cõpositæ ex literis: & voces cõpositæ ex vocibus: qa necesse est vt principia istorũ sint diuersa numero: & sic ponunt media dicentes ea. s. diuersa numero & forma: & hoc intendebat cũ dixit, & sic erũt in rebus mediis. D.d. si igiꝭ nõ fuerint substantiæ aliæ &c. i. & cũ determinatũ est ex hoc sermone qꝫ nõ sunt nisi duæ substãtiæ sensibilis & mathematicæ: manifestum est qꝫ formæ nõ sunt. D.d. sed si concesserimus &c. i. iam narrauimus quod accidit ex hoc de impossibili quæstione de qua perscrutati sumus vtrum sit vna numero aut forma.

L. Vtrũ principia sint ẽ potentia.

His aũt affine est qrere: vtrũ potestate sunt elemẽta aut alio aliquo modo. Nã si aliter aliqualiter prius erit aliqđ principiꝭ aliud. Prior eñ erit ptãs causa illa. Possibile aũt nõ necessariũ est

est illo modo se habere. si verò potestate sint elemẽta nihil entiũ esse contingit. Nam possibile est esse quod nondum est ens. Fit enim nõ ens. Nihil autem fit impossibiliũ esse. Has igitur dubitationes necessarium est dubitare de principijs. Et assimilatur istis quæstionibus dictis ista quæstio: vtrum elementa sunt potentia: aut alio modo. Si igitur alio modo: quomodo est possibile vt aliquid sit ante elementa: & sunt principia. Potentia enim est ante illam aliam causam. Illud enim quod nõ habet potentiam non est ante potentiam necessario. Si autẽ elementa sunt potentia tunc possibile erit vt elemẽta non sint alicuius entium. Illud enim quod habet potentiam vt sit: nondũ est. Et non fit nisi illud quod non habet esse: & nihil erit quod non habet potentiam: vt sit. Hæ igitur quæstiones sunt difficiles: de quibus perscrutandum est in cognitione principiorum.

Nihil ẽpossibile sit.

19 Et assimilatur &c. quærit vtrum elemẽta prima & principia omnium entium sint potentia aut actu: & hoc intendebat per aliũ modũ. D.d. si igitur alio modo &c. id est si igitur elementa sunt actu habent elementa. potentia enim est ante actum. id est illud quod est in potẽtia aliquid est ante illud quod est in actu illud quid. & sic elementa habebũt elementa. Deinde dixit. illud autẽ quod non habet potentiã &c. i. illud aũt in quo nõ est potẽtia vt ex eo fiat aliquid: nihil fit ex eo quod sit in potentia omnino: quapropter nõ erit elementũ alicuius rei aliquo modo.

Et abbreuiatio eius est quod si elementa sunt actu secundum quod sunt elementa: & fuerit potentia prior eis: cum sint in actu: cõtingit quòd elementa habeant elementa: & si potentia non fuerit prior eis: non erit in eis potentia omnino ad aliquid: & sic non erit elementum alicuius rei. Et cum dixit impossibile contingens positioni elementorum in actu incæpit dicere etiam quid contingit positioni eorũ in potentia & dixit si autem elementa fuerint potentia &c. id est possibile enim erit vt omnia entia quæ sunt actu destruantur: & nihil remaneat nisi illud quod est in potentia. Deinde dedit causam in hoc & dixit illud enim quod habet potentiam &c. id est illud enim quod est in potentia est aliud quid in actu cũ est in potentia impossibile est vt illud sit in actu. Actus enim & potentia sunt contraria. Deinde dixit. & non fit nisi illud quod non habet esse. id est & non fit nisi illud quod non habet esse in actu: & nihil fit quod non habet potentiam vt fiat.

Actus & potentia sunt contraria.

Et vtrũ vniuersalia sint aut vt dixim⁹ singularia. Nã si vniuersalia non erunt substantiæ. Nihil enim cõmuniũ hoc aliquid significat: sed quale: substãtia verò hoc aliquid est. Sed si est hoc aliquid: & ponitur quod cõmuniter prædicat: multa erit alia Socrates: ipseq; homo & asal: si significat vnũquodq; hoc aliquid & vnũ. Si igitur vniuersalia sunt principia: hæc esse tingunt. Si autem nõ vniuersalia: sed quasi singularia: nõ erunt scibilia.

Vtrũ principia sint vniuersalia aut singularia. Negatiue.

scibilia. Vniuersales enim sunt omnium scientiæ. Quare erunt principia diuersa priora principijs vniuersaliter prædicata: si futura est esse eorum scientia. Et etiã perscrutandum est vtrũ principia sint vniuersalia: aut particularia. Si vniuersalia: non sunt substantiæ: cõmunia enim nõ dicuntur esse hoc singulare. Si igitur prædicabile de rebus dicitur modo cõmuni quod est hoc tunc Socrates erit multa animalia. scilicet Socra. & homo & animal: quoniã vnumquodq; eorũ significat quod est hoc vnum. Ista igitur accidentia accidũt si principia fuerint vniuersalia. Si autem nõ fuerint vniuersalia & fuerint sicut principia exẽplaria principiorũ particularium: tũc scitũ nõ habebit esse. Scientię enim oim sunt vles. Manifestũ est igit ꝙ si fuerit possibile vt ista principia cognoscant quod alia principia sunt vniuersalia ante particularia quæ prædicantur de particularibus.

In oppositum.

Et etiã perscrutandũ est vtrũ principia sint vniuersalia aut particularia: si aũt vniuersalia nõ erũt substãtiæ. Vniuersalia enim sunt cõia: quæ sunt in plurib⁹: & cõmune nõ est hoc singulare qđ est substãtia: sed est exẽplar huic singulari. s. formæ cõmuni eis: & olbus indiuiduis habẽt ẽbus illã formã. Substãtia autẽ dicit esse hoc singulare quod concludit in secõda figura quod substãtia nõ est vniuersale. D.d. si igitur dicit prædicabile &c. i. si igit vniuersale est cõmune secundũ quod est singulare existẽs in plurib⁹: tũc So. erit cõpositũ ex multis animalib⁹: in Socrate enim erit humanitas existẽs in omnibus hominibus quia est hoc singulare in numero: & sic So. & omnia indiuidua hominis erunt compolite ex vna re: & similiter erit cõpositus cũ omnib⁹ animalib⁹. Animalitas enim hæc indiuiduatis existit in omnibus indiuiduis animalium: aut indiuidua animalis existũt in ea. Iste igitur quæstiones accidunt si principia fuerint vniuersalia. D.d. si aũt nõ fuerint vniuersalia &c. i. si autẽ nõ ponant hic esse vniuersalia entia contingit vt scientiæ necessariæ non sint: & hoc mouit Platonẽ ad dicendũ formas esse. D.d. scientiæ enim omnium sunt vniuersales: & intendit scientias speculatiuas necessarias. D.d. manifestum est igitur &c. i. & cum necesse est vt principia particularia cognoscantur non generabili cognitione: neq; corruptibili: necesse est hic esse principia vniuersalia ante particularia.

20 Cõe nõ est singulare sed est exẽplar olbus singularib⁹ habẽtib⁹ illã formam. Idem 12. met. cõ. 4. & q̃ ibi.

Finis Tertij.

Aristo. Liber Quartus primæ philosophiæ incipit.

Summa Quarti libri habetur ab Auer. in principio cõmenti primi.

Et prima durat vsq; ad tex. septimum.

Secunda vero incipit in septimo & vadit vsq; in finem libri &c.

Est autem scientia quædã quæ speculatur inquãtum ens: & quæ huic insunt secundũ se: hæc autẽ nulli in parte dictarum eadẽ est. Aliarum enim nulla intẽdit vniuersaliter de ente inquãtum ens: verum partem eius abscindentes aliquam circa hanc speculantur ipsum accidens:

dens: velut scientiarū mathematice: qm̃ autē principia & extremas quærimus causas: palā quia naturæ cuiusdā ipsas secūdū se esse necesse est. Si ergo & entium elementa quærentes hæc quæsiuerunt principia: necesse & entis elementa esse non secundum accidens: sed inquantum entia. vnde & nobis entis in quantum est ens primæ causæ sunt accipiendæ.

a Disputare contra negantes primas propositiones & contra destruentes scire spectat ad dominū istius artis. Vide idem 3. eccli. comment. 4.

Vnius quidem sciētiæ sciētiarum est cōsideratio de ente: & de rebus quæ sunt entis per se. Et ista sciētia nō est vna earum quæ dicuntur particulares quoniā nō est alicuius scientiæ particularis cōsideratio de ente vt̄i. Sed sciārū particulariū est cōsideratio de accidēti qđ accidit alicui parti partium entis diuisæ ab eo: sicut faciunt scientiæ mathematicæ. Si igitur quæstio principiorū & causarū vltimarū est a nobis: manifestū est q̄ necesse est vt ista principia sint sicut principia alicui⁹ naturæ p se. Et cū quæsierūt ista principia illi qui q̄rebāt elementa entis: necesse est vt nō sint elemēta entis modo accidētali: sed sint essentialiter. & ideo oportet nos q̄rere causas quæ sunt in ente.

b Prima philosophia considerat de nobilissima causarum. s. de. j. fine & forma. j. Idē 3. met. com. mē. 3. Et. 12. met. cōmē. 6. & in prologo suo super. j. phyli.

ISte tractat⁹ cōtinet duas partes. Prima igit est in diffinitōdo subiectū istī⁹ artis & accidētia & causas eius: & vt̄e in rebus logicis quæ appropriāt huic scīæ. In secūda aūt disputat cū sophistis qui negāt primas propositiones a & destruūt scire: prius declarādo q̄ dominus huius artis debet disputare cum istis. Quia igitur intentio eius est loqui de modo considerationis istius artis: & iam perscrutat⁹ est in tractatu præcedēti de scīētia quæ dicit philosophia: quæ scīa sit. Et d. q̄ si scīa oium causarū est vna illa scīa debet dici philosophia. D. declarauit q̄ cōsideratio de causis oium entiū nō est vnius scīētiæ cū entia sint diuersa: qm̃ in qbusdā inueniunt de causis: illis: quæ nō inueniūtur in quibusdā: hoc eñ esset posse si entia essent vnū genus. D. induxit ipse sermonē q̄ philosophia forte b est illa q̄ cōsideret de nobilissima causarū. s. de primo fine & forma prima. incēpit in hoc tractatu declarare hoc secundū demōstrationē & declarationē per se. Et d. vnius quidē scīētiæ & c. i. dicamus igit q̄ manifestū est q̄ se hoc esse aliquā scientiā quæ cōsiderat de ente inquantū est ens: & de accidentibus essentialibus enti in eo quod est ens. D. d. & ista scientia & c. i. & apparet q̄ ista consideratio non est alicuius scientiæ scientiarum particularium. Manifestū est enim q̄ nō est alicuius scientiæ scientiarum particularium consideratio de ente secundum quod est ens: sed tantum est scientiarum particularium consideratio de accidentibus: quæ accidūt alicui parti partiū entis: accipiendo illam partem quasi diffinitam ab ente: sicut faciunt scientiæ mathematicæ c quæ accipiunt numeros & magnitudines diffinitos ab ente. & considerant de eis & suis accidentibus essentialibus. Et similiter etiam scientiæ naturales considerant de quadam parte entis scilicet de ente mobili & de accidentibus essentialibus idem secundum quod est mobile & de mo-

c Scientiæ mathematicæ sunt de numeris & magnitudinibus: & scīētia naturalis est de ente mobili secūdum qđ est mobile: sed vide oppūm.

tu. Deinde. d. si igitur inquisitio principiorum & c. i. & cum manifestum est q̄ nos quærim⁹ in hac arte principia vltima quæ sunt principia simpliciter, manifestū est q̄ quærendū est ista principia istorū principiorū sensibiliū secundū istū modū secundū quem quærimus principia naturæ existētis per se. Et intendit q̄ principia simpliciter debēt quæri de entibus quæ sunt simpliciter: & si acciderit quibusdam vt sint sensibiles nō simplices, tunc nō quæruntur ista eis principia a nisi secūdū q̄ sunt entia simpliciter non secundum q̄ sunt entia. V. g. mobilia aut mathematica. Deinde. d. & cū quæsierit ista principia & c. i. & propter hoc quod diximus qđ antiqui quærunt principia prima entiū secundū q̄ sunt entia, & non quærunt ex entiū quæ sunt huiusmodi: tūc quæstio eorum hominum in causis est accidentaliter. Et intendit q̄ cum quæsiuerunt causas entis & non quæsiuerunt causas entium trāsmurabiliū. Verbi gratia, tunc quæstio eorum fuit essentialis. & si quærerent causas entium proprtiorum, tunc esset quæstio accidentalis.

a Si accidēt vt in me. de sensibilibus pricipia quęrant hoc nō est iquātū sensibilia sed inquātū entia. Idē. 6. met. cō. j. & 12. me. cō. 5. &. 6. &. 7. me. cō. 9. & C j. me. cō. 15. &. 18. &. 2. phy. cō. 12.

Ens autem multis modis dicitur: sed ad vnum, & ad vnam aliquam naturam, & non æquiuoce. Sed b quemadmodū salubre omne ad sanitatem, hoc quidem in cōuersatione aliud vero in actiōe, aliud vero quia est signum sanitatis, hoc autem quia illius est susceptibile, & medicabile ad medicinam. Hoc enim in habendo medicinam dicitur medicabile, illud vero in existendo bene natum ad ipsam: & aliud per actus medicatiuæ. Similiter autē & alia sumemus his dicta. Ita vero & ens multipliciter dicitur quidem, licet omne ad vnum principiū. Hæc quia substantiæ entia dicuntur, illa vero quia passiones substantiæ, alia vero quia via ad substantiam, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua substantiæ, aut ad substantiam dictorum, aut horum cuiusdam negationes, aut substantiæ. Quapropter & non ens esse non ens dicimus. Quemadmodum ergo & salubri omnium vna est scientia, ita hoc & in alijs. Non enim solum eorum quę secundum vnum dictorum est vnius scientiæ speculari, sed & dictorum ad vnam naturam, etenim hoc modo quodam secūdum vnum dicuntur. Palam ergo quia & entia vnius est scientiæ speculari inquātū entia. v bicp vero ,pprie primi est scīa, & eo quo alia pēdēt, & propter quod dicunt. ergo si est hoc substātia substātiarū, oportet prīcipia & causas habere philosophū. Ois aūt ghis vni⁹ sensus est vn⁹ atq; scīa, vt grāmatica vna ens oēs speculat voces. Quapropter & entis inquātū ens quascūq; spēs speculari vni⁹ est scientiæ ghæ, species autem specierum.

b Ens hoc dicit multipliciter, & non dicit æquiuoce sed attribuitur vni rei, & vni naturæ, sicut omne sanans attribuitur sanitati.

Ens igitur dicit multipliciter, & n. dicit æquiuoce sed attribuitur vni rei, & vni naturæ, sicut omne sanans attribuitur sanitati.

12. me. cō. 5. vbi. d. q̄ est de corpe mobili. & in p logo primi phy. dixit q̄ est de rebus sensibilibus tāq̄ de substantiuo.

Nō solū eorū q̄ secūdū vnū dictorū est vn⁹ scīæ speculari, sed & dictorū ad vnam naturam. Ois ghis vnius sensus est vnus.

nitati. Quoddā em̄ dicit sanum, quia cōseruat sanitatē, quoddā aūt sic, quia facit sanitatē, & quoddā quia significat & quoddā quia recipit. & similiter esse modicum medicinæ. Quoddā em̄ dicitur medicum quia acquirit medicinā, & quoddā quia conuenit medicinæ. & quoddā quia est actiuum medicinæ. Et secundum hunc modum possibile est nobis inuenire res quæ attribuuntur vni rei sicut ista quæ dicimus. Et similiter etiam ens dicitur multis modis, sed oēs illi modi attribuunt vni rei. Quædā em̄ dicuntur entia quia sunt substātiæ, & quædā etiā quia sunt passiones, & quædā accidētiā, & quædā quia sunt viæ ad substātiā, aut ad relationē, aut quia sunt nō ens, aut qualitates, aut agētes, aut faciētes substātiā, aut aliud eorum quę dicuntur esse in substātia, aut quia negāt aliquod istorum accidētiū, aut substātia. Et similiter dicimus etiam de eo quod nō est ens vnum quod nō est ens, quēadmodum igit̄ scientia sanorum est vna, sic scientia aliorum similium. Nō em̄ est vnius scientiæ cōsideratio de rebus quæ dīr de vno tm̄, sed etiā cōsideratio de rebus quæ attribunt̄ vni nature. Ista em̄ dicuntur de vnoquoque modo. Manifestum est igit̄ ꝙ vnius scientiæ est cōsideratio de entib⁹ vniuersaliter, & scientia quæ est scientia in rei veritate in omnibus rebus est scientia rei prioris per quā cōtinuātur aliæ res, & propter quā vocantur & dicunt̄. Si igit̄ hoc prius sit substantia. manifestum est ꝙ cognitio principiorum et causarum substātiæ debet esse in philosopho, & vnūquodque gen⁹ habet vnā scīam. V.g. scīa vocis est vna, & debet cōsiderare ī oīb⁹ vocib⁹. Et ideo dicim⁹ ꝙ cōsideratio de oīb⁹ formis entis vīr est
2 vnius scientiæ secūdū genus, formæ autē sunt formæ formarū.

E De æquiuoco non considerat vna ars.

Cum autem declarauit quod scientia debet considerare de ente secundum quod ens est, vult declarare quod hoc nomen ens nō est æquiuocum, si enim esset æquiuocum non consideraret de eo vna ars. Et d. & ens dicitur multis modis &c. i. & nomē ens dicitur multis modis. & non æquiuoce sicut canis qui dicitur de latrabili & marino: neq; vniuoce, vt animal de homine & asino, sed est de nominibus quæ dicuntur de rebus attributis eidem & sunt media inter vniuoca & æquiuoca. Et hoc intendebat cum. d. sed attribuitur vni rei &c. i. & ista quæ attribuūtur eidem non attribuuntur eodem modo, sed modis diuersis & quædam attribuuntur eodem modo, sed diuersantur secundum magis & minus sicut hoc nomen substantia quæ dicit̄ de formis & de individuo. Et quia sana attribuunt̄ sanitati modis diuersis, sicut nomen prædicamenta attribuuntur ad esse quia sunt in vero ente quod est substantia modis diuersis: incepit notificare diuersitatē modorū q̄ inueniunt̄ in talib⁹ nominib⁹ ad demōstrādū ꝙ ita est de hoc nōie ens cum

substātia & cū aliis prædicamētis. Et. d. quoddā em̄ dicit sanū &c. i. quædā em̄ dicunt̄ sana, quia attribuunt̄ sanitati hoc modo. s. quia cōseruāt sanitatē, sicut dicimus ꝙ exercitiū est sanum, quia cōseruat sanitatem, & quædam attribuunt̄ sanitati, quia faciūt eā sicut dicimus ꝙ potio accepta est sana. Et sīr dicimus sanū signū quod nūciat sanitatē, sicut dicimus de creticis laudabilibus, Et similiter dicimus sanū illud quod cito recipit sanitatē sicut corpus mundū ab humoribus. Et cū induxit ea quæ attribuuntur vni fini, induxit exemplum etiam de reb⁹ quæ attribuuntur vni agenti. Et. d. & similiter attribuitur esse medicū medicinæ. i. & similiter omne adiuuans actionem medicinæ attribuitur medicinæ. Et intendebat per hoc declarare ꝙ attributa ei, aut attribuuntur eidem fini, aut eidem agenti, aut eidem subiecto, sicut nouem prædicamenta substātiæ. D. d. quoddā enim dicitur medicū &c. id est, quoddā enim dicitur medicum quia acquirit artem medicinæ. V. g. homo medicus, & quoddam quia conuenit actioni medicinæ. V. g. dieta. D. d. & quædam quæ facit actionem medicinæ licet nō sit medicus. vt tuta em̄ quæ medicabat cū ista herba sicut dicitur agebat actionē medi caē licet nō erat medica. D. d. & similiter ens etiā dicitur multis modis, sed illi modi attribuuntur vni primo. i. & similiter hoc nomen ens licet dicatur multis modis, tū in oībus dicit̄ ens, quia attribuit primo enti substantiæ. & istæ attributiones in vnoquoq; eorū sunt diuersæ. Prædicta em̄ attribuunt̄ a substātiæ, nō quia est agens aut finis eorū, sed quia cōstituunt̄ per illam. & subiectum est eorū, & vniuersaliter nō dicuntur entia, nisi quia sunt dispositiones entis, & multi homines negāt ea esse, albedo em̄ nō est, sed albū. D. incepit declarare modos secūdū quos attribuuntur substantiæ. & d. quædā cū dīr ens &c. quoddā dicit ens, quia est existēs per se & est substātia. & quoddā dicitur ens: quia est passio substātiæ, & intēdit per viā ad substātiā motū ad substātiā, motus em̄ dicit̄ ens, qa est via ad verum ens. Et intēdit per relationē, quia est cōparatio entis ad ens. & intēdit relationē quæ dicit̄ ens b secūdū ꝙ determinatū est in alijs locis. & dīr etiā ens illud qđ est priuatio entis, & hoc nomē etiā ens dicit̄ modo cōsimiliter dinis. Dicit̄ em̄ substātia illud qđ facit substātiā, sicut dicētes hic esse virtutes & formas faciētes substātiā. Et similiter dicit̄ ꝙ et em̄ta substātiæ sunt substātiæ, & hoc intēdebat cū. d. aut generātia substātiam. D. d. aut aliud. i. & dicit etiā ens illud qđ existit in substātia, & hoc vt est cæteris prædicamētis. D. d. aut quia negant &c. i. qm̄ quēadmodū hoc nomē ens dīr de oīb⁹ istis modis, ita etiā dīr de negatione & affirmatiōe. Et intēdebat ꝓ hoc ꝙ hoc nomē ens c dīr de primis intelligibilib⁹ & secūdis, & sunt res logicæ. Et cū declarauit ꝙ hoc nomē ens dīr de oīb⁹ modis istis incepit declarare ꝙ cognitio eorū quæ dīr istī mō est vni⁹ scientiæ, & d. quēadmodū scīa vna cōsiderat de reb⁹ attributis sanitati. s. medicina, ita vna scīa debet cōsiderare de oīb⁹ attributis enti. D. d. qm̄ nō est vni⁹ scientiæ cōsideratio &c. i. res d enim quæ habēt vnā scientiā non tm̄ sunt quarū subiectum est vnū gūe, aut specie dicto vniuoce. sed quarū esse attribuitur vni fini, aut vni agenti, aut vni subiecto. Et dixit hoc, quia est dispositio entium scilicet q attribuunt vni fini, aut vni cōplemento, & hoc est quæsitū in hac scīa

a Prædicamēta accidētiū nō attribuunt̄ substātiæ qa sit agens aut finis eorū, sed qa cōstituūtur p illā. & subiectum ē eorū, sed vide oppīm. 2. de aīa. 76.

b Mot⁹ dīr ens, quia est via ad verū ens.

c Hoc nomē ens dīr de primis intelligibilib⁹ & secundis.

d Res q̄ habēt vnā scīē tiam nō tm̄ sunt quarū subiectum est tm̄ vnum genere aut spē dicto vniuoce, sed quarū ēē attribuit aut vni fini aut vni agenti aut vni subiecto.

tia. D.d.& quia ista dicunt &c.i.& quia declaratum est q̄ hoc nomē ens dicitur modo modorū rerū.de quib⁹ dicitur hoc nomē vnū. manifestū est q̄ vna scientia cōsiderat de ente,& dispositio in hoc mō generis est sicut dispositio in gñe q̄d dicit vniuoce,quia prædicabilia essentialia inueniunt in hoc gñe q̄d dr multipliciter, sicut inuenitur in gñe q̄d dicit vniuoce,sed hoc nō inuenitur in gñe q̄d dicit æquiuoce. & licet inueniat in quodā aliq̄d verū,tñ nō est essentialiter. Possibile est vt aliquod prædicabile prædicetur,vere de aliquo nomine æquiuoco. Verbi gratia,omnis canis est pulcher,sed nō inuenitur in eis prædicabile essentiale omnino. D.d.& scientia quæ est scientia in rei veritate &c.i.& manifestū est q̄ vera scientia in talib⁹ rebus quę dūr per attributionē est scientia primi quæ est in illo gñe per cuius cōtinuationē cum alijs attribuuntur illa alia ei,& a suo nomine denominant. Dedit aliam ,ppositionē manifestam.&.d. si igitur hic prius substantia &c.i.si igitur prius decē essentiū est substātia vt post declarabitur. & philosoph⁹ est ille qui scit primas causas omnium,necesse vt cognitio principiorum substantiæ sit accepta in diffinitione philosophi. Dicitur enim q̄ philosophus est illæ qui scit principia & causas substātiæ. & ista est declaratio prædictæ quæstionis in qua dicitur vtrum vnius scientiæ est consideratio de substantia aut nō. Deinde.d. sed vnum quodq; genus &c.i.& etiam manifestum est quod quodlibet genus entium habet vnam artem q̄ vnam scientiam considerantem in omnibus speciebus illius generis. Verbi gratia, quod sonus est vnum genus, & habet vnam scientiam considerantem in omnibus speciebus sonorum. scilicet musicam. Deinde dicit,& ideo dicimus quod cōsideratio &c. id est,& hoc quod.d.manifestum est ex prædictis. Posuit enim quod quodlibet vnum genus habet vnam scientiam,& manifestum est quod ens est vnum genus,ergo ens habet vnam scientiam. D.d.formæ autem sunt formæ formarum.i.formæ aūt quis quidā dicēt cōsiderandæ sunt in hoc scientia, sicut enim apud dicētes eas formæ formarū entiū,& ita hæc scientia cōsiderat de formis,ergo cōsiderat de formis formarum.

a Analogia pōt facere prædicatum essentiale.

b Pōt esse vt aliq̄d prædicatum vere prædicet de aliquo nōe æquiuoco sed nō inueniri eis prædicatū essentiale oīno.

CAPVT II.

Idē est vnus hō.& hō,et ens homo.

SI igitur ens & vnum idem,& vna natura.eo quod se adinuicem consequuntur sicut principiū & causa,sed non vt vna ratione,ostensa. Nihil autem differt nec si similiter suscipiamus, sed & præpere magis.Idē enim vnus homo, & homo, & ens homo,& non diuersum aliquid ostēdit secūdū dictionē repetitā. hō,& ens hō,& vnus hō.Palā aūt quia non separantur, nec in generatiōe,nec in corruptiōe. Similiter aūt &,in vno. Quare palam quia additio in his idem ostēdit, & nihil aliud vnum præter ens. Amplius aūt cuiuscūq; substātia est vnū nō secundū accidēs,similiter aūt & q̄ qdē ens aliqd. Quare quotcūq; vnius sunt spēs tot & entis,de quibus quod quid est eiusdē scientiæ genere speculari. Dico aūt de eodē & simili & alijs talibus. Re autem

Quotcūq; vnius sunt spēs tot & entis.

re autem omnia reducuntur contraria in principium.

Vnum autem & ens cum sint idem:& habent eandem naturam:consecutio vtriusque ad alterū est:sicut consecutio principiū & causæ vnius ad alterum:non quia eadem diffinitio significat vtrumque. Nulla autem differentia est inter ea: & si existimātes fuerimus tali existimatione.Sermo enim dicentis homo vnus:aut homo est:aut homo iste idem significat:& nō diuersa significat apud iterationem.Manifestum est non enim q̄ sermo dicens homo iste & homo vnus:& homo est significat diuersa:cum non sit differētia inter dicere homo iste. & homo:neq; in generatiōe:neq; in corruptiōe.& similiter est etiā de vno.Manifestum est igitur q̄ additio in istis significat idē. & nō significat vnū aliud ab ente:& etiam dicamus quod substantia est. vna non modo accidentali. & ideo dicimus quod substātia cuiuslibet est ens.Manifestū est igitur qd formæ vni⁹ sunt secundū numerū formatū entiū:& vnius scientiæ est cōsideratio simpliciter de istis formis,scilicet quod vnius scientiæ est consideratio de conuenientibus: & simili: & de alijs rebus similibus. Et vniuersaliter omnia contraria attribuūtur huic primæ scientiæ.

A

Ens & vnū significant eandē naturā in subiectō:sed vide oppositum.12.met. com. 13. & 22.vbi.d.q̄ nullam naturam significant.

CVm declarauit qd vnius scientiæ est cōsideratio de ente & de causis suis.s.substātia:& de causis substātiæ vult etiā declarare quod istius scientiæ etiā est cōsideratio de vno. Et dicit: vnū enim ens &c.i.cōsideratio aūt de eo qd significat vnum est isti⁹ scientiæ etiā. Quoniā vnū & ens:aut significat idem omnibus modis.s. diffinitione & subiecto:aut vtrūq; cōuertitur super alterū: & cōsequit illum:quia significant eandē naturā subiectō & duas diffinitiones licet principiū & causa. Nulla enim est differētia in hoc qd intēdimus inter ista duo.s.q̄ quōcūq; sit illud qui considerat de ente debet considerare de vno:& si existimantes fuerimus q̄ diuersas habent diffinitiones: tñ manifestum est per se quod perfecte consequuntur adinuicem. Omne ens est vnū & ecōuerso:& ista est cōsecutio quā dixit. Et cū dixit q̄ ens est vnū & ecōuerso:& ista est cōsecutio quā dixit. Et cū dixit q̄ nulla est differentia inter has duas opiniones de vno & ente.s.in hoc q̄ scientia vna debet cōsiderare de eis:incēpit declarare ea significare eandem naturā in formalicet diuersificentur secundū modū:&.d.sermo eius dicentis &c.i.& est necesse vt vnū & ens significēt eandē naturam non duas naturas diuersas:q̄a eadē natura intelligitur cum dicimus vnus homo aut homo est.i.ens:aut iste homo:q̄a iste dictiones iterātur: licet imporent diuersas dispositiones diuersas. Deinde cōfirmauit hoc: &.d. sermo enim &c.idest q̄n quemadmodum manifestum est qd nulla differentia est inter dicere iste homo:& homo:neq; in generatiōe:neq; in corruptiōe:ita est inter dicere homo:& iste homo vnus.s.q̄ quemadmodum nō meritā est inter dicere homo:& iste homo vnus.s.q̄ quemadmodum nō meritā est inter dicere homo:& iste homo vnus.s.q̄ quemadmodum nō meritā est inter dicere homo:& iste homo & homo:neq; in generatione:neq; in corruptione: quia dicere nec in generatione nec

B

C

Digressio Opinio Auic.

in corruptione est duplex negatio hominis: ista etiam est cum dicimus: iste homo: & iste homo vnus: hoc enim nomen vnum significat ex eo negationem & est priuatio diuisibilitatis. Auicen. autem peccauit multum in hoc quod existimauit quod vnum & ens significant dispositiones additas essentiæ rei: & mirum est de isto homine quomodo erravit tali errore: & iste audiuit loquentes in nostra lege: cum quorum sermonibus admiscuit ipse suam scientiam diuinam. dixerunt enim quod dispositionum quædam sunt intentionales: & quædam animales siue essentiales: & dixerunt q' vnum & ens reducuntur ad essentiam dispositã per illa: & nõ sunt dispositiones additę essentiæ: sicut est dispositio in albo & nigro & vno. Et iste homo ratiocinat ad suam opinionem dicendo: q' si vnũ & ens significãt idẽ: tũc dicere ens est vnũ esset negatio quasi dicere vnũ est vnũ: aut ens est ens.

Motiuum Auicẽ.

Et hoc non sequeretur nisi diceremus q' dicere de aliquo q' est ens & vnũ q' significant eandẽ intẽtionem & eodẽ modos. Nos aũt dicimus q' significant eandẽ essentiã sed modis diuersis: non dispositiones diuersas essentiæ additas: & secundum hoc nõ est differẽtia apud istum hominẽ inter significationes quæ significant eandẽ naturam modis diuersis ablatę eo q' significãt intẽtiones additas illi: & inter significationes quæ significant in eadem essentia dispositiones additas illi scilicet diuersas ab ea in actu.

Solutio cõ.

Et fecerunt errare illum hominem res quarum quædã est qa fenuit hoc nomen vnũ de genere nominũ denominatiuorum: & ista nomina significãt accidẽs & substantiam. Et etiã quia existimauit q' hoc nomen vnũ significat intentionẽ in re carente diuisibilitate: q' illa intẽtio est alia ab intentione quæ est natura illius rei. Et etiã quia existimauit quod vnũ dictũ de omnibus prædicamẽtis est illud vnũ q' est principium numerorum: numerus aũt est accidens: vnde opinatus fuit iste quod hoc nomen vnũ significat accidens in entibus: & non intellexit quod vnum quod est principium numerorum est ex entibus de quibus dicitur hoc nomen vnum: licet sit magis dignum hoc sicut scies in nono tractatu istius libri.

Causa erroris. Auicen. Denominatiua significãt substantiã & accẽs. Idẽ. 5. met. cõ. 16. Et q ibi.

Deinde dixit manifestum est q' additio &c. & intendit per additionem hoc quod addimus vnum & ens eidem. Verbi gratia: quando dicimus iste homo & iste homo vnus: & quando dicimus iste homo & iste homo: nec in gnatione nec in corruptione: & istæ duæ significationes sunt idẽ: quia dicere iste homo significat vnũ hominẽ per cõsignificationem: & cum propalatur hoc nomẽ vnum non erit differentia inter duas significationes: nisi qa in illo significatur vnum per consignificationẽ: vt hic p propalationẽ. Deinde duxit alia rationacinationẽ ad declarandũ q' vnũ significat de re dispolita suam naturã non rem additã illi: & d. & etiã substãtia cuiuslibet &c. i. & etiam apparet q' vnũ nõ dicitur de re additã naturæ dispositæ ex hoc qa substãtia cuiusq; rei est vna essentialiter: nõ per rem additam illi.

D

Quod ens si est vnũ per rem additã cõtra Auic.

Quoniã si res esset vnũ per aliquam rem additã suæ naturæ sicut credit Auicẽna: tũc nihil esset vnũ per se & per suam substantiã: sed per rem additam suæ substãtiæ. Et ista res quæ est vna si dicitur q' est vna per intentionẽ additã suæ essentiæ: quæretur etiam de illa re per quam sit vna: & per quid sit vna. si igitur sit vna per intẽtionẽ additã illi: reuertitur quæstio & procedetur in ꝯmnitũ. D. d. & ideo dicimus quod substãtia cuiusq; vnius cõmunis est esse eius. i. & ideo dicimus, q' substãtia cuiuslibet vnius per quam est vnũ est suum esse per quod est ens. D. d. manifestum est igitur q' formæ vnius sunt secundũ numerũ formarũ entis. i. declaratũ est igitur ex hoc sermone: q' formæ q̃t significat vnũ sunt scdm nũerũ formarũ & naturarũ quas significat ens. s. q' vtrũq; significat decem prædicamẽta. D. d. & vnius scitæ est cõsideratio &c. i. & manifestũ etiã q' vnius scitẽ tiæ est cõsideratio de oibus istis formis & de proprijs eis & cõsequentibus ipsas: & iam diximus prius q' rod vnius scientiæ est consideratio &c. id est quod ista scientia considerat de cõuenienti & de diuerso: & simili & dissimili & eodem & æquali & inæquali: & vniuersaliter de omnibus contrarijs considerat: & reducit ea ad prima cõtraria. Omnia enim contraria sunt consequẽtia ens secundum quod est ens: & consideratio istius scitæ est de primis causis in vnaquaq; istarum rerum.

Speculata sunt autẽ a nobis & in ꝯloga contrariorũ: & tot partes sunt phylosophiæ quot substantiæ: quare necessariũ est aliquã primam & habitam ipsis. statim enim existunt genera habentia ens & vnum: quapropter & scientia hæc sequunt. Et enim phylosophus vt mathematicus dictus. etenim hoc partes habet: & prima quædam & secunda est scientia & aliæ cõsequẽter in mathematicis.

E

Vni⁹ est opposita speculari.

Q̃m aũt vnius est opposita speculari: vni aũt opponitur pluralitas: negationẽ autẽ & priuationẽ vnius est speculari propter vtroq; modo speculari vnum: cuius negatio aut priuatio aut simplr dicta: qa nõ inest illi aut alicui generi: huic quidem ergo vni differentia adest: propter quod in negatione illius enim absentia negatio est in priuatione vero subiecta quædã sit natura de qua priuatio dicit. Vni aũt pluralitas opponit: quare & opposita dictis diuersumq; & dissimile & inæquale: & quæcumq; alia dicuntur autem secundũ eadẽ: aut secundum pluralitatem & vnũ est dictæ cognoscere scientiæ quorum vnũ quidẽ aliquid cõtrarietas est: differẽtia eñ quędam cõtrarietas est. differẽtia aũt diuersitas: quare q̃m vnũ multipliciter dicitur: & hæc multiplr quidẽ dicetur: attamen vnius omnia cognoscere est nõ alterius enim si multiplr sed si nec secundũ vnũ nec ad vnum rationes referantur alterius tunc. Q̃m vero omnia ad primũ referuntur: vt quæcumq; vnum dicũtur ad primum vnum: similiter dicendum est de eodem & de diuerso & contrarijs se habere: ergo diuisum quotiens dicuntur singulum sic reddendum est primum in singulis prædicamentis quomodo ad illud dicitur: hoc enim in habendo illud ille vero in faciendo. alia vero secundum aliquos dicentur tales modos. Palam ergo quod in dubitationibus dictum est: quia vnius est de his & de substantia sermonem habere: hoc autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

erat vnum eorum quæ in dubitationibus.

Et nos perscrutabimur de hac opininne cum distinguemus contraria: & diuisiões & partes philosophiæ sunt secundũ numerum substantiarum. Manifestũ est igitur quod istæ substantiæ habent vnam substanti ã priorem illis & altiorem omnib⁹ necessario: cuius prima genera sunt vnũ & ens: & ideo scientiæ consequunt hæc genera. Physicus enim assimilatur mathematico. scientia enim mathematica habet partes: & istarũ scientiarum mathematicarum hoc est primum: & hoc est secundũ: & similiter de alijs secundũ hunc modum: & cum vna scientia debet cõsiderare de substãtijs secundũ oppositionẽ æqualiter: & æquale oppositũ vni in situ est multitudo. Manifestum est qd vnius scientiæ est cõsideratio de negatione & priuatione: consideratio eñ de vtroq; est vna & vnius: aut erit negatio: aut erit priuatio quæ dicit simpliciter: quod nõ est hoc aut alicui generi. Inter igitur vnum & negationem est differentia: quia negatio est ablatio vnius, priuatio autẽ habet naturam subiectam sibi de qua dicitur. Cum igit opponatur in situ multitudo vni manifestũ est ꝙ opponet in loco diuersum & nõ dissimile & nõ æquale: & alia quæ dicunt hoc modo: aut modo multitudinis. Et cum scientiæ quã diximus est cognitio vnius & cõtrarietas est vnum istorum & vnum dicit multis modis: manifestum est quod hæc contraria dicuntur etiã de multis speciebus & vnius scientiæ est cognitio omnium sicut est cognitio vnius: quoniam si ista dicuntur de multis speciebus: tunc cognitio oim non est plurium scientiarum: sed cognitio eorum erit plurium scientiarum: cum nõ fuerit proprium eis sicut diximus aliquid vnum: & nõ dicentur de vno. Cum igitur attribuantur omnia vni primo quod est primum eorũ. Verbi gratia, ꝙ oia quæ dicunt vnum attribuuntur vni priori. & similiter dicim⁹ de illo quod dicit idẽ & diuersum & de contrarijs: oportet igit determinare primo secundũ quot modos dicitur vnũ quod ꝙ istorum & attributio eorũ suis principijs: & narrare quõ attribuunt eis oia ꝑdicamẽta. quoddã eñ dicit primũ: qa habet primũ quoquõ: & quoddã dicit primũ: qa agit aliqua actionẽ prima quo quomodo: & quoddã dicit primũ alio modo istorum modorũ. Manifestũ est igitur ꝙ oportet scire ista & declarare diffinitionẽ eorum & diffinitionẽ substãtiæ: & ista quæstio est vna earum de qb⁹ ꝑscrutati fuimus in capitulo quæstionum.

Et nos perscrutabimur & declarabimus qd cognitio omnis cõtrariorũ attribuitur huic scientiæ primæ cũ distinguimus secũdũ quot modos dicũtur cõtraria. D.d. & diuisiones philosophiæ &c. id est, & si diuisiones & partes scientiæ istius quæ dicitur prima philosophia sint secundũ numerũ specierũ substãtiæ, & substãtiæ sunt multæ: manifestũ est qd iste substãtiæ habẽt vnã substãtiã priorẽ & altiorẽ omnibus eorũ necessario. Deinde d. & prima genera eius sunt & vnum & ens, id est, & manifestũ est qd genera prima istius scientiæ sunt vnũ ens, & ideo cõsequũtur genera partiũ vnius scientiæ eorũ genera entiũ, id est, secundum numerũ eorũ erit & cõsequũtur partes scientiæ vnius earum partes entiũ quæ sunt in illa scientia, & ideo numerus partiũ istius scientiæ erit secundũ numerũ specierũ substantiarum. Deinde dixit philosophus enim assimilatur mathematico &c. id est, & dispositio in partibus philosophiæ primæ est sicut est dispositio partiũ mathematicarũ: quemadmodũ enim mathematicarũ quædã est pars prima. Verbi gratia, arithmetica & geometria, & quædã secunda. Verbi gratia aspectiua & musica. Ita est dispositio in partibus istius scientiæ. Pars enim prima eius cõsiderat de substãtijs abstractis scilicet nõ prima in doctrina: sed prima in esse. Secũda autẽ cõsiderat de substãtia sensibili, & hoc est secundum ineſſe, primũ autẽ in cognitione est substãtia sensibilis consideratio eñ de substãtia sensibili & accidentibus suis est prima in cognitione, consideratio autẽ in substãtia abstracta est postrema in cognitione, & prima in esse, & ideo dicitur scientia mataphysica. Et cum declaratur quod ista scientia cõsiderat de vno cui opponitur multitudo, & cõsideratio de oppositis est vnius scientiæ: incepit declarare hoc. Et dixit, & cũ vnius scientiæ est cõsideratio &c. id est, & cũ necesse est vt eadẽ scientia cõsideret de oppositis in substãtijs, & multitudo opponitur vni: manifestum est cum ista scientia cõsideret de vno: qd debet cõsiderare de multitudine. D.d. manifestũ est igitur &c. id est, necesse est] vt cõsideratio istius scientiæ sit in affirmatiuo & negatiuo: vt cõsideret etiã de vno & multitudine: quia vnũ aut signincat negationẽ multitudinis aut priuationem eius scilicet priuationẽ absolutã nõ priuationẽ quæ est] alicuius in aliqua hora, & nõ in alia, & in aliquo subiecto, & nõ in alio. D.d. inter igitur vnũ & negationẽ &c. id est, & diximus qd vnũ & multũ: aut opponũtur secũdũ negationẽ & affirmationem: aut secundũ habitũ & priuationẽ: quia differẽtia est inter priuationẽ & negationẽ. Negatio eñ est ablatio alicuius negati simpliciter, priuatio autẽ est ablatio eius a natura terminata, & cũ illa natura fuerit dispolita per priuationẽ erit illud in forma affirmationis, & hoc inẽdebat cũ dixit, de qua dicitur priuatio, & differẽtia inter generationẽ & priuationẽ declarata est in logica modus aũt secũdũ quẽ vnũ & multũ sunt opposita declarabitur in tractatu in quo loquũt de vno & multo de alijs cõtrarijs. D.d. cũ igitur fuerit oppositũ in situ vnũ multo manifestũ est &c. id est, & manifestũ est qd cũ oppositũ vnius est multũ qd idẽ opponitur diuerso, & simile opponitur dissimili, & æquale opponitur ad nõ æquale, & talia similia quæ opponũtur sibi hoc modo: aut modo vnius & multi. D.d. & cũ scientiæ quã diximus est cognitio &c. id est, manifestũ est igitur qd istius scientiæ est scire vnũ & hoc nomẽ vnũ dicitur de cõtrario secundum

4

Hic scientias mediãs enumerat inter mathematicas scientias, oppostũ videl, posi. 2. physi. text. cõ. 20. F

Metaphisica diuiditur in duas partes. Idẽ. 12. me. cõ. j. & 29.

Vide. 10. me. 1. cõ. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dū q̄ vnū dicitur cōtrariū, & vnū dicitur de multo: manifestū est q̄ hoc nomē cōtrariū dicitur de multis rebus. D.d. & vnius scięt̄iæ est cognitio omnium &c. id est, & necesse est propter omnia ista vt vnius scięt̄iæ sit cognitio omniū modorū cōtrariorū, & est ista scięt̄ia, est eius cognitio modorū vnius. D.d. quoniā si ista dicitur de multis rēnibus: tūc cognitio eorū nō erit multarū scientiarū, multa eīm quæ sunt multarū scięt̄iarū sunt multa quæ nō attribuūtur vni, ista autē quæ attribuūtur vni sunt vnius scięt̄iæ: sicut prius declarauimus. D.d. cum igitur attributio omniū cōtrariorū est primo q̄ est primū eorū. V.g. &c. id est, & cū omnia ista habēt primū cui attribuūtur, & fuit necesse in hac scięt̄ia scire primū in vnoquoq; p̄, & quomodo attribuuntur ei quæ cōtinētur in illo genere. V.g. q̄ necesse est scire vnū cui attribuūtur omnia quæ dicūtur vnū, & similiter est dispositio de cōtrarijs & de eodē & de diuerso, oportet igitur prescire secūdū quot modos istorum dicitur vnūquodq; eorū: deinde scire attributionē eorū ad sua principia, & hoc facit in tractatu quinto, in illo eīm tractatu posuit intentiones omniū nominū de quibus cōsiderat ista scięt̄ia. D.d. & narrare quomodo attribuūtur &c. id est, & narrādū est quid est primū in vnoquoq; genere istarū rerū, ista eīm inueniūtur plus quā in vno tractatu. V.g. quia vnū inuenitur in quāto & in quali & in substātia, & primo querendū est primū in prædicamēto substātiæ: deinde in vnoquoq; aliorū prædicamētorū. D.d. quoddā eīm dicitur primū q̄ habet primū &c. id est, & similiter oportet scire secūdū quot modos dicitur primū, quoddam enim dicitur primū: quia habet speciē specierū primi. & quoddā dicitur primū: nō quia habet aliquā speciē: specierū primi: sed quia habet aliquā actionē aut passionē primi, id est, aut agit aut recipit actionē alium actionū primi. D.d. manifestū est igitur q̄ oportet scire &c. id est, & cū ita sit: est manifestū q̄ oportet philosophū scire diffinitiones istarū rerū & diffinitiones substātiæ quæ est causa omniū istorū. D.d. & ista quæstio est vna earū &c. id est, & ista quæ hic declarauimus esse cōsiderāda in hac scientia est vna quæstionū difficilium de quibus perscrutati fuimus in tractatu præcedenti.

G

Philosophi est de omnibus posse speculari.

Et philosophi est de omnibus posse speculari: nā si nō philosophi quis erit qui inuestigabit: si idem Socrates & Socrates sedens: aut si vnum vni cōtrariūm: aut quid est contrarium: aut quotiens dicitur: similiter autem & de alijs talibus quoniā, ergo vnius inquātum est vnum, & entis inquātum est ens exēdē secundum se passiones sunt: sed non inquātum vnum aut lineę aut ignis: palā quia illius scięt̄iæ est, & quid sunt cognoscere & accidentia ipsis, & sic non peccant qui de ipsis intendebant qua si non philosophantes: sed quia primum est substantia de qua nihil audiunt: quare substantiæ omnio obliuiscuntur: quoniā sicut sunt & numeri & inquātū numerus propriæ passiones: vt imparitas: paritas: cōmensuratio: æqualitas: excedentia, & defectio, & hæc secundum se, & adinuicem insunt numeris. Similiter

Vni⁹ inquātum vnū. & entis in quā est ens exēdē sunt passiones.

Eiusdē scięt̄iæ est cōsiderare subiectū, & per se accidēt̄ia subiecti.

Circa idem genus versantur diuersa H ctica sophistica & philosophia.

militer autem & de solido, & immobili & mobili, & leui & graui: sunt alia propria: sic & enti inquantū est ens sunt quædā ppria, & ea sunt de quib⁹ est philosophi perscrutari veritati.

Signū autē dialectici nāq; & sophistæ eādē subinduūt figurā philosopho: quia sophistica apparēs solū est sophia & dialectici de omnibus disputāt: omnib⁹ autē ens cōmune est, disputant aūt de his: videlicet quia philosophiæ sunt ipsa, ppriamā circa idē genus versant & sophistica & dialectica cū philosophia: sed differt ab hac quidē modo potestatis: ab illa vero vitæ pro heresi. Est autē dialectica tentatiua de quibus philosophia est sciens & sophistica quidē visa: ens vero non.

Et oportet philosophū habere posse cōsiderādi in omnibus istis: quoniā si hoc nō est philosophi quis igitur debet perscrutari vel cōsiderare de sermone dicētis q̄ Sortes est sedens, & de sermone dicētis q̄ Sor. est stans, & si isti duo sermōes sunt idē, & si vnū est cōtrariū alteri: quid est cōtrariū & secundū quot modos dicit, & similiter de alijs similib⁹. Cū igit̄ ista & similia sint per se passiōes vnius solius, & passiones entis simplicis ter & nō sūt passiōes vni⁹ & entis secūdū q̄ sūt numerus: aut lineæ aut ignis: manifestū est q̄ scięt̄ia quę notificat vnū & ens debet scire quid sit vnū & ens, & quæ sunt accidentia quæ acciduūt eis perscrutātes igit̄ de talib⁹ rebus nō peccāt: quia nō perscrutant de reb⁹ philosophiæ: sed peccāt quia nō pscrutātur de substātijs istarū rerū quæ sunt priores. Quēadmodū eīm numerus secūdū q̄ numer⁹ habet accidēt̄ia ppria scilicet par & impar, & æquale & inæquale, & addēs & diminuēs, & ista sunt numeri per se sibi adinuicē, & similiter substātia mobilis & immobilis, & graue & nō graue habēt alia accidēt̄ia propria: sic & ens simpliciter habet accidēt̄ia propria de quibus philosophū oportet perscrutari. Et siguū eius est q̄ logici & sophistæ laborāt in hoc quod philosophus debet laborare. Scięt̄ia eīm sophistice est scięt̄ia deceptoria tantū. Logici autē loquuntur de omnibus rebus, & ens est scięt̄ia cōmunis omnibus. Et manifestum est quod isti loquūtur de istis rebus quæ sunt propriē philosophiæ. Scięt̄iæ eīm sophisticæ & logicæ reducūtur in vnum genus scilicet genus philosophiæ. Sed differt philosophia ab altera illarū modo virtutis, ab alia autē per cōsiderationē regiminis vitæ. Logicus enim scit illud quod scit philosophus. Sophista autē existimat scire & nescit in rei veritate.

5 Et oportet &c. Philosophus debet perscrutari de talibus istis quæstiõibus .s. quæ cõtingũt enti in eo qđ ens: qm̃ si philosophus nõ debet perscrutari de sermone dicẽtis. V.g. qđ Sortes est sedens aut stans vtrũ isti duo diuidãt falsum & verũ aut nõ. Quis igitur debet. Et similiter quis debet perscrutari de cõtrario: vtrũ habeat vnũ contrariũ aut plus, & quid est cõtrariũ, & secundũ quot modos dicitur cõtrarium: & similiter de alijs rebus quæ assimilãtur istis. Et intẽdebat quoniã cũ manifestũ est qđ iste quæstiões perscrutãdę sunt in aliqua arte, & est manifestũ qđ scięt̃iæ particulares nõ perscrutãtur de eis necesse est vt ista scięt̃ia vniuersalis perscrutetur de eis. D.d. cũ igitur ista sunt accidẽtia vnius &c. id est, & cũ iste quæstiones & sui similes sunt accidẽtia vnius in eo qđ est vnũ & accidẽtia entis in eo qđ est ens: nõ accidẽtia vnius in eo qđ est vnum aut numerus: aut linea: aut vnus ignis: neq; accidẽtia eius secundũ qđ est ens numerus: aut ens linea: aut ens ignis manifestũ est qđ scięt̃ia quæ debet declarare ens secundũ qđ est ens, & vnũ secundũ qđ vnũ debet scire quid est vnũ secundũ qđ est vnum, & quid est ens secundũ qđ est ens, & quæ sunt accidẽtia essentialia propria eis. D.d. perscrutãtes igitur &c. id est, qđ illi qui opinãtur qđ perscrutatio de istis rebus nõ est necessaria: nõ solũ peccãt quia dimittunt perscrutationẽ de rebus de quibus philosophus habet perscrutari sed & quia per hoc q; dimittunt perscrutationẽ de istis: dimittũt perscrutationẽ de alijs rebus quæ sunt principia omnis entiũ, & sic accidit eis vt nullũ ens sciãt qđ sit in rei veritate. Deinde dedit rationem super hoc, & d. quẽadmodum enim numerus secundũ qđ est numerus &c. id est, & etiã manifestũ est qđ quẽadmodum numerus secundũ qđ est numerus est habet accidentia propria de quibus considerat arithmeticus. V.g. parem & imparem, & addens & diminuens, & quædam istorũ accidentiũ sunt accidẽtia propria quibusdam, & similiter substantia mobilis habet accidentia propria: similiter substãtia immobilis, & substantia grauis & nõ grauis habẽt accidẽtia sibi propria: sic ens secundũ qđ est ens habet accidentia propria sibi. Deinde dicit, & ista accidentia sunt &c. id est, & de istis accidentibus quæ sunt entis secundum quod est ens debet philosophus perscrutari. Deinde dicit. Et signum eius est quoniam logici &c. id est, & signum eius quod philosophus debet perscrutari de ente & de suis accidentibus est: quoniam illi qui volunt assimilare se philosophis laborant in perscrutãdo de istis intentionibus sicut philosophus debet laborare, & hoc fuit ita quod isti etiam considerant de ente consideratione vniuersali. Deinde dicit scientia enim sophistica &c. id est, scientia autem sophistarum est scientia quæ existimatur esse scientia: sed non est sic. Logici autem lõquuntur de hijs omnibus de quibus sophista & philosophus, & commune est eis loqui de ente. Et cum d. quia isti conueniunt in subiecto dedit modum secundum quem differunt, & d. scientia enim sophistarum & logicorum &c. id est, genus enim istarum trium in quo cõsiderãt est vnũ & est ens simpliciter, sed philosophia vera differt a logica per modum scientiæ: philosophia enim considerat de ente consideratione demonstratiua, logica autem consideratione probabili. Sophista vero diuiditur ab eis per intentionem intentam in vita. Sophista enim intendit se videri philosophũ

Qui opinantur scięt̃iam istã non esse necessariam accidit eis: vt nullũ ens sciant in rei veritate.

Ex hoc patet ens habere proprias passiones.

Commune est logico sophistę & metaphisico loqui de ente.

Idẽ. 3. metą. cõ. pri. &. 2 philosophia vera differt a logica per

modũ scientiæ. Sophistra vero diuidit ab eis p̃ intẽtionẽ intentam in vita.

L. Oẽs principia dicũt cõtraria. Idem primo phy. t. com. 41.

Nõ est geometræ speculari quid cõtrariũ aut perfectum.

philosophũ vt acquirat gloriã: aut aliud gratiarũ humanarũ. philosophus ãũt tm̃ intẽdit scire verũ. D.d. Logicus scit illud qđ scit philosophus id est &c. d. q̃ philosophia & logica differũt modo scientiæ: quia logicus scit illud quod scit philosophus: sed vnus eorũ scit quod scit demonstratiue & alius probabiliter. Sophista autem nullam habet scięt̃iam: sed tantum facit existimari se esse scientem & non est.

Amplius autem cõtrariorum altera cõsemsitatio priuatio & oĩa referunt ad ens: & non ens: & ad vnũ: & pluritatẽ: vt stratus vnius & motus pluralitatis. Entia verò & substantiã confitentur ex cõtrarijs fere omnes cõponi. Oẽs enim principia dicunt cõtraria. hi nãq; par & impar: illi calidum & frigidum: alij autẽ finitũ & infinitum: alij amorẽ & odium. Oĩa verò & alia videtur reductiua ad vnum & pluralitatẽ. Sumatur enim ipsa reductio à nobis. principia verò ad omnia quæ ab alijs & in genera hic cadunt. Palam igitur & ex his quia vnius est scientiæ ens inquãtum ens speculari. Omnia nãq; aut contraria aut ex cõtrarijs. Principia verò cõtrariorum vnum & pluralitas. Hæc autẽ vnius scięt̃iæ: siue secundum vnum dicũtur siue nõ: vt forsan habet veritas. Attamẽ & si multipliciter dicũ vnum ad primũ: tñ alia dicuntur: & cõtraria similiter & propter hoc: & si nõ est ens aut vnum vniuersaliter: & inde in oĩbus aut separabile vt forsan nõ est: sed hoc quidem ad vnũ illa verò in eo quod consequuntur. Et ideo nõ est geometræ speculari quid contrariũ aut perfectum: aut vnum: aut ens: aut idẽ: aut diuersum: nisi ex suppositione. Quod quidem igitur vnius scięt̃iæ est ens inquãtum ens speculari: & quæ insunt ei inquantum est ens: manifestum. Et quia nõ solum substantiarũ: sed & existẽtium eadẽ est theorica: & de dictis: & de priore & posteriore: & de genere: & de specie: & toto: & parte: & alijs talibus.

Et etiam quia priuatio est vna diuisionum cõtrariorum: & omnium quæ attribuuntur enti: & non enti: & vni & multo: sicut quies attribuitur vni: & motus multo. Et oẽs concedunt quod entia & substantia cõponuntur ex cõtrarijs: & omnes loquẽtes dicũt & principia sunt cõtraria. Quorum quidã dicunt principiã sunt par & impar: & quidã calidum & frigidum: & quidã finitũ & infinitũ: & quidã litẽ & amicitiã. Et in hoc apparet qđ oĩa ista & alia attribuunt vni & multo. Et ideo scisdũ est cui attribuunt istæ: principiorũ autẽ aliorũ ab istis ista sunt quasi genera. Et manifestum est ex his quod vni⁹ scięt̃iæ est cõsideratio de ente. Oĩa eñ aut sunt contraria: aut ex contrarijs, & principia contrariorũ sunt vnũ & multũ: & vnius scientiæ

est

est cõsideratio de istis: & si dicũt de vno: & si nõ dicunt: & vt qd iste sermo cõuenit veritati. Sed si vnũ dr multis modis: tũc oẽs modi ei⁹ attribuunt vni prio: sicut alia cõtraria attribuunt primo: cp iste sermo est possibilis. Et si ens & vnũ nõ fuerit idẽ vt prædicabile de oĩb⁹ etiã: & si nõ differũt ab alijs: vt cp nõ est sic sed quædã attribuunt vni & quædã ei qd cõsequit vnũ. Et ideo geometer nõ habet dicere qd est cõtrariũ: & qd est vnũ: & qd perfectũ. & idẽ & diuersum: nisi secundũ modũ arrocenix. Manifestũ est igit cp vna scia habet cõsiderationẽ de ente simpliciter & cp ista scientia habet cõsiderare nõ de substãtijs tantũ: sed de his quæ sunt substãtiarum etiã s. prædictis & ante & post: & genere & forma & vniuersali & particulari: & alijs similib⁹.

6 M Priuatio est nõ ens. vide primo phy. com. 79. Oĩne indiuisibile est immobile: & omne mobile est corp⁹. Idẽ. 6. phy. 32. Documentum. Corpus qntum nec est contrarium nec cõpositũ ex cõtrarijs. Idẽ primo cæ. 10. Et in lib. de substãtia orbis fere per totum. Documentum.

Et qa priuatio &c. i. & oportet etiã philosophũ cõsiderare de priatiõe & de modis ei⁹. Priuatio eĩ est vna diuisionũ oppositorũ: & determinatũ est cp ista scientia cõsiderat de oppositis: & etiã ista scientia cõsiderat de oĩbus rebus: & oĩa aut sunt ens: aut non ens: & priuatio est non ens.

Et intendebat declarare cp hæ duæ differẽtiæ sunt vtiores rerũ opinabiliũ sicut vnũ & multũ rerũ entiũ: & d. sicut quies attribuit vni: & intẽdebat cp oĩ indiuisibile est immobile: & omne mobile est corp⁹: & omne diuisibile habet multitudinẽ. D. d. & oĩa dicũt cp entia &c. i. & oẽs cõueniũt in hoc cp principia sunt cõtraria: licet qdã dicũt qd sunt par & impar. D. d. & hoc apparet &c. i. & apparet de istis cp omnibus istis cõmunia sunt vnũ & multũ. & ideo sciendũ est a philosopho principia cõtraria quib⁹ attribuunt oĩa cõtraria. D. d. principiorũ autem aliorũ &c. i. principiorũ aũt quæ sunt sub istis principijs ista principia sunt quasi genera. D. d. & manifestũ est de istis cp vna scientia &c. i. & manifestũ est cũ ista scientia cõsiderat de cõtrarijs quod habet considerare de ente in eo quod est ens. Entia enim aut sunt contraria aut cõposita ex cõtrarijs. & caput huius contrarietatis est vnũ & multũ. Et ista diuisio est secundũ probabilitatẽ. & si nõ secundũ necessitatẽ. Corpus enim quintũ nec est cõtrariũ nec ex cõtrario: & sic apparet eõuersa. cp qui cõsiderat de ente debet considerare de contrarijs. D. d. & vna scia habet cõsiderare &c. i. & vna scia habet cõsiderare de vno & ente si dicant de vno aut pluribus. Et vt cp iste sermo cõueniat veritati. s. cp ens & vnũ dr multis modis. sed & si dicant multis modis attribuitur tñ alicui prio in eis: sicut alia contraria attribuunt alicui primo in eis.

Et t. d. hoc: quia si nõ essent attributa alicui vni nõ cõsideraret de vna ars. & d. hãc quæstionẽ propter errorẽ dicẽtis ens esse vnũ. D. d. & iste sermo est polys &c. i. cp dicere vnũ significare multũ est posse & ens & vnũ nõ significã nisi vnã intentionẽ vlem in oĩbus reb⁹ dr. s. vna nocentaq etiã fuerit diuersum ab omnib⁹ rebus. Et t. d. hoc. quia ista duo modi sunt impossibile: & ideo dixit videtur eĩ cp nõ ens. s. quod vnũ nõ est hmõi. s. cp significet vnã intentionẽ in omnib⁹ rebus: neq etiã intẽtio diuersa in omnibus rebus. D. d. sed quædã attribuuntur &c. id est & verũ est quod quædã de quib⁹ vnũ dicit attribuuntur primo vni: & quæda vni cõsequẽti primũ: & quædã vni cõsequẽti secundũ: & sic de alijs. D. d. & ideo geometra &c. i. & ideo geometra non habet declarare qd est cõtrariũ: & pfectũ & vnũ: & idẽ: & diuersum: nisi declararet cp aliqd istorũ est negatũ ab aliquo: aut affirmatũ cũ alio. s. secundũ quod appropinquat illud in quo considerat. Deinde dicit: manifestũ est igit cp vna scientia habet &c. i. manifestũ est igitur ex istis reb⁹ pdictis cp vna scientia: & est ista debet considerare de ente: secundũ cp est ens & de accidẽtibus eius: & est etiã manifestũ ex pdictis cp ista scientia habet considerare non tantũ in substantijs: sed in eis quæ accidũt substãtiæ secundũ quod est substantia. V. g. de eis quæ iam numerata sunt & de ente & post: & de genere & forma & de toto & parte. Omnia enim ista sunt accidentia essentialia enti secundum quod est ens. sed quædam sunt opinabilia: & quædam entia.

N Vtrũ eadem scientia cõsideret de oĩbus principijs.

CAP. III.

Dicendũ autẽ vtrũ vnius scientiæ: aut diuersæ: de vocatis in mathematicis dignitatibus & de substãtia. Palã aũt qa vnius est: & ei⁹ quæ est philosophi: quæ de his pscrutatio. Oĩb⁹ eĩm insunt existẽtibus sed non generi alicui separatim ab alijs: & vtunt oẽs: qa entis sunt inquãtũ est ens. vnũ quodq; autẽ genus ens. Intantũ verõ vtunt inquãtũ eis sufficies est: hoc autẽ est quãtũ cõtinet genus de quo demõstrationes ferunt. Quare qm manifestũ quod inquarum sunt entia insunt oĩbus: hoc eĩm est eis cõmune de ente inquantũ est ens cognoscentis: & de eis est speculatio. Vnde nullus particulariter intendentiũ nititur dicere de eis aliqd: si vera aut nõ: nec geometer: nec arithmeticus: nisi physicorum quidã merito faciẽtes hoc. Soli nãq putant de tota natura intẽdere & de ente: sed qm adhuc physico aliquis est superior. vnũ eĩm aliquod genus entis est natura. vniuersalis sane & circa primam substantiã theorizantes: & de his vtiq; perscrutari habebunt. Est autẽ sophia quædã physica: sed nõ prima. Quæredum est igit vtrũ vna scientia habet cõsiderare de vniuersalib⁹ qb⁹ vtunt scientiæ mathematicæ: & cõsiderat de substãtijs: aut scientia de primis ppositionib⁹ est alia à scientia substantiarum. Manifestũ est igit quod cõsideratio de istis est vnius scientiæ, scilicet scientiæ philosophiæ. Ista eĩm sunt oĩm entium: & nõ sunt vnius generis proprij: & oẽs scientiæ vtunt istis: qa sunt entis simpliciter: & genus cuiuslibet istorũ est ens: & scientiæ vtunt istis secundũ quãtitatẽ sufficientẽ: & ista quãtitas est secundũ modũ eorũ quæ cõtinent sub genere qd volũt demõstrare. Manifestũ est igit quod istæ dignitates vniuersales sunt oĩm scientiarum vniuersaliter: & ens cõicat istis, scilicet quod illud qd notificat ens simpliciter notificat ista etiã. Cognitio enim eorũ est vna

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ideo nullus cõsiderantium de particularibus intromittit se ad dicendum eis aliquid: neq; verecunde, neq; nouerce, neq; geometer: neq; aspectiuus, sed quidam naturales dixerunt in hoc alio quid: quia isti soli existimant se perscrutari de cognitione vniuersalis naturæ & entis. Sed tamen alia scientia est magis alia naturali scientia. Natura enim est vnum genus generum entis. Et considerandum est de istis ab eis qui perscrutantur de cognitione totius & de prima substantiarum. Scientia enim naturalis est vnius modorum scientiarũ: sed nõ est prima scientia.

7 CVm declarauit q̃d ista scientia cõsiderat de ente & omnibus attributis ei: vult perscrutari etiã vtrum ista scientia habeat cõsiderare de primis propositionibus vniuersalibus quæ sunt principia omnis demõstrationis: & si habet quomodo vtitur in eis & quibus propositionibus & est vna quæstionum prædictarũ in tractatu precedenti. Et d. & quærendũ est vtrum &c. i. & oportet perscrutari physicum vtrum vna scientia habeat considerare de principiis vniuersalibus omnibus scientijs speculatiuis: & considerare de substantijs & sic erit ista scientia considerans de hoc sicut cõsiderat de substantia: aut scientia quæ cõsiderat de principijs cognitionis vniuersalis est alia a scientia quæ cõsiderat de principijs substãtiæ. D. d. manifestũ est ideo cõsiderandũ est de istis &c. Et intẽdit q̃ primã substãtiã primum principiũ substantarum. & est deus, & scientia naturalis non est ista scientia, quia non cõsiderat de primo ente. Primum autem hic est illud quod est prius, & nobilitate & causalitate.

Primo posteriorũ text. com. 24.

Quicũq; vero conãtur dicentiũ quidem de veritate oportet mũ recipere, ppter ignorantiã analecticorũ hoc faciunt, oportet eñ de his præscientes venire, sed nõ audientes quærere, quod igitur philosophi, & de omni substãtia speculantis. inquantũ congruit, & de oĩbus syllogisticis principijs est perscrutari passiã. Cõgruit aũt maxime cognoscentẽ circa vnũquodq; genus habere dicere firmissima rei principia, quare & de entibus inquantũ sunt entia omniũ firmissima. Est aũt hic philosophus ipse. Firmissimũ aũt principiũ omniũ est circa quod impossibile est mentiri, notissimũ eñ esse tale est necesse. Nam circa ea quæ ignorãt decipiunt oẽs, & nõ cõditionabile. Quod eñ necessariũ habere quodcũq; entiũ intelligẽtẽ, hoc vero nõ conditione. Quod aũt cognoscere est necessariũ quẽcũq; cognoscẽtẽ & venire ad habẽtẽ est necesse. Quod quidẽ igit tale principiũ eium est firmissimũ palã. Quod vero sit illud post dicamus.

O Firmissimũ est principiũ circa qd̃ impossibile ẽ mentiri.

Quidã autem loquentes intromittunt se ad declarandum veritatem, & quomodo scienda est veritas, sed nõ possunt hoc quia nesciunt analectica. oportet enim adiscentem verum primo scire ista, & non quærere ea, cum quæretur ab eo de eis. Manifestum est igitur ex istis principijs quod philosophus debet considerare de rebus quæ sunt magis altæ omnibus substantijs in rei veritate, & debet perscrutari de principijs syllogismi, & qui habet cognitionẽ alicuius generis debet posse narrare quæ sunt principia illius ghis permanentia in rei veritate, & ideo oportet illũ qui habet cognitionẽ entium simpliciter vt possit narrare quæ sunt principia eorũ in rei veritate. Philosophus autẽ habet cognitionẽ entiũ simplr, & ipse põt narrare principia vera. Et verũ principium quod est magis permanẽs quam alia

entis principiorũ cognitio. D. d. & ideo nullus intromittit se &c. i. & qa scia istorũ est vtis nullus loquẽtiũ in scientijs particularib⁹ intromittit se ad loquẽdũ de eis, sed eñ quidã naturales locuti sunt de istis. Existimãs eñ q̃ sua scientia est vtis quæ debet considerare de ente secũdũ q̃ est ens, & causa huius existimatiõis est. s. q̃ nullũ est ens niũ natura le. D. d. sed cũ aliqua scia fuerit magis alta. i. sed cum declaratum est q̃ alia scia est magis alta & magis cõis scia naturali, & illa debet cõsiderare de ente abstracto & de entib⁹ abstractis, qũ scientia naturalis nõ cõsideraret niũ in qbusdã gnib⁹ entiũ. s. mobilib⁹. Necesse est vt ista scia perscrutẽ de istis principijs & ppositionib⁹. & hoc intẽdebat cũ. d. & ideo cõsiderãdũ est de istis &c. Et intẽdit q̃ primã substãtiã primum principiũ substantarum. & est deus, & scientia naturalis non est ista scientia, quia non cõsiderat de primo ente. Primum autem hic est illud quod est prius, & nobilitate & causalitate.

Naturalis nõ considerat de primo ente q̃ quo intelligẽdũ lit. Vide. s. phy. cõ. vlt. & 2. ph. 20.

principia est illud in quo deceptio non est possibilis. necesse est enim vt istud principium sit valde manifestum & notū. Homines enim non decipiuntur nisi in eo quod nesciunt, & oportet illum qui habet cognitionem alicuius entis scire primum veritatem sine anaron. hoc enim primum non habet anaron, sed de necessitate oportet concedere illud illum qui habet cognitionē entis. hoc eñ necessariū est ei. Manifestū est igit quod primum in rei veritate permanēs magis quā alia principia est quod narrauimus, & paulo post narrabimus quod est primū.

Cum declarauit p̄ ista scīētia habet cōsiderare de principijs cognitionis, vult declarare modū cognitionis qui est possibilis principijs & modum qui est impossibilis. Et d. quidam autem loquentes &c. id est, quidam autem loquentes in scientijs speculatiuis volunt demōstrare primas propositiones: & isti sunt quos dixit & in posteriorib⁹, quibus cōtingit, aut circulo, aut demonstrationē ꝓcedere in infinitū.

Primo posteriorum tex. cō. 6.

D. d. & q̄o scienda est veritas. i. quærebant quib⁹ ꝓpositionibus & quib⁹ principijs oportet scire verū existens in primis ꝓpositionibus, et hoc nō possimt, quia nō inuenīt ꝓpositiones manifestiores primis, & etiā quia cōtingit eis, aut circulo, aut demonstrationē procedere in infinitū. Et causa erroris eorum fuit quia nesciunt quod dictum est in analecticis de disputationibus primarum propositionum, & differentia istius quod est notū per se, & illius quod est notū per aliud. D. d. modū qui scīdus est ab addiscētē veritatē de istis principijs, &. d. sed oportet addiscētē &c. d. sed quærēs veritatē de istis principijs debet reire modos eorū, & in quo differūt ab alijs, & hoc erit cum fuerit parata & nota apud ipsum cū quæstus fuerit de eis, & nō fuit indigens quærere ea. Deinde incepit dicere q̄ philosoph⁹ debet cōsiderare de istis, &. d. manifestum est igitur ex istis &c. i. manifestum est q̄ quēadmodū philosophus debet cōsiderare de prima substātia quæ est altior oībus substātijs, sic habet etiā cōsiderare de rebus quæ sunt magis verę quā altę & magis altę. s. de principijs syllogismi. Syllogismus enim est vnum entiū de quibus cōsiderat philosophus, & philosophus debet cōsiderare, de principijs entiū. D. incepit declarare hoc alio modo, & d. & oportet illū qui habet cognitionē &c. i. et quēadmodū oportet habēte cognitionē alicuius generis vt habeat posse ad scīendum principia cognitionis in illo genere, & ordines eorum in cognitione, sic oportet cōsiderātē in ente secūdū q̄ est ens habere posse ad scīendū principia cognitionis in eo q̄ est cognitio nō principia alicuius cognitiōis. D. & primū i rei veritate q̄ est &c. i. & oportet scire primū ex istis principijs quod est magis manifestū oībus, & illud primū est in quo est impossibile decipi aut errare. Et hoc q̄ dixit manifestū est. quēadmodū oportet philosophū attribuere quodlibet genus generum entiū alicui post in illo gñe. & scire quid est illud primū, ita oportet ipsum cū cōsiderauerit de primis propositionibus attribuere omnia quæ sunt in illo genere alicui primo in eis, & scire quid est illud primū q̄ est causa &

Idē. 1. met. cō. primo.

dei in omnibus. D. d. necesse est enim vt illud primū &c. i. & deside-

rimus primum in cognitiōe quod est illud in quo impossibile est decipi, quia necesse est vt illud primū sit valde manifestum & clarū nobis magis quā alia, & quod est tale impossibile est vt aliquis decipiatur in eo. Omnes eñ homines nō decipiunt nisi in eo quod nesciūt, aut in eo cuius cognitio nō est valde manifesta. D. d. & oportet habentem cognitionem &c. i. & oportet illū qui scit primum scire verum, quia non habet contradictorium, contradictorium enim primi est falsum. D. d. sed necesse est concedere &c. i. quia ex eo acquirit cognitio entium, & vniuersaliter omnis habens scientiam aut fingens se habere, necesse est ei concedere hoc principium esse. D. d. manifestum est igitur quod primum verum &c. i. & cum hoc declaratū est, manifestū est quod primū verū quod est magis verū oīb⁹ aliis debet dispōni secūdū q̄ dixim⁹ s. q̄ sit impossē vt declaret per aliud, & vt sit manifestū, maxime ita q̄ nulla deceptio accidat in eo, & post declarabit q̄ principium est tale.

P Homes non decipiuntur nisi in eo q̄ nesciunt aut in eo, cuius cognitio nō est valde manifesta.

Idē eñ simul esse, & nō inesse eidem, & secūdū idē impossē & quæcūq; alia determinaremus vtique sicut determinata ad logicas difficultates, hoc aūt omnū firmissimū est principioꝝ. Hæc eñ dicta determinationē. Impossibile namque quecū que idē existimare esse & non esse, quēadmodū quidē quidam putāt dicere heraclitū. Nō eñ est necesse quæ aliquis dicit, hoc existimare. Si vero non cōtingit simul inesse eidē cōtraria. Determinata sint autem a nobis & huic propositioni cōsueta, cōtraria vero est opinio opinioni quæ contradictionis. Palā, quia impossibile simul existimare eūdem esse & nō esse eidē simul eñ habebit cōtrarias opiniones qui de hoc est mentitus. Quas propter omnes demōstrātes in hāc reducūt vltimā opinionē. Natura nāq; principium & aliarum dignitatū hæc omnium.

Q. Non est necesse quę aliq̄ dicit hoc existimare.

CAPVT IIII.

SVnt aūt quidam qui vt diximus dicebāt cōtingere idē esse & nō esse & existimare ita. Vtunt nūc rōne hac multi eorū qui de natura. Nos autē nūc accipimus quasi impossibile existēte simul esse & non esse. Et ꝓpter hoc ostendimus qa firmissimū id principioꝝ omniū est. Volūt aūt & hoc demōstrare quidam ꝓpter ineruditionem. Est eñ ineruditio non cognoscere, quo rū oportet quærere demōstrationem, & quorū nō oportet. Totaliter quidē eñ omniū esse demonstrationē est impossē, nā nō in infinitū procederet vt nec ita foret demō, si vero quorundā nō oportet quærere demōnē, quod volūt magis esse tale principiū nō habent dicere, est aūt demōstrare elenchice & de hoc, qa ia impossē si solū aliquid dicit qui dubitat, si vero nihil dicit o est quærere rōnem ad nullā habentē rōnem, inquātū nō ha-

R Ineruditio est non cognoscere q̄rā oportet q̄rere demōnē: et quorū nō oportet.

bet rationem similis enim plante talis inquantum talis iam est. Elenchice autem demonstrare vtique videbitur parum differre & demonstrare, quia demonstrans quidē quod in principio, sed nec tali existēte causa elenchus vtiq; erit & nō demō.

Sed oportet nos distinguere primo quod impossibile est vt vnum sit in duobus insimul, & omni modo, & alia similia istis quæ erūt distincta à nostra indigentia in quæstionib⁹ logicis difficilibus. Hoc igitur est primū magis firmū quam omnia principia. in eo ēm est distinctio dicta. Nullus ēm hominum posset existimare cp affirmatio & negatio sunt idē, sicut quidā existimāt cp Heraclitus dicebat. hoc ēm nō esse necesse cp illud quod aliqs dicit existimet esse verū necessario. Quoniā si hoc esset pose, pose esset vt cōtraria essent in eodē, & ideo oportet nos primo distinguere in' hac ,ppone etiā cp assueti sumus distinguere, qm̄ si cōtradictoria opponunt sibi adinuicē, manifestum est cp impose est vt aliqs existimet vt affirmatio & negatio sint insimul, cōtingit ēm peccantibus hoc peccato opinari, qa cōtrarietas est simul, et ideo oēs qui vtunt hac demone puniunt ad hāc dignitatē pervltimā. Ista ēm dignitas prior est oībus dignitatibus vltibus cōmunibus. quidā ēm sicut diximus fingūt possibile esse existimare cp affirmatio & negatio sint simul, & idē, sicut narrauimus, & dīt hoc multi naturales. Nos aūt iam diximus cp impossibile est vt affirmatio & negatio sint simul, & ideo declarauimus quod hoc principiū est firmissimū omniū principiorū, & quidā laborāt ad declarandū hoc primū per demonstrationē propter suā ignorantiam & paucitatem suæ instructionis. Est enim male instructus qui nescit in quibus oportet quęrere demōstrationē, & in quib⁹ nō oportet, impossibile ēm est vt demōstratio sit in oīb⁹ reb⁹ vniuersaliter qm̄ si hoc esset pose, tūc res essent infinitæ, & secūdum hūc modū non erit demō etiam. Neq; si ex rebus esset aliquid in quo non oportet quærere demonstrationē, neq; pōt aliqs dicere cp aliud principiū est sicut istud principiū, sed neque aliud prius eo & possibile est vt aliquis accipiat demonstrationē secundū modū erroris cp hoc est impose si aliquis dicat a quo quæritē in hoc. Si aūt nihil dicit rectū est deridere illū qnarentē sermonē a quo nullū sermonē habet. Qm̄ q est talis, sibi est plātis in hac d ispone secūdum quā est. Et si inxerit cp differētia est inter demonstrationē secūdū hūc modum erroris, & demōstrationem

simplicem.

simplicem. Quia ille qui inducit demōstrationem: si existimauerit quod inducit eam ex primo noto: causa est aliud: hoc erit error: & nō erit demonstratio. Et omnia ista sunt concessio: qđ sermo aut affirmat aliquid, aut negat aliquid.

9

CVm dispossit primū qđ est manifestius omnibus dispositionib⁹ suis propriis secūdū cp est primū cognitione: incæpit notificare quid est hoc primū. Et d. sed oportet nos &c. i. & cū declarātā est cp physicophus debet considerare in principijs cogniti onis: manifestū est cp primo debet distinguere primū cp si homo nō cōcesserit impose est physicophari: & est qđ impose est vt duo opposita sint insimul: & eodē modo alia principia similia istī in cognitione. V. g. cp dictiones habēt significationes determinatas: & cp diffinitiones sunt necessariæ. D. d. hoc igitur est primum quod est magis firmū omnib⁹ principijs &c. i. & principiū dicens cp duo opposita nō cōgregantur simul in eadem re & eodē mō est primū & manifestius oībus principijs. Illud ēm contingit dispositionibus quibus primū dispōnitur. Et ēm manifestius omni propositione: & nullus decipitur in ea: & nulla demonstratio est demonstratio nisi concedendo istā propositionē. D. d. nullus ēm hominū &c. i. & dixit cp illud primum est illud primum quod posuimus: qa impose est vt aliqs decipiatur in hoc primo. s. cp affirmatio & negatio sunt idē: vt dicitur cp Heraclitus opinabatur hoc. D. d. nō ēm est necesse &c. i. & sermo istius hominis non est verus. Non ēm oē qđ existimatur & dicitur debet esse verum: adeo cp homines credātur in duobus in vtroq; cōtradictorio. Deinde d. quoniā si hoc fuerit sic &c. i. qm̄ quādo aliquis existimauerit aliqd esse: & alius existimauerit illud non esse & vtrūq; fuerit verum: tunc negatio & affirmatio erunt simul in eodem. Deinde d. & ideo oportet nos distinguere primo &c. i. & ideo oportet dicere in defendendo hanc propositionem illud quod assueti sumus dicere: quoniam manifestū est per se cp affirmatio & negatio nō cōgregantur insimul. D. d. contingit peccanti &c. i. contingit igitur dicenti hoc opinari cp duo contraria existant simul in eodē actu. V. g. cp idē est calidum & frigidum simul: & ens non ens: qđ est impossibile. D. d. & ideo omnes qui vtunt demōstratione &c. i. & testat huic opinioni hic cp oēs qui vtuntur demōstratione: & vniuersaliter sylloo positione hāc dignitatē. s. contradictoriæ nō congregantur: & ideo ista dignitas est prior oībus dignitatibus: & cōis naturaliter oībus. impose ēm est vt disputatio aut ratiocinatio fiat sine illa. D. d. & quidā sicut diximus &c. i. & sicut diximus quidam existimāt cp idē est negatio: & affirmatio & negatio: & ideo declarauit cp hoc principiū est firmius oībus principijs. s. cp si isti nō negarēt: hoc principiū nō loquerent de eo sed qa destruēs hoc principiū destruit philosophiā: oportet solicitari: in defendēdo ipm: & qa hoc nō pōt demōstrari sed tm̄ homo vtī in defensione ei⁹ sermonib⁹ veris: & valde ,phabilib⁹: ǫs nullus pōt negare: & q dā errāt i hoc & existimāt ipm posse demōstrare: & d. & qdā laborāt & c. i. & qdā existimant pose esse demōstrare hāc ,ppositionē dicentē qđ duo cōtraria nō cōgregant: & hoc cōtingit eis quia nō fuerūt instructi per dialecticā: & qa ignorāt differentiā inter ea quæ indigent demonstratio.

Sine primo principio impossibile est physicophari.

stratione:& inter ea quæ non indigent demõstratione. D.d. impoſſe
eſt &c.i.&.d.q̃ impoſsibile eſt hoc principiũ demõſtrari:qm̃ ſi hoc prin
cipium quod eſt manifeſtiſsimũ omniũ principiorũ fuerit demõſtrabi
leeſſe eſt vt omnia vniuerſaliter habeant demonſtrationem. Et ſi prin
cipia demõſtrationis habeãt demonſtrationẽ: & omnis demonſtratio
fiat ex principijs:neceſſe eſt vt eoꝝ demõſtratio habeat demõſtrationẽ:
& vt procedat hoc in infinitũ:& ſic nulla demõſtratio erit: & ideo di
xit:& ſecũdum hunc modũ nõ erit demõſtratio.i.ſecũdũ proceſſum in infi
nitũ. D.d.ſi aũt ſunt aliqua de quibus oportet quærere &c.i. ſi aũt
poſuerimus qd̃ q̃dã ſunt de qbus ſit demõſtratio:& q̃dã de quibus im
poſsibile eſt vt fiat demonſtõ:impoſsibile eſt vt aliquis inducat demõ
ſtrationẽ q̃ hoc principiũ eſt verũ niſi ſit demõſtratio errãs ſi ille qui
hoc dicit dicat aliqd.i.aliq̃ intelligibile. Et.d. hoc:qa cũ dixit aliq̃
intelligibile ponit hoc fundamẽtũ.ſ.q̃ duo oppoſita nõ cõgreganẽ inũ
mul. D.d.& finxerũt &c.& dicit hoc:qa qui nõ cõcedit hoc funda
mẽtũ nõ poteſt dare fundamẽtũ verũ neq; errãs.q eñ intelligit demon
ſtrationẽ errantẽ tantũ errat in hoc quia accipit hoc qd̃ nõ eſt cauſa.q̃
cauſa:& ideo negãs hoc fundamẽtũ nõ poteſt facere demonſtrationem
neq; modo erroris:& cum ita ſit:tũc inter iſtas duas demõſtrationes nõ
eſt differentia in hoc:quod aliquis finget eſſe poſsibile demonſtra
tionẽ fieri de hoc fundamento ſecũdum modum erroris: quoniam cum
duo oppoſita fuerint vera:nullus erit omnino demonſtrator.

Nõ vnũ ſi
gnificare:ni
hil ſignifica
re eſt hic ſu
mi ſolet qd̃
nõ cõtingit
intelligere
duo vt duo.
& ex hic ẽt
ſumit q̃ ſi
gnificare ſe
quatur intel
ligere.Idem
7.met.t.cõ.
54.

Principium vero ad omnia talia nõ velle aut eſſe aliqd dice
re aut nõ eſſe. Hoc enim forſan vtiq; quis opinabitur qd̃ a prin
cipio petere:ſed ſignificare quidẽ & aliquid & ipſi & alij. Hoc
enim neceſſe eſt ſi dicat aliquid:ſi enim nõ cũ tali nõ vtiq; erit
ſermo:nec ipſi ad ſeipſum:nec ad alium. Si quis aũt hoc dede
rit erit demõ.Iã ẽm erit aliqd diffinitũ:ſed tñ nõ demõſtrans:
ſed ſuſtinens. Interimẽs enim rationẽ ſuſtinet rationẽ. Primũ
qdẽ igit̃ manifeſtũ q̃ hoc idẽ verũ eſt qd̃ ſignificat nomẽ eſſe:
aut nõ eſſe:q̃re nõ vtiq; oẽ ſic & nõ ſic habebit. Ampliꝰ ſi hõ
ſignificat vnũ ſit hoc animal bipes. Dico aũt ſignificare hoc:ſi
hoc eſt homo:ſi ſit aliqd homo:hoc eſt hominẽ eſſe. Nil aũt dif
fert nec ſi plura quis dicat ſignificare:ſolũ aũt diffinita. Ponetur
enim vtiq; ſingulis rationibꝰ alterũ nomen. Dico aũt vt ſi nõ
dicat hominẽ vnũ ſignificare:ſed multa: quorũ vnius quidem
vna ratio animal bipes. Sunt aũt & aliæ plures ſed diffinitæ nu
mero. Ponetur enim propriũ nomẽ ſecundũ vnãquãq; ratio
nẽ:ſi aũt nõ ponat:ſed infinita ſignificare dicat:palã qa nõ vtiq
que erit ratio. Nam nõ vnum ſignificare nihil ſignificare eſt.
Non ſignificantibus autem nominbus auferetur adinuicem
diſputare: ſecundum veritatem autem & ad ſeipſum. Nihil
enim contingit intelligere nihil intelligentem vnum. Si au
tem

tem contingit ponatur huic rei nomen vnum.

Primũ igitur omniũ iſtorũ eſt concedere quod ſermo aut
negat aliquid aut affirmat aliquid:et dignũ eſt opinari qd̃libet
hoc eſſe primũ ſolũ manifeſtũ. Et neceſſe eſt vt ſermo loquẽtis
ſit ſignũ de aliquo apud ipſum:& apud alium:ſi aliquid dicit.
Quoniã ſi hoc non fuerit nõ poterit diſputare:neq; ſecum:nec
que cũ alio. Si igitur aliquis conceſſerit hoc erit demonſtratio.
concedet enim aliquid eſſe terminatum finitũ:& cauſa eſſendi
hoc eſt inducens demonſtratione. Immo ille cui contingit con
cedere quia negat loquelam:& contingit ei cõcedere loquelã.
Manifeſtum eſt igitur primo quod iſte ſermo eſt verus: nomẽ
enim eſt ſignum ad affirmãdum aliquid aut negandum:& ſi
ita ſit:affirmatio alicuius & negatio nõ eſt ſimul. Et etiã ſi hoc
nomen homo ſignificat vnũ:ſit illud vnũ animal bipedale:&
dico quod hoc nomen vnum ſignificat hanc vnam intentio
nẽſi dicitur hoc eſſe hominem ſecundum qd̃ eſt homo in rei
veritate. & ſi aliquis dixerit qd̃ nomẽ ſignificat multa. ſed illa
ſunt terminata:nõ erit dria ſter ſermonẽ eiꝰ:& inter primũ ſer
monẽ. Impoſſe eñ eſt ponere multa noſa de vnaquaq; rerũ no
mẽ cõueniẽs diffinitiõi rei. V.g. ſi aliqs dixerit q̃ hoc nomẽ ho
mo nõ ſignificat vnũ ſed multa:& qd̃ vnũ quodq; illorũ mul
torũ habet diffinitionẽ & habet rationem dicentẽ: animal bi
pes:& finxerit quod hoc nomẽ homo ſignificat illud quod diſ
finitur per hanc rationẽ:& alia multa quæ diffiniuntur p alias
rationes:ſed illa ſunt terminata numero:dicemus quod poſsi
bile eſt ponere nomen proprium vnicuiq; iſtorum:ſecundum
qd̃ contingit diffinitioni. Si autem aliquis dixerit qd̃ impoſsi
bile eſt ponere nomen proprium vnicuiq; iſtorũ ſecundũ qd̃
cõuenit diffinitioni eius:& finxerit qd̃ vnũ nomen ſignificat
multa infinita:manifeſtum eſt q̃ illud nomen non eſt diffini
tio omnino. Quod enim nõ ſignificat vnũ nihil ſignificat &
ſi nomina nihil ſignificant deſtruetur ſermo & loquela inter
nos & in rei veritate deſtruetur noſtra conſideratio. Qui enim
nõ intelligit aliquid quod eſt vnum:impoſsibile eſt vt aliquid
intelligat omnino. Si autem intellexerit aliquid eſſe vnũ: poſ
ſibile erit vt ponat vnum nomen huic alicui intellecto.

Primũ &c.& dignũ eſt exiſtimare q̃ hoc &c.i.ſermo q̃ negare & af 10
firmare nõ cõgreganſ inſimul. D.d.rõnẽ ſup hoc a q̃ aliꝰ mõ nõ põt
negãs hoc euadere. Et.d.& neceſſe ẽ vt ſermo loquẽtis &c.i. dicamꝰ
vel q̃ neceſſe eſt hoc cõcedere q̃ ſermo dicentis.i. q̃ ſua loquela ſignifi

illud quod est in eius ata apud ipm: & apud ipm cū quo loquit: sed ist. qui loquit dicit aliquod intelligibile: quod si illud quod dicit non fuerit intelligibile apud ipsum & apud audientē non fit disputatio nec ad ipsum nec ad alterū. D.d. si igitur aliquis cōcesserit hoc &c.i. si igit aliquis cōcesserit q dictiones habent proprias significationes, cōcedit demōstrationē esse & hoc principiū esse super qđ fundat demōstratio. cōcedit eñ quod dictiones significant res terminatas finitas & non diuersas res nō oppositas: sicut cōtingit dicenti quod affirmatio & negatio sunt idem. V.g. homo & non homo. D.d. & causa essendi &c.i. & causa fidei iniusti. s. hoc principiū esse est ille qui inducit demōstrationē ad negandū ipsum: qū negando demōstrationē contingit ipsum dicere demonstrationē esse. D.d. sed ille cui contingit cōcedere &c.i. sed contingit ei concedere illud quod negauit: qui enim negat loquelā contingit ei concedere loquelam esse. Non enim negat loquelā nisi q loquelam. Loquela eñ nō significat aliquid nisi concedendo quod duæ contraditoriæ nō cōgreganī: & q nōa significant res terminatas. D.d. manifestū est igitur quod iste sermo &c.i. & si dictiones non haberent significationes intelligibiles: necesse ē vt dictio sit quę significat affirmationē alicuius: & dictionē quæ significat negationē eius: & sic affirmatio & negatio alicuius nō erit inūmul, id est nō significant idem. Et quia disputatio istorū fundatur super hoc quod dictiones habēt significationes terminatas, ppter hic qđ intentiones sunt terminatę: incepit declarare hoc: &c.d. & etiā si hoc nomē homo &c.i. & si hoc nomē homo significat vnā intentionē & illa intētio habet diffinitionē, sit igitur illa diffinitio alal bipes. & quia hoc nomē homo dicit per transsumptionē de homine pi:to.d. & dico quod nomē homo &c.i. & dico qđ hoc nomen homo significat vnā intētionē cū fuerit acceptū secundū verā intētionē ad quā fuit positū. s. ad alal rationale cū nō fuerit acceptū secūdū trāssumptionē. tūc eñ significabit intētiones plures vna. D.d. & si aliquis dixerit qđ hoc nomē &c.i. & si aliquis dixerit qđ vnūquodq; nomin̄ habet plures intētiones: sed ille intētiones sunt terminatæ in numero: nulla erit differētia inter hunc sermonē & sermonē dicentē qđ vnūquodq; olm significat vnā intentionē. qñ qñ aduersari? cōcesserit nois nō causas esse significātia multa sed terminata in numero: possibile erit vt vnū nomē .ppriū significet vnūquodq; illorū multorū. & sic erūt noīa quorū vnūquodq; signat vnā intētionē cōueniētē suæ diffōni.

D.d. explū. &c.d. V.g. &c.i. V.g. vt aliqs dicat q hoc nomē homo significat multas intentiones nō vnā. & vna aliarū intētionū diffinit qđ est alal bipes: & vna quaq; illarū intentionū quas signat hoc nomē homo habet diffinitionē: dicem? q secundū hoc pōle est ponere vnicuiq; illarū intētionū nomē secūdū suā diffinitionē: & sic erūt intētiones quas significat noīa & diffinitiones vnæ. D.d. si aūt aliqs dixerit &c.i. si autē aliqs dixerit qđ impōle est vt nomē significet vnā intentionē: sed infinitas: manifestū est qđ cōtingit ei dicere qđ noīa nō habēt diffinitiones olm. D.d. qđ eñ nō significat vnū nō significat aliqđ.i. qñ qđ significat infinitū nō habet naturā terminatā: & qđ est tale nō est terminatū: & quod non terminatur non significat aliquid. D.d. & si nomen &c.d. & cum nos non intelligemus vnā intentionē: tūc nullū nomen significabit

eabit vnam intentionem, & cum nomina non significabunt vnas intentiones destruetur consideratio, & disputatio, & similiter cum non intelexerimus vnam intētionem destruetur consideratio inter nosmet apud cognitionē. Qui enim non intelligit aliquid esse vnū impossibile est vt intelligat aliquid omnino: aut cogitet in aliquo omnino. D.d. qui autē intelligit aliquid esse vnum &c. & hoc qđ dixit manifestū est: quoniā qui ponit nomē qđ significat intentionē vnā intelligit vnā intentionem esse, & qui intelligit vnam intentionem esse potest ponere nomē si gnificans illā intentionem. Qui autem non intelligit vnam intentionem non potest ponere nomen omnino.

Sit itaq; sicut à principio dictū est significans aliquid nomē & significans vnum. Nō itaq; contingit homini esse significa re: quod quidē non esse homini si homo significat non solū de vno seē & vnū. Non enim hoc significat vnū significare q de vno: quoniā sic vtiquæ musicū & albū & homo vnū significarent: quare vnū omnia erunt. Synonyma nāque &, nō erūt esse & nō esse idē nisi secundū æquiuocationē: vt si quē nos, homines vocamus alīn nō hominē vocēt. Dubitatū vero hoc nō est si cōtingit idē esse & nō esse hominē secundū nomē sed secundū rem, si autē non significet alterū homo & nō homo: palā quia non esse homo: ab esse homini non erit alterū: quare erit homini esse non homini esse: vnū enim erit, hoc enim significat esse vnum: vt vestimentum & indumentū si ratio vna. Si vero erit vnum & vnū significat homini esse & non homini: sed ostensum est quod alterū significat. Necesse itaque si verū quod est dicere: quia homo animal est bipes, hoc enim erat quod significabat homo. Sed si hoc necesse non cōtingit nō esse hoc ipsum animal bipes.

Sit igitur nomē significās aliquid: sicut diximus primo, & sit nomē alicui vni. Et si ita sit impossibile est vt hoc nomē homine secundū q est homo: significet non hominē. Cum hoc nomen homo non significat vnam intentionem tātum: sed significet etiā aliquod vnum: non dico quod prædicetur de vno: quoniam secundum hunc modum significat musicus & albus & homo idem, & sic efficiuntur hæc nomina vnum insimul & nō erit vnū nomē nisi reb⁹ cōueniētibus noīe, & diffinitiōe, & impossibile est vt vnū sit, & nō sit simul: nisi secūdū æquiuocationi V.g. quia possibile est vt alīn vocēt nō hoīem illud q nos vocamus hominē. Sed illud de quo nos modo perscrutamur non est vt nomen hominis sit & non sit simul, & in eadē dispositione. Sed perscrutamur vtrū sit possibile vt homo sit & non sit simul, & in eadē dispōne. Si igit nō fuerit ita. & vnū nomē

Universidad de Deusto
Biblioteca

significet hominem,& nõ hominẽ:manifestũ est: quod nomẽ quod significat nõ hominẽ significat hominẽ.Et erit sermo dicentis hominẽ significans nõ hominẽ,& erunt isti duo sermones vnũ. Multa enim nõ sunt vnũ:nisi quãdo diffinitiões & rationes eorũ sunt vnũ:vt tunica,& vestis.Si igitur isti duo sermones sunt vnũ:tũc dicere hominẽ & nõ hominẽ significat vnũ. Sed iã declarauimus quod isti duo sermones significant diuersa.Ergo necesse est vt omne quod nominatur homo in rei veritate sit animal bipes:quia hoc nomen homo significat hoc. Et cũ hoc est necessarium:impossibile est vt sit aliud ab animali bipede.

Nomina de nominatiua quæ prædicant de vno non significant vnã intẽtionem.

II Cũ declarauit hoc nomẽ esse significãs vnã intẽtionẽ.d.si igitur nomẽ &c.id est,ponamus igitur qd' nomẽ significet aliquid vnũ,& cum hoc positũ fuerit impossibile est vt ponatur q.d' nomina cõtradictoriũ significãt vnã intentionẽ.V.g.vt nomẽ hominis & nõ hominis significet vnã intentionem. D.d.& nõ dico qd' prædicetur de vno &c.id est,& nõ intẽdimus cũ diximus qd' homo significat vnũ qd' prædicat de vno nomina enim quæ prædicãtur de vno & sunt denominatiue nõ significãt vnã intentionẽ.V.g.albũ & musicũ:sed intẽdimus significatio nẽ nominũ nõ denominatiuorũ. D.d.qm̃ secũdũ hũc modũ &c.id est, quoniã si intẽderemus cũ dicimus qd' homo significat vnũ qd' prædicatur de vno:tũc secundũ hũc illud qd' significat hoc nomẽ albũ, & hoc nomẽ musicũ esset vnum:quia prædicatur de vno & sic efficeretur ista quæ significãt hic nomina vnũ & hoc intẽdebat cũ.d.ista igitur nomina efficiũtur vnũ nomẽ inũmul. D.d.nõ sunt vnũ nomẽ nisi in quibus cõueniũt ibus nomine & diffinitiõe,id est,& vnũ nomẽ nõ erit multis rebus nisi quãdo illę res fuerint cõuenientes nomine & diffinitione,& sunt illę quæ dicãtur vniuoca.D.d.& impossibile &c.id est,& dicere q.d' aliquid est & nõ est:nõ est:verũ insimul nisi aliquis vocet ens quod nõ ens & qd' est nõ ens, ens.Sed nos videmus qd' quælibet genus predicatione propriã affirmationi,& dictione propriã negationi,& sic impossibile est vt hæ duæ dictiões significẽt apud eos idẽ:quia ista pertractatio est de grãmatica.d.sed illud de quo perscrutatur modo nõ est &c. id est,sed ista perscrutatio quã intẽdimus nõ est vtrũ possibile sit vnũ nomẽ affirmatiõis & negatiõis sit vnũ apud aliquã gentẽ,sed vtrũ possibile sit vt intẽtio affirmatiõis & negatiõis sit eadẽ:adeo q̃ idẽ intelligat de homine & nõ homine scilicet q̃ hoc nomẽ homo& nõ homo sit synonyma,& diffinitio hominis & nõ hominis sit eadẽ,& hoc intẽdebat cũ.d.si igit nõ fuerit ita &c.id est, si igitur illud q̃ significat homẽ non fuerit illud q̃ significat nõ homo:sed potẽtia eorũ fuerit sicut potentia vtrius nominis:sicut est dispositio in nominibus synonymis: manifestũ est q̃ hoc nomẽ nõ homo & homo significãt idẽ. D.incepit dicere q̃ accidit hoc in nominibus scilicet vt diuersa nomina significent.Et &c. d.& nomina multa sunt vnũ,id est,nomina multa significãt vnũ quãdo ea quæ significãt illa multa nomina fuerint in diffinitione vnũ. Vg. vestis & tunica quarũ diffinitio est vna licet nomẽ nõ sit vnum. D.Si igitur

igitur isti duo sermones &c.id est,si igitur diffinitio hominis & nõ hominis fuerit eadẽ:tunc significatio huius nominis homo & non homo erit eadẽ,& erũt duo nomina synonyma significãtia vnã intentionem.

D.d.sed iam declarauimus &c.id est,sed iam declarauimus q̃ diffinitio quã significãt homo est alia a diffinitione quã significat non homo ex eo q̃ diximus. Quoniam si diffinitio esset vna destrueretur locutio.

D.d.necesse est igitur &c.id est,& cũ diffinitio quã significat alterũ istorũ:alia est a diffinitione quã significat alterũ,necesse est vt nomen hominis veri semper significet animal bipes:quod est diffinitio eius,& vt nõ significet in aliqua hora aliud ab animali bipede.

A

Hoc enim significat necesse esse impossibile non esse hominem. Non igitur contingit simul verũ esse dicere idem hominem esse,& non esse hominem.Eadem autem ratio & in non esse hominem.Nam esse & nõ homini esse alterũ significat.Si quidem albũ esse & hominem esse alterũ:multũ enim opponitur illud magis:quare significat diuersum. Si aũt & albũ dixerit significare & vnũ ratione cũ homine & lapide idẽ dicimus quod & prius dictũ est:quia vnũ omnia sunt,& nõ solũ opposita.Si autẽ hoc nõ contingit:contingit q̃ dictũ est si respõdeatur ad interrogatũ.Si aũt opponat interrogãte simpliciter & negatiões nõ respondetur ad interrogatũ. Nihil enim prohibet esse idem & hominem.& albũ,& alia mille secundũ plu- Ad vnũ quę ralitatem. Attamẽ interrogãte si verũ est dicere hominem hoc esse: aut nõ:respõdendũ est vnũ significatũ & nõ addẽdũ:quia & albũ & magnũ. Etenim impossibile infinita entia accidentia permeare. Aut igitur omnia permeantur:aut nullum. Similiter aũt & simillies est idẽ homo & nõ homo:nõ est correspondẽdũ interrogati:si homo est quia est simul & nõ homo:si nõ & alia quæcũq̃ acciderent sunt correspõdentia quæcũq̃ sunt: aut non sunt. Si autem hoc non fecerit:non disputat.

situ vna respõsio.

B

Si igitur aliquis dixerit q̃ necesse est dicere vt hoc nomen homo significat hoc q̃ impossibile est vt nõ sit homo. Si igit ita sit impossibile est vt sit verum dicere q̃ idem est homo & nõ homo insimul.Et iste sermo possibilis est etiã in sermone dicentiũ nõ hominem. Dicere enim hoiem significat aliud ab eo q̃ significãt dicere nõ hoiem:sicut dicere albũ significat aliud ab eo q̃ significat hõ.Sed hæc nõa homo & non homo sunt cõtraria in situ vãlde magis q̃ hæc nomina albũ& homo. Manifestũ igit q̃ vtrũq̃ eorũ significat aliud. Si igitur aliquis dixerit q̃ hæc nomina albũ & homo significant idẽ:dicemus ei etiã q̃ primo diximus. Omnia enim secũdũ hũc sermonẽ sunt

idem nō contraria tantū sed oīa. Si igit non fuerit hoc sic: accidit ꝙ diximus: si loquēs respōderet de eo quod quæritur ab eo. Si autē quæreretur ab eo simpliciter de negatiuis nō responderet ad quæsitū: quoniā sic nō possibile est vt idē sit homo, & albū, & alia multa. Sed cū quæsitū fuerit ab aliquo vtrū sit verū dicere hoc esse hominē: aut nō esse verū: debet respondere per nomē ꝙ significet vnū eorū de quibus quæritur, & non addere in suo sermone dicēdo ꝙ hoc dicitur homo, & albū, & magnū. Impossibile enim est numerare omnia accidētia cū sint infinita. Et ideo oportet ipsum aut numerare omnia infinita: aut nō dicere aliquid eorū. Et similiter etiā si quęsitū fuerit semel: siue multotiēs: vtrū aliquid vnū sit homo, & non homo: oportet respondere si illud est homo: quod est homo: aut quod non est homo: si non est hō. Et similiter cū hoc oportet respōdere de alijs si sunt aut non sunt: qm̄ qui hoc facit non quærit naturaliter.

11 Si igitur aliquis &c. Cū igitur aduersarius cōcesserit ex istis quæ diximus qđ necesse est vt dicere hoīem significat qđ impossibile est vt non sit hō: cōtingit ei necessario vt nō sit verum dicere in eodē qđ est hō & qđ nō est homo. D.d. & iste sermo &c. id est, & cū nō fuerit verū dicere hoīem & nō hoīem de eodē, similiter nō erit verū etiā dicere nō hominē de aliquo præter hominē. V.g. vt nō homo accipiatur pro albo: album enim nō est homo. D.d. differētiā inter affirmationē & negationem & alia nomina diuersa, & d. sed iræ nomina &c. id est, sed negatio & affirmatio, simplices magis sunt cōtraria in situ quā negatio & affirmatio quæ sunt secūdū modū infiniti. V.g. cū aliquis dixerit in aliquo præter hoīem qđ est nō homo: possibile enim est vt idē sit homo, & albū, & nō est possibile vt sit homo & nō homo, ſatimut. D.d. igitur aliquis dixerit &c. quoniā licet cōtingit dicētibus qđ affirmatio & negatio simpliciter significāt quidē esse & nō esse: idē: sic etiā cōtingit dicētibus qđ affirmatio & infinitatio significēt idē scilicet vt omnia enūa significat idē nō tamē cōtingit hoc in rebus oppositis: sed etiā in nō oppositis scilicet vt omnia sint idē. D.d. si igitur hoc nō fuerit &c. id est, si igitur hæc impossibilia nō fuerint: cōtingit necessario vt affirmatio & negatio dſuidant verū & falsum. & necesse est vt quæstio sit per negationē & affirmationē sed dicēs vult respōdere ei per vnū sermonē de eo ꝙ quæritur. D.d. si autē quærit simpliciter &c. id est, si autē quærēs quæsierit per affirmationē & infinitationē: tunc nō possumus respondere ei. Infinitatio enim significat multa quę omnia sunt cū homine. V.g. homo & nō homo. Homo enim inuenitur cū multis numeratis quæ vere dicūtur nō homines. V.g. albo & pluribus rebus alioꝝ accidentiū. D.d. sed cū quæsitū fuerit vtrū est verū dicere de hoc quod est homo: aut qđ nō est homo: nos tunc debemus respondere qđ est verū: aut qđ non est verū, & nō dicim? qđ vere dicitur de eo qđ est homo & albū & omnia existentia in eo, & quod nō est vere dicitur de eo tale & tale. Ista enim impos-

sibile est vt numerentur: sed cū impossibile est determinare & numerare infinita oportet vt nō intermittat se ad dicendū aliquod eorū, scilicet ꝙ cū aliquis quæsierit p infinitationē oportet quærētē aut numerare oīa quæ sunt diuersa a nōie habētis aut nō respondere in talib? istis quæstionib? & in huiusmodi quæstionū. D.d. & sitr &c. i. & cū ista sit qñ aliquis quæsierit vtrū hoc est homo: aut non homo: videbit respondens si fuerit homo dicet quod est homo: & si non fuerit homo dicet quod non: & non debet dicere quod est homo: & non homo insimul: intēdendo per nō homo aliquod ens de quo dicitur non homo: & istam actionē innuit cū dixit qui igitur hoc facit nō naturaliter quærit, id est qui aliquod ens demonstrat per negationem.

Omnino verò destruunt qui hoc dicunt substantiā & quod quid erat esse. Omnia nanque dicere accidere eis est necesse. Et verè homini esse: aut animali esse non esse. Nam si erit quod verè homini esse hoc non erit non homini esse: aut non esse hominis: quamuis hæ negationes huius. Vnum enim erat quod significabat & erat hoc alicuius substantia. Significare verò substantiam est: quia non aliquid aliud ipsi. Si autem erat ipsi quod verè homini esse: quod verè non homini esse: aut quod verè non esse homini: aliud erit. Quare dicere eos est necesse: quia nullius erit talis ratio: sed omnia secundum accidens. Hoc enim determinata est substantia & accidens. Album enim accidit homini: quia est albus: sed non quod verè album.

Et vniuersaliter dicentes hunc sermonem negant substantiam quam declarat diffinitio manifeste diffinitionis quæ sit. Et coguntur ad dicendum quod omnia sunt accidentia. & dicere de homine quod est homo: & de animal quod est animali &c. & quod non est etiam. Quoniam si aliquid fuerit hominis secundum quod est homo: hoc non erit eius: cum non fuerit homo: aut secundum quod non est homo. Negatiōes enim istius sunt alia. Quoniam si significat vnū aliquid: & illud est substātia alicuius, & non est significans nisi aliquam substantiā, scilicet quod significat essentiam eius: & non essentiam eius. Si igit habet quod habet essentiam hominis: ergo aliud ab eo habet quod aliud ab homine: aut quod habet essentiam ei⁹ quod nō est homo. Necessario igitur dicitur & quod nulla est diffinitio talis: sed omnia sunt modo accidentali. Per hoc em̄ differt substantia ab accidente. Quoniam albedo accidit homini: quia est album: non quia est illud quod est albedo.

Et vlt &c. i. & vlr dicētes ꝙ duo cōtradictoria congreganē insimul negāt substātiā quā significat diffinitio: & declarat q sit. D.d. & co, quoniā &c. i. & d. hoc quia diffinitio non inuenitur in rei veritate nisi in substātia: 11 C Diffō in rei

veritate nō
inuenit nisi
i substātia.
Idē. 7. met.
14.17.19.

substātia:& cū diffinitiones significantes substantiā fuerint negate erūt accidētia:qm si nulla fuerit dispositio necessaria in re:tūc oēs dispositiōes erūt accidētales:& nulla erit dispositio substantialis. D.d.& dicere de hoīe &c.i.& illud per qd̄ disponit homo in eo qd̄ est homo & p qd̄ disponit illud qd̄ est nō homo:differūt etiā secundū diffinitionē ab eo p qd̄ disponit homo.D.d.qm si aliquis est hoīs &c.i.& cū hoīs esse impossibile est.p manifestū p se p si qd est hoīs secūdū qd est homo illud nō erit ei cū nō fuerit homo.qd̄ em est nō hoīs secundū qd est nō homo aliud est ab eo qd̄ est hoīs secundū qd̄ est homo. D.d. negationes em isti? sunt tales.i.diffinitiōes em rerū cū suis negationibus habēt talē dispositionē qp nō cōgreganf aliquo modo in eodē.D.d.qm significat aliquid vnū &c.s.qm si nomē significat aliquid vnū in nominato qd̄ est ei necessariū & quod est cū nominato vnū in numero: tunc illud significat substantiā:& significat de re nominata aliquod non necessariū:neq; est cū eo vnum illud est accidēs:& hoc intēdebat cū dixit

D & non significat substantiā aliquam:scilicet substantiā hominis. id est quia significat propositionē nō mutabilē. D.d.scilicet quia significat essentiam eius nō essentiā.i.intendimus cum diximus qd̄ nomen significans aliquid vnū est significans substantiā.i. quia significat essentiam illius rei per quā est ens non dispositionē mutabilē: & si est econtrario nominibus accidentiū quæ significant duas essentias: quorū vnum est mutabile. Et cū hoc posuit pro concesso dixit si igitur habet quod habet essentiā hominis &c.id est & cū hoc significat illud quod habet essentiā hoīs est & essentia eius s idē:ergo nō homo habet essentiam eius quod nō est homo:aut essentiā eius qd̄ nō est homo : est illud quod est non homo:vnū etiā & nō compositū:& hoc declaratū est etiā in tractatibus substātiæ perfectæ.

E D.d.necessario igif dicere &c.i. necessario igitur cū nō cōcesserint nomina esse quæ nō significant res simplices & vnas diceret quod nulla res habet diffinitionē quæ significat substantiā eius:sed cōtingit eis vt oīa sint accidētia s:scilicet vt oēs dispositiōes rerum sint accidentales nō essentiales. 'D.d.& in hoc differt substantia ab accidente,scilicet q substantia est necessaria nō est sic accidens :& ideo substantia habet diffinitionem:& accidens non.D.d.albedo enim est accidens &c.id est albedo enim est accidens existēs in homine: quia dicitur albus & non disponitur per albedinem secundū q res disposita est ipsa albedo,scilicet quod homo non disponitur per albedinē : quia substantia hominis est albedo:quoniā si ita esset:tunc albedo & homo esset idem:& tunc idem significaret dicere homo & albus de homine.

Si vero oīa secundū accidēs dicunt nullū primū erit vniuersale.Si aūt semp accidēs de subiecto aliquo significat prædicationē:in infinitū igit ire necesse est:sed impossibile ; neq; enim plura duobus cōplectūt. Accidēs em nō accidēt i accidet: nisi qa ambo eidē accidūt. Dico aūt vt albū musicū & homo albus qa ambo homini accidūt.Sed nō Socrates music⁹ ita : quia ambo accidunt alicui alteri. Qm igitur hoc quidē ita:illa verō modo dicunt accidētia quæcūq; sic dicunt v t albū Socrati:nō cōtingit

F Accidēs nō accidēti accidet : nisi qa ambo eidē accidūt.

infinita esse in superi⁹ vt Socrati albo alterū aliquod sit accidēs. Nō em sit aliqd vnū ex oībus. Nec albedo itaq; aliqd aliud erit accidēs vt musicū.nihil em magis illi quā illud huic accidit.Et simul determinatū est:quia hoc quidem ita accidūt:hæc aūt vt musicū Socrati:quæcunq; verō sic nō accidēti accidunt: sed quæcūq; illo modo quare nō oīa secundū accidens dicunt. Erit igitur aliquid & vt substantiam significans.Si autem hoc ostensum est:quia impossibile prædicari contradictiones.

Et si omnia dicuntur modo accidentali nihil erit primum vniuersale.Et si accidēs semper prædicatur de aliquo subiecto necessario exibit hoc in infinitū:sed hoc est impossibile:nō igitur congregabuntur in vno.Accidens enim nō per accidens est accidens sed vtrūq; accidit ei.Et hoc est sicut dico quod album est musicum:& music⁹ album:quia vtrūq; accidit homini. So. aūt nō est musicus hoc modo,scilicet quia vtrūq; accidit eidē. Cū igitur quædā accidentia dicuntur secundū hunc modū: & quædā secundū aliū modū. Omnia enim quæ dicūtur sicut album Soc.dicit:impossibile est autē vt sint infinita in superioribus sicut accidēs quod accidit Soc.de albedine. Est enim aliud & non erit vnum ex omnibus:& non erit aliud accidens ex eis quæ sunt alba:sicut musicus.Hoc enim per accidens nō est magis quā illud:neq; illud quā istud:& habēt differentiā.Quædā em accidūt secundū hūc modū:& quædā accidūt sicut music⁹ Socrati.Quod igif est secundū hunc modū nō est accidens modo accidentali:sed quod est secundū nullum modū. Nō igitur omnia dicūtur modo accidētali:sed aliquid est quod significat significationē substātiæ.Et cū ita sit manifestum est quod impossibile est vt contradictoria prædicentur de eodem.

Id est & si omnia prædicabilia fuerint accidentia nullum erit vniuersale prædicabile substantiale & primum ex quibus componuntur diffinitiones. D.d.& si accidens est semper prædicabile de aliquo &c.i. si oīa sint accidētia & accidēs naturaliter habet naturā vt p̄dicef de aliquo:necesse est vt accidens secundum quod est accidens prædicetur de accidente:& sic in infinitum:quod est impossibile. Deinde dixit,sed hoc est impossibile.i. sed impossibile est vt accidens prædicef de accidente:abstq; eo quod congregentur in eodem subiecto per se:& quia accidens non prædicatur de accidēte nisi per accidēs quia ambo existunt in eodē,scilicet subiecto.V.g.dicere quod album est musicū.Deinde dixit,accidens enim nō per accidens esi accidēs &c. id est accidēs enim nō existit in substantia per accidens.in alio aūt accidēte existit per accidens: qm si accidens prædicaretur de accidente non propter hoc quod ambo existunt in substantia:tunc accidens esset per accidens non essentialiter

14

G Quod est essentialiter ꝛ prius eo qđ est per accidens. idē. 2. ph. t.c. 66. & 4. physi. com. 43. & quæ ibi.

tialiter: & impossibile est vt aliud sit per accidẽs nisi per aliquid quod est essentialiter. Quod enim est essentialiter est prius eo quod est per accidens. nõ igitur existentia cuiuslibet accidentiũ essentialiter in substãtia esset nisi essent quædã in quibusdã p accidẽs. Et hoc intendebat cõ. d. & hoc est sicut dico &c. idest qꝫ dicere musicũ est albũ, est p accidens: quia ambo sunt in eodem, scilicet Sor. & nõ est dicere qꝫ Sor. est musicus & albus hoc modo. scilicet qđ Sor. & musicus sunt ambo in eodem: sed quia vnum eorum existit in altero essentialiter. s. quia musica existit in Sor. essentialiter. D. d. cum igitur quædam accidẽtia &c. idest & cum accidentia dicantur duobus modis: quorũ vnus est essentialiter. V. g. Sor. est albus & alius accidentaliter. V. g. album est musicum: quæ enim sunt essentialiter impossibile est vt prædicentur in infinitum ad superius: quæ autem sunt accidentaliter possibile est de eis hoc sicut accidit Sor. vt sit musicus & albus & alia multa: & hoc intendebat cũ dixit sicut accidens quod accidit Sor. &c. idest quod vnum est eorũ predicatum de altero per accidens. scilicet albedo existens in Sor. & aliud accidens quod accidit ei. Verbi gratia quod est medicus & musicus.

Deinde dicit & nõ erit vnum ex omnibus. i. & non erit de subiecto & accidente vnum quid & ex accidentibus existentibus in vnoquoq; nisi dicatur vnum per accidens. D. d. & nõ erit accidens aliud &c. idest & prædicatio accidentis de accidẽte inquãtũ est prædicatio accidẽtalis nõ differt a prædicatione accidẽtis de substantia neq; illud magis quam illud: nec econuerso. s. quantum ad hoc quod notificant de eo de quo prædicantur substantiam eius. Deinde dicit & habent differentiam &c. idest & habẽt differentiam: quoniam quædam sunt accidentia essentialiter. Verbi gratia musica in Sor. & quædam accidentia per accidẽs. Verbi gratia medicinæ in musica. Deinde dicit quod igitur est secũdum hunc modum nõ est accidentale modo accidentali: & quod est

H Attributio accidentis ad accidens nõ est essentialis.

sicut albedo in musico est accident modo accidẽtali. Deinde dicit non igitur musicus dicitur modo accidẽtali. scilicet quia non prædicatur de homine modo accidentali sicut album prædicatur de eo. Deinde dicit sed aliquid est quod significat substantiam significatione substantiæ: & forte dixit hoc quia prædicatio ista conuenit cum prædicatione substantiali in hoc quod est secũdum cursum naturalem scilicet accidentia prædicabilia de subiãti: accidentia enim existunt in substantijs p se & attribuuntur eis essentialiter & secũdum quod substantiæ diffinuntur per illa sunt accidentia substantiarum: attributio autem accidentis ad accidens non est essentialis. Deinde dicit & cum ita sit manifestum est &c. idest & cum omnia ista sint impossibilia scilicet contingentia positioni quod duo contradictoria dicuntur vere insimul de eodem: manifestum est quod impossibile est vt contradictoria prædicentur de eodem.

Amplius si contradictiones simul de eodem veræ sunt oẽs palã: qm̃ omnia erant vnum. Erat enim idem triremis: & murus & homo: si de omni aliquid aut affirmare aut negare cõtingit: quemadmodũ est necesse dicentibus rationem Pythagorę. Nã alicui si videtur nõ esse triremis homo: palam ꝙ quia nõ est

triremis. Quare & est si contradictio vera, & sit vtique quod Anaxagoræ simul res omnes esse vt nihil veræ vnum sit. Inde finitum igitur videntur dicere & putantes ens dicere de non ente dicunt, nam potestate ens & non endelechia indefinitum est. At vero dicẽda est ipsis de omni affirmatio aut negatio. Inconueniens enim si vnicuique sua negatio quidem inest, quæ vero alterius quod non inest ei non inerit. Dico aũt vt siverum est dicere hominem quia nõ homo palã quod & nõ triremis. Ergo si affirmatio necesse & negationem. si autem non existat affirmatio negatio inerit magis quã quæ sua. ergo si & illa inest, inerit & quæ ipsius triremis. Si aũt hoc & affirmatio. Hæc ergo contingunt hanc dicentibus rationem, & quia non necesse aut dicere aut negare, nam si verum, quia homo & non homo palã quia nec homo nec nõ homo erit, nã duorũ duæ negationes, si aũt vna ex vtrisq; illi & hoc vna vtique erit oppositа.

Et etiã manifestũ est ꝙ secũdũ hũc sermonem omnia erũt idẽ. si hoc igitur nauis, & lõgitudo, & hõ, & possibile est etiã vt affirmatiua dicaf de oĩbus rebus, & similiter negatiua, sicut cogetur ad dicendũ qui dicit sermonem Pythagoræ. Isti enim dicunt quod homo non existimatur esse nauis, & manifestum est quod homo nõ est nauis, & si duo extrema contradictionis sunt vera est nauis. Vnde contingit quod dicit. Anaxa. quod oĩa sunt simul, & nihil est in rei veritate, & isti videntur dicere sermonẽ sine termino. & existimãt dicere quod est, et dicũt quod nõ est. Illud em̃ quod est in potentia & non est in actu est sine termino. Quæramus igitur ab eis vtrũ affirmatiua & negatiua dicãtur in omnibus de eodem. Nõ em̃ oportet in omnib⁹ vt dicãtur de eodem, sed affirmatiua dicit de aliquo, & quod non dicaf de alio. Verbi gratia, ꝙ si dicere quod homo non homo fuerit verũ. manifestũ est etiã quod nõ est nauis, qm̃ si affirmatiua est, necesse est vt negatiua sit etiã, & si negatiua non fuerit negatiua quod est eius dignior est vt sit. Si igitur illa fuerit erit etiã eius quod est nauis, & si ita fuerit erit etiã affirmatiua. Hoc em̃ accidit dicentib⁹ hũc sermonẽ. & accidit vt dicant ꝙ nõ est necessariũ vt affirmatiua & negatiua sint de oĩb⁹ reb⁹, qm̃ si verũ fuerit quod hõ & quod nõ homo est: manifestũ est quod est verũ ꝙ non est hõ, ꝙ homo non homo, ambæ em̃ sunt negatiuæ. Si igit vna est illa duarum, ista etiã est vna oppositа in situ.

Id est, cõtinget huic positiõi vt oĩa sint idẽ. D. d. sit igit nauis &c. i. ponamus igit ꝙ hoc est nauis & lõgitudo & hõ. s. intẽtiones diuersæ.

Deinde

D.d.& pone est etiã dicere &c.i.& ponam? etiã q affirmatiua dr de ob
bus,& sibi negatiua.ista eñ positio cõtingit dicẽtib? sermonẽ Pytha
goræ. D.d.isti eñ dicũt q hõ nõ existimat &c.i.cõtingit eñ dicen
tib? sermonẽ Pythagorę q oẽ qd' hõ existimat est verũ.s.q affirmatiua
& negatiua sunt verę,& sic cõtingit eis vt nauis & hõ & deus sint idẽ
licet nõ dicãt.hoc etiã causa in hoc apud eos est, quia nullus existimat
q homo est nauis,aut qd' est deus,qñ apud eos nõ iudicat affirmatiua
& negatiua inlikde eodẽ nisi qñ existimationes fuerint diuersæ in eo.
V.g.q si aliqs existimauerit hoc esse nauẽ & aliud nõ esse nauẽ,nunc di
cunt q affirmatiua & negatiua cõgregantur in eodem.Si autem aliquis
existimauerit q homo est nauis,& alius existimauerit q non est nauis
non dicunt hoc. D.incepit dicere quomodo contingit eis hoc & di
xit,& si duo extrema &c.i.& contingit eis vt homo sit nauis quoniã
cum concesserit quod homo non est homo, contingit eis vt homo sit
nauis qñ cũ cõcesserit q homo nõ est homo contingit eis vt homo sit
nauis. D.d.contingit igitur ex hoc quod.d.Anaxa.&c.i.cõtingit igi
tur Pythagoræ & dicentibus sermonem eius necessario dicere sermo
nem Anaxagoræ.s.quod omnia sunt existentia insimul & quod contra
rium existit in contrario,& si non, non haberent intellectũ verba Py
thagoræ dicentis quod omne quod existimat homo est verum, existi
matio eñ hois sequitur ens,ens aũt nõ sequit existimationẽ,si entia nõ
haberent esse in anima. D.d.& isti videntur dicere &c.id est, & Ana
xa.& dicentes suum sermonem laborant in dicendo de entibus sermo
nem determinatum,& debent quod non habẽt terminum,& existimãt
dicere aliquod terminatum & aliquod ens,& quod dicunt non habet
terminũ neque est ens. Et dixit hoc quod noia quæ sunt cõtraria nõ
sunt existentia insimul actu,sed potentia,& quod non est actu non est
ens.& ideo dixit quod cũ voluerit terminare ens per quod est, determi
nauerunt ipsum per quod non est.terminus eñ nõ est nisi eius quod est
in actu. Et cũ isti terminauerunt entia quod sunt insimul & sunt simul
potẽtia.& potẽtia est eius quod nõ est.ergo illi terminauerunt entia per
quod non est, existimãdo illud qd' terminabant illa per quod est. Et
ideo.d.post quod enim est potentia &c.i.quod si ipsi quærebãt termi
nare ens quod est in actu & terminauerũt illud quod est potẽtia,& exi
stimabant terminare ens quod est in actu. D.incepit dicere quomodo
contingit eis dicere sermonem Anaxagoræ.s.quod oĩa sunt idem.&c.d.
quæramus igitur ab eis &c.id est.quæram? igitur a pythagoricis verũ
affirmatio & negatio congregentur in quolibet,aut in quibusdam. cõ
cedet enim impossibile esse vt affirmatio & negatio congregentur in
quolibet,cum quædam sunt in quibus nullus existimat existimationes
bus diuersis. Et hoc intendebat cum dixit.sed affirmatiua dicit &c.
id est,& ipsi concedunt hoc in essentijs diuersis & nõ determinant hoc
nisi in eadem essentia.D.incepit notificare quomodo contingit eis vt
omnia sint idem,&.d.V.g.si dicere &c.id est,qñ qui ponit quod ho
mo & nõ homo est verum, ponit quod homo non est nauis.s. quod est
verum etiam sicut isti faciunt.D.inde dicit quoniam si affirmatiua fue
rit &c.id est,& cum isti concesserint quod affirmatiua & negatiua cõ
gregant in eodem cõtingit quod affirmatiua cum non fuerit in aliquo
dignius

Existimatio sequitur ens,ens autẽ nõ sequitur existimationẽ scia non haberẽt esse in anima.

I

Quod non est actu non est ens. Vide pro hoc 9.me.cõ.7. & vide etiã pro hoc cõ. 11.12. huj?.

dignius est vt negatiua non sit in eo. Ver.g.quod si fuerit verum dicere de homine quod non est homo si fuerit falsum de eo dicere quod est na
uis dignius est vt verum dicatur de eo quod est non nauis. D.dicit si
igitur illa fuerit &c.id est, si igitur fuerit verũ dicere de homine quod
est nõ homo,dignius est vt dicãt verũ de eo quod est non nauis,dicere
eñ nõ homo & non nauis sunt negatiuæ hominis duæ, cum igitur una
negatiua fuerit vera cum hoc quod est homo.s.cum affirmat, digni? est
vt alia negatiua sit etiã vera,est quod nõ est nauis cum falsitate affirma
tiue quod est nauis. D.d.& si ista fuerit erit affirmatiua, id est, & si
verũ dicatur de homine q nõ est nauis & apud eos verũ dicitur etiam
de naue q nõ est nauis,continget vt verum dicatur de homine quod est
nauis,sic homo non est nauis,& quod non est nauis,est nauis,ergo ho
mo est nauis.cõtingit igitur ex hoc vt homo sit nauis & nõ nauis,sicut
dicunt:quod vere dicitur de eo q est homo & nõ homo insimul. D.
d.hoc enim accidit dicentibus hunc sermonẽ, id est, hoc enim cõtingit
dicẽtibus hoc in omnib? rebus vñ omnia erunt idẽ secũdũ hoc. D.
incepit dicere aliud impossi,&.d.& accidit vt dicãt q nõ est necesse vt
affirmatiua & negatiua veræ dicant insimul de quolibet. sed vere dici
tur de aliquib? reb? alia quæ nõ est affirmatiua neq negatiua, vtraque
eñ habet cõtradictoriã.s.vt nõ affirmatiuã,& nõ negatiuã. & hoc in
tendebat cũ.d.qñ si fuerit verũ q homo & non homo &c. D.d.si igi
tur illa fuerint vna &c.id est,qñ si oppositio inter affirmatiuã & nega
tiuã fuerit inter duo,tũc oppositio de illis erit etiam inter quatuor.s.
qñ nõ affirmatiua & nõ negatiua opponunt affirmatiuæ & negatiuæ.

Amplius aũt circa omnia ita se habet,& est albũ, & non al
bũ,& ens & non ens,& circa alias dictiones negationesq; mõ
simili,aut nõ,sed circa quasdã quidẽ,& circa quasdã non:& si
quidem nõ circa omnes hæ,vtiq; erũt cõfessæ,si vero circa oĩs
iterũ aut de quibuscũq; dicere & negare, & de quibuscũq; ne
gare & dicere,aut de quibus quidem dicere & negare, sed de
quibuscũq; negare non de omnibus dicere. Et si sic erit aliquid
firmiter non ens,& hæc erit firma opinio,& si ipsum non esse
firmũ aliquid sit,& notũ notior vtiq; erit dictio quã opposita
negatio,si vero negando sibi & quæcũque negare dicere necesse
se de his,aut verum diuidentem dicere, vt quod albũ, & iterũ
quod non albũ aut non. Et siquidẽ non verũ diuidentẽ dicere
non dicet hoc,& nõ est mihil,nõ entia aũt quo vtique pronun
ciabũt,aut ibunt.& omnia vtique erũt vnũvt & prius dictum
est,& idẽ erit,& hõ et deus et triremis et ipsorũ contradictio
nes.Si aũt sibi de vnoquoque nihil differt aliud ab alio.Nam si
differret erit hoc verũ,et ppriũ sibi aũt et si diuidẽtẽ contingit
verũ esse,accidit quod dictũ est. Adhuc aũt quia oĩs verum dis
cent,et oĩs mẽtient,et ipse idẽ seipsum falsum dicere cõfitetur
simul aũt palã qa' de nullo est adhuc pscrutatio,Nihil eñ dicet

nec eñ ita necnõ ita dicit,sed ita & nõ ita. & iterũ hoc negat ambo:quia nec ita necnõ ita nã si non,iã erit vtrq; aliqd determinatum. Et etiam aut erit in omnibus secũdũ hanc'dispositionẽ, & erit albũ & nõ albũ,& ens & nõ ens,& secũdum hunc modũ in alijs affirmatiuis & nõ erit.sed erit in quibusdã,& in quibusdam non. Si aũt nõ fuerit in omnibus hoc est cõcessum. Si in omnib⁹,dicemus etiã aut negatiua dicetur de omnibus de quibus affirmatiua dicit, & affirmatiua etiã dicetur de omnib⁹ de quib⁹ dicet negatiua,aut in quibusdã rebus dicet de oĩbus de quib⁹ affirmatiua,& non dicet de oĩbus de quib⁹ dicit negatiua omnino. Et si fuerit secũdũ hãc dispositionẽ tũc erit aliqd quod non est ens,& ista opinio est fixa & firma.Et si illud quod est per negatiuam est aliquid firmũ & notũ,tũc sermo cõtrarius secũdũ sitũ erit manifestior eo.Et si affirmatiua dicit de oĩb⁹ de qb⁹ dicit negatiua etiã necesse est vt sermo diuidẽtis & dicẽtis.V.g.omne albũ nõ est albũ, erit verũ,aut nõ verũ,& si nõ fuerit verũ quod dictũ est per hãc diuisionẽ nõ dñt hoc & non qp sunt entia & erit dictũ & nominatũ idẽ.Et sic omnia erunt idem, sicut diximus prius, & erunt idem homo,& nauis, & deus,& negatiuæ istorũ. Et si sermo de vnoquoq; istorum fuerit idẽ,tunc nõ differt aliquod eorũ ab altero & aliquo modo. Quoniã si differt erit illud in rei veritate semp,& accidit hoc'quod diximꝰ si fuerit positibile vt diuisio sit etiã vera.Et cum hoc accidit etiã vt omnes veridicent,& omnes falsent,& loquens concedit etiam super se quod falsat. Et manifestum est etiam cum hoc qp disputatio cũ isto est in eo quod nõ est,qm̃ non dicit hoc esse, & hoc nõ esse,sed dicit hoc & non hoc insimul,& negat,& oĩa ista.& si hoc non esset,essent scies qp omnia hñt aliquid terminatum.

16 Et etiam aut erit in omnibus secũdũ hanc dispositionem, & erit albũ & nõ album,& ens & non ens,& secũdũ hũc modũ in alijs affirmatiuis etiã &c.i.aut est & negatiua & affirmatiua erũt in omnibus rebus secũdũ hanc dispositionem.s.vtrq; sit vera ita qp sit verũ dicere album & non album,& ens & non ens,& similiter in alijs affirmatiuis & negatiuis,sed affirmatiua & negatiua erunt in quibusdam rebus veridica insimul,& in quibusdam diuidentes falsum & verum nihil positum dicere in hoc. Deinde dicit,& si fuerint in omnibus &c. id est, & si affirmatiua & negatiua congregentur tunc dictio necessario erit talis, aut omne de quo dicitur affirmatiua & de eo dicetur negatiua,& econuerso.scilicet quod omne de quo dicit negatiua dicetur de eo etiã affirmatiua,& affirmatiua etiam dicetur de quo negatiua,& ista diuisio possibilis est secundũ quod declaratũ est,aut oĩ de quo dñr negatiua dicetur etiã de eo affirmatiua:& non dicetur affirmatiua de oĩ de quo dicitur negatiua:& econuerso.s.vt dicatur affirmatiua de omni de quo negatiua. Si igitur illud de quo dicitur negatiua nõ de eo dicitur affirmatiua:tunc erunt non esse necessario:& qd' non est transmutabitur in aliquod. Et hoc intendebat cum dixit:& si fuerit secundã hãc dispositionẽ &c.i.qp si illud de quo dicit negatiua nõ dicetur de eo affirmatiua oĩno:tũc erit aliqd' qd' est non ens:& erit opinio nostra in eo quod est nõ ens opinio firma.s.qp impossibile est vt nõ opinetur in eo quod est non ens. Deinde.d.& si illud qd' est per negatiuam &c.i.qp si fuerit manifestum hoc esse non ens.s.non ens necessario:tũc manifestius est apud nos suum contrarium & suum oppositum ens.Non ens enim non intelligitur nisi secundã cõparationẽ ad ens.Si igit apud nos fuerit opinio firma in non ente necessario est vt apud nos sit opinio firma in ente: & sic nõ congregat negatiua & non esse in aliquo omnino: & similiter si apud nos fuerit opinio firma in ente:tunc apud nos erit opinio in negatione firma & est qp aliquis fingit qp omne de quo dicitur negatiua de eo dicetur affirmatiua:sed negatiua non dicitur de affirmatiua. Deinde.d.& si affirmatiua dicitur de omnibus de quibus dicitur negatiua: continget necessario aut vt sermo diuidentis & dicentis qp omne quod non est hoc dicitur est hoc:sit sermo verus:aut non verus.si igitur congregatio istorum duorum oppositorum non est verum.s.dicere verum & non verum:& fuerit verum dicere & omne affirmatiuum est negatiuum:& non erit differentia in hoc.s.inter negationẽ cõditionalẽ & negationẽ simpliciter.s.in hoc qp affirmatio vere dicitur de omni negatione.s.affirmatio simpliciter de negatione simpliciter:& affirmatio cõditionalis de negatione cõditionali:oĩa erũt idem sicut prius fuit dictum: deus & homo & nauis & nox cũ igit dixit & si nõ fuerit verũ qp dictũ fuit p hãc diuisionẽ:intẽdit:& si nõ fuerit vera cõgregatio istius diuisionis.s.vt sit verũ & non verũ insimul. D.d. & nõ dicitur ista & nõ q̃ sunt entia.i.& negatio cõditionalis p quã res negãtur abinuicẽ:& est tãq̃ negatio eius qd' est per se.s.nõ ens. Et intẽdebat p oĩa ista qd' cũ hoc fuerit positum continget vt omnia sint idem:& vt nõ sit aliquid omnino. Deinde dicit.& si sermo de vnoquoq; istorum &c.i.& si negatio vniuersalis qp entiũ diuersatur tunc de negatione nõ dicetur affirmatio: & sic entia oĩa erũt idẽ & nõ diuersabunt aliquo modo: & erit oĩ ens vnũ & non vnũ. D.d.qm̃ si diuersatur &c.i. qm̃ si aliqd' ens diuersatur ab aliquo ente per aliquã differẽtiam semp diuersabitur ab eo.s. necessario et æterno.D.d.& accidit hoc qd' prius diximus &c.i.& accidit etiã cũ hoc vt oĩs homines veridicẽt & falsent insimul.Dicere eñ qd' oĩs homines veridicent verũ est dicere cũ eo qp oĩs homines falsent: & sic disputãtes falsent & veridicãt insimul.& etiã nõ falsent neq; veridicãt. D.d.& loquens cõcedit &c.i.& cõtingit loquentẽ dicẽti aliqd' iudiciũ cõcedere qd' falsat:cõcedet etiã qp oppositũ illius iudicii videtur.D.d.& manifestum est &c.i.& manifestum est quod disputatio cum opinantibus hoc est in nihilo.qut eñ nõ dicit qp hoc est hoc: & qp hoc est hoc nõ ita quod habet in altero eorum aliquod firmum nihil dicit.

Deinde dicit sed dicit hoc & non hoc insimul &c.idest & disputatio cum istis nõ est in aliquo intellectio aut entẽ:q; dicunt in codẽ qp est

M Nõ ens nõ intelligitur nisi secundũ cõparationem ad ens vide.1.phy.69.Et.3.de anima.25.

hoc & non est hoc:& negationes istorum entium scilicet quod non est hoc neq; non est hoc. Deinde dicit. & si hoc non esse &c.i.& nisi dubitationes quæ mouerunt istos essent tunc scirent prima scientia quod res habent naturas terminatas.

Capitulum Quintum.

N AMplius si quãdo affirmatio est vera negatio falsa:et ẽ hæc vera affirmatio falsa.non erit vtiq; simul idẽ dicere & negare vere: sed forsan dicet vtiq; hoc esse qđ à principio positum est. Amplius quidem igitur qui aũt existimãs habere aliqualiter aut nõ habere mẽtitus est: qui aũt ambo verũ dicit:nam si verum dicit quid vtiq; erit qđ dicit:qa talis est entiũ :mã si vero nõ verũ dicit:sed magis verũ dicit:q̃ illo modo existimat iam aliqualiter se habebũt entia, & hoc verũ vtiq; erit & nõ simul & nõ verũ. Si autẽ sĩr & oẽs mentiẽs:& vera dicẽt:nec ꝓnunciandũ nec dicendũ est tali sit eñ hoc:& non hoc dicit. Si autem nihil suscipit:sed similiter existimat & nõ existimat:qdvtiq; differenter habebit a plãtis.

Et etiã si affirmatiua fuerit vera:negatiua erit falsa:& cũ illa fuerit vera:& affirmatiua erit falsa:tunc nõ est verũ vt affirmatiua & negatiua & dicant de eodẽ insĩr. Et rectũ est dicere hoc esse primũ subiectũ: & etiã si ille q existimat quõ sunt res: & quõ nõ sunt:cõtingit ei falsum:& qui existimat vtrũq; verũ dicat:tũc sermo de hoc est ꝑ natura entiũ est talis:& si nõ veridicat:sed verificat magis quã ille qui opinat hoc opinione:ille q existimat quõ sunt entia:tunc hac etiã erit verum: & non verum:& omnes falsant æqualiter:& non dicunt verum:tunc dicens tale nõ habet sermonem. dicit enim aliquid: & non dicit aliquid insimul:& si non existimat aliquid sed existimatio ei⁹ 17 & non existimatio idem est:in quo igitur differt à plantis.

Et cũ declaratũ est ex istis ꝙ cũ affirmatiua fuerit vera negatiua erit falsa:nõ vere dicet ꝙ affirmatiua & negatiua insimul vere dicent de eodem. D.d.& videtur dicere hoc primũ subiectũ.i.& dignũ est omni disputãt cõcedere hoc ẽ primũ cõpositũ.s.ꝙ affirmatiua & negatiua diuidũt verũ & falsum. D. reuertitur est ad impossibilia cõtingẽtia: & & etiã si ille qui existimat ꝙ alterum oppositorũ est verũ : aut qđ hoc est tale:aut non:qui existimat vtrũq; verificat necesse est vt natura entiũ sit talis dispositionis.s.ꝙ vt sint entia & nõ entia insimul. D.d.& si nõ veridicat &c.i.& si nõ veridicat solummodo ille qui opinatur ꝙ affirmatio & negatio verificentur insimul:immo magis veridicat ꝙ ille qui opinatur ꝙ affirmatio & negatio diuidunt verũ & falsum: & opposita quæ sunt verum & nõ verum veridicãt insimul:tunc sermo vniuersalis ꝙ eorũ erit verus:& nõ verus:& falsant æqualiter:& verificant æqualiter:& cum ita fuerit nulla erit ratio ; & tunc homo erit quasi planta.

Et hoc intendebat cum.d.& falsant omnes æqualiter &c. ideſt & si opinati sunt quod omnis affirmatio & negatio congregantur: & quod omnis sermo verificat & falsificat æqualiter:tunc qui opinatur nullum habet sermonem. Dicit enim & nihil dicit. ideſt profert enim sed nihil dicit:quoniam si dixerit aliquid non dicit aliquid. Deinde dicit. & si nõ existimat aliquid &c. ideſt & si non existimat aliquid esse non aliquid: in quo igitur differt a plantis & ab animatis. Rationale enim non diuiditur ab animatis nisi per comprehensiones & existimationes terminatas.scilicet hoc esse tale:aut non esse tale.

Rõnale non diuidit ab alatis nisi ꝑ cõprehẽsiones & existimatiões terminatas.

Vnde & maxime manifestum est:qa nullus ita disponitur necaliorum:nec dicentium hãc rationẽ:quare nãque vadit dormitum & non quiescit putãs ire. Neque statim neque diluculo vadit in puteum aut torrẽtem si contingit:sed videtur timens tanꝯ nõ similiter putans nõ bonũ esse incidere & bonum.palam ergo quia hoc quidẽ melius existimãt:hoc autem nõ melius. Si autem hoc in bono:necesse est similiter esse & in alĩs:& hoc quidem hoiem:hoc autem non hoiem:& hoc quidem dulce illud autem non dulce putare necesse est.nõ eñ ex æquo oĩa quærit & existimat.qñ eñ putãs melius aquã bibere & hoiem videre:deinde ea quærit quãuis oportebat si idẽ erat : similiter homo:& nõ homo sed quemadmodũ dictũ est nullus qui nõ videt hoc qđ timẽs illa vero nõ.quare sic videt oĩa existimãt habere simplr.sed nõ circa oĩa:sed circa meli⁹ & deterius. Si autem nõ scientes:sed opinãtes:multo magis curandũ vtique erit de veritate quemadmodũ infirmo existẽte q̃ sano de sanitate. Et eñ opinãs ad scientẽ nõ salubriter disponit ad veritatẽ. Amplius si quã maxime se oĩa sic habẽt:& non sic:sed magis & minus:verũ est in natura entiũ.nõ eñ vtique sĩr dicimus duo esse paria & tria. Nec similiter mentitus est qui quatuor pente opinatus est & qui mille. Si igitur non sĩr palã qa alter minus quare magis verum dicit. Si ergo qđ magis affinius:erit vtique aliqd verũ:cui affinius quod magis verũ:& vtique si non est:sed iam aliquid est firmius:& verius & ratione remoti vtique erimus in cõdita:& prohibẽte aliquid mẽte determinare. Et ex hoc declarabitur ꝙ null⁹ opinatur hoc neque de cæteris hoĩb⁹: neque de eis qui hoc dicũt.q eñ ambulat:ambulat & non stat: qđ opinat qa ambulandum est & nõ vadit per vnam viam ad puteum stantem in via:manifestum ꝙ euitabit ipsum:scit eñ qđ casus in puteo & non casus non est idem:& existimatio ei⁹ non est eadem in malo & in bono istius. Declaratum est igitur qđ ipse opinatur qđ quoddam illius est bonum & quoddam

O Ignarus dicitur curare de veritate sicut infirmus de sanitate &c.

Quod primo verũ affinius est: est magis verũ.

non bonum. Et cum ita sit: scit igitur quod quædã sunt homo. & quædam non homo: & quædam dulcia: & quædam nõ dulcia. Non enim existimat omnia esse idem: neq; æqualiter quærit in omnibus: sed existimat quod potus aquæ est melior: & aspicere hominem si hoc quærit: & si idem esset necessario homo & non homo. Sed sicut dictum fuit nihil videret nisi ad cõseruandum se ab hoc & non ab hoc. Cum igitur declaratũ est quod cognitio vniuersaliter est in omnibus rebus & si nõ fuerit in omnib⁹ reb⁹: sed est in eo quod est bonũ: & quod est malum est ens: & si ista cognitio non fuerit per scientiam: sed per existimationẽ: tunc dignius est pscrutari de veritate quãdmodum apparet infirmũ perscrutari de sanitate magis quã sanũ: existimans enim non est certus in respectu scientiæ: & etiam si omnia in maiori parte sunt secundũ hanc dispositionẽ aut secundũ aliam, sed maius & minus sunt de natura entiũ: tũc nõ dicemus quod duo & tria sunt cõsimilia in pari. Et nõ est error existimantis quatuor esse quinq; sicut error existimatis ipsum esse mille. Manifestum est igitur quod error alterius est minor, ergo est maioris veritatis, & si illud quod est magis ,ppinquũ magis tunc erit aliquid de veritate: de quo appropinquatur verum maius. Et si nõ fuerit illud sed erit magis firmum: & magis verum: & quiescemus ab hoc sermone: qui nihil determinat: & impedit intellectum vt terminet aliquid.

18 Cũ declaratis impossibilia cõtingẽtia dicentibus q; affirmatiua & negatiua cõgregantur insimul p opiniões eorũ in entibus, incepit declarare contingẽtia ẽis per operationes eorũ in mundo. Et d. & ex hoc declarabitur &c. id est ex hoc quod dicam & ex prædictis declarabili quod nullus opinatur hoc neq; ex laycis neq; ex clericis. D. d. qui ambulat & c. i. qui enim videt quod ambulandũ est ad aliquid ambulat & nõ stat: & si viderit quod ambulatio operetur & non operetur ad illud non ambularet: & si videret quod ambulatio & status essent æquales: non ambularet neq; staret. D. d. & non iret &c. id est q; si aliqs existimasset quod casus in puteo & non casus essent idem: cũ nullus eligeret se a via in puteum timendo ne caderet in ipsum. D. d. & existimatio eius in bono & malo alicuius non est idem. i. & existimare aliquid esse bonum & aliquid malum non est idem: qm̃ si essent idem nõ quæreretur bonũ & fugeretur malum. Et ex hoc apparet quod quædam sunt bona & quædam mala: nõ tantum in rebus diuersis numeratis: sed etiam in partibus eiusdem rei cum fuerint diuersarum virtutũ. D. d. & cũ ita sit &c. i. & cũ scientia eius in rebus vtilibus & inutilibus sit determinata & non opinantur duo contradictoria insimul sicut debet esse in scientijs speculatiuis. V. g. quod quidam est homo & quidã non est homo nõ opinari q; omne qd̃ non est homo est homo: & etiã quod quædam

Bonũ & malũ non solũ sunt in reb⁹ diuersis numeratis. sed etiã in partibus eiusdẽ rei cum fuerint diuersarũ virtutũ.

quædã sunt gustabilia dulcia naturaliter, & quædã non dulcia naturaliter in his quæ sunt sani gustus. D. d. nõ enim existimatur q; omnia sunt idẽ &c. id est, nullus enim existimat qd̃ omnia sunt idẽ, & ideo nõ æqualiter quærit hæc omnia: sed quædã quærit, & quædã nõ. V. g. qd̃ cũ existimauerit q; melius est potare aquã quã vinũ: tunc quæret aquã & nõ vinũ. & si viderit quod idẽ est potare aquã & nõ potare nõ quæret aquã, & similiter nõ æqualiter esse aspicẽdũ & nõ aspicẽdũ aliquẽ hominẽ sanatũ. D. d, & si essent idẽ homo & nõ homo &c. id est. & si existimaremus q; homo & nõ homo essent idẽ nõ diligeremus quosdã homines & odiremus alios vel timeremur nos ab alijs, & nõ esset differẽtia apud nos inter amicos & inimicos. D. d. cũ igitur declaratũ est qd̃ cognitio &c. id est, cũ igitur declaratũ est cognitionẽ necessariã esse: aut in omnibus rebus: aut bonis: aut malis: manifestũ est cognitionẽ necessariã esse. D. d. & si ista cognitio fuerit per scientiam &c. id est, & si homo nõ habuerit de istis rebus nisi existimationẽ tũc iste homo magis debet perscrutari de veritate sicut infirmus de sanitate. Et intẽdebat qd̃ si scimus nõ habere scientiã de rebus oportet nos perscrutari & scire res & si videmus q⁹ illud qd̃ habemus de principijs cõsiderationis est existimatio: tũc magis debem⁹ perscrutari quomodo accidit nobis ista existimatio in rebus quæ sunt principia cõsiderationis, & vnde accidunt.

D. d. & si omnia in maiori parte &c. id est, & si aliquis existimauerit qd̃ omnes opiniões hois sunt existimatiões: tamẽ existimatiões diuersantur secũdũ magis & minus in rei veritate, & qd̃ magis & minus sunt de natura entis: est igit aliquid qd̃ est verũ in se. D. d. nõ cũ diximus qd̃ duo & tria sunt numerus par &c. i. qm̃ manifestũ est in nobis q; duo est par & tria impar, & q; nõ cõueniũt in paritate, & hoc est de primis cognitionibus necessarijs. Et etiã est manifestũ nobis peccatũ & errorẽ esse maiorẽ quã aliud peccatũ. non enim æqualiter peccat qui existimat quatuor quinq;, & q existimat quatuor esse mille. D. d. si igit error eorũ &c. & i. si nõ æqualiter peccat manifestũ est qd̃ minus peccat qui opinatr quatuor esse quinq; quã alius. D. d. & maius est minus tũc erit aliquid de veritate cui est ,ppinquũ verũ maius. i. & si est aliquid minoris peccati: tũc erit aliquid maioris veritatis & minoris peccati, & sic necesse est vt sit aliquid verũ cui appropinquat illud qd̃ est maioris veritatis & minoris fallitatis. Et hoc necesse est: qm̃ si aliqd fuerit maioris veritatis q; aliud, & minoris falsitatis, & necesse est aliqd verũ simpliciter.

Q⁹ Si aliqd fuerit maioris veritatis q; aliud necesse est aliqd verũ simpliciter.

D. d. & si hoc nõ fuerit erit firm⁹ sicut inuenit in scriptura & sic exponit & si nõ fuerit hoc verũ simpliciter in cui⁹ respectu dicit illud qd̃ est magis verũ: necesse est aliq⁹ verũ esse magis verũ q; illud in cui⁹ respectu dicit magis verũ: & hoc ,pcederet in infinitũ: aut pueniret ad aliqd verũ simpliciter. i. aut quiescemus ab hoc sermõe &c. i. & cũ declaratũ est esse aliqd verũ simpliciter tũc quiescemus a sermone ex quo nullum fcitũ terminatur & impedit vt aliquid habeat terminum.

Est autẽ & ab eadem opiniõe Protagoræ ratio & necesse similiter ipsas ambas aut esse & apparẽtia: necesse omnia simul vera & falsa esse. Multi nãque cõtrarie inuicem existimant, & non eadem opinãtes sibijpsis mẽtiri putant: quare necesse idẽ

Litera Argi.

Disputatio nis aut inter sios: aliā or in are di/ positionis. R

esse & non esse. Et si est hoc necesse putata omnia vera esse: opposita nāque inuicem opinantur mentientes & verū dicentes: ergo entia si sic se habent verū dicūt omnes. Quod quidem igitur ab eodem sunt intellectu vtræque rationes palā. Est autem non idem modus omelię ad omnes: hi nāque persuasiōe egent illi vi. quicūque eñ dubitasse existimanerūt: horū bene curabilis ignorātia, nō eñ ad orationem sed ad mentem obuiatio est eorū quicūque vero orationis causa dicūt horū argutio curatio, & eius qui in voce orationis & eius quæ in nominbus. Venit autem dubitantibus hæc opinio ex sensibilibus, quæ quidem eius quod simul contradictiones & contraria existere videntibus ex eodem facta cōtraria: ergo si nō cōtingit fieri nō ens prę existit, similiter res ambo ens: vt & Ana. mixtū omne in omnia it. & Demo. etenim inane & plenū similiter secundū quancūque partem præexistere: quamuis hoc quidem horum esse nō ens, illud vero ens.

Et sermo Protagoræ est de sermonibus eorū quę opinantur hoc & cogūtur ad dicendū res esse aut quod nihil est: quoniā si omnes existimatiōes sunt vere necesse est oīa sint vera & falsa insimul: multi eñ homines existimāt contrariū eorū quæ existimāt alij: & opinātur quod qui nō oppinātur illud quod illi opinātur peccāt necesse est igit vt idem sit & nō sit, & cū ita, sit necesse est vt omnes existimatiōes sint vere. Errātes enim existimāt contraria, & si entia sunt huiusmodi dispositiōis tūc verificātur omnes. Manifestū est igitur quod isti sermones & similes sunt ab vna cognitione, & ars in disputatione cum omnibus istis nō est vna, sed quidā indigent sufficientia, & quidā eñ existimāt hoc propter difficultatem cōprehensiōis & suū errorē in ea tunc sua ignorātia habebit medicinā disputatio eñ cū eis nō erit per verificationē sermōis sed per verificationē rationis: qui aūt dicit per verificationē sermōis mediū eorū erit per verificationē sermōis vocis & nominū. Et ista existimatio accidit de mouentib⁹ se à sensibilib⁹ quib⁹ cōtingit dicere cōtradictoria esse & cōtraria esse insimul: quia opinabātur cp cōtraria erāt ex vno, & si impossibile est vt fiat illud quod nō est necesse vt res fuerit prius cōmunis ex vtroque sicut dixit Anaxagoras: dixit etiā quod omne sit admixtū cum omni, & similiter dixit Democritus: talem enim sermonem dixit in parte quæ est ex vacuo & pleno: licet hoc sit ens & hoc non ens.

Et

Et Protagoras est illorū qui opinātur hoc scilicet qđ affirmatiua & negatiua sunt insimul, & omnes dicētes hoc cogūntur ad dicendū quod res sunt & qđ nihil est: quoniā qui dicit qđ omnis existimatio est vera & qđ res cōsequūtur existimationes cōtinget ei dicere qđ res sunt vere & falsæ insimul. Deinde declarat hoc & dixit: multi enim homines &c. id est, & necesse est vt res sint vere & falsæ si cōsequūtur existimationes: quia multi homines existimāt in eodē existimationes cōtrarias scilicet qđ vnus existimat cp est affirmatiuū, & alius negatiuū, & alter existimat aliū peccare: ex quo cōtingit quod idē sit verū & falsum: quia cōsequitur vtrāq; existimationē: quapropter necesse est secundū hunc sermonē vt idē sit ens & nō ens, & hoc intelligatur accidere in omnibus: scilicet qđ omne ens quod aliquis existimat esse possibile est vt aliquis existimat ipsum nō esse. D.d. & si ita sit necesse est &c. id est, & si negatiuū & affirmatiuū sunt vera insimul: necesse est vt omnes existimationes sint vere: existimātes enim aliquid esse & alij qui falsant illā existimationē existimāt existimationes contrarias. D.d. & si entia sunt huius dispositionis &c. id est, & si entia cōsequūtur dispositiōes hominum: cōtingit vt omnes homines vere dicant. D.d. & manifestū est cp illi sermones &c. id est, & manifestū quod cognitio & opinio eorū est vna: sed ars per quā remouētur ab hac opinione nō est vna, quidā enim remouētur ab hac opinione per sermones sufficientes in dissolutione dubitationū: quibus accidit eis opinio, & quidā nō remouētur per discoli eandem. Et ars in hoc est vt cogatur ad concedendū aliquod positū quo uso videatur suus defectus, iste enim nō vult cōcedere per rationē intrinsecā: quapropter necesse est vt faciant ipsum cōcedere violēter per verbera. D.d. qui igitur existimauerit hoc propter dubitationē cōtingentē ei ex debilitate cerebri potest curari ab hac egritudine dissoluendo illam dubitationē. D.d. disputatio est cū istis &c. id est, contradictio enim cōtra istos nō erit per mutationē significationis dictionū & vtendo disputatione cū eis donec verificātur: sed per verificationē intentionis in qua errauerit dissolutio illā quæstionē quæ accidit eis in illa intentione. D.d. qui autē dixit verificationē sermonis &c. id est, sophistæ autē fingētes quod res nō firmātur nisi per verū sermonē & quæsita nobis verificare hoc principiū nō possumus loqui cū eis in hac quæstione nisi prius verificemus significationes nominū, & cū conceserint quod nomina habent significationes propriās: tunc possibile erit disputare cū eis, & hoc fecit ipse in principio istius sermonis & hoc intēdebat cum dixit, & incipiamus in verificatione significationis vocis & nominis.

D.d. & accidit ista existimatio &c. id est, & accidit ista existimatio obediētibus sermoni & nō considerātibus vtrū sermo conueniat sensui aut nō, & qui hoc facit cōtinget ei cōtradictio in rebus & opinari quod cōtraria sunt insimul &c. d. quia opinātur quod cōtra &c. id est, & multi antiqui opinabātur hoc quia videbāt quod cōtraria generātur ex eodē, & opinabantur cū hoc qđ non sit generatio ex nihilo scilicet ex nō ente. vnde dixerūt quod cōtraria existunt insimul in eodē scilicet in eo ex quo generātur, & hoc intēdebat cū dixit: necesse est vt res aut sit cōmunis ex vtroq;, id est, quod res ex qua est generatio sit cōposita ex vtroq; scilicet ex ente & nō ente. D.d. sicut dixit Anaxago. &c. id est

De hoc vi/ de pri. phy. tex. c. 32.

propter hanc opinionē dixit Anaxagoras quod partes consimiles quæ sunt elementa apud ipsum sunt admixtæ cum toto scilicet quia omnes sunt admixtæ cū omnibus, & sermo Democriti est propinquus isti cū dixit partē esse indiuisibilem quæ est apud ipsum ex vacuo & pleno admixtis, & sic opinatur quod plenū est ens & vacuū est non ens.

Ad eos quidē igitur qui ex his existimāt dicemus quia modo quodā rectē dicūt, & modo quodā ignorāt. Ens em̄ dupliciter dicit. Est ergo quomodo cōtingit fieri aliquid ex nō ente: est autē quomodo nō, & simul esse idē ens & nō ens: sed nō secūdū idē ens. Potestate nāq; cōtingit simul idē esse cōtraria: actu vero nō. Amplius autē dignificemus ipsos existimare & aliā substantiā esse entiū: cui nec motus existit nec corruptio nec generatio omnino. Nos igit̄ dicamus cū istis qui existimāt istas turpes existimationes q̄ sermo eorū est verus aliquo modo & aliquo modo impossibilis cōtrarietas em̄ dicitur duobus modis. Est igitur aliquo modo possibile vt aliquid fiat ex nihilo, & possibile est vt nō fiat aliquo modo, & possibile est vt, insimul ens & nō ens diuidātur duobus modis nō ens quod sit ens existens scilicet q̄ homo fiat terra: neq; ens sicut entia sed non sunt idē possibile em̄ est vt cōtraria sint in eodē insimul potentia: actu autē nō, & etiā dicetur eis ad opinandū q̄ entia habēt aliam substantiā etiam quæ non habent motū neq; corruptionem neque generationem omnino.

Contraria possunt insimul esse potētia nō actu

8

Et qui existimauerit ex hac dubitatiōe q̄ cōtraria sunt insimul: nos dicemus in hoc q̄ sermo eorū est verus aliquo modo, & aliquo modo nō est verus. Cōtrarietas em̄ nō dicit vno modo esse: sed duobus modis: potētia scilicet & actu. dicere autē q̄ cōtraria existūt insimul in potētia est verū: actu aūt est falsum. D.d. est igit̄ aliquo modo &c. id est, & similiter hoc q̄ dicūt q̄ impossibile est vt ens generet ex nō ente: dicit etiā duob⁹ modis: quorū vno possibile est vt fiat: alio aūt nō.

Vide. p hoc cō. 6. &. 52. quinti phy.

20

D.d. & possibile est vt sit ens & nō ens &c. id est, quia vtrūq; istorū scilicet ens & nō ens diuidit in duo scilicet in ens actu & ens potētia, & similiter nō ens diuidit in duo. s. in nō ens actu. & in nō ens potētia, hō hic singularis cū fuerit terra nō est iste hō actu neq; potētia. propter quia aut remota sicut entia: sed si ista terra fuerit hō potētia erit alter hō numero: nō ille idē hō corrupt⁹. D.d. sed nō sunt idē. i. sed cōtraria. q̄ est ens in potētia & q̄ est actu nō sunt idē. D.d. possibile est em̄ vt cōtraria &c. i. isti em̄ holes errauerūt & nō potuerūt distinguere inter potētiā & actū. & q̄a inuenerūt cōtraria esse insimul in eodē existimauerūt q̄ possibile est ea inueniri in actu: sed actu est impossibile: potētia autē est necessariū propter generationē. D.d. detur igit̄ eis &c. i. & ideo melius est vt nō. phibeat ponere substantiā aliā esse a sensibili carētē motu & gnatiōe & corruptione sicut Plato dicebat scilicet substantiā de qua pēdet scientia necessaria, & hæc est quasi causa p accidēs & mutatio de errore maiori ad maiorem errorē.

T

Idē. 2. de gene. 1e. com. vltimi.

Si

Si raūt & q̄ circa apparētia veritas qbusdā ex sensibilib⁹ venit, verū em̄ nō pluralitate iudicari putāt oportere nec paucitate idē verò his qdē dulce gustātib⁹ esse videt: illis verò amarū: quare si oēs laborauerint aut oēs desipuerint: duo autē vel tres sani sint aut intellectū habeāt: hos qdē videri laborare & desipere: alios verò nō. Ampli⁹ aūt multis aliorū aāliū cōtraria videri & nobis & ipsi aūt vnicuiq; ad seipm̄ nō eadē fecūdū sensum semp̄ videri: quæ igit̄ horū vera vel falsa nō manifestū. nihil em̄ magis hoc quā illa vera sed sīr: ,ppter qd Democritus ait: aut nihil esse verū: aut nobis nō manifestū. oīno verò ,ppter existimare prudentiā quidē sensum: & hūc aut esse alterationē quod videt. his em̄ Emped. & Democriti & aliorū verisimile est dicere vnusquisq; talibus opinionibus facti sunt obnoxij. etenim Emped. permutātes habitū permutare dicit prudētiā. ad præsens em̄ cōsiliū augetur in hominib⁹: & in alijs dicit q̄ quantū alteri transformati sunt tātum ipsis & semper sapere altera assuit. Parmeni. verò enunciat eodē modo: vt enim quisq; habuerunt membrorū complexionē multæ flexiōis & intellectus hominib⁹ adest: idē em̄ est quod quidē sapit mēbrorū natura hoīb⁹ & oīb⁹ & omni. quod em̄ plus est intelligētia Anaxagoræ quoq; pronūciatio recordat ad quosdā sociorum eius: quia talia ipsis erunt entia qualia vtique existimauerunt ipsi. dicunt autem & Homerum videri hanc habētem opinionem quia facit Hectorem tanquā in extasi fuerit à plaga iacere aliud sapientē tanquā sapientes quidem & desipientes sed non eadē. palam ergo quod si vtreque prudentiæ & entia simul sic & nō sic se habēt quare & grauissimum accidēs est. nam si qui maxime contingens verum viderunt: hi autem sunt maxime quærētes ipsum & amantes: hi tales habent opiniones & talia enunciant de veritate: quomodo non est dignū & respuere philosophari conantes: nam volētia persequi erit veritatem vtique inquirere. Et similiter non crediderunt quidam veritatem cognitionis in rebus manifestis sensibilibus: & impossibile iudicare verum per multitudinem aut paucitatem. idem enim sentitur à quibusdam dulce & à quibusdam amarum: & si omnes homines essent infirmi aut trāsmutati intellectus: sanī autem essent duo vel tres; aut habentes intellectum essent duo aut tres tunc existimarentur isti esse infirmi & trāsmutati intellectus; & quod residuum non sunt ita, & etiam pluribus animalibus

V

Motiua q̄ omne q̄ apparet est.

animalibus apparent res cõtrario illi secundum quod sunt & nobis apparẽt ita: & vnicuiq; in se apparẽt aliqua in sensu cõtrario illi quod existimatur & nõ sunt ita: & nõ declaratur eis vtrũ sint vera aut falsa. ista em̃ nõ reddunt cõtraria magis quã illa: sed sunt consimilia in eo quod reddũt: & ideo dixit Democritus quod aut nihil est verũ omnino: aut nõ manifestatur nobis: & vniuersaliter cũ existimauerũt quod intellectus est sensus & sensus est certitudo: dixerũt quod verũ necessario appareret per sensum, & ex istis opinionib⁹ crediderũt existimationes Empedocles & Democrit⁹ & vnusquisq; aliorũ. Empedocles enim dixit quod ille cuius cõpositio transmutatur: transmutabit sensus & intellectus. Parmenides etiam dixit quod intellectus appropriatur homini secundũ cõplexionẽ membrorũ vniuscuiusq; hominũ: & quidã de nostris socijs dixerũt sermonem Anaxagoræ in quo dicit quod entia apud homines sunt secundum existimationem eorũ & dicitur quod Homerus prius videbatur opinari hoc. dixit enim in suis versibus Hectorẽ: & dixit quod cũ fuit percussus valde timuit & amisit intellectum proprium: & intellexit alio intellectu: quasi videret qđ q perdidit suũ intellectũ intelligit etiã nõ esse ita: & est manifestũ quod si in vtraque dispositiõe habebat intellectũ: tamẽ intelligebat quod entia sunt simul & quod sunt in aliqua dispositiõe & in suo cõtrario insimul: & accidit ex vtraque dispositiõe aliquid difficile: qm̃ si isti viderũt quod est possibile de veritate magis quã alij sunt soliciti in quærendo eã: & si existimationes istorum secundum hanc diuersitatem & sermones eorum sunt tales in cognitione veritatis: quomodo non oportet illum qui vult incipere in philosophia quia quod quiescat sua volũtas: quoniã si ita fuerit tunc quærere veritatem est simile ad currere ad volantem.

21 Quum dissoluit dubitationẽ inducentẽ ad dicendũ cõtraria existere insimul: incipit dicere aliam dubitationem ex qua etiam accidit quibusdam negare scientiam & dicere nullam esse veritatem. Et dixit: & similiter non crediderint &c.i. & similiter dixerunt quidã quod illud quod sensus cõprehendit & sensibilibus nullam habet veritatem: & dicũt ratiocinãdo quod quædã sentiũtur a quibusdã dulcia & a quibusdã amara & non differũt nisi in hoc quod illi qui sentiũt ea dulcia sunt plures, scilicet sani: & qui ea sentiũt amara sunt pauciores. s. infirmi: & non est iudicandũ aliquid esse verũ per testimoniũ pluriũ absq; paucioribus. D.d. & si omnes homines essent infirmi &c.i. & dixerũt qđ nõ oportet credere existimationẽ sanorũ: quia infirmi habẽt transmutatos sensus & intellectus. Causa enim in hoc non est nisi multitudo & pau-

citas: qm̃ si posuerim⁹ qđ plures sunt infirmi & pauciores sani tũc diceret qđ sani sunt infirmi: & qđ intellectus & sensus eorũ sunt trãsmutati: & qđ alij sunt sani. D.dedit aliã rationẽ & dixit: & etiã pluribus alijs &c.i. & etiã dabãt aliã ratiocinationẽ cup hoc dicẽdo qđ plura animalia videnẽ comprehẽdere in eodẽ sensibili cõtraria. videnẽ em̃ quædã fugere idẽ tanq̃ nociuũ: & quædã sequi tanq̃ delectabile. & si mile huic accidit etiã nobis cũ aliis. plura em̃ alia videnẽ innari a rebus nocẽtibus nobis: & noceri a reb⁹ delectabilib⁹ nobis. D.d. & nobis etiã apparet hoc &c.i. & sicut accidit hoc aliis: ita etiã accidit homini. qđ em̃ delectat in hoc in quo cõtristatur alius: & nõ tantũ hoc accidit diuersis hoibus: sed & idẽ homo videt cõprehendere in eodẽ per sensum contrariũ illius qđ habet per existimationẽ & cũ ita sit: tũc sensibilia nõ habent in se veritatẽ cõprehensibilẽ: sed sunt secundũ comprehendẽs. D.d. & non sunt ita. i. & manifestũ est quod non sunt secundũ quod sentiunt. D.d. & nõ manifestatur eis vtrũ sint vera vel falsa. i. & dicebãt qđ propter oĩa ista nobis non declarabit qđ sit verũ & quid sit falsum. D.dedit causam in hoc & dixit: ista enim &c.i. iudicũ em̃ sensus in eadẽ re esse alterum contrariorum non est firmius iudicio alterius sensus in illa re esse aliud contrarium. Verbi gratia quod iudicium sensus alicuius animalis quod hoc est delectabile non est firmũ⁹ iudicio sensus homis illud esse contristabile. D.d. & ideo dixit democritus &c.i. & ideo dubitauit democritus & dixit: quod contingit ex hoc alterum duorum: aut vt nihil habeat veritatem in se extra animam: aut vt non comprehendatur aliquo modo. Deinde dixit, & vniuersaliter cũ existimauerit &c.i. & causa erroris eorũ est quia existimabant quod intellectus est sensus: & quod nõ differunt in aliquo: & opinabantur quod scientia necessaria cõprehenditur sensu. & cũ viderunt quod sensibilia videntur habere dispositiones diuersas apud sensum credidẽrunt quod nulla scientia est necessaria oĩno. Deinde dixit, & ex istis opinionibus &c. id est & ex istis dubitationibus prædictis existimauerunt isti homines istas existimationes. Empedocles enim dicebat plures intellectus esse habentes iudicia diuersa: & quod quilibet intellectũ⁹ sequitur complexionem propriam & ideo dixit quod qui mutatur de aliqua complexione in aliam: transmutabitur de aliquo intellectu in alium: & ratiocinatur super hoc per hoc quod apparet de trãsmutatione intellectus in infirmis propter transmutationem cõplexiõis. D.d. & Parmenides etiam dicit &c.i. qm̃ iste dicebat quod intellectus appropriatur hominibus secundum complexiones & compositiones eorum.

Vide. 2. de aĩa text. cõ. 150. de opinione Empedoclis & Homeri.

D.d. & quidã socij &c.i. & isti etiã opinabant qđ entia cõsequunt existimationes hoim: & qđ nõ habẽt esse extra animã nisi secundũ qđ homines intelligũt. D.d. & dicit qđ Homer⁹. i. & existimabatur quod Homerus opinabat plures intellectus esse qui cõsequuntur modos cõplexionis. Deinde induxit vnã narrationẽ scilicet inter illos de vno versu. Deinde dixit, quod videns &c. id est & ex hoc sermone apparet qđ Homerus opinabatur qđ quisquis amittit suum intellectum propter trãsmutationẽ cõplexiõis qđ intelliget alio intellectu a primo. Deinde dixit, & nõ est ita &c.i. & hoc qđ existimant non esse verum: manifestũ est enim qđ & si in vtraq; dispositione intelligit diuerso intellectu: tamen X

Null⁹ intellectus intelligit q̄ entia contraria sunt insimul aut q̄ sunt idē. Vide cō simile. supra

Y t.c.9. cogita insta. etiam de vnitate intellectus.

tamen neq; hoc intelligit q̄ entia sunt eadem: aut quod entia sunt in alia a dispositione & in sua contraria insimul. Et intendebat per hoc q̄m nullus intellectus intelligit q̄ entia contraria existunt insimul: aut sunt idem. D.d. & accidit ex vtraq; dispositione &c.i. q̄m impossibile accidit: siue intellectus fuerit positus secundū dispositionē intellectus istius: existentis: aut secundū aliud cōtrarium. D.d. si igitur isti &c. si igit isti videtur magis q̄rere veritatē q̄m alii: & sermones eorū in veritate sunt tales impossessus: quo nō accidit audientibus illos vt voluntas & solicitudo eorū quiescat inquirēdo veritatē: q̄m tōc quia quæritur veritati similis est currēti ad comprehendendum voluntem quod nūquam fiet.

Huius autē opinionis causa est quia de entibus quidē veritatem intendebāt: entia autē putauerunt esse sensibilia solum: in his vero multa quæ indeterminati natura existit: & eius qd est hoc pacto: quēadmodū diximꝰ est: propter qd decēter q̄ dē dicunt nō vera autem dicūt. Si em̄ cōgruit magis dicere q̄ sicut Epicharius in Xenophanē. Amplius aūt oēs videntes hanc motā naturam de permutatione aut nihil verum dicimus: circa vero oīno permutans non contingere verum dicere, ex hac existimatione pullulauit opinio dictorum summa quæ est dicētiū heraclizare: & qualem. Cratilus habuit qui tandem nihil opinatus est oportere dicere: sed digitum mouebat solum & Heraclitum increpauit dicentē bis in eodem flumine non est intrare: ipsi enim existimauit nec semel. Nos autem ad hanc quæstionem dicemus quia permutās quādo permutat habet quandam ipsius veram rationem non existimari esse æquidē est dubitatissimum. abiciens enim habet aliqd eius quod abiecitur. & eius quod fit iam necesse aliquid esse oportet: quod & si corumpitur existet aliquid ens: & si fit ex quo fit & à quo generatur necesse est esse & non esse infinitum. sed hoc prætermittentes illa dicamus: quia non est idem permutare secundū quantitatem & secundum qualitatē secundū quantitatem quidem igitur fit idē nō manēs: sed secundū speciē oīa cognoscimus. Causa autem in existimationibus istorū est quia quærebāt perscrutari de veritate entiū: & existimabāt q̄ entia sunt sensibilia tantū: & naturæ istorum sensibilium nō sunt terminatæ & maximā habēt diuersitatē: & omnia entia quæ sunt eiusdem dispositionis etiā & ideo assimulantur dicere veritatē sed nō dicunt veritatē. Oportet em̄ hoc dicere sicut dixerunt errātes in Xenocrate: & etiā quū viderunt totā istam naturā moueri: & q̄ nihil dicit in rei veritate de rebus quę nō transmutantur existimauerunt impossibile esse aliquid dici in

rei veritate aliquo modo de rebus quæ transmutantur secūdum totum, & ex ista opinione ramificate sunt opiniones Heracliti. Heraclitus enim in fine vitæ suæ opinabatur quod non oportet aliquid dicere, sed tantum mouebat digitum & reprehendebat Sticum in hoc quod dixit quod possibile est tangere aquā fluminis currentis bis, dicebat enim quod nec semel hoc sensibile. Nos autem dicimus in hoc sermōe etiam quod illud quod transmutatur habet apud trāsmutationem aliquem sermonem qui vere dicetur de eo & existimatur quod non est & si in eo est dubiū. qui enim negat aliquid necesse est vt habeat aliquod esse quod possibile est negare, & necesse est vt aliquod esse habeat illud quod est, & vniuersaliter si aliquid corumpitur habet esse & si generatur necesse est vt habeat esse illud ex quo generatur illud quod ex eo generaī, & illud per quod gnatur, & q̄ hoc non sit infinitū. sed dimittamus ista & dicamus quod transmutatio secundū quantitatem non est eadem cum transmutatione secundum qualitatem, & scientia non est tantum per quantitatem, sed omnia cognoscuntur per formas.

Causa aūt &c.i. cō dixit dubitationes inducētes quoslā ad dicendū eis esse vera, & quosdā ad negādū scitiā, mō dat causam erroris istorū. Et dicit, & cā in existimationib⁹ &c.i. & causa erroris istorū est quia ipsi volebāt perscrutari de veritate entiū & nō intēdebāt intētionē sophisticā, & existimabāt cum hoc q̄ entia sunt sensibilia tm̄, & naturæ sensibilium sunt transmutabiles & nō permanētes. scitia aūt si est debet esse permanēs & ex reb⁹ permanētibus, & propter hoc ambigebant & negabāt scitiā, & hoc intēdebat quum dixit, & maximā habent diuersitatē &c.i. & diuersitas in omnibus sensibilibus est maxime. & similiter in omnibus entibus quæ sunt per res sensibiles. D.d. & ideo assimulantur &c. id est, & sermo eorū videl verus vno mō. s. in hoc qd dicūt quod sensibilia sunt transmutabilia & q̄ in eis nō sit scitia, sed in hoc quod dicūt q̄ scita sunt sensibilia falsum. D.d. oportet enim hoc dicere &c.i. oportet eū euitare hāc dubitationem sicut euitauerūt eā errātes in sermonib⁹ Xenocratis. D.d. & etiā quū viderūt &c. id est. & vniuersaliter sui statui sunt super duo. quorum vnū est quia videbāt istā naturam sensibilē transmutabilē per se secundū aūt est quia opinati sunt quod nulla res est quæ vere dicatur de reb⁹ transmutabilib⁹ secūdū totum propter velocitatē trāsmutationis eorum, & secundum hoc nulla erit scientia permanens nec semper nec aliqua hora. D.d. & ex ipsa opinione &c. id est, & ex ista opinione ramificatæ sunt opiniones Hæraclii opinātis q̄ nō oportet respondere ad aliquā quæstionem sic aut non, q̄m erit falsum. antequā eū cōpleat responsionē transmutabil⁹ res in cōtrariū. & ideo cū illæ quærebat de aliquo innuebat p digitū & nō loquebatur. D.d. & reprehēdebat &c.i. & reprehendebat quēdā virū antiquū qui opinabat hoc in hoc q̄d dicebat q̄ impossibile

est

tangere aquam fluuij bis. dicebat enim quod debebat dicere quod impossibile est tangere aquam fluuij semel nedum bis. Et intendebat per hoc quod ista est dispositio entium in cursu, & quod nulla scientia acquiritur de eis neq; in minimo tempore. D. d. nos autem dicamus 2 &c. id est, nos autem dicamus contradicendo istis quod quicquid transmutatur habet sermonem qui vere dicitur de eo secundum q̄ est transmutatum. Verbi gratia, dicitur q̄ non est permanēs & alium qui falsus super ipsum. Verbi gratia, dicere quod est permanens. & hoc intendebat cum dixit, existimatur enim quod non est, id est, & potest iudicari quod est non permanens, & erit iudicium non transmutabile. D. d. & si hoc est dubium &c. id est, & vniuersaliter qui negat aliquid de aliquo necesse est vt negatum habeat aliquam naturam terminatam, & vniuersaliter necesse est vt aliquod ens sit. Et intendit quod cōtingit negantibus scientiam vt scientia apud eos habeat aliquā naturā terminatam, & sic erit aliquod ens, & si non, nihil esset negatū omnino. D. d. necesse est igitur &c. id est, & vniuersaliter omne q̄d generat necesse est vt habeat ens ex quo generetur secūdū naturā & ens per quod generetur, & q̄d illud non sit corruptibile, & vt hoc non procedat in infinitū, & similiter corruptū debet peruenire ad aliquod incorruptibile.

D. d. sed dimittamus ista &c. id est, sed dimittenda est ista contradictio & procedamus ad magis manifesta, & est, q̄ trāsmutatio quā sentimus esse perpetuā in entibus est in quantitate non in qualitate, & forma & scientia necessaria nō erit per quātitates rerū tm̄ sed & p̄ formas. sic igitur formæ sunt permanentes, ergo scientia erit permanens.

Amplius aūt dignū est increpare sic existimātes quod sensibiliū in minoribus numerum scientes sic habētem de toto cælo similiter enunciauerunt. Nā circa nos sensibilis locus in generatione & corruptione perseuerat solū ens, sed istevt dicatur A nulla pars est omnis, quare iustius vtique propter illa hoc reuereri fuisse, quare propter hoc de illis errauerunt. Amplius autē palam quia & ad hos eadem olim dictis dicemus. quod enim est immobilie natura quædam ostendendum ipsis & credendum eis. Equidem contingit simul dicentibus esse & non esse, quiescere magis dicerē omnia quam̄ moueri. Non enim est aliquid in quod permutetur, nam omnia insunt omnibus.

Locus circa nos solū in ḡnatione et corruptione p̄seuerat.

Et etiam cōtradicēdi sunt existimates istas existimationes q̄m̄ quū viderunt in rebus sensibilibus quod pauciores sunt talis dispositionis iudicauerunt de toto cælo. Locus enim sensibilis in quo est generatio & corruptio est ille qui continet nos totum, & iste possibile est vt aliquis potest dicere vt non sit in respectu totius pars sensibilis, melius est igit negare à toto quod est in istis paucis quā affirmare in toto quod affirmatur de eis. & manifestum est etiam quod dicēdum est de istis quod prius diximus in alijs, & demonstremus eis sufficienter naturā esse immobilem.

immobilem. & si accidit quod dignius est dicentibus affirmare & negare insimul dicere quod omnia sunt quiescentia quā dicere mobilia, non enim est aliquid in quo transmutetur aliquod quoniam in quolibet est quodlibet.

Et etiam contradicendi &c. id est, & contradicendum est istis homi 23
nibus postquam viderunt quædam entia pauciora, scilicet quæ sunt in generatione & corruptione in dispositione transmutat. isti iudicauerunt quod plura, scilicet cæli sunt huius dispositionis. Locus autem in quo est generatio & corruptio est insensibilis respectu totius, & hoc si contingit eis quod ista in quibus est generatio & corruptio non habeant scientiam. D. rectius est negare a toto &c. id est, rectius igitur est non iudicare de toto illud quod iudicatur de parte insensibili, & negare ab eo toto transmutationem existentem in parte. Deinde dicit, & manifestum est &c. id est, & isti igni sunt vt sufficiamus eis per illud per quod sufficimus alijs declarando eis naturam immobilem esse. Et intendit per istam naturam species & genera & forte substantias abstractas. Deinde dicit. & si accidit dicentibus &c. id est, & licet dignius est ponentibus quod affirmatio & negatio sunt insimul in omnibus rebus vt omnia sunt quiescentia magis quam mobilia. Deinde dicit causam in hoc & dixit, non est enim aliquid &c. id est, secundum enim istos nō distinctum est ab aliquo in quod transmutatur sed omnia sunt admixta, & quodlibet quolibet, quapropter oportet hoc vt omnia quiescentia sint.

De veritate aūt q̄ non omne apparens verum primū quidem, quia neq; sensus falsus propriī est, sed phātasia non idem sensui. Deinde dignū mirari si hoc dubitant vtrum tantæ sunt magnitudines & colores tales quales à remotis videntur, aut quales de prope, & vtrū qualia sanis, aut qualia laborātibus. Et grauiora vtrū qualia debilibus, aut qualia robustis. Et vera vtrum qualia dormientibus, aut quali vigilantibus. Quod quidem enim non putant palam, nullus ergo si putauerit se de nocte athenis esse ens in lybia vadit ad litium. Amplius autē de futuro vt & Plato dicit nequaquam sīr propria medici opinio & ignorantis velut de futuro sanos fore aut non de futuro.

Sermo aūt eorū in sensus veritate non omne quod apparet est verum. primo quia falsitas nō appropriatur sensui, sed phātasiæ quæ non est eadem cum sensu. Et cum hoc mirandum est de eis qui ambigunt in istis rebus, & quærunt vtrū magnitudines & colores sint in illa dispositione in qua videntur ex remoto, aut in illa dispositione in qua videntur ex propinquo, & vtrū sint secūdū q̄ sani vidēt aut infirmi. Et in grauitate vtrū sint secūdū debiles aut secūdū fortes. Et in veritate aut in

falsitate, vtrū sint secūdū quod sunt apud dormiētes aut apud vigilantes. Et manifestum est quod impossibile est hoc, nullus enim potest existimare modo album sicut Plato, & consilium medici sapientis in rei veritate non est simile consilio nescientis in eo quod sanat de infirmitate & in eo quod nō sanat.

24 B Falsitas propria est imaginatiōi, sed sensui nō cōpetit nisi p accidens.

Dixit. sermo autem &c. i. q̄ omne quod apparet non est verum, est falsum, & hoc destruitur multis modis. Primo autem q̄n falsitas non est propria sensui, q̄n falsitas non accidit sensui nisi per accidens. illud autem cui falsitas est propria est imaginatio. in hac enim debet aliquis dicere, quia illud quod ex ea fit non est verum. Et dixit hoc, quia p istam virtutem imaginantur res quæ præcise vidētur impossibiles esse.

Deinde dixit, mirandum est igitur, & quia sunt dispositiones in quibus opinantur sensum esse verum, & alię in quibus opinantur sensum esse falsum. Verbi gratia, sicut dispositio rerum apparentium visui ex remoto & propinquo, & in sanitate, & in infirmitate, & vigore, & debilitate, & magis in somno & vigilia, mirandum etiam vtrum de quærentibus vtrum vera qualitas corporis est quæ apparet in propinquo, aut quæ in remoto, idem enim apparet magnum in propinquo & parum in remoto. Et similiter quærētibus vtrum verus color apparet in propinquo aut in remoto, & verum verus sapor comprehenditur a sanis, aut ille qui cōprehenditur ab infirmis, & vtrū verū pondus est illud q̄d comprehenditur a fortibus aut quod a debilibus. Et maior quæstio est vtrum quod dormiens videns est verum aut quod vigilans. D. d. manifestum est q̄ hoc est impossibile, nullū enim potest modo, & hic absciditur sermo Arist. quia diminutus est. Et intentio eius est q̄ nos habemus primam cognitionem per quā distinguimus inter illud in quo sensus falsat & in quo veridicat, q̄n quis dubitat diuidere inter sensibilia falsa & sensibilia vera est sicut qui dubitabit in istis rebus. s. vtrum simus dormientes aut vigilantes, & verum simus aut nō simus, & similiter nullus dubitat q̄ vere quantitates & veri colores sint quia apparēt ex propinquo non ex remoto, & quod apparet sanis est verum non quod apparet ægris, & ideo incipiūt curari. Et si oē q̄d vī est verum sicut q̄dā dicēt, etiā nō esset differentia inter sermones nescientis & sapientis. V. g. Platonis, & tunc consiliū medici sapientis esset simile cōsilio nescientis sanare aut nō sanare infirmos, & omnia ista sunt impossibilia.

Amplius autem & in sensibilibus non similiter propria alicui & propriū aut propinqui, & eius quod ipsius. Sed de coloribus quidem visus non gustus. de saporibus gustus non visus quorum vnusquisque in eodem tempore circa idem nunquam dicit, simul ita & non ita habere sed nec in altero tempore circa passionem dubitauit, sed circa id cui accidit passio. dico autē puta idem quidem vinum videbitur vtique, aut mutatum, aut corpore mutato quandoq; quidem esse dulce quandoque autē non esse dulce, sed quod non dulce quale est q̄n fuerit nunquam mutauit, sed semper de ipso verū dicit, & est ex necessitate

turū tale dulce quānis & hic hæ rationes omnes destruant: quē admodū & substantiā nō esse nullius: ita nec ex necessitate nihil. Necessariū enim nō cōtingit aliter & aliter se habere. quare: & siquidem est ex necessitate non habebit ita & non ita totaliter: quia si est sensibile solum: nihil vtiq; erit solum nō existentibus animatis. Sensus enim nō erit: neq; igitur sensibilia esse neq; sensationes forsan verum: sentientis enim passio hic est subiecta vero non esse quæ sensum faciunt & si non sensu impossibile. Non enim sensus fuisset est: sed est aliquid alterum præter sensum quod prius est sensu est necesse. Mouens enim moto prius est natura & vtiq; si adinuicem dicuntur hæc ipsa nihil minus. Et etiam dicamus hoc in ipsis sensib⁹: quoniam sensus proprius rei non est simul in rei veritate ei qui est alterius: & non est simul sensus propinquus rei propriæ rei moto alterius. visus enim est colorum nō saporum: gustus aūt est saporū nō colorū & vterq; eorū sentit aliquid in vno tpe: & nunquam firmat aliquis sensus vt aliquid sit in sua dispositione & alia contraria insimul: neque in alia contraria etiam: neque in alio tempore etiam: rixa autem de passionibus. Verbi gratia quoniam existimatur quod transmutatio est ex codē sicut vinum ex sapore: & existimatur quod transmutatio est propter diuersitatem complexionis corporis gustantis: & sic existimatur quod vinum quandoq; est dulce & quādoq; non dulce: & rixa non est in ipso dulci cum fuerit dulce: nec quandoq; transmutatur: sed si sermo verus est in eo & erit necessario dulce illud quod erit secundum hanc dispositionē. Et si isti sermones negant secundum hæc omnia: & similiter negant vt nō sit substantia etiam alicuius rei: & vt nihil sit necessario omnino. Quod enim est necessario impossibile est vt sit alio modo. Oē enim quod necessario est impossibile est vt sit in hac dispositione: & in sua contraria: & alio modo. Si sensibile est relatiuū: tunc sensibile solum non est alicuius si non est animatorum: quoniam non erit sensibile: & est verum: quemadmodum non erunt sensibilia etiam: sunt enim passiua sentientes. Et impossibile est vt subiecta facientia sensum sint si sensus nō fuerit. Sensus enim nihil aliud recipit nisi sensum: & est prior sensu necessario. Motor enim est prior moto natura. Et si ista dicuntur relatiue: tunc neutrum eorum erit sine altero.

C Necessariū nō cōtingit aliter & aliter se habere.

Mouens est prius natura moto. Idē 7. de aīa. t. c. 19.

Intendit in hoc sermone dissoluere dubitationem contingentē eis existentibus. Et dicit. dicamus etiā dubitantibus in sensibus & ponētibus 25

omnia apparentia æqualiter in veritate: quoniam iudicium alicuius sensus in proprio sensibili non est simile sui iudicio de sensibili alterius. sed cõmuni: verior enim est in proprio q̃ in sensibili cõmuni & alij. D. d. & sensus propinquus rei propriæ &c. i. & magis isto est q̃ nõ æquales est cõprehẽsio sensibilis ppriꝫ a sensu cũ fuerit ppinquum cõprehẽsioni cõmuni ab eo sensu cũ fuerit remotum illud sensibile commune.

D. incæpit dicere sensibilia propria vnicuiq; sensui. &. d. visus enim est colorum &c. i. visus enim est proprius coloribus in verificando de eis: & similiter gustus saporum: & auditus sonorum: & olfatus odorũ: & tactus tangibilium. D. d. & vnus quisq; eorũ &c. i. & vnusquisq; quinq; sensuum habet proprium vnum sensibile quod comprehendit vno tempore. s. subiecto. D. d. & nunquã affirmat &c. s. & nunquã vt demus q̃ aliquis sensus iudicat in suo proprio sensibili diuersas dispositiones in eodem tempore aut in duobus temporibus diuersis. Et quia accidit in hoc sermone aliquid ex hoc quod apparet in sensu gustus in sanitate & in infirmitate. d. rixa autem &c. id est dubitatio autẽ quæ accidit in passione quæ dicitur gustus. V. g. quod aliquis dicatur q̃ idẽ vnũ modo videtur dulce & alia hora amarũ. dubitatur quoniam hoc forte accidit ex transmutatione gustantis & forte ex trãsmutatiõe cõplexionis gustantis. vnde nullo modo non possumus præcise dicere hoc esse dulce in sua natura in aliqua hora. Deinde dedit responsionẽ & dixit & non est rixa in ipso dulci &c. id est & ista dubitatio non oportet vt sit dulcis naturaliter: quoniam si fuerit amarũ ex sua transmutatiõe manifestũ est quod natura dulcis transmutata est & habet naturam propriam: & quod erit dulce quando illa nam reuertetur ad illud. si aut ex transmutatione complexionis gustantis hoc erit manifestum. scilicet quod dulce do habet naturam propriam sed ista rixa non est illa in qua eramus in primo: sed ista est vtrum conuersio dulcis in amarum est ex sua transmutatione: aut ex transmutatione complexionis gustantis: & hoc intendebat cum dixit & rixa non est ipso dulci &c. id est & rixa non est in dulci cum transmutatur in amarum vtrum sit per sua transmutationẽ aut per transmutationẽ complexiõis gustantis: & si sit per illã trãsmutationẽ q̃ transmutat: necesse est enim vt sit dulce dũ habuit istã naturã antecẽ transmutetur: & hoc intendebat cũ dixit sed si sermo verus est &c. id est, sed si verum est dicere ipsum esse dulce in aliqua hora necessario erit dulce omne qd̃ fuit in illa dispositiõe aut erit. D. d. & si isti sermones &c. i. & si isti sermones sicut necessario negãt ola entia ita negãt vt aliqd. habeat substantiã: & ita negãt aliquid esse necessario omnino. D. d. qd̃ enim est necessario &c. idest, isti enim sermones faciunt vt omne sit alio modo ab eo qd̃ est: & q̃ est impoſsibile vt sit alio modo ab eo q̃ est. D. d. si igit aliquid fuerit necessario &c. idest quoniã si aliquid fuerit necessario impoſsibile est vt sit in alio modo secũdum quẽ est in alio. Sensibile enim est relatiuũ cum nullam habet in se naturam nisi relatiuã. Contingit enim vt sensibilia nõ habeãt esse si alatia sensibilia nõ fuerint. Sensibile essi nõ est relatiuum est aliud nisi ad sensum: & si sensus non fuerit non erunt sensibilia. Deinde. d. & est verum quemadmodum &c. idest & hoc quod cõtingit verum est etiã alio modo. s. cum posuerimus q̃ sensibilia sunt relatiua.

Accidẽs impoſsibile est vt sit sine suo subiecto idẽ j. ph. 14. 59. & 7. me. c. com. 2.

Demõstrationis principij nõ est demonstratio.

Qui dicit oĩa quæ apparent vera esse oĩa quæ sunt facit ad aliquid.

Capitulum Sextum.

SVnt autẽ quidã qui dubitãt hoc persuasorum: & has rationes solum dicẽtium. Quærũt enim quis est qui iudicat sanũ & omnino circa singula recte iudicantẽ. Tales vero dubitationes similes sunt dubitationi vtrum dormimus nũc aut vigilamꝰ. Possunt aũt dubitationes oẽs tales idẽ. Omnium enim rationem hi dignificant esse. Principiũ enim quærunt: & hoc p demõstrationẽ accipere: quicũq; quidẽ nõ persuasi sunt & manifesti sunt in actibus. Sed qđ diximus hæc ipsorum paſsio est. Rationẽ enim quærunt quorum nõ est ratio. Demõstrationis enim principiũ nõ est demonstratio. Hi quidem igitur facile hoc credũt. est eñ nõ difficile sumere. In sermone aũt vim solũ quærentes impoſsibile q̃runt. Cõtraria nãq; dicere dignificant statim contraria dicẽtes: si autẽ nõ oĩa sunt ad aliqd: sed quædã sunt & ipsa secundũ semõ vtiq; est oẽ quod apparet. nã qđ apparet alicui apparet. Quare qui dicit oĩa quæ apparẽt esse vera: omnia quæ sunt facit ad aliqd. Propter qđ & ob seruandũ vim in sermone quærentibus: simul autẽ & sustinere sermonem dignificantibus qđ nõ apparet est: sed q̃ apparet cui apparet: & qñ apparet: & inquãtum: & vt. Si aũt sustineãt qdẽ sermonẽ: nõ sic aũt sustineãt accidit ipsis cõtraria cito dicere. cõtingit eñ eidẽ secundũ visum mel apparere: gustui vero nõ. Et oculis duobꝰ existẽtibꝰ nõ eadẽ vtiq; visui si sint dissimiles. Qñ ad dicẽtes ppter olim dictas causas qđ apparet verũ esse: & ppter hæc oĩa fiẽt esse falsa: & vera. Neq; enim omnibus eadem apparere cõtingit: neq; ipsi semper eadem sed multotiens contraria secundũ idem tẽpus. Tactus enim duo dicit in digitorum variatione: visus autem vnum: sed non quidem idem: & secundũ idem sensui: & similiter: & in eodẽ tempore.

Et quidã cõtenti sunt per ista: & dicũt istos sermones. Quę runt quis est ille qui quærit & veridicat: & scit oſa secundũ ve ritatẽ. Et iste quæstiões ambiguæ sunt sicꝫ quæstionib⁹ ambi gẽtiũ in hoc tpe in vigilia & somno: & istarũ oĩm quæstionũ vna est. Isti em̃ dicũt quod oſa habẽt causas primo em̃ quærũt quid: deinde quærunt cõprehendere hoc per demonstrationẽ. Qm̃ autẽ nõ sunt cõtenti manifestũ est ex suis operatiõibus. Sed infirmitas istorũ est quia quærũt terminũ in quo non has bet terminũ. Nõ em̃ habet demonstrationẽ principiũ demon strationis. Et facere istos quiescere facile est: & cõprehẽdere hoc nõ est difficile. Qui enim perscrutatur sermonẽ tantũ & quæ runt victoriã: quærunt impossibile. Volũt enim dici sermones contrarios: & illi in illa hora dicunt sermones cõtrarios. Si aũ tem nõ omnia dicũtur relatiue: sed quædam sunt per se etiam tunc non oſa quæ apparent sunt vera. Quod em̃ apparet aliqd apparet. Qui ergo dicit quod oſa apparẽtia sunt vera facit oſa entia relatiua & ideo præseruare oportet nos ab eis q quærunt victoriã p disputationẽ & cũ hoc dicunt quod illud quod appa ret nõ apparet illud qd est: sed apparet illud qđ est: secundũ il lud cui apparet & in hora i qua apparet & existimãt aliqd di cere: sed nõ est ita. Accidit em̃ eis à ꝓpinquo dicere contrariũ. Possibile em̃ est idẽ apparere visui esse mel & gustui nõ mel. & sic oculi duo cũ fuerint diuersi nõ videbũt vnũ. Qui igitur dixerũt istis quæ apparent causas prædictas albedinem ista ap parent & nõ apparent eadẽ secundũ vnũ apparere multotiens in eodẽ tẽpore. Tactus enim & sensus existimantur duo apud mutationem digitorum: & visus idem & nõ illud quod inue nitur terminatur. Et quod est per vnũ sensum: & vno modo: & secũdũ vnã dispositionẽ: & in eodẽ tpe: & hoc est verum.

26 Dicit quod illi qui vtuntur istis sermonibus sunt diparriti: quidam enim quærunt per illos victoriam & dominium: & quidam ambigunt ex dubitationibus contingentibus istis rebus: & quærunt scire: dis tinguere quis iudicat vere apud comprehensiones contrarias: & medici na istorum licut posſ dicere ab hac infirmitate est facile. Deinde dicit & iste quæstiones ambiguæ &c. id est qui ambigit in similibus quæ stionibus & dubitat vtrum illud quod sini comprehendunt est verum: aut illud quod infirmi comprehendunt: & etiam illud quod apparet ex remoto aut illud quod apparet ex propinquo similis est dubitanti vtrũ nos cum dicimus hoc sumus in somno: aut in vigilia. Deinde dicit & vis omnium istarum &c. id est & vis omnium istarum quæstionũ in eo quod dant de dubitatione & ambiguitate est eadẽ. Causas cũ ambi guitatis earum est eadem, scilicet quia opinantur oſa habere causas ex quibus

quibus cognoscũtur, & quærũt principia ex quibus demonstrẽtur, & si distinxerint quod est cognitũ per se: ab eo qđ nõ est: tũc iste error aufe rẽtur ab eis. Contra so phistas.

D.d. quoniã autẽ nõ sunt cõtenti &c. id est, quoniã iste modus hominũ nõ negat ista proteruitãdo & propter gloriã sicut faciũt logici. sed quia accidit eis nõ habere certitudinẽ: hoc enim manifestũ est ex sermonibus istorũ hominũ. sed infirmitas eorũ est quia quærunt ter minũ in eo quod non habet terminũ & demonstrationẽ in principio de monstrationis.

D.d. & medicinatio istorũ est facilis, id est, quia non quærunt ista intendendo victoriã, & ideo quæstione dissoluet abscin detur illa dubitatio ab eis.

D.d. illi autem qui querunt &c. id est, illi qui dubitant in istis & quærunt nõ ad aliud nisi ad vincendũ aduersa rios quærunt impossibile, & qđ nõ possunt facere, quærũt deinde fa cere vt contingant illis sermones cõtrarij. & cũ laborant in hoc statim inducũt sermones cõtrarios, & ideo cõtingit eis cõclusio quã volebãt inducere super aduersarios.

Deinde dicit si autẽ non omnia dicuntur relatiue &c. id est. sed manifestũ est quod si non omnia cõprensibilia per sensus sunt relatiua: sed quædã eorũ sunt per se non in respectu ad sensum tunc non omnia apparentia erunt vera sicut isti opinabantur.

Deinde dicit quod enim diximus qđ omnia &c. id est, cõtingit enim dicẽtibus qđ omne quod apparet cuilibet hominũ est verum vt omnia entia apud ipsum sint relatiua. D.d. & ideo oportet præseruare &c. id est & propter corruptionẽ istius hominis, & quia multũ nocet in philoso phia oportet nos præseruari ab istis quærentibus intẽtione victoriã & dominiũ in cõtradictione, contradicunt enim sibi: quoniã dicũt qđ il lud qđ apparet res nõ est illud quod est: sed illud qđ est secũdũ videtem & in eo tẽpore in quo apparet, & sic negant vt res extra animã esse hã beant omino.

D.d. & existimãt aliquid &c. id est, & accidit eis cã voluerũt dicere in aliquo quid sit vt dicũt statim in eo qđ nõ est. Dein de declarauit quomodo cõtingit hoc in eis &. d. possibile enim est vt idem apparet &c. id est. cõtingit enim istis indicare idẽ esse mel per vi sum & nõ esse per gustũ. & sic cõtradicẽt sibi. D.d. & similiter duo ocu li &c. id est, quãdo alter oculorũ fuerit diuersus ab altero in situ: tunc enim accidit eis idẽ apparere duo quãdo exprimitur oculus intãtũ qđ situs sit diuersus. D.d. alii igitur qui dixerunt causas prędictas hoc ab scinditur sermo Aris. Et potest intelligi sic. declaratũ est igitur q̃ illi qui dixerũt in istis rebus illas causas prædictas & illas rationes: accidit eis vt duo cõtradictoria vera sint in simul nõ secundũ diuersos homines tantũ: sed secundũ eundẽ hominẽ. Isti enim vt reputo nõ concedunt qđ cõtraria apparẽt eidẽ homini in eodẽ tẽpore & in eadẽ dispositione, & ideo dixit ista apparẽt & nõ apparẽt in eodẽ. Fingũt em̃ qđ cõtraria ap parẽt intimul: sed nõ eidẽ homini & in eodẽ intantũ sed duobus homi nibus in duobus tẽporibus.

Cõprehen sio quæ ãt vno sensu & vno mo do sensus & in eadem di spositiõe est vera temp.

D.d. sed apparẽt cõtraria multotiens in eodẽ tẽpore &c. id est, sed contingit eis vt cõtraria appareãt multotiens in eodẽ tẽpore & eidẽ homini. Deinde dicit sensus rem existimatur apud instẽtionẽ &c. id est. & causa erroris in hoc licet sensus sit idẽ & sensa tũ idẽ est: qa q̃n visus videt vnã rẽ, & quãdo videt illa duo nõ est in ea dem dispositiõe, cũ autẽ senserit rem eandẽ in dispositione eadem & eo dem sensu tũc erit vnũ, & hoc intendebat cum d. & nõ quod termina

tur &c. id est, comprehēsio autē quæ sit vno sensu & vno modo sensus & in eadē dispositione est vera semper & nūquā diuersatur.

Quare hæc vtiq; erit verū: sed forsan propter hoc necesse dicere his qui nō propter dubitationē sed oratiōis causa dicentibus quod hoc est verū sed huic verū, & sicut prius dictū est necesse ad aliquid facere omnia, & ad opinionē, & sensum quare nō factū est: nec erit nihil: nullo preopināte. Si vero factū est aut erit palā quia non erūt omnia ad opinionē. Amplius si vnū ad vnū aut ad terminatū, & si idem & dimidiū, & æquale: sed nō æquale ad duplū neque dimidiū ad æquale ad opinans itaque si idē est homo, & opinatū nō est homo opinans: sed opinatū. Si vero vnūquodq; fuerit ad opinās: ad infinita erit specie opinans. Quod quidē igitur firmissima opinio omniū nō esse simul veras oppositas dictiones, & quid accidit ita dicētibus, & quare ita dicant: tot sunt dicta. Quoniā autē impossibile est cōtradictionē simul esse verā de eodē. Palā quia nec cōtraria similiter in esse eidem contingit. Contrariorum enim alterum est priuatio nō minus: substātiæ autem priuatio negatio est ab aliquo determinato genere. Si igitur impossibile est simul affirmare & negare vere: impossibile & cōtraria simul inesse, nisi aut aliqua ex parte ambo: aut alterū quidē aliqua ex parte: alterum vero simpliciter.

E Contraria nō possunt eidē simul inesse. Contrariorū alterū est priuatio.

CAPVT. VII.

AT vero nec cōtradictionis mediū esse contingit: sed necessariū: aut dicere aut negare vnū, de vnoquoque. Palā autem primū diffiniētibus quid verū & quid falsum. Dicere nāque ens nō esse aut nō ens esse falsum: ens autem esse, & non ens non esse verū. Quare & dicens esse, aut nō esse verū dicet aut mentietur: sed neque dicit ens nō esse aut esse: neque nō ens. Amplius autem mediū erit cōtradictionis quemadmodū pallidū albi & nigri: aut quemadmodum neutrū hominis & equi. Siquidē igitur sic nō permutabitur nā ex non bono in bonū permutatur autē ex bono, in nō bonū: nunc autē nō semper videtur. Non est enim permutatio nisi in cōtraria & media. Si autē est mediū, & sic vtique erit aliqua in albū non ex non albo generatio: nūc autē non videtur. Amplius autē omne intellectuale & intelligibile mens aut affirmat aut negat: hoc autē ex diffinitione palā est: cum verum dicit aut mētitur. Quādo autē sic cōponit dicens aut negansve rū dicit. Quādo autē nō sic mentitur. Amplius præter omnes oportet

F Nō est permutatio nisi in contraria & media.

oportet esse cōtradictiones nisi orationis causa dicatur. Quare & nec verū dicet aliquis: nec nō verū dicet, & præter ens & nō ens erit: quare & præter generationē & corruptionē trāsmutatio quædā erit. Amplius in quibuscūque generib⁹ negatio, & contrariū insunt, & in his erit vt in numeris: neque impar neque nō impar numerus erit: sed impossibile: ex diffinitiōe vero palā. Amplius in infinitū vadet & non solū emologia quæ sunt erūt sed plura. Iterū enim est hoc negare ad dictionē & negationē, & hoc erit aliquid: nā substātia est quædā ipsius alia. Amplius interrogāte si est albū: dicit quia nō: nihil aliud negauit quā ipsum esse. Negatio vero est quæ nō esse.

Et dignū est vt cogantur ad dicēdum hoc qui nō dicunt ambigēdo: sed disputādo tantū: quod hoc nō est verū: sed verum per hoc. Et sicut prius fuit dictū: necesse est vt dicens hoc faciat omnia relatiua ad existimationē & sensum esse: ergo non fuit aliquid nec erit si aliquis prius nō existimauerit, & si: res generatæ sunt: aut erunt. manifestū est q̄ nō omnia referūtur ad existimationē & etiā aut referē vnū ad vnū, & ad terminatū, & ad idē & similiter duplū & æquale, & nō refertur æquale ad duplū. Et cū hoc si refertur homo & existimāt per illum ad suā existimationē ad illud quod existimatur, & finxerunt ambo idē tūc illud quod existimat nō est homo: sed existimatur per illū etiā. Et si vnaquaque rerum refertur ad illud quod existimatur: tunc illud quod existimatur refertur etiā ad res infinitas in forma. Iste igitur est sermo noster in istis sermōibus suis, & quare sermo eorū ē hmōi. Et si est impossibile vt duo cōtradictoria vera insimul sint in eodē: manifestum est quod si impossibile vt cōtraria sint insimul in eodē etiā, alterū enim eorū est nō esse, & nō esse nō est minus substātia, & nō esse est negatiuū de aliquo genere terminato. Si igit impossibile est dicere q̄p affirmatiua & negatiua sunt insimul: rectū videtur vt sit impossibile vt cōtraria sint insimul. Sed forte dicetur aliquid ex vtroque, & forte dicetur alterū eorū modo simplici, & etiā impossibile est vt aliquid sit inter duo cōtradictoria: sed necessario aut affirmatiua: aut negatiua altera eorū erit de aliquo vno: postquā verū & falsum prius determinantur. Dicere enim quod ens nō est: aut illud quod nō est: est falsum, & dicere quod illud quod nō est: est verū: ergo dicens quod hoc est, & nō est: verdicat & falsat, & q̄p dicēs hūc sermonē nō dicit

quod ens non est neque illud quod non est, & etiam si aliquid est inter contraria. V.g. pallidū inter album & nigrum, & hoc erit verū in homine. Non enim secundum hāc dispositionem erit transmutatio & videtur quod illud quod nō trāsmutatur in bonum aut hoc in eo quod non est bonum, & hoc nō est manifestū modo: quoniā nō est transmutatio nisi ad res oppositas in situ, & media etiam, & si mediū fuerit secundum hāc dispositionē: tunc erit aliquod quod trāsmutatur in albū ex nō albo & hoc nō videtur modo, & etiā omne cogitatū & intellectū aut affirmatur aut negatur, & hoc manifestum est ex diffinitione vtrum sit verū aut falsum. Cū enim cōuenit aut affirmatiue aut negatiue erit verū: cum autē non conuenit erit falsum, & etiam oportet vt sit hoc in omnibus cōtradictorijs si non fuerit dictus sermo tantū. Si igitur cōtinget vt aliquis non vereatur: neque credatur etiā, & erit hoc in ente & nō ente etiam, & erit trāsmutatio nostra alia à generatione & transmutatione, & etiā oportet vt hoc sit in omnibus generibus in quibus accidit contrarium ex negatiua. V.g. an numeris, & vt in eis sit numerus neque par: neque impār: quod est impossibile. Et manifestū est ꝙ de numero proceditur in infinitū, & erūt res neque totum: neque medietas tantum: albū cum queritur si est, albū, & dicit quod non est aliud cum dicet negatiua non quia est negatiua aut quæ non est.

27 Dicit & reſū est vt qui non dicit hunc sermonem propter dubitationes contingentes ei & ambiguitatem: sed dicit proterintendo & cōtradicendo: scilicet hoc non esse verum vt cogatur ad dicendum impossibile cōtingens ei prius. D.dedit illud impossibile. Et d. & sicut prius fuit dictum &c. id est, contingit enim dicenti hoc: vt omnia entia sint relata ad sensū & ad cognitionē. & hoc intendebat cū d. ad existimationē.

D.d. ergo non erit aliquid &c. id est, & contingit huic sermoni hoc scilicet quod nunquā fuit aliquid & nunquam erit si aliquis prius non existimauerit illud. Et dicit hoc: quia entia secundum opinionē hanon erūt præter existimationes hominū. Deinde dicit & si res sunt ingenerate &c. id est, sed quia manifestum est aliqua generata esse & existentia extra animam: licet aliquis nunquam existimauerit in eis aliqua existimatione: manifestum est quod entia non sunt existimationes: tunc enim nulla generatio esset omnino, & tunc loquens loquendo si aliquis non existimaret ipsum esse non esset. Deinde dicit quoniam autem refertur vnum ad vnum &c. id est, & etiam si omnia entia sunt relatiua ad existimationes hominum, & relatiuum refertur ad aliquid terminatum: necesse est vt homo ad cuius existimationem referuntur entia sit ens per se: & non relatiuum omnino. Deinde dicit & cum hoc &c. id est, si igitur homo existimans non est ens per se: sed relatiuum ad suam existi-

mationem: tunc etiam existimatio erit relata ad aliquam existimationē & procedit in infinitum: & hoc intendebat cum dicebat & si vnaquæq; rerum refertur &c. Deinde dicit ist ergitur est sermo &c. id est istis igitur sermonibus contradicemus & demonstrabimus causas erroris eorum. Deinde dicit, & si est impossibile &c. id est cum manifestum est per se & concessum apud negantes illud per istos sermones prædictos: manifestum est quod impossibile est quod affirmatiua & negatiua congregentur in eodem: ergo & impossibile est vt duo contraria cōgregentur in eodem. Et causa in hoc est: quia alterum duorum contrariorum est priuatio alterius: & illud inquantum est oppositum enti non est minus quā non esse quod opponitur substantiæ. Et in alia translatione loco huius dicit: contrariorum autem alterum est non esse nō contradictoriorum non esse enim substantia. Deinde dixit, & non esse est negatiuum de aliquo genere terminato. i. & causa in hoc quod illud nō esse est æquale ad non esse quod est in substantia in hoc quod impossibile est vt sit cum illo cuius est. D.d. & si impossibile est vt affirmatio & negatio &c. id est quia contrarium est negatio propria alicuius generis: sicut est dispositio in priuatione substātiæ. quoniam quicquid negatur a specie, scilicet negatione simplici negabitur a specie, scilicet negatione propria. Deinde dixit. & forte &c. id est si d. forte vtraq; inuenietur in eodem: & hoc erit in contrarijs habentibus medium: sed in potentia sicut albedo & nigredo inueniuntur in pallore: sed non in actu nec perfecte. D.d. & forte alterū dicetur modo simplici, id est & forte alterum inuenietur in re simpliciter, id est perfecte: & tunc non inuenietur in eo alterum nisi in diuersis temporibꝰ. Et in alia translatione loco totius istius est aliud manifestius sic: & si impossibile est illud simul negetur & affirmet: impossibile est enim vt cōtraria sint insimul: sed quandoq; hoc & quandoq; hoc. D.d. & etiam impossibile est vt aliquid sit inter duo contradictoria posita inueniatur verū & falsum. i. quia diffinitio veri est illud quod non est falsum: & diffinitio falsi est illud quod non est verum: vnde manifestum est ex hoc quod cōgregentur in eodem esse impossibile. D.d. dicere enim quod ens non est &c. i. & cū declaratū est qd' diffinitio veri est diuersa a diffinitione falsitatis qui dicit in eo quod est ꝙ non est falsat: & qui dicit in eo quod nō est, qd' est falsat etiā. Et intendit per verū esse siue affirmatiuū siue negatiuum est illud quod est extra animam secundū quod est in anima: falsum autē e conuerso. D.d. dicens igitur quod hoc est & nō est veridicat & falsat. i. cū impossibile est qd' verū & falsum cōgregenf in eodē: tūc dicēs in aliquo ꝙ est hoc: aut nō est hoc necessario aut veridicat aut falsat: quia illud qd' veridicauerit fuerit secūdū id qd' est extra alam siue esse siue nō esse erit verū: sinaūt falsum. D.d. & dicens hoc non erit &c. id est & qui hoc opinatur non opinatur ꝙ ens est non ens: & neq; ꝙ non ens est ens. D.d. & etiā si aliquid est inter cōtraria sicut pallidum &c. id est & si contraria habent medium tunc inter hominem & nō hominē erit mediū. D.d. quia secundū hanc dispositionē erit transmutatio &c. id est & si inter hominem & eius priuationem est medium & opposita inter quæ est medium sunt illa quæ transmutantur adinuicem: tunc erit trāsmutatio ex nō esse in esse. Verbi gra, vt sit trāsmutatio ex non bono ad bonum.

Alterū duorū cōtrariorū est priuatio. Idem. 2. phys. cō. 15. & quæ ibi.

Vide. 5. ph. 6. 19. 32. & 6. phy. 32.

a Cognitū est primū q̄ trāsmutatio est ex oppositis: aut ex medijs inter ipsa. Idē primo physi. 2. 43. vsq; ad 50. Idē primo de gener. 50. Idem 10. met. 23. & 2. de aia. com. 44. 5. physi. 6. & 12. meta. t. com. 6.

Quod inueniatur i aliquo naturaliter non inueniſ in quodam eiꝰ & quodā non. Idē 2. ce. cō. 59. & prīo poſte. c. 8.

Documentum.

bonū. D.d. & hoc nō est manifestū &c.i. qm̄ cognitū a est primū q̄ trāsmutatio est ex oppositis quorū vtrūq; est ens: & quæ maxime distāt in esse: aut ex medijs quæ sunt inter illa. D.d. si igitur medīū fuerit secundū hāc dispositionē &c.i. si igit medīū fuerit inter affirmationē & negationē: tunc mutatio eius quod mutatur ad album nō erit ex albo: sed ex nigro: & ex priuatiōe albi: & hoc est impossibile scilicet vt nō esse alteretur in esse: & esse in nō esse. D.d. & etiā omne cogitatū &c.i. & etiā manifestū est quod omne imaginatū aut affirmat de eo aliquid: aut negat de eo aliq̄d: aut ipsum affirmabile aut negabitur. D.d. & hoc manifestū est ex diffinitiōe &c.i. & manifestabit ex diffinitiōe veri & falsi q̄ nō habent medīū: qm̄ cū conuenerit &c.i. qm̄ cū cōueneret affirmatiue: aut negatiue illud quod est extra animā erit verum: & si nō conuenerit erit falsum. D.d. & etiā oportet vt illud sit in omnibus &c. id est & etiā si fuerit necesse vt inter cōtradictoria secundū affirmationē & negationē sit medīū: oportet vt hoc sit in omnibus cōtradictorijs: quod enim inuenitur in aliquo naturaliter: non inuenitur in quodā eius: & quodā nō: nisi hoc sit verbis tm̄: non ratiōe. D.d. & si hoc cōtingit vt aliquis nō verificet &c.i. & sic cōtradictoria habeāt medīū cōtingit vt nullus homo veridicet in altero contradictoriorū & falset in altero: sed pōt falsare in ambob⁹: sicut in duob⁹ oppositis: q̄ habēt medīū. D.d. & erit trāsmutatio alia a generatiōe & corruptiōe. i. & cōtingit secūdū hoc vt alia trāsmutatio sit a trāsmutatiōe quæ dicit p̄priatōe & vniuersaliter alijs quatuor trāsmutationib⁹. Et in alia trāslatiōe est inter generationē & corruptionē. D.d. & oportet etiā vt hoc sit in oīb⁹ gen oīb⁹ &c.i. & cōtingit secundū hāc dispositionē vt inueniāt inter cōtraria quorū vnū est vis affirmatiue & negatiue: adeo q̄d inter parē & imparē sit numerus neuter. D.d. & est manifestū &c.i. & hoc est impossibile: quoniam si inter parem & imparem fuerit numerus: tunc ille numerus diuidetur in parem & imparē: inter quos erit numerus neuter. & sit ille neuter diuidē: & sic in infinitū. D.d. & erit res nō totā neq; medietas tm̄ & in alia translatiōe: sic. & nō erit numerus medietas totiꝰ tm̄: nec alij modi etiā: & iste sermo est difficilis ad intelligēdū: & p̄ hoc intēdit vt mihi videt q̄ secūdū hāc sermonē cōtingit vt natura numeri diuidat in infinitū sicut q̄ntitas cōtinua diuidit in medietatē. & q̄ compositū fuerit aliq̄d totā cōtinuū diuidet in duo media. & vtraq; medietas illarū diuidet etiā in duo media: & sic in infinitū. & est manifestū q̄ numerus nō diuidit sic semp: hoc em̄ nō inuenit nisi in continuo. D.d. cū quærit si est albū &c.i. & ille a quo quæritur in aliquo q̄d est albū: & dixerit q̄d nō est aliud cōcedit q̄d nō est aliud ab albedine & ista est concessio quod affirmatiua & negatiua non habent medium.

Venit aūt hæc opinio quibusdā sicut & aliæ inopinabiliū. Qm̄ em̄ soluere nō possunt oratiōes cōtētiosas: annuētes oīoni confirmāt verū esse qd̄ est syllogizatū. Hi qdē igit̄ ꝓpter talē cām dicūt. Illi v̄o ꝓpter oīm rōnē inquirere. Principiū aūt ad hos oēs ex diffinitiōe. Diffinitiōe vero fit ex ipso significare aut necessariū esse. Ratio nāque cuius nomē est signū diffinitio sit.

Videt

Videt aūt Heracliti quidē ratio dicēs oīa esse: & nō esse oīa vera facere. Quæ vero Anaxagore esse aliquid mediū cōtradictionis: quare oīa falsa. Nā quādo miscentur nec bonū nec nō bonū est mixtum: quare nihil dicitur verum. CAP. VIII.

H Ratio quam significat nomen est diffinitio.

DEterminatis aūt his palā quod vno modo dicta: & de oībus: impossibile est esse sicut quidā dicunt. Hi quidē nihil dicētes verū esse: nihil em̄ ꝓhibere dicūt sic oīa esse: sicut diametrū cōmēsurabilē esse. Illi vero oīa vera fere nāq; ipsis ratiōes eędē Heraclito. Nā qui dicit quod omnia sunt vera: & oīa falsa: & seorsum dicit rationē vtrāq;: quare si sunt impossibilia: & hoc impossibile est. Amplius aūt euidēter cōtradictiōes sunt: quas nō est possibile simul esse veras nec falsas oēs: & hoc quidē putabit magis cōtingere ex dictis. Sed ad oēs tales oratiōes oportet quærere quēadmodū in superioribꝰ sermonibus dictū est: aut esse aliquid: aut nō esse: sed significare aliquid. Quare ex diffinitione disputandū: accipientes quid significat esse verum aut falsum. Et contingit ista existimatio hominibus sicut aliæ opiniones mirabiles: quia non potuerūt dissoluere sermones aduersariorum: & ideo dixerunt sermones illorum: & verificauerunt argumentationes illorū. Quidam igitur dicunt istos sermones propter istam causam: & quidam qui quæsierunt rationē in omnibus rebus: & principiū in oībus istis rebus erit ex diffinitiōe. Et diffinitio est illa quæ significat rem necessario. Ratio enim quā nomen significat est diffinitio. Et videtur quod sermo Heracliti affirmat quod omnia sunt vera: & quod non omnia sunt vera. Sermo aūt Anaxa. affirmat aliquid esse inter duo extra contradictoria: sunt igitur omnia falsa: qm̄ cū admiscentur mixtum nō erit bonū: neq; nō bonū. Ergo impossibile est vt aliquid dicatur vere. & cum igitur distincta sunt ista: declaratum est quā impossibile est vt res sint illa quæ dicuntur eodē modo: & neque quæ dicuntur de omni: sicut quidā dixerunt. Quidā enim dixerunt quod nihil est verū: & nullū albū nigro. In greco isti sermones sunt sicut sermones Heracliti. Qui enim dicit eos esse veros & falsos: non diuidit inter istos duos sermones: & dicit vtrūque esse. Illa igitur impossibile est vt sint ista: & manifestum est quod impossibile est: & hoc declarabitur etiā ex hoc qd̄ contradictoria sunt illa quæ impossibile est vt sint insimul vera: aut falsa oīa: & si existimet ex prædictis hoc esse impossibile

bile: sed oportet vt sint contradictiones super omnes qui sunt: sicut isti secundū q̄ prædictū fuit in sermonibus prædictis aliquid esse & nō essesed significat aliquid. Et tūc disputabimus cum eis ex diffinitione cum inuenerimus quod significat verū.

28 Idest: & accidit ista existimatio mirabilis quibusdam hominibus sicut accidunt alie opiniones mirabiles quæ nō existimantur dici ab aliquo homine: & ex hoc quia nō potuerunt dissoluere quæstiones hominum quærentium & dicētium hanc opinionem esse: & ideo dixerūt sermones eorū.i. & ideo opinati sunt hanc opinionē & studuerunt in cōfirmando & verificādo argumētationes eorū. D.d. quidā igitur dicunt &c.i. quidā igit dicebāt istos sermones propter dubitationes contingentes eis: & quidā propter hoc opinabantur q̄ necesse est verū sit vt ola habeāt diffinitiones naturales: & cū viderūt q̄ sensibilia nō habent diffinitiones naturales negāt scientiā: & innuit Heraclitū. D.d. & principiū in omnibus istis rebus erit ex diffinitione.i. & principiū disputatio nis cū istis in omnibus istis sermonibus erit ex verificatione diffinitionū secūdum q̄d res diuersæ habent diuersas diffinitiones: qūm si hoc cōcesserint destruentur sermones eorū: & si hoc nō concesserint disputatio cū eis destruetur: qūm si diffinitiones nō sunt nomina nō erūt: & sic auferretur sermo. D.d. & diffinitio est illa &c.i. & diffinitio est illa quæ significat illud q̄d nomē significat. Sermo enim qui significat illud est diffinitio necessario: & hoc est in speciebus & nō in individuis. Et.d. hoc ad declarandū q̄ cū fuerit cōcessum q̄ species habēt nomina propria q̄ cōpringet vt habeat diffinitiones proprias & necessarias & cū ita fuerit diffinitio affirmatiuæ erit alia a diffinitione negatiuæ: & ideo impossibile est vt affirmatiua & negatiua sint idē & vt ūdlibet sic in quolibet quemadmodū impossibile est etiā vt oēs scientiæ sint falsæ. nō enim ola sunt semper in transmutatione: sicut finxerunt existimantes q̄ nulla res habet diffinitionē necessariā propter hoc q̄ semper sunt in trāsmutatione. D.d. & videt q̄ sermo Heraclisi &c.i. & videt q̄ sequit ex sermone Heraclitiin quo dixit q̄ ola sunt semper in trāsmutatione: q̄ oēs sermones sunt veri. & oēs etiā sunt falsi. nō trā q̄ oēs sunt falsi sicut fingebat Heraclit⁹. Trāsmutatio est media est inter esse & nō esse: & ideo trāsmutatum potest dici ens & nō ens: & erit ens & nō ens insimul. Motus enim componitur ex esse & nō esse. & ideo describitur sic motus est perfectio eius quod est in potētia in eo quod est in potentia. Deinde d. sermo aūt Anaxagoræ &c.i. quia medū est neutrum extremorum: & Anaxagoras dicebat mixtum esse quod non est ens neq̄ nō ens videbatur dicere medium inter ens & non ens. Deinde dicit. omnia igitur sunt falsa &c. idest quoniam affirmatiua & negatiua falsant insimul in mixto: quia propter omnes existimationes erunt falsæ. Deinde dicit & cum ista sunt distinctā &c. idest declaratū est igitur q̄ impossibile est vt res sint particulares aut vniuersales: sicut quidā dicebant q̄ nullū eorū est verū. & quod omnia sunt falsa. Et inuenimus in vno loco aliter in alia translatione sic illa autem omnia sunt vera. i. declaratū est igitur q̄ sermo dicentis quod omnia sunt falsa est falsus: & similiter sermo dicētis q̄ omnia sunt vera. Et videtur mihi q̄ diminuit etiā a libro hoc. s. q̄ cū falsum est

I Transmutatio est media iter esse & non esse. Motus cōponitur ex esse & non esse. 3. physi. t.c. 6.

est omnia esse falsa, & ola esse vera, ergo falsum est dicere omnia esse falsa & vera insimul sicut sermo Heraclisi. Deinde dicit, qui enim dicit &c. id est, qui enim dicit hoc congregat duos sermones, & non reputat eos esse cōtrarios. D.d. cum il la impossibile est &c.i. impossibile est vt vera sint falsa vel econtra. D.d. & hoc declarabitur etiam &c.i. & dicere in eis quæ sunt vera & falsa insimul declarabitur ex hoc quod diximus & declarauimus q̄ duo cōtradictoria diuidūt verū & falsum. & q̄ necesse est vt altera sit verū & alterum sit falsum, licet existimetur de prædictis dubitationibus hoc esse possibile. s. ex dubitationibus dictorū quod omnia contradictoria sunt vera. D.d. sed oportet vt sint &c.i. sed oportet cū voluerimus disputare cum istis in istis tribus opinionibus ponere cum eis pacta quæ aut negabunt aut sustinebunt sicut fecimus prius quærendo ab eis, vtrum dicere in aliquo quod est & q̄d non est verum. s. alterum istorum dicere significet intentionem quæ habet diffinitionem aliam a diffinitione intentionis quam significat alterum, aut neutrum significet secundum intentionem. Si igitur concesserint quod significat aliam intentionem quæremus ab eis de illa intentione & disputabimus cum eis. & ideo dixit, sed significat aliquid &c. id est, cū igitur cōcesserint q̄ dictiones significāt res terminatas disputabimus cum eis de diffinitionibus. s. de diffinitionibus veri & falsi.

Si autem nihil aliud verum dicere quā negare falsum, impossibile omnia falsa esse. Est enim necesse contradictionis partem alteram esse veram. Amplius si omne, aut dicere, aut negare est necesse, vtraque falsa esse impossibile est, altera namque pars contradictionis est falsa. Accidit itaque & quod famatū est de omnibus talibus orationibus ipsa seipsas destruere. Nam qui omnia vera dicit orationis suæ contrariam veram facit, quare & suam non veram. Contraria enim nō dicit ipsam esse veram. Qui vero omnia falsa & ipse seipsum. si autē accipiat, hic quidem contrariam quod non vera sola est, ille vero suam propriam quod nō falsa, nihilominus infinitas accidit ipsis pertere orationes veras & falsas. Nam qui dicit veram orationem verus est, hoc autem in infinitum vadet. Palam autem hoc, quia nec qui omnia quiescere dicunt, uera dicūt, nec qui omnia moueri. Nam si quiescunt omnia semper hæc uera & falsa erunt. Videtur autem hoc transmutatum, nam qui dici aliquādo ipse non erat, & iterum non erit. si uera omnia mouentur nihil erit uerum, ergo omnia falsa, sed hoc ostensum est, quia impossibile est. Amplius ens permutari est necesse, nam ex aliquo in aliquid est permutatio. At uero nec omnia quiescunt, aut mouentur aliquādo semper autē nihil. Etenim est aliquid quod semper mouet quæ mouentur, & primum mouēs immobile ipsum.

C Si vna oratio vera cōtingit infinitas veras cē.

Dicamus igit q̄ non est uerū aliud nisi q̄ cū affirmatiua sit

uera

vera,& negatiua sit falsa,ergo impossibile est vt omnia falsa. qm necesse est vt alterū duorū extremorū & cōtradictionis sit verum. Et etiā si affirmatiua & negatiua dicuntur de,ostbus rebus necessario,necesse est vt non omnia sint vera. Quoniam alterum duorum extremorum contradictorie est falsum, ablatio in græco,& in alia translatione inuenitur loco huius diminuti sic,sed qui dicit contraria esse existimat quod omne quod dicit est verum,& quæ sunt contrariorum omnia sunt falsa,& ipse veridicat se. Si igitur destruunt sermones contrarios necesse est sermonem non esse,et ipse affirmat suum sermonem qui non est falsus. Et quod accidit non est diminutū si fuerit quæstum ab eis omnia infinita vera & falsa. Et qui dicit in sermone quod est verus illud quod dicit est verū,& hoc procedit in infinitū. Manifestū est igit quod neq; qui dicit quod oīa sunt vera dicit verū,neq; qui dicit q omnia mouentur. Quoniā si oīa mouentur & semper sunt idē quia videntur ab isto trāsmutari.& ille q dicit q nō,& impossibile est qui dicit q oīa & nihil est verū. Oīa igitur sunt falsa. Et etiā declaratū est hoc esse impossibile,necesse est em̄ ens transmutari,& trāsmutatio est ex aliquo,neque si etiam quiescant & mouentur,& post albit.

29 Dicit.& cum conuenerint cum nobis in hoc quod nomen contrariorum significat aliquid terminatum, & est quod verum sit illud cui opponitur falsum,dicemus eis nihil aliud verū nisi quod cum affirmatiua fuerit vera,negatiua erit falsa,qm impossibile est esse alicuius,& nō esse congregari insimul in eodem tempore. D.d. impossibile est igitur vt omnia sint falsa &c. id est, impossibile est igitur dicere quod omnes sermones sunt falsi. alterum enim extremorum cōtradictorii necesse est vt sit verum. Deinde dicit, etiam si affirmatiua & negatiua &c. id est,sed qui opinatur quod omnia opposita sunt vera, opinatur cum hoc quod cōtradictorium istius est falsum, & cum hoc etiam credit quod omnia opposita sunt vera,ergo contradicit sibi in sermone dicenti quod omnia opposita sunt vera.oppositum enim istius non est vera apud ipsum. Deinde dicit, si ergo destruunt &c. id est, si ergo dicentes quod omnia opposita sunt vera destruunt sermonem oppositum isti, & est quod nihil est verum, manifestum est quo sermo dicens,quod omnia sunt vera non est verus,dicens enim quod omnia opposita sunt vera,est falsa non confirmat suum sermonem nisi per hoc quod sermo oppositus isti est falsus. Et hoc intendebat cum.d. quoniam qui affirmat suum sermonem secundum quod est non falsus,id est, quoniam qui verificat suum sermonem non verificat illum nisi per hoc quod est falsus, qui ponit quod omnia opposita sunt vera accidit ei vt non omnia sint vera.& qui ponit quod omnia sunt falsa accidit ei vt non omnia sint falsa. Deinde dicit, & hoc quod accidit non est diminutens &c. id est, & quod accidit istis hominibus de hoc quod concedūt cōtradictorii eius quod

quod posuerunt nō prohibet. cum quæsitū fuerit ab eis de diffinitione veri vt concedāt sermones oppositos esse veros & falsos infinitos. D. declarauit quomodo cōtingit eis hoc de diffinitione veri, &.d. quod dicit in sermone &c.i. qm qui opinat in aliquo sermone q est verꝰ opinatur q ista opinio est vera.& opinat ista secūda opinione q est vera, & sic in infinitū, & vnaquæq; istarū opinionū q est vera, & q oppositum vniuscuiusq; est falsum. Opinatur etiā sermones falsos esse infinitos, cū hoc quod opinatur q oēs sermones sunt veri, & hoc est valde impropabile & impossibile. D.d. manifestū est igitur &c. id est, & manifestū est q neq; dicēs q omnia opposita sunt vera, quia omnia entia sunt quiescentia dicit verum. neq; dicēs quod omnia sunt falsa, quia omnia mouentur dicit etiam verū. D.d. qm si omnia moueni & semp sunt idē, id est, & qui dicit qd entia sunt semper nō est verū, dicens quod oīa sunt vera. qm entia semper videnī quandoq; vera cum fuerint in aliqua dispositione, & quandoq; falsa cum fuerint in alia dispositione. D. de dit causam in hoc, &.d. qm videtur hoc transmutari, id est, qm istæ res particulares transmutantur semper ab vna dispositione in aliam. D. d. quia dicimus quod non est erit, id est, quia videmus multa in quibus dicimus aliquando quod non sunt, deinde tamen erunt. D. d. & etiam impossibile est etiā.i. & neq; est etiā verus sermo dicētis q omnia opposita sunt falsa, quia oīa sunt mota. D.d. & declaratū est q hoc est impossibile.i. & causa in hoc est.s. impossibile vt oīa sunt mota, qa transmutatio erit ex aliquo quiescēte & in aliquod quiescēs.s. trāsmutatio recta. D.d. neq; si etiā quiescant & mouentur, neq; est verū etiam vt omnia entia moueantur q̄dq; & quiescāt q̄dq;. & interdit q quædā sunt talia, & quædā quiescentia semper, & quædā mouentur semper: & hoc manifestū est in sciētia naturali, & sic completus est quartus tractatus.

Aristo. Liber Quintus Primæ philosophiæ incipit.

8. phys. 2. t. cō. 21. vsq; ad. 27.

In quinto Mathematicæ secundum Auer. sunt quatuor summæ. In prima distinguit nomina significantia causas a tex. primo vsq; ad. 6. In secunda distinguit quoddam nomen quod sequitur ad causam, sed necessarium quæ habetur in sexto textu.

Tertia summa ponit distinctiones illorum nominū quæ significāt subiectum huius scientiæ vel partes eius quæ est in. 7. vsq; ad. 21.

Quarta determinat distinctiones nominum quæ significant ens inquantum ens a. 21. vsq; in finem.

A Quot modis dicitur principiū.

PRincipium dicitur aliud quidem vnde vtiq; aliquid rei mouebitur primum, vt longitudinis,& vie. Hinc quidem hoc principium. ex opposito autem alterum aliud. Vnde vtiq; optime fiet vnūquodq; vt doctrinæ nōa primo rei principio aliquando inchoandū est, sed vnde facillime addiscet. Aliud vnde primū generatur in existente, vt nauis sedile,& domus fundamentum, & animalium alīq; cor, alīq; cerebrum, alīq; quodcūque fortiantur tale putant. Aliud vnde fit primum non inexistente

B Non a. i. rei principio a. liqñ inchoā dum est, sed

vnde facilli me addiscet.

Omis causa principium est.

C

Omniū principiorū cōe est primum esse.

D

sstente, & vnde principium motus natus initiari & permutatio, vt puer ex patre & matre, & bellum ex conuicio. Aliud secundum cuius voluntatem mouentur quæ mouentur, & mutantur quę mutantur, vt secundum ciuitates principatus, & potestates, imperia, & tyrannides. Principia dicuntur & artes & harum architectonice maxime, amplius vnde cognoscibilis res primum, & hoc dicitur principium rei vt demonstrationum suppositiones. totiens autem & causæ dicuntur. Omnes enim causæ principia. Omnium igitur principiorum commune est primum esse vnde, aut est, aut fit, aut cognoscitur. Horum autem, hæc quidem inexistentia sunt, illa vero extra. Quapropter & natura principium, & elementum, & mens, & voluntas, & substantia, & quod cuius causa, multorum enim & cognitionis, & motus principium est bonum & malum.

INitium dicit illud ex quo prius mouet aliqd. V. g. principiū lōgitudinis, & dicit etiā illud ex quo melius est aliquid fieri. V. g. doctrina, qm̄ forte non recipitur de principio rei, sed de illo de quo facilior est disciplina, & dicit etiam illud ex quo prius fit res, & est in re. V. g. fundamentum nauis, & domus, & sicut quidā dñt cor in animali, & quidā cerebrū, & quidā aliud secūdū existimationem vniuscuiusq. Et dicitur etiā illud ex quo fit res prius & non est in eo ex quo fit initium motus, & transmutationis. V. g. filius à parentibus, & lis ab odio. Et dicitur etiā illud, ꝓpter cuius voluntatē mouet quod mouet, & trāsmutat quod transmutatur. V. g. dominium in ciuitatibus & regnum quę dicuntur esse principia, & similiter in artificialibus & maxime in principijs artificiorū. Et dicit etiā illud ex quo res scitur primo. V. g. ꝓpositiones in demonstrationem, & similiter dicuntur causæ etiam. Omnes em̄ causæ sunt principia, & oīa principia habent aliquid cōmune quod est primū, quod sciēdū, & quō est, & quō erit, & quædam principia sunt in rebus, & quædā extra res. Et similiter natura est principiū & elementū etiam, & cogitatio, & voluntas, & substantia illud propter qd, & bonum at largum est principium plurium & cognitio & motꝰ etiā

Intentio. Quod ordo positus ab Arist. in facie do tractatū per se de nominibus sit

INtendit in hoc tractatu distinguere significationes nominum secundum intentiones considerandas in hac scientia, & omnia ista nomina dicuntur secundum relationem ad vnū quid modis diuersis. & ideo expositio istorum nominum est pars istius scientiæ per se non sicut consuetudo est in scientia naturali, scilicet exponere nomina in quæstione ad quam hoc pertinet, quoniam distinctio nominum fit illic solum modo

modo ad distinguēdū intentionē ꝙlibet ab alia intentione. hic autē est ad nentior: sit numerādū ea de quibus cōsiderat ista scientia. Cōsideratio igitur de nominibus est de genere cōsiderationis in modis subiecti in quo cōsiderat ista scientia: & ideo oportet poni p se. Et cū hoc latuit Nicolaum: vi debit ꝙ melior ordo est in hac scientia exponere nomē apud cōsideratio nē de intentione illius nominis nō vt ponat pars istiꝰ scientiæ per se sicut latuit illū dispositio & ordo sermonis logicorū in hac scientia licut dixi mus in tractatu tertio. a Et ꝙ ista scientia primo & principaliter cōsiderat de principijs entis secundū ꝙ est ens incœpit distinguere secūdū quot modos dicitur principiū vt sit declaratū ei primū a quo derivatur hoc nomē ad alias: & quia initiū est ex principio diuisit initiū loco principij. &. d. initiū dicit &c. i. & illud ex quo fit initiū trāsmutationis qd dicitur principium dicitur multis modis. dicitur enim illud ex quo fit initiū motus localis in lōgitudine: & sicut dicit ꝙ initiū motus augmēti prius erit ex magnitudine in lōgitudinē: deinde in latitudinē: deinde in profundo. D. d. & dicit etiā &c. i. & initiū trāsmutationis ex quo fit nō ens ex illo quod est principiū illius rei: sed ex illo ex quo fit facilius. V. g. principiū b doctrinæ est enim in scientijs aliud ab eo quod est in re veritate principiū: sicut Arist. fecit in multis libris. D. d. & dicit etiā &c. i. & dicit initiū primæ partis gñatæ in aliquo eorū ꝙ generant ex parti bus diuersis. V. g. qm̄ initiū partiei est fundamētū: & initiū nauis est illa curuatū: & principiū animalis est primū mēbrū generatū in eo. V. g. cor aut cerebrū aut aliud: & cōe est huic principio hic quod est principiū secūdū elemētū. s. illud ex quo fit principiū rei: & primū ex quo fit principiū trāsmutationis. s. motus localis: & cremēti: & alterationis.

Et cū induxit modos principiorū ex quibus est res in substātia & accidente; incœpit dicere modos principiorū agentiū: & dixit: & dicitur etiā &c. i. & dicitur principiū generās & agēs: & est illud a quo fit initiū generationis rei quouscp generatio perficiat. V. g. gñatio illij a parentib⁹: & litis a diuersitate opinionum: & vltima causa est agens & mouens.

Et in exemplari inuenitur & est in re: & videtur mihi quod est error scriptoris: & debet legi & non est in re. Et si non est hic error tunc dixit hoc quia est dispositio istius causæ c in rebus naturalibus, scp nō est extrinseca ab eis. V. g. semen maris & feminæ in speciebus generabilibus in artificialibus aūt & voluntarijs extrarem: sed vniuersali ter pater & mater sunt causæ extrinsecæ remotæ. pater d tanqꝫ agēs: & mater tanqꝫ materia. D. d. & dicitur etiā illud &c. i. & dicitur etiā principiū causa finalis: & ista causa etiam est in natura: & est illud propter qd sit gñatio: & descripsit ipsum in rebus voluntarijs: qa in eis manifestā est magis quā in naturalibus. D. d. & similiter in artificijs &c. i. & istud principiū quæsitum est in artificijs: & maxime in inito intro itus in artem: quoniam illud quod homo inuenit apud introitum in artificio non inuenit ipsum primo nisi propter finem. Deinde illud quod post inuenietur non inuenietur: nisi propter illud quod primo fuit inuentū. ꝓpter gñē. Illud igit principiū est principiū inuentiōis & gñatiōis in reb⁹ artificialib⁹ & naturalib⁹. D. d. & dicit initiū &c. i. & hoc non principiū etiā dicitur de principio doctrinæ. V. g. de propōnibus in

c Cā agēs nō est extrinseca in reb⁹ naturalibus sed artificia libus.

d Pater est causa agens

e & mater est tanqꝫ materia.

4 Vide calcē cō. 21. & ꝓb.

demõstrationes: & istud est aliud a principio qđ est principiũ doctrinæ

In quibusdã artibus accidit vt principium essendi sit idẽ cũ principio doctrine. vide pri. ph. cõ. 8. vel etiam vide c. 2. primi phy.

Istud enim est principiũ scientiarũ quæsitarũ in arte prædictum aut est principiũ disciplinæ artis secundũ qp addiscit: & vltr omne principiũ aut est principium in arte: aut est principium in esse: & in quibusdam artibus accidit vt principium essendi sit idem cũ principijs doctrinę: & in quibusdam non: vt determinatum est in alijs locis. Deinde dicit. & similiter dicuntur &c. idest & similiter hoc nomen causa dicitur de omnibus rebus in quibus diximus quod hoc nomen principiũ dicitur de eis.

6 F

Oẽs causæ nõ sunt principia: nisi propter primũ principium idem. 2. me. com. 4.

Deinde dicit. & omnia principia &c. i. & omnia quæ dicunt de principio dicuntur secundũ comparationẽ ad aliquod principiũ in eis qđ est dignius dici principiũ quã ista: sed comparatio ad illud principiũ est modis diuersis secundã propinquũ & remotum: sicut est disp̃ositio in hoc nomine ens. D. d. & sciẽdũ est quomodo est: & qũo erit. i. & istud principiũ intẽditur ad sciendũ in hac scientia qũo est in se: & qũo est primũ: & istud principiũ est causa finalis. Oẽs enim causæ nõ sunt principia nisi propter istud primũ. D. d. & quædã principia sunt in rebus &c. i. & principiorũ quædã sunt in re. V. g. vt forma & materia & quædam extra rẽ: vt agens & finis. D. d. & cogitatio & voluntas &c. i. & oẽs ista sunt principia eorũ quorũ sunt principia exterinseca ab eis: & intendit per substãtiã formã generatiuã sibi similem in specie: & intẽdit per largitatem & bonum & per illud propter quid idem. i. principiũ finale: sed tamen non sunt synonyma simpliciter.

Capitulum. Secundum.

Causa vero dicitur vno quidem modo ex quo fit aliquid in existente: vt es statuæ: & argentum phialæ: & horum genera. Alio vero modo species & exẽplar: hæc autem est ratio ipsi⁹ quod quid erat esse: & huius genera vt eius qp diapason duo ad vnum: & totaliter numerus & partes quæ in ratione. Amplius vnde principium permutationis primum: aut quietis: vt consiliator & pater pueri: & omnino efficiens facti: & permutans permutati. Amplius vt finis: hoc autem quod est cuius causa: vt ambulandi sanitas: nam propter quid ambulat vt sanetur: & dicentes ita putamus reddidisse causam. Et quæcumqp mouentur alio intermedia fiunt finis: vt sanitatis attenuatio: aut purgatio aut pharmaca: aut organa: hæc namqp omnia finis gratia sunt. Differunt autem abinuicem tanquam entia: hæc quidem vt organa: illa vero vt opera. Ergo causæ ferre totiẽs dicuntur. Accidit autem multotiens dictis causis: & multas eiusdẽ esse causas non secundum accidens: vt statuæ statuæ factiua & es: nõ secũdum aliquid aliud. Sed inquãtũ statua: verũ nõ eodẽ modo. Sed hoc quidẽ vt materia: illud vero vt vnde motus. Et adinuicem causæ sunt: vt laborare causa est euechiæ: & hæc laborare

Causæ sunt sibi inuicẽ causæ.

ditsed nõ eodem mõ: verũ hoc quidẽ vt finis: illud vero vt principiũ motus. Amplius aũt & idẽ quãdoqp cõtrariũ est causa: qđ enim præsens huius causa est: hæc absens causa videtur quãdoqp de cõtrario. Vt absentia gubernatoris deperditionis: cuius erat præsentia causa salutis. Vtraqp vero præsentia & priuatio causæ sunt vt mouentes. Causa dicit secundũ vnũ modũ illud ex quo fit aliquid: & est in eo: vt cuprum in idolo: & argentũ in annulo. Et dicit alio modo forma & exẽplar: & hoc est quod significat alicuius esse: & genera eius: sicut proportio duo ad vnũ attribuitur ad diapason: & similiter oẽs numeri: & partes diffinitionis: & etiã dicit alio modo secundũ qp est principiũ trãsmutationis & quietis primo: vt dicitur qp ambulatio est causa sanitatis: & pater filij: & vltr agẽs actu. & transmutans transmutari. Et etiã dicit alio modo tanqp cõplemẽtũ: & hoc est ppter qđ fit aliquid. V. g. qp sanitas est causa ambulationis. Si igitur quæsitũ fuerit à nobis quare ambulemus: dicemus vt sanemur: & hoc dicto videm⁹ nos reddere causam. Et similiter alia per quæ fit complementũ per motũ alterius: & est mediũ sicut dicitur qđ causa sanitatis est dieta: & ieiunium: aut medicina: aut instrumẽta: oſa em̃ ista annumerant ad quærendũ cõplementum & differunt qm̃ quædam sunt tanquam instrumenta: & quædam tanquam actiones. Causæ dicuntur igitur in maiori parte de istis modis. Quia igitur causæ dicuntur multis modis accidit vt plures ea id sunt eiusdem: sed modo accidentali. Ars enim idolorum est causa: & cuprũ etiam: & non eiusdem: sed alterum est illud ex quo fit motus: & exercitium: & sanitas sunt ipsius adinuicem. Exercitium enim est causa sanitatis: & sanitas est causa exercitij. sed non eodem modo: sed hoc tanquã complementum: & hoc tãquã principium motus. Et etiã eadem causa erit rerum contrariarum. Verbi gratia illud quod cum fuerit præsens causa alicuius: & cum fuerit absens illud idem forte erit causa contrarij. Verbi gratia. quoniam absentia gubernatoris nauis forte erit causa destructionis nauis: & præsentia eius causa saluationis illius. Et hæc ambo scilicet præsentia & absentia sunt causæ tanquam motus.

H Idem qñqp cõtrariorũ causa est.

Ambulatio est causa sanitatis tãqm agẽs sanitas tanqm finis.

Dicit. qp causa dicit de materia sicut dicit qp cuprũ est causa idoli: & dicit de forma & exẽplari. D. d. & hoc signãt esse alicui⁹ & gña illi⁹. i. & ista causa est quæ significat formã propriã rei & formã suorũ generum. D. induxit exemplũ formæ quæ est genus. &. d. sicut proportio &c. i. & forma

I

Vide. 2. phi. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

forma quæ est forma generis est sicut ꝓportio duorū adinuīcē: est enī tālꝫ genus ad diapason. vt declaratū est in musica. D.d. & ūmiliter oēs numeri &c.i. & ille numer⁹ est forma vniuersalis partiū numerorū: & ille diffinitio est ḡnalis specierū diffinitionū. D.d. & etiā dicit alio modo &c. & intēdit cūm agēte. s. ex qua primo fit ḡnatio rei. D.d. sicut dicit ꝙ ambulatio est causa agēs sanitatē & cū induxit causas secūdū materiā & formā & agēs. d. & etiā alio modo dicit tālꝫ cōplemētū &c.i. & dicit etiā cā modo quarto. s. cōplemētū qđ intēdit agēs. V.g. sanitas ꝓpter quā fit ambulatio & exercitiū. Et ignū eius est: qm̄ si aliquis quæsierit quare exercitū⁹ dicem⁹ ꝓpter sanitatē. D.d. & ille alia &c. id est & rerū quarū actio est ꝓpter finē: quædā faciūt finē & cōplemētū primo & per se: & quædā mediātib⁹ aliis. V.g. ꝙ sanitas fit ex dieta & inanitione: inanitio enī abstrahit humorē corruptū: dieta aūt & abstinentia reālificat ipm̄ ex quo sequit sanitatē esse. & ille est de medicinis & instrumētis. s. ꝙ nō faciūt sanitatē nisi mediātib⁹ aliis. & ūmiliter exercitiū. D.d. & differūt quia quædā sunt quasi instrumēta &c. & oīa istā conueniūt in inuenīdo finem. s. sanitatē: sed differunt eo ꝙ quædā sunt actiones. s. ambulatio: & quædā instrumēta. s. ꝓparatiōes & vētosæ. D.d. & causa dicit⁹ in maiori parte &c.i. & hoc nomē causa dicit⁹ in maiori parte: & famosius de istis quatuor causis: &c.d. hoc ꝙ etiā dicunt causæ cōsequentia istorū & accidētia eorū. D.d. quia igit esse etiā &c.i. & ꝙ causæ sunt diuersis modis accidit vt idē habeat plures causas: &c.d. ꝙa accidit ꝙ quædā sunt quæ nō habēt nisi quasi causas. s. quædā genera causarū. D. dedit exemplū famosum in suo tpe: &c.d. V.g. idolū &c.i. V.g. ꝙ ars idolificandi est causa idoli: & ūmiliter cuprū est causa idoli: sed duobus modis: cuprū enī est causa materialis. ars aūt idolificandi est causa mouens & generās. D.d. & exercitiū & sanitas &c.i. & causæ quæ sunt in eadē re sunt causæ suīpsius adinuīcē: ambulatio enī est causa sanitatis tanqꝫ agens. sanitas aūt est causa ambulationis tanqꝫ finis. & cū numerāuit causas in modo secundo: incepit dicere dispositiones earum. V.g. quoniā accidit eis vt sint causæ eiusdem rei: & qđ accidit ꝙ quædam sunt causæ quarūdam: incepit etiā dicere aliam dispositionē. &c.d. & etiam erit eadem &c. id est & contraria habēt causas contrarias: sed qm̄ accidit vt idem sit causa cōtrariorū duorū: non tamē eodem modo: sed diuersis modis. V.g. ꝙ gubernator cum abiit est causa destructionis nauis: & cum adest est causa saluationis illius. D.d. hic ambo &c. id est & hæ duæ dispositiones sunt causæ saluatiōis: aut destructionis nauis de genere causarum mouentium & agentium.

Omnes verò causæ dictæ in quatuor cadunt modos manifestissimos. Nam elementa syllabarum materia factorum: vt & ignis: & terra & talia omnia corporum & partes totius: & suppositiones cōclusionis vt ex quo causæ sunt. Horū aūt hæc quidem quasi subiectū vt pars: illa verò vt quod quid erat esse: vt totū & compositio & species. Sperma verò medicus: & consiliator, & omnino efficiens oīa sunt causæ vnde principium permutationis aut status: alia verò vt finis: & bonum

Agēs præparās ꝑficiens. 2. phy. 29.

Idē. 2. phy. 30.

Idem diuersis modis posse esse causa cōtrario, I rū. Idem. 2. phy. 1. c. 50. Quodcunq; causa optimū & finis aliorū vult esse. Idē. 2. phy. t. com. 31. & 2. me. t. cō. 8.

L

aliorū. Nā ꝙ cui⁹ causa optimū & finis aliorū vult esse. Nihil aūt differt dicere: siue bonū: siue apparētes, bonū. Causæ quidē igit hæ & tot sunt species. Modi vero causarū, nūero quidē multi sūt capitulati vero & hi pauciores. Dicūtur enī causæ multipliciter, & ipsarū speciei eiusdē prius & posterius alia ꝙ alia, vt sanitatis medicus, & artifex, & eis ꝙ est diapason duplū, & numerus, & semper cōtinētia quæcūq; ꝙ singulariū. Amplius aut ē vt accidēs & horū genera: veluti statuæ aliter polycletus, & aliter statuæ factor: quia accidit statuę factori polycletū esse. Et cōtinētia accidēs vt homo causa statuæ: aut totaliter, aīal quia Polycletus homo & animal. Sunt aūt & accidētiū alia alīs remotius & propinquius: vt si albus & musicus causa dicātur statuæ, & nō solū Polycletus aut homo. Prater omnia autē & proprie dicta, & secundū accidens: hæc quidē vt potentia dicuntur: illa vero vt agētia vt ipsius ædificari ædificator: aut ædificans ædificator. Similiter autē dicūtur & in quibus causæ sunt causæ dictis: vt huius statuæ aut statuæ & omnino imaginis: aut eris huius: aut eris: aut omnino materiæ, & in accidētibus similiter. Amplius autē cōplexa hæc & illa dicūtur: vt nec polycletus nec statuæ factor: sed polycletus statuæ factor. Attamē omnia hæc sunt pluraliter sex: dupliciter aūt dicta: aut eñ vt singulare: aut vt genus, & ipsius secundū se: aut secundū accidēs: aut vt genus accidētis: aut vt cōplexa hęc: aut vt simpliciter dicta. Amplius vt agētia: aut secundū potētiā. Differūt autē intātū ꝙ agētia quidē & singularia simul sunt, & nō sunt & ipsa & quorū causæ: vt hic medēs: cū hoc cōualescēte, & hic ædificator cū hoc ædificio. Quæ aūt est secūdū potestatem nō semper. Corrūpuntur enim nō simul domus & ædificator.

M Causa in 2. ꝺu simul est cū causato.

Omnes igitur causæ quæ modo fuerūt dictæ cadunt super quatuor modos famosos valde. Literæ enim syllabarū: & materia artificialiū, & terra, & oīa corpora similia, & partes totiꝰ & propositiones cōclusionis sunt tanquā causæ quæ sunt ex aliquo, & quædā istorū sunt quasi subiectum, & quædam quasi partes, & quædā quasi illud quod significat alicuius esse: sicut totū, & compositio, & forma. Semē autem & medicus. & ambulatio, & omne quod agit aliquā actionē sunt secūdū principiū trāsmutatiōis & quietis. Et quædā sunt tāquā cōplementū & largitas alīs. Illud enī ꝓpter quod fit largitas alīs: vult etiā esse cōplementū. Et nō differentia inter dicere hoc esse largum

n 4 &

Universidad de Deusto
Biblioteca

& hoc videri largū. Cause igitur sunt iste, & numerus suarū formarū est iste numerus. Et modi causarū sunt plures sed cū referūtur fiunt pauciores etiā. Dicuntur enim causæ multotiens ea quæ cōueniunt in formā, & dicuntur quædam ante, & quædā post. Sicut dicitur quod causas sanitatis est medicus peritus & ars, & duplū est causa ad diapason, & numerus etiam. Et similiter etiā illud quod cōtinet aliquid particulariū & etiā tāquā accidens & genera eius. V.g. idoliū. Causa enim est idoli artifex idolorum scilicet polycletus: sed diuersis modis, accidit enim vt nomē artifícis esset polycletus. Et similiter ea etiā quę cōtinēt accidēs: sicut homo cum fuerit causa idoli, aut aliquod aliud & quædā accidētia sunt remotiora quibusdā, & quędam propinquiora. V.g. cū dicimus ęp albū & musicū est causa idoli, & nō polycletus tantū aut homo. Et dicūtur causæ aliter ab omnibus istis proprie, & vniuersaliter, & potētia, & actu. V.g. ædificator rei ædificādæ aut ædificator qui ædificat. Et dicūtur huiusmodi sermones in rebus quare causæ habeant causas. Et etiā sicut causa illius idoli quod est idoliū aut quod est alia forma, & cuprū, & causa cupri est alia materia, & similiter in accidētibus. Et etiā dicūtur ista & alia secundū cōpositionē. V.g. non polycletus: neque artifex idoli sed polycletus artifex idoli sed multitudo istorū omniū est senarius. Et dicūtur duobus modis: aut tanquā genus: aut tāquā totū ablatio in romano, & differūt quod agētia & particularia sunt, & non sunt insimul, & quæ habent causas etiā. V.g. sanans iste, & ædificator istius ædificati. Quæ autē sunt in potētia nō sunt semper insimul: domus enim & ædificator non corrumpuntur insimul.

Et cū dixit genera causarū famosa scilicet quatuor, & dispositiones
3 earū famosas: vult in hoc ca. dicere duo. Quorū vnū est qđ omnes causæ reducūtur ad hæc quatuor genera. Secundū autē est cognoscere suos
Oppositum pri. phyſi. c. 38. vbi. d. nō dicimus fieri ex hoc. Totū est forma & ptes sūt materia. vide. 7. me. cō. 25. & 4 phy. cō. 49 & 2. phy. 51
modos. Et d. omnes igitur causæ &c. D. d. literæ enim & c. id est, contingit literas esse causas syllabarū & materias artificialiū causas artificialiū & naturalū causas naturaliū. V.g. terre & aliorū corporū quæ sunt materiæ corporū cōsimiliū partiū, & corporū cōsimiliū partium quæ sunt materiæ organicorū, & illa q ræ sunt partes rei & quæ propositiones esse causas cōclusionū. Hoc tamē reducitur ad vnū genus illorū quatuor genera scilicet materiale quod demōstratur ex hac præpositione ex, cū dicimus qđ omne generatū generatur ex aliquo, & hoc mē debebat cum. d. sic causæ quæ sunt ex aliquo. D. incepit declarare etiā modos causarū formaliū & d. quædā dicūtur sunt subiectū &c. id est, & quædā istarū causarū rerū quas numeramus est materia elementū: sicut diximus, & quædā sicut totū & partes. Totū enim est forma & partes materia, & similiter

militer litere, & syllabæ & elemēta. Compositio enim in omnibus istis est tāquā forma, & quasi intēdebat notificare qđ quemadmodū dicitur multis modis sic forma. D. d. semē autē &c. id est, causæ aūt quæ sunt semē & mēdicus & ambulatio, & omne agens aliquid reducitur ad causam quæ est principiū trāsmutationis post quietē quæ dicitur motus.

D. d. & quædā sunt sicut cōplemētū &c. id est, cōplementū enim & bonū & largitas nō inueniūtur in rebus nisi per causam finalem, & ideo qđ caret causa finali caret bono. D. d. causæ igitur sunt iste &c. id est & genera igitur causarū sunt ista quatuor, & species causarū sunt tales quales numeramus. D. d. & modi enim causarū &c. id est, & modi causarū sunt plures: sed cū referūtur adinuicē secundū oppositionē scilicet cū diuidāt in oppositā trāc determinabūtur. D. incepit ea determinare, & d. dicūtur eā causæ &c. id est, causarū enim cōtinentiū in forma scilicet quæ sunt vnius generis: quædā sunt ante quasdā in essendo causam alicuius & secundū hoc causarū aliæ sunt propinquæ: aliæ remotę.

D. dedit ex̄plū & d. sicut dicitur qđ causa sanitatis &c. id est. V.g. in causis agētibus medicus & ars vtrūq; enim est causa sanitatis: sed ars causa remota, & medicus propinqua. In formalibus autē duplū & numerus vtrūq; enim est forma ad diapason quæ est in proportione dupla: sed numerus est forma remota, & duplū forma propinqua. D. d. & similiter illud qđ cōtinet aliquod particulariū est talis, id est. & iste formæ sunt remotiores abinuicē: quia quædā cōtinent quasdam & ideo dispositio in eis quæ cōtinēt alia particularia est talis scilicet qđ quædā sunt propinquiora quibusdā, & quędā remotiora, & iste modus etiā scilicet propinquitas & remotio inuenitur etiā in causa finali & materiali. Et cū dedit tibos duos modos oppositos: dedit etiā aliū modū oppositū, & d. & etiā licut accidēs &c. id est, & etiā causarū quædā sūt causæ essentialiter: quædā accidētaliter. V.g. qđ causa idoli essentialiter est artifex idolorū, & accidētaliter Polycletus: cui accidit qđ sit artifex idolorū. D. dicit & similiter alio modo etiā illud qđ cōtinet accidens &c. id est, & quoniā illud cui attribuitur aliud per accidēs quādoq; collocatur sub eo qđ est essentialiter, & quādoq; cōtinet ipsum. V.g. qđ illud qđ collocatur sub eo qđ est essentialiter, est Polycletus qui facit idola qui igitur facit idola essentialiter est artifex idolorū, & iste collocatur sub artifice simpliciter, & ideo cū attribuitur ei actio idoli erit per accidēs: illud etiā qđ cōtinet illud qđ est essentialiter est licut homo artifex idoli sed licet qđ cū actio idoli attribuitur homini est per accidēs, & magis si attribuitur animali &c. d. sicut accidēs & genera eius: quia quod est per accidens est multis modis. D. d. & quædā accidētia &c. id est. & in causis quæ sunt accidens: inuenit etiā causa propinqua & remota sicut in causis quæ sunt essentialiter. V.g. albū & musicū sunt causæ idoli per accidens: sed remotæ & Polycletus & homo causæ sunt per accidēs: sed ꝑ propinquiores illis quæ sunt essentialiter. Homo enim secūdū qđ est homo non est artifex idolorū: quoniā tūc omnis homo esset artifex idolorum: sed secūdū qđ habet artē idolificādi. Sed tamē iste modus propinquior est modo essentiali quā ille modus prædictus scilicet de musico & albo musicus enim & albus nihil faciēt in idolo: homo autē & polycletus faciūt idoliū: sed accidēraliter. D. d. & dicunt causæ alio modo &c. id est

Bonū & largitas nō inueniūtur in rebus nisi ꝑ causam formalē. Idē. 5. met. c. cō. 3. & 2. met. t. cō. 8. & 2. physi. t. 2. phy. 28.

N
Propinquitas & remotio inuenit etiā in causa materiali & finali. 2. phy. 434.

5. ph. pri. & 7. phyſi. pri.

& etiã causarũ alia est vniuersalis:alia propria.& iterũ causarũ quæda sunt actiue:quædã potẽtia autẽ est sicut ędificatór rei ędificãdę in actu vel ro est sicut ędificator dũ ędificat.D.d.& dicũtur tales sermones &c.id
2.phys.38. est,& modi istarũ causarũ scilicet propinquus & remotus & cõmunis & ,ppriꝰ nõ inueniũtur nisi in rebus quarũ causæ sunt causatę ab aliis causis,& illæ aliæ causæ habẽt alias causas donec perueniatur ad primas causas.V.g.causa istius idoli singularis est qđ est agẽs idolũ simpliciter:aut qđ est habẽs aliã formã,& similiter causa est materialis.D.d.& similiter in accidẽtibus &c.id est,& etiã accidit causis quæ sunt per accidẽs:vt quædã sunt ,ppinquæ quædã remotæ. D.d.etiã dicũtur istę
2.phys.36. & illæ &c.id est,& istarũ causarũ quædã dicunt secundũ cõpositionẽ, & quædã simpliciter.V.g.vt nõ dicaꝫ qđ Polyclẽtus est faciẽs idolũ:nec que artifex idolorũ:sed dicaꝫ qđ polyclet⁹ artifex fecit idolũ:hic enim componit ex essentiali & accidẽtali.D.d.sed multiplicando &c.id est,& intelligit per sex ,ppinquũ & remotũ,& essentiale & accidentale,& cõpositũ & simplex.cõmune enim & ,ppriũ reducũtur ad ,ppinquũ & remotũ, & cũ
Idẽ.2. phy. 36.Vide.2. de anima.t. cõ.8. istæ sex multiplicẽtur in duo scilicet potẽtiã & actũ:tũc octo modi causarũ erũt.xii.cõpositi & simplices.D.d.etiã dicũtur duobꝰ modis &c.id est,& habẽtia eandẽ causam:aut erũt eadẽ specie:aut genere.Causæ autẽ quæ sunt exdẽ in genere sunt sicut reflexio quæ est causa heconis,& causa iridis.Prima enim est cõuersio aeris.Secũda autẽ est cõuersio radiorũ, hæ vero in speciẽ sunt sicut cõuersio radiorũ quę est causa iridis & circuli lunæ.Et forte est ecõuerso scilicet qđ idẽ habet diuersas causas genere.V.g.hoc qđ dicitur in causa exitus nisi, & hoc declaratũ est in analeticis posterioribus. Et forte istud diminuit in isto loco. D.d. & differũt &c.id est,& differẽtia inter istũ modũ causarum agentiũ. & agentiũ quæ agũt res particulares est:quia agẽs qđ facit particulariter erit & nõ cõsequitur vt fuũ actũ,& in illo primo modo semper erunt insimul scilicet causa & causatũ.D.d.& q̃ habẽt causam &c.id est, & quæ sunt huiusmodi sunt sicut domus & ędificator. A Edificator enim est licet nõ sit domus.D.d.quæ autẽ sunt in potẽtia nõ sunt semper insimul &c.id est,causa autẽ quæ est potẽtia cũ fuerit in actu nõ remanebit insimul cũ suo actu:domus enim & ędificator nõ corrũpũtur insimul:sed alterũ corrũpitur,& reliquũ manet.

CAPVT. III.

ELemẽtũ vero dicit ex quo cõponit primũ in existẽte indiuisibili specie in aliã speciẽ vt vocis elemẽta ex quibꝰ vox cõponit,& in quæ diuidit vltima.Illa vero nõ adhuc in alias voces ab ipsis specie diuersas sed & si diuidant particulæ sunt eiusdẽ speciei:vt aquæ particula aquæ:sed nõ syllabæ.Similiter autẽ & corporũ dicũt elementa dicẽtes in q̃ diuidunt corpora vltima.Illi aũt nõ adhuc in alia spẽ dria corpa,& siue vnũ:siue plura talia hęc ẽnta dicunt.Sic aũt & q̃ diagrãmatõ dñr ẽnta,& ofno q̃ demõstrationũ.Nã priꝫ demõstratiões & in pluribꝰ demõnibꝰ exhibet hoc ẽnta demõnũ dñr:sunt aũt tales syllogismi primi ex tribus p mediũ vnũ. Et trãsferentes autẽ elementũ vocãt hinc quodcunq; vnũ ens & paruũ ad multa fuerit vtile:quapropter & paruũ & simplex & indiuisibile dicit elementũ:vnde venit maxime vtia elemẽta esse:qa vnũquodq; eorũ vnũ ens & simplex in multis inestant ofbꝰ aut quãplurimis.Et vnũ & pũctũ principiũ qbusdã vident esse:qm̃ ergo vocata gña vtia & indiuisibilia:vna em̃ est ipsorũ ratio:elemẽta gña dicũt aliq;& magis quã differẽtia.Qm̃ vtę magis genꝰ.Nã cui differentia inest & genꝰ sequit.Sed cui genꝰ nõ ofno differẽtia.Ofm aũt cõe est elemẽtũ esse cuiuslibet qđ primo inest cuiq;. Elementũ dicit illud ex quo cõponitur res primo:& est in ea.& nõ diuidit secundũ formã in aliã formam.V.g.quoniã elemẽta soni sunt ex quibus cõponitur sonus: & ad quæ perueniunt vltimo: & illa nõ diuidunt in alios sonos diuersos ab eis secundũ formã:sed si diuidant partes eorũ erunt cõsimiles secundũ formam:sicut aqua cuius pars est aqua:non sicut pars syllabæ.Et dicẽtes quod corpora habent talia elementa in quæ diuidunt primo:& non diuidunt in alia corpora diuersa secundũ formã dixerunt: vnũ elementũ & plura talia.Et elementa linearũ dicuntur proprie secundũ hunc modũ:& vniuersaliter elemẽta oĩm demõstrationũ.Primæ enim demonstrationes quæ sunt in pluribus demonstrationibus dicunt elementa demonstrationũ. Et primæ congregationes sunt similes istis quæ sunt ex tribus terminis: quorum vnus est medius. Et etiam dicitur elementũ secundum minoritatẽ illud per similitudinẽ quod est vnum minimum:& nõ diuidit:& indiget in pluribus rebus. Et ideo minimũ simplex quod nõ diuidit dicit elementũ. Vnde fuit positũ hoc nomen rebus quæ sunt elemẽta vniuersalia magis q̃ alia. Quoniã vnũquodq; eorũ quia est vnũ simplex inuenit in pluribus:& in ofbus rebus:aut in multis. Et ideo existimauerunt quidã quod vnũ & punctus sunt principia.Et quia illa quæ dicuntur genera sunt vniuersalia & non diuiduntur:quia nõ habent diffinitionẽ: dixerunt quidam quod genera sunt elementa:& quod sunt magis in elementatione.Quoniam genus est maioris vniuersalitatis.Quod enim habet differentiam:habet genus etiam.Et quod habet genus non habet differentiam necessario.Et elementum est commune omnibus rebus:quod est primum cuiuslibet:& in quolibet primum.

VTi distinguere secundũ quot modos dicit elementũ:qm̃ ista nõia sunt propinqua synonymis & cõibus appropriatis. Elementum enim

Cõmunitio Elemẽtũ dicit de causis intrinsecis. Idẽ pri. ph. cõ. pri. 12. metꝫ. 23.

Cõpositiones quę sũt in eandẽ rem quædã sunt priꝰ & quędã nõ priꝰ. vide pri. ph. com. pr. & 28. Et. 2. phyli. 10.

Exemplũ. Partes cõsimiles quid. Priꝰ demõstrationes q̃ cõponũtur ex primis ꝓpositionib? sunt elementa oĩm demõstrationũ quæ cõponũtur ex eis.

P enim nõ dicit de causis extrinsecis: & dicitur de intrinsecis: & dignius de materia. Principiũ autẽ dignius est dici de causis extrinsecis: & causa est minor principio in hoc. Principiũ aũt est. quali vniuersali? causa cũ dicatur principiũ de principijs trãsmutatiõis & de quatuor causis.

Et dixit elementũ dicit &c.a. hæc est diffinitio elemẽti: secundũ qđ est elemẽtũ. Per hoc igit qđ. d. ex quo res cõponit primo excludit illud ex quo res cõponit secũdo. Cõpositiones enim quæ sunt in eadẽ re quædã sunt primæ: quædã nõ primæ: & primũ elementũ est illud quod nõ cõponit ex aliquo oĩno. Et per hoc qđ. d. & est in ea excludit elementũ qđ transmutat cũ aliqđ generat ex eo: sicut cũ caro generatur ex sanguine tũc sanguis non remanebit pars carnis. Et per hoc qđ. d. & nõ dividitur secundũ formã excludũtur elemẽta ꝓpria alicui speciei sicut organica cõponuntur ex similib?. Organica enim primo cõponuntur ex illis: & sunt partes eorũ: sed sunt diuisibilia secundũ formã: & innuit per hoc ꝙ nõ est cõditionandũ vt nõ sit diuisibile secundũ quãtitatem. V.g. sicut elemẽta syllabarũ quæ dividunt in cõsonãtes & vocales. istę eãm litteræ nõ dividũtur in alias diuersas ab eis: & oĩno neq; secundum formã: neq; secundũ quãtitatẽ. Et cũ voces cõpositæ. s. dictiones dissoluent ad istas peruenit: & ex istis cõponũtur primo: & sunt in eis. Et quia nõ est cõditionandũ in diffinitiõe elemẽti vt nõ sit diuisibile secundã quãtitatẽ. d. sed si dividant &c.i. sed si elemẽta dividant secundũ quãtitatẽ: tũc partes eorũ sunt indiuisibiles secundũ formã: sicut aqua: & terra: & ignis & aer. Ola eãm cõposita ex istis in ista dividunt secundũ formã sed ista nõ dividũtur in alia secundũ formã secundũ quãtitatẽ: & in partes cõsimiles secundũ formã. Et ideo dicit describẽdo. Partes consimiles sunt illæ in quibus diffinitio partis & totius sunt similes & in eadẽ.

D. d. nõ sicut syllabæ &c.i. ꝙ aqua & aer nõ sunt sicut syllabæ quæ dividunt in indiuisibilia forma & quãtitate. D. d. dicẽtes igit ꝙ corpora &c.i. opinãtes igitur ꝙ corpora habẽt talia elemẽta. s. talia in quæ cõposita dividũtur vltimo: & illa nõ dividuntur in alia secundũ formã quędã dixerũt quod illud qđ' est tale erit vnũ tantũ quatuor corporũ: & quædã plura vno. D. d. & elemẽta linearũ &c. id est & elementa figurarum. Verbi gratia, triangulus in figuris & corpus igneum in corporibus. Et forte intendũt puncta secundũ sententiã eorũ qui dicũt quod lineæ cõponuntur ex punctis: & prope hæc est sentẽtia eorũ qui dicunt quod corpora cõponũt ex corporib? indiuisibilibus. Elementũ enim apud istos est qđ' nõ dividit secundũ formã nec secundũ quãtitatẽ: & ꝙ hæc vocatur condicio & suppositio in diuisibilitate secundũ quãtitatẽ quã indiuisibilitas sequitur secundũ formã quæ est vera cõditio in diffinitiõe elemẽti: ideo diffinitio istorũ propinqua est diffinitioni veræ: vt post dicet. D. d. & vniuersaliter elemẽta oĩm demõstrationũ &c.i. & hoc nomẽ elementũ dicitur prope hũc modũ de demonstrabilib?: quædam enim demonstrationes sunt de alijs demonstrationibus quasi elemẽta de cõpositus. Primæ eãm demonstrationes quæ cõponũtur ex primis ꝓpositionibus sunt elemẽta omniũ demonstrationũ quæ cõponunt ex eis: demõstrationes eãm cõpositæ dissoluunt in demõstrationes simplices: istæ aũt nõ dissoluunt in alias: & quia hoc non accidit demonstrationi nisi secundã

secundã ꝙ est syllogism?. s. ꝙ syllogismi cõpositi dissoluunt in simplices. D. & primæ cõgregationes &c.i. & primi syllogismi q sunt ex tribꝰ terminis tãtũ: sunt etiã elemẽta syllogismorũ cõpositorũ. D. d. & etiã dicit elemẽtũ secũdũ trãslationẽ &c.i. & dicit elemẽtũ secundũ mutationẽ: nolis ꝓpter similitudinẽ illud qđ' est minimũ vnũ indiuisibile secũdũ qualitatẽ & est existẽs in plurib?. D. d. & ideo dicit &c.i. in quãtitate. V. g. hoc qđ' dicit ꝙ pars indiuisibilis est elemẽtũ. D. d. vũ illud nomen fuit positũ &c.i. & qa elemẽtũ existit in plurib? existimauerũt qdã ꝙ ingẽtio vniuersalis est elemẽtũ: & ꝙ illud qđ' est maioris veritatis est magis elementũ. D. d. quũ vnũquodq; eorũ &c.i. vnũquodq; eãm eorũ nõ habuit hoc nomẽ elemẽtũ: nisi qa existit in plurib?. sed quod existit in oĩbus aut in pluribus est dignius hoc nõie elementũ. D. d. & ideo existimauerũt qdã &c. & ideo existimauerũt qdã puncta esse elementum corporũ & qdã vnũ: qi viderũt ea esse indiuisibilia: & etiã in pluribus.

D. & qa illa quæ dicunt genera &c.i. & qa genera generalissima non dividũtur secundũ diffinitionẽ: eã nõ habẽt genus & differentiã & elementũ est illud qđ' nõ dividit: existimauerũt qdã ꝙ gña gnalissima sunt elemẽta. D. d. & ꝙ sunt magis in elemẽtatiõe. i. & existimauerũt propter hoc: hoc esse in omni genere: sed magis in gnalissimo: qa sunt maioris vniuersalitatis. D. d. qđ' enim habet differẽtiã &c.i. & causa in hoc ꝙ genera generalissima sunt magis elementa quã alia genera est: qa sunt simpliciora: ita eãm habẽt differẽtiã. Et qđ' habet differẽtiã habet gen?: & hic cõponit ex duob?: genera aũt generalissima nõ habent differẽtias. Omne eãm qđ' a habet differẽtiã habet gen?: & nõ omne qđ' habet gen? habet differẽtiã & hoc intẽdebat cũ. d. & omne qđ' habet genus nõ habet differẽtiã. Genera eãm generalissima nõ habẽt gen?: nisi genus dictũ multipliciter. Et forte intẽdit ꝓ hoc qđ'. d. & omne qđ' habet gen? nõ habet differẽtiã hujusmodi gña: ista eãm gña nõ habẽt differentias cũ nõ dicantur vniuoce de alijs sicut vnũ & ens: & testatur huic expositioi hoc: qũ opinãtes vniuersalia esse elementa nõ opinabantur hoc nisi in vno & ente & similibus. Et cũ narrauit quod elementum dicitur tribus modis qui conueniunt in diuisibilitate. Quorũ vnus est illud qđ' est indiuisibile secundũ diffinitionẽ. Secundus illud quod est indiuisibile secundũ speciẽ: & istud aut est vniuersale: aut particulare. Et tertiꝰ est illud qđ' est indiuisibile secundũ quãtitatẽ & illud aut est vnũ numerale aut punctus. D. d. & elementũ est cõmune &c.i. & cũ diffinitio elemẽti sit ista prædicta. quã diximus: manifestũ est ꝙ verũ elementũ est cõe oĩbus cõpositis: qđ' est primũ ex quo componunt oĩa: & est existẽs in vnoquoq; eorũ: & in qđ' dissoluũtur oĩa: & istud elementũ debet esse causa aliorũ elementorũ: & hoc qđ' dixit: est prima materia.

Natura verò dicitur vno quidẽ modo nascentiũ generatio. Vno verò ex quo gñat primo qđ nascit i existẽte. Amplꝰ vnde motꝰ primꝰ in quolibet natura entiũ in ipso inquantũ ipsum existit. Nasci verò dicunt quæcũq; augmentũ habẽt per alterũ in tangendo. Et connasci autem & adnasci vt embrio. Differũt aũt connascentia à tactu: hic eãm nihil præ ter tactũ alterum nec-

esse

Q a Oĩe qđ' habet differẽtiã habet gen?: & nõ econtra. Gña gnalissima nõ hñt gen?: nisi genus dictum multipliciter. di stinctionẽ de duplici genere regre. 4. meta. cõ. 2. & primo de aĩa. cõ. 7. & 2. de aĩa. cõ. 30. & 3. de aĩa. com. 4.

Materia prima est vere R elementum. Idem. 2. de gñatione & corru. cõ. 6.

& 2. ce. c. 31. & 10. meta. cō. 2. Argy. adiuncta quę sunt aut copulata.

cesse est esse. Insimul autem natis est aliquid vnum idem sit ambobus quod facit per tangi simul nasci & vnū esse secundū cōtinuū & quātū: sed nō secundū quare. Amplius natura dicit ex quo primo aut est aut fit aliquid entium: natura inordinato existēte & immutabili a sua ,ppria potestate: vt statuæ & vasorū æreorū ęs natura dicit & ligneorū lignū. Similiter aūt & in alijs. Ex his enim est vnūqđq; saluata prima materia. Hoc enim modo: & existētiū natura elemēta dicūt esse natura: alij ignem: alij terram: alij aquam: alij aerē: alij aliquid aliud tale: dicētes alij qđā horū: alijs vero hæc oīa. Amplius aūt alio modo dicit natura existētiū natura substātia: vt dicētes naturā primā cōpositionē esse: vt Empe. dicit q; natura nullius est existētis: sed solū mixtio & pmutatio pmixtorū est. Natura vero in oībus nosatur. Quapropter & quæcūq; natura sunt aut fiūt iam existēte ex quo nata sunt fieri: aut esse: nō dicimus naturā habere si nō habēt speciē & formā. Natura qdē igit q; ex his vtrisq; est: vt aʃalia & eorū partes. Natura aūt materia prima: & hæc dupliciter: aut quæ ad ipsum prima: aut omnino prima: vt operū ęreorum ad ipsum quidem primum ęs: totaliter vero forsan aqua: si oīa liquabilia aqua. Et spēs: & substātia: hæc aūt est finis gñationis. Metaphora vero iam & oīs oīno substātia natura dicit ,ppter hāc: quia & natura substantia quędam est. Ex dictis igitur prima natura: & proprie dicta est substātia q̄ principiū motus habentiū in se inquātum ipsa. Materia namq; qa huius est susceptiua esse dicitur natura: & generationes generantiū: qa sunt ab hac motus: & principium motus natura existentium: hæc est in existens: aut potestate: aut actu.

5 Materia dupliciter dicitur.

Capitulum. Quartum.

[illegible] T dicit natura vno modo de oībus pullulātibus. Et etiā dicitur natura illud cū quo pullulat pullulās primo. Et est in eo etiā illud ex quo est primus mot⁹ in vnaquaq; rerū naturaliū: & est in eis sicut est in rei veritate. Et dicit pullulare oē qđ habet cremētū in alio secundū cōtactū: aut secūdū cōsolidationē: sicut embriones. Et inter cōtactū & cōsolidationē hæc est dfia. In cōtactis enī nō est necessariū q; aliqd sit in actu a tactu. In cōsolidatis aliqd est vterq; qđ facit ea esse cōsolidata in loco cōtactus: & vt sint vnū secūdū continuationem & quantitatem: nō secūdū qualitatē. Et etiam dicit natura illud ex quo primo sit essentiæ rei naturalis: & sua generatio

generatio, & est immutabile & intransmutabile á sua virtute quam habet. Sicut dicitur q; cuprum est natura idoli, & cyphi cuprei, & lignum est natura cyphi lignei, & similiter de alijs. Vnumquodq; enim rerū quæ sunt ex istis prima materia est in eis saluata cōcessa. Et per hūc modū dixerūt quod elementa sunt natura rerū naturaliū, & quidā dixerūt q; est diffinitio, & quidā q; terra, & quidā q; ignis, & quidā q; aer, et quidam q; aqua, & quidā aliud tale, & quidā omnia. Et etiā dicit natura alio modo substātia rerū naturaliū, sicut dicit q; natura est prima cōpositio, aut sicut dicit Empe. q; natura entiū nihil aliud est nisi mixtū, & secūdū ista dicūt homines naturam. Et ideo quæ sunt per naturā aut est ex aliquo quod est ex eo est & ex eo naturaliter est suū esse, nō dicitur q; habet naturā si nō habuerit formā & exemplar eius. Natura enī est illud quod est ex istis duobus, sicut animal, & mēbra animalis, & dicitur natura prima materia, & illa dicitur duobus modis. Dicitur enī primū in respectu alicuius, & primū in rei veritate, sicut res factæ ex cupro. Cuprū enī cū refertur ad ista est primum, & dignū est vt dicatur primum in rei veritate, si omnia liquabilia sunt aqua. Dicitur etiam natura forma & substātia, & ista est finis generationis. Forma aūt & omnes substātiæ dicuntur naturæ, quia hoc nomē imponit eis. Natura aūt est aliqua substātia. Manifestū est igit ex dictis q; prima natura quæ dicitur in rei veritate ē substātia rerū q̄ hūt principiū mot⁹ī eis, & materia dr̄ natura qa recipit ista. Et sīr est gñatio & pullulatio pullulātis, qa sunt mot⁹ ex natura, & quia sunt idē principiū motuū rerū naturaliū, & sunt in eis simplr. aut potentia, aut actu.

5 QVIA hoc nomē natura dicit de causis, & ista scientia cōsiderat de causis, necesse est vt philosophus determinet secūdū quot modos dicit natura. Hoc nomē enī natura quo philosophus vtitur est vniuersalius eo quo naturalis vtitur, & etiā philosophus debet disputare cum negantibus naturā esse, & etiam perscrutat de causis suis. & Auicenna putauit q; philosophus demōstrat naturā esse, & q; philosophus naturalis accipit hoc a philosopho, & non est sicut existimauit, & etiā declaramus hoc in scientia naturali. Et d. & etiā dicit natura illud in q̄ pullulat & ci. & intēdit q; pullulās crescit ex aliqua re, & distinctū ab eo in creatura, licet sit cōtinuū cū eo, & qa intēdebat q; natura dicitur de cremento crescentis quod est distinctū ab eo in quo crescit forma & creaturas, sicut embriones & fructus in seminibus, & in hoc gñe collocauit gñabdia ex se. D. d. & etiā dicitur natura & c. i. & dē natura illud ex quo pullulat pullulans primo & est in eo. D. d. pullulare & c. i. ō. dr̄ pullulare oē qđ crescit i alio, & est cōtinuū cū eo, aut sect⁹ tactum

2. phy. cō. 5. 22. & 3. ph. cō. vltimo.

Pullulare quid est.

tactum, aut secūdū consolidationē, sicut embriones qui crescunt conjungi cum impregnatis, & sicut fructus & semina quæ crescunt consolidata, aut continua cum habentibus semina, & hoc modo collocantur partes membrorum continue adinuicem secundum contactum, aut secundum consolidationem. D.d. & inter tactum & consolidationem &c.id est, & contacta non congregabuntur per aliquod cōmune in eis per quod fiunt vnum. Consolidata autem fiunt vnum per aliquod consolidans in quo cōmunicant, & hoc intendebat cum d. incōsolidatis vero est vterq; aliquid &c. id est, consolidata consolidantur per aliquod commune vtriq;. Deinde exposuit hoc &. d. & est illud quod facit ea consolidata &c. id est, & illud quo fit consolidatio est illud quod facit consolidata vnum secundum continuationem, non vnum secundū quantitatem. &. d. quoniam consolidata non sunt vnum secundum qualitatem sed secundum continuationem econuerso miscibilibus, ista eīm reuertuntur in vnum secundum qualitatem & continuationem. D.d. & etiam dicitur natura illud ex quo fit &c. id est, & dicitur natura materia rei ex quo generatur absq; eo q; transmutatur sua natura. sicut cuprum ex quo fit idolū remanēte cupro, & sic' cyphus ligneus q fit ex ligno remanente ligno. Deinde. d. & similiter alia &c. id est, quoniam vnumquodq; eorum est ex istis, & materia in eis est saluata, id est. & similiter in alijs rebus generatis ex talibus rebus, qm̄ natura cuiuslibet earum est natura naturæ absq; eo quod transmutentur. & hoc intēdebat cum d. saluata. D.d. & secundum hunc modum dixerunt &c. id est, & secundum hunc modum naturæ dixerunt quod natura rerum naturalium est natura elementorum, & ista sententia est negantium formam esse, & dicentium substantiam nullam esse nisi materiam, & ideo antiqui opinabantur quod naturæ rerum sunt naturæ elementorum. Qui enim opinabantur terram esse elementum, dicebant q; naturæ omnium rerum sunt terra aut terrestria, & qui opinabantur elementum esse ignem dicebant q; naturæ omnium rerum sunt ignis aut ignea. D.d. & etiam dicitur natura alio modo, id est etiā dicitur natura tertio modo illud quod est substantia rerū naturalium quæ datur ad interrogationē factā per quid scilicet formā. sicut quidā dicūt q; natura rerū naturalium est forma primæ compositionis in vnaquaq; rerū naturaliū, qui enim opinabant elementa nō admiscerī, & quod sunt existentia in actu in eo cuius sunt elementa, nō tenet formā rei rectæ ex elementis nisi in compositione & figura, sicut est dispositio in domo quæ fit ex lateribus & lapidibꝰ. D. d. aut sicut. d. Empedo. &c. i. aut sicut. d. Emp. quod mixtio & mutatio mixtorum sunt in mixtione naturæ rerū generabiliū. s. q; formæ & substantiæ rerū generabiliū sunt in mixtione & mutatione. s. in mutatione partiū. Et iste homo licet expresit hoc nomē mixtio, tamē non opinabatur veram mixtionē esse secūdū q; Arist. narrauit alibi, sed solummodo per mixtionē intendebat cōpositionem. D.d. & huiusmodi vocāt homines naturā &c. id est. & signū est' q; natura simpliciter dicit de forma, est qm̄ omnes homines non dicūt in eo q; generatio est antequā generetur q; habeat naturā donec habeat formā & exemplar. sicut nō dicunt in aliqua rerū artificialiū esse factū donec acquiratur forma. D. d. natura enim &c. naturalia eīm cōstituunt ex duabꝰ naturis. s. materia & forma. V. g. animalia & mēbra animaliū, vtraq; enim componunt ex materia & forma. D.d. & dicit natura prima materia &c. i. & natura dicitur de materia, & materia dicit duobꝰ modis. Dicitur eīm materia prima cōmunis omnibus, & dicit etiā materia propria vnicuique enti. D.d. & dedit exemplum, sicut res factæ ex cupro &c. i. & materia propinqua. quæ dicitur esse prima in respectu alicuius generis aut alicuius speciei est sicut cuprum ad omnia facta ex eo, & materia quæ est prima in rei veritate ad omnia facta ex cupro est aqua si aqua est prima materia liquabiliū quorum cuprum est vnum. D.d. & dicitur natura &c. i. & dicit hoc nomen natura deformis. & de talijs substātijs. s. de materia & cōposito ex materia & forma, secūdū q; hoc nomen fuit translatum, qm̄ hoc nomē natura in rei veritate, ppriū est alicuiꝰ subiecti. scilicet formæ alię aut substantiæ quæ dicuntur natura in respectu alicuius generis aut alicuius speciei, est secūdū exāssumptionē nominis de causa ad causatum. D.d. manifestū est igitur quod prima natura &c. id est, declaratū est igitur ex prædictis q; hoc nomen natura primo dicitur de substantia quæ est forma quæ est principium motus in rebus naturalibus essentialiter & primo & quod materia nō dicitur natura nisi quia nisi recipit istam naturam. & etiam motus generationis & augmē ti nō dicuntur naturæ nisi quia sunt viæ ad istam naturam, quæ est forma. & principium illi, & forma existit in eis modo simplici. s. in motu

Differentia inter contactum & consolidationē.

Secūdꝰ modus naturæ.

Vide id. 2. phy. t. cō. 9. & 8. met. c. 8. & 1. de anima. 16.

Certius modus.

V 2. de gñatione & corru. t. c. 17. & 5. eiusdē. t. cō. 85. idem. 2. ph. 10. & 11.

Distinctio secūdi modi Idē. 2. phy. 9. & hæc infra. 29.

Quartꝰ modus naturæ.

Natura dicitur. 5. de forma. Idem. 2. phy. c. 12. & 3. celi. c. 5. et 7. met. 39. sed vide oppositum. 2. ph. cō. prīo. Idē. 2. phy. tex. cō. 14. X

Y Argi. eucaꝰ poēta.

CAPVT V.

Necessariū dicit sine quo nō cōtingit esse aut viuere quasi concausale, vt respirare & cibus animali necessariū, nā sine his esse est impossibile. Et sic ne qbꝰ homini bonū nō cōtingit, aut esse aut fieri, aut aliquod malū expellere, aut priuari, velut bibere pharmacū necessariū vt nō laboret, & ad æginā nauiget vt pecuniā recipiat. Amplius vim facies & vis, hoc autem est quod præter impetū & præuolūtatē impedies & prohibes violētū eīm necessariū dicit, quapropter & triste, sicut zenonus ait. Oīs eīm res necessaria tristis est, & vis necessitas quædā est, vt Sophocles dicit, sed vis me facere hoc cogit. Et videt necessitas non aliquid increpabile esse. Recte cōtrariū eīm motui secūdū præuoluntatē & secūdū cogitationē. Amplius quod nō cōtingit aliter se habere necessariū dicimus sic se habere. Et secundū hoc necessariū, & alia dīr aliqualr oīa necessaria. Violēter eīm necessariū dr aut facere, aut pati, tūc qñ nō contingit secūdū impetū, ppter cogēs, ut hāc necessitatē exīntē, ppter quā nō cōtingit aliter. Et in cōcausalibꝰ vīnēdi & boni sīr. Nā cū nō cōtingit, hic quidē bonū, illi vero viuere & esse sine aliquibus, necessaria hæc, & causa necessitatis quędā est hæc. Amplius

demonstratio necessariorum est, quia nō cōtingit aliter se habere si demonstratū est simpliciter, huius aūt causa est quæ prima sunt, si impossibile aliter se habere ex quibus est syllogismus. Horū quidē vtiq; altera causa essendi necessaria, horū aūt nulla, sed ꝓpter hæc alia sunt ex necessitate, quare primum & necessarium proprie quidem simplex est. Hoc enim non cōtingit pluribus modis habere, quare nec aliter & aliter, iam enī pluribus modis vtique habere. Ergo siqua sunt sempiterna & immobilia nihil illis est violentum, nec etiam præter naturā.

3 In sempiternis nihil est violētū, nec præter naturam.

Et necessarium est illud quod impossibile est vt res sit nisi cū ipso, & est tanquā causa sicut anhelitus, & nutrimentū in animalibus, quæ sunt necessaria, & sine his impossibile est vt animal sit. Et etiā necessariū est quod impossibile est, nisi per illud vt sit, aut non sit bonum, aut negare bonū. aut priuare ipsum, sicut dicitur quod accipere medicinā est bonū, ne ei accidat infirmitas, & nauigare ad Athenas est necessarium ut recipiatur debitum. Et etiam dicitur necessarium de faciente violentiam & deviolentia. & hoc est quod impedit uolūtatē. Faciens enī uiolētiā dicit necessariū, & ideo est cōtristās etiā, sicut dixit zenonus, & oē necessariū, est cōtristās, & uiolētia est aliqua necessitas, sicut d. Sophocles, ꝙ uiolentia de necessitate cogit me ut hoc faciā. Et existimat quod necessitas non facit opinantem aliquod uerum & reuerti & mutari à sua opinione, quia est cōtrariū motui, qui fit per uolūtatē & cogitationē etiā. Et etiā dr necessariū illud quod impossē est ut sit alio mō. Et secundū hmōi necessariū dr oīa alia necessaria aliquo mō, Dicit enim actio necessaria, uel passio necessaria, uel illud quod impossē est ire propter faciens uiolentiam. Et ita necessitas est illud, ꝓpter quod impossibile est ut sit aliquid alio modo. Et sīr in causis uitæ & boni. Quoniā cū impossē est ut bonū sit in quibusdā rebus, neq; est uita, neq; gñatio sine aliquib⁹ alijs. Illa igitur sunt necessaria, & causa est aliqua necessitas. Hæc igitur est declaratio necessariorum, quoniam impossibile est ut sint alio mō ab eo quod demonstratū est modo simplici. Et causa eius prima est si fuerit possibile ut sit alio modo ut sit syllogus cōgregatio. Quædā enī habēt aliā causam necessariā, & quædā nihil. Sed alia erunt necessaria propter ista. Manifestum est igitur ꝙ primum necessarium in rei ueritate est simplex, & impossibile est ut illud sit multis modis, ergo neq; alio modo. Sed si non erit

erit multis modis. ergo si fuerint res simplices: & æternæ: & immobiles: nulla earum erit violenta: neque extra naturam.

Dicit qd necessitas & necessarium dicuntur multipliciter, dicitur enim illud quod impossibile est ꝙ esse rei cōseruet nisi per illud: & est quasi causa illius in permanētia eius sicut anhelitus & cibus animalū. D. d. & etiā necessariū illud &c. i. & necessariū dicitur alio modo. s. illud quod impossibile est acquirere aliquid aut suā priuationē: nisi per illud siue bonum fuerit siue malum: sicut dicitur qd accipere medicinam est necessarium ne accidat malum: & nauigatio ad Athenas est necessariū ad recipiendū pecuniam a debitore: & hoc est acquirere malū propter bonum. Et illud differt a primo ꝙ primū est in rebus naturalibus: & istud in uolūtarijs. D. induxit tertiū modū: &. d. & dicitur necessitas de actione violenta, faciens eīn violentiam coget rem ad illam violentiā: sicut dicitur ꝙ rex cogit Sor. necessario ad interficiendum Platonem: & quia necessitas est contra uoluntatem: & voluntas est delectabilis: & necessitas est contristabilis: sicut dicitur de veriūcatore qui dicit ꝙ omne qd violentat hominē necessitato est cōtristabile. Deinde. d. & existimatur ꝙ necessitas &c. i. & dicitur necessitas vera opinio de qua impossibile est reuerti. Opinans enim opinionem hanc non habet opinionem vt a secunda vertatur: & est sicut. d. contra voluntatē. D. induxit quartum modū: &. d. & etiā dicitur necessariū &c. i. & etiā dicitur necessariū illud quod impossibile est vt sit alio modo scilicet qd impossē est transmutari aut inueniri alio modo ab eo secundum ꝙ est: & iste modus est famosior omniū modorū istio rum: & ideo. d. & secundum illud necessarium dicuntur &c. ideſt & ex hoc modo transumptum est hoc nomen necessarium ad omnia quæ dicuntur necessaria propter consimilitudinem veram inter illa. Deinde induxit modum consimilitudinis inter ea: &. d. dicitur enim actio necessaria & actiones necessariæ &c. ideſt & ista de quibus dicitur necessarium non dicuntur necessaria nisi propter consimilitudinem quam habent cum vero necessario. Non enim dicuntur actiones necessariæ: nisi sit necessariū est illud quod impossibile est: vt aliquid agat aliud ab actione illa propter faciens violentiam: & illud quod impossibile est vt ab eo inueniatur illa actio secundum quam pariter violentiam: necesse est vt in eo inueniatur modus veræ necessitatis: & est illud in cuius natura est vt non sit alio modo. Deinde dicit & similiter in causis vitæ in bonis &c. ideſt & similiter hoc quod dicimus de causis quæ sunt necessariæ in vita & in essendo bonum: istæ causæ sunt acceptæ ex hoc modo vero. Deinde exposuit hoc &. d. quoniam cum res enim quas impossibile est &c. ideſt impossibile est vt inueniatur in eis bonum aut vita: & vniuersaliter generatio sine causis istæ res dicuntur necessariæ: quoniam cum impossibile est vt sint alio modo scilicet sine istis causis: & istæ sunt necessariæ propter suas causas: illa autem quæ sunt necessaria propter alia sunt necessaria quoquomodo: & hoc intendebat cum. d. & causa est aliqua necessitas. Et. d. hoc: quia entia necessaria in rei veritate sunt illa quæ sunt necessaria

6 2. de anima. 100.

Secūd⁹ modus.

Tertius modus.

Quart⁹ modus.

Quarti modi distinctio.

per se sine causa: & ideo descriptio necessarij est illud quod impossibile est vt sit alio modo. Et hoc diuiditur duob⁹ modis. Quorū vn⁹ est iste: ꝙ impossibile est vt alio modo per se: & est hoc necessariū simpr: qđ quidā moderni appellant ineuitabile inesse. Secundus est illud qđ fit propter aliud secundū quē modū dicunt quidā moderni debitū & necessariū ꝙ aliud. Et cū induxit hunc modū modorum necessariorū, d. hæc igitur declaratio est &c. i. & declarat rationē necessarij: & facit eā intelligi in oibus rebus necessarijs. hoc ꝙ impoſe est vt sit alio modo ab eo secūdū ꝙ est & hoc est illud ꝙ est simplex nō cōpositū. D. d. & causa eius prima &c. i. & causa rerū quas impossibile est vt sint alio modo est pars media accepta in syllogismo concludēte: qm̄ si terminus medius fuerit de natura possibili erit illa res de natura possibili: & si fuerit de natura necessaria, erit illa res de natura necessaria. Et hoc etiam est duobus modis: aut vt terminus medius sit causa illius: & tunc non erit ex rebus quæ sunt necessariæ nisi ꝓpter hoc qđ causæ eorum sunt necessariæ & si terminus medius nō fuerit causa erūt illæ res necessariæ per se: non per causam dantē eis necessitatem: & istæ res sunt simplices quæ nō habent causas. D. d. manifestum est igitur &c. i. declaratum est igitur quod ens necessarium est in rei veritate simplex ꝙ nō componitur ex materia & forma: & ꝙ impossibile est vt sit multis modis: & similiter est impossibile vt sit alio modo ab eo secundū quem est: qm̄ si esset possibile vt esset alio modo: posse esset vt esset multis modis. Et dixit hoc: qm̄ si fuerit possibile vt substātia eius mutaret in aliā modū: nō erit illic natura cogēs vt mutatio nō sit i multos modos: qm̄ si fuerit posse mutari i aliquā speciē: tūc natura ei⁹ erit de natura potis recipere is multas species. D. d. si igitur sunt res simplices &c. i. si igitur sunt entia a simplicia & æterna & immobilia vt declaratū est alibi nullum eorū acquirit esse necessarium ab aliq̄ alio in eis: neq; est extra naturam.

a Si fuerint entia simplicia & æterna & immobilia: nullū eorū acquirit esse necessariū ab alio: sed vide oppositū, 2. me. c. 4. & 2. ca. de substātia orbis.

Et dicit hoc: quia in compositis b est natura addita naturæ componentium scilicet illud quod sit ex compositione.

b In cōpositis est natura addita naturę componentium.

Idem. 3. de aīa. cō. 5. in solutione secūdæ quæstiōis, iuxta

Vnum dicitur aliud secundum accidēs: aliud secundū se: sed accidens quidem: vt Coriscus & musicus & Coriscus musicē. Idem enim est dicere. Coriscus quia musicū: & Coriscus musicus: & musicum & iustum: & musicus & iustus Coriscus. Omnia enim hæc vnum dicuntur secundum accidens: iustum quidem & musicum: quia vni substantiæ accidunt: musicum vero & Coriscus: quia alterum alteri accidit. Similiter autem & modo quodam musicus. Coriscus cum Coriſco vnum: quia altera partium alteri accidit eorū quæ sunt in oratione: vt musicū Coriſco & musicus Coriscus iusto Coriſco: quia vtriusq; pars eidem vni accidit: nihil erū differt quam Coriſco musicū accidere. Similiter autem siue in genere: siue in vniuersali alicuius nominibus dicatur accidens: vt quia homo idem & musicus homo: aut enim quia homini vni existenti substantiæ accidit musicum esse: aut quia ambo singularium alicui accidunt vt

vt Coriſco: tamē non eodem modo ambo insunt: sed hoc quidem forsan vt genus & substantia: illud vero & habitus aut passio substantiæ. Ergo quæcunq; secundum accidens dicūtur vnum hoc modo dicuntur.

dimidiū cō. idē. 7. me. 26. 27. & 60. contra modernos.

Capitulum Sextum.

NUm dicitur aut per accidēs: aut per se? per accidēs sicut nauigator & musicus. Dicere enim qđ nauigator & musicus sunt vnum non est per differentiam essentiæ: qa accidit nauigatori musicum. Et similiter dicitur accidens in genere: etiam & in rebus vniuersalibus. Verbi gratia, qđ homo & homo musicus sunt vnū: aut quia musicum accidit vtriq; homini qui est substantia vna: aut quia vterque accidit alicui particularium: sicut nauigatori: sed esse vtriusq; non est eodem modo: sed vnum eorum debet esse quasi genus in substantia etiam: & aliud quasi habitus aut passio in substantia. Omnia igitur quæ dicūtur vnum per accidens hoc modo dicuntur.

7 Idē. 5. phy. t. 2. pl. 49. 50.

DIxit per accidens sicut nauigator & musicus &c. i. V. g. quando accidit ꝙ aliquis sit nauigator & musicus, dicitur enim ꝙ nauigator & musicus sunt idē per accidēs. Nauigator enim & musicus sunt differētiæ accidētales essentiæ illius de quo dicūtur. f. hominis. Et d. hoc: qm̄ si essent differentiæ substantiales eius de quo prædicantur: tūc congregatum ex eis esset vnum essentialiter: sed sunt accidētia subiecti: & hoc intendebat cum dixit: qm̄ accidit nauigatori musicum. idest & hæc duo sunt vnum per accidens: quia accidunt vni. D. d. & similiter dicit vnū per accidēs &c. i. & similiter dicitur vnū per accidēs de genere ꝙ est vnū cum aliquo accidente magis particulari. V. g. dicere iste est homo musicus: aut dicere ꝙ homo & homo musicus sunt vnum. D. dedit modū secundū quē cōgregatū ex istis est vnū per accidēs: &, d. aut qa musicus &c. i. aut qa musica accidit ambobus hominib⁹ qui sunt subiecta. f. homini qui est tāq̄ genus & homini: cui accidit musica: qm̄ isti duo homines vtis & particularis. f. cui accidit musica sunt vnū essentialiter: & musica accidit particulari: ergo accidit vni. Aut dicit ꝙ homo musicus est vnū: qa humanitas & musica accidūt vni particularium & in vno. Et qa hoc nō est simile dicere quia ędificator & musicus sunt vnū qa sunt in vno subiecto: dedit dīam & d. sed esse vtriusq; accidest sed esse humanitatis & musicæ in vno. f. particulari nō est eodē modo: sed vnū istorū est tanq̄ genus in eo ꝙ est sub particulari: & ambo sunt de natura substātiæ. f. humanitas exīs in hoīe particulari: & aliud est tāq̄ accīs. f. musica exīs in isto particulari: sicut accidēs existit in suo subiecto & passio. Et dixit hoc: qm̄ dicere ꝙ musicę? & ędificator sunt vnū ꝙ accīs: est qa existit i vno ptículari & eo modo: & hūt eādē musicā. f. naturā accētis. Hūanitatē aūt & musicā existere in vno particulari nō est sic: hoc em̄ est substātia: hoc aūt accidēs.

Secundus modus.

B Homo vtis & particularis sunt vnum essentialiter. Differentia ter modus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

C Diffinitio continui.

Secundū verò vnum dictorū alia. Dicūtur eo quod cōtinua sunt vt onus vinculo & lignū cū visco. Et linea & si reflexa sit cōtinua aut vna dicīr: sicut & partiū singule tibia & brachiū. Ipsorū aūt magis vnū cōtinuū natura q̄ actæ. Cōtinuūverò dicīt cui⁹ mot⁹ vnū secundū se: & nō possibile aliter: vn⁹ aūt cuius indiuisibilis. Indiuisibilis aūt secundū tēpus: secūdū se aūt cōtinua quæcūq; nō tactu sunt vnum. Nā si ponis se tangentia ligna: nō dices hoc vnum esse nec lignum: nec corpus: nec aliud cōtinuum nullū. Quæ itaque omnino sunt cōtinua vnū dicuntur quāuis reflexionē habeant: & adhuc magis quæ nō habent reflexionem: vt tibia aut crus quā subcleos: quia contingit non vnum esse motū subclei. Et recta quā reflexa magis vnū: reflexam verò & angulū habentē vnā: & nō vnā dicimus, Quia cōtingit nō simul esse motū eius & simul. Recte verò semper sit simul: & nulla pars habēs magnitudinē: hæc quidē quiescit: hæc autē quidē mouetur: quemadmodū reflexe. Eorū aūt quæ dicuntur vnū per se: quoddā dicitur vnū per continuationē: vt lignum conglutinatū est: aut illa quæ cōgregantur à ligamento. Et linea si fuerit curua: dicitur etiā vnū cōtinuum: sicut dicitur vnū quodque membrorū: & sicut crus & focile. Et istorū etiā est magis vnum quodque cōtinuū per naturā: quā illud est cōtinuū per artificiū. Et dicitur continuū illud cuius motus est vn⁹ per se: & non potest esse alio modo. Et dicitur vnus motus ille qui non diuiditur secundū tempus: & continua per se sunt illa quæ sentiuntur secundū tactum vnum. Ligna enim continua adinuicē nō dicuntur vnū cū tanguntur: neq; corpus: neque aliud continuū. Illa aūt quæ sunt perfecte cōtinuationis dicunt vnū: & si habeant tortuositatem: & istorum est magis vnum quod nō habet tortuositatem sicut crus aut coxa. Impossibile enīm est vt motus cruris non sit vnus. Et linea recta est magis in vnitate quā tortuosa. Et dicitur quod linea tortuosa quæ habet angulum etiam est vna & non vna. possibile enim est vt motus eius sit vnus insimul: & non sit insimul. Linea autem recta oportet vt motus eius sit insimul: & nullum corpus habens rectitudinem vel magnitudinem quiescit in vna parte: & mouetur secundum aliam: sicut partes lineæ tortuosæ.

8 Dixit Arist. q̄ vnū p se & essentialiter quoddā dicit vnū q̄ est continuū & cōtinuū: aut est p cōglutinationē: aut p ligamētū aut naturaliter sicut linea p superficies: & corp⁹. D.d. & linea si fuerit tortuosa &c. i. & continuū naturaliter: aut est rectū: aut tortuosum siue curuum: sicut

sicut crus & multa mēbra in quibus tortuositas. D.d. & istorū &c. id est, & eorū quæ dicūtur vnū per cōtinuationē magis est vnū illud q̄d est cōtinuū per naturā: quā illud q̄d est cōtinuū per artificiū. V.g. per ligamentū: aut per cōglutinationē. D.d. & dicitur cōtinuū illud cuius motus &c. id est, & dicitur cōtinuum in rei veritate illud quod mouetur ex se vno motu in quo nō est possibile vt sit motus alterius modi: sicut est motus corporis cælestis. D. narrauit qualis est vnus motus, & dixit, & dicitur vnus motus ille qui nō diuiditur neq; secundū tempus id est, quia nō diuiditur neq; secundū tēpus: neq; secundū intentionē scilicet: quia nō erit in duobus tēporibus: neq; erit in duobus motis: licet sit in vno tēpore. D.d. & cōtinua sunt illa &c. & hoc q̄d dixit: manifestū est & est q̄d corpora cōtinua sunt illa in rei veritate per tactū & vi sum continua & forte erunt necessarii isti duo sensus scilicet quia vnus iunctæ alterū, & multotiens coniunguntur corpora per artificiū tali modo q̄ tactus & visus fallantur, & reputant ea esse cōtinua, & causa huius quia cōtinuatio est de sensibilibus cōmunibus. D.d. illa autē quæ sunt perfectæ continuationis &c. id est, illa autē quæ sunt perfectæ cōtinuationis per naturā dicūtur vnū: licet nō sint rectæ: licet in eis fuerit aliqua tortuositas: sicut crus & coxa: scilicet quia dicitur vnū crus & vna coxa. D.d. possibile est enim vt crus nō sit vnū, id est, & tortuosum minus est vnū: quia possibile est diuidi crus in duas partes & nō remanere vnū scilicet in loco tortuositatis. D.d. & dicitur q̄d linea recta &c. id est, & linea recta magis vnū est quā tortuosa: quoniā tortuosa est quasi cōposita ex duabus lineis. In linea enim tortuosa sunt tria puncta cū habueris angulū, & ideo dixit, & dicit q̄ linea tortuosa &c. id est, & dicitur q̄d lineæ habens angulū est vna vno modo & nō vna alio modo. Secundū enim quod terminatur a tribus punctis est nō vna: sed secundū q̄d vnum est apud angulū est vna econtrario de linea recta. D. de cuius causam in hoc, & d. possibile enim est &c. id est, partes enim lineæ tortuosæ cū mouētur secūdū totū nō mouētur partes æqualiter: sed quæ dā citius quibusdā, & licut iudicatur de illa q̄d motus partium sunt in simul: quia motus est in eodem tēpore, & non insimul: quia diuersantur in velocitate & tarditate. Linea autē recta mouetur secundū totū insimul. Et potest intelligi q̄d cū linea tortuosa mouetur potest distingui altera linearū ab altera apud angulū, & nō mouebitur insimul: q̄d possibile est in linea recta. Et intelligēdum est per lineā, corpus: linea enim nō mouetur. D.d. & nullum corpus habens magnitudinē &c. id est, & nulla magnitudo recta inuenitur cuius quædā pars quiescat, & quædam moueatur sicut inuenitur in linea habēte angulum: quia est cōposita ex duabus lineis.

Secundus modus vni⁹ 5. phyli. 23.

2. de anima. 64.

Partes lineę tortuosę nō æque velociter mouētur: sicut partes lineæ rectæ.

Linea non mouet: sed corpus. Idē 6. phyli. 32.

Amplius alio modo dicitur eo quod subiectū sit specie indifferens. Indifferens vero vt quorum indiuisibilis species secūdū sensum. Subiectū autē aut vltimū aut primū ad finē. Vnū enim vnū dicitur, & aqua vna inquatū indiuisibile secūdū speciē. Et liquores oēs vnū dicūtur vt oleū. Vnū & fluida. Quia omnium vltimū subiectū. Nā aqua aut aer omnia hæc sunt.

Et dicitur etiam vnū alio modo: quorū subiectū non diuidi
tur secundū formā. Et illa nō diuidūtur secundū formā: quorū
formæ nō diuidūtur secundū situ, & subiectū aut primū, aut
vltimū ꝙ est proprie cōplementū. Dicitur em vinū vnum, &
aqua vna: cū nō diuidātur secundū formā. Et dicūtur omnia li
quabilia vnū: sicut oleū & vinū, & oīa liquida. Quoniā subiec
tū omniū aliorū est vnū, & omnia sunt: aut aqua: aut aer.

9 Id est, & dicūtur vnū illa quæ sunt vnū secundū formā & diuisibilia secundū quantitatē, & sunt ista quæ sunt consimiliū partiū quæ partes conuenīunt in nomine: & diffinitione, & ista sicut d. nō diuidūtur secundum subiectū & secundū locum. Et quia forma in qua conueniunt aut est vltima forma quæ est finis in generatione: aut forma prior ista: dedit exēplū de postrema forma scilicet per quā vocatur cōpositū scilicet. Verbi gratia per quā vinū dicitur vinū, & aqua aqua: partes enim aquæ sunt aqua & vini vinum. Deinde dedit exemplum eorum quæ conueniunt in forma remota a postrema forma: sicut aqua & oleum: quæ conueniunt in forma liquiditatis, & hoc intēdebat cum d. subiectum enim
D omnium istorum est vnum, & omnia non sunt aqua aut aer.

Dicuntur autem vnū, & quorum genus vnum differen op
positis differentijs, & hæc dicuntur omnia vnum: quia genus
vnum quod subijcitur differentijs: vt homo: equus: canis: vnum
quidem quia omnia animalia. Et modo itaque simili: sicut ma
teria vna: hæc autem quandoque quidem ita vnum dicuntur:
quandoque vero genere superiore quod idem dicitur si sint vl
timæ species generis superiores his: vt Isocheles & Isopleuros
sunt vna & eadem figura: quia ambo triangulus: sed trianguli
non idem.

Et etiam dicuntur vnum: quorū genus est vnum, & differūt
per differentias subiectas eis: sicut homo, & equus, & canis, &
sicut dicitur omnia animalia sunt vnū, & prope istū modū est
dicere quod materia est vna. Et ista igitur forte dicūtur vnū se
cundū hunc modū, & forte dicūtur vnū secundū genus super
ius cum sint postrema forma superioris generis. V. g. sicut Iso
cheles & Isopleuros: quoniā dicūtur vna figura eadem. Amb
enim sunt trianguli, & nō dicuntur idem triangulis.

10 Sermo eius in hoc capitulo manifestus est quod hoc nomen vnum dicitur de speciebus quæ conueniunt in genere. Verbi gratia quod homo & equus & canis sunt vnum in animalitate. Et quia genus est simile materiæ. d. & prope istum modum &c. id est, & conuenit cum isto modo modus secundū quem dicunt aliqua esse vnum in materia. V. g. quæ canis & equus & alinus & animalia anhelātia & ambulātia sunt vnū in eo q̄ sunt ex sanguine aut ex carne & osse, & quia eorū quæ sunt vnū in genere: aut sunt vnū in genere propinquo: aut vnū in genere remoto dixit:

dixit ista igitur forte dicūtur &c. id est, ista igitur dicūtur forte esse vnū in genere propinquo: sicut dictmus qđ homo & canis sunt vnū in animalitate, & Isopleuros & Isocheles sunt vnū in figuratione, & d. cū sint postrema forma superioris generis, id est, postremæ species. Species em postremæ sunt vltimæ formæ in quas genus superius diuiditur sicut figura quæ in postrema diuiditur in triāgulos. D. d. dicūtur em figuræ &c. id est, & figura est genus superius & remotū a speciebus triāgulo: rū: quia nō sunt figuræ propter hoc qđ sunt triangulus scilicet propter hoc qđ cōgregātur in figura: sed propter hoc qđ cōgregātur in triāgulo, & ista est forma generis remoti. D. d. & nō dicūtur idē triāgulus, id est, qđ triāgulus aut Isocheles aut Isopleuros dicūtur esse vnū per figurā, id est, in genere remoto, id est, quia triāgulus nō est vltima species & hoc intēdebat cū d. & nō dicitur triāgulus idē, id est, nō triangulus simpliciter est hoc qđ inueniūtur collocari sub figura mediāte collocatione eorū sub vltima specie: quoniā si ita esset esse nō esset mediū inter illum & figuram.

Amplius autē vnum dicūtur quotūcunque ratio quæ quod B
quid erat esse dicit indiuisibilis est: ad aliā significantem quid
erat esse rei. Ipsa enim secundū se omnis ratio diuisibilis: sic ve
ro augmentatū & diminutū vnū sunt: quia ratio vna: sicut in
superficiebus quæ speciei vna. Omnino vero quorū intelligē
tia indiuisibilis intelligens quid erat esse, & nō potest separari
neque tēpore: neque loco: neque ratione: maxime hoc vnū &
horū quæcūque substātia. Vniuersaliter enim quæcūque non
habēt diuisionē inquātū tamē nō habēt sic vnū dicūtur: vt si in
quantū homo nō habet diuisionē vnus homo: si vero inquātū
animal: vnū animal, & si inquantū magnitudo: vna magnitu
do. Plura quidē igitur vnū dicuntur per alterū aliquid facere:
aut pati: aut habere: aut ad aliquid esse vnū. Quæ aūt primo di
cūtur esse vnū quorū substātia vna. Vna vero aut cōtinuatione:
aut specie: aut ratiōe. Etenim numeramus vt plura: aut quæ nō
cōtinua: aut quorū nō vna species: aut quorū ratio nō vna. Am
plius autē in quocūque vnū cōtinuitate dicimus esse: si sit con
tinuū & quātū. Est autē vt non: si non aliquod totū sit: hoc autē
si nō speciē habeant vnam: vt non videntes vtique dicimus: si
militer vnū qualitercūq; partes cōpositas calciamēti: nisi pro
pter continuitatē. Sed si sit: vt calciamentū & speciē habeat alia
quā iam vnam. Quapropter & quæ circuli maxime vna linea
tum quia tota & perfecta est.

Et etiā dicūtur vnū illa quorū diffinitio quæ significat quæ
sunt nō distinguitur à diffinitiōe alterius significante quid est.
Omnis enim diffinitio diuiditur in se, & secundū hūc modū

augmen

augmẽtabile & diminutiuũ sunt vnũ. Et etiã diffinitio est vna sicut diffinitio superficierũ planarũ est vna, & dicũtur vnũ modo simplici necessario. Illa vero quæ nõ diuiduntur secundũ tẽpus: neq; secũdũ locũ: neq; secũdũ sermonẽ, & maxime quod est ex eis substantia: illud enim est magis in vnitate. Et dicitur etiã vnũ modo vniuersali illud q̃ nõ diuiditur secũdũ speciẽ suã. V.g. dicere vnũ hominẽ, & vnũ animal, & vnũ ens. Et multa dicũtur vnũ secundũ materiã: quãuis agant aliud: aut patiãtur ab alio: aut differãt per alia: aut referãtur ad alia. Et illa quæ dicũtur vnũ primo modo sunt illa quorũ est substantia vna, & sunt vnũ: aut secundũ cõtinuationẽ aut secundũ formã: aut secundũ diffinitionẽ. Dicimus enim innumera plura illa quæ non sunt cõtinua: neq; habent formã vnã. Quodã enim modo dicitur vnũ, & si nõ fuerit de quãtitate, & cõtinuũ etiã, & quodammodo nõ dicitur vnũ: si totalitas sua nõ fuerit perfecta. Quod igitur nõ est totũ: nõ dicitur vnũ vniuersaliter. Non enim dicimus q̃ partes sotularis cõpositæ aliquo modo sunt vnũ, propter cõtinuationẽ: nisi dicatur hoc modo scilicet secundũ quod sunt sotular, & secundũ q̃ habẽt aliquã formam vnã, & secundum hunc modum dicitur quod linea circuli est vna magis quam aliæ lineæ: est enim linea completa in qua est totum.

11 Et etiã dicuntur &c. id est, & dicitur hoc nomẽ vnum de illis: quorũ diffinitiones diuersæ nõ distinguũtur a diffinitione alterius q̃ est commune eis: diffinitio enim cuiuslibet taliũ nõ distinguitur a diffinitiõe subiecti scilicet quia diffinitio subiecti sumitur in diffinitione cuiuslibet eorũ. Et hoc est q̃d. d. q̃ significat quid est: quia diffinitio nõ dicitur diffinitio nisi cũ significat essentiã rei, &. d. omnis enim diffinitio diuiditur in se: quia diffinitio semper diuiditur in duas partes' scilicet in genus & differentiã, & vtrũq; istorũ diuiditur in diffinitione alterius rei scilicet subiecti eorũ, & hoc est proprium cuiuslibet diffinitionis diuidi scilicet in duas partes ad minus, &. d. hoc: quia ista est causa quare diffinitiones compositæ perueniunt ad diffinitiones vnius rei: sicut accidit in diffinitionibus specierum constitutiuarum scilicet quia perueniunt ad diffinitionem vnius rei quæ est superius genus, scilicet generalissimum. Deinde dicit & secundum hunc modum augmentabile & diminuibile, id est, & hoc modo sunt res diuersæ secundum diffinitionem & vnum secundum subiectum: sicut augmentabile & diminuibile. Illud enim quod recipit augmentum & diminutionem sumitur in diffinitione augmẽti & diminutionis. Deinde dicit & etiam diffinitio est vna &c. id est, & ex hoc modo etiam sunt diffinitiones superficierum diuersarum quæ conueniunt in diffinitione superficiei quæ superius genus est, &. d. plurium: ad excludendum concauas & conuexas: iste enim superficies non conueniunt in eadem diffinitione: sicut linea recta & curua non

ua nõ cõueniũt in eadẽ diffinitiõe: & iste est alius modus ab eo secundũ quẽ dicitur vnũ secundũ formã. D. induxit aliũ modum magis famosum & magis verum: &. d. & dicitur vnum modo simplici &c. id est & dicitur vnũ de eo q̃ nõ diuidit secundũ diffinitionẽ: neq; secundũ tempus neq; secundũ locũ: & vniuersaliter neq; aliquo modo diuisionis: & q̃ ex istis est substantia: aut declarabitur q̃ alia substantia est talis illud est dignissimum hoc nomine vnũ. Et debes scire q̃ illud q̃d est huiusmodi est in quantitate tantũ: sed si nõ habet situm est principium numerorum: & si habet est punctus: & illud quod est tale in vnoquoq; genere est simplex in illo genere: & hoc declarabitur magis post. D. d. & dicitur vnũ &c. id est & etiam dicitur vnum de individuo quod nõ diuiditur in partes homogeneas cũ toto in diffinitiõe. V.g. quod iste homo nõ demonstrato nõ diuiditur in partes: quarum vnaquæq; est illo homine demonstrato homo: & est homo commune omnibus corporib? organicis: & hoc intendebat cũ dicit quod nõ habet diffinitionẽ secundũ suã speciẽ, id est nõ diuiditur in partes quæ sunt sue speciei. V.g. quod homo non diuidit in partes quæ sunt homo nec manus in manus: & hoc est vnũ secundũ figurã & cõpositionẽ. D. d. & vnum animal &c. id est & vnũ animal nõ diuiditur in multa animalia. D. d. & vnum os &c. i. & os diuidit in ossa: & hoc est vnũ per cõtinuationẽ. i. quãuis vnũ secundũ cõtinuationẽ diuidit in partes quæ sunt etiã cõtinuæ: & simul etiã vnũ in numero ex corporib? cõsimilibus partib? e cõtrario de vno secundũ totũ: sicut est dispositio in corporibus organicis. D. d. & multa dicuntur vnum &c. i. & illa quæ sunt vnũ secundũ naturã sunt illa quæ recipiũt vnum &c. i. & illa quæ dicuntur vnũ modo priori sunt quæ dicuntur vnũ p vnũ aut illa quæ patiuntur ab eodẽ eadẽ passione. V.g. quæ liquefiũt p eandẽ dicunt & habere vnã materiã: & etiã illa quæ trãsmutantur ex trãsmutatione. V.g. liquefiũt aut humectãtur: & vniuersaliter quæ trãsmutant inuicẽ dicunt habere vnã materiã: & tãt illa quæ attribuuntur vni subiecto. V.g. lignea & cuprea: & aquosa: & aerea. D. d. & illa quæ dicuntur vnũ &c. i. & illa quæ dicuntur vnũ modo priori sunt quæ dicuntur vnũ p cõtinuationẽ: & vnũ p formã: & vnũ secundũ totũ & completũ. & illa quorũ formæ sunt vnũ: sunt cũ hoc separata in loco in re: & in hoc differũt a cõsimilib? in partib?: quorũ totũ & pars vnũ sunt in diffinitiõe & forma. D. d. ratiocinãdo, dicim? esse &c. i. & signũ huius q̃ vnũ dicit de cõtinuo & forma & de illo q̃d est totum. s. nõ diminutũ est: quia multitudo dicitur de rebus discretis diuersis secundũ formã: & nõ dicit vnũ de illo a quo diminuit aliquid ex eis per quæ est totũ & cõpletum. V. g. ab illo de quo nõ diminuitur aliquod membrum. D. d. illud igitur q̃d nõ est totũ &c. i. & differẽtia ster vnũ secũdũ cõtinuitatẽ & vnũ aut q̃d nõ est totũ secũdũ & perfectionẽ nõ dicit esse vnũ p cõtinuationẽ partiũ sed per suã formã: nihil esse diminuitur ab eo ex eis quib? est vnũ. V. g. sotularis q̃d dicit vnũ per suã formã cõpletã nõ per cõtinuationẽ partiũ: & ideo si ex eo diminuitur aliqua pars nõ dicitur vnũ: linea autẽ & corpus dicit vnũ licet ex eis diminuaf aliqd. D. d. & secundũ hunc modũ dicit &c. i. & q̃ vnũ secũdũ totũ est perfectũ: vnũ enim impossibile est addere vel diminuere remanente eodem: a ideo linea circuli est magis perfecta in vnitate; circulũ enim impossibile est recipere augmẽtũ: vel diminutionem

Documentum. F infra. in. t. c. 12.

Homo demonstratus non diuidit in pres partes quarum vnaquæq; sit hõ, contra sophistas.

Vr oia quæ adinicẽ trãsmutant habẽt vnã materiã. Idẽ. t. de gener. t. cõ. 43.

a Linea circularis ẽ perfecta. Idẽ. t. cx. t. 6. 12.

nem remanẽte circulo: & ideo dicit q̃ linea nõ circularis est diminuta & circularis est perfecta: & similiter de corpore: & ideo corpus celeste a est vnũ per cõtinuationẽ & per formam totalẽ: & per motum vnum continuum: vt ipse post dicet in tractatu quinto: & ideo non remanet totum vnumquodq̃ prædictorum quãdo aliquid diminuitur ab eo: & hoc intendebat cum dixit quia est linea perfecta in qua est totũ. id est in qua sunt omnes partes ex quibus constituitur.

a Corpꝰ celeste est vnũ per cõtinuationẽ & formã totalẽ: & per motũ vnum cõtinuũ. p hoc vide. 2. celi. com. 4. 2. & 12. metha. com. 44. & 2. c. de substãtia orbis. & in ii. de structio de structionũ di. 3. in solutiõe. 18. dubij.

Vni verò esse principiũ est alicui numero esse. Prima nãq̃ mẽsura principiũ alicui esse est. Nã quo b cognoscimꝰ primo hoc est prima mensura cuiuslibet generis. Principiũ ergo cognoscibile circa quodlibet vnũ. Nõ idẽ aũt in oĩbꝰ generibꝰ vnũ: hic enĩ est diatis: illic autẽ vocalis aut cõsonãs. Grauitatis aũt alterũ & motus etiã aliud. Vticq̃ verò vnum: aut quãtitate aut specie indiuisibile: secundũ quantũ quidẽ igit & inquantũ quãtũ indiuisibile. Quod quidẽ igit oĩno tale & sine positiõe dicit vnitas. Quod aũt oĩno tale & positionẽ habẽs punctum. Quod aũt secũdũ vnũ linea: quodverò secundũ duo superficies: oĩno verò & tripliciter diuisibile secundũ quãtitatẽ corpꝰ est. Facta verò conuersiõe dualiter quidem diuisibile superficies: vnice aũt linea: nullatenus diuisibile secundũ quãtitatẽ punctꝰ & vnitas. Hoc aũt non habens positionẽ vnitas: illud verò habẽs positionẽ punctus. Amplius aũt alia secundũ numerũ sunt vnum: alia secundũ speciẽ: alia secundũ genus: alia secundum analogiã. Numero quidẽ quorũ materia vna. Specie quorum ratio vna. Genere quorũ eadem figura prædicationis secundũ proportionem quæcunq̃ se habent: vt aliud ad aliud. Semper itaque posteriora præcedentia sequũtur: vt quæcũque numero specie vnũ. Sed quæcunque specie non omnia numero. Sed genere omnia vnũ quæcũque & specie. Quæcũque verò genere nõ omnia specie: sed proportione. & quæcunque proportione non omnia genere. Palã autem & quod multa apposite dicũtur vni: nam alia non existendo continua: alia in habendo materiam indiuisibilem secundum speciem aut primam: aut vltimam: alia in habendo rationes plures quid erat esse dicentes.

b Quo prio cognoscimꝰ hoc est pria mensura cuiuslibet generis.

Vnitas Naturalis Specifica Gẽtica secũdã analogiã

Posterior & maior vnitas semp inserit minorẽ.

Et essentia vnius est aliquod principiũ numerorum. Prima enĩ mensura est principiũ: & illud quod primo scimꝰ & apud nos prima mẽsura in quolibet genere. Principiũ igitur cognitionis in vnaquaque rerũ est vnũ: & non vnũ in omnibus generibus est idem. In quibusdam enim tonus est vnum. In quibusdã vocale est vnum. Et in quibusdam est consonans vnum & vnũ grauitatis est aliud: & quod est in motu est aliud. Et in omnibus

oĩbus rebꝰ est vnũ illud quod nõ diuidit: aut secundũ quãtitatem: aut secundũ formã eorũ: aut quæ nõ diuidũtur. Secũdum quãtitatẽ enĩ illud quod nõ diuiditur omnino, neque habet situm dicitur vnũ. Et quod nõ diuiditur omnino & habet sitũ punctus. Et quod diuidit vno modo est linea. Et duobus modis est superficies. Et oĩbus tribus est corpus. Et ista dicunt ecõuerso. Quod aũt diuiditur duobus modis est superficies. Et quod vno modo est linea. Et quod nõ diuidit aliquo modo secũdũ quãtitatẽ punctus est. Et vnũ etiã istorum quod nõ habet sitũ est vnum. Et quod habet situm est punctus. Et etiam istorum quoddã est vnũ numero: & quoddã vnum forma: & quoddã vnum secundũ æqualitatem: & quoddam vnum secundũ genus. Et illa quæ sunt vnũ numero sunt illa quorũ materia est vna. Et quæ sunt in forma vnũ sunt illa quorum totalitas est vnũ. Et quæ sunt vnũ in genere sunt illa quorũ figura prædicamenti est vna. Et illa quæ sunt vnum secundũ æqualitatẽ sunt quorũ proportio est vna: sicut proportio alicuius rei ad aliam tã. & ista postrema semper cõsequunt prima sicut dicimus q̃ omne quod est vnũ in numero: est vnũ in forma. Et etiã quod est vnũ in forma, non est vnũ numero necessario. Sed quod est vnũ forma: est vnũ genere: sed non quod est vnũ genere est necessario vnum secundum formã. Et non omne quod est vnum secundum æqualitatẽ est vnum secundum genus. Manifestum est igitur quod plura dicuntur de oppositione vnius: quædam quia non sunt continua: & quædã quia materia eorũ adunata cum forma diuiditur secundum formam: & aliud cum oppositione, qm̃ diffinitiones quæ significant essentias sunt plures.

12 H Mensura dicit esse pria in esse & in cognitiõe. Idẽ. 10. met. com. 3.

Dicit. & essentia vnius &c. id est & diffinitio vnius est principiũ numerorũ: non numerus. D.d. prima enim mensura est principiũ, id est & vnum est principium numerorũ quia res non mensurantur primo & essentialiter nisi per primũ quod est in eis indiuisibile ex quo cõponuntur oportet igit vt omne mensurãs primũ sit principiũ scilicet in omni genere in quo inuenitur primum in esse & in cognitione. Deinde dicit, & illud quod primo scimus &c. id est & mensura in omni re est magis manifestum apud nos: quã per illam cognoscitur mensurabile: & propter illud cognoscuntur reliqua in illo genere. D.d. & principium igitur cognitionis &c. i. & cum vnũ est mẽsurans: & mẽsurans est principiũ cognitiõis in omni re: cõsequit vt vnũ in omni genere sit principiũ cognitiõis in illo genere. D.d. & nõ vnũ in omni genere est idem &c. i. & vnũ in omnibꝰ generibus q̃ quod cognoscit vnũquodq̃ genus nõ est eiusdem naturæ: sed in quolibet genere differũt a se in alio. V.g. quod vnum est in musicis est tonus: & in dictionibus cõsonantibꝰ ex

syllaba

4.phy.103. &.98.

De puncto & vnitate vide.4.ph. 106.

Idē.1.ce.3.

I

Quidvnum numero.

Vnū qđ' est principium numerorū nō est in materia.

Quidvnum specie.

Quidvnum genere.

Quidvnum proportiõe.

K

1.phy.60.

4.phy.49.

phy.70.3.

phy.19.

7.physi.31.

Quot modis dicitur vnum tot& multa.

syllaba consonās:& in vocalibus syllaba vocalis. Et similiter vnum in ponderibus est aliquod pondus minimum secundum sensum: & vnum in motu est motus velocissimus. Verbi gratia.motus diuturnus. D. d.& in omnibus est vnum illud quod non diuiditur.i.& vnum vniuersaliter quod collocatur in hoc genere est illud quod non diuiditur aut secundū quātitatem aut secundū formam & qualitatem. Quod igitur ol no nō diuiditur in quantitatē neq; habet situ dicit vnū qđ' est principiū numerorum:& si habuerit situm dicitur pūctus: Pūctus enim habet situm quia est finis & principium linee. Deinde d.& quod diuiditur vno modo &c.i.& qđ' habet situm & nō diuiditur nisi vno modo dicitur linea:& quod diuiditur duobus modis.s.lōgitudine & latitudine dicitur superficies:& qđ' diuidit tribus modis.s.longitudine latitudine & profunditate:dicitur corpus:& est vnū secundū totalitatē.s.perfectū.D. d.& dicuntur ista econuerso &c.i.& intendit per hoc istas esse diffinitiones quia cōuertuntur.D.incæpit dividere vnū alio modo.&.d.& cuius istorū &c.D.incæpit exponere vnūquodq; istorū.&.d.& illa quæ sunt vnum numero &c.i.& vnū numero dicitur de illo cui' est materia vna: & differētia inter illud & vnum quod est principium numerorum est:qa hoc vnum est in materia:& vnū quod est principiū numeri:nō est in materia. D.d.& illa quæ sunt vnū secundū formā &c.i.plura numero.d. in materia quæ sunt vnū secundū formam sunt illa quorū diffinitio est vna:& ista sunt quæ sunt vnū secundū vnā speciē quæ diuidit in individua. D.d.& quæ sunt vnū gñe &c.i.& illa quæ dicūtur vnum genere sunt quæ collocātur sub vno prædicamēto. Et hoc intēdebat cū d.quorū figurā prædicamētiest vna. Et dixit hoc:qa res quæ sunt vnū secūdum formas ḋā sunt vnū secundū formas speciales:& ḋā secundū generales. D.d.& illa sunt secūdū æqualitatē &c.i.& illa dicūtur vnū q sunt vnū secundū proportionalitatē: sicut dicit qp ꝓportio rectoris ad ciuitatē & gubernatōris ad nauē est vna. D.d.& ista postrema semp consequūtur prima. Et intendit per prima magis vniuersalia:& per postrema magis particularia. D.d.licut dicimus &c.i.qp omne qđ' est vnū numero de necessitate erit cum eo a quo differt in numero vnū etiam in specie. Verbi gratia.quia Sor.est vnum numero: contingit vtiq; fieri cum Platone vnum in forma. Deinde dicit.& quod est vnum in forma &c.i.& prima eorum consequuntur postrema secundum quod consecutio nō cōuertitur in istis:quod enim est vnū in specie nō est vnum in numero:vnū enim in specie ad minus dicitur vere de duobus in numero & dixit vere:qa accidit vt vnū in specie sit vnū in numero qñ de specie nō inuenitur nisi individuū. D.d.& oē qp dicit vnū scđm formā &c. i.& oia q̄ sunt vnū secundū spēm sunt vnum secūdū genus. V.g.qa Sor. & Pla.sunt vnum in specie sunt vnum in gñe.sin ātalitate & non conuertitur. D.d.& oia q̄ sunt vnū secundum æqualitatē &c.i.& oia q̄ sunt vnū secundū proportionē sunt vnū scđm genus & nō cōuertit: & hoc fuit ita quia æqualitas nō est aliquod genus. D.d.manifestum est igit &c.i.& cum declaratū est qđ' vnū dicit multis modis:& multitudo opponit vni manifestum est qp multitudo dicitur multis modis:cum oē vnum habeat multā cui opponit. D.dedit exemplū de quibusdā prædictis.&.d.quidā enim &c.V.g.quia iā declaratum est qp vnum eorū de quibus

quibus dicitur hoc nomen vnum est continuum, id est,& etiam de illis quorum materia est vna aut genus dicetur etiam multum de oppositis istorum.dicitur enim de his quæ sunt non continua, & de illis quorū materia est nō vna propter diuisibilitatem materiæ, aut secundū formā in specie, aut secundum formas diuersas secūdum contrarietatem. Et hoc intendebat cum dixit quod materia eorum diuiditur secundū formam &c.id est,& illa quæ dicuntur plura secundum materiam, quædam &c.id est,& illa quæ dicuntur plura secundum materiam, quædam dicuntur quia materia eorum diuiditur in quibusdam secundum formam specialem,& in quibusdam diuiditur secundum formam contrarium. Deinde dicit,quia diffinitiones &c. id est,& formæ secundum quas diuiditur materia sunt diuersæ,quia formæ quæ quiditates rerū significant sunt multæ.

CAPVT VII.

L

ENS dicitur,hoc quidem,secundum accidens, illud vero secundum se. Secundum accidens quidem, vt iustum musicum esse dicimus, & hominem musicum, & musicum hominem similiter dicentes, vt musicum edificare,quia accidit ædificatori musicum esse, aut musico ædificatorē. Hoc enim esse hoc, significat accidere hoc huic. Sic autem & in dictis quando hominem musicum dicimus.& musicum quādo hominem,aut albū musicū, aut hūc album. Hoc quidem quia ambo eidē accidunt, illud vero quia enti accidit,hoc autem musicum hominem, quia huic accidit musicum. Sic autem dicitur & esse album,quia cui accidit illæ est. Quæ quidem igitur secundum accidens esse dicuntur sic dicuntur,aut eo quod eidem enti ambo insunt,aut quia illud enti ineſt,aut quia ipsum est cui ineſt, de quo ipsum prædicatur.

Ens dicitur quodā mō accidētali. V.g.quia iustus est musicꝰ, & qp homo est musicus,& sicꝰ qp musicus est homo. Ver.g.qp homo musicus ædificat,accidit eñ ædificatori vt sit musicus, aut musico vt sit ædificator.accidit hoc igitur quia est, & quia hoc accidit ei. Et similiter accidit in rebꝰ quas diximꝰ, sicut hō ea dixerimꝰ qp est musicꝰ,& musicus qp est albꝰ, & qp est albꝰ musicꝰ,aut musicꝰ est albus. Ista eñ dicunt modo acidentali, vno modo qa vtraq; accidunt eidē enti, alio modo qa accidit enti vt esset illa.s.entia quæ dicunt modo accidentali secundū hoc dicūtur,aut quia vtraq; sunt ieiusdem entis,aut qa est qdā tas entis,aut quia est cum eo cuius est, & de quo dicitur idem.

QVIA ens dicitur de illo de quo vnū,& dicit de illo qđ' est vnū p se,& vnū per accidēs:ita etiā fuit dispō entis,& ideo incepit primo notificare modos entis quæ sunt entia per acidens. Et.d.ens dicitur &c.id est, sicut dicimus qp illud qđ' est iustum est musicum.s. idem. Ista enim identitas est per accidens, quia accidit vnum alteri, & ambo

15

vnū

Universidad de Deusto
Biblioteca

vni subiecto quod defert musicam, & iustitiam. Hæc igitur est intentio vnius modi. & suum exemplum est quod dixit omnis musicus est iustus. Secūdus autem modus est sicut dicimus, dicitur vnus per accidēs aut quia homini musicum accidit q̄ est tanquā genus, aut quia musica & humanitas accidunt sibijnuicem vnū alteri, quia sunt in vno subiecto. s. in homine in quo existit musica per accidens, sicut dicimus q̄ omnis musicus est homo, sed vnum istorū ineſt per accidens subiecto in quo conueniunt, & aliud essentialiter econtra dispositioni in primo modo in quo dicimus q̄ musicus est albus. Hoc igitur quod dixit ista enim dicuntur modo accidentali &c. est exemplum ad dicēdum quod musicus est albus, & nō ad dicendū q̄ homo est musicus. D. congregauit omnes ambas intentiones. &c. d. entia igitur quæ dicuntur modo accidentali &c. & intendit per illa quæ ambo sunt vnius entis sicut albus & musicus quæ sunt vnius rei cui accidit vt sit albus & musicus.

D. d. aut quia non scilicet sicut dicimus q̄ musicus est, illud enim in quod est musica accidentaliter scilicet homo idem est cum homine vniuersali, & similiter est cum dicimus quod homo musicus est, intentio enim istius hominis est homo cui accidit quod sit musicus, & determinandum est eis quæ dicūtur idem essentialiter hoc quod sunt duo essentialiter vno modo. & duo essentialiter alio modo sicut dicimus, oīs homo est animal. Homo enim essentialiter distat ab animali in vno modo, & sunt idem essentialiter alio modo.

Homo distat ab animali essentialiter in vno mō & sunt idē essentialiter in alio modo.

Secūdū se vero dicuntur esse quæcūq̄ significāt figuras prædicationis. Quotiens eñ dicitur totiens esse significat. Quoniam ergo prędicatorū, alia quid est significant, alia quale, alia quātū, alia ad aliquid alia facere, alia pati, alia vbi, alia q̄n, horū vnicuiq̄ idē esse significat. Nihil enim refert homo conualescens est, aut homo conualescit. vel homo vadens est aut secans. vel hominem vadere aut secare. Similiter autem & in alijs. Amplius aūt & esse significat quia verū nō esse quia non verū, sed falsum. Sisr in affirmatione & negatione vt quod est Sor. musicus quod verū, aut quod est Sor. albū quod verū. Hoc aūt non est diameter commēsurabilis quod falsum. Amplius esse significat & ens. hoc q̄dēpotestate dicibile. illud vero quod actu. Horū eñ dictorū terminorū esse dicimus & quod potestate dicibile est terminorū. & quod actu. & scire similiter. & potens vt scientia & vtens & quiescēs. & cui iam ineſt quies, & potēs quiescere. Sisr aūt & in substātijs. Etenī mercurius in lapide dicimur esse, & medietatē lineę, instrumētū nōdū perfectū. Quando vero potens, q̄n nondum in alijs determinandum.

Et dicuntur entia per se ola quæ significat figuræ prædicamētorū sunt enim secūdū numerū eorū quæ dicuntur etiam entia. Quædam igitur prædicamenta significant quid, & quædam quale,

quale, & quædam quantum, & quædam ad aliquid, & quædam agere, aut pati, & vbi, & quando. Et significatio vniuscuiusque istorum est vnius entis. Non enim est differentia inter dicere quod homo est in sanitate, & dicere quod homo est sanus, aut quod homo ambulat, & est in ambulatione & simili ter in alijs rebus. Et etiam ens significat essentiā & veritatem rei, quoniam cum dixerimus aliquid esse demōstrabimus suā veritatem, & cum dixerimus aliquid non esse demonstrabimus ipsum esse non verum sed falsum. Et similiter in affirmatiua & negatiua sicut dicimus quod Sor. est musicus. hoc enim est verum, dicimus quod Sor. non est albus. & hoc non est verum. Et sicut dicimus quod diameter est æqualis costæ, & est falsum. Et etiam quædam entia sunt potentia, & quædam actu. Quædam enim sunt entia per visum quia videtur, & quędā quia habent virtutes quæ videntur. Et similiter est in scientia. In eis enim est qui habent virtutem vt vtantur scientia, & in eis est quod habet visum, & dicitur quiescens illud in quo est quies, & illud quod habet potentiam vt quiescat etiam. Et similiter in substantia etiam. Dicimus enim quod in lapide est idolum Mercurij & semilineæ.

N Diuisio entis in decem p̄dicamēta. Vide etiā. 6 huius. t. cō. 4

Cum declarauit modos entis quod est secūdū accidēs, incepit declarare secūdū quot modos dicit ens essentialiter. Et. d. & dicuntur entia &c. id est, & intendit per figuras genera prædicamentorum. s. dictio res significantes genera prædicamentorum. Deinde. d. sunt enim secundum numerū &c. i. dicitur eñ ens secūdū numerū secūdū quē dicuntur prædicamēta. D. d. quædam enim &c. i. & hoc nomen ens dicitur de omnib⁹ de quib⁹ dicunt prædicamēta, quia quod significat hoc nomen ens idem videt cum eo quod significant dictiones prædicamentorum. D. numerauit prædicamēta, &. d. Quædam igitur significant quid &c. i. & excusauit prædicamentum situs & habitus propter abbreuiationem sermonis, aut quia latent. D. d. & significatio vniuscuiuslibet istorum &c. i. & significatio vniuscuiuslibet nominum nouem accidentium cum sua significatione super illud accidens est significatio super vnum prædicamentum scilicet prædicamentum substantiæ, non enim est differentia inter dicere in prædicamento qualitatis quod homo est sanus & q̄d homo est in sanitate. Et intendebat per hoc notificare q̄d nomē sens denominatiuum non significat in propositione cuius subiectum est substantia & cuius prædicamentum est denominatiuum. Verbi gratia. Sor. est albus substantiam & accidens aut substantiam in qua sit accidens.

14

Digressio q̄rit vtrū nomē denotati uū. s. signāt subiectū an accidens. Opp. Auic. Impugna.

Sicut existimauit Auicen. qui cum vidit quod hæc dictio albus significat aliquid in quo est albedo quod primo significat subiectum & secundo accidens. Sed est econuerso. primo significat accidens, secūdo subiectum. Accidens enim innatum est existere in subiecto. Et si dicit sicut dicit. scilicet quod albus primo significat corpus, tunc idem

Nomen denotatiuū. significat accūs secūdo subiectū. Vide pro hoc. 7. met. 18. & 19. cō. Sed 5. phy. 25. & 2. de aīa. c. 8 vide bis oppositum.

esset dicere Sor. est albus, & dicere corpus album & corpus album, & sic in infinitum, quoniam. cum dicimus hoc vocabulum album collocabitur in eo corpus. Et cum. d. q hoc nomen ens dicitur de decem prædicamentis, dixit, & etiam significat essentiam &c. id est, & hoc nomen ens etiam significat illud quod significat dicere aliquid esse verū. Cum enim dicimus aliquid esse demonstramus ipsum esse verum, et qñ dicimus aliquid non esse demonstramus ipsum non esse. scilicet ipsum esse falsum. Deinde. d. & similiter est in affirmatiua & negatiua &c. & intendit per ens illud quod sonat verum aut simpliciter, aut compositе. scilicet in quæsito singulari & compolito, in propositione autem composita, sicut dicimus quod Sortes est musicus, aut Sor. non est musicus, in quæstione autem simplici sicut dicimus, vtrum Sor. sit aut non sit, & vniuersaliter hoc nomen ens non significat nisi verum. D. d. sicut dictmus quod Sor. &c. id est, & similiter in affirmatiua cum demōstrauimus esse per affirmationem in qua est hæc copulatio etiam demōstrabimus esse ipsum verum. Verbi gratia. Sor. est musicus, & cum demonstrabimus ipsum esse per generationem, demōstrabimus ipsum nō esse verum. Verbi gratia. Sor. non est albus, hoc enim demonstrat quod dicere ipsum esse album, non est verum. Et hoc intendebat cum. d. &

Documētū. Ens q̄ significat cētiā rei est aliud ab ente qđ significat verū.

dicere quod Sor. est albus & hoc non est verum, id est, & dicere quod Sor. non est albus demonstrat quod dicere ipse est albus non est verū. Sed debes scire vniuersaliter quod hoc nomen ens quod significat essentiam rei est aliud ab ente quod significat verum. & ideo expoliens res diuersantur in quæsito simplici, scilicet dicere vtrum aliquid est in secundo thopicorum. vel vtrum collocetur in quæstionibus accidentis aut generis. Qui enim intelligit de ente illud quod est commune decē prædicamentis. d. quod collocatur in quæstionibus generis. & qui intellexerit de ente illud quod intelligitur de vero. d. quod collocatur in quæstionibus accidentis. Deinde dicit, & sicut dicit quod diameter est æqualis &c. & hoc est aliud exemplum quo vtitur in hac intentione, id est, quod dicere quod diameter est asimeter costæ, & hoc verum significat quod diameter est simeter costæ, est falsum. Et intendebat distinguere inter hoc nomen ens de ente quod est extra animam. & de ente quod est potentia. Quædam enim dicuntur visa quando videntur actu, & quædam dicuntur visa. quia possunt videri in actu. Et similiter sciens quandoque dicitur sciens quando vtitur scientia, & talis est sciens in actu, & dicitur sciens quando non vtitur scientia. scilicet sciēs in potentia propinqua. Et hoc intendebat cum. d. & similiter est de scientia &c. id est: dicimus enim scientem illum qui habet potentiā qua vtitur scientia. licet non vtatur. & dicimus scientem istum qui vtitur

Idem. 2. de anima. 54.

scientia quando vtitur illa. D. d. & dicitur quiescens &c. id est, & similiter dicitur quiescens in potentia illud quod nō quiescit. sed habet potentiam, vt quiescat. D. d. & similiter inuenitur actus & potentia in substantia & in forma. dicimus enim quod in lapide est forma idoli Mercurij & semilineæ. & hæc fuit diminutio. & intendit qđ similiter inuenitur actus & potentia in substātia & in forma. Dicimus esse quod in lapide est forma Mercurij & in potētia & actu. potētia aūt q̄ habet naturam recipiendi formam Mercurij actu vero quia recipit illam.

Caput

CAPVT. VIII.

Substātia dicitur & simplicia corpora: vt terra: & ignis: & aqua: & quęcūq; talia: & vſr corpora ex his cōsistētia: & aīalia: & demonia: & ptes oīum horū. Hæc aūt dicūtur oīa substātia: qa nō de subiecto dicūtur: sed de his alio. Alio vero modo quodcūq; fuerit causa existēdi in existēs in talib⁹: quæcūq; nō dicunt de subiecto & aīa aīalis. Ampli⁹ quæcūq; que particulæ exītes sunt in talib⁹ terminātes: & hoc aliqd: significātes: qbus destructis destruit totū vt supficie corp⁹: vt q̄dā dicūt & supficies linea & totaliter numer⁹ videt esse qbusdā talis: natura destructo nihil esse & terminare oīa. Ampli⁹ q̄ qd: erat esse cui⁹ rō esse diffinitio: & hęc substātia dicit vniuſ cuiuſq;. Accidit itaq; scām duos modos substātiā dici subiectū vltimū: q̄ nō adhuc de alio dicit: & qđcūq; hoc aliqd ens sepabile fuerit. Tale vero vniuſcuiuſq; forma & spēs. Dicunt substantia corpora & simplr sicut terra: & ignis: & similia & vſr oīa corpora: & q̄ ex eis cōstituit ex aīalib⁹: & idolis: & mēbris istorum. Oīa enim ista dicunt substātiæ: qa non dicunt de subiecto: sed alia dicūtur de eis. Et etiā dicit substantia alio modo illud qđ est causa essentiærū quæ dicuntur de subiecto: sicut anima aīalium. Et etiā dicūtur substātia oīa mēbra aīalium. & etiā & habentia terminos: & significātia aliqd: & p quorū

P

privationē priuat totū: sicut corpus supficiei: & sicut quidā dicunt supficies lineæ: & omnes numeri. Quidam enim existimant qđ istis priuatis nihil erit. Et etiam dicitur substantia illud quod significat quid in omnibus rebus: & diffinitionē earū: & hoc est substantia circulus rei. Accidit igitur vt substantia dicatur duobus modis. Quorum vnus est vltimū subiectū quod non dicitur de alio. Alius aūt qđ significat hoc demōstratū: & est distinctū a rebus: sicut forma cuiuslibet rei: & eius exēplar.

15 Q.

Cum determinauit quot modis dicitur ens & vnū eorum de quibus dicitur substantia & substantia dicitur multis modis: incipit etiam dividere illos modos. Et. d. & substantia &c. i. & substātia dicitur de oīb⁹ corporibus simplicibus & de compositis ex his: vt mineræ: & plātę: & animalia: & de mēbris istorū. Et cū declarauit hoc per exemplum: incæpit declarare illud per diffinitionē. &c. d. oīa eiū ista &c. & intēdit nec̄ i subiecto: & ista ē diffinitio idividui substātiæ. Et. q. d. substātia dicit prima de illo q̄ nō dicit de alio nec̄ in alio: & alia dicunt de eo: & hoc dicit individuū substātiæ. & hoc appellat i pdicamētis prima substātia. Et forte intēdit p hoc q. d. D

Substātia. p cōmuni ad primā & secundam.

Substātia de forma. Vide

Universidad de Deusto
Biblioteca

B.phyſi.7. Subſtãtia de materia.

Subſtãtia de diffinitiõe.

Subſtãtia p omni quo remoto remouet ſubſtantia.

aliquã intẽtionẽ in ea:& ſcd'm hoc iſte ſermo cõtinet primas ſubſtãtias & ſecũdas. D.d.& dicit etiã &c.i.& dicit ſubſtãtia de illo p q̃ indiuiduũ ſubſtãtiæ ſit ſubſtãtia.ſ.de forma p quã ſit ſubſtãtia:ſicut aia in alijs.& dedit exemplũ de aĩa quæ eſt forma in ſubſtantia in actu ecõtra de formis ſimplicib⁹. D.d.& etiã dicit ſubſtãtia de illo q̃ eſt ſubiectum aĩæ.V.g.de corpore alicuiꝰ.& hæc ſubſtãtia modo materiæ. D.d.& habẽtia diffinitiões &c.i.& dicit hoc nomẽ ſubſtãtia de diffinitibꝰ & in reb⁹ habẽtib⁹ diffinitiones. D.d.& p quorũ priuationẽ &c.i.& dicit ſubſtãtia de rebus q̃ ſunt priores ſecũdũ diffinitiões reb⁹ ſenſibilib⁹ de qbus qdã opinati illas eſſe ſubſtãtias rerũ ſenſibiliũ:qm̃ qſi intellectus abſtulerit eas:auferẽt cũ eis res ſenſibiles ſicut eſt diſpõ corpore ſimplici cũ corpore ſenſibili & de ſuperficie cũ corpore:& q̃ Ariſt.nõ opinat hoc dicit.qdã eã exiſtimãt &c.i.& quidã appellãt iſtas ſubſtãtias:q̃ exiſtimãt q̃ illud p̃ cuius priuationẽ ſecundã intellectum priuat aliquid debet eſſe ſubſtantia illius:& ideo appellauerunt iſtas ſubſtantias vnum:quidã enim ãgunt numerum eſſe ſubſtantiam entium. D.d.& etiam dicit illud ſubſtãtia q̃ ſignificat quid &c.i.& dicitur ſubſtãtia de illo q̃d datur ad interrogationem faciam p̃ quid in vnaquaq̃ rerum: & hæc eſt ſubſtantia cuiuslibet rei.D.d.accidit igitur vt ſubſtantia &c.

Eadem.

Capitulum Nonum.

R

EAdem vero dicuntur:hæc quidem ſecundum accidens vt album:& muſicum idem:quia eidem accidunt:& homo & muſicum:quia alterum alteri accidit:& muſicum autem homo:qa muſicũ homini accidit:vtriq̃ aũt hoc:& horũ vtrumq̃ illi. Etenim homini muſico:& homo & muſicũ idẽ dicitur:& his illud. Quapropter oſa hæc vl̃r non dicuntur. Nõ em̃ eſt verũ dicere q̃ oſs homo idem & muſicum.Nam vl̃ia ſecundũ ſe exiſtunt:accidẽtia vero nõ ſecundũ ſe:ſed in ſingularibus ſimpliciter dicũtur. Idem enim videtur eſſe Sor.& Sor.muſicus:nam Sor.non in multis propter qd̃ non omnis Sor.eſſe muſicus neq̃ Sor.dicitur quẽadmodum oſs homo:& hæc quidem ſic dicuntur eadem.Alia vero ſecũdum ſe quemadmodum & vnum.Et enim quorum materia vna:aut ſpecie:aut numero:eadẽ dicuntur: & quorum ſubſtantia vna.Quare palam quia identitas vnitas quædã plurium eſſendi:aut quando vtitur vno vt pluribus:veluti quando dixerit ipſum ipſi idem: nã vt duobus vtiſ eodẽ. Diuerſa vero dicuntur quorum:aut ſpecies plures:aut materia:aut ratio ſubſtantiæ.Et oppoſite omnino eidem dicitur diuerſum. Differentia vero dicuntur quæcunq̃ diuerſa ſunt:idem aliquid entia:& non ſolum numero:ſed ſpecie:aut genere:aut proportione:amplius quorum diuerſum genus & contraria quæcunq̃ habent in ſubſtantia diuerſitatem.Similia dicuntur quæcunq̃ idem

Identitas eſt vnitas quidam pluriũ eſſendi.

Diuerſa.

S Differentia.

idem paſſa:& plura idem paſſa:aut diuerſa: & quorum qualitas vna: & ſecundum quæcunq̃ alterari contingit contrariorum horum quod plura habet & magis propria huic eſt ſimile. Oppoſita vero ſimilibus diſſimilia. Oppoſita dicuntur contraria:contradictio:& ad aliquid:& priuatio: & habitus & ex quibus & ad quæ vltima: vt generationes: & corruptiones: & quæcunq̃ vero non contingunt ſimul ad eſſe amborum ſuſceptibili:hæc opponi dicuntur aut ipſa:aut ex quibus ſunt. Nã paſſibilium & album ſimul eidem non inſunt: propter quod ex quibus ſunt opponuntur his. Cõtraria dicuntur quæcunq̃ non poſſunt ſimul adeſſe eidem differentium ſecũdũ genus:& quæ plurimum differunt eorum quæ ſunt in eodem genere: & quæ plurimũ differunt eorũ quæ in eodem ſuſceptibili: & quę plurimum differũt eorũ quæ ſunt ſub eadem poteſtate.Et quorum differentia maxima:aut ſecundum genus:aut ſimpliciter: aut ſecũdũ ſpeciẽ.Aliavero cõtraria dicunt:hæc qdẽ in talia habere:alia in taliũ ſuſpectibilia eſſe:alia ſactiua:alia in paſsiua eſſe taliũ: aut agẽtia vt patientia:aut abiectiones:aut acceptiones:aut habitus aut priuationes eſſe talium.Quoniam autem ens & vnũ multipliciter dicuntur ſequi eſt neceſſe & alia quęcunq̃ ſecũdum hæc dicunt. Quare idem & diuerſum & contrarium vt ſic diuerſum ſecundum vnamquamq̃ cathegoriã.

T Oppoſita.

V Contraria.

Diuerſa vero ſpecie dicuntur quæcunq̃ eiuſdem generis exiſtentia:non ſubinuicem ſunt & quæcunq̃ in eodem genere exiſtentia differentiam habent & quæcunq̃ habent contrarietatem.Et cõtraria diuerſa ſunt ſpecie abinuicem:aut omnia: aut dicta primum:& quotũcũq̃ in finali generis ſpecie rationes diuerſæ: vt homo & æquus indiuidua genere & rationes eorum diuerſæ. Et quæcunq̃ in eadem ſubſtantia entia differentiam habent. Eadem vero ſpecie his oppoſite dicta.

X Diuerſa ſpecie.

In arabica tranſlatione textus correſpondens huic ſuperiori non reperitur:neq̃ commentum.

Capitulum Decimum.

PRiora & poſteria dicuntur quædam quidam tãq̃ exiſtente aliquo primo & principio in vnoquoque genere quod ,ppinquius quidem principio aliquo determinato:aut ſimpliciter:aut natura:aut ad aliquid:aut vbi:aut ab aliquibus.Vt hoc quidẽ ſecũdũ locum in exiſtendo, ,ppinquius:aut natura alicui loco determinato;vt medio : aut vltimo ; aut ſicut cuenit : quod vero re-

A

motus posteri⁹. Alia secūdū tp̄s: hoc quidē em̄ eo ꝙ remotiora nunc vt in factis: priora nāq; troica medis qa remotiora nunc. Hoc aūt eo ꝙ ꝓpinqui⁹ nūc: vt in futuris: priores em̄ ꝓptera ludi iouis ludis apollinis esse dicunt: qa ꝓpinquius nūc: & ipso nūc: vt in principio & in primo vsis. Alia secundū motū: ꝓpinquius enim primo mouenti est prius vt puer viro. Principium aūt & hoc quoddā simpliciter. Alia secūdū potestatē: excedēter em̄ potestate & qd potēti⁹ est pri⁹: tale verō est cui⁹ secūdū præuolūtatē sequi est necesse alterū & posteri⁹ adeo vt nō mouēte illo nō moueat: & mouēte moueat. Et est præuolūtas principiū. Alia secundū ordinē: hæc aūt sunt quæcūq; ad aliqd vnū determinatū dist́t secundū rationē: vt parastata tricōstata & pauite vitis. hic quidē em̄ qui sumit. hæc aūt quæ media principiū. hæc quidē igit priora dicunt hoc modo. Alio verō modo quod cognitiōe est prius vt est simpliciter prius. Horū autē aliter: & quæ secūdū rationē & quæ secundū sensum. nā secūdum rationē vniuersalia priora. secundū autē sensum singularia. Et secundū rationē accidens toto prius: vt musicum musico homine. Non enim est ratio tota sine pārte. quidē nō cōtingit musicū esse non existente aliquo musico. Amplius priora dicuntur priorū passiones: vt rectitudo lenitate. hæc enim lineæ secundum se passio est illud verō superficiei. Hæc quidē itaque sic dicuntur priora & posteriora. Alia verō secundum substantiam & naturam quæcunque cōtingit esse sine alīs: & illa non sine illis: qua diuisione vsus est Plato. Quoniam autem esse multipliciter dicitur. primū quidē subiectū prius. Deinde aliter quæ secundū potentiā & secundū actum. Nā alia secūdū potestatē priora sunt: alia secundū actū: vt secundū potestatem quidē dimidietas toto: & pars toto & materia substātia. Secūdum actū verō posteri⁹ nā dissoluta secūdū actū erūt. Modo itaque quodā oīa prius & posteri⁹ dicta sic dicunt. Quædā enim secundū generationē quæ sine alīs esse contingit. vt totū partib⁹. hæc aūt secundū corruptionē. vt pars toto: similiter aūt & alia. Dicuntur quædā ante & post tanquā primū ens & principiū in vno quoq; genere: & qd est proximū alicui principio terminato: aut modo simplici: aut naturaliter: aut modo relationis: aut vbi: aut quando: aut quia sunt sicut dicimus illa quæ dicunt ante secūdū locū q est proxim⁹ alicui loco terminato. V.g. loco medio aut vltimo: aut naturaliter: aut casu. Et remotū

remotū dicitur post, & etiā dicitur ante secundū tēpus: aut in pr̄terito, & est illud ꝙ est remotius ab instāti: sicut bella troianorū fuerūt ante bella medorū. Et in futuro, & est illud quod est pr̄senti propinquius alio modo: sicut dicimus quod fuit Ylius ante Ilirinū: quia est propinquior ad modū. Et hic vtitur modo quasi primo & principio. Et dicitur ante secundum motū illud quod est propinquius ad motorē sicut puer qui est ante virū secundū motum. Et ista sunt principia aliqua modo simplici. Et dicitur ante secundū potētiā vel virtutē sicut dominus ante dominatū. Dominus enim quia est superior in potētia dicitur ante, & etiā illud ꝙ est fortius dicitur ante, & tale illud est ꝙ coget alterū sequi sua volūtatē: ita ꝙ si illud quod est ante nō mouetur: nō mouebit illud ꝙ est post, & si mouebitur, mouebitur: & volūtas est principiū hic. Et dicūtur ante secūdū ordinē illa quę adunātur in se secūdū relationē: ad aliquid vnū, & diuidūtur secūdū diffinitionē: sicut dicimus quod stās est secūdus in ꝓpinquitate ante tertiū, & neuma ꝙ dicitur id est, barbatica mediū acutorū est ante mediū discretorū. In illis enim est principiū illud ꝙ stat capite. In istis est neuma ꝙ est mediū. Ista igitur dicūtur ante secūdū hūc modū. Et dicitur ante alio modo illud quod ante per sciētiā est, & dicitur etiā ante modo simplici. Et etiā dicitur ante secūdū diffinitionē & sensum. Secūdū aūt diffinitionem illud ꝙ est ante modo vniuersali. Secūdū vero sensum res particulares. Et secūdū diffinitionē vniuersaliter etiā accidēs ante totū sicut musicus ante hominē musicū. Totū em̄ nō erit penitus sine parte. Et cū hoc impossibile est vt musicus sit si nō fuerit aliqs musicus particularis. Et etiā dicūtur ante passiua sicut res quę sunt ante sicut rectitudo & leuitas. Vnū em̄ istorū est passiuū lineæ per se & altud superficici. Quædā em̄ dicūtur ante & post secūdū hos modos. Et quædā dicūtur vniuersaliter & substātialiter, & sunt illa quæ possibile est vt sint & nō alia. Illa aūt nō erūt neque ista, & ista diuisione vtebat Plato. Ens igit dicitur multis modis: dicit em̄ primo secūdū subiectū ꝙ est an̄, & per ꝙ substātia erit ante. Et dicit alio modo qui sūt in potētia, & in actu sicut dicimus. Potētia aūt sicut medietas est de toto & pars de toto, & materia de substātia. Actu vt sicut illud ꝙ est post: erit em̄ post ꝓ dissoluit quoquomodo. Igitur omnia quæ dicūtur ante & post secūdū hos modos dicunt. Et quędā sunt possibilia

vt sint & non alia: sicut & partes. Et quædã sunt possibilia vt corrũpantur & nõ alia: sicut diffinitio totius, & alia similiter.

16 D ET vnũ eorũ de quibus dicitur ante & post est illud q̃ est principiũ primũ in vnoquoq; generũ. V.g. principiũ in genere substantiæ & in alijs generibus, & vniuersaliter dicitur ante de omni principio terminato, & de omni q̃ est propinquius alicui scilicet principio terminato. D.d. aut modo simplici &c. id est, & primũ principiũ de quo dicitur & de cuius propinquo ante: aut est primũ simpliciter: aut naturaliter: aut secundũ relationẽ: aut secundũ locum: aut secundum tẽpus: aut secundũ suũ esse. Deinde dedit exemplũ de illo quod est prius secundũ tempus, &c. d. & dicit ante secundũ tẽpus &c. id est, illud quod est prius in tẽpore præterito est illud quod magis distat a præsenti: sicut dicitur quod bellũ troianũ fuit ante bellum medorũ. Deinde dicit & in futuro est illud quod est præsenti propinquius &c. id est, & prius in tẽpore futuro est ecõtra priori in tẽpore præterito: prius enim in tẽpore futuro est propinquius præsenti: sicut dicitur præsenti in præterito: aut est remotius a præsenti: sicut Agamennon a Cesare. Deinde dicit & præsenti vtitur; hoc tãquã primo & posteriore principio, id est, in priori & posteriori: nõ enim est principiũ naturaliter sed positione. Deinde dicit & dicitur ante secundũ motum &c. id est, & intendit per primũ motorẽ primũ generationẽ hominis: puer enim est propinquior primæ generationi viro. Deinde dicit, & ista principia sunt modo simplici &c. id est, & ista initia in quorũ respectu dicitur post & ante sunt initia simpliciter nõ secundũ relationẽ sed alio modo. Deinde dicit & dicitur ante &c. id est, & dicimus q̃ dominus est ante dominatũ: quia dominus est in digniori ordine, & vniuersaliter dicitur ante illud q̃ est fortius & dignius, & est illud q̃ cogit illud q̃ est post vt voluntas eius cõsequatur voluntatẽ suã: adeo q̃ si illud q̃ est prius, nõ moueatur: nõ mouebitur illud q̃ est post, & initiũ secundũ q̃ dicitur hoc ante & post est voluntas: quoniã scilicet volũtas debilioris consequitur voluntatẽ fortioris & hoc intẽdebat cũ d. & volũtas est initiũ. Deinde dicit, & dicitur aut secundũ ordinẽ &c. id est, q̃ illa quæ existunt simul nõ possunt imaginari priora & posteriora nisi respectu alicuius positi in eis tãquã vnũ & principiũ scilicet considerando suũ ordinẽ de illo & suũ ordinẽ adinuicem. Dicimus enim in acie hominũ q̃ secundus est ante tertium in respectu primi qui est in capite, & similiter dicimus q̃ tale neuma est ante tale in respectu alicuius primi in eis neumatibus. Deinde dicit, & dicitur secundũ diffinitionẽ, id est, & diuersantur secundũ diffinitiones & nomina in respectu illius vnius: illud enim quod cõsequitur illud vnũ dicit secundũ, & q̃ cõsequitur secundum dicitur tertiũ & indifferẽter siue differãt in omnibus &c. diffinitionibus habitis secundũ q̃ sunt & conueniunt: nõ enim habent ante & post nisi secundũ ordinẽ. Ordo autem nõ fit nisi respectu alicuius primi positi aut intellecti. D.d. & dicitur ante alio modo &c. d. hoc: quia illud q̃ est notius apud nos, scilicet prius in cognitione; nõs est prius in esse. & ideo iste modus est alius a prioribus modis. D.d. & etiã dicitur ante secundũ diffinitionẽ & sensum &c. id est, & illa quæ dicũtur ante secundum

Ordo nõ fit nisi respectu alicuius primi positi aut

dum eõs prehẽsionẽ diuersantur ab intellectu & sensu. In intellectu enim notius est vniuersale quam particulare: in sensu autẽ econuerso.

D.d. & secundũ diffinitionẽ accidens etiã &c. id est, & accidens etiã prius est in diffinitione rerũ cõpositarũ ex subst̃ia & accidẽte. Diffinitio enim cõpositi ex istis cõstituitur ex istis duabus partibus scilicet subst̃ia & accidẽte, & partes cuiuslibet sunt priores illo: quia sumũtur in ipsa diffinitione. V.g. quod homo & musicus sunt priores diffinitiõe hominis musici. & cũ hoc homo est prior musico: musicus enim nõ erit nisi homo fuerit. D.d. & etiã dicũtur ante passiua &c. id est, & dicitur q̃ passiua passionibus propriis sunt ante passiones & accidẽtia: sicut dicitur q̃ superficies est ante hãc passionẽ propriã quæ dicitur leuitas, & q̃ linea est ante rectitudinẽ quæ est propria passio lineę. Deinde dicit quædã igitur dicũtur ante &c. positi &c. id est, specierum igitur prioris & posterioris quædã sunt ista quæ determinauimus. Et quæ dum dicũtur priora naturaliter, & sunt illa quæ cũ fuerint nõ sequitur vt posteriora sint, & si posteriora fuerint illa erũt. & hoc intẽdebat cum d. & sunt illa quæ possibile est vt sint & nõ alia. D.d. & ista diuisiõe vtebatur Plato, & innuit q̃ hæc diuisio qua ipse vsus fuit in priori & posteriori est quã d. in fine prædicamẽtorũ scilicet quinq; genera famosa, & nõ est dubiũ ex hac diuisione. Hæc dicta diminuũtur hic primũ in dignitate: sicut diminuitur ex illa diuisione prius in cognitione. Deinde dicit & cũ ens igitur dicitur multis modis &c. id est, & cũ hoc nomẽ ens dicitur de decẽ prædicamẽtis: ens q̃ est subiectũ aliorũ nouẽ; entiũ est ante omnia entia. & ens ex quo sit substãtia est etiã ante substãtia, & similiter ens in potẽtia est prius ente in actu. D.d. exẽplũ de vtroq; ente, &c. d. potẽtia autẽ est sicut dimidiũ q̃ est duplũ in potẽtia, & similiter pars quæ est totũ in potẽtia, & similiter materia quæ est substãtia in potẽtia: actus vero cum refertur huic videbitur posterius, & hoc contingit quãdo intellectus dissoluerit cõpositũ in materiã & formam & sciuerit ipsum cõponi ex his duobus. D.d. omnia igitur quæ dicũtur ante & post &c. id est, & isti modi quos numeraumus determinãt omnes modos prioris & posterioris. D.d. & quædã possibile est vt sint & non alia &c. id est, & priorũ quædã possibile est vt sint & nõ sint posteriora, & quædã possibile est vt corrũpatur & nõ corrũpatur posteriora, & iste sunt causæ ad quas cõsequũtur causata. Et videtur tacere cõsequẽtia propter manifestationẽ eorũ. Et intẽdit per totũ & partes genus & species, & per partem & totum speciem & genus.

a Intellectũ. id est prius phy. cõ. 41. contra thomistas.

a In intellectu notius est vniuersale quã parte le quã particulare contra nominales: cõsidera tũ institutam 12. me. c. 4.

CAPVT. XI.

POTESTAS dicitur alia quidem principium motus: aut mutatiõis: aut in altero: aut inquantũ alterum: vt ædificatiua potestas est quæ non existit in ædificato. Sed ars medicinalis potestas est existit vtiq; in sanato: sed nõ inquãtum sanatum est. Ergo totaliter principium mutatiõis aut motus dicitur potestas in altero: aut inquãtum alterum. Hæc autem ab altero in

quãtum alterum. Secundum quã enim patiẽs patitur aliquid quãdoq; quidẽ: si quodcũq; pati sit posſibile: dicimus eſſe: antopatẽ quãdoq; autẽ nõ ſecundũ omnẽ paſsionem: ſed ſi ad melius. Adhuc autẽ vt bene hoc efficiatur: aut ſecundũ volũtatem. Quãdoq; enim ſolũ vtique ambulãtes: aut loquentes nõ bene autem: aut nõvt vellent: nõ dicimus poſſe loqui aut ambulare.

G Similiter autem & in pati. Amplius quicũque habitus ſecundum quos impaſsibilia omnino & immutabilia: aut nõ facile in peius mobilia poteſtates dicuntur. Frangũtur autem & conterũtur, & euruãtur, & omnino corrũpuntur: nõ per poſſe: ſed per nõ poſſe, & deficere in aliquo. Impaſsibilia vero taliũ aut vix: aut & modicũ patiũtur propter potentiã & poſſe aliqualiter ſe habere. Dicta vero poteſtate totiens, & potens vno quidem modo dicetur ꝙ habet motus principiũ aut mutationis. Etenim id à quo ſtatus quieſue proficiſci poteſt potens aliquid in altero: aut inquãtũ alterũ. Vno vero ſiquid ab ipſo aliud poteſtatem habet talem. Vno autẽ ſi habet permutari in quolibet ſecundũ poteſtatẽ ſiue in peius ſiue in melius. Etenim corruptibile videtur eſſe poſsibile corrũpi: aut vtique nõ corrũpi ſi eſſet impoſsibile. Nũc autem diſpoſitionẽ quãdã habet & cauſam & principiũ talis paſsionis. Aliquãdo quidẽ igitur per habere aliquid videtur aliquãdo per priuari tale eſſe. Si autẽ priuatio eſt habitus aliquo modo: omnia in habendo vtique erunt aliquid æquiuoce vero dicimus ens. Quare in habendo habitum quẽdã & principiũ eſt poſsibile, & habẽdo huiuſmodi priuationẽ ſi contingit habere priuationem. Vno vero in non habẽdo ipſius poteſtatem aut principium in alio inquantum eſt aliud corruptiuum. Amplius autem hæc omnia aut in ſolis accidere fieri: aut non fieri: aut in bene: nam in inanimatis ineſt

H talis poteſtas: vt in organis. Aliam enim dicunt poſſe ſonare lyram: aliam vero non ſi non eſt bene ſonans. Impotentia autem eſt priuatio potentiæ & talis principiũ ſublatio quædam qualis dicta eſt: aut omnino aut in apto nato habere: aut quãdo aptum natum eſt iam habere. Non enim dicunt ſimiliter im-

I poſsibile generare puerum & virum & eunuchum. Amplius aut ſecundum vtrãque potentiam eſt impotentia oppoſita ei quæ ſolum motiue, & ei quæ bene motiue. Impoſsibilia vero hæc quidem ſecundum impotentiã hãc dicuntur alia alio modo: puta poſsibile & impoſsibile. Impoſsibile qdẽ cui⁹ cõtrarium

rium ex neceſsitate verum: vt diametrum commẽſurabilem eſſe eſt impoſsibile: quia falſum tale: cuius contrariũ nõ ſolum verum ſed & neceſſe non commenſurabilem eſſe. ergo cõmenſurabile non ſolum falſum: ſed ex neceſsitate falſum. Contrarium alia huic poſsibile quando nõ neceſſe fuerit cõtrariũ falſum eſſe: vt ſedere hominẽ poſsibile eſt non eñ ex neceſsitate non ſedere eſt falſum. Ergo quidẽ poſsibile vno modo ſicut dictum eſt quod non ex neceſsitate falſum ſignificat. Alio verò verum eſſe: alio contingens verum iam. Secundum metaphorã autem quæ in geometria dicitur potentia. Hæc quidem igitur poſsibilia non ſecundũ potentiam. Quæ vero ſecundũ potentiã oſa dicuntur ad primã vnã. Hoc autẽ eſt principium mutationis in alio inquãtum aliud. Alia nãq; dicuntur poſsibilitate hoc quidẽ eorum in habendo ad aliquid aliud talem potentiã. Illa verò in hoc habendo: ſic alia in ſic habendo. Similiter autem & impoſsibilia. Quare propria diffinitio primæ potẽtiæ vtique erit principium permutatiuum in alio inquãtũ aliud.

Potentia dicitur multis modis. Dicitur enim potentia principium motus aut tranſmutationis in alio ſecundum quod eſt aliud ſicut ars ædificandi quæ eſt potentia: & nõ eſt in eo quod ædificatur. Sed ars medicinæ eſt potentia: & eſt in eo qui ſanatur: ſed non ſecũdum quod ſanatur. Principium igitur vniuerſale tranſmutationis & motus dicitur potentia in alio ſecundum quod eſt aliud: & dicitur potentia illud per quod poſsibile eſt vt aliquid moueatur ab alio ſecundum quod eſt aliud & etiam illud per qd patitur aliquid in quo facta eſt aliqua actio ab eo quod agit in ipſo: & habet potentiam patiẽdi eius quod eſt bonum & conuenientiam ad recipiendum. Et etiam dicitur potentia per quod aliquid ſit melius: & actio ſit ſecundum quod oportet: ſicut dicuntur potentes hoſes qui poſſunt in bonitate ſermonis: & illi q ſermocinant non ſecundũ ꝙ oportet nõ dicunt eſſe potẽtes. Et ſic eſt in paſsiõe etiã. Et etiã dicitur potentia in oĩbus entibus quib⁹ res nõ patiunt oĩno nec tranſmutant: aut quibus motus rerũ nõ erunt ad priora. Omne eñ quod frangit & deſtruit. aut corrumpit aliqua corruptiõe: accidit ei hoc nõ quia habet potẽtiã: ſed quia nõ habet potẽtiã: aut quia diminuit ab eo aliqua potẽtia. Et dicunt nõ tãgibilia iſta in qbus difficilis eſt tactus: aut quorũ tactus eſt æqualis, ppter potentiã exiſtentem in eis: & quia ſunt potentia aliquo modo.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et cū potētia dicit his modis: potēs etiā dicit vno modo illud quod habet principiū mot⁹ aut trāsmutatiōis in alio secundū qđ est aliud. Et alio modo dicit potēs illud qđ habet potētiā talē quæ alicui⁹ est qđ est aliud. Et etiā illud qđ habet potētiā qua trāsmutat in aliqđ aut in peius aut in melius. Quod em̄ corrūpi tur existimat esse potēs ad corrūpi: & nisi hoc esset nō corrūpe retur. s. nisi haberet hāc potētiā. Sed tm̄ habet aliquā dispositionē & cām & principiū vt recipiat talē passionē & forte existimat esse secūdū hāc dispositionē qa habet aliqđ: aut qa forte habet priuationē illi⁹: & cū nō esse igit est esse aliquo modo. ofa igit habētia aliqđ ex quo dicit modo æquiuocatiōis: & p qđ dicunt potētia. ergo nō dicit aliqđ habere hāc priuationē nisi in tpe in quo pot est vt sit illa priuatio. Et cū nō habuerit potētiā illi⁹: tunc dicet habere aliquid principiū corrūpens aliud: & etiā in omnibus istis accidit aut sola generatio: aut nō generatio: aut bonitas generatiōis. Ista em̄ potētia est in reb⁹ inanimatis. scili cet in instrumētis. Dicimus enim qp quædā instrumēta. V. g. illa lud quod latina loquit & quædā nō loquunt cū nō fuerint bo ni soni: quia nō potētia est priuatio potētiæ: & initiū quod est sīe ei⁹ quod dictū fuit: aut modo vniuersali: aut illud quod ha bet natūrā recipiēdi generationē. & in tēpore in quo habet ma teriā recipiēdi. Nō em̄ sunt similes sermones dicētes quod ins potētia est puerū generare & castratū: & etiā vtraq; potētiarū habet impotentiā oppositā in situ illi quæ mouet tantū: & illa per quæ fit motus melior. Et secundū istā impotentiā dicitur res nō habere potentiā: & alio modo dicit res potēs: & non po tens. Dicit enim impotens illud cuius cōtrariū est verū necessa riū. V. g. quod diametrū esse simetrū costæ nō habet potentiā: quia hoc est falsum. Suū aūt cōtrariū non solūmodo est verū: sed necessariū. Ergo simetrū non tantū est falsum: sed falsum necessarium. Et contrarium huic est potens: & non est necessa rium: sed contrarium huic est falsum. Quoniam si hominē sez dere est potentia: non est necessarium tantum: ergo non sedere est falsum. Potentia igitur alio modo falsum significat quod non est necessarium: & alio modo significat esse verum: & alio modo illud est possibile vt sit verum. Et modus transumptio nis in geometria: potentia ista igitur dicuntur posse nō impos tens. Quæ autem dicuntur in potentia omnia dicuntur in res spectu primi vnius, scilicet principij trans mutationis in alterū

secundū

secundū quod est alterū. Altera em̄ dicūtur potenter: qa quedā habent talem potentiam: & quædā nō: & quædā habēt istā po tentiam secundū quod oportet. Et similiter ista quæ nō habent potentiam. Erit igitur diffinitio quæ est primæ potentiæ prin cipium transmutationis in alterum secundū quod est alterū.

Deinde dixit, & etiā p qđ patitur &c. i. & etiā dicit potētia de prin cipio p qđ patif aliqđ ab agēte aliquā actionē in eo passiōe meliori & cōueniētiori ad recipiēdū illā actionē. Et d. hoc quia patiētia ab alijs quædā patiunt ad meli⁹ & hic dicunt habere potētiā & quędā ad pei⁹: & hic nō dicunt habere potētiā. D. d. & etiā dicit potētia &c. i. & di cit potētia de forma & habitu p quas aliquis agit bona actiōe. sicut di cit quod illi qui bene sermocinant habēt potētiā in bono sermone. Bo nitas enim inuenitur in potētijs actiuis & passiuis: & dicūtur habere po tentiā alio modo a duob⁹ modis narratis. hoc enim est quasi gen⁹ eorū. Sunt igitur quatuor modi secundum quos dicitur hoc nomē potentia.

D. d. modū quintū. & d. & etiā dicit potētia in omnib⁹ entib⁹ &c. id est & dicit potētia de formis & habitib⁹ quib⁹ res nō recipiūt passio nem & trāsmutationē: & vniuersaliter nō facile mouent ad peius. s. ad corruptionē & diminutionē. Ofa enim quæ frangunt & vniuersaliter quæ facile trāsmutant ab extrinsecis accidit eis: hoc nō quia habēt po tentiā. sed quia diminuit ab eis potētia aliqua: & ista potentia est genus qualitatis quæ dicit naturalis potētia vel impotētia. D. d. & dicitur non tangibilia &c. i. & ista in quibus existit potentia: & cum dicuntur nō tāgibilia. s. nō potētia apud contrariū: qm̄ difficile patiuntur ab eis: immo alia a quibus tangunt magis patiuntur propter potentiā in istis.

D. d. & quia sunt alio modo. i. & hoc nomē potētia dicit de istis quę existūt in eis principiū potēs. i. expelliēs ab eis. D. d. cū igitur potētia di cit de istis &c. i. & cū declaratū est qp potentia dicit secundū istos mo dos. ergo subiectū potētiæ dicit secundū istos modos. Dicit em̄ primo modo illud qđ habet principiū trāsmutatiōis in alio secundū quod est aliud. D. d. & alio modo dicit potēs &c. i. & dicit potēs alio modo illud q: habet potentiā qua patiat ab alio. D. d. & etiā illud qđ habet potētiā vt trāsmutet &c. i. & etiā dicit potētia illud in quo existit prin cipiū quo pot est vt transmutet ab alio in aliud: & illud aliud aut erit peius aut melius. D. d. qđ em̄ corrūpit &c. i. & dicit in eo qđ trāsmu tat ad peius qđ habet potētiā: qm̄ si illud quod transmutatur ad corru ptionē nō haberet potentiā nō transmutaretur. V. g. quod si illud quod corrūpitur nō haberet potentiā in corruptiōe: impossibile esset vt cor rumperetur. Et cū ita sit ista habent dispositiōes in se & causas & prin cipiū quib⁹ recipiūt transmutationē. Deinde dixit & forte existima tur &c. i. & illud qđ dicit potēs dicit: quia existimatur habere aliquam dispositionem qua sit potens in illud: & illud quod dicitur nō habere potentiā dicit: qa existimat carere dispositiōe qua fit potens. D. d. & cum nō esse est &c. id est & cum priuatio qua dicitur aliquid nō habere potētiā dicitur multis modis secundū æquiuocationē quia priuatio est alterius habitus: manifestū est quod in potētia dicitur multis modis se cundū æquiuocationē: & similiter patiētia quæ opponit ei. D. d. nō

non

17 Hoc cōmē tum est dese ctuosum qa dimittit ma gnam partē textus.

L Bonitas in uenit in po tentijs actiuis & passi uis.

M Priuatio est

aliqs habi/ tus. Vide ꝑ hoc. 10. me. tex. cō. 15. &. 2. phy. c. 15. &c q ibi.

enim dicit ꝙ aliquid habet priuationē nisi &c.i. & cū dicimus aliquid nō habere potentiā in hoc. s. aliquid carere dispositione qua sit potens hoc dicimus in tempore in quo habet illā priuationē. V.g. ꝙ homo dicitur nō habere potētiā ad ambulādum nisi in tēpore in quo caret potētia qua possit ambulare. D.d. & cum nō habuerit potentiā illius: qm̄ in tempore in quo in aliquo exisiit priuatio potentię in illo exisiit aliud principiū quod corrumpit illā potētiā & quod facit priuationem. D.d. & etiā omnia ista accidūt. i. & cōmune est istis omnibus ꝙ propter ola ista scilicet potentias & priuationes: accidit aut generatio aut nō generatio aut bonitas generationis: & quia per hoc qđ dixit. nō generatio. intēdebat priuationē & malitiā generationis: incœpit declarare hoc. & dixit ista em̄ potētia est in reb⁹ &c.i. & dicim⁹ nō gnationē intelligēdo malitiā: qa manifestū est in idiomate græco ꝙ malitia actiōis demōstrat ꝙ priuationē actionis: & hoc manifestū est nō tantū in potētiis animatis: sed etiam in animatis. Instrumēta enim quorū soni sequunt modulationes hominū quædā dicunt loqui & quædā nō: intelligēdo nō bene sonare.

D.d. qm̄ impotētia est priuatio potētiæ. i. qm̄ malitia prouenit ex impotētia: & impotētia est priuatio potētiæ. D.d. & initiū qđ est simile dicto &c.i. & initiū qđ est simile prædicto. s. de quo dicitur potētia & impotētia: aut demonstrabit intentionē cōmunem oībus modis potentiarū: aut nō potentiarū: aut solūmodo demonstratur per hanc potentiam illud qđ habet potētiā naturaliter: & in tempore in quo habet potentiam & per nō potētiam demonstratur illud qđ caret potētia in tempore in quo caret potētia: aut de omnibus de quibus dicitur nō habere potentiā: hoc em̄ multipliciter narratur. Dicere enim puerū nō habere potentiā generādi. & virum perfectum castratū nō habere potētiā generandi nō significat idem. D.d. & etiā vtraq; potētiarum &c.i. & hoc debet esse ita. s. ꝙ potētiæ sunt tot quot impotentiæ. qr omne qđ dicitur potens habet oppositū quod dicitur impotens. V.g. quod omne habens potentiam aliquam potentiarū mouēdi habet oppositum proprium quod dicitur impotentia: & secundum illum modum mouendi. D.d. & secundum hanc impotentiā dicītur res nō habere potētiam. i. & secundas has intentiones quas numeramus dicitur potētia & impotentia in rei veritate. D.d. & dicītur res &c.i. & sec'm trāsumptionē dicit potētia & nō potētia de alijs nō cōsideādis hic. sed dicim⁹ æquiuoce cum prædicātis quæ attribuuntur vni rei. D. incœpit numerare ista: & d. dicimus enim impotēs &c.i. & intendit per hūc sermonē ꝙ potentia dicitur de necessario affirmato: & nō potentia de necessario negato ecōtra dispositioni & potētia & impotētia quæ dicuntur positibiliter &. d. dicit ergo impotēs &c.i. qm̄ qñ fuerit dictum de illo quod nō potest in geometria ꝙ est potens erit falsum: & suum cōtrarium quod est verū erit verū necessariū. V.g. ponere diametrū costæ simetrū hoc erit falsum & impossibile sed suum oppositum erit verū semper. Et hoc intendebat cū. d. vt diametrū esse simetrū &c. D.d. suū aūt cōtrariū. i. cōtrarium aūt huius ꝙ diametrus. s. ꝙ diametrū est potens. s. ꝙ diametrum nō potest non esse aliquid verū: sed verum est semper. D.d. simeter igitur nō est tātum falsum: &c. id est dicere enim diametruum esse simetrum non est tantum falsum: s. falsum necessariū non possibile. Et cum declarauit ꝙ falsum in istis

N

Potentie sunt tot ꝙt impotentie.

est falsum necessariū, & verū, verū necessariū, incepit notificare ꝙ econuerso est impotētia vera. & d. & cōtrariū huic est potēs &c.i. & dicere potēs in rei veritate & est illud qđ est in rebus naturalibus potens, & dicere posse est econuerso geometriæ. Cū em̄ dixerimus in rebus aliquibus possibilibus aliquid esse & fuerit verū, tunc suum cōtrarium erit falsum nō semper. sed quod potest esse verū. D.d. qm̄ si hominē sedere &c.i. qm̄ si hominē sedere fuerit potentia antequā existet in actū, nō tamē ipsum sedere est necessariū sed pōt transmutari. D.d. ergo nō sedere est falsum. i. & cū sedere nō est necessariū. ergo dicere de sedente ipm esse nō sedentē dum sedet est falsum, sed poke tū est vt sit verū. D.d. potētia igit significat &c.i. vera igitur potētia est illa quæ quādo res in qua potest fuerit posita in actu qñ pōt erit falsum, sed nō falsum necessarium sed falsum poke. s. ꝙ poke est in verū reuerti. D.d. & alio modo significat &c.i. & verum & falsum quæ inueniuntur in impossibili sunt alio mō ab eis quæ inueniunt in necessario, & potētia nō dicit vere nisi in pokib⁹, in geometricis aūt dī equiuoce secūdū trāsumptionē.

D.d. ista igitur. s. ista aūt quæ dicunt potētia in geometria nō vere dicunt sed trāsumptiue, illa aūt de quibus dī hoc nomen potētia in rei veritate. s. res mobiles ola dicunt secūdū silitudinē ad illud de quo dī hoc nomen potentia in hoc genere principaliter, & est principiū in re, per qđ transmutū est agere in aliud aut pati sub alio secūdū ꝙ aliud. D.d. alia em̄ dicitur potētia &c.i. potētia aūt quæ dī de reb⁹ quę sunt gūs passiōis ab illo dicit, quia hoc accidit eis, quia in eis existit potentia sicut potētiaue agens, & diximus hoc nomen in potentia de rebus quæ sunt velocis passionis ab alijs quæ carēt potentia vera. Et dicitur potentia naturalis quandoꝙ de eo ꝙ habet veram potentiā agētē secūdū ꝙ oportet. s. in tempe bonitatis. Et hoc intēdebat cū. d. & quædā habēt istā potentiā secūdū ꝙ oportet. & per totū hoc intēdebat ꝙ hæc nōia potentia & impotētia quæ sunt genera qualitatis dicuntur his modis, ꝓpter hoc ꝙ habens in se aliquid ex eo de quo dicitur nomen in rei veritate. scilicet de potentijs agentibus ad aliud secundum quod est aliud. & patientibus ex alio secundum quod est aliud. Deinde. d. diffinitio igitur quæ est &c.i. diffinitio vera quæ est primæ potentiæ prior omnibus diffinitionibus eorum de quibus dicitur hoc nomen potentia est diffinitio dicēs ꝙ principium transmutationis in alterum secundum ꝙ est alterum.

O

Potentia in geometricis est transumptiue sed in reb⁹ mobilibus reperit vere.

CAPVT XII.

QVantū vero dicitur quod est diuisibile in ea quę insunt, quorū vtrūq; aut singulū, vnū aliquid & hoc aliquid natū est esse. Multitudo ergo quantū aliquid si fuerit numerabilis. Magnitudo aūt si mēsurabilis fuerit. dicitur aūt multitudo quidē diuisibile potestate in nō continua. Magnitudo aūt quod in continua. Magnitudinis vero quæ quidē ad vnum cōtinua longitudo. Quæ autem ad duo latitudo. Quæ autem ad tria profunditas. horum autē pluralitas quidem finita numerus, sed longitudo linea & latitudo

tudo superficies,& profundū corpus. Amplius alia dicunt̄ ses cūdū se quāta,quædā alia secūdū accidēs, vt linea quātū aliqd secūdū se,musicū vero secūdū accīs. Eorū vero quæ secūdū se sunt,alia secūdū substātiā sunt vt linea quantū qd.Nā in rōne qd'est dicēte quātū qd existit.Alia passiōes & habit⁹ talis sunt substantiæ,vt multum,& paucum,& productum,& breue,et latum,& strictum,& profundum,& humile,& graue, & leue,& alia talia.Sunt aūt & magnū & paruū,& maius & minus,& secundū se & adinuicē dicta quāti passiones secūdū se, trāsferunt etiā & ad alia hæc nomina.secūdū accidēs vero dictorū quātorū hoc quidē sic dicitur sicut dictū est,quia musicū quātū & albū per esse quātū aliqd cui insunt.alia vt motus et tempus.Etem̄ hmōi quāta quædam dīr & continua,eo quod illa diuisibilia sunt,quorum sunt hæ passiones. Dico autē non quod mouetur sed quod motum est. Nam per esse quantum illud & motus est quantus.Tempus vero per ipsum.s. motum.

Dicitur quātitas illud quod diuiditur in res quæ sunt in eo quorū vnūquodq;aut vnā habet ;naturā,vt sit aliquid vnū.Et etiā dī multa quātitas illud quod numerat̄,& magna quantitas illud quod mēsurat̄ aliqua mēsura.Et dī multū illud quod diuiditur secundū numerū in rebus discretis.Magnū aūt est illud quod diuidit in rebus cōtinuis. Et magnitudo cōtinua secūdum vnā partē est longitudo,& secundum duas latitudo,et secundum tres est profundum.Et multitudo ex istis rebus finitis est numerus,& longitudo etiā linea,& latitudo in superficie,& profundum in corpore.Et etiā quantitatum quædā dīr per se,& quædā per accidēs.V.g.linea est quātitas per se,musicus autē per accidēs.Et quātitatum quæ dicunt̄ per se, quędam est substātia sicut linea.Est etem̄ aliqua quātitas,in diffinitione qua significat quid sit aliqua quantitas & quædam sunt passiones & essentiæ talis substantiæ, sicut multum, & paucum, & longum,& breue,& latum,& strictum,& profundum,& tenue,& leue,& graue,& alia similia:& etiā paruum,& magnum,& maius,& minus.Et dīr esse passiōes quātitatis p se etiā secundum sermonē referant̄. Per se autē ista sunt noīa quæ trāsmutant̄,& de alīs etiā.Quātitatum vero quæ dīr per accidēs quædā dīr sic,sicut dicit̄ cp musicus est quātitas, & album etiam.Illud autem cuius sunt habet aliā quantitatem:& quædam dicuntur sicut motus & tempus.Ista em̄ dicta sunt quantitates

tates cōtinuæ quia illa quorū isti sunt passiones diuiduntur, & dico nō motū sed quo mouet̄, qm̄ qa illud est quantitas & motus etiam est quantitas,& tempus etiam propter motum.

ISTE sermo pōt esse quasi dissolutio continuæ & discretæ quantitatis,omne em̄ quod diuidit,diuidit in res quę naturaliter sunt v nū. 18

Et potest intelligere quantitatē discretam quæ diuiditur in vnitates indiuisibiles naturaliter,quantitas vero continua diuidit in vnitates,sed tamē recipiūt diuisionē. Et quia multa,aut sunt multa secundum vnitates discretas,aut secundum vnitates continuas,dixit. & dicitur multa quantitas &c.id est, & dicitur multa quantitas omne quod numeratur per vnū numerale. & dicitur magna quantitas omne quod mensuratur per mensuram continuam. D.d. & dicitur multū &c. id est,& multū dicitur de rebus diuisibilibus in vnitates numerales. Magnitudo enim quæ est quantitas cōtinua est quæ diuiditur in continua, & quasi intendebat declarare cp quicquid diuiditur in indiuisibilia naturaliter est numerus.& quicquid diuiditur in res indiuisas sed receptibiles diuisionis est magnitudo. D.numerauit magnitudines,&.d.& magnitudo continua &c.id est,& magnitudo extensa in vna parte tantum est linea,& quæ extenditur in duabus partibus est superficies,quę autem in tribus est corpus quod habet longitudinem & latitudinem & profundum.& accipit latitudinē loco superficiei, qm̄ quicquid habet latitudinem longitudinem,& quicquid habet longitudinem & latitudinem, est superficies,& eodem modo accepit profundum loco corporis.D.d.& etiam quantitatum &c.id est,& intendit per illa quæ dicuntur accidentaliter illa quibus cōtingit mēsuratio,quia sunt in quantitate essentialiter.s.cōtinua. D.d.exemplū,&.d. sicut linea quæ est aliquæ quantitas per se.musicus aūt & albus diuiditur per accidēs, qm̄ accidit albo & musico vt sint in cōtinuo. D.d. & quantitatū quædam &c.i.& quantitatū sunt essentialiter,quædā est quātitas per se & quædā est quātitas quæ accidit quātitati quæ est per se sicut magnū & parum, & longū,& breue,& latū,& strictū,& profundū & nō ,pfundū, & situs & priuatio situs. Leue aūt & graue numeranī in accidentibus quātitatis secūda intētione,sunt em̄ quātitates naturales sed collocanī sub accidentibus quātitatis,quia grauitas & leuitas diuidunī eadē diuisione qua magnitudo diuidit̄,est igitur de quātitatibus secūda intētione. D.d.& etiā magnū & paruum &c.i.magnū a & paruū cū accidūt secūdā cp sunt dispositiones magnitudinis essentiales dīr esse passiones & accidētia quātitatis.& cū respicit̄ vnū in respectu alterius vt dicī collocari in capitulo relationis. Relatio em̄ accidit quantitati & caueris prædicamentis. D.d.per se autē &c.i.quantitas quæ est quātitas per se dicit̄ de continua & de alīs,& intendit vt mihi videtur ens.

Et potest intelligi de alīs accidentibus quantitati. Ver.g.æquale & alia. D.d.quantitates aūt quæ dīr per accidēs &c.i.illa aūt quæ dicū esse accidē taliter nō dicunt̄ quātitates nisi illud in quo sunt sit quantitas per se. D.d.& quædā dicunt̄ sicut motus &c.i.& quātitatum est motꝰ & tēpus,ista aūt sunt quātitates per se & cōtinuæ. D.dedit causam,&.d.illa em̄ quorū istæ sunt passiones diuidunī &c. i. & ista sunt

Dfia inter multū et magnum.

Vide spēs magnitudinis.1.cæli. t.cō.3.

Idē primo physi. 15. Grauitas & leuitas sunt in prædicamēto quātitatis secūda intentione, Vide oppū 2. de anima 108.&. 4. cæli.c.2.

a Quō magnū & paruum diuersi mode sunt relationes & quantitates.

Quod motꝰ & tpꝰ sunt quantitates

per se. Vide. 6. phy. 10. 4. physi. 98. 103. Documẽtũ. Vide de 10/ co. 6. ph. 37 R

quãtitates, quia sunt accidentia cõsequentia essentialiter illa quæ sunt quãtitates per suã substãtiã. s. magnitudinẽ quæ diuidit essentialiter. & primo. Motus em̃ cõsequit̃ magnitudinẽ, & diuidit̃ per suã diuisionẽ. & tẽpus cõsequit̃ motũ. Ista igit̃ sunt de passionib⁹ quãti nõ de substãtia quãti. D.d. & dico nõ motũ &c. i. & dico quod mot⁹ sunt passiones quãtitatis nõ propter motũ, sed propter illud in quo est mot⁹. s. magnitudinẽ per quã est motus. Deinde dicit, quia illud est quantitas &c. quoniam illud per quod est motus est quantitas, motus etiã erit quantitas. & quia motus est quãtitas, tempus etiam erit quãtitas, consequitur em̃ mot⁹ spaciũ, & tẽpus consequit̃ motũ. Et posuit hic motũ de speciebus quãtitatis quod nõ fecit in libro prædicamentorum, & illic locum quod non fecit hic. Et forte diuisit hic locum quia apud ipsum est de passionibus quãtitatis, & ideo non posuit ipsum in eis quæ sunt quãtũ per suã substãtiã. Mot⁹ autẽ nõ cõsiderabo vt mẽsuret̃ per suam partem sed per totum spaciũ aut per tẽpus, & ideo nõ nominauit illũ in prædicamẽto quãtitatis in prædicamentis, & illic solũmodo intendit numerare species famosas quantitatis.

CAPVT XIII.

QVale dr̃ vno qdẽ mõ dria substãtiæ, & quale qd hõ aĩal. qa bipes, sed & equ⁹ quadrupes, & circulus qdẽ equalis, qa quæda figura. qa aco nõ quasi dria secũdũ substãtiã qualitate existẽte. Vno quidem itaq; mõ hæc dicit̃ qualitas dria substãtiæ.

Alio aũt mõ vt immobilia & mathematica, sicut numeri quales qdã sunt, quẽadmodũ cõpositi, & nõ solũ ad vnũ entẽ, sed quorũ mutatio superficies & solidũ. Hi vero sunt quoties quãti aut quotiẽs quot quãti, & totaliter præter quãtitatẽ existit in substantia. nã substãtia cuiuslibet quod semel, vt ipsorũ

§ 8 Sex semel sunt sex.

sex non quæ bis, aut ter sunt, sed quæ semel. sex em̃ semel sunt sex. Amplius quæcũq; passiones earũ quæ mouent substantiarũ vt calor, & frigiditas, albedo, & nigredo, grauitas, & leuitas, & quæcũq; talia secũdũ quæ dr̃ mutari corpora permutãtiũ. Ampli⁹ secũdũ virtutẽ & vitiũ & oĩno bonũ & malũ. Fere nãq; secũdũ duos modos dicere quale est, & horũ vno principalissimo. Prima qdẽ qualitas substãtiæ dria, huius aũt quæda pars, & quæ in numeris qualitas. nã dria quædã substãtiarum est, sed aut non motorum aut non inquantum sunt mota. Hæ aũt passiones motorum inquantum sunt mota, & motũ dr̃iæ. Virtus aũt & vitiũ passionum pars quædam est. Differentias enim ostendunt motus & actus secundum quos faciũt aut patiunt̃, aut bene, aut praue quæ sunt in motu. Possibile nãq; sic moueri aut agere bonum. Quod autem sic & cõtrariæ prauum. Maximæ aũt bonũ & malum significant quale in

Bonum & malũ maxime in aliis qualitatẽ significant.

animatis: & horum maxime in habentibus pro hereſim.

Primus mo dus p essẽtiali differẽtia.

Qualitas dicitur vno modo illud per quod differt substãtia: sicut dicimus qđ homo est animal quale: & equus dicit̃ sic etiã. Et si quæsitũ fuerit a nobis quæ est qualitas figuræ circuli: dicemus qđ est figura sine angulo: & ista est qualitas per quam differt substantia. Qualitas dicitur quoq; vno modo secũdum q̃ narramus de alicate substãtiæ. Et dicitur alio modo sicut res quæ nõ mouentur: & mathematica etiã sicut numeri. Dicuntur enim qualitates aliquæ sicut compositi: & qui nõ sunt secundum eandẽ dispositionẽ tantũ: sed qui assimilant superficiei planæ & corpori. Et ista sunt qualitates in quãtitatibus vel quãtitates in qualitatibus: & vniuersaliter qđ est in quantitate de substãtia. Substantia enim cuiuslibet est semel. V.g. sex non est bis tres: sed semel sex. Et etiam omnes passiones mobiles sicut caliditas: & frigiditas, & albedo, & nigredo, & leuitas, & grauitas: & omnia de quibus dicunt̃: & omnia per quorũ trãsmutationem transmutantur corpora: & quæ attribuuntur stultitiæ & prauitati: & vr̃ bono & malo. Qualitas igitur fere dicitur duobus modis quorum vnus est verus. Prima igitur qualitas differt á substãtia: & qualitas quæ est in hominibus est pars earũ. Est enim aliqua alicetas substantiarũ immobiliũ secundũ q̃ sunt immobiles. Passiua igit̃ sunt res mobiles secundum q̃ sunt mobiles & modi motuum: & studium & prauitas sunt aliqua pars passiuorum: quæ significant differentias motus & actionis: & per illa agunt aut patiuntur modo bono aut malo illa quæ sunt in motu. Quod enim eorum habet potentiam vt moueatur aliquo motu: aut vt agat alia actione est bonum: & quod eorum mouetur econtrario est malum. Et in maiori parte bonũ & malum significãt qualitatem in animatis: & istorum in maiori parte in eis quæ habent voluntatem.

Secundus modus qualitatis mathematicorum.

Tertius modus qualitatis pro passionibus.

§ 9 Documentum. 3. phy. 18.

NOn intendit hic de speciebus quãtitatis & qualitatis secũdũ qđ sunt prædicamenta: sed solummodo intendit numerare intentiones quas significant hæ dictiones quantitas & qualitas: & ideo incæpit hic a qualitate quæ est substantia. Et d. qua

Vide. 7. ph. 28.

lis dicitur &c. id est & qualitas quæ dicitur modo primo est illa quæ dicitur de illo secundũ qđ differũt substãtiæ adinuicem scilicet de generibus & speciebus substãtialibus. V.g. qũ homo differt a plãtis per aĩa licet̃ animalitas igit̃ in eo est qualitas: & similiter in æquo: qũ aialitas est in eo qualitas: & in hoc genere cõcludunt vltr̃ oẽs differẽtiæ substãtiales vltimæ scilicet differẽtiæ specierum vltimarum: sed nõ vltimæ scilicet differentiæ generũ substãtiales. D.d. & si quæsitũ fuerit a nobis &c. i. & secũdũ intẽtionẽ propinquã qua hic dicitur qualitas cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stans circa quantitatem secundum qđ est quantitas: qm̃ per illam differunt ꝙtitates in suis substantijs. V.g. ꝙ li queritꝫ fuerit a nobis quam figuram habet circulus aut quæ est figura circuli dicemus figura nõ habẽs angulũ: & hæc vox nõ habẽs angulũ est differẽtia substantialis figuræ. Et hoc intẽdebat cũ.d. ista est qualitas per quam differunt substantiæ. & intẽdit substantiã quãtitatẽ nõ illud qđ est substãtia simpliciter. & supposuit hoc in hoc genere: quia ista sunt de suis substãtijs ꝙ si formæ substantiales de substantijs. D.d. qualitas igitur &c.i. & ita sit sicut narrauimus: ergo qualitas dicitur de illo secundũ ꝙ differẽtes in suis substãtijs. s. de formis suis. D.d. & dicitur alio modo &c.i. & dicit quale de isto secundũ ꝙ differũt etiã entia immobilia scilicet quę non existunt in materia aut verbis tantũ aut sermone & esse: sicut ꝙdam opinantur mathematica esse substantias abstractas. D.d. sicut numeri &c.i. sicut nũeri quę dicunt in arithmetica cõpositi nõ primi. Numerorum enim compositorum quidã sunt qui assimilantur superficiei circulari: & quidã corporali: & quidam corporeo: & ideo arithmetici solent dicere: iste numerus est superficialis: & iste est solidus. Deinde dic. istæ igitur sunt qualitates in quantitatibus &c.i. & isti numeri aut est dicendũ ꝙ substãtiæ eorũ sunt qualitates in quãtitatibus: aut quãtitates multiplicate per qualitates. D.d. vniuersaliter quãtitas ꝙ est in substãtia. substãtia enim cuiuslibet est illud qđ est semel. V.g. sex &c. s. sed vniuersaliter apparet qđ omne quod est de quãtitate discretã aut quã substantia & forma est vnicũ in quãtitate: nõ quãtitas in qualitatem sicut sex cuius substãtia est vnicũ. sed nõ tres binarij. D.d. & eisdem oẽs passiões &c. idest & dicitur qualitas etiã alio modo de omnib⁹ passionibus de quibus est transmutatio motus. Verbi gratia. colore: frigore: albedine: nigredine: & omnibus rebus attributis istis per quas transmutantur corpora in quibus inuenitur motus. Et.d. hoc: quia qualitates per quas differunt corpora & quantitates in suis substantijs non pertinent motui nec per illas mouentur corpora: vt declaratum est in 7. phy. Deinde. d. & quæ attribuuntur studiositati &c.i. dicuntur qualitates de formis quæ sunt in alijs quæ attribuuntur studiositati: aut prauitati: aut malo: aut bono. D.d. qualitas igitur fere &c. & intendit per duos modos qualitates quibus pertinet motus: & qualitates quibus non pertinet. D.d. & istorum modorũ quorũ vnus est verus: & intẽdit qualitates substãtiales in quibus nõ est motus. D.d. qualitas igitur primũ &c.i. ꝙ qđ differũt entia in suis substãtijs. D.d. & qualitas quæ est in hoibus est pars &c.i. ꝙ qualitates ꝙ sunt in alijs sunt de qualitatibus in quibus nõ est motus. D. exposuit hoc: &.d. sunt enim aliæ transmutationes &c.i. & causa propter quã studiositas & prauitas concluduntur in qualitatibus est: qa sunt passiones & formæ substantiæ immobilis essentialiter. s. animæ. D.d. & studiositas & prauitas &c.i. & studiositas & prauitas quoquo modo intrãt qualitates: & i qualitatibus & in quibus est motus quæ consequuntur differẽtias motus ꝙ est in corporibus. s. alterationis veræ: qm̃ consequitur studiositas & prauitas: ex eis enim mutant motus animatorũ: aut ad melius: aut ad peius: aut ad studiosum: aut ad prauum. Deinde. d. & per illas agunt aut patiuntur &c.i. & istas differentias patiuntur ad peius: aut agunt ad

Secundus modus.

Tertius modus.

Qualitates per quas differunt corpora in suis substãtijs & quantitates nõ pertinẽt motui.

Vide. 7. ph. 18. 19. 20. & 5. ph. 10. & 4. phys. 84.

ilut res animatæ in quibus est motus. Et hoc intendebat cum. d. qm̃ istorũ quæ habẽt potentiã vt moueant &c.i. qm̃ formarũ animatarum illa per quam homo potest moueri voluntarie a voluntate & intellectu motu ad aliquod bonum est passio quæ est bona: & illa per quam non potest hoc sed patitur a voluntate: & mouetur ab eo est malũ. Deinde dixit. & in maiori parte bonum & malum significant &c. & hoc manifestum est: quoniam hæc nomina bonum & malum a non dicuntur simpliciter in maiori parte nisi de accidentibus prouenientib⁹ a formis quæ sunt in animatis: & præcipue in animatis rationabilibus: & quandoque dicitur bonum & non bonum de actionibus eius: quod nõ est rationabile: sed raro. b Aristote. etiam non videtur hic nominare in qualitate genus quod dicitur secundum potentiam & impotentiam naturalem. Ista enim sunt propter præparationes & actiones & potentiæ nõ qualitates in alio: & istæ præparationes consequũtur qualitates substantiales: & inquantum sunt potentiæ numerauit eas inter potentias: & inquantum sunt præparationes sunt priuationes non est Perscrutatus de eis in. 7. physi. vtrum in eis sit motus aut non: & nota hoc: quia melius est.

a Bonũ & malũ nõ dicunt simplr & in maiori parte nisi de accidẽtibus prouenientibus a formis quę sũt in alijs. sed oppositũ vt velle philosoph⁹. 6. meta. t. cõ. 8.

b Documẽtũ. Vide. 7. phy. 20.

CAPVT. XIIII.

AD aliquid dicuntur alia per se vt duplum ad dimidium: & triplum ad tertiam partem: & totaliter multiplicatũ ad multiplicati partem: & continens ad contentum. Alia vt calefactiuũ ad calefactibile: & secatiuum ad secabile: & omnino actiuũ ad passiuum alia vero vt mensurabile ad mensurã: & scibile ad scientiam: & sensibile ad sensum. Dicũtur autem prima quidem secundum numerum: aut simpliciter aut determinate ad ipsos: aut ad vnũ: vt duplũ qdẽ ad vnũ: vt numer⁹ determinat⁹. Multipliciter vero secundũ numerũ ad vnum: nõ determinatũ aut certum: vt hunc aut hunc. Emioliũ aũt ad subemioliũ secundũ numerum ad numerum determinatũ. supparticulare aũt ad supparticulare: sed indeterminatos: vt multiplex ad numerũ: continẽs aũt ad cõtẽtũ oĩno indeterminatũ secundũ numerũ. Numerus em̃ cõmẽsurabilis. Secundũ nõ cõmẽsurabilẽ aũt numerũ dicunt. Cõtines em̃ ad cõtẽtũ tm̃ qd est & amplius. Hæc aũt indeterminata. Quodcũq; em̃ euenit est aut æquale: aut nõ æ̃ le. hæc igit ad aliqd oĩa secundũ numerũ dicunt: & numeri & passiões. Et amplius æquale: & simile: & idẽ secũdũ aliũ modũ. Secũdũ em̃ vnũ dicũtur oĩa. Eadẽ nãq; quorũ vna est substãtia. Sed ĩa vero sunt quorũ qualitas est vna. æqualia quorũ quãtitas est vna. Vnũ aũt numeri principiũ est & metrũ. Quare hęc oĩa ad aliqd dicunt sc̃dm nũerũ qdẽ nõ tm̃ codẽ mõ. Actiua vero & passiua sc̃dm potẽtiã actiuã & passiuã sunt: & actiões

Quid æqualiū.
Quid eadē.

potentiarū:vt calefactiuū & calefactibile:qa pōt:& iterū calefaciēs ad id qđ calefit:& secās ad id qđ secatur tanq̄ agētia,Eorū verò quæ sunt secundū numerū nō sunt actiōes sed qūo in alīs dictū est:qđ aūt secundū motū actiones nō existunt.Eorū aūt quæ secundū potentiā:& secūdū tps iā dicunt ad aliqd: vt quod fecit ad factū:& facturū ad faciēdū.Sic em̄ pater filī dicitur pater.Hoc quidē em̄ fecit:illud aūt passum quid est.Amplī quædā secundū priuationē potētiæ vt impossē & quæcunq; sic dicunt vt inuisibile.Secundū numerū quidē igit & potētia dicta ad aliquid oīa sunt ad aliquid:eo quod ipm quod est alterī dicit:ipm quidē:sed nō eo quod ad illud aliud .Mēsurabile verò:& scibile:intellectuale:eo quod aliud ad ipm dicit ad aliqđ dicuntur.Nā intellectuale aliquid significat quod ipsī intellectus est. Nō est autē intellectus ad hæc cuius est intellectus: bis em̄ idē dictū vtiq; erit.sīr aūt & alicuius visus est visus: & nō cuī est visus:quāuis hoc verū sit dicere:sed ad colorē:aut ad aliquid tale.Illo verò modo bis idē dicerē:quia est visus cuī est visus. Secundū se quidē igit dicta ad aliquid hæc quidē sic dicuntur illa verò si ipsorū genera sunt talia:vt medicina eorum quæ ad aliquid quia ipsī gen̄ scīētia videtur esse eorū quæ ad aliquid.Amplius secundū quæcūque habētia dicunt ad aliqđ: vt æqualitas quia æquale:& similitudo quia simile.Alia verò secundū accidēs:vt homo ad aliquid:quia accidit ei duplū esse: hoc autē est eorum quæ ad aliquid:vt albū si acciderit eidē albū & duplum. Quædā dicuntur relatiua sicut duplum ad dimidiū & triplū ad sub triplū:& omne quod multiplicat multotiēs ad alterū:& nō omne quod multiplicat multotiēs: & est sicut qđ est superī ad illud qđ est magis superī:& quoddā dicitur sicut calefaciēs ad calefactū: & abscindēs ad abscissum:& omne agēs ad patiēs:& quædā sicut mensuratū ad mensurans: & scitū ad scīētiā & sensatū ad sensum. Primū em̄ relatiorum dicit nō numeri:aut illud quod est modo simplici:aut terminatur:& per illud refertur ad illa:aut ad vnū: sicut duplum ad vnū quod est numer̄ terminatus. Numerus aūt multiplex nō est relatiuū ad vnū terminatū:sicut illud: & est terminatum de simplicibus ante duplū:Multiplex autē superpartiēs nō est terminatū. Totū enim & dimidium ad totum dimidiū & numerus ad numerū est terminatū. Totū em̄ & pars ad diminutum in parte nō est terminatū; sicut multiplex ad vnum superius:aut ad magis superius:modo vniuersali nō est terminatū secundū numerū. Numerus em̄ est æqualis.Et ista dicūtur secundū numerū nō æqualē & superius ad magis superī:sicut illud ad illud nō terminatū:quia est vnū duorū qp ex eis cōprehēditur:aut æquale:aut nō æquale.Omnia igitur ista relatiua dicūtur per numerū,& per accidētia numeri etiā. Et dicitur etiā alio modo æquale,& simile,& idē sunt igit eadē.Omnia em̄ ista dicūtur secūdū vnū modū:quia referūtur ad vnū. Sunt quædā igitur eadē quia substātia eorū est vna.Et similia quorū qualitas est vna,& vnū est principiū numerorū & mēsura eorū.Omnia igitur ista dicūtur relatiua:sed nō eodē modo. Passiua autē & actiua per potētiā actiuā & passiuā,& actionē potētiarū:sicut calefaciēs quod calefacit:quia potest etiā calefaciēs ad illud quod calefacit,& abscindēs ad illud quod abscinditur. Quæ autē sunt secundū numerū nō actiones habēt nisi, secundum modū dictū in alīs.Actiones em̄ quæ nō sunt per motū nō habēt,& dicūtur relatiua illa quæ sunt secundū tempus:vt agens ad patiēs,& illud quod aget ad illud quod patietur,& sic dicitur pater est pater filī.Pater etiā quoddā enim est agens & patiens etiā,& etiā quoddā dicitur de eo quod caret potentia:sicut illud quod nō habet potentiā,& omnia quæ dicūtur similia sicut nō terminatū. Omnia igitur relatiua quæ dicūtur modo numeri & potētiæ sunt relatiua:quia essentia eorū dicūtur ad aliquid, & non quia illud aliud dicitur ad illa. Mensuratū autē & intellectū & scitū dicitur relatiuū:quia ad illud dicitur aliud aliquid.Intellectū enim significat habere intellectum,& intellectus nō est relatiuus ad illud quod est intellectus:quoniā si hoc dicatur tūc idem dicetur bis.V.g. si visus est visus ad aliquid nō est visus illius quod est,& si iste sermo est verus sed dicitur respectu coloris:aut aliud aliquid tale,|per illud autē dicitur idem bis,aut illud cuius est visus. Relatiua igitur quæ dicūtur per se:quædā dicūtur hoc modo,& quædā dicūtur quia sunt genera talia:sicut medicina quæ est relatiua: quia suū genus quod est scīētia existimatur esse relatiuū & etiā omnia quæ sunt in eis.Et dicitur relatiuū sicut æqualitas quia æquale, & cōsimilia propter similitudinē. Et relatiuorū est qp dicitur modo accidētali:sicut homo qui est relatiuus:quia accidit ei esse duplū alicuius,& hoc est relatiuorū. Et similiter albus accidit eidem vt sit duplū,& albū etiam.

Primus modus.

Modus 5. millis ptio.

Secōdus modus.

Tertius modus.

Quæ sunt relatiua per accidens.

20 ID est qđ vna specierũ relatiõis terminatæ est sicut duplũ & dimidiũ, & omnes qui multiplicãtur per numerũ ad numerũ producũ cũ numerus productus sit multipliciter ad illos duos numeros eiꝰdẽ vnũ in alterũ secũdũ vnitates vtriusq; eorũ. D.d.qđ' multiplicatur multotiẽs est &c.id est, quia relatio numerorũ multiplicatorũ est relatio terminata, & relatio numeri superioris ad magis superius est relatio nõ terminata: sicut relatio pauci ad multũ. D.d.& quoddã sicut calefaciẽs &c.id est, & quoddã relatiuorũ est in potẽtijs actiuis & passiuis sicut calefaciẽs. Nõ em̃ acquirit hanc dispositionẽ, nisi in respectu illius qđ' calefacit, & similiter abscindẽs ad abscissum, & vniuersaliter agẽs ad patiẽs, & d. sicut mẽsura ad mẽsuratũ &c. Et cũ dixit istos tres modos relatiuorũ dicit primũ autẽ relatiuorũ &c.id est, & relatiuorum existẽtiũ in numeris quædã sunt quibus relatio est; terminata. V.g. qđ' duplũ est duplũ dimidij, & qđ' duo est duplũ vnius, & tria triplex vniꝰ, & similiter alij modi numerorũ attributorum ad vnũ, & hoc intẽdebat cũ d.& per illud refertur ad illa aut ad vnũ: quoniã relatio terminata est sicut dicimus esse duo tria quatuor quinq;. Omnia em̃ ista sunt multiplicatiua vnius multiplicatione terminata. D.dedit exẽplũ de nõ terminato, &.d. numerus; autẽ multiplex &c.id est, & intendit qđ' cũ aliquis dixerit: iste numerus est multiplex: hoc nõ dicetur in respectu alicuius numeri terminati nisi determinet multiplicationẽ. V.g. vt dicat quadruplũ aut sexcuplũ. D.d.& illud determinatũ ex simplicibus est ante duplũ, id est, qđ' numerus terminatus qui est dimidiũ est ante, duplũ in ordine numerorũ & vterq; est terminatus. D.d. multiplex autẽ superpartiẽs nõ est terminatũ & intẽdit nisi numereꝰ numerus multiplicis & numerus superpartiẽtis eis. D.d. totũ em̃ & dimidiũ &c.id est, proportio em̃ & dimidiũ &c.id est, proportio em̃ totius ad totũ, & dimidiũ est proportio termtnata, & similiter talis numerus ad talẽ numerũ. D.d. totũ autẽ & pars &c.id est, proportio em̃ totius ad partẽ; & illius partis ad magis diminutũ nõ est proportio terminata: sicut diximus istẽ numerus est multiplex ad vnũ sine determinatione. D.d. superius autẽ, id est, dicere; autẽ qđ' iste est superior isto & iste superior alio est proportio nõ terminata: quia isti excedũt se secũdũ numeros & nõ æquales, & illud est terminatũ ex eis quia succedit per numeros æquales: isti aũt possunt excedere se secũdũ numeros æquales & nõ æquales. D.d. omnia igitur ista relatiua &c.id est, omnia igitur ista relativa quæ numeri vnius sunt relatiua: aut quia sunt ipsius numeri: aut quia sunt in accidẽtibus numeri & accidentia numeri sunt minus, & plus & addẽs, & diminuens, & æquale, & inæquale, & similia. D.d.& dicitur etiã alio modo; &c.id est, & dicũtur etiã relatiua alio modo de æquali in quãtitate, & similiter in qualitate, & de eodẽ in substãtia. D.d. omnia em̃ ista &c. id est, & proprius est istis tribus generibus relatiuorũ quia proportio in eis est; eadẽ in vtroq; extremo. similiũ em̃ vtrũq; est simile alij, & similiter æqualia & hoc intẽdebat cũ d. quia cõuenit̃ in aliquo ecõtra in alijs speciebus relationis. D.d.& vnũ est principiũ numerorũ &c.id est, & vnũ secundũ qđ' est principiũ numerorũ & mẽsura eorũ concludit̃ etiã in relatiuis quæ sunt in numero. D.d. omnia igitur &c.id est, quia eorũ est quædã cuius ratio est terminata, & quædã cuius est opposita, & quædã cuius est

Expositio primi modi.

Expositio modo simili⁹ primo.

est; cõmunis in vnitate, & quædã in accidẽtibus numerorũ, & quædam est in substãtia numerorũ. D.d. actiua autem & passiua &c.id est, relatiua autẽ collocata in genere actionis & passionis sunt relatiua per potẽtias existẽtes in eis, & intẽdit qđ' nõ sunt sicut numerus. In numero em̃ nõ est actio neq; passio, & ideo. d. secũdum autẽ modũ numeri nõ habẽt actiones &c.id est, relatiua autẽ quæ sunt in numeris nõ habẽt actiones neq; passiones & accidẽtia existẽtia in rebus; mobilibus. D.d. & dicẽtur relatiua &c.id est, relatiuorũ quædã sunt quæ nõ; sunt relatiua nisi in terminatis tẽporibus: sicut res actiuæ & passiuæ quæ appropriãtur tẽporibus terminatis sicut qđ' agit in aliquo tẽpore & nõ agit in alio, & sicut agit qđ' ẽ in prẽterito & agit qđ' in; psenti. D.d.& sic pater &c.id est, quia pater & filius sunt de genere agẽtis & patiẽtis in quo nõ inuenitur actio & passio nisi in tẽpore terminato. Vir em̃ & mulier nõ generant in qualiber ætate: sed in tẽporibus vitæ determinatis. D.d. omnia igitur relatiua &c.id est, omnia igitur relatiua relata quæ sunt in numeris & potẽtijs sunt relatiua: quia igitur relatiua relata quæ sunt in relatione eodẽ ordine: nõ quia alterũ intrat in relationem per se & alterũ nõ in relatione per se: sed quoniã alterũ accidit ei scilicet illud qđ' est relatiuũ per se, & accidẽs alterius propter qđ' fuit relatiuũ. D.d. mensuratũ autẽ & intellectũ &c.id est, qđ' autẽ est de modo relatiuorũ sicut intellectũ & scitũ sensatũ dicit, esse relatiuũ quia illud qđ' est relatiuũ per suã substãtiã accidit ei scilicet quia intellectus est in sua substãtia: relatiuus tamẽ accidit ei qđ' fuit relatiuũ intellectũ: accidit intellecto qđ' fuit relatiuũ: nõ quia relatio est in substãtia intellecti sicut est in substãtia intellectus: sed quia relatio accidit ei: hoc igitur intẽdit cũ d. talia esse relatiua scilicet quia aliud relatiuũ per suã substãtiã prædicat de illis. Et q.d. quia relatio est duob⁹ modis scilicet aut relatio in substãtia, vtrius que relatiui: aut relatio in substãtia alterius tãtũ, & in altero, ppter istud.

Et cũ indurcit hos duos modos relatiõis: incepit declarare naturã scibilis modi, &.d. intellectꝰ em̃ significat &c.id est, & intellectꝰ nõ refertur ad intelligentẽ: sed ad intellectũ: quoniã si ita esset tũc intellectus cõstitueretur per intelligentẽ: sed videtur esse ecõuerso: ex quo cõsequeretur qđ' illud qđ' cõstituitur per aliquid cõstituat illud scilicet quia contingit ve causa cõstituerẽtur per causatũ, & sic idẽ esset in respectu eiusdẽ causa & causatũ insimul, & hoc intẽdebat cũ d. tunc idẽ dicetur bis, & sic idẽ erit causa & causatũ eiusdẽ. D.d.& similiter si visus &c.id est. V.g. quoniã si visus fuerit relatiuus ad visum vidẽs nõ est relatiꝰ ad visum. D.d.& si iste sermo &c.id est, & si sermo dicẽs qđ' visus nõ est relatiuus ad visum: sic visus erit relatiuus ad aliud aut ad colorẽ: aut ad aliquid simile. D.d. secũdũ autẽ hoc idẽ dicet bis scilicet si autẽ ponerimus visum esse secũdũ relationẽ ad visum: cõtinget idẽ esse duo opposita secũdũ causam & causatũ, id est, si posuerimus qđ' visus non est visus nisi per visum nõ per rẽ visam. D.d.& relatiuorũ quæ dicũtur per se &c.id est, & relatiuorũ quæ dicũtur per se quædã sunt huiusmodi & quædã existimãtur collocari in eis: quia; genus collocatur in eis. V.g. medicina quæ existimatur esse huius speciei relatiuorũ: quia suum genus est huius speciei scilicet scitia & existimat qꝰ illud cuius genus est relatiuũ: est etiã relatiuũ. Sed ista existimatio accidit secũdũ hoc qđ'

In numero nõ est actio neq; passio. Vide. 4. ph. 47.

Expositio tertij modi.

X

Relatio est duobus modis.

Modi simproprij.

scientia est modi relatiuorũ quæ referũtur ad inuicẽ propter hoc qđ eũ uenĩũt in eodẽ: sicut æquale & simile. A. Et qualia eñ sunt relatiua: quia cõueniunt in eodẽ, & quia existimatur qđ scientia est huiusmodi quia est idẽ in quo cõueniũt sciens & scitum: cõtinget vt medicus sit ex hoc medicinæ relatiuorũ. Et intẽdebat per hoc declarare causam propter quã accidit qđ aliquod genus sit relatiuũ & species suas non sit relatiua, & causa in hoc est qđ nõ est genus in rei veritate. Scientia eñ nõ est genus medicinæ in rei veritate nisi scientia diceretur secundũ relationẽ ad scitũ, & medicina ad medicũ. Tunc enim scientia esset genus medicinæ, & sciens genus medici. D.d. & relatiuorũ est qđ dicitur modo accidentali &c. id est, cp quãdo homini accidit vt sit duplũ ad aliquid accidit ei vt sit relatiuũ sicut accidit ei vt sit album. Homo enim secundum quod homo non est duplum neq; album.

Documentum.

CAPVT. XV.

PERFECTVM vero dicitur vnũ quidẽ cui⁹ nõ est extra aliquid accipere nullã particulã: vt tẽpus perfectũ vninscuiuscp hoc extra quod nõ accipere tẽpus aliquod cp sit huius tẽporis pars. Et quod secundũ virtutẽ, & quod eius cp bene nõ habẽs excedentiã ad genus: vt perfectus medicus: perfectus fistulator: quãdo secũdũ speciẽ, propriẽ virtutis in nullo deficiũt. Sic aũt trãsferẽtes & ad mala dicim⁹ calũniatorẽ perfectũ, & latronẽ perfectũ. Qñ & bonos dicimus ipsos: vt latronẽ bonũ, & calũniatorẽ bonũ, & virt⁹ quædã pfectio. Vnũquodq; eñ tũc perfectũ, & substãtia oĩs tũc pfecta: qñ secũdũ speciẽ ppriæ virtutis nulla defecerit pars ei⁹ quę scdm naturã magnitudinis. Amplius quib⁹ in est finis studiosus hæc dicunt pfecta scdm habere eñ finẽ pfecta. Quare qñ finis vltimorũ aliqd est, & ad praua trãsferẽtes dicim⁹ pfecte pditũ esse, & pfecte corruptũ esse: qa nihil deest corruptiõis & mali: sed in vltimo est. Quapropter & mors secũdũ metaphorã dicit finis: quia ambo vltima. Finis aũt & cuius causa sit vltimũ. Scdm dicta quidẽ sit pfecta totiẽs dicunt. Alia qdã qa scdm bñ in nullo deficiũt nec hyperbolẽ habẽt: nec aliqd extra accipit. Alia oĩno secũdũ cp oĩno nõ habẽt hyperbolẽ in vnoquoq; genere: nec aliqd est extra. Alia vero iã secũdũ ipsa: aut in faciẽdo aliquid tale: aut in habẽdo aut cõgerendo tali: aut in aliqualiter dici ad primo dicta perfecta.

Z. Vnũ quod, cp tũc pfectũ qñ secundã speciẽ, pprię virtutis nulla defecerit pars ei⁹ quę secũdũ naturã magnitudinis.

Perfectũ dicit vno modo illud cp impossibile est habere alĩ quã partẽ oĩno extra illud: sicut tps. Tẽpus eñ perfectũ cuilibet rei est illud cp impossibile est vt extra illud sit aliqd tps cp sit pars isti⁹ tpis. Et similiter cp habet studiositatẽ. Et cp dicitur modo bonitatis: quãdo nullã habet dignitatẽ super genus

sicut dicit medicus perfect⁹ & music⁹ pfect⁹: cũ nõ habuerint diminutionẽ in modo studiositatis, ppriæ. Et secundũ hũc modũ dicit in oĩb⁹ sedis secundũ trãsumptionẽ sermonis. Dicim⁹ eñ mẽdacẽ pfectũ: & latronẽ pfectũ: quia notam⁹ eos nõe bonitatis. Et etiã sicut dicim⁹ cp iste est bon⁹ latro: & bonus mendax. Vnũquodq; igit oĩm rerũ perfectarũ & oĩs substãtiæ dicunt pfecta qñ nõ diminuit in modo studiositatis suæ aliqua pars oĩno. Et etiã dicunt pfecta illa quæ habẽt pfectionẽ nobis: sunt enim perfecta per suam perfectionẽ. Perfectio igitur est finis aliquis per suã trãsumptionem à rebus malis. Et dicitur quod aliquis corrumpitur perfecta corruptione: & destruitur perfecta destructione: quando de corruptiõe nihil diminuitur sed est valde malũ: & ideo corruptio modo trãsumptionis dicitur perfectio: quia vtraque est finis. Perfectio igitur & illud propter quid sit aliquid sunt fines: & quæ dicunt perfecta per se secundũ hos modos dicunt quædã: qa nõ diminuit ab eis de bonitate: neq; in eis est magis etiã. & nihil inuenitur extra illa: & quædã modo vniuersali: ita cp nõ est in eis nobilitas in vnoquoq; generũ: & nihil est extra illa. Alĩ aũt modi secundũ hunc modũ: aut quia agũt aliquid tale: aut quia habẽt: aut quia æquabuntur: aut quia dicuntur alia proportione: quæ attribuitur ad illa: quæ dicuntur perfecta primo modo.

Id est perfectum dicitur multis modis quorum vnus est illa quorum nulla pars sua diminuitur sed est totum: totum enim est illud cuius nulla pars inuenitur extra: & quod nõ est totum est illud cuius aliqua pars est extra illud. Deinde dedit exemplum de rebus quæ dicuntur perfecte hoc modo: & dixit sicut tempus &c. id est sicut tempora permanentium naturalium quæ dicuntur mẽsuræ essentiæ vitæ, tempus enim vitæ perfectum in vnoquoq; ente est illud extra quod non inuenitur tẽpus quod sit pars illius temporis: & secundum hunc modum dicitur homo perfectus quando nullum membrum est extra illum, id est quando non habuerit aliquod membrum diminutum. & secundũ hunc modum dicitur corpus esse perfectũ: quia nulla dimensio inuenitur extra illud, scilicet dimensio quantitatis: & vniuersaliter dimensio illa est perfectio secundũ quãtitatẽ. D. induxit perfectionẽ etiã secundũ qualitatẽ: & dixit & similiter illud quod habet studiositatẽ &c. i. & dicitur etiã perfectum secundũ qualitatẽ quãdo nihil diminuit ab eo in modo studiositatis suæ: & qñ nihil inuenit dignũ eo in suo gẽre. Medic⁹ eñ pfectus est ille a quo nihil diminuitur ex eis quæ pertinẽt ad actionẽ medicinæ. & quo nullus medicus est pfectior. D.d. & secundũ hũc modũ dicimus in reb⁹ turpib⁹. i. & hoc modo sonat hoc nõmẽ perfectũ in reb⁹ prauis secundũ trãsumptionem: sicut dicimus: ille est mendax perfectus cum fueris in summo mendacij: & ille latro perfectus cum fueris in summo latrocinij.

Primus modus.

Prio ce. 4.

Secundus.

latrocinij. D.d. quia vocamus eos &c.i. & hoc nomen perfectio trā/
sumptum est ad istos: quia hoc nomē bonitas transfunditur ad eos: ergo
magis transumitur ad eos hoc nomen perfectio. Et cum induxit hæc
duo genera perfectionis: dixit: vnūquodq; igitur rerū perfectarum &c. a
omne igitur quod perfectū dicitur in substātia: dicitur perfectū quādo
nihil diminuitur in sua studiositate propria & in suis partibus naturali/
bus: perfectio enim substātiæ prouenit ex perfectiōe in magnitudine &
in qualitate. D. induxit alium modum perfectionis: &. d. & etiā dicā/
tur perfecta &c. i. & dicit omne perfectū habens finē studio sum. illa etiā
dicūtur perfecta quæ habēt finē perfectū. D.d. perfectio igitur est ali/
quis finis &c. i. & quia perfectio est finis: & finis est perfectus: ideo vult
trāsumptione in rebus quæ sunt valde praue: & sic dicit. iste destruitur
destructione perfecta quādo venerit ad finē destructionis. D.d. & ideo
dicitur corruptio &c. id est & hoc modo dicitur corruptio quæ est cō/
traria generationi perfecta transumptione: quia vtraq; est finis. D.d.
perfectio igitur est illud propter quod &c. id est perfectio igitur aliqui⁹
& illud propter quod aliquid fit vtrumq; est finis. & ideo dicitur de eis
hoc nomen perfectio. D.d. & quæ dicuntur perfecta per se &c. id est
illa igit quæ dicuntur perfecta per se sunt a quibus nihil diminuit in bo/
nitate: & quibus nihil est nobilius in illo genere: sed sunt in summo no
bilitatis per se. Et dixit hoc: ga ista sunt perfecta in qualitate & quā/
titate primo & essentialiter. Deinde dixit, & quædam modo vniuer/
sali &c. id est diffinitio eorum vniuersaliter est talis, perfecta sunt illa
quorum nihil inuenitur in eis per quod dicuntur imperfecta in eis aut
extrinsecum: & ita est dispositio primi principij, scilicet dei. Et forte
intelligit per quod dixit & quibus nihil est extra: & a quibus nihil di/
minuitur ex eis quæ sunt. Et potest intelligi per hoc quod dixit ita
q; in eis nō est nobilitas in vnoquoq; generum, id est quando de eis nō
diminuitur nobilitas ex eo quod inuenit in vnoquoq; generū. Dein
de dixit. alij enim modi &c. id est alij autem de quibus hoc nomē per/
fectio dicitur dicūtur perfecta: aut quæ agunt illa quæ sunt perfecta per
se: aut quia in eis est aliquid illorum perfectorum: aut quia assimilātur
in eis: aut quia attribuuntur eis aliquo modo attributionis.

Perfectio substātiæ p/uenit ex pfectiōe in magnitudie & i qualitate.

Secūdo phi. 23.

Dispositio primi prin/cipij est simpliciter perfecta. 1 dē. 3. de aīa. in. 5. c. in solone. 3. q. &. c. 14. &. 12. met. 37.

CAPVT. XVI.

A TErminus dicit quod est cuiusque vltimū: & cuius extra nihil est accipere primi: & cuius infra omnia primi: & quodcūque fuerit species magnitudinis aut habentis magnitudinē: & finis cuiusque. Tale vero ad qđ mot⁹ & actus & nō à quo: & quādoque ambo: & à quo: & in quod: & cuius causa: & substātia cuiuslibet: & qđ quid erat esse cuique. cognitiōis em̄ hic terminus: si aūt cognitiōis & rei quare pal̄: quia quotics principiū dicitur: totics & numerus: & adhuc amplius. Principiū em̄ terminus est quidā sed terminus nō oēs principiū. Dicit finis illud quod vltimū vniuscuiusque rerū: & illud à quo nihil extra inuenit vt sit primum: & quod est primū: & oēs partes eius sunt intra. Et illud quod est forma magnitudinis: aut habens magnitudinem: & etiam perfectio cuiuslibet rei: & sicut illud ad quod est mot⁹: & nō illud ex quo est motus & forte vtrūque: & illud ex quo: & illud ad quod: & illud etiā propter quid: & substātia vniuscuiusque rerū: & etiā quod significat essentiam cuiuslibet: hæc enim est finis cognitionis & quod est cognitiōis est rei etiam. Declaratum est igitur quod secundū numerū modorū principij dicitur etiā finis: & magis etiā. Principiū enim est aliquis finis: & hoc in vtroque non dicitur semper omnibus modis.

B 22 Primo ce. 18.

Id est finis aūt dicitur multis modis. dicit em̄ finis de vltimo magnitudinis. V. g. q superficies sunt vltima corporis: & lineæ sunt vltima superficierū: & puncta sunt finis linearū. D.d. & a quo nihil extra inuenitur. i. & dicitur primū de illo extra quod nihil est ita quod sit primū rei collatæ in eo: sicut dicimus quod orbis: & oēs partes eius sunt intra ipsum: & quod orbis stellatus est finis corporū quæ sunt intra: quoniā extra ipsum nihil est: & similiter cutis animalis cum partibus animalis.

C 2. de aīa. 37. &. 38. 4. ph. 14.

D.d. & quod forma &c. i. & dicit quod forma est finis et⁹ q est finis cōpositi ex subiecto & forma: sicut dixim⁹ q forma hois est finis suæ materiæ: & finis hois q cōponit ex māteria & forma. D.d. & cōplementum cuiuslibet rei &c. id est & finis etiā dicitur de illo ad quod cū venerit motus cessat motus generationis: non illud a quo incēpit motus. D.d. & forte vtrūq; &c. id est & forte hoc nomē finis dicitur de fine & principio motus. D.d. & etiā illud ,pter qđ⁹ &c. & dicuntur finis & causa propter quid: complementū em̄ est finis illius quæ est ante complementum: & dicitur finis etiam de quiditate substātia rei: & de sermone qui significat substantiam vniuscuiusque rei. Diffinitio enim est finis in cognitione: & est finis in esse: & hoc intendebat cū dixit: & quod est cognitionis est etiam rei. D.d. declaratum est igit &c. id est declaratū est igitur quod secundū numerū intentionū de quibus dicitur principiū dicitur etiā hoc nomē finis. Principiū em̄ est aliquis finis: & cū hoc dicitur modo vniuersaliori eo quod dicitur principiū. D.d. & hoc in vtroq; &c. & intēdit vt mihi videt q vtrūq; istorū nolm nō significat cōiter oēs intentiones de qb⁹ dicit: sed secundū mutationē.

Diffinitio finis in cognitione vi de oppositū pri. de aīa. t. c. 11. vbi dicit quod est principiū.

CAPVT. XVII.

SEcūdū qđ dicit multipliciter: vno qđē modo species & substātia cuiusq; rei: vt secūdū q bonū p se bonū. Alio vero in quo primū & aptū natū est fieri: vt color in superficie. Primo qđē ergo dictū secundū q species est. Secūdo aūt vt materia cuiusq; & subiectū vnicuiq; primū. Oīno vero ipm̄ secm̄ q pariter & causa existit. Nā secm̄ q venit aut cui⁹ eā venit dr̄i: & secm̄ q paralogizatū ē aut syllogizatū est: aut cui⁹ eā sollogismi sunt: aut paralogismi. Amplius aūt secūdū q quidē secundū positio-

D

nem dicitur: vt secundū qđ stet it: aut secundū qđ vadit: hæc nāq; omnia positionem significant & locum. Quare & secundū se multipliciter dici est necesse: vno quidem enim modo secundū se quod quid erat esse vnicuiq; vt Callias & qđ quid erat esse Calliam. Alio vero quæcunq; in eo quod quid est existunt: vt animal Callias secundū se nam in ratione inest animal: animal enim quoddam Callias. Amplius autem si in ipso ostensum est primo: aut in ipsius aliquo vt superficies secundū se alba: & viuens secundū se homo. Anima nāq; pars quædam est hominis in qua primo est ipsum viuere. Amplius cuius non aliqua alia causa est: hominis enim multæ sunt causæ animal bipes. Attamen secundum se homo homo est. Amplius quæcunq; in sunt soli & inquantum solum quia separatum secundum se.

Homo secū dū se est ho mo.

Quod est per se dicitur multis modis: vno modo dicitur forma & substantia cuiuslibet rei: sicut dicitur per se bonum illud quod est bonum. Et alio modo illud in quo est aliquid primo naturaliter vt color in superficie. Illud igitur quod primo dicitur per se est illud quod dicitur per formam. Et dicitur secūdo modo materia & subiectum cuiuslibet. Et vniuersaliter quod est per se: & causa: æqualia sunt in essentia. Dicitur enim ad quā essentiam facit hoc: & dicitur quare facit hoc: & hoc etiam dicitur ad quam essentiam non concludit veram conclusionem; & dicitur quæ est causa veræ conclusionis: aut non veræ. Et etiā dicitur per se illud quod est scitum per se: sicut stans: aut ambulans. Omnia enim ista significant locum: aut situm. Manifestū est igitur quod illud quod est per se dicitur multis modis primo enim dicitur per se illud quod significat quiditatem cuiuslibet rei: sicut dicitur quod chilus est per se. In sua diffinitione enim est viuus: & chilum est aliquod viuum. Et etiam alio modo est cum in aliquo apparuerit primo sicut superficies quæ est alba per se: & homo est viuus per se: quia anima est aliqua pars hominis: & in ea est vita prima. & etiam illud quæstio nō habet aliā causam. Causæ em̄ hoīs sunt multæ: & viuus & bipes. Sed causa ei⁹ p se sed m̄ qđ est homo est homo: & etiā quæ sunt eiusdē. s. humanitas. Est enim humanitas sicut genera per se.

23 Primus mo dus.

Ideſt qđ vnus modorū secundū quos dicitur aliquid esse per se est forma & substātia. Dicimus enim quod aliquid existit per se. V.g. dicimus enim quod aliquid est bonum per se cū fuerit bonum per suam formam & per suā substātiam. D.d. & alio modo &c. ideſt & dicitur alio modo qđ aliquid existit in aliquo per se cum fuerit in eo sine medio. V.g. cū diximus colorē existere in superficie per se: & in corpore nō per se. In superficie em̄ existit primo per se. & secundo in corpore. D.d. illud igitur qđ dicit per se &c. i. illud igit qđ dicit per se dicit duob⁹mo dis quorū vnus est. & primus illud qđ dicit per secūdā suā formā, & alius secūdū suā materiā, id est, primū subiectū formæ cuiuslibet rei, sicut dicimus qđ scānum est lignum per se, & idolum est per se q̄, & homo est viuus per se, & vniuersaliter omne compositum est per se per suam materiam & formam, & omne quod est in aliquo per se, aut est per se, aut per materiam eius, aut per formam, aut per vtrumq;. D.d. vt vniuersaliter illud quod est per se &c. id est, qđ causæ sunt per se, & quæ sunt in re per se sunt causæ, significāt igitur eandem naturam. V.g. quia dicit ad cuius essentiā fecit Policletus hoc sicut dicimus ad cuius causam fecit hoc. In vtroq; em̄ loco quærit causa, & iste modus visus est in arabico malus. D.d. aliud exēplū & dixit. & hoc etiā dicit &c. id est, & exemplū in vtendo essentia loco causæ, & causa loco essentię est cū quæritur quare iste syllogismus nō cōcludit verā cōclusionē, aut ad cuius essentiā cōcludit verā cōclusionē, hoc em̄ idem est cū hoc quod quæritur quia de causa iste syllogismus nō cōcludit veram conclusionem, aut concludit verā cōclusionem. D.d. & etiā dicuntur per se &c. i. & dicitur per se omne quod est in prædicamēto situs. V.g. ambulās & stans dicūtur em̄ habere situm per se in loco. D.d. manifestū est igitur qđ illud qđ per se est dicitur multis modis, vno em̄ modo dicit per se quod significat quiditatē cuiuslibet rei, sicut dicimus qđ Callias est per se viuus. & vniuersaliter illud quod est per se dicitur multis modis quorū vnus est illud quod primo diximus, & est acceptus in sua substantia. s. aut genus, aut differentia, aut diffinitio quæ sit ex ambobus, sicut dicimus qđ sermo est vnus per se, quia vnum accipitur in sua diffinitione, & demonstrat suam quiditatem. D.d. & etiam alio modo &c. id est, & dicitur per se etiam de prædicabilibus de subiecto propter naturā subiecti sine aliquo mediante sicut dicimus qđ superficies est alba per se, id est, primo & sine medio. Corpus em̄ non est album nisi per superficiē, & hoc est quod dixit & homo quia anima &c. est exemplum huius quod dixit, quoniam in aliquo apparuerit sicut hoc quod dixit. Et hoc quod dixit. Sicut superficies quæ est alba est exemplum huius quod dixit aut est in aliquo &c. id est, qđ res habent causas quæ dicuntur existere in illis rebus per se, licet attribuantur eis propter alias causas, sicut dicimus qđ homo est viuus per se, quia est viuus propter animā, & est animatum per se nō propter alium. Et similiter omne quod existit in aliquo per se, aut existit in eo tanq̄ accidēs, aut tanq̄ substātia. & vtrūq; horū, aut per medium, aut sine medio, substātia cum medio aut per medium est homo viuus, & accidēs per medium, vt corpus coloratum, & substantia sine medio rationale. & accidēs sine medio superficies colorata. D.d. & etiam illud quod non habet altam causam &c. i. & etiā dicitur aliquid existere per se illud quod nō habet causam ꝓpter quā existat nisi per se si aliquid est tale. Homo enim & similia non existūt nisi per suas causas quia habēt multas causas. Deinde. d. sed causa eius per se &c. i. & quia is existat homo per plures causas, tñ causa ei⁹ qua existit per se est humanitas. Deinde. d. & etiam quæ sunt &c. & vltra oē qđ existit in aliquo secūdū qđ est, & illud in q̄ existit sunt vnū essential

Secundus Idem. 4. phy. 24. Dñia primi a secundo.

Ois cā p se, vltra oē cōpositū p se est per suā materiā & per suā formā. Primo cæ. 91. & 100.

Situs per se quia quæ in situ p se fūt.

Distinctio modorum per se.

Septimo me. 21. et. 45

De prædicabilib⁹ in hac rentibus.

Oē qđ existit in aliq̄ p se aut existit in eo tāquā substantia aut tāquam accidens, & vtrūq; istorū aut inest cum medio aut sine medio.

a De illo qđ non habet causam,

essentialiter non accidẽtaliter, sicut color in superficie. Dicit ens existere per se sicut dicimus q superficies est colorata. Dicere aũt q homo est coloratus non dicitur ita q sit ei per se. CAPVT XVIII.

B Dispositio dicitur habentis partes ordo, aut secundũ locum, aut secundum speciem, aut secundum potẽtiam. Positionem enim oportet quãdam esse, sicut & ipsum hoc nomen dispositio ostendit.

Situs aũt dicitur in habẽte partes secũdũ ordinẽ partiũ, aut secũdũ locũ, aut secũdũ potẽtiã, aut secũdũ formam. Debet eñ habere situm aliquem sicut sonat hoc nomen situatum.

Quõ situs 24 vt est prædicamẽtũ distinguitur a situ vt ẽ differẽtia quãdã.

Dixit. situs inuenitur in omni habẽte partes, aut per ordinẽ partium in loco, & iste est situs qui est prædicamentum. Aut per ordinationẽ partium rei adinuicẽ, & iste situs est vna differẽtiarũ quãdã secũdũ q dicũ est in prædicamẽtis q quantũ aliud habet positionẽ aliud nõ habet positionem, & q partes rei distinguuntur abinuicẽ. Aut secũdũ formam & hoc est in rebus compositis. Aut ex partib⁹ diuersis secũdã formã, aut in magnitudine sicut in magnitudine partiũ lineæ & corporis, & vbi corporũ consimiliũ partiũ, & iste partes nõ sunt distinctæ in hac dispositione nisi potẽtia, actu aũtẽ nõ. Et ideo dixit, aut secũdũ potẽtiã, aut secũdã formã, & hoc intendebat dum dixit q situs dicitur in habẽte partes secũdũ ordinẽ partiũ, aut in loco, aut adinuicẽ, & hoc est quando distinguuntur partes, aut potẽtia, aut secundum formam.

CAPVT XIX.

F Habitvs vero vno modo dicitur quidem tanquam actio quædam habentis & habiti, vt quidã actus aut motus. Nam quando hoc quidem facit illud vero fit est factio intermedia, sic & habentis vestem, & habitæ vestis est intermedius habitus. Hunc quidem igitur manifestum quod nõ contingit habere habitum. In infinitum enim vadet si habiti fuerit habere habitum. Alio vero modo habitus dispositio dicitur secundum quam bene vel male disponitur dispositum &, aut secũdũ se, aut ad aliud, vt sanitas habitus quidam, dispositio nanque talis. Amplius habitus quidam dicitur si est pars dispositionis talis, quapropter & partium virtus habitus quidam est. Dispositio dicitur vno modo quasi aliqua dictio ei⁹ cuius est, sicut aliqua ars aut motus. Cum enim aliquid agit & aliud patitur, passio inter ea, & similiter inter vestiens & vestitum est dispositio. Manifestum est enim quod impossibile est quod ista dispositio sit alterius. Et dicitur dispositio alio modo secundum positionẽ. & est secũdum quam positio rei, aut est bona, aut est mala, aut per se, aut in respectu alicuius vt sanitas. est enim aliqua dispo

sitio quia talis secundum vnam dispositionem. & dicitur etiã dispositio cum fuerit pars alicuius quod dicitur secundum positionẽ tali modo. & ideo bonitas partiũ est aliqua dispositio.

Dispositio dicitur multis modis, dicitur enim de actione agentis alicuius in aliquo patiente sicut aliqua ars aut aliquis motus. Verbi gratia quod cum aliquid egerit in aliquid aliquam actionem, & illud aliquid patiatur ab eo illud quod fit inter ea dispositio dicitur, sed in respectu agentis dicitur actio, & in respectu passionis dicitur passio. Deinde dedit exemplum & dixit. & similiter inter vestiens &c. id est, & dicitur hoc etiam in dispositione quæ fit inter vestiens & vestitum quæ dicitur vestio. Deinde dicit & dicitur dispositio alio modo &c. id est, & dicitur dispositio alio modo de illo quod fit ex compositione, & est dispositio ex qua compositio rei est, aut bona, aut mala sicut sanitas quæ est dispositio istarum dispositionum. Est enim dispositio facta ex compositione membrorum & humorum. Deinde dicit, aut per se &c. id est, & dixit hoc quia dispositiones quæ sunt ex compositione partium rei sunt bonæ aut malæ in se, aut respectu alterius dispositionis, vt sanitas Sor, in respectu sanitatis Platonis. Et vocauit compositionem positionem, quia compositio est in positione partium adinuicem. a Deinde dicit & dicitur etiam dispositio &c. id est, & dicitur dispositio de dispositione qua positio totius aut partis est bona aut mala. & ideo bonitas partium in compositeo est aliqua dispositio. & intendit quod dispositio bona aut mala, aut erit ex positione omnium partium adinuicem aut in vna parte respectu totius.

25 Primus modus. j. gene. 35. Secundus. Sanitas est dispõ facta ex cõpõne mẽbrorum & humorũ. Idem. 7. phy. 17. Compositio est impositione partiũ adinuicẽ Vide oppositũ. j. de ge. t. c. 85. a Tertius.

CAPVT XX.

Passio vno quidem modo dicitur qualitas secundũ quam alterari contingit, vt album & nigrum, dulce & amarum, & grauitas & leuitas, & quæcunq, alia talia. Alio vero modo horum actiões & alterationes iam. Amplius horum magis nociuæ alterationes & motus, & maxime tristes nociuæ. Amplius magnitudines calamitatum & tristium passiones dicuntur. Passio dicitur vno modo qualitas qua possibile est transmutari albũ & nigrum, & dulce & amarum, & graue & leue. & alia &c. Et alio modo transmutationes & actiones istorum. Et etiam dicitur magis specierum nocentes transmutationes & motus. Et maxime nocui, & maxime contristantes. Occasiones autem maxime delectabilia & contristabilia dicuntur passiones.

Passio dicitur vno modo de potentia qua aliquid transmutatur de contrario in contrarium, vt de albedine in nigredinem, & de amaritudine in dulcedinem. Potentia enim qua aliqua transmutantur adinuicem dicitur potentia passiua, & ista est materia passibilis, sicut cum aliquid transmutatur ad nigredinem de albedine, & de

28 Primus modus. 9. met.

16. Secūdus modus. Tertius.

dulcedine in amaritudinem. & de grauitate in leuitatem. D.d. & alio modo &c. id est, & etiam dicuntur passiua ipsa accidentia quæ recipiūt prima materia, scilicet caliditas & frigiditas. D.d. & etiam dicit magis & &c. id est, & magis dicit hoc nomen passio in istis modis in eis quæ sunt nocitiua & contristantia animalium, aut delectabilia, scilicet tangibilis, & ideo dixit, occasiones enim maxime &c. id est, & ideo dicitur illud quod accidit ex occasionibus maximis contristabilibus, & illud quod accidit delectabilibus maximis in maiori parte passionis.

CAPVT XXI.

PRiuatio dicitur vno quidem modo si non habet aliquid natorum haberi, & si non sit id natum sic habere vt oculis priuari dicitur planta. Alio vero si aptum habere aut ipsum aut genus & nō habet vt aliter hoc cæcus visu priuari dicitur & talpa. hoc quidē secundum genus, illud vero secundum se. Amplius si aptū natum, & quando aptum natum habere, & non habet. Cæcitas enim priuatio quædam est, sed cæcus non est secundum omnem ætatem, sed in quo natum est habere, si non habet. similiter autem & in quo & secundum quod, & ad quod, & vt si non habet aptum natum. Amplius cuiusque per vim ablatio priuatio dicitur, & quotiens ab eo quod à priuatiua partis cula negationes dicuntur totiens & priuationes dicuntur. Nā inequale non habere æqualitatem aptum natum dicitur. Inuisibile vero & eo quod non habeant omnino colorem, et quod turpiter, & sine pede, & eo quod non habeat omnino pedes & eo quod turpes. Amplius & eo quod parum habeat vt non igneum, hoc autem est praue aliquo modo habere.

Amplius quod nō facile aut nō bene, vt insecabile non solū quia non secatur, sed quia nō facile, aut quia non bene. Amplius omnino non habere. Cæcus enim non dicitur monocu lus, sed qui in ambobus non habet visum. Propter quod non omnis homo bonus, aut malus, aut iustus, aut iniustus, sed & medium. Priuatio dicitur vno modo cum aliquid non habuerit illud in cuius natura est esse in aliquo, licet ipsum non habeat illam naturam. Verbi gratia, quoniam dicitur plantæ carent sensu, & alio modo cum non habuerit illud quod debet habere per suā naturā: vt homo cęcus. Modus enim carendi visu in homine alius est à modo carendi visu in talpa, hæc enim est priuatio secūdū genus, hoc autem per se. Et etiā cum fuerit in sua natura, & in tēpore in quo debet habere, aut nō habere. Cęcitas eñ est aliqua priuatio, cęc⁹ enim non est in omni

in tempore in quo debet habere visum: & similiter si fuerit p̄ se aut refertur ad aliquid. Et etiam abstractio quæ fit violēte in vnaquaq; rerū dicitur priuatio. Secūdū igitur numerū modorū qui fuerit per negationē erit numerus modorū priuationis etiam. Dicitur enim nō æquale illud in cuius natura nō est. & dicit nō visibile qđ nō habet colorē oīno. & dicit nō habēs pedē qa nō habet pedē oīno: & qa est claudū: & etiā qa parū ambulat. Sicut dicit nō habere potētiā illud qđ est debile & etiā illud cp nō facile: aut illud cp nō est aptabile: vt nō abscindile. Nō eñ dicitur illud quod oīno non abscinditur: sed illud quod non facile abscinditur: aut illud quod non bene abscinditur: & etiā illud non habet omnino. Non enim dicitur cæcus qui habet vnum oculum: sed illud quod non habet visum in vtroque oculo. Et ideo non omne bonum aut malum: aut iustum aut iniustum: sed inter hæc.

17 Carere aliq̄ apto habere est duobus medijs.

IDest priuatio dicitur multis modis. dicitur enim quādo aliquid caruerit aliquo in cuius natura est vt sit in alio non in illo nec̄ in suo genere: sicut dicitur quod plantæ carent aliquo quod animalia habent naturam habendi scilicet sensu. Deinde dicit. & alio modo &c. id est & videt aliquid carere hoc quando caret aliquo quod innatum est inueniri in sua specie: sicut cęcitas in homine: & hoc est illud quod innatum est inueniri in aliquo per se: aut quod innatum est inueniri in suo genere: sicut cęcitas talpæ. Et enim priuatio alicuius quod innatum est inueniri in animali quod est genus talpæ. Et quia aliquid caret illo quod naturaliter debet habere est duobus modis scilicet aut in tēpore in quo natū est habere: aut in tpe in quo nō natū est habere: incæpit distinguere hoc. &c. d. & etiam cum hoc fuerit &c. i. & aliquid carere in illo quod naturaliter debet habere: aut est in tempore in quo debet: aut in tempore in quo non debet. Verbi gratia, quia cęcitas est priuatio visus in illo quod naturaliter habet visum: sed non dicitur cęcum nisi in tempore in quo debet habere visum. Verbi gratia, quod catulus non dicitur cęcus quando nascitur: licet non videat: tunc catulus autem carens visu post hoc tempus dicetur cęcus. Deinde d. & similiter &c. id est & hoc contingit in eo quod caret aliquo quod innatum est inueniri in specie eius aut in genere eius quod non habet naturam vt inueniatur in illo secundum quod illud quod innatum est inueniri in genere alicuius: aut est innatum inueniri in aliquo tēpore: aut in quolibet tempore. Verbi gratia, quod talpa caret illo quod innatum est inueniri in canibus in aliquo tempore. & in homine in qualibet ætate. Deinde d. & etiam abstractio &c. id est & etiam dicitur priuatio eorum quod caret aliquo nō tātū naturaliter sed violenter. V. g. quando lapis violenter non mouetur ad inferius. D.d. & secundū numerum modorū &c. i. & numerus modorū priuationis inuenitur secūdū numerū modorū imitatio nō quæ significantur per nomina priuatiua infinita. D.d dicit eñ nō ꝛ̄gle &c. i. & dicit eñ nō tale illud cp caret aliquo qđ

nō habet naturaliter. V.g. dicere ꝙ color est nō æqualis qa nō habet naturā habēdi æquale aut priuationē æqualis aut dicere nō visibile in eo qđ nō habet colorē. Quod enim caret colore nō est natū videri: quēadmodū qđ caret quātitate non est natū esse æquale aut inæquale. D.d. & dicitur non habens pedem &c.i. & priuatio eius qđ debet naturaliter haberi inuenitur tribus modis: aut priuatio pura: sicut in eo qđ non habet pedē oīno: & alius sicut in eo qui habet pedem tortuosum ita qđ male ambulat tertius sicut dicitur in eo qđ habet pedem debilem. D.d. & etiā illud qđ nō est facile &c.i. sicut scimus nō abscindibile, non enim dicitur illud ꝙ nō est impossibile abscindi tantū: sed etiā illud ꝙ difficile abscinditur: aut illud qđ male abscinditur. D.d. & etiā illud ꝙ nō habet omnino &c.i. & etiam priuatio nō dicitur nisi de illo quod caret aliquo sēm totū nō secūdum partē. nō enim dicitur cecus ille qui habet vnū oculum. D.d. & ideo nō dicitur &c.i. & ideo priuatio & habitus nō diuidunt verū & falsum in omnibus rebus: falsant enī in simul in medijs. V.g. quoniam nō omnis homo est aut malus aut bonus, homo

2. de anima 66. H Priuatio formæ aptę haberi ē tribus modis. Idem. 2. de anima. 103. 120. & 5. phy. 34.

Priuatio & habitus nō diuidūt verū & falsum in omnibus rebus. 2 Idē. 10. me. cō. 16.

a enim nō ciuilis neq; dicitur bonus neq; malus: & similiter iustus aut iniustus. Et quasi intēdebat declarare causam in hoc qđ priuatio

I b Priuatio & habit⁹ diuidūt verū & falsum in subiecto ꝓprio. Vide 3. phy. 24. Et 4. phy. 209. Et primo. c. 129. Et. 10. me. 12. 16.

b & habitus diuidūt verū & falsum in subiecto proprio. V.g. quod iustitia & iniustitia diuidant verum vel falsum in homine ciuili.

CAPVT. XXII.

HAbere multipliciter dicitur: vno quidē modo ducere secūdum suā naturā: aut secundū suum impetū: propter quod febris dicitur habere hominem & tyranni ciuitates: & vestimētū induti. Alio in quo vtiq; aliquid extiterit: vt in susceptibili: vt ęs habet speciem statuæ: & infirmitatem corpus. Alio vt continens contentū: nā in quo est contentum haberi ab hoc dicitur: vt lagenā habere humidum dicimus: & ciuitatem homines: & nauem nautas. Sic autem & totū habet partes. Amplius & prohibens secūdum suum impetum aliquid moueri aut operari habere dicit hoc ipsum: vt columnæ ponderosa suppositā: vt poētæ faciunt. Athlantem cælum habere tanquā casurum super terrā: quemadmodum physiologorum quidam dicunt. Hoc autem modo continens dicitur quæ continet habere quasi separata vtiq; secūdum impetū singula. Et in aliquo autem esse simili modo dicitur vt consequenter ipsi habere.

Habitus dicitur multis modis. vno modo dicitur qđ potest acquirere aliquid secūdū suā naturā: aut secundū suū studiū: & ideo dicit ꝙ habet homo castrū: & victores habēt ciuitates: & vestimentes habent vestimentum. Et alio modo cum aliquid fuerit in aliquo simili recipienti: vt cuprum quod habet formā i loli: & corpus quod habet infirmitatem. Et alio modo sicut contiz

continens cū cōtento: cōtinēs enim dicitur habere aliquid contentū: sicut cyphus qui dicitur habere aliquid humidum: & ciuitas habere homines: & nauis habere nautas: & secundū hūc modū dicitur totū habere partes. Et etiam dicitur habere illud quod prohibet aliquid moueri aut agere aliquid: sicut dicimus ꝙ domus habet res graues positas super se: & sicut verificatores dicunt qđ cælum habet Athlantē astantem qui si non esset cælum caderet super terram: sicut dicunt quidam loquentes in naturalibus. Et secundum hunc modum dicitur etiam continens cum rebus quas continet quod habet illas: quas vnaquæq; earum esset separata ab alia. Et species quæ dicuntur in aliquo etiam sunt similes speciebus habitus.

I Dest habitus dicitur omne habēs porētiam acquirendi aliquid. dicitur enī ꝙ habet illud: sicut dicitur ꝙ Sor. habet potentiā vel pecuniā & habet castrum: & victores habēt ciuitates quas ille regit possessionē. D.d. & alio modo &c.i. & dicitur habitus de attributione formæ ad habēs formā. s. recipiens illam sicut dicimus ꝙ cuprum habet formam idoli: & ferrum formā gladij: & corpus formam sanitatis. D.d. & alio modo sicut contentum continēs &c.i. & iste sermo ita cecidit in libro: sed exemplum non conuenit exēplificato: dicere enim ꝙ contentū habet cōtinens est sicut alal habere cutem: & arborem habere cortices: & hoc est prædicamētū habitus. Cyphum aūt habere aquam & ciuitatem habere homines est econuerso. & quia continens habet contentum: & secundum hunc modū dicitur ꝙ locus habet locatum: & hoc est in prædicamento vbi. & vbi respectus in hoc prædicamento est conuersus illi qui est in prædicamēto habitus. Et forte fecit hoc: quia isti duo modi sunt propinqui & quasi eiusdem generis. Est enim respectus comparationis inter continēs & cōtentum. di igitur fuerit cōparatio continentis ad cōtentū erit prędicamētū habitus: sed econuerso de vbi. Per primū igitur sermonem intē debat primū respectum: & per exemplum alium respectum: & dicitur ꝙ multotiens vtitur hoc Aristo. Deinde dicit. & etiam dicitur habere &c.i. & dicit habere oē ꝙ habet deferēs: delatū ēm dicit habere deferēs ꝙ prohibet delatū a casu aut a motu: sicut dicit ꝙ domus habet tectū: & sicut dicit ꝙ verificatores dixerūt antiquitus cælū habere angelum qui defert cælum. D.d. & secundū hunc modū &c.i. ꝙ respectus inter ea inuenitur ex hoc quod cōtinens impedit contentum vt agat illud quod naturaliter debet agere: sicut cyphus ne fluat: nisi igitur contento esset nāturaliter debet agere: sicut cyphus ne fluat: nisi igitur contento esset tunc separaretur vnū ab altero D.d. & species quæ &c.i. ꝙ numerus: respectuum qui demonstratur per habere sunt secundū numerum respectuum qui demonstratur per hanc dictionem in, sed hic hæc præpositio in dignius dicitur de respectu contenti ad continens: & recepti ad recipiens & hoc verbum habere dignius dicitur de respectu cōtinentis ad contentum & possidentis ad possessum.

Vide. 4. phy. tex. cō. 23.

CAPVT. XXIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

L EX aliquo esse dicitur vno quidē modo ex quo est vt materia: & hoc dicit aut secūdū primū gen⁹:aut secūdū vltimā speciē:puta sicut quædā vt oīa liquabilia ex aqua:est autē veluti ex ære statua. Alio verō ex primo mouente principio: vt ex quo pugna ex conuicio: hoc enim principiū pugnæ. Alio ex compositō ex materia & forma:vt ex toto partes:& ex Iliade versus:& ex domo lapides. Finis enim est forma. Perfectū verō habens finem. hoc aūt vt ex parte speciei species:vt homo ex bipede:& syllaba ex elemento.aliter enim hoc:& statua ex ære:nam ex sensibili materia est composita substantia: sed & species ex speciei materia. Hæc qdē igit sic dicuntur. Alia verō si secundū partē aliquam horum aliquis extiterit modorum:vt ex patre & matre puer & ex terra plātæ:quia ex aliqua parte ipsorum. Alio verō post quod tēpore:vt ex die nox:& ex serenitate hyems:qa hoc post hoc. Horum autē hæc quidē quia habent transmutationē adinuicē ita dicunt: vt & quæ nūc sunt dicta. Hæc autē eo quod secundū tēpus:& cōsequenter solū:vt ex æquinoctio fiebat nauigatio quia post æquinoctiū fiebat: & ex dionysijs tragelia qa post dionysia. Ex aliquo dicitur vno modo sicut dicitur aliquid esse ex materia:& hoc dicitur duob⁹ modis:aut secūdum primū genus:aut secundū vltimā formam. V.g.qm̄ forte dicit qp omnia liquabilia sunt ex aqua:& forte dicitur sicut idolum est ex cupro. Hoc enim est initium cōtrarietatis: & alio modo illud quod est compositum ex materia & forma: vt partes ex toto:aut metrum carminis sicut metrum versuum qui dicuntur Iliades:& sicut lapides ex domo. Forma enim est complementum: & complementum est illud quod habet complementum.& quædā dicitur sicut forma ex parte:& sicut homo est ex bipede. Et etiā alio modo sicut idolū ex cupro: qa est ex materia sensibili:aut substātia sensibili. & etiā sicut forma quæ est elemētū formæ. Quædā igit istorū dicunt his modis & quædā qñ:quædā partes istorū fuerint alicui istarū specierū vt filij ex patre & matre: & terra:& ex plātis.sunt em̄ ex quibusdā partib⁹. Et alio modo quæ sunt post in tempore: vt nox ex die:& pluuia ex sereno. sunt enim post illa. Et quædā istorum dicuntur hoc modo illa quæ habent potentiā transmutari adinuicem sicut isto modo dicta: & quædam quæ sequunt se adinuicem in tempore tantum:sicut dicimus quod ex meridie

die fit occasus solis,id est,post meridiem,& dicimus quod ex mortibus dionysijs fit dionysia.

CVM autē numerauit secundū quot modos dicitur habere & inquit modo numerare secūdū quot modos dicitur,ex. Et.d.ex aliquo dicit &c.id est,aliquid esse ex aliquo dicit multis modis. Dicit enim sicut dicitur aliquid esse ex sua materia & ista est significatio famosior ex significatiōibus,ex. D.d.& hoc dicitur duob⁹ modis,id est,ex materia ex quo dicit aliquid esse forte est pria materia quæ est tāquā genus altissimū,& forte est ppinqua materia quæ est vltimā formā habens in generatione scilicet quæ recipit vltimā formā. D.d. exēplū vtriusqp &.d.sicut forte dicitur &c.id est, materia remota est ut aqua in liquabilibus rebus vt plumbo:cupro:ferro. Ista em̄ dicūtur esse ex aqua. Materia aūt ppinqua est:vt idolū ex cupro. Cuprū enim est illud in quo existebat nō esse cōtrariū formæ idoli, & hoc intendebat cū.d.hoc em̄ est initiū cōtrarietatis &c.id est, hoc em̄ est primū subiectū recipiens formā idoli & suā priuationē successiue. D.d. & alio modo &c.id est, & dicitur ex alio modo sicut dicimus qd' partes sunt ex toto,& vniuersaliter sicut dicimus qd' manus est ex homine, & tale carmē ex tali metro,& ista sunt partes secūdū quātitatem:iste em̄ partes sunt equales toti in hoc qd' vtrūqz cōponit ex materia scilicet partes & totū sicut dicimus lapides ex domo. D.d.forma em̄ est cōplemētū &c. id est,& dicitur qd' lapides sunt ex domo:quia forma domus est cōplementum domus, & domus est cōpleta per complementum quod habet, & partes domus sunt ex domo,id est,qd' partes domus fiunt ex domo per dissolutionē,& domus ex suis partibus per cōpositionē denudādo a se suas formas & formas & recipiēdo formā domus. D.d.& quodā dicitur sicut forma ex parte,id est,& quoddā dicit econuerso scilicet totū ex parte sicut homo ex bipede. D.d.& etiā alio modo &c.id est, qd' iste modus est gñatio formæ ex materia.s.qp hæc prepō,ex.dicit tribus modis:aut cōpositū ex materia& forma:aut partes ex toto:aut totū ex partib⁹:& secūdū hūc modū videt quasi reiterare primā intentionem.

Et forte intēdit qd' aliquid esse ex aliquo dicit sic qd' natura generationis est natura alti⁹ ex quo generat:sicut dicim⁹ qp idolū est ex cupro,idest qd' natura idoli est natura cupri. D.d.quidā igit istorū &c.i.qp quædā eorū quæ dicūtur esse ex aliquo dicūtur duob⁹ modis.quorū vn⁹ est vt aliquid fiat ex toto alicui⁹:sicut dicim⁹ animal sanguineū esse ex carne. Tota em̄ caro cōcludit in sīali sanguineo. Filiū aūt esse ex patre & matre dicim⁹ qa est pars eorū,& similiter est terra ex plātis,& intēdit per plātas nutrimētū. D.d.& alio mō &c.i.& ista ꝓpositio,ex.vtit trāsit pfine i loco hui⁹ prepōnis postea dicit nox ē ex die:nō ita qp dies fit nox terra nostis aut ps:sed qa nox ē post die. D.d.& qdā istorū dīr hoc mō &c.i.& oēs īcētiones q̄ significant p hāc ꝓpōnē ex, cōcludunt duob⁹ modis:quorū vn⁹ ē t qbusliber duob⁹:quorū alterū trāsmutat alterū. Trāsmutatū em̄ dr ee ex eo de quo trāsmutat. Materia igit trāsmutat ad cōpositū & ad formā,& cōpositū ēt trāsmutat ad materiā,& totū trāsmutat ad ptes ap⁹ suā corruptionē & gñationē priū,& ptes trāsmutant ad totū ap⁹ gñationē tot⁹. Tpe aūt dr successiue res aūt q̄ sequunt se adinuicē

dicuntur

29 Famosior ex significatiōibus. ex. est qñ aliqd dicit esse ex aliquo ꝓ trāsit ex materia. Primo phy. 78.80. Secundus modus. Idē supra.t. cō.3. Et.2.ph.31.

Tertius modus.

Quartus modus.

dicũtur esse ex se adinuicẽ. Sed illa prepositio. ex. significat in hoc loco idem q̃ signĩcat post. D.d. & dicimus q̃ ex motibus &c. id est, q̃ post motus alicuius fuit quidã aut mouebatur, & secundũ hunc modũ dicimus quod motũ est ex eo ex quo est & ad quod est.

Vide quinto phy. 25.

CAPVT. XXIIII.

MAR S dicitur quidẽ vno modo in quã diuiditur vtiq; quãtũ quocũq;. Semper em̃ ablatũ ã quãto vt quãtũ est pars illius dicitur: vt trium duo pars quodã modo dicũtur. Alio vero modo quæ talia mẽsurãt solũ propter quod duo triũ sunt quidem vt dicitur pars: sunt autẽ vt nõ. Amplius in quę diuiditur vti que species sine quãtitate, & hæ partes huiꝰ dicũtur: quare species generis dicũtur esse partes. Amplius in quæ diuiditur aliquid: aut ex quibus cõponitur totũ: aut species: aut habẽs speciẽ: vt spheræ æreæ aut cubi ærei & ęs pars hæc autẽ est materia in qua species, & angulus pars. Amplius qui sũt in ratione vnũquodq; ostendẽte, & ea partes sunt totius propter q̃ & genus speciei pars dicitur, aliter autẽ species generis pars.

Pars dicitur vno modo in quo possibile est quãtitatẽ diuidi quoquo modo. Quod autẽ diminuitur ex quãtitate secũdũ q̃ est quãtitas semper dicitur pars illius ex quo diminuitur sicut dicitur q̃ duo sunt pars triũ quoquomodo. Et alio modo dicitur illud q̃ numerat ista tantũ, & ideo forte dicit̃ q̃ duo sunt pars triũ, & forte nõ. Et etiã illud in quo possibile est formã diuidi absq; quãtitate dicũtur etiã partes, & ideo dixerũt quod formæ sunt partes generis & sunt illa in quæ diuidit̃ aliquid ex quibus cõponit̃ totũ aut forma: aut habẽs formã: sicut spheram cupri. Cuprũ em̃ est pars illius, & hæc est materia in qua forma est. Et angulus etiã est pars. Et etiã illa quæ sunt in diffinitione quæ significãt vnãquãq; rerũ. Sunt etiã partes totius, & ideo dicitur quod genus est pars formæ.

30 Idem supra 18. & 3. phy sico. 15.

IDem est dixit Aristo. q̃ pars dicitur multis modis. Vno modo illud in q̃ diuiditur quãtitas secundũ q̃ est quãtitas aliquo modo divisionis, illud em̃ q̃ cũ diuidit̃ a quãtitate diminuit quãtitas secũdũ q̃ est quãtitas, dicitur pars illius. Et. d. quoquomodo: præterquãdo se a parte mẽsurãte. Dicitur em̃ q̃ duo sunt pars triũ, & tria pars quatuor, & nullũ istorũ mẽsurat totũ. D.d. & alio modo illud q̃ numerat &c. id est, & dicitur pars alio modo illud istorũ q̃ numerat aut mẽsurat illud cuius est pars, & ideo forte dicitur q̃ duo sunt pars triũ & forte nõ cũ nõ numeret tria. Pars igit̃ quãtitatũ alia est mẽsurãs alia nõ & geometræ vtũtur hoc nomine pars de parte mẽsurãte. D. induxit tertiũ modũ & dixit, & etiã illud in q̃ possibile est formã diuidi &c.

Secundus Pars quãtitatiua duplex est. Tertius.

&c. id est, dicit̃ pars etiã illud in q̃ diuiditur forma secũdũ q̃ est forma, & ista diuisio est secũdũ qualitatẽ nõ secũdũ quãtitatẽ, & est forma rũ cõpositarũ quæ diuidũtur in formas vt formarũ quæ sunt genera quę diuidũtur in formas. quæ etiã sunt differẽtiæ istorũ generum. D.d. & etiã illa in quæ diuiditur aliquid, id est, & dicũtur partes ille in quo diuidũtur cõposita ex materia & forma scilicet materia & forma. Dicitur em̃ q̃ spheram cupri diuidit̃ in cuprũ & in spheritatẽ, & hoc ẽ aliud a primo. In prima em̃ diuisi forma in formã vt species in genus: hic autẽ aliquid diuidit̃ in formã & materiã. D.d. hæc est materia in qua est forma, id est, q̃ diuisio alicuius in materiã & formã est alio modo a diuisione speciei in formã cõmunẽ & propriã. D.d. angulus etiã est pars.

Quartus

Potest autẽ intelligi sic & angulus etiam est pars figuræ duobus his modis: quãtitate scilicet & qualitate. Vel sic: etiã angulus diuidit̃ in angulos. Diuisio em̃ anguli in angulos est secũdũ quãtitatẽ & qualitatẽ & ideo dubitauerũt quidã in quo genere magnitudinis cõtinetur anguli: adeo q̃ quidã eorũ fecerũt illũ quartũ genus, & dixerũt genera magnitudinã esse quatuor: corpus: superficies: linea, & solidũ. D. induxit quintũ modũ partiendi, &. d. & etiã qui sunt in diffinitione &c. id est, & etiã illa ex quibus cõponũtur diffinitiones significãtes quidditatẽ cuiuslibet rei dicũtur etiã partes diffiniti & diffinitionis, & ideo genus dicitur pars formæ, & ideo dicimus quod genus est pars formarũ, specierũ: forma enim speciei diuiditur in genus & differentiã. Hic autẽ est modus quintus: quia forma secundum quod est genus & differẽtia differa formis secundũ quod sunt formæ: illas enim esse genus aut differẽtiam, est accidens quod accidit eis.

Quintus

Formæ vt sunt genera & differentiæ differũt a seipsis vt sunt formæ N tãtũ illa em̃ esse genus aut differentiam accidit eis. Vide. 7. me. cõ. 46.

CAPVT. XXV.

TOTVM dicitur & cuius nulla pars abest ex quibus dicitur totũ natura, & cõtinẽs cõtenta: vtvnũ aliquid sunt illa. Hocaũt dupliciter: aut em̃ vtvnũ q̃dq; vnũ: aut vt ex his vnũ. Vniuersale em̃ q̃dẽ & quod totaliter dicitur vt totum aliquid ens, sic est vniuersale quasi cõtinẽs multa in prædicari de vnoquoque & vnũ omnia esse, & vnũquodque: puta hominẽ equum Deũ que omnia animalia. Continuũ vero & finitũ quãdo vnũ aliquid ex pluribus est quæ insunt: maxime quidẽ, potẽtiali autẽ nõ & energia. Horũ vero eorũdẽ magis quæ sunt natura quam arte talia: quẽadmodũ & in vno dicimus tanquã existente totalitate vnione aliqua. Amplius quãto habẽte principiũ & medium & vltimũ. Quorũ quidem nõ facit positio differentiã omne dicitur. Quorũ vero facit totũ. Et quæcũque ambo dicũ hur & totũ & omne. Sunt autẽ hæc quorũ natura quidẽ eadem manet trãspositione: forma vero non: vt cera & vestis, etenim totũ & omne dicũtur: habent enim ambo. Aqua vero & quæcũque humida sunt, & numerus: omne quidem dicũtur: totus

vero numerus & tota aqua nō dicit nisi metaphorice. Omnia vero dicūtur in quibus omne vt in vno:in his omnia vt in diuersis:omnis hic numerus: omnes hæ vnitates.

Totum dicitur illud à quo non diminuitur aliqua pars eorum quorum dicitur totū. Et dicitur totū naturaliter cōtinens ad contentū:ita quod contēta sunt vnū,& hoc duobus modis. Aut sicut vna quæq; rerū est vnū:aut sicut vnū istorū. Vniuersale em̄ & illud ep dicitur vniuersaliter esse vniuersale est vniuersale:sicut aliqua quę cōtinēt plura,& prædicātur de particularibus,& erūt omnia vnū:sicut pars:sicut in homine & equo ambo em̄ sunt animal. Continuū etiā,& infinitū est cū fuerit aliquod vnū ex pluribus existētibus in eo:maxime in potētia, & si nō aliquo actu etiā. Et plura istorū quæ sunt talia naturaliter aut artificialiter sicut diximus de vno, Et vnitas est vniuersalitas aliqua quātitatis,& cū habeat initiū,& mediū,& vltimū. Omnia in quorū situ nō est diuersitas dicūtur omnia. Et omnia in quorū situ est diuersitas dicuntur totū. Et omnia in quib⁹ est possibilis vtraq; dispositio dicitur omne & totū. Ista igitur sunt omnia quorū natura in sua dispositione immutatione:in forma autē nō sicut cera & pix: quæ dicūtur totum,& vniuersum:quia habēt vtraq; dispositionē. Aqua autē & vnūe quodq; humidorū,& numerus dicūtur omne, & nō dicit esse tot⁹ numerus,& tota aqua nisi trāsumptiue. Et dicūtur omne illa de quib⁹ dicit omne:sicut cōgregatū dicit de vno:sicut dicitur in discretis:collectio istorū modorū,& omnes iste vnitates.

31 Totū quantum.

ID est totū dicitur multis modis:quorū vnus est illud a quo nō diminuitur aliqua pars in quarū respectu dicit totū:totū em̄ est totū partiū. D.d.& dicit totū naturaliter &c.id est,& dicit totū naturaliter & primū cū cōtinēs & contentū in eo est vnū. D.d.& hoc duob⁹ modis,sd est,& hoc vniuersale qd' est continens dicitur duobus modis quorū vnus est sicut diximus in vnaquaq; rerū demonstratarū quod est totū:quādo ab ea nō diminuitur aliqua pars suarū partiū. Secundū autē dicitur per similitudinē & est vniuersale,& hoc intēdebat cū.d.aut sicut vnū istorū,id est.aut illud de quo dicitur hoc nomē secundū similitudinem. D.incepit declarare modū similitudinis inter vniuersale & totum, &.d.totum enim & illud quod dicitur vniuersale &c.id est.totū em̄ & vniuersale sunt similia ex eo qd' vniuersale cōtinet particularia:quēadmodū totū cōtinet partes. D.d.& p̄dicat de particularibus id'est,& assimilat toti quia prædicat de particul⁹ribus & facit ea vnū modo simili vni particulari scilicet qd' totū facit partes adunatas:vt nō& equus qui sunt vnū in animalitate. D.d.cōtinuū em̄ &c.id est,& totū ep dicit de cōtinuo finito.s.discreto ab alio,dicitur totū & vnū cum fuerit ex pluribus quæ in maiori parte exūtunt in eo in potentia[ant prope

Totū naturale. Similitudo,inter vniuersale & particulare.

Idē⁹ pri. phcōmen.4. Secunda similitudo.

prope potentiam.& hoc intendebat cum dicit. & si non aliquo actu & quandoq; dicitur totum de illo in quo sunt partes in actu sed continuæ aut contiguæ. D.d.& plura istorum &c.id est & istorum dicitur totum magis omne cui⁹ partes sunt cōtinuæ naturaliter aut artificialiter: sicut dicimus de vno qd' dicitur de cōtinuo. Deinde dixit, & vnitas est aliqua vniuersalitas quātitatis &c.i.& etiam totum & vnum sunt similia:quia vnitas est quasi aliqua vniuersalitas quantitatis:& intēdit vnitatem quæ dicitur de continuo:est enim quasi totum continens partes.

Tertius modus totius.

Deinde dixit,& cum habeant initium & medium &c.id est cū & in partibus ex quibus est totum est primum & medium & vltimum:tunc tota in quibus non accidit formas diuersari propter diuersitatem situs partium dicitur totum:& ista sunt sicut res compositæ ex partibus diuersis in figura & quātitate: & cum fuerit diuersa in situ corrumpetur forma in situ totius & natura partis:sicut est dispositio in partibus animalium. Deinde dixit,& omnia in quibus est possibilis &c.id est & cum dixit istos modos dedit exempla eorum: & dixit ista igitur sunt omnia &c.id est & illa in quibus inuenitur vtraq; dispositio sunt illa quorum partes cum transmutantur in situ remanebit natura eorum obseruata in substantia:in figura autem diuersantur sicut cera & pix: cera autem remanet cera partibus mutatis:sed figura diuersatur. De istis igitur sicut dixit videtur totum & omne,quia habent dispositionē vtraq; transmutationem & non transmutationem quando situs partium adinuicem mutatur. Deinde dixit,aqua autem &c.id est aqua autem & ola humida & numeri dicuntur omne:forma enim a qua non diuersatur per diuersitatem situs partium, scilicet per mutationem locorum earum adinuicem. Deinde dixit,& non dicitur omne &c.i.& nō dicit iste numerus est totum aut congregatū neq; in aqua:& vniuersaliter in carētib⁹ toto nisi transumptiue. D.d.& dicunt omne &c.i.& vniuersaliter illud de quo dicit omne in rei veritate est illud in quo significat oīe illud in quo significat collectio:sicut dicitur q̄ numer⁹ est collectio vnitatum.

CAPVT. XXVI.

DIminutū verò dicit ꝯtorū nō qdcūq; sed partibile oportet illud esse:& totū. Nā duo nō sunt diminuta altero ablato vno. Nō em̄ vnꝯ id cui⁹ ablatiōe diminutū qppiā ñt:& id qd restat æqlia sunt neq; omo qſq; numer⁹ est diminut⁹. Et em̄ substātia oportet manere. Si calix diminutus est adhuc oportet esse calicē. Numer⁹ aūt adhuc nō idēpte sublata. Adhuc aūt & si ptiū dissimiliū sint: nec oſa diminuta dici pñt. Numer⁹ em̄ ē vt dissiles habēt ptes: vt dualitatē & trinitatē. Sed totaliter ꝯrū nō facit differētia positio nullū ē diminutū vt aqua:aut ignis. sed oportet talia esse quæ ī substātia positionē habeāt. Ampli⁹ cōtinua sint oportet:nā armonia est ex eis quę sunt dissimiliū ptiū & positionē hñtdiminuta aūt nō sit. Adhuc aūt nec quælibet tota: nec hic cuiuscūq; particulæ priuatiōe diminuta sunt:etenim diminutū

non

non faciunt: neque quæ principalia substãtia: nec quæ vbicũq; entia: vt si perforetur calix nõ diminutus: sed si ansa vel extremitas aliqua & homo dicitur diminutus nõ si carnẽ aut splenem: sed si extremitatẽ: & hanc nõ quãuis: sed quæ nõ habet generationẽ ablata tota. Quapropter calui nõ sunt nec dicunt diminuti. Et quantũ diminutũ eñ dicit diminutũ in mẽbrũ & nõ quolibet modo sed oportet vt illud sit aliquid nõ distinguibile. Et dicere duo qñ ab eis diminuit vnũ nõ dicit diminutum mẽbrũ. Diminutũ eñ mẽbrũ nõ est æquale mẽbro: neq; dicit æquale si aliqua hora: neq; aliqua partiũ numerorũ oño: substãtia aũt oportet vt pmaneat: qñ si ab arca diminuit mẽbrũ: & arca permanet: numerus aũt nõ est idẽ. Et cũ hoc quod narrauimus: & si fuerint consimilium partiũ: neque sunt oña etiã: Numerus eñ permanet ergo habẽt partes nõ consimiles vt duo: tria: & alia: & vniuersaliter oña ex quorũ situ non fit diuersitas: nõ fit ex eis aliqd diminutũ mẽbrũ: vt aqua & ignis. Sed debẽt ista esse sicut habẽtia situ in substãtia: & etiã vt sint cõtinua. Cõpositio enim est ex nõ cõsimilibus partibus: & habent situ etiã: sed non est membri diminuti. & cum hoc & nõ erũt omnia quæ sunt per suũ vniuersum: neque illa quæ carent aliqua parte sunt diminuta mẽbris. Nõ enim dicitur diminutum mẽbrũ quãdo diminuit aliquid ex eis quæ sunt substãtiæ in rei veritate: neque vbicũque fuerit ex locis: sicut arca cũ perforatur non dicit diminuta. Membro: sed cũ diminuitur aut aure: aut aliquo extremorũ ab homine: non quando diminuit caro: aut splen: sed quando diminuitur aliquod extremum. Et hoc etiã nõ omne: sed illud quod cum extrahitur totum nõ generatur. Et similiter caluicies non est diminutio membri.

32 Id est & dicitur in eis quæ sunt ex quantitate diminutum mẽbrum: sed hoc non dicitur simpliciter: sed quando diminutum & diminutio fuerint in dispositionibus terminatis. Deinde incæpit dicere illas dispositiones: & dixit sed oportet vt illud &c. id est vna illarum determinationum est vt diminutio non sit innata diuidi a diminuto: & ideo quoniam pili diuiduntur ab homine: & plumæ ab auibus non dicuntur diminuta membris. Deinde dixit, & dicere duo &c. id est & cũ aliquid fuerit compositum ex duabus partib⁹: ex quo altera diminuitur non dicitur diminutum membro: oportet enim vt sit compositum ex plurib⁹ duabus partib⁹. Deinde dixit causam & dixit, quoniam diminutum membro &c. id est quoniam compositum ex duobus quando ab eo diminuitur alterum: tunc diminutum est æquale diminuenti: & talia non dicuntur diminuta. Deinde dixit, neque aliqua partium numerorum non potest intelligi: & non dicitur diminutum membro

bro in eo quod est de quantitate discreta omnino: & si diminutum non sit æquale diminutioni. V. g. quod quando ex tribus diminuitur vnum non dicitur quod est diminutum membro. Deinde dixit substãtia autem &c. id est & diminutum membrũ non dicitur diminutum membrũ nisi quãdo nomen & forma eius non sunt amissa per diminutionẽ illius partis: sed forma dicitur permanere: & diminutio est tantum in numero non in substantia: vt cum ab arca diminuitur aliqua pars per cui⁹ diminutionẽ arca non debet amittere nomẽ: & sic̃ est de hoc, scilicet quod nõ dicit diminutũ mẽbro qñ diminutur ab eo ex membris illud p qd̃ fit homo. D. d. & cũ hoc quod narrauim⁹ &c. i. & cũ istis dispositionibus narratis nõ dicit etiã diminutũ membro nisi dum sit ex corporibus consimiliũ partiũ: quoniã quãdo ab eis diminuitur aliqua pars: tũc illud quod remanet potest diuidi in numero partium in quas diuiditur totum vt existimatur. Verbi gratia, quod si ab aqua quæ existimat diuidi in tres partes diminuit aliqua pars, possibile est vt illud quod remanet diuidatur in tres partes: & diminutum membro est illud cuius numerus non remanet. Deinde dixit, ergo habent partes non cõsimiles &c. id est necesse est ergo vt diminutum membro habeat partes nõ consimiles: aut vt duas partes aut tres. D. d. & vniuersaliter &c. i. & vniuersaliter oportet diminutum membro vt non sit ex eis ex quorum situ partium non accidat diuersitas in forma: vt aqua & ignis: quoniam quando partes talium diuersantur in situ non diuersabuntur formæ econtrario eis quæ sunt composita ex partibus non consimilibus. D. d. sed oportet vt ista sint &c. id est sed oportet vt ista sint composita ex partibus habentibus situm: & situs intra earum substantiam, id est necessarium ad earum esse sicut epar: quoniam vnum eorum ex quibus constituitur est suus situs ex membris vicinantibus. D. d. & etiam vt sint cõtinuæ &c. id est & etiã est necessariũ vt partes non consimiles sint continui adinuicem: qñ cum non fuerint continuæ adinuicem nõ erit ex eis totum neq; aliquid vnum. D. d. compositio enim &c. id est & potest intelligi sic. cõposita enim non ex similibus habent situm sed non dicũtur diminuta a membro nisi fuerint continua. D. d. & cũ hoc &c. i. neq; oña quæ extiunt secundũ totũ ex quibus diminuitur aliquod membrũ quodcũq; membrũ sit dicunt diminuta. Illud eñ membrũ põt esse tale ex quo cõstituitur illud totũ: vt cor in animali. D. d. neq; vbicũq; fuerit &c. i. neq; in quacunque quantitate fuerit diminutio: neque in quocunque loco dicitur diminutum membrum vt arca perforata. Perforatio enim est diminutio: non dicitur esse diminuta membro. D. d. sed cum diminuitur aut aure &c. i. qñ diminuitur aliquod membrũ organi cum secundũ totũ nõ diminuetio in quãtitate. & ideo dixit nõ quando diminuitur caro vt splen. id est qñ qñ caro aut splen diminuitur nõ dicitur diminutũ membro: sed cũ diminuitur aliquod extremũ. D. d. & hoc etiã nõ omne &c. i. & nõ omne extremũ quando diminuitur dicit esse diminutũ membro: sed illud extremum quod cum abscinditur non renũ generatur. D. d. & ideo caluicies &c. i. neq; etiã omne qd̃ non potest regenerari dicitur diminutum membrũ sicut caluicies in homine.

CAPVT. XXVII.

Genus

Universidad de Deusto
Biblioteca

P GEnus dicitur: Hoc quidem si sit generatio continua speciem eandem habentium: vt dicitur donec vtique hominum genus sit: quia donec est generatio cõtinua ipsorũ. Illud vero à quo sunt primo mouẽte ad esse: sic enim dicũtur ellines genere & iocein qa hi ab elline: illi vero à ioce primo generãte: & magis qui à generãte q̃ qui à materia. Dicũtur em̃ & à femina genere vt à Pyrrha. amplius autem vt superficies figurarum genus superficialium: & solidum solidorum. Figurarum enim magis vnaquæq; hæc quidem superficies talis: hoc autem solidum tale: hoc autem est qđ subĩcitur differentijs. Amplius vt in rationibus quod primum inest: quod dicitur in eo qđ q̃ est hoc genus cuius differẽtiæ dicuntur qualitates. Genus igit totiens dicitur: aliud qui dẽ secũdũ gnationẽ cõtinuã speciei eiusdẽ: aliud qđ secũdũ primũ mouẽs eiusdẽ spẽi: aliud vero materia. Cuius dria em̃ & q̃litas est: hoc est subiectũ qđ dicimus materiã. Diuersa vero gñe dicunt q̃rũ diuersum primũ subiectũ & nõ resoluit alterũ in alterũ: nec ambo in idẽ. vt spẽs & materia diuersum gñe. Et quæcũq; secdm diuersam figurã cathegoriæ entis: dicunt: alia nã q̃ q̃ est significãt entiũ: alia quale qđ: alia aliud: vt diuisum est pri⁹. Nec enim hæc resoluuntur: neq; inuicẽ: neq; in vnũ aliqđ.

Dicitur genus quoddam quando generatio quorum forma est eadem continua: vt dicitur: dũ genus hominũ fuerit id est dum generatio hominum fuerit continua. Et quoddam illud ex quo sunt: & est primus motus in generatione eorum: & secundũ hoc genus dicit qđ qdã homines sunt ellini: & quidã iocini: q̃m quidã sunt ex ellino & qdã ex iocino primo patre: & denominant à parte magis q̃ à matre. Genus dicit de formina etiã sicut q nominat à patre: & etiã vt superficies plana quæ est genus figurarũ planarũ: & corpora corporaliũ. Ois enim figura aut est plana superficies sicut hæc aut corpora sicut hæc: & hoc est subiectum differentiarum. Et etiam omne quod est in diffinitionibus primum: & est in eis: & dicitur secũdũ quid: est genus: & est illud cuius differẽtiæ sunt qualitates. Genus igitur dicit secundũ istos modos: quoddã secũdum generationẽ eiusdem formæ generatione continua: quoddam sicut primus motor similis in forma: & quoddã sicut materia. Habẽs em̃ differentiam & qualitatem est subiectum quod dicitur materia. Et dicunt diuersa gñe quorũ subiectiũ primũ est diuersum: & nõ alteratur vnum in alterum, neq; vtrũque in aliud idem, sicut forma & materia quæ sunt vnum in genere, & omnia quæ dicunt alio modo de prædicamẽtis entis. Quædã em̃ entia significant quid, & quædam quale, & quædam quantũ, sicut prius fuit determinatũ, quæ non alterantur ad idem neq; adinuicẽ.

ID est & dicitur genus multis modis, quorum vnus est de generatione continua eorum quæ sunt eadem in forma, vt dicitur dum genus hominum fuerit, id est, dum generatio hominum fuerit. Deinde dicit, & quoddam &c. id est, & dicitur etiã generatio de primo patre cui attribuitur tota generatio. D.d. & secundum hoc genus &c. id est, & secundum hunc modum dicitur q̃ quidam homines sunt ex tali genere, id est, ex tali patre. D.d. & denominatur a patre &c. id est, & homines attribuuntur primo patri magis quã primæ materi. Motor em̃ nobilior est materia. D.d. genus etiã &c. id est, & dicim⁹ q̃ mater dicit genus, q̃m q̃lib̃ homo attribuit matri sicut patri & ſmagis ꝓ̃ri. D.d. & etiã sicut plana superficies &c. id est, & dicitur genus de illo quod cõmune est rebus diuersis in forma, sicut dicimus q̃ plana superficies est genus omnium figurarum planarum, & corpus omnium corporũ, omnis enim figura plana dicitur esse superficies plana, & similiter de corpore. D.d. & omne quod est vniuersaliter primũ, id est, & vniuersaliter genus est primum vniuersale in vniuersalibus, scilicet quando duo vniuersalia fuerint primum eorum erit genus & secũdum species, scilicet quando fuerit in substantia eius. Et forte intendit hic genera generalissima quæ sunt prima simpliciter. Deinde d. & dicitur secundum quid istud est genus &c. id est, & cum dicitur quid est genus, dicetur, est illud quod recipit qualitates. Et dicit hoc, quia iã descripsit genus, & est illud quod diuiditur per differentias. Deinde d. genus igitur dicitur &c. id est, genus igitur dicitur vniuersaliter trib⁹ modis. Quorum vnus est de generatione continua eiusdem formę. Secundus de primo patre quia generat res contimiles in forma, & ideo dicitur genus, scilicet quia facit genus. Tertius de materia. gen⁹ enim est illud qđ recipit differentias & qualitates, & tale est materia. Deinde d. & dicũ tur diuersa &c. id est, & illa quæ dicuntur diuersa genere sunt quę sunt diuersa secundum subiectum & in materia remota, & illa non alterantur adinuicem neq; ad aliud idem, quæ enim alterantur adinuicem habent eandem materiam, & quę alterantur ad aliquid idem habent illud idem pro materia. Deinde dicit sicut forma & materia vnum in genere, id est, sicut ex materia & forma vnum. Deinde dicit, & omnia quæ dicentur &c. id est, & omnia prædicamenta sunt talia in genere quædam enim significant substantiam, & quædam quantum, & quædã quale, & illa non collocantur in eadem natura. Non em̃ alterant adinuicem, neq; alterantur ad vnum.

CAPVT XXVIII.

FAlsum dicitur vno modo vt res falsa & huius hoc quidẽ per nõ cõponi, aut per impossibile esse cõponi, sicut dicitur diametrũ esse cõmensurabilẽ, aut tetragonum sedere. Horum enim falsum, hoc quidem semper illud

31 Primus modus. Motor nobilior ẽ materia. Idẽ. 1. de aĩa t. c. 19 Secundus. Tertius. R Genus assimilat materiæ. Idem. 1. me. 17. & 7. meta. 43. & 12. met. 14. & 10. met. 24. Quæ alterãtur adinuicẽ habẽt eã dẽ materiã. Idẽ. 1. de gen. tex. cõ. 43. & 53. & 1. ca. de substãtia orbis.

S

illud vero quādoque. Sic enim nō entia hic, alia vero quæ sunt quidem entia, & apta nata sunt videri, aut non qualia sunt, aut quæ non sunt vt pictura & somnia. Hæc nanque sunt aliquid quidem, sed non quorum faciunt phantasiam. Res ergo falsæ sic dicuntur, aut quia non sunt ipsæ, aut quia ab eis phantasia non entis est. Ratio vero falsa quæ est non entium inquantum falsa. Vnde omnis ratio falsa alterius quā cuius est vera vt quæ circuli falsa trigoni. Cuiuslibet autem ratio est quidem vt vna quæ est eius quod quid erat esse, est autem vt multæ, quoniam idem æqualiter ipsum & ipsum passum vt Sor. & Sor. musicus. Falsa autē ratio nullius est simpliciter ratio. Quapropter Antisthenes opinatus est fatue nihil dici dignatus, nisi appria rōne, vnum in vno, ex quibus accidit non esse contradicere, fere autem neque mentiri. Est autem vnumquodque differentiæ non solum sua ratione, sed & ea quæ alterius. Falso quidem penitus, & aliqua etiam ex parte veræ sicut & octo dupla dualitatis ratione. Hæc quidem igitur ita dicuntur falsa. Homo autē falsus. q. promptus & electiuus talium rationum, nō propter aliud aliquid, sed propter idipsum, & qui alijs talium factor rationum, sicut res dicimus esse falsas quæcūque falsam faciūt phantasiam. Quare & in hipia oratio refutatur vt eadem vera & falsa. Potentem enim mentiri accipit falsum, hic autem sciens & prudens. Amplius volentem praua meliorē. hoc autē accipit falso per inductionem. Nam voluntarius claudicās nō voluntario melior claudicare dicēs imitari claudicantem. qm̄ si claudus voluntarius deterior forsan sicut in more & hoc.

Falsa ratio nullius est simpliciter ratio.

Falsum dicitur vno modo sicut aliquod falsum quoddam quia est compositum, aut quia nō est impossibile cōponi, sicut dicit cp diameter est simeter coste aut tesedere. Illud em̄ semper est falsum, hoc autē in aliquo tempore & ista non sunt idē.

Et quædam sicut illa quæ non apparent sicut sunt in natura, aut apparent quæ non sunt, sicut vmbræ apparentes, & somnia. Ista enim sunt sed non sunt illa quæ imaginantur. Res enim dicuntur falsæ secundum hūc modum, aut quia nō sunt, aut quia imaginatio non est alicuius. Et dicit sermo falsus ille ex eis quæ nō sunt secūdū cp est falsum. Et ideo oīs sermo qdē de alio est falsus, præter illū qui dr̄ de eo cuius est numerus, sicut sermo circuli q est falsus de triāgulo, et diffinitio cuiuslibet rei, quæ significat essentiā rei forte est sicut vnū, & forte est sicut

cut plura. Est em̄ cum passiuis idē & sunt idē quoquomodo, vt Sor. & Sor. musicus. Sermo aūt falsus nō est sermo alicuius. & ideo Antisthenes opinabatur cp nō oporter aliquid dicere omnino præter illud quod dicitur proprio sermone, qui est vnius ex vno. Et accidit ex hoc vt sermo non sit omnino neque falsum etiam possibile. Est enim dicere quodlibet esse falsum omnino non secundū suam diffinitionē tm̄, sed secundū diffinitionem alterius etiam aliquo modo, & alio modo possibile est ipsum dicere verum, et sicut octo qui est multiplicatio per diffinitionem duorum. Quædā igitur sunt falsa hoc modo, & sunt oīa quę faciunt imaginari falsa, & ideo dictū est in quodā sermone quod falsidicus & veridicus sunt idē. Accepit em̄ falsidicum illud quod potest falsificare. & est intelligēs apud quē est cognitio & etiam accepit quod faciens malū sponte est melior, & hoc est falsum, & ipse accepit hoc ex sermone sequenti, & est cp qui humiliatur sponte est melior quā ille qui humiliatur vi. Et dico hoc modo similitudinis. Et si non, ille qui humiliatur spōte est peior, sicut illa quæ dicuntur in maioribus.

14 Vide primo cæli. 119.

ID est, & falsum dicitur quod non conuenit descriptioni rei possibilis, & est opinari aliqd econuerso esse ei quod est, & hoc duobus modis, aut possibile vt reuertatur verum. Verbi gratia, cum dicimus qd Sor. est stans quando Sor. est sedens. hoc enim falsum potest redire in verum, aut impossibile. sicut dicimus quod diameter est simeter coste.

Secundus modus.

Deinde dicit, & ista non sunt idem &c. & intendit quod falsum possibile & falsum impossibile sunt duæ naturæ diuersæ. Deinde dicit, & quædam sunt illa &c. id est, & falsum dicitur etiam de reb⁹ quæ imaginantur secundum quod non sunt in esse. aut non sunt omnino. Et iste modus falsitatis est in intelligere & primus in credere. Deinde dicit & vmbræ imaginatæ & somnia. id est, sicut illud quod imaginatur in somnijs, & in vmbris rerum. scilicet ipsas esse res. Deinde d. ista enim sunt aliquid &c. i. istæ enim imaginationes sunt aliqua existentia in intellectu. sed illud quod imaginatur ex eis non existit extra animā.

Documētū. Diffinitiōes accidētium non significāt vnā māriā. Vide. 7. meta. 17. & 19. Et 5. metaph. 14. Septimo me. t. cō. 12.

D. d. res enim dicuntur falsæ &c. id est, & falsum dicitur duob⁹ modis. In fide autē est opinari illud quod non est quod est, aut econuerso, s. falsum quod est in positione. Intelligere autē est vt aliquid intelligatur nō secōdā cp est, aut intelligatur illud quod nō est. D. d. & dicit sermo falsus &c. i. & dicit falsum de sermonibus veris cūdicunt nō de illo de quibus veridicāt vt diffinitio circuli quæ falsa in triāgulo & in omni figura quæ est præter circulū. Et quasi intēdebat cp falsum intelligēdo aliqd est duobus modis. vno modo qui omnino nō veridicat & est falsus essentialiter. & alio mō qui veridicat qū prædicatur de illo cuius est diffinitio, & si prædicetur de alio erit falsum, & hoc est falsum quasi per accidēs. D. d. & diffinitio cuiuslibet rei &c. i. & dictio nes significāres essentiā & substantiam rei qm̄cp significant de diffinito

Universidad de Deusto
Biblioteca

14.17.18.et 19. Contra Antisthenē. Sermo q est genus veri & falsi ē ex cōpositiōe. Vide.3. de anima.21.

vnā intentionē: & sunt diffinitiones substātiarū: & forte significāt ex re plures intentiones vna intentione: & sunt diffinitiones accidentiū. In diffinitionibus enim accidētiū sumunt subiecta in quibus existūt: vnde diffinitiones eorū cōponunt ex pluribus natura vna: & ideo dixit: sunt eīm cū paßinis &c.i. accidētia eīm & eorū receptibilia sunt idē quoquomodo: & ideo habēt diffinitionē aliquā vt posit declarabili. D.d. vt Sor. &c.i. vt diffinitio Sor. musici quæ cōponit ex Sor. & musico. D.d. sermo aūt falsus &c.i. & diffinitiones falsæ essentialr quæ nō sunt diffinitiōes o.no alicui?. D.d. & ideo Antisthenes opinabat q dē p nō debet aliq̄ diffiniri o.no neq; significari, nisi p vnicā dictionē q̄ significet ex eo vnicā intentionē: & opinabat q verā est vni? cū vno vnde: o.no diffinitiones intentionū vlum nō veridicant de ꝓprijs. D.d. & accidit ex hoc &c.i. sed accidit ex hoc vt nō inueniat sermo falsus o.no neq; verus. & d. hoc q̄a sermo q est genus veri & falsi est ex cōpositiōe: & cū cōpositio nō fuerit nō erit verū & falsum. D.d. & pone est eīm &c.i. cōtingit eīm secundū hāc sermonē vt o.a sint falsa nō ex suis diffinitionib⁹ eīm: sed ex diffinitionibus aliorū: ex eo q̄ o.s diffinitiōes cōponunt ex pluribus.

D.d. & alio modo pone est &c.i. & cū dicimus q̄ diffinitiones aliorā falsant de aliquo nō est verus sermo: sed quoquomodo falsa aut: & quo quo modo veridicāt: vt octo in cuius diffinitione accipitur diffinitio duorū cū dicit q̄ sit ex multiplicatiōe duorū p quatuor: & quoquo modo nō veridicāt: duo eīm aliud est ab octo. Deinde. d. quædā igitur dicunt falsa &c.i. quædā igitur eorū quæ dicuntur falsa: dicunt falsa quia falso intelliguntur: & quædam quia falso creduntur. D.d. & ideo dicitur in sermone &c.i. & ideo quidam homo fecit fallaciam in hoc sermone: & d. qđ ille q veridicat & falsificat in eodē est idē homo. D. respōdit & d. accipit eīm falsum &c.i. & causa deceptiōis illius hoīs est. i. hoc qđ d. q̄ verū est idē qđ falsum est: quia putauit q̄ verum potētia & actu est idē: & similiter falsum: & cum acceperit actum loco potentiæ: imaginatus est q̄ falsum in potentia & actu idem est. Deinde. d. & ille est intelligens &c. ideſt & ille qui fallidicat in potentia est intelligens & cognoscens: qui autem fallidicat in actu non habet cognitionē. D.d. & etiā accepit &c.i. & similiter iste homo accepit q̄ qui facit malū ſpōte est melior q̄ qui facit malū vi: ergo qui facit malū ſpōte est melior q̄ qui facit malū vi. D.d. & ipse accepit hoc &c.i. & ipse rationcinat sup hoc ex inductione dicēdo q̄ qui humiliatur ſpōte est melior q̄ qui humiliatur vi: & hoc est falsum. Deinde dicit & dico modo similitudinis. id est q̄ agere malum ſponte est peius: quia quod agitur ſponte est magis ꝑfectum in similitudine inter ea quæ aguntur ſponte. scilicet q̄ actio eorum perficitur siue fuerit bona siue mala. Deinde dicit & ū non &c. ideſt & dicere q̄ omne quod agit ſponte est melius: & falsum: quod eīm agit malum ſponte est peius quam quod agit vi: vt dictum est in etica.

Quod agit malum ſpōte est peius quam quod agit vi. De hoc vide. 3. ethi. diffuse.

CAPVT XXIX

ACcidens dicitur quod ineſt alicui & verum est dicere, tamen neq; ex necessitate neq; secūdum magis, puta iam aliquis fodiens plane fossam thesaurū inuenit. Hoc igi accīs fodiendi fossam inuenire thesaurum

thesaurū: nec enim ex necessitate hoc ex hoc: aut post hoc: nec vt secūdum magis siquis plantat thesaurum inueniet. Et quis vtiq; musicus erit albus: sed quoniā nec ex necessitate: nec vt secundum magis hoc fit accidēs ipsum dicimus. Quare quoniā est exists aliq̄d: & alicui: & horum quædā: & alicubi & q̄n quodcūq; extiterit quidē sed nō quia hoc aut nūc aut hic accidens existit. Nec est aliqua causa determinata accidētis sed cōtingēs: hoc aūt indeterminatū. Accidit eīm alicui eginā venire si nō propter hoc aduenit vt illuc veniat: sed ab hyeme expulsus: aut a latronibus captus: euenit quidē & est accidēs: & nō in quātū ipsum: sed inquantū alterū. Hyems enim est causa non quo nauigabat veniēdi. Hic autē erat egina. Dicitur & aliter accidēs: vt quæcūq; existūt vnicuiq; secundū se: nō in subsātia entia: veluti triāgulo duos rectos habere: Et hæc quidē cōtingit sempiterna esse. Illorum vero nullum. Huius autē ratio in alīs.

Et accidens etiā dicitur illud qđ est alicuius: & dicit de eo vere sed nō necessario: neq; in maiori parte: vt si aliquis foderit foueā ad aliquā intentionē & inuenit thesaurū. Nō enim est necessariū vt hoc sit ex illo: neq; in maiori parte, scilicet inuenire thesaurum post fossuram foueæ. Et similiter vt aliquis musicus sit nō albus: dicit enim q̄ accidit hoc: nō enim est hoc necessariū neq; vt sit in maiori parte. Ergo q̄a est aliquid alicuius: & quia quædā sunt in loco: & in aliquo ꝛpe secūdū q̄ sunt: non secūdū causam quæ est hic primo modo. Nūc aūt hic est accidēs: & accidēs nō habet eām terminatā o.nomisi casu: & sedm hoc non est terminatū: vt dicit q̄ accidit ire athenas casu. i. sed nō intēdebat ire illuc: sed subito venit vētus fortis: aut latrones occupātes: & ducētes eos illuc. Et hoc est accidēs: & nō est q̄ est: sed aliud: ventus enim est causa eundi ad illū locū qui nō intendebat. Et dicit accidens alio modo: vt omnia quæ sunt alicuius per se: & non in subsātia: vt triangulus habet rectum. Istæ autem possibile est vt sint æterna etiam: ex illis autem nullum. & sermones de hoc sunt in alīs.

35. Primus modus. Idem 2. phy. 4.8. Secundus modus.

IDest. & accidens dicitur de illo qđ existit in aliquo vero sed non necessario neq; in maiori parte. Verbi gratia. vt aliquis fodiat foueam ad plantandum & inueniat thesaurum dicitur enim quod accidit fossori. Inuenire enim thesaurum per fossuram ad plantādum non est necessariū neq; in maiori parte. Deinde dicit. & similiter &c. ideſt & prope hanc intentionem est quod musicus non est albus: differūt tamen hæ duæ intentiones. prima enim est de casu: hoc autem de prædicabilibus per accidens: & differunt in hoc: prima est causa: & hoc nō

est causa sed adiunctum cum causa, scilicet quod fossura est causa inueniendi thesaurū: sed per accidens: non album enim non est causa musici neq; per se neq; per accidens: sed accidit homini qui est causa musici q̄ fuit niger. & iam dedit differentiam in secundo physicorum. Deinde dicit ergo quia est aliquid &c. idest q̄ oē quod est in tempore & loco dicitur in omni q̄ conuenit loco aut tempori: quod est causa per accidens non vere: sed quia tantum conuenit in tempore aut in loco. In loco autem sicut fossura conuenit thesauro in loco fossurę: in tempore autem vt si cum fiat aliqua coruscatio moriatur aliquod animal. D. d. & accidens non habet causam. i. quod dicitur fieri per accidens nō habet cām nisi casum: casus vero necessario nō est cā. Cā eñ determinata est & nō casus. & intendit per hoc q̄ dicit terminatum: terminatum in respectu causati, idest q̄ causatum nō potest fieri nisi per illum: quod eñ fit a pluribus causis: non erit a causa terminata: & hic est dispositio eius quod est a casu. & illa duo exempla quæ induxit sunt intellecta per se.

Secūdo ph. 49. & 50.

Secūdo ph. 40. & 50.

D. induxit alium modum de accidente &c. d. & dicitur accidens alio modo &c. idest & hoc nomen accidens dicit alio modo sic. & est oē q̄ naturaliter prædicatur de aliquo sed nō est substantia illius de quo prædicatur: sicut dicimus q̄ triāgulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Deinde dicit ista autem &c. idest & istud accidens differt ab accidente prædicto in hoc q̄ ex isto inueniuntur aliquod necessarium: in prædicto autem nullum est necessarium: & d. hoc quia accidētia quæ dicūtur ponere substantiæ quædam sunt necessaria quædam non necessaria. scilicet separabilia: & sermo de hoc est in aliis, idest & loqui de accidētibus & de modis suis pertinet ad alium tractatum: etenim hic non intendit nisi exponere tantum nomina.

Tertiꝰ modus.

Finis libri quinti phylosophiæ primæ Aristotelis.

Aristo. Lib. Sextus primæ philosophiæ incipit.

Sextus metaphysicæ partitur in duas summas.

Prima est a textu primo vsq; ad quartum: in qua patefacit modum disputandi de entibus qui conuenit metaphysicæ per differentiam ad alias disciplinas.

Secunda est a textu quarto vsq; in finem: in qua refellit a cōsideratione huius scientiæ ens aliquibus modis dictum secundum quos modos de ente hic non agitur.

Capitulum Primum.

PRincipia & causæ quæruntur entium: palam autem quod inquantum sunt entia. Est enim aliqua causa sanitatis & conualescentiæ. Sunt etiam mathematicorum principia: elementa & causæ. Et totaliter omnis scientia intellectualis participans aliquid intellectus, circa causas, & principia est: aut certiora: aut simpliciora. Sed omnes istæ circa vnum quid: & genus aliquod circūscriptæ de hoc tractant: sed non de ente simpliciter: nec inquantum est ens nec de ipso quod quid est vllam rationem faciunt. Sed

Sed ex hoc alī quidem secundū hoc facientes ipsum manifestū: alī per suppositiones accidentes quod quid est: sic quæ sunt secundum se insunt generi circa quod sunt demōstrant: aut magis necesse: aut infirmius. Quapropter palam: quia non est demonstratio substātiæ nec eius quod quid est ex tali inductione sed quidam alius modus ostensionis. Similiter autem nec si est: aut non est genus circa quod versantur quicquā dicunt propter eiusdem rationis esse ipsum qd̄quid est manifestum facere: & si est hoc. Quoniam vero physica scientia est circa genus quoddā entis. Nam circa talem est substantiam in qua est principium motus: & status in ea palam: quia nec actiua nec factiua est. Factiuarum enim in faciente principium: aut intellectus: aut ars: aut potentia quædam. Actiuarum vero: quæ in agēte prohæresis. Idē eñ agibile & eligibile. Quare si oīs scia aut actiua: aut factiua: aut theorica. Physica theorica quędā est: sed theorica circa tale ens q̄ est posse moueri: & circa substātiā quæ secundū rationē: vt secundū magis nō separabilē solū.

A Non est demonstratio substantiæ. B iusdem rationis est q̄ qd̄ est: & si est manifestum facere.

MAnifestū est qd̄ principia & causæ entiū sunt quæsita secm̄ q̄ sunt entia simplr. aliqua eñ est causa sanitatis & infirmitatis: & res exercitabiles habent principia: & elemēta: & causas. Et vlr oīs scientia cogitatiua habet principiū: aut secundū finem perscrutationis: aut secundum perscrutationem simplicem. Et quia vnaquæq; istarum continet aliquod ens & aliquod genus: ideo vtitur illo: & non vtitur: & quærit ens vniuersale: neq; secundū qd̄ est ens: neq; aliqua earū pscrutat̄ p qd̄ est oīno. Sed quædā secundū hāc intētionē affirmat qd̄ est sensu: & quædā affirmat secundū positionē: & secundū hūc modū demōstrant & declarant quæ sunt per se generis sub quo continet: aut necessario: aut facilius. Et ideo manifestum est ex sequentibus q̄ substantia non habet demonstrationem: & si non cuius est: sed aliam significationē quoquo modo. Et similiter etiam non narratur omnino si genus quo vtitur est: aut si non est. In vna enim cogitatione declaratur quid sit & vtrū sit. Et cum scientia naturalis est etiam alicuius generis entis: continet substātiam in qua est principiū motus: & quietis: manifestum est qd̄ non est actiua: neq; artificialis. Principium enim rerum actiuarū est in agente: aut intellectus: aut ars: aut aliqua virtus. Et principium artis est in artibus. i. voluntas. artificiatum enim & voluntatum fuit idē. Oīs

ergo cogitatio agens & speculans habet aliquā cōsiderationē & ita speculat de ente quod impossibile est moueri: & de substātia quæ in maiori parte est quasi diffinitio non abstracta.

a Ens primo diuidit in ens per se & in ens p accidēs. Vide oppo. 1. physi. cō. 6. Et. 5. meth. t. cō. 14. Et 3. ph. 5.

QVia in hoc tractatu intendit perscrutari inter species entis de ente quod est per accidens cū ens a primo in hæc duo diuidat. s. in ens quod est per se: & ens qđ est per accidens: incæpit rememorationē facere de illo quod declarātū est in tractatu tertio. s. q̄ ista sciētia b habet cōsiderare de omnibus speciebus entiū secundū q̄ sunt entia. & dat super hoc testimonia. Et. d. manifestū est q̄ principia & ca. manifestū est q̄ iam declaratur scientiā esse perscrutantē de ente secūdū q̄ est ens: & de principijs entiū: & causis eorū: & de ente nō secundū q̄ ens est tale. Cū enim sint entia diuersis modis: manifestū est q̄ cōsideratio de eis est duobus modis: aut cōsideratio de vnoquoq; illorū secundū proprios modos habitos: aut consideratio de eis secundū illud in quo conueniūt inquantū sunt entia. Et cum positit q̄ necesse est vt ens simpliciter habeat causas simplices: incæpit declarare hoc. Et. d. aliqua enim causa &c. id est & per inductionē sciētiarum & per hoc quod credimus q̄ scire aliquid cōstat ex sciēria causarum: apparet q̄ omnis scientia & omnis ars habeat causas de quib⁹ perscrutetur: sed hæc est scientia perscrutans de ente simplici: ergo habet perscrutari de causis eius simplicibus. c Et intendit per res exercitabiles scientias mathematicas: & per scientiam d cogitatiuā scientiam speculatiuam & per perscrutationem simplicem illam quæ nō est valde certa. Scientiæ e enim diuersantur in hoc secundū diuersitatem naturæ subiectæ. Et potest intelligi q̄ quædā scientiæ perscrutantur de causis respectu alicuius: & quædā de causis simpliciter: & ista est intentio expolita magis conueniens. Et cū declarauit his duabus propositionibus quod scientia cōsiderans de ente simplici habet considerare causas: incæpit declarare etiam aliquam scientiam esse considerantem de ente simpliciter. hoc enim positum fuit in prædicta argumentatione: & dixit, & quia vnaquæq; istarum &c. id est & quia apparet q̄ nulla scientiarū particularium, scilicet quæ propriè cōsiderant de aliquo genere perscrutetē de ente secundū q̄ est ens. manifestū est aliquā scientiam esse perscrutantē de ente simplici. Deinde dixit, sed quædā &c. id est sed quædā scientiarū perscrutantur de ente proprio ponēdo illud esse sub sensus: & quædam perscrutantur de ente concedendo illud esse vt arithmeticus qui ponit vnum esse. D. d. & secundū hūc modū demonstrant &c. i. & demonstratio qua ipsi vtuntur in singulis artib⁹ est rerum essentialiū existētiū in illo genere sub quo continentur: & demōstratio quæ fit in talibus artib⁹ cōstat aut ex necessarijs propositiōib⁹: aut in maiori parte: & hoc intēdebat cū dixit aut facilius. Deinde dixit, & ideo manifestū est &c. i. & quia demōstrationes f nō fiūt nisi ad res essentiales existētes in illo genere de quo cōsiderat ista ars: nō ad genus ipsius artis: nec ad speciem eius. visum est q̄ substantiæ non habent demonstrationē. Demonstratio enim est de substantijs ad accidentia: substantia autem non habet substantiam: & ideo substantiæ non habent demōstrationes: quæ sunt diffinitiones transmutatæ in situ. sed hoc tantum

C de ala. com. 35.

f Demonstratio non

tunē reperietur in accidētibus. Sic autē intelligendū est hoc quod dixit qđ substātia nō habet demonstrationē: nec p illud q̄ est substātia, id est, simplicem demōstrationē quæ reddit causam & esse insimul. Deinde dicit sed alia significationē quoquo modo, id est, sed substantia habet aliam significationem a modo demonstratiuo ex quo significat quid sit: aut suum esse. Et forte innuit posteriora in scientijs naturalibus, & non possunt sciri substātiæ rerum nisi ex posterioribus, id est, ex accidentibus, & isti modi demōstrationū sunt signa. Et forte innuit a per aliam significationem viā diuisionis & compositiōis aut omnia ista plures b enim diffinitiones substantiarū sciuntur in his tribus vijs.

Deinde dicit & ideo non narratur omnino &c. id est, & ideo nulla scientia potest demōstratæ aliquam speciem illius generis de quo considerat vtrum sit aut non. Eiusdem c enim scientiæ est scire aliquid esse, & quid sit quod sit per simplicem demonstrationē. Et cum declarauit quod aliqua scientia debet esse quæ perscrutetur de ente simpliciter: incepit declarare quod ista scientia non est scientia naturalis, & prius quod scientia naturalis non est operatiua, & d. & cuius scientia naturalis est alicuius generis &c. id est, & cū scientia naturalis est in omnibus rebus naturalibus mobilibus & quiescentibus manifestū est quod scientia naturalis est non generatiua. Deinde dicit causam in hoc & d. principiū enim rerum actuarum &c. id est, principium rerum factarū a nobis est in agente scilicet ab intellectu: aut in arte. aut in alijs potentijs similibus arti, & in nobis non est potentia: aut principiū faciens naturalia. Deinde incepit exponere hoc &. d. & principiū artis &c. id est, & est manifestū quod primū principium rerum artificiatarū quod est in nobis scilicet in artifice est voluntas: artificiatum enim & voluntas idē sunt in forma. Et intendebat ipse per hoc quod illa quorū principiū est voluntas sunt alia ab illis quorū principia sunt natura & quod scientiæ istarum sunt diuersæ. Deinde dicit omnis igitur cogitatio, id est, omnes igitur cogitationes agentes & operantes & quæ vtuntur argumētatione sunt arguentes secundum aliquid non arguentes simpliciter: cū scientia in eis non sit nisi propter opus, & per hunc sermonem videtur quasi dare differentiam inter speculatiuas & operatiuas, & si tantum dat exemplum de sciētia naturali. Deinde dicit, & ipsa perscrutatur &c. id est, & intendit scientia naturalem, & intendit per hoc quod dixit formam & animam sunt enim immobiles essentialiter. & plures partium eius animæ non sunt abstractæ per diffinitionē. Et dixit in maiori parte propter intellectum. Et si fuerit lectus iste locus & de substantia quæ impossibile est moueri addito isto aduerbio, non, tunc posterius intelligere ex eo omnia de quibus considerat scientia naturalis: sed in omnibus a quibus correximus istum librum quem glosamus inuenimus sine, non.

Oportet autē quodquid erat esse, & rōnē quīo est nō latere: tanq̄ sine hoc quærere nihil facere sit. Diffinitiū autē & ipsorū quodquid est: hæc quidē ita sunt vt simum: illa vero vt concauum. Differunt autē hæc quia simū quidē conceptum est cū materia: est autem simum nasus cōcauus: concauitas vero sine

sic ad genus ipsius artis nec p ad speciē eius. Idē 2. de ala. 27

Vide tū opa de specie. 4 cæli. c. 32.

a Vide pri. de ala. 11.

b Plures diffinitiones substātiarū sciuntur his trib⁹ vijs. s. via diuisionis & cōclusionis & demōstratiōe signi. Idē. 4 phy. c. 2. Et 1. de ala. c. 5.

c Eiusdem scientiæ ē scire aliqd esse & qđ sit. Vide instantiā in. 2. phy. 1. com. 26.

Artificiatū & voluntas idē sunt in forma. Vide 2. met. 1. c. 3.

Diffinitiū & ipsorū q̄ quid est quædam sunt vt simum & quædā vt cō

Universidad de Deusto Biblioteca

nauū. Idē. 7. me. 34. &. 3. de aīa. 35. Et. 2. ph. 19

D

Mathematica abstrahit a motu. idē 3. me. te. 26. 3. Et. 7. me. tex. c. 35. Et 7. physi. 18. Et. 1. de aia 17. &. 2. ph. 71.

E

Scientiarum speculatiuarū diuisio. Honorabilissimā scientiā oportet circa honorabilissimūgenus esse. Idē prio de aia tex. cō. 1.

materia sensibili. Si ergo omnia physica similiter simo dicūtur: vt nasus: oculus. facies: caro: os: totaliter animal: foliū: radix: cortex: totaliter planta nullius enim ipsorū sine motu ratio, & semper habeāt materiā: palā quomodo oportet in physicis ipsum quodquid est quęrere & diffinire. Ideoq; & de anima quā dā est speculari physici quæcūq; nō sine materia est. Ergo quia physica est theorica manifestū est ex his. Sed est & mathematica theorica: sed si immobiliū est & separabiliū nō est adhuc manifestū. Quia tamē mathematica inquātū immobilia & inquātū separabilia speculat palā. Si vero est immobile est aliqd & separabile & sempiternū: palā qa est theoricę id nosce rem̄ō th est physice. Nā de mobilib⁹ qbusdā ē physica: nec mathematicæ: sed prioris amborū. Physica nāq; circa inseparabilia quidē sed nō immobilia. Mathematicæ autē quædā circa immobilia quidē sed inseparabilia forsan: verū quasi in materia. Prima vero circa separabilia & immobilia. Necesse vero quidē oēs causas sempiternas, & maxime has. Hæ nāq; causæ sunt manifestis sensibiliū. Quare tres erūt physicæ theoricę. Mathematica. Physica. Theologia. Nō ēm manifestū quia si alicui diuinū existit in tali natura existit. Et honorabilissimā scientiā oportet circa honorabilissimū genus esse. Ergo theoricę alīs scientijs desiderabiliores sunt: hęc aūt de theoricis.

Et oportet nō ignorare illud cp signific̄at aliquid quid sit secundū essentiā & diffinitionē: qualiter est: quasi quærere absq; hoc: est facere nihil. Eorū aūt quę determinat & significat quid quædā sunt sicut simus, & quædā sicut profundū. Et differunt quia quędā accipiūtur cū materia: profundū aūt nō. Simus ēm est profundū in naso. Profunditas autē nō est sine materia sensibili. Et omnia naturalia dicūtur modo simili illi quo dicitur simus: vt manus, & oculus, & nasus, & caro, & os, & totū animal. Et folia, & radices, & tota plāta. Diffinitio ēm nō sit in aliquo istorū sine motu. Manifestū est igit cp in rebus naturalib⁹ quærit quid sit materia, & determinat, & quare sic etiā. Naturalis enim scientia habet cōsiderare de aliqua forma scilicet illa quæ nō est sine materia. Manifestū igit ex hoc cp scientia naturalis est aliqua scientiarū speculatiuarū, & etiā scientia mathematica scientiarū speculatiuarū. Sed manifestū nō est si scientia rerū quæ mouētur est abstracta etiā, & si sit manifestū cp quædam mathematica non mouentur, & sunt abstracta, & si aliquid sit sempi

sempiternū non mobile: aut abstractū etiam manifestum est etiā cp cognitio eius erit in aliqua scientia speculatiua alia a naturali. Scientia enim naturalis est rerū mobiliū. Necp mathematica: sed illa quæ est ante omnes istas. Scientia enim naturalis est rerū inseparabiliū: sed nō immobiliū. Et mathematicarū quædam sunt rectū immobiliū: sed nō videtur abstractæ: sed quasi in materia. Prima autē scientia crit rerum etiā immobiliū separabiliū. Vnde necesse vt omnia sint æterna, & maxime ista. Quoniā ista sunt causæ rerū apparentiū ex diuinis. Modi igitur philosophiæ essentiales sunt tres. Mathematicus naturalis & diuinus. Nullus enim ignorat cp si diuinus est cp est in tali natura. Et scientia nobilis debet esse nobilis generis. Aliæ enim scientiæ speculatiuæ sunt valde bonæ: sed ista scientia est melior omnibus scientijs speculatiuis.

2

Quia diuersitas artium ñ per diuersitatem modi terminorum vtendorū incepit declarare hoc. Et. d. & oportet &c. id est, & oportet nos nō ignorare modū: vtēdi diffinitionibus significantibus quidēj qualiter est ille modus in vnaquaq; arte & in hac arte: quærere ēm aliquid scire hoc nō determinato est quasi nō quærere. D. d. illa autē quæ determinant &c. id est, & via ad sciēdū hoc est vt primo sciamus qd̄j diffinitiones sunt duobus modis: aut sicut diffinitio similaris: aut sicut diffinitio profunditatis. D. d. & differētia etiā &c. id est, & iste duæ diffinitiones differūt: quia diffinitio similaris est cū materia sensibili: pfunditatis aūt est sine materia sensibili. Dicimus ēm in diffinitiōe similaris qd̄ est pro profunditas in naso, & accipit nasus qd̄ est aliquid sensibile in diffinitione.

3

Et dicimus qd̄ profunditas est demissio in superficie in qua nō apparet materia sensibilis: sed si apparuerit erit intelligibilis. D. dicit & omnia naturalia &c. id est, & in diffinitiōibus omniū rerū naturaliū apparet materia sicut in diffinitiōe similaris, & hoc est in omnibus mēbris animaliū sicut in diffinitione nasi, & oculi, & faciei, & carnis, & ossis: vniuersaliter cōsimiliū & nō cōsimiliū, & in toto animali, & similiter in omnibus partibus plantæ, & in tota planta. Nullū enim istorū habet diffinitionē absq; eo quod illa diffinitio accipiat aliquod; trāsmutabile. D. d. manifestū est igit cp in rebus naturalibus &c. id est, & cū diffinitiones rerū naturaliū nō possint fieri sine materia & forma: manifestū est qd̄ oportet naturalē quærere de materia rerū naturalium notificādo quid sit: & quærere secundū qd̄ est illud propter qd̄ est materia scilicet forma. D. d. naturalis ēm habet cōsiderare &c. id est, naturalis ēm habet cōsiderare de aliqua forma scilicet de illa quæ impossibilis est reperiri absq; materia. Et intēdebat qd̄ naturalis habet cōsiderare in vtroque scilicet de forma quæ est in materia, & de materia propter cōsiderationē de cōposito. Sed cōsideratio eius de formis naturalibus est prima intentione & de materia propter formā. D. d. manifestū est igit &c. id est, ex hoc apparet qd̄ scientia naturalis est speculatiua nō operatiua, & ēm in diffinitionibus rerū naturaliū apparet natura: licet in diffinitioni-

Idē. 2. physi. 21.

Considerātio naturalis est de formis naturalibus prima intentiōe & ma-

Universidad de Deusto Biblioteca

teria ꝓpter formam.

bus rerū naturaliū apparet natura: sicut in diffinitionibus rerū volunta-riarū apparet voluntas. Et etiā est manifestū qd' scīētia mathematica est speculativa, & qd' scīētia rerū immobiliū: sed nō est manifestū per se: et illa immobilia de quibus mathematicus cōsiderat sint abstracta ā mate-ria: aut sint in materia. Deinde dicit & si sit manifestū &c. id est, & si similiter fuerit declaratū qd' quædā mathematica sunt abstracta secun-dum diffinitionē si autē secundū diffinitionē & esse alia natura sit ab-stracta: tunc cōsideratio de eis nō erit naturalis scīētia: neq; mathemati-ca. Scīētia enim naturalis cōsiderat de rebus mobilib⁹. Mathematica au-tē de rebus abstractis secundū diffinitionē nō secundū esse sed cōsidera-tio de abstractis naturis est scīētiæ altioris istis, & hoc intēdebat cū dicit scientia enim naturalis &c. id est, & scīētia rerū abstractarū est alia a scīē-tia naturali & mathematica: quia scīētia naturalis considerat de rebus nō abstractis, & cū hoc non immobilibus. Mathematicarū autē licet quædam cōsiderent de immobilibus: sicut geometria & arithmetica: ta-mē vilum est qd' illa de quibus considerat nō sunt abstracta materia: im-mo coexistētia in materia, & si materia nō apparet esse in diffinitioni-bus eorū. D. d. prima autē scīētia &c. id est, & cum res abstractæ sint priores in esse nō abstractis: necesse est vt prima scīētia in esse sit scien-tia rerū abstractarū. D. d. & quæ nō mouetur &c. & intēdit ꝙ res immo-biles necesse est vt sint æternæ: magis quā æternæ mobiles diuinæ scīti-cet corpora cælestia. Sunt enī causæ istorū scilicet qd' substātia abstra-cta est causa corporū cælestiū. D. d. modi igit̄ phylosophiæ &c. id est manifestū est igit̄ ex hoc sermone qd' modi phylosophiæ speculatiuæ sunt tres scilicet scīētia rerū mathematicarū & naturaliū, & diuinarū scī licet substātiarū: in quarū diffinitiōe accipit deus, & intēdebat qd' quē admodū naturalia sunt ista in quorū diffinitiōe accipit̄ natura: ita diui-na sunt in illa quorū diffinitione accipit̄ deus, & voluntaria sunt illa in quorū diffinitiōe accipit̄ volūtas. D. d. nullus enim ignorat &c. id est. nō enī latet aliquē qd' est scīētia diuina quin sit in tali natura: scilicet ab-stracta. D. d. & scīētia nobilis &c. id est, & cū manifestū est per se qd' scīētia nobilior est generis nobilioris, & scīētia diuina est scīētia nobi-lior, ergo est nobilioris. Omnes enī scīētiæ licet sint nobiles: tamē scien-tia dei est nobilior illius cuius subiectū est nobilius omnibus subiectis.

Quare dixe-rit quædā. Vide. 12. me-ta. cō. 44. Et pri. met. 19. Et. 2. cq. 37. &. 2. ph. 18.

4

In diffinitio-nē diuino-rū sumit dē & naturaliū natura, & volūtariorū voluntas.

Si nō essent substātiæ ab-stractæ natu-ralis esset prima phy-losophia.

Dubitat enim vtiq; aliquis: vtrū prima phylosophia sit vni-uersalis: aut circa aliquod genus, & naturā vnā. Nō enim idem modus nec in mathematicis: quia geometria & astrologia cir-ca aliquā naturā sunt. Illa vero vniuersaliter est omniū cōmu-nis. Siquidē ergo nō est aliqua altera substātia præter naturas cōsistētes: physica vtiq; erit prima scīētia. Sed si est aliqua sub-stātia immobilis: hæc prior: & phylosophia prima & vniuer-salis sic. Et dignum est quærere vtrum prima phylosophia sit vniuersalis: aut alicuius generis: aut vnius naturæ. Nō enim est vna species: neque in scientijs mathematicis etiam: sed geo-metria: aut astrologia sunt alicuius naturæ. Et scientia vniuer-

salis

salis est cōmunis omnibus. Si igit̄ nō fuerit substantia aliqua alia a substātijs existētib⁹ a natura: tunc prima scientia est na-turalis. Et si aliqua substātia immobilis fuerit illa erit primū: & scientia eius erit prima philosophia vniuersalis et iam.

Id est. & rectum est quærere postquā declarauit talem scientiam esse quæ dicitur prima philosophia: vtrū ista scientia sit vniuersalis plurib⁹ generib⁹: aut eiusdē generis aut eiusdē naturæ. Deinde dixit, non est enim vna species id est apparet enim quod mathematica non est vnius generis: sed diuersorum generum. Geometria enim est naturæ diuersæ a natura cui⁹ est astrologia: & vtraq; est mathematica. Deinde dixit, & scientia vniuersalis communis est omnibus: id est si scientia illa fue-rit dignius est vt sit communis omnibus entibus. Deinde dixit, si igi-tur non fuerit &c. id est & manifestum est quod si non esset hæc alia substantia a sensibili: quia non esset scientia prior naturali. Deinde di-xit, & si aliqua substantia mobilis &c. id est & manifestum est etiam ꝙ si aliqua substantia immobilis est quod ista substantia est prima: & qd' scientia istius est scientia vniuersalis & philosophia prima. Et dixit in esse a quia ordo addiscendi istam scientiam est posterius: & ideo discimus eam post physicam.

3

a Scīētia di-uina est po-sterior via doctrinæ: sed est prima se-cundū natu-rā. Vide pro hoc. 4. met. cō. 4. &. 7. huj⁹. c. 19.

CAPVT. II.

T quia prima de ente inquātū ens: huj⁹ vtiq; erit spe-cularis: tunc etiā & quid est: & quæ sunt inquātū ens. Sed qm̄ ens dictū simpliciter dicit̄ multipliciter: quorū vnū est qdē qd' secūdū accidēs & aliud qd' vt verū. Et nō ens est falsum. Præter hæc aūt sunt figuræ cathegoricæ: vt quid: quale: quārū: vbi: qñ. & si quid aliud significat hoc modo. Amplius præter hæc oīa quod potestate: & quod actu: qñ itaq; multipliciter dicī ens: primū de eo quod secūdū acci-dēs est dicēdū: ꝙ nulla est circa illud speculatio. Signū aūt: nul-la scientia eñ neq; actiua: neq; factiua studiosa est de eo: neq; theorica. Nō eñ faciēs domū facit quæcūq; accidūt domū face-re. Infinita eñ sunt: his quidē eñ voluptuosam: illis nociuam: alijs autem vtilē nihil prohibet esse factiuā: & altera vt est dice-re ab omnibus entibus: quorū nullius est ædificatiua factiua. Eodē autem modo nec geometria speculatur sic accidentia fi-guris: nec si alterū est trigonum: & trigonum: duos rectos ha-bens: & hoc ratiōabiliter accidit: quemadmodum enim solum nomine accidens est. vnde Plato modo quodam non male fos-phisticam circa non ens ordinauit. Sunt enim sophisticarum rationes circa accidens: vt est dicere maxime omniū: vtrū idem aut diuersum musicū & grammaticū: & musicus coriscus: & coriscus. Et si omne quod est: & nō semper: factū est. Quare si

F

Nō male fe-cit Plato in ordinādo so-phisticā cir-cā non ens

musicus

Universidad de Deusto
Biblioteca

musicus ens grammaticus est factus: & grāmaticus ens musicus:& quæcunq; aliæ tales rationum sunt. Videtur enim accidens propinquum quidem non enti. Palam autem & ex hac iusmodi rationibus. Nam alio modo entium generatio & corruptio. Eorum verō quæ sunt secundum accidens non est. Et quia habet considerationē de ente secundū q̄ est ens & qd sit. Sed ens quod dicit simpliciter dicit multis modis: quorū vnus vt diximus dicit p accidēs:& vnus dicit quasi verū. Et non ens quasi falsum:& alijs modis ab istis modis figurarum prædicamentorū. Verbi gratia, hoc:& quātū:& vbi:& qñ; & etiā præter ista oīa quod dicitur potētia & actu. Et cū ens dicit multis modis:dicam⁹ primo de illo quod dicit p accidēs. Nulla enim scientia speculatiua vtit tali modo:& hui⁹ est signū:quod nulla scientia perscrutat de hoc:neq; actiua:neq; artificialis. Aedificator enim nō facit oīa quæ accidūt cū artificio domus quę sunt infinita. Nō enim facit vt domus adiuuet vni:& noceat alij:& vniuersaliter vt sit alijs modis:q nō sunt facti a nobis. Et similiter geometria etiā nō considerat de rebus quæ accidūt figuris tali modo:neq; sit triangulus alius: & triangulus habet duos rectos angulos alios:& si nō conueniant in diffinitiōe. Accidēs enim est & quasi aliquod nomen tantū. Et ideo non male fecit Plato quoquomodo quādo ordinauit sophisticū sub eo quod non est. Sermones enim sophistici in maiori parte sunt in eo quod conueniunt accidēti:sicut illud quod dicitur quod est oīa & non est. Musicus enim & grāmaticus sunt idē: & nauta & musicus sunt idē:& omne quod est nō secundū quod dicit de eo. Sicut ille qui fuit musicus & fit grāmaticus:aut ille qui fuit grammaticus & fit musicus: & omnes alij sermones similes istis. Accidens enim videtur prope illud quod nō est quoquomodo.& hoc manifestū est ex sermonibus exemplarib⁹. Res enim quę sunt alio modo habent generationē & corruptionē quæ autem sunt modo accidentali non habent hoc.

4 Dominꝰ iustus scientię debet considerare de ente.

ID est quia declaratū est quod ista scientia habet cōsiderare de ente secundum quod est ens.s. quid sit & quæ sunt res existentes in eo secundū quod est ens manifestum est quod dñs huius scientiæ debet primo incipere & scire de ente. D.d.sed cū ens quod dicit &c. iam declaratū est quod ens simpliciter diuiditur in prima diuisione de ente per accidēs:& ente per se. Prima enim diuisio est talis:aut esse:aut non esse:quod est falsum:& possibile:aut essentialiter aut accidentaliter:quod aūt est essentialiter diuiditur in decē prædicamenta. Deinde incæpit numerare decem genera prædicamentorum: & dixit sicut hoc

mo &c. i. V.g. quod dicit de substātia:& quāto:& quali:& vbi: & qñ: & alijs prædicamentis. Et intendit q̄ hoc nomen ens dicit de oībus: oportet artificem huius scientiæ considerare de omnibus & attribuere illa primū ens:quod est causa in omnibus entibus. D.d.& etiā præter ista &c. i.& ens etiā diuidit præter istā diuisionē in potētiā & actū. D.d.& cū entia dicantur &c. D.d.causam propter quam incæpit cōsiderare de ente qđ est per accidēs:& dixit nulla enim est scientia &c. id est & incipiemus loqui de hoc ente ad demonstrandū quod ista scientia non considerat de illo nisi ne noceat in cognitione entis quod est essentialiter:& tale debet præponi vt præmuniatur homo ab illo. Deinde dixit, & signum eius &c. id est & signum quod artifex huius artis non habet considerare de ente per accidens est quod nulla ars considerat de illo:neq; speculatiua neq; operatiua. Aedificator enim cum facit domū non considerat facere in ea omnia accidētia infinita. Verbi gratia, vt sit domus fortunata habitatoris & vtilis:hæc enim accidunt casu:nec etiā vt sit infortunata & nocens:hic accidunt malo casu:& alia similia infinita. Quod enim est infinitum nō est determinatum. Deinde dixit, & vniuersaliter &c. id est & vniuersaliter ædificator non facit domū vtilem aut nocentem:aut alijs modis rerum cōtingentium domui:& similiter geometer non considerat de rebus quæ existunt in figuris per accidens:non enim considerat in figura habente tres angulos:vtrum accidat illi vt in ea sint tres alij anguli:neq; etiam considerat vtrum accidat illi vt in ea sint anguli a tribus æqualibus duobus rectis: & tres æquales duobus rectis. & hoc accidit triangulis secundum quod sunt ex ligno & cupro:aut aliqua alia materia. Deinde dixit, & si cōueniant in diffinitione. Potest intelligi sic:& si anguli accidentes triangulo conueniant in diffinitione cum angulis qui sunt essentialiter in triangulo in essendo æquales duobus rectis. Et potest intelligi sic:& si illud quod per accidens conuenit cum eo quod est essentialiter in diffinitione: & ideo dixit, post accidens enim est quasi aliquod nomen tantum, id est quod enim est per accidens in rei veritate est nomen sine re, id est sine aliqua significatione. Deinde dixit, & ideo non male fecit &c. id est cum Plato posuit sermonem sophisticum in eo quod est non ens non male fecit:& non posuit ipsum in ente:& causa fuit in hoc quod sermo sophistæ in maiori parte est per accidens. Deinde dixit, sicut illud quod dicitur &c. id est quoniam illud quod dicitur esse idem per accidens est illud quod recipit quodlibet:& suum diuersum vno modo:sicut accidit homini vt recipiat albedinem & musicam:& nauigatoriam & alia infinita:talia enim dicuntur idem per accidens:dicut dicimus qđ musicus est albus:& est nauigator. Et hoc intendebat cum dixit musicus enim & grammaticus, id est. Verbi gratia vt aliquis homo fit musicus & grammaticus:dicetur enim quod grammaticus & musicus idē sunt:sed per accidens. Et similiter nauigator & musicus dicuntur idem per accidens:quando aliquis homo fuerit nauigator & musicus. Et similiter dicit q̄ homo qui recipit nauigatoriā qđ est idem cū nauigatore:sed per accidēs. D.d.omne quod ens &c. i.& omne qđ dicit esse idē per accidēs:nō dicit semp neq; in maiori parte:sicut dicit q̄ grāmaticꝰ est musicus:aut efficitur musicus:aut musicus est grammaticus:aut musicus

diuiditur in ens p se & in ens p accidens. Idē. 5. meta. tx. 2

Quod est ista nitū non est determinatum. Idē. 2. phy. 40. & 50. Et. 5. me. com. vltimo.

3

Vide primo phy. 21.

Idē secūdo phy. 48.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Illud qđ̃ est p accidẽs, p pevidetur ei qđ̃ non est ideo.

Plato po/ suit illud in non ente.

G

Vide p hoc 2. phy. 56. &. 53.

a Nulla species inuenit per accidẽs. Idẽ. 7. met. c. 22.

Quod nec semper nec secundũ magis: hoc accidens dicimus esse.

ficus efficit grãmaticus. D. d. & oẽs sermones &c. idest & sic oẽ prædicabile accidẽtale. Plato eñ posuit eñ in nõ ente: qa qđ̃ est propter accidẽs prope videt ei q̃ nõ est: cũ raro accidat: & cũ hoc intẽdebat cõtra. accidens eñ videt prope &c. i. illi q̃ est nõ ens aliq̃ modo. D. & hoc manifestũ est &c. i. & nũerare ea quæ sunt p accidẽs sub non ente: apparet ex rebus quæ inducunt. Existentes eñ res essentialiter sunt illæ quæ habent aliquã speciem in quarũ individuis existet generatio & corruptio. Illa autẽ quæ sunt p accidẽs nullã habent speciem: vnde neq; fit ratione neq; corruptionẽ: & intẽdebat q̃ nulla spẽs a inuenif p accidẽs.

Attamen dicẽdũ est amplius de accidente: inquãtũ conuenit quæ eius natura: & propter quã causam est. Simul enim forsan palã erit & quare eius non erit scientia. Quoniã igitur sunt entibus: hæc quidẽ semp; sic̃ se habẽtia: & ex necessitate nõ secũdũ vindicta sed sẽdm qđ̃ dicimus in nõ cõtingere aliter. Illa vero ex necessitate quidem nõ sunt nec semper: sed quasi secũdum magis. Hoc principium & hæc causa est eius quod est accidens esse. Quod enim nec semper: nec quasi secundum magis est hoc dicimus accidens esse vt si sub cane fuerit hyems. & frigus hoc accidere dicimus: sed nõ si æstuatio & calor. Quia hoc qdẽ semp; aut sẽdm magis: illud vero nõ. & hominẽ albũ esse accidit: nec eñ semp; nec sẽdm magis. Aĩal vero nõ sẽdm accidẽs. & ædificatorẽ sanitatẽ facere sẽdm accidẽs est: qa nõ est hoc natus facere ædificator sed medicus: sed accidit medicũ ædificatorẽ esse. Et cocus voluptatẽ cõcitãs: facit vtiq; alicui salubres sed non secundum pulmentariam. Quapropter accidens dicimus: & est vbi facit: simpliciter autem non. aliorum autẽ aliæ quandoq; potentiæ factiuæ sunt: horum nec vlla ars: nec potentia determinata. Nam secundum accidens entium aut factorũ causa est secundum accidens. Quare quoniam quidem non ofa sunt ex necessitate: & semper: aut entia: aut quæ fiunt: sed plurima secundum magis. Necesse esse quod secundum accidens est ens: vt nec semper nec sẽdm magis: albus musicus est. Quoniam vero sit aliquando secundum accidẽs erit. Si autem non omnia ex necessitate erunt. Quare materia erit causa cõtingẽs præterquam vt in pluribus aliter accidentis. Principium autẽ hoc oportet sumere vtrum nihil est nec semper nec secundum magis: aut hoc impossibile. Est igitur aliud præter hoc q̃ vtrũ q̃ contingit: & secũdũ accidens: sed vtrũ hoc quidẽ vt in pluribus: & quod semper nulli insunt aut sunt quædam sempiterna. De his quidem igitur posterius perscrutandum est. Sed eñ loquamur de accidẽte secundũ q̃ posse est in sua natura & qua de

de causa sit. & videt quod cũ hoc declarabitur quare nõ habet scientiam fixam, cum in rebus sunt quædam quæ semper sunt in eadem dispositione, & sunt necessariæ etiam, non illa quæ dicuntur violente. sed quæ dicuntur de illis quæ impossibile est vt sint alio modo, & quædam non sunt necessaria neq; semper, sed sunt in maiori parte, & hoc est initium, & causa essendi per accidens. Quod enim est non semper, neq; in maiori parte vocetur accidẽs, sicut pluuia apud ascẽsum canis, hoc enim accidit quia nunquam fuit, neq; in maiori parte, & accidit vt hõ sit albꝰ, sed nõ semp, neq; in maiori parte. & ædificator & medicus curat nõ in eo quod ædificator, sed per accidẽs, & cocꝰ potest facere ferculum vtile, sed non est scientia coquendi. & ideo dicitur quod accidit. Secũdũ igitur hãc dispositionẽ forte virtutes agentes erunt aliq̃, & ista non habent artem neq; virtutem terminatam. Causa enim eorũ quæ sunt aut erunt per accidẽs, est etiã per accidẽs. & cum non omnia sunt necessario semper sed pluries & in maiori parte. Tunc necesse vt illud quod est p accidens sit sicut albũ. Non enim semper est musicus, neq; in maiori parte, & si est in aliquo tempore erunt per accidens, & si non omnia erunt necessaria, & tunc accidens habebit aliquã causam in maiori parte, & possibilitatem alio modo. Et oꝛ portet illud inueniri primo si aliud non fuerit album nigredo, principium eorum æternum. De istis perscrutabitur post.

Dicit. & licet illud quod est per accidẽs nõ contineat sub cognitione, tamẽ loquamur de eo secũdum q̃ est posse in sua natura, & notificemus causam ꝓpter quã est. Videt enim q̃ in hoc ex hoc declarabit quare non continetur sub cognitione, & quare nulla ars perscrutatur de causa eius. D. incepit loqui in eo &c. d. & cum in rebus &c. i. & cũ in rebus sint aliqua quæ semper sunt in eadem dispositione. f. necessaria et non necessaria quæ dicuntur de rebus patientibus violẽtiam, sed quæ dicunt de rebus quæ impossibile est vt sint alio modo ab eo quo sunt.

Deinde. d. & quædam non sunt necessaria &c. i. & cum rerum quędã non sunt necessaria in esse, & quædã habent esse in maiori parte tempo ris, & tẽc istud genus est causa eius quod est per accidens. Quãdo eñ in eis quæ sunt in maiori parte non ñat illud quod innatũ est fieri in maiori parte: fiet illud quod est per accidens. Et ideo si ofa essent necessaria nihil esset per accidens. Et cũ narrauit q̃ causa eius quod est per accidens est aliqua esse in maiori parte. qñ si aliqua fuerint in maiori parte aliqua erunt in minori. D. illud enim quod non est semper &c. & dicit hoc, qa ex ascensu canis sequitur absẽsio pluviæ essentialiter, & hoc non esset, necessarium, vt si esset pluuia in eo in maiori tẽpore neq; in minori spe. & ideo q̃ nõ cõcedit aliqđ esse p accñs cõtingat ei vt ofa facta sint necessaria in ꝑtẽdo. D. d. & accidit vt homo fuit albꝰ, &c. id est &

Si ofa essent necessaria nihil esset p accidens.

est & ex hoc accidit homini quod fuit albū, & ꝙ non fuit, & ꝙ album fuit multa infinita. Verbi gratia, musicus & ædificator, & medicus & alia. Deinde.d.& ædificator medicus &c.id est, Verbi gratia, ꝙ accidit ædificatori medicari non in eo quod ædificator, sed quia accidit ei qđ fuit medicus. Et similiter cocus potest facere ferculum vtile, sed tamen per accidens, cocus enim facit delectabile ferculum, medicus autem vtile. D.d.secundum igitur hanc dispositionem &c.id est, secūdum igitur hunc modum virtutes actiuæ & artes habentes alias operationes ab eis propter quas sunt. Deinde.d.& ista non habent artem &c.i.& ista quæ sunt per accidens non habent artem agentem neque virtutem determinatam a qua proueniant. Causæ enim eorum quæ fiunt per accidens

Causæ eorū quæ fiūt per accidens & infinite. Idē 2.physi.50. 52.& 53.

sunt etiam per accidens scilicet quæcunqꝫ causa sit. immo causæ infinitæ. Deinde dicit, & cum non omnia &c.id est.& cum manifestum est quod non omnia sunt necessaria, sed plura sint in maiori parte, necesse est vt illa quæ fiunt per accidens sint in maiori parte ex quo illa quæ sunt in maiori parte sunt necessaria, & si non omnia essent necessaria, & ista sunt sicut album esse musicum, accidit enim albo quod fuit musico non necessario neqꝫ in maiori parte. D.d.& cum sit in aliquo tempore &c.id est, & si illud quod est per accidens non fuerit, tunc omnia entia erunt necessaria, & tunc quod fit per accidens habebit causam aliā a causa possibili quod est in maiori parte. Et dixit hoc, quia eius causa quod est per accidens est causa possibilis qđ est in maiori parte quādo ex ea non prouenit actio habenda naturaliter, sed alia actio, vt dicta est in physicis. Deinde dicit. & oportet accipere hoc primo &c.id

Causa rerū quæ sunt ꝙ accidens est causa rerum

est, oportet accipere quod causa eius quod est per accidens est causa rerum quæ sunt in maiori parte. Nulla enim est alia causa quæ potest accipi pro causa eius quod est per accidens præter istam.

H

quæ sunt in maiori parte, & nulla alia. Vide.2. phy.cō.48.

Quod aūt scientia nō est accidentis palā. Scientia nāqꝫ omnis, aut est eius quod semper, aut eius quod secūdum magis. Eterū quomodo quispiam docebitur aut docebit alium. Oportebit enim diffiniri, aut per se, aut per magis, vt quia vtile melliceratum febricitanti vt secūdam magis. Quod autem præter hoc nō habebit docere, quando puta noua luna, aut enim semper, aut in pluribus, & quod noua luna. Accidēs autem præter hoc.

De ente per accidens nō est scientia.

Quoniam autem accidens non habet scientiam permanentem manifestum est. Omnis enim scientia permanens, aut est illius quod est semper aut illiꝰ quod est in maiori parte. Quomodo enim potest doceri, aut addisci quod non est ita, qm̄ quod determinatur oportet aut vt sit semper, aut in maiori parte. Verbi gratia, quod sirupus talis adiuuat febricitantes in maiori parte, & impossibile est vt aliud dicatur in alio tēpore, aut nouitas mensis quæ est semper, aut in maiori parte.

6 1 Scientia non

Cum declarauit ꝙ illud qđ est per accidēs nō habet naturam determinatā cū nō habeat causam determinatā, incepit declarare ꝙ non habet etiā scientiā. Et.d.qm̄ aūt &c.&.d.scientiā permanētē, ꝙ illud qđ

est per accidēs scitur qm̄ accidit sed non permanēter. Quia scientia nō est permanēs in scito nisi per causam, & dicere est permanentiā indicare, ꝙ ea causa fuerit erit causatū, aut de necessitate aut i maiori parte. & ideo in hoc gne impossibile est aliquā cognitionē esse. Et hoc qđ.d.qđ scientia pmanēs nō est nisi rerū necessitarū, aut earū quæ sunt in maiori parte, manifestū est p se. Et ꝙ impoſe est addisci, aut sciri qđ nō est alterius istarū duarū dispōnū, qm̄ sicut dixit, oē qđ diffinit aut disponitur aliqua dispōne, aut ista dispō erit ei necessaria, aut in maiori parte, sicut dicim⁹ ꝙ syrupꝰ acetosus adiuuat febricitātes, qa adiuuat eos in maiori parte, & si cōtingenter adiuuerit eos, aut in minori parte, non habere inde scientiā permanētē in eo. D.d.& impossibile est vt dicaē &.c.ita accidit in luna & intēdit ꝙ nouitas mēsis est necessaria non in maiori parte, sed illud qđ est per accidēs neqꝫ est necessariū neqꝫ in maiori parte.

permanēs scito nisi p causam. Idē.1.poste. textu.cō.11.

Quod quidē igit est accidēs, & ꝓpter quā causam, & quia scientia nō est eiꝰ dictū est. Quod aūt sint principia & causæ generabilia & corruptibilia sine generari & corrūpi palā. Si eīm nō hæc oīa ex necessitate erūt: si eiꝰ quod fit & cōsūpit nō secundū accidēs causam aliquā necesse est esse. Vtrū eīm erit hoc, aut nō, si hoc fiat erit, si aūt non non. Hoc aūt si aliud erit. Et ita manifestū ꝙa semꝑ tꝑe ablato a finito tꝑe veniet vsqꝫ ad nūc. ꝑe hic morit infirmitate aut vi, si exit hoc, aut si facit, sed hoc si aliud & itaveniet ad quod nūc est aut i factorū aliqd, vt si sit, hoc quidē si comedit mordicantia. Sed hoc aut est, aut non quare ex necessitate morietur aut nō morietur. Similiter aut & si superfiliat aliqs ad facta eadē ratio. Jam eīm est hoc in aliquo. Dico aūt factū. Ex necessitate, ergo oīa erunt quæ sunt futura, vt moriturū fore viuētē. Iam eīm factū est aliquid vt contraria in eodem corpore. Sed si infirmitate aut vi, nondum nisi hoc factum fuerit. Palam ergo quia vsqꝫ ad aliquod vadit principium hoc autem non ab hoc ad aliud. Erit ergo eius vtcunqꝫ euenit ipsum, & causa generationis ipsius nulla, sed ad principium quale, & causam qualem reductio talis.

Dictū est igitur quid est accidens, & quid causa accidētis, et ꝙ nullā habet scientiā permanentē. Quoniā aūt principia & causæ sunt generabilia & corruptibilia etiā absqꝫ eo ꝙ generentur aut corrūpant. Manifestū est ꝙ si hoc nō fuerit, tunc oīa erunt aut corrūpant. Manifestū est ꝙ si hoc nō fuerit, tunc oīa erunt necessario. Quoniam si illa quæ generant & corrumpuntur non habuerint aliquam causam modo accidentali, tūc erūt necessario, sicut dicimus vtrum erit hoc aut non erit, hoc erit enim si erit hoc, & si non, non. & hoc si fuerit aliquid, & secundū hāc dispōnē. Et manifestū est ꝙ semꝑ diminuitur tempus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex tempore finito.et similiter peruenit ad illud quod est in ista
nti,sicut dicimus ꝙ si Sor.exierit morietur aut infirmitate,
aut violentia.& hoc erit si aliud fuerit, & sic peruenietur ad il
lud quod est instans, aut ad aliquid eorum quæ fuerint, vt tale
comestum inducit sitim.Et hoc si comederit calida,& hoc aut
erit,aut non,ergo morietur necessario.Et similiter si aliquis or
dinauerit & dixerit illa quę iam facta sunt sermo de eis erit in
lis.& habent existentem essentiam.Dico illa quæ iam fuerint
essentia eorum,& cognitio eorum, & generatio eorum, ergo
erunt necessario omnia generabilia,sicut mors viui, quia iam
præcesit & sit idem.Sicut cõtraria sunt eadẽ,quia sunt eiusdẽ,
sed non sine infirmitate,aut violentia nisi hoc sit. Manifestum
est igitur quod accedit ad aliquod principium ,& hoc nõ acce
dit ad aliud,& accedit ad illud quod comprehenditur casu , &
non est causa motus omnino.Sed finis qui est talis,erit ad prin
cipium habens qualitatem,& causam habentem qualitatem.

7 Id est,qñ aut oportet ex hoc hic esse causas quæ generantur,deinde
corrumpuntur absq; eo ꝙ generent alia,aut alia corrũpant manifestum
est. D.d.causam in hoc &.d.qñ si hoc non fuerit &c.id est, qñ si fue
rit necessarium vt omnis causa generabilis sit generans aut corrumpẽs,
cõtinget vt omnia sint necessaria. D.d.qñ si illud quod generatur &c.
id est,qñ si illud quod est generandum nõ habuit causam accidentalẽ,
sed omnem causam sequitur causatũ necessario, tunc omnia quæ fiunt,
fiunt necessario,& sic auferetur natura possibilitatis. D.d. sicut dici
mus vtrũ erit &c.i.qñ si oñia fuerint necessario,tũc cõtinget vt sermo
dicẽtis,vtrum hoc erit in futuro,aut non erit,alterũ eorum erit necessa
rium & alterum impossibile, & continget vt causa illius generandi fie
ri sit necessario.& cum fuerit erit creatũ necessario, & hoc intende
bat cum.d.ꝙ erit hoc si fuerit hoc & si non,nõ. D.d.& hoc si fuerit ali
quid,& secundum hanc dispositionem,id est,& continget etiã vt a caus
a eius sit causatũ necessario si fuerint generata, vt si secũdũ hãc dispo
sitionem, scilicet vt sit necessario a sua causa,& sua causa ab alia.& hoc
perueniet necessario ad aliã causam necessariã in esse,tales enim causæ pro
cedunt in infinitũ. Deinde dixit.& manifestũ est ꝙ semp diminuit
&c.i.ꝙ tẽpus in quo fit causa rei factæ in tempore terminato futuro di
minuit ex illo tempore & diminuitur etiã ex tempore residuo tẽpus in
quo fit causa causæ donec perueniatur ad instans præsens in quo est pri
ma causa eius quod est fiendũ. D.d.exemplũ in hoc &.d.sicut dicimus
ꝙ si Sor.exierit &c.id est, Verbi gratia,ꝙ si fuerit necessariũ quod Sor
moriatur si vulneretur vt si infirmetur ꝙ moriatur,& si hoc fuerit ne
cessario necessario donec perueniatur ad causam existentem in præsen
ti. Verbi gratia,ꝙ si patiatur sitim, patietur calorem necessario, & si pa
tiatur calorẽ patietur febrẽ, & si frigus patietur morietur,. & si materia
exierit, patietur sitim necessario. D.d.& tale comestũ &c.i.& si pa
tiat sitim necessario, comedit aliqd calidũ, & sic comedere illud calidũ

erit necessariũ:& illa consequẽtia erunt necessario.contingeret etiam ex
ponere eorum quæ fiunt in futuro esse necessario.s.alterũ ducrũ opposi
torũ vt sint etiam facta necessario:& vt cõsecutio eorũ admirẽ sit necessa
ria. D.d.& hoc aut erit,aut nõ & innuit aut cãm , aut causatũ. s.ꝙ
verumꝙ erit necessario . D.d. ergo morieꝛ necessario .i.& si istæ causæ
fuerint huius dispositionis necesse est vt exeat : & moriatur necessario.

D.d.& similiter si aliquis ordinauerit &c.i.& similiter continget vt
omne qd̃ fiat antequam fiat quod fuit necessarium vt fieret:ita quod oña
futura & omnia præterita fuerint necessaria.& hoc est contra intellectũ
& sensum. D.d.& habent essentia existentẽ ex quo cõtinget vt oña fu
tura habeãt essentiã aliquã existentẽ ex quo cõtinget exitus eorũ in actũ
necessario:vt dicitur in exemplis legalibus:quia omnia fienda sunt scri
pta in tabula:& quod est scriptum in illa tabula exibit in actũ: & ideo
exposuit hoc & dicit dico illa &c.idest contenget vt nature rerum fa
ciant eas generari necessario:quemadmodum natura generabilium facit
eas corrumpi:& ideo d.erũ igitur omnia generabilia &c.i.cõtinget igit
hanc positionẽ vt naturæ & substantiæ rerũ ex quibus generabilia gene
rantur faciant eas generari:quemadmodũ cũ generauẽrit facilit eas corrum
pi vt vinus corrũpti.D.d.sit eñ idẽ &c.i.& est necesse vt gñatũ corrũ
patur necessario qd̃ antequã corrũpatur sint necessariũ vt cõponeretur
& fieret idẽ ex contrarijs:& fuit idẽ quia contraria sunt in eo.s.formæ:
& sic necessario corrumpitur.sed nõ sine infirmitate & violẽtia:sed cor
rumpitur si aliqua infirmitas fuerit:aut violenta:quarũ altera.s. infirmi
tas est naturaliter & de necessitate: & altera per accidens.s. violentia.

L. Corruptio sit de necessitate:nõ autem gñatio.

D.d.manifestũ est igitur &c.i.declaratum est igitur ex hoc qd̃ omne
quod generatur & corrumpitur habet causas: & quod illæ causæ per
manent ad primam causam. Sed tamẽ differunt:quia corruptio fit de
necessitate:generatio autem nõ:& si hoc esset:omnia essent accidẽtia ne
cessario.& si hoc esset:tunc generatio esset in substantia rerũ in quibus
est generatio:sicut corruptio existit in substantijs eorũ. D.d.aut acci
detur ad illud quod comprehenditur casu.i.quod autem ex istis causis
provenit ad illud quod fit casu non est causa alicuius motus naturalis
omnino.idest quod omne quod fit casu non est causa alicuius speciei en
tium. Deinde dixit sed finis qui est &c.idest sed quod fit casu fit a prin
cipio habente naturam terminatam & causam terminatam: quod enim
est accidentaliter accidit illi quod est essentialiter.

Vtrum vt ad materiam:aut ad quod cuius gratia: aut vt ad
mouens maxime perscrutandum.Ergo de ente secundum acci
dens pratermittatur:determinatum est enim sufficienter. Qd̃ Solet addu
autem vt verum ens:& non ens vt falsum:quoniam secundum ci.
compositionem & diuisionem : totaliter vero circa partitio
nem contradictionis.Verum quidem enim affirmationem in
cõposito habet:negationẽ vero in disiuncto.Sed falsum habet
partitiõis cõtradictionẽ.Quomodo aũt qd̃ simul:aut qd̃ sepa
ratim intelligere accidit alius sermo.Dico aũt qd̃ simul : & qd
separatim:vt nõ in quod cõsequenter:sed in vnum aliquod fie

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non est verū & falsum in rebus sed in mente.

M ri. Non enim est verum & falsum in rebus: vt quod quid verū bonum: quod autem malum falsum: sed in mente. Circa vero simplicia: & quod est: nec in mente est. Ergo quæcūq; oportet speculari circa sic ens: & non ens posterius perscrutandū. Quoniam autem complexio & diuisio est in mente & nō in rebus. Quod aūt ita ens alterū ens à proprijs: aut quia quid est: aut qa quale: aut quia quantum: aut si quod aliud copulet aut diuidat mens: qđ quidem vt accidens: & qđ vt verū ens prætermittēdū. Causa enim huius quidē indefinita. Illius vero mentis aliqua passio: & vtraq; circa reliquum genus entis & nō extra ostendunt ente aliquam naturā entis. Quapropter ea quidē prætermittantur. Perscrutande vero sunt ipsius entis causæ & principia inquātū ens. Palā aūt in qbus determinauimus de quotiēs vnūquodq; dicit: quia multipliciter dicitur ens: significat ēm hoc quod quid est. Et oportet nos perscrutari multū: vtrū sit quasi perueniens ad materiā: aut ad aliud propter qđ: aut ad illud cuius est motus. Dimittamus igitur loqui de ente accidētali imā sufficeit qđ determinatum est de eis: & loquamur de vero ente: qđ nō est sicut falsum. Est enim in compositione & diuisione: & vniuersaliter in diuisione cōtradictoriorū: qa habet affirmatiuā secundū qđ est verū: & secundū q̄ est cōpositū habet negationē aliquā: & secundū q̄ est diuisum habet falsitatē istius diuisionis quæ est contradictoria. Quomodo aūt cōtingit intelligi simul: & prius: habet alū sermonē. Et dico simul & prius ne aliquid sit post aliquid: sed vt sit idē. Falsum enim & verū non sunt in rebus sicut bonū & malū: vt verū sit sicut bonū: & falsum sicut malū: sed sunt in cognitione. Et nulla cognitio est de simplicibus: aut de illo qđ est. Ōia igit quæ perscrutāda sunt de ente quod est huiusmodi: & de eo qđ nō est: dicenda sunt post. Et cū in cognitione est: aut compositio: aut diuisio: nō in rebus. quod est aliud secundū hunc modum. Ex rebus enim quæ sunt in rei veritate est illud quod significat: aut quid aut quale: aut quātū: aut quod copulatur cum alio: & cognitio diuidit illud. Dimittamus igitur ens quod est quasi accidēs: & quod est quasi verū. Causa ēm cuius corū nō habet diffinitionē: & causa alterius est cognitio: & vtrūq; est in genere diminuto gñerū entis: & nō sunt ex eis quæ significāt esse entis. Et ideo dimittat & pscrutet albū. Iam declarauimus vbi diximus q̄ vnaquæq; p verū dicitur multis modis. Quoddā ēm significat quid albū.

Modo narrat quid perscrutandū est de causa ad quā ascendūt oēs causæ quæ sunt accidētales: aut essentiales. Et d. & oportet nos &c. i. & oportet nos multū perscrutari de causa accidētali: vtrū reducafad causam materialē vel finalē vel agētē: & ipse iam declarauit in secūdo physicorū q̄ reducit ad causam agētē: & forte propter hoc dimisit hic loqui de illo. Et cū declarauit q̄ in hoc ente q̄ est per accidēs nō cōsiderat ista ars: & d. dimittamus igit & c. i. qa iam determinauimus de natura eius quod sufficit. D. d. & loquamur de vero ente. i. & cū iam locuti fuerimus de ente accidentali: loquamur de ente veridicanti secundū q̄ est veridicans. & hoc est illud qđ est in anima. hic enim entia facta sunt ab intellectu quando diuidit entia abinuicē: aut componit ea adinuicē: hoc igit ens est vnū genus generū entiū: & est vniuersaliter illud ens tantū in affirmatione aut negatiōe. D. d. qa habet affirmationē & c. i. vera enim affirmatiua significat compositionē in entibus: & vera negatiua diuisionē. Et quia idē ens impossibile est q̄ sit compositū & diuisum insimul: ideo si affirmatiua fuerit vera: negatiua erit falsa & c. q. d. affirmatiua autē quia est vera: est ens in compositione quasi haberet negatiuā, cuius falsitas existit in diuisiōe. Quoniā cū affirmatiua est vera per cōpositionē: negatiua est falsa per diuisionē. & similiter quando negatiua est vera per diuisionem: affirmatiua est falsa per compositionem. Deinde d. quomodo autem accidit simul & c. & intendebat per hunc sermonem declarare diuersitatem duorum entium. s. entis quod est in intellectu: & entis quod est extra intellectum. Quod enim est in anima cōtingit vt recipiat duo opposita insimul. Quod autem est extra animam non: & q. d. quomodo: aut accidit q̄ anima intelligit duo opposita insimul qđ non potest esse extra animā: quia materia recipit cōtraria successiue loquendum est de eo in alio loco: & innuit librū de anima. D. d. in hoc causam. & d. verum enim & falsum & c. i. & causa in hoc q̄ intellectus cōprehendit insimul duo opposita etiam quia natura primorū oppositorū in intellectu. s. veri & falsi nō est natura primorū oppositorum extra animā. s. boni & mali. Veritamen verū & falsum sunt in cognitione: & bonū & malū est in materia: & nullū a entium quæ sunt in cognitione dicitur esse simpliciter secundū qđ est extra animam. D. d. omnia igitur perscrutanda & c. idest & omnia perscrutanda vtrū sint de ente in cognitione: aut de ente extra animam dicenda sunt vbi b perscrutat de vniuersalibus: & numeris: & aliis similibus. D. d. & cum in cognitione & c. i. & cū illud qđ est in cognitione ex hoc ente: est compositio aut diuisio: absq; eo q̄ sit extra animam ens quod differt ab isto qđ est in re est illud qđ significat: aut quid: aut quale: aut q̄tū: aut aliqđ continuum cū alio & hæc sunt cætera prædicamenta. D. d. & cogitatio diuisit illud & c. & forte intendit per hoc illud qđ est præter prædicamēta substantiæ: & forte intēdit prædicamēta quæ communiter habent cōpositionē: ista enim existimantur q̄ nisi anima esset: nō essent. D. d. mittamus ergo ens & c. i. dimittamus igitur perscrutari perscrutatione de ente qđ est per accidēs: & de ente qđ est veridicans. s. q̄ est in aīa. Ens enim qđ est per accidēs non habet causam terminatā: & qđ est veridicans nō habet entia causam nisi animā: & ideo vtrūq; numeratur in genere entis diminuti: & ideo pscrutādū est de ente perfecto qđ est ens extra animā. D. d. iam

Secūdo phy. tex. cō. 48. & com. 51.

Tertio de anima tex. com. 21.

Quod est in anima cōtinet vt recipiat duo opposita simul. Sed huius op. vi. 4. huius tex. cō. 9. Verū & falsum sunt in cognitione & bonū & malū est in materia. Vide oppositū. 3. de aīa 34. vbi dicitur q̄ ens in intellectu est bonum simpliciter: & ens extra animā est bonum in respectu. a Idem. 1. de aīa. 38. 39. b 7. met. 46. 47. & 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

7. met. t. com. 14.

iam declarauim⁹ &c. i. & determinauim⁹ vbi locuti sum⁹ a quæst de eis quæ significãt multis modis ꝙ ens dicit multis modis. Quoddã eñ dicit secundũ ꝙ scilicet de substantia: quoddam de qualitate: quoddam de quantitate: quoddam de copulationibus istorum cum aliis.

Explicit liber sextus Aristo. primæ philosophiæ.

Aristo. Liber septimus primæ philosophiæ incipit.

IN isto tractatu pscrutat de specieb⁹ entis de qb⁹ intẽdit pscrutari in hac scientia. Ista eñ scientia diuidit in tres partes primas. Prima est de diuisiõe entis in substãtiã & accidẽs. Secũda de diuisiõe entis in potẽtiã & actũ. Tertia de diuisiõe entis in vnũ & multa. Et iste tractat⁹ est prim⁹ eorũ in qb⁹ pscrutat de substãtia. & quia substãtia alia est separabilis & abstracta: alia inseparabilis: pscrutat in hoc tractatu & in sequẽti de substãtijs inseparabilib⁹ & nõ de numero eorũ. D. I nono tractatu pscrutat de potẽtia & actu. D. I decimo de vno & pluri. Et post ĩ tractatu vndecimo de substãtijs separabilib⁹: & cuiusmodi esse habẽt & quot sunt. De in duodecimo & tertiodecimo perscrutabitur de eis quæ dixerũt antiqui de natura separabiliũ substantiarum. Tractatus autem præcedentes hunc tractatum sunt quasi præparatorij ad hoc quod intendit dicere in istis. & incepit in hoc tractatu dicere ens dicitur multis modis &c.

In Septimo metaphysicæ habentur duæ summæ philosophales.

In prima docet quod ad determinãdum de ente oportet de sola substantia disputare a tex. 1. vsq; ad. 7.

Secũda determinat copiose de substantia a tex. 7. vsq; in finem libri.

CAPVT. I.

A ENs multipliciter dicitur: sicut diuisimus in his quæ de quotiens. Significat enim hoc quod quid est: & hoc aliquid. Illud verò quod quale: aut quãtum: aut aliorum vnumquodq; sic prædicamentorum.

ENs dicitur multis modis vt prius diximus in sermone in quo diximus quot modis dicit aliquid. Quoddam eñ significat qd est aliqd: & ꝙ hoc. Et quoddã significat quod hoc est quale: aut quantum: aut aliud eorum quæ prædicantur in sermone secundum hunc modum.

1 DIcit & cũ sit declaratum ꝙ hoc nomen ens dicitur multis modis: vt dictũ est in tractatu in quo declarauimus nomina vsitata in hac scientia. Illic enim distinguimus ꝙ hoc nomen ens quandoq; significat quidditatem substantiæ demonstratæ: & quandoq; ipsam substantiam demonstratam: & quandoq; aliquod accidens in istis substantijs: aut quantitatem: aut qualitatem: aut aliud eorum quæ prædicantur de substãtijs nõ prædicatione declarante substantias eorum: nec in responsione ad quid est hæc substantia demonstrata. Et hoc intẽdebat cum dicit & quoddam significat &c. id est & hoc nomen ens quãdoq; significat in substãtijs qualitatem: aut quantitatem: aut aliud accidentium prædicabilium de eis: non ita quod declarant substantiam. sed prædicantur secundum qua-

le: aut quantum: aut vbi: aut quando: aut alio modo.

Totiẽs aũt ente dicto pala: quia horũ primũ ens est quodqd est ꝙ significat substãtiã. Nã qñ dicim⁹ quale quid hoc aut bonũ dicimus aut malũ: sed nõ tricubitũ aut hoiem. Q ñ verò qd est: nec albũ: nec calidũ: nec tricubitũ: sed hominẽ: aut deũ. Alia vero dicũtur entia: eo ꝙ taliter entis: hæc quidẽ qualitates esse: illa vero quãtitates: alia passiones: alia aliud quid tale.

Et cũ ens dicitur multis modis: manifestũ est quod primũ ens istorũ est illud quod significat quid, & hoc est illud quod significat substantiã. Quãdo enim dicimus de aliquo: quale est dicimus: aut bonũ aut malũ, & nõ dicimus homo. Et cũ interrogatur quid est nõ dicimus album: aut tricubitum: sed homo aut deus. Et alia dicũtur entia: quia sunt entis quod est huiusmodi: quædã igitur sunt quãtitates, & quædam qualitates, & quædam passiua, & quædam aliud tale. I B

Cum declarauit qd hoc nomẽ ens significat substantiã & accidẽtia quæ sunt. ix. prædicamẽta: intendit declarare quod hoc nomen ens principaliter & simpliciter significat prædicamẽtũ substantiæ secundario & determinate scilicet relative ad substantiam alia prædicamenta accidentium quæ non dicuntur esse: nisi quia accidunt enti quod est ens per se scilicet substantiæ. Et. d. &, cũ ens dicitur &c. id est, & cum declaratũ est quod hoc nomẽ ens dicitur de generibus prædicamẽtorũ: manifestũ est quod primũ de quo dicitur hoc nomẽ simpliciter & principaliter est illud qd dicitur in responsione ad quid est hoc individuum demõstratũ per se existens, & ista interrogatio est de substãtia. Deinde incepit declarare hoc ex modo interrogandi & respondendi, &. d. quoniã cum dicimus de aliquo &c. id est, & signũ eius qd illud de quo interrogatur per hoc nomen quid in individuis substantiæ est dignius hoc nomine ens est: quoniã si interrogatur per alia nomina interrogantia de individuis substantiæ: non respondetur per aliquid determinans quidditatẽ eius. Verbi gratia, quoniã quãdo interrogatur quale est istud demõstratũ: aut eius modi: respõdemus bonũ: aut malũ: calidũ: aut frigidum, & nõ respõdemus ipsum esse hominẽ: aut orbem: qd intendebat per deũ. Et cũ hoc interrogatur quid est illud individuũ existens qd dicitur substãtia: nõ respõdemus ad hoc per aliquid extra essentiã eius. Verbi gratia, albũ: aut calidũ: aut tricubitũ: sed homo: aut orbis. Et intẽdebat per hoc ꝙ prædicabilia q declarãt quidditatẽ individui substantiæ demonstratæ sunt digniora hoc nomine ens quam prædicabilia aliorũ accidentiũ: cum nunquã notificent quidditatẽ substantiæ, & ideo quod declarat quidditatẽ individui substãtiæ est substantia. In hoc ergo capitulo incẽdit declarare quod quiditas individui substãtiæ est prior in esse quiditatibus accidentium. Individuum enim substantiæ quod prius est alijs individuis accidentium manifestum est per se. Et scien-

Primũ documentum. Individuum substantiæ prior est alijs individuis accidentiũ. Idẽ, infra. t. c. 4. &. 47. Secundum.

dum est quod ista declaratio est logica, & plures demonstrationes in hac scientia sunt logicæ scilicet quoniam propositiones eius sunt

Dialectica vſitatur dupliciter, vide idē, id est phy. cō. 35. & 9. ph. 70 & 2. me. cō. 35. & 1. eth. ca. 3.

accepte a dialectica. Dialectica enim vſitatur duobus modis, vno modo secundū qđ est instrumentū, & sic vſitatur in scitijs alijs, & alio modo vt accipitur illud quod declaratū est in illa in alijs scientijs secundum quod accipitur: & secundū quod accipitur illud quod declaratū est in aliqua scientia speculatiua ad aliā scitiā est: cum ista considerat de ente simpliciter, & propositiones dialecticæ sunt entis simpliciter: sicut; diffinitiones & descriptiones, & alia dicta in eis.

Vnde & dubitabit aliquis vtrū vadere, & sanare, & sedere vnūquodq; ipsorū sit ens: aut nō ens. Similiter autē & in alijs talibus: nihil em̄ ipsorū est: nec secundū se aptū natū: nec separari posſibile à substantia. Sed magis siquidē vadens entiū aliquid est, & sedens & sanans. Hæc aūt magis apparēt entia quia est aliquid subiectū ipsis determinatū. Hæc autem est substātia & vnūquodq; q̄ quidem in cathegoria tali apparet. Bonum enim aut sedens nō sine hoc dicitur. Palam ergo quia propter eam & illorum singula sunt.

Et ideo quæret aliquis forte vtrū ambulatio & sanitas & sessio quælibet significat ens: aut nō ens, & similiter in vnoquoq; taliū. Quoniā nullū eorū est existens per se: nec potest separari à substantia. Sed si ambulans fuerit de entibus, & sedens, & sanus: ista sunt digniora: vt sint entia vt videtur: quoniā subiectū eorū est aliquod terminatum, & hoc est de substātijs quæ sunt vniuscuiusq; particulariū, & hæc significant cathegoricæ quæ sunt tales. Sedens enim, & stans nō dicuntur sine hoc. Manifestum est igitur quod hæc est causa essentię cuiuslibet illorum, & illa sunt propter illud.

2 Vide p hoc pri. phy. 22. 23.

Cū posuit qđ ens in rei veritate est substantia, & in hoc conueniunt omnes antiqui quorū plures, ppter hoc q̄ opinabant quod substātia est ens in rei veritate dubitabit vtrū accidētia sint entia aut nō. Et d. & ideo quæret &c. id est, & ideo dignū ē vt qui opinatur hoc de substātia dubiter in omnibus accidētibus. V. g. ambulatione, & sanitate & sessione: vtrū dicitur esse simpliciter: aut nō, & hoc dignū est dubitare cū nullū eorū existat per se: aut possit separari a substātia. & qđ ens est illud quod per se est. D. d. sed si ambulās &c. id est, sed si cōcesserimus q̄ hoc nomē ens significat substātiā substātia est dignior vt significetur hoc nomine ens secundū qđ apparet sensui scilicet qūi est manifestior apud

2 sensum. D. d. causam in hoc &c. d. subiectū em̄ &c. id est, qūi substātia quidditatū substātiarū & vniuersaliorū earū sunt; indiuidua; substantiæ quæ sunt terminatæ per se scilicet quoniā sunt terminatæ a locis & superficiebus, & quidditas istius substātiæ est pars quæ sunt indiuidua substantiarū particulariū, & secundā hæc duo dicitur prædicamentum substantiæ, & d. quoniā subiectum eorum &c. intendebat a quidditate substātiarū vniuersaliorū earū. Et cū d. est aliquod terminatū &c. intendebat indiuidua substātiæ quæ sunt terminata: quia sunt corpora existentia

per se. D. d. & hoc est de substātijs &c. innuit p hoc qđitates &c. q. d. & ista sunt substātiæ: q̄a sunt partes substātiarū quæ sunt substātiæ in rei veritate scilicet particulariū. D. d. & hæc significāt &c. id est, & ista vniuersalia quæ sunt substātiæ significāt prædicamētū substātiæ. D. dicit sedēs em̄ & stans &c. id est, & causa in hoc est: qm̄ accidētia. V. g. stans & sedēs nō dicūtur esse entia sine istis, & accepit hoc nomē denominatiū pro accidēte tantū. D. d. manifestū est igitur &c. & cū hoc declaratū sit de substātijs manifestū est qđ substātiæ sunt causæ essentiæ accidentiū, & accidētia nō sunt niū propter substātias, & hoc necessariū est: qm̄ cū declaratū est qđ nomē ens dicitur de decē prædicamentis, & dignius de substātijs, & est declaratū qđ cū plura cōmunicant in eodē nomine & quoddā dignius quibusdā: illud qđ est dignius illo nomine est causa exterorū, & dispositio exterorū ad, causalitatē, est sicut dispositio istorū in illo nomine. Ex istis igitur propositionibus concluditur qđ substātia est causa exterorum prædicamentorum.

3 Cū primus municāt in vno nole & quoddā est dignius, quibusdā dignius est semper cā exterorū vide idē. 2. me. t. c. 4. & hic infra. te. ca. 7. & 6. C meta. cō. 7. a Substātia omniū primū rōne notitiæ tpe & natura. b Scire tūc maxime, putamus quando qđ singulā sit cognoscimus magis quam cū quale aut q̄tum.

Quare primū ens, & nō aliquid ens: sed ens simpliciter substātia vtiq; erit. Multipliciter quidē igitur dicitur ipsum primū. Sed substātia a omniū primū, ratione, & notitia, & tempore, & natura. Aliorū enim cathegoremarū nullum est separabile hæc autē sola separabilis est. Et ratione hoc primū. Necesse enim in vniuscuiusq; ratione substātiæ, rationem esse. Scire b autē tūc singula maxime putamus quando quid est homo cognoscimus: aut ignis: magis quā eum quale: aut quātū aut vbi. Quoniam tūc horum eorūdem singula scimus quādo quid est ipsum quale: aut quātum scimus.

Ens igitur quod est principale non illud q̄ est aliquod ens: sed ens quod est simpliciter est substātia. Et principale dicitur multis modis. Sed substātia est prima omnium rerū diffinitione, & cognitione & tēpore. Nullū enim aliorū prædicabilium est separabile, & istud solū est separabile. Et, est etiam prima secundū diffinitionē. Necessariū est enim vt diffinitio substātiæ accipiatur in diffinitione cuiuslibet rei. Et videmus etiā quod nos scimus quodlibet magis quādo scimus ipsum quid sit. Vere gratia, quando scimus hominem esse ignem magis quam cum scimus ipsum esse quale: aut quantum: aut vbi. Et etiam vnumquodq; istorum non scitur nisi quando scitur quid est: aut quale: aut quantum.

4 Et cū sit declaratū q̄ quidditates accidētiū posteriorātur quidditatibus substātiarū secūdū q̄ causata posteriorātur causatis: manifestū est q̄ ens qđ est principale q̄ est prius, & simpliciter est substātia, & nō est illud qđ est aliqđ ens, id est, nō simpliciter nec principaliter. Et hoc intēde hīc cū d. ens igit q̄ est &c. id est, ens ergo q̄ principaliter & simpliciter hīc cū d. ens igit q̄ est &c. id est, ens ergo q̄ principaliter & simpliciter nec eā ens est substātia: nō illud q̄ est aliqđ ens, id est nec principaliter nec

simpliciter,& est inverbis eius ordo posterior. Et cum narrauit quod substãtia est prior cæteris prædicamẽtis,& hoc intẽdebat per principiũ,& primũ dicit multis modis:incepit declarare quot modis precedat. Et.d.& primũ dicit multis modis,id est,& primũ qđ est prius dicit multipliciter,& substãtia est primũ omniũ secundũ diffinitionẽ & cognitionẽ:secũdũ tẽpus. D.dedit causam in hoc &.d.nullũ eũ prædicamẽtũ &c.id est,& substãtia est prior his trib⁹mo dis:qñ nullũ accidẽtiũ est separabile & ipsa sola est separabilis,& hoc intẽdebat cũ.d.id est,de substãtia. Et dixit hoc ꝙ declarauũ est qꝫ uniuersalia accidẽtiũ sunt illa quæ dicũtur in subiecto. Et cũ dixit eam esse primã secũdũ diffinitionẽ dedit modũ &.d.& est etiã prima secũdũ diffinitionẽ &c.id est,& dixemus qđ substãtia est prior diffinitione cuiuslibet accidẽtiũ qñ necesse est vt substãtia accipiãt in diffinitiõe cuiuslibet accidẽtiũ qñ partes diffinitionũ sunt illa per quę cõstituit res,& quia accidẽtia cõstituũtur ꝑ substãtias:necesse fuit vt accipiãtur in diffinitiõib⁹,& in diffinitiõib⁹ substãtiarũ nõ accipiãt illud extra suã naturã:cũ causæ suæ accipiãtur in suis diffinitiõib⁹ quæ sunt substãtiæ.

Et cũ narrauit qđ substãtia est prior alijs accidẽtibus cognitiõe dedit modũ,&.d.& nos videmus &c.id est,& signũ eius ꝙ substãtia apud nos est manifestior accidẽtibus scilicet vniuersalia substãtiæ quã vniuersalia accidẽtiũ est scilicet qđ scire indiuiduũ substãtiæ per sua vniuersalia est perfectius quã scire illud per vniuersalia accidẽtiũ. V.g.ꝙ cũ uolumus scire hominẽ & sciuerimus ipsum esse aliquã naturã substãtialẽ.V.g.scire ipsum ignẽ per hoc prædicabile substãtiale erit perfectius quã scire ipsum esse:quãtũ:aut quale:aut vbi:aut aliud prædicabiliũ accidẽtiũ. Et intẽdebat qđ nõ sunt accidẽtia quæsita per se:sed secũdũ qđ sunt dispositiões substãtiæ demõstratæ,& primũ quæsitũ est substãtia demõstrata. Et quia scire substãtiã hãc per suas dispositiões substãtiales est perfectius quã scire eã per suas dispositiões accidẽtales necesse est vt dispositiões substãtiales sint manifestiores dispositiõibus accidẽtalib⁹. D.dat.iij modũ ex quo declaratur qđ scire aliquid per quid est manifesti⁹ quã scire ipsum per aliquid cõsequẽs:siue fuerit substãtia:siue accidẽs,&.d.& etiã vnũquodq̃ istorũ nõ scitur &c.id est,& signũ eius qđ scire indiuidua substãtiæ per quid est manifestius quã scire ipsa per æquale:aut ꝙtũ est qđ nos videmus qđ nõ scimus vnũquodq̃ ꝙ suorũ accidentiũ:donec scimus illud accidens quid sit:aut quale:aut quantũ. Et substãtia est prior tẽpore:quoniã si accidens sit post corpus in quo est:manifestũ est quod illud corpus præcedit ipsum secundũ tempus,& si fuerit ex accidentibus inseparabilibus a re in qua sit:tunc substãtia subiecta ad illam rem præcedit illam rem & accidentia consequentia ipsam.Verbi gratia,quoniã subiectũ ex quo generatur ignis est prius forma & calore ignis.

Et ꝙ olim,& quod nũc,& quod semper quæsitũ & semper dubitatũ est quid ens:hoc est quæ substãtia.Hoc enim hi quidẽ vnum esse dicunt:illi vero plura quam vnum,& hi quidem finita:illi vero infinita.Quapropter nobis maxime,& primũ, & solum:vt est dicere de sic ente speculandum quid est.

Capu.

Nullũ prædicamẽtum est separabile preter substãtiã.Idem phy.7.de phisic. 14.39.

D

Partes diffinitiõis,sunt illa per quæ cõstituitur res.Idẽ phisphy.cõ.28. &pri.de anima.cõ.5.

Documentum.

E

Quomodo substãtia tẽpore precedit accidẽtia precedit.

CAPVT. II.

Videt aũt substãtia inexistere manifestissime quidẽ corporib⁹.Vnde aũalia: & plantas:& eorum partes substãtias esse dicim⁹:& naturalia corpora: vt ignẽ & aquã:& terram:& taliũ singula:& quæcũq;aut partes eorũ:aut ex his sunt:aut partib⁹:aut ossib⁹: vt cælum & partes eius: vt astra & luna:& sol.Vtrũ verò hæ sole substãtiæ sunt:aut & aliæ:aut horũ qdẽ nulla:altere aũt quædã perscrutandũ. Vident aũt quibusdã corporis termini:vt superficies:& linea:& pũctus:& vnitas esse substãtiæ magis ꝙ corpus & solidũ.Amplio⁹ præter sensibilia. hi quidẽ nõ opinãtur esse aliquid taliũ.Illi verò plura:& magis entia sempiterna:vt Plato species ipsas:& mathematicas:duas substãtias. Tertiam verò sensibiliũ corporũ substantiã.Sed Pseusippus plures substãtias ab vno inchoans:& principia cuiuslibet substantiæ esse dixit:aliud quidẽ numerorũ: aliud magnitudinũ: deinde animæ:& hoc modo protendit substãtias.Quidã verò species & numeros eandẽ dicũt habere naturã.Alia verò lineas & superficies vsq; ad primã cæli substantiã:& sensibilia secũdas attulerũt substãtias esse. Et etiã illud quod semper fuit quæsitũ a longo tẽpore:& modo est quæsitũ & semp faciet errorẽ in quidita te entis.hoc est:qñ substãtia.Quidã igitur dixerũt ipsam esse vnam:& quidam plures:& quidã finitas:& quidam infinitas. Et ideo nos primo considerabimus ex eo quod est huiusmodi magis:& est primũ:& vnũ:& dicemus quid sit.Existimaẽ igitur ꝙ esse substãtiæ est manifestũ in corporib⁹. Vnde dicimus quod aũalia & vegetabilia sunt substãtię & corpora naturalia. Verbi gratia,ignis & aqua:& terra:& aer:& oẽs partes istorũ & quæ sunt ex eis:aut ex suis partib⁹:aut ex suis vniuersalib⁹. Verbi gratia,cælũ & partes ei⁹:& corpora stellarũ: & luna & sol. Perscrutemur igitur de istis vtrum sint substãtiæ tantum: aut sint aliæ substantiæ ꝙ ista:aut quædã ista:aut quædã alia: aut nullũ istorũ:sed alia.Quidam enim existimauerunt ꝙ vltima corporis vt superficies:& linea:& pũctus:& vnũ sunt magis substãtiæ quã solidũ & ꝙ corp⁹:& etiam magis ꝙ sensibilis.Et quidam non opinabantur quod tale sit omnino:& dicebãt quidã plura entia esse æterna vt Plato:q dicebat quod formæ & mathematica sunt duæ substãtiæ:& quod tertiæ substãtiæ sunt corporum sensibilium.Pseusippus autem dicebat plu-

ra

res substantias esse. Et incepit exvno & plura principia esse. Et vnaquæq; substantiarū habet primū: & quod substantia & primū numerorū est aliud: & magnitudinum aliud: & posita anima secundū hunc modū multiplicantur substantiæ. Et quidam dixerunt quod formæ & numeri habent eandem naturam: & quod aliæ res sequuntur ea sicut lineæ & superficies: quousq; perueniāt ad substantiam cæli: & similiter sensibilia.

5 CVm declarauit q̄ quiditates substātiarū sunt priores alijs entibus: & causa eorū incæpit quærere quæ sunt quiditates substātiarū sensibiliū. Et dixit, quod antiqui semp perscrutari sunt de hoc: & quod quo ad suū tēpus nihil demōstratiue fuit dictū in hoc. & dixit, & etiā illud q̄ semp &c.i. & cū declaratū sit q̄ substāntia est peior alijs accidētib⁹: quærendū est de substātia illud q̄ semper fuit quæsitū vsq; ad tps: in quo nullus dixit aliquid demōstratiue: & est qd est illud q̄ est quiditas huiꝰ substātiæ. Et augmētauit hāc quæstionē: q̄m cū fuerit scitū illud q̄ est quiditas istius substantiæ: tūc erit scitū prima causa oīm entiū. Et quia ista quæstio semp fuit desiderata ab oīb⁹ naturaliter est valde difficilis: incæpit notificare opiniones antiquorū in ea. Et dixit, q̄m substantia quidam dixerunt &c.i. Et ista eadē opiniones dixit: cū pscrutatus fuit de principijs substantiæ mobilis scilicet substantiæ naturalis. sed illic scilicet in physico audim⁹ fuit perscrutatus alio modo ab isto. Illic em̄ perscrutatus est de principijs corporis secundū quod est naturale. i. secēdum q̄ quiescit: aut mouetur hic aūt perscrutatus est de eis secundū qd̄ est substātia tantū. Prima em̄ diuisio secundū quā diuidit ens est secundū qd̄ est in substātia & accidens. & ista quæstio differt ab illa quæ est in scientia naturali. q̄m ista quæstio inducit ad sciendū primā formā omniū entiū & vltimū finem & prima quæstio quam incæpit in scientia naturali: inducit ad sciendum primā materiā: & formas naturales & primū motorē. Et dixit, quidam igitur dixerunt &c. forte innuit Parmenidem & Melissum dicentes vnum esse ens. Isti enim dicebant quod illud quod est præter substātiam nihil est: & dicebant quod substantia simplex est non composita & forte innuit eos qui concedunt compositionem: & ponunt elementum etiam vnum quatuor: aut medium inter illa. Isti enim concedunt multitudinem prouenientem a compositione: & ponunt alia esse accidentia præter illud principium vnum. D.d. & quidam dixerunt plura entia vno: & innuit dicentes q̄ principia substantiæ sunt partes indiuisibiles: & dicentes eas esse partes cōsimiles: vt Anaxago. & dicentes ea esse plura vno elemento: vt Empedoc. & quia istorum quidam dicebant has esse infinitas: & quidam infinitas dixit & quidā dixerūt eas esse finitas &c. & videtur mihi quod oēs isti quos narrauit, sunt illi qui nō percipiunt de causis nisi materialem tantū. Deinde dixit, & ideo non considerabimus &c. id est propter hanc diuersitatem accidentem inter antiquos. oportet prius nos ponere principium considerationis in principio substantiæ quam omnes homines concedunt esse principium & vnum: & dicere quid sit. Et innuit principium indiuiduj substantiæ &

Primo phy li. a. t. cō. 6. vsq; ad. 41. Differentia cōsideratiōis naturalis a considerātiōe diuina vide p hoc infra cō. 9. Vide primo phyli. 8. ;. 54.

G Omnes isti quos narrauit nō percepерunt nisi cām materialem. vide opp. de ana. pri. phy. 39. & pri. de anima. 80. & 8. phyli. 37. qa ponit intellectum &

& ideo dixit existimatur em̄ quod esse substantiæ &c.i. & posuimus principiū cōsiderationis in principio indiuidui substātiæ: q̄m oēs hoies cōueniūt in hoc qd̄ indiuidua corporū existētiū p se sunt substātiæ: & qd̄ in eis est principiū: & hoc intēdebat cū dicebat existimat em̄ qd̄ esse substātiæ &c. id est oēs em̄ opinātur qd̄ natura substātiæ est manifesta in corporib⁹ demōstratis: & ista substātia de qua dicit se perscrutandū est illa de qua declarabitur esse formā: & dixit ipsam esse primam quia est causa substantiæ demonstratæ: & substantiæ a demonstratæ nō sunt substantiæ nisi per illā & dixit esse vnam ipsam: quia substātia demonstrata nō est vna nisi per hāc substantiā & per hāc naturā quæ dicit forma. D.d. & ideo diximus qd̄ a alia &c.i. & quia natura eiꝰ est manifesta p se in indiuiduis existētib⁹ p se ideo oēs cōcedunt qd̄ alia demonstrata p se & vegetabilia & suæ partes & vniuersaliter cōposita sunt substantiæ. & corruptibilia simplicia: vt ignis & aqua & terra & aer ex qb⁹ nūt cōposita: & omne qd̄ numerat in istis substantijs: aut in illis quæ sunt partes cōtentæ: aut in illis quæ sunt cōtinētia: vt cælum: aut ex partib⁹ istorū: vt stellæ & luna & sol & omne q̄ generat existit primo & sunt consimiliū partiū. D.d. pscrutemur igit̄ &c.i. pscrutemur igif vtrū ista sint substātiæ tantū. s. dispositiones indiuiduorū, substātiarū: aut sunt hæc dispositiones substātiarū aliæ ab istis aut quædā istarum dispositionū quæ dicunt in resp̄ōsione ad qd̄ sint substātiæ: & quædā nō sunt substātiæ: aut nulla istarū dispositionū est substātia: & hic latet eos. Quoniā aūt indiuidua substātiæ sunt substātiæ: manifestū est: & nullus dubitat in hoc: & hoc intēdebat cū dixit & quædā ista & quædā alia. D.d. aut nullū istorū: sed alia. i. aut nulla dispositionū existentiū in indiuiduis sensibilib⁹ sit substātia: sed substātiæ istorū sunt aliæ.

D.d. quidā igit̄ existimauerūt &c.i. quidā igitur existimauerūt quod vltima corporū sicut superficies & linea: & punctus: & vnū sint substātiæ magis q̄ corpus: qa sunt principia: & ideo cōtingit q̄ ista sint substātiæ magis q̄ substantiæ sensibiles demōstratæ. Et dixit hoc: quia quidā opinabant q̄ puncta sunt priora lineis: & lineæ superficiebus: & superficies corporibus: & dicebant q̄ indiuidua istorū sunt priora indiuiduis corporis sensibilis: & vniuersalia eorū vniuersalioribus corporis: & ideo dixit magis quā solidū & corp⁹: & etiā magis q̄ res sensibiles. & dixit solidū & corpus: q̄m iste habet duas opiniones in corpore: qdā em̄ dicūt q̄ tres dimensiones sunt forma substātialis corporis & isti dicūt corp⁹. Qui aūt dicūt q̄ corpus sit ad cōsumationē superficierū adiuicē dignius est dici ab eis corporeū: & secundū vtrūq; sermonē seqfvt superficies & lineæ & puncta sunt substantiæ magis q̄ corpora & priora eis: aut secundū qd̄ forma est prior cōposito ex materia & forma secundā priorē sermonē: aut secundū q̄ partes sui cōpositi sunt priores cōposito secundū sermonē. Deinde dixit & quidā nō dicūt &c.i. & quidam non opinantur q̄ aliquod lineārū & superficierum & punctorū sit substātia: aut vnū numerale. Et quidā nō solūmodo opinant q̄ magnitudines & numeri. s. mathematica sunt substātiæ: sed opinant cū hoc q̄ formæ rerū sunt substātiæ abstractæ: & opinabant cū hoc tertiā substātiā. s. indiuidua substātiæ sensibilis. Et q opinabant q̄ mathematica sunt substātiæ: qdā ponebāt ea esse alia a formis: & quidē ponebāt numeros

pri. phy. 41. &. 8. phy. 2. H Empe, posuit litem & amicitiam.

a Substātię demōstratæ sunt per formā. Idem. 2. de aia. 2. 7. 8. &. 9. Et 8. met. 7. & 2. phy. 4. & pri. de aia. 90.

Opinio ponētium sola mathematica principia. vide pri. met. 20.

Vide. 3. cæli. 60.

Opinio ponentiū substātiā vna cū mathematicis esse principium.

meros & formas esse eiusdem naturæ: vt post dicet: & isti sunt qui pene perunt causam formalem propriam: & intendebant dare substãtias proprias rebus ex formis vniuersalibus. s. quia ponebant ea esse principia substãtiarũ sensibilium. Deinde. d. Leucippus aũt &c. i. Leucippus aũt dixit plures substãtias esse: quia substãtiæ sunt diuersæ. V. g. grauitas & magnitudo & alia: ideo principia substãtiarũ sunt diuersa. Principiũ enim numeri qd est vnũ est aliud a principio magnitudinũ: & a principio animæ: secundũ hoc multiplicantur species quæ sunt post secundũ numerũ naturarũ diuersarũ, propter suas causas diuersas: &. d. ve mihi videtur: & incœpit ex vno: quia videt quod numeri sunt priores substãtiis alijs: quia vnũ quod est principiũ eorũ est prius principijs substantiarum diuersarũ. Deinde. d. & quidã dicũt &c. i. & quidam homines nõ dicebant ꝙ numeri: & formæ sunt duæ naturæ: sed dicebant quod formæ & numeri sunt eiusdẽ naturæ: & qd istæ sunt causæ linearũ & superficierũ: & qd lineæ & superficies sunt causæ corporũ cæli & aliorũ sensibiliũ.

Opinio Leucippi.

Opinio ponẽtiũ numerũ esse substãtiam vide pro hoc primo. me. 35.

1 De his igitur quid dicitur bene: aut nõ bene: & quæ sunt substantiæ. Et vtrum aliquæ sunt præter sensibiles: aut non sunt: & istæ quomodo sunt. Et vtrum est aliqua substantia separabilis: & quare: & quomodo: aut nulla præter sensibiles.

Perscrutemur igitur de istis: & qui sermones fuerunt dicti bene: & qui econtrario: & quæ substantia est. Et vtrum substantiæ aliquę aliæ a sensibilibus sint: aut nõ: & istæ quomodo sint. Et vtrum substantia aliqua sit separabilis: & quare: & quomodo: aut nulla est præter sensibilia.

6 Cum compleuit numerare opiniones antiquorũ de substãtijs incœpit numerare quæstiones cõsiderãs hic de substãtia. Et. d. perscrutemur &c. i. perscrutemur igitur de istis omnibus opinionibus: & declaremus quæ earũ fuerint dictæ bene: & quæ nõ fuerint dictæ bene: cũ non oẽs fuerint dictæ bene. D. d. & quæ substantia est &c. i. & debemus perscrutari de ꝙditate substãtiarũ quæ manifeste sunt substãtiæ. s. diuidua exĩtia p se. D. d. & vtrũ sint hic aliquæ substãtię &c. i. & vtrũ sint hic aliquæ substãtiæ separabiles atię a substãtijs sensibilib? quę sunt causæ substãtiarũ sensibiliũ: vt dicũt dicẽtes formas mathematicas esse: aut nihil tale: vt si sint ꝙo sunt substãtiæ istarũ substãtiarũ sensibiliũ. D. d. & vtrũ aliqua substãtia sit separabilis &c. i. & vt oporteat perscrutari vtrũ sit hic aliqua substãtia separabilis a sensibilib?. & si est quare est: & quomodo: aut nulla substantia est hic præter substantias sensibiles.

CAPVT. III.

PErscrutandum cũ descripserimus prius substãtiam quid est. Dicitur autem substantia si non multipliciux de quatuor. maxime etenim quod quid erat esse & vniuersale: & genus substantia videtur esse cuiusq; & quarũ horũ subiectũ. Subiectũ vero est de quo alia dicuntur. & illud ipsum nõ adhuc de alio: propter quod primũ de

de hoc determinandum est. Maxime namq; videtur esse substantia subiectum primum. Tale verò modo quodam materia dicitur. Et alio modo forma. Tertio verò quod ex his. Dico autem materiam quidem ęs. Formam autem figuram speciei. Quod autem ex his statuam totam. Quare si species materia est prior, & magis ens, & ipso quod ex vtrisque prior erit propter eandem rationem. Nec quidem igitur tipo dictũ est qd est substãtia: qa est id quod nõ de subiecto, sed de quo alia.

Et oportet ante distinguere substãtiã. Substãtia enĩ & si dicitur multis modis tamẽ quatuor. Existimatur enim quod est essentia: & vniuersalis etiã, & genus existimatur esse substãtię cuiuslibet, & quartum istorum est primũ subiectũ, et subiectũ est illud de quo dicitur aliud: ipsum aũt non dicitur de alio. Et ideo perscrutandũ est primo de hoc. Primum enĩ subiectũ existimatur esse substãtia, magis quã aliud. Et dicit tale quoquomodo materia, & alio modo forma, & tertio mõ illud quod est ex eis, & dico vt cuprũ materiã, & formã vt figurã statuæ, & quod est ex eis statuam. Si igitur forma est ante materiã, & magis ens, erit etiã ante illud quod est ex vtroq; propter hunc sermonem. Distinctum est igitur modo qd sit substantia, & quod est nõ illud quod est de subiecto, sed illud de cũ est aliud.

ID est, & oportet prius distinguere secundũ quot modos dicitur substantia. & considerare quis istorum est causa substantiæ quælitæ. D. al. quũ substantia ũ dicitur ꝙ &c. id est, substantia enim & si dicitur multis modis, tamen concluduntur in quatuor modis famosis. Hoc nomen enim substantia dicitur de quiditate rei. Et dicitur de vniuersali & quod est ex eis statuam. Si igitur forma est ante materiã, & magis ens, erit etiã ante illud quod est ex vtroq; propter hunc sermonem. Distinctum est igitur modo qd sit substantia, & quod est nõ illud quod est de subiecto, sed illud de cũ est aliud. 7 M

prædicabilię de aliquo secundum quid. & similiter existimatur ꝙ genus propinquum prædicabile de aliquo sit substantia. Et forte dixit hoc, quia antiqui diuersabantur in hoc. & quidam dicebãt ꝙ vniuersale cõmune est dignius hoc nomine substãtia quãvniuersale, ꝓpinquũ, & ista est sententia Platonis. D. d. & quartũ istorũ est subiectũ. i. indiuiduũ substantiæ. Et ideo induxit suã diffinitionẽ qua diffiniuit ipsam in lib. cathegoricorũ. & d. & subiectũ est illud &c. i. & est, illud de quo prædicatur alia. sed de nihilo prædicatur. D. d. & ideo primo pscrutemur de hac substãtia. i. & ideo primũ pscrutãdũ est de causa istiꝰ substantiæ quæ est subiectũ, qñ subiectũ aliarũ rerũ cõceditur esse substantia magis quã aliud. D. d. & dicit tale quoquomodo &c. i. & substãtia dicitur de materia quoquomodo, & de forma etiã alio mõ, & de cõpositis ex eis tertio modo, & d. quoquomodo materiã, et alio mõ formã, quia materia est substãtia secũdũ ꝙ subsistat formæ, & forma est substãtia secũdã ꝙ cõstituit, & cõpositũ ex eis est substãtia secũdũ ꝙ cõpositũ est ex eis. D. d. exẽplũ &. d. & dico mãm &c. i. er itelligo p mãm cuprũ subiectũ statuę, et p formã figurã statuę, & p cõpositũ statuã. D. d. si igit forma fue-

Subiectum aliarũ rerũ cõceditur esse substantia magis quã aliud. Idem 2. phy. 8. & 9. Idem hic cõ. sequẽti

Vide idē.8. me.c.17.&.2 phy.c.4.& 2. de anima com.7.

ma fuerit ante materiā &c.id est, si igitur forma fuerit prior in esse quā materia & magis ens propter hoc quod materia est in potentia, & forma est in actu, erit etiam necessario prior composito ex ambobus. Compositum enim ex ambobus non est in actu nisi propter formam, & hoc intendebat cum dixit eadem ratione, id est, quod modus secundū quem forma est prior materia est idem cum eo secundum quem est prior composito. Et intendebat quod cum forma sit prior composito ex materia & forma, & compositum est substātia, sequitur quod forma sit magis substantia quam compositum. D.d.distinctum est igitur mō &c. id est, iā igit descripsimus substātiā primā de qua loquimur. ita ꝙ est illud quod non prædicatur de aliquo, & de quo prædicant omnia alia.

N Oportet aūt non solū ita. Nō em̄ sufficiēs. Ipsum em̄ hoc manifestū. Et adhuc materia substātia sit, si enim non ipsa, ipsa substātia quæ est alia dissugit. Alīs enim sublatis nihil præter ipsam apparet remanēs. Nā alia qdē corporū sunt passiones, et factiones, & potentiæ. Longitudo vero & latitudo & ꝓfundītas quātitates quædā sunt, sed nō substātiæ. Quantitas em̄ non substātia, sed magis cui insunt hæc ipsa primū, illud est substātia. At vero ablata longitudine, latitudine, & profundo, nihil videmus remanēr nisi quid est determinatū ab his. Quare materiā necesse videri solā substātiā sic intendentibus.

Solet ad, duci.

Dico aūt̄ materiā quæ est secūdū se nullatenus, neq; quid, neq; quantitas, neq; aliquid aliud eorū dicitur quib⁹ ens est determinatū. Est enim quoddam de quo prædicatur horum quodlibet cui est esse alterum, & cathegoricarum vnicuiq. Alia nāq; de substantia prædicantur, hæc vero de materia. Quare quod est vltimum secundum se, neque quid, neque quantitas, neq; aliud aliquid est, neque negationes. Etenim hæc erunt secundum accidens. ex his ergo speculantibus accidit substantiam esse materiā. Sed impossibile. etenim separabile, & hoc aliquid ineſſe videt maxime substātiæ. Quapropter species & quod ex amborobus substantia videtur esse magis quam materia.

Et oportet quod distinctio nō sit tali modo tantū, nō enim sufficit, qm̄ hoc non est manifestū. & eti ām materia est substātia, quoniā si non fuerit substātia, substātia nō erit aliud, & si non substantia erit ignorata à nobis. Quoniā cū alia fuerint abstracta nihil videmus permanere & alia passiua corporū, & actiones, & virtutes, & etiam longitudo, & latitudo, & profundū, sunt quantitates, & non substantiæ. Quantitas em̄ nō est substantia sed illud cuius sunt ista primo modo est substātia. & cū longitudo, & latitudo, & profundū fuerint abstracta nihil videtur permanere præter illud, si fuerit aliquid quod est per sua

diffinitionē. Necesse est igitur vt solā materiā videant esse substantiā illi qui perscrutantur hac perscrutatione. & dico materiam illud quod per se non dicitur quale, nec quantum, nec alia quod eorū per quæ terminatur ens, est enim aliud de quo dicitur vnūquodq; istorū, & essentia illius est alia ab essentia cuiuslibet prædicabilis. Alia enim dicuntur de substantia, & hæc de materia. ergo subiectum vltimum quod est per se, non est illud quod dicitur quale, aut quantū, aut aliud omnino, neque negatio. Ista enim sunt accidentaliter ex istis igitur accidit vt substātia sit materia, sed hoc est impossibile. existimatur em̄ quod separabilia & quæ significant essentiam secundū rationē istius rei sint substātiæ magis. Et ideo existimatur ꝙ forma et illud quod est vtroq; sint substantiæ magis quam materia.

8 O Prima ratio ad ꝓbandū materiā esse magis substantiam.

Dicit. & oportet vt nos simus cōtenti hac distinctione, tantum sine perscrutatiōe & diuisione. s. substātiæ in materiā & formā, qm̄ nō sufficit nec est manifestū per se. s. formā esse substātiā. Et d. hoc, quia materia est manifestior in substātialitate quā forma in primo aspectu. & ideo induxit post sermones ex quibus apparet ꝙ sola materia est substātia, & ꝙ est causa in hoc demōstratū esse substātiā &.d. & etiā materia est substātia &c. i. materia aūt videtur esse substātia magis quā alia. Potest enim aliquis dicere ꝙ si substātia non ponit materia nihil erit hoc quod dicatur substātia. & tunc substātia erit nō ens, & hoc intēde hæc cum. d. & si non, substātia erit ignorata. Et forte innuit per hoc quod dixit. & oportet vt distinctio &c. i. ad descriptionē substātiæ formosum quæ est, qm̄ substātia est illud de quo prædicātur alia & ipsum de nihilo. & tūc dixit hoc, quia ex hac descriptione sequitur ꝙ materia sit magis substātia quā forma, & ideo incepit inducere post rationes ex quibus sequitur quod materia sola est causa substantiæ demonstratæ. Et d. & etiam materia &c. id est, D. d. qm̄ cum aliqua fuerint abstracta &c. id est, & ratiocinatio super hoc quod materia est causa individui substantiæ sensibilis tantū est quod cum abstraxerimus in intellectu ea quæ sunt præter materiā ex rebus abstractis in individuo demonstrato nihil remanebit nisi materia scilicet qm̄ materia non auferet per ablationē illorū & auferuntur illa per ablationem materiæ. D. d. & passiua &c. id est, & virtutes passiuæ & actiuæ & actiones proueniēs ab eis videntur quod cū auferunt remanet materia. &. d. hoc ad declarandum quod formæ conueniunt in hoc cū accidentibus, & ex hoc existimauerunt plures formas esse accidentia. D. d. & etiā longitudo, & latitudo, & profundū &c. id est, & etiam longitudo, & latitudo, & profundū quæ existimantur esse substantiæ corporis videnť esse quātū & nō substātia, qm̄ quantū nō est substantia. Et intendebat quod cū cōcesserim⁹ corpora esse substātias, & quod longitudo, & latitudo, & profundū per quā distinim⁹ corpus sint quātū. & nō substātia. nō remanebit in corpore aliud qd̄ dicat substātia nisi materia, qm̄ cū nō fuerit substātia per tres dimēsiones quæ existimant esse substātia magis quā

P Secunda ratio qd̄ materia sit magis substantia.

alia, qm̃ cũ auferunt a corpore auferunt alia residua, sequit̃ q substãtia sit necessario per materiã. Necesse est em̃ vt individuũ substantiæ sit substãtia per aliqd existẽs in eo q̃ sit substãtia, si nõ fuerit per oẽs partes eius. D.d. sed illud cuius sunt istæ. &c.i. & cũ ista quæ sunt existẽtia in materia nõ fuerint substãtiæ, necessario erit vt illa in quibus existunt ista primitus & sine medio sint substantiæ, & hæc est materia. D.d. sed cum longitudo & latitudo &c.i. & cum sõgitudo & latitudo & profundum fuerint abstracta a corporibus quæ accipiuntur in diffinitionibus eorum nihil remanebit ex corpore nisi illud quod diffinitur a longitudine & latitudine & profundo. & hæc est materia, & ista est alia ratiocinatio a prædicta. Et cum dedit ratiocinationes ex quibus sequitur q̃ materia est substãtia. s. dicentem materiam esse substantiam propter hoc q̃ ablatis aliis non auferetur, & ipsa ablata auferũtur alia, & ratiocinationem dicentem q̃ corpus est substantia & nihil aliud est quam tres dimensiones in materia, & dimensiones non sunt substantiæ rerum quod corpus sit substantia per materiam, & illud per quod substantia sit substantia est substantia. Et cum induxit has duas ratiocinationes sicut diximus, d. necessarium est igitur &c. id est, & cum ista sit necesse est vt illi qui perscrutantur hac perscrutatione. & concedunt has propositiones, opinantur q̃ sola est materia substantiæ individui substantiæ demonstratæ. D. incepit declarare qualis materia est ista &c.d. & dico materiam &c.i. & intelligo per materiã illud quod est existens per se, quod est nec quale, nec quantũ, nec aliquod aliorũ prædicamentorum, qm̃ est in potentia omnia ista. s. decem prædicamenta, vt declarabitur est in physicis. D.d. est em̃ aliud &c.i. declaratũ est enim subiectũ esse in omnibus prædicamentis decem, & q̃ suum esse est aliud ab esse cuiuslibet eorũ. Prædicamenta enim accidentia dicuntur de prædicamento substãtiæ, & prædicamentũ substantiæ dicit de hoc quod est materia. D.d. vltimũ igit &c.i. subiectũ igit vltimũ qd̃ est subiectũ per se. & primo, nõ est illud in quo dicitur quale, nec aliud prædicamentorum decẽ nec priuatio istorum entium, qm̃ hoc est ei per accidens, & intendit subiectũ. igitur vltimũ quod per substantiã suam est aliud ab vnoquoq̃ prædicamentorũ, & a suis priuationibus. cum omnia ista sint ei per accidens. Et dixit hoc. qm̃ si aliqua forma, aut aliqua priuatio esset essentialiter in materia non reciperet oẽs formas. Et cum induxit ratiocinationes ex quibus apparet q̃ materia est magis substantia &c.d. sed hoc est impossibile &c.id est, sed impossibile est vt materia sola sit substantia cum opinatur quod intentiones separabiles intellectu. s. quæ non intelliguntur in respectu aliorum sicut est in materia. sed quæ intelliguntur per se sunt magis substantiæ, & ideo existimatur quod forma sit etiam substantia cum sit quidditas quam significat diffinito, & congregatum etiam ex forma & materia est substantia, & quod hæc duo magis sunt substantia quam materia. Et isti sermones quos induxit hic sunt logici famosi, & ideo induxit eos ad destruendum & ad confirmandum formam esse substantiam dicit perscrutabitur de hoc perscrutatione demonstratiua.

1.phy.69.

Si aliqua forma vel priuatio esset essentialiter in materia non reciperet oẽs formas. Idẽ 1.phy.63. & 69. & 79. & 1.cæ. de substãtia orbis. Vide

Attamen cã quæ nunc ex ambobus substantiam. Dico antẽ eam

eam quæ ex materia & forma dimittendum. Posterior enim est & aperta. Manifesta autẽ est aliqualiter & materia. Itaq; de tertia autem perscrutandum est. hæc namq; maxime dubitabilis. Confitentur autem substantias esse sensibilium quidã: quare in his quærendum prius. Dimittamus igitur nunc loqui de substãtia quæ est ex ambobus. s. ex materia: & exẽplari: quia est vltima substãtia: & manifesta etiã: & materia quoquo modo: & pscrutemur de tertia. Est em̃ in ea maximus error. Et cõcessum ẽ aliqs substãtias esse sensibiles. Quæram⁹ ergo de istis.

Idest: & dimittamus igitur perscrutationẽ de substãtia composita ex materia q̃ forma: quia est posterior duabus substãtijs ex quibus componit: & pscrutari hoc nõ est nisi de causis nõ de causatis. Et est etiã manifestũ per seipsam esse substãtiã. D.d. & materia quoquomodo. i. cõcessum est ab omnibus materiam esse substãtiam: & d. quoquomodo: quia antiqui diuersanf in materia. Quidã em̃ dicũt partes indiuisibiles esse: & quidã corpora consimiliũ partiũ: & alia numerata in naturali bus. Et quia omnes antiqui cõcedũt materiã esse: sed differũt in ea dicẽdo quoquomodo notãdo q̃ conuenit in ea secundũ genus tantũ: & non simpler. Et fortasse dixit quoquo modo quia est substantia diminuta: quia est in potentia. D.d. & perscrutemur igit de tertia. i. de forma. D. d. & cõcessum est &c. & quia manifestũ est p se q̃ individua substantiæ sunt substãtiæ oportet vt primo quæramus de substãtia quæ est prima substãtia istarũ substãtiarũ & cã earũ. i. sine medio. Et scidum est q̃ ista pscrutatio differt ab ea quæ est in primo phy. qm̃ illic qz est pscrutatio naturalis nõ pscrutat nisi ad declarandũ primã materiã esse secũdũ q̃ est materia: nõ secũdũ q̃ est substãtia: & ad declarandũ formas naturales esse tm̃: nõ primã oẽm sensibiliũ rerum: nec formã secũdũ q̃ est substãtia, & ideo cõsideratio de formis naturalibus secũdũ q̃ sunt naturalibus secundũ q̃ sunt naturales nõ inducit ad primã formã. Cõsideratio em̃ de forma inducẽs ad primã formã est cõsideratio de ea secũdũ q̃ est substãtia: & scia naturalis nõ cõsiderat de reb⁹ secũdũ q̃ sunt substantiæ. De prima autẽ materia cõsiderat vtraq; sciæ: sed naturalis considerat de illa secũdũ q̃ est principiũ trãsmutationis: philosophus aũt cõsiderat de illa secũdũ q̃ est substãtia in potẽtia. Et quia Ar. cõsiderauit de illa in naturalibus ideo cõtẽtus fuit illa cõsideratione: & nõ iterauit cõsideratio. nẽ in hac scia: cũ illa ex ij quæ uit ad cognitionẽ essentiæ rerum ingeneratæ & incorruptibilis earũ. p prias. & actio materiæ est trãsmutatio. Formæ vero quæ sunt plures & nõ hñt eãdẽ actionẽ cõem: ideo nõ potuit declarare de suis actionibus scia naturali primã formã. Sed illud q̃ de illis fuit illic declarandũ est ex hoc q̃ actiones formarũ pueniũt ad actionẽ primæ formæ: quæ nõ est in materia & est prima motor & nõ fuit declaratũ de actione istius formæ vtrũ est substãtia aut nõ. Et in hac scia quærit de principio primæ substãtiæ: & ideo posuit principiũ pscrutationis & hoc de principijs substãtiarũ sensibiliũ. Et cũ fuerit ei hoc declaratũ qd̃ principia substãtiarũ sensibiliũ. s. formæ sunt substãtiæ: & est declaratũ in scientia naturali hoc esse corpus sensibile qd̃ est causa in alijs substantijs sensibilibus:

infra. 19. & 4. phy. 3. & primo phy. 52. & 3. ph. 56. & primo cœli. 85.

9

Prima expositio supra quoquomodo. Secũda expositio ad idẽ. Documentum siue digressio quæ ostendit diuersitas cõsiderationis naturalis & diuinæ scie vide cõsimile. 2. phy. 4. & 21. & primo me. c. 15 19. & 4. me. c. 1. & 6. me. c. 1. & 8. me. com. 4. & 12. me. 1. 5. & 6. Idem hic supra. c. 5. & infra cõ. 36. vide

phyloso/phū. in. ii. me. ca. 3.

& prior eis declarabit q̄ forma istius corporis est principium vltimæ substantiæ quæ est prior aliis substantijs: & q̄ ipsum est illud quod dat aliis substantias & formas substantiales generales & corruptibiles.

CAPVT IIII.

Essentiæ rerum ignotæ cognoscunt ex actionibus earū. p. prijs vide. j. de ala. t. cō. 11. &. 2. de ala. 33. & 42.

QVoniam aūt in principio diuisimus quot modis determinauimus substantiā. Et horū vnū videtur esse quod quid erat esse speculādum est de ipso. Prēpere enim trāseūdum ad quod notius. Disciplina ēm ita fit omnibus per minus nota naturæ ad nota magis. Et hoc opus est. Quemadmodū in actibus: facere ex vniuscuiusq; bonis totaliter bona singulis bona. Sic ex ipsis notioribus quæ naturæ quidē nota ipsi nota. Quæ autem singulis nota & primæ multotiens debiliter nota: & parum aut nihil entis habent. Attamē ex male quidē noscibilibus: ipsi autem noscibilibus: quæ omnino noscibilia nosce tentandum: procedentes sicut dictum est per hæc eadem. Et cum prius distinxerimus secūdū quot modos diffinitur substantia: inuenimus substantiam. Et existimatur quod vna illarum est illud quod significat essentiam rei. Consideremus primo de illa vna: ex principijs enim operationum transfertur ad illa quæ sunt manifestiora. Et similiter est doctrina in vnaquaque rerum quæ sunt minoris cognitionis ab illa quæ sunt maioris cognitionis. Et similiter est in operatione etiam. Operationes enim non sunt nisi ad agēdum ex illo quod est aliquod bonū: & bonum singulis rebus: ad aliquid quod est bonum vniuersale: & bonum cuiuslibet. Et similiter ex eis quæ sunt cognita singulis rebus: ad vniuersalia quæ sunt cognita per naturam: & cognita cuilibet. Et quæ sunt cognita cuilibet in maiori parte sunt paucæ cognitionis: aut parum: aut nihil est in eo de cognitione entis. Sed tamen necesse est vt sciamus ex istis quæ sunt malæ cognitionis: sed habent cognitionem particularem: quæ cognoscuntur modo vniuersali transferendo vt dictum est de istis eisdem.

Disciplina ita fit omnibus per minus nota naturæ ad nota magis.

10 Idest. & cū distinxerimus prius secūdum quot modos dicitur substantia: & dixerimus q̄ vna illarū est illud qđ inducit in respōsione ad qđ est hoc individuū demonstratū: cōsideremus de hac substātia quā significat diffinitio quid sit. D. d. causam propter quā incæpit perscrutari de hac substātia quæ est principiū istarū sensibiliū. &. d. cōsideremus in eo &c. i. quoniā ita est de cognitione speculativa in istis rebus sicut de operativa: quia quemadmodū artificia quæ primo facta sunt transferre assuetum est ab eis ad artificiata quæ sunt manifestiora apud artificiū: cum ipsa sint manifestiora apud nos: ita est de cognitione speculativa. Et hoc intendebat cum dixit. & similiter erit de doctrina: & similiter est processus doctrinæ

doctrinæ in omnibus scientijs præterquam in mathematicis. s. qđ in eis procedit ex eis quæ sunt maioris cognitionis apud nos: & minoris cognitionis apud naturam: ad illa quæ sunt maioris cognitionis apud naturam: & ab hoc incæpit librū suū in physicis. D. d. & similiter in operatione &c. i. & substātia in operationibus humanis. s. artificijs actibus vt in arte regiminis ciuitatū: & in arte medicandi. Ista ēm non inueniunt bonū vniuersale nisi ex rebus quæ sunt bonæ vnicuiq; hominū: cū illæ sunt manifestiores apud nos. D. d. & similiter ex eis quæ sunt cognita &c. i. & similiter trāsferūtur de cognitione singularium rerum quæ sunt manifestiores apud nos ad vniuersalia quæ sunt manifestiora apud naturam. D. d. & erūt cognita cuilibet. i. & in postremo erunt vna cognita cuilibet: quia particularia sunt cognita cuilibet. D. d. & illa quæ sunt cognita cuilibet &c. i. & illa quæ sunt cognita cuilibet sunt paucæ & paruæ cognitionis in respectū eorū quæ sunt cognita apud naturam. D. d. aut nihil est in eis de cognitione entis. i. & in eis quæ sunt prima cognita a nobis: aut nihil est de cognitione entis: aut modicum. s. ex eis puenit ad cognitionē perfecti entis. D. d. sed tū necesse est &c. i. sed tū cū impossibile sit aliud ab hoc necesse scire ex eis q̄ sunt malæ cognitiōis qa hāt cognitionē particularē ad illa quæ cognoscunt p̄ cognitio nē vniuersalē trāsferēdo de cognitiōe naturaliū istarū substātiarū sensibiliū ad substātiā simplicē quę cognoscit modo vniuersali. s. quę cōtinet oēs substātias.

Primo phi. t. c. 2.

R Singularia sunt notiora apud nos quā magis vnia. vide opp. pri. ph. 4. &. 5. & 57. com.

Et primo dicemus quærēdā de ipso logicæ: quid est quodquid erat esse vnūquodq; quod dicitur secundū se. Non enim est tibi esse musicum esse. Non enim secundū teipsum es musicus. Q̄d ergo dicitur secundū teipsum: nec etiā hoc omne. Non enim p̄ ita secundū se vt superficiei album. Quia nō est superficiei esse album esse. At vero nec; quod est: est vtriusq; vt superficiei albæ esse. Quare quia adest ei hoc. In qua igitur non inerit ratione ipsum dicentem ipsum: hæc ratio eius quod quid erat esse singulis. Quare si superficiei albe esse est superficiei esse semper. Albo & leni esse idem erit & vnum. Et iam diximus prius hoc in quibusdam nostris sermonibus sermone logico: quid est illud quod significatur per essentiam rei. Et est illud quod dicitur per se. Aliquid enim esse in loco non est ipsum esse musicum. Musicus enim & vbi nō sunt idem per se. Nec hoc est vniuersale: nec illud quod est per se secundum hunc modum: vt album superficiei. Essentia enim superficiei non est essentia albedinis: & etiam non est illud quod est ex vtroq; i. superficies alba. Et hoc propter additionem quæ est in diffinitione eius. Diffinitio igitur in qua dicens non habet quid est diffinitio quæ est rei per suam essentiam in quolibet. ergo si essentia superficiei albæ est essentia superficiei lenis: tunc albedo & lenitas sunt idem.

VI Com. 1. in hoc. 7.

Quia sicut diximus perscrutat hic in maiori parte de ꝓpositionibus dialecticis quarū vna est ꝙ substātia rei est illud qđ dicit in rēspōsione ad qđ est: & hoc est indiuiduū substātiæ: ideo dixit: & iā diximus &c. & iā descripsimus hāc substantiā alibi dialectica descriptione ꝙ est illud qđ significat sermo q dat essentiā rei quę est diffinitio. D.d. & est illud qđ dicit per se. i. qđ prædicat essentialiter: & innuit primū modū prædicabilis essentialis. f. diffinitionē. declaratū est em ꝙ ista prædicabilia a sunt tria. f. genus: & differētia: & diffinitio: quæ cōponit ex eis quæ diffinitio est idē cū substātia rei: & vniuersaliter prædicabilia substātialia sunt ista quæ adunātur cū subiecto: & adunātur adinuicē. & accidentalia econuerso. Et cū declarauit ꝙ illa substātia est illud qđ significāt diffinitiones & partes diffinitionum: & ꝙ prædicabilia ex qb⁹ cōponunt diffinitiones sunt illa quæ adunātur cū diffinito & adunātur adinuicē: incæpit declarare quare sermones q demonstrant aliqđ extrinsecū quod nō inducitur ad interrogationem de quiditate: ꝙ nec sunt diffinitiones nec partes diffinitionū. D.d. aliqđ em in loco &c. i. & necesse est vt illa quæ demōstrantur per aliqđ extrinsecū. i. per aliqđ accidēs nō sint diffinitiones: quū si essent: cōtingeret vt accidētia prædicabilia de aliquo essent eiusdē naturæ: idē em videtur disponi per plura accidētia: sed illud qđ cōgregatur ex eis nō est vnū nisi p accidēs: & diffinitio declarat substātiam rei: & illud quod congregatur ex eis est vnum essentialiter. Si igitur diuersa accidētia existētia in aliquo declarant substantiā illius erunt eiusdē rei: & naturæ. Et hoc intendebat cum dixit. aliquid enim esse in loco &c. id est & si aliquis interrogauit quid est hoc demonstratum: & responderit quis ꝙ est hoc in loco pro diffinitione: & aliquis responderit quod est musicus pro diffinitiōe etiā tunc esset possibile vt natura musici & vbi esset idem quod non est: & vniuersaliter ex hac positiōe. ix. prædicamenta essent eiusdem naturæ, id est naturæ substātiæ: quoniā secundū hoc erūt differētiæ substantiales: & ideo dixit aliquid enim esse in loco &c. D.d. & etiā vniuersale & c. id est nec ista prædicabilia qñ prædicantur de substātia sunt prædicabilia vniuersalia quę describunt in analecticis posteriorib⁹: aut intēdit ꝙ nō sunt vniuersalia substātialia: vt dictū est in libro prædicamētorū: & qa sermones cōpositi ex accidētib⁹ cōpositiōe ligata qdā sunt cōiūcti p accidēs & qdā p se. f. per secundū modū essentialiū prædicabiliū quæ enumerata sunt in posteriorib⁹. f. in quib⁹ subiectū accipitur in substātia prædicati. Et cum declarauit ꝙ illud ꝙ significat illa quæ sunt per accidēs nō est substantia: incæpit declarare ꝙ neq; etiā sermones compositi ex accidentibus essentialibus significant hoc quod est quiditas substantiarum talibilium: & dixit: nec illud quod est per se &c. nec illud quod significat diffinitio substantiæ: & est illud quod existit p se est licet illud qđ significāt hæc verba superficies alba. D.d. essentia em superficiei &c. i. albedo em nō est quiditas superficiei qñ dicimus ꝙ superficies est alba sicut rationabilitas est quiditatis alterius: qñ dicim⁹ aial rationale. D.d. & etiā nō est illud qđ est ex ambob⁹ &c. i. nec illud qđ demonstrat iste sermo est aliqđ cōpositū vnū ex ambob⁹ sicut illud quod significat aial ratiōe. f. homo. D.d. propter additionem quæ est in sua diffinitione, id est quoniā compositū ex duobus diffinit

a Prædicabilia essentialiter sunt tria. Idē. 7. poste. ca. de per se.

S

T Sermones cōpositi ex accidētibus cōpositiōe ligata qdam sunt p se: & quidam per accidēs. Idē. 4. me. t. cō. 14.

itur cōposite ex duabus diffinitionibus illorū duorum, & ideo sequitur vt diffinitio albi sit cōpositā ex diffinitione albedinis, & diffinitione subiecti albedinis. Et quia in diffinitione albedinis accipitur diffinitio subiecti: contingit quod in diffinitione albi accipiatur diffinitio subiecti bis, ista igitur est additio quæ accipitur in diffinitione albi. & hoc nō accidit ex cōpositis ex substātijs. Verbi gratia, quoniā diffinitio hominis cōponitur ex anima & corpore & rationalitate, & nō accidit ex hoc ire ratio quæ accidit in cōpositō ex substātia & accidente. D.d. diffinitio igitur &c. id est, diffinitio perfecta est sermo: qui cū cōpletur nō remanebit in eo aliquod ens in actu de quo interrogatur per quid: cum in eo sit data quiditas qđ est esse illius rei, & non est in eo ens additū suo enti. Et ista est differētia inter diffinitiones substantiarū & diffinitiones accidentium. Et. q. d. sermo igitur in quo nō inuenitur ens de quo interrogatur per quid est diffinitio perfecta quæ dat causam rei quę est quiditas in vnaquaque rerū. Deinde dicit post quoniā si essentia superficiei albedinis &c. id est, & si aliquis posuit quod quiditas superficiei est albatio: aut quiditas albedinis est superficies: disponitur per plures dispositiones diuersas: cōtinget vt omnes aliæ dispositiones sint eædē. & qđ cōgregatū ex eis sit idem, & sic albedo lenitas & aliæ dispositiones quibus dispōnitur superficies essent eædē. & ecōtrario in prædicabilibus substātialibus. Rationalitas enim est differentia substantialis existens in quiditate anima'is rationalis.

V Cōpositum ex duobus diffinit. cōposite ex duabus diffinitionibus illorū duorum.

X Quoniam vero sunt & secundū alias cathegorias cōposita. Est em aliquod subiectū cuiq; vt qualitati, & quātitati, & quā do & vbi, & motui. Perscrutādū ergo si est ratio ipsius quodquid erat esse cuiusq; ipsorū esse, & inest his ipsum quodquid erat esse: vt albo homini qđquid erat albo homini, sit nāq; nomē ipsi vestis, quid est vesti esse. At vero neq; hoc est ex eorum numero quæ per se esse dicūtur: aut ipsum nō secundū se, dupliciter dicitur, & hui⁹ est aliud quidē ex additiōe, aliud vero nō. Hoc quidē em ex eo dicitur id ꝙ diffinit quia ipsum alij adhāc tur: vt si albo esse diffinies dicat albi hominis rationē. Hoc autē eo quod aliud ipsius significat vestis albū hominem: diffiniat vestē vt albū. Albus itaq; homo est quid albū. Nō tamē quodquiderat esse albo esse sed vesti esse. Ergo est quodquiderat esse aliquid: aut totaliter: aut nō. Quod quidē em quid erat esse est illud quod aliquid erat esse. Quādo vero aliud de alio dicitur nō est quod quidē aliquid hoc aliquid: vt albus homo: non est quod vere hoc aliquid. Siquidem hoc substātijs inest solū. Et cūsint composita ex alijs prædicamtis: etiā aliquid est subiectum cuilibet. V. g. quātitati, & qualitati, & quando, & vbi, & motus. Perscrutemur igitur vtrum sit diffinitio cuiuslibet istorum. Erit igitur istis etiā illud quod significat essentiam rei vt

homonibus. Sit igitur ita quod habeat hoc nomẽ vestis: si igi-
tur dicatur quid est? dicetur vestis: sed nõ ex eo quod est per se.
Nec hoc est aliquid ex eo quod est per se sed modo simplici, &
quoddã ex additione, & quoddam nõ. Quoddam enim diffini
tur per diffinitionẽ alterius: sicut qui diffinit essentiã albedinis,
& dicit diffinitionẽ hominis albi, & quoddã per aliã diffinitio
nem vt vestis: si significat hominẽ album, & ipse diffinit vestẽ
tãquã album. Homo enim albus est albũ: sed diffinitio eius nõ
est diffinitio albi & quia est vestis habet diffinitionẽ quæ signi
ficat essentiã eius quod est, & diffinitio rei est illud quod signi
ficat quid est essentia rei, & cũ aliud dicitur de alio nõ est illud
quod est istud. Verbi gratia, homo albus: quoniam non est, hoc
enim nõ est nisi substantiarum tantum.

12 Intendit in hoc capitulo declarare quod cõposita ex accidẽtibus &
substantiis nõ habent diffinitionẽ sicut diffinitiones cõpositorũ ex ma-
teria & forma, & quod accidẽtia propter hoc nõ sunt dispositiones ac-
cidẽtales. Et dixit cũ cõposita &c. id est, & cũ sint hæc aliqua cõpo-
sita ex substãtia, & aliis prædicamẽtis: substãtia est subiectũ vniuscuius
que accidẽtis. V.g. quãtitatis & qualitatis. Perscrutemur igitur vtrum
ista cõposita habeãt diffinitiones sicut substãtiæ cõpositæ, & sic erit in
istis etiã substantia quæ significat diffinitionem, & est illa quæ notificat
essentiã rei. Et dixit hoc: quia substãtiæ cõpositæ manifestũ est ipsas
habere diffinitiones & nomina æqualia suis diffinitiõibus. Sed prædican
tur de individuis substãtiæ secũdã quid: aut diffinitiones aut notã æqua-
lia illis diffinitiõibus scilicet illa quæ cõgregatæ significãt illud quod
diffinitiones significãt distincte. In hoc igitur capitulo vult perscrutari
verũ cõposita ex substãtia & accidẽtibus habeãt tales diffinitiones & sic
accidẽtia erũt differẽtiæ substãtiarũ: aut nõ habeãt diffinitionẽ omnino
aut habeãt diffinitiones quæ dicãtur secundario in respectu diffinitionũ
substãtiarũ, & ideo induxit exẽplũ cõpositũ ex substãtia & accidẽte, &
dixit. V.g. homo albus, id est, si igitur aliq̃d istorũ cõpositorũ habuerit
diffinitionẽ: sit igitur q̃d homo albus habeat diffinitionẽ quã admodũ
homo habet diffinitionẽ. D.d. sit igitur ita q̃d habeat hoc nomen ve
stis, id est, & ũ homo albus habeat diffinitionẽ necesse est vt habeat nõ
mẽ æquale ei in significatione: ita q̃d illud q̃ cõgregatur de homine &
albo sit vnũ in actu, & duo in potẽtia, & homo erit genus, & albũ diffe
rẽtia, & sit illud nomẽ vestis. Cũ igit quæritur de aliquib⁹ nominib⁹ cõ-
positis ex substãtia & accidẽte. V.g. de hoc albo q̃ quid cõtingit respõ
dere cõgregate: est vestis, & distincte p diffinitionẽ declarantẽ quiditatẽ
ei⁹: sicut accidit cũ aliquis interrogauerit p quid de aliquo cõposito ex
duab⁹ substãtiis: vt de hoc qui cõponit ex alitiate & rõnalitate. De-
bemus cũ rndere ad hæc p diffinitionẽ declarantẽ quiditatẽ & essentiã
hois. D.d. sed nõ est ex eo q̃ dicit ex eo &c. i. sed illud q̃ significat hoc
nomẽ vestis scilicet album hominẽ nõ est ex rebus quæ existunt per se:
sed ex rebus existẽtibus tantũ, & hoc intẽdebat cũ d. sed modo simplici
id est

Y Substãtiæ compositæ manifestum est ipsas ha-bere diffini tiões. Idem 8. me. cõ. vl. sed. vide q̃ op positum hi-infra cõ. 37. Z

Diffinitum est vnum in actu & duo in potentia: sed vide q̃ op positũ infra 43. vbi dicitur diffinitũ p. se vnũ esse propter habe re vnũ in ac tu & aliud in potentia: ergo nõ duo in potentia.

id est, q̃d homo albus secundũ q̃d est albus nõ existit per se: sed est ens
tantũ nõ ens per se: nec pars entis per se: q̃d est individuum substantiæ.
Et cũ narrauit q̃d iste sermo cõpositus nõ est diffinitio: quoniã non
cõponitur ex prædicabilibus essentialibus declarãtib⁹ substãtiã vnius
rei simplicis in actu sicut significãt diffinitiones: sed significant aliquod
cõpositũ ex duobus scilicet homine & albedine: narrauit etiã q̃d hæc
duo sunt in hoc sermone ex duabus naturis diuersis & partes sermonis
diffiniti sunt eiusdẽ naturæ, &c. d. & quoddã est ex additione & quoddã
nõ, id est, duæ partes istius sermonis sunt diuersæ. In diffinitione enim
albedinis additur subiectũ secundũ q̃d est accidens. In diffinitione ve-
ro hominis qui accipitur in hoc sermone tãquã genus nihil additur ex
tra ipsum cũ nõ existat in subiecto sicut albatio. Deinde incepit de-
clarare quomodo additio existit in altera duarũ partiũ istius sermonis
& nõ in reliqua, & dixit: quoddã diffinitur &c. id est. V.g. q̃d vult diffi
nire quiditatẽ albedinis existẽtis in homine accipit in diffinitione eius
diffinitionẽ hominis albi: cũ albedo existens in homine nõ cõstituatur
nisi per hominẽ & albũ. Deinde dicit & quoddã per aliã diffinitio-
nõ &c. id est, & necesse est q̃d illud q̃d significat hoc nomen vestis dif-
finitur duabus diffinitionibus scilicet diffinitione hominis, & diffini-
tione albedinis: cũ hoc nomẽ vestis significet verũq; scilicet & hominẽ
& albedinẽ. D.d. & ipse diffiniuit vestẽ tãquam albũ, id est, & neces-
se est vt diffinitio vestis sit cõpolita ex duabus diffinitionibus duorũ: si-
cut diffinitio alicuius albi cõponitur ex duabus diffinitionibus duorũ
scilicet albedinis & sui subiecti. D.d. homo enim albus &c. id est, &
diffinitio albedinis nõ prædicatur de homine: ita q̃d dicatur q̃d homo
est albedo, id est, ita q̃d prædicatur hoc nomẽ nõ secundũ diffinitionẽ
sicut dixit in cathegoriis, & q̃d propter hoc non habet diffinitionem.
D.d. & quia est vestis &c. id est, sed secũdũ q̃d ponimus q̃ hoc no-
mẽ vestis est nomẽ hominis albi: omne habens nomen habet sermonẽ si
gnificantẽ suã essentiã: cũ illud q̃d significat nomen est determinatum.
D.d. & vniuersalitas rei &c. id est, sed iste diffinitiones nõ habẽt vni
uersalitatẽ. id est, nõ est totũ vniuersaliter, id est, vnũ: sed diffinitio quæ
declarat quiditatẽ rei est rerũ quæ sunt totũ & vnũ, id est, q̃d albus nõ
est totũ & vnũ: sed est congregatũ ex homine & albedine. D.d. & cũ
fuerit dictũ aliud de alio &c. id est, & cũ aliquod cõmune fuerit dictũ in
alio proprio aut alterũ fuerit prædicatũ de altero nõ erit natura alterius
natura secũdi, & cõgregatũ erit totũ: cũ nõ inueniatur nisi in dispo
sitionibus substãtialibus, & hoc est declaratũ in dialectica.

A Diffinitio-nes quæ de-clarãt quidi tatẽ rei sunt rerũ quę sũt totũ & vnũ. B

Quare quodquid erat esse est quorũcũq; ratio est diffinitio.
Diffinitio vero est non si nomẽ rationi idem significet omnes
enim rationes essent vtiq; diffinitiones. Erit enim nomẽ quod
cuilibet rationi idem. Quare & illas diffinitio erit: sed si primi
alicuius fuerit. Talia vero sunt quæcunq; dicuntur non eo
quod aliud de alio dicatur. Nõ erit igitur quicquã non generis
specierũ existens quodquid erat esse, sed his solum. Hæ namq;
videntur non secundum participationem dici & passionem:

nec vt accidens.

Ergo quid est per essentiã est idem omnibus rebus: quarum sermo est diffinitio. Et diffinitio nõ est eius cuius nomen & sermo significant eadẽ, & si non: tunc omnes sermones erunt diffinitiones. Omnis enim sermo habet nomẽ. Ergo metrum albarũ erit diffinitio. Sed cũ fuerit alicuius primo. Et talia sunt nomina quæ dicũtur nõ per illud quod dicitur aliud. Illud igi tur quod est secundũ essentiã non est aliqua formarũ carentiũ genere: sed illarũ tantum. Existimatur enim quod non dicun tur modo communi, & passiuo: neq; sicut per accidens.

11 C Diffinitio non est ois sermo signi ficans illud qd' signifi, cat nomẽ vi de oppositũ 4. met. tex. com. 28.

Dicit ergo quiditas quæ dat essentiã rei est omniũ rerũ quarũ sermo significans eas est diffinitio, & diffinitio nõ est omnis sermo significans illud qd' significat nomẽ rei: sed necesse est cũ hoc qd' sermo cõueni no mini vt significet prædicabilia substãtialia per quæ cõstituitur. D.d. impossibile cõtingens ei qui ponit qd' sufficit in descriptione diffinitio nis vt sit sermo cõpositus cuius significatio est æqualis significatiõi no minis illius rei, & dixit, & si nõ omnes sermones essent diffinitiões, id est, & cõtingit ponẽtibus hoc: vt omnes sermones cõpositi habẽtes no mina sint diffinitiones: omnes enim sermones cõpositi habẽt aut possunt habere nomina. D.d. aut totũ metrũ &c. id est, & si hoc fuerit cõtin get vt omnes sermones quorũ sunt nomina essent diffinitiones, &. d. hoc quoniã omnia metra fere in eius idiomate habuerunt nomina propria.

D.d. sed cũ fuerint alicuius primi, id est, sed cũ nomina æquipollẽtia significatiõi sermonũ significãt rem, id est, essentiã rei. D. exposuit essen tiã, & dixit, & talia sunt nomina quæ dicũtur &c. id est, & talia nomi na sunt nomina quibus dicũtur aliqua nõ propter aliqua extrinseca ab ipsis: sicut ea quæ nominãtur a suis accidẽtibus. Nomina enim nõ signifi cant essentias eorũ prima significatione: sed si significãt mediãtibus illis accidẽtibus, & ideo illi sermões nõ debẽt esse diffinitiones. D.d. er go illud quod est secundũ essentiã &c. id est, ergo diffinitiões quæ signi ficant quiditates rerũ nõ sunt alicuius formarũ carentiũ genere scilicet formarũ quarũ subiectũ est eis genus, &. d. hoc: quoniã subiecta accidẽ tium sunt alia a naturis eorum, & ideo non sunt genera illorũ. Dein de dicit existimatur enim &c. id est, & formæ substãtiales solũmodo ha bent genus scilicet subiectum ex natura illarũ quia existimatur qd' non inuenitur per communicãtiã cum alijs sicut accidẽtia: neq; sunt, passio nes in alijs, id est, in eis in quibus existunt, & vniuersaliter non sunt de natura accidentium: quorum esse est in alio.

Sed ratio quidẽ erit cuiuslibet & aliorũ quid significat si est nomẽ: quia hoc huic inest: aut pro sermõe simplici certior. Dif finitio vero nõ erit nec quodquid erat esse. Aut & diffinitio & sicut quodquid est multipliciter dicitur. Etenim quodquid est vno qnidẽ modo significat substãtiã, & hoc aliquid. Alio vero modo quodcũq; prædicamentorum quãtitatẽ & qualitatem.

& alia quæcũq; talia. Sicut enim & ens existit in oĩbus: sed nõ simpliciter: sed huic quidẽ: primũ: illud verõ cõsequẽter. Ita & quod qd est simpliciter quidẽ substãtiæ: alio verõ modo alĩs. Etenim qualitatem dicemus vtiq; quid est. Quare & qualitas est eorũ quæ quid est: sed non simpliciter. Sed sicut de nõ ente logice dicũt quidã esse non ens non simpliciter: sed non ens: sic & qualitatem. Erit, igitur sermo cuiuslibet aliorum qui si gnificãt quid sit: aut nomen si fuerit quod significat q̃ hoc est. Huius aũt sermo simpliciter significat sermonẽ magis perscru tandũ. Diffinitionẽ autẽ non habet: nec illud q̃ est per essentiã. Diffinitio eñ dicit multis modis: sicut dicitur quiditas. Quidi tas eñ quoquo modo significat substantiã & hoc: & alio mo do vnũquodq; prædicamentorũ. V. g. & quãtitatem: & qualie tatẽm & alia talia. Quemadmodũ enim de substantia interro gatur per quid: similiter de quantitate. Quãtitas igit & quale sunt eorum quæ dicuntur per quid. Sed nõ vt modo simplici: sed vt quidã dixerunt modo logico in eo quod est non modo simplici: sed illud quod non est tale: & qualitas etiam.

D Quodquid est simplici ter est sub stantiarum.

14 Cum declarauit quod diffinitio simpliciter nõ inuenitur nisi in sub stantijs non in accidentibus: quia sunt compositæ ex substantia & acci dente: vult declarare quantum habent accidentia de intentione diffini tionis. Et dixit, ergo erit sermo, id est cum sit declaratũ quod in alijs prædicamentis non inuenitur sermo substantiæ, id est diffinitiõis eius: dicamus igitur quod in vnaquaq; rerum quæ sunt non substantiæ inue nitur sermo qui significat illud quod est in ipso non diffinitio simplici ter. Et similiter si fuerit positum in eis nomen: illud nomen significat quod hoc est huius, id est significabit sermonem compositum ex du bus intentionibus subiecto, scilicet & prædicato. Et dicit hoc: quo niam si iste sermo: homo albus habet nomen: illud nomen significat ho minem in quo est albedo. Deinde dixit, aut loco sermonis simplicis sermo maioris perscrutationis &c. id est aut dicamus loco eius quod diximus diffinitionem simpliciter sermonem maioris declarationis quã nomen: quoniam si habuerint sermonem aut diffinitionem: non habe bunt nisi illud quod est maioris declarationis quam nomen non diffi nitionem simpliciter. Deinde dixit, diffinitionem autem simpliciter non habebunt &c. id est diffinitionem simpliciter nõ habebũt nec qui dicatẽ simpliciter. i. dantẽ esse: & quasi dicit: & ista nõ habẽt diffinitio nem simpliciter: quia non habẽt quiditatẽ simpliciter. Et cũ declara uit q̃ ista habẽt diffinitiones quoquo modo declarauit q̃ ista nomina tio potest poni: quãdiffinitio dicit multipliciter nõ æquiuoce: & dixit: diffinitio eñ dicit &c. i. diffinitio eñ dicitur multis modis secundũ nu merũ eorũ quæ dicunt in interrogatiõe ad quid. D. incæpit numera re illos modos diuersæ quiditatis: & dixit illud eñ qd' dicit quoquo modo &c. i. illud qd' significat quiditatẽ est modo priori: & diffinitio substãtiq

Diffinitio de quiditate.

substãtiæ & huius demonstrati, scilicet existentis per se. D.d. & alio modo vnumquodq; prædicamẽtorũ. id est illud qđ' significat quiditatem cuiuslibet prædicamẽtorũ significat alio modo. & causa in hoc est: quia quiditas in substãtia inuenit alio modo ab eo quo inuenit in alijs prædicamẽtis. In substãtia em̃ inuenit simpliciter: & in alijs prædicamẽtis secundũ quid: & ideo talis dispositio diffinitionũ quæ significãt has duas quiditates. Proportio em̃ diffinitiõis ad diffinitionẽ debet esse sicut proportio quiditatis ad quiditatẽ. Et cõ dixit q̃ habẽt diffinitiones aliquas & quiditates aliquas: incæpit ratiocinari super hoc: & dixit quia quẽadmodũ interrogatur &c. i. signum eius q̃ alia accidentia habẽt quiditates est: quemadmodum interrogamus per quid de quiditatibus substantiarum simpliciter: similiter interrogamus per quid quoquo modo de alijs prædicamentis. Verbi gratia, quid est quantitas: & quid est qualitas. Deinde dixit, sed vt quidam dixerunt &c. id est quoniam nomen diffinitionis in eis nõ dicitur modo simplici: sed diffinitio est in eis secundum quod dictum est in diffinitione priuationis, scilicet quod est illud quod non est tale nec tale, id est illud quod est nõ esse alicuius non esse simpliciter. Et dixit hoc: quoniam hoc nõ est aliquid quod non est simpliciter: sed quoniam non est non esse simpliciter: sicut nec est esse simpliciter: sed non esse in respectu: cum non esse est non esse alicuius. Deinde dicit: & qualitas &c. & ita est de prædicamento qualitatis etiam in hoc sicut in alijs prædicamentis. Et appropriauit qualitatem vt mihi videtur: quoniam hoc nomen quale existimatur significare substãtiam cum quod interrogatur per ipsum in speciebus quæ significant substantias: & in individuis significat prædicamentum quod dicitur quale quod numeratur in accidentibus.

Proportio diffinitiõis ad diffinitionẽ est sicut proportio quiditatis ad quiditatẽ. Idem in sequenti. Priuatio nõ est non ens simplr̃ vide oppositũ. j. phy. cõ. 79.

F Oportet quidem igitur intendere: & quomodo oportet dicere circa vnumquodq;. Non tamen magis quã homo habet. Quapropter & nunc: quoniam quod dicitur est manifestũ: & quod quid erat esse similiter inerit. Primũ quidem & simpliciter substantiæ. Deinde alijs: quẽadmodum quid est. Non simpliciter quid erat esse sed qualitati: aut quãtitati quid erat esse. oportet em̃ aut æquiuoce hoc esse dicere entia: aut addẽtes: aut auferẽtes. Quẽadmodũ & quod nõ scibile scibile. Quoniã hoc quidẽ rectũ est: nec; æquiuoce dicere: nec eodẽ modo. Sed quẽadmodũ aliquid medicinale: eo quod ad idẽ quidẽ & vnũ: non idem autẽ & vnum. Attamen nõ æquiuocc. Nihil enim medicatiuũ corpus & opus & vas dicitur: nec æquiuoce: nec secũdũ vnum: sed ad vnum. Hoc quidem igitur quocunq; modo quis velit dicere differt nihil. Oportet igit̃ vt latitudo sermonis in vnaquaq; rerum si secũdum q̃ oportet: & vt sit in sermone magis: & ideo si iste sermo quem modo diximus fuerit manifestus: erit illud quod est in essentia tale. Etiã & erit primo modo & simplici substantiæ deinde alterius etiã sicut est nõ illud quod

quod est per essentiam modo simplici: oportet igitur vt entia non dicantur eodem modo æquiuocationis sed sicut magis & minus: Sicut illud quod nõ est notum etiã de noto & ignoto. Sermo enim verus qui non est modo æquiuoco: sed secundum similitudinem: sicut medicina quæ attribuit alicui: ita quod sit idem: non ita quod sit cum eo idem: nec modo æquiuoco etiã. Quoniã corpus medicinabile: & actio medicinabilis non dicuntur æquiuoce: nec vno modo: sed respectu vnius. Ista igitur sint dicta à dicente quocunq; modo voluerit. Quoniam inter ea non est differentia in sermone omnino.

15 G Qui dixerit accidẽtia habere diffinitiones dicit ea habere magis q̃ habẽt: & q̃ negat diffinitionẽ in accidẽtib⁹. dea hẽ minꝰ q̃ dicũt habere.

Oportet igit̃ vt sermo de vnaquaq; rerũ sit secundũ q̃ pertinet ad naturã illi⁹ rei: & nõ debet cõtinere magis q̃ illud qđ' pertinet ad suã naturã nec minus. Et d. hoc: quia qui dicit accidẽtia habere diffinitiones dicit ea habere magis q̃ habẽt: & sic̃ qui dicit q̃ nõ dicit de eis hoc nomen ens: & diffinitio: dicit ea nõ habere illud qđ' debẽt habere. Et dixit hoc: vt mihi videt: quia antiqui habebant in eis has duas opiniões: & ipse induxit mediã quæ est vera: & ideo dixit & ideo si iste sermo &c. i. & ideo si noster sermo de diffinitiõib⁹ est iustus: necesse est vt noster sermo de naturis quas significãt diffinitiones sit talis. Et dixit hoc quia posuit principiũ perscrutatiõis de istis naturis a diffinitionib⁹. D.d. & erit primo &c. i. & si noster sermo de diffinitionib⁹ fuerit verus: tũc diffinitiões erũt duob⁹ modis. Quorũ vnus primo & simplr̃ est diffinitio substãtiæ: & hoc nõ intẽdebat cũ dicit & erit primo modo & simpliciter substãtiæ. Secũd⁹ nõ prio mõ & simplicit: sed nõ cõuenienti nature rei cui⁹ est diffõ. Et hoc intẽdebat cũ dixit. d. alteri⁹ etiã sicut. i. diffõ erit primo mõ substãtiæ q̃a est ens simplr̃. d. erit accidẽtis etiã sicut est accidẽs in suo esse cũ nõ sit mõ simplici. D.d. oportet igit̃ vt nõ dicãtur entia &c. i. & cũ sit declaratũ q̃ illud qđ' est simplr̃ est substãtia: & qđ' ista habẽt alia entia: oportet vt hoc nomẽ ens nõ dicat̃ de eis æquoce pure sicut nosta quæ dicunt de affirmatiua & negatiua: & vtr̃ de oppositis: & hoc intẽdebat cũ. d. secũdũ magis & min⁹: qđ' em̃ addit affirmatiua diminuit negatiua: & ideo dixit sicut illud qđ' nõ est notũ: & verũ etiã, id est sicut illud qđ' dixit hoc nomẽ noto de noto & ignoto. Et forte intẽdit q̃ hoc q̃ hoc notũ dicit̃ de noto scientia vera: & de noto sophistice: & iste modus æquiuocationis debet numerari inter modos nominũ æquiuocorũ: & hoc multũ inuenit in idiomate arabico. V. g. cearã qđ' significat luce & obscuritatẽ: & aliũ quod significat magnũ & paruũ.

D.d. sermo em̃ verus &c. i. sermo em̃ verus de istis est q̃ hoc nomen ens dicit̃ de substãtia & de alijs prædicamẽtis nõ modo æquiuoco: sed secundũ q̃ alia attribuunt eidẽ: sicut plura attribuunt medicinæ: & nõ est idẽ in reb⁹ attributis: & hoc intẽdebat cũ dicit nõ quia nõ est idem cũ eis vnũ &c. i. & ista attribuuntur eidẽ: tamẽ illud idẽ nõ est in eis in oibus: sed in respectu. V. g. q̃m cũ dicimus herba medicinalis: & instrumentũ medicinale attribuunt eidẽ, id est medicinæ: sed non est eadẽ intentio medicinæ in instrumẽto sicut in herba: quoniã si ita esset: esset sermo in eis ipis esse medicinalia sicut sermo in reb⁹ multis viuis ipsa esse alilia.

animalia. D.d.neq; modo æquiuoco.i.& cũ ita sit hoc nomen ens nõ
H significat prædicamenta modo æquiuoco:neq; vniuoco. D.d.non eũ
Hoc nomẽ ens nõ significat prædicamẽta modo æquiuoco: nec vniuoco: vide 4. me.c. 2. & pri. phy. 13.2.de ala. 30.12. me. 21.22.&.5. met.14.
dicimus corpus medicabile &c.i.& hoc nomen ens non dicitur de eis æquiuoce neq; vniuoce:quia hoc nomẽ ens dicitur de accidentibus:sicut dicitur corpus medicinale & actio medicinalis:& ista non dicuntur æquiuoce neq; vniuoce. Et dicit hoc:quoniã dicere vnũquodq; prædicamentorum esse ens eo qd derivatur ab esse:sed esse non secundum vnam & eandem intẽtionem est in vnoquoq; eorum:quemãdmodũ herba & instrumentũ attribuuntur medicinæ:sed medicina nõ inuenitur in eis eadem omnibus modis:nisi inquantum quidem inducunt vnum finẽ: & prouenium ab eodem agente.s.medicina. D.d.ista igitur dicantur &c.i.& cũ ista intentio fuerit:intellecta per hoc nomen ens:tunc homo vocat omnes istos sermones fingentes naturas accidentium quomodocũq; voluerit diffinitiones:.& si voluerit descriptiones & diffinitiones sunt substantiæ tamen:& ideo dixit post.

Hinc sumitur qd non quælibet ratio notiũ cans rem fit diffinitio.

Illud autem palam quia quæ primo: & simplr diffinitio: & quodquid erat esse substantiarum est:& nõ solũ: sed etiam aliorum similiter est.verũtamẽ non primo. Nõ enim est necesse:si hoc ponimus huius diffinitionem esse quod vtiq; ratio ni idem significat:sed cuidam rationi.Hoc autem si vnius fuerit:non eo quod continuum:sicut illas:aut quæcũq; colligatione:sed si quotiens dicitur vnũ. Vnũ verò dicitur sicut ens. Ens autem hoc quidem hoc aliquid:aliud verò quãtitatem: aliud qualitatem significat.Quapropter erit albi hominis ratio & diffinitio.Alio verò modo: & albi: & substantiæ. Et hoc est manifestum quod diffinitio primo modo:& simpliciter:& qd est per essentiam:est substãtiæ:& est aliorum similiter etiã: sed nõ primo modo.Nõ enim est necesse si nos posuerimus aliqd subiectũ esse vt sua diffinitio quæ significat ipsum sic sicut si ergo sermonis: sed aliquis sermo. Et illud etiam quando fuerit vnum:nõ ita quod sit cõtinuum:sicut dictamẽ abah:& omnia quæ copulantur per aliquod ligamentum:sed cum fuerit vnũ ex eis modum secundum quos dicitur vnum.Ens igitur quod dam significat hanc substantiã:& quoddã quantitatẽ: & quod dam qualitatem.Et ideo homo albus habebit sermonẽ& diffinitionem:sed alio modo:& substantia alio modo.

16 Cum.d.qd nulla est differẽtia inter hoc qd homo vocat sermones significantes quiditates cuiuslibet prædicamenti:diffinitiones autem nõ scilicet qñ intellexerit naturã essendi in quolibet eorũ. D.sed hoc est manifestũ &c.i.declaratũ est igit ex hoc sermone cp diffinitio primo modo & simplr & qditas simplr ei significat diffinitio est substãtiarũ:& manifestũ est cp alia etiã habẽt diffinitiões sibi:sed nõ primo modo scilicet simpliciter:sed secũdario. D.d.nõ eũ est necesse &c.i.nõ eũ est necesse si posuerimus aliquid esse vt habeat diffinitionẽ significantem ipsum ad modum significationis diffinitionis simplicis, sed tantum est necesse cum non habuerit diffinitionem simplicem vt habeat aliquam diffinitionem. D.hoc ne aliquis dicat quod substantia est vna omnium rerum. Et cum.d.cp illa quæ habẽt diffinitiones debent esse vnum,excepit ex eis illa quæ dicuntur vnũ per ligationẽ & contactũ cũ ista non habeãt diffinitionẽ, neq; simpliciter, neq; secũdũ qd. &.d. & illud etiã &c.i.& est necesse vt aliquid habeat diffinitionem. qm̃ hoc nomẽ vnũ dicitur de eo, nõ sicut dicitur de aliquo dictamen esse vnũ, quia copulatur per conim̃tiones, aut quia est eiusdem intentionis,& vniuersaliter quia omnia dicuntur vnum per ligamenta & copulationẽ,sed cum dicitur vnũ aliquo modo vero eorũ secundum quosdicitur hoc nomẽ vnũ, dictũ est in tractatu in quo distincta sunt omnia. D.d.ens vero quoddam signidicat &c.i.& cũ hoc nomen ens significat substantiã hanc, & quoddã hanc quantitatẽ,& quoddã qualitatẽ, manifestũ est cp nõ eadẽ intentione est eis omnibus diffinitio & nomẽ. D.d. & ideo albus homo habebit sermonem &c.i.homo albus habebit etiã nomẽ & diffinitionem, & similiter vnũquodcp prædicamentorum,sed diffinitio & nomen est eis alio modo.& substantia alio modo.

Illa quę sũt vnũ per ligationẽ & cõtactũ nõ habent diffinitionem neq; simplr neq; secundũ qd. 5.met. text. com.7.

CAPVT. V.

HAbet autẽ dubitationem si quis nõ dicat diffinitionẽ esse ex additiõe rõnẽ cuius, nã erit diffinitio ipsorũ nõ simpliciũ sed copulatorũ. Ex additione eñ necesse palam facere.Dico aũt vt est nasus,& cõcauitas,& simitas ex duobus dictũ, eo cp hoc in hoc est,& nõ secundũ accidẽs, neq; cõcauitas neq; simitas passio nasi:sed secũdũ se. Neq; vt albũ calliæ,aut homini,qa callias albus cui accidit hominẽ esse.Sed vt masculinũ animali & quãtitatiæquale,vt oĩa quæcũq; secũdum se dicuntur existere. Hæc aũt sunt in quibuscunq; existit, aut ratio,aut nomẽ,cuius hæc passio,& non cõtingit ostẽdere separatũ sicut albũ sine homine contingit, sed non femininũ sine animali.Quare horũ quod quid erat esse, & est diffinitio, aut non est alicuius, aut si est aliter est quẽadmodũ diximus.

L Hic sumit cp passiões ppriq; non possunt diffiniri sine subiecto.

Si igitur aliquis dixerit.sermo qui recipit additionẽ nõ est diffinitio,erit in hoc error,qm̃ si non fuerit, quid igitur est diffinitio eorum quæ non sunt simplicia, sed cõgregata insimul. Necesse est igit vt significentur,ita cp recipiant additamentũ. V.g.nasus & concauitas & simitas quæ dicitur ex vtroq;. hoc eñ est in hoc,& cõcauitas nõ est passio nasi modo accidẽtali, neq; simitas,sed p se.Et nõ sicut calliæ, aut homines qui est callias albus,qm̃ accidit ei cp sit homo,sed sicut masculinũ in animalibus,& æquale in quãtitate,& oĩa quæ dicunt per se sunt verũ.Et ista omnia quæ sunt in eis,aut diffinitio,aut nomẽ, cuius est

Universidad de Deusto
Biblioteca

ius est ista passio, & non potest significare sine ipso alio modo sicut albū potest sine homine, sed fœmina sine animali non potest. Ergo aut non est habitum ab istis illud quod est per essentiā, & diffinitio etiam, aut si fuerit erit alio mō sicut diximus.

17 Dixit Arist. si igit aliqs dixerit &c.i. si igit aliqs dixerit q̄ diffinitiones in qb⁹ addit natura alia a natura diffiniti nō sunt diffinitiones oīno, in hoc erit dubitatio. D.d. qm̄ si nō fuerit &c.i. sed huic positioni cōtinget improbabile, & est vt diffinitiones sint simpliciū & nō cōpositorū ex substātia & accidēte cōpositiōe essentiali, nō cōpositione accidētali, vt hō albus, & ideo d. necesse est igit &c.i. necesse igit dicere in diffinitionib⁹ quā significāt res cōpositas essentialiter ex substantia & accidēte eas recipere additionē. D.d. V.g. nasus &c.i. V.g. nasus & cōcauitas & simitas quę significāt nasum & cōcauitatē. D.d. Hoc em̄ in hoc &c.i. & est necesse vt diffinitio simitatis sit ex ambob⁹, quia simitas significat nasum & cōcauitatē, & cōcauitas nō est passio existens in naso per accidēs, sed per se. & etiam simitas nō est in naso sicut albedo in Sorte aut in homine. Simitas em̄ est in naso de accidentibus in essentialibus albedo aūt est in homine de accidētibus non essentialibus, & ideo nō necesse est vt homo accipiat in diffinitione albedinis, sicut est necesse vt nasus accipiat in diffinitione simitatis. Hoc em̄ nomē significat ambo. s. concauitatem & nasum. D. d. accidit enim ei &c.i. accidit enim albo q̄ sit Sortes aut homo. D.d. sed sicut masculinum &c.i. sed cōcauitas in naso est sicut masculinitas in animalib⁹. ꝯ̄ æqualitas in quantitate. Et intendit q̄ nasus diuiditur in simum & non simum, sicut animal in masculum & seminam, quantum in æquale & in inæquale. D.d. & ista sunt omnia &c.i. & ista accidētia sunt accidētia & passiones in quorū diffinitiōe accipitur, aut diffinitio rei cuius est ipsa passio, aut nomē eius. D.d. & non potest significare sine ipso. i. & nomē illius passionis, & diffinitio eius non possunt significare ipsum sine eo q̄ significant suum subiectū. sicut est possibile in albo & sua diffinitione. i. q̄ non indigent significare hominē, sed quēadmodū fœmina non potest significari a suo nomine, aut a sua significatione sine animali, ita simitas non potest intelligi sine naso. D. d. ergo aut non est habitum &c.i. ista ergo aut non habent quiditatē verā & diffinitionem veram, aut si habēt, habēt alio modo & secūdario. Et hoc est ita, quoniam subiecta talium accidentium non sunt sicut genera differētiarū sunt enim diuersa secūdū genus, & secūdū naturā, q̄ nō cōtingit in genere & differētia dictarum, nec̄ illud q̄ cōgregat ex eis & ex subiecto est vnū in actu, sicut illud quod congregatur ex differentia & genere, & ideo substātiæ sunt digniores diffinitionibus & quiditatibus.

Est aūt & alia dubitatio de eis. Si enim idem est simus nasus & concauus nasus, idem erit simum & concauum. Si verō non, quia impossibile est dicere simum sine re cuius est passio secundum se, & est simum concauitas in naso. Nasum simum dicere aut non est, aut bis idem erit dictum, nasus nasus concauus. Nasus enim simus nasus concauus erit. Propter quod inconueniens

In diffinitione accidentiū essentialiū ponit obiectū non in diffinitione accidētiū p accidens.

neniens est inesse talibus quod quid erat esse. si autem non in infinitum sunt. Naso namque nasi simum adhuc aliud inerit. Palam itaque quia solius substantiæ est diffinitio.

Et in istis rebus est alia dubitatio. Quoniam si idem est nasus simus, & nasus concauus idem est simum & concauorum curium. Et si non, quia impossibile est vt dicatur simus per se sine illo cuius est passio. Et si simus est concauitas in naso, aut impossibile est vt dicatur nasus simus, aut idem dicetur bis, aut erit nasus aut simus, & ideo talia non debent habere quod est per essentiam, & si non proceditur in infinitū. Nasus nasus itaq̄ post non erit aliud. Manifestum est igitur quod diffinitio est substantiarum tantum.

Cum declarauit q̄ ista diffinitio vera est substātiarū tm̄, quia habent genera & differentias & in suis diffinitionibus nō inuenit additio, & quod accidentia nō habent diffinitiones, qm̄ in suis diffinitionibus accipiuntur diffinitiones suorū subiectorū, quæ nō sunt genera eis, sed alię naturæ. Et accidētia sunt in subiectis duob⁹ modis, aut accidentaliter, vt albedo in homine, aut essentialiter vt simitas in naso, & masculinitas in animalibus, & primus modus istorū duorum non habent diffinitionem omnino. Diffinitio enim significat rei terminatas in diffinito, quia qui considerat ad istum modū accidētiū & non ad aliū, negat accidentia habere diffinitiones omnino, & qui cōsiderat etiā accidētia habentia subiecta essentialia affirmat eas habere diffinitiones simpliciter, ideo incepit declarare quod substātias habere diffinitiones est manifestum. & q̄ accidētia habēt aliquid de intētione diffinitionis, & quęrito contingens in hoc ex accidentibus quæ sunt in subiectis per accidens solutur ex hoc. s. qm̄ accipiuntur in suis subiectis essentialibus, quia tunc habebūt nomina quæ significant verūq̄ vt simitas. Et quia aliquis potest dicere in talibus accidentibus, quia habent diffinitionē substātiæ, & quæ sunt tanquam differentiæ suis subiectis, & sua subiecta tanquā genera, incepit & declarare impossibilia cōtingentia huic positioni. Et d. & in istis rebus &c.i. & est qūo est dicere quod simitas est dicta substātialis nasi, & q̄ illud q̄ cōgregat ex eis est vnū, sicut est dispositio in dicta cū genere. Cōtinget em̄ dicēti hoc vt nasus simus, & nasus concauus sint idem, qm̄ cōcauitas est differētia substātialis in naso, & sic nasus cōcauus erit idem cū naso simo, & ex hoc cōtingit q̄ crura cōcaua & nasus simus sunt idem. s. eiusdē speciei. qm̄ subiectū cōcauitatis est tanquā genus concauitatis, & concauitas tanquā dicta. & sic ola in quibus inuenitur concauitas sunt eiusdem speciei. quēadmodū omnia quæ cōstituuntur per eandē differentiam sunt eiusdem speciei. D.d. impossibile enim est vt simus sit per se. i. & contingit, quia impossibile est fingere q̄ simitas existat per se sine subiecto. D.d. & si simitas est cōcauitas in naso &c.i. & si simitas significat concauitatem in naso significat nomen significatę congregatū & dicta & genere, vt homo animal rōnale mortale, necesse est vt nasus nō disponat per simitatem dicēdo nasale mortale, necesse est vt nasus nō disponat per simitatem dicēdo nasale

18 N Accidentia sunt duob⁹ modis. Idē supra cō. 17 & j. ph. 29. O

Accidētia p accidens nō habēt diffinitionē oīno, sed oppositū videtur dicere supra. 14. & 5. com. 2.

Omnia quę cōstituūtur per eandem differentiā sunt eiusdē speciei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus simus, qm̃ tunc aut dicetur idem bis .s. quod dicere nasus simus erit tanquam differentiæ nasus nasus, aut dicere animal homo, aut simus significat aliquod oppositum ei quod significat nasus, aut similtas existens quid existens per se sine naso. Et hoc intendebat cum .d. aut erit nasus aut simus, & hoc est necesse quando concauitas fuerit differētia substātialis, qm̃ nasus est ei tanquã genus. & sic hoc nomẽ similtas continet ipsum sicut genus continet speciem compositam ex genere & differentia. Et cum dicitur nasus est simus accidit nugatio quæ non accidit si concauitas est accidens in naso. Hæc enim similtas non consignificat nasum nisi per continentiam. Et si dicitur aperte non sequitur impossibile, scilicet quin dicitur nasus simus, cum profunditas sit in eo accidens erit in potentia. Et cum dicitur in actu non sequitur impossibile. Si autem profunditas esset substantia in naso, tunc hoc nomen similtas consignificaret nasum in actu, & tunc esset dicere nasus simus, sicut dicere nasus nasus. Et ideo .d. & ideo ista non habent aliquid quod est per essentiam &c. id est, & manifestum est igitur quod si illud haberet diffinitionem veram contingeret vt nasus haberet nasum, & nasus nasum, & sic in infinitum, ita quod impossibile esset inuenire nasum postquã non esset alius. Et cum declarauit quod sequitur ex his sermonibus talis nugatio. Deinde manifestum est igitur quod diffinitio est substantiarum tantum, id est, propter impossibile prædictum.

Hinc sumi solet q̃ aggregari per accidẽs non est diffinitio

P Nam si aliarum cathegoriarum necesse est ex additione esse vt æqualis & imparis, non enim est sine numero, nec quæ feminini est sine animali, ex additione verò dico in quibus accidit idem bis dicere, sicut in his. Si verò hoc verum non copulatorum erit vt numeri imparis, sed latet, quia non rectè dicuntur rationes, si verò sunt & horũ termini, aut alio modo sunt, aut quemadmodũ dictum est multipliciter oportet dicere esse diffinitionem & quod quid erat esse. Quare sic quidem nulli erit diffinitio, nec quod quid erat esse alicui inerit nisi substantijs, sic autem erit. Quod quidem igitur est diffinitio quæ quis dem ipsius quid erat esse ratio, & quid erat esse, aut solũ substantiarum est, & maxime & primum & simpliciter palam.

Et si est aliorũ prædicamẽtorũ inesse est vt sit ex additiõe vt diffinitio quãtitatis & numeri, qm̃ nõ est sine numero, nec illa quę est femine est sine animali. Et sermo q̃ est ex additiõe quę accidit ex eis est dicere bis idẽ, sicut est in istis. Et si est verũ nõ erit incongregatus insimul vt numerus impar, sed latet quod diffinitiones nõ dicunt perfectæ. Si igit istæ habẽt diffinitiõs sunt alio mõ sicut dictũ est. Dicamus igit quod diffinitio & illud quod est per essentiã dicit multis modis. Ergo quoquomõ nihil oino habet diffinitionẽ, aut illud quod est per essentiã, nisi substãtiæ, & quoquomõ hñt. Quoniã aũt diffinitio est sermo eius

eius quod est per essentiam: & illud quod est per essentiam solummodo substantiarum: aut magis primo modo & simpliciter manifestum est.

19

Id est: & si alia prædicamẽta habẽt diffinitionẽ necesse est vt in illis diffinitionibus sit additio supra naturam diffiniti. D. d. vt diffinitio quantitatis &c. i. sicut diffinitio quantitatis & imparis. Impar enim non diffinitur sine numero nec numerus sine quantitate. Et similiter femina nõ potest diffiniri sine eo q̃d in sua diffinitione accipitur. s. animal: & ista sunt subiecta eorũ: subiecta igitur eorum adduntur in diffinitionibus eorũ. D. d. & sermo qui est ex additione &c. id est & accidit in diffinitione in qua est additio. s. diffinitione accidentis quando nitil aliquis diffinire illud q̃d componit ex subiecto & accidente: dicere idẽ bis. s. subiectũ in diffinitiõe necesse est enim diffinire subiectũ per se sed quia in diffinitio accidentis accipit subiectũ cõtinget subiectũ dici bis in diffinitione: & si est verũ q̃ in diffinitionibus istorũ est additio. i. q̃ idem dicit bis in diffinitione cõgregati ex duobus: ideo res congregata ex duobus nõ habet diffinitionẽ. V. g. numerus impar. Et quia sermones compositi ex substantijs nõ dicunt esse vnũ secundũ congregationẽ cũ sint vnũ in actu plures in potentia econtrario ei quod est in sermonibus compositis ex substantijs & accidentibus. D. d. sed latet &c. id est sed latet q̃ diffinitiones non dicunt eodem ordine: nec quærit in eis perfectio eodẽ modo: & ideo si ista habent diffinitiones sunt alio modo diffinitiones. s. accidentiũ & diffinitiones eorũ quæ congregant ex accidentibus & substantijs. Deinde. d. dicamus igitur q̃ diffinitio &c. id est ponamus igitur secundũ quod apparet ex sermone hoc q̃ diffinitio dicitur multis modis: ergo quoquomodo debem? dicere q̃ nihil habet diffinitionẽ præter substantiã: & alio modo possimus dicere q̃ oia habẽt diffinitionẽ. Et. d. hoc: qm̃ qñ intelligit per diffinitionẽ illud q̃d dat q̃dditatẽ rei propriã sibi & cõuenit nomini sine additione & sine ratione: tũc diffinitio nõ erit nisi in substãtijs: & cũ fuerint accepta alia quę sunt præter substantiã secm̃ q̃ sunt entia cõtinget vt habeãt diffinitiones. Et cũ fuerit positũ q̃ diffinitio dicit multis modis dissoluetur iõ: & ista est dispositio demõstratiõis cũ sermonib? logicis. s. q̃a distinguunt partẽ veram a falsa. Dicere enim accidentia habere diffinitiones quodãmõ est falsum: q̃a nõ habẽt diffinitiones substãtiæ: & quodãmõ verũ est: q̃a habẽt aliquas diffinitiones. D. d. qm̃ aũtẽ diffinitio &c. i. declaratis est igit ex hoc sermone q̃ diffinitio simplr est sermo qui significat quidditatẽ rei: & q̃ quidditas nõ inuenit nisi in substãtijs tm̃: aut magis in substantijs: & modo priori & simpliciori.

Ista est dispositio demonstrationis cum sermonibus logicis. s. quia distinguunt partẽ veram a falsa: vide .p hoc. 52. & 53. primi phy.

Capitulum Sextum.

VTrũ aũt idẽ est aut alterũ q̃d q̃d erat esse: & vnũquodq; pscrutãdũ est. Est eñ aliq̃d prepopere de substãtia ad perscrutationẽ. Singulũ eñ nõ aliud videt esse à suimet substãtiæ: & q̃d q̃d erat esse dicit singuli substãtia. In dictis itaq; secm̃ accidẽs videbitur vtiq; diuersum esse: vt albus homo: alterũ

et albo hõi esse. Si enim idem homini esse & albo homini idẽ idem enim homo & albus homo vt dicunt: quare & albo homini & homini: aut nõ necesse est quæcũq; secũdũ accidẽs esse eadem: cũ per se existẽtibus. Non enim similiter extremitates fiunt eædem: sed forsitan illud videt accidere extremitates fieri eadẽ secundũ accidẽs vt albo esse & musico. Videtur aũt nõ. In dictis vero secundũ se semper necesse idem esse: vt si quæ sunt substãtiæ quib⁹ alteræ nõ sunt substãtiæ: nec alterę naturæ priores quales dicunt ideas esse quidã. Si em̃ erit alterũ ipsum bonũ & qđ bonũ esse & aĩal: & qđ aĩali esse: & ens & quod enti erũt aliæ substãtiæ & naturæ & ideæ præter dictas: & priores substãtiæ illis si qđ quid erat esse substãtiæ est. Et si quidẽ absolutæ abinuicẽ: harũ quidẽ nõ erit scia: hæc aũt nõ erũt entia. Dico aũt absolui si nec bono ipsi existit esse boni: nec huic esse bonum. Sciẽtia em̃ cuiuslibet per hoc qđ quid erat illi esse: & in bono & in alĩs simiĺr se habet. Quare si nec bono eẽ bonũ. nec ꝙ enti ens nec ꝙ vni vnũ. Similr aũt ofa sunt: aut nullũ quod qđ erat esse. Quare si neq; quod enti ens nec aliorũ vllũ. Amplius cui nõ inest bono esse nõ bonũ. Necesse igitur vnũ esse benignum & benigno esse: & bonum & bono esse: & quæcunq; non secundũ aliud dicũtur: sed primo & secundum se. Etenim hoc sufficiens si extiterit: quãquã non sint species: magis autem forsan & si sint species. Sed perscrutemur vtrum qđ est per essentiã & singulare sint idem antequã perscrutemur de substãtia. Singulare enim nõ existimatur esse aliud quã substantia in qua est: & dicit p qđ qd est p essentiã est substãtia singularis in eis: aut quę dicũtur p accidẽs rectũ est existimare esse aliũde. V.g. homo alb⁹ est aliud: & quid est albi hominis p essentiã est aliud. Qm̃ si fuerint idẽtũ essentia hominis & homo alb⁹ idẽ erũt. Homo em̃ & homo albus vt dicũt sunt idẽ: ergo homo albus & homo etiã. Aut nõ erit necesse vt sint idẽ ofa quæ sunt p accidẽs: qm̃ non erũt eadẽ extrema. Sed rectũ est existimare hoc accidere eis vt essentia albi & musici: sed hoc nõ videtur. In eis autem quæ dicuntur per se rectũ est: vt sint idem necessario: sicut dicimus si aliquæ substãtiæ sint primæ: & non sint substantiæ aliorũ: nec naturæ aliorũ: sicut quidã dicunt de formis. Quoniam si bonum est illud ꝙ bonum erit & essentia boni etiã: & aĩal & essentia aĩalis: & essentia entis & ens: & aliæ substãtiæ: & naturæ & formæ & aliæ ab eis quæ dicũtur: & ille substãtiæ sunt

Q. In dictis secundum se necesse est idẽ esse subiectũ & prædicatum.

sunt priores si quid est per essentiam sit substantia: & si sint absolutæ abinuicem: quedam nõ scientur per scientiã & quedam nõ erunt entia. Et dicimus ea esse absoluta si bonũ per se nõ habet essentiam boni: neq; illud quod dicitur hoc: habet em̃ essentiam boni. Scire enim cuiuslibet rei hic est scilicet scire quid est per essentiã: & similiter in bono: & de alĩs similiter. Si ergo bonum non habet essentiam boni: ergo eus non habet esse: neq; vnũ. Et similiter omnia aũt habebũt quid est per essentiã: aut non habebunt. Et si ens non habet: ergo neq; omnio aliud. & etiam illud quod nõ habet boni essentiam. etiam est bonũ. Ergo necesse est vt bonum & essentia boni sint idem: & studium & essentia studĩ sint idem: & omnia quæ dicuntur non de alĩs: sed sunt prima per se etiã. Quoniã in istis est sufficientia si sint formæ: & si non sint: sed dignum est etiam vt sint formæ: & non est manifestum si sint insimul.

Cum declarauit ꝙ quiditates simplices non inueniunt nisi in substãtias & qđ per illas sunt substãtiæ: vult hic perscrutari. vtrũ ista substantia quæ est quiditas & substantia singularis scilicet individuum substantiæ sint idẽ: ita ꝙ quiditas quæ est substantia eius sit quiditas singularis: illud singulare est substantia per istam quiditatẽ: aut quiditas rei sit aliud a re in actu. Et queliuit hoc, ppter formas quas dicit Plato: quoniã secundũ illã opinionẽ erunt quiditates primarũ substãtiarũ aliæ a primis substantijs: quia sunt etiã primæ substantiæ existentes per se. Et t.d. sed perscrutemur &c. id est & cũ sit declaratũ ꝙ quiditates sunt substantiarũ singularium: perscrutemur vtrũ substantia quæ est quiditas & substantia singularis sunt idẽ, aut nõ: anteq; perscrutemur de substantia quã significat diffinitio quid sit. D.d. singulare enim existimatur &c. id est apparet enim ꝙ singulare nihil aliud est ꝙ substantia cuius est scilicet quiditas eius: & apparet etiã e contrario scilicet ꝙ substãtia quæ est quiditas est substãtia singularis. v.g. Sortes est animal rationale. Sor. em̃ nihil aliud est ꝙ animalitas & rationalitas quæ sunt quiditates eius. nec animalitas & rõnalitas sunt quiditates, nili Sor. & Pla.

R Sortes nihil aliud est ꝙ animalitas: & rationalitas quę sunt qditates ei⁹.

D.d. illa autẽ quæ dicũtur per accidens &c. id est cõposita aũt ex substantijs & accidentibus quæ sunt vnũ per accidens dignũ est existimare ꝙ prædicabilia eorũ non sint eadẽ cũ quiditatibus eorũ de quibus supponuntur. D.d. V.g. homo albus est aliud &c. id est. V.g. quoniã homo albus est aliud ab homine simpliciter. qm̃ si homo simpliciter & homo albus essent idẽ: tunc quiditas hominis & quiditas hois albi essent idem. D.d. homo enim &c. contingit enim dicentibus hoc dicere ꝙ idem est dicere homo: & dicere homo albus. d. notificauit etiam ꝙ contingit dicere ecõtrario &. d. ergo homo albus & homo &c. id est & etiã homo albus erit homo tantum. D.d. quoniam autem non est necesse &c. id est quoniã autem impossibile est vt prædicatũ & subiectum sint idẽ in prædicatibus accidẽtalibus: manifestũ est ex his. s. ꝙ prædicatũ & subiectũ quæ sunt extrema nõ sunt idẽ per se. V.g. musicus albus. Et

dedit exẽplũ de hoc modo accidẽtis: qm̃ dispositio est manifesta in eo. s. ꝙ nõ est eiusmodi de quo dicere homo alb⁹ vt distinctũ fuit pri⁹ in eis quæ sunt idẽ p accidẽs: & hoc intẽdebat cũ dicit qm̃ nõ erãt eadẽ extrema. i. qm̃ cũ prædicauerim⁹ duo accidẽtia de aliquo vno. V. g. vnũ homi nẽ esse albũ & musicũ nõ est necesse vt musicũ sit albũ: & p extrema intẽdebat musicũ & albũ: qa sunt extrema ppositiõis dictis musicũ esse albũ. D. d. sed rectũ est existimare &c. i. sed rectũ est existimare ꝙ ista accidẽtia sunt cũ eis de quib⁹ prædicant eadẽ per se: quia sunt eadẽ per accidẽs. ppter hoc ꝙ cõgregant in eodẽ. V. g. ꝙ cũ albũ prædicat de aliquo & musicũ de ipso: existimat ꝙ ppter hoc cõgregantur in eodẽ qd̃ essentia albi & musici est eadẽ: sed non est ita. D. d. in eis autẽ quæ dicuntur per se &c. i. in eis autem quæ sunt vnũ per se rectum est dicere ꝙ sunt cũ suis quiditatib⁹ idẽ necessario. D. d. sicut dicimus &c. i. V. g. qm̃ si iste substantiæ sensibiles sunt primæ substantiæ: manifestũ est qd̃ ipsæ sunt eædẽ cũ suis quiditatib⁹. i. cũ suis diffinitionib⁹: & si nõ: non erunt primæ substãtiæ sed erũt substãtiæ aliorũ: sicut cõtingit ponẽtibus ꝙ qditates eorũ sunt substantiæ separatæ ab eis: & dicit & nõ sunt substãtiæ aliorũ &c. id est quoniã ex hoc qd̃ posuim⁹ ꝙ substãtiæ sensibiles sunt substantiæ existentes per se: non per aliud sequitur vt sint cũ suis quiditatibus idẽ. D. d. qm̃ si bonũ &c. i. qm̃ si bonũ quod est bonũ fuerit aliud a quditate boni: tũc bonũ erit aliquid: & sua essentia etiã aliud & aĩal est aliquid: & essentia ei⁹ aliud est: & similiter ens: & essentia entis: & erunt hic aliæ substãtiæ a primis substantijs: & naturæ & formæ: & erũt illæ substantiæ & formæ priores primis substantijs, scilicet individuis substãtiarũ. D. d. & si fuerint absoluta &c. i. & si quiditates rerũ nõ sunt eadem per se cum rebus: sed sunt absoluta adinuicem: continget vt quædã substãtiæ nõ sint scitæ. s. primæ substantiæ: qm̃ nõ sciunt nisi per quiditates suas & vt quædã nõ sunt. s. quiditates separatæ. Quoniã quiditates rerũ nõ sunt entes nisi per esse rerũ habentiũ quiditates: & hoc intendebat cũ dicit & dico ea esse absoluta &c. id est & dico ea esse absoluta adinuicẽ. id est vt quiditas boni existẽtis per se sit aliud ab eo: vt dicunt ponẽtes formas: & similiter de quiditate rerum singulariũ. D. d. scire enim &c. id est & diximus ꝙ contingit vt primæ substãtiæ nõ sint scitæ: quia res nõ sciunt nisi p suas quiditates: & cũ suæ quiditates fuerint aliæ ab eis: quo poterũt sciri. D. incæpit declarare qõd sequitur vt omnia habeant quiditates adunatas cũ ipsis: & dicit si igitur bonũ &c. id est si igitur bonũ existẽs per se. s. gen⁹ vniuersale nõ habet quiditatẽ boni: tũc ens vniuersale nõ habet quiditatẽ entis: & vnũ vniuersale nõ habet quiditatẽ vnius: & sermo de omnib⁹ in hac intentione debet esse vnius. s. aut habẽt quiditates adunatas cum eis: aut nullã habebit quiditatẽ adunatã. D. d. & si ens non habet &c. id est & si ens non est idẽ cũ sua quiditate: nihil est idẽ cũ sua quiditate.

D. d. & etiã quod nõ habet quiditatẽ boni &c. & si illa quæ sunt bona nõ habẽt quiditatẽ boni nõ sunt bona: cũ illud quod est bonũ habet essentiã boni. D. d. & ofa quæ nõ dicunt de alio &c. & intẽdebat prima substãtias. i. ita ꝙ etiã de primis substãtijs. s. ꝙ qditas & habẽs qditatẽ sunt idẽ. D. d. an istis esse sit sufficientia si fuerit forma & si nõ fuerit. i. in quiditatibus igitur rerũ quæ sunt eadem cũ rebus est sufficientia

tis in hoc qd̃ res sciãtur: siue posuerimus formas separari: vt, Plato dicit siue nõ. Deinde dicit sed rectum est &c. id est, & rectum est si sint hic formæ: vt Plato dicit: quod in hoc pro sint in cognitione hominis: nec est etiam manifestum ex scientia necessaria quod sint cum formis sensibilibus, & sicut fingunt dicentes formas.

S Simulq; palam: quia si sint ideæ quales quidam dicunt non erit substantia subiectum. Has enim substantias esse est necesse non de subiecto autem alioquin erunt secundum participationem. Ex his itaq; rationibus patet vnum & idem non secundum accidens esse ipsum vnũquodq; & quodquid erat esse. Et quod scire vnũquodq; horũ est quodquid erat esse scire. Quare secundum expositionẽ necesse est vnũ aliquid esse ambo: secundũ accidentes vero dictũ vt musicum aut album. Et quodquid erat esse idem esse dicere vere nõ licet: propterea quod duplex significatui; inquam cui accidit, & ipsum quod accidit. Quare est quidem vt idem: est autem vt non idem quodquid erat esse & ipsum. Nam homini & albo homini nõ idem: sed passioni autem idem. Absurdum vero apparebit & si quis vni T cuiq; nomen imposuerit ipsorũ quodquid erat esse. Erit enim & præter illud aliud ei quodquid erat esse: vt equo ipsi quodquid erat equum esse equo alterum. Et quid prohibet & nunc esse quædam statim quid erat esse: siquidẽ substantia est quodquid erat esse. At vero non solum vnum: sed & ratio eadẽ ipsorum sicut palam est ex dictis. Non enim secundũ accidẽs vnũ: quod vni esse & vnum, amplius si aliud erit in infinitum sunt: hoc quidem quodquid erat esse vni esse. Illud vero vnũ. Quare & in illis erit eadẽ ratio. Quod quidẽ igitur in primis, & secũdũ se dictis vnicuiq; esse, & vnũquodq; est idem & vnũ palã. Sophistici autẽ elenchi ad positionẽ hanc palã quod eadem solũtur solutione: vt si idẽ sortes, & sortis esse. Nihil enim differt nec ex quibus interrogabit vtiq; aliquis: nec ex quibus solutio nes fuerint. Quomodo quidem igitur quodquid erat esse idem & quomodo non idem vnicuiq; dictum est.

Et formæ si sint sicut dicunt quidã: tũc subiectũ nõ erit substantia. Quoniã necesse est vt ille substantiæ non sint de subiecto, & si non sint modo cõmunicationis. Ex hoc igitur sermone quodlibet quod est & quid est per essentiã idẽ, & nõ modo accidẽtali. Et ꝙ scientia cuiuslibet rei est ista scilicet scire qd̃ est per essentiã. Per hãc igit̃ positionẽ necesse est vt ambo sint idẽ. Quæ aũt dicũtur per accidẽs vt musicũ: aut album: quia significant duo: ideo nõ verum est dicere ꝙ sint idẽ per essentiã. Illud

etenim cui accidit musicū & albū, & accidēs secundū vnū modum idē, & quid est per essentiā, & secundū aliū nō est idem. Secundū autē ꝙ sunt hominis, & hominis albi nō sunt idem. Secūdū autē ꝙ sunt passiōes sunt idē. Et si aliquis existimauerit ꝙ quodlibet nomē habet qd per essentiā apparebit cōtrariū. Erit em̄ apud ipsum quid est per essentiam aliud etiā. V.g. equus est aliud, & quid est per essentiam equi est aliud. Et quid prohibebit in quibusdā rebus vt sit quid est per essentiā statim vt modo sit: si quid est per essentiā est substātia. Et etiā non erit vnū tantū: sed diffinitio eius erit etiā idē: sicut manifestū est de dictis etiā. Essentia em̄ vnius & vnū nō sunt idē modo accidēs tali, & si etiā fuerit aliud procedatur in infinitū. Quoddā est quid est per essentiā est vnū & quoddā ꝙ est vnū. Iste igit sermo dicitur de illis etiā. Manifestū est igitur ꝙ de primis rebus quæ dicuntur per se, & quælibet rerū singulariū, & quodlibet singulare idem & aliquod vnum. Et est manifestū ꝙ redargutio sophistarū dissoluitur hāc solutione, & ꝙ sortes & essentia sortis sunt idē. Non enim est differētia inter eam nō ex illo quod rectum est quæri ab aliquo: nec ex illo cuius diffinitio est difficilis. Dictum est igitur quomodo quid est per essentiam est singulare, & quomodo non.

21 Id est, & si formæ sunt vt dicūt: necesse est vt individua substātiarū non sint idem. Ista em̄ nō sunt susceptibilia nisi per formas, & formæ separatæ nō dicūtur de subiecto: quia essent nō separatæ & cōmunicantes subiecto, & si hoc esset: essent generabiles & corruptibiles, & hoc est contra positionē eorū qui dicūt formas esse. D.d. ex hoc igitur sermone &c. id est, ex istis igitur sermōibꝫ quos diximus apparet qd' quid & sua quiditas sunt: idē, & qd' nō sunt ipse per accidēs. V.g. qm̄ homo & sua quiditas quæ est animal rationale sunt idē nō separabiles, & similiter rationabilitas & animalitas quæ sunt in eo sunt idē in actu & duo in potētia.

D.d. & ꝙ scīētia cuiuslibet rei &c. id est, & manifestū est ex hoc qd' diximus ꝙ scīētia cuiuslibet rei est ex sua quiditate: qm̄ ois res est idem cū sua quiditate: qm̄ si illa quæ significāt partes diffinitionū, & diffinitiones essent separatæ a diffinitis essent alia, & si essent alia: tūc scīētia diffinitorū nō esset a diffinitiōe. D.d. per hāc igit positionē &c. id est, potest intelligi sic. & quia cōueniunt cū aduersarijs in hoc qd' omnes res nō scīūtur nisi per suas diffinitiones debēt cōcedere ꝙ illa quæ significāt diffiniti ōes & partes earū sunt nō separata a diffinitis: sed sunt idē esse tialiter. Et potest intelligi sic, & per has ꝓpositiōes quas posuimus cogimur cōsiderās credere ꝙ quiditas & habēs quiditatē sunt idē. Dicit quæ aūt dicūtur per accidēs &c. id est, illa autē quæ dicūtur per accidēs esse idē. V.g. hō albus, & hō musicus: qa iste sermo significat duas naturas diuersas scilicet albedinē & musicā & ideo sermo cōpositus ex eis

Prima expositio.

Secunda expositio.

eis nō est idē, & ideo nō habēt vnā diffinitionē. D.d. illud em̄ cui accidit &c. id est, illud enim cui accidit albedo est aliud ab albedine, & accidēs secundū qd' potest prædicari de suo subiecto qd' est eius passio est idē, & secūdū ꝙ natura eius nō est natura subiecti nō est idē, & hoc intēdebat cū. d. secūdū autē ꝙ sunt hois. & hois albi &c. id est, secundū autē qd' accidētia sunt in subiectis nō sunt subiecta secūdū aūt qd' sunt passiōes subiectorū sunt idē. V.g. hō albus. Et intēdit: qm̄ secūdū qd' sunt passiōes subiectorū possunt prædicari de substātijs secūdū nomina nō secūdū diffinitiōes: secūdū em̄ diffinitiōes nō possūt prædicari de substātijs, & hoc. d. in cathegoricis. D. di. & si aliquis existimauerit &c. id est, & si aliquis existimauerit ꝙ omne habēs nomē habet diffinitionē secūdū illud nomē apparebit cōtrariū: qm̄ si omne nomē haberet diffinitionē tūc quiditas rei, id est, forma eius haberet diffinitionē, & si ista esset: cōtingeret ꝙ quiditas equi esset aliud ab equo secūdū diffinitionē. D.d. & quid ꝓhibet in quibusdā &c. id est, & quid ꝓhibet in substātijs qd' posuerimus ꝙ illud qd' significāt diffinitiōes earū sint substā tia: vt sint idē cū eis quæ significāt diffinitiones. & nō sunt alia. D.d. & etiā nō erit idē soli, id est, & diffinitū nō erit vnū tamē: sed diffinitū & diffinitio sunt idē sicut declaratū est superius. V.g. ꝙ hō nō est vnū tā tū: sed vnū cū sua diffinitiōe. D.d. & si fuerit etiā aliud ꝓcedetur in infinitū, id est, & si illud qd' significat diffinitio habet naturā aliā a natura diffiniti, id est, naturā existētē in actu extra naturā diffiniti: sequit vt natura quā significat diffinitio habeat secūdā diffinitionē significātē tertiā naturā extrinsecā a natura secūda, & tertia quartā, & sic in infinitū.

D.d. quoddā erit quid per essentiā &c. id est, idē em̄ dividet in duas partes: quarū vtraq; est vnū scilicet in formā & illud cui? est forma, & intēdit si forma habuerit diffinitionē & materia diffinitionē: cui? quod dā est quiditas & vnū, & quoddā est illud cui? est quiditas, & vnū aliud habebit aliā diffinitionē. D.d. iste igitur sermo dicitur de illis etiā, id est. V.g. quoniā forma & materia si habuas diffinitionē: necesse est vt dividantur in duas partes: quarū vtraq; dividitur in diffinitione & diffiniendantur in duas partes: quarū vtraq; dividitur in diffinitione & diffiniti, & cū hoc qd' congregatur ex eis est vnū. D.d. manifestum est igitur, & cū hoc qd' congregatur ex eis est vnū. D.d. manifestum est igitur quod in rebus primis quæ dicuntur per se etiā essentia cuiuslibet rei singulariū, & omne singulare sunt idē, & vnū &c. id est, manifestum est igitur quod quælibet primarū substātiarum est idē cū sua quiditate.

Deinde dicit & manifestum est quod redargutio &c. id est, quoniam sophistæ quærebāt si homo est vnus: si respondetur quod ita dicunt: nō homo est animal & rationale: ergo est vnū & nō vnum, & ideo dixit quod per istā eandē solutionē dissoluitur ista quæstio scilicet quod dicetur est quod homo & sua diffinitio sunt vnū in actu & plura in potētia, & hoc intēdebat cū. d. & quod Sor. & essentia Sor. &c. Et forte quæstio sophistarū est ista: quiditas hominis aut est eadē est hominem: aut aliud. Si aliud: tūc homo nō habebit quiditatem: si idem: tunc quiditas hominis est homo, & homo habet quiditatē: ergo quiditas habebit quiditatem, & sic in infinitū. Et solutio est: quoniā quiditas hominis est homo vno modo, & nō homo alio modo, & est forma hominis, & non est homo qui est cōgregat? ex materia & forma, & hoc intēdebat cū. d. nō ex illo qd' est rectū quæri ab aliquo &c. id est, & per istū sermonem

V Dubium Antistenis ꝓ quo vide 5. meta. 34.

X Quiditas hois est hō vno modo & non alio modo & est

Universidad de Deusto
Biblioteca

forma hoīs & idē, infra 33.34.et.43 &.11.me.c. 14.

dissoluūtur omnes q̄stiões quæsite in hac intentione siue fuerint facilis dissolutionis: siue difficilis. D.dicit dictum est igitur quomodo quid est per essentiam &c. id est, declaratum est igitur ex hoc sermone modus ex quo apparet quod substantia sola est diffinita, & quod est vnū, idest, quoniam est vnum in actu & non vnum in potentia. id est, quod natura actus non est eadem cum natura potentiæ: sed sophistæ accipiebant diffinitionē & diffinitū vnum quodammodo, & non vnum quodammodo.

CAPVT VII.

Horū quæ fiunt alia natura alia arte.

EORVM autē quæ fiūt hæc quidē natura fiūt: hæc autē arte: illa autē casu. Omnia vero quæ fiūt ab aliquo fiunt & ex quo aliquo, & aliquid. Hoc autē aliquid dico secūdū quālibet cathegoriā: aut eīn hoc aut quale: aut quātū: aut quādo. Et generationes autē naturales: hæ sunt quarū generatio ex natura est. Hoc autē ex quo fit quā dicimus materiā. Hoc autē à quo eorū quæ natura aliquid sunt hoc autē aliquid: vt homo vel plāta vel aliquid aliud talium: quæ maxime substātias dicimus esse. Omnia vero quæ fiunt aut natura: aut arte habēt materiā. Possibile eīn & esse & non esse eorū quodlibet. Hæc autē est quæ invnoquoq; materia. Vniuersaliter vero & ex quo natura, & secūdū q̄ natura. Factum eīn habet naturā: vt plāta aut animal. Et à quo quæ secūdū speciē dicta natura quæ eiusdē speciei: hæc autē in alio: homo nāq; hominē generat. Sic igitur fiunt quæ fiūt per naturā. Generationes vero aliæ dicūtur factiões. Omnes autē factiones sunt ab arte: aut à potestate: aut à mēte. Harū autē quædā fiūt à casu & à forma: similiter vt in factis à natura. Quæ autē fiūt quæ dā fiunt natura, & quædā artificio, & quædā ex illo q̄ est per se. Et omne q̄ generatur est aliquid, & ab aliquo per aliquid, & dico aliquid quodlibet prædicabile: aut hoc: aut quātū: aut vbi: aut quale. Factibiliū autē quædā sunt: quorū generatio est à natura, & quoddā est illud ex quo est generatio q̄ est materia, & quoddā illud per q̄ fit aliud q̄ fit à natura: aut hoc: aut domus: aut illud tale de quibus dicimus eas esse substantias. Et omnia quę sunt aut à natura: aut artificio habēt materiā. Quodlibet eīn habet potētiā ad esse & nō esse, & hoc in quolibet est materia, & q̄ habet naturā, & est generatū habens naturā vt domus animal. Et illud per q̄ est illa natura est illud q̄ dicitur per formā: aut simile formæ, & est in alio. Homo eīn generat. Illa eīn quæ sunt per naturā secūdū hoc generātur. Alia aūt generabilia dicūtur actiones. Et omnes actiones: aut sunt à potentia: aut arte: aut cogitatione: aut casu: aut ex se.

Cōtinuatur cū sequenti.

Intendit

INtendit in hoc capitulo declarare q̄m formæ Platonis nihil prosunt ad generationē: q̄m cū destruxit eas non prodesse in scientia si concesserimus eas esse vult etiam in hoc capitulo destruere eas nō prodesse in generatiōe. Et dixit illa aūt quæ generaī &c. i. & manifestū est q̄ omne quod generatur: generatur ab aliquo triūtur à natura: aut ab artificio: aut ex se, scilicet casu. Deinde dixit & omne qđ natura: aut ab artificio: aut ex se, scilicet casu. Deinde dixit & omne quod generat est aliquid. x. præ generatur est aliquid &c. id est & omne quod generaī est aliquid. x. præ dicamentorū & generatur ab aliquo: & est materia: & per aliquid: & est dicamentorū & generatur ab aliquo: & est materia: & per aliquid: & est agens & dico generabile esse aliquid, scilicet substantiam, & aliquod aliorum prædicamentorum. D.d. generabilium autem &c. id est ge- 2
nerabilium autem quædam sunt naturalia & sunt illa quæ sunt a natura. Et cum induxit generabilia per naturā incæpit narrare q̄ causa materialis cuiuslibet eorum est eius generis. & dicit & ex eis est illud &c. id est ex generabilibus per naturam inuenitur causa materialis & agens generabilia: vt homo: aut aliud generabiliū. & dicit aut aliud tale. inueniendo q̄ sermo eius est de generabilib⁹ quæ sunt in prædicamēto substātiæ quæ dicunt generari, ppter. Generabilia aūt quæ sunt in alijs prę dicamentis magis dicunt pati q̄ generari. Et cum declarauit q̄ generabilia naturalia fiūt a materia & ab agēte quæ sunt hui⁹ generatiōis, id est generabiliū naturaliter incæpit narrare q̄ artificialia cōueniunt cū rebus naturalibus in istis tribus. s. q̄ habēt materiam: & q̄ sunt per aliquod: & quod sunt aliquid & dicit & omnia quæ generantur aut natura &c. Deinde dicit causam propter quā quodlibet eorū habet materiā: & dicit quodlibet enim eorū &c. id est in quolibet eīn eorū inuenitur aliquid quod potest recipere formā naturalem aut artificialem: aut non recipere: & quod est tale dicitur materia & est illud ex quo est natura totius. D.d. & quod habet naturam &c. id est & conueniunt etiam omnes res generabiles habentes naturā & formam in forma & natura. Generatū eīn habet naturā & formā: vt homo in rebus naturalibus & domus in rebus artificialibus. & dicit aut simile. propter illa quæ generantur a natura cōi duabus formis differis: vt mulus ab equo & asino.

D.d. generabilia autē alia dicuntur actiones. id est generabilia autem 3
alia præter illa quæ sunt in substantijs magis dicuntur actiones q̄ generata a 2. physi. 37.
& cum dicit. ista induxit etiam causas agentes ea & dixit & omnes b Nulla species inuenit fieri casu. Idē. 6. met. c. 4. & 6. & 8. phy. com. 46.
actiones &c. id est & intendit per artificiam potentiam artis. & potentiam virtutem animatā & naturalem: & per cognitionē illud quod
homo agit a cogitatione & voluntate: & per illud quod est per se: casum
qui est a natura & ab anima & per casum qui est voluntarius vt dictum
est in secūdo phy. a & nō dixit in generabilibus per naturā. s. generabilibus in substantia ea generari ab illo quod est per se: quoniā nulla
species b inuenitur fieri casu: sed inuenitur aliquod simile ei quod
fit casu scilicet species quæ sunt ex semen ex simili vt post dicet.

Quædā eīn & illic cadē & ex spermate fiūt & sine spermate. De his quidē igit posterius perscrutandū. Ab arte vero sunt quorūcunq; species est in anima. Speciē aūt dico quod qđ erat esse cuiusq; & primā substantiā. Et eīn contrariorū modo quo- T. com. 32. ostēdit qūo fiat sanitas non quomodo sāā sitvt male exposuit Auerr.
dam cadē species. Priuationes eīn substātia quæ substantiæ est oppolita:

Universidad de Deusto
Biblioteca

q dedit philosophastris errādi occasionem tesie

A leoniceno i libello de trib⁹ doctri nis secundū galeni sentē tiā atq; pręter hæc verba de sanita te reliquam expositionē esse falsam & sensum Aristo. oīno depravare.

oppositā: vt sanitas infirmitatis. Illius em̄ absentia ostēdit infirmitas. Sanitas aūt quæ est in aīa ratio est in scientia. Fit itaq; sanitas intelligētiæ ita. Q̄m hæc sanitas necesse est: si sanitas erit hoc existere: puta regularitatē: sed si hoc calorē: & ita semper intelligit donec vltimū adducat in hoc quod ipse valet vltimū facere. Deinde iā ab hoc motus factio vocat ad sanādum. Quare modo quodam accidit ex sanitate sanitatem fieri: & domū ex domo sine materia materiam habētem. Medicinalis enim est & ædificatiua species sanitatis & domus. Dico aūt substātiam sine materia quod quid erat esse. Generationū verò & motuū hæc quidē intelligentia vocatur: Illa verò factio. Quæ quidem à principio & à specie intelligētia: quæ verò ab vltimo intelligētię factio: similiter aūt & in alijs intermedijs vnūquodq; fit. Dico autem vt si conualescit oportet adequari. Quid igitur est adequari hoc hoc autem erit si calefactū fuerit. hoc verò quid est hoc, existit autem hoc potestate: hoc autem iam in ipso. Facies itaq; & vnde inchoat motus sanādi: siquidem ab arte est species quæ in anima: si verò à casu ab hoc quod quidē faciens di est principiū faciēti ab arte: vt qđ in mederi forsan à calefactiōe principiū: hoc aūt fricatiōe facit. Calor itaq; in corpore aut pars est sanitatis: aut sequit eū aliquid tale quod est pars sanitatis aut perplura. Hoc aūt vltimū faciēs: & qđ est ita pars est sanitatis: vt lapides domꝰ: & alia aliorū. Quare sicut dicit impossibile factū esse si nihil præexiterit. Sanitas verò est diffinitio quæ est in aīa: & scientia etiā & erit sanitas eiꝰ q infirmat secundū hūc modū cū sit sanitas. Necesse est igit̄ si hæc sanitas vt habuerit naturā diuersam: & si hæc fiūt erit calor: & secūdū hūc modū dicemꝰ vnū post aliud donec pueniamus in hoc qđ impossibile est vt post ipsum sit aliud. D. motꝰ q est ex hoc est actio eius qđ præcedit ad sanitatē: ita qꝫ accidit quoquomodo vt sanitas sit ex sanitate: domꝰ ex domo: quæ est ex nō materia illa quæ habet materiā. Ars em̄ medicinæ & ars ædificatoria sunt forma sanatis & forma domꝰ. Et dico substātiā & hoc est talia & est talis in potētia: & est talis causa agēs & illud ex quo est prīcipiū motꝰ. Sanitas em̄ si est ab artificio est à forma quæ est in aīa: & si est ex illo qđ ex p se erit illud qđ est ex hoc. Et cū principiū actiōis est agēs ex artificio vt operari p medicinā rectū est vt principiū sit ex calefactiōe: & erit hoc p cōfricatiōnē. Calor igit̄ q est in corpore: aut est pars sanitatis: aut aliquid cale

bile sequit̄ ipm̄: & est pars sanitatis: aut erit p plura: quorūvnū est agēs: & est secūdū hūc modū etiā pars sanitatis & domus.

Iste sermo nō videi cōtinuus cū sermone prædicto: & in lib. Nicolai peripatheticꝰ: & in eꝰ abbreuiatiōe ex hoc lib. dicit. & actiōes reliquæ aut erūt ab artificio aut a potētia: & pauca generabilia erūt ex se & casu quēadmodū in reb⁹ naturalib⁹ est etiā aliqđ qđ' generat ex seminib⁹: & aliquid quod generatur ex nō seminibus debet igit̄ legi continuum cū hoc quod dixit q quædā erūt ex se & ex casu: & quēadmodū in rebus naturalibus etiā est aliquid quod generat ex seminibus: & aliquid quod generat ex nō seminib⁹ id est q illud quod generatur ex nō seminibus est simile actionib⁹ quæ fiunt casu dicit inuenitur in libro Nicolai sequi. & generabilia ex artificio sunt illa quorū formæ & quiditates sunt existentes in anima. s. in prima substātia: & ille formæ sunt quodāmodo eadē forma. Multotiens etiā scimus per esse formā & esse nō formam: quoniā nō existunt in simul: vt sanitas & infirmitas: sed corruptio alterius est generatio reliqui: & sanitas dicitur duob⁹ modis. Dicit em̄ de forma quæ est in anima: & de habitu qui est in corpore: & ambo sunt idē. sed sanitas secundo modo inuenitur ab ea quæ est secundū primum modū. Et cū ita sit est post illā aut tūc est sanitas: & post hunc sermonē inuenimus sermonē. Aristo. Et Nicolaus intēdit per hoc quod dicit: & generabilia ab artificio &c. id est & res existētes ab artificio sunt illa quorum formæ & quiditates sunt in anima: & formæ cōtrariæ existētes in anima sunt quodāmodo eadē forma: & ideo recepit anima contrarias formas. D. d. causam in hoc: & d. multotiēs em̄ &c. id est & signū hui⁹ est: qm̄ multotiēs scimus formas per suas formas cōtrarias: & cōtraria per suas formas: & hoc erit secundā illud qđ' est manifestiꝰ: nō quia cōgregātur in anima duæ formæ cōtrariæ inlimul. sicut nō cōgregant extra aīam qm̄ esse alteriꝰ est corruptio reliqui: & corruptio alteriꝰ est ḡnatio reliqui. D. d. & sanitas dicit duobus modis &c. i. & cū ita sit manifestū est q forma artis dicit duob⁹ modis: quorū vnus est forma quæ est in anima: & alꝰ est illa quæ est extra aīam: & sunt idē: & q illa quæ est extra animā est ab illa quæ est in anima. V. g. qm̄ sanitas dicit duob⁹ modis dicit em̄ de intellectu sanitatis qui est in anima: & dicitur de sanitate existente in corpore: & q sanitas quæ est in corpore est a sanitate quæ est in aīa. & hoc intēdebat in hoc cap. declarare secūdū q artificiū in hoc est simile naturæ. s. q in hoc q illud qđ' fit: fit ab eo dē in forma: aut a simili: & ideo dicit q sanitas in anima est sanitas prima intentione. D. d. & cum ita sit &c. i. sanitas igitur quæ est extra animā est per sanitatem quæ est in anima: aut sanitas quæ est in anima est sanitas simpliciter: & quæ est extra animam est posterior. D. incepit dicere qđo inuenit sanitas quæ est extra animā a sanitate quæ est in anima: & hoc est de verbis Aristo. cum dixit. sanitas vero est diffinitio quę est in anima & scientia &c. id est sanitas vero in rei veritate est diffinitio sanitatis quæ est in anima: & scire ipsam non est sanitas quæ est extra animā. D. d. & erit sanitas eius qui infirmatur secundum hunc modum, id est, & sanitas quæ est extra animam est a sanitate quæ est in aīa secūdum q dicam. D. d. cū illud fuerit sanitas & necesse est &c. i. & cū iste infirmus

23 Introductio Nicolai.

Formæ contrarię existētes i aīa sunt quodammodo eadē forma: & ideo aīa recipit contrarias formas. vide. 6. meta. com. 8.

B Sanitas i aīa & extra animā sunt idē. vide oppo. 12. hui⁹ cō. 23.

Hic expōit textū suū.

Errat Auctr.

infirmus est modo sanus: necesse est vt fluxus naturæ fuerit: & si fluxus naturæ fuerit necesse est calorē fuisse: & si calor est necesse est potasse tactum. & hoc intendebat cū dixit. & si hoc est iam fuit calor. D.d. & secundū hūc modū dicem⁹ vnū post aliud &c.i. & sic dicemus vnū post aliud secundū dissolutionē. s. incipiendo a posteriori & perueniendo ad primū principiū in cognitione. D.d. motus qui est ex hoc est actio &c.i. deinde motus qui incæpit ab vltimo in dissolutione: & est cōpositio: dicitur actio, procedens ad finitatē: ita q accidat q sanitas quæ e extra animā sit ad sanitatē quæ est in anima. Et intendebat q esse sanitatis quæ est in ala est in cō positione ad esse sanitatis quæ est extra animā: & hoc est illud qđ dicit q principiū operatiōis est finis cognitiōis: & principiū cognitiōis est finis operatiōis. D.d. quæ sunt nō a materia illa quæ sunt a materia. i. & a domo quæ est in ala. & hoc intendebat cū dixit. nō a materia erit dom⁹ quæ est extra alam: & est illa q est in materia. D.d. ars eñ medicinæ &c.i. & causa eius est: qñ ars medicinæ q est in ala est eadē cū forma medicinæ q est extra animā: & similē de arte ædificatoria cū formis ædificatorū. D.d. & dico substātiā. & forte intendit. & dico substātiā. i. formā sine materia formā quæ est in ala: & formā quæ est in materia formā quæ est extra animā. Deinde cū hoc copulat hoc q̄ dicit & hoc est tale &c. & in sanitate inueniunt tria q̄ inueniunt in oībus gñabilib⁹. Et eñ aliqđ & ex aliquo in potētia: & per aliquid in actu: & est illud qđ assimilat principio motionis. D. incepit dicere species causarū agentiū. i. sanitas eñ & si fuerit ab arte medicinæ: tunc primū agens sanitatē est forma sanitatis quæ est in ala: & si fuerit sine arte: tunc agens ipsam est ex sanitate quæ est in corpe sanabili: sed est diminutū: & ideo indiget artificio. Et dicit hoc: qñ virtutes naturales gñatiuæ sunt similes virtutibus artificialibus. D.d. & cū principiū actionis &c.i. Vel in sanitate q̄ fit ab artificio: rectū est igitur vt sanitas fit ex calefactiōe & calefactio fit ex cōfrication̄e aut a potu vini & similibus. Castor igitur qui est in corpore qui fit a cōfrictione: aut a potu vini. aut est pars sanitatis: aut illud qđ sequitur ex eo est pars sanitatis: & hoc aut erit vnum aut plura. Omnia igitur ista erūt partes sanitatis & vnū eorū erit primum agens. s. calor: & etiā est quoquo modo pars sanitatis. Et intendebat q̄ sanitas quæ est a nō artificio est etiā a sanitate aliqua: aut a parte sanitatis cum artificiū necessario venitur in inueniendo sanitatē in ala parte sanitatis: scilicet quæ est in re sanabili. Et in libr. Nicolai inuenitur sequi. domus igitur & sanitas & sphera cupri quæ est ex eis existens in materia: qñ aliqua pars nō est cum materia quæ habet illud qđ est genus etiā. hoc eñ est vniuersale: materia vero & illud ex quo est aliquid nō dicit semper secūdū æquiuocationē cū illo qđ fit ex ipsa secundū q̄ circulus fit: aut ex cupro aut ex lapide: hoc eñ nō notatur a nole alteri⁹ istorū. i. domus autē sanitas para eorum quæ est in materia. s. forma quæ extra animam bene potest prædicari de illa parte nomen formæ communis illi parti: & diffinitio eius quę est in ala: & ista forma dicit genus: pars aūt quæ est materia domus & sphęræ nō pōt prædicari de composito nomē eius nec diffinitio eius sphera eñ cupri dicitur sphera: sed non dicitur cuprū: sed ſ dicatur, dicetur secundum denominationem. Verbi gratia

Dissolutio fit incipiendo a posteriori & perueniēdo ad primū principiū. Cōcipiū. sed op positū vide 2. met. cō. 11

Principium operationis est finis cognitionis: et econtra. Idē 2. ph. cō. 89

Vide. 4. cæ. 24. & 25.

Virtutes naturales gene ratiuæ sunt similes virtutibus artificialib⁹. vide. 1. phy. 79.

Materia nō prædicat de eo cuius est materia nisi secundū denominationē

bi gratia, cuprea, & quod in hoc capitulo intendit declarare materiam generationis. Et hoc inuenitur in sermone Arist. in capitulo sequenti in quo dicit. dicitur in sermone &c. id est, etiam declarat differentiā inter formam & materiam & dat propositionem in eo quod vult declarare quod forma a nec est generabilis, nec est corruptibilis, nisi per accidens. & similiter est de materia, & quod generabile & corruptibile in rei veritate est individuum compositum ex forma & materia.

Idē ifra. 43. 34. & 45. c. 9. me. cō. 12

Idē in. 1. c. se quē. &. 1. me ta. cō. 17. & in. 7. ph. cō. 15. sed vide oppū. 2. de gña. cō. 4.

Quod quidem igitur pars ex necessitate existit palam. Materia namq; pars est, ineſt enim & fit hoc, si igitur & eorū quę in ratione. Vtroque autem modo dicimus æreos circulos quid sunt & materiam dicentes, quia æs & speciem quia figura talis. Et hoc est gen⁹ in quo primo ponitur. A Ereus itaq; circulus habet in ratione materiam. Ex quo vero vt materia fit quædam, dicuntur qñ fiunt non illud sed illius modi. vt statua nō lapis, sed lapidea. Homo aūt cōualescens nō dicit illud ex quo.

a Forma nō est gñabilis nec corruptibilis nisi p accidens. Idē ifra. 26. 27. 31. et. 33. Idē. 8. me. 1. cō. 18. et. 12 me. com. 18.

Et dicitur in sermone duobus modis q̄ in eo sunt plures circuli. Et dicitur quod materia est cuprū, & dicitur q̄ forma est talis figura, & hoc est genus in quo ponitur, primū subiectū Cuprum autem in suo sermone est materia. Illa autem quæ sunt ex aliquo sicut illa quę sunt ex materia quadā dicunt cum fuerit non illud quod dicitur illa materia, sed secundum respectum ad illud. Verbi gratia, q̄ statua non dicitur lapis, sed lapidea. Homo autem sanus non dicitur esse illud ex quo fit.

Et dicitur in sermone &c. iste sermo est præcisus a precedenti. Et intendit per sermonē diffinitionem, & intendit per duos modos formā & materiā, id est, quia pars composita cōtinet duos modos. s. materiā & formā. Verbi gratia, circulū cupri. & ideo diffinitio cōtinet multos circulos quodāmodo, & quodāmodo vnū. Deinde dixit. & dicimus q̄ materia est cuprū &c. id est, & dicim⁹ propter hoc qđ diximus de differētia inter formā & materiam, q̄ materia sphęræ demonstratæ est cuprū. & dicimus q̄ sphera secūdū suā formā est figura talis. Et intendebat per hoc distinguere inter materiā & formā & cōpositū ex eis, & q̄ diffinitio cōposita est ex ambobus. Et intendebat per hoc q̄ dicit tale rotūdū, aut quadratū aut aliā figurarū. D.d. & hoc est genus &c. id est, & hoc quod prædicatur de forma secūdū q̄ est vniuersale de forma, & est illud in quo prædicat species est illud quod dicit genus. Et intendebat distinguere per hoc inter materiā & genus. D.d. cuprū vero &c. illud aūt quod fit ex cupro & figura inueniſ in sua diffinitione cuprum, & figura cū dicit statua cuprea & circul⁹ cupre⁹. D.d. illa autem quæ componuntur quædam non nuncupantur a nominetenus ex quo generantur, scilicet materia eius, sed secundum denominationem. Verbi gratia, idolum quod fit ex lapide. qñ non dicitur lapis, sed lapideum. & hoc plus manifestabitur in rebus naturalibus. Verbi gratia, quoniā homo

24

F

Diuiam inter gen⁹ & materiā vide infra ca. 43. & 1. huius. 17.

Materia denotatiue prę dicat de ma teria 10. Idē supra cō. 23 Vide. 2. de gña com. 8.

homo dicitur sanguineus & carneus, sed non caro aut sanguis. Deinde dicit. homo autē sanus &c.i. quædam vero. Verbi gratia, sanum nō nominatur ab illo ex quo transmutatur vt in infirmo ita quod dicatur qđ sanum sit laborans, id est, quod contrarium est remotius à natura generati quam materia, licet vtrāq; non vere prædicetur de illo.

Causa verò quia fit ex priuatione & subiecto, quod dicim⁹ materiā vt & homo & ægrotans fit sanus. Magis tamē ex priuatione dicimus vt ex ægrotante sanus, quam ex homine. Propter quod ægrotans quidem qui sanus non dicit, sed homo & homo sanus. Quorum verò priuatio nō manifesta & innominabilis, vt in ære figura cuiuslibet, aut in lateribus & lignis domus, ex his videtur fieri vt illic ex ægrotante. Propter quod sicut nec ibi ex quo hoc illud nō dicitur nec hic statua lignū. sed producitur lignea non lignum, & enea non es, lapidea sed non lapis, & domus lateritia, sed nō lapides. Et causa eius est, qm̄ fit ex priuatione & subiecto quod dicit materia. Ver. g. qm̄ hō & infirmus erit sanus. Et generatio dicit, ex priuatione magis, vt sanitas ex infirmo aut ex hoste. Et ideo nō dicit sanabile infirmū. sed dicit hō & sanabilis hō etiā. Illa aūt quę dicunt quorū priuatio nō est manifesta, nec habet nomē vt aliqua figura nūcupatur aut domus in lateribus. & lignis: existimatur cp ex istis fit secūdū cp dictum est illic ex infirmo. Et iam quemadmodum non dicitur illic à nomine eius ex quo est ita, hic etiā non dicetur idolum esse lignū sed ligneū: & cuprеum nō cuprum, & lapideum nō lapis, & domus lateritia & nō lateres.

25 Quorū priuatio patet nō sit denominatio.

Cū narrauit cp quædā gñabilia denominantur ab illis ex quib⁹ generantur, & quædā nō, vult dare causam ppter quā gñatū nō dicit a nosse materię a qua generat. Et dixit, & causa illi⁹ est etiā qm̄ ex priuatiōe & subiecto &c.i. & causa in hoc est qm̄ generatū nō generatur ex materia tm̄, sed ex materia & priuatione quæ est in materia. Dicere em̄ hominē esse sanū, est dicere hominē infirmū esse sanū. D.d. & gñatio dicit ex priuatiōe magis.i. & gñatū magis vt attribui cp hoc ex priuatiōe quā attribui subiecto priuatiōis. Gñatio em̄ fit ex priuatione non ex esse, & ideo dicit infirmū fieri sanū magis quā dicat hō fieri sanū. Et hoc intēdebat cū dixit. vt sanitas ex infirmo, aut ex hoste. D.d. & ideo nō dicit sanū esse infirmū. i. & ideo gñatū nō cōicat cū contrario ex quo generatur in nomine, vnde nō dicitur cp sanus est infirmus, sed dicit cp homo est homo sanus, & cp homo non sanus fit sanus. D.d. illa aūt quorum priuatio &c.i. gñabilia aūt quæ generant ex subiecto quo priuatio a nō est manifesta in subiecto, nec habet nomē existimat qđ dicere in eis gñari ex subiecto est sicut dicere ex lateribus fieri domū aut ex lignis fieri scāmū, & sicut est dicere ex infirmo fieri sanū. D.d. & ideo quēad modū nō dicit sanū esse infirmā ita nō dicit idolū esse cuprеū: nec domū esse lateres aut ligna, sed secundū denominationē cuprеū & lapideum.

a Quorū priuatio latet denominatio sit.

Quoniam

Quoniā neq; quod ex ligno fit statua, aut quod ex lateribus domus, si quis valde inspexerit, non vtiq; simpliciter dicet, qa oportet permutationem fieri ex quo sed non permanente propter hoc quidem ita dicitur.

CAPVT VIII.

QVoniam verò ab aliquo fit quod fit. hoc autē dico vnde principium generationis est, ex aliquo. Fit autem nō priuatio hoc, sed materia. Iam enim diffinitum est quomodo hoc dicimus, & quomō fit hoc. Hæc autem est sphera, aut circulus, aut quodcūq; euenit aliorū. quemadmodum nec subiectum æs inquam ipsum: sic nec sphæram nisi secundum accidens facit, quia ænea sphæra est: & illā facit. Nam hoc aliquid facere ex totaliter subiecto hoc facere est. Dico autem quia æs rotundum facere est non rotundū, aut spheram facere sed alterum aliquid, aut speciem hanc in alio. Nam si facit ex aliquo facit alio. Hoc enim subintelligebatur vt facere æneam spheram. Hoc aūt ita quia ex hoc quod est æs hoc facit quod est sphera. Si igitur & hoc facit ipsum palam, quia similiter faciet & ibunt generationes in infinitum.

Cum igitur sit sic idolum fit ex ligno, aut domus ex lateribus si aliquis bene consideret non dicet modo simplici ipsum esse vnum. Quod enim fit ex aliquo debet esse ex aliquo quod transmutatur, non ex aliquo quod remanet in eadem dispositiōe. Et ideo dixit hoc modo. Et cum illud quod fit per aliquid dicitur hoc ex quo est principium generationis est ex aliquo etiam et fit hoc. Ergo non priuatio sed materia. Iam ergo diximus superius quomodo dicitur hoc, & quod est. Ex hoc autem sphera, aut circulus, aut aliud quod comprehenditur ex alijs. Quoniam quemadmodum cuprum nō facit subiectum, similiter etiam neq; sphera nisi per accidens. Sphera enim cupri est sphera, & ideo facit illam. Diximus enim quod hoc facit hoc ex vniuersali subiecto, scilicet cuprum rotundū & spheram. Et non est hoc aliud sicut illa forma in anima, quoniam si facit ex alio facit, & hoc est subiectum, sicut fractura sphæræ cupri, & hoc est secundum hūc modum. Quoniam ex hoc quod est cuprum facit hoc quod est sphera. Manifestum est igitur cp illud facit etiam similiter. & sic procedunt generationes secundum hoc infinitum.

26 ID est, & cum omne generatum in substantiam non dicitur generari ab hoc nisi secundum quod dicitur quod idolum fit ex ligno & domus ex lateribus, manifestum est quod si aliquis considerauerit in

hoc ꝙ non est dicendum ꝙ generatum est vnum ſimpliciter, id est, forma tantum, ſed compoſitum ex materia & forma & priuatione præcedente. D.d. cauſam, & dixit, illud enim quod est ex aliquo &c. id eſt, qñ generatio erit quando generans tranſmutat materiã donec faciat in ea formã & dixit. nõ ex aliquo quod, remanet in eadẽ diſpoſitione, qñ ſi materia remaneat in ſua diſpoſitiõe quãdo generãs generat generãtq; tunc generans nihil faciet niſi formam tm̃. D.d. & ideo dixit ſecundũ hunc modũ, id eſt, generatio in hoc demonſtrato ſecũdũ hñc modũ non in hac forma demonſtrata. D.d. & cum generãs &c. id eſt, & cũ generatum nõ generatur niſi per aliquid ex quo eſt principij generationis, manifeſtũ eſt ꝙ generatũ generatur ex aliquo quod eſt materia, nõ ex priuatione accidẽte materiæ. Et quia hoc diſtinctũ eſt in naturalibus. & iam igitur diſtinxit magis ſuperius quomodo dicitur hoc. ſ. quomodo dicitur ꝙ materia eſt principiũ & priuatio principij, et ſecũdũ quot modos dicit materia. D.d. & quod eſt ex hoc, id eſt, & cum declaratũ eſt ꝙ generatum a componitur ex materia & forma, & quod eſt aliud ab eis illud igitur quod generatur eſt hoc indiuiduũ demõſtratum in aſſo. V.g. hæc eſt ſphæra demonſtrata ex hoc cupro demonſtrato aut circulus demonſtratus ex materia demonſtrata, aut aliud comprehenſum ſenſu.

H 2 Generæũ cõponii ex materia & forma & eſt aliud ab eis. Idem infra 27. & 60. com. & 5. metæ. cõ. 6. & 3. de anima. ca. 5. iuxta dimidiũ Forma ñt ꝙ accidẽs. Idẽ ſupra. 25. & 3. phy. cõ. 5. Agens facit ex alio in alio. Idem aliud non aliud in ſeq. Si agens ageret formam tunc faciet formam ex forma & materia, & ſic in infiñ

D.d. rationem ſuper hoc. & d. qñ quemadmodum nõ facit cuprum &c. id eſt, & agens cũ facit ex cupro non facit ex cupro formã tantum quẽadmodũ non facit materiam. & hoc intendebat cũ. d. quemadmodũ non facit ſubiectũ. ſimiliter nõ facit ſphæram cupri, ſcilicet formam niſi per accidens. Et dixit per accidẽs, qñ cũ fecerit aliquid habẽs formã tũc facit formã per accidẽs. D.d. qñ ſphæra cupri eſt. i. qñ ſphæra cupri eſt ſphæra cuprea & non ſphæra eñ, nec cuprum eñ & ideo eſt illud quod facit artifex. D.d. dico enim ꝙ hoc facit hoc &c. id eſt, & dum declaratũ ſit hoc neceſſe eſt vt artifex ſic aliquid demonſtratũ quod facit aliquod demonſtratũ. ſ. ꝙ facit cupreũ eſſe rotundũ, aut ſanguineũ eſſe hominẽ aut equũ. D.d. & hoc nõ eſt aliud &c. i. & nõ facit aliquid vnũ ex aliq̃ vno. V.g. formã ſubiecto, qñ manifeſtũ eſt ꝙ ſi facit, facit ex alio aliũ vno. V.g. formã ſubiecto, qñ manifeſtũ eſt ꝙ ſi facit, facit ex alio aliud, nõ aliud in alio. facit eñ ex materia formatã, nõ in materia formã.

D.d. & ſecm̃ hñc modũ &c. i. V.g. ꝙ artifex facit ex hoc demõſtrato illud qđ eſt ſphæra & eſt res ſphærica nõ ſphæra ſimpliciter. i. ſi igit facit formã, tũc facit formã ex forma & materia & illã formã etiã ex forma & materia, & ſic in infiñitũ & ſic eſt de materia. Gñatũ igit eſt illud neceſſario quod congregatur ex forma & materia, non forma nec materia.

Palã ergo ꝙ nec ſpecies fit aut quodcũq; oportet vocare in ſenſibili formã, nec eſt enim generatio, nec quod quid erat eſſe huic. Hoc eñ eſt quod ſ alio ſit, aut ab arte, aut à natura, aut poteſtate. Aeneã verò ſphæram eſſe facit. Facit eñ ex ære & ſphæra. Nã in hoc hanc ſpeciẽ facit & hæc eſt ſphæra ænea. Hoc autẽ ſphæræ eſſe, eiusverò quod eſt ſphæræ eſſe omnino ſi eſt gñatio ex aliquo aliquid erit. Oportebit eñ diuiſibile eſſe ſemp̃ quod fit & eſſe hoc quidẽ hoc, & hoc hoc. Dico añt hoc quidem materiã, illud verò ſpeciẽ. Si igit eſt ſphæra ex medio figura æqualis

lis huius hoc quidem est in quo erit quod facit: hoc autem in illo: hoc autem omne quod factum est: vt ænea ſphæra. Palam igitur ex dictis: quia quod quidem vt ſpecies: aut vt ſubſtantia dicitur nõ ſit: ſinodus autem ſecundũ hanc dicta ſit. Et in omni generato materia ineſt & eſt hoc quidẽ hoc: & hoc hoc. Declaratum eſt igitur ꝙ forma & creatio debet dici exemplar: & quod eſt inſenſato non erit etiam: nec habet generationẽ: nec ꝙ habet iſtud quod eſt per eſſentiam. Hoc enim eſt illud quod eſt in alio: aut per artificium: aut per naturam: aut per potentiam.

Et ipſe agens facit ſphæram cupri faciendo ex cupro ſphæram. Et ipſe ponit iſtam formam in hoc & hæc eſt ſphæra cupri. Si autem eſt generatio eſſentiæ ſphæræ modo vniuerſali: tunc aliquid erit ex nihilo & tunc neceſſe eſt vt ſit diuiſibile: & quod erit hic. Et quoddam erit hoc: & quoddam hoc. Dico quoddam erit forma & quoddam materia: & forma quæ eſt ſphæra ſi fuerit perfiguram quæ eſt ex medio in quo eſt quoddam huius. Et eſt illud quod facit ex hoc & quoddam in hoc & quoddam totum generatũ. Verbi gratia ſphæra cupri.

Manifeſtũ eſt igit ex dictis ꝙ ſubſtãtia quæ dicit tanꝯ forma non gñatur. Cõgregatio verò per ꝙ dicitur gñatur: & ꝙ in omni generato eſt materia quæ eſt in eo: & quoddã eſt hoc.

nitum. Idẽ cõ. ſc. vi de pro hoc c. 12. met.

Id eſt. declaratum eſt igitur etiam ex hoc ſermone ꝙ formæ & exemplaria. ſ. formæ quæ debent dici exemplaria: ꝙ quoniam non apparet quibus in ſenſibilibus ſunt exemplaria nec generantur: nec habent vniuerſaliter quiditatem. Deinde. d. hoc enim eſt illud & eſt in alio &c. id eſt artificiatum enim & generatum conſtituitur ex actione alicuius ab agente: & eſt illud quod dicitur forma in alio: & eſt illud quod dicitur materia. Si igitur forma eſſet artificiata: tunc conſtitueretur ex actione alicuius ab agente: & ſic formæ eſſet forma: & ſic in infinitum: & ſimiliter quiditas eſt alicuius. ergo ſi forma haberet quiditatem tunc conſtitueretur ex aliquo & in aliquo. Deinde. d. & ipſum facit ſphæra cupri &c. id eſt & cum dicitur ꝙ artifex facit ſphæram cupri non dicitur hoc niſi quia facit ex hoc cupro demonſtrato ſphæram faciendo hanc formam demonſtratam & ex hoc cupro demonſtrato. Deinde dicit ſi autem eſt generatio &c. id eſt ſi agens generaret ſphæram vniuerſalem: tunc generatio eſſet ex nihilo id eſt ex non forma. Deinde dicit & neceſſe eſt vt ſit indiuiſibile id eſt & cum declaratum ſit ꝙ & forma ſimplici non eſt generatio: nec materia habet generationem: neceſſe eſt vt omne generatum ſit diuiſibile in duas partes ratione non actu: in materiam ſcilicet & formam. Deinde dicit & forma quæ eſt ſphæra &c. id eſt & forma quæ eſt ſphæra. Verbi gratia ſi generatur non generatur niſi ab illo quod eſt, in figura medij id eſt congregati ex materia & forma: & hoc intendebat cum. d. figura quæ eſt ex medio. & eſt illud

27

Si agens generari ſphæram vniuerſalem tunc gñatio eſſet ex nihilo. Idẽ. ſ. de generatione cõ. 40.

quod fit ex cõgregatione materiæ & formæ. Et in natura hæc sunt tria forma.s.& materia:& aliquid quasi mediũ.i.mixtũ inter materiã & formã.s.generans simile medio:& ideo dixit.figura igit̃ que est ex medio. & hæc tria intendebat cũ dixit.in quo est quoddã istius &c. intendebat igitur per hoc qđ dixit:in quo est quoddã istius & est illud qđ recipit ex hoc subiectũ recipiens formã generatã:quia est illud qđ recipit formã demõstratã:& est illud quod facit ex hoc:id est ex materia. Et intendebat cum.d.& quoddã in illo.formã quæ est in subiecto scilicet animã & intendebat cum.d.& quoddam totũ generatũ.i.congregatũ ex materia & forma. Verbi gratia sphęra cupri cõpolita ex sphęra & cupro.& homo cõpositus ex anima & corpore. Et declarauit hoc vt appareat qđ natura quã habet species in generabilibus rebus est aliquod mediũ.i. compositũ ex materia & forma. D.d.manifestum est igitur ex dictis qđ substantia quæ est tãqđ forma non fit id est nõ generatur. Deinde.d. congregatio vero &c.id est & manifestum est quod congregatum quod fit ex forma & materia est illud per quod dicitur in quolibet est ipsum generari. Deinde.d.& quod in omni quod generatur est materia &c. id est & manifestum est qđ omne generatum: quoddam est materia: & quoddã forma:& est illud quod demonstratur per hoc pronomen hoc.

In natura hæc sũt tria forma materia & aliqđ quasi mediũ Idem supra com. 16. & que ibi.

Vtrũ igit̃ est quædã sphęra præter has:aut domus præter lateres:aut nũquã facta est:si sic erat hoc aliquid.Sed quia tale significat:hoc aũt & determinatũ non est:sed facit & generat ex hoc tale:qđ qñ generatũ est:est hoc tale hoc aũt est omne hoc. Callias autẽ & Sortes est quẽadmodũ sphęra ænea hoc.Homo vero & asal quẽadmodũ sphęra ænea totaliter.Manifestũ ergo quia specierum causa:sicut cõsueti sunt quidam dicere species. si sunt quædã præter singularia ad generationes & substantias nihil vtiles:neq; vtiq; erũt ,ppter hoc substãtiæ secundũ se. In quibusdã vero palã:quia generans tale quidem est quale generatum:nec tñ idem nec vnũ numero:sed vnũ specie vt in physicis.Homo nãq; hominẽ generat:nisi quid pręter naturam fiat vt equus mulum.Et hoc quoq; simile.Quod enim commune est sup equũ & asinum:nõ est nominatum proximum genus. Sunt autem ambo forsan velut mulus. Quare palam:quia non oportet quasi exemplum speciem probare: maxime enim in his exquirerentur formæ.Nã substãtiæ maximæ hæ.Sed sufficiens est generans facere & speciem causam esse in materia.Ossa verò iam talis species in his carnib⁹ & ossibus Callias & Sortes.Et diuersa quidem propter materiam. Diuersa nãq; : idem verò specie: nam indiuiduæ species. Quæstio autem quærentis vtrum aliqua sphęra sit alia ab ista aut aliqua domus sit alia ã lateribus:& si ita esset nunquã esset generatio.Quoniam

L

Hic sumimẽtra esse genera ignominata.

si esset

si esset secundum hunc modum hæc non esset generatio:sed significat aliquod tale:& non est aliquod terminatum.Sed facit & generat ex hoc tale:& generatio istius est talis: & vniuersalitas istius est sortes & callias.Et sicut sphęra cuprea hoc: & homo est animal sicut sphæra cuprea mõ vniuersali. Manifestũ est igitur quod quidam homines assueti sunt dicere quod formæ sunt causæ formarum: & si ista sunt alia ã particularibus nihil prosunt omnino ad generationẽ in substantijs. Nec substantiæ erunt per se propter hoc quoniam in quibusdã est manifestum quoniam si pater similis est filio non sunt idem aut vnũ numero: sed vnum forma: sicut est in rebus naturalibus. Homo enim generat hominem si non fuerit aliquid extra naturam:vt equa generans mulum.& hoc est simile etiã. Nominatur enim per illud quod est commune equo & asino: quia sunt propinqua in genere.Rectũ est igitur vt ambo sint æqualiter vt mulus.Manifestum est igitur quod non oportet vt aliqua forma sit quasi exẽplar.Et si non quærendum est hoc magis in istis rebus quoniam hæc magis sunt substantiæ. Sed vt pater possit agere & vt sit causa formæ in materia idest vt generet formam quæ est in istis carnibus & in istis ossibus:& vt generet Sor.& calliam: & nõ generet aliud propter materiã: & vt sit idem secundum formam:qm̃ forma non diuiditur.

Dicit.quæstio autem quærẽs vtrum sit hic sphęra separata a materia existens extra animam alia a materialibus aut domus separata sine lateribꝰ & vniuersaliter forma separata a materia alia a formis rerum particularium quæ sit causa sphære compositæ domus factæ:est quæstio impossibilis. Deinde.d.causam in hoc:&.d.quoniam si illa esset &c.quoniã si formæ rerum generabilium essent eadem forma numero scilicet forma generans & generata non esset hoc aliquid factum omnino:generans enim & generatum sunt duo numero & vnum in intentione vniuersali. 28

Deinde.d.sed significat aliquid &c.id est sed generatum significat aliquid simile generanti:sed non est idem numero cum generante: nec̃ generatum est intentio terminata. Et intendit per intentionem terminatam illud quod est commune generanti & generato.Deinde.d.& vniuersalitas istius &c.id est & intentio vniuersalis est vniuersalis indiuiduis. Verbi gratia homo qui est vniuersalis indiuiduis hominum.Verbi gratia Sort.& Calliæ.& sphęra cuprea est vniuersalis etiam isti sphære & illi. Deinde.d.& homo & animal &c.id est & homo & animal vniuersale est sicut sphera vniuersalis non generatur nec̃ generat. Et cum declarauit qđ forma separata a materia nec̃ generat nec̃ generatur.d.manifestum est enim qđ quidam sunt &c.id est & cum hoc sit declaratum est manifestum qđ hoc quod quidam sunt assueti dicere scilicet formas esse quæ sunt causæ formarum:si intendunt alias a particularibus nihil

prosunt in generatione substantiarum neq; in generatione accidentium id est quod si intendunt q̄ formæ vniuersales sunt causæ agentes formas particulares non prosunt in generationibus, scilicet in generatione substantiarū & accidentiū. Omnis enim generatio manifestū est q̄ fit per transmutationē materiæ: & materia est individuū generās. Et cū sit hoc q̄a impossibile est q̄ formæ separatæ trāsmutēt materiā: nō erit trāsmutata materiā nisi illud q̄ est in materia: & ideo cōtingit dicētibus mundū generari q̄ trāsmutans ipsum sit aliq̄d individuū. s. corpus particulare. D.d. & nō erūt substātiæ per se, ppter istā. i. & impossibile est q̄ substātiæ sint separatæ existētes p se ad generādū substātias particulares. Manifestū est em in pluribus generatib⁹ q̄ pater est similis filio in forma: sed etiā, ppter hoc nō sunt idē: q̄a nō est verū dicere q̄ pater est filius: aut filius pater: sed vnū secundū formā. D.d. sicut est in rebus naturalibus. i. sicut est dispositio in speciebus generatibus quarū generans est naturalis. V.g. homo qui generat ab homine & equus ab equo. D.d. homo em generat hoiem &c. i. ois em species generat speciē sibi similē. V.g. homo hominē: istū generatio sit per accidēs: & nō secundū naturā: vt mulus qui generatur ab equo & asino. Et induxit hoc exemplum ad verificandam propositionem vniuersalem dicentem q̄ omne q̄d generat: generat a suo simili in forma. Dubitatur enim in hac ꝓpositione a dissimilibus propinquarū specierū quorum congregatiōe generat aliud animal in specie vt ab equo & asino mulus. Et ideo ad verificandā hanc ꝓpositionē dicendū est quod omne generatum generatione actuali. i. generatione non cessabili generatur a suo simili. Et respondetur ad hoc per hoc quod dixit & hoc simile est etiam nominatur enim &c. id est & hoc non negat vniuersalitatem propositionis dictis quod omne quod generatur: generatur a suo simili in forma. Mulus enim generatur a natura sibi simili: & est natura communis equo & asino. D.d. testimonium famosum super hoc ex hoc quod nomen muli apud eos significat communem naturam. D.d. rectum est igitur vt ambo sint æquales id est rectum est igitur vt ex duobus seminibus generetur natura æqualis id est temperata. Et innuit hoc quod dicit in libro de animalibus quod sperma asini est frigidum: & sperma equi calidum: & temperatur apud mixtionem: & sit ibi natura media inter equum & asinum.

Deinde dixit manifestum est igitur quod non oportet &c. id est rerū quæ generantur inter duas species, id est quæ generantur a putrefactione. Deinde dedit signum super hoc & dicit si non magis quæritur in istis reb⁹ &c. i. & si natura indigeret in generatione rerū quæ non generant semp exēplaritatē generabilia magis indigerēt illa quæ sunt diffinitiōe & nobilitate substātiæ digniora. D.d. sed vt generās posset &c. i. sed sufficit in generatione vt in generante sit potentia ad generandum formam sibi similē in materia quæ est in potētia forma eius. i. quia actio est nihil aliud est ex̄trahere illud q̄d est in potētia in actum: & erit causa in multiplicatione generabilium ab vno generante multiplicatio materiarū in quas agit: & vniuersaliter ipsum agere in aliud: & vt generās & generatum cum hoc sint idem in forma. Et hoc intēdebat cū dicit & vt sit Sor. & Callias &c. i. quoniā si generatio esset a formis separatis non possibile esset vt istæ formæ essent causæ eius quod appa

Impossē est q̄ formę separatæ trāsmutent materiam. Idē infra. c. 31.

N Omne gnātū gnātione actuali gnāt a sibi simili in spē: vide etiā pro hac propōne. c. 24. 12. huius.

Vide. 2. ph. 45.

Actio agētis nihil aliud ē ex̄trahere illud q̄d ē potentia ad actū. 1dē. 9. me. com. 15. & 11. meta. com. 18.

2 Cū mul-

ret scilicet quod generans & generatum sunt duo in numero, & vnum in forma.

CAPVT IX.

QVBITABIT autē aliquis quare alia fiunt arte & a casu vt sanitas: alia non vt domus. Causa vero est: quia hoc quidē est materia incipiens generationis in facere & fieri aliquid eorū quæ ab arte in qua existit aliqua rei pars. Hoc quidē talis est qualis moueri ab ea: illa vero nō, & huius hæc quidē potens: hæc autē est impotēs. Multa nāq; possunt quidē ab ipsis moueri: sed nō sic puta saltare. Quorum igitur talis est materia vt lapides impossibile sic moueri nisi ab alio. Sic tamen vtiq; & ignis. Propter hoc: hęc quidem non habent sine habente artem: hæc autem erunt. Ab his enim mouebuntur non habētibus artem quasi artem. Moueri vero potentibus eis: aut ab alijs nō habentibus artem: aut ex parte.

Et forte quæret aliquis quare quædā fiunt artificio & ex se etiā vt sanitas, & quædam nō vt domus. Et causa istius est quoniā materia quarūdam rerum quæ est principiū generationū suarum: aut in generatione alicuius ex ea ex artificio in quo est aliqua pars rei eius: quędā pars est sicut istud potest moueri ex se & quædam nō, & quoddā potest secūdū quod oportet. Multa enim sunt quæ possunt moueri per se: sed nō secundū quod oportet vt saltatio. Omnia igitur quorū materia est talis: vt lapides: nō possunt moueri in eo quod oportet nisi per aliud & per speciem motam. Et ideo ignis non generat quoddam sine illo cuius est artificiū, & generat quoddam. Mouebūtur enim ex istis illa quæ nō habent artificiū: sed possunt moueri: aut ex alijs quæ nō habent officium nisi particulare.

QVIA aliquis posset dubitare super hoc quod posuit quod generatū sit a conuenienti in nomine nisi generatio sit non secundū cursum naturalē vt generatio muli ab equo & asino, & fuit dictum etiam quod hoc quoquomodo est a conuenientiori: vult dissoluere aliam quæstionem in hoc, & est quod quædam videntur generari a natura, & ab artificio insimul. & quædam non generantur nisi ab artificio tantum. Existimatur enim propter hoc aliquid generari a duobus formis artificiali & naturali, & est dubitatio super hoc quod generans & generatum sunt idem in forma. Et. d. & forte quæret aliquis. id est, & forte quæret aliquis in hoc dicendo quare quædam fiūt ab artificio & a natura vt sanitas quæ fit ab arte & a natura, & quædam non fiunt ab artificio tantum vt domus quæ non fit nisi ab artificio. Deinde dedit causam in hoc, &. d. & causa illius est: quoniam in

29

A tiplicatio materierum fit quas agit vide. 3. met. com. 40.

tiplicatione generabilia ab vno generāte est mul

Hic videtur ponere inchoationē formarum.

materia quorūdā eorū quæ generātur ab artificio est pars potētiæ naturalis similis artificio, & in materia quorūdā nō est pars potētiæ naturalis similis artificio, & ista sunt quæ generātur ab artificio tantū. Illa aūt in quibus est pars potētiæ naturalis similis artificio generātur ab vtroque. Ita enim est de generabilibus sicut de mobilibus: quemadmodum enim eorū quæ mouētur in loco quædā mouētur ex se, & quędā ex alio est, & de generabilibus. D.d. & quoddā potest secūdū qđ oportet, id est, & quoddā eorū in quibus est pars potētiæ naturalis similis artificio potest trāsmutari ex se donec cōpleatur sua generatio secūdū qđ oportet, & quoddā nō potest hoc donec ars adiuuet. D.d. plura enim &c. id est, & sicut hoc inuenitur in natura: ita etiā inuenitur in arte: quædā enim artes non possunt agere suas actiones: nisi alia ars adiuuet. V.g. ars saltatiūdi: quæ nō cōplebitur nisi cū arte trahi. quæ est pars musicæ. Deinde dicit omnia igitur quorū materia &c. id est, & omnia in quibus nō est pars potētiæ motus ex se, & omnia quę nō mouētur nisi ab artificio tantū: vt lapides: impossibile est vt moueātur ex se: ad cōplementū: sed mouētur per alia, & ille sunt omnes materiæ artificiorū in quibus non est principiū naturale quo possent moueri per se ad finē quē tendit ars: neq; perfectūneq; diminutū nisi per artē. Illa autē in quibus est principium naturalæ quo ars vtitur sunt sicut ars medicinæ & culturæ, & vniuersaliter omnes artes in quibus ars imitat naturam. Deinde dicit & ideo ignis nō generat &c. id est, & propter hoc inuenimus quædā quæ nō possunt generare aliquid sine artificio & possunt generare alia ex se. Verbi gratia, ignis qui nō potest generare cultellū nisi ex arte, & potest generare aliū ignē ex se. Deinde dicit mouebītur enim &c. id est, & cū ita sit accidit quibusdā moueri ex se absq; eo qđ indigeant artificio omnino, & sunt illa quæ nō indigent artificio particulariter aut vniuersaliter adiuuāte vt sanitas quæ fit præter medicinā in quibusdā ęgritudinib⁹.

A dit ars. Idē 3. de anima com. 18. & quæ ibi.

Palam vero ex dictis: quia modo quodam omnia fiunt ex vniuoco quemadmodū naturalia: aut ex parte vniuoco: vt domus ex domo: aut ab intellectu. Ars enim species est aut ex parte: aut habēre aliquam partem nisi secundū accidens fiat. Causa namq; faciendi prima secundum se pars. Calor enim in motu calorem in corpore facit: hic vero est: aut sanitas: aut pars: aut sequitur eum. pars aliqua sanitatis: aut sanitas ipsa. Propter quod & dicitur facere: quia illud facit sanitatem cui consequitur & accidit calor.

Manifestum est igitur ex dictis quidē quoquomodo omne quod fit: fit à conuenienti in nomine sicut illud quod est per naturam. Aut à parte eius quod est conueniens in nomine: vt domus ex domo: aut per actionem: quoniam artificium est forma. Aut ex parte quæ habet partem: si non fuerit generati per accidens. Agens enim est aut per se pars: quoniam calor per motum facit calorem in corpore, & hæc est sanitas principium, aut pars. Sequitur enim ipsum aliqua pars sanitatis per se, & ideo

ideo dicitur quod confricatio & exercitium agit: quia facit sanitatem per illud quod sequitur ipsum, & accidit ei calor.

In hoc sermone facit rememorationē de prædictis, &c. d. manifestum est igitur ex prædictis quod omne quod generatur a cōuenīte in nomine & ratione: vt illud quod est a natura, id est, homo ab homine. Deinde dicit, aut a parte eius &c. & intēdit per cōueniens in nomine generabilia naturalia ex patre & matre sicut diximus. Et intendebat per hoc quod dicitur a parte eius quod est cōueniens in nomine illud quod generatur ab arte, &c. d. hoc ex parte quia artificiatū componitur ex materia & forma, & nō est in anima artificis ex generato nisi forma tantū quæ est pars generati, & ideo d. artificiū enim est forma, id est, quod artificiū non est nisi forma generati non congregatum congregatione materiæ & formę: sicut est dispositio in generabilibus naturalibus, & ideo nō d. in istis generari totū a toto. Deinde dicit, vt domus a domo, id est, vt domus quæ sit ex lateribus & lapidibus generatur a domo quæ est in anima artificis, & intendit per hoc quod dixit: aut per actionē, id est, aut per actionem aliquam artificij: non per omnes actiones. Deinde dicit, aut a parte quæ habet partem &c. id est, aut ars agit in subiecto per aliquam partem ipsius in substātia scilicet quod habet partē etiam ex partibus naturæ, & ista ars est earum quarū actio componitur ex arte & natura, & ideo ars agit partem actionis: quoniā habet in talibus istis. Deinde dicit, & spectat finem actionum naturæ, ista enim est dispositio artis medicinæ & culturæ cum virtutibus naturalibus quæ sunt in corporibus animalis, & in seminibus & in plantis. Deinde dicit, aut generatur alia pars rei ab aliqua parte conueniente in nomine, & vtrumq; est conueniens cum generato. Deinde dicit, si nō fuerit generatio per accidens, id est, & si generatio alterius duarum partium a reliqua nō fuerit per accidens, & excepit hoc: quoniā illa quæ generantur abinuicem per accidens non sunt conuenientia. Deinde dicit, agens enim est aut per se pars, id est, & primum agens quod est ex artificio est existens aut partē agentem quæ est in natura, calor enim per motū est &c. id est. Verbi gratia, calor qui sequitur motum corporis: est enim sanitas quoquomodo: quia generat in corpore aliquem calorē, & generatio illius caloris est sanitas: aut sequitur eam sanitas, & vniuersaliter calor qui est in corpore: aut est pars sanitatis: aut est sanitas in potentia: quia sequitur ipsum pars sanitatis quæ est quasi vltima perfectio. Deinde dicit & ideo dicitur &c. id est, & ideo dicitur quod confricari & exercitium agunt sanitatem: quia agunt illud quod sequitur sanitas. Illud enim cui accidit calor facit medicus.

30 B

Artificium non est nisi forma generati nō congregatū ex materia & forma. vide 2. phy. 13. & 2. de aia. cō. 8. & 3. de aia. 18. & 8. meta. cō. 12.

C

Illa quæ generātur ab inuicē p accidens non sunt conuenientia. vide 12. huj⁹ cō. 24. & supra hic. cō. 28.

Quare quemadmodū in syllogismis omnium principium est substantia. Nam ex quo quid est syllogismi sunt & hic generationes. Similiter itaq; his & quæ sunt natura constituta se habent. Nam sperma facit sicut quæ ab arte: habet enim potestate speciem, & à quo sperma est aliqualiter vniuocum. Non enim omnia sic oportet quęrere, vt ex homine homo, & enim fœmina ex viro. Vnde mulus non ex mulo: sed si non orbatio

D

fuerit. Quæcūq; autem à casu ibi sit quorumcūq; materia post est à seipsa moueri hoc motu quo sperma mouet. Quorūcūq; que vero non ea impossibilia sunt fieri aliter quā ex ipsis.

Ergo sicut dictū est quod in syllogismis est principium eius iuslibet substātia. Syllogismi enim sunt ex eis quæ suntita hic generationes. Et illa per quæ constituūtur natura similiter. Semen enim facit sicut illa quæ sunt ex artificio quoniā in eo est forma in potentia, & istud ex quo est semen conueniens in nomine sicut illa quoquo modo. Non em̄ oportet quærere omnia in ista eadem dispositione in qua generatur homo ex homine. Mulier enim est ex viro, & ideo mulus nō est ex muloniſi sit quidam. Omnia enim quæ generantur ex se sunt, sicut illic omnia quorū materia habet potentiā vt moueantur ex se hoc motu quo mouet semen. Et omnia quorū materia non potest hæc sunt alio modo non ex istis.

31 Dicit, ergo sicut dictum est &c. id est, & intendit per substāntiā quidditatem rei facte quæ est similis syllogismo. Et dicit quemadmodum principiū cuiuslibet rei factę est sua quiditas quæ est similis. ita est etiā in omnibus generabilibus per naturā scilicet q̄d̄ sunt a quiditate præcedēti. Et hoc intēdebat cū dicit quoniā syllogismi sunt ex eis quæ sunt, id est, quēadmodū syllogismi ex quibus fiunt artificiata sunt quidditates artificiorū: ita res generabiles sunt a suis quidditatibus, & indifferēter est in hoc ars & natura, & hoc intēdebat cū. d. & illa per quæ cōstituuntur &c. id est, & illa quæ inueniūtur a natura sunt sicut illa quæ inueniūtur ab artificio. Deinde dicit, semen enim facit &c. id est, semen enim generat per potētiā in eo simil̄ artificio quæ est quiditas artificiati, & hoc declaratū est in sextodecimo libro de animalibus. D. dicit forma enim est in potētia, id est, forma enim generati est in semine in potētia: quēadmodū forma artificiati est in artifice in potētia, & illud ex quo est semē cōuenit nomine & ratione cū eo q̄d̄ fit ex semine quoquomodo. Deinde dicit, nō enim oportet quærere &c. id est, & dicimus quoquomodo: quoniā non inuenitur in omnibus rebus q̄d̄ istius sit sicut pater simpliciter in omnibus modis. V. g. vt homo masculus sit ab homine masculo: cū mulier inueniatur a masculo & magis: quoniā mulus inuenitur non a muso: sed ab aliquo alio a mulo quodāmodo, & hoc intendebat cū dicit, nisi sit quidā. Deinde dicit. omnia enim quę fiunt per se, id est, omnia autē quæ generantur ex se nō a simili generantur modo simili generationi rerū in quarū materia est potētia vt ex eis generetur aliquod simile per potentiā quæ est in semine. Et intendit q̄d̄ generatio accidentiū est quodāmodo similis generationi substātiarū quæ fiunt non a suo genere, & modus similitudinis inter ea est: quia generantur nō a simili in specie. D. d. & omnia quorū materia nō potest &c. & intendit animalia quæ generantur non a suo genere. In materia enim eorū nō est potētia generare simile, & iste modus etiām generatur alio modo ab eo quo generantur accidentia: & ab eo quo generantur

tur illa quæ generantur ex se: & ab eis quæ generantur ex seminibus.

Hæc igitur est summa eorū quæ dicuntur in hoc loco, scilicet quod si sint formæ hic separare nihil prosunt in generatione: & q̄ generatio est ex rebus conuenientibus secundū formam: & diuersis secundum numerum. Et in hoc quod dixit sunt multæ quæstiōes difficiles: quā cū fuerit positum q̄ illud quod est in potentia sit in actu ab illo q̄d̄ est sui generis: aut suæ speciei in actu. & nos videmus hic plura animalia aut plures plantas exire de potentia in actū sine semine quod generat a suo simili secundū formā: & ex hoc existimatur substantias & formas esse dantes istas formas per quas sunt animalia & plantæ. & hoc est maior ratio quæ attribuitur Platoni. Et dicitur etiā q̄ cum forma substantialis in quolibet ente est aliquid additū formis complexiōalib⁹ in rebus misc̄ibilibus & primis qualitatibus quatuor: vt forma leuitatis in igne: & grauitatis in terra: & maxime animæ: quoniam manifestum est animam esse additam formis complexionalibus. Istæ igitur formæ additæ qualitatibus aut generantur ex alio extrinseco: & illud extrinsecū aut est aliquod individuū illius speciei: aut generis: aut forma separata. Sed quia formæ rerū generabiliū a semine generātur nec̄ a genere: nec̄ a specie: necesse est formas esse quæ dant eis formas. Et hoc non solummodo existimatur in non generabilibus ex semine: sed in generabilibus etiam. In semine enim non est anima in actu: sed potentia: & omne quod est potentia indiget aliquo in actu: & similiter in habentibus semen. in semine enim non est anima in actu: & nō possumus fingere quod animæ fiunt a complexione nisi secundum opinionem dicētium animā complexionem. Propter ista igitur existimatur q̄ necesse est formas separatas esse & secundū posteriores philosophos philosophia Aristo. est illud q̄d̄ vocat intelligētiam agentē & existimatur q̄ nō solūmodo dat formas animatas: & formas substātiales cōsimiliū partiū: sed etiam formas substātiales quæ sunt elemētorū. oportet em̄ elementa q̄ nō patiant: nec̄ agāt nisi per qualitates: nō per formas substātiales. Et vniuersaliter apparet q̄ nō sunt hic potentiæ agētes nisi quatuor qualitates: & istæ nō sunt formæ substātiales: & ideo nō dicimus q̄ leuitas & grauitas sunt actiuæ aut passiuæ. Et vniuersaliter ista quæstio fundat sup̄ oppositiōes. Quarū vna est q̄ illud q̄d̄ est in potētia nō erit in actum nisi ab aliquo extrinsec̄ sue speciei aut sui generis. Et q̄ formæ substātiales materiales: nec̄ sunt actiuæ nec̄ passiuæ essentialiter: & quod actiuæ & passiuæ sunt primæ qualitates. Et ex istis sequitur vt agens istas formas sunt principia non naturalia. Et ideo quia Auic. obedit istis propositionib⁹ credidit oēs formas esse ab intelligētia agēte quam vocat datorē formarū. Et existimat etiā q̄ Themistius dicat hoc. In entibus vero quæ generantur ex semine manifestū est de eo: & tam dicit hoc apere in tractatu libri suæ abbreuiationis. In olbus vero formis apparet hoc ex hoc. &. d. in sexto suæ abbreuiatiōis de ala. q̄ anima nō est illud in quo sunt oēs formæ tantū, scilicet intelligibile & sensibile: sed est illud q̄d̄ ponit omnes formas in materijs & creat eas. Et manifestū est q̄ ipse intendit per hanc animam formā separatā. Alexan. autem videtur conuenire ei q̄d̄ dicitur hic ab Aristo. & ei quod dicit in sextodecimo de animalibus. Et etiā potest aliquis dicere quod

formæ

Digressio Arg. primō

Secūdū arg.

Cōtr. secūdi.

1 Opiniones ppter argumenta addita.

3. phy. 17.

In 5. de sensu & sensato.

Themistij.

Alexander. Rō. q̄ Auic.

formæ elementorū proueniunt a datore formarum: qm̄ videmus a motu generari ignem in actu ex eo quod est ignis in potentia & nō possum⁹ dicere q⁹ motus facit formam substantialē ignis: sequitur igitur vt forma ignis qui fit a motu sit a datore formarum. Nos aūt dicamus q⁹ cū cōsiderata fuerit demonstratio Arist. in hoc loco super hoc q⁹ formę materiales sunt generantes formas materiales: apparebit quod semina sunt illa quæ dant formas rerum generatarum a seminibus per formas quas dederūt semina generantia. In generabilibus autem nō ex semine est casu apparebit q⁹ corpora cælestia sunt illa quæ dant istis aliquid loco seminū: & virtutū quæ sunt in seminib⁹: & in eis quæ generantur ex semine: & q⁹ omnia ista sunt virtutes naturales diuinæ generantes sibi similia secundū q⁹ artes generāt sua artificiata. & ideo dixit Aristo. in libro de animalibus q⁹ hæ erunt similes intellectui. s. quia agunt actiones intellectuales. Et istæ virtutes assimilantur intellectui in hoc q⁹ non agūt per instrumentū corporale: & in hoc differunt iste virtutes generatiuæ quas medici vocāt formatiuas a virtutib⁹ naturalibus quæ sunt in corporibus animaliū. Istæ enim agunt non actiōe intellectus operatiui sed agunt per instrumēta terminata & membra propria. Virtus aūt informatiua nō agit per membrum proprium: & ideo dubitat Gal. & dicit nescio vtrū ista virtus sit creator aut nō. Sed vniuersaliter nō agit nisi per calorē qui est in semine: nō ita quod sit forma in eis sicut anima in calore naturali. sed ita quod sit inclusa in eis sicut anima est inclusa in corporibus cælestibus: & ideo Aristo. magnificat hanc virtutem & attribuit illam principijs diuinis non naturalibus. Sed istam virtutem esse intelligentiam separatam est impossibile. & demonstratio Aristot. in hoc est quod formæ non generantur per se: quoniam si sic esset: tunc generatio esset nō a materia: & cū ista sit generatum est formam generās igitur est illud quod mouet materiam donec recipiat formā. id est illud quod extrahit ipsam de potentia ad actum: & illud quod mouet materiam necessario est corpus habens qualitatem actiuam aut potentiā quę agit per corpus habens qualitatem actiuam. Et si illud quod generat subiectum formæ esset aliud a generante formā: tunc subiectū & sua forma essent duo in actu: qd⁹ est impossibile: & quia subiectū formæ nō habet esse nisi per formā: ideo actio agētis nō pendet ab ipso nisi secundū q⁹ pendet de forma etiā: cū actio agētis nō pendet a forma neq⁹ de subiecto sine forma. Et cū ita sit manifestū est q⁹ actio agentis pēdet ex subiecto propter hoc quod pendet de forma. Illud autem quod generat subiectū formæ est illud quod generat formā in vno: nō generat subiectum nisi quia generat formā. Et si subiectū formæ generetur ab aliquo agente & forma ex alio: tunc vnū actum secundū q⁹ est actū vnū generaretur a duobus agentibus quod est impossibile. Secundū hoc igitur dicitur homo sustentari in hoc loco quod homines errauerunt in hoc quia non intellexerunt demonstrationem Aristo. & non est mirum de Auctore sed de Alpharabio. videtur enim in suo libro de duab⁹ philosophijs dubitare de hoc. Et cōs hoses declināt magis ad opinionē Platonis. quia est similis ei q⁹ loquentes nostre legis opinant. s. q⁹ agēs omnia est vnū: & quod nō operantur in se adinuicē. Videtur eīm q⁹ cōtingit eis ex creatione eorum adiuuicem procedere in infinitum in causis agentibus: & ideo

Op. auer. p quia etiā vide. 11. meta. c. 13. & 18. E

Quō virtus informatiua assimilat intellectui.

Vide. 8. ph. cō. 15. & 7. ph. 2. cō. 10. & 12.

Cā errorū antiquorū.

ideo posuerūt vnū agēs nō corpus. Sed illud impossibile est vt trāsmutes materiā nisi mediāte corpore aliquo nō trāsmutabili. s. corporibus cælestib⁹: & ideo impossibile est vt intelligētiæ separatæ dent aliquā formā formarum mixtarū in materia. Sed mouit Aristo. ad ponendum mouens separatum a materia in factione virtutū intelligentiū: quia virtutes intellectuales apud ipsum sunt non mixtæ cum materia. Vnde necesse est vt illud quod est non mixtum cum materia generet quoquomodo a non mixto cum materia simpliciter: quemadmodum est necesse vt omne mixtum cum materia generetur a mixto cum materia.

Ratio cōtra illos.

Non solum autem de substantia ostendit ratio non fieri speciem: sed de omnibus similiter primis cōmunis ratio: vt quantitate & qualitate: & alijs cathegorijs. Fit eīm velut ænea sphera: sed nō sphera nec æra: sed in ære si fit. Semper enim oportet præexistere materiam: & speciem: & in quid & in qualitate: & in quantitate: & in alijs similiter cathegorijs. Non enim fit quale sed quale lignum: neq⁹ quantum: sed quantum lignū aut animal. Sed proprium substantiæ ex his accipere est: quia necesse est præexistere semper aliquam substantiam actu existentem quæ facit vt animal si animal nascitur. Quale verō & quantum non necessariū: nisi potestate solum. Et iste sermo non significat substantiam tantum: quod forma non generatur: sed est sermo communis omnibus primis rebus. Verbi gratia quantitati & qualitati: & alijs prædicamentorū: vt sphera cuprea: sed non est sphera, nec cuprū. Sed si est ex cupro oportet semper vt materia sit ante formam per essentiam & formaetiam. Et similiter istud quod est per qualitatem etiā & quantitatē & alia prædicamēta. Qualitas a enim non erit ante lignum habens qualitatem: nec quantitas: sed lignū quantum: aut animal. Sed innuūtur ex istis quod substantiæ propriæ habens semper necessario aliam substantiam: quæ est aut in actu: vt animal si est animal. Qualitatem autem esse aut quantitatem non est necessarium nisi in potentia tantum.

Necesse est vt nō mixtū cū materia gñel quoq⁹ modo a non mixto cum materia. vide cōsimile primo met. com. 31.

Solet addu ci.

F a Substātię propriæ hab̄t semper necessario aliā substantiā a qua præexistēre qlitatē aūt quātitatem nō est necessariū præexistere nisi potētia tātum.

Et iste dicit, & hoc quod dicimus quod forma non generatur nec corrumpitur non est proprium substantiæ: sed est commune prædicamento substantiæ: & etiam alijs prædicamentis. Deinde dicit est eīm sicut sphera cuprea &c. id est generatur enim sphera cuprea de materia & non generatur sphera, scilicet nigra neq⁹ cuprum. Deinde dixit & si generatur ex cupro &c. id est & si sphera generatur ex materia & forma: oportet vt materia & forma præcedant compositum ex eis, scilicet Generatum. D. d. & similiter illud quod est &c. id est & similiter prædicamentum qualitatis & alia prædicamenta, scilicet q⁹ generatū est ex eis cōpositū est ex substātia & accidēte secundū tāpus. Deinde dixit nō enim generatur qualitas &c. i. non enim generatur qualitas quæ est tanq̄

12 Pro hoc pas su. vide cō. 43. secundi de celo.

Vide. 11. me ta. 2. cō. 17. Nō ghatur

Qualitas. Vide. 5. ph. c. 5.

Propriū est substātię inter alia præsentia vt agens

De generatū sit alia substantia agēs. instantia est de igne gñato a motu ex prio meterorū. & ex. 2. ce. c. 42.

a Qualitatis generatio dupliciter cōtingit. Vt ratio ad rem ita partes rōnis ad partes rei. Primum dubium.

tanꝝ forma: sed generatur corpus habens qualitatem aliquam. Verbi gratia hoc lignum demonstratum in quo est albedo aliqua: & similiter in substantia nō generatur forma. Verbi gratia animal. & hoc intendebat cum. d. aut animal. Deinde. d. si inuenitur ex illis &c. & est prius substantiæ inter alia prædicamenta vt ante generatum sit alia substantia agens ipsum quod est in actu ex specie illius quod aget vt animal quod generat animal sibi simile. Deinde. d. qualitatem autem esse &c. id est sed non est necesse vt ante qualitatem generatam sit alia qualitas agens: sed est necesse vt ante qualitatem generatam sit aliquid quod est in potentia qualitas id est materia. Et dicit hoc qm̄ qualitas a alia generatur a sibi simili qualitate: & alia est cuius generatio sequitur formam mixtionis primarum qualitatum.

CAPVT X.

QVoniam autem diffinitio ratio est: & omnis ratio partes habet: vt autem ratio ad rem: & pars rationis ad partem rei similiter se habet. Dubitat̄ iam an oportet partium rationem esse in totius ratione an nō. In quibusdam em̄ videtur esse: in quibusdā nō. Nam circuli ratio non habet eam quæ incisionū. Quæ aut̄ syllabæ habet eam quæ elementorū: & tamen diuiditur in incisiones: vt syllaba in elementa. Amplius autem si priores sunt partes toto: & recti acutus est pars: & digitus hoīs prior erit acutus recto & digitus homine: videntur aut̄ illa esse priora. Secundū rationē nam q̄ dicunt ex illis: & ineſſe siue inuicē priora. Aut multipliciter dicitur pars quorū vnus quidem modus est qui mensurat secūdum quantitat̄. Ergo diffinitio est sermo & omnis sermo habet partes: & quēadmodum est sermo ad rem: ita est pars sermonis ad partem rei. Dubitatur ergo in hoc vtrum sermo partiū debeat collocari in sermone totius aut nō videm⁹ igitur q̄ quædam collocant: & quædam nō. In sermone enim circuli nō est ille qui est partium. In sermone aut̄ syllabæ est sermo literarū & si circulus diuiditur in suas partes sicut syllaba in literas. Et etiam si pars est ante totum & acutum est pars recti: & digitus ente hominem. Sed existimātur illa esse priora quæ dicuntur per sermonem: quoniam sunt ex illis: & quia sunt ex alīs ab illis sunt ante etiam. Aut dicamus quod pars dicitur multis modis: quorum vnus est qui enumeratur per qualitatem: & alius per quantitatem.

Secm̄ du.

33 Cōtinuatio

Cū declarauit q̄ diffinitio est illud qd̄ significat quiditat̄ rei: & q̄ solūmodo est substātiæ: & secundario aliorū prædicamētorū & q̄ diffinitio & diffinitū sunt idē in actu: & q̄ multitudo in suis partibus est in potētia. Et declarauit ex hoc q̄ si res habēt quiditates & formas existentes per

tes per se q̄ nō sunt eædem cum rebus quarū sunt formæ: & q̄ propter hoc in hoc ꝓsunt in scientia illarum rerum quarum sunt formæ, & qd̄ formæ & etiam ideæ si sunt nihil prosunt in generatione rerū quæ sunt substantiæ sensibiles. Omnis enim substantia generatur a substantia sibi simili. cum generatio non sit formæ nec materiæ. sed congregati ex eis, quod est demonstratum. Et cum hoc declarauit reuersus est ad complēdum sermonem de diffinitionibus. Et dixit. ergo diffinitio est sermo &c. id est. & quia diffinitio est sermo & omnis sermo habet suas partes significātes partes rei. Et apparet q̄ sicut est ꝓportio diffinitionis ad rem. ita est ꝓportio partis diffinitionis ad partem rei. id est. qm̄ quēadmodū diffinitio declarat quiditatē rei, ita pars diffinitionis declarat partem quiditatis rei, ideo accidit quæstio in hoc. Et est quæstio talis, vtrum omnes diffinitiones partium rei debeant esse partes diffinitionis, ita q̄ præcedant rem & eius diffinitionē. s. vt diffinitiones partiū sint toti diffinitio. & priores ipsa, aut non omnes diffinitiones partium diffinitæ sint partes diffinitionis, sed sunt posteriores re & sua diffinitione. Et intendebat per hanc perscrutationem declarare partes diffinitionis quæ significant partes quiditatis rei, & non partes suæ materiæ & quæ non significant. D. d. videmus igitur quod quædam &c. i. hæc quæstio accidit in hoc ex hoc q̄ nos videmus quasdam res partiū quarum diffinitio non collocatur in suis diffinitionibus. Verbi gratia, diffinitiones partium circuli quæ non clauduntur in diffinitione circuli quia tertia & quarta pars circuli non collocantur in diffinitione circuli. nec diffinitio circuli dissoluitur in diffinitiones earum, sed circulus accipitur in diffinitione partis. In diffinitionibus vero syllabarum est diffinitio literarū. q̄n syllaba est illud quod cōponit ex duabus literis, scilicet cōsonante & vocali. Si igitur syllaba fuerit breuis diffinitur, q̄ est illud quod cōponitur ex duabus literis. & sic accipitur in sua diffinitione diffinitio literæ consonantis. s. breuis & vocalis, & similiter syllaba longa. Accipitur enim in sua diffinitione diffinitio literæ cōsonātis productæ & vocalis, sed in diffinitione circuli nō accipit diffinitio medietatis nec quartæ, & hoc manifestum est, immo facimus ecōtrario. Dicim⁹ enī q̄ medietas circuli est arcus circuli quem distinguit dimeter. & sic circulus est acceptus in diffinitione semicirculi, & non econtrario. D. d. & si circulus diuidit &c. i. & cum in hac diuersitate quæ apparet in istis partibus videmus totum vtriusq̄ istorū duorū modorū diuidi in partes eodem modo, syllabæ em̄ diuiduntur in literas sicut circuli in partes. D. d. & etiam si pars est ante totum &c. i. & sequitur ex hoc sermone etiam in hoc modo, scilicet in eo quod est simile circulo quod pars præcedit totum, aut acutum sit ante rectum, & est econuerso. s. q̄ diffinitio recti accipitur in diffinitione acuti & in diffinitione expansi. & similiter diffinitio circuli præcedit partes, & diffinitio animalis præcedit digitum. D. d. sed existimatur &c. i. sed existimatur q̄ rectus est ante acutum, quia diffinitur per rectum, & existimatur qd̄ acutum est ante rectū, quia ibe inuenitur sine eo q̄ inueniatur rectus, & intendit q̄ secundū quod sunt partes inueniuntur præcedere in generatione totum. Deinde dicit. aut dicamus q̄ pars dicitur multis modis, quorum vnus est ille qui numeratur per quantitatē, id est, & ista quæstio dissoluitur

Expositio.

Primum dubium.

Documētū.

Ratio primi dubij.

Secundum documentū.

Principium resp̄ōnis. vide. 5. met. com. 30.

Partes quantitatiuæ, & partes quā-

Universidad de Deusto
Biblioteca

titatiuæ dif ferunt. Vide etiã primo phy. 5. & 36 com.

dissoluitur etiã dicẽdo ꝙ partes dicunt duob⁹ modis, dicunt ẽm de partibus qualitatum, & partibus quantitatum. diffinitiones igitur partium qualitatis sunt posteriores diffinitione totius & toto. diffinitiones vero partium quantitatis præcedunt diffinitionem totius & totum.

Sed hic quidem prætermittatur, ex quibus verò substantia est vt partibus perscrutandum est. Si igitur est hoc quidẽ materia illud verò species. aliud ex his, & substantia est materia & species & quod ex his est quidem vt materia pars alicuius dicitur, est autem vt non. Sed ex quibus speciei ratio vt concauitatis non est pars caro, hæc nãqꝫ materia est in qua fit. Simitatis verò pars aliqua est. Et totius quidem statuæ pars est æs, eius autem quod & species dicitur statuæ non. Dicendum ẽm speciem, & inquantum habet speciem vnumquodqꝫ sed materiale nunquam secundum se est dicẽdum. Quapropter circuli ratio non habet ipsam quæ est incisionum. sed quæ syllabæ earum quæ est elementorum. Nam elementa rationis partes sunt sicut speciei & non materia. Incisiones verò huiusmodi sic partes vt materia in quibus fiunt, propinquius tamen speciei quãm quando in ære fit rotunditas. Est autem vt neqꝫ elementa omnia syllabæ in ratione insunt, vt hæc cerea, aut quæ sunt in aere. Iam enim vt æs & hæc pars syllabæ quasi materia sensibilium. Etenim linea nõ si in dimidia corrumpitur aut homo in ossa, aut neruos & carnes. Propter quod & sunt ex his sicut entibus substantiæ partib⁹, sed vt ex materia, etenim quidem quod simul totũ partes, speciei verò & cuius ratio non adhuc. Quapropter nec in rationibus. Horum quidem igitur inerit talium partium ratio, horum verò non oportet inesse si non fuerint simul sumpti. Nam propter hoc quædam quidem ex his vt principijs sunt in quæ corrumpũtur, quædam verò nõ sunt. Quæcunqꝫ igitur simul sumpta species & materia sunt vt simum aut æneus circulus, hoc quidem corrumpitur in hoc & pars ipsorum materia. Quæcunqꝫ verò non concipiuntur cum materia sed fine, vt rationes speciei solum, hæc non corrumpuntur aut omnino, aut taliter non. Quare illorum principia quidẽ & partes quæ sunt sub ipsis, speciei verò nec partes nec principia hæc. Et ideo corrumpit lutea statua in lutũ, & sphera in eis, & callias in carnẽ & ossa. Amplius aũt circulus in incisiones. Est ẽm aliquis qui concipitur cũ materia. Aequiuoce nãqꝫ dicit circulus qui simplr dicit & singuli, qa nõ est ꝓprium nomen singulorũ. Et dimittamus hoc & perscrutemur de eis

Præmittit

ex

ex quibus est substantia, & sunt tanqꝫ partes. Si igitur quædã est materia, & quædã forma, & quædã illud quod est ex istis. Substantia aũt, & materia, & forma, & illud quod est ex istis forte dicit pars rei, sicut dicit materia etiã, & forte nõ dicit, sed ex quibus est diffinitio formæ, vt caro quæ nõ est pars profundi. Est ẽm materia in qua est profundũ, & est pars simitatis. Et cuprũ pars totius idoli, & non est pars idoli quod dicit forma. Forma igit dicit de illo quæcũqꝫ rerũ habet formã, materia autem nõ dicitur esse omnino per se. Et ideo in diffinitione circuli nõ dicitur diffinitio partiũ, & in diffinitione syllabæ sunt literæ. Literæ enim sunt partes formæ & nõ sunt materia. Partes verò circuli sunt partes tanqꝫ materia super quam sunt, & sunt propinquiores formæ cupri cũ circulus est in cupro. Et forte est possibile vt nõ sint oẽs literæ syllabæ in sermone vt istæ audibiles, aut quæ sunt in ære. Ista ẽm etiã sunt partes syllabæ qa sunt sensibiles per naturã. Linea ẽm non corrũpit, qa semp diuidit in media, aut hõ in ossa & neruos & carnẽ, & ideo sunt ex istis secundũ hũc modũ tanqꝫ partes substãtiæ, sed quasi ex materia, totius verò nõ sunt partes. Formæ aũt & illius quod habet diffinitionẽ nõ sunt partes, & sic̃ in diffinitionibus etiã.

Soluit.

In qbusdã verò nõ sunt, neqꝫ aliqua diffinitionũ partiũ quæ sunt tales, & in qbusdã nõ oportet vt sit vnũ nisi sit illud quod est cõgregatũ. Ista ẽm quædã sunt ex istis quæ sunt principia, & in ea corrũpunt, & quædã nõ. Ossa igit quorũm materia & formæ sunt cõgregatæ, vt simus & circulus cupri, corrumpunt in ista, & materia est pars eorũ & oſa quæ nõ cõgregant cum materia, sed diffinitiões formæ sunt sine materia, aut corrũpũtur ossa, aut nõ corrũpunt sicut illa corrũpunt. Ergo in illis aute illa quæ sunt sub eis sunt principiũ & partes earũ, forma verò nõ est istæ partes nec principia eurũ, & ideo corrũpitur idolũ terrestre in terrã, & sphæra in cuprũ, & callias in carnes & ossa, & ẽt circul⁹ in ptes. Quodcũqꝫ igit cõgregat cũ materia, & dicit æquiuoce circulus q dicit modo simplici, & ille q dicitur particularis, particularia ẽm non habent propriũ nomen.

Distingui modos.

Id est, sed dimittamus hanc quæstionẽ de æquiuocatione patris, & ponamus perscrutationẽ de æquiuocatione quæ est in hoc nõe substãtia. Deinde dicit ſi igitur quædã sunt materia &c. id est, ſi igitur hoc nomen substantia dicitur simpliciter de materia substantiæ compositæ ex materia & forma, & de forma eius & de composito, tunc forma substantiæ dicetur esse substantia rei cum ipsa declarat essentiã illius, materia vero dicit secundũ cõsiderationẽ ad substãtiã compositã ex materia

34 Idẽ. 2. de aia t. c. 2. & hic supra cõ. 7. &. 8. meta. H

Cõm. Auer. in lib. Metaphy.

&

for

Universidad de Deusto
Biblioteca

Materia nō est pars qdi tatis sed ve hiculū defe rens qditē vide idē su pra.c.11. & infra cō.41. Materia nō p̄dicat de ha bēte formā vera p̄dica tione: nedū vt p̄dicet p se. vide su pra.cap. 13. & quæ ibi. In diffinitio nib⁹ cōpositorū ex materia & forma apparet materia. idē 2.ph.t.c.vi. &c. 1. de ala c.16. idē cō 31.17.19.& 6. met. t. c. 2.&.8.met. t.c.6.

Quō partes circuli assimilant materiæ in a3u. nō sic syllabæ. Solo substantiæ inducæ.

& forma esse pars substātiæ, secūdā cōsiderationē vero ad substantiam declarātē essentiā rei nō dicit esse pars substātiæ, sed esse apparens declarās formā in sua diffinitionē. V.g. limitas cuius diffinitio est concauitas in naso, aut in carne nasi. Nasus eīm est pars substātiæ et? q̄ significat hoc nomē limitas, q̄ est cōgregatio nasi & limitatis, & nō est pars diffinitionis cōcauitatis, sed est subiectū ei. Et hoc q̄ dicit nō accidit nisi in rebus quarū noīa significāt aliqd existēs in subiecto non aliquid existēs per se, & similiter cuprū est pars diffinitionis idoli facti ex cupro, & nō est pars formæ idoli. Et cā dedit differētiā inter partem diffinitionis quæ est materia, & inter partem quæ est forma, indiget da re differētiā inter materiā & formā & dixit. forma igitur, dicit &c.i. & differētia inter formā & materiā est qīa forma prædicatur per se de habēte formā secūdū q̄ declarat quidditē eius substātialem. Materia vero nō prædicatur de habēte formā vera prædicatione, nedū vt prædicetur per se. Idcirco eīm nō dicit esse cuprum, nec homo caro, nec simus nasus. D.d. & ideo nō dicit in diffinitione circuli. q̄a cum in diffinitionibus quarūdam appareat materia, & sunt compositæ ex materia & actu & forma. ideo diffinitiones soīs quarum partiū nō sunt partes diffinitionis. Et quia in diffinitionibus quarūdam. s. rerum simpliciū nō apparet materia in a3u, & partes diffinitionis in eis sunt partes formæ. cōtingit in talib⁹ istis vt diffinitiones omniū suarū partiū sint partes diffinitionis, & quæ diffinitiones syllabarū sunt ex hoc ꝓprie. idco diffinitiones, literarū sunt partes diffinitionis syllabæ. Et quia dispositio circuli cū suis partibus est dispositio materiæ rei cū forma eius, & ideo partes circuli non accipiuntur in diffinitione circuli, qīa in diffinitione circuli non apparet materia, & per hoc intendebat dissoluere hanc quæstionem. Et quia partes circuli nō apparent in diffinitione circuli, sicut materia apparet in diffinitione rerū habentium materiam. Verbi gratia. figuræ cuprū apparet in diffinitiōe circuli cuprei, & potest aliquis obiicere ei per hoc. D.d. partes vero circuli &c.i. & pars circuli licet non sint materia quæ apparet in diffinitione circuli, tñ est similis materiæ quæ apparet in diffinitionibus rerum, & est propinquior formæ quam materia quæ apparet in diffinitiōe circuli qui est ex cupro. Et quia partes circuli assimilant materiæ quæ apparet in diffinitionibus rerum habentium materiam, ideo diffinitiones partium non sunt partes diffinitionis circuli, sicut diffinitiones literarum sunt partes diffinitionum syllabarum. Deinde dicit, & forte est possibile &c. & dixit hoc, quia syllaba non consideratur cum hoc quod est motus compositus ex duobus motibus est de numero rerum in quarum diffinitionibus apparet materia & diffinitio cuiuslibet partis eius non est pars diffinitionis totius. Et cum consideratur secundum hoc quod est vox composita ex duabus vocibus est de numero rerum in quarum diffinitione non apparet materia, & diffinitio cuiuslibet partis eius est pars diffinitionis. Deinde inueni nus in libro continuum. linea enim non corrumpitur &c. id est & apparet hoc quod diminuitur aliquid in duo capitula hoc cum quo poliet sermo continuari. Sermo enim est de diffinitione rerum in quarum diffinitione non intrat materia, vt linea & superficies, & in quarum diffinitionibus est materia vt homo qui nunquam inuenitur nisi in carnibus, ner-

nervis: & ossibus: & sunt res quæ cum accipiuntur quodāmodo inueniuntur materia in sua diffinitione: & quodammodo non vt circulus quoniam quando accipit secundū qd̄ circulus cuprī inuenitur cū sua diffinitione materia: & qñ secundū qd̄ est circulus nō inuenitur in eo materia: & in quibusdam est dubium: & ideo dixit post. & ideo sunt ex istis secūdum hunc modū &c.i. & ideo partes materiales rerum in quarū diffinitione inuenitur materia sunt quodāmodo partes substātiæ: & quodammodo nō sunt partes substātiæ in respectu congregati ex materia & forma sunt partes substantiæ: in respectu vero eius quod habet verā diffinitionē. s. formæ nō sunt substātiæ. D.d. in quibusdā ante &c. & quæ entia inueniuntur his duobus modis. s. forma sine materia & forma in materia: ideo in diffinitionibus quorūdā nō inuenit aliqua diffinitionū rerū quæ sunt in materia: & sunt illa quorū partes sunt partes formæ eius: & nō inueniūtur in aliis nisi per accidēs: & sunt quædā in quorū diffinitione inuenitur nisi sit in re necessario & essentialiter. D.d. qīa quædam ista &c.i. qīa illa in quorū diffinitiōe nō inuenit materia quę est in a3u: & cū materia nō est in a3u sicut ex ea & suis principijs: & ideo cū materia corrumpitur corrumpitur ista. Deinde dicit & omnia quæ non congregantur cum materia &c. id est res autem in quarum diffinitione non apparet materia sensibilis: sed apparent in sua diffinitione partes formæ: aut non corrumpuntur aliquo modo: aut corrumpuntur per accidens. Deinde dicit ergo in illis autē &c.i. & ideo illa quorū esse est in aliorū illud aliud est principia & partes eorum. Illa vero quæ naturaliter non existunt in aliis: sed in sua natura est sua forma: illa alia nō sunt partes neq; principia eorum. Deinde dicit & ideo corrumpitur idolum terreūtre in terram: &c. id est & quia quædam entia existunt in aliis: vt idolum terreūtre in terra: & sphæra cuprī in cupro: & callias in carne & ossibus: & circulus in partibus suis. Et intendit q̄ partes eius sunt quasi materia. licet materia sit insensibilis: sed intelligibilis vt post dicemus. Circulus igitur mathematicus in respectu partium assimilatur entibus quæ sunt in aliis. Deinde dicit quodcunq; igitur congregatur cum materia &c. id est & cum ita sit hoc nomen circulus quando dicitur de circulo simpliciter: & quando dicitur de circulo qui magis est proprius isto: & quasi particularis in respectu ipsius: ea est ex cupro: aut ex terra: hoc nomen circulus dicitur æquiuoce. Plura enim quæ sunt huiusmodi non habent proprium nomen scilicet quoniam non est nomen proprium quod significet circulum cupreum aut lapideum.

L Distinguit modos secūdū quos materia diffinit

Dictum est quidem igitur & nunc ipsum verū: & tamēam plius & manifestius dicemus repetentes. Nā quæcūq; sunt rationes partes: & in quas diuidit ratio: hæ sunt priores aut oēs aut quædā. Recti verō ratio non diuiditur in acuti rationē: sed quæ est acuti in quæ est recti. Vtī enim diffinies acutum recto. Minor enim recto acutus. Sīr aūt & circulus: & semicirculus habent. Semicirculus eīm diffinitur circulo & digitus toto. Talis enim hominis pars digitus. Quare quæcūq; sunt partes vt materia: & in quæ diuidit: vt in materiā totū sunt posteriora.

M Quid sit materia sensibilis & qd intelligibilis. Vide in casc. &.5. me. ca.3.

Quæcunq; verò vt rõnis & substãtiæ secundũ rõnẽ priora aut ossa aut quædã. Qm̃ verò animaliũ ossa est forma ipsorũ. Hæc em̃ substantia est animati quæ secundũ rõnem substantia est & species: & quod quid erat esse tali corpori. Vniuscuiusq; em̃ pars si diffiniatur bene nõ sine opere diffinietur quod non existet sine sensu. Quare huiusmodi partes priores aut omnes: aut quædã simul toto asali: & secundũ vnũquodq; ita simili'. Corpus verò & hmõi partes posteriores substãtia hac. Et qd diuiditur in hæc vt in materiã nõ substãtia: sed simul totũ. Eo quidem igit qp simul totũ priora: hæc est vt sic est aũt vt nõ. Neq; em̃ possunt esse separata. Neq; em̃ quocũq; modo se habẽs digitus asalis sed æquiuocus qui mortu⁹. Quædã verò simul quæcunq; principalia: & in quo prima rõ & substantiæ puta si hoc cor aut cerebrũ. Nihil em̃ dicitur vtrũ tale. Homo asit aut equus: & que ita in singulis. Vniuersaliter autẽ nõ sunt substãtia: sed simul totum: quoddã ex hac materia & hac rõne vt vniuersaliter. Singulare verò ex vltima materia Socrates iam est & in alijs similiter. Pars quidem igitur est & speciei. Speciem aut dico quodquid erat esse & simul totius eius quod ex specie & materia ipsa est: sed rationis partes que speciei solum sunt. Ratio verò est ipsius vniuersalis. Circulo enim esse & circulus & animæ esse & anima idem: & totius autem puta circuli huius & singularium alicuius: aut sensibilis: aut intellectualis. Intellectuales autem dico vt mathematicos: & sensibiles vt æreos & ligneos. Horũ autem nõ est diffinitio: sed cum intelligentia aut sensu cognoscuntur hoc est cum actu videntur. Abeuntes verò ex actu non palam: vtrum quidem sunt: aut non sunt: sed semper dicuntur & cognoscũtur vniuersalis ratione. Materia quidem ignota secundum se. Materia verò alia sensibilis: alia intellectualis. Sensibilis quidem vt es: & lignum: & quæ liber mobilis materia. Intellectualis verò quæ in sensibilibus existit non inquantum sensibilia vt mathematica. Iam igitur dicimus sermonẽ latentẽ modo: sed tamẽ dicamus magis manifestum: sed prius reuertamur ad quot sunt partes sermonis: & in quot diuiditur sermo. Ista enim sunt ante: aut omnia, aut quædam. Diffinitio autem recti non diuiditur in diffinitionẽ acuti: sed qua est acuti in rectũ. Qui enim diffinit acutũ vtitur recto. Acutus enim est minor recto. Et circulus & semicirculus sunt similia istis. Semicirculus em̃ diffinitur per circulum: & digi-

N Digit⁹ mortu⁹ æquiuoce digit⁹ dicitur. Idem infra. 39.

O Recedẽtib⁹ sensibilibus a sensu nescimus vtrũ sint vel non sint. Materia secundũ se est ignota

tus per totum. Digitus enim est pars talium partiũ hominis. Omnes igitur partes quæ sunt tanq̃ materiæ & quæ diuidũtur sicut ista quæ sunt in materia vltima. Et oss quæ sunt diffinitionũ substantiæ quã significat diffinitio: aut omnia: aut quædam & etiã animalis anima. hæc enim est substãtia animalis animati per substantiã quæ est tanq̃ diffinitio & forma: & qd est per essentiã talis. Vnaquæq; igitur partiũ si diffinitur bene nõ diffinitur sine diffinitione quæ est cum genere. ergo partes eius sunt ante aut omnes aut quædã: magis q̃ partes animalis congregati: & similiter in omnibus particularibus. Corpus verò & suæ partes sunt post hanc substantiam: & ista diuiduntur sicut illa quæ diuiduntur in materiam: nõ ita q̃ sint substãtiæ: sed quia sunt vniuersum. Ista igitur sunt ante vniuersum & forte nõ: quoniã nõ possunt diuidi: & nõ erit illud quod est aliquo modo in aliqua dispositione digitus animalis nisi æquiuoce vt mortuus & imagines eorũ quæ sunt in rei veritate: & in quo est diffinitio primo & substantia vt cor aut cerebrum: aut illud quod est eis & non est in hæc diuersitas. Homo vero & equus & quæ sunt huiusmodi in particularibus non sunt modo vniuersali: sed aliquid totale congregatum ex hac diffinitione & materia: sicut duæ partes totius vltimi & est sermo & similiter in alijs rebus: & forma etiam habet partem: dico formam istud quod est per essentiã & totũ congregatũ etiam ex materia & forma: sed partes diffinitionis sunt formæ tantum: diffinitio verò totius. Essentia enim circuli & circulus & essentia animæ & anima sunt idẽtes autẽ totalis cõgregata. Verbi gratia ille circulus aliquod particularium aut sensibile aut intelligibile. Et dico intelligibilia vt mathematica & sensibilia vt cupreа & lignea non habent diffinitionẽ: sed cognoscuntur cum cognitione aut sensu. & cũ recedunt ab intellectu: nõ manifestantur vtrũ sint aut non sint. Idẽ verò dicitur & cognoscit sermone vniuersali. Materia verò per se nõ cognoscit. Et quædã materia est sensibilis: & quædã intelligibilis. Sensibilis vt cuprũ & lignũ & ossa quæ mouent. Materia intelligibilis est illud qd est in sensibilib⁹ nõ secũdũ q̃ sunt sensibilia vt mathematica.

P Partes diffinitiõis sunt formæ.

Iam igitur diximus &c. &c. ad hoc quia ex sermone prædicto declaratis q̃ diffinitiones sunt duobus modis: modo scilicet cuius altera pars est materia. & modo in cuius diffinitione non apparet materia: & illud in cuius diffinitione apparet materia diffinitio suæ partis non est pars diffinitionis sui totius. In eis autem in quorum diffinitione non apparet materia diffinitio cuiuslibet partis est pars diffinitionis totius: & ex

Præambula ad soluendã quæstiõnẽ.

hoc solummodo apparet quare diffinitio quarundam partium diffinitionum est pars diffinitionis: & quarundam non: & non apparet ex eo solutio quæstionis positæ, scilicet quare res totius sunt in diffinitiõe partis quæ est in quantitate: & non inuenitur pars in diffinitione totius: & ideo dicit iam diximus &c. Deinde dixit, sed prius reuertamur &c. quia hoc est principium perscrutationis de solutione quæstionis quam nititur soluere: & dicit ista enim sunt ante &c. id est ista enim sunt ante diffinitionem aut omnia aut quædam: quoniam si omnia fuerint partes formæ omnia erunt ante: & si quædam fuerint partes formæ: & quædã materiæ: tunc quædã erunt priora tota diffinitiõe & quædã nõ. D.d. diffinitio aũt recti &c. i. & diffinitio anguli acuti nõ est pars diffinitionis recti: sed econuerso. s. ip diffinitio recti est pars acuti: & similiter est de diffinitiõe partis circuli cũ circulo vt de hole cõ sua parte. V.g. cũ digito. Homo eũ accipitur in diffinitiõe partis: & nõ pars in diffinitione holi: & istæ diffinitiões in quib⁹ totũ accipit in diffinitione partis sunt de genere diffinitionũ in quib⁹ apparet materia: nõ de eis in quibus nõ apparet nisi pars formæ. D.d. & oĩa quæ sunt diffinitiõis &c. i. & cũ sit declaratũ ip diffinitionũ quædã est in quo apparet materia: & quædã nõ: ergo partes diffinitionũ & partes rei quã significãt sunt partes diffinitionũ aut oĩa. s. in diffinitionib⁹ in quibus nõ appareat materia aut quædã. s. in diffinitionibus in quibus apparet materia. Et cũ uoluit declarare quæ sunt illa in quibus nõ apparet nisi forma: & partes eius: & quæ sunt illa in quibus apparet materia: prædedit exemplũ de animali: & dicit & etiã anima animalis &c. id est & anima est existẽs subsistẽs in corpore quod est recipiens animam: & sunt illa quorum congregatũ dicit animal: & diffinitiones oĩs quæ sunt partes formæ sunt partes talis substãtiæ. s. animæ & similis. Et intẽdit ip diffinitio animæ quę dat quidditatẽ eius: videt esse ipsum suũ esse: & quod in diffinitione eius nõ apparet materia omino: & ista in quorum diffinitione apparet materia: sunt illa in quorum diffinitione apparet aliud: & diffinitio dicitur in illis principaliter: & in istis secundario vt declaratum est. Deinde dixit, & vnaquæq; partiũ &c. i. & vnaquæq; partiũ diffinitionũ siue fuerit de diffinitionibus in quibus apparet aliud a diffinito: aut de eis in quibus non apparet nisi diffinitum: non diffinitur nisi eo quod in eius diffinitione appareat genus & differentia. Et intẽdebat notificare per hoc ip hoc sequitur in omnibus diffinitionibus: & in rebus habentib⁹ diffinitiones. D.d. ergo partes eius sunt ante aut oĩs aut quædã &c. id est & cum hoc sit declaratum partes cuiuslibet diffinitiõis sunt ante diffinitũ magis ęꝑ sint partes diffiniti quæ sunt secundũ quantitatẽ ante totum aut omnes si in partibus diffinitionis non appareat materia: aut quædem si apparet. Et dixit hoc: quia quæstio prædicta fuit quare partes nõ inueniuntur in diffinitione totius. s. quæ sunt secundũ quantitatẽ: & totũ inuenit in diffinitiõe partiũ: & dixit: quia partes diffinitiõis præcedũt istas partes. s. quæ sunt secundũ quantitatẽ aut omnes si partes diffinitionis sunt formales aut quædam: si quædam sunt formales: & quædam materiales. Et intendebat quoniam si illud quod est prius debet accipi in diffinitione rerum posterorum: tunc recte accipit rectũ qui

Solutio ad quęstionem secundũ materiam.

Prioritas totũ respectu partium est prioritas formæ ad materiam. priorĩtas vero pæ

qui est totum in diffinitione partis & non econuerso scilicet secundum quãtitatẽ. Quoniã totũ præcedit partem magis quã pars totum: quoniã prius est totũ parte priorĩtate formæ ad materiã, & pars est prior toto priorĩtate materiæ ad formã scilicet tẽpore in diuiduali, & ideo partes circuli præcedunt circulum in diuiduali em non vniuersalem, & diffinitio est partium præcedentium speciem, & hoc est vnum eorum per quæ dissoluitur quæstio prædicta & est dicens: quare pars non inuenitur in diffinitione totius. Et cum pars præcedit totum cum sit existens per se: totum aũt constituitur per partes. Deinde dicit, & similiter in omnibus particularibus, id est, & similiter est de omnibus particularibus cũ suis vniuersalibus scilicet quod partes totius præcedũt in diffinitione particularis: nõ diffinitio particularis diffinitionem totius: sicut est diffinitio recti cũ acuto & circuli cũ suis partibus, & vniuersaliter generum cũ partibus quæ sunt secundũ quãtitatẽ, & quali æquat partes rei secũdum qualitatẽ cũ eis quæ sunt secundũ quãtitatẽ: quoniã priorĩtas qualitatis est priorĩtas formæ, & priorĩtas partiũ quãtitatis est priorĩtas materię & totũ est prius parte priorĩtate formæ & ideo dixit corpus aũtẽ & partes ipsius sunt post hãc substãtiã scilicet formã. D.d. & diuidũtur illa &c. id est, & omnia diuidũtur in suas partes secundũ quãtitatẽ diuisione rerum per suas materias, id est, diuisione speciei in individua.

Deinde incepit diminuere priorĩtatẽ partiũ quæ sunt secundũ quãtitatẽ quia est priorĩtas materialis, & dixit, ista igitur sunt sicut totũ &c. id est, & partes quæ sunt secundũ quãtitatẽ sunt priores, secundũ tẽpus in generatione, & cũ hoc illa priorĩtas non inuenit in omnibus, & sunt partes quæ nõ possunt separari a forma: neq; præcedere eã in esse neq; se qui eã vt partes a animalis cũ animali: quãdo eni anima separat: nõ nominatur a suo nomine vero nisi æquiuoce. V.g. digitus quoniam si dicatur digitus in mortuo dicitur æquiuoce, & similiter antequã in eo sit sensus, & hoc intẽdebat cũ dixit: quoniã nõ possunt diuidi &c. id est impossibile est esse vt istæ partes diuidãtur a forma: neq; mutãtur in aliã speciẽ essendi: quæ species & prima collocãtur sub eodẽ genere nisi prima species & aliæ ad quam mutantur dicantur æquiuoce: vt hoc nomen manus quod dicitur de manu viui & mortui. D.d. & imagines eorũ quæ sunt in rei veritate &c. id est. & omnes partes animalis sunt in hac inclinatione sicut vera pars in qua est principiũ animæ: ant cor vt quidam dicunt: aut cerebrum vt alij. Nulla enim est differentia quo ad hoc quod opinantur quod nomen dicitur de prima parte quando separatur a vita æquiuoce cũ eo existente in vita. Nullus enim dubitat quod quãdo in istis non sunt formæ: quod tunc nomen eius non simpliciter dicitur de eis nisi æquiuoce, & in hoc nõ nocet quæstio accidens vtrum sit cor aut cerebrum. Deinde dicit homo vero & equus &c. id est, homo aũtẽ demõstratus, & omne quod est ex particularibus & non modo vniuersali prædicatur nõ plus quã de vno particulari: sed est totum demõstratũ congregatum ex forma demonstrata & materia demonstrata, & est in sua vltima specie: sicut Sortes in specie hominis, & similiter alia particularia in suis speciebus, & intendit licet non habeant nomina sicut Sortes & Plato habent, & intendebat quod hoc nomen spe-

tũ respectu totiꝰ ẽ priorĩtas materiæ ad formã. 4. phy. cõ. 49 & hic infra cõ. 39.

a Pars alterius qñ alterata parat nõ nominat a suo nomine vero nisi æquiuoce idẽ infra. 39 & .4. meteororũ. t. c. vl. & hic. c. 37. Vide. 7. phisico. cõ. 4. Q.

Nomẽ formæ dicit de forma vniuersaliõe de forma particulari. idẽ in sequenti.

Prima causa quare, indiuidua nõ habẽt diffinitionẽ. vide infra. 33. Secũda causa. Materia per se nõ cognoscit sed cognoscit

per formã. Idẽ pri. phi. tex. cõ. 69. & 4. phi. c. 16. & 1. ca. de substãtia

cies dicit de individuo & specie æquiuoce. D. d. forma vero est pars &c. id est, forma vero est pars. Sed nomẽ formæ dicitur de forma vniuersali quæ declarat quiditatem speciei, & de forma particulari quæ est forma materiæ demõstratæ. D. d. sed partes diffinitiõis &c. id est, sed partes verę diffinitiõis nõ sunt partes formæ nisi vniuersalis: diffinitio aũt totiꝰ. i. speciei nõ individui. Quiditas eñ circuli & circuliꝰ sunt idẽ apud intellectũ, & similiter anima vniuersalis, & quiditas animę. D. dicit res autẽ totalis cõgregata sicut iste circulus &c. id est, individuum autẽ aggregatũ, ex forma & materia demõstrata. Verbi gratia, iste circulus aut aliquod particulariũ quæ sunt in materia demõstrata: aut sensibili aut cõprehẽsa per intellectũ: aut qd̃ suũ esse in sensibili sit cõprehensum per intellectũ vt individua quæ sunt in mathematicis, ista enim nõ habent diffinitionẽ. Deinde dedit causam in hoc dixit, ista enim non habent diffinitionẽ &c. id est, & illa quæ cognoscuntur per diffinitionẽ nõ mutãtur secundũ substãtiã: quoniã scientia eorũ nonꝫ mutatur: ergo sunt alia ab individuis. Deinde dicit, & vnũ nõ dicitur nec̃ cognoscitur &c. id est, & vnũ numero nõ cognoscitur omnino per diffinitionẽ: sed cognoscitur sensu, id est, & ideo nõ habet diffinitionem: materia autẽ per se non cognoscitur: sed cognoscitur per formã. Deinde dicit & quædã a materia est sensibilis &c. id est, & intelligibile est illud quod comprehenditur in sensibili, & intellectus indicat quod non sunt in sensibilibus secundum quod sunt sensibilia: vt linea demonstrata, & superficies & corpus. Ista enim sunt materia figurarum habentium angulos & carentium angulis.

2 Distinctio de materia sensibili, & intelligibili pro qua vide supra cõ. 34. & 5. m. cõ. 43. & 8. me. te. c. 15. & in hoc. 7 tex. cõ. 39.

Quomodo igit̃ habet de toto & parte & priore & posteriore dictũ est. Interrogatiõi vero obuiare est necesse: quando quis interrogat vtrũ rectus & circulus & alal priora: aut in quas diuidũtur: aut ex quibꝰ sunt partes quia nõ, simpliciter. Siquidẽ eñ est & anima animal: aut animatũ: aut vnũquodq; vnicuiq; & circulus ꝙ circulo esse, & rectus ꝙ recto esse, & substãtia recti ꝙ quidẽ est & quomodo dicẽdũ est posterius: puta his quæ in ratione, & quæ recto vniuersali. Et enim huic quidẽ est materia qui æneus rectus, & qui in lineis figuralibꝰ. Hic aũt sine materia his quæ in ratione posterior. Eis vero quæ in singulis partibus prior: simpliciter autẽ nõ dicẽdũ. Si vero altera, & nõ est anima animalis, & sic hoc quidẽ dicẽdũ, hoc autẽ nõ dicẽdũ sicut dictũ est. Dictũ est igit quomodo est de toto & parte: de ante & post: sed necesse est vt rñsio sit secũdũ interrogationẽ qñ aliquis quæsierit vtrũ rectꝰ & circulus vniuersaliter sint aĩa aut ptes in quas diuidunt. Quoniã essentia nõ est recti simplr. Nec̃ aĩa simplr est aĩal: aut animatũ nec̃ vnusquisq; circulorũ, & ꝙ habet quilibet circulus est circulus & rectus, & essentia recti est rectꝰ, & substãtia q̃ est recti. Quod aũt dicit post & post nõ sicut illa quę sunt in diffinitiõe sunt añ & post. i. rectꝰ.

Rectus

Rectus enim qui est cũ materia cuprea est rectus, & qui est in lineis particularibus. Qui autẽ est sine materia, est post, partes quæ sunt in diffinitione, & ante partes quæ sunt in particularibus. Et non dicitur simpliciter si vnum fuerit aut fuerint nõ sicut anima si fuerit animal. Secundum igitur hunc modũ dicitur quidam esse & quidam non dicitur sicut dictum est.

Dictum est igitur quomodo est dispositio totius apud partẽ in priori & posteriori. D. d. sed necesse est &c. id est, sed oportet vt responsio in interrogationibus quæ dicũtur æquiuoce sit distinguendo nomina æquiuoca in illa interrogatione. Verbi gratia, quod cũ aliquis quæsierit verum angulus rectus: aut circulus: aut animal sint ante partes suas aut econuerso: oportet enim distinguere secundũ quot modos dicitur rectus aut animal aut circulus, & secundũ quot modos dicitur pars aut totũ & ante & post. Deinde incepit narrare qd̃ ista nomina sunt æquiuoca &c. d. quoniã nõ est essentia recti &c. id est, quoniã intentio quã significat hoc nomẽ rectus nõ est eadem: nec̃ cõparatio animæ ad animal aut animatũ est vna. Et intendit qd̃ anima attribuitur animali attributionibus diuersis: quarũ sunt quædã verę, & quædã falsæ. Verbi gratia, vt dicatur qd̃ anima aut qd̃ animatũ sit animal. Deinde dicit, & rectus & essentia recti, id est, & omnia ista dicuntur æquiuoce: & secundũ attributiones diuersas. Quiditas enim recti vniuersalis & est forma attributur recto secundũ qd̃ sunt idem. dicimus enim qd̃ quiditas recti est rectus, & dicimus quãdoq; quod quiditas recti & est forma eius exisit in recto, & secundũ hoc forma recti & non erit rectus: sicut anima nõ est animal. D. d. ista quæ dicũtur post & post nõ, id est, & similiter ante & post quæ dicũtur in istis rebus: post enim dicitur multis modis. Illud enim qd̃ est post quodãmodo, & nõ est post, quodam alio modo est sicut diffinitiones cũ suis partibus diffinitivis, & partes eius quæ sunt secundũ quãtitatẽ cum diffinitione. D. d. & post, id est, rectus &c. id est, cũ igitur dixerimus qd̃ partes recti sunt post rectũ, distinguẽdũ est qd̃ rectũ intẽdimus & quã partẽ. D. d. rectus eñ qui est cũ materia &c. id est, angulus eñ rectus dicit de illo qui est in materia scilicet particulari, & dicit de illo qui est nõ in materia scilicet, vniuersali, & similiter circulus dicitur de his duobus modis: vniuersalia autem ista sunt post partes suæ diffinitiõis, & ante partes quæ sunt in particularibus & ante particularia. D. d. & nõ dicitur modo simplici &c. id est & nõ attribuitur adinuicẽ attributione vera quocũq; modo attributionis sit: vt anima ad animal. Dicere eñ qd̃ anima est animal: est, falsum, & qd̃ est animatũ: est verũ. D. d. secũdũ igit nũc modũ &c. id est, secũdũ igit hũc modũ attribuitur verũ rebus in quibus est diffinitio rerũ: in quarũ diffinitiõe apparet materia, & sumit per hoc qd̃ dixit sicut dictũ est illud qd̃ predixit in prędicto ca. Omnes igitur partes diffinitionum quæ sunt substãtiæ quæ habẽt diffinitionẽ: aut omnes aut quædã, id est, aut vere dicentur simpliciter de diffinito, & sunt diffinitiones; substãtiales: aut quædã vere prædicabũtur & quædã nõ, id est, qd̃ vere prædicantur quodam modo, & alio modo non, & hoc manifestius est in expositione loci præcedentis.

36 Oportet vt responsio in interrogationibus quæ dicunt æquiuoce sit distinguendo nomina æquiuoca in illa interrogatione. Idẽ. j. cẽ. tex. cõ. 110. & 4. phy. si. com. 24.

Dicere qd̃ aĩa ẽ animal est falsum, ꝙ qũo intelligẽdũ sit vide supra cõ. 21.

CAPVT XI.

Vniuersalis & speciei ē diffinitio.

DVBITATVR autē merito quæ specici sunt partes & quæ non: sed simul sumpti: hoc enim nō manifesto existente nō est diffinire vnūquodq;. Vniuersalis enim & speciei est diffinitio. Quæ igitur sunt partiū vt materia & quæ nō si non fuerint manifestē nec ratio erit manifesta quæ rei. Quæcūq; quidē igitur facta in diuersis specie: vt circulus in ære & lapide & ligno: hæc manifesta esse videtur. Quia nihil circuli substantiæ æs: neq; lapides propter separari ab ipsis. Quæ vero nō videtur separata nihil prohibet similiter his se habere vt si circuli omnes videantur enei. Nihil enim vtiq; minus erat eis speciei. Hoc autē auferre mente non est difficile vt hominis species semper in carnibus

S

Hominis species semper in carnibus aparet & ossibus.

apparet & ossibus & talibus partibus. Vtrum igitur sunt partes huius specie & rationis: aut nō: sed materia. Sed quia nō & in alijs fiunt non possimus separare. Quomam autem hoc videtur contingere immanifestum quando.

Et rectū est vt quærat aliquis quæ sunt partes formę & quę nō sunt partes eius: sed cōgregati. Quoniā si hoc nō fuerit manifestū impossibile erit diffinire quodcūq;. Diffinitio enī est totius & formæ quæ igitur materia est partiū, & quæ etiā cum fuerit nō erit res, & sic non erit diffinitio quæ est rei manifestæ etiā. Omnia igitur quæ videtur esse per formā in aliquo vt circulus in cupro & ligno & lapide existimātur esse. Cuprū enī nō est aliquid de substātia circuli: neq; lapis quia separatur ab eis. Omnia vero quæ nos videntur separari nihil prohibet vt sint sicut ista: quēadmodū omnis circulus si videtur cupreus. Quoniā si ita esset cuprū nō esset sine forma omnino. Sed diffitcile est vt hoc sit separabile in intellectu: vt forma hoīs quæ semper videtur, & in carnibus & ossibus, & in partibus similibus istis. Vtrū igitur etiā ista sint partes formæ & diffinitionis: aut non: sed sunt materia: sed quia nō separantur in aliquo etiā nō possumus cognoscere ea: quia hoc existimatur esse possibile: sed non manifestatur in hac hora.

37

CVM declarauit quæ sunt partes quarum diffinitiones præcedūt diffinitionē totius, & quæ quarū præcedunt diffinitum tantum non diffinitionē totius, & quæ partes sunt quas totū præcedit. & sunt ille quæ sunt secundū quātitatē: vult modo inquirere quæ sunt partes formæ, & forma quæ est materia. Et.c.d. & rectum est & c.id est, rectum est vt aliquis quærat quæ sunt partes formæ, & quæ nō sunt partes eius: & intendit per hoc partes materiales. & cum hoc non fuerit cognitum: tunc diffinitiones nō erunt cognitæ quoniam cum partes quæ sunt formæ non fuerint distinctæ apud nos a partibus quæ sunt congregatæ ex forma & materia: & tunc diffinitiones latebunt nos & non poterimus diffinire illud apud nos quod est tale donec distinguātur partes eius formales a partibus cōgregati ex materia. Deinde dedit causam in hoc, scilicet q; qui nescit formam & suas partes: non poterit diffinire aliquid & dicit diffinitio enim est vniuersalis & formæ &c. id est & causa in hoc est: quia diffinitio est intētiōis vlis & formæ vlis & propriæ non congregati ex forma & materia: vt declaratum est in posterioribus analeticis. Deinde dixit, & quæ materia partium &c. id est & declarandum est quæ est materia propter quā inueniuntur partes in cōgregato ex illa & forma. & quæ est pars rei quæ cum fuerit nō sequitur vt sit res, scilicet materia. Forma enim est pars quæ cum fuerit est res. Materia vero est illud q; cum fuerit non erit res. Deinde dixit, & sic non erit diffinitio rei manifesta, id est & si hoc nō fuerit cognitū: diffinitio non erit cognita. Deinde incæpit perscrutari de hoc & dicit ola igitur quæ videntur &c. id est & manifestū est quod omnia quæ videntur existere secundum formas in pluribus subiectis: quoniam formæ earum sunt alie a materijs: & hoc manifestū est per se. Verbi gratia, circulus qui quandoq; est in cupro & quādoq; in lapide & in alijs materijs: & ideo dixit. illa enim existimantur esse &c. id est quoniā manifestū est per se q; cuprū nō est pars circuli substantiæ nec lignum. Circulus enī quandoq; existit in cupro quandoq; in ligno: & si alterum istorum esset de substātia circuli. nec circulus nō esset circulus nisi per illud. Deinde dixit omnia vero quæ non videnf separari &c. id est omnes vero formæ quæ non existunt plus est in vna materia a qua nunqā separant. quoniam hoc non prohibet intellectum intelligere: in eis est aliquid simile materiæ: & aliquid simile formæ. Quēadmodum si circulus nunquā esset nisi in cupro: hoc non prohibet intelligere quod cuprū non est forma circuli: nec pars formæ. Deinde quoniam si ita esset: tunc cuprum nō esset sine forma. quoniam si forma circuli esset propria cupro & cuprum proprium ei ad modū secūdum quem est in materijs rerū naturaliū cū suis formis: tunc nō esset possibile cuprū esse sine forma nisi dicetur cuprū æquiuoce: quēadmodū ē impossibile carnē existere sine sensu & motu nisi æquiuoce. Deinde sed difficile est &c. i. sed differētia est inter formas quæ non habent materias proprias. s. mathematicas & formas naturales quæ habēt subiectū propriū. V. g. forma hominis quę nunq; est sine carne & ossibus: quoniam istæ formæ naturales difficile abstrahuntur intellectu a suis materijs. Impossibile enim est intelligere hominem sine carne & ossibus. Formæ autem mathematicæ quæ inueniuntur in pluribus vna materia intelligūtur abstracte a materijs. Et fatendebat quod intellectus comprehendit diuisionem inter formas & materias facile: quia abstrahit eas in imaginatione a materia. In naturalibus vero difficile: quia non potest abstrahere eas in imaginatione a materia: & ideo accidit quæstio in talibus istis rebus inter partes quæ sunt per materiā: & inter illas quæ nō sunt per materiā: & ideo dixit: vtrum illa sunt partes formæ &c. id est & ideo dubitatur in talibus entib? naturalibus;

T

Diffinitio ē formæ vlis & nō cōgregati ex materia & forma. vide opositū. 8. meta. com. vlt. Forma est quæ cū fuerit erit res: sed materia cū fuerit nō erit res.

Cōsimile supra. 33.

In naturalibus intellectus nō pōt abstrahere formā l imaginatione a materia. Idē 4. ph. com. 16. &. 1. de aīa. cō. 16. & quæ ibi. sed vide opositum. 4. phy. c. 17. & 8. me. cō. 8.

In naturalibus intellectꝰ non pōt ab-

strahere formã in imaginatione a materia. Idẽ 4. physi. cõ. 16. &. 5. de aĩa com. 16. & quæ ibi. sed vide oppositum. 4. phy. c. 17. & 8. me. cõ. 8.

turali bus: vt in homine & in animali vtrũ tota sint materię aut sint hoc formæ extra ipsa: aut sint composita ex materia & forma. Verbi gratia. os & caro. vtrum sint partes formæ in aĩali: aut partes materiæ. Deinde dedit causam in hac quæstione: & dixit. sed quia non separant &c. id est & causa in hoc quod nos non possumus distinguere inter eam & formam in istis rebus est quia forma non est in alijs materijs: sed in vna materia. Deinde dixit, hoc enim existimatur esse possibile ad sciendum in omnibus rebus licet in aliqua hora non manifestetur, scilicet in principio originis philosophiæ.

Dubitant quidã iam & in circulo: & in trigono quasi nõ sit cõpetens lineis diffiniri & cõtinuo: sed omnia hæc similiter dici ac si sint carnes & ossa hoĩs: & æs & lapis circuli. Et referunt omnes ad numeros: & lineæ rationẽ eã quæ duorũ esse dicunt: & ideas dicentium hi quidem ipsammet lineam dualitatẽ: hi autẽ speciem lineæ. Quidam enim speciem eandem: & cuius species vt dualitatem & speciem dualitatis: in linea verò non adhuc. Accidit itaq; vnam multorum esse speciem quorũ species videtur esse altera quod & pythagoricis accidit. & cõtingit vnam omnium facere per se speciem: alia verò nõ species quamuis sic vnum omnia erunt. Et quidam dubitant in circulo & in triangulo: quoniã non debent diffiniri q̃ sunt lineæ & cõtinui: sed dicere q̃ omnia ista sunt: sicut caro hominis dicitur & ossa eius cuprũ & lapis circuli sunt quasi membra circuli. & attribuuntur omnia ista numeris: & dicunt quod diffinitio lineæ est diffinitio duorum. Et quidam eorum qui dicũt formã dicunt quod est linea: quoniã linea est prima dimensio & duo est prima dimensio duorũ. Et quidã q̃ est forma lineæ & q̃ quædã sunt res eadẽ forma & habẽs formã vt duo: & formã duorũ: & hoc nõ est in linea. Vnde accidit vt vna forma sit plurimũ quorum forma videtur esse partes: & accidit hoc pythagoricis: & q̃ est possibile vt istud sit forma oĩm: & vt aliud non forma: & secundum hunc modum omnia erunt vnum.

38 Id est, quidã dubitant in circulo & triangulo: & in alijs figuris quoniam vident q̃ non diffiniuntur per lineas: aut per naturam cõtinui: sed vident quod res mathematicæ sunt quasi materiæ: & q̃ ista non habent formas quæ declarant substantias eorum: & quod sunt in entib⁹ quasi os & caro: & hoc intendebat cum dicit, sed dicuntur ista omnia sicut dicit caro &c. D.d. & attribuunt omnia numeris, id est & propter hoc posuerunt formas omnium esse numeros: & posuerunt omnia cõtingere eis in numeris illis. & isti qui posuerunt numeros formas figurarum dicunt q̃ diffinitio lineæ est diffinitio duorum. D.d. & quidam eorum qui dicunt formas &c. i. & quidam eorum qui dicunt formas esse nõ dicunt q̃ diffinitio lineæ est pars duorũ: sed dicunt quod diffinitio lineæ est

est linea: & q̃ in eo est primũ & post: & remotio a linea: sicut nos dicimus in diffinitionibus cũ diffinimus, & similiter dicunt in vnitate: & in dualitate q̃ in ea est primum & post: & remotio a dualitate. i. quoniam in istis rebus est aliquid simile formæ: & materiæ: & hoc intẽdebat cũ dicit & quidã q̃ est forma lineæ. D.d. quædã enim res &c. i. & quidã istorũ dicũt q̃ res diuidunt in formã materialẽ: & in illud qđ habet formã. V. g. in duo demonstrata & in formã dualitatis: & quædã sunt materia tãtũ vt linea: & hoc intẽdebat cũ dicit & hoc nõ est in linea. Et cã notificauit q̃ isti holes posuerũt oĩa quasi materias: & dicũt formas & numeros esse dicit. vnde accidit &c. id est & cõtingit istis vt res plures quæ videnť esse diuersæ secundũ formã & diffinitionẽ sint vnũ: & vt hoc qđ videť sit factũ: & q̃ oẽs species sint vnũ secundũ formã. V. g. q̃ si vnitas existẽs in hoĩe & lapide est eadẽ: necesse est vt forma hoĩs & lapidis sit eadẽ: & sic in vnitatibus: & sic hoc nomẽ vnũ nõ dicet æquiuoce nec multipliciter: sed vniuoce. D.d. & hoc accidens accidit pythagoricis &c. & d. hoc: quia Pythagorici opinati etiã q̃ numeri sunt principia entiũ: sed nõ opinanť oẽs esse principia secũdã formas: sed secũdã q̃ sunt elemẽta entiũ: vtrũq; factæ, cõtingit idẽ. i. vt formę rerũ quę cõueniũt in eadẽ forma naturali sint eædẽ. trinitas enim existẽs in quantitate cõtinua & discreta & lapidibus & alijs & cæteris facit oĩa ista esse eiusdẽ naturæ: & sic nõ erit illic differẽtia inter entia. & hoc intẽdebat cũ dicit & qđ est impossibile vt ipsum sit forma omniũ & vt alia nõ sint forma. i. & secundũ hoc contingit vt numerus sit forma oĩm rerum: & vt alia quæ dicimus esse formas nõ sunt formæ oĩno: & secundum hoc omnia erũt numerus & nihil erit hoc extra naturam numeri.

Si vnitas existẽs in hoĩe & lapide sit eadẽ necesse est vt forma hoĩs & lapidis sit eadẽ.

Quod quidẽ igitur habẽt dubitationẽ quandã quæ sunt circa diffinitiones: & propter quã causam dictũ est. Quare oĩa reducere ita: & auferre materiam superfluũ est. Quædam enim forsan hoc in hoc sunt: aut sicut hęc habẽtia. & parabola de animali quam consueuit Socrat. Iunior dicere non bene se habet. abducit enim à veritate: & facit suspicari: quasi cõtingẽs sit hominem esse sine partibus: sicut sine ęre circulum. Sed hoc non simile: sensibile nãq; aliqd forsan animal: & sine motu non est diffinire: quare nec sine partibus se habentibus qualitercunq;. Nõ enim semp homines est pars manus: sed potẽs opus perficere. Quare animata existens pars: non animata verò nõ pars. Circa mathematica autem quare non sunt partes rationum: vt circuli emiciclа. Non enim sunt sensibilia. Hoc autẽ nihil differt. Erit enim materia quorundam: & nõ sensibilium & omnis quod non est quod quid erat esse & species secũdum se sed hoc aliquid. circuli quidem igitur non erit eius qui vniuersalis: singularium verò erunt partes hæ: sicut dictum est prius. Est enim materia hæc autẽ sensibilis: hæc autem intellectualis. Palam autẽ & quod anima est quædã substantia prima

V

Nõ semper hoĩs ẽ para man⁹ sed potẽs opus p̃ficere.

Materia alia sẽsibilis alia intellectualis.

X

Universidad de Deusto
Biblioteca

ma: corpus autem materia: homo vero aut animal quod est ex vtrisq; vt vniuersale sed Socrates aut Coriscus vt singulariter. Siquidē igitur anima dupliciter dicitur alq; namq; vt animal vero vt totū. si verò simpliciter anima hoc & corpus hoc vt quidē vniuersale: & singulare. Vtrum autē præter naturā talium aliqua substātiarū alia: & oportet quærere substātiā ipsorū alteram quādam vt numeros: aut aliquid tale perscrutandū est posterius. Huius enim gratia & de sensibilibus substantijs tentamus diffinire, quoniam modo quodam physicæ & secundæ philosophiæ opus circa sensibiles substātias speculatio. Nō solū enim de materia oportet scire physicum: sed & de ea quæ secundum rationem & magis. Dictum est igitur qđ in diffinitionibus est dubitatio: & quod est hoc quia omnia non sunt eiusdem dubitationis: & quia materia est materia totius. Rectum est igitur vt quoddam sit tale in hoc sicut homo in hoc aut sicut oportet vt sint illa quæ sunt semper & cum ideę quas Socrates minor est assuetus dicere in animalibus non est bonum. Procedit enim à veritate. & existimatur quasi esset possibile vt homo sit sine alio: sicut circulus sine cupro: & hoc nō est simile. Rectum est igitur vt animal sit aliquod habēs sensum: & non est sine motu: & ideo non est sine partibus & sunt quo quo modo. Manus enim nō est pars hominis omni modo sed quando potest complere actionem. Ergo quādo fuerit animatus: & cum nō est: non est pars. In mathematicis verò quare nō sunt diffinitiones partium diffinitionum: vt semicirculorum quoniā ista non sunt sensibilia: aut non est hic differentia. Ergo erit materia etium quibusdam rebus non sensibilis: & cuiuslibet qđ non est illud quod est per essentiam. Circuli verò vniuersalis non erunt partes: particularium autem erunt istæ partes sicut fuit prius: quoniam materia alia sensibilis: alia intelligibilis. Manifestū est igitur qđ æsa est prima substātia: corpꝰ verò materia: homo verò aut animal aut illud quod ex vtroq; ficut totale Sortes verò & Remus si fuerit. & corpꝰ & anima est dupliciter. quidam enim est sicut anima: & quidam sicut totum & congregatum. Et si fuerit modo simplicis: tunc ista anima: & illud corpus erit sicut vniuersale & particulare.

Nō solū de materia oportet scire physicū sed de forma & magis. Idem 2. phy. 11. & 26. & prio de partibus aīalīū ca. j.

Translatio ista arabica est defectuosa deficit ēm totum illud qđ icipit in nostra translatione ab illa pte. vtrū autem præter &c.

Illud qđ̄ separatur sermone existi

Dictum est igitur qđ in diffinitionibus est quæstio: & dictum est in solutione istius quæstionis qđ solutio eius est per hoc qđ diffinitiones rerum non sunt sicut dicentes formas opinabantur. Deinde dicit: & quia materia est materia totius &c. id est & quia materia manifestum est qđ non

quod non potest esse extra formā, manifestū est qđ formæ naturales, aut plures, aut omnes nō sunt extra materiam. D. d. & ideo id est quas Socrates minor assuetus &c. id est, cum declaratū sit qđ impossibile est formam esse sine materia, cum sit possibile materiā esse sine forma, ergo illud quod opinatur Socrates minor, & est Pta. animal abstractū esse, et hominem separatum esse est falsum, & extra rationem. Quoniam si ita esset, tunc possibile esset hominē esse ante hominem, & hoc intendebat cū. d. sine alio. Et. d. hoc, qđ̄ si esset possibile hominē esse separatum, tāc possibile esset hominem esse sine corpore, quod est impossibile, & ideo dixit, sicut circulus sine cupro. i. sermo sor. facit imaginari qđ in diffinitione hominis non est necesse vt appareat materia hominis, quemadmodum nō est necesse vt materia circuli appareat in diffinitione circuli vt cuprū & lapis. Et. d. hoc, quia illud quod separatur sermone existimatur separari secūdū esse. illud aūt qđ̄ non separatur sermone, quanto magis non separatur in esse. & ideo sermo obviant vero in hac opinione. D. d. & hoc non est simile, i. & res naturales in hoc sunt econtrario mathematicis. Quiditates ēm naturaliū nō possunt intelligi sine motu & sensu, sicut possunt intelligi quiditates mathematicorū. D. d. & ideo non sunt sine partibus. i. & oportet hanc causam cogentem vt forma animalis sit in materia, impossibile est vt animal sit sine eo quod habet partes materiales. D. d. & sunt quodāmodo &c. i. & partes eā separantur a sensu sunt alio modo ab eo quo sunt qū habēt sensum. V. g. qū̄ manus non est pars hominis nisi quando agit actionē manus. D. d. est igitur fuerit animatus &c. i. & manus. V. g. qū̄ fuerit animata erit pars animalis. & qū̄ non fuerit animata, non erit pars illius. Et cū. d. qđ̄ illa naturalia habēt partes per quātitatē, quia nō intelliguntur sine materijs. & mathematica intelliguntur sine materia sensibili, existimat qđ̄ sequitur ex hoc qđ̄ mathematica etiam non habeant partes posteriores diffinitione totius, sed quia habēt tales partes accidit quæstio in hoc, & ipse vult declarare hoc. Et. d. in mathematicis vero quare non sunt diffinitiones partium diffinitionum vt semicirculi partes sīc̄ōrum, quia ista sunt in sensibilia, id est, potest enim aliquis dicere dubitando, qū̄ diffinitiones omnium partium non sunt ante diffinitionē totius, qđ illa quæ sunt alia habent materias sensibiles, quare igitur mathematicus non sunt diffinitiones partiū ante diffinitionem totius vt diffinitio. semicirculorum, qū̄ ista non habent materias sensibiles. D. d. & in hoc non est differentia &c. id est, & respōdeo in hoc est dicere quod ista etiam habent materiam sicut illa, & quod in hoc non differunt, sed quædam habent materiam sensibilem, scilicet naturalia. & quædam intelligibile sicut mathematica, sicut dictū est. D. d. & cuiuslibet &c. id est, & vtriusq; modorū duarū partiū. s. quæ sunt sēm quātitatē in duob⁹ generib⁹. s. mathematico & naturali nō habēt diffinitionē. & hoc intendebat cū. d. illud qđ̄ non est qd est per essentiā. D. d. circuli vero &c. i. qū̄ partes quæ sunt ante materiā quæ sunt posteriores in diffinitione a diffinitione totī nō inveniunt in specie intelligibili de circulo sed sueniū in particularib⁹. s. in individuis imaginatis, sicut est dispō in rebus naturalib⁹. D. d. materia ēm alia sensibilis, alia intelligibilis. i. veraq; eā nō individuaē, nisi qđ̄ est in materia. & ideo. d. post manifestū est igitur

tur ꝙ anima &c.i.& ideo hoc est manifestū in animalibus.s.formā esse in materia.Manifestum est enī per se ꝙ anima in animali est prima forma.& ꝙ corpus est materia. D.d.homo autem & animal &c.d.homo aūt & animal est totū congregatū ex anima & corpore. D.d.sermo &c.i.nomina aūt individuorū qñ significāt corpus & animā, substātiā significāt duplicē.s.animā & corpus. D.d.& si fuerit modo simplicī.i.sicut significat totū cōgregatum ex partibus per se. & partes etiam per se.i.cū significant partes individui significatione intentionis simplicis nō cōpositæ ante istā animā,& istud corpus sicut significat congregatū & demōstratū.V.g.istud animal & istū hominē. D.d.sicut vniuersale,& particulare.i.& significat vtrūq; istorū duorū modorum sim pliciū significatione vniuersalis.s.speciei.& significatione particularis: & similiter cōgregatū habet duas significationes.s.significationē individualē.V.g.Sor.& istū hominē & significationē vniuersalē.Ver.g.hominē. Et intēdebat ꝙ ens cuiusdē speciei.s.ꝙ esse totius est esse partium.

Idem supra c.33.

Et cum declarauit ꝙ oēs istæ substātiæ sunt in materijs.& ideo diffinitiones quarūdam partiū sunt posteriores diffinitione totius, & partes earū quæ sunt per quātitatem nō habēt diffinitiones cum non sint prioris toto priores tate diffinitionis;sed prioritate materiæ ad formam.d.si aūt aliqua substantia fuerit sine alia &c.i.& quod apparet ex hoc formone est.s.ꝙ substātia quā significat diffinitio est in materia.Vtrū autē sic hic aliquæ substātiæ sine materia similes istis substantijs quæ sunt in materijs,aut vtrū inueniunt in istis substantijs quæ sunt aliæ ab istis substantijs sensibilibus.vt dicimus de numeris perscrutādū est postea. D.d.qñ ,ppter hoc nitimur distinguere has diffinitiones in substātijs sensibilibus etiam, id est, nos enim nō perscrutari sumus de substātijs sensibilibus,neq; distinximus modos earū nec distinctione. nisi quia intendimus perscrutari de substātijs insensibili.& ,ppter hoc quod dixit philosophus primus nō cōsiderat de substātijs sensibilibus secundū quod

Naturalis.

sunt sensibiles, sed secūdā ꝙ sunt substātiæ. Naturalis vero secundū ꝙ sunt substantiæ sensibiles. Et ideo.d.qm quodammodo perscrutatio de substantijs sensibilibus,& cōsideratio de ets est philosophiæ naturalis quæ est secunda.id est, quod philosophia naturalis non perscrutatur de substantia sicut facit ista ars, sed de substantia secundū quod est sensibilis.&.d.ipsam esse secundam in respectu primæ philosophiæ quæ dicitur metaphysica secundum ordinem doctrinæ non esse. Deinde dicit oportet enim naturalem vt nō solummodo habeat cognitionem materiæ,sed cognitionem eius quod est per diffinitionem & magis istam.

21.&.26.

id est,naturalis enim non debet perscrutari de substantia quæ est materia,quia materia est propria entibus naturalibus, sed & de substantia quæ est forma,sed tamen ad terminum notum.& quod perscrutatur de hac substantia magis quam de substantia quæ est per materiam, & hoc declaratum est in secundo physicorum.

In diffinitionibus verō quomodo partes quæ in ratione. & quare vna rō diffinitio. Palā enī qa res vna,res vero quomodo vna partes habens speculandū est posterius. Quod quidē igitur est quod quid erat esse, & quomodo ipsum secundum se & omnia

omni dictū est.& quare horū qdē ratio quæ eius quod qd erat esse habet partes diffiniti.horū aūt non. Et ꝙ in substātiæ qdē ratione quæ sic partes vt materia nō inerunt. Neq; enim sunt illius partes substātiæ,sed totius.Huius aūt est aliqualiter ratio & non est.Nam cum materia nō est.Indeterminatum enī est. secundum autem primam substantiam est,vt hominis quæ anima ratio.Substantia nāq; est species quæ ineſt ex qua & materia tota dicitur substantia vt concauitas. Nam ex hac & naso,simus nasus,& simitas est.Bis enim & his inerit nasus.

Et cū partes quę sunt in sermone sunt quoquo modo partes diffinitionū etiā,& diffinitio est vnus sermo, quia res est vna, & hoc manifestū est,quoniā res verō quoquomodo est vna,& habet partes perscrutadū est post.Dictū est igitur quid est per esse materia,& quomodo est per se,quoniam est vniuersale de omni.Et quare de quibusdā rebus sermo qui est qd est per esse materia & in eo sunt partes diffiniti,& in quibusdā non.Et ꝙ partes quæ sunt sicut materia nō sunt in diffinitione substātiæ. qm illa substātia nō habet partes,sed partes sunt substātiæ cōgregatæ.& ista etiā quoquo modo habent sermonē,& non habēt etiā.quoniā cum fuerit cū materia nō habebit,qa nō est diffinitū per primā substantiā.vt sermo animæ hominis. Substātia enim est forma quæ est in homine, & ex eo etiam dicitur congregatio materiæ substantiæ etiam vt concauitas, quoniā ex ea & ex naso est simus & simitas.Et nasus bis est in istis.

Z Diffinitio est vnū cum diffinitio se cōdū prædicationē non qa diffinitio quæ forma 40 sit ipsum diffinitū quod est hīs formā. Idē supra.c.21.34 &.36.

Dixit.& cum sit declaratum ꝙ partes substātiæ quoquo modo sunt diffinitionum,& diffinitio habet vnum sermonem,quia res diffinita est vna essentialiter,& post dicemus quomodo diffinitio est vna & habet partes. Et dixit quoquomodo,quia diffinitio est vnum cum diffinito secundum prædicationem,nō quia ipsa diffinitio quæ est forma est ipsum diffinitum quod est habens formam. Et cum peruenit ad hunc locū fecit rememorationem de declaratis, &. d.dictum est igitur &c. id est, declaratum est igitur quid est substantia quę est quiditas rei,quo modo ista substantia est prædicabilis de illo quod est substantia per se, & qd hoc est ei secundum ꝙ est vniuersalis. Et declaratum est etiam quare in quibusdam diffinitionibus omnes partes sunt partes diffiniti, et in quibusdam diffinitionibus non omnes partes sunt partes diffinitionū, sed diffiniti. D.d.& ꝙ partes quæ sunt per materiam non sunt in sermone substantiæ &c.id est,& declaratum est etiam quod partes rei quæ sunt per materiam & sunt ille quæ sunt per quātitatē nō accipiuntur in diffinitione substātiæ quæ est forma,qm ista substātia nō habet partes quātitatiuas,sed istæ partes sunt substātiæ cōgregatæ ex materia & forma,& est res demonstrata.& intendit sicut partes circuli,& partes rei. Deinde dicit,& ista habet diffinitionem &c.id est,declaratum est

quod substantia quæ est forma habet diffinitionem quoquomodo, & ponatur ipsam esse veram diffinitionem, quoniam in diffinitione istius substantiæ apparet aliud, & est subiectum, vera autem diffinitio in qua non apparet aliud, non est huiusmodi diffinitorum. Deinde dicit causam in hoc, &c.d. quoniam cum fuerit cum materia &c. id est, causa eius in hoc est quoniam res quæ sunt in istis non sunt diffinitæ per diffinitiones primarum substantiarum quæ non sunt in alijs. Anima enim quia est existens in alio non habet perfectam diffinitionem. Deinde dicit substantia enim est forma &c. id est, quoniam hæc substantia quę est forma in talibus rebus, & ex isto in quo est, scilicet materia erit diffinitio congregati ex eis, vt similtas quæ diffinitur per concauitatem quę est in hac diffinitione quasi forma, & subiecto cõcauitatis quod est nasus, & ideo accidit in talibus diffinitionibus dicere materiam bis. Necesse est enim vt diffinitio congregati componatur ex duabus diffinitionibus duarum partium ex quo sequitur materiam dici bis, vt declaratum est in principio istius tractatus.

A Anima quia est existẽs i alio non habet pfectam diffinitionẽ Vide causã 8.met.cõ.9 &.16.

In tota verò substantia, aut nasо simo, aut callia inest & materia, & quod quid erat esse, & vnumquodq; in quibusdã idẽ vt in primis substãtijs, vt curuitas & curuitati esse, si prima est. Dico autem primam quæ non dicitur per aliud in alio esse, vt subiecto, vel materia. Quæcumq; verò vt materia, aut concepta cum materia non idem, neq; secundum accidens vnum, vt Sortes & musicum. Hæc enim eadem secundum accidens.

In inceptis cũ materia nõ est idem qd' qdẽ cũ eo cuius est qd'quid est. Idẽ.7. de aiã.t.ca.9.&.8. met.& cõ. 8.&c.

In substantia verò congregata vt nasus ablatio in græco nõ est materia, & quod illud quod est per essentiam et singularia. In quibusdã verò sunt rerũ quæ sunt extẽ, sicut sunt in prima substãtia, vt reflexio & essentia reflexionis. Si igitur fuerit propriũ, & dico primũ illud per quod nõ dicitur aliud esse in alio vt in subiecto. Ossa aũt quæ sunt sicut materia, aut sicut congregata ex materia, nõ sunt idem neq; sunt vnum: nisi per accidens, vt Sor. & musicus. quoniam omnia ista sunt per accidens.

Dicit. compositũ vero ex materia & forma in actu vt congregatum ex naso & concauitate quod dicitur similtas substantia quæ est ex eis ex quam formam, non prædicatur de materia secundum modum secundum quem quiditas rei est ipsa res in prædicatione. & sunt res existentes per se. Deinde exposuit hoc. & dicit & simplicia in quibusdam rebus &c. id est, & res determinatæ in quibusdam vero quiditates sunt ipse id est, quiditates earum declarant suas essentias secundum quid, et sunt illa de quibus dicitur quod prædicatum est substantia subiecti, vt inuenitur in primis substantijs. Verbi gratia, reflexio & quiditas reflexionis, sed quia reflexio non est prima substantia in rei veritate, quia est in alio, sed tamen quando intellectus abstrahunt eam a subiecto, tunc ista habet se ad quiditatem sicut primæ substantiæ ad suas quiditates. d. & si fuerit primũ. Deinde exposuit primum, &.d. & dico primũ &c. i. & intelligo

intelligo per primã substãtiam illud quod nõ dicitur in subiecto: & ista sunt vlia substãtiarũ vt dictũ est in prædicamẽtis. D.d. omnia vero quæ sunt sicut materia &c. composita vero ex materia & forma etiã sunt, illa quæ inueniuntur in alijs essentialiter: licet quiditates eorũ nõ declarent essentias eorũ secundũ qd' quiditates primarũ substantiarũ declarãt essentias earũ. congregatũ ex duabus partibus in eis non est vnũ per accidẽs sicut est dispositio in rebus quæ sunt vnũ per accidens. Verbi gratia homo musicus: & homo albus. Et intẽdit q; differẽtia inter hominem & musicũ & nasum concauum quod dicitur similtas est: quia nasus similus est vnũ essentialiter & cõcauitas est inseparabilis ab eo: homo autem albus nõ est ita: quoniam albedo nõ est inseparabilis ab eo: & ideo homo albus est vnũ p accidẽs: & intẽdit q; nasus diuidit in cõcauum & nõ cõcauũ secundũ quod genus diuidit in suas differentias essentiales: & homo non diuiditur in album & nõ album nisi per accidens. Albedo enim inuenitur in pluribus speciebus alijs ab homine: & differentiæ nasorum quibus differunt non inueniuntur nisi in figuris: & ideo non est remotum vt aliquid in prædicamento qualitatis accipiatur in diffinitione eius quod est in prædicamento substantiæ: & Arist. perscrutabitur de hoc in tractatu sequenti.

Non est remotum vt aliquid in prædicamẽto qualitatis accipiat in diffinitione eius qd' est in prædicamẽto substantiæ. Vide idem. 8. me.t.c.5. & 4.cœli.6.& 26.&.18. ph.tx.&.1. de aĩa.tt. & 5.phy.com. 10.

CAPVT XII.

NVnc autẽ dicamus primum inquantum in analecticis de diffinitione nõ dictum est: in illis enim dubitatio dicta prępopere rationibus de substãtia est. Dico autem hanc dubitationem quare quidẽ vnum est cuius rationẽ diffinitionẽ esse dicimus: vt hominis animal bipes: sic enim hoc ipsius ratio. quare igitur vtiq; hoc vnũ est: sed nõ multa aĩal: & bipes: in hoc namq; homo & albũ multa quidem sunt: cum alterũ non insit alteri. Vnum vero quãdo inest & patitur aliquid subiectũ homo: tunc enim vnũ fit & est albus homo. Hic autẽ non participat alterũ altero. Genus enim nõ videtur participare differẽtias: simul enim cõtrarijs idem participaret. Nã differẽtiæ contrariæ sunt: quibus differt genus si verò & participat eadẽ ratio si sunt differẽtiæ plures: vt gressiuũ bipes nõ alatũ: quare namq; hoc vnum sed non multa: non enim quia insunt unam sic ex ossibus erit vnum. Oportet autẽ vnum esse quæcumq; in diffinitione. Diffinitio enim ratio quædã est vna & substantia vna. quare vnius alicuius oportet ipsam esse rationem. Etenim substantia vnũ quidẽ & hoc aliquid significat: vt diximus. Dicam? igitur nunc primo de diffinitione cũ non sit dictũ in analecticis. Quæstio enim difficilis dicta in illis præcedit sermonem de substantia. Et dico de hac quæstione qua de causa est vnũ illud de quo dicimus qd' sermo eius est diffinitio vt sermo hoĩs ani-

B Differentiæ sunt contrariæ quibus differũt genus.

C Diffinitio est rationvna & substãtia vna.

mal bipes:& sit hic sermo eius quare est vnum:& non multa: scilicet animal:& bipes:quoniã in homine & albo est multũ. quoniã alterum nõ sit reliquum ablatio in græco:cum subiectum fuerit homo:tũc enim sit vnum:& est albus homo. Hoc vero alterum non est in reliquo:quoniam genus non existimatur congregare differentias. Et si non: tunc idem congregaret contraria insimul. Differẽtiæ igitur in quibus genus diuiditur sunt contrariæ:& etiam si vnus sermo congregat differẽtias & differẽtiæ sunt multæ. Verbi gratia ambulans:bipes:nõ pennatum:quia ista sunt vnum & non plura. Non enim sunt vnum: quia sunt in vno:quoniam secundum hoc erit vnum ex omnibus rebus. & non oportet vt sint vnum nisi omnia quæ sunt vnum numero. Quoniam diffinitio est vnus sermo de substantia:ergo debet esse sermo vnus. Substantia enim est vna & significat rem sicut diximus.

42 D Cõsiderare de diffinitionib⁹ est cõe logico & philosopho differenter tamẽ &c. Differentiæ quæ sunt ãs vltimã differentiã sunt existẽtes in diffinito in potentia cõ simile com. fe. & 8. me. te. cõ. 6.

Dicit. dicamus igitur nunc de diffinitione quare significat vnũ & habet partes: hoc enim nõ fuit dictũ in posterioribus analeticis: quoniã illic posuit hanc positionem & nõ dedit causam. Considerare enim de diffinitionibus est commune logico & philosopho: sed duobus modis diuersis. logicus enim cõsiderat de diffinitionibus secundum q̃ est instrumentũ q̃ inducit intellectũ ad intelligere quiditates rerũ. philosophus aũt secundũ q̃ significat naturas rerũ. & ideo dare causas de hoc magis est propriũ huic scientiæ. Causa eñ in hoc est: quoniã vltima differentia data in diffinitionib⁹ est differentia quæ cõtinet formã per quã ens est vnũ in actu: & ens in actu. Differentiæ eñ quæ sunt ante vltimã differentiã sunt existentes in diffinito potentia: & ideo diffinitũ nõ multiplicat per multiplicationẽ partiũ diffinitionis. Et cũ. d. q̃ intentio eius nunc est loqui de diffinitione: & dicere quæstionem quam dimisit in analeticis. Deinde q̃ eñ difficilis &c. i. ista eñ q̃ debet præcedere sermonẽ de substãtia. Ista eñ q̃ est de q̃ibus super quas fundatur scia de quiditate scientiæ. Deinde induxit q̃nã: & d. & dico hanc q̃nem &c. i. & iõ est quare dicimus vnũ in re de qua dicimus q̃ sermo q̃ significat illã est diffinitio. Verbi gratia cũ dicimus q̃ hõ est animal bipes. Deinde d. & sit hic sermo eius. i. & cũ diffinitio hois. Ver. gr. est animal bipes sit q̃ quomõ dicimus q̃ homo est vnũ: & nõ plura cũ accepimus in diffinitione plura. s. animal & bipes. Deinde d. in hoie vero & albo &c. i. dicere vero homo albus nõ significant vnũ: quoniã alterũ istorum nõ est reliquum essentialiter: & ideo homo & albedo nõ sunt idẽ nisi accidẽs. Deinde d. & cũ subiectũ fuerit hõ &c. i. & homo albus ẽ vnũ: quia subiectũ albedinis accidit ei q̃ fuit vnũ. & ideo est vnũ per accidẽs. Deinde d. hic aũt &c. i. & intendit q̃ bipes nõ est in alali sicut albedo in homine: nec diffinitio dicit esse vna hoc modo. Deinde d. causam huius: & d. genus eñ nõ existimat &c. i. vna eñ species: aut genus nõ existimatur q̃ in eo inueniant differentiæ cõtrariæ sicut inueniunt albedo & nigredo in hoie. Deinde d. & etiã si vnus sermo cõgregat differentias &c. i. & etiã quæret aliquis. & dicet. si vnus sermo qui est diffinitio cõgregat multas differẽtias. V. g. alatũ: ambulãs bipes: quæ existunt in diffinitiõe hois: quõ igit̃ dicit in istis quæ sunt vnũ & nõ multa. Deinde d. nõ eñ sunt vnũ: q̃a sunt in vno. d. illæ eñ differẽtiæ nõ dicunt q̃ accidẽs esse vnũ. s. q̃a sunt in vno: sed essentialiter. quõ si cõcesserim⁹ q̃ oĩa quæ sunt in vno sunt vnũ essentialiter: cõtingeret q̃ totus mund⁹ esset vnũ essentialiter: oĩa eñ sunt in cæto q̃ est vnũ. D. d. & oportet vt sint vnũ &c. i. & oportet vt illa quæ sunt vnũ per diffinitionẽ sunt vnũ numero: q̃a diffinitio est sermo vn⁹ q̃ significat substãtiã vnã. Omne eñ q̃ significat diffinitio est vna substantia: ergo necesse est vt diffinitio sit sermo vnius: q̃a significat in re vnã substãtiã. Et. d. hoc: q̃a iã prædixit quõ diffinitio est multa & est vnius: & ipse. d. ecõtrario. s. q̃ vna est res: q̃a habet vnam diffinitionem ad declarandum ex hoc q̃ diffinitio est vna.

Si oĩa quæ sunt in vno sunt vnũ essentialiter: tot⁹ mundus esset vnũ essentialiter.

Oportet autem primũ intendere de his quæ secundũ diuisiones diffinitionibus. Nihil enim aliud est in diffinitione quã primum dictum genus & differẽtiæ. Alia vero genera sunt primũ: & cum hoc comprehensæ differentiæ: vt primum animal habitum vero animal bipes: & iterum animal bipes non alatum. Similiter autem & si per plura dicãtur. omnino verò nihil differt per plura: aut per pauciora dici. quare nec per pauca: aut per pauca: aut per duo. Duorum verò hoc quidẽ differẽtia: illud verò genus: vt eius quod animal bipes: animal quidẽ genus. differentiæ autem alterum. Si ergo genus simpliciter non est præter eas quæ vt generis species: aut si equidem vt materia est vox enim genus & materia. Differentiæ autem species & elementa ex hac faciunt: palam q̃ diffinitio est ex differẽtijs ratio. At verò & oportet diuidi differentiæ differẽtiam vt animalis differentia est pedalitas. Item animalis habentis pedes differentiam scire oportet inquantum habens pedes. quare non est dicendum habentis pedes aliud alatum: aliud non alatum: sic quidem bene dicit: sed propter non posse facit hoc: sed si aliud habens scissos pedes: aliud nõ scissos pedes: hæ nam q̃ sunt differentiæ pedis. Nam scisio pedis pedalitas quædam est: & sic semper vult procedere donec vtiq̃ veniat ad non differentiã. Tunc autem erunt tot species pedis quot differentiæ: & pedes habentia animalia æqualia differentijs. si itaq̃ hæc se habẽt palam. quia finalis differentia substãtia rei erit & diffinitio: si nõ oportet multotiens eadem dicere in terminis superfluunt eñ accidit hoc dicentibus. Nam quando dicit animal habens pedes bipes: nihil aliud. d. quam animal pedes habens duos pedes habens: & si hoc diuidat propria diuisione multotiens

R Genus non est ꝑter generis spẽs aut si est vt materia est.

Finalis differentia substantia rei erit & diffinitio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicet:& æqualiter differẽtijs: siqdẽ differẽtiæ differẽtia fiat: vna erit quæ finalis species & substãtia. Si verò secundũ accidẽs vt si diuidat habentis pedes:aliud albũ:aut nigrũ: tot quot vtiq; fecti ones fuerint.quare palã ꝙ diffinitio ratio est quæ est ex differẽtijs.Et harũ ex finali secundũ rectũ.Palã aũt erit si qs trãspo nat tales diffinitiones:vt eam quæ est hoïs dicẽs aïal bipes pedes habẽs superfluũ enim est habens pedes dicto bipede. Sed ordo non est in substantia. Quomodo nãq; oportet intelligere: hoc quidẽ posteri⁹:illud verò prius.De diffinitionib⁹ quidẽ igitur secundũ diuisiones tot dicant primũ: quales quædã sunt. Sed oportet vt pscrutatio post sit de diffinitionib⁹ quæ sunt secundum diuisionẽ.Nihil enim est aliud in diuisione præter genus: quod dicitur primũ & differentia.Alia aũt sunt genera vt prius:& differẽtiæ quæ existunt cũ eo: vt primũ animal quod recipit animal bipes:& etiã animal bipes:vt pennatũ.Et similiter etiã est si dicitur per plura.Et vniuersaliter nõ est differentia:siue dicaẽ per multa:siue per pauca. Ergo non est diuersitas in illis quæ dicunt per pauca:aut per duo:cũ dicunẽ:per duo genus.Aut sicut est illud quod est animal & animal est genus: & illud differẽtia albedo & nigredo.Aut gen⁹ nõ erit modo simplici aliud à forma quæ est sicut forma generis:aut æris.hoc est sicut materia.Q m̃ sonus est gen⁹ & materia:differẽtiæ verò ipsius formas literas ex sono.Manifestũ est igit quoniã diffinitio est sermo ex differẽtijs.sed oportet diuidere differẽtias differentiæ.V.g.ergo bipes nõ oportet dicere ꝙ bipes quoddã est pennatũ:& quoddã non pennatũ sed intendit bonus sermo: quoniã hoc non sit nisi impossibile diuisionis: sed diuisio bipedis esse debet.Talis bipedis:aliud est scissorum pedũ:& aliud non scissorum.Istæ enim sunt differentiæ pedũ:quoniã scissura pedũ est aliqua dispositio ,ppria:& ita ,pcedit semper donec perueniatur ad diuersa & tunc erit forma pedis secundũ differentiarũ numerũ.Et erũt afalia bipedia æqualia numero differentijs.ergo manifestũ est ꝙ vltima differẽtia erit substãtia solius rei.Et si nõ oportet dicere hos sermones in diffinitionib⁹ multotiens:q m̃ hoc est superfluũ in operatione.Et hoc accidit: quãdo cum dicitur animal bipes de quo prædicantur duo pedes nullus dicitur aïal præter animal habẽs duos pedes. Et sic diuidit hanc diuisione proprie:tunc dicet multotiens secundũ numerũ differentiarũ:aut si differẽtia fuerit differẽtiæ; tũc vltimum ad ultimum erit forma & substantia.

F In substãtia nõ est ordo.

Et si diuiditur accidentaliter.V.g.si bipes quoddã est albũ,& quoddã nigrũ:tũc erit secundũ numerum diuisionũ.Et cũ fuerit declaratũ ꝙ diffinito est sermo qui est ex differẽtijs,& ex suis partibus etiã:tũc erit manifestũ ꝙ si aliquis mutauerit diffinitiones tales vt est diffinitio hominis & dixit pfum esse animal bipes:de quo prædicantur duo pedes. Quoniã hoc verbũ de quo prædicatur duo pedes est superfluũ quonã cũ dicitur pes nõ erit ordo in substãtia:quoniã quomodo essentelligẽdũ ꝙ quædã est ante,& quædã post. Iste igitur primus sermo in diffinitionibus quæ sunt secundũ diuisionẽ.

Cum quæsiuit quomodo diffinitio est vna & habet multas partes,& quomodo diffinitũ est vnũ,& diffinitio habet multas partes:vult ponere principiũ perscrutationis de hoc a diffinitionibus quæ sunt secundũ diuisionẽ:vt ei appareat solutio quæstionis. Et d.sed perscrutãdum primo &c.id est,sed primo perscrutandũ est de diffinitionibus quæ fiunt per veram diuisionẽ.Apparet eñ ex diffinitionibus quæ sunt per veram diuisionẽ qd nõ cõtinẽt nisi duo scilicet genus ,ppinquũ.& differentiã essentialẽ illi generi,& vocat genus propinquũ primũ:quia in diffinitione ponitur primũ. D.d.alia vero &c.id est,illa autẽ quæ sunt post primũ genus scilicet genera & differentiæ illorũ generũ sunt in suo esse de natura:eius qd significat primũ genus præter differentiã æqualẽ diffinito. D.d.vt primũ animal qd recipit &c. id est,vt animal qd primo diuidit ur in animal bipes & multipes. D. bipes diuiditur in pennatum & nõ pennatũ omnia eñ illa sunt tanq genus. D.d.& similiter etiã est si dicitur per plura,id est,& similiter cõtingit in diffinitionibus quæ cõtinent differẽtias multas qñ nõ est differẽtia inter multitudinẽ differẽtiarũ in hoc,& paucitatẽ in hoc ꝙ sunt quasi genus,& hoc intendebat cũ d. & vniuersaliter nõ est diuersitas &c.id est,& diuersitas nõ est inter diffinitione: in hoc quod sunt quasi primũ genus secundũ hoc diffinitiones erũt compositæ necessario ex duabus naturis scilicet ex genere & differẽtia:siue int in ea multæ differẽtiæ:siue genus & differẽtia tãtũ. Quo & hoc inẽdebat cũ dixit:aut per illa quæ dicitur per duo,id est,& per genus & differentiã tantũ. D.d.genus vero &c.id est,sumitur igit qd differẽtia.D.d.post autẽ nõ erit genus modo simplici &c.id est,& cum sit declaratũ qd omnis diffinitio cõponitur ex genere & differentia,& genus cõponitur ex forma & materia:aut genus quod dicitur simpliciter non sit aliud a forma subiecti,formæ autẽ erit forma & subiectũ, & quomodocũq fuerit erit simile materiæ. Et forte intelligit per hoc q genus qd est vnum ex materia & forma:aut habet hoc nomen ex parte formæ aut materiæ,& quomodocũq fuerit simile est materiæ. Et intendebat per hoc quod genus in re nõ erit in actu sicut materia,& quod illud qd est in actu est vltima differẽtia:quia genera a diuersant:quædã eñ magis assimilantur formæ,& quædã magis materiæ. D.dicit exemplum &.d.sonus autem est genus & materia.id est,& genus quo

4

Illa quæ sũt inter primũ genus & vltimã differẽtiã sunt quasi genus.idẽ cõ.pcedẽti.

G

H

Genus inre nõ est i actu sicut materia.vide phi. me. c.17.& 8.met.5.& 6.& 12.meta.14.&.5. met.te.c.33.& 10.meta.24.

a Genera diuersant,quædam magis

assimilatur formæ, & q̃dam magis materiæ.

a Materia nõ prædicatur de re nomine principali, vide idẽ supra. c. 23. & quæ ibi.

b Genus apud Arist. est forma vniuersalis: & differẽtia est forma particularis.

Idẽ pri. me. c. 17. & 2. me. c. 6. & 2. phy. cõ. vltimo.

quodãmodo est genus, & quodãmodo est materia est sonus, sonæ enim quodãmodo assimilatur materiæ: quia est propinquius materiæ literarũ, & quodãmodo assimilatur formæ quæ prædicatur de literis secundũ quid. a Et materia nõ prædicat de re nomine principali. D.d. differẽtia autẽ &c. id est, potest intelligi: differẽtiæ autẽ percussionũ facit forma literarũ ex sono: videtur eũ q̃ intẽdit hic per forms literarũ syllabas prolatas, & per literas elemẽta. Et forte intẽdit: differẽtiæ autẽ acceptæ in diffinitiõibus literarũ sunt illa quæ faciũt formas literarũ, & literas esse ex sono, id est, faciũt eas esse ex natura soni. Et iste debet declarare secũdũ modũ quẽ genus hoc est materia. Et fate differẽtia inter sonũ in hoc q̃ est materia literarũ, & inter cuprũ in hoc q̃ est materia idoli est: quia sonus nõ denudatur a forma & percutitur scilicet ex aliquo simili syllabæ lõgæ & brevis. Et cuprũ denudatur a forma & figura omnino, & ideo cuprũ est materia pura, & sonus nõ est materia pura literarũ: sed est similis materiæ secundũ q̃d recipit literas & est similis generi secundũ q̃d nõ est extra modos sonorũ. Et cicompleuit hoc &c. d. manifestũ est igit q̃d diffinitio est sermo ex differentijs id est, & cũ declaratũ est ex quibus cõponũtur diffinitiões: manifestũ est q̃d diffinitio est sermo cõpositus ex differẽtijs, & nõ dixit ex differẽtijs & genere: quia b genus apud ipsum est forma vniuersalis, & differẽtia est particularis. Et cũ narrauit ex quibus cõponũtur diffinitiones incepit declarare q̃d diuisio est quæ largitur tales sermões. & d. sed oportet diuidere differẽtias differentiæ &c. id est, sed oportet diuidere diuisionẽ essentialẽ & primã genere diuisio scilicet q̃d primo diuidatur genus in primã differẽtiã & suã oppositã. d. illã differẽtiã in suã primã differẽtiã nõ vt primo diuidatur genus in differẽtiã suæ differẽtiæ. V. g. animal habẽs pedes: quonĩã primo debet diuidi in suas primas differẽtias. V. g. in bipes & multipes. d. bipes diuidatur per differẽtias essentiales ei per quas diuiditur prima diuisiõe: sicut genus diuiditur in suas primas differẽtias, & sic sint semper donec perueniatur ad illud cõgregatũ ex differẽtijs æquale diffinito. D. d. & etiã oportet &c. id est, & ideo oportet vt animal bipes diuidatur secũdũ q̃d est bipes, & nõ diuidatur in pẽnatũ, & nõ pennatũ, & hoc intẽdebat cũ d. ergo nõ oportet dicere q̃d q̃d dã bipes est pẽnatũ, & q̃d dã nõ pẽnatũ, qui em hoc facit nõ bene potest diuidere: sed intẽdit bonã diuisionẽ essentialẽ quæ largit diffinitionẽ essentialiter. D. narrauit quæ diuisionũ est essentialis isti differẽtiæ &. d. & oportet vt diuisio bipedis &c. id est, & intẽdit per istum pedẽ hominẽ, & intẽdit per propriã dispositionẽ formã propriã: pedibus em est vnũ eorũ per quæ perficitur actio pedis in quibusdã animalibus. D. d. & sic procedatur semper, id est, diuidẽs semper debet tenere istũ modũ in diuisione differẽtiarũ donec perueniat ad illa quæ sunt diuersa secũdũ individuũ scilicet vltimas species. D. d. hic igitur erit diuisio pedis &c. id est, & talis diuisio est in qua numerus specierũ bipedis est secundũ numerũ vltimarũ differẽtiarũ ad quas peruenit diuidens.

D. d. ergo manifestũ est &c. id est, & ista diuisio pertenit ad differẽtias quarũ numerus est secũdũ numerũ specierũ bipedis: manifestũ est q̃ vltima differẽtia est ex specie quę est substãtia illius speciei solius, & sola diffinitio eius, & q̃ illud q̃ est ante nõ est substãtia propria eius: neq; aliquid

aliquid existens extra animã in actu. Quoniã cũ illud per q̃ inuenitur species in actu sit vnũ: manifestũ est q̃ illud q̃ significat diffinitio est vnũ & q̃ diffinito est vna. Quoniã in ea nõ est aliquid in actu nisi vnũ, & multitudo quæ est in ea est in potẽtia, & cũ ita sit, dissoluetur quæstio. Et cũ d. q̃ qui diuidit hac diuisione non diuidit aliquid de substãtia diffiniti, & d. q̃ qui obuiat isti modo nõ intelligit substãtiã diffiniti. d. etiã q̃ si iterauerit eãdẽ differentiã erabit ac si diminuerit, & d. & si non oportet dicere istos sermones &c. id est, & hoc est præceptũ diffinitoris. Deinde induxit exẽplũ in quo accidit hoc in suo idiomate &. d. & hoc accidit &c. id est, quoniã cũ dixerimus in diffinitio hominis q̃ est animal bipes de quo prædicatur duo pedes: tunc significatio huius nominis est sicut significatio istorũ aliorũ vocabulorum: de quo prædicant duo pedes, & ideo d. nõ dicitur aliud animal præter animal habẽs duos pedes, id est, q̃ nihil aliud. d. nisi q̃ est animal habẽs duos pedes q̃ est nugatio. D. d. & si diuisit diuisione propria &c. id est, & cũ diuidens diuiserit rem per suas differẽtias proprias & vsus fuerit hoc additiõe: tũc numerus iterationis rei eiusdẽ erit secũdũ numerũ differẽtiarũ quas induxit in illa diffinitione: sed talis iteratio nõ vtitur in idiomate nostro. D. d. & si fuerit differẽtia differẽtiæ &c. id est, necesse est si diuiserit differentiã per differentiam essentialẽ, & illã per aliã & non iterauit neq; diminuerit tunc vltima differentia erit forma & substãtia illius speciei diffinitæ. & erit vnũ necessario. D. d. & si diuiserit per accidens &c. id est, & si diuiserit differentiã diuisione accidentali. V. g. bipes in albũ & nigrũ. & istas differẽtias accidẽtales, & istas accidẽtales in accidẽtales: tãc iste differẽtiæ erũt infinitæ, & infinitũ nõ largit scientiã. D. d. cũ ergo declaratũ est &c. id est, declaratũ est ergo q̃ diffinitio est sermo cõpositus ex differẽtijs, & q̃ diffinitũ est ens per differentiã vltimã, & hoc manifestũ est vtcũdo vera diffinitiõe, & hoc posito erit manifestũ q̃ si aliquis addiderit in diffinitionibus aliquã differentiam iterabit per aliã dictionẽ quod nugabitur: vt dicatur in diffinitione hominis quod est animal bipes de quo prædicantur duo pedes. Ista enim differentia est superflua. D. d. causam in hoc, &. d. cũ enim dicitur bipes &c. id est, & causa in hoc errore est: quia ponimus q̃d bipes non significat substãtiã similem substãtiæ quam significat illud de quo prædicantur duo pedes: ita q̃ quoddã ponatur ordinatũ ante quoddam: sicut debent poni partes diffinitionũ: cũ isti duo sermones significẽt idẽ. D. d. aste igitur sermo primus &c. id est, hic igitur est primũ eorũ quę debent dici in diffinitionibus quas largitur diuisio, & scitdo naturã ista rum diuisionum dissoluitur quæstio prædicta.

I Infinitũ nõ largitur scitiã. Idẽ prio physico. 33. Epilogus.

CAPVT XIII.

QVONIAM vero de substãtia perscrutatio: iterum redeamus. Dicitur autẽ sicut subiectum substantia esse, & quodquid erat esse, & quod ex his, & vniuersale. De duobus quidẽ igitur dictũ est. Etenim de subiectum quodquid erat esse, et de subiecto: quia dupliciter subiici tur aut hoc aliquid ens vt alal passionib⁹ aut vt materia actui.

Substantia dicitur quatuor modis.

Et cū perscrutatio sit de substātia: reuertamur et iā: qm̄ quēadmodū subiectū dicitur esse i substātia, & quid est per essentiā etiā ita & istud quod est ex eis & eorū. Et dictū est de duobus. Dictū est enim quid est per essentiam, & dictum ꝓst de subiecto. Quoniam est subiectum duobus modis: aut est hoc sicut animal est subiectum passionum: aut sicut materia.

44 Cum in hac perscrutatione quæratur de principijs primarū substātiarū quæ non sunt in subiecto: neq; de subiecto: sed compositarū ex materia & forma, & est manifestum materiam esse substantiam: incipit perscrutari de forma vtrum sit substantia: aut non, & posuit principiō perscrutationis de hoc de eis quæ significant diffinitiones. Cum igitur declarauit quod illa quæ significāt diffinitiones sunt substātiæ rerū, & diffinitiones cōponūtur ex vniuersalibus quæ prædicātur de particularibus: incipit perscrutari de vniuersalibus vtrū sint substātiæ rerū: aut, nō sed tantū sunt substātiæ particularia de quibus prædicātur illa vniuersalia, & hoc est necessariū in declarādo qd̄ formæ indiuiduorū substātiā sunt substātiæ, & qd̄ in indiuiduo nō est substātia nisi materia & forma particularis ex quibus cōponitur. Et d. & cū perscrutatio sit de substātia &c. id est, & cū perscrutatio sit de formis substantiarum vtrum sint substātiæ: aut non, & iam prædiximus quod substantia dicitur famose quatuor modis, dicitur enim de subiecto quod est duobus modis: quorum vnus est materia. Et alius cōgregatū ex materia & forma. Et de eis quæ significāt diffinitiones quæ dant quiditates rerum. Et de toto, & est manifestum quod subiectū est substātia, & sint declaratum qd̄ quiditates rerum sunt substantiæ: dicendū est de vniuersalibus vtrūsint substantiæ: aut non. Et d. hoc: quia post perscrutationē de istis rebus declarabitur quod substantia quā significat diffinitio est forma rerum particularium. D. d. & dictū est de duobus, & d. hoc quia in hoc tractatu est dictum de substantia quæ est quiditas, & etiam dictum est subiectum esse substantiam, & intendit per subiectum passionum indiuiduum substantiæ, & per passiones accidentia.

In idiuiduo nō est substantia nisi materia & forma particularis ex q bus cōponitur. 2

Videtur autē & vniuersale causa quibusdā esse maxime, & esse principiū vniuersale. Vnde & de hoc tractemus. Videt enī impossibile esse substātiā esse quodcūq; vniuersaliter dictorū. Primū em̄ substātia quæ vniuscuiusq; propria vniuscuiusq; quæ nō ineſt alij. Vniuersale vero cōmune est. Dicit em̄ hic vniuersale ꝓ plurib⁹ ineſſe natū est. Cui⁹ ergo substātia hoc erit aut em̄ omniū: aut nulli⁹. Omniū autē nō est possibile. Vni⁹ autē si erit, & alia huius erūt: quorū em̄ vna substātia est & quod quid erat vnū, & ipsa vnū. Et existimat etiā ꝙ vniuersale est causa etiā rerū & ꝙ magis: quoniā vniuersalia sunt primæ causæ magis rerū. Reuertamur ergo ad hoc dicendū: qm̄ videtur quod impossibile est vt substātia alicuius sit quæ dicuntur vniuersalia. Substantia enim prima quæ est cuiuslibet: est propria cuiuslibet: & nō est alterius. Vniuersale autē est cōe. Nō em̄ dī vniuersale nisi illud qd̄ vniuersaliter est pluriū rerū. Quorū igit erit ista substātia: qm̄ aut erit oīm rerū: aut si fuerit vni⁹ rei: erūt alia illi⁹ rei: quoniā illa quorū substantia est vna & qd̄ est per essentiam eis erit eis vnum cum sit vnum per substātiam.

M Vniuersale est qd̄ aptū natū est pluribus ineſſe idē infra te. com. 57.

Metaphysicæ. 190

Dixit. & existimatur ꝙ vniuersale &c. i. quia existimatur ꝙ vniuersale est causa rerū magis ꝙ causæ particulares: & est prima causa causarum particulariū: & causæ substantiarum existimantur esse substantiæ: perscrutandū est vtrū vniuersale posit esse substantia aut non. Et dicit reuertamur igitur quoniam locutus fuit in hoc qd̄ vniuersalia non sunt causæ agentes particularia: sed hic quærit vtrum sint causæ formales. Deinde dixit videtur enim quod est impossibile &c. id est dicamus igitur qd̄ impossibile est vt aliquid eorum quæ dicuntur vniuersalia sit substantia alicuius rei: & si declararent substātias rerū. Deinde dixit rationē super hoc ꝙ vniuersale nō est pars substantiæ alicuius eorū quæ sunt substātiæ existētes per se: quia substantia cuiuslibet rei demonstratæ est ei propria. vniuersale autē est cōmune pluribus. ergo vniuersale nō est substantia propria. Deinde dixit quorū igitur est ista substantia &c. id est & si fuerit substantia omnium rerum erit substantia vnicuiq; eorum. ergo si fuerit substantia vni & cuilibet. Deinde dedit causam in hoc. & dixit. illa enim quorū substantia est vna. id est. & cum omnia indiuidua conueniunt in vna substātia numero: ergo sunt vnū numero. Et forte intendit ꝙ omnia erunt vnū specie: si dixerimus hoc esse aliquem sermonem vniuersalem continentem ipsa quæ sit substantia eorum. Verbi gratia ens: quoniam tunc oīa erunt vnum secundum diffinitionem: & quæ sunt vnum secundum diffinitionem: sunt vnum secundum speciem. Et forte intendit vtrumq;.

Amplius substantia dicit quæ nō de subiecto: & vniuersale de subiecto aliquo dicit semp: sed an sic quidē nō contingit: vt quodquid erat esse in ipso autē existit: vt aīal in hoīe & equo. Ergo palā quia quædā est ipsius ratio: differt aūt nihil: nec si nō omniū ratio est eorū quæ sunt in substantia. Nihil em̄ minus substantia erit hoc alicuius: vt homo hominis in quo existit: quare idē accidit iterū. Erit enim substantia in illius substātia: vt animal in quo est species: vt proprium existit. Vniuersale autē dicitur de aliquo subiecto: & si ita sit impossibile est vt nō sit sicut illud quod est per essentiā: sed est in hoc vt aīal in equo: & homine. Ergo manifestū est quod habet aliquem sermonē: & in hoc est diuersitas. Et si nō fuerit sermo omniū eorū quæ sunt in substantia etiam: & si non fuerit hæc est aliqua substantia non minus: vt homo hominis: etiam in quo est. Ergo accidit hoc idē vt animal in quo est dispositio quasi proprium.

45

Id est, vle aūt substātiale est illud qd̄ prædicat aliquo secundū quid & substātia

46

N Visibilia nō sunt min⁹ visibilia qñ dicūr cp qñ non vident.

& substantia in rei veritate est illud qđ nō prædicat de aliquo oīno: & cū ita sit: tūc vniuersale nō significat substantiā: misi substantiā quam significat pars sicut animal significat de substātia equi & hominis. s. naturam cōmunē & nō propriā. D.d. ergo declaratū est cp habet aliquem &c.i. ergo declaratū est cp substantia quā significat vniuersale habet aliquā diffinitionē: ergo diffinitiones quæ cōponunt ex vniuersalibus non sunt partes substantiarū sensibiliū. Quoniā substātiæ sensibiles non diuersant in suis substātijs qñ diffiniunt: & qñ nō diffiniuntur. s. qñ sunt substantiæ: licet nō diffiniantur etiā minus cp qñ diffiniuntur: sicut est dispositio in visibilibus: quoniā ipsa non sunt minus visibilia qñ videtur cp qñ non videntur. D.d. ergo accidit hoc idē &c. ad est ergo diffinitiones vniuersalium

a habebunt aliquam dispositionē substātiarum existentiū extra animā & qualitatē accidentē eis: vt animal qđ est vniuersale animali proprio, scilicet demōstrato in vnoquoq; animali.

a Vsia habent aliquā dispōnū substātiarū existētiū extra animam & qualitatem accidentem eis.

Amplius autem impossibile: & inconueniens hoc esse substantiam: si est ex aliquibus non ex substantijs esse. Nec ex eo cp hoc aliquid: sed ex quali. Prius enim erit non substantia: & qualis substantia: & ipso hoc quod est impossibile. Nec em̄ ratiōe nec tempore: nec generatione passiones possibile est prius esse substantia: erunt enim separabiles. Et etiam ex rebus quæ sunt impossibile: & non bonū vt sit substantia: & si est ex reb⁹ vt nō sit ex substātijs: neq; ex isto cp est hoc demōstratū: sed ex qualitate. Erit enim ex non substantia substātiæ: & qualitas ante substantiā: quod est impossibile. Impossibile em̄ est: neq; secundum diffinitionem: neq; secundum tempus: neq; secundum generationem passiones esse ante substantiam.

O 47 Impossē est qlitatē præcedere substantiā neq; secūdū diffinitionē: neq; secūdum tps: neq; secūdū gnationē. cōiūcte ſ. pra. t. c. 4. & primo phy. 14. vide q̄ modo hic sit intelligēdū primū ca. de substātia orbis.

Id est. & cum sit declaratū cp vniuersalia intellecta sunt dispositiōes substantiarū impossibile est vt ista sint partes substantiarū existētes per se. Impossibile enim est & turpe si posuerimus substantiam compositā vt non sit cōposita ex substātijs: sed ex qualitatibus. D.d. impossibile qđ sequit ex hoc. & dixit. erit enim ex nō substantia &c. t. contingere enim huic positiōi multa impossibilia. s. qđ substantia sit ex nō substātia: & vt qualitas præcedat substantiā: qđ est impossibile. Impossibile enim est qualitatē præcedere substantiā: neq; secundū diffinitionē: neq; secundū tempus: neq; secundū generationē: & vniuersaliter impossibile est vt passiones existentes in substantia præcedant substantiam.

Amplius Socrati inerit substantiæ substātia: quare duorum erit substantia. Totaliter verō accidit si est substātia homo: & quicūq; ita dicuntur. nihil eorū quæ in ratione esse nulli⁹ substantiā neq; sine ipsis existere: nec in alio. Dico autem non esse quoddā animal præter aliqua: nec aliud aliorum quæ in rationibus nullius. Ex his itaq; speculantib⁹ palam: quia nihil vniuersaliter existentiū est substātia. Et quia nullū cōiter prædicatorū significat hoc aliquid: sed tale. Sinautē alia quoq; multa accident:

accident: & tertius homo. Et etiā in Socrate est substātia cū sit substātiæ. ergo erit substātia duab⁹. & vniuersaliter accidit ablatio in græco: homo est substantia: & omnia quæ dicuntur hoc modo: vt nullum eorū sit aliud separatū. V. g. vt nō sit animal aliquod aliud à particularibus: neq; aliud ex illis quæ sunt ex vniuersalibus omnino. Ex istis igitur declarabitur considerāti quod nullum eorum quæ sunt vniuersalia est substantia. Et quia nullum eorum quæ prædicantur cōiter significat hoc: sed tale. Et si non acciderent olura alia: & tertius homo.

Id est. & si vniuersale est substantia existens in individuo demonstrato: & est substantia addita substantiæ: per quam individuum demōstratum est individuū substantiæ: & sic erunt in individuo duæ substātiæ: & quomodo erit hoc. Deinde dixit, & vniuersaliter accidit ablatio in græco homo est substantia &c. Forte intelligit: quoniā substātiæ quia sunt existentes per se: & vniuersale a est in capitulo ad aliqd: ergo vniuersale non est substantia separata omnino: separata enim sunt de genere rerum existentium per se: & nō de genere relatiuorū. & secundum hoc nō erit hæc substantia nō substantia particularis existens per se: aut in materia: aut non in materia. Deinde dixit neq; aliud aliorum quæ sunt in vniuersalibus &c. id est neq; vniuersale quod est vniuersaliter eorum quæ sunt rerum sensibilium: neq; aliud genus collocatorum sub hoc vniuersali quorū proportio aliud est: sicut proportio particularium ad vniuersale quod est magis particulare eorum quæ inueniunt in eodē genere. D.d. ex istis igitur declarabitur &c.i. qñ nullum vniuersaliū b prædicabiliū secundū qd de re demōstrata significat ea secundū qđ est demonstrata & individua: sed secundū cp in ea est scilicet natura cōis præter naturā ppriā vnicuiq; eorū. D.d. accidit em̄ &c.i. cōiungunt enim hanc sermoni multa impossibilia alia a prædictis. Contingit em̄ vt sit hic homo tertius: qñ si ex homine intellecto: homo tertius: & vniuersaliter omnis natura congregata ex duab⁹ naturis conuenientibus, necesse est vt sit de natura componentium.

a Vſe est in ca. ad aliqd. & entia separata sunt de gñe rerū p se existentiū. vide idē ſra. cō. 57.

b Vſe qđ prædicat in qđ de re nō significat eā vt est individua: sed vt est in ea natura ſibi ſis naturæ q est in quolibet ī diuiduorū. vide. 12. me. com. 4.

Amplius autem est ita manifestū: impossibile em̄ substantiā ex substātijs esse in existētib⁹? sic vt actu. Duo nāq; sic actu nunq; plū ex duobus dimidijs potestate. Nam actus separat: quare si substātia vnius: hō erit ex substātijs in existētib⁹? Et secundū hūc modū quidē dicit Democritus recte. Impossibile em̄ est esse ait ex duobus vnum, aut ex vno duo fieri. Magnitudines em̄ indiuisibiles substātias faciūt. sic igit manifestū: quia & in numero habebit: si est numerus cōpositio vnitatū: sicut dicit à qbusdā. Aut em̄ nō vnū dualitas: aut nō est vnitas in ipo actu. Et etiā hoc est manifestū hoc modo. Impossibile enim est vt substantia

Vſr omnis natura congregata ex duab⁹ naturis cōuenientib⁹ necesse est vt sit de natura com P ponentium

actus separat. Ex duobus actu existētibus nō fit ꝑ

se vnū idem 8. me. t. c. 15. & .2. de anima tex. com. 7.

stantia sit ex substantijs:cū sit vnum sicut illa quæ sunt in actu. Duo enim quæ sunt in actu secundū hunc modum non erunt in aliqua hora vnū in actu.Sed si fuerint duo in potentia erunt vnum sicut est duplex ex duobus in potentia.Actus enim diuidit substantiam.igitur non est vnum ex substantijs quæ sunt idem in actu.Et secundum hunc modum dixit Democritus sermonem verum.dixit enim quod impossibile est vnum esse ex duobus:& duo esse ex vno. Tunc enim essent substantiæ magnitudinum indiuisibilium:& est manifestum ꝙ similiter erit in numero:& si ista sunt vnitates: sicut dicunt quidam duo aut illa in quibus non est vnitas in actu.

49 Idest.& manifestum est alio modo declarationis qđ impossibile est vt vna substantia actu sit ex duabus substantijs in actu:& intendebat qđ hoc sequitur si vniuersale est pars substantiæ indiuidui demonstrati præter substantiam & propriū. Deinde.d.duo enim quæ sunt in actu &c. i.& causa in hoc est:quia impossibile est quod duo in actu sint ex quibus in aliqua hora sit vnum in actu existentibus illis duobus in actu in eo.

Deinde dicit.sed si fuerint duo in potētia &c.idest illud quod est possibile scilicet vnum in actu sit compositū ex duobus existētibus in ipso in potentia:vt linea quæ est vna in actu:& duplex duabus medietatibus quæ est in potentia medietas nō in actu. D.d.actus enī diuidit &c.i.& causa in hoc est:quia actus facit additū esse diuisum:& duo.& ideo impossibile est vt vnū sit ex duobus in actu:vnū enim est cōtinuū:& actus est discretū. D.d.ergo substātia &c.i.igitur declaratū est qđ substātia nō est vnū cū est cōposita ex substātijs existētibus in actu. D.induxit democritū testē.&.d.& secundō hūc modū.d.democritus &c.i.& intendit ꝙ democritus cōcedebat impossibile esse vnā substātiā cōponi ex duabus substātijs. D.causam in hoc qđ sermo eius in hoc est verus.& est qa ipse opinabat qđ entia cōposita sunt cōposita ex corporibus indiuisibilibus:& nō dicebat mixtionē p quā dicimus possibile esse vt ex pluribus substātijs fiat vna substātia.Et opinabat in substātijs naturalibus esse eas vnum in genere:non in actu:& negabat materiam continuitatis.

Et quia similiter cōtingit hoc eis qui cōponūt entia ex numeris.d.& est manifestū ꝙ sīr est in numero &c.i.& est sīr manifestū ꝙ contingit dicētibus ꝙ substātiæ demōstratæ sunt cōpositæ ex nūeris.s. quæ sunt vnū secūdā cōtinuationē.& eā dixit & si ista sunt vnitates innuit entitatis ista entia sicut qđā dicēt sunt cōposita ex vnitatibus. D.induxit illud ex quo sīngit entia cōponi:&.d.sicut qđā dicūt &c.i.sicut singūt qđā ꝙ nūerus est eorū ex qbus cōponit natura entiū in qbus nō est vnitas in actu est duo. Et innuebat ꝙ hoc qđ cōtingit etiā istis holibus aut dicere ꝙ entia quæ sunt secūdā gen⁹ nō sunt vnū in actu:aut dicere qđ vnitates ex qbus cōponūtur nō sunt vnitates in actu:& sic contingit eis vt numeri admisceant:& tūc gnabit ex eis vnū in actu:qđ est impossibile.

Habet autē qđ accidit dubitationē.Si enī neq; ex vnibus possibile est esse nec vnā substātiā;ppter tale aliqđ:sed nō est aliquid

quid hoc aliquid significare. Nec ex substantijs contingit actū esse neq; vnā substantiā, incōposita vtiq; erit substātia omnis, quare nec ratio vtiq; erit neq; vnius substantię,at verō videtur omnibus & dictum est dudum aut solum substātia esse termium aut maxime.Nūc autē neq; si huiusmodi.Nullus igit erit diffinitio.aut modo quodam erit.modo autem quodam non. Manifestum autem erit quod dicitur magis in posterioribus.

Et in hoc ꝙ accidit ex hoc est error,quoniam si est impossibile vt sit substantia omnino de substantijs in actu, ergo nulla compositio est alicuius substantiæ.] Sed omnes existimant ex prædictis quoniā diffinitio.aut est substantia tantum,aut est ei magis,& secūdū ꝙ dictum est tunc diffinitio non est substantiæ nec alterius rei oīno,vt dicat ex quodā mō est diffinitio, & quodam mō nō,& iste sermo erit de diffinitionib⁹ dictis post.

Dixit.sed accidit quod in eo quod dictū fuit.s. ꝙ impossibile est ꝙ vna substātia sit ex pluribus substātijs in actu. qm̄ si ita sit existimat ꝙ omnes substātiæ essent simplices,& ꝙ nulla substātia sit cōposita. D. d.sed oēs existimāt &c.id est,sed omnes existimāt ꝙ substātiæ sunt cōpositæ ex hoc ꝙ cōcedūt ꝙ diffinitiones significāt cōpositū,& ꝙ diffinitiones aut sunt substātiarū tantū,aut magis. D.d.sed secundum illud quod dictū est nūc &c.id est,& secūdum ꝙ sequit ex primo sermone.s. qm̄ substantiæ nō cōponunt,nulla substātia habebit diffinitionem nisi dicatur ꝙ quodā modo cōpositionis erunt diffinitiones, & quodā mō non.D.d.& iste sermo &c.id est,& post declarabit cuius modi cōpositorum sunt diffinitiones,& cuius modi non. Et intendit ꝙ diffinitiones significant substantias in potētia & vnā in actu & hoc tam declarauit,sed vult complere perscrutationem de illo post. & sunt compositæ ex partibus quæ sunt,secundum quantitatem. 50 Supra tex. cō. 43.

CAPVT. XIIII.

Manifestū aūt ex his ipsis, quod euenit ideas ponētibus substātias & separabiles esse, & simul speciē ex genere facientibus & differētijs. Si enim sunt species,& animal in homine,& equo,aut vnum et idem numero sunt.aut alterum.Ratione nāq; palam quia vnū.eādem enim.d.rationem dicēs in vtroq;,ergo si est aliquis homo ipsum secūdā se hoc aliqd. & separatum, necesse est ex quibus vt asal & bipes, hoc aliqd significare,& esse separabilia,& substantias. quare & animal. Siquidē igit idē & in equo,sicut tu,in teipso,qūo in separatim existentibus vnū erit,& quare nō. & sine ipso erit & asal hoc.

Et ex hoc apparet qđ accidit dicētib⁹ formas.s.ideas esse substantias & separatas. & dicētib⁹ cū hoc ꝙ forma est ex ghe & differentijs. Quoniā si forma & asal est in hoīe & equo tūc aut sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt vnū numero, aut diuisa, & est manifestū ꝙ ambo sunt vnū p diffinitionē. & si aliqd fuerit hō & est p hoc & est separatū etiā, necesse est & illa ex qbus est aīal, vt significēt hoc & vt separatū p substātiā. ergo & aīal etiā si est idē in equo, sicut non est idē quodā modo quo mō possunt ponere ipm separatū. & vt sit vnum, & quare non est separatum ab eo ipsum animal.

51 Id est, & ex prædicātis & ex eis quæ modo dicā apparet quid accidit de impossibili dicentib⁹ species esse ideas & substātias separatas, qui dicūt ꝙ species generant ex generibus & differentijs. D.d. illud impossibile &c. d. qm̄ si forma & animal &c. qm̄ si forma quæ est genus in speciebus est sicut animal in homine, & equo, tunc aut animalitas quæ est in eis est vna numero, aut ex quæ est in equis est alia ab ea quæ est in homine simplr, & vtrāq; est impossibile. ergo sequitur vt sit in eis vna secūdū diffinitionē & quiditatē. D.d. si igit aliquid fuerit homo &c. id est, si igit fuerit hic homo separatus vnus in numero & demonstrat⁹, qui est exēplar hominis generabilis & corruptibilis, necesse est vt pars hominis separati quæ est exemplar animalis quod est hic, aut sit prædicatiuū de animali cuius est exēplar, aut ꝙ sit etiā separatū per substantiā ab eo cuius est exēplar vnū numero. D.d. ergo est animal &c. i. & cū fuerit concessum ꝙ animal est in homine & equo quodā mō vnū. i. vnū secundū genus, quod nō est in eis vnū alio modo. s. secūdū numerū. qđo possunt ponere illud quod est secūdū genus vnū separatū & vnū in numero, & quare nō est animal separatū quod est exēplar idem est animali. quod est in sensato. & sic nō erit exemplar ei, sed formæ quæ sunt in sensibilib⁹ sunt separatæ. Et d. hoc qa iste sermo pōt magis existimari. s. ꝙ formæ, quarū actiones apparēt in materijs sunt separatæ, & ipse persecutabit de hoc in alia scientia, & maxime in aīa, & in aīa intellectiua.

3. de aīa. tc. cō. 4. & in fra.

Deinde siquidem participatione bipedis & multipedis, impossibile aliqd accidit. Cōtraria nāq; simul inerūt ipsi, & huic enti. sinaūt qs modus qñ dicit aliquis vtiq; aīal esse bipes aut gressibile. sed forsan cōponitur, & copulatur aut miscetur. Verū omnia inconuenientia. sed si alterū in vnoquoq; Infinita ergo erūt vt est cōsequēs differentiæ quorum substantia animal. Nō em̄ secūdū accidēs est animal hō. Amplius multa erunt ipsum animal. substātia em̄ in vnoquoq; animal. Nō enim de alio dicit. si aūt non ex illo erit homo & genus ipsius illud. Et amplius ideæ omnia ex quibus erit homo. Igitur nō quidē alterius verō substantia. Impossibile nāq; Ipsum igitur animal erit vnūquodq; eorū quæ in aīalibus. Amplius ex quo hoc & quomō ex ipso animali, aut qūo possibile est eē animal, quod est substantia hoc ipsum præter ipsum animal. Ampli⁹ aūt in sensibilibus hæc accidūt, & his absurdiora. si itaq; impossibile sic se habere palā, quia nō est idea ipsorū sicut qdā dicūt.

Et

Et etiam si per communicationem sunt bipes & multipes etiam necesse est vt in eis sint contraria insimul in eodem. cum hoc etiam. & si non. quomodo igitur dixit aliquis ꝙ animal est ambulans aut bipes. Et rectum est vt sint cōposita, aut contracta aut mixta. sed omnia sunt indiuidua quæ non separantur sed vnum quodq; eorum habet aliud vnum. ergo erit sicut sermo dicentis ꝙ illa quorum substantia est animal sunt insita. Homo enim ex animali non accidentaliter. & etiā ipsum animal erit plura. Substantia em̄ est animal quod est in quolibet & non dicitur ad aliud. si non erit homo ex illo, & hoc est genus eius, & etiam omnia ex quibus est homo sunt exemplaria, ergo non erit exemplar dictum de alio, & de alia substantia, hoc enim est impossibile, ergo erit illud quod est animal vnumquodq; eorum quæ sunt animalia, & etiam ex quo erit ex hoc, et quomodo ex illo, quod est animal, aut quomodo impossibile est vt animal quod est substantia sit aliud ab eo quod est animal, & etiā accidunt ista in sensibilibus, & magis inopinabilia, & si est impossibile vt sint huiusmodi. Manifestum est ꝙ nō sunt exemplaria secundum modum quē dicunt quidā.

Id est, & si cōmunicent in vno numero, & est aīal bipes & multipes, 52
& oēs species diuidunt per dīas pedis, necesse est vt in illo vno congrenent contraria insimul. D.d. & si nō qūo ergo &c. i. & si nō qūo pōt aliqs existimare vt vnū numero. V. g. animal inueniat in eo species animalis ambulatilis per duos pedes, & ambulatilis per plures pedes. D. d. & recūsat est &c. i. sed recūsat est si existimantur plura esse in vno secūdū numerū quādo illud recipiēs fuerit diuisibile secūdū quātitatem, vt illa plura sint ex rebus cōpositis in vno, aut cōtracta aut cōmixta, sed cum hoc erūt nō abinuicē distincta, & vnūquodq; eorū habebit naturā aliā a natura alterius. D.d. ergo erit sicut sermo dicētis &c. id est. ergo cōtingit ex hoc vt animal separatū quod est vnū sit substātia rerū innūmerū. s. specierum cōstituentū per ipsum, hō enim & equus & aliæ species animalis substātiat per illud nō per accidēs. & ipsum est simile materiæ, & ideo. d. homo em̄ ex animali nō per accidēs. D.d. & etiā erit homo &c. id est, & etiā erit homo separatus ex illo animali separato, & illud separatū erit genus eius, & similiter contingit in aliis rebus ex quibus est homo, & non sunt aliud quam genera ex quibus constituitur. D. d. ergo nō erit exēplar &c. i. ergo animal & alia genera ex quib⁹ est homo erit prædicatū de pluribus secūdū quid, & impossibile est in eo qđ est exemplar existens p se. s. vna substantia pa numero prædicari de pluribus. D.d. ergo erit illud quod est animal &c. i. mili aliqs reputet possibile ꝙ vnum numero qđ est animal cōgreget species animalis existēs in ipso, ita ꝙ omnes sint vnū. qđ est impossibile. D.d. & etiā ex quo eris hoc &c. i. & eadem species ex qua erit ex animali demonstrato qđ est vnum numero & indiuisibile, & qnomō est impossibile vt illud qđ

 eli ex

est ex animali sit ex substãtia eiusdem speciei. alia a toto animali, id est, ꝙ animal non potest diuidi secundum quantitatẽ, sed si diuidatur, tunc diffinitio totius & partis est eadem. D.d.& quædam ista sunt impossibilia in sensibilibus &c. id est, quando ponuntur conuenire cum suis exemplaribus. D.d.& si est impossibile &c. id est, si est impossibile vt sensibilia sint secundũ hoc.s.composita ex substantijs distractis abinuicem existentibus in eadem substantia numero. manifestum est ꝙ non habent exemplaria secundũ modũ quem dicunt quidã homines, & inter dit illum modũ quem dixit hic.s.vt sint hic exẽplaria & ꝙ sic vtia sunt.

CAPVT XV.

QVoniam verò substantia altera, & ꝙ simul totũ, & ratio. Dico aũt quia hoc quidẽ sic est substãtia cum materia cõcepta ratio illa verò ratio totaliter. Quę cũq; quidẽ igitur ita dicuntur, horum quidẽ est corruptio, etenim generatio huius. Rationis autem non est ita vt corrũpatur, neq; enim est generatio. Non enim fit domui esse, sed ꝙ huic domui, verum sine generatione & corruptiõe sunt & non sunt. Ostensum est enim quia nullus hic generat nec facit, vnde & substantiarum sensibilium singularium, nec diffinitio, nec demonstratio est, quia habent materiam cuius natura talis est, vt contingat & esse, & non esse. quapropter corruptibilia omnia singularia ipsorum. Ergo si demonstratio necessariorum, & diffinitio scientifica, & non contingit sicut nec scientiam, quandoq; sciẽtiã quãdoq; ignorãtiã esse. Sed opinio talę quidẽ est, ita nec demonstrationẽ nec diffinitionẽ, sed opinio est cõtingẽtis aliter se habere, palã, quia nõ vtiq; erit ipsorum, nec diffinitio, nec demonstratio. Nõ enim sunt manifesta corrupta sciẽtiã habẽtib⁹, & cũ à sensu abscesserint, & saluatis rationib⁹ in anima eisdem, non erit nec diffinitio amplius, nec demonstratio. Propter quod oportet eorũ ad terminum studentẽ, cũ aliquis diffiniat aliquid singulariũ, non ignorare, quia semper auferre est. Non enim contingit diffinire, nec itaq; ideã nullam est diffinire. singularium enim idea vt dicũt, & separabilis est.

Non fit domui esse, sed huic domui

R Singulariũ non est diffinitio neque demõstratio.

Natura materię est quę res põt esse & non esse.

S Recedẽtib⁹ sensibilib⁹ a sensu non est de eis certitudo sed opinio.

Et cũ substantia totalis & diffinitio aliud & aliud. s.ꝙ quædã substantiæ hoc modo quod diffinitio cõgregat materiã, & quædã est vnitas diffinitionis. Omnia quæ dicunt secũdũ hoc habent generationẽ & corruptionẽ etiã. Diffinitio aũt quæ est hoc mõ habet corruptionẽ, qm̃ possibile est gñari. essentia enim domus nõ gñatur, sed generatur essentia cuius est domus. Ista igitur sunt & non sunt sine generatione & corruptione. Et declaratũ est ꝙ ista neq; gñant neq; aliud faciũt. Et ideo neq; diffinitio: neq; demonstratio est substantiarũ sensibilium particularium.

culariũ. Habẽt enim materiã quæ quidẽ habet naturã quę potest esse & nõ esse: & ideo corrumpuntur oña particularia: & si demõstratio est ex rebus necessarijs: & diffinitio est vera quẽad modũ est impossę scire aut ignorare illud qđ non potest esse talę. sed est secundũ existimationem: ita non erit demonstratio: nec diffinitio eius qđ potest esse alio modo: sed est secundũ existimationem. Manifestũ est igitur ꝙ nõ habẽt diffinitionem nec demonstrationem: quæ enim corrumpuntur non sunt manifesta apud habentes cognitionem quando recedũt à sensu: & sermo est conseruatus in anima. Et ideo oportet diffinientes scire: quod cum aliquis diffiniuerit aliquod particulariũ: quod est vt remaneat istud semper. Impossibile enim est vt diffiniat & non diffiniat etiam vt vnum exemplariũ. Exẽplar enim est ex particularibus sicut dicunt: & est separatum.

ET intendit per substãtiã totalẽ illud qđ est totũ. s. congregatum ex materia & forma particulari. & est individuũ demõstrabile: & intẽdit ꝙ diffinitionẽ substãtiam quã significat diffinitio: & est forma. &.q.d. substãtia quæ dicit de demõstrato est alia a substãtia quæ dicitur de forma substãtiæ demõstratæ. D. exponit hæc duo: &.d.s.ꝙ quædã &c. i. quã altera dicit substãtia quæ est cõgregata ex forma & materia. s. ex materia & forma demãta quæ est in materia: altera autẽ est forma vlis quã significat diffinitio. D.d. oña igit quæ dicuntur &c. i. substãtia igit quæ dicit de cõgregato ex materia & forma habet generationẽ & corruptionẽ: substãtia vero quã significat diffinitio non habet generationẽ neq; corruptionẽ. D.d. diffinitio aũt quæ est &c. i. diffinitio autẽ quæ significat hoc modo. s. quæ significat formã nõ habet corruptionẽ. q. nõ habet generationẽ. Quidditas enim domus simpliciter nõ habet generationẽ: qa generatio non est nisi istius domus demõstratæ. D.& ista igit sunt & nõ sunt &c. i. ꝙ substãtię particulares sunt existẽtes. Deinde. d.& declaratũ est &c. & intendit vniuersalia.

55

T Substantia quã significat diffinitio non habet generationẽ neq; corruptionem. Idẽ. 8. meta. 14.

D.d.& ideo neq; diffinitio &c. i. q. generani & corrũpitur. Deinde. d. causam propter ꝙ accidit eis generatio & corruptio. s. individuis: &.d. habent enim materiã &c. i.& necesse est vt res demõstratæ hic corrumpuntur propter hoc ꝙ habet materiã quæ potest recipere formã in alia quã hora: & amittere eam in alia. D.d.& si demõstratio est &c. i. & si demõstratio est vera diffinitio debet esse ex rebus necessarijs æternis & perpetuis: quẽad modũ impossę est vt scire & nescire hic eius ꝙ nõ est necessariũ: sed existimare ita impossę est vt sit scia rerũ quæ possunt esse in aliqua dispositione & in cõtrariã dispositionẽ. Et cũ posuit ꝙ scientię sunt in rebus necessarijs: incæpit declarare qđ in rebus trãsmutabilibus nõ est scientia necessaria: &.d. manifestũ est igit etiã ꝙ non habebũt. s. res trãsmutabiles & gñabiles & corruptibiles. D.d. quæ enim corrũpuntur &c.i. particularia eũ nõ sciũtur nisi dum sunt in sensu: & cum recedunt a sensu possunt corrumpi: & tunc non remanebit cognitio eorum apud sentientem: sed tantum remanebit existimatio. Deinde. d.& erit

sermo cõseruatus in anima: & quãdo sensatũ recessit a sensu: remanebit sua informatio in anima: non ita q̃ sit certus ipsum esse quando recedit a sensu: & ideo sensibilia nõ habent diffinitionẽ nec̃ demõstrationem: quia posquam recedunt non habent nisi existimationẽ. D.d. & ideo oportet diffinientes &c.i. & ideo oportet diffinientes scire q̃d si diffinitio esset particularis: necesse esset vt particulare esset permanẽs. D.d. impossẽ est vt diffinias. ℔particulare: secũdũ q̃ est particulare & cũ nõ sit æternum impossẽ est diffiniri. D.d. & q̃n nõ diffinit etiã &c.i. ℔particularia secũdũ q̃d sunt particularia nõ habeãt diffinitiõem: & exemplaria quæ dicimus esse sunt particularia secũdũ q̃ sunt extra animã necesse est vt nõ habeãt diffinitiones. Et dixit hoc: quia diffinitiones rerũ sunt remanentium: & particularia non sunt remanentia: ex quo sequitur vt sint hic res remanentes: vt sint exemplaria & formæ: & ideo vult declarare hoc eis: quia diffinitiones sunt rerum permanentium secundũ q̃d sunt vniuersales nõ particulares: & cum posuerint vniuersalia esse separata: sequitur vt sint particularia: & sic nihil prosunt in diffinitione.

V Sensibilia non habent diffinitionẽ nec̃ demonstrationem quia posquã recedãt non habent nisi existimationem.

X Y Diffinitiones sunt rerum permanentium secundum q̃ sunt vniuersales nõ particulares.

Necessariũ verò ex nominibus esse rationẽ. Nomen autẽ nõ faciet diffiniens: ignotũ enim erit. Posita autẽ cõmunia omnibus ergo necesse inesse & alĩ hæc: vt siquis te diffiniat animal: dicet gracile: aut album: aut aliquid aliud quod in alio sit. Si quis autem dicat nihil prohibere: separatim quidẽ oĩa multa: simul verò huic soli inesse. Primũ quidẽ quia & ambobus vt aĩal bipes: animali & bipedi: & hoc in æternis quidẽ. Et necesse est priora existentia: & partes compositi: quinimo & separabilia si homo separabile: aut enim nihil: aut ambo. Siquidem igitur nihil nõ erit genus præter species. Si verò erit & differẽtia d. quia priora ipso esse. hæc verò non cõsequentur auferuntur.

Et necesse est vt sermo sit ex nominibus: & qui non diffinit non ponit nomen: quoniã nõ erit notũ si fecerit. Nomina autẽ posita sunt cõmunia omnibus rebus. ergo necesse est vt hoc sit aliud etiã: & si aliquis diffinierit aliquid dicet ipsum esse animal: aut macrũ: aut aliud quod est alterius etiã. Et si aliquis dixerit q̃ nihil prohibet vt omnia sint separata in rebus multis & vt sint insimul istius solius: tunc primo verò erit duobus vt aĩal bipes: animal & bipedi: & hęc necesse est vt sint in æternis quę sunt ante: & sunt partes compositi: & vt sint etiã separata si homo est separatus: aut nullũ erit: aut vtrũq̃. Si igitur nullũ fuerit nõ erit genus aliud à formæ: & si fuerit differẽtia erit etiã ante essentiã & ista: & hęc vocabula nõ destruũt se adinuicem.

54 Z Ideũ: & necesse est vt diffinitiones sint compositæ ex nominibus: & qui nescit rem nõ ponet ei nomen. Nullus enim ponit nomen ei nescio.

Nullus imponit nomẽ

Deinde dicit nomina autem composita &c. idest nomina autem accepta in diffinitionibus sunt nomina communia omnib? rebus diffinitis.

Deinde

D.d. ergo necesse est &c.i. & cũ fuerint hic nomina quæ significãt de entibus dispositiones: sed ex vna re necesse est vt ista res disponaf aliã rem. & intendit q̃ ex hoc modo est possibile subsistantiam prædicari de subsistantia. Deinde. d. & si aliquis diffinierit &c.i. & ex hoc modo si aliquis diffinierit aliquid inducet in diffinitionem eius dispositiones cõmunes. v. g. vt dicat in diffinitione alicuius q̃ est album animal: aut macrum: aut alia dispositio: & erit illud q̃d congregatur ex illis dispositionibus cum dispositio idem in specie & eadem natura: & intendit q̃ tale esse non inuenitur in exemplaribus. D.d. & si aliquis dixerit q̃ nihil prohibet &c.i. si igitur aliqs dixerit q̃ non est impossibile vt talia præ dicabilia sint separata abinuicem & diuersa in numero: & erunt oĩa existentia in eodem numero. D. induxit impossibile quod sequif ex hac positione: & d. tũc primo vero &c.i. & sequitur ex hac positione de impossibilibus primo q̃ quælibet duę diuisiones: aut plures: sunt duorum dispositorũ: aut plurium: aut illa dispositа sunt eiusdem dispositi numero. D.d. & hoc necesse est vt sit in æternis & &c.i. & ista positio in rebus sensibilibus est necessaria in suis exemplaribus ęternis. ſ. vt inueniantur sint ex eis in vno exemplari numero plus quam vnum exemplar: & in rebus quæ sunt partes exemplaris. V. g. vt in homine separato sit animal separatum & ambulans: & bipes: & vniuersaliter ex formæ ex quibus componitur homo: & hoc intendebat cum dixit & vt sit etiã separata si est homo separatus i. & cõtinget in his subsistantijs quæ sunt partes hominis separati vt sint etiam separatæ. D.d. aut nullũ erit &c.i. aut ille dispositiones quibus disponif vnũ dispositũ sint nõ diuersa aut diuersa. V. g. q̃m non diffinitur dispositio duobus. ſ. genere & differẽtia. Si igitur istæ duæ dispositiones fuerint adunatæ: tunc genus non erit aliud a differẽtia: & si fuerint diuersæ & non vnius rei apparebit q̃d differẽtia præcedat genus in esse. D.d. & ista non destruũt se adinuicem. Et si hic non fuerit error scriptoris. & intẽdit q̃ istæ formæ & dispositiones cõgregatæ in diffinitione non sunt ex rebus quæ differunt a seinuicem. ſ. quæ omnes sunt in actu: sed sunt ex dispositionibus quarum quidã sunt ad perficiendũ quasdã & ideo possunt prædicari de se adinuicem: & q̃d congregatum ex eis sit vnũ: & hoc impossibile est in exemplaribus & in rebus quarũ sunt exemplaria: & hoc est solũmodo possibile in vniuersalibus quæ nõ habẽt esse sic vt esse rerũ quæ sunt extra aĩam nec̃ sunt etiã diffinictes. Sed videtur mihi q̃ hic sit error in libro in quo debeta scribi: & ista nõ declarant se adinuicem i. & formæ diuerse in esse in exemplaribus nõ declarãt se adinuicẽ. ſ. q̃d illa quæ est magis particularis non declarat naturã vniuersalis: sicut etiã est dispositio differentiæ eũ genere: qñ si in homine separato est pars ex separatione animalitatis & rationalitatis: tũc rationalitas nõ distinguit animalitatem nec̃ hoc aliã facit simplici: sicut accidit hic in diffinito. Declarabit igitur ex hoc q̃d vniuersalia impossibile est vt sint subsistantiæ nec̃ exemplariũ nec̃ sensibilium: & q̃ etiam nõ sunt diffinientes omnino: qm̃ tunc non esset scientia: & etiam in rebus non inueniretur idemptitas & oppositio.

Deinde autẽ si ex ideis ideæ magis erũ incõposita sunt ex quibus aliqd cõstat. Amplius de multis oportebit & illa prędicari

rei q̃ ignorat. Idẽ. 4. me. t. c. 10.

ex quibus idea: vt animal & bipes: sinautem quomodo cognoscetur. Erit enim idea quædã quã impossibile de pluribus prædicari cp de vno. Nõ videtur autẽ sed oĩs idea esse participabilis. Quẽadmodũ ergo dictũ est latet quod impossibile diffinire in sempiternis: maxime verò quæcũcp vnica: vt sol & luna. Non solũ enim peccant additione talium, quibus ablatis adhuc erit sol: puta terram gyrans: aut nocte absconditũ. Si enim steterit aut apparuerit: nõ adhuc erit sol: sed absurdum: si nõ: sol enim substantiam quandam significat. Amplius quæcunq; in alio cõtingunt: vt si alter fiat talis: palam quia sol erit. Cõmunis ergo ratio sed erat singularium sol: vt eleon aut sortes: quoniã propter quid nullus ipsorum terminũ profert ideæ. fiet enim vtiq; manifestum tentantibus. Quare: verum quod modo dictũ est.

Et etiam exemplaria sunt ex exemplaribus. Quoniam quæ sunt ex eis sunt maioris cõpositionis. & etiã oportet prædicari per sermonem illa ex quibus est exemplar etiam de pluribus. Verbi gratia, aĩal & bicubitũ: & si nõ: quomodo erit: & etiam scietur: sicut illud quod impossibile est prædicari p sermonẽ de plurib⁹: sed de vno. Et hoc nõ existimaĩ: sed existimatur quod omne exẽplar est acquisitũ: quẽadmodũ igit dictũ est latet qđ est impossibile vt diffinitio sit rerũ æternarũ: & maxime illud quod est æternum: vt sol & luna. Nõ enim peccãt in hoc solũ sed quia nituntur in talia quæ cum recedunt erit sol: & vt in nocte latet sub terra: quoniã si apparet & si occidit erit sol. sed hoc nõ sentitur: sol enim significat suam substantiã. Et etiã omnia quę possunt esse in alia sicut erit si fuerit aliud tale manifestum est quod erit sol. Ergo sol est contrarius, sed iam fuit ex rebus particularibus: vt Sor. & Plato. Et si non quare nõ apparet diffinitio exemplaris illius: quoniam si declaratur quod illud quod dictum est hoc est verum eis qui hoc nituntur.

55 Dicit: & contingit ĩsis vt exemplaria etiam sint composita ex exemplaribus quoniam si fuerit hic homo separatus: erit etiam hoc animal separatum. Deinde dixit, quæ autem sunt ex eis sunt maioris compositionis, id est quæ autem componuntur ex aliquibus sunt maioris compositionis quam componentia. Et dicit hoc: quia cum illud quod est maioris compositionis & est separatum & exemplar: quãto magis erit separatum & exemplar illud quod est minoris cõpositionis. Deinde dixit, & etiã oportet prædicari &c. id est & contingit dicentibus exemplaria esse dicere cp naturæ separatæ ex quibus componuntur exemplaria debent prædicari de pluribus: ita quod sint vniuersalia: quæ nõ possunt esse in vno secundũ numerũ: & si nõ quomodo particulare poterit sciri. D.d. V.g. animal & bicubitum, id est. V.g. animal & bicubitum quoniã

quoniã homo si habuerit exẽplar extra animã & fuerit scitũ necesse est vt animal qđ est in illo exemplari & bicubitũ prædicetur de pluribus: vnã autẽ numero nõ prædicatur de pluribus. D.d. & etiã scietur &c. id est, & cõtingit sciri per diffinitionẽ illud qđ nõ est intẽti ovniversalia. D.d. & hoc nõ existimatur &c. id est, & nullus quærit diffinitionẽ & exẽplar particularis: sed existimaĩ cp ab omni exẽplari acquiritur intẽtio cõmunis cuius est exẽplar. D.d. quẽadmodũ igit est dictũ &c. id est, sed quidã nituntur dicere in diffinitiõibus rerũ particularium æternarũ: ex quibus nõ inuenitur nisi vnũ individuũ: quia latet esse impossibile vt sit diffinitio rerũ: ex quib⁹ nõ inuenĩ nisi vnũ tantũ individuũ: vt sol & luna. Apparet enim qđ qui laborat in diffinitẽdo talia indiuidua peccat. D.d. peccatũ enim &c. id est, qui enim nituntur diffinire solẽ & lunã esse peccãt quoniã diffinitur solẽ per res quæ cũ auferũtur: nõ auferetur sol: decebat enim solẽ esse astrũ latẽs de nocte. & hoc intẽdebat cũ d. quoniã si apparet &c. id est, qñ quãdo latet & qñ apparet est sol, & hoc nomẽ sol significat illud qđ significat substãtia, & ideo oporteret eos diffinire ipsum per diffinitionẽ cõueniẽtẽ nomi. D.d. & etiam omnia quæ possunt esse &c. id est, & si haberet diffinitionẽ esset ex diffinitionibus quæ si essent in aliquo demõstrato illud aliud esset sol, & secũdã hoc nomẽ sol significaret plures soles, & hoc nomẽ est ret particularis, V.g. Sor. & Pla. D.d. &, si nõ quare apparet alicuius exẽplar, id est & si hoc nomẽ esset nomẽ speciei: tũc essent plura individua similia.

D.d. quoniã si esset manifestũ &c. id est, qñ si apparet aliud individuũ tunc sermo eorum qui nituntur diffinire solem est verus.

A Qui laborat in diffinitẽdo singularia rerum æternarum peccat.

CAPVT XVI.

MANIFESTVM est autẽ cp substãtiarũ esse existimatarũ plurimæ potestate sũt vt ipse partes animaliũ. Nihil etenim separatũ est: qm̃ autẽ separata fuerint: tũc entia sũt vt materia omnia terra: ignis & aer. Nihil enim ipsorũ vnũ est: nisi vt cumul⁹ aĩcp digerat, & fiat aliqđ ex ipsis vnũ. Maxime aũt vtiq; aliquis animatorũ suspicabit ptes & eas q animæ ,ppinquæ ambas fieri entes, & actu & potẽtia: eo cp principia habẽt mot⁹ ab aliquo in suis iũcturis. Propter & quædã aĩalia diuisa viuũt: sed tm̃ potẽtia oĩa erit qñ fuerit vnũ & cõtinuũ natura: sed nõ vi: aut copulatio: nec tale nãq; est orbatio. Et manifestũ est etiã cp plures substãtiæ quæ existimãtur potẽtiæ, & similiter partes aĩalis. Quoniã ex eis nõ est distinctũ vnũ: sed quasi generata sunt antequã adiungantur, & fiat ex eis vnũ. Et potest aliquis existimare cp partes rerũ animatarũ, & partes animæ magis quã aliud apropinquans sibi adinuicẽ inesse, & in actu, & in potentia: qm̃ habẽt principia motus ex aliquo vi oppositiõis. Et ideo quod dam animal postquam diuiditur vjuit. Tamẽ erit omnis potẽtia cum sit vnum, & continuum per naturam: non per glu-

tinũ, & applicationẽ. Quod enim, est tale diminutio naturæ.

56 QVIA dicere excẽptaria est propinquũ ad dicere formas sensibiliũ esse separatas: vult in hoc capitulo narrare quod plurium eorũ quę existimãtur esse substãtiæ videtur nõ separatæ a materijs. Et c.d. & est manifestũ &c. id est, & est manifestũ quòd plura eorũ quæ existimãtur esse substãtiæ sunt existẽtes primo in potentia & posteà sunt in actu, & quòd est tale est in materia. D.d. & similiter partes animalis &c. id est, & ideo partes animalis nõ habẽt vnũ per quę sunt substãtiæ cũ sint distinctæ ab animali: sed sunt apud diuisionẽ sicut partes quæ sunt in generatione scilicet quarũ esse nõ pẽrficitur donec adiũgantur adinuicẽ, & fiat ex vna substãtia quã significant nomẽ & diffinitio. Et hoc quòd. d. manifestũ est: quũ cũ posuerimus q̃ nomina quę sunt secundũ diffinitiones significant substãtias, & similiter diffinitiones quæ sunt secũdũ ista: nomina, & posuerimus quòd partes animalis diuisæ nõ significãtur a nominibus sicut significãtur ab eis quando sunt cõtinuæ nisi æquiuoce, & manifestũ est quòd ista quæ significãtur a nominibus & sunt cõtinua: sunt substãtiæ materiales. D.d. & potest aliquis existimare q̃ causa in hoc in istis animalibus est q̃ partes suorum membrorũ & partes animæ appropinquãt sibi admodũ in potẽtia & actu sed q̃ quælibet pars recipit omnes potẽtias animæ, & virtutes animæ nõ appropinquant alicui parti sine alia: ideo talia animalia cũ diuidũtur possunt viuere, & apparẽt omnes virtutes in quælibet parte, & hoc quòd. d. est manifestius in plãtis, & quasi intẽdebat q̃ causa in hoc nõ est quia nõ est in materia: sed causa in hoc est propinquitas virtutũ animæ adinuicẽ. Impossibile enim est vt anima quę est in hoc animali sit nobilior anima quæ est in animali perfecto: ita q̃ existimãtur q̃ ista anima sit separata & animalis perfecti nõ separata. D.d. habẽt enim principia motus &c. id est, & virtutes animæ appropinquãt sibi in hoc animali: quia habent partẽ paruã, id est, debilẽ de principio per q̃ animal mouetur motibus diuersis cõtrarijs. D.d. sed tamẽ &c. id est, & signũ q̃ anima est in materia est q̃ actio eius est perfectior quãdo est vnũ naturaliter nõ vnũ violẽter, & secũdũ applicationẽ, & vniuersaliter apparet q̃ hoc tacidit eũ est: quia est de actionibus naturæ actio diminuta scilicet ens diminutum.

B Quare animalia aliqua diuisa viuunt videtur cõtinue. 2. de anima. c. 20.

C Quoniã vero vnũ dicitur sicut & ens, & substãtia vniuersa ex quorũ vna numero: vnũ numero: palã quia nec vnũ: nec ens cõtingit substãtiã esse rerũ: sicut nec̃ elemẽto esse aut principio. Sed quærimus quidẽ principiũ vt ad notius reducamus. Magis igitur horũ substãtia est ens & vnũ quã principiũ & elemẽtũ, & causa. Sed nec ista sunt si nec aliud cõmune quicq̃ substãtia sit. Nulli nãq; inest substãtia: sed huic & habẽti ipsam cuius est substãtia, ampliùs q̃ vnũ apud multa nõ erit simul: quod autẽ cõmune simul apud multa existit: quare palã quia nulla vniuersalium existit præter singularia separatim.

Et cũ vnũ dicit sicut dicit̃ ens etiã, & substãtia vni⁹ est vnũ, &

& substãtia entis est vnũ numero. Et manifestũ est q̃ impossibile est vt substantia rerũ sit vnũ: aut ens: sicut est impossibile vt principiũ sit essentia elemẽto. Sed quærit̃ quid est principiũ ad sciẽdũ duo, & substãtia: quæ est istorũ magis quã aliud est ens & vnũ, & principiũ, & elemẽtũ, & causa. Sed nõ videntur ista esse substãtia cũ nullũ aliud cõmune omnino sit substãtia. D Substãtia enim nõ est alterius nisi sũpsius, & illius cuius est, & est substãtia illius rei, & etiã in pluribus nõ erit insimul, & cõmune insimul erit plurimũ. Manifestũ est igit̃ q̃ nullũ vniuersaliũ est separatum à particularibus.

Quia opinãtes vniuersalia esse substãtias: dicũt quòd illud quòd est magis vniuersale est dignius hoc, & ideo plures opinabãtur quòd principium omniũ est vnũ vniuersale: incepit cõtradicere eis. Et dicit cum hoc nomẽ vnũ dicitur de omni de quo dicitur hoc nomẽ ens, & hoc nomen ens videtur dici multipliciter: ergo manifestũ est quòd illud q̃ significat vnũ impossibile est quòd sit principiũ omniũ entiũ: ita quod sit cõmune eis: sicut est impossibile vt hoc nomẽ principiũ sit vnũ commune elementis. Sed quærẽdũ est in entibus quid est dignius vnitate & nomine principiũ, & illud est propter quòd inuenitur in alijs habẽtibus hęc nomina: apparet esse q̃ hæc nomina dicãtur secũdũ prius & posterius, & hoc intẽdebat cũ d. manifestũ est igitur q̃ impossibile est &c. id est, & manifestũ est igit̃ q̃ impossibile est vt vnũ & ens sint substãtia plurium. Dc inde. d. sicut est impossibile &c. id est, sicut est impossibile vt principiũ dicũ de elemẽtis cõmunibus sit prima substãtia principiorũ. D.d. & substãtia quæ est &c. id est, & existimatur q̃ illud q̃ est dignius hoc nomẽ substãtia inter ista cõcessa esse substãtias est illud de quo simpliciter dicitur hoc nomẽ ens, & hoc nomẽ vnũ & elementũ & principiũ & causa. Sed vniuersalia sunt quæ significãt hæc nomina scilicet quia existimatur q̃ vniuersalia sint principia rerũ de quibus prædicãtur secundũ quod sunt vniuersalia. D.d. sed nõ videtur &c. id est, sed ista vniuersalia impossibile est vt sint substãtiæ istarũ rerũ quarũ sunt vniuersalia. Vniuersalia ęqua sunt cõmunia, & nullũ commune est substãtia. D.d. substãtia enim nõ est alterius &c. id est, & nullũ cõmune est substãtia: quia substãtia nõ est substãtia pluriũ, & est substãtia: aut sũpsius: aut illius cuius est substãtia, & etiã substãtia nõ est in pluribus insimul: vniuersale autẽ est cõmune, & cõmune est in pluribus insimul. D.d. manifestũ est igit̃, &c. id est, ex cõtingẽtib⁹ impossibilib⁹ & ex hoc q̃ vniuersale a & particulare sunt ad aliquid, & principiũ eius est cuius est principiũ: & necesse est vt principiũ nõ indigeat in suo esse cuius est principium.

57 Sed species dicẽtes hic quidẽ rectè dicũt separãtes eas si substantiæ sunt: illic autẽ nõ rectè: quia vnam in multis dicũt speciem. Causa vero quia nõ habent reddere quæ tales substãtiæ sunt incorruptibiles: præter singulares & sensibiles. Ergo faciũt easdẽ specie corruptibilibus. Has enim scimus antohominem

Nullũ commune ẽ substãtia. Idem pri. met. cõ. 45. &. 10. me. cõ. 6. & 12. met. 21. B

Sed oppositũ videt dicere supra cõ. 46.

a Vniuersale & particulare sunt ad aliquid. idẽ 8. cõ. 48.

& antoequū addētes sensibilibus verbū ipsum: quāuis vtiq; nō videremus astra: nō minus existimo foret substātiæ eternæ post eas quas nos videmus. Quare & nunc, si non habemus quæ sunt tamen esse quasdam forsan est necessariū. Quod quidem igitur neq; vniuersaliter dictorū quicquā substantiæ neq; vna ex substantijs: manifestum est.

Sed illi qui dicūt formas esse quoquomō: possunt dicere vtrū cū faciūt esse separatas cū sint substātiæ, & quodāmodo nō est verū. Dicūt enim q̄ eadē forma est in pluribus. Et causa in hos est q̄ nō possunt narrare quæ sunt substantiæ quæ sunt entalibus: vtrū sint substantiæ quæ nō corrūpūtur: aliæ à substantijs particularibus sensibilibus. Et illi faciūt eas esse eadē per formam quæ corrūpitur, & dicūt, nos scimus ista esse hoiem: & addunt in sensibilibus verbū q̄ dicitur est, & si est. Et si nos nō videmus stellas: tamē earū esse natura nō dinumeretur & essent substantiæ eternæ. Ergo modo rectū est vt sint necessario: licet nō sit scientia apud nos qd sint. Ergo manifestū est qd nullū eorū quæ dicunt vīa est substātia: nec aliqua substantia.

Intēdit in hoc capitulo notificare veritatē & falsitatē sermonis dictorum. Et d. sed dicētes &c. id est, quoniā hic dicūt qd substātiæ sunt separatæ est verū. Substātiæ eā debēt esse separatæ. id est, qd nō sunt in subiecto in actu: sed cū hoc q̄d dicūt eas esse separatas ponūt eas existere in pluribus scilicet particularibus. D. demonstrauit quomodo accidit eis peccatū &c. d. & causa in hoc est &c. id est, & causa sui erroris est: quū cū sint hæ scientiæ quæ nō corrūpūtur nō possunt distinguere inter naturā quæ est substātia aliarū scientiarū, & inter naturā quæ est substātia, & propter hoc opinati sunt hic esse substātias nō corruptibiles. & qd sunt cū substātijs corruptibilibus eadē vel formā quæ corrūpit, & hic est error magnus. D. d. & hoc est additū in sensibilib⁹ &c. id est, quū cū ponūt illud qd̄ significat diffinitio partē substantiarū sensibiliū cōtingit eis vt eas esse intellectas sit pars suorū esse adeo q̄ si ista sensibilia nō fuerint intellecta nō erūt. Et est manifestū q̄ sensibilia sunt entia licet nō intelligātur quāmodum sunt entia licet nō sentiantur. Et ideo d. & si nos nō videmus stellas &c. id est, & necesse est vt essentiæ rerū intelligibiliū sint existentes: licet nō intelligantur, & intendit quod manifestum est: quoniā quemadmodū sensibilia nō sunt sensata in actu donec sentiātur, ita est de intelligibilibus: & secūdum hoc sequitur ex opinione a Aristo. vt intelligibilia sint noua, & secundū opinionē dicētū formas esse sunt æternas sed quomodo substātia æterna est pars substātiæ corruptibilis aut idē illi. & substātia corruptibilis est vnū numero. Deinde dicit, ergo rectū &c. id est, & rectū est vt cōtingat dictorum formas esse: vt sint hæc intellecta necessaria in actu, & si nō sciantur neq; intelligātur & sic scientia acquisita de nouo nō erit addūcere: sed rememorari. Deinde dicit manifestum est igitur quod nullū eorū quæ dicūtur

85

F Essentiæ rerū intelligibilium sunt existentes: licet nō intelligant: oppositū videt dicere. 7. met. com. pri.

a Ex opinione Aristo.

dicuntur &c. id est & cum omnia hæc impossibilia contingant dicentibus substantias vniuersales esse separatas: manifestum est quod nullum vniuersalium est substantia: neq; aliqua substantia est vniuersale.

CAPVT. XVII.

Quid autem oportet dicere: & quale quid substātiū iterum aliud principium faciētes dicamus. Forsan enim ex his erit palam: & de illa substātia quæ est separata a sensibilibus substantijs: quoniam ergo substantia & principium & causa quædā est: hinc est procedēdum. quæritur autem ipsum propter quid semper sic: propter quid aliud aliquid alij alicui ineſt. Nā quærere propter quid musicus homo: musicus homo est: aut est quod dictum est quærere ꝓpter quid homo musicus est aut aliud. Nā quodquid est propter quid ipsum est ipsum nihil est quærere. Oportet enim ipsum quia quod ipsum esse existere manifesta entia. Dico autem vt quia luna patitur eclypsim. Ipsius autem quia ipsum vna est ratio: & vna causa in omnibus: propter qd homo homo: aut musicus homo musicus: nisi quis dicat: quia indiuisibile ad ipsum vnumquodq̄. Hoc autem erat vnū esse. Sed hoc commune: quia de omnibus. & quod breue: quæret autem aliquis propter quid homo est animal: tale hoc quidē igitur palam: quia non quærit quare qui est homo: homo est. Aliquid ergo de aliquo quærit propter quid existit: quia verò existit oportet manifestum esse. Nam si non ita: nihil quærit: vt propter quid tonat: quia sonitus fit in nubibus. Aliud enim ita de alio est quod quæritur: & propter quid: puta lateres & lapides domus sunt. Palam igitur quod quærit causam. Hoc autē est quodquid erat esse vt est dicere logice: quod in quibusdam quidem cui⁹ causa: vt forsan est in domo & in lecto: in quibusdam verò quid mouit primū. Nam causa & hoc sed talis quidem causa in fieri quæritur & corrumpi. altera verò & in esse. Latet autē maxime quod quærit in his quę nō de alijs dicunt: vt homo quid est quærit: pōt simpliciter dici: sed nō diffinite: quia hoc ant hoc. Sed oportet corrigētes quærere si autē nō: cōmune eius quod nihil quærere: & eius quod quærere aliquid fit. Et etiā incipiam⁹ alio modo: & dicam⁹ quid oportet dici substātiā & sicut quid. Rectū est igitur vt ex istis sermonib⁹ declarēt & sicut quid. Rectū est igitur vt ex istis sermonib⁹ declarēt quid. Rectū est igitur vt ex istis sermonib⁹ declarēt quid. Rectū est igitur vt ex istis sermonib⁹ declarēt

Universidad de Deusto
Biblioteca

hanc dispositionē semper quærit aliud: & est alterius. quærere enim quare musicus est ab hoc:aut quærere qd est: aut quærere homo est ex musico: aut erit. Postremo enim quare est: est quærere cuius. Oportet em̄ vt esse & essentia declarantur. V.g. quoniā luna eclypsatur. Sermo enim de istis rebus esse est vn⁹: & causa in omnib⁹ est vna:quare homo est homo: & musicꝰ nisi aliquis dicat ꝙ omne vnū ex se nō diuidit:& hæc est essentia vni⁹:sed hoc est cōmune:& dicit de oīb⁹ rebus vere. Et forte quæret aliquis:quare homo est animal sicut hic. Manifestū est em̄ quod non quærit quare est homo: & aliud quod est homo quod quærit:sicut quidā dicūt hoc manifestū est. Si igitur quæstio nō fuerit huiusmodi:nihil quærit:sicut quare est tonitru⁹: quia est tinnitus in nubib⁹ quoniā secundū hoc quæsitum erit de alio:& quare hoc sicut lapides & lateres domus. Manifestū est enim quod quærit causam:& ista sunt quiditas domus: sicut est modo logico:quoniam in quibusdam rebus non potest inueniri ā quibusdam causa:sicut forte inuenitur in domo:aut scanno:& quæritur in quibusdam quid est motor primus.hæc enim est causa. Sed causa quæ est talis quærit apud generationem & corruptionē:& est formæ in essentia. Et latet quæstio multū in eis quæ non dicunt de alijs: vt quærit quid est hoc.est enim modo simplici:& non distinguitur hoc esse in hoc.

59 FT cū declaratū sit ꝙ vniuersale nō est substātia:& ꝙ illud qd' significat diffinitio est substātia:incipiam⁹ pscrutari de hac substātia alio modo. Et dicit dicam⁹ igit qd oportet dici substātiā & sicut qd.i.qū oportet declarare qd sit substāta p diffinitionē & exēplū. D.d.rectū est igit vt ex istis sermonib⁹ &c.i. rectū est igit & de cognitiōe substātiæ sensibilis declaret substātia quæsita.s.separata æterna. D.d.& cū substāta.habeat principiū &c.id est dicam⁹ igitur ꝙ cū sit manifestū per se ꝙ istæ substātiæ habēt causas:& ꝙ causa substātiæ est substātia:oportet ponere perscrutationē in substātijs illarū rerū ex perscrutationē de suis causis. Et quia perscrutatio de causis rerū sensibilium nō potest fieri nisi numerando interrogationes naturales de causis:hic incæpit declarare loca in quibus querit per quare:& dicit quare &c.i.quia manifestū est per se ꝙ per hoc ipsum quare quærit de causis rerū manifestū est ꝙ nō vtitur in re simplici nō composita:sed in rebus cōpositis in quibus ponit aliquid esse in aliquo:& aliquid prædicari de aliquo:aut aliquid esse:aut nō esse. Quoniam cum fuerit manifestum nobis aliquid esse in aliquo: interrogabimus: quare est hoc in hoc:aut quare est hoc:& ꝙ prædicatio alia est naturalis:alia non naturalis:& ipse nō curat in hoc loco ꝙ in duob⁹ locis sit interrogatio vna aut dicit.D.quærere em̄ quare musicꝰ est homo : aut quare homo musicus:aut aliud.i.& causa quæsita in aliqua ꝓpositiōe & in suo cōuerso:

Nō fit quæstio ꝑ qre in re simplici non cōposita.Idem cō. sequenti.

Prædicatio I naturalis alia nō

aut sunt eadē quæstio:aut sunt duæ:& quōcūq⁹ fuerit subiectū est cōpositū & nō simplex. Et qa quærere ꝑ qre in re simplici est nugatio. si em̄ hō simplex esset:sic dicere quare hō est musicꝰ:esset sicut dicere:quare hō est hō.& ideo.d.qa oportet &c.i.& qa oportet vt sit cognitū nobis ante interrogationē hic esse duo diuersa: & ꝙ alterū existit in reliquo. V.g.ꝙ cū apud nos sit cognitū ꝙ luna eclypsat:interrogam⁹ quare eclypsat. D.d.sermo em̄ in istis reb⁹ &c.i.quærere em̄ ꝑ quare de vna re impossē est.V.g.vt aliqs quærat quare hō est hōinis aliqs dicat qd' ola sunt simplicia:quū quodlibet eorū est vnū p se:& vnū nō diuidit in prædicatū & subiectū:& sic nō interrogat de eis ꝑ quare:cū essentia vnitatis sit indiuisibilis:neq⁹ p qualitatē. D.d. rīndendo: sed hoc est cōe &c.i.& res existētes hoc habēt dispositiōes cōes quæ prædicant de oibus vera prædicatiōe:& sic apparet eas esse cōpositas:& quærit in eis cā cōpositiōis. D.d.& forte quæret aliqs &c.i.& rectū est vt interrogatio vera sit quare homo est animal:nō quare homo est homo. D.d.si igit interrogatio nō fuerit hmōi.i.vt aliqs quærat:quia tonitruus est in nubib⁹: & dicat qa in nubibus est sonus. D.d.& quare hoc sicut lapides &c. & hoc est aliud exemplū.i.quare est hic domus:quia est compositū ex lapidibus & lateribus. D.d.manifestū est enim ꝙ quærit causa.i.qū interrogant illis interrogationib⁹. D.d.& hic est quiditas rei &c. id est manifestū est enim quod in talibus locis quæritur per quare causa quæ est quiditas rei quā descripsimus superius descriptione logicæ:cum dicimus quod est illud quod significat diffinitio. Ista enim causa quæ est forma:declarata est hic duab⁹ declarationibus logicis:quarū altera est diffinitio:& alia interrogatio ꝑ quare. Et cū dicit ꝙ ꝑ quare quærit cā quę est secundū quitatē: & dicit etiā ꝙ etiā ꝑ illud quęrit illa causa: & dicit qū in quibusdā rebus &c.i.qm in quibusdā reb⁹ potest quæri causa quæ est secundū quiditatē.& in quibus primus motor: sed ista causa,scilicet agēs quęrit maxime in reb⁹ generalib⁹ & corruptibilib⁹.

Deinde dixit & quæstio latet multū qū interrogat de reb⁹ quæ non prædicant de alio.s.in substātijs:& hoc erit ꝑ qd. V.g.qd est homo dicit dedit cām in hoc: & dicit qm̄ est modo simplici.i. & causa in diffinitate istius quæstiōis est:quia est quæstio simplex nō cōposita. Quærit em̄ qd sit homo & nō dicit quare homo est tale. Et intēdit ꝙ scire quiditates substātiarū est magis scire ꝙ causas accidētiū:& cā in hoc est simplicitas substātiarū: & cōpositio quæ est i accidētib⁹ & ideo illud qd est simplex i rei veritate nō habet diffinitionē: neq⁹ quærit ꝑ quare.

Quoniā verō oportet habere:qa & existere ipm esse: palā istaq⁹ quia quærit materiā quare est:vt domus hæc quare: quia huiꝰ existūt quod erat domui esse. Et homo hic aut corpꝰ hoc: tale habēs:quare quærit causa materiæ:hoc aūt est species qua aliquid est. Hæc aūt substātia. Palā igitur qm̄ in simplicib⁹ nō est quæstio nec doctrina:sed aliter modꝰ quæstiōis taliū. Quoniam verō compositū ex aliquo sit: vt vnū sit omne:sed nō vt cumulus:sed vt syllaba. Et syllaba non est elementa: nec idem b.& a.nec caro:ignis:& terra. Dissolutis quidē em̄ hæc nō adhuc

natura-lis: quæ sunt declarationes logicæ.vide supra. cō.2. &.5.phys.c. 35. & quæ ibi. cā agēs quærit maxime i reb⁹ gñabilibus & corruptibilib⁹, vide cō. 44. 12. huiꝰ.Idē supra text. cō. 4.

Syllaba nō est.b.a.

huc sunt:vt caro:& syllaba. Elementa verò sunt & ignis & terra. Est igitur aliquid syllaba nō solū elemēta vocalis & consonās:sed & alterū aliud aliquid. Et caro nō solum ignis & terra aut calidū:aut frigidū:sed & alterum aliquid. Si igitur necesse & illud aut elementū aut ex elementis esse. Siquidē elementū iterū eadē ratio erit:ex hoc eī & igne & terra erit caro: & ad hucalio. Quare in infinitum ibit. Si verò ex elemento palam quia nō sed pluribus:aut illud ipsum erit quare rursum in hoc eandem dicemus rationem:& ita in carne:vel syllaba. Videtur autem vtiq; esse aliquid hoc & elementum: & causa essendi hoc quidem caro:hoc vero syllaba:& similiter autē & in alijs. Substantia autē vniuscuiusq; hoc. Hoc enim causa prima essendi:quoniam verò quædā nō sunt substātiæ rerū:& sed quæcunq; substātiæ secūdū naturā. & natura cōstitutæ sunt manifestum vtiq; quibusdam hæc natura substātia:quæ est nō elementum:sed principium. Elementum verò est in quod diuiditur inexistēs vt materiam:puta syllabæ quod a. & b. Et cū oportet vt habeat essentiā aut erit essentia: & manifestū est qđ materia quæritur quare est. v. g. quare est hæc domus:qa tale est:& tale cum fuerit essentia domus. Et quare est homo: quia habet hoc:& hoc est corpus. Manifestū est igitur cp queritur causa materiæ:& ista est forma eius quod habet aliquid & est substātia. Manifestū est igitur qđ in simplicibus non quæritur neq; considerat:sed quæritur tale alio modo. Compositū est igitur aliquid qđ est secundū hunc modū:ita cp totū sit vnum:nō ita qđ sit secut coaceruatio:quēadmodū syllaba nō est litera. & b. & a. nec q; caro est ignis:& terræ:quoniā ista cum dissoluūtur quædam nō sunt sicut caro syllaba. Literæ verò non sunt sicut ignis & terra. Et etiā syllaba est aliud qđ est literæ. s. literæ vocales & consonātes:sed est aliud etiā. Et caro non est ignis:& terra: & calidum, & frigidum:& tamē sicut aliud etiā. Significatur autē necesse vt illud sit etiam elemētum:aut ex elemētis. Si fuerit elementū:sermo de eo etiam est sicut dictū est idē. Caro enim est huiusmodi:& ignis & terræ:& etiā alteriur:ita cp procedit in infinitum. Et si fuerit ex elementis:manifestum est quod nō est ex vno:sed ex pluribus:& si non erit illud idem:& etiam iterabimus istum sermonem quem dicimus de carne & syllaba. & apparebit qđ est ex elemēto. Et causa eius quid est p essentiā & qđ est per alicuius caro:& alicuius syllaba. & similiter aliud etiā & hoc

Elemētum quid.

& hoc est quodlibet, quoniam hæc est causa primæ essentię. Et quædā nō sunt substātiæ rerum, sed cōstituunt insimul. Rectū est vt ista naturā appareat in aliqua substantia quæ est non elementum sed principium. Elementum eī est illud in quod diuiditur res, & est in re quasi materia, vt a, &, b, in syllaba.

Id est, & cum necesse est vt ista habeant quiditatem, & quiditates est in materia. Manifestū est cp quæritur in illis rebus per quare causa quæ est secundū materiā, sicut quærit causa quæ est secūdū formā, & intendit quia si in entib⁹ nō esset natura. s. forma, sed solūmodo materia, nihil esset quærere de causa materiali qm esset quæstio de ipsa re. D. d. V. g. quare hæc est domus. L. V. g. quare hic est domus, quia est facta ex hoc. s. lateribus & tapidibus, qm elementa domus debet esse ex illis aut quare est homo, quia est generatꝰ ex hoc, & hoc. s. ex rebus ex quibus constituit corpus, ppriū homini. D. d. igit manifestū est cp quærit causa quę est materia & cet. d. manifestū est igit cp qm quærit causa quę est materia p quare, & est forma, ppter quā est materia & est substātia rei, & ista natura est illa cuiꝰ q̄litas & forma est recipere formā. D. d. manifestum est igit cp in simpli. ih⁹ &c. i. & cū hoc sit declaratū, manifestū est cp in reb⁹ simplicib⁹ nō cōpositis nō quærit. neq; p quare, neq; p qđ, sed qō in illis erit alio mō. D. d. ergo cōpositū &c. i. & cū sit declaratū hoc ista aliqua cōposita ex qb⁹ cōgregat vnū in actu nō sicut cōposita ex rebus ex quibus nō fit vnū nisi p cōiunctū, vt aceruꝰ cōgregatꝰ ex pluribꝰ granis, sed ex cōgregato ex eis fit aliquod additū aliud ea cōponentib⁹, vt syllaba quæ sit ex literis. Syllaba eī nō est literæ ex qbꝰ fit, sed est aliqđ additū literis. Et lik⁹ caro nō est terra & ignis, ex quib⁹ componit: sed est aliqđ aliud additū. Et signū estꝰ qđ est aliqđ additū elementis est, qm ista qō dissoluuntur & corrūpunt tūc syllaba nō resoluit in syllabas, nec caro in carnes, sicut resoluunt res cōgregatæ in illa ex quib⁹ cōgregātur, id est, res in quib⁹ per cōgregationē nō fit aliquod additū.

D. d. literæ vero sicut ignis & terra, id est, literæ vero ita componunt syllabā sicut ignis & terra carnē. D. d. ergo syllaba est aliud &c. id est, ergo syllaba nō est literæ ex quibus cōponit. D. d. si igitur fuerit necesse est vt illud sit etiam &c. id est, si igitur caro nō est aliud ab elementis, necesse est vt sit aut elementum, aut compositum ex elementis prętet prima elementa. D. d. cp aūt sit elementū &c. i. & si hoc additū elementis fuerit elementū aliqđ, cōtinget vt hoc elementū & ignis & terra habeant aliqđ additū eis, & si illud additū fuerit elemētū, cōtinget etiam vt illa elemēta cū hoc elemēto habeāt aliqđ additū, & si illud additū fuerit etiā elemētū, cōtinget in eo illud quod cōtinget in alijs, & sic procedit in infinitū. Et ideo ipossibile est vt illud additū sit elementū cōmune ignis & terræ, & istius elementi cum caro sit nomē cōgregati ex elementis. Et hoc intendebat cum. d. caro eī est istius & ignis & terræ, id est, & si dixerimus etiā cp illud terriū est etiā elemētū, cōtinget cum gregatā ex istis habeat aliquod additū cōgregato ex elementis & sit cōtingens in quarto, & sic aut procedetur in infinitū, aut erit hic aliqđ additū elemētis qđ nō est elemētū, & hoc intendebat cū d. hoc etiā alterius dicit ec

60 M

Natura materia esse ea tus quiditas & forma eī recipere formā. cōsike. 5. c. de substā tia or. Et. 2. ph. com. 15. in cōpositis per se ex cō gregato fit aliqđ addi tū aliud a cō ponētibus. Idē. 5. meta. c. 6. &. 8. met. t. cō. 15 &. 3. de ala cō. 3. & hic supra. 26. et 27. oppū re quire supra cō. 44. et. 5. phy. cō. 17.

ꝓcedat in infinitū. Et cū destruxerit illud ꝙ q̄ caro est, caro est ele-
destruit etiā vt sit cōpositū ex elemētis, &c. d. & si fuerit ex elemētis &c.
& cū illud additū elemētis fuerit cōpositū ex elemētis nō erit ex elemē-
tis. s. cōgregatū ex elemētis nō erit vnū sed plura, & nō erit ex eis aliq̄
quod additū. D. d. & si nō, erit illud id̄ &c. i. q̄n si fuerit ex elemē-
tis erit in eo aliquod additū eis, & si fuerit elemētū, cōtinget vt habe-
etiā alia ex elemēta aliq̄d additū & est forma, & si nō, non fieret aliquod
hic. D. d. & apparebit quod hoc est aliquod ex elemētis, i. & per hanc
ꝑscrutationē apparebit hic esse substātiā aliā ab elemētis materialibus
quę etiā est elemētū, & ꝙ est prima causa. & ꝙ est causa quę est forma.
& ꝙ alicui? est caro, & alteri? os, & alteri? sic̄, & sic̄ in oībus reb? di-
uersārū substātiārū. D. d. q̄n hic est causa primæ essentiæ. i. q̄n ista
substātia est causa quæ est prima quiditas. D. d. & cū quædā &c. d. &
cū quædā prædicabilia de substātijs nō sint substātiæ. sed sunt essentiæ
cū substātijs, & naturarū aliarū. s. accidētia, restat est aperire ꝙ ista natu-
ra quæ dicit forma sit substantia addita elemēto cū sit neq̄ elemētū neq̄
ex elemēto. & est aliud ab eis quæ existūt cū substātijs. s. ab accidētib?
Idem. 5. me- sed est principiū alteri? esse entis ꝓter elementū. Elemētū enī est illud
tex. cō. 4. in q̄ resoluit res, & est in re quali materia, hoc aūt est elemētū ꝙ cum
res resoluit non resoluit in ipsum, & hic perficit iste tractatus septimus.

Explicit Liber Septimus primæ philosophiæ.

Aristo. Liber octauus primæ philosophiæ incipit.

In Octauo Metaphysicæ sunt tres summæ.

Prima a texta primo vsq̄ ad tertium, in qua affert Aristo. intentionem
suam se continuando ad dicenda.

Secunda summa est a tex. 3. vsq̄ ad. 15. vbi agit de principijs substantia-
lium sensibilium de materia & forma.

Tertia summa a. 15. vsq̄ in finem determinat de vnione materiæ & for-
mæ adinuicem &c.

CAPVT I.

A EX prædictis itaq̄ syllogizare oportet & colligere
ex capitulum finem imponere. Dictum est itaq̄
quod substantiarum quæruntur causæ, & princi-
pia: & elementa. Substantiæ vero hæ quidem ꝯ
fessæ sunt ab omnibus, sed de quibusdam singu-
riter quidā enunciauerunt confessæ quidem physicæ, vt ignis,
terra, & aqua & alia simplicia corpora. Deinde plantæ & par-
tes earum & animalia, & partes animalium, & tandem cæ-
lum & partes cæli. Singulariter verò quidam substantias di-
cunt esse species & mathematica.

Portet nos cōgregare dicta, & determinare sermo-
nem, & post complere. Dictum enim est, quoniam
quærendæ sunt substantiarum, & principia, & cō
menta. Quædam enim substantiæ sunt concessæ ab
omnib⁹

omnibus & de quibusdam dicunt quidam sermones ꝓprios,
concessæ enim sunt substantiæ naturales, vt ignis, & terra, &
aqua, & aer, & alia corpora simplicia. Deinde plantæ & partes
earū, & animalia, & partes animaliū, & cælū, & partes cæli.
Et quidā dicūt substantiā ꝓpriā esse formas & mathematica. B

NEcdit in hoc tractatu facere rememorationem de dictis in
prædicto, & complere sermonem de substantia quę dicitur
forma, quoniam omne de quo perscrutatus est de specie-
bus substantiæ non est nisi propter substantiam quæ dici-
tur forma.

DIxit cum loquuti simus de speciebus de quibus dicitur hoc nomē 1
substantia, oportet determinare omnia prædicta & complere ser-
monem de substantia quæsita. D. incepit ponere illud de quo intend-
dit perscrutari in isto tractatu, &. d. dictū est igitur, qđ quærendæ sunt
&c. d. & iam prædiximus in tractatu præcedenti, qđ intentio nostra est
quærere causas substantiarū demonstratarum, & principia, & elementa
eorum. Et vocat principium illud quod dicitur de existenti in re, & C
de existenti extra rem, causa vero dicitur maxime de agente & fine, & 2
quandoq̄ dicitur de quatuor causis, elementa vero non dicuntur nisi Elemēta nō
de causis existētib? in re. Et cū induxit sua intentionē quā intendit dūr nisi de
in tractatu prædicto, incepit dicere summā vniuersalē prædictarū in illo causis existē
tractatu, &. d. quædam enim substantiæ &c. id est, & iam prædiximus ꝙ tib? in re vi
quædam substantiæ sunt concessæ apud omnes, & quædam sunt con- de. 5. meta.
cessæ apud quosdam proprie, & non apud quosdam. D. d. concessæ cō. 4. &. 1.
igitur sunt substantiæ naturales &c. & intendit per alia corpora ea quę physi. cō. 1.
sunt consimilium partiū, & vocat ea simplicia in respectu officialium.
Et cum induxit substantias concessas, induxit etiam illa de quibus di-
citur substantia secundum ꝙ dixit in illo tractatu.

Alias verò accidit ex rationibus substantias esse quod quid
erat esse quod subiicitur. adhuc aliter genus magis speciebus et
vniuersale magis singularibus. Vniuersali verò & generi &
ideæ copulantur nam secundū eandē rationē substantiæ viden
tur esse. Quoniam autem quodquid erat esse substantia est. hu
ius autem ratio diffinitio, propter hoc de diffinitione, & de se
cundum se diffinitum est. Quoniam autem diffinitio ratio est,
ratio autem partes habet, necesse & de parte erat considerare,
quæ substantię partes, & quæ nō, & hęc diffinitioni opus sunt.
amplius aūt nec vniuersale substantia nec genus. De ideis verò
& metaphysicis posterius perscrutandum est. nam ꝓter sen-
sibiles substantias quidam dicunt eas esse. Nunc autem de con-
fessis substantijs tractabimus. Hæ verò sensibiles.

Et accidit ex sermonibus vt sint substantiæ eius quod est ꝙ
essentiam, & si subiectum eius & genus magis quam formæ,
vniuersale magis quam particulare, & exemplaria etiam con

iunguntur cum vniuersalibus per genus. Existimatur enim esse substantię quia recipiũt vnũ sermonẽ, ergo quid est per essentiã est substãtia, & sermo eius est diffinitio, & ideo dictũ est quod dictũ est in diffinitione, & in illo quod est per se, & cum diffinitio est sermo, & omnis sermo habet partes, considerandũ etiã est necessario de parte, & cognitio est quæ sunt partes substantiarũ, & quæ non sunt, & si sunt partes diffinitionis et iã nõ est substãtia neq; vñe, neq; genus De exemplaribꝰ verò & de mathematicis perscrutãdum est post. Quidã enim dicũt ipsa esse substantias alias ab ipsis substantijs sensibilibus.

2 7. me. tex. com. 44. Et accidit nobis dixisse in tractatu præterito. s. qꝫ substantia dicitur multipliciter de quatuor, de diffinitione. s. forma, & de subiecto formæ, & de genere magis quam de specie, & de vniuersali magis quam de particulari, & hoc accidit nobis ex hoc qꝫ omnes dicunt de substantia, & exemplaria etiam apud dicentes ipsa collocantur in vniuersalibus. existimauerunt enim qꝫ talia sunt exemplaria. Deinde. d. ergo quid est per essentiam est substãtia. s. & qꝫ illud quod est quiditas rei est substãtia. & sermo qui significat ipsam dicit diffinitio, recũ est ponere principiũ cõsiderationis in naturã substantiæ a cõsideratione de diffinitione. D. d. & cũ diffinitio est sermo &c. i. & quia inciptũ est cõsiderare de diffinitione, & diffinitio habet partes quia est sermo compositus est considerandum de partibus diffinitionis quæ earum est substãtia, & quæ nõ, & intendit facere rememorationẽ de illis quæ declarata sunt de substãtia, & dare causam propter quam loquutus fuit de diffinitionibus ne existimetur qꝫ loquitur de hoc pertinet ad logicum. D. d. & si sunt partes substantiarũ &c. i. & declaratũ est cum hoc qꝫ forma & partes eius sunt substantia, & quod vniuersale est substantia, neq; genus quia est aliquod vniuersale. d. de exemplaribus vero &c. i. & intendit qꝫ de hoc non est perscrutandum in tractatu præcedẽti, & post perscrutabitur de hoc. Quoniam quidam dicunt qꝫ sunt substantiæ est separatæ aliæ a substantijs sensibilibus.

D Sensibiles substãtię omnes materiã habent.

Sensibiles autem substantiæ omnes materiã habent. Est autem substantia quæ subijcitur. aliter quidem materia. Materia verò dico quæ non hoc aliquid ens actu, potestate autẽ est hoc aliquid. Aliquid verò ratio & forma, quia hoc aliquid ens ratio separabile est. Tertium verò est quod est ex his cuius solius generatio & corruptio & separabile simpliciter, nam secundum rationem substantiarum hæ quidẽ separabiles, illæ verò non.

Et oĩs substãtiæ sensibiles habent materiã, & substantia est subiectũ, & alio modo est materia. Et dico materiã illud, quod hoc nõ est hoc in actu, & est hoc in potẽtia. Et alio mõ est diffinitio & forma quæ est principiũ rei, & est per diffinitionẽ separatã. Et tertio mõ illud quod ex istis cuius soli est gñatio & corruptio, & est separatũ mõ simplici. Substãtiæ enim quæ sunt

substantiæ per diffinitionem quædam sunt istæ: & quædã non.

Hoc qđ dicit qꝫ oĩa substãtiã sensibiles habeãt materiã: declaratum est in scia naturali. 3 Et cũ. d. & substãtia est subiectũ &c. i. intendit qđ substãtia dicit primo mõ de illo qꝫ est exãs p se qꝫ est subiectũ aliis prædicamẽtis: & est cõpositũ ex materia & forma. & dicit alio modo de materia istã substãrie: & dico materiã illud qꝫ nõ est in actu aliqđ demarratũ: & est in potẽtia illi. D. d. & alio mõ est diffinitio. i. & substãtia dicit secũdo modo de illo qꝫ significat diffinitio scilicet forma. D. d. & est per diffinitionẽ separatã. i. & substãtia quæ est forma est secundũ diffinitionẽ separatã a materia nõ in esse. Impossibile enim est separari formã a materia. D. d. & tertio illud qđ est exãs istis &c. i. & substãtia tertia illud quod cõgregatur a materia & forma: & est illud cuius solius vt declaratũ est est generatio & corruptio. Deinde dicit. & est separatũ modo simplici. i. secundũ diffinitionem & secundum esse. D. d. substãtiæ enim quæ sunt substãtiæ &c. i. & substãtia quã diffinitio significat est substãtia quodãmodo: quia p ipsam est substãtia exãs per se & quodammodo nõ est sicut illud quod existit per se: quia est in subiecto & forte intendit quod substantia quam significat diffinitio: quædam partes ejus sunt forma & quædam materia: vt declaratum est superius.

B Impossibile est formã separari a materia.

CAPVT II.

In oĩbꝰ oppositis mutationibus est aliqđ qđ subijcitur.

QVod vero substãtia est materia palã. Nã in oĩbꝰ oppositis mutationibus est aliquid qđ subijcitur mutationibus: vt puta secũdũ locũ: qđ nũc hic: iterũ & alibi: & secũdũ augmẽtũ qđ nũc quidẽ est tantum iterũ minus aut maius. Et secũdũ alterationem qđ nũc quidẽ est sanũ iterũ ægrotat. Similiter aũt secũdũ substantiã qđ nũc quidẽ est in gñatione: iterũ corruptione. Et nũc quidẽ subiectũ & hoc aliquid: iterũ aũt qđ subijcit sic secũdũ priationẽ: & hãc sequuntur aliæ mutationes: aliarũ verò & vnam aut duas: hoc nõ sequitur. Nõ enim necesse siquidẽ materiã habet localẽ: hoc & generabilẽ & corruptibilem habere: quæ enim differẽtia simpliciter fieri: & nõ simpliciter in physicis dictũ est.

F Non est necesse siquidem materiã habet localẽ hoc & generabilem & corruptibilem habere.

Manifestũ est igitur qꝫ materia est substãtia. Q. nã oĩs transmutationes oppositæ in situ habent subiectũ fixũ: & sicut illud qđ est in loco suo: qꝫ enim est nũc fiet etiã alius locus. Et in re etiã quæ est tũc secundũ hanc quantitatem fiet etiã minor aut maior: & in transmutatione est aliquid sanũ modo: & fiet etiam egrũ. Et similiter etiam in substantia quæ est nũc etiã in generatione: fiet etiã in corruptione: & erit materia subiectũ sicut illud qꝫ est qꝫ priationẽ: & aliæ transmutationes sequuntur istã: ista autem nõ sequitur vnam: aut duas aliarum. Non enim est necesse vt illud quod habet materiam localem: etiam habeat materiam quæ generatur & corrumpitur. Dictum igitur est in

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturalibus quę est differẽtia inter nõ esse simplr: & nõ simplr.

a Materiã esse subiectũ debet declarari scię tia naturali.

CVm posuit ꝙ vnũ eorũ de quo dicit hoc nomẽ substãtię est materia: incæpit declarare hic: & in rei veritate debet declarari in scięntia naturali. s. materiam a esse subiectũ: ipsum aũt esse substantiã est de hac scientia. Et d. & manifestũ est materia est substãtia. i. & hoc apparet qa est subiectũ formæ. Deinde incæpit declarare hoc secundũ memorationẽ per inductionẽ sicut fecit in principio phyſi corũ: & d. oẽs enim demõstrationes &c. i. apparet eã p inductionẽ: qm

4 G ipsum aũt esse substantiam est de hac scientia vide. 1. phy. cõ. 21. & .7. met. cõ. 9. & .12. me. c. 5

necesse est vt oẽs trãsmutationes oppositæ per suã materiã habeãt materiã ũnã. V. g. in trãsmutationibus in loco. & d. secundũ siẽ. i. secũdũ locũ: qm oppositio b primo & essentialiter inuenit in eis quę opponũtur in loco. Et insẽdit ꝙ opposita hic quatuor cõtraria. Et quia cõtrarietas in rei veritate inuenit primo in eis quæ sunt i loco: ideo c accepta est i diffinitiõe corũ distãtiæ: cũ dicit: cõtraria sunt quæ maxime distãt. hic aũt intẽdit p opposita cõtraria quæ sunt in quatitate & in substãtia: & in augmẽto: & in loco. Et cũ d. ꝙ trãsmutationes vident cõuenire in hoc ꝙ indigent subiecto: incæpit declarare qõo apparet: & d. illud eñ qđ est nũc &c. i. apparet enim qm quemadmodũ vnũ & idẽ numero in loco aliquo est nũc & posẽ trãsferi in aliũ. Et vnũ & idẽ cũ modo est & albũ & posẽ erit nigrũ in alteratione. Et vnũ & idẽ est magnũ & parũ in augmẽto. Similiter etiã vnũ & idẽ qũq; est generatũ: & qñq corruptũ. Sed tamẽ differunt in hoc qđ subiectũ qđ est in transmutatione quæ est substãtiæ est in potẽtia: & est m aliis trãsmutationibus in actu: & suum esse est qđ est mediũ intercsse in actu: & nõ esse: & hoc indebat cũ d. & erit nũc subiectũ sicut hoc &c. i. & illud subiectũ qñ recipiet formã alsimilẽ ei qđ est in actu: & qñ dimisit eã alsimilẽ ad non esse: & toẽ hoc dictũ est in naturalibus. D. d. & aliæ trãsmutationes &c. i. & aliæ trãsmutationes sequuntur illã quę est in substãtia. s. qñ illud quod habet transmutationẽ quæ est in substãtia: habet alias trãsmutationes. Trãsmutationes aũt in loco nõ debet sequi vna aut plures aliarum trãsmutationum. Et ideo nõ est necesse vt omne habẽs materiã localem habeat materiam generabilẽ & corruptibilem. Et innuit per hoc qđ declaratum est in scientia naturali: & ꝙ cæcum d habet materiã localem: & tamen nõ habet materiã generabilem & corruptibilẽ. & ideo

H Subiectum trãsmutationis substantialis est in potentia. accidẽtalis autem in actu. Idẽ primo phy. cõ. 63.

videmus quod cæcum nõ componitur ex materia quæ est in potentia & forma quę est in actu. D. d. dicũ est igit in naturalibus &c. i. declaratũ est eñ quæ est dia inter gnationẽ simplr: & nõ gnationẽ. sic & inter generationẽ & corruptionẽ quæ sunt in substãtia: & gnationẽ & nõ generationem quæ nõ dicũtur simplr. s. quæ sunt in aliis trãsmutationibus.

I primo de generatione. 23. & .24. 2.

Qm̃ qđ vt subiecta & vt materia subiecta cõfessa est. Hæc aũt quæ potestate reliquũ eã quæ vt actũ substantiã sensibiliũ dicere qđ est. Demo. quidẽ igitur tres dias simul esse existimauit. Nã subiectũ corpus secundũ materiã vnũ & idẽ differt: aut rithmo quod est figura: aut tropi qđ est cõpositio: aut diatigi qđ est ordo. Videntur aũt multæ differẽtiæ esse: vt alia qđẽ cõpositione dicũtur materiæ: sicut quæcũq; mixtura quẽadmodum

dum mellicratum. Alia aũt ligatione: vt capitis ligatura. Alia viſco vt liber. Alia clauo vt arcba. Alia in pluribus horum. Alia positione vt liminare inferius: hæc eñ in positione aliqualiter differunt. Alia tẽpore vt cena & prandiũ. Alia loco vt spiritus. Alia sensibiliũ passionibus vt duritie: & mollitie: & spissitudine: & raritate: & siccitate: & humiditate. Et hæc quidem horũ in quibusdã alia oĩbus his. Et oĩno alia superabundantia: alia defectu. Quare palã: quia & esse totiẽs dicitur. Limen enim inferior est: quia ita ponit: & esse sic ipsum poni significat: & ery stallũ esse sic ipsam inspissari. Quorũdã verò esse & oĩbus his diffinieñ: qa alia sunt mixta: alia cõplexa: alia ligata: alia inspissata: alia alijs differentijs iuncta: vt manus: aut pes. Sumenda sunt igit gña drianũ: hoc nãq; erunt principia essendi: vt quæ in magis & minus: aut spisso & raro: & talibus. Oĩa nãq; hoc superabundãtia & defectus sunt. Siquidẽ aũt figura: aut lenitate: aut asperitate: aut recto: aut curuo. His aũt erit esse misceri: oppositę verò non esse. Palam itaq; ex his quia si substantia causa essendi vnũ: quodq; ꝙ ex his est quærendum quæ est causa essendi horũ vnũquq; ꝙ. Substãtia qđẽ igit nihil horũ nec combinatũ. Attñ proportionale in quolibet. Et cũ quædã substãtiæ sunt cõcessæ vt subiectũ & materia etiã: est & illud qđ est in potentia. Remanet dicere quæ est substãtiã sensibiliũ quę est in actu. Demo. verò videt existimare ꝙ differẽtiæ eorũ sunt tres. Materia verò quæ est substãtia subiecta est eadẽ etiã: & differt: aut secundũ ordinẽ q est figura: aut secũdũ trãsmutationẽ quæ est sinistra: aut secũdũ cõcauũ qui est: compositio. & ipse videt multas dias vt dicit: quædã est eñ p cõpositionẽ materiæ vt oĩa quæ admiscentur. V. g. mel & aqua: & quædã per ligamentũ vt Jectus: & quædam per glutinum vt liber: & quædã vt clauos vt arcba. Et quædã per plura istorũ. & quædam per situm vt via & limes. Ista eñ differunt secm motũ situalẽ. & quædã secm tẽpus vt mane & sero. & quædã secũdũ locũ vt vẽti. & quædã p passiones quæ sunt sensibiliũ vt duities: & mollities: & spissitudo: & raritas: & siccitas: & humiditas: & quædã p quædã: & quædã per omnia. & vniuersaliter quædã magis & quædã minus: & ideo cũ limes ponitur superius non est limes. Manifestum est igitur qđ ens dicitur secm numerũ istorũ modorum. Dicitur eñ ens via quæ est secũdũ hunc situ: & hoc etiã significat qđ est ꝙ est secm hunc situ: Et ipsum esse frigus etiã significat qđ

de ala. com. 4. & primo ca. de substãtia orbis. d Celũ habet materiã localem & nõ materiã generabilẽ & corrupti bilẽ. Idẽ. 1. phy. cõ. 63. & primo celi. 20. Idem primo. 2. & 3. c. de substantia orb. & hic com. 12. & .12. met. 1. com. 10.

inspissatū est illud secundū hunc modum. Et essentia quærēdo rerū determinatur per omnia ista. quædā enim sunt mixtæ: & quædā complexæ: & quædā ligatæ: & quædā secundū alias differētias: vt manus & pes. Accipiant igitur genera differētiarū. Ista enī erūt principia essentiēficut q̄ est maioris & minoris & spissum: & rarū & partes similes istis. Omnia enī ista sunt in additione: & diminutione. Et si sunt alicuius figuræ vt lenitas: aut asperitas: & omnia sunt in recto: aut tortuoso: quædam sunt quorū essentia est mixtio: & modo oppositio situ: qui est non essentia. Manifestum est igitur ex istis: quod si substātia sit causa essentiæ cuiuslibet istorum nihil enim istorum omnino est substantia: neq; quando congregantur cum alijs. Sed tamen indiget quodlibet istorum conueniente.

L Cū declarati sit in tractatu præcedēti q̄ formæ sunt substātiæ; ex hoc quod illud qđ significat diffinitio est substantia: & q̄ diffinitio significat formā q̄ hoc q̄ interrogatio p̄ quare est de forma: vult p̄sentari hic de primis differētijs substātialib⁹ qb⁹ diuidit forma vniuersalis. Et dicit cū igit quædā substātiæ &c.i. & cū oēs antiqui cōuenīt in hoc q̄ materia est substātia: & est illa quæ existit in potētia: & est declaratū q̄ forma est substātia quæ est in actu remanet dicere quæ sunt differētiæ istius substātiæ quæ est in actu in cōpositō. s. primæ differētiæ p̄ quas distinguunt formæ entiū secundū q̄ sunt entia. D. inducit sermonē Democriti in hoc. &c. d. Democri. vero existimauit &c. i. Democri. opinabat q̄ materia est vna natura in specie in oēs entes. s. partes individuales: & q̄ ista materia primo diuidit in res differētias maximas qb⁹ entia differūt. Prima aūt differētia est ꝓpter diuersitatē figurarū partiū individualiū: & hoc vocāt ordinē. Secūda aūt differētia est ꝓpter diuersitatē partiū in situ in quolibet: & hoc vocauit trāsmutationē in situ. Tertia aūt differētia est ꝓpter diuersitatē earū in ordine: & hoc vocauit cōpositionē: & opinabant q̄ entia nō differūt abinuicē nisi per vnā istarū trium dispositionū: aut per plura vno. D. d. & ipse videt multas differētias, id est & mirū est de isto hoc quomodo est cōtentus istis differētijs cū viderit multas differētias alias ab istis tribus per quas distinguuntur abinuicem. Deinde incæpit demonstrare istas differētias: & dicit vt dicitur quædā per cōpositionē materiæ &c. id est licet illa quæ differunt per diuersitatē cōpositionis elementorū ex quibus cōponunt. s. secūdū magis & minus: & sunt illa quæ differūt secundū cōplexionē: & ista quæ dispositio omniū corporū cōsimiliū partiū & dispositio pluriū rerum artificialiū: vt diuersitas rerū quæ cōponunt ex melle & aqua. Deinde dicit, & quædā per ligamentū &c. id est & sunt quædā quorū differētiæ sunt in copulatione. s. q̄m nomina & actiones rerū copulatarū diuersant ꝓpter diuersitatē copulationis: quædā enim copulant per ligamentū. & quædā per glutinū: & quædā per clauos. D. d. & quædam per plura. i. & quædā diuersantur per plures vnā istarum differentiarum. Verbi gratia, vt sit aliquid cuius quædā partes copulātur per glutinum vel

Idem primo phy. t. com. 41.

2

vel ligamentū, hoc enī differt per ista duo ab eo cuius omnes partes copulātur per clauos. Et intēdebat per hoc declarare qđ in cōpositione sunt mistæ differētiæ aliæ ab eis quas dixit Demo. & qđ si ille sunt differētiæ iste erūt differētiæ. D. d. & quædā secūdū situ vt via, id est, & nomina viæ etiā diuersantur secūdū diuersitatē situs. V. g. via ad superius & via ad inferius & dextrū & sinistrū, & limē etiā differt a limine ex alio secūdū situ: quoniā cū fuerint inferius dicitur limē & superius ruga. D. d. & quædā secūdū tēpus vt prandiū & cœna, id est, quoniā prādiū differt a cœna secūdū diuersitatē tēporis tantū. D. d. & quædā secundū locū vt vēri, id est. & diuersitas vērorū est per diuersitatē locorū.

D. d. & quædā per passiones &c. id est, & quædā diuersantur secūdū nomina, & diffinitiones per passiones sensibiles, & maxime in rebus naturalibus, & precipue in corporibus cōsimiliū partiū & in simplicibus & intelligēdæ sunt cū istis qualitatibus dictis aliæ passiones & qualitates numeratæ in. 4. meteo. D. d. & quædā, per quædā. & quædam per omnia, id est, & quædā entia differunt a quibusdā per quasdam istarum passionū, & quædā differunt a quibusdā per omnes. V. g. aqua & terra per duritiē & mollitiē & spissitudinē & raritatē. & humiditatē & siccitatē. Deinde dicit, & vniuersaliter quædā magis & quædā minus, & intendit per quædā magis & minus aliquid cōmune diuersitati quæ est per qualitatē, & quæ est per quantitatē. Et cū declarauit genera istarum differentiarum quas addidit tribus: quas. d. Demo. dixit, manifestū est ergo &c. id est, cū nomina & diffinitiones sunt per has differentias, & iste differentiæ sequuntur formas substantiales entium, manifestum est quod formæ substantiales sunt secundū numerū istarum differentiarum. Et dixit hoc quia iste differentiæ dictæ sunt accidentia: sed accipiuntur loco differentiarum substantialium ꝓpter latentiam differentiarum substantialiū, & diffiniens vt dictū est non ponet nomina. Deinde dicit, dicitur enim eius via &c. id est, dicetur enim via quia est secūdū istū proprīū. Deinde dicit, & esse grādo &c. id est, & hoc nomē grādo significat ex eo spissitudinē propriā. D. d. & entia quorūdā &c. id est & quædā diffiniūtur per quædā, & quædam diffiniūtur per omnia ista: quædā enim diffiniūtur per mixtionē, & quædā per ligationē, & quædam per cōplexionē. Et forte intendit per mixtionem aliquid cōmune cōplexioni. Est enim aliquid quod dicitur misceri & nō complecti: vt genera mixta adinuicem, & vniuersaliter partes individuales apud dicentes eas. D. d. & quædā vtūtur aliis differētijs, id est, & ista differūt abinuicē per actiones. Deinde dicit, acciptātur igitur &c. id est, & cum ista sequātur differētias entium qui volunt noscere principia entiū per ꝓcurentur de generibus primis differentiarū. ista enim sunt principia entium quæ sunt causæ in diuersitate entium: vt quidam dixerunt quod primæ differentiæ sunt magis & minus, & quidam dixerunt rarum & spissum, & alia primorū contrariorū similiū istis. Deinde dixit ista enim nomina sunt in additione & diminutione: ista enim nomina videntur esse reducta in duas differentias primas scilicet in additione & diminutione. Deinde dicit, & si fuerint alicuius figuræ &c. id est, & differētiæ quæ sunt secundū figurā, & lenitas & asperitas collocantur sub ꝓcto & tortuoso, & ista est qualitas quę est secūdū q̄litatē & qualitatē.

I M Vbi est latētia substātialiū differentiarum licet accidētia ponere in diffinitiōe loco earū. vide. 7 huius com. 41. & q̄ ibi.

N Differentie quarūdā rerum sunt ex priuationē.

Et quasi intēdit declarare qđ' primæ differētiæ qualitatis passiuæ est additio, & diminutio, & qualitatis quæ est secundū quātitatē: rectardo & tortuositas. D.d.& quædā sunt quorū esse est in mixtione. Deinde dicit, & secundū modū expositiōis &c. & intēdit vt mihi videtur quod quædā sunt quorū esse est in oppositione ad esse scilicet in priatione. Et.d.hoc quoniā differētiæ quarūdā rerū sunt ex priuatione.

Et cū induxit genera istarū differētiarū primarū dixit, manifestū est igitur ex istis &c.id est, sed est manifestū qđ' si formæ substantiales sunt causæ essendi quodlibet ens naturale demōstratiū: qđ' nulla istarū differētiarū est causa alicuius eorū, & qđ' quærendū est in quolibet eorū, & quid sit causa eius substātialis quæ quærit aliquā istarū differentiarum.

D.d.causam in hoc &.d.nulla enim istarū est substātia &c.id est, nulla eīū istarū differētiarū est substātia nec̄ in se: nec̄ in respectu alterius. D.d.sed indiget quælibet earū cōuenīre, id est, sed vnaquæq; istarū differētiarū sequitur substātiā sibi cōuenīētē, & ideo accipiūtur in diffinitionibus loco substātiarū. Sed tamē hic est quæstio. Existimatur enim quod quædā qualitates passiuæ sunt differētiæ quibusdā entibus vt color igni, & humiditas aeri. & siccitas terræ: quoniā si aliqua istarū qualitatū auferatur: auferetur illud ens. Quoniam si calor auferatur ab igne nō remanebit ignis. Et ideo videmus plures expolitores dicētes aperte qđ' differētiæ substātiales istorū etemētorum sunt in istis qualitatibus.

4 Digressio qua quæritur an aliquæ qualitates passiuæ sint aliquibꝰ entibus substantiæ. Motinum Alexand. Im.auer. Prima ratio Secunda ratio. Adhidē Solutio, ad motiuū alexand. Tertia ratio ad idem. Documētū.

Sed ex hoc sequitur inconueniens scilicet qđ' aliquid sit in se qualitas: & in respectu alterius sit substātia & substātia non dicitur in respectu alicuius. Dicimus nos igitur qđ' vt ad sciēdū hoc esset via qua fuit Aristote. in perscrutatione de simplicibus & cōpositis. Quoniā si calor in igne erit differētia substātialis: tūc composita habebūt diffinitiones ignis. Calidū enim cōponitur ex substantia & qualitate aut cōponitur ex substātia & accidētibus: erunt vnum in actu & duo in potētia, & ex hoc apparet qđ' calor nō potest esse differētia substātialis. Et si ignis auferetur per ablationē caloris: nō auferetur primo nec̄ per se: sed mediāte ablatione formæ ignis: sicut quādo auferetur ribilitas: auferetur hoc mo: sed nō primo: sed mediāte ablatiōe rationabilitatis. Et si esset in aliquo accidens, & in aliquo substātia: tunc diceretur æquiuoce sciīcet eo modo quo dicitur hoc nomē ens de substātia & accidente. Et scire debes qđ' actio formæ ignis quæ sequitur formā ignis est calor maximus & motus ad supernꝰ, calor igitur in igne est sicut abscisio in cultello, & actio manus in manum: non quasi ablatio in ablato.

Et vt in substātijs id cp de materia prædicatur est actus ipse sic & in alijs diffinitionibus maxime: vt si limē inferius oporteat diffiniri lignū: aut lapidē ita positū dicemus, & domū lateres & ligna sic posita: aut adhuc & cp cuius causa in quibusdam est. Si vero cristallū aquā congelatā: aut spissatam: vtaj in symphonia: aut acuti, & grauis cōmixtio talis. Eodem quoq; modo & in alijs. Palā itaq; ex his: quia actus alius alterius materiæ est ratio: alidrū em̄ cōpositio: aliorū mixtio, & aliorum aliud quid dictorū: propter cp diffinictiū hi quidē dicētes quid est

est domus: quia lapides lateres & ligna: potestate domū dicūt. Materia nāq; hæc. Illi vero vas protectiuū pecuniarū & corporū: aut aliud aliquid tale addentes: actū dicūt, alij nāq; ea ambo cōponētes tertiā, & eā quæ ex his substātiā, videtur enim quæ quidē per differētias ratio speciei & actus esse quæ vero est in existētibus materiæ magis. Similiter autē & quos Archytas approbauit terminos: simul em̄ vtriusq; sunt, & quid est serenitas quies in aeris pluralitate. Aer quidem materia, actus & substātia quies. Quid est trāquillitas maris æquitas. Subiectū quidē vt materia: mare, actus autē & forma æquitas. Palā itaq; ex dictis quæ sit sensibilis substātia: & quomodo hoc quidē vt materia: illa vero vt forma, & actus: tertia quæ ex his.

p Diffinitiones archytę sunt approbandæ quæ dant per formā & materiam.

Et quēadmodū in substātijs eadē actio prædicat de materia similiter in alijs diffinitiōibus magis. V.g. si volumus diffinire viā: aut lapidē dicemus cp est illud cuius pars est tale, et tale, & domus quæ est ligna & lateres: quorū situs est talis, & etrā in quibusdā diffinitiōibus cōsideramus illud propter cp. V.g. quod grādo est aqua cōgelata & spissa aliqua spissitudine. Et cōmutatio vocis in exitu est mixtio vocis acutæ cū graui & alia mixtione. Et secundū hūc modū in alijs rebus. Et iā apparuit in istis rebus cp omnis materiæ actio est ab alia actione alterius materiæ & sermo etiā, actio em̄ cuiusdā est cōpositio, & cuiusdā mixtio, & cuiusdā aliud dictū. Et ideo illi qui diffininnt & dicūt cp domus est lateres, & lapides, & ligna: dicunt domū in potētia, ista em̄ sunt, & qui dicūt cp domus est quod tegit diuitias, & corpora dicunt actionē qui autē congregant omnia ista, & cōponnnt ea: dicunt tertiā substantiā quæ est ex istis. Videtur em̄ quod sermo differentiarū sit formæ, & actionis, & illud ex istis rebus in quo est sic materia magis, & istæ assimilātur diffinitionibus quas Archytas accipiebat: quæ congregantur ex ambobus: vt dicitur quid est serenitas, & dicitur quies ī multitudine aeris: aer igitur est materia: & quies actio & substātia, & etiam quid est tranquillitas, & dicitur lenitas maris. Subiectū igitur quod est quasi materia est mare. Actio vero & forma est lenitas. Declaratū est igitur ex dictis quid est substantia sensibilis, & quomodo: quædam enim est quasi materia, & quædam est quasi in actu, & tertia quæ est ex istis,

6 Intēdit declarare qđ' partes cōpositi sunt partes ipsius diffinitionis, & qđ' diffinitiones perfectæ sunt illæ quæ cōtinent oēs partes ex quibus cōstat cōpositū, & hæc est forma: & qđ' est in ente quasi materia. Et

Q Diffinitū est ens in actu p vltimā differētiā & alie differētie q sunt an sunt quasi materia. Idē. 7. me. cō. 43.

d. & quēadmodū in substātijs &c. id est, quēadmodū in substātijs illud quod existit in eis est actus scilicet forma que predicatur de materia. & materia existit in ea in potētia ita vltima differētia in istis diffinitionibus habet magis materiā diffiniti. Diffinitū em est ens in actu per vltimā differētiā. & alie differētie que sunt ante sunt quasi materia. D.d. ex plū ratiū diffinitionū &c. d. V.g. si voluerimus &c. id est. V.g. quoniā si voluerimus diffinire viā: aut lignū inducemus illud qđ est quasi materia scilicet genus, & illud qđ est quasi forma scilicet illa duo ex quibus cōstituitur diffinitū. V.g. dicit qđ via est locus qua itur: via ei una pars eius est locus, & alia pars dispositio in loco per quē ido est possibilis in eo ad ire inter se. Et similiter ligni quędā pars est corpus. & quędā forma addita corpori per quā lignū dicitur archa aut scānū, & similiter de lapide, & similiter domus que est cōpositū ex lignis & lateribus pars quędā eius est materia scilicet ligna & lateres & alia pars forma eius per quā dicit domus. D.d. & etiā in quibusdā diffinitionibus &c. id est, & etiā in quibusdā diffinitionibus inducemus in postremo illud p pter quod illud diffinitū habet nomen & est forma coniuncta cū materia. V.g. dicere in diffinitione grādinis qđ est aqua cōgelata aut sicca p pter fugā frigoris a calore in profundū nubis. & iste sunt diffinitiones perfectę. Et d. hoc vt mihi videtur quędā nō diuersant secūdū nomina p pter suas formas: sed per accidētia p pria, & hoc accidit ex cōponentibus nomina. Et forte d. hoc scilicet hoc qđ d. q in quibusdā diffinitionibus obseruauimus illud p pter quid: quia differētie quarūdā rerū sunt ex suis materijs scilicet vltimę differētie, & forma est illud p pter qđ est generatio nō materia. D.d. & cōmutatio vocis &c. id est, & diffinitū neutrale vel neutra: q sunt mixtio aliqua inter vocē grauē & acutā, id est, secūdū proportionē terminatā. D.d. & secūdū hūc modū in alijs rebus, id est, & inducāt in diffinitionibus in alijs rebus ofa partes que sunt quasi genus, & quasi differētia. Oportet em scire qđ diffinitiones existentes per se sunt ille in quibus genus est quasi materia & differētie quasi forma. Diffinitiones aūt cōpositorū ex substātijs & accidētibus: aut diffinitiones rerū que sūt in subiecto sunt ecōtrario scilicet qm illđ q ē in eis q̄ dicta est materia. & hoc declarabit ē septimo. Et nō debes dubitare ī hoc ex hoc q dictū ē nono. s. q materia nō p̄dicat de aliq̄ sed m nomē & sed m diffinē, & ē dictū hic q differēnales cōstituunt ex formis & materijs. In diffinib⁹ em cōpositorū ex substātijs & accidētib⁹ & ī diffinib⁹ rerū q̄ sūt in subiecto ē materia q̄ dicta, & forma q̄ genꝰ, & si nō attribuit et nisi sed m aliq̄ p̄dicationē. v. g. vt dicat q similitas ē cōcauitas ī naso, & idolū terrestre: idolū ex terra. In diffinibus vō rerū existētiū p se genꝰ ē quasi materia, & differētia quasi forma & sic materia nō dr de diffinito nisi sed m q ē genꝰ ei, nomē em ḡnis significat materiā sed m q ē ī potētia sil q̄ habet materiā, & sic p̄dicat de habēte mām. Nomē aūt materie significat mām aliq̄d q ē ī actu ens cuiꝰ materia est, & iō nō p̄dicat de eo cū nō p̄dicat aliq̄d in actu de aliquo in actu nisi per aliā prædicationē importātē habitudinē. Et cum declarauit q diffinitiones cōtinēt materias & formas ex quibꝰ cōstituit cōpositū licet debēt esse cōuenientes diffinitis, & declarātes substantias eorū p̄fecte, & sunt ille q̄ cōstituūtur ex generib⁹ & differētijs dixit, & tam

lam apparuit ex istis reb⁹ &c. i. iā igit apparuit de istis reb⁹ q illud qđ est in actu in omni materia: & est forma eius est aliud ab illo qđ est in actu in aliqua materia. Et cū declarauit ofa ista de diffinitiōib⁹ & diffinitis dixit. & ideo illi qui diffiniunt & dicūt &c. i. & hoc qđ dixim⁹ apparet: q̄n illi qui contenti sunt in diffinitionibus a materijs tm: diffinūt illud qđ est in potētia: nō illud qđ est in actu. V.g. illi qui diffiniūt domū dicēdo q est cōposita ex lateribꝰ: & lignis: & lapidib⁹. Isti enim diffiniūt domū que est in potētia: nō domū que est in actu: ista em sunt materia dom⁹ tm. D.d. & qui dicunt q domus &c. i. & illi qui diffiniūt res per formas sine illis in quib⁹ sunt nō etiā perfecte diffiniunt: formę enim nō inueniunt sine materijs. V.g. qui diffinīūt domū: dicēdo quod est illud quod tegit corpora & census: illi enim diffiniunt domum que est nō in materia. D.d. qui aūt congregant omnia ista &c. id est qui aūt diffiniunt rem per suā formā: & subiectū sine formę diffiniunt tertiā substantiam que est congregata ex illis. V.g. dicere q domus est operatū ex lapidibus & lateribus & lignis ad cooperiendū corpora & census a calore & frigore. D.d. videtur em &c. i. videt em q sermo qui cōtinet differentias & materiā ex rebus materialib⁹ est diffinitio p̄fecta.

D.d. & istę diffinitiones videnf &c. i. & istę diffinitiones videntur illę quas Archytas recepit: & iste fuit homo qui sciuit extrahere diffinitiones perfectas. f. diffinitiones que cōponunf ex formis & materijs. V.g. qual est serenitas: quies aeris multi. D.d. aer igitur est materia: & quies actus & substātia. s. quoniam quies est forma serenitatis & genus: & aer est materia eius, differētia igit in hac diffinitiōe est materia: & forma est genus ecōtrario de diffinitionib⁹ substantiarū. D.d. aliud exemplum de diffinitionib⁹ accidentiū: & dicit & etiam quāl est tranquillitas & ista diffinitio est similis prædictę. Et em diffinitio accidentis: & lenitas in ea sicut dicit: est forma: & mare materia. & hoc intēdebat cū dixit subiectū igitur &c. i. igitur subiectū qđ est sicut materia est mare. Et cum declarauit ista que intendit declarare fecit rememorationē & dixit: declaratū est igit &c. i. declaratū est igitur quid sit substantia sensibilis, id est per quod cōstituit cū sit declaratū q quędā est materia: & quędam forma: & quędā congregatū ex ambobus: & q materia in eo est subiectum & forma prædicatum: & hoc intendebat cum dixit quomodo.

S Qui diffiniūt formas sine materia nō perfecte diffiniūt. vide. 1. de aia. com. 16. & quę ibi.

CAPVT III.

QPortet aūt nō ignorare: qa aliq̄n latet vtrū signifīcet nomē substantiā cōpositā: aut actū: & formā: vt domus vtrū signū cōmunis: quia tegmentū ex lateribus & lapidibus sic cōpositis: aut actus & speciei: quia tegmentū. Et linea: vtrū dualitas in longitudine: aut quia dualitas. Et aīa: vtrū qa materia anima in corpore: aut aīa. Hæc nāq̄ substantia & actus corporis alicuius. Erit autē vtriq; & in vtrisq; animal: non vt vna ratiōe dictū: sed quasi ad vnū. Et oportet nos non ignorare: q̄n forte latet quid est illud quod significat nomen: vtrum significat substātiam compositam: aut factum:

factū: & formā. V.g. domus vtrū significat communiter quod est cooperimentū ex laterib⁹ & lapidibus: cōpositū tali modo. aut significat actū & formā, scilicet cooperimentum. Et linea vtrū significat duo puncta. Et animal vtrū animam & corpus aut animam. Ista enim est substantia & actus corporalis. Et forte animal significat vtrūq; nō sicut illud quod dicit secūdū vnam eandē diffinitionē: sed sicut illud quod attribuitur eidē.

7 INtēdit hoc capitulo declarare qd est dignius nole: vtrū forma aut cōpositū ex materia & forma. Et dicit & oportet nos nō ignorare &c. i. & oportet nos scire: quū latet vtrū nosa rerum significēt substātias rerū compositarū ex materia & forma: aut formā tantū. Et hoc est in nominib⁹ quæ significāt essentias rerū: nō in nominib⁹ quæ significāt res ex accidētib⁹ in eis. Deinde induxit exemplū ex hoc & dicit. V.g. domus &c. i. V.g. hoc nomen domus vtrū significet cōgregatū ex materia & forma: & hoc intendebat cū dicit per cōmune. V.g. cooperimentū ex lateribus & lapidibus cōpositū aliquo modo cooperimentū eīn est in eo quasi forma: & ex laterib⁹ & lapidibus quasi materia. Vtrū autē hoc nomē domus significet cōgregatū ex materia & forma: aut solūmodo significet formā quæ est in actu. s. cooperimentū tāl. Deinde induxit aliud exemplū dicit & linea vtrū &c. i. & vtrū hoc nomen linea significet duo pūcta: & illud quod est inter duo pūcta: aut solūmodo significet illa duo puncta. Et innuit hoc quod dictū est in diffinitiōe lineæ, scilicet q̄ est illud quod terminat ad duo puncta. duo pūcta igitur sunt in ea quasi forma. & illud quod est inter ea quasi materia.

2 Deinde dixit, & animal vtrū significet animā in corpore: aut animā. ista enim est substantia & actio corporalis. i. aīa eīn est substantia & est perfectio corporis. Et cū induxit hanc interrogationem dedit responsionē & dicit & forte animal dicit de ambobus &c. id est & nomē significat vtrūq;. & cū dicitur de vtroq;. Verbi gratia aīal de cōposito ex materia & forma: & de forma tantū nō dicitur sicut dicūtur nosa vnius cuius quorū diffinitio est eadē. sed dicitur principaliter & secūdario, scilicet sicut res quæ attribuitur eidē. & quædam in illo sunt priora quibusdā.

Et intendebat q̄ hoc nomen animal dicitur principaliter per formā & dicitur de cōgregato ex materia & forma secundario: scilicet quia dicitur de forma. Nomē enim non significat rem nisi secundū quod est in actu. & causa actus in composito est forma. Et cum duo fuerint quorū alterū est causa reliqui: illud quod est causa dignius habebit nomē. illud enim nomen est secundi propter primum. Verbi gratia, res calidæ: quoniam non habent nomen caloris nisi propter calorem ignis qui est in ipsis. & ideo cum fuerint plura quæ nō habent nomē idem propter aliud: illud aliud est dignius habere illud nomen: & erit causa illorum.

Sed hæc ad aliqd aliud qdē cōferūt ad quæstionē verō substātiæ sensibilis nihil. Nā quodqd erat esse speciei & actu cōpetit. Nā aīa & aīæ esse idē: hois verō esse: & homo nō idem nisi & aīa homo dicatur. Sic autē alicui quidē alicui verō non. Nō videtur

2 Alia est substātia & pfectio corpis. Idē. 2. de aīa t. c. 4. &. 7.

T Nomē non significat rē nisi secundū q̄ē in actu. Cū fuerint duo quorū alterū est cā alteri⁹ illud qd̄ est cā dignius habebit illud nomē cōsule. 2. met. t. cō. 4. &. 1. poste. t. com. 5.

videtur itaq; quærētibus: syllaba ex elementis & cōpositione nec domus lateres: & cōpositio: & hoc recte. Nō eīn cōpositio & mixtio ex his est quorū est cōpositio & mixtio. Similiter autē nec aliorū quicq̄ vt limes positione: nō ex limine positio: sed magis hoc ex illa. Nec itaq; homo est aīal & bipes: sed aliquid oportet esse quod præter hoc est si hoc materia: neq; autē elementū neq; ex elemētis, sed substātia, quod auferētes materiā dicunt. Si ergo hæc causa ipsius esse, & substātia hæc, ipsum vtiq; substantia nō dicēt. Necessariū itaq; hanc: aut sempiternā esse: aut corruptibilem: sine corrumpi aut factam esse sine fieri. Monstratum autem est & declaratū in alijs: quia speciem nullus facit nec generatur sed efficitur hoc: fit autem quod ex his. Si aūt sunt corruptibilium substantiæ separabiles nondum est palam. Attamen quia quorūdam non contingit palam quæcunq; nō possibile est præter ipsa alia esse: vt domum aut vas.

V Inde sumit q̄ forma nō fit sed cōpositum.

Sed ista in alio non diuersantur. Inquirere verō substātiam sensibilem non diuersantur omnino. illud enim quod est per essentiam est per formam & per actū: quoniā anima & animę esse est idem. Homo verō & hominis nō: nisi dicatur quod aīa est homo etiā. Et similiter in aliquo est: & in aliquo nō est: & nō apparet quærētib⁹ q̄ syllaba est ex literis & compositione: neq; q̄ domus est lateres & cōpositio & hoc modo videt. Cōpositio eīn & mixtio est ex eis & nō alteri secundū hunc modū: & vt via qñ non est ex situ: neq; situs ex via sed hoc est ex illo. Neq; homo aīal bipes: sed oportet vt sit aliquod aliud à rebus mixtis. Et etiā materia nō est elementū: neq; ex elemento: sed est substātia quā dicūt esse illi qui negant materiā. Et si hoc est: & causa essentiæ etiam est substantia. Ergo nō dicunt substantiam esse ipsam. Necesse est ergo vt ista sint aut æterna aut corruptibilia absq; eo quod corrumpantur: & quod sint sine generatiōe. Et declaratum est & determinatum est alibi quod forma ex nihilo facta est: & non generatur sed fit hoc & generatur illud quod est ex istis. Et nondum est declaratum si substantiæ rerum quæ corrumpuntur sint separatæ: sed tātum declaratum est quod hoc est impossibile in quibusdā: & sunt oīa quæ non possunt esse sine alijs: vt domus & vas.

Id est formæ vero cū distinguēnt ab intellectu a materiis inuenit eas aliud a subiecto: & aliud a composito ex eis & subiecto: cū autē intelligat cōgregatū ex eis, scilicet sensatū inuenit eas idē in diffinitiōe: & nō diuersa. Deinde induxit exēplū de hoc: & dixit Illud enim quod est per

8

per essentiam est per formam &c. idest illud enim quod significat animam: & illud cuius est anima est idem. illud vero quod significat hominem: & illud quod est forma hominis non est idem: nisi esset verum dicere q̃ anima est homo: & similiter est de diffinito omni cum suis partib⁹: apparet enim q̃d sunt idem quodammodo: & non idē alio modo. Deinde dixit: & non apparet quærentibus &c. i. & dicitur syllaba causa literæ compositæ: quia compositio litterarum & mixtio earum non est sine syllaba. Deinde. d. vt via &c. i. vt via: quoniam licet non ipse situs nec̃ situs ipsa viæ tamen constituitur per situm. Deinde dicit nec homo animal bipes &c. i. nec homo est ipsa animalitas & multitudo pedū: sed est aliquid quod disponitur per animalitatem & per multitudinē pedum etiā tali modo: q̃ nō inuenitur in alio. Deinde. d. & etiam materia nō est elementum: nec̃ ex elemento. i. & signū eius q̃d substātia quæ est forma non est materia: est illud q̃d declaratum est prius scilicet q̃d nō est elementū nec̃ ex elemēto: sed est substātia in rei veritate apud illos qui negant materiā: & dicūt formas separatas esse. Et induxit oīa illa quæ obiecerūt ei aliqui ex dicentibus formas: dicendo q̃ formæ & materiæ sunt eadem. & per hoc signum q̃ formæ prædicantur de materijs. D. d. si igitur causa essentiæ &c. i. si igitur causa quiditatis est substantia alia a substantia sensibili. i. forma: tunc non est ipsa substantia sensibilis. & cum ita sit necesse est vt substantiæ quæ sunt formæ: aut sunt æternæ non corruptibiles omnino: aut corruptibiles per accidens non essentialiter: & hoc intendebat cum. d. ergo necesse est vt ista sint aut æterna aut corruptibilia &c. D. d. & declaratum est & demonstratum in istis quod forma &c. idest & declaratum est ex dictis quod cum forma fuerit huiusmodi non generatur nec corrumpitur. sed illud quod generatur & fit est substantia demonstrata: & ex ea est generatio. sed non est declaratum adhuc si istæ substantiæ quæ generantur & corrumpuntur habent formas separatas: aut quomodo est de hoc: sed est declaratum quod impossibile est in quibusdam vt formæ eorum sint separatæ: vt in rebus artificialibus: & hoc intendebat cum. d. si substantiæ rerum &c.

X Forma non generat sed compositū. Idem. 7. huius. 23. 26. & 27. 34.

Forsan quidem igitur nec substātiæ sunt: nec aliud ipsa hoc nec aliquid aliorum quæcunq̃ non natura constituta sunt. Naturam enim solam vtiq̃ quis ponet eorum quæ incorruptibilibus substantiam. Quare dubitatio quā antisthenici: & sic indocti dubitauerūt: habet tempus quoddam quod nō est ipsum quid est diffinire. Terminum enim rationem esse longam: sed quale quid est contingit dicere: sicut argentum quidē quid est nō: quia aut quale stagnum. Quare substātiæ est quidem cuius contingit esse terminum & rationem vt compositæ siue sensibilis fuerit siue intellectualis. Primorum autē ex quibus hoc non est: siquidem aliquid de aliquo significat ratio diffinitiua: & oportet hoc quidem vt materiam esse: illud verō vt formā.

Y

Et rectum est vt ista sint nec̃ substātiæ etiam: nec̃ aliquid omnium partium quæ non constituuntur per naturam. Rectū est igitur

est igitur vt aliquis ponat naturam tantum esse substantiā in rebus quæ corrumpuntur. Et est quæstio difficilis quam interrogabat Antisthenes in aliqua hom. non secundum curialitatē. Impossibile enim est vt sciatur vt sit diffinitio entis quid sit. Diffinitio enim est sermo longus. sed impossibile enim est diffinire aliquid quale sit: & quale scitur per qualitatem vt cyphus, quoniā impossibile est vt sciatur quid, sed est quasi vas. Ergo in substantijs est quædam substantia quæ possibile est vt habeat diffinitionem & sermonem, vt substantia composita, siue fuerit sensibilis, siue intelligibilis. Illa autem ex quibus est ista substantia prima impossibile est vt habeant hoc, cum sermo diffinitionis significet aliquid de aliquo, & debet esse quædam quasi materia, & quædam quasi forma.

Quia induxit exemplum in materijs & formis de rebus artificialib⁹, intendit declarare quod nulla forma artificialis est substātia nedum vt sit separata. Deinde dicit, & rectum est &c. id est, rectum est vt formę artificiales nō sint substantiæ, nec̃ etiam res demonstratæ. ita quod sint vnum sicut est dispositio in substantijs naturalibus. Deinde. d. neque vnum sicut est dispositio in substantijs naturalibus. Deinde. d. neque aliud omnium partium est &c. id est, & intendit nec̃ vt maior pars formæ naturalis sit separata. & hoc intendebat cum. d. rectum est igitur ponere naturam &c. Deinde incepit dicere quæstionem quā quærebat quidam famosus apud eos dubitando. & d. & quæstio difficilis &c. & d. non curialiter, quia ignorabat q̃ diffinitio non est omnium rerum, & intrōdit per curialitatem logicam. D. d. solutionem illius quæstionis. & d. impossibile enim est &c. id est, & quæstio horum est q̃ si omnia habeant diffinitiones, diffinitio habebit diffinitionem, & sic procedē in infinitum. & d. dissoluendo impossibile enim est vt sit diffinitio entis &c. id est, impossibile enim est vt formæ vltimæ in diffinitionibus habeant diffinitionem, quia formæ vltimæ sunt simplices, & diffinitiones sunt compositorum. diffinitiones enim rerum sunt ex materijs & formis. Verbi gratia, cyphus qui diffinitur per hoc q̃ est vas talis qualitatis. id est, talis formæ. D. ergo in substantijs &c. & intendit composita ex materia & forma, & intendit per mechelēa mathematica. D. illa autem ex quibus est ista substantia. & intendit per illa ex quibus est substantia primo materiam & formam, scilicet quod impossibile est vt forma aut materia habeat diffinitionē. Diffinitio enim est sermo in quo disponitur aliquid per aliquod, forma vero & materia vtraq̃ significant idem, & neutra diuiditur in dispositionem & dispositum. Deinde dicit. & oportet vt quædam sit quasi materia, & quædam quasi forma, id est, & in diffinitione oportet vt sit aliquid q̃ significet formam, & aliud significans quod est quasi materia.

Diffinitiones sunt compositorum ex materijs & formis cōsimile. infra cō. vlt. & 7 me. c. 40.

Palā autē & quia si sint aliqualiter numeri substātię, sic sunt & non sunt vt quidā dicunt vnitatum multitudo. Num diffinitio numerus quidam est. Diuisibilis est enim & ita indiuisibilia, non erūt infinitæ rationes, & numerus autem tale. Et quę-

admo

Species entium sunt sicut numeri.

admodum nec á numero ablato aliquo aut addito ex quib⁹ numerus est, non adhuc idem numerus est. sed alter, quamuis minimum auferatur aut addatur, sic nec diffinitio, nec quodquid erat esse, nec adhuc erit ablato aliquo aut addito. & numerum oportet esse aliquid quo vnus, quod nunc non habent dicere, quo vnus siquidem est vnus. Aut enim non est, sed vt aceruus, aut siquidem est dicendum quid, quod est faciens vnum. Ex multis & diffinitio vna est, similiter autem neq; hanc habent dicere, & hoc merito accidet. Eiusdem enim rationis & substãtia vnum ita, sed non, vt dicunt quidam vt vnitas quædam existens aut punctum, sed endelechia, & natura vna quædam. Et quemadmodũ nec numerus habet magis, aut minus, nec quæ secundum speciem substantia, sed siquidem quę cum materia. De generatione quidem igitur & corruptione dictarum substantiarum quomodo contingit, & quomodo impossibile, & de reductione ad numuerum, sit vsq; ad hoc determinatum.

Et manifestum est quod si substantiæ sint etiam numeri nõ sunt huiusmodi. Non sunt igitur sicut quidam dixerunt ex vnitatibus. Diffinitio enim est aliquis numerus, quia diuiditur in res indiuisibiles. Sermones enim non sunt infiniti, & numerus est tale. & quemadmodum quando ab aliquo numero diminuitur aliquid, aut etiã additur aliquid eorum ex quib⁹ est numerus, tunc primus numerus non remanebit idem, sed fiet alius numerus, licet diminutum, vel additum sit valde modicum. Similiter non remanebit diffinitio, neq; illud quod est per essentiam postquam diminuitur aũ eo aliquid. aut ei addit aliquid. & oportet vt numerus sit aliquid quasi illud quod est nunc, non potest dicere per quod est vnum. Et si est vnũ, aut erit, aut non erit, sed est sicut cumulus. aut si fuerit dicã quod facit vnum ex pluribus. Et diffinitio etiam, si est vna, oportet eos dicere in ea simile dicto, Sed non possunt dicere etiam & recte accidit hoc. Vnum enim diffinitionis vnius, sed quod est vnum per substantiam. Secundum igitur hunc modum est vnum. & non sicut quidam dicunt quod aliqua vnitas aut aliqs punctus, sed est actio, & est aliqua natura simplex. Et quemadmodum in numero non est magis & minus, & similiter neq; in substantia quæ est quasi forma, nisi sit substantia quæ est cũ materia. Sit igitur ista distinctio in generatione & corruptione substantiarum quæ dicuntur, & quomodo est possibile, & quomodo non, & in attributione earum numero.

Id est.

Id est, & est manifestũ q; si substantiæ sunt cõpositę ex numeris sicut quidã dicunt, necesse est vt numerus ex quo cõponitur sit gen⁹ & differentia, q; & hoc intẽdebat modo cũ diximus eas esse cõpositas ex numeris. D.d. nõ sunt igitur sicut quidã dicunt ex vnitatibus. i. & cũ intelligendum fuerit ex numero hoc, hoc non est dicẽdum q; iste numerus ex quo cõponuntur entia est cõpositus ex vnitatibus, sicut dixerũt fingentes q; natura substantiarũ est numerus. sed iste numerus debet componi ex genere & differẽtia. Et cũ narrauit q; si dicat q; principia entium sunt numerus, oportet intelligere numerũ qui est in diffinitione, non numerũ cõpositũ ex vnitatib⁹, incepit dicere similitudinẽ quæ est inter numerũ & inter diffinitionẽ. &. d. diffinitio eũ est aliquis numerus, quia diuidit in res indiuisibiles etiã. i. diffinitio assimilat numero, quia diffinitio diuidit in res indiuisibiles, sicut numerus diuidit in res indiuisibiles, sed differũt in hoc, quũ illud quod nõ diuidit in numeros est vnitas, & in diffinitione est genus & differentia. D.d. diffinitiones enim non sunt infinitæ &c. i. diffinitio eũ quæ nõ diuiditur. nõ diuiditur in infinitẽ, sed peruenit in diuisione ad indiuisibilia. s. ad partes vltimas diffinitionis, & intendebat per hoc declarare quod diffinitio magis assimilatur naturæ numeri quod diuiditur semper in indiuisibilia. Deinde dicit. & numerus est tale, id est, quia in diuisione peruenitur in eo ad indiuisibilia, scilicet vnitates. Deinde incepit inducere alium modum similitudinis. &. d. & quemadmodum quando ab aliquo numero &c. id est, & quemadmodũ quando alicui numero additur vnum, aut ab eo diminuitur vnum transfert ad aliã naturam numeri. similiter diffinitiones compositæ ex primo genere & pluribus differentiis quando ab eis diminuitur aliqua differentia, transfertur diffinitio ad diffinitionem alterius naturæ, & similiter cum additur in eis aliqua differẽtia. V. g. cũ cum dixerimus in diffinitione animalis q; est corpus nutribile sensibile si diminuerimus vltimã differentiã remanebit diffinitio vegetabilis, & si addatur alia differentia. s. rõnabile fiet diffinitio hominis. Et similiter quatuor cum eis addit vnum fient quinq;, & cum ab eis diminuit vnũ fiũt tres. Et cum induxit similitudinem inter numerum & diffinitionem, incepit dare modũ secundũ quem differũt, &. d., & oportet vt numerus sit aliquid &c. id est, sed si entia etiã cõponãtur ex numeris, oportet dicẽtes hoc dicere quomodo ex numeris sit vnum & per quid sit vnum, sed hoc non possunt dicere, quia numerus cõponitur ex vnitatibus discretis. Deinde. d. si igitur fuerit vnum aut non erit, sed est sicut cumulus &c. id est, quũ vnũquodq; entiũ eũ nõ fuerit vnũ sicut cumulus cõgregatus necesse est dicere per qd sit vnũ. s. quo illud qd⁹ cõgregaĩ ex vnitatibus sit adunatũ. hoc eũ nõ possunt facere. D.d. & diffinitio etiam si fuerit vna oportet dicere in ea simile di. to. i. vt mihi videt. & diffinitio etiam si fuerit composita. & vna oportet dicere quomõ sit vna, idẽ cũ sequit in hoc. D.d. vnũ eũ vni⁹ diffinitionis &c. i. nos autẽ dicimus q; vnũ quod significat diffinitio vna, est vnũ per substãtiam quæ est forma. s. per vltimã formã & vltimã differẽtiã. D.d. secũdũ igitur hunc modum est vnum &c. id est, & non dicitur diffinitum demonstratũ esse vnum sicut dicitur in vno numerali quod est principium numerorum et sicut dicitur in puncto scilicet q; nullũ habet esse nisi hoc qd⁹ est indiui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

C Forma substantialis nõ recipit magis & min⁹, idest, substãtia de elemẽtis. j. c. cõ. 67.

absse, immo illud quod est demonstratum est vnum per actionem vnius existentem in eo, & vnam materiam, quia est vnum secundum formam.

D Inde sumit q̃ alia forma habet aliã materiã.

D. induxit tertium similitudinem inter diffinitiones & numero. & d. quemadmodum in numero non est magis & minus, ita neq; in substantia quæ est quasi forma &c. id est, & quemadmodum forma numeri. Verbi gratia, trinitas & quaternitas non recipit magis aut minus, scilicet quod non est trinitas magis trinitas quã alia trinitas, neq; dualitas magis quã alia dualitas, ita forma substantialis non recipit magis & minus. Non enim est homo maioris humanitatis quam alius homo secundum formam, sed si fuerit erit secundum quod forma est in eo in materia. D. d. sit igitur ista distinctio &c. id est, & istam distinctionem oportet scire & de generatione eorum declarare illud quod est possibile, & illud quod est impossibile in hoc, & quomodo assimilatur i hoc numerus, & quomodo differunt ab eis.

B Contingit vna materia existẽte fieri diuersa propter mouentẽ causam, vtputa ex ligno, & area, & lectus. Quorũdã verò altera materia ex necessitate alteris existentibus, vt serra nõ vtiq; fiet ex ligno, nec in mouente causa hæc. Non enim faciet serram ex lana aut ligno. Si ergo idem contingit ex alia materia facere. CAP. IIII.

F Vna est materia omniũ cõis, plures vero quæ p priæ.

IN substãtia verò materiali oportet nos nõ ignorare: quñ si oẽs sunt in eodẽ tñ est, ppri⁹ vnicuiq; vt phlegma & cholera. Phlegmatis enim sunt calida & vnctuosa, cholere aũt amara & alia talia. Et rectũ est vt ista sint ex eodẽ, & erũt plures materiæ, & ex eodẽ: cñ materia vnius fuerit ex altero, vt materia phlegmatis ex vnctuoso, & vnctuosum ex dulci, sivnctuosum est ex dulci. Et calida autem cholera soluit in primã materiã. Duob⁹ enim modis erit hoc ex hoc, aut vt præcedat ad ipsum, aut vt soluatur & veniat ad primũ principium, & possibile est vt materia sit vna, & res diuisæ sint causæ mouentes. Verbi gratia, vt ex lignis fiat area, aut scamnũ & in quibusdam rebus materia est diuersa, & necesse est vt si diuersa etiã. Serra enim non fit ex lignis & nõ est ad causam mouentem. Non enim potest facere serram ex lana aut ex ligno

ligno. Illud enim est quod potes facere hoc ex alia materia.

IDest substãtiæ vero materiales diuersæ oportet nos nõ ignorare: quñ & si oẽs resoluunt in vltimo in vnã materiã: tñ vnaquæq; earũ habet materiã propriã propinquã. V. g. phlegma q̃ colera, materia eñ vtriusq; propinqua differt a materia alterius, materia enim phlegmatis est cibus vnctuosus & dulcis. materia vero cholere est cibus amarus & acutus. & hoc intẽdebat cũ d. vt phlegma & cholera &c. Deinde dicit & rectũ est vt sit ista sint ex eodẽ. s. q̃ ista cibaria diuersa attribuantur causæ vnius materiæ. D. d. & erunt plures materiæ &c. i. & erunt etiã plures materiæ in eadẽ materia alio modo. d. q̃ ex prima materia fiũt aliæ materiæ: & ex illa alia aliqua donec perueniatur ad vltimam materiã. Et q. d. quod ex vna materia fiunt plures materiæ duobus modis, aut quod sint in eodem ordine. sed diuersæ secundum magis & minus. V. g. dicere quod materia liquabilis est aqua, aut q̃ sint in ordinibus diuersis. s. vt quædã sint materia quarũdã. s. prima secũdæ: & secũdæ tertiæ: & tertia q̃rtæ. D. d. vt materia phlegmatis ex vnctuoso. i. & materia si fuit abinuicẽ vt phlegma a cibis vnctuosis & vnctuosum ex dulci si vnctuosum sit ex dulci: quñ hoc nõ est manifestũ i hoc loco: materia vero cholere est res amara. & res amara est prima materia quę est terrestris cõbusta. & hoc. d. proprie de amaro: quñ existimat resolui in primũ elementũ mediantibus aliis materiis: & ideo. d. quod amara resoluuntur in primũ elementũ. D. d. quoniã duobus modis erit hoc ex hoc. i. & illud quod est ex materia vtriq; generatur a reliquo: sed vltimũ a primo erit quoniã primũ trãsmutatur in illud: primũ autẽ ex vltimo est: quoniam vltimũ resoluitur in illud. V. g. quoniam generatio ligni ex quatuor elementis fit quãdo ista elementa transmutantur in lignũ: & ista generãtur ex ligno: quoniam lignum resoluitur in ipsa apud corruptionẽ. Deinde. d. & possibile est vt materia sit vna &c. idest possibile est vt materia sit vna: & vt sit ex rebus pluribus diuersis nõ propter materiã: quoniam cum materia a fuerit vna: & motor fuerit vnus: & de necessitate generatum erit vnũ: quemadmodũ si materia fuerit diuersa: & motor diuersus generata erunt diuersa. Quando autem materia fuerit vna generata possunt esse diuersa propter diuersitatem mouentium: & hoc inuenit nisi in rebus artificialibus. b Verbi gratia quoniam arca & scamnum sunt ex ligno & differunt propter diuersitatem duarum artium.

Et cum narrauit quod diuersitas entium prouenit quandoque ex diuersitate motoris scilicet agentis: & quemadmodum materia recipit formas diuersas narrauit quod hoc non sequitur in omnibus: quoniam quædam formæ sunt quæ nõ recipiuntur nisi ab vna materia. &. d. & in quibusdã rebus &c. i. & in quibusdã rebus diuersatur materia necessario propter diuersitatem formæ. Deinde dicit exemplum de hoc. & d. serra enim &c. i. quoniã si fuerit ex ligno non habebit actionem serre.

Deinde. d. & nõ est hoc ad causam mouentẽ &c. i. & causa mouẽs nõ potest hoc facere. s. facere formã in qualibet materia: sed in materia propria. Et hoc quod. d. quod quædam materiæ recipiunt formas diuersas. & quædam formæ non recipiunt nisi vnam materiam verum est in

D 2 entibus

11

G a Quando materia fuerit vna tunc est motorum de necessitate generatum esse vnum. Vide 12. me. cõ. 11.

b In artificialibus solũ contingit ex vna materia fieri diuersa, propter diuersitatẽ agẽtis, quæ re causam. 3. de anima. com. 18.

a In entib⁹ naturalibus ꝙlibet forma habet materiã propriam vide idē.8.phyſi co.cō.46.

entibus artificialibus:in entibus a autem naturalibus quælibet forma habet materiam propriam:ſed quia in hoc loco ſermo eſt vniuerſalis contentus eſt hac diuiſione.

Palam quia ars & principium quod eſt vt mouens idē. Nā ſi & materia altera:& mouens:& quod factum eſt.quādo itaq; aliquis quæſierit quid cauſa:qñ pluribus modis dicunt cauſæ omnes oportet dicere cauſas contingenter:vt hominis quæ cauſa vt materia æquidem menſtrua. quid autem vt mouens æquidem ſperma.quid vt ſpecies quodquid erat eſſe:quidvt cuius cauſa finis.forſitan autem hæc ambo idē. Oportet autē proximas cauſas dicere quæ materia:nō ignem:aut terram:ſed ꝓpriā. Circa naturales quidem ſubſtātias:& generabiles neceſſe ſic verſari:ſi quis recte verſat profecto hæ cauſæ:& tot:& oportet cauſas cognoſcere.In naturalibus quidem ſempiternis aut ſubſtantijs alia ratio.Forſan enim quædam non habent materiam:aut nō tale:ſed ſolum ſecundum locum mobilem. Nec quæcunq; itaq; natura quidem:nō ſubſtantia verō:nō eſt his materia.ſed ꝙ ſubijcitur ſubſtantia:puta quæ cā eclypſis:quæ materia.non enim eſt:ſed luna quod patitur:quæ cauſa vt mouens & corrumpens lumē terra. Manifeſtum eſt igitur quod artificium eſt principium quod mouet:quoniā ſi materia fuerit alia:& motor & factum etiam.Cum igitur quæſierit aliquis quę eſt cauſa:cum dicitur multiplicitēr:oportet dicere oſa quæ poſſunt eſſe cauſæ:vt cauſa hominis quę eſt quaſi materia, ſ.menſtruū.Et cauſa quæ eſt quaſi motor ſperma.& cauſa quæ eſt quaſi forma eſt illud quod eſt per eſſentiam & cauſa quæ eſt ſicut illud propter quid eſt complementū.Et forte hæc duo ſunt idem.& oportet dicere cauſas propinquas.ſ. materiales: nō vt ignem & terram:ſed materiā propriam.Neceſſe eſt igitur ſubſtantijs naturalibus generabilibus etiam ire hac via:ſi aliquis voluerit dare diffinitionem ſanitatis:cū iſtæ cauſæ ſint hæ numero. Et oportet ſcire cauſas.In ſubſtantijs vero naturalibus:ſed æternis:eſt alius ſermo. Rectum eſt igitur vt quædam non habeant & vt non ſit tale:ſed erit motum in loco tātum. Neq; illa quæ ſunt per naturam & non habent aliquam materiam:ſed ſubſtantia eorum eſt ſubiectum: vt cauſa eclypſis.Nō em̄ eſt aliqua materia:ſed luna quæ patitur eſt aliqua cauſa:ſicut cauſa motus:cauſa autem amittendi lumē eſt terra.

H Forſan quę dā nō habēt materiā aut nō talē: ſed ſolū ſecundum locum mobilem.

Et eſt manifeſtū ꝙ artificium eſt principiū mouēs & agēs. D.d.qñ ſi materia &c.i.& eſt manifeſtū ꝙ ſi materia fuerit alia ab artificio motor erit

eſt aliud a materia:& ſic artificiatum eſt aliud a materia & a motore.

Et cū d.ꝙ hæc tria ſunt diuerſa incæpit dicere quot ſunt modi cauſarū quæ cēdarū i cauſato.& d.cū igit aliqs quæſierit & c.i.& qa cauſæ dicūt multipliciter oportet nos qū volūerim⁹ cognoſcere aliqd ꝙ ſuā cām ſcire oēs modos cauſarū exiſtētiū in illo:& tunc ꝓficiet nobis ſcia eius.

D.d.exēplū.&d.vt cauſa hois ſicut materia.i.V.g.qm̄ nos videm⁹ in homine quatuor cauſas:cauſam.ſ.materialem quæ eſt ſanguis mēſtruꝰ: & cauſam mouentē quæ eſt ſperma maris:& cauſam quæ eſt ſecūdū formā & quæ dat quiditatē rei per quā eſt:& cauſam propter quā eſt gñatio.ſ.finis & cōplementū. Oportet igit qñ volūerimus ſcire hominē vere:vt ſciamus per iſtas cauſas quatuor. D.d.& rectum eſt ꝙ hæc duo &c.i.& intēdit cauſam formalē & finalem:forma enim vltima in generatione eſt illud propter ꝙ generatur ens:ſunt igitur vnum in ſubiecto:& duo ſecūdū modū.& hoc intendebat cum.d.ſunt idē.i.ſecūdū ſubiectū.

D.d.& oportet dicere cauſas ꝓpinquas & c.i.& oportet quærere primo in recognitionē cauſarū propinquarū nō remotarū.V.g.qm̄ ſi quæſiuerimus cauſam hois quæ eſt cauſa materialis nō oportet quærere cauſam remotā:vt quatuor elementa quæ ſunt cauſæ materiales remotæ: ſed oportet quærere materiā propriam:& eſt ſanguis mēſtruus. D.d. neceſſe eſt igit in ſubſtātijs &c.i.& eſt manifeſtū ꝙ in ſubſtātijs naturalibus generabilibus & corruptibilibus quærendæ ſunt omnes iſtæ cauſæ.ſi aliquis voluerit ire in cognitionem earū vera via: cum iſtæ cauſæ quatuor ſunt cauſæ omniū generabilium & corruptibilium: & numerus earum ſit iſte numerus:& eſt neceſſe quærere omnes cauſas rei cuius eſt cognitio quærenda:& ſi non cognitio eius eſſet diminuta. D.d. & in ſubſtantijs vero naturalibus &c.& intendit corpora cælestia. & cū d.rectum eſt vt quædam non habeant materiam non intendit quædam corporum cælēſtium.omnia enim nō habēt materiam:ſed intēdit elemēta quæ ſunt æterna ſecūdū totū:& generabilia corruptibilia ſecundum partem vt dictum eſt in naturalibus. Materia enim in rei veritate cuius eſſe eſt in potētia non inuenitur niſi in ſubſtātijs generabilibus & corruptibilibus.Subſtātiæ vero æternæ:quia in eis non eſt potētia ad corruptionem non eſt in eis materia:ſed materia eorū eſt aliquid exiſtens in actu.ſ.corpus.Ideo dignius habent hoc nomen ſubiectū quā hoc nomē materia. Et cū narrauit qd ſubſtātiæ naturales æternæ non habēt materiā quæ ſit in potentia:cū nō habeant in gñationē & corruptionē incæpit dare modū ſecūdū quē dicit iſtas habere materiā.&.d.& vt non ſint &c.i.& nō debet aliquis dicere eas habere materiā ꝓpter potentiā quæ eſt in eis in loco:oē em̄ motū in loco eſt corpus habēs potentiam in vbi: qm̄ quemadmodū trāſmutatio in ſubſtātia facit nos ſcire materiam primam eſſe:ita tranſmutatio in loco facit nos ſcire quod corpora cæleſtia ſunt habentia potentias in vbi. Et cum narrauit quod iſtæ ſubſtantię cælēſtes nō habent materiam.ſ.quia non ſunt cōpoſitę ex materia & forma:ſed ex corpore & forma animata intelligibili non ita ꝙ ala ſit res alata:non ita ꝙ illic eſt aliquid quod animatur per alam: aut viuit per vitā:ſed ſunt animata per ſe:& viua:omne enim qd̄ viuit per vitam eſt generabile & corruptile: & ideo.d. Themiſtius ꝙ ſol & luna & ſtellæ aut ſunt formæ ſine materijs:aut habent materias per æquiuocationem.

I Materia cæli eſt ſacu: & ireſi⁹ dicitur ſubiectum quam materia.Idē 2.ca.de ſubſtātia orbis &. 9. meta. 17.

Tranſmutatio in ſubſtātia facit cognoſcere materiā vide. 4. phy. com.38.

Vide finem primo capituli de ſubſtātia orbis

sicut est dispositio in materia intellectus. Et cum narrauit hoc de materia corporū celestiū: incæpit narrare etiā ꝙ accidētia quæ apparent in istis nō sunt qualitates passiuæ quæ faciūt subiectū trāsmutari & alterari ex cōtrario in cōtrariū. Verbi grātia, corpus alterari a calido in frigidū. Causa enim istius alterationis est materia quæ est in potētia. Et dicit. & nō illa quæ sunt ꝙ materiā &c. i. & accidētia quæ sunt naturaliter in istis corporib⁹ quæ non habent materiā quæ sit in potētia nō indiget materia talis: sed indiget materia quæ sit subiectū tantū. s. in actu vt causa eclypsis materialis. Eclypsis enim nō indiget vt fiat materia in potētia: & hoc intēdebat cū dicit nō est materia aliqua. i. vt causa eclypsis materialis: qm̄ nō est materia aliqua. i. in potētia: sed luna est cā materialis nō ita ꝙ patiat in sua substātia vt accidit in qualitatib⁹ passiuis: sed ita ꝙ trāsmutet in loco tantū. & hoc intēdebat cū dicit sed causa licut causa mot⁹. i. sed luna est causa materialis eclypsis: sicut corpus est causa materialis mot⁹ in loco. Est enī ꝓprīū huic materiæ: qm̄ nō trāsmutat in se ꝙ trāsmutationē in loco. Et ꝙ ista trāsmutatio est absciſsio luminis a nobis. Deinde & causa amittēdi lumen est terra id est hoc ꝙ terra interponitur inter nos & solē apud eclypsim: luna enim qm̄ trāsmutatur in loco donec cadat in vmbram terræ abscindetur lumen ab ea.

Quod autem cuius gratia: forsan non est. Quod verò vt species ratio: sed non manifesta: si nō concausa fuerit ratio: vt quid eclypsis priuatio luminis. Si verò addat̄ a terra in medio obiecta: etiam concausa ratio hæc. Somni verò non manifestū quid primum patiens: sed quod animal etiam primum verū hoc secūdum quid: & quid est primum: cor an aliud aliquid: deinde à quo: deinde quid passio: quæ illius & non totius: quia immobilitas talis vtiq; : sed hoc per aliquid pati ꝙ primū. Et rectum est vt non sit causa quæ est propter quid: & causa quę est quasi forma etiam & diffinitio. Sed diffinitio si nō fuerit concausa non erit manifestū. V.g. ꝙ eclypsis est priuatio luminis si addidimus esse ex terræ: quia sit in medio: hoc erit sermo causæ. Et similiter in somno non erit manifestum quid sit primū patiens: sed est manifestū ipsum esse animal : sed quærere hoc: & quid sit primum: vtrū cor aut aliud: deinde per quod: deinde quæ sit passio quæ accidit ei: & non est toti⁹. Somnus enim est quies talis: sed hoc erit primo passio in aliquo.

B Et rectū est vt causa quæ est forma & causa ꝓpter quā est forma non sint exdē licet illa propter quā est forma multū intret diffinitiōes perfectas quæ dicunt trāsmutare demonstrationes in situ. Et mnuit hoc ne causæ admisceantur. Deinde dixit, sed diffinitio &c. id est sed diffinitio si nō cōtinuerit causam ꝓpter quā inuenitur forma: tūc diffinitio nō erit manifesta neq; perfecta. Deinde dixit exemplū. & dicit. V.g. quē eclypsis & priuatio luminis. i. cum homo fuerit cōtentus a tali diffinitione in cognitione eclypsis erit cognitio diminuta: licet teneat formā quæ

quæ est priuatio luminis. Possibile enim est vt priuatio luminis sit pēr aliquod cōtingens ipsi in se. Et cū dicitur propter interiacentiam terræ ipsi & soli: tunc perficitur cognitio eclypsis, & hoc intendebat cum dicit, & si additur &c. id est, & si fuerit additum in hac diffinitione qđ priuatio luminis est ex terra: quia interiacet ipsam & solē, tūc inducitur diffinitio quæ continet causam agentem eclypsis, & formam eclypsis.

Deinde induxit aliud exemplum de somno &c. d. & similiter in somno &c. id est, & similiter si contenti fuerimus in diffinitione somni ex hoc quod est quies animalis nō erit manifestū ex hoc quid sit primum patiens recipiens istā quietē quæ est somnus: vtrum sit cōr aut cerebrū, & secundū hūc modū erit diffinitio diminuta. Deinde incepit dicere omnia quæ oportet inducere in hac diffinione &c. d. sed quærere hoc & quid sit primū: vtrum cor aut aliud, id est, sed remanet postquā inducemus hanc diffinitionē notificare quare accidit ista quies sensibus animalis, & diceretur propter pausationem & quid sit materia in qua accidit ista causa primo. V.g. cū dicatur quod est cor, & ex quo accidit. V.g. vt dicatur propter cibū. & quid sit passio propter quam accidit. V.g. quia frigus. D.d. & non est totius, id est, quoniā oportet notificare de somno quare nō est omnis animalis aut omnis habentis animam. D.d. somnus enim est aliqua quies &c, id est, diffinitio enim somni completa & perfecta est quies quæ est omnibus his dispositionibus. Deinde dicit sed hęc erit primo passio in aliquo, id est, est cū quies ꝓpria quæ accidit a passione propria in membro proprio & a recipiente proprio, & propter causam propriam.

Quoniā vero quædā sine generatione & corruptione sunt & nō sunt: vt pūcta siquidē sunt, & totaliter species, & formę. Nō em̄ albū fit: sed lignū album: aut ex aliquo, & aliquid omne ꝙ fit, fit. Nō omnia vtiq; cōtraria fiēt ex inuicē: sed aliter albus homo ex nigro homine, & albū ex nigro. Nec omnis materia est: sed quorū generatio est & trāsmutatio adinuicē. Quę cūq; autē sine transmutatione sunt aut non: non est horum materia. Habet autem dubitationem quomodo ad contraria materia vniuscuiusq; se habet: vt si corpus potentia sanum: contrariū vero infirmitas sanitatis: tūc ambo potētia. Et aqua potētia, & vinum, & acetum: aut huius quidem secundum habitum, & secundum speciem materia. Illud vero secundum priuationem & ꝓcorruptionem præter materiam. Dubitatio autem quædam emergit, & quare vinum non materia acetinec potentia acetum: quamuis ex ipso fiat acetum, & viuens potentia mortuus: aut non sed secundum accidens corruptionē. Animalis vero materia hoc secundum corruptionem mortui potentia & materia & aqua aceti. Fit enim ex his vt ex die nox, & quæcumq; itaq; sic transmutantur adinuicem: ad materiā oportet redire. Vt si ex mortuo animal: in materiam primam:

deinde sit animal: Et acetū in aquam deinde sit vinum.

Cum igitur quædā res sint & nō sunt sine generatione & corruptione: vt pūcta si fuerint, & modo vniuersali forma: quīn nō est albū sed lignū albū: si omne generatū est ex aliquo, & erit aliquod albū. Non igit erunt omnia cōtraria ad inuicē: sed alio modo: vt homo albus ex homine nigro, & albū ex nigro. Neq; materia vniuscuiusq; rerum quæ habent generationē & trāsmutationē trāsmutatur adinuicē. Omnia autem quæ sunt absq; eo quod trāsmutātur: nunc illa quæstio dicetur de eis, & est quasi materia cuiuslibet reiad cōtraria. Vt dicimus si corpus in potētia est sanū, & infirmitas est cōtrarium sanitati: est igitur vtrūq; in potētia, & aqua in potētia acetū: & vinum. Et materia est in quibusdā secundū habitū & formā, & etiam in quibusdā secūdū priuationē & corruptionē naturalē. Quæstio vero est cuius sit, & quare vinū nō est materia aceti: neq; est acetum in potētia, & si ex eo fiat acetū. Et est vinū in potētia mortuū in primo sed corruptio erit accidētaliter. Materia vero animalis est materia corruptiōis potētia mortui, & materia eius: & similiter vinū. Acetū enim est ex eo sicut nox ex die. Et omnia quæ trāsmutantur adinuicē sunt secundum hunc modum. Oportet igitur reuerti ad materiā. V.g. vt ex mortuo fiat vi-
uum: oportet primo peruenire ad materiam: deinde ad vinū,
B & acetum primo ad aquam & post ad vinum.

14 Et cū quædā sint existētia per generationē verā, & nō existētia per corruptionē verā, & sunt generabilia & corruptibilia per accidēs vt pūcta, & vniuersaliter formæ: vniuersalia eīn nō generātur: Nō eīn genera tur albū vniuersale: sed generatur lignū albū singulare: aut lapis albus, & sic necesse est vt omne generatū essentialiter, & ex subiūctia genere ex aliquo scilicet materia qd' ipsum sit etiā in se aliquid. & totū hoc dictū est in tractatu præcedēti. D.d. nō igit erūt omnia contraria &c. & cū sit hæc generatio essentialiter, & generatio sit ex cōtrarijs: manifestū est qd' nō oia generabilia iūt ex se inuicē: sed ex cōtrarijs terminatis: vt homo albus ex nigro, & vniuersaliter etiā quæ sunt in eodē genere: nō quæ iūt in generibus diuersis. Nō eīn generatur albū nisi ex nigro: nō ex calido aut frigido aut humido: aut arido. D.d. neq; materia cuiusibet rei, & nō inuenit materia vna cōmunis vnicuiq; rerū naturaliū nisi ex rebus habētibus generationē & corruptionē, & hoc declaratū est in naturalibus, & ex hoc veritcat qd' prima materia rerū generabiliū & corruptibiliū est eadē scilicet quia oia generabilia & corruptibilia alterātur adinuicē. D.d. oīa eīn quæ sunt absq; eo q; trāsmutant &c. & intō dit corpora cælestia, & intēdit per trāsmutationē illā quæ est in subtiā tiā & qualitatē alterativā. Iste eīn duæ trāsmutatiōes sunt impossibiles in corporibus cælestibus. Et cū d. qd' eadē materia est vtriq; cōtrariorum:

Vniuersalia nō generantur. idem. 7. meta. 26. & 27. & 53.

C Materia cōmunis est in rebus habētibus generationem & corruptionem. Idem pri. de gene. c. 43. & 52.

riorū incæpit dubitare de hoc. & quærere vtrū est in eis eodē modo: ita qd' cū alterū duorū cōtrariorū fuerit in actu: erit reliquū in potentia, & ex quo cōtinget vt omnia cōtraria æqualiter trāsmutētur in inuicē: qd' dicit in principio huius libri, &c. d. sed in hoc est quæstio &c. id est, sed in generatibe istorū & ex elemēto cōmuni est quæstio vtrū omnis materia accipiat duo cōtraria ad quæ potest equaliter rita qd' cū alterū fuerit in eo in actu reliquū erit in potētia: vt dicimus qd' corpus recipiens sanitatē recipit egritudinē scilicet qd' sanū reuertitur in infirmū, & infirmū in sanū: quīn cū alterū fuerit in actu: reliquū erit in potētia, & hoc intēdebat cū d. & dicimus si corpus in potētia fuerit sanū &c. id est, V. gratia, si posuerimus aliquid esse in potētia aliud. & illud aliud habeat cōtrariū, id est, oppositū necesse est vt illud sit in potētia sicut duo contraria, & qd' cū alterū fuerit in actu, & reliquū cōtrariū erit in potētia. V. g. vt aliquis ponat qd' corpus animalis recipit egritudinē, & cū alterū fuerit in actu erit reliquum in potētia, & similiter si posuerit aliquis aquā esse in potētia acetū & vinū, & posuerit acetū esse oppositū vino: quoniā necesse est vt aqua sit in potētia acetū, & vinū eodem modo: ex quo cōtingit acetū reuerti, in vinū sicut in sirmū sanū, hoc autē nō est verū nisi in veris cōtrarijs, & nō est verū in oibus formis oppositis scilicet quarū quædā est via quarūdā per accidēs, & corpus formæ vini ad formā aceti. Iste enim duæ formæ sunt oppositæ cū altera sit corruptio reliquæ, & ideo d. & materia quibusdā est secūdū habitū &c. id est, quoniā materia est quibusdā secūdū qd' est formarū vt aqua: quīn nō sit materia aceti donec habeat formā vini. Et quædā est materia nō secūdū qd' est formarū vt prima materia cū formis cōtrarijs: sed secūdū qd' ponitur in formā scilicet mediante alia forma: vt aqua, & ideo cū aqua sit vinū in actu est acetū in potētia, & nō quādo fuerit acetū in actu est vinū in potētia: neq; est in eodē termino vinū & acetū in potētia. Acetū eīn nō reuertitur in vinū donec resoluatur in elemēta ecōtrario generationi qua tuor elemētorū adinuicē. Prima eīn materia est in potētia vtrūq; cōtrariorū eodē termino scilicet quādo alterū fuerit in actu erit equū in potētia. Et cū notificauit istos duos modos generationis incæpit dare modū ex quo accidit quæstio in hoc &. d. quæstio vero, & quæstio est talis quomodo ex vino sit acetū, & nō ex aceto vinū, & cū habeant materiā cōmunē qui est vtrūq; in potētia eodē termino est aqua. V. g. D. d. & vtrūq; viuū est in potētia & cad est, & vtrūq; vinū est in potētia & essentialiter mortuū aut mortuū nō fit ex vino nisi accidēraliter nō essentialiter: quoniā si viuū in potētia est mortuū: mortuū in potētia est vinū, & sic ex mortuo erit viuū: sicut ex vino erit, morerū. D. d. materia vero animalis &c. id est, materia vero recipitēs vitā habet in se potentiam ad mortē per accidens: scilicet quia in ea est potētia ad corruptionē vitæ: nō quia recipit mortē secūdū qd' est vinū. quīn si ita esset mortuū reciperet vitā secūdū qd' viuū. D. d. & similiter in aceto, id est, & similiter acetū fit ex vino, & mortuū ex viuo: sicut nox ex die, id est, post diē nō ex materia illa. D. d. & omnia quæ trāsmittitur adinuicē &c. id est & omnia quæ trāsmutātur adinuicē hoc modo trāsmutationis generatio nō reuertitur in eis reciproce sine medio: sed generatio reuertitur in eis prius quā vltimū reuertitur in primū. D. primū trāsfertur ad media

D Prima materia est in potētia vtriusq; contrariorū eodē termino. Videtē primo phy. com. 56. & 81.

Deinde media trãsferũtur ad vltimũ. V.g. qđ ex viuo fiat mortuũ: tunc ex mortuo non fiet viuum: donec mortuum reuertatur in quatuor elementa. Deinde formæ quæ sunt inter quatuor elemẽta & vitam generabuntur & sic generabitur vita necessario.

CAPVT V.

DE dubitatione vero dicta circa diffinitiones & numeros quæ causa essendi vnũ deinceps dicendũ esse videtur. Omniũ enim quæcumq; plures partes habẽt, & nõ est vt aceruus quod totũ: sed inest aliquid totũ præter partes: est aliqua causa. Quoniã in corporibus his quidẽ tactus causa est essendi vnũ: aliis vero viscositas: aut altera aliqua passio talis. Diffinitio vero ratio est vna nõ cõiunctione: quemadmodũ illas: sed pervnius esse. Quid igitur est quod facit vnũ hominẽ, & propter quid vnum: sed non multa. Puta quia animal & bipes. Alitercq;: & si est vt aiunt quidam ipsum aliquid animal, & ipsum bipes. Quare namq; nõ illa ipsa homo est. Et erunt secundũ participationẽ homines nõ hominis, & neq; vnius: sed duorũ scilicet animalis & bipedis, & totaliter vtiq; nõ erit homo vnũ: sed plura: animal & bipes. Palam itaq; quia sic quidẽ acceptãtibus vt consueuerunt diffinire & dicere nõ contingit reddere & soluere dubitationẽ. Si autẽ vt dicimus: hoc quidẽ materia: illud vero forma: hoc quidẽ potẽtia: illud vero actu: non adhuc dubitatio vtiq; videbitur esse quod quæritur. Est enim hæc dubitatio eadẽ & si terminus vestimẽti: sit rotundũ es. Sic enim vtiq; signũ nomen huius rationis. Quare cũ queritur quid est causa essendi vnũ rotundum & est: non adhuc vtiq; dubitatio videtur: quia hoc quidẽ materia: illud vero forma. Quid igitur huius causa est scilicet quod potẽtia ens actu sit præter faciens in quibus generatio. Nulla nãq; est causa altera eius quod est potestate sphera actu esse sphera. Sed hoc erat quodquid erat esse vtiq;. Est autẽ materia alia intellectualis: alia sensibilis. Et semper rationis hoc quidẽ materia: illud vero actus est: vt circulus figura superficialis.

Quærere/ quęre ex materia & forma fiat vnũ nihil est quęrere.

In quæstione vero dicatur de diffinitiõibus & in numeris quæ est causa in hoc qp sint vnũ. Omnia enim quæ habẽt plures partes: quorũ vniuersum nõ est sicut cumulus: sed sicut aliquid qp habet partes: habet causam: quoniã in corporibus etiã quædã habẽt causam: cuius essentia est tactus: & quẽadmodũ viscositas: aut alia passio talis. Corpus vero est vna diffinitio nõ secundũ ligationẽ vt liber ilias: liber. s. homeri primi: sed quia

quia est eidẽ. Quid igitur facit hominẽ vnũ: & quare est vnũ: & non plura: vt animal: & bipes: & etiã alio modo si fuerit: sicut quidã dicunt: aliquid quod est aũal: & bipes. Et quare illa nõ sunt homo: & sicut hoẽs secundũ modũ acquisitiõis erunt: nõ ex hoẽ vno: sed ex duob⁹: & similiter ex aũali bipede: & vniuersaliter cũ homo nõ sit vnũ sed magis aũal & biped. Etiã manifestũ est qp si hac via procedat sicut est consuetudo eorũ in distinctionib⁹: quod impossibile est dissoluere hãc quæstionẽ difficilem. Si autẽ fuerit sicut dicit quod quædã est materia: & quædam forma: & quædam potẽtia: & quædam actus: rectum est: vt non existimetur error in quæsito. Ista enim quæstio erit eadem & si diffinitio sphęræ esset cuprũ rotundũ: quoniã cũ fuerit erit signum diffinitionis hoc nomen. Cũ igitur fuerit quæsitum quid erit causa vt sit rotundũ & cuprum: tunc enim nõ apparebit quæstio. Alterum enim est materia: & reliquum est forma. Et causa illius vnitatis est, scilicet vt illud quod est in potẽtia in actu sit ab agente in omnibus in quibus est generatio. Non enim est aliud causatũ: sed erit illud quod est in potentia sphera in actu sphera: sed hoc fuit illud quod fuit per essentiam cuius libet: & est circulus qui est figura palam.

Sermo vero de quæstione dicta in diffinitionibus & numero: & est quomodo diffinitio significat diffinitum: & diffinitio habet plures partes: & quæ est causa propter quam est diffinitio vnum. hoc enim dictum est in tractatu præcedenti. Deinde dicit oia cũ quæ habent plures partes &c. id est & necesse est quærere causam propter quam diffinitio est vna: quoniã omnia quæ habent plures partes: & sunt vnũ secundũ totũ non eo modo quo dicit cumulus est vnus in hoc enim est causa per quã multitudo fit vnũ. Deinde dixit exemplũ in hoc: & dicit in corporibus cũ &c. id est in corporibus etiã cõpositis ex pluribꝰ ex causa propter quã corpus cõpositũ est vnũ. V.g. qm quędã sunt vnũ per cõtactũ: & quædã per cõglutinationẽ: vt in rebus viscosis aut per alia ligamẽta vt clauꝰ: & hoc intendebat cum dicit quorum essentia est tactus. s. quod quædã sunt quorũ causa vnitatis & essentiæ est cõtactus. Deinde dixit diffinitio vero &c. i. diffinitio vero est sermo vnius: & nõ per præpositiones copulantes: sicut versus Homeri: quoniam illi versus: sunt vnũ per copulam: sed diffinitio est vna: quia est vnius. Verbi gratiã hominis. 15

Et cũ narrauit qp homo debet esse vn? incæpit dubitare in hoc & dicit quid igitur facit hominẽ vnũ &c. i. & si cõcesserimus ipsum esse vnũ quærendũ est quid sit illud quod fecit hominem vnũ: & quare est vnum & nõ est plura. s. quare dicit qp est vnus cum sit compositus ex pluribꝰ vno: est enim animal & bipes: & hoc existimatur esse diffinitio hominis. D. d. & etiã alio modo si fuerit, sicut quidam dicunt quod homo nihil aliud est: quam congregatio animalis & bipedis nihil erit hoc in quo communicent hæc duo, scilicet animal & multipes: ita qp hoc nomen

men homo significet hoc commune: sed hoc nomen homo significat animal per se & bipes per se: ergo quare homo nō erit duo hoies. Deinde dixit & similiter ex animali & bipede &c. i. & similiter cōtingit eis vt sint ex animali & bipede: & si nō indicant ipsum esse animal siue homo disponat per hæc duo secundū hoc verbū esse aut attribuant ei per hāc præpositionem ex: & ideo dixit posse: & vniuersaliter &c. id est & vniuersaliter cōtingit huic vt homo nō sit vnū: sed plura vno. scilicet animal & bipes. Deinde dixit manifestum est igitur q̄ si aliquis fuit hac via &c. id est manifestū est igitur q̄ si aliquis processerit hac via in diffinitione & concesserit ipsam esse compositam simpliciter ex pluribus: & non distinxerit pluralitatem quæ est in potētia ab ea quæ est in actu: impossibile est soluere hanc quæstionem. Deinde dixit, si autem fuerit sicut dicitur &c. id est si autem distinxerimus dualitatem quæ est in diffinitiōe: & dixerimus q̄ hæc est materia: & hæc est forma: & hoc existit in potētia in cōposito. s. materia & hoc existit in actu. s. forma dissoluet quæstio. D. d. sīa enim quæstio erit. i. q̄m si nō procedat hac via ista quæstio remanebit. Deinde induxit exemplū: & dicit & si diffinitio spheræ esset cuprū rotundū &c. id est. V. g. q̄m cū posuerimus q̄d diffinitio spheræ est cuprū rotundum tunc hoc nomē esset æquale huic diffinitioni. D. d. ergo esset quæsitū &c. id est & cū posuerimus q̄ diffinitio spheræ est cuprū rotundū: & quæsiuerim⁹ in ea hoc, scilicet quomodo diffinitio est vna & habet plures partes: tūc quæritur quomodo cuprū & rotundū sunt vnū. D. d. q̄m tunc nō apparebit quæstio. i. & cū diffiniuerim⁹ spherā q̄m est cuprū rotundū: & intellexerimus per cuprū materiā: & per rotundū formā in hac materia: tunc nō accidit quæstio. D. d. & causa illius est &c. id est & causa isti⁹ vnitatis est vt trāsmutet q̄d est in potentia donec fiat in actu ab agēte, scilicet ab extrahēte ipsum a potētia in actū. Est igit hic aliquid vnū q̄d primo est in potētia: & post trāsfert de potētia in actū: trāslatio em ejus nō largit ei multitudinē: sed perfectionē in esse: & in toto hoc est vnū in actu: & hoc intendebat cū dixit: q̄m nō est aliud causatū &c. id est nō em est hoc aliud causatū ab agente ab eo in quo agit: sed illud idē, scilicet quod est spheram in potentia fit spheram in actu: cum agens extrahit ipsum de potentia in actum. Deinde dixit, sed hoc est illud quod est per essentiā &c. id est & hæc duo dant esse rei quā significat diffinitio in omnibus rebus habētibus materiā & formā: vt in diffinitione circuli dicimus quod est figura plana: figura enim est quasi materia: & plana quasi forma. Et intendebat declarare per hoc exemplū q̄ cū dispositio fuerit talis in dispositionib⁹ rerū mathematicarū: quanto magis vt sit in diffinitionibus rerū nō mathematicarum: ne aliquis dicat q̄ omnes diffinitiones nō componuntur ex materia & forma: mathematica enim non sunt in materia: sed declaratum est prius quod ista habent materiam non sensibilem.

Extractio alicuius ab agēte de potētia ad actū nō largitur multitudinē sed perfectionē. idē. 12. met. cō. 18. idē etiā hic cō. sequēti.

Quæcunq; verò nō habent materiā nec intellectuale: nec sensibile: statim quidem vnum aliquid est eorum vnūquodq; Quemadmodū & quod ens aliquid hoc quod quale: vel quod quantū: quapropter & non inest in diffinitionibus: nec ens: nec vnū: & quodquid erat esse statim vnum aliquid est: sicut & ens aliquid.

Quæcūque nullā habēt materiā nec intellectuale, lem nec sensibilem statim sunt id quod sunt.

aliquid. Quapropter non est aliqua alia causa vnū essendi nulli eorū nec; essendi ens aliquid. Statim enim vnumquodq; ens est aliquid: & vnum aliquid non vt in genere: & ente & vno: nec vt separabilibus existētibus præter singularia. Propter hāc verò dubitationem hi quidem participationem dicunt: & causam aliquam participationis: & quid est participare dubitant. Hi autem coexistentia animæ: sicut lycophron ait esse scientiam eius quod est scire: & animæ. Alij verò compositionē: aut coniunctionem animæ cum corpore viuere. Et quidem eadem ratio in omnibus. Etenim sanum esse erit: aut coexistētia: aut colligatio: aut coniunctio animæ & sanitatis. Et es esse trigonum compositio eris & trigoni: & album vnū esse compositio superficiei & albedinis. Causa verò quia potentiæ & actus quærunt vnum faciens & differentiam. Est autem: vt dictum est: & vltima materia & forma idē. & hæc potentia: hæc actu. Quare simile est quærere vnius quæ causa: & vnum essendi. vnum enim aliquid vnū quodq; & quod potentia & quod actu vnū aliqualiter est. Quare causa nulla alia nisi vt quasi mouens ex potentia ad actū: quæcunq; verò nō habent materiam omnia simpliciter sunt quod vere entia aliquid. Omnia autem quę non habent materiam: nec; intelligibilē nec; sensibilē: vnumquodq; eorum statim est vnū illud quod est per essentiā: sicut illud quod est etiam. Et ideo in diffinitionibus nō est ens nec; vnū: & illud quod est per essentiam est vnum sicut aliquod ens etiā: & ideo nō est alia causa: nec; alicuius istorum: vt sit vnū: nec; vt sit ens etiā. Vnūquodq; enim eorum statim est aliquod ens & quodvnū: vt quia sunt in ente & vno: sicut illa quæ sunt in genere: nec; sunt quasi separata: & alia a partib⁹. Et propter hāc difficultatem dixerunt quidā acquisitionem: & dubitauerunt in causa acquisitionis: & quid sit acquisitio. Et quidam dixerunt congregationē animæ: vt aliquis. Dixit enim q̄ cognitio quæ est per vnā scientiam est per animam etiam. Et quidā dixerunt cōpositionē & ligamētum corporis & animæ est per vitā: sed sermo in omnib⁹ istis est vnus. Sanitas enim in omnibus est vna: aut congregatio: aut ligamentum: aut compositio animæ: & sanitatis. Et etiā cuprū erit triangulare per compositionem cupri: & trium angulorū & essentia albi est cōpositio superficiei & albedinis. Et causa in hoc est: q̄a quærunt vnū q̄d est in potentia in actu quasi diuersum etiā: & sicut dictum est.

Quoniā

Quoniam quemadmodum materia vltima: & forma est idē & vnum genus: non habent aliquam causam omnino præter motorem quomodo de potentia in actum. Omnia vero quæ non habent materiam modo simplici, essentia eorum per quā sunt entia non fertur in quibusdam rebus.

16 F Materia intelligibilis mathematicarū rerū. Idē supra. c. 9. Per formas ſſūt cōposita ex materia & forma vnū & aliquid ens. Idē. 2. de aīa. 2. & 7. & .j. de anima com. 90. & .3. me. 15.

Idest omnia vero quæ carent materia intelligibili & sensibili sicut materia rerum mathematicarum: vnumquodq; eorum est idem cum illo quod dat sum esse scilicet quod quiditas & essentia sunt in eis idem.

Deinde d. sicut illud quod est aliquod ens &c. i. vt dicamus in aliquo quod habet aliquam essentiam quod in eo non est aliquod additū essentiæ. i. ens nō est genus illi. & hoc intendebat cum dixit aliquod. D. d. & ideo in diffinitionibus &c. i. Et dixit hoc quia ista genera altissima sunt simplicia cum non habeant genera: diffinitiones vero sunt compositorū. D. d. & illud quod est per essentiam &c. i. & similiter illud quod significat diffinitio. s. forma non habet diffinitionem: quemadmodum aliquod habet ens scilicet quod ens nō est genus ei. D. d. & ideo non est aliqua causa alia &c. i. & ideo illa quæ non habent materiā: non habent causam aliam a se in hoc q; sunt vnum: & in hoc q; sunt ens ecōtrario eis quæ sunt in materiis. Per formas enim fiunt composita ex forma & materia vnum & aliquid ens. Deinde d. quoniam vnumquodque eorum statim &c. id est quoniam vnumquodq; eorum ex se est aliquod vnum & aliquod ens scilicet quod nō est vnum ex alio: neq; ens ex altero. & hoc intendebat cum dixit statim trāsumptiue. Deinde dē nō quia sunt in ente & in vno: sicut illa quæ sunt in gñe i. non quia sunt sposita per vnitatem & essentiam: ita quod vnitas & essentia sit genus eius: sed essentia est ipsum. D. d. & nō quasi separata. i. neq; esse illius formæ simplicis est ita quod in actu sit aliud a rebus particularibus quarum est forma: ita quod res particularis & forma eius sunt duo diuersa: & hoc intēdebat cum. d separata. Deinde dicit & propter hanc difficultatem &c. i. & innuit quæstionem prædictā dicentē quomodo est homo vnus & est compositus ex anima & corpore quæ sunt existentia in actu. Omnis ergo qui ponit q; anima & corpus sunt duo diuersa: contingit ei dicere quid sit causa ligamēti animæ cū corpore. Qui aūt dicit q; alia est perfectio corporis: & q; corpus non existit sine anima: non sunt apud ipm duo diuersa: nec accidit ei quæstio hæc. Et intēdit p acquisitionē cōiunctionē. i. q; propter hāc quæstionē dixerūt quidā q; ex alia & corpore fit vnum per cōiunctionē quæ est inter illa: & isti dubitauerūt in quo sit causa cōiunctionis aīæ & corporis quæ sit illa cōiunctio. i. cuiusmodi cōiunctionis sit. D. d. & quidam dixerunt congregationē animæ &c. i. & vt reputo q; quidā dixerunt q; communicatio quæ est inter animam & corpus est: quia nō perficitur actio alterius eorū: nisi cōgregatæ vt quidā antiquorū dicebāt q; cognitio est per aīam & corpus: sed causa veritatis est aīa. & falsitatis accidētis in ea est corpus. D. d. & qdā dixerunt compositionē &c. i. & quidā dixerūt q; ista cōiunctio est cōpositio aīæ cū corpore: & q; ligamētū p quē sit cōpositio est vita: & ideo cū dissoluit ligamētū nō erit vita. D. d. sed sermo in oibus istis &c. i. sed istæ

Vide. 2. de anima. t. cō. 7.

istæ causę quas induxerunt antiqui in copulatione animæ cum corpore: omnes sunt eiusdem modi. Quidam enim opinabātur quod sanitas ipsa copulationis erit per istam congregationem, scilicet congregationē animæ cum corpore, & quidam opinabantur quod est per ligamentum & quidam per compositionem animæ & corporis compositione sanitatis non compositione corruptionis. Deinde dicit, & etiam erit cuprum &c. id est, & non est differentia inter compositionem animæ cum corpore, & compositionem cupri cum tribus angulis, scilicet quod dicere cuprum habentes tres angulos est sicut dicere corpus animatum, & sicut dicere superficiem albam. Et intendit quod sermo de omnibus est vnus, & sicut non accidit eis quæstio in compositiōe figuræ cum cupro, oportebit vt non accidat eis quæstio in compositione animæ cum corpore anima enim ita se habet ad corpus, sicut figura ad cuprum, & albedo ad superficiem, omnia enim sunt perfectiones & formæ subiecti. D. d. & causa in hoc est, id est, & causa deceptionis eorum est quia ponunt idem quando est in potentia, & quando est in actu esse diuersum & in rei veritate est vnum illud. Illud enim quod fuit in potentia est in actu & non sunt hic duo diuersa. D. d. & est sicut dictum est &c. id est, & anima cum corpore sunt vnum, sicut diximus q; prima materia & forma sunt vnum. D. d. ergo non habent &c. id est, & cum anima nō est nisi esse eius quod est in potentia animatum est animatum in actu, tunc exitus eius de potentia in actum nō habet causam nisi motorem extrahentem ipsum de potētia in actum. Deinde dicit, omnia vero quæ nō habent materiam simpliciter neq; sensibilem neq; intelligibilem essentia eorum per quam sunt entia non attribuitur in suo esse quibusdam rebus quę non sunt perfectio materiæ omnino, & attribuuntur quibusdam. Et intendebat per hoc intelligentias abstractas quæ attribuuntur corporibus cælestibus secundum q; anima attribuitur corpori.

In rei veritate idē est in potētia & actu. Idē supra cō. 15. Intelligētiæ abstractæ attribuuntur corporibus secūdum q; aīa attribuit corpori. Vide. p hoc primū &. 2. capi. de substantia.

Aristo. Liber Nonus primæ philosophiæ incipit.

In nono Metaphysicæ sunt tres summæ.
Prima est in tex. primo vbi affert philosophus suam intentionem.
In secunda determinat de ente vt diuiditur per potentiam & actum. Sed primo de potentia agit a tex. 2. vsq; ad. 11. mox ab. 11. vsq; in fine disputat copiose de actu.

CAPVT I.

DE primo quidem igitur ente, & ad quod omnes aliæ cathegoriæ entis referuntur dictū est. videlicet, de substantia. Nam secundum substantiæ rationem dicuntur alia entia quantitas, qualitas, & alia sic dicta. Omniaque namque habebunt rationem substātiæ, vt diximus in primis sermonibus. Quoniam vero dicit ens hoc qdē eo quodqd, aut quātitas, aut qualitas. Aliud secundū potentiā, & actū, & secūdū opus. Determinabimus de potētia & actu, & primū de potētia quę dicitur

A In plus est potentia &

actus eorum quæ dicunt secm motũ solum.

dicitur quidem maxime proprie, non tamen vtilis est ad quod volumus nunc. In plus enim est potentia & actus eorum quæ dicuntur secũdum motum solum. Sed cum dixerimus de hac in determinationibus de actu ostendemus & de alijs.

DIctum est de ente cui attribuuntur alia prædicamẽta entis, vbi dictum est de substantia. Dicuntur enim entia materialiter secũdum q̃ recipiunt distinctionem substãtiæ, vt quantitas, & qualitas, & alia quæ dicuntur hoc modo. Omnia enim habent diffinitionem substantiæ, sicut diximus in primis sermonibus. Et cum ens dicit aut quia hoc est, aut quãtũ, aut quale, aut quia est in potentia et cõplemẽto, & actu. Etiã distinguemus & loquemur de potentia etiã & cõplemento. Et de potentia primo, & quod dicitur magis vere, non illud quod non est vtile in hoc quod volumus nunc. Potentia enim & actus dicuntur multipliciter magis q̃ illa quæ dicuntur secundum modum motus tm̃. Sed cum dixerimus de differentijs in actu, tunc declarabitur vltima.

1 Idẽ. 4. met. c. primo. & 6. meta. cõ. primo.

QVIA ens secundũ q̃ ens diuiditur essentialiter in potẽtiã actum & ista ars habet considerare de ente simpliciter, & de generibus & differentijs in quas diuiditur essentialiter, incepit hic loqui de speciebus potentiæ & actus vt declaret substantia eorum, & contradicat dicentibus potentiã non esse in entibus. Et dicit dictum est &c. id est, dictum est igitur de prædicamento substantiæ cui attribuuntur alia prædicamẽta secundum quod sunt prædicamẽta, & hoc sexto & septimo istius libri. Dein de dicit vbi dictum est de substantia, id est, vbi locuti sumus de principijs substantiæ sensibilis. D.d. dicuntur enim entia multa secundum quod habent diffinitionẽ substantiæ, id est, quod in diffinitione eorum apparet substantia. D.d. & cum dicitur ens &c. i. & cum declaratum sit q̃ ens diuiditur in substantiam & alia prædicamẽta, & diuidit etiam in potentiam & actum, qũ ens quoddam est in potentia, & quoddam in actu & complemento. Et iam loquuti sumus de substantia, oportet etiã nos loquid: potentia & actu, cum in ista diuidatur ens secundum q̃ est ens. Et primo incipiamus distinguere secundũ quot modos distinguuntur potentia & actus. & declarare quis eorũ dicitur vere, & quis transumptiue. D.d. causam in hoc, & d. potentia a enim & actus &c. id est, hoc enim nomen potentia dicitur pluribus modis eis secundum quos dicuntur potentia & actus in rebus transmutabilibus. D.d. sed cũ dixerimus &c. i. & intẽtio nostra est in hoc, qm̃ cum loquuti fuerimus de differẽtijs rerũ existentiũ in actu, & quo ordinant in hoc, declarabitur nobis natura vltimæ differentiæ de qua intendimus perscrutari.

2 Potentia & actus dicũtur pluribꝰ modis eis secũ, dũ quos dicuntur potẽtia & actus i rebus transmutabilibꝰ. Vide p hoc 3. de aĩa. c. 5. in fine. c. 3. 4. & in. c. 14. eiusdem.

Quod quidem igitur multipliciter potentia & posse, determinatum est à nobis in alijs. Harum aũt quęcũq; quidem equiuocæ dicũtur potẽtia prætermittant. Quædã em̃ similitudine quadam

dam dicuntur quemadmodum in geometria, & possibilia, & impossibilia dicimus eo q̃ aliquo modo sunt, aut non sunt.

Quæcunq; aũt ad eandem speciem omnes principia quædam sunt, & ad primum vnum dicũtur quod est principium transmutationis in alio inquantum aliud est. Nam hæc patiendi est potentia quæ in ipso patiente principium mutationis passiuæ ab alio inquantum aliud est. Hæc autem habitus impassibilitatis eius quæ in deterius & corruptioni ab alio inquãtum aliud à principio transmutationis. In his inest omnibus terminis primæ potentiæ ratio. iterũ aũt hæ potẽtiæ dicuntur aut solũ faciendi aut patiendi, aut ipsius bene. Quare in harũ rationibus insunt aliqualiter priores rationes potentiarũ. Palã igitur quia est quidem vt vna potentia faciẽdi & patiẽdi. Nam possibile est & habere ipsum potentiam patiendi. Et eo quod aliquid q̃ pati potest ab ipso. est aũt vt alia. Hæc quidẽ em̃ in patiente, propter habere enim quoddam principium, & esse materiam quoddam principium. patitur patiẽs, & aliud ab alio. Crassum enim combustibile est, cedens autem sic impressibile est, similiter autem & in alijs. Hoc autem in faciẽte, vt calor, & ædificatiuo, quapropter inquantum simul natum est nihil patitur ipsum à seipso. Vnũ enim & non aliud est. Et impotentia & impossibile, & quæ tali potẽtiæ cõtraria est priuatio est. Quare eiusdem, & secundum idem omnis potentia est impotẽtia.

C Nihil patit ipsum a seipso.

Quoniã aũt patientia & agere per potentiã dicũ multis modis, vt terminatum est in alijs locis, & quę istarũ potentiarum dicitur æquiuoce dimittatur. Quædam enim dicuntur per aliquam similitudinem, sicut dicitur in geometria potentia, & non potentia quoquomodo, aut aliqua attributione. Omnia aũt quæ dicuntur per attributionem ad eandem formam sunt alia principia, & attribuuntur potentię ad vnum principium, & illud est principium transmutationis in aliud secũdũ quod est aliud. Potentia enim passionis est in ipso passiuo principiũ transmutationis passiui ab illo secundum quod est aliud. Habitur verò est potentia quæ non patitur ad illud quod est prius, aut ad corruptionẽ ex alio secundum quod est aliud ex primo trãsmutãte. Omnes enim istæ diffinitiones habent diffinitionẽ primæ potentiæ, & etiam istæ dicuntur potẽtiæ aut quia agũt tantum, aut quia patiuntur, aut modo bonitatis, ita quod in diffinitionibus istarum etiam sunt diffinitiones primarũ potẽ

D Quid potẽtia actiua. Quid passiua.

tiarum quoquomodo. Manifestum est igitur quod forte possibile est vt actio & passio sunt vna potentia. Dicitur enim ꝙ potentia est eius cuius est potentia passionis, & alterius per illud, & forte erit sicut alia. Quædam enim est in passiuo, passiuum enim patitur, ga habet aliquod principiū, & ga materia est principiū, & etiā illud habet aliud ex alio. Vnctuosum aūt cōburitur, obediens enim quoquomō dissoluit, & alia sīr. Et quædam sunt in agente vt carpentario, & ædificatore, quędā enim sunt in carpentaria, & alia in ædificatore, & ideo sunt insimul, & in hoc patiē per se, ga est vnū, & nō est aliud. Quod enim non est potentia. & nō habet potentiā, & quod est cōtrariū tali potentiæ est priuatio. Ergo potentia est eiusdem & idem nō potest,

T.cō.17. 2 Dicit qm̄ vero in aliquo esse potentiam ad recipiendū aliquod, & in aliquo esse potentiam ad agendum aliquid dicuntur multipliciter. dictarum est vbi distinximus secundū quot modos dicuntur potentiæ passiuæ. s. in quinto istius libri. D.d. & quæ istarum &c. id est, quæ istarum rerū dicitur de eis hoc nomen in potentia transumptiue, & de quibus dicitur secūdū similitudinem vt dicitur in geometria ꝙ talis linea potest in talem superficiē. Verbi gratia, ꝙ diameter potest duo quadrata duorum laterum. Et intendit per hoc ꝙ quadratum diametri valet duo quadrata, & hoc dictum est non quia linea est quadratum, sed exitus eius de potentia ad actum non est per transmutationē, & hoc intendebat cum. d. esse quoquomodo, id est, & dicitur quod lineæ & superficies habent potentias aut non potentias. quia aliā similāt potentijs quoquomodo, aut quia attribuuntur eis quoquomodo. Et cū dixit mōdum secūdū quem dicitur hoc nomen potentia transumptiue, indu-
a Manifestū est qd̄ nihil agit l seipm. Idē. 8. phy. 40. &. 3. de ala. c. 4. & l lib. destructionum diputatiōe. j. ī sokone primi dubij. & in. s. capi. de substātia orbis. &. 3. ph. c. 8. Forma nō patiē cētialiter sed per accidens. vide. 5. ph. cō. 5. &. 2. de generatiōe. 55. &. 4. ce. 22.
xit modum secūdū quē dicitur in rei veritate, & dixit, omnia autē &c. id est, omnia vero de quibus dicitur hoc nomen potētia, quia attribuuntur ei potentiæ quæ est causa in aliis, istæ potentiæ sunt principia entiū generabiliū, & corruptibiliū, & sunt attributæ eidem potentiæ quæ est principium omnium entiū. Et cum distinxerit potentiam quæ dicitur vere ab ea quæ dicitur transumptiue descripsit potentiā actionis & passionis. & dixit. & illud quod est principiū trāsmutatiōis &c. id est, potētia agens est illud quod est principiū trāsmutationis in aliud secūdū qd̄ est aliud non in se: cū sit manifestū a ꝙ nihil agit in seipsum.
b Formæ quę nō sunt i materia nō patiunt cētialiter neq accidentaliter. Instan

D.d. potentia enim passionis &c. id est, & ideo potentia passiua est illud quod recipit transmutationem in se ex alio secūdū ꝙ est aliud, cū etiā sit manifestum ꝙ nihil patitur a seipso. Et cum descripsit potentiam actiuam quæ est ex forma, & potentiam passiuam quæ est per materiam dixit, habitus vero est potentia &c. & intendit per potentiā formam, id est, quod forma non patitur secundum quod est forma a primo transmutante essentialiter, sed patitur per accidēs. & ideo transmutatio eius nō est prima trāsmutatio, sed secūdum ꝙ est forma in passiuo. s. in materia. Et ideo formæ quæ nō sunt in materia nō patiunt essentialr aut accidētalr. Et d. ad pcm aut ad corruptionē. ga oē qd̄ patif. aut

aut patif ad pcm aut ad corruptionē. Et d. ex alio: quia nihil patif ex se. D.d. oēs enim istæ diffinitiones &c. i. istæ potentiæ non dicuntur æquiuoce: quia omnes habēt diffinitionē primæ potentiæ. Et intēdit ꝙ cū consideratum fuerit de istis potentijs in vtroq; genere videntur attribui primæ potētiæ. In diffinitione a enim omnis potētiæ passiuæ accipitur potētia primæ materiæ: & similiter in diffinitione omnis potētiæ actiuæ accipitur diffinitio actionis primæ formæ: quæ est diffinitio primæ formæ quæ est absoluta a materia. Et ga diffinuit potentias actiuas & passiuas dixit. & etiam dicuntur istæ potētiæ &c. i. d. hoc nomē potētia dicit de potētijs actiuis & de potentijs passiuis. & dicitur de actiuis quæ sunt bonæ actionis: & de passiuis quæ sunt bonæ passionis.

D.d. manifestū est igitur: quoniā forte &c. i. & forte est possibile vt potentiæ actiuæ & passiuæ ab eis sint in eodem. existimatur enim quod potentia quæ est alterius scilicet potentia quæ est in agente est eius cuius est potentia passionis. v. g. illud quod mouetur in loco per se: alteratio autem & generatio existimatur esse vere vt principiū actionis sit in eis in subiecto aliquo alio a subiecto potentiæ passiuæ. D.d. & forte erit sicut alia &c. i. & forte potentia agentis erit in alio ab eo in quo est potentia passionis. in quibusdam enim rebus potentia actiua erit in ipso passiuo: & in quibusdam in alio. Deinde dicit passiuum enim patitur &c. i. passiuū enim patitur secundū ꝙ habet principiū qd̄ differt ab ipso quod exerabit ipsum de potentia ad actū. Et intēdit & non est necesse vt hoc principiū sit in subiecto diuerso a subiecto in quo est potētia passionis in loco. D.d. & quia materia &c. i. & quia materia est etiā principium passionis: est necesse vt aliquid sit ab aliquo: vt generatio ignis ab oleo & rebus vnctuosis est dissolutio partium rei obedientis in illa in qua dissoluitur. D.d. & quædam in agente &c. i. & potentia actiua alia est ipso patiente: & alia in agente: vt carpentaria in carpentario: & ædificatoria in ædificatore. Deinde dicit quædam sunt in carpentaria &c. i. actio enim artis carpentariæ est in carpentare: & actio artis ædificatorie est in ædificando. Deinde dicit: & ideo sunt insimul: & quia quædam potentiarum actiuarū sunt in genere: ideo necesse est vt agēs nihil agat donec fit insimul cum patiente in eodem loco. Deinde dicit. & nihil patitur per se &c. idest & nihil patitur per se secūdū ꝙ est vnū: & non est illic aliud ex quo transmutatur: quia si esset: tūc aliquid esset in potentia secundum quod est in actu: & intendebat declarare quod in simplici non est potentia omnino: & quod illud in quo est potentia est compositum. Deinde dicit. illud enim quod nō est potentia &c. idest dicere enim quod non habere potentiam non est simpliciter: quoniam dicere non potentia est alicuius quod caret illa potentia: & hoc quod est contrarium potētiæ est priuatio. D.d. priuatio ergo est eiusdē &c. idest ergo potentia & non potentia sunt alicuius compositi.

Priuatio aūt dicitur multipliciter: etem̄ nō habens. & aptū natū si non habet aut oīno: aut quando aptū natū est. Et aut sic puta perfectē aut saltē quocūq; modo. In quibusdā verō si apta nata habere nō habeāt vi: priuata esse hæc dicim⁹. Qm̄ autē hæc qdē ī. inanimatis insunt principia talia: alia verō in aīatis & in

tiam vide. 7. de anima. de intellectu possibili. t. cō. 4.
B a In diffinitione oīs potētiæ passiuæ accipitur potētia primæ materiæ. & ī diffinitione oīs potētiæ actiuæ accipit diffinitio actionis primæ formæ quæ est absoluta a materia. vide causam istius 17. met. c. 18. ī fine cō.
In simplici nō est potētia omnino: & illud in quo ē potētia est compositum.

anima:& animæ in rationẽ habẽte:palã quia & potentiarum aliæ erũt irrationabiles:aliæ cũ ratione. Quapropter omnes artes & scientiæ factiuæ potẽtiæ sunt. principia namq; per mutabilia sunt in alio inquantũ aliud. Et quæ quidẽ cũ ratione oẽs contrariorũ sunt eædẽ. & quæ in rationabiles vna vnius: vt calidum calefaciẽdi solũ: medicatiua aũt infirmitatis & sanitatis: Cum aũt quia ratio est scientia: ratio aũt eadẽ ostẽdit rem: & priationẽ: nõ tñ similiter & est vt amborũ: est aũt vt existẽtis magis. quare necesse & tales scientias esse quidẽ contrariorũ. esse verò huius quidẽ secundũ se: illius vero nõ secundũ se. Etenim ratio huius quidẽ secũdũ se illius verò quodãmodo & secũdũ accidens. Nam negatione & ablatione ostendit contrarium. Et enim priuatio potentia contraria: hæc autem ablatio alterius.

¶ Omnes artes & scientiæ factiuæ potentiæ sunt.

Priuatio autem dicitur multipl'r. dicitur enim illius quod nõ habet: & istius qđ habet naturã habẽdi: aut vl'r aut in tempore in quæ habet: & secundũ qđ oportet. vt illud quod nõ est omnino aut erit quoquomodo. In qbusdã verò rebus quæ habent naturam habẽdi: si nõ habẽt: dicemus quod ista carent violente. Sed cum quædam ista principia sint in carentibus anima: & quædam in animatis: & anima est in habẽtibus diffinitionem animæ. Etiã manifestũ est qđ quædam potẽtiæ nõ habẽt diffinitionem: & quædam sunt cũ diffinitione. Et ideo oĩa artificia: & scientiæ sunt potentiæ: quia sunt principia transmutãtia in aliud secundũ qp est aliud. Et omnia quæ sunt cum diffinitione sunt contrariorum: sed non sicut vnum vnius: vt calidũ calefacere. Physica verò est sanitatis & infirmitatis: & causa in hoc est quia habet rationem: Scientia verò idem sermo significat rem: & suam priuationem: sed non eodem modo: & forte erit possibile vt sit duorum: & forte erit illius quod est magis. Ergo necesse vt sint illa quæ sunt alia contrariorum: & vt sint quorũdam per se: & quorundã non per se. Ratio enim est quorũdã p se & quorũdã quoquo. Per accidẽs igit significat cõtrarium: per negationẽ & per remotionem. Primo enim priuatio est communium: & hæc est remotio alterius. Contraria enim non appropinquant eidem ex eodem.

3 Quia dicere in potentia significat aliquem modum priuationis: & dicere etiam aliquid habere potentiã ad hoc est secundũ quod caret illo ad quod potest: & primus philosophus habet cõsiderare de modis priuationis: & est proprium loqui de priuatione vbi sit sermo de potẽtia: inexcpt declarare modos priuationis. Et d. priuatio autem &c. i. ista enim est prima diuisio secundum quã diuidit priuatio. Omne enim qđ caret

caret aliquo aut caret illo quod nõ innatũ est habere: aut caret illo qđ innatũ est habere: & hoc intendebat cũ d. illius qp non habet &c. D. d. aut vl'r: aut in tpe in quo habet. i. & illud qp caret illo qp naturalr debet habere: aut caret illo qđ innatũ est habere simplr: aut illo qđ innatũ est habere aliquo tẽpore: vt barbam in tẽpore in quo debet eã habere. D. d. & qa est secundũ qđ oportet &c. i. & priuatio quæ est secundũ qp oportet scilicet quæ dicitur principaliter ex carere illo quod non habet oĩno: aut illud qđ habet raro: & hoc intendebat cũ dixit: aut erũt quoquo. Et hoc inuenif sic in alia trãslatiõe: & priuatio dicit multipl'r dixit eñ illud qp nõ habet & illud quod innatum est habere etiam: aut vl'r: aut in aliquo tpe: & sic sicut illud quod non est omnino: aut in paucioribus: & si innatũ est habere cũ non habet dicitur carere violẽte: i. & cũ aliquid caret illo: qđ innatũ est habere in tempore in quo innatũ est habere: dicit qp illud est priuatio violẽta. D. d. sed cũ quædam istorum principiorũ &c. i. & inrẽdit per principia potẽtia agentes. Istarum eñ potẽtiarũ sunt quædã in habẽte aiam: & quædã sicut dixit in nõ habẽte animã: vt calefacere in corpore calido: & infrigidare in corpore frigido. D. d. & omnia in habẽte rationẽ aiæ: & alia existit in eo qp habet diffinitionem aiæ. s. ratiocinari & comprehendere. D. d. manifestum est igit &c. d. & cũ sit manifestũ qđ quædam potẽtiæ actiuæ sunt potentiæ in rebus non animatis: & quædam sunt potentiæ in rebus aĩatis. s. in habentibus comprehẽsionem & rationem: manifestũ est qp potentiarum quædam sunt cum diffinitione & ratione: & quædam sine diffinitione & ratione. Deinde dicit. & omnia artificia &c. ideſt & quia potentiæ actiuæ sunt rationales: ideo omnia artificia & scientiæ non sunt potẽtiæ: quia agunt in alia secundũ quod sunt alia. Et. d. hoc: qa hæc est diffinitio potẽtiarum actiuarũ simpliciter. D. d. & omnia quæ sunt cum diffinitione &c. i. & omnes potentiæ quæ sunt cũ ratione agũt duo cõtraria. D. d. sed nõ sicut vnũ vnius &c. i. & istæ potentiæ quæ habent rationẽ non agũt alterũ cõtrariorum tantum sicut est dispositio in potẽtijs carentibus ratione. Calidũ eñ agit calorem & non agit alterum contrariũ. s. frigus. Potẽtiæ enim rationales agũt duo contraria insimul. V. g. ars medicinæ quæ agit sanitatem & infirmitatem. D. d. & causa in hoc est &c. i. & causa in hoc est: quia istæ potẽtiæ agunt per scientiam & scientia est duorum cõtrariorũ secundũ imaginationẽ & diffinitionem: & diffinitio alterius cõtrariorũ intelligit in respectu reliqui cõtrarij: & hoc nõ habet eodẽ modo. D. d. & forte erit possibile &c. i. qñ forte est possibile vt potẽtiæ agant duo cõtraria: & forte agũt alterũ cõtrariũ in maiori parte. D. d. ergo necesse &c. i. qñ cũ istæ potentiæ agunt ab intellectu & scia: & scia est cõtrariorũ: ergo sciet duo contraria insimul: ergo necesse est vt agat cõtraria. D. d. vt sit quorũdam per se &c. i. & sit agere cõtraria vt quorũdam p se: & quorũdam p accidens & quorundã alterũ cõtrariorũ erit essentialiter & alterũ per accidens. D. d. per accidens igitur &c. i. & cum aliquis artifex non intellexerit de priuatione nisi negationem tantum: tunc nõ intelliget alterum cõtrariorum nisi per accidens: & ideo qui talem habet dispositionẽ nõ intelliget naturam contrarij: verum enim cõtrarium est priuatio: & hoc intendebat cum dixit: priuatio enim prima est contraria.

Potẽtiæ rationales agũt duo contraria insimul. G idẽ infra. t. c. 10. & t. c. 4.

H Quoniam autem contraria non sunt in eodem. Scientia autem est potentia in habendo rationem: & anima motus habet principiū. Salubre quidē sanitatem solum facit: & calefactiuū caliditatē: & frigefactiuū frigiditatem. Sciens verò ambo: est enim amborū quidē ratio: nō similiter autē & in anima quæ habet motus principiū. quare ambo ab eodē principio mouebit ad ipsum copulans. propter quod secundū rationē potentia sine ratiōe potētibus faciūt cōtraria. Vnū enim principiū constituetur ratione. palam autē quia ipsius bene potentiam sequitur solum faciendi aut patiendi potētia. Hanc verò illa nō semper. Necesse enim bene facientē facere: sed solū facientē non necesse bene facere. Et scientia est potētia secundū quod habet dispositionē. Et anima habet: principiū motus etiam. Quoniā anima sanans facit sanitatem: & calefaciens calorem: & infrigidans frigus. Scientia autem facit vtrunq; : quia vtrunq; habet diffinitionē: sed non eodē modo: & habet in anima etiam principiū motus. Ergo mouebit vtrunq; ex vno principio: & congregabit eam in idem: quia agit contraria: quando agit possibilia sine diffinitiōe: possibilia per diffinitionem. Determinat enim principium vnum per diffinitionem: Hoc est manifestū quoniam sequitur bonitatis potentiā quæ est actionis tantum aut passionis: illa aūt nō sequitur istam in omni tempore. Necesse est enim quod illud quod est bone actionis sit agens etiā. Agens verò tantū non de necessitate erit bone actionis.

4 Et scientia est potentia actiua secundum quod habet diffinitionem, id est secundum q̄ habet formam. Deinde dicit, & anima habet principiū motus &c. id est & in anima etiā sunt principia motuū præter motā a scientia: & illud pricipiū nō agit nisi alterū cōtrariorū tm. Verbi gratia, q̄ potentia sanās animata solūmodo agit sanitatē vt calor calorem: & frigus frigus. Deinde dixit scientia vero &c. id est sciens autē agit duo contraria: qm̄ contraria apud ipsum sunt intentiones intellectæ: & ideo non inuenitur in anima principiū motus qñ mouet ab intellectu in actu aut mouet a ratione eodē modo. Et intēdit qñ quando mouetur a ratione agit duo contraria: & quando mouetur non a potētia agit alterum contrariorum tantum: & hoc est manifestius in alia trāslatione in qua dicit & non eodē modo inuenit in eis motus. Deinde dixit ergo mouebit vtrūq; &c. id est ergo anima quando cōtraria duo a ratiōe mouet vtrūq; ab eodem principio cum congregat duo contraria in intellectu in eodem, scilicet quod scientia eorum est eadē. & in alia trāslatiōe est: & ideo mouet & cōgregat ad ipm vtrūq; ex eodē principio. Deinde dixit agit enim contraria &c. i. & sciēs agit cōtraria: quia agit illa quæ sunt possibilia sine ratione: & etiā possibilia cū ratiōe. V. g. quoniā facit sanitatē quæ est possibilis a natura possibilē a ratiōe: & secūdā artē medicinæ.

medicinæ. Deinde dicit, est enim propriū per vnū principiū per diffinitionē, id est, sciens enim mouet cōtrariū quod vult facere per principium propriū, & est diffinitio propria. Deinde dicit, & hoc est etiā manifestū q̄ sequitur &c. id est, & est manifestū q̄ actionē & passionem sequitur bonitas actionis & passionis scilicet q̄ omne bone actionis est agens, & omne bone passionis est patiens, & nō conuertitur scilicet q̄ omne agens sit bone actiōis, & omne patiens sit bone passiōis, & hoc intēdebat cū d. ergo necesse est vt illud q̄ est bone actiōis &c.

CAPVT III.

I SVNT autē quidā qui dicūt vt magarici quādo operatur solū posse, & quādo non operatur non posse: vt nō ędificantē non posse ędificare: sed ędificātē quādo ędificat. Similiter aūt & in alijs. Quibus accidētia incōueniētia nō est difficile videre. Palā enim quia nō est ædificator si nō ædificet: nā ædificatorē esse est esse potentē ædificare: similiter autem & in alijs artibus. Si igitur impossibile tales habere artes nō discētem aliquādo & accipientem & nō habere nō abscientem aliquādo: aut enim obliuione: aut passione aliqua: aut tēpore. Nō enim vtiq; re corrupta: semper enim est quādo cessauerit non habebit artem. Iterū qui statim ædificabit aliqualiter accipiēs. Et inanimata vtiq; similiter. Nec enim frigidū, nec calidū: nec dulce: nec omnino sensibile quicquā erit nō sentiētibus. Quare Prothagore rationē eis differētiæ cōtingit. At vero nec sensum quicq̄ habebit si nō sentiat nec operetur. Si ergo cęcū nō habens visum aptūne quero natū, & quādo aptū natū est, & adhuc ens ȳdem erunt cęci sæpe die vno & surdi.

Et quidā vt garicon dicunt & potentia est apud actionem tantū: vt ædificator cū non ædificat non habet potentiā ædificatoriæ: sed qui ædificat quando ædificeat, & similiter in alijs rebus. Et nō est difficile scire quid accidit ijs de impossibili. Manifestū est enim q̄ nō erit ædificator quādo nō erit ædificans. Essentia enim ædificatorie est essentia impossibilitatis ædificatoriæ, & similiter in alijs artificijs. Quoniā si est illud impossibile vt ista artificia sint in aliquo tēpore in eo q̄ nō ignorat in aliquo tēpore: aut per obliuionē: aut per actionē: aut per tēpus: nō recedet artificium quādo destruitur apud finem rei: sed est semper. Et si accipiatur in eo aliquo modo q̄ est statim. Et simile huic sermoni est in rebus inanimatis. Nō enim est calidū aut frigidū: aut dulce: aut sensibile sine habentibus sensus. Accidet enim eis dicere sermonem Prothagoræ. Et etiam nihil habebit

bebit sensum omnino: nisi sentiat: aut intelligat. Si igitur cęcus est illud quod nō habet visum in tempore in quo debet habere visum, & habet etiā naturam, & esse: tunc illi ipsi erunt cęci multotiens in vna die & surdi etiam.

5 L. Primꝰ philosophꝰ debet disputare cōtra negātes potentiam. Potētia opponit actui Vide primo de anima. c. 6.

Cum. d. secūdū quot modos dicūtur potētię scilicet de actiua & passiua, & descripsit & numerauit ea, & dedit differētias inter rationalē et rū & irrationalē vult loqui nūc cū negātibus potentias esse, & sunt illi qui negāt possibile esse. Primus eū philosophus debet loqui de hoc cū illis: cū ista opinio sit sophistica. Et. d. & quidā vt garicon & c. id est, & quidā negāt potētiā procedere secūdū tēpus illud ad qđ potest dicēdo qđ potētia, & aliud ad qđ potest sunt insimul: ex quo cōtingit nullā potentiā esse. Potētia eū opponitur actui, & impossibile est vt existant insimul, & iste sermo existimatur nūc a quibusdā loquētū, & est sermo cōtrarius naturæ hominis. D. d. exēplū de hoc &. d. vt ædificator, id est, opinatur qꝫ potētia ad ædificare est cum ædificāre, & qđ ædificator quādo nō ædificat nō habet potētiā ad ædificare: quia nō habet potentiā ædificādi dū nōdū ædificat. D. d. & similiter in alijs rebus, id est,

2 & similiter dicebat in alijs potētijs scilicet qm̄ nō procedit illa in quæ possunt secūdū tēpus. D. incepit dicere impossibilia, cōtingētia eis, & d. manifestū est jeū & c. id est, cōtingit eū eis qđ ædificator nō vere dicitur ædificator nisi qn̄ ædificat, & hoc est, quasi impossibile. Dedicit essentia eū & c. id est, & cū ædificator quādo nō ædificat non habet posse ædificādi: tūc forma ædificatorie quæ est ars ædificatorie non est posse ædificare scilicet qm̄ cōtingit qđ ædificator nō dicitur ædificator quādo nō ædificat: nisi per istud qđ est in eo de nō posse ædificatoriæ, & sic nō est differētia inter istud qđ habet artē ædificatoriæ quādo nō ædificat & inter illud qđ nō habet. D. d. & similiter in artibꝰ eijs alijs, id est, & similiter cōtingit in alijs artificijs vt substātia artificij sit non posse suæ actionis qđ est valde impossibile. D. declarauit hoc, &. d. qm̄ si impossibile est & c. id est, qm̄ si ista ars nō exisitit in eis qui habēt industrias quādo nō agūt absq; eo qđ accidit eis aliquid qđ corrūpat artē: aut oblitio: aut ꝯga egritudo: cōtinget necessario vt corrūpatur quādo actio finitur, & est manifestū qđ ars nō destruit neq; corrūpit qn̄ perficit ædificatū: sed ipse Ari. dimittit cōsequens & destruxit ipsum. D. d. & erit simile huic sermoni & c. id est, & similiter cōtingit in rebus inanimatis cū posuerimus qđ nō est, in eis potētia anteq̄ agant scilicet qm̄ cōtigit vt nō sit hoc frigidū: aut calidū. & vniuersaliter tāgibile anteq̄ tāgatur: neq; dulce: neq; amarū anteq̄ gustet. & vniuersaliter nullū sentibile anteq̄ sentiatur. & sic nullū istorū inuenīt nisi, animal in ueritate: neq; in potētia neq; in actu & sic accidit ets opinari opinionē Pythagoræ sophistę. D. induxit illud impossibile, &. d. & etiā nihil habebit sensum omnino & c. & d. hoc: quia

3 sentiens quādo nō sentit est sentiens in potētia, & si potētia nō fuerit: sequitur vt animal nō sit animal nisi quādo sentit. D. d. si igitur cecū & c. id est, si igitur cecū est illud qđ nō habet visum in tēpore in quo naturaliter debet habere scilicet quia caret illo qđ innatū est habere in illo tēpore: tūc homo erit cecus quādo nō inspicit aliquid, & sic homo potest esse cecus [& videns multotiens

totiens in vna die. D. d. & habet etiā natūrā & esse, id est & qui non videt apud eos caret illo qđ naturaliter debet habere in tēpore in quo nō videt, & illa priuatio est in eo sicut dispositio est in cęco: quia caret illo qđ naturaliter debet habere in tēpore in quo innatum est habere. M Differentia est inter cecū & nō videns quādo nō videt.

Sed est differētia inter cecū & videns quādo nō videt: quia cecus nō habet potentiā videndi, & clausi oculi habent potentiā vidēdi, & ideo cū auferimus potentiā ab illo qui non videt in tempore in quo nō videt contingit quod in illa dispositione sit cecus.

Amplius si impossibile ꝙ priuatū potētia. Quod nō sit possibile erit factū esse. Sed ꝙ impossibile est factū esse: dicēs: aut esse: aut futurū esse mētitur. Nam impossibile hoc significanit. Quare hæ rationes auferunt motū & generationē: semper eīm stans stabit, & sedens sedebit. Nō eīm surgit si sedet: impossibile nāq; erit surgere ꝙ nō potest surgere. Si ergo hoc nō contingit dicere palam: quia potētia & actus alterū sunt. Ille vero rationes potentiam & actum idem faciunt. Propter quod & nō paruum aliquid quærunt destruere. Quod ꝙ possibile est factum esse impossibile est esse aut futurū esse.

Et etiam si illud quod caret potentia nō habet potentiam: illud quod non erit nō habet potētiam vt sit. Et qui dicit quod illud quod nō habet potentiā vt sit aut erit: mentitur. Quoniā nō habere potentiā significat hoc. Isti igitur sermones negant moueri etiā & generari, & stans semper erit stās, & sedēs semper erit sedēs. Qm̄ si fuerit sedēs nō surget quia nō habet potētiā vt moueatur. Et est impossibile dicere hos sermones: manifestū est potētiā esse aliud ab actu. Isti vero sermōes faciūt potētiam & actū esse idē, & sic volūt aliquid negare non paruum.

Id est, si igitur illud qđ caret potētia nō habet potentiā: manifestum est etiā qđ illud quod erit nō habet potentiā & illud qđ non erit manifestum est etiā qđ non habebit potentiā: ex quo sequitur qđ illud qđ erit nō erit. D. d. & qui. d. qđ illud qđ non habet potentiā non sic est aut erit: fallitur necessario. Cum enim dicimus aliquid nō habere potentiā intendimus hoc scilicet qđ habere potentiam ad esse. Deinde dicit. isti igitur sermones negant motum &c. id est, & dicit hoc: quia motus est perfectio eius quod est in potentia, & cū non fuerit potētia: nō erit motus. Deinde dicit, & stans erit stans semper &c. & hoc est intellectū per sequoniā illud quod non habet potentiam ad aliquid nunquā ex illo erit illud dum non habet potentiā. D. posuit omnia ista impossibilia quasi antecedens, & positionē quasi consequēs &. d. si igitur impossibile est &c. id est, si igitur est impossibile vt omnia ista impossibilia sint quæ contingunt negantibus potentiam præcedere actū: manifestū est quod potentia est aliud ab actu & ante actū. Deinde dicit, isti vero sermones &c. &. d. hoc: quia quando aliquid exit in actum iam fuit in potētia antequā exiliet in actū: cū igitur aliquis negauerit

6 Idē. 3. phy. textu. cō. 6.

2 N Potētia est aliud ab actum.

Qui negant potentiã: negant primã materiã. Et oẽs motus & oẽs artes quæ agũt p cogitationẽ

uerit potentiam præcedere secundum tempus, & est impossibile vt sit in actu cum potentia & actus sint contraria: continget eis facere potentiam & actum idem. Et hoc est quod.d.quod potẽtia est cum actu est sermo quasi nihil, &.d.& sic volunt negare aliquid non paruum: quia hoc esse quod est potẽtia est quasi in medio entis simpliciter, & qui negant potentiam negant primam materiam, & omnes motus & generationẽ.& corruptionem, & omnes artes quæ agunt per cogitationem, & voluntatem: ad expellendum nocumentum, & ducendũ iumamentum.

Quare contingit possibile quidem aliquid esse: non esse autem, & possibile non esse, esse autẽ. Similiter autem & in alijs cathegorijs possibile est vadens esse, & non vadere, & non vadens possibile esse vadere. Et autem possibile hoc cui si extiterit actus cuius dicetur habere potentiam: nihil erit impossibile. Dico autẽ puta si possibile sedere, & cõtingere sedere: huic si ineſt sedere nihil erit impossibile, & aut moueri aut mouere: aut statui aut statuere: aut esse aut fieri: aut non esse: aut non fieri similiter. Venit autẽ actus nomẽ qui ad endelechiã cõpositus, & ad alia ex motibus maxime. Videtur actus maxime motus esse. Quapropter & nõ existentibus non assignant moueri. Alias autem quasdam cathegorias puta intelle ctualia, & concupiscibilia esse nõ entia: mota vero non. Hoc autẽ quia nõ entia actu: erunt actu. Non entium enim quædã potentia sunt. Non sunt autem quia non endelechia sunt.

O Venit autẽ actus? nomen quid ad endelechiã cõpositus.

Ergo possibile est vt aliquid habeat potentiam ad esse sed non est, & vt non sit illud quod habet potentiam ad non esse, & similiter in alijs prædicamentis. Illud quod non habet potentiam ad ambulare non ambulauit, & quod nõ ambulat habet non ambulare potentiam. Potens enim est illud quod cũ habet illud agit in quod dicitur posse, & nihil erit ad quod nõ potest. Verbi gratia, si potest sedere cum venit ad hoc sedere nihil erit ad quod nõ potest, & si moueatur aut mouebit: aut erigatur: aut erigat. Aliud autem est: aut erit: aut non est: aut non erit. Similiter etiam magis, & hoc nomen actus non venit nisi illius quod cum potentiæ complemento, & cum alijs etiam magis ex motibus. Existimatur enim magis quod actio est motus, & similiter non attribuunt motũ eis quæ non sunt: sed attribuũt illud prędicamẽtis alijs: vt dicũtur quę nõ sunt esse cogitabilia aut appetibilia: mobilia vero nõ, & hoc est ne sint in actu. Quędam enim non sunt in potentia, & non sunt: quia nõ sunt in complemento.

7 Id est, sequitur igit̃ ex hoc quoniã possibile est vt aliquid habeat potentiam

tentiam vt sit ens demonstratum: sed in tempore in quo habet potentiam est non ens. Deinde dixit, & vt sit illud quod non habet potentiam &.id est & vt non fiat illud quod non habet potentiam. Et in alia translatione ergo possibile est vt aliquid sit cum non sit ens cũ nõ sit: & impossibile est vt non sit & sit. id est ergo possibile est in re quæ non est vt sit cum fuerit non ens: sed est possibile vt non sit & erit post.

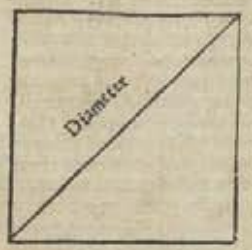
Deinde dixit, & similiter in alijs prædicamentis &.id est & similiter est in vnoquoq; prædicamentorum. scilicet quod illud quod nõ habet potentiam ad aliquod eorum non disponitur per illud ad quod nõ potest. Verbi gratia, in prædicamento actionis: qm quod nõ potest ambulare impossibile est vt in aliqua hora ambulet. Deinde dixit & illud quod ambulat habet potentiam ad ambulationẽ. id est & omne qđ est ad aliquid habet potentiam ad illud. Deinde dixit nihil erit quod non habet potẽtiam. id est manifestum est igitur quod nulla actio provenit ab aliquo quod non habet potentiam ad illam actionẽ. Deinde dixit exemplũ & dixit. Verbi gratia &c. id est verbi gratia q; si aliquis habet potentiam ad sedendũ: illud est possibile vt sedeat: & hoc quando sedet non agit actionẽ ad quã nõ habebat potẽtiam: sed agit illud ad quod habebat potẽtiam. Et intendit quod quærendum est a negantibus potentiam præcedere actionem, scilicet q; quando aliquis agit aliquam actionem: verum agat illud ad quod habebat potentiã ante actio, nem: aut ad quod non habebat potentiam. sed adhuc quod nõ habet potentiam. ergo agit impossibile sibi: & illud ad quod potest. ergo concedunt potentiã præcedere actionẽ. Moderni autem ponunt vnũ agens ofa entia sine medio, scilicet deũ: & cõtingit istis vt nullum ens habeat actionẽ propriã naturaliter. & cũ entia nõ habuerint actiones proprias: nõn habebunt essentias proprias: actiones enim nõ diuersantur nisi per essentias diuersas. Et ista opinio est valde extranea a natura hominis: & qui recipiunt huiusmodi nõ habẽt cerebrũ habilitatũ naturaliter ad bonũ. D.d. & si moueant &c. id est & si quicqd mouet: aut mouet: aut eleuetur: aut eleuetur: aut est: aut erit: non disponitur per aliquod istorum nisi illud quod habet potentiã ad illud scilicet quod nõ dicitur aliquid moueri nisi quãdo habet potentiã ad illud: & similiter nõ dicit eleuare aut eleuari: nisi illud quod põt hęc: & similiter nõ dicit esse aut fore nisi illud qđ põt esse: aut fore. D.d. aut nõ erit &c.i. & sic cũ dicit aliqd nõ esse: aut nõ facere aliqd dicit qđ nõ habet potentiã ad illud. D.d. & hoc nomẽ actio &c.i. & illa quæ sunt cõposita ex cõplemẽto & potẽtia nõ dicit esse actio qñ mouent. Existimat enim q; illud qđ est in actu est mobile: & q; motus est actio. Illa aũt quæ nõ mouent nõ dicunt esse actus: vt intelligibilia & volũtabilia. Nõ enim dicunt esse simpliciter: sed esse in anima: sed & in cognitione. Et hoc intendebat cũ dicit & similiter nõ attribuunt &c. id est. Verbi gra q; entia quæ nõ sunt extra animã nõ dicunt esse simpliciter: sed dicuntur esse in anima cogitatiua: aut ãa appetitiua: sed nõ dicunt entia sicut dicunt res mobiles. D.d. & illud est ne sint in actu &c.i. & illud qđ est in potẽtia nõ dicit esse ens entia in aspectu primo sunt illa quæ mouent in actu. Et induxit hoc ad declarandũ causam lætitiæ, pter quã hoc nomẽ ens nõ dicit simpliciter apud vulgus de eo quod est in potentia: & sic in anima in actu.

Si autẽ

Digressio cõtra loquẽtes i sua lege Si entia non habuerit actiões proprias nõ habebũt essentias ꝓprias: actiones enim nõ diuersantur nisi p diuersas essentias. Vide prio celi. 8. Entia quæ nõ sũt extra aiam nõ dicunt eę simpliciter: sed dicũtur esse in aia cogitatiua aut appetitiua. Vide.5.me.cõ. 15. Et.10. met.com.2. P Non est idẽ falsum & impossibile.

Si autē est quod dictum est posibile inquantum sequitur palā quia nō contingit verum esse aliquid dicere: quia posibile hoc: nō erit autē: vt & impossibilia esse sic diffugiat. Dico autem puta siquis dicat posibile diametrum commensurari: nō tamen commensurabit: nō cogitās impossibile esse: quia nihil prohibet posibile aliquod ens esse aut fieri: non esse verō: aut non futurū esse. Sed illud necesse ex positis sit: & supponamus esse: aut fieri: quod non est quidem: posibile autem: quia nihil erit impossibile. Nō enim est idem falsum & impossibile. Nā te nunc stare falsum quidem est: & non impossibile.

Costa

Si igitur hoc quod dictū est sit impossibile: aut necessariū manifestū est cp sermo dicens cp impossibile est vt sit verꝰ sermo dicēs hoc esse posibile vt sit licet nō erit ita quod sequitur hūc sermonē vt sint res quæ impossibile est vt sint. Verbi gratia si aliqs dixerit cp diameter mensurat quod impossibile est mēsurare hoc. Nō ēm cogitat hoc esse impossibile. Nihil enim prohibet cū fuerit aliquid quid posibile est vt sit: aut vt generet: vt non sit: neq; generetur. Sed hoc est necessarium ex positis si fuerit: & posuerimus ipsum esse: aut fuisse illud quod non est. Sed impossibile est vt sit: accidet vt aliquid quod nō habet potentiam ex dicere quod non habet potentiam secundum mensuram non falsum: & non habere potentiam est idem. Sermo enim dicentis te esse modo surgentem est falsus: sed non habet impotentiam cum sit posibile.

§ Si igitur illud quod dictum est sit posibile: aut necessarium, scilicet quod potentia & posse præcedunt actionem: manifestum est: quoniam impossibile est vt aliquod posibile numq̄ exeat in actum. Deinde dixit, ita quod sequitur ex hoc sermone, id est quoniam cum fuerit positū quod aliquod posibile non erit: & est opinio Platonis: sequit impossibile ex positiōe istorum, scilicet vt sit illud quod impossibile est vt sit.

Deinde dixit. Verbi gratia, si aliquis posuerit quod diameter impossibile est vt sit simeter costæ: & quod est simeter ei. Deinde dixit non enim cogitat &c. id est istæ enim duæ opiniones non congregantur in vna cogitatione, qui enim opinantur quod diameter impossibile est vt sit simeter: non cogitat de demonstratione super hoc quod sit simeter.

Deinde

Deinde dixit nihil enim prohibet &c. id est & cum aliquid fuerit posibile vt sit forte erit & forte non erit. Deinde dixit, sed hoc est necessariū ex positis, id est & cum sit impossibile illud quod potest esse non esse: continget huic positioni quod cum aliquid fuerit quod ante fuit impossibile vt esset. Et intendebat notificare cp ista consecutio quæ est necessario vera: est econtrario ei quod ponunt negantes naturā esse potestate. Contingit enim ponentibus aliquid esse cp ante non fuit posibile: hoc scilicet quod illud quod est posibile nō erit omniuo. Deinde dixit. & accidit quod aliquid quod non habet potentiam &c. id est & sequitur hanc positionem vt illud quod non habet potentiam. Verbi gratia, latus quod non habet potentiam ad mensurā vt sit. Deinde dixit, nam falsum &c. id est & contingit dicentibus quod erit illud quod est impossibile vt sit hoc quod falsum posibile & falsum impossibile fuit idē. Nulla enim est differentia inter hæc duo falsa nisi hoc cp alterū potest recipere verū: & reliquū nō potest: & cū nō fuerit illic posse qd præcedat esse rei: tunc ponere ipsum esse antecp̄ sit est falsum impossibile nō falsum posibile. Deinde dixit exemplū: & dicis sermo eū dicētis &c. i. differētia inter hæc duo falsa. s. impossibile & nō impossibile est quia nō impossibile habet potentiā ad verū: impossibile autē non habet potentiā ad illud. V. g. quoniam dicere te esse surgentē dū sedes: est dicere falsum: licet potest tamen esse verū in aliquo tēpore: dicere verō cp diameter est simeter costæ: est dicere falsum quod nunq̄ erit verū.

Q Quæ est differentia inter falsum posibile & inter falsum impossibile.

Simul autem palam: quia si. a. ente necesse. b. esse. Et posibili ente, a. & b. necesse est esse posibile. Si enim non necesse esse posibile: nihil prohibet non esse posibile esse. si autem posibile nihil prohibet non esse posibile esse. si autem posibile. Ergo quando. a. posibile erit esse: si ponat. a. nihil impossibile esse accidit. b. autem necesse esse. sed erat impossibile. Sit itaq; impossibile: & si impossibile necesse esse. a. necesse &. b. esse. Sed erat primum impossibile: ergo & secundum. Si igitur sit. a. posibile. &. b. erit posibile siquidem sic se habebant: ergo. a. ente necesse &. b. esse. Si itaq; sic se habentibus. a. b. non est posibile. b. Ita nec. a. b. habebit vt positum est. Et si. a. posibili ente: necesse est. b. posibile esse: si est. a. necesse est. b. esse. Nā posibile esse ex necessitate. b. esse si. a. sit posibile: hoc significat si sit. a. & quando & vt erat posibile esse: & illud tunc esse & ita esse necesse. Et cum hoc manifestum est: quod si. a. fuerit necesse erit. b. Et similiter si posibile fuerit vt sit. a. necesse est vt. b. sit etiam posibile. Quoniam si non fuerit necesse vt sit posibile: nihil prohibet vt non sit posibile. si igitur. a. posibile: ergo cum fuerit posibile. a. accidet vt sit alicuius impossibilis. Et si. a. fuerit positum necessario erit. b. sed non est posibile. Cum igitur fuerit. a. &. b. erit posibile cum fuerit in hac

dispositiōe:

Universidad de Deusto
Biblioteca

dispositione: ita q̄ sicut a. necesse est vt sit. b. si autem. a. & b. fuerint in hac dispositione: & si nō fuerit. b. possibile in hac dispositione nec q̄ a. & b. erunt sicut est positum. & si a. fuerit possibile necesse est vt sit. b. possibile. Et si a. fuerit etiā necessario erit b. Possibilitas enim essendi. b. est necessarium esse quando sit impossibile aliquid loco istius: si a. fuerit & cum fuerit illud quod est possibile non. Ergo illa necesse est vt sint cum fuerint & vt sint in hac dispositione.

Continuatio. 9

Quia dicentibus q̄ aliquid erit quod est impossibile vt sit: & sunt negātes potentiam præcedere actum cōtingit q̄ illud quod est possibile vt sit non erit omnino: incæpit destruere hoc ad destruendū potentiam eorum. s. dicentē aliquid esse possibile q̄d nūquā exit in actum: & incæpit in hoc capitulo prænonere ad destruendum hāc positionem illa quæ debent præponi. s. q̄ falsum impossibile non sequitur ex. falso possibili. Alio modo vero vtimur hac propositione quā intendit in hoc capitulo declarare in hoc q̄d nihil habet potentiam ad corruptionē quin corrumpatur: aut ad generationē quin generetur: & q̄ nihil quod non habet potentiam ad generationē generabitur: aut quod non habet potētiā ad corruptionem corrumpitur. Sic declarabitur ponēdo quod in a. est potētia ad corruptionem & nūquā corrumpetur. D. ponatur q̄d. a. corrūpitur: & ista positio erit falsum possibile nō impossibile: q̄d eīm habet potentiam ad aliquid si fuerit positum in actu erit falsum sed non impossibile: falsum enim impossibile est illud in quo non est potentia. Cum enim posuerimus. a. corrumpi & non corrumpi sequitur in tertia figura q̄d quidam quod nō corrumpitur corrūpitur. Et cum fuerit positum q̄ hoc falsum impossibile nō sequitur ex propositione possibili erit positum q̄ propositio ex qua sequitur impossibile est dicens q̄ illud in quo est potentia ad corruptionē nō corrumpitur: & proponit ad declarandum hoc quod ex possibili nō sequitur impossibile. & hoc fecit in prioribus analeticis: & in cælo & in terra. Et. d. cū hoc &c. id est & est manifestum q̄d cū fuerint duo quorū alterū sequitur reliquū. V. g. q̄. a. sequitur. b. q̄ si. a. fuerit necessarium. b. erit necessarium: & si possibile possibile: & a. fuerit. b. erit. Et q̄ syllus & cōclusio sunt consequentia est necessariū q̄ cū syllis fuerit ex ꝓpositionibus necessariis: cōclusio erit necessaria: & si ex possibilibus: possibilis. D. incæpit dicere hoc: & d. si igitur nō fuerit possibile &c. i. si ergo cōclusio quæ est. b. nō fuerit possibilis & est cōclusio syllis possibilis. s. a. ponatur q̄. b. sit nō possibile. s. falsum impossibile. D. d. si igitur. a. possibile idest ponatur igitur q̄. a. est possibile & b. impossibile. D. d. cum igitur fuerit possibile &c. idest si. a. fuerit possibile & fuerit positū esse in actu: cōtinget vt cōclusio quæ sequitur ex ipso sit impossibilis. ergo. a. est impossibile non possibile: sed positum fuit. a. esse possibile: & hoc est inconueniens: qm̄. b. cum non fuerit non erit. a. quoniā positū fuit q̄ cū. a. fuerit erit. b. D. d. cū igitur fuerit. a. & b. & c. i. necesse est igitur si. a. fuerit possibile vt. b. sit possibile cū fuerint in hac dispositione. s. q̄. b. sequitur ex a. erunt. a. & b. possibilia. s. syllus & cōclusio cum fuerint posita in hac dispositione. scilicet q̄. b. sequatur ex a. D. d. si autem. a. & b. fuerint in hac dispositione &c. i. si autem. a. & b. fuerint secūdū q̄ positum est de consecutione, & b. non fuerit possibile. a. etiam non erit sicut est positū. id est, non erit possibile. D. d. & si. a. fuerit possibile &c. id est, manifestum est igitur ex hoc q̄ cū. a. fuerit possibile. b. necessario erit possibile. & cum. a. fuerit. b. necessario erit. D. d. qm̄ possibilitas essendi. b. &c. id est, possibilitas essendi. b. est necessaria per possibilitatē essendi. a. D. d. & cum sit impossibile &c. id est, cū sit impossibile aliqd in loco istius. s. cum. a. fuerit vt sit. b. & similiter si. a. fuerit in alia dispositione. b. impossibile est vt sit nisi in illa dispositione. D. d. ergo necesse est vt sit. b. cum fuerit. a. & vt sit in illa dispositione essendi in qua est. a.

Expositio textus.

CAPVT IIII.

OMnibus autem potentijs existentib⁹ his quidem cognatis, vt sensibilib⁹, his aūt cōsuetudine, vt quę est fistulandi, alijs aūt disciplinatu, vt quæ est artium. A
Has q̄dē necesse eos q̄ præexercitati fuerint habere quæcūq; cōsuetudine & ratione. Nō tales aūt, & eas quæ sunt in pati non necesse. Quoniā aūt possibile aliquid, possibile. & q̄cq; & quodāmō, & quæcūq; alia necesse ad esse in diffinitione, & hæc quidē secundū rationem possunt mouere, & potentiæ ipsorū cū ratione, hæc aūt irrationabilia, & potētiæ etiam irrationales, illas q̄dē necesse in aīato esse, has verò in ambob⁹. Tales q̄dē potētias necesse q̄n vt possunt actiuū & passiuū appropinquāt hoc q̄dē facere, illud verò pati, illas verò nō necesse. Hæ q̄dē eīm oēs vnavnius factiua, illæ aūt cōtrariorū. Quare simul facient cōtraria. s. si agerēt approximata passiuo sine alio quo determinante. Hoc aūt impossibile. Necesse ergo alterum aliquid esse quod propriū est. Dico aūt hoc appetitū, aut prohe resim. Quod enim desiderabit principaliter hoc faciet q̄n vt pōt extiterit & appropinquauerit passiuo. Quare potēs secundū rationē omne necesse est q̄n desiderat cuius habet potentiā & vt habet hoc facere. Habet aūt pōte passiuo, & ita se habēte facere, si aūt nō, facere nō poterit, nullo nāq; exteriorū ꝓhibente adhuc adiungere nihil adhuc oportet. Potentiam eīm habet vt est potentia faciendi. Est autem non omnino, sed habentiū aliquo modo in quibus excludentur quæ exterius prohibent. Remouent eīm hoc eorum quæ in determinatione apponunt quædam. Propter quod nec si simul volunt aut cupiunt facere duo, aut cōtraria faciēt. Nō eīm ita simul habent ipsorū potentiam, nec est simul faciendi potētia, q̄n quorum est sic facient.

Et cū fuerint omnes potentiæ, & quædā habent vnā gēnus

vt

vt sensus, & quædam per additamentum vt musica, & quædã per doctrinã vt artificiorũ, necesse est vt quædã sint in eis quorum actio præcedit, & sunt omnia quæ sunt per consuetudinẽ, & locationem. Quæ autem non sunt talia, sunt ista quæ sunt per passionem, & non est necesse vt sint sic. Et cum possibile est aliquid possibile est in aliquo tempore, & quodammodo, & per omnia quæ debent distingui necessario. Et illa quæ possunt ad motum sunt secundum rationem, & potentiæ eorum etiã sunt cum ratione etiam. Ergo quæ non habent rationẽ potentiæ eorũ nõ habent rationem etiã. Et est necesse illa esse in animato, ista verò in vtroq;. Potentiæ verò tales quãdo appropinquant secundũ q; est possibile eis de actiuo & passiuo, necesse est vt quædã agant, & quædã patiantur. Alia verò non est necesse. Vnaquæq; enim omnium istarũ agit aliã, illa verò agunt contraria. Agit igitur contraria insimul quod est possibile. Ergo necesse est vt dicimus numerus sit aliud. Et dico q; hoc est appetitus aut voluntas, qm̃ non agit nisi illud quod appetit in rei veritate, cum fuerit secũdum suam potentiã, & fuerit propinquum passiuo. Ergo omne quod habet potentiam secundũ rationem necesse est cum fuerit appetens illud quod habet potentiam nõ agat illud, & secundum q; habet de appetitu etiã semper erit, cum passiuum fuerit propinquum, et habuerit potentiam actionis in hac dispositione. & si actio potest ad hoc, & non indigetur addere in sermone, & si nõ fuerit aliquod extrinsecũ, quia potentia est in eo, & quasi hoc in potentia actionis est additamentum: & hoc non est omni mõ nisi in eis quæ sunt quodam modo, & in hoc erit diuisio, & additio, & per res extrinsecas prohibentes. Ista enim diminuunt quædam in diuisione. & ideo si voluerit & appetierit agere contraria insimul non aget, quia non habet potentiam ad illa secundũ hãc dispositionem. & etiam non habet aliquam potentiam quæ agat cum illo quod potest agere hoc modo.

10 B

ID est. & cum potentiæ modi sunt diuersi, quædam existunt per naturam & collocantur sub vno genere, scilicet natura. s. q; conueniunt in hoc quod existũt per naturam. Verbi gratia, sensus, & quædam existũt per assuetudinem, & quædam per disciplinam. Verbi gratia, vt plures artes agentes. Verbi gratia, vt ars medicinæ, & aliæ artes operatiuæ quæ vtuntur ratione. Et dicit hoc, quia artes operatiuæ quædam acquiruntur per assuetudinem, & quædam per rationem, & assuetudinem.

Artes operatiue quot modis acquirũtur.

Et cum narrauit modos potẽtiarum. dicit ergo necesse est &c. id est, ergo necesse est vt potentiæ & habitus præcedant actiones illarum potentiarum & habituum, qui enim tangit citharam non acquirit habitũ tangendi

tangendi citharam donec tangat illam. D.d. quæ autẽ non sunt &c. id est, potentiæ aũt naturales præcedunt suas actiones in esse, qui enim habẽt potentiã visibilẽ nõ est necessariũ in hoc q; acquirat hãc potẽtiã hoc. s. q; ante videat. D.d. & cũ possibile est &c. i. & cũ possibile est, est possibile in aliquo tẽpore. & in aliquo modo possibilitatis. & vniuersaliter oẽs dispositiones q; debẽt distingui necessario in quolibet possibili. D.d. & ille quæ possunt ad motũ &c. i. & cum illa quę possunt aliã actionẽ fuerint rationabilia, potentiæ eorũ agentes erunt cõitũ iæ cũ ratione, & intẽdit q; ratio est primus motor in eis. D. ergo quæ nõ habent rationẽ &c. i. ergo omnis potẽtia cuius actio non prouenit a ratione est absoluta a ratione. D. d. & est necesse &c. i. est necesse vt illa quæ sunt cũ ratione sint in animato, & quæ non sunt cũ ratione sunt in vtroq;. s. in animato & in inanimato. D.d. potẽtiæ aũt quæ sunt tales &c. i. potẽtiæ vero quæ sunt sine ratione qñ agẽs appropinquat acto, et nõ est illic aliquod impediẽs extrinsecũ, necesse est vt agens agat & patiatur patiens. V. g. q; qñ ignis appropinquat alicui combustibili, & nõ fuerit illic aliquod impediẽs necessario comburet. D.d. aliæ aũt &c. id est, aliæ vero potentiæ. s. quæ sunt cũ ratione non est necesse qñ appropinquãt suis agẽdis vt agant, qm̃ vnaquæq; illarum agit alterũ contrariorum tantum, quæ autem sunt cum ratione agũt duo cõtraria. Scitia enim est scientia contrariorum. D.d. ergo agit contraria insimul, quod est impossibile, id est, sed si agit duo contraria per se & primo cõtinget ex hoc vt agat duo contraria insimul, quod est impossibile. D. d. ergo necesse est vt numerus dicens sit aliud. i. ergo necesse est vt in istis sit principium prius potentijs mouentibus quæ sit causa in hoc q; agũt alterum contrariorũ quãdoq;, & alterum quãdoq;, & vniuersaliter necesse est vt aliquid sit quod faciat magis agere alterum cõtrarium quam alterum, & hoc est verũ principium. D.d. & hoc est appetitus & voluntas, id est, & hoc principiũ quod facit magis agere alterum cõtrariorum est appetitus & voluntas quæ est ab intellectu. Appetitus enim cũ fuerit alterius contrariorum, tunc actio agentis pendet ex isto contrario, & similiter a voluntate. Deinde. d. quoniam nõ aget &c. i. & istę potentiæ non agunt de contrarijs nisi illud quod magis appetũt, aut appetitu intellectus, aut appetitu imaginationis. Et. d. secũdũ suã potentiam, quia quandoq; appetitur quod non potest acquiri. Et. d. quando fuerint propinqua, quia propinquitas est necessaria, & est communis duabus potentijs. s. rationali & irrationali. D.d. ergo omne quod habet potentiã &c. i. ergo necesse est cum rationemotus habuerit magnũ appetitum ad illud quod potest agere vt agat illud secundũ suum appetitum & suum posse, sed non agat nisi quãdo patiens fuerit propinquũ ei, & habuerit in tempore actionis istam dispositionem quã dicimus. s. appetitũ & potentiam adagere. D.d. & si actio potest &c. d. & nõ indigemus cũ hoc q; potentia possit agere & addere nisi aliquid extrinsecum impediat, qm̃ sufficit in hoc quod dicimus q; potentia põt agere. qm̃ cũ fuerit illic impediẽs, tunc potẽtia non potent, & hoc intendebat cum. d. quia potẽtia est in eo. & ideo impedimenta in quibusdã virtutibus sunt per accidẽs. D.d. & quasi hoc in. s. potentia actionis est additamentũ. i. & dicere hoc in potẽtia actionis est superfluum. D.d. hoc nõ

Actiuo naturali debite approximato passo & nõ impedito necessario puenit actio.

C Potẽtię rõnales agunt duo contraria. Idem supra ca. 3.

est omni modo &c.i.& non excipiuntur impedimenta extrinseca in omni potentia,sed in aliquo modo possibili.& in istis q̃ distinguit potẽtia actionis dicitur q̃ potentia ad actionem denominatur super agendum.& impedimenta extrinseca auferuntur. D.d. & quia ista diminuunt quædam in diuisione.ſ.q̃n in istis quando non distinguitur potẽtia agentis his duobus modis tunc intellectus erit diminutus. D.d.& ideo si voluerit &c.id est,& necesse est vt potentia agentis ad actionem sit cum appetitu.& tunc inuenitur actio, quoniam si appetierit agere contraria insimul non potest,quia non habet potẽtiam ad illa insimul.

Deinde dicit,& non habet aliquam potentiam &c.id est,& ideo nõ habet aliquam potentiam qua agat illud quod potest agere secundum hunc modum.ſ.agere duo contraria insimul. CAPVT V.

DQVoniam aũt de potentia quæ secũdũ motũ dicitur dictũ est, de actu determinem⁹ qd est act⁹ & quale qd.Et eñ,possibile simul manifestũ erit diuidentibus. Quia nõ solũ hoc dicim⁹ possibile quod aptũ natũ est mouere aliud,aut moueri ab alio,aut simplr,aut mõ quodã,sed & aliter. Quapropter quærentes de his superueniemus.Est aũt act⁹ existere rem nõ ita sicut potẽtia dicimus vt in ligno mercurium,& in toto medietatem,quia auferetur vtiq; scientem,& non speculantem si potest speculari hoc actu. Patet autem inductione in singularibus quod dicere volumus, & non oportet omnis terminum quærere, sed proportionale conspicere. Quia vt ædificans ad ædificabile,& vigilãs ad dormiens,& videns ad claudens quidem oculum , visum autem habens,& segregatum ex materia ad materiam,& elaboratũ ad illaboratum est aliud,& huius differentiæ alteri parti. sit actus determinatus,alteri autem possibile. Dicuntur aũt ẽ actu non omnia similiter, sed aut proportionaliter, vt hoc in hoc, aut ad hoc sic hoc in isto aut ad istud. Hoc quidẽ enim vt mot⁹ ad potentiam. Illa verò vt substantia ad aliquam materiam. Aliter autem & infinitum & vacuum & quæcũq; talia, dicuntur potentia & actu multis entium vt videnti,& videntiſ& visibili. Hoc quidem enim contingit & simpliciter verificari aliquando. Hoc enim visibile quia videtur.illud verò quia videri possibile.Sed infinitum non ita potentia,est tanquam actu futurum separabile,sed notitia. Eo enim quod non deficiat diuisio,ostendunt esse potentia hunc actum,in separari verò non.

Et cum dictũ est de potentia quæ est secũdũ modũ mot⁹ distinguemus actũ. Et quæstio est quid,sit actus,quoniã hæc distinctio manifestabit etiã possibile. Non enim dicimus hic tãtum

tũ esse possibile mouere aliud:aut moueri ab illo simpliciter: ab alio autem alio modo etiam : sed & secm alium modum etiam.Et ideo apud nostram quæstionem dicemus ista etiam. Quod est igit in actu est vt sit res non in dispositione in qua dicitur esse potentia:& hoc quod intendimus dicere declarabitur per sermonem & rationem sequentem in rebus simplicibus.Et non oportet quærere diffinitionem : sed considerare de rebus quæ dicunt secundũ conuenientiam. Quoniã sicut proportio ædificatoris ad ædificatum:& vigilantis ad dormientẽ: & videntis ad clausum oculos quod habet visum, & abstracti a materia ad materiam:& artificiati ad artificem.Et etiã sit alterius duarum partium istius distinctionis actus p se, & alterius potentia.Et non dicunt de omnibus quæ dicuntur potentia eodẽ modo:sed dicuntur aut secundũ conuenietiam, vt sit ad hoc,hoc etiã in hoc aut ad hoc. Quædam enim sicut motus ad potẽtiam.& quædam sicut substantia ad aliquam materiã. Et alio modo dicit q̃ infinitum & vacuum etiam & oſa quæ sunt talia in actu.& potẽtia plurium prædicamentorum vt dicitur in visu & ædificato & inspecto quoniam in istis possibile est vt actus sit verus,& simpliciter etiam. Aspectũ verò gã videt & aliud quod habet potentiam vt videatur.Infinitũ aũt non non est in potẽtia aliquo modo sicut illud quod est separatũ in actu:sed secundum cõgregationẽ.Necesse est enim vt iste actus sit in potẽtia ne diuisio finiatur:& non vt sit separatum.

ID est & cum omnia ista diximus de potẽtia quæ in mobilibus loquemur de distinctione illius qd⁹ significat hoc nomẽ actus : & qõ primo est quid sit actus. Deinde dicit & quæstio est &c. id est & quæstio in qua est error est scire primo quid sit actus & quæ sint differentiæ eius.quoniam distinguendo illum per diffinitionem: distinguetur possibile etiam secundum diffinitionem : cum possibile etiam non intelligitur nisi in respectu actus. Deinde dicit non enim dicimus &c.id est & causa propter quam indigemus diffinire actũ in scibile possibile est: quoniam cum dicimus q̃ aliquid potest mouere aliquid & moueri ab aliquo non dicimus hoc simpliciter : sed respectu: quoniam vnaquæq; istarum potentiarum nõ intelligitur nisi in respectu actus. D.incepit describere actũ & dicit & illud qd⁹ est in actu&c.i.& iste sermo est intellect⁹ per se. D.d.& qd⁹ intẽdim⁹ dicere &c.i.& hoc qd⁹ dixim⁹ in descriptione actus declarabit ex inductione & hoc intẽdebat cũ.d.q̃ sermonẽ sequẽtẽ.i.q̃ ista descriptio apparebit qñ cõsideratimus qd significat actus in vnaquaq; rerũ quæ dicunt esse in actu,nihil enim aliud intendimus q̃ hoc.ſ.quod est in dispositione in qua nõ est cum fuerit in potentia: & similiter aliquid esse in potentia significat q̃ est in dispositione opposita dispositioni in qua est in actu:& q̃ actus &

II

E Vnaquæq; potentia nõ intelligit nisi in respectu actus. Idem infra text.cõ.20.

potentia sunt relativa contrarie: & vtrūq; relatiuorum accipitur in diffinitione alterius: & nō accidit inde malum. Et d. & nō oportet quæ rere diffinitionem omni modo. i. & non oportet quærere diffinitionem in omnibus rebus eodem modo: diffinitiones enim rerū nō relatiuarum debēt esse alio modo diffinitionib⁹ rerū relatiuarū. D. d. sed cōsideratio est de rebus quæ dicuntur secundū conuenientiam. d. sed diffinitio ꝙ quærimus hic est alio modo cum cōsideratio hic est in rebus quæ dicūtur secundū cōparationem adinuicem scilicet in rebus relatiuis. D. d. exemplum &. d. quoniam sicut proportio &c. i. quoniā sicut ædificans dicitur in respectu ædificati: & ædificatum in respectu ædificātis: & dormiens in respectu vigilantis: & vigilans in respectu dormiētis: & videns in respectu cluris oculorum: & econuerso. & forma in respectu materiæ: & econuerso. & artifex in respectu artificiati: & econuerso. & similiter est in suis diffinitionibus: eum significatio diffinitionis debeat esse equalis significationi nominum. D. d. sint igit alterius &c. i. sint igitur hæ duæ diffinitiones actus vt is: q' aūt significat vtrūq; istorū in vnaquaq; specie est diuersum nō cōsimile. D. d. sed dicitur aut secundū conuenientiā &c. i. qm quædam de quibusdā dicūtur secundū conuenientiam & proportionaliter: sicut dicit hoc nomē potentia: & de duobus secūdum proportionalitatem eorum: & hoc intendebat cum dicit vt sit id. est vt hoc nomen potentia dicitur de duobus: quorum proportio alterius ad illud ad q' comparatur est sicut proportio reliqui ad illud: & hoc per hanc præpositionem, ad. aut alijs præpositionibus. Deinde exemplum & dicit quædam enim sunt sicut motus ad potentiam &c. i. V. g. in eis quæ dicuntur secundū proportionalitatem est dicere potentia ad motum: & potentia quæ est in materia ad formā: proportio enim potentiæ quæ est in moto ad motum: est proportio potentiæ quæ est in materia ad formam. D. d. & alio modo &c. i. & potentia dicitur alio modo ab eo qui dicitur secundū conuenientiam. v. g. dicere q' infinitū est in potētia: & intēdit q' nō intelligitur hic ꝙ potētia potētia quę dicitur respectu actus. Ista enim est finita: sed intelligitur cum dicitur infinitum est in potentia. i. ꝙ semper potentia associatur ei. vt dictum est in physicis. D. d. & vacuū, idest, & sicut sermo dicentis q' vacuum est in potentia in corporibus & in actu. & sermo dicentis q' in materia est potentia ad formas infinitas est de hoc genere. D. d. & ola quę sunt in potentia &c. i. & ola quæ dicuntur in potētia & actu secundū conuenientiam inueniuntur in pluribus speciebus entiū: vt dicitur q' in visu ædificato & inspecto. i. visu. i. quoniam cū dicit q' visus quidā est in potentia & quidam in actu & similiter visum quoddā est in actu & quoddam in potētia: & similiter de ædificante & ædificato. Et cū induxit istos duos modos potentiæ. s. qui dicit secundū cōuenientiā: & qui non dicit incæpit distinguere eos: & d. qm in istis possibile est vt actus sit verus &c. i. potētiæ aūt quæ dicunt in rei veritate possunt exire in actū in aliquo tēpore: ita ꝙ in eis non remaneat potentia aliquo modo: & tūc erit verū dicere eas exire in actum simpliciter non in actū incōpletū. D. induxit exemplum p̄dictū & d. illud autem q' aspicit ga videt. i. illud aūt quod est visum in potētia potest exire in actum quando in aliqua hora aspexerit aliquis ad ipsum: quoniam in illa hora erit visum in actu: & similiter

Actus & potentia sunt relatiue cōtraria.

Relatiua, secundum idem diffinitur & nō accidit inde malū. Idem in porphyrio cap. de specie.

Proportio quæ est in moto ad motum est proportio potētiæ quæ est in materia ad formam.

militer aspicies illud in potētia: potest aspicere illud in actu: quia habet potentiam ad hoc. D. induxit secundū modum: & d. infinitū aūt &c. i. dicere autem ꝙ infinitum est in potentia: non intendimus potentiā quę exit in actum: ita q' non remaneat in eo potētia oino: & hoc dixit ꝙ declaratū est in physicis: ꝙ si ista potentia exiret in actum: tunc infinitum esset in actu: q' est impossibile: qm signū istius potentiæ est nō cessare neq; separari ab illo ad quod potest: & ipsum nō potest nisi ad singulas partes eius quod exit in actū rei: cuius exitus est infinitus. Et de hoc genere est potentia accepta in diffinitione motus: qm si ista potentia exiret in actū destrueret motus. Et d. ꝙ ista potētia nō potest esse separata: sed secundū cognitionem: qm illud q' est separatum ab ea est illud q' intellectus intelligit in actu: & iste modus potētiæ inuenitur in tempore & in motu: & in diuisione quātitatū. vt dictū est in physicis. D. d. necesse enim est &c. i. & necesse est vt ista potentia sit in istis rebus nō separata in desinens: neq; res infinita reuertatur finita. V. g. qm potentia qua diuiditur mensura si finiretur, tunc finiretur diuisio: q' est impossibile.

Quæ potentia ponit in diffinitione motus.

F

Quod quidem igitur actu: & quid est & quale ex his & similibus manifestū est nobis. Q; aūt potentia est vnūquodq; & quādo nō determinandū. Non enim quādocunq; vt terra generatione est potentia: homo aūt non. Sed magis cū iam fiat sperma. Sed neq; hoc simpliciter forsan. Quēadmodū igit nec a medicatiua omne vtiq; sanabit: nec a fortuna: sed est aliquid quod possibile est: & hoc est sanū potentia. Terminus aūt eius quod ab intellectu actu fit ex potētia ente quādo volitū fit nullo exteriorū prohibente. Ibi autem in eo quod sanatur quando nihil prohibet eorum quæ in ipso. Similiter autem potētia & domus si nihil prohibeat eorū quæ in his: & materia fieri: domum: nec est quod oporteat adhūc aut remoueri: aut permutari hæc domus potentia: & in alijs similiter quorūcunq; extrinsecus principium est generationis: & quorumcunq; etiam in ipso habente. Quæcunq; nullo exteriorū impediente erunt per ipsum. Quale sperma nondum. Oportet enim in alio & permutari. Quando verò iam per suum principium est tale iam hæc est potentia. Illa verò altero egent principio: vt terra nondum est statua potentia: permutata enim erit ꝙs. Videtur autem quod dicimus esse non hic sed illum vt arca nō lignum sed lignea. & lignum non terra: sed terreum. Iterum terra si sit non aliud sed illum & semper illud potentia simpliciter quod posterius est. vt arca non terra nec terrea sed lignea. Hæc enim potentia arcæ: materia arcæ hoc. Simpliciter quidem ipsius ipsum simpliciter. Huius verò hic lignum. Si verò aliquid est primum quod non adhuc de alio dicitur illinum: hæc prima

est:vt si terra aerea est:& aer nō ignis sed igneus: ignis est prima materia hoc aliquid existens.In hoc enim differt vniuersale & subiectū per esse hoc aliquid aut non: vtputa passionibus quod subiicitur homo & corpus & anima. Passio aūt musicū & albū.Dicitur autem musica aduenīente secundum illud non musica sed musicum:& non albedo homo sed albū:nec ambulatio aut motus:sed ambulans aut motū vt illinū. Quæcunq; quidem igitur sic vltimum substantia. Quæcunq; verō nō sic sed species quędam:& hoc aliquid quod prædicatur vltimum materia & substantia materialis & recte itaq; accidit illinum dici secundū materiā & passiones.Ambo nāq; indeterminata.

Declaratū est igitur quid sit actus & quale ex istis sermonibus & similibus.Distinguemus igitur in vnoquoq; particularium quando est in potentia & quando nō: quoniā non semp erit:neq; simile.Nō enim homo est in potētia illud ex quo est sed sperma quando perficitur sua generatio: & nō fuerit tale. Et rectū est vt sit:sicut non sunt illa quæ sunt omniū quæ sunt in medicina:neq; casus etiam: sed si aliquid est quod habet potentiam: & hoc est virtus vel potētia sanans. Et diffinitio eius quod est in actu est secundū perfectionē ex illo quod est in potentia quādo voluerit vt sit:& nullū prohibet extrinsecū.Illud autem in eo agit sanitatem quando nō prohibet aliquid in eo. Et similiter etiam domus in potentia si non prohibet aliquid ex quibus est vt sit domus:illud autem quod possibile est vt sit additio talis:& diminutio & trāsmutatio est in eo. Hæc est igitur domus in potentia:& similiter in alijs rebus:quarū principiū generationis est ab extrinseco. Et etiā omnia quorū principium generatiōis est in illo cuius est omnia per quæ nullum erit eorū qui sentiuntur ex extrinseco vt sperma.Quoniā quādo non fuerit in alia transmutatur:sed quando fuerit sicut hoc per principium quod habet tunc erit in potentia. Illud autem indiget alio principio vt terra quæ nō adhuc est idolum in potentia.Et si transmutatur erit cuprū. Et videtur quod istud qđ dicitur non sit hoc:sed de quo.V.g.arca quæ nō est lignum sed ligneū:neq; lignū terra sed terreum:& nonvt etiā terra si dicit hoc modo nō alteri⁹:sed de quo semp.Et est illud qđ est in potentia simpliciter:& est aliud vt arca.& aliud qđ nō est terreū: neq; terra sed ligneū:& ideo hoc est in potētia arca:& est materia arcæ. Simpliciter autē illud quod est simpliciter istius verō

istud

istud lignū,&,si aliquod primū nō dicitur de alio'solo hæc est prima materia. Ver.gra.si terra est aerea,& aer nō est ignis sed igneus.Ignis erit prima materia cum nō sit hoc.Differētia est enim inter vniuersale &subiectū passionū:vt homo& corpus & anima & passio,& musicus & albus. Illud autē in quo est musica nō dicitur musica:sed musicus. Neq; homo dicit albedo sed albus:neq; ambulatio:neq; motus:sed ambulās & motū sic dicitur de quo.Omnia igitur quæ sunt secūdū hunc modū vltimū eorū est substātia.Et oīa quæ non sunt alia sed,sunt alia forma,'& hoc prædicabile vltimū eorū est materia & substantia materialis.Et accidit superfluū inde quod cū dicitur de materia & de passionibus quoniam vtrūq; est indefinitū.

Dicit Ari.Declaratū est igit &c.id est,declaratū est igit quid sit act⁹ & quæ est differētia eius,& quid sit potētia.& quæ est differētia eius ex istis sermōibus prædictis,& potest declarari etiā per alia simi'ia. D. dicit distinguemus igitur &c.id est,dicamus igitur quādo erit vnūquodque particulariū in potētia,& quādo nō,id est,dicemus subiectū propinquū qđ potest esse,& describamus ipsum per descriptionē qua distinguamus ipsum ab alijs. D.d.neq; enim erit semper neq; simile,id est nō enim erit subiectū in potētia semper neq; simile receptro:sed hoc erit in aliqua hora& alicuius subiecti,neq; in qualibet hora neq; in quo libet subiecto. D.d.nō enim homo est in potēria &c.id est,homo eīs nō est in potētia in illo ex quo generatur.V.g.patre aut quatuor elemētis:sed in spermate quādo perficitur ei⁹ generatio.D.d.qñ nō fuerit tale,id est,nō fuerit in dispositiōe diminuta:sed in dispositiōe per quā est generatū. Et hoc est manifestius in alia trālatione in qua dicit,& nō quādo inuenit homo est homo in potētia:sed quādo fuerit sperma proprie & forte neq; tūc etiā. E.d.& rectū est vt sit sicut &c.id est,& forte casus nō est agēs ola existētia in arte medicādi scilicet sanitatē:sed aliquid qđ habet potētiā vt agat sanitatē essentialiter,& hæc est virtus sanans:ita est in omnibus actis scilicet qđ agēs illa nō est casus sed potentia aliqua quæ est ex eis sicut potētia sanās de arte medicinæ. D.d.& diffinitio eius &c.id est,& termin⁹ sanitatis qui est per potētiā siatim ,p pinqua est ex ratione in actu & cōplemēto.id est,ex forma sanitatis ratiōali ex illo ep est (potētia qñ aliquis artifex voluerit vt sit&,nullū extrinsecū impediet,& ista diffinitio licet induxerit eā in sanitate est vniuersalis omnibus rebus factis ab artificio. D.d.illud vero &c.id est,homo vero qui recipit sanitatē agit in ipsum facies sanitatē quādo nullum impediet extrinsecū aut intrinsecū ad recipiēdā sanitatē. D.d.& simi liter domus in potētia.i.& similiter illa etiā ex qb⁹? est dom⁹? sunt dom⁹? in potētia qñ artifex fuerit prēsens & voluerit facere domū,& nō fuerit aliqđ impediēs. D.d.illud eīs ep est possibile)&c.idest,illud eīs ep est generatīs in potētia recipit additionē & diminutionē & trāsmutationē.

Et.d.hoc:quia generatio perficit per hęc tria:necesse est eīs quādo aliquid generatur:vt aliquid superfluū quod nō conuenit ad recipiendum

formam

Universidad de Deusto Biblioteca

formã diuidat a sua materia, & necesse est etiã vt aliquid addatur ei scilicet forma per quã dicitur generari. & additio & diminutio nõ erunt sine trãsmutatiõe. D.d. hæc igitur est domus in potẽtia &c. id est, & illud q̃d est domus in potentia est illud in quo possunt esse hæc tria, & hæc est in omnibus rebus: quarũ generatio extrinseca est. D.d. & etiam omnia quorũ principiũ &c. id est, generabilia autẽ ex se illa eorũ quæ sunt in potẽtia sunt omnia in quibus non est aliquid q̃d indiget primo motore extrinseco: ita q̃d sit in potentia illud. D.d. vt sperma &c. id est, vt sperma, & quoniã nõ quãdo fuerit in alio in quo indiget trãsmutãte a quo trãsmutetur, & tũc erit sperma: quoniã tũc nõ dicitur esse in potẽtia. V.g. quãdo est aliquis sanguis in venis: sed cũ fuerit sperma in actu & habuerit virtutẽ per quã est sperma. D.d. illud autẽ indiget &c. scilicet materia autem remota nõ est in potentia illud cuius est materia: quia indiget in hoc q̃d exeat in actũ alio motore ab eo q̃ generat illud quod est in potẽtia. V.g. quoniã terra nõ est idolũ in potẽtia: sed est cuprũ potẽtia: quoniã cũ trãsmutatur a corpore cæleſti erit cuprũ, & cuprũ est idolũ in potẽtia: q̃d est illud quia est ab vno motore sit idolũ scilicet a faciẽte idola. Et intẽdit declarare hoc q̃d materia quæ potest simpliciter nõ indiget in hoc q̃d exeat in actũ nisi vno motore tantum. Materia autẽ quæ nõ dicit posse simpliciter: sed per potẽtiã remotã exit in actũ per plures vno motore secundũ remotionẽ aut propinquitatem.

L
Differentia inter materiã propinquam & remotam.

D.d. & videt vt sit illud q̃ dicit nõ hoc sed de quo. id est, videt q̃d illud q̃d defert potẽtiã propinquã rei est illud per cuius nomẽ principale nõ disponit illud ad q̃ potest sed per nomẽ denominatiuũ. Ver. g. cũ idolũ nõ dicit esse cuprũ: sed cupreũ, neq; quãdo demõstratur idolũ & cupreũ dicit hoc sed hoc cũ hoc, & hoc est proprium idiomati græcorũ.

D.d. exẽplũ &c. d. vt arca &c. id est & hoc q̃d. d. manifestũ est in nostris idiomatibus in rebus naturalibus & in artificialibus nõ est manifestũ. D.d. & etiã terra si dicit &c. id est, & etiã terra si habet materiã de qua prædicatur nõ dicit q̃ est illud q̃d est materia illius: sed illud quo. D.d. & est illud q̃ est in potẽtia simpliciter, id est, & illud a quo denominatur nomẽ generati est illud q̃d est in potẽtia illud q̃ potest simpliciter. D.d. vt arca quæ nõ est terra &c. id est. V.g. arca: quoniã materia est remota. V.g. terra nõ dicitur principaliter de arca: neq; secũdũ denominationẽ: nõ eñ dicit q̃ arca est terra sed dicit arca esse lignea: quia est potẽtialiter arca, & est materia arcæ. D.d. ſimpliciter vero &c. id est, & illud q̃ est in potẽtia simpliciter est illud q̃ est materia simpliciter & hæc est materia propinqua, remota autẽ nõ dicit materia simpliciter neq; in potẽtia simpliciter. D.d. & si aliq̃d primũ &c. id est, & si fuerit hic aliquod primũ subiectũ q̃ nõ prædicat de alio: hoc solũ erit materia prima. D.d. V.g. si terra fuerit aerea, id est, V.g. si terra nõ vere dicat aer: sed aerea: tũc aer erit materia terre, & similiter si aer nõ vere dicatur ignis: sed igneus: tũc ignis erit materia aeris, & si ignis nõ denominatur ab alio: tũc ignis erit prima materia. D.d. cũ nõ sit hoc, id est, cũ non prædicatur de alio. D.d. est eñ differẽtia &c. id est, est enim differẽtia interiorale q̃d est cõgregatũ ex materia & forma: vt homo qui est cõgregatur ex anima & corpore, & inter animã & corpus, & inter subiectũ & passiones vt albus & musicus. Nõ enim dicitur q̃d homo est albedo

M
Materia nõ

sed albus: neq; dicitur quod homo ẽ musica sed musicus: sicut est dispositio in omni re cum sua materia scilicet quod materia nõ prædicatur de illa nomine principali: sed denominatiuo: vniuersale autẽ prædicatur de re secundũ q̃d est: vt dicitur quod homo est animal. D.d. omnia igitur quæ sunt &c. id est, omnia illa quæ sunt cõposita ex accidẽtibus vltimũ eorũ est substãtia deferẽs illa. Illa autem quæ sunt composita ex formis vltimũ eorum est materia. D.d. & accidit superfluũ in hoc &c. id est, & accidit additio in diffinitiõibus rerũ quæ dicũtur secundũ nomina denominatiua & nomina attributiua: neutrũ enim habet diffinitionem, & in rei veritate vt declaratum est in tractatu de substantia.

prædicat de re materiata nõe principalis: sed denotatiue. idẽ. 7. meta. com. 23. & quæ ibi.

Quando quidem igitur aliquid est de potentia, & quando non dictum est. CAPVT VI.

N
Actus prior est potentia ratione & substãtia ẽ nore autem est q̃d est vt vt sic: est autem vt nõ.

QVONIAM autẽ ipsum prius determinatũ quot modis dicit pala: qa prior est actꝰ potẽtia dico aũt potẽtia nõ solũ determinata q̃ dicit principiũ pmutatiuũ in alia inq̃tũ aliud: sed totaliter omni principio motiuo: aut immobilitatiuo. Etenim natura in eodẽ fit. In eodem enim genere potentiæ: principiũ eñ motiuũ sed nõ in alio sed in eodẽ inquatũ idẽ. Omni itaq; tali prior est actus ratione & substãtia: tempore vero est quidẽ vt sic: est aũtvt nõ. Ratione quidẽ igitur quia prior palã nã per contingere actu esse possibile est: q̃ primo possibile: puta dico ædificatorẽ potentem ædificare & speculatorem speculari & visibile potens videri. Eadem autem ratio & in alijs. Quale necesse rationem præexistere, & notitiam notitia. Tempore vero prius specie idem agens: prius: sed numero non. Dico autem hoc: quia hoc quidem homine iam ente secundum actum & frumento & vidente prius est tempore materia & semen & visum qua potentia sunt homo & frumentum & videns: nondũ autem actu sed his tempore priora altera entia actu ex quibus hæc facta sunt. Semper enim ex potestate ente fit actu ens ab actu ente: vt homo ex homine musicus a musico: semper mouente aliquo primo. Mouens autem actu iam est.

Dictum est igitur quando oportet dicere potentiã & quando non. Et cum distinctum est secundum quot modos dicitur actus manifestũ est quod actus est ante potentiam & dico potentiam nõ diffinitum: sed quod est principium transmutationis in aliud secundum quod est aliud: sed vniuersaliter omne principium habẽs motũ aut quietẽ. Natura enim est in genere quod est potẽtiæ: quia est principium habẽs motũ: sed nõ est in alio sed in se secundum quod est ipsum, & actus est ante

omnia quæ sunt talia secundū diffinitionē & substātiā: tempore, vero forte est & forte nō. Manifestū est igitur quod est ante sicut diximus. Primū em̄ in potētia est illud ꝙ habet potentiā in potestate actus. V.g. ædificator quoniā est illud quod potest ædificare, & visus est illud quod habet potentiā vt videat, & visum est illud ꝙ habet potētiā vt videatur, & iste sermo de aliis etiā. Ergo necesse est vt in diffinitione sit: aut nō esse & vt fit: aut tēpus tempore illud ꝙ agit rem numero aut non. V.g. quoniā in homine qui est in actu & triticum & videns materia est ante secūdū tēpus, & semē etiā & visum quod est in potentia homo & triticū & videns: in actu autē non est ante. Sed quia sunt ante secundū tempus per aliū actum, & ex eo generantur ista. Semper enim ex illo quod est in potentia erit istud quod est in actu: vt homo ex homine, & musicum ex musico semper ex alio primo motore. Et motor est in actu ante.

IJ

I D est, declaratū igit̄ est qñ aliqd erit in potētia, & qñ nō erit, & quia incepit in hoc tractatu dicere secūdū quot modos dicit̄ potētia & act̄ d. diffiniuit potētias & actiuas & passiuas, & disputauit cōtra negātes potentiā precedere actū secūdū tēpus. d. diffiniuit quid sit potētia & actus simpliciter: vult querere qd̄ eorū scilicet potētia & actus sit prior reliquo. Et d. & cū distinctū sit &c. id est, & cū distinctū sit in quinto secūdū quot modos dicit̄ pri⁹ & posteri⁹: manifestū est ꝙ act⁹ est añ potētia secūdū substātiā & diffinitionē, & qa potētię dicunt̄ de artificialib⁹ & naturalib⁹. d. ꝙ ista prioritas inuenit̄ in vtrisq;. Et d. & dico potētia &c. i. & nō intelligo hic per potētia: potētia quā diffiniuim⁹ in principio istius tract⁹ in quo diximus ꝙ potētia actiua est principiū trāsmutatiōis in aliud secūdū ꝙ est aliud, & passiua principiū trāsmutationis ex alio secūdū ꝙ t aliud nō ex se, sed intelligo hic p potētia nō qd̄ est principiū oīs hūtis motū, & principiū oīs hūtis getē. Et est intelligēdū hic p motū trāsmutationē, & p quietē priuationē trāsmutationis.

D. d. naturata em̄ &c. i. natura em̄ collocat in gne ꝙ est in potētia, natura em̄ est principiū, & oē principiū est potētia, & potētia est gen⁹ eorū: qa cōtinet artificialia & naturalia. D. d. sed nō i alio &c. i. sed natura nō est principiū in alio: sed in esse natura rei secūdū ꝙ est essentia illi⁹ rei qd̄ nō est in reb⁹ artificialib⁹. D. d. act⁹ igit̄ &c. i. & act⁹ in oīb⁹ reb⁹ naturalib⁹ & nō naturalib⁹, & est añ potētia scd'm diffinē & scd'm substātiā. i. secūdū formā: secūdū vo ipsa forte act⁹ pcedit potētia in qbusdā reb⁹ & forte in qbusdā reb⁹ pcedit. D. d. manifestū est &c. i. & manifestū est ꝙ act⁹ est añ potētia secūdū diffinitionē & substātiā: vt declarātū est pri⁹ de diffinitiōe eī⁹ ꝙ est in potētia. Illud em̄ ꝙ est principiū potētiæ est illud ꝙ innatū est esse in actu ab aliquo ꝙ est in actu: ergo actus præcedit in esse potētia aut apud materiā aut apud artificiū. Illud em̄ ꝙ potest ædificare est illud ꝙ habet formā ædificati, & similiter illud qd̄ videt est illud in quo est præparatio ad recipiendū rē visam, & vniuersaliter qa potētia est nō esse & act⁹ esse: necesse est vt esse pcedat nō esse, &

O

agens

agens præcedat tempore actum. Deinde dixit numero vero &c. id est generatum autem vnum in numero: & iste homo generatus demonstratus non est anteqū generetur. sed est post suam materiam secundum tempus: & agens aliquid est etiam ante actum secundum tempus. Actum autem non est ante materiam secundum tempus: neq; ante agens: sed agens est ante actum secundum tempus: & quia materia etiam similiter potest facere aliud sibi simile ex ista materia precedenti. Quod enim generatur, generatur a suo simili in potentia: & ab agente sibi simili in specie. Homo enim generatur ex eo quod est homo in potentia: & ab eo quod est homo in actu. Omne enim generatum mouetur: & omne quod mouetur, mouetur a motore in actu ante ipsum. Deinde dicit in actu vero non est ante, id est actus vero in hoc demonstrato non est ante potentiā secundum tempus. Deinde dixit. sed quia est ante &c. id est quoniam illud quod est in potentia non fit actu nisi per illud quod est in actu istius speciei: vt homo ex homine: & musicus ex musico: omne enim generatum mouetur a motore priore ipso in actu.

Idē. 8. huius cō. 15. Et. 8. phy. 15.

Dictum est autem in sermonibus de substantia: quia omne quod fit: fit ex aliquo & ab aliquo: & hoc specie idem. Quapropter & videtur impossibile esse ædificatorem esse qui nō ædificauerit quicq̄: aut citharedum qui non citharizauit. Nam addiscens citharizare citharizās addidicit citharizare: similiter autem & in aliis. Vnde sophisticus elenchus factus est: quia nō habens quis scientiam faciet cuius est scientia. addiscens enim nō habet sed quia eius quod fit factum est aliquid. & totaliter eius quod mouetur motum est aliquid. Palam autem in his quæ de motu hoc & discentem necesse habere aliquid scientiæ forsan. Et dictum est in sermonibus de substantia ꝙ omne qd̄ generatur est ex aliquo: & per aliquod: & quod hoc est secundum formam idem: & ideo possibile est vt sit ædificator qui non ædificat oīno: & vt sit citharista qui non citharizat omnino. Qui em̄ addidicit citharizare citharizat & addidicit: & similiter de aliis etiam. Et ex hoc fuit causa sermonis sophistirum quod possibile est vt cognitio non sit in vno & vt agat illud quod diximus cognitionis habet. Addiscens em̄ nō habet nisi vt sit aliquid ex eo quod habet generatum: & vt moueatur aliquo motu eis quæ vniuersaliter habet motor. Et est manifestū in sermonibus de motu: qm̄ est necesse vt hoc & addiscens habeant aliquid de cognitiōe. Nō enim mouetur aliquid ad aliud nisi habeat aliquid de illo in se ad quod mouetur.

P

14 Q

Agēs & actū sunt idē in forma. Idem 7. meta. 28.

Intēdit p sermonē de substātia septimū istius libri in quo locut⁹ est de principijs substātiæ sensibilis. Et cū d. ex aliquo intēdit materiā, & per aliqd intēdit agēs: & ꝙ agēs & actū sunt idē in forma: totū enim hoc declaratū est in illo tractatu: & intēdebat declarare p hoc ꝙ act⁹ est

ante

ante potentiã secundũ tẽpus & secundũ substantiã. Deinde dixit, & ideo existimaſ q̃ impossibile sit vt sit ædificator & nõ ædificet omnino, id est quia actus præcedit potentiã tẽpore existimaſ q̃ impossibile est vt acquirat artẽ ædificatorie neq; artẽ citharizandi qui nunq̃ citharizauit. Deinde dixit qui igitur addiscit citharizare &c. i. qui em̃ addiscit citharizare citharizat vt addiscat: & sic acquirit artẽ citharizandi. & similiter in alijs artificijs quæ addiscuntur per exercitiũ. Deinde dixit & ex hoc fuit causa &c. id est & ex hoc q̃ actus præcedit potẽtiam: fuit causa quæstionis sophisticorũ famosæ attributæ Mẽoni: per quã destruit scire & addiscere. dicebat enim q̃ impossibile est aliquid addiscere: quoniam addiscere aut erit sine aliqua actione scientiæ addiscẽte: aut per aliquam actionem. si igitur sine aliqua actione non erit illic addiscere omnino: & si per actiones illius scientiæ: tunc addiscens erit sciens: & non indigebat addiscere. Verbi gratia, quod si non addiscit citharizare nisi qui citharizat: & non citharizat nisi qui scit citharizare. ergo impossibile est addiscere citharizare. Sequitur em̃ ex hac quæstione vt qui nescit citharizare agat citharisticæ actionem. & hoc intendebat cum dixit & vt agat illud quod habet dominus congregationis, id est vt addiscens agat actionem scientis: dicendo quod qui addiscit habet scientiam. & qui habet scientiam est sciens. ergo addiscens est sciẽs.

Mennonis ambiguitas de q̃ philosoph⁹ memini i primo posteriorũ.

Deinde dixit non igitur habet &c. id est quoniam omne quod generatur & scit aliquid impossibile est hoc fieri nisi vt habeat naturaliter illud aliquid ex eo quod habebit in postremo. Verbi gratia, quoniam impossibile est vt citharizet nisi ille qui habet aliquid de arte citharizandi. & ideo asinus non addiscit citharizare: neq; homo qui nõ est innatus citharizare: & hoc intendebat cum dixit & vt moueatur &c. id est & omne q̃ mouetur in aliquo motu impossibile est vt mouea illo motu nisi habeat aliquid eorum quæ habet motor: & si non habet eodem modo secundum quod habet motor. Deinde dixit & est manifestũ ex sermonibus de motu &c.

Sexto phy. tex. cõ. 32.

R

Priora via generatiõis posteriorib⁹ imperfectiora.

Sic igitur & hoc palam: quia & actus sit prior potentia secundũ generationẽ & tẽpus. At verò & substantia primũ qdẽ: quia quæ generatiõe posteriora specie & substãtia sunt priora: vt vir puero: & homo spermate. Hoc quidẽ enim iã habet speciẽ. Illud verò nõ: & quia omne ad principiũ vadit quod fit & finẽ. Principiũ enim cuius causa: finis verò cuius generatio. Finis autem actus & huius gratia potentia sumitur. Non enim vt visum habeãt vident animalia: sed vt videant visum habẽt. Similiter autem & ædificandi scientiã vt ædificent: & theoricam vt speculentur. Sed non speculantur vt theoricam habeãt nisi meditantes. Hi autem non speculantur: sed inquantum sic: aut quia non egent speculari. Et etiam est vt sit manifestum quod actus hoc modo etiã est ante potẽtiã secundũ generationem & tẽpus & substantiã etiã. Primo verò quia quod in generatiõe est pũctus est ante secundũ formã & substantiã etiã.

Verbi

Verbi gratia vt qui est ante puer: & homo ante vtrũq;. in quibusdam enim forma præcedit: & in quibusdã non. Si aliquid generatur iuit ad principium & complementum per quod est & generatio: est propter complemẽtum. Actus verò est via & propter illud inuenitur potentia: aſal em̃ nõ videt vt habeat visum: sed quod nõ videat illud quod nõ habet. Et similiter scietia ædificatoriæ est vt ædificet: & scietia cõsideratiõis vt cõsideret: sed nõ considerant quando generatio est in eis præter illos qui consulunt: & isti nõ: quia considerãt: sed quia hoc fuit quia non indigent considerare aliquid omnino.

S

Potẽtia est ꝓpter actũ.

Id est. & rectũ est vt appareat etiã q̃ actus est ante potentiã nõ solũmodo tẽpore & generatiõe: sed etiã substãtia hoc modo. D. d. primo vero &c. id est primo vero: quia omne cui? generatio est post in tẽpore est ante secundũ formã & substãtiã per tẽpus: vt vir qui secundũ formã est ante puerũ: & in generatiõe est post illum: & homo præcedit vtrũq; secundũ formã. D. d. & in quibusdã em̃ &c. i. & causa in hoc est q̃m illa quæ sunt in posteriora in generatiõe habẽt formã: & priora nõ habẽt formã quæ est cõplementũ: & in alia trãslatiõe dixit illud enim habet formã: & hoc nõ habet: vir em̃ habet formã cõpletã: & puer nõ habet. & ideo præcedit ipsum secundũ formã. D. d. & si aliquid generatur &c. id est & apparet etiã q̃ actus præcedit potentiã in esse secundũ q̃ apparet q̃ finis præcedit illud cuius est finis. Omne em̃ quod generat per suã generationẽ ad complementũ. Deinde dixit actus vero est via. i. actus vero est via & finis ad quẽ fit generatũ. D. d. & propter hoc inuenit potẽtia. i. ꝓpter actũ inuenit potẽtia ante actũ. D. d. aſal enim nõ videt &c. i. animal em̃ nõ videt vt acquirat virtutẽ visibilẽ: sed habet virtutẽ visibilẽ vt videat per illã: & sicr scietia ædificãdi est vt ædificet: & cõsiderãdi vt cõsideret: nõ ecõuerso. D. d. sed nõ cõsiderãt &c. id est sed nõ cõsiderãt qñ cõsideratio generatur in eis: sed qñ generatio scietiæ speculatiuæ perficitur in eis. D. d. præter illos &c. i. & isti em̃ cõsiderãt vt acquirãt illud per qd̃ est cõsideratio & vniuersaliter agãt vt acquirãt illud per quod est actio: sed isti nõ habẽt verã cõsiderationem quæ est ex scietia. Illi em̃ qui habẽt cõsiderationẽ nõ indigẽt considerare vt acquirãt cõsiderationẽ: & hoc intẽdebat cũ dicit & isti nõ qa considerãt &c. i. & illi qui cõsiderant cõsideratiõe disciplinæ considerantinõ quia sunt de numero considerantiũ sed cõsiderãt vt sint in tali dispositione in qua nõ indigẽt cõsiderare de aliquo oino. Et in alia trãslatiõe dicit & ista nõ considerant sed ita accidit vt non indigeãt cõsiderare de aliquo omnino. id est & isti non sunt vere considerantes: sed per istam actionem accidit eis vt sint in tali dispositione in qua nõ indigent tali consideratione: quia acquirent considerationem.

Amplius materia potẽtia est: donec veniat ad speciẽ: quando vero actu est tunc in specie. Similiter autem & in alijs: & quorum motus est finis. Propter quod sicut docẽtes operantem cũ ostenderit putant finẽ reddidisse: & natura similiter. Nã si non

Hinc sumit distinctio aãiõis immanẽtis & trãseuntis.

sit ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit ita passonos. Mercurius erit. Non manifestum enim & scientia si interius aut exterius quemadmodum ille. Opus enim finis. Actus autem opus. Propter quod & nomen dicitur actus secundū opus: & tēdit versus endelechiam. Quoniam vero est horū quidem vltimum vsus: & visus visio: & prater hanc nullum sit alterū à visu opus. A quibusdā verò fit aliquid ab opere: vt operatū: vt ab ædificatoria domus præter ædificationem. Tamen non minus hic quidē finis: hic aūt magis finis potētiæ est. Nā ædificatio in ædificato & simul fit & est cū domo. Quorūcūq; igitur aliquid alterum est quod fit præter vsum: horum actus in facto est: vt ædificatio in ædificato: & contextio in cōtexto. Similiter autem & in alijs & totaliter motus in eo qđ mouetur. Quorū verò non est aliquod aliud opus præter actionē in ipsis existit actio vt visio in vidente: & speculatio in speculante: & vita in aīa. Quare & felicitas: vita nāq; qualis quædam est. Et etiam quia materia est in potētia impossibile est vt veniat ad formā. Et cū materia fuerit in actu: tūc erit in forma. Et similiter de alijs. Etiā & in alijs in quorū cōplemēto est motus. Et ideo quēadmodū qñ sciēt & faciunt addiscentē agentē vident qđ iam veniunt ad perfectionē. Similiter est de natura etiā: qñ si non fuerit in hac dispositione: tunc Mercurius est Onosius: & erit scientia nō manifesta si fuerit intrinsecū: & si fuerit extrinsecum sicut Mercurius. Operatio enim est complementū: & actio est operatio. & ideo hoc nomen actus etiā dicitur de operatione in græco: & habet quasi complementum. Ergo erit in vsu rerum quæ sunt magis propriē: vt cōsideratio visus: & non erit alia operatio cōsiderationis præter hæc osno: & erit operatio ex quibusdam rebus aliquid: sicut est dom⁹ ex arte ædificatoriæ: & est aliud ab arte ædificatoriæ: sed est potētiæ quasi aliquod cōplementū in aliquo: aut est in aliquo non cōplemētū. Ædificatoria enim est in illo qđ ædificatur: & textoria in illo qđ texitur: & similiter in alijs rebus: & vltr motus in moto. Omnia verò quæ nō habent aliā operationē præter actū: actus est in eis: vt cōsideratio in cōsiderante: & vita in anima: & omnino fortuna est in aīa: quia est qualitas alicui⁹ vitæ.

Motus est in mobili.

16 Id est. & etiam materia dum est in potentia non est perfecta per formam: neq; habet esse quod habet forma: & est vt venit ad actum: tunc perficit per formā & habet esse qđ habet forma. Et potētia istius declarationis est talis: qa forma pcedit substantiā & esse materiā: & materia pficit per illud qđ est pfectū scd'm actū nō scd'm potētiā. & ideo nec esse

esse est vt actio sit perfectior potentia & prior in ea in esse. D. d. & sīlr in alijs. i. & sīlr est de aliis potētijs nisi potētia quæ est in prima materia. D. d. & in eis quorū cōplemētū est motus. i. & sīlr in eis quorū pfectio est in motu. i. q̄ perfectio nō erit in eis nisi per actū nō per potētiā, & illud ,ppter quod acquirit pfectio est pfectiō. D. d. & ideo quēadmodū qñ sciūt &c. i. & quēadmodū magistri qñ faciūt addiscentem esse scientē, videt se peruenire ad cōplementū & perfectionē, ita est de natura q̄ nō cessat mouere rem donec peruenias ad vltimā perfectionē, & tunc cessat & declarat per istā, q̄ ars & natura intendūt actū non potentiā. D. d. qñ si non fuerit &c. i. qñ si esse rei non fuerit secundū q̄ est in actu sed secundū q̄ est in potentia, tūc ignorās & scīēs erunt idē. V. g. Mercurius qui fuit valde sciens, et Onosius q fuit valde turpis, & tunc scientiā existere in anima est sicut existere extra animā. i. q̄ anima non habet propriū de scientia aliud qđ nō est extra animam. Anima enī non ,ppriē disponit per scientiā nisi qñ fuerit scīēs in actu, & maxime qñ fuerit in sua vltima perfectione. i. qñ vtit scientia. D. d. sicut Mercurius, ita q̄ accidit hic i mercurio. i. vt disponat per scientiā qñ sit in potētia, sicut dispontur illud qđ nō habet scientiā. D. d. operatio enī &c. i. & signū ei⁹ q̄ actū est cōplemētū, & pfectio est. qñ actus est operatio, & operatio eius est cōplemētū & perfectio operātis. & ideo hoc nomē actus etiā dicit de operatiōe in lingua græca, & ideo significat illud quod significat cōplemētū & perfectio. Et cū d. q̄ actū & operatio est finis, incepit diffinire operationē & actū quæ sunt huiusmodi in vnoquoq; ente. D. d. ergo erit aut p visum rerū &c. i. ista operatio est qñ vnumquodq; entiū vtit actiōe sibi ,ppria. V. g. visum vti in speciōe quæ est sua operatio ,ppria in qua nō cōuenit cū alio, & ista operatio est finis visus. D. d. & erit operatio &c. i. & ista operatio in qbusdā rebus est in hoc q̄ facit aliquē ,ppriū vt ars ædificatoria, qñ operatio eius ,ppria est facere domū.

Illud ꝑ qđ acquirit perfectio est pfectius. Natura nō cessat mouere rem donec perueniat ad vltimā pfectionem.

Et. d. hoc, qñ quædā res sunt quarū finis est agere tm̄. & quædā sunt quarū finis est aliquod actū, ola igitur entia cōueniūt in hoc q̄ cōplementū & perfectio eorū est in operatione ,ppria, & hoc duobus modis, qñ aut finis erit agere vt in visu, aut aliquē actū vt in ædificatoria. D. d. sed est potentiæ &c. i. qñ actus est pfectio potētiæ omni mō siue fuerit cōplemētū in re in qua est cōpletio, aut in alio. D. d. ædificatoria enī est in ædificato, & textoria in texto. similiter in alijs rebus etiā vniuersaliter motus in moto. & hic est pars in qua est actus. D. d. omnia vero quæ nō hāt aliā operationē &c. i. ola vero quæ nō hāt actū: sed finis eorū est actio, actiōes enī eorū existūt i eis vt videre i visu. & vita in aīa & fortuna i ea, qñ fortuna est qualitas alicui⁹ vitæ. & est vitæ nobilis.

Operatio est cōplementū & perfectio operantis. Quædā res sunt quarū X finis est agere tm̄. et quædā sunt quarum finis est aliquē actū. Fortuna est qualitas vitæ nobilis.

Quare manifestū est q̄ substātia & species actus quidam est. Secūdū hāc rationem palam vtiq; quia prior substantia est actus potentia, & vt diximus tempore semp̄ præaccipit actio alia ante aliam vsq; ad eam quæ est semp̄ mouentis principiū. At verò & magis propriē. Nam sempiterna priora substantia sunt corruptibilibus, est autem nihil potentia sempiternum. Ratio verò hic omnis potentia simul cōtradictiōis est. Quod quidē

Sempiterna priora substantia sunt corruptibilibus.

Inde sumit potētiā passiuā, cōtradictionis esse. & hoc de potētia simplr quæ est in substātia

quidē enim non possibile existere, non vtiq; existet in aliquo. Possibile aūt omne contingit non actu esse. Quod ergo possibile esse cōtingit & non esse. Idē igitur possibile esse et nō esse. Possibile verō non esse contingit non esse. Contingens autem non esse corruptibile, aut simpliciter, aut hic ipso quod dicit cō tingere nō esse, aut secūdū locū aut secūdū quātū, aut secundū quale. Simpliciter aūt quod secūdū substātiā. Nihil ergo incorruptibiliū simpliciter potētia est ens simplr. Aliquid aūt nihil prohibet, aut quale, aut vbi. Actu ergo omnia nec eorū quę ex necessitate sunt, & ipsa prima. Nā si hæc nō essent, nihil vtiq; esset, neq; vtiq; motus, si quis est sempiternus, nec si qd motū

Y Nō est timē dū cælū gescere.

sempiternū non est secundū potentiā motū, nisi vnde quo huius autem materiā nihil prohibet existere. Propter quod semper agit sol & astra, & totum cælum. Non est autē timendū ne quando stent quod timent qui de natura. Neq; laborāt hęc agētia. Non enim inest potentia contradictionis ipsis vt corruptibilibus motus vt laboriosa sit continuatio motus. Nam substātia materia & potentia non actu causa huius.

Manifestū est igitur cp substātia & forma est actus. Et secūdū hūc sermonē manifestū est cp substātia & actꝰ sunt ante potentiā. Et sicut diximus semper præcedit tempore, ergo præcedit actus qui est ante illud quod semper mouetur primo mō, & alio modo est principium verum. Aeterna enim sunt secundum substantiam ante illa quæ corrumpūt, & nullum est æternum in potentia, & omne verbum, & omnis potentia est contradictoriorū insimul. Quod em̄ non habet potentiā vt sit nō erit, quia nō est aliquid. Et oīe quod habet potētiā posse est vt nō agat. Ergo quod habet potētiā vt sit possibile est vt sit & vt nō sit. Ergo illud habet potētiā vt sit & nō sit. Et istud quod habet potentiā vt sit possibile est vt non sit, & quod possibile est vt non sit, corrumpetur aut modo simplici, aut hoc mō. Quod igit dicit cp est possibile vt non sit, aut quātitate, aut qualitate, aut mō simplici per substātiā ergo nullū eorū quæ nō corrumpūtur mō simplici est in potentia modo simplici. Aliquoverō modo nihil prohibet vt qualitas, aut vbi. ergo omnia sunt in actu, & non sunt ex eis quæ non sunt necessario. Quoniā si ista prima fuerint ita: ergo nihil omnino est in potentia, neque si motus fuerit æternus: neq; si aliquid motum æternum, est em̄ motū in potentia vt sit de vbi in vbi, & nihil prohibet vt hic

sit materia. & ideo sol semp agit & stellæ & totū cælū & non est timēdū, qa quiescūt in alia hora sicut est timendū de duabꝰ materiis ne habeant fatigationē de hac actione, qm̄ non est eis magis quā potentia contradictoriæ sicut est motus in eis quæ corrumpuntur, vt motus continuus fit, compositus. Quoniam sit materia, & sit in potentia non in actu, hæc est causa eius.

Et cum sit declaratū cp actus est forma, & cp forma est ante potentia secūdū diffinitionē, manifestū est cp diffinitio & illud qdꝰ est in actu est ante illud quod est in potentia secundū diffinitionē & quiditatē. D. d. & sicut diximus &c. id est, & actus etiā qui est motor inuenitur præcedere tempore rem motā, & ascendit hoc ad primum motum & ad primū motorē in quo nō est potētia omnino. Et intēdit illud quod declaratū est in physicis. s. cp omnia mota reducunt ad primū motorē q est actus in quo nō est potentia omnino. D. d. & alio modo etiā dicens verū &c. i. & in alia translatione, sed illud quod est magis verū est dicere cp æterna sunt priora substātijs sensibilibus, & nullū æternorū est in potentia, id est, & adꝰ illud qdꝰ est manifestius & magis verum est dicere cp res æternæ sunt priores rebus generabilibus & corruptibilibus, a & in æternis potētia non est, potentia enim non est nisi in generabilibꝰ & corruptibilibus. D. d. & omnes potentiæ & oīe possibile est potētia ad esse & ad non esse, nō potētia ad alterū contradictoriorū, qm̄ si habuit potentiā ad alterum contradictoriorum non habebit ad alterū, & illud ad quod non est potentia non erit, & quod non erit est possibile. Et si alterū contradictoriorum est impossibile, reliquum est necessarium, & sic non erit possibile, & hoc intendebat cum. d. illud cū quod non habet potentiam vt sit non erit, quia non est aliquid, id est, quia est non esse impossibile. D. d. & omnia quæ habent potentiā vt agāt possibile est vt non agant cū potentia possibilitatis in duo contradictoria. D. d. ergo illud quod habet potētiā &c. & hoc est manifestū p sc. D. d. & illud quod habet potētiā vt nō sit corrūpet &c. i. & oē corruptum aut dē oē corruptū simpliciter, & est corruptū secūdū substātiā, aut dicitur esse corruptū per aliquod eorū existentiū in eo, vt qualitas aut quantitas. D. ergo nullū eorū quæ nō corrūpuni &c. i. declaratū est in scientia naturali cp nullum eorum quæ non corrūpuntur secundū substantiā habent potentiam cp substantiæ erum corrumpantur, & hoc. d. in hoc loco quasi vagando. & declarato eius perfectio est in primo cæli & mundi. Illic em̄ declarauit cp impossibile est vt in æterno sit potentia ad corruptionē. D. d. aliquo vero modo &c. id est, sed est possibile vt in quibusdam æternis sit potentia aliquo modo modorum potentiæ. Verbi gratia, vt partes eorum sint in potentia aliquo loco, non in alio aut in aliqua quantitate, hoc enim non est prohibitum, & illæ qualitates quæ possunt esse & non esse in corporibus cælestibus sunt aliæ ab eis quæ attribuuntur alterationi, vt obscuritas lunæ & illuminatio & similia.

D. d. sed omnes sunt in actu, id est, sed oēs trāsmutationes quæ apparent in cælo sunt secundum genus in actu. s. quod in eis non inuenit aliquod genus transmutationū in potentia postquā non sint, sed illud qdꝰ inuenitur ex eis potētia ante actū est sicut singulæ partes illarū trāsmutationū.

17 Octauo ph. 78. &. 79. a In æternis nō est potentia. vide. 2. cæ. 32. & 34 Et. 12. met. 30.

20. & infra

tionum. Deinde dicit, & non sunt ex eis quæ sunt necessurio, id est, et non omne quod apparet in cælo est in actu semper sine potentia & sine motu, quoniã si ita esset inuenirel in potẽtia. f. factũ de nouo, et hoc inẽ debat cũ d. qñ ti ista prima fuerint ita, nihil omnino erit in potentia.

Deinde dicit, neq; si motus fuerit æternus &c. id est, & similiter si fuerit motus æternus impossibile est vt suum totum sit ante in potẽtia, scilicet secundum q̃ genus sed secundum partes, & totum hoc declaratum est in physicis. Deinde dicit, & nihil prohibet vt hoc sit materia, id est, & hoc q̃ corpus cæleste non denudatur in potentia in vbi nõ prohibet vtiq; materia, hæc enim est dispositio materiæ, scilicet nõ denudari a potentia, sed prohibet vt sit forma. Deinde dicit, & ideo sol semper agit &c. id est, quoniam non est in eis potentia ad fatigationem magis quam potentia ad corruptionem, sicut est dispositio in motibus & in motis ex se generabilibus & corruptibilib⁹, scilicet quod potentia fatigationis in eis est maior potentia ad corruptionem. Et cũ in corporibus cælestibus non est potentia ad corruptionem quæ est minor potentia fatigationis, quanto magis non erit in eis potentia ad corruptionem vt motus sit continuus & æternus. Deinde dicit, quoniam si sit materia &c. id est, quoniam si materia est in generabilibus & corruptibilibus & est in potentia, & illa potentia quæ in eis est, est causa fatigationis & corruptionis.

A Nihil prohibet vt cælũ sit materia sed phibet vt sit forma. vide. 2. c. de substãtia orbi. Et. 8. meta. c. 12. Et 1. cæ. 10. & quæ ibi. Idẽ. 8. phy. 79. &. 2. ca. de substãtia orbis.

Imitanẽ aũt incorruptibilia, & quæ in trãsmutatione sunt entia, vt terra & ignis. Eteñ hæc semp agũt, nã secundũ se & in seipsis habẽt motũ. Potẽtiæ verò aliæ de qbus diffinitũ est oĩs cõtradictionis sunt. Nã possibile sic mouere põt & non sic, quæcũq; secundũ rationẽ. Irrationabiles verò per aliud esse & nõ cõtradictionis erũt exdẽ. Si ergo sunt aliquæ naturæ tales, aut substãtiæ quales dicũt q̃ in rõnibus ideas, & multomagis scies vtiq; erit aliqd q̃ per se scia, & motũ q̃ motus, hic enim actus magis, illa autem potentia horũ. Quod quidem igitur est prius actus potentia, & omni principio mutabili palam.

Et illa quæ transmutanẽ assimilanẽ illis quæ nõ corrũpunẽ vt terra & ignis. Ista eñ sunt agẽtia quæ habẽt motũ per se, & in eis. Aliæ verò potẽtiæ ex qb⁹ agunẽ oĩs cõtradictoriorum. Illud eñ quod habet potentiã mouere hic habet potentiã mouere non hæc etiã, vt omnia quæ habent verbum erunt. Illa autem quæ non habent verbũ non erũt cõtradictoriorum cũ sint præsentes primo. Si igitur ista fuerint naturę aliquę, aut vt substãtiæ tales, sicut illa quæ dñt qui faciũt exemplaria in verbis, tunc erũt illa quæ sunt cognitio magis multum aliqua cognitio, & motus etiam motum. Quod ista sunt magis actu, & illa sunt potentiæ istorum. Manifestum est igitur q̃ actus est ante potentiam, & ante omne principium transmutationis.

Et

Et illa quæ transmutantur &c. i. & illa quæ corrumpunẽ secũdũ par tes. f. elemẽta assimilãtur in hoc q̃ agunt perpetuæ eis quæ non corrumpunẽ: neq; secũdũ totũ neq; secũdũ partes. f. corporibus cælestib⁹. D. d. q̃ habẽt motũ &c. i. quia in natura eorum est vt moueanẽ ex se. f. vt assimilent motis ex se. f. motis per principiũ in eis nõ extrinseco. D. d. aliæ potẽtiæ &c. i. & intẽdit per potẽtiã corpora cælestia: qũ in corporibus cælestibus est potẽtia ad gñationẽ & corruptionẽ istorũ: & ad gñationẽ cõtrariorũ apud propinquitatẽ & remotionẽ. D. d. illud eñ qd̃ habet potentiã vt sit aliquid: habet potẽtiam vt sit nõ illud: sed cõtrariũ vt sit est dispositio in oĩbus quæ sunt cũ ratione. f. qa agũt contraria in diuersis: sicut dictũ est superius. D. d. illa aũt quæ nõ habẽt diffinitiones &c. sic inueniẽ in exemplari. f. qa sunt cõtradictoriorũ sine nõ: & debet esse quia nõ sunt cõtradictoriorũ. qa hoc declaratũ est in principio istius tractatus. Et demonstrat hoc: qa in alia trãslatione sic est: illa aũt quæ sunt sine ratione: qa sunt præsentia & nõ sunt cõtradictoriorũ gñationis istorũ. i. quæ aũt sunt sine ratione nõ agũt cõtraria primo & essentialr̃ qñ est præsens illud in qd̃ agũt & est necesse vt sit præsens: qa agũt qũ actũ intelligũt. D. d. si igiẽ ista fuerint naturæ &c. & in alia trãslatiõe sic inuenitur: si aũt inueniẽ aliqua natura sicut ista. aut substãtiæ: sicut dicũt illi qui verificãt exemplaria per sermones: dicunt enim q̃ homo est sciens magis mustũ quã scictia: & motũ mobilis magis quã motus. Ista enim sunt magis in actu. illa vero sunt potẽtia. i. quoniam si fuerint hic formæ & substãtiæ separatæ quæ largiũtur sensibilibus cognitionem & esse: tũc homo qui est ex talibus formis scies est perfectioris scictiæ illis: & formæ motæ ex eis sunt etiã perfectioris in motu: q̃ motus q̃ est in illis formis. istæ eñ formæ sunt potẽtiæ quæ agunt qũq; & nõ agũt qñq;: & actꝰ eorũ sunt perfectio & cõplemẽtũ actionũ & si sunt similia intrãt magis capitulũ actus q̃ separata: qd̃ est impoſe. 18

CAPVT VII.

QVod aũt & melior & honorabilior studiosa potẽtia actus ex his est palã. Quæcũq; eñ secm posse dicũtur: idẽ est potes cõtraria: vt quod dicit posse & cõualescere idem est & languens & simul. Eadem enim potentia cõualescendi & laborãdi: & quiescendi & mouẽdi & ædificãdi & destruẽdi: & edificari & corrui. Posse qdẽ igiẽ cõtraria simul existit. Contraria verò est impoſe simul existere vt sanũ esse & laborare. Quare necesse est horũ alterũ esse bonum: posse verò similiter vtrumq; aut neutrum. actus verò melior est. Necesse aũt & in malis finẽ & actũ esse deteriorẽ potẽtia: qd̃ eñ potes idẽ ambo contraria. Palam ergo: quia nõ est aliquid qd̃ malũ præter res. Posterius enim ipsi naturæ malũ q̃ potẽtia. Non ergo nec in eis quæ à principio & sempiternis quicquam est: neq; malum: neq; peccatum: neq; corruptum & enim corruptio malorum. B Badẽ est potẽtia cõtrariorum. C In malis actus est deterior potẽtia.

G 2 Quoniã

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quoniam autẽ actus est melior & nobilior potẽtia nobili: manifestum est ex istis sermonibus. Vnumquodq; enim eorũ quæ dicuntur in potentia est in potentia contrarium. Verbi gratia illud quod dicit habere potentiã sanitatis est infirmus etiã: & erit insimul etiã. Potẽtia eñ sanitatis & infirmitatis est idẽ. Similr potentia quietis & motus: & moueri: & ædificare & diruere: & ædificari & dirui. Cõtraria igit sedm q̃ sunt in potestia sunt insimul sedm aũt q̃ sunt cõtraria est impossibile. Et actiones etiã impossibile est vt sint insimul: vt sanare & debilitare. Ergo necesse est vt alterũ sit bonũ: potẽtia verò similr aut neutrũ. Ergo actus est melior: & necesse est in reb⁹ malis vt act⁹ & cõplemẽtũ sit peius potẽtia. Idẽ eñ quod põt esse vtriq; cõtrariũ: manifestũ est q̃ nõ sit malũ absolutũ à rebus. Malũ eñ naturalr est post potentiã. Ergo in rebus quæ sunt ex rebus in principio: & quæ sunt æternæ nõ est aliqd in aliũ oño: neq; error: neq; corruptio. Corruptio enim est ex rebus malis.

19 Cm declarauit q̃ actus præcedit potentiã in omnib⁹ modis præ dictis: vult etiã declarare illum præcedere ea in nobilitate. Et dicit qñ autẽ actus &c. i. quoniã autem actus quod est bonũ est melior potentia ad illũ: manifestum est ex hoc quod dicam. s. q̃ potentia est potentia ad rem & ad suum contrariũ: & alterũ contrariorum necessario est malũ potentia admiscẽt cum malo: cũ actu vero bono nõ admiscetur malũ omnino. & est actus inter quẽ fecit comparationẽ & potentiam quæ est bonum. Et cum d. q̃ potentia est potentia ad duo contraria insimul: & dicit exemplũ & dicit illud quod dicitur habere potentiam sanitatis &c. i. V. g. q̃ illud quod recipit sanitatẽ recipit infirmitatẽ. V. g. quatuor humores. D. d. & erunt insimul &c. i. & actus quod est bonũ est melior potentia ad illum: quia cũ potentia ad bonum admiscetur potentia ad malum: & cum bono quod est in actu non admiscetur malum. & hoc intendebat cum dicit ergo necesse est &c. id est ergo necesse est vt cum bonum exiuerit in actum sit bonum tantum: cum autem fuerit in potentia similiter. s. q̃ potentia ad bonum erit bona: sed cum ista potentia admiscetur potentia ad malum: quoniã illud quod est in potentia ad aliquod malum: aut habebit potentiam ad duo contraria insimul: aut ad neutrum. Deinde induxit conclusionem & dicit ergo actus est melior. id est q̃ potentia ad illũ. D. necesse est etiã in rebus malis &c. id est & apparet ex hoc sermone: quoniã necesse est vt actus malus sit peior potentia ad illum. Illud enim q̃ potest illum: potest illum & contrariũ eius quod est bonũ: & actus malũ est malũ simpliciter. D. dicit ergo manifestũ est q̃ non est malũ &c. id est manifestũ est igitur q̃ malũ non est distinctum a rebus quæ sunt in potentia. Malũ enim nõ inuenitur niũ post potentiam. Deinde dixit non igitur in rebus &c. id est manifestum est igitur q̃ in rebus quæ non sunt post potentiam: & sunt illa quæ sunt æterna: sed esse eorum est principium non est malum omnino: neq; error neq; corruptio. Corruptio enim est ex rebus malis. Et ex

D Potentia ad sanitatẽ & egritudinẽ ẽ eadẽ. Opp. 3. phyli. tc. cõ. 10.

B In sempiternis non est malum neq; error neq; corruptio.

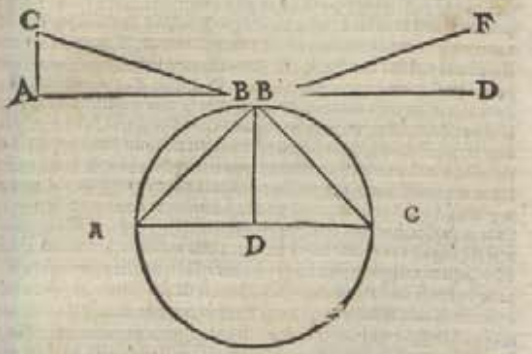

ex hoc cognoscitur q̃ hoc quod dicunt astronomi q̃ quædã stellæ sunt fortunatæ: & quædam infortunatæ: sed tantum impossibile est scire de eis q̃ quædam sunt meliores quibusdam. hoc enim inuenitur in absolutis a motu nedum in mobilibus.

In absolutis a motu A reperit bonũ & melius. Opp. 3. metc. cõ. 3.

Inueniuntur autem diagrammata actu. Nam diuidẽtes inueniunt. Si verò essent diuisa manifesta vtiq; essent. Nunc autẽ insunt potentia: propter quid duo recti trigonũ: quia qui circa vnum punctũ anguli æquales duobus rectis. Si ergo educeretur qui iuxta costam videnti vtiq; statim esset palam propter quid in semicirculo rectus vniuersaliter: quia si æquales tres: quæ bases duæ: & quæ ex medio semp̃ stans recta videnti: palã ei illud sciuit. Quare palam quia potẽtia entia ad actum reducta inueniũtur. Causa verò quia intelligentia est actus: quia & ex actu potentia: & propter hoc faciẽtes cognoscunt: posterius enim generationẽ quæ secundum numerum actus.

Intelligẽtia est actus: & facientes cognoscunt.

Et figuræ linearum inueniuntur in actu: cum enim diuidũt inueniunt eas: sed sunt diuisæ manifestę: sed modo est in eis in potentia: quare triangulus habet duos rectos hoc est manifestũ: quia duo anguli qui sunt in lateribus vnius punctũ sunt æquales duobus rectis. Igitur si extrahatur vnum laterum trianguli declaratur q̃ duo anguli qui sunt ex duabus partibus lateris tangentis erunt æquales duobus rectis. Et similiter quare in quolibet semicirculo est vnus rectus in circunferentia: siue cruta sunt æqualia aut non. Et cum basis fuerit diametri siue cecis derit in medio circunferentiæ aut in alio. Manifestum est igi-

tur quod illa quæ sunt in potentia cum sint in actu sunt existentia. Et causa in hoc est quod actus erit per intelligere in eo quod potentia erit ex actu. Et propter hoc cum agant sciũt: actus enim numero est post generationem.

20 B Intendit declarare quod res non inueniuntur & sciuntur nisi quando sunt in actu & dat exemplũ in mathematicis: quia non inueniuntur in actu aut sciuntur nisi quando geometer ponit ea in suum intellectũ: & extrahit eas de potẽtia in actũ: & intẽdit per hoc declarare ꝙ actus est nobilior potẽtia cũ esse ut nobilior non esse: & scientia ignorãtia. Et dixit & figuræ linearũ &c. i. & figure quæ sunt in lineis nõ inueniunt & sciuntur nisi qñ sunt in actu. D. d. qñ cũ diuidunt inueniũt ea. i. geometer eãs qñ diuidit figuras inuenit & scit ea. V. g. cũ dicũt quod figurarũ quædã constãt ex lineis rectis: & quædã ex nõ rectis: & rectarũ quædã constãt ex tribꝰ lineis rectis: & quædã ex quatuor: qñ cũ perficiũt diuisionẽ: tũc inueniunt & sciunt in actu: dũ aũt nõ diuidunt: nõ sciunt necꝙ sunt. D. d. sed sunt diuise manifeste. i. sed illud existit in actu & scit in actu qñ diuidunt sunt species: propria vero earũ inuemunt in eis post diuisionẽ in potẽtia: ita quod cũ in actu exiuerint causæ quæ faciũt vt illa propria existãt in eis in actu: tunc exibũt in actũ & sciuntur in actu: ante vero necꝙ erunt existentes in actu necꝙ sciuntur. V. g. ꝙ triangulus per diuisionẽ existet in actu & erit scitus: quare vero anguli eius sunt duo recti erit scitum in potentia in eo. D. d. quia duo anguli &c. ad est sed cum alterũ laterũ extrahet. & apparebit ꝙ duo anguli qui sunt in duabus partibus lineæ trianguli tangentis lineã extractã sunt æquales duobus rectis: statim apparebit an tres anguli triãguli sunt æquales duobꝰ rectis: qñ etiã extrahit a pũcto in quo triangulus tangit latus extractum linea æque distans lineæ tertiæ trianguli: tunc enim fient ibi tres anguli æquales duobꝰ rectis: quorũ vnus est cõtinuus triangulo & duo reliqui sunt æquales duobus reliquis triangulis. Ille vero qui appropinquat tertiæ trianguli tangentis lineã extractã erit æqualis alternato trianguli: & reliquus reliquo: quia alter est extrinsecꝰ: & alter intrinsecus. Deinde induxit eti ã aliud exemplũ & dixit & similiter quia in omni semicirculo &c. & similiter etiã erit scitũ in potẽtia & existẽs etiã in potentia in triangulo qui cadit in semicirculo quare angulus qui est in circũferẽtia semp est rectus siue duo latera triãguli exeuntia ad duo extrema diametri sunt æqualia aut inæqualia: & hoc enim non scitur in actu nisi quando in actu diuiditur in media & completur figuratio. Deinde dixit ergo manifestũ est &c. i. ergo declaratum est ex hoc ꝙ illud qđ est in potentia non erit scitũ necꝙ eius cũ exinerit in actũ. D. d. & causa in hoc est &c. i. & causa in hoc est quia intelligere qđ est in potentia nõ venit ad actũ nisi p intelligere aliud qđ est in actu. D. d. & propter hoc qñ agunt sciunt. i. & ideo quando conliderans considerat in scientijs scit.

Intelligere qđ est in potẽtia nõ venit ad actum nisi per ꝛcelligere aliud

Deinde dicit actus in numero est post generationẽ. i. quoniã cũ comparatur inter potentiã & actũ illius potentiæ inuenitur quod illa potẽtia præcedit tẽpore actum. cum aũt comparatur inter potentiã quæ est in generato & inter actum quod est extrahens illud quod est in potẽtia in actu inuenitur quod actus præcedet tempore potentiam & esse.

Caput

CAPVT VIII.

QVONIAM autem ens dicitur & nõ ens hoc quidem secundũ figuras cathegoricas. Illud vero secũdum potentiã aut actum horum autem contraria: hoc autẽ maxime proprie: aut verum aut falsum: hoc autẽ in rebus est cõponi aut diuidi. Vnde verus est diuisum putãs diuidi & cõpositũ cõponi. Mentitur autẽ ecõtrario se habens atq; res ipse se habẽt quãdocũq; est: aut nõ est quod verũ dicitur aut falsum: hic perscrutandũ quid dicimus. Non enim propter nos existimare tevere albũ esse: tu albus es: sed propter te esse album nos hoc dicentes verũ dicimus. Si igitur hęc quidem semper cõponuntur, & nõ possibilia diuidi: hæc vero semper diuisa & impossibilia cõponi: hæc autẽ cõtingunt contraria esse quidem est cõponi & vnũ esse, & nõ esse non componi sed plura esse. Circa contingentia quidem igitur eadem fit falsa & vera opinio, & oratio eadem, & contingit quandoq; veram esse, & contingit quandoq; esse falsam.

qđ ẽ in actu Putãs diuisum diuidi & cõpositũ cõponi verus est. Mentitur aũtecõtrario se habens. Idẽ in post prædicamentis & in prio perihermenias.

Cum igitur dicitur ens & non ens. Alterum vero secũdum figuras prædicamentorum, & alterum secundũ potentiam & actum qui sunt istorũ: aut secundũ contraria, & dicũtur in rei veritate: aut modo vero: aut modo falso, & hoc est in rebus aut per cõpositionẽ aut per diuisionẽ: ergo quividet quod diuisum diuiditur verũ dicit, & qui videt quod cõgregatũ cõgregatur aliquid ablatio in græco sermo falsus etiã. Oportet enim ponere aliquid cũ dicitur quod illud quod existimatur est malũ. Qui igitur dicit hoc dicit verũ, & in alia trãslatiõe loco istius, & istud quod est valde verũ: aut verũ dicit: aut est fallax, & hoc est in rebus cõponi: aut diuidi, & ideo qui existimat qđ illud quod est diuisum: est diuisum verũ, & qui existimat cõpositũ cõpositum esse diuisum existimat falsum. Deinde sequitur in duabus trãslationibus hoc ꝙ dicit modo. Si igitur quædã sunt semper cõposita & nõ possunt diuidi, & quædã semper diuisa & nõ possunt cõponi, & quibusdã possunt esse cõtraria entia. Igitur & cõpositio & essentia vnius, & nõ essentia est nõ cõpositũ: sed vt sint plura. In rebus igitur possibilibꝰ erit vna existimatio quæ est falsa & vera. Sermo enim idẽ est & potest esse verus in aliquo tẽpore, & falsus in alio. In aliꝭ aut quæ non habent potentiã vt sint alio modo nõ erit hic, & nõ erunt quãdoq; vera & quandoq; falsa: sed semper vera aut falsa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

22 Intēdit declarare ꝙ actus est nobilior: qm̄ cognitio rei in' qua nō est potētia ad mutationē in falsis est nobilior in qua est posiēvt reiectatur falsū postquā fuerit vera: quēadmodū illud qđ semper est, nobilius est corruptibili. D.d. & cū dicitur ens &c. id est, & cū hoc nomē ens dicitur de vnoquoq; prædicamētorū, & similiter nō ens, & vtrūq; istorū diuiditur in potētiā & actū aut in cōtraria. D.d. & dicūtur in rei veritate &c. id est, & etiā quælibet diuisio entis dicitur etiā aut vere aut falso & etiā affirmatio significat cōpositionē eorū adinuicē, & negatio significat diuisionē: manifestū est qđ qui opinatur cōpositū esse cōpositum: affirmatio eius est vera, & qui opinatur diuisum esse diuisum: negatio eius est vera, & qui opinatur ecōuerso: fallitur in affirmatione & negatione scilicet qui opinatur cōpositū esse diuisum, & diuisum esse cōpositū, & forte hic dimmutū est a libro. D.d. si igitur quædā sunt cōposita semper &c. id est, si igitur quædā sunt cōposita semper & quædam semper sunt diuisa, & quædā quandoq; cōpositā sunt: quādoq; diuisa: tunc quidditas rerū & vnitas esse & veritas earū est in cōpositione & diuisione. Quædā igitur sunt quorū veritas est semper & nūquā mutatur. Et similiter sunt quædā quorū falsitas est semper, & nūquā mutantur, & quædā mutātur de vero in falsum, & de falso in verū: scire igitur illa dicitur scire: scire autē essentiā mutabilē dicitur existimare. D.d. in rebus igitur possibilibus &c. id est, & cū sit sicut narrauimus. Manifestū est qđ in rebus possibilibus erit eadē existimatio: quādoq; vera: quādoq; falsa, & nos nō percipimus. In rebus vero possibilib? quæ nō mutantur a cōpositione in diuisionē: nec ecōuerso nō est possibile: sed verū in eis semper est verū, & falsum semper est falsum. Et intēdit: quoniā cū scientia nō trāsmutabilis sit nobilior trāsmutabili, & non trāsmutatio est rerum existentium in actu, & trausmutatio est rerum quæ sunt in potentia: sequitur quod actus sit nobilior potentia necessario.

In reb? possibilibus, ea dē existimatio erit quā doq; vera & quādoq; falsa: secus; aūt necessarijs. Idem in sequenti.

Circa impossibilia vero aliter se habere nō sit aliq; verū aliqñ falsum: sed semper hęc vera & hæc falsa. Circa incōposita vero qdē esse aut nō esse & verū & falsum. Nō em̄ est cōpositū vt sit quidē qñ diuisum fuerit: vt albū lignū: aut incōmēsurabilē diametrū. Nec verū & falsum similiter existet adhuc & in aliꝭ. Aut sicut nec verū in his idē sic nec esse. Sed est verū quidē aut falsum attingere quidē & representare verū. Nō em̄ idem affirmatio & representatio. Ignorare aūt nō attingere. Decipi em̄ circa quodquid est nō est: sed aut secūdū accidēs. Similiter aūt & circa cōpositas substātias nō enim est decipi. & oēs sunt actu nō potētia. Generatur em̄ vtiq; & corrūperetur. Nūquam tē ens ipsum nō generat nec corrūpitur, ex aliquo em̄ vtiq; generaretur. Quæcūq; igit sunt qđ vere: esse em̄ quid & actu: circa hoc nō est decipi: sed aut intelligere aut non. Sed quodquid est quæritur de ipsis: si talia sunt aut nō: esse vero vt verū, & nō esse vt falsum. Vnū quidē est si cōponitur verū, & hoc autē si nō cōponitur falsum. Vnū autē si vere ens sic est: si vero nō ita non

Circa quod quid est nō cōtingit decipi nisi secūdū accidens.

Hinc sumi cōsueuit ꝙ simpliciter

nō est. Verū autē intelligere ipsa falsum vero non est nec decēptio sed ignorantia nō qualis cęcitas. Cęcitas em̄ est vt vtiq; si intellectiuū omnino nō habeat aliquis. Palam etiā & quia de immobilibus nō est deceptio secūdū ꝙ: si quis immobilia: vt trigonū si nō permutari putat nō opinabitur quādoq; duos rectos habere quādoq; nō permutaretur enim vtiq;. Sed aliquid quidē aliquid vero nō: vt parē numerū primū esse nullum: aut aliquos quidē esse: aliquos autē nō esse. Circa vero vnū numero nec hic. Nō enim aliquē quidē aliquē vero nō putabit: sed verum dicet aut mentietur: vt semper sic se habente.

simpliciꝫ aut totaliter scitur aut totaliter ignorantur.

Quæ autē nō habent cōpositionē aut aliquid sit: aut nō sit verū & falsum nō est ita. Quoniā nō est cōpositū vt sit si fuerit cōpositū & nō sit si fuerit diuisum: vt album lignū aut simettrū diametrū, & nō essentia veri & falsi nihil est: sicut nullus etiā. Quoniā quēadmodū verū in istis nō est idē similiter essentia: sed est aut verū aut falsum. Et quoddā est verū: nō quia dicitur quia affirmatiua & terminus nō sunt idem & ignorātia est: quia nō tangit rem. Nō enim est deceptio in eo quod est nisi per accidens, & similiter in substātijs cōpositis: quoniā in eis est deceptio, & sunt omnes in actu nō in potentia. Et si non generarentur & corrūperentur. Ens enim per se nō generatur neq; corrūpitur, & si nō esset aliquid ex nihilo. Omnia igitur quæ sunt in suis essentijs aliquid & sunt in actu: etiam nō est in eis deceptio nisi per intelligere: sed quæritur in eis quid sint vtrū sint hoc aut nō: aut erit sicut verū: aut nō erit sicut falsum. Vnū em̄ si fuerit cōpositū est verū, & si non fuerit cōpositū est falsum. Vnū autē si fuerit secūdū ꝙ est in hac dispositione, & si nō fuerit secūdū hāc dispositionē: tūc intelligere nō erit verū, & hoc nō est falsum neq; deceptio sed ignorātia nō sicut cęcitas. Ista em̄ ignorātia est sicut cęcitas intellectus: cū nullus eorū habuerit intellectū omnino. Manifestū est igitur ꝙ in rebus quæ nō mouētur nō est deceptio etiā si attribuātur alicui tēpore: vt si aliquis existimet ꝙ triāgulus est nō verū: quia nō trāsmutatur vt nunquā existimat semper quod possibile est vt in aliquo tēpore habeat duos angulos rectos, & in alio nō. Quoniam si fuerit trāsmutabitur: sed aut per aliquid ꝙ erit aut per aliquid ꝙ nō erit. V.g. vt nō sit neq; vnus numerorū numerus perfectus aut nō: aut quidam sit: aut nō: vt aut sit in vno numero non: quoniam non est hoc aliquid & aliquid non est, & non est in hoc existimatio: sed aut est verum aut falsum: quia semper

per est in hac dispositione, & differentia erroris in cōprehēsio/ne simplicis & cōpositi & affirmatione & negatione.

22 Illa autem in quibus non est compositio &c. id est, res autem simplices quarum esse aut non esse non attenditur vt ex ea sit aliquid: aut non sit sicut est dispositio in compositis, & verum & falsum contingētia in eis nō sunt in eis sicut verum & falsum in compositis. Deinde dicit, causam &c. d. nō enim est cōpositū &c. id est, quia verū & falsum in simplicibus nō assimilātur cōpositioni aut diuisioni existētibus extra animā. Deinde dicit, vt albū lignū. Verbi gratia, quonīa dicere hoc esse albū cū sit verū causa in hoc est: quia albedo est cōposita extra animam cū ligno, & dicere quod diameter est simeter costæ est falsum, & causa fallitatis est: quia sunt diuisa extra animā. Deinde dicit, & nō essentia veri & falsi &c. id est, & quiditas veri & falsi in simplicibus nō est sicut in cōpositis, & intēdit in quæstione quid est. Deinde dicit, causam &c. d. quonīa sicut verū in istis &c. id est, quonīa sicut verū in cōpositis in quæstione verū sit non est idē: ita verū nō est in eis idē in quæstione quod sit scilicet in simplicibus & cōpositis. Deinde dicit, sed est aut verum aut falsum &c. id est, sermo qui significat vtrūq; quid sit: est aut verus aut falsus: sed in quibusdam scilicet in cōpositis quia aliquid prædicatur de aliquo & in simplicibus nō: quia aliquid prædicatur de aliquo. Deinde dicit, quia affirmatiua & terminus &c. id est, & causa in hoc est quia deceptio quæ accidit in quiditate cōpositorū est similis deceptioni accidenti in affirmatiua, & quę accidit intelligere simplicia est de modo acceptionis accidentis in diffinitionibus secundum quod sunt diffinitiones, & nō sunt idem sermo diffinitiuus & sermo affirmatiuus.

Sermo diffinitiu⁹ & affirmatiusnō sunt idem. Cōsimile. ſ. poſte. t. c. 5.

Deinde dicit, & ignorantia est quæ non tangit, id est, & ignorantia quæ accidit vnum intelligere simplicia est vt intellectus nihil intelligat de eis: est igitur secundum ignorantiam quæ est priuatio scientiæ. Deinde dicit, non est enim &c. id est, & causa in hoc est: quia non accidit deceptio in quid est nisi per accidens. In compositis vero per deceptionem in affirmatiua quæ est ignorantia secundum habitum. In simplicibus vero per priuationem intelligendi quæ est ignorantia secundum priuationem. Deinde dicit, & similiter in substantijs &c. id est, & in substantijs non compositis non accidit deceptio ex suis naturis, & similiter est in substantijs compositis cum quibus non admiscetur potentia & sunt in actu: sed deceptio in hoc est in nobis & si in eis acciderit deceptio ex suis naturis: tunc generarentur & corrumperentur, & si quidditates & formæ etiam generarentur & corrumperentur: tunc generarentur ex nihilo. Et hoc intendebat cum. d. ens enim per se &c. id est, in nuit hoc quod declaratū est in tractatu de substātia. D. d. omnia igitur quæ sunt &c. id est, & omnes substantiæ quæ sunt compositæ nō accidit in eo q⁹ sit deceptio essentialiter sed per accidēs. quæritur enim quādo sunt ignoranti esse expositio nominū suorū per sermonē cōpositū si ergo compositio fuerit vera: tunc esse & intelligentia erit verum, & si non fuerit vera: tunc esse erit falsum. Verbi gratia vt si aliquis quæreat quid sit vacuum: & dicetur ei quid intendis per hoc nomen vacuum: si igitur dixerit dimensionem separatam: considerabitur si fuerit impossibile

C Si in substātijs nō compositis accideret deceptio ex suis naturis tūc generarētur & corrūperentur. vide cō. pri. secūdi huius.

bile dimensionem separatam esse: tunc vacuum non erit ex sermone iu/dicante non ex sermone exponente secundum quod est exponēs. Deinde dicit non &c. id est substantiæ vero simplices si intelliguntur: tūc intelligere earū erit secundū illud quod sunt: & si non intelligātur tunc nihil ex eis intelligitur quod sit verum: nisi secundū non esse intelligendi ea non est verum. non secundū quod accidit in eis intelligere falsum. Falsum enim intelligere non est nisi per compositionem. Et intendebat cum dicit intelligere eas non est verum, id est & cum dicimus quod apud nos non est verum de substantijs simplicibus non intendimus q⁹ accidit nobis error qui est ignorantia secundum habitum sed accidit priuatio veritatis quæ est ignorantia tantū: & hoc est in veritate rationali: sicut cęcitas in oculo. Et innuit per hoc quod non intelligere res separatas per intellectum humanum est in intellectu nostro in primo simile cęcitati in oculo antequ perficiatur intellectus. Hoc enim non solum modo reperitur in hac virtute in suo primo esse: sed in suo esse vltimo: & hoc iam declarauimus in alio loco. Et declarauimus q⁹ fortunitas maxima quæ est inspicere intellectū separatum est per potentiā quæ sit in intellectu speculatiuo apud suam vltimam perfectionem similem potentiæ quæ sunt in visu apud aspectum ad calores non per potentiam de modo potentiarum cognatuarum: quæ acquiruntur per cognitionem. Quoniam non est sicut existimauit Auenpace. q⁹ hic acquiritur per cognitionem. Deinde dicit manifestum est igitur &c. id est declaratum est igitur ex hoc q⁹ in rebus necessarijs non transmutabilibus non decipitur homo ex natura rei: ita q⁹ scientia de aliquo reuertatur existimatio in aliquo tempore. Et dixit hic: quia quando sensatum recedit a sensu statim certitudo sui esse mutatur in existimationē absq; eo quod in nobis accidit error. Deinde dicit. Verbi gratia si aliquis existimet &c. id est. Verbi gratia q⁹ scire triāgulum habere tres angulos æquales duobus rectis non numeratur de certitudine in existimationem: cū non sit timendū in hac hora si sit triangulus cuius anguli non sunt æquales duob⁹ rectis. Deinde dixit causam in hoc: & dixit quia nō trāsmutat &c. ad est & causa in hoc est: quia nō est timēdū vt natura triāguli trāsmutetur: & ideo nullus existimet esse possibile vt aliqua hora veniat in qua sint æquales duorum rectus: & alia hora non. Deinde dixit quoniam si fuerit transmutabitur, id est si hic acciderit in scientia trianguli: tunc natura trianguli transmutetur: sed consequens non est genus neq; accidens. Deinde dixit, sed aut per aliquid quod erit: aut per aliquid quod nō erit, id est sed res necessariæ aut disponuntur per aliquid quod est eis semper: aut per aliquid quod numq; est eis. Deinde dixit exemplū. & dixit. Verbi gratia vt non sit &c. id est. Verbi gratia quonīa aut semper erit verum q⁹ nullus numerorū erit perfectus: aut omnis numerus perfectus est aut quidam est perfectus: & quidam non. Deinde dicit vt aut sit secundū numerū in vno &c. id est vt aut sit hic in vnū secundū numerū: ita q⁹ quandoq; sit in eo: & quandoq; non sit. Et impossibile etiam vt quandoq; sit in rebus: & illæ res sunt eædem in specie.

Vide. 2. de ala. cō. 36.

Fortunitas maxima nō currit modo potētiarum cogitatiarū vt existimauit Auēpace. Vide idē. 3. de aia com. 36.

Deinde dicit & in hoc nō est existimatio, id est & ideo nō accidit in tali genere existimatiq: sed indicium in ipso: aut semper erit verum: aut semper erit falsum: quia ita semper sunt eodem modo. Et intēdebat per

Illud cuius est scientia nobilior est nobili⁹. idem. 6. met. cō. 2. &. ſ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de anima. t. com. 1. per omnia ista quod scire ex quæ sunt in actu est nobili? q̄ scire ex quæ sunt in potentia. Et illud cuius est scientia nobilior est nobilius.

Explicit Liber Nonus primæ philosophiæ.

Aristo. Liber Decimus primæ philosophiæ incipit.

Decimus Metaphysicæ duas habet summas magnas.
Prima est a tex. primo vsq; ad nonū: in qua agit de vno secundū se.
Secunda est a tex. 9. vsq; in finem. In qua disputatur de vno per comparationem ad multa &c.

A VNum, quia multis modis dicit in diuisis de quorum dictum est prius. Multipliciter verò dicto rapitales modi sunt quatuor primorū & secundum se dictorū vnū: sed nō secundū accidēs. Cōtinuū enim aut simpliciter aut maxime quod natura & non tactu, nec ligatione. Et horum magis vnum & prius cuius indiuisibilior motus est & magis simplex. Amplius tale & magis totum & habens aliquam formam & speciem. Maxime autem si quid natura est tale & nō vi: vt quæcunq; visco: aut clauo aut coniunctione: sed habet in se quod est causa sibi vt sit continuū: tale verò eo quod in mo-
B tum vnum esse: & indiuisibilem loco & tempore. Quare palā si quid per naturam motus habet principium primi primum: vtputa dico circulationē: quia hic prima magnitudo vna. Hoc quidem itaq; sic vnum continuum: aut totum: hic autem si ratio vna fuerit: talia verò sunt quorum intellectiua: talia autem quorum indiuisibilis. Indiuisibilis verò eius quod indiuisibile specie: aut numero verò singulare indiuisibile: specie verò quod in scibili & sciente. Quare vnum vtiq; erit primū quod substantiæ causa vnius. Videtur quidem igitur vnum tot modis continuum natura & totum & singulare & vniuersale. Omnia enim hæc vnum per indiuisibile esse: horum quidem motum: illorum autem intelligentiam aut rationem.

CAPVT I.

DIctū est prius q: vnū dicitur multipliciter in dimissionib? in quib? narrat̄ secundū quē modū dicit res. Dicitur enim multis modis quicum copulant sunt quatuor modi rerum. Primus est quæ dicunt per se vnū non per accidens: est enim continuum aut simpliciter aut magis illud quod est naturaliter non per contactū: neq; per ligamētum & magis quam hoc vnum: & est ante & magis

gis q̄ non diuiditur motus actionis: & est magis simplex & etiam tale: aut magis est totum quod habet aliquam naturam etiā & formā & maxime quod est tale naturaliter non violenter: vt illd quod est vnum per glutinum: aut per clauos: aut per ligamenta: sed habet aliquid in se quod est causa suæ continuationis. Et talis est vt motus sit vnus: & nō diuidatur secundum locum & tempus. & hoc est manifestū si aliquod primū principiū primi motus naturaliter vt motus circularis & motus simplex. Quoniam hæc est prima magnitudo. Quædam igit̄ sunt vnum & secundū hunc modum: aut quia sunt continua: aut quia sunt totū: & quædam sunt talia per conuenientiam: sicut ista quorū intelligere est vnum: & sicut ista quæ non diuiduntur: neq; diuiduntur in indiuisibilia vt diffinitiones indiuisibiliū: sicut diffinitio puncti quæ non diuiditur. Si autem fuerit numero singulare nō diuiditur numero. Vnum autē secundum formam est illud quod non habet diuisionem secundum cognitionem. Vnum igitur primum est illlud quod est substantiarum causa vnius. Vnum igitur dicitur secundum numerum istorum modorum: sicut illud quod est continuum naturaliter & totum etiam: & singulare & vniuersale. Omnia enim ista sunt vnum: quia non diuiduntur. Quædam verò secundū motum: & quædam secundum intellectum & rationem.

I NTendit per diffinitiones quintū librū in quo distinctæ sunt significatiōes nominum. Deinde dixit dicitur enim &c. id est quoniā & si illic numeratiuimus plura de quibus dicitur hoc nomen vnum videntur concludi in .iiij. generibus primis: & sunt illa quæ dicuntur per se non per accidens. Deinde incæpit numerare illas: & dicit est enim continuum &c. id est & vnius istorum modorū de quib? dicit vnū est cōtinuū: aut simplex: aut secundū prius: & hoc est continuū per naturā nō continuū per contactū: aut ligamentū: & vniuersaliter p artificiū. Deinde dixit, & magis q̄ hoc &c. id est hoc nomen vnū dicit magis de continuis per naturam de illo cōtinuo quod habet vnū motū indiuisibile: & hoc est cōtinuū rectū: qm̄ cōtinuū a tortuosum qd̄ habet angulos nō mouet̄ secundū oēs suas partes motu æquali quādo mouet̄ secundū rectū: & hoc intēdebat ei dicit & est magis simpliciter.

Deinde induxit secundū modū illorū .iiij. & dixit & etiā est tale: aut magis &c. i. & hoc nomē vnū dicit sicut de cōtinuo: aut magis de toto qd̄ est totū. & continuū p formā existentē in ipso: & hæc est dispositio indiuiduorū habētiū formā. & dicit aut magis quia causa in hoc q̄ indiuiduū sit cōtinuū est forma ei?. ergo forma dignius dicit vnū q̄ cōtinuatio: cum forma sit causa continuationis. Et quia totum aliud est totū naturaliter aliud artificio: & maxime quod est naturaliter nō violente. & dicit non violente. quia indiuiduum: artificiale est vnum per violentiā.

1

C a Cōtinuū tortuosum nō mouet̄ se cōdum oēs suas partes motu æquali. 2

Causa hoc qđ̄ indiuiduū sit vnū. & cōtinuū ẓ forma ei⁹. Idem pri. de anima. 90.

violentiā. D.d. sed habet aliquid in se &c. idest sed vnum indiuiduum in rei veritate est illud quod habet in se causam cōtinuationis. s. formā: & interdit indiuiduū naturale qđ est vnū p continuationē secūdū suā formā. D.d. & sicut hoc est vt motus sit vnus &c. i. vnū in rei veritate in hoc genere est illud cuius motus est vnus: & indiuisibilis secundū tempus & secundū locū: & ut bene scis quis sit ille motus vnus ex. 5. phy.

Indiuiduū artificiale ẓ vnū p violētiā. Idem in fra com. 11. Tex. cō. 34.

D.d. & hoc erit manifestū &c. & est manifestū qđ si fuerit aliquid hic quod mouetur p principiū in eo primo motu naturaliter. s. circulari simplici: & illud motū est primū corpus: & qđ̄ mouet vno motu qui nō diuiditur neq; secundū locā: neq; secūdū ēpus. D.d. quædā igitur sunt vnū &c. i. declaratū est igitur qđ oīa illa reducuntur ad vnū secundū cōtinuationē: & vnū secundū totum. D.d. & quædam sunt talia secūdū cōuenientiā &c. i. & vnū dicit etiam de illis quorū proportio est ad intellectū sicut est proportio istorū ad sensum: & sunt illa quę non diuiduntur qđ̄ intelligunt: & istorū quædā sunt quæ non diuiduntur in intellectu neq; diuiduntur in aliquod indiuisibile vt punctus: & vnum in numero. Et vniuersaliter qđ nō diuiditur secundū diffinitionem in illo genere vt diffinitio puncti quæ non diuiditur in magnitudinem. Et diffinitio vnius in numero quæ non diuiditur secundum numerum. Deinde dicit vnū aūt secundū formā est illud quod nō diuiditur secūdū cognitionē. & diuiditur in esse: & hoc est vnū diuisibile ecōtrario de vno secundum diffinitionē in vnoquoq; genere. Deinde. d. vnū igitur primum &c. idest & cum primū in vnoquoq; genere est illud qđ̄ non diuiditur secundum diffinitionem in illo genere: & substātia est primum omniū entiū secundū diffinitionē manifestū est qđ vnū primū qđ̄ non diuidit secūdū diffinitionē in substātiam est causa vnius in oībus generibus entiū. Deinde. d. ergo vnū dicitur &c. i. declāratum est igitur ex hoc qđ̄ oīa de quibus dicitur hoc nomē vnū cōcluduntur in. iiij. Primū vero est cōtinuū. in. iij. per naturam. Secundū illud qđ̄ est totum & perfectū: & est vnū indiuiduū naturale. Tertium aūt est illud quod est simpliciter in vnoquoq; genere decē prædicamētorū. Quartū est vnum secundū formā: & vniuersaliter vniuersale: & istorum duo. s. cōtinuū per naturā: & indiuiduum qđ est totū & completū dicuntur vnū: quia sunt duo indiuidua quorū vtrūq; mouetur vno motu: duo autem alia dicuntur vnum: quia non diuiduntur in intellectu: alterū vero in diffinitione: reliquum autem in natura continui vna pluribus vno.

4 Idem. 7. metex. com. 4.

Oportet enim intelligere: quia nō similiter dicendū qualia vna dicuntur: & quid est vni esse & ipsius ratio. Dicitur enim vnū tot modis: & vnumquodq; erit horū cuicūq; extiterit horū aliquis modorū: vni aūt horū esse. Et quandoq; quidem horum alicui inerit: quandoq; autē alīj: qđ̄ & magis propinquū nomini est. Potētia vero illa sicut de elemēto & causa si oportet dicere in rebus determinantem: & nominis terminum reddentem. Est quidem enim forsan vt elementū ignis: est autem secundum se: & infinitum: aut aliquid aliud tale: est autem vt non. Non enim idem igni: & elemēto esse: sed vt quidem re & natura

natura ignis elementū. Nomē vero significat eo cp hoc accidere ipsi, quia est aliqd ex hoc vt primo in existēte, sic & in causa & in vno & talib⁹ oīb⁹. Propter quod & vni esse indiuisibili est esse. Quod qdē hoc enti & inseparabili, aut loco, aut specie, aut mente, aut & toto & determinato.

CAPVT II.

Primum in vnoquoque gñe habet rationē mēsuræ.

Maxime vero in eo quod est metrum esse primū vniuscuiusq; genus, & maxime propriæ quantitatis. Hic enim venit ad alia metrum. Etenim est quo quantitas cognoscitur, cognoscitur vero aut vno, aut numero quantitas in quantum quātitas. Numerus aūt omnis vno. Quare omnis quantitas cognoscitur inquātū quātitas vno, ex quo primo cognoscitur hoc ipsum vnū. Quapropter vnū numeri principium secūdum cp numerus. Et oportet existimare per cognitionem, quoniam nō oportet existimare cp dicitur eodem modo illud quod videtur vnum per quale, & quod est per essentiam vnū. Vnum vero dicitur secūdū numerum istorū modorū, & quod libet istorū erit vnū quando habuerit aliquem istorum modorū. Quoniā aūt est vnū forte erit alterius istorum, & forte erit aliud quod est propinquum secūdū nomē, & magis quā ista, illa aūt in potentia, vt si esset necesse loqui de elemento & causa, & distinguere ea à rebus, & inducere diffinitionē nominis. Ignis est enim sicut elementum, & rectum est vt sit & infinitū per se, aut per aliud tale, & cp nō est ita. Essentia enim ignis & elementi nō sunt idem, sed ignis est elementū sicut natura alicuius, & hoc nomen aut accidit sicut accidit ei per complemētū, quia est aliqd ex hoc sicut est ex primo quod est in re. Et similiter essentia etiā & vnum, & omnia quæ sunt in talib⁹ istis. & ideo essentia vnius est vt non diuidatur, & est quia ista res est, & est non separata per locum, aut formā, aut cognitionem, & est totum & terminatum. Et ideo est magis quā aliud prima mensura cuiuslibet generis & quantitates valde domine, & ex hoc est in alīs rebus. Mensura enim est illud per quod cognoscitur quantitas, & quātitas cognoscitur secūdū cp est quātitas, aut per vnum, aut per numerū. & omnes numeri cognoscuntur per vnum. ergo omnis quantitas secundū cp est quantitas cognoscitur per vnū, & illud per quod primo cognoscitur est vnū. & ideo vnū est principium numeri & non numerus.

ID est, & nō est existimādū cp illud qđ̄ signiat hoc nomen vnum in eis de quibus dicitur est idem dictū vniuoce. s. secūdū nomen & diffinitionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionē. D.d.vnū ergo dicit &c.id est,apparet eīm quod hoc nomē vnū dicitur de istis modis diuersis quos numerauimus,& quod oīe ens nō simpliciter habet hoc nomen nisi si habuerit aliquā istarum intentionū quas monstrauimus. D.secundum autē quod est vnū forte est alterū &c.id est,illud autem quod significat hic nomen vnū secundū quod est vnum forte est primum in hoc genere, & forte inuenitur ei aliquid qđ appropinquat significato huius nominis secundum quod est vnum magis quam aliud.Illud autē quod est præter vnū primū inuenitur ei de significato huius nominis vnū secundū quod est vnum aliquod simile illi primæ intētioni,& hoc intēdebat eū.d.illa autē in potētia,qm̄ simile rei dicit esse res in potentia. D.d.exēplū,&c.d.vt si esset necesse loqui &c.id est,& dispositio debet esse qm̄ volumus loqui de vno sicut dispositio debet esse qm̄ volumus loqui de elemento,& causa,& de alijs quæ dicunt primo & secūdo.s.vt primo incipiamus ab eo qđ significat diffinitio illius nois secundū qđ est illud nomē.d.distinguemus ista. & figura si inuenit aliqđ qđ cōuenit diffinitioni istius nois, dicemus qđ illud est primū in illo gñe.& si nō inuenimus tale,accipiemus illud qđ est magis ꝓpinquū,& dicemus ipsum esse primū in illo gñe.Ver.g.cum quæsiuerimus quid sit elementū,& inueniem⁹ qđ illud quod significat diffinitio elemēti est aliud ab eo qđ significat hoc nomen ignis,& ideo nō dicemus qđ ignis sit primū elemētū,& si inueniremus diffinitionem elemētis in quo est magis propinquū quā ignis, dicemus ipsum esse primū elemētū,vt quidā antiqui dicebant qđ infinitū est primū elementū.

D Res in potētia est simile rei. Vide 9.me.cō.7. & quæ ibi.

B Prima materia est primū elemētū dr. Vide in. 5. me.cō. 4.& 2.de gñā.& cor.cō.6.

D.d.& qđ nō est ita &c.i.& illud in quo nō inuenit essentia elementi secūdū qđ est elemētū nō dicit esse primū in illo gñe vt ignis.Quoniā qditas & diffinitio ei⁹ nō est diffinitio elemēti,sed dñr hoc nosse,qa ī eis est aliqd de natura significati ist⁹ nois elemētū,& sic accidit eis hoc nomē sicut accidit hoc nomē verū ei qđ habet hāc intētionē complete vt prima materia in compositis.Quatuor eīm elementa sunt elementa compositorum,sed nō primo,quia sunt composita ex prima materia & formis simplicib⁹. D.d.& simplicior essentia etiā & vnū &c.i.& sīlr hoc nomē vnū secūdū qđ est vnū,qa illud qđ nō diuidit aliquo mō,neq; secūdū locū,neq; secūdū formā,neq; sc̄m cognitionē,& est totū & terminatū,ideo necesse est vt vnū in vnoquoq; gñe sc̄m qđ est indiuisibile sit prima mēsura illorū quæ sunt in illo gñe.i.qđ natura vni⁹ est natura mēsuræ,& præcipue in gñib⁹ habētib⁹ mēsuram primo & essentialiter.s.in quātitate discreta,hoc eīm est in eis prius alijs reb⁹quib⁹ accidit mensurari. D.d.& ex hoc est in alijs rebus,id est,& de quantitate discreta,& vno numerali transmutatur hoc nomen mensura ad alia genera quæ vtuntur mensura. D.d.mensura autē est illud &c.id est, & diffinitio mensuræ est illud per quod mensuratur quantitas discreta.i. cognoscitur,& quātitas cognoscitur,aut per vnū,aut per numerum.i.qđ numerus cognoscitur & mensuratur per vnum,ergo omnis quātitas discreta cognoscitur per vnū,& ideo vnū est principiū numeri non numerus,nam si esset numerus cognosceret per vnū quod est impossibile.

F Illud habet rōnē mēsuræ q̄ primo vnūq;q̄q; cognoscimus.

Hic aūt & ſ alijs dr quo primo vnūquodq; cognoscit,& metrū vniuscuiusq; vnū in longitudine,in latitudine,in ꝓfunditate,

tate,in grauitate & velocitate. Grauitas enim & velocitas cōmune est in contrarijs. Duplex enim eorum vtrūq; vt graue,et quod est quātumcunq; habens inclinationem, & quod est habens excessum inclinationis.& velocitas & quantumcūq; motus habens & excessum motus.est enim velocitas quædam & tarditas & grauitas leuioris. In omnibus autem his metrum & principium vnum aliquid & indiuisibile,quoniam & in lineis vtimur quasi indiuisibili pedali. Vbiq; namq; metrum vsum aliquid quæret & indiuisibile, hoc autem quod simplicitur,aut tali,aut quanto. Vbicunq; quidem igitur videtur non esse auferre,aut addere,hoc est certum metrū. Quapropter numerus certissimum. Vnitatem enim ponunt omnino indiuisibilem. In alijs verō imitantur tale, á stadio enim & talento & semper maiore latebit vtiq;,& additum aliquid & ablatum magis quam á minore. Quare á quo primo secundum sensum non contingit,hoc omnes metrum faciunt & humidorum & siccorum,& grauitatis,& magnitudinis. Et tunc putāt cognoscere quantum quando cognoscunt per hoc metrum.

Et ex hoc dicit mensura in alijs rebus,per quam scitur primo quælibet earū,& actio cuiuslibet earū est vna in longitudine,& in latitudine,& profundo,& velocitate. Grauitas eīm & velocitas sunt cōmunes in contrarijs,& vtraq; earum est duplex vt graue quod est illud ex declinatione est in re, & etiā illud quod habet additionē declinationis,& velocitatē quæ habet aliquē motū eius quod habet per quātitatē, & quod habet additionē motus etiam. Graue enim habet velocitatē, & leue tarditatem.In omnibus igitur istis est mensura & principium quod non diuiditur.In lineis enim alīq vtuntur mensura æquali mensuræ,sicut illud quod non diuiditur,quia quærunt mensuram in omnibus rebus aliquod indiuisibile, & hoc est simplex,aut qualitas,aut quantitas. Vbi igitur existimatur ꝙ non est diminutum,aut additio,illud est mensura vera,quia numeri sunt certi. Et positio eorū est ꝙ vnū nō diuidit, & in alijs rebus assimilat ei quod est tale. Est eīm ex linea & tali quod est.c. libræ,semper á maiori magis latet,& si diminuit,aut additur in eo aliquid ꝙ latet in minori. Igit istud in quo impossibile vt hoc sit in eo sensibile accipit in omnibus pro mensura in rebus humidis,& in grauitate,& in magnitudine. Et tūc existimāt ꝙ sciūt quātitatem quādo sciunt illā per hanc mensurā.

Et ex hoc dicit &c.i.ex vno numerali fuit trāsumptū hoc nomē mē- ſ

sura ad quodlibet eorū quę dicunt mēsurare ex eis quę sunt in gñe quā
titatis sicut fuit transumptū ad aliud genus hoc nomē quātitas a quan
titate numerali. D.d.& actio cuiuslibet eorum &c.id est,& causa in
transumptione istius nominis ad illa quę sunt præter numeros est,quia
actio eorū est vnū in omnibus, qm̄ si fuerit vnū in longitudine erit vnū
in longitudine,& si fuerit vnum in latitudine erit vnum in latitudine,
& si in profundo erit in profundo, & si fuerit vnum in velocitate mo
G tus, cuius causa est grauitas & leuitas,actio eius erit vna in mensura gra
uitatis.D.d.grauitas enim & velocitas &c.id'est,& causa in hoc quod
actio mensuræ in vnoquoque istorum generum est vna actio, est quia
vnūquodq; istorum generum diuiditur in duo contraria & sunt quasi
duplicia.Verbi gratia,qm̄ graue diuiditur in illud quod est magis grā
ue,& i illud quod ē minus graue,& similiter velocitas,cuius causa est,
quia quantitas grauis diuiditur in illud quod est minoris velocitatis &
maioris velocitatis cum sit res grauis & leuis,scilicet illud quod est mi
noris grauitatis,grauis vero est velocitas,leuis vero tarditas. Et hoc
est manifestius in alia translatione in qua dicit,grauitas enim & veloci
tas est complementum commune in contrarijs,qm̄ vtrūq; eorum est du
plex,graue enim est illud quod habet paucam declinationem, & quod
habet multam declinationem,& velox etiam secundum hunc modum
est illud quod habet parvum motum & magnū motum, velocitas enim
inuenitur in tardo, & tarditas in veloci,id est,quoniam velox dicit tar
dus ad illud quod est velocius: & tardū dicitur velox ad illud quod est
tardius,& intendit q̄ similiter est in quātitate continua. Et intendit de
clarare q̄ in ista non inuenitur aliquod vnum, scilicet indiuisibile per
naturam,sed cum homines voluerint mensurare in istis rebus posuerūt
vnum per institutionem & inspexerunt q̄ esset valde simile vni numē
rali. Et intendebat per hoc q̄ fuit necesse vti pondere per grania acce
perunt illud quod non recipit magis & minus in sensu sicut fecerunt de
ponderibus quæ fundantur super grana hordei.& hoc intendebat cum
dicit in omnibus igitur est mensura,id est,in omnibus istis rebus men
surabilibus & ponderosis, & mensurabilibus accipiunt vnam mensu
ram indiuisibilem,aut secundum institutionem aut secundum sensum
similē mensuræ naturali scilicet vno numerali.In ponderosis em̄ ponūt
aliquod indiuisibile secundum sensum vt grana hordei, & in spacijs cō
tinuis aliquod æquale maiori mensura quæ est naturaliter: vt mensura
pedis & cubiti.& notificant cubitos per palmas,& palmas per digitos.

D.d.in lineis em̄ &c.id est,qm̄ mensurāt lineas ponūt mensuras equa
les alicui quantitati lineæ mensurabili:,& ponunt illam mensurā qua
si indiuisibilem.Verbi gratia,cubitum aut palmam.D.d.causam in hoc
&d.quia quærunt mensuram &c.id est.& cum inuenjunt illud in illo
genere ponunt ipsum indiuisibile secundum institutionem. D.d.& hoc
est simpliciter &c.id est,& mensura cui assimilant alias mensuras est il
lud quod non diuiditur. In qualitate autem est illud quod nō diuiditur
in qualitate.in quantitate vero est illud quod non diuiditur in quantita
te. D.d.vbi igitur existimatur &c.id est,& cum accidit eis aliquo ge
nere inuenire mēsurā in qua nō est additio nec diminutio,illa mensura
est apud nos mēsura certa, q̄ est ille mēsuræ numeri certe simplr q̄ est
vnum.

vnum. Deinde dicit.& potentia eorum &c.idest quoniam opinaban
tur qđ vnitas est prima mēsura:ideo quærūt simile ei in aliis rebꝰ. Dein
de dicit quoniā ex linea & ex tali &c.idest & cum fuerint duæ mensu
ræ diuersæ cum de maiori diminuitur aliquid aut additur aliquid: latet
diminutio & additio magis quam lateat additio & diminutio in men
sura minori:& quāto magis mensura fuerit minor:tāto magis apparebit
additio & diminutio:& ideo mēsurare per minorem mensuram semper
est certius. Deinde dicit,ergo illud quod est impossibile &c. idest er
go illud in quo additio aut diminutio non est sensibilis accipitur ab
omnibus hominibus per mensuram in mensuratione rerum humidarū
& in mensura grauitatis & in mensuratione magnitudinū:& cum men
struant per talem mensuram sunt certi in cognitione quantitatis.

Et motū aut simplici motu & velocissimo.Paruissimū em̄
hic habet tēpus. Quapropter in astrologia tale vnū principiū
& metrū.Motū enim regulārē supponūt & velocissimū eū q
cæli ad quē alios iudicant.Et in musica diesis: quia minimum
est:& in voce elementū:& hæc oīa vnū aliquid ita:nō vt com
mune aliquid qđ vnū:sed sicut dictū est. Nō separant numero
vnū metrū,verum aliquādo plura vt dieses duæ quæ nō secun
dum auditū:sed in rationibus:& voces plures quibus mēsura
mus:& diameter duobus mensuras: & latus & magnitudi
nes oēs.Sit itaq; metrū omniū qđ vnū qđ cognoscimus ex qui
bus est substantia,diuidētes aut secūdū quātitatē:aut secundū
quātitatē:aut secundū speciē:& ideo qđ vnū indiuisibile: quia
qđ primū singulorū indiuisibile.Nō similiter autē omne in
diuisibile vt pes &vnitas:sed hoc quidē omnino:illud vero in
diuisibile ad sensum voluit:sicut dictum est iam:nam forsan
omne cōtinuū est diuisibile.Semper autē cognatum est metrū
magnitudinū quidem enim magnitudo:& secundū vnūquod
q:longitudinis longitudo:latitudinis latitudo: vocis vox:gra
uitatis grauitas: vnitatis vnitas:sic em̄ oportet accipere:sed nō
q̄ numerorū numerus:& quidē oportebat si similiter:sed non
similiter dignificāt.sed aut si vnitatum vnitates dignificarent
metrum:sed non vnitatem.Numerus autem pluralitas vnita
tum est. Et vtūtur hoc in motu simplici & veloci ,ppter pau
citatē tēporis.& ideo in cōputatione stellarū vnū qđ est tale est
principium in mēsura: positū enim est apud eos quod motus
cęli est eodem modo:& valde velox etiam: & per illum iudi
cant de alijs motibus :& in musica diasis quod est neuma
duorum punctorū:quod nō diuidit:quia est valde breuis;& in
voce litera.Vnū enim in omnibus istis est hoc modo:quia vnū
nō est cōmune:sed sicut dictum est.Et nō semper mensura est

vnū numero:sed forte magis vt diasis: qm̄ sunt duo quæ non sunt auditus:sed in sermone & vocibus,per quas mēsurat sunt multę: & diameter mēsuratur per duo & latus etiā:& sunt alia quæ magnitudines & habent oēs magnitudines. Non igitur est mensura omniū rerū:neq; omnium magnitudinū quæ cognoscunt.Et ex istis est substātia quæ cum diuidimus eam:aut per quantitatē:aut per formā:& ideo vnū nō diuiditur:quia est primū omnium rerum quæ nō diuidūtur.Et nō omne vnum est indiuisibile eodē modo vt pes & vnitas:sed quædā nō diuiduntur omnino.& quædā volumus vt sint indiuisibilia p̄ sensum:vt dictū est.Omne igitur continuū diuisibile & mensura semper est vnigenea. Verbi gratia quoniam mēsura magnitudinū est magnitudo:& similiter in vnoquoq; simplicium:longitudinis ergo longitudo:& latitudinis latitudo: & vocis vox: & grauitatis grauitas:& vnitatū vnitas:qm̄ sic oportet accipi: vt numerorum numerus:& si oportet vt sit ita:sed non est necesse vt sit sicut hoc.Sed est necesse vt sint mensura vnitates.Numerus autem est multitudo vnitatum.

H Mensura semp est vnigenea mēsurato.

4 Et vruntur hoc &c.idest & ponūt motum simplicē qui est velocissimus oīum motuū mensurā,p quā mensurāt omnes motus: & iste motus est motus cæli diurnus.tēpus enim istius motus est minimū oīm temporū. D.d.& ideo in cōputatione &c.i.& ideo mēsurant morū orbium stellarū per ipsum motū qui est principiū omniū motuū. D.d. causam in hoc:&.d.est enim positū apud eos]&c.i.& facilit hoc proprie de motu cæli diurno:quia opinant̄ q̄ motus cæli nō additur.neq; diminuitur & quod est valde velox:& istæ sunt necessaria in mēsura secundū q̄ est mensura in vnoquoq; generū. D.d.& in musica diasis: & intēdit totū.D.d.& in voce litere.i.quæ sunt mēsura dictionū.D.d.vnū enim in oībus istis est hoc modo.i.est minimū in illo genere:& nō est in eo additio nec diminutio. D.d.vnū enim nō est cōmune.i.& vnū in vnoquoq; genere est propriū illi generi:quia nō est vnū cōmune sicut dictū est.

Et cū declarauit quod vnū numero est prima mēsura in vnoquoq; genere:declarauit q̄ nō visitat in quolibet genere vna mēsura:& quidem dubitat:sed tamē quia maior notificatur per minorem.Deinde dicit.& nō semper vna mēsura &c.idest & mensura in quolibet genere non est vna:sed inuenitur in vno genere plus quam vna mēsura:sed maior mensuratur per minorem vt neumata composita quæ mensurantur per plus vno neumate:& hoc non est audibilibus tantum:sed in dictionibus vt syllabæ pedes. Deinde dicit diameter mensuratur per duo id est.& diameter circuli mensuratur per latus exagoni:& per alia latera cadentia in circulo:& similiter latera per plus mensurantur vna quātitate diametri. Deinde dicit vnum igitur non est mensura omnium rerum: & non est hoc vnum quod in sua natura sit vnum quod sit mensura oīum rerum:nisi omnia haberent eandem naturam.Deinde dicit neq; omnium magnitudinum.i.neq; oēs magnitudines habēt vnum quod mēsurat oēs & præcipue corpus:& maxime quādo mēsuramus ipsum qnq; per quātitatē:& qnq; partes eius quæ sunt secūdū qualitatē. D.d.& ideo vnū nō diuidit &c.i.& in vnoquoq; est vnū qd nō diuiditur:quia primū in quolibet genere debet esse indiuisibile:& si nō:non esset primū. D.d. & nō omne vnū est indiuisibile eodē modo &c.i.& nō omnes vnitates quæ accipiūtur ad mensurādū sunt indiuisibles eodē modo:sed quædā sunt indiuisibiles simplr & vnū in numero:& quędā per institutionē vt pes & palma:& quædā quia sunt res indiuisibiles in gñe secundū ponderus vt grana hordei. D.d.qm̄ omne cōtinuū diuidit.i.vt dicimus qd quædā mēsuræ sunt de natura cōtinui:& omne continuū est diuisibile.

I Mēsura est vnigenea idē.4.phy.12.9.

D.d.& mēsura semper est vnigenea &c.& hoc qd dixit est manifestū scilicet q̄ vnū q̄ mēsurat in quolibet genere est de natura illius gñis qa numeri nō mēsurant per magnitudinē: neq; magnitudines p vnitatem. D.d.oportet enim accipi hoc modo.i.vnū mēsurat numerū secūdum qd est cōpositus ex vnitatibus:nō secūdū q̄ est numer?.Numer? em̄ nō mēsurat secundū est numerus nisi per numerū. D.d.& si oportet vt sit &c.i.& si numerus mēsuratur per numerum,tamen nō est necesse vt ille numerus mēsurās mēsuret a numero:sed oportet vt mensuratio ꝓueniat numerus mēsurās mēsuret a numero:sed oportet vt mensuratio ꝓueniat ad numerū qui mensuratur per vnū:quoniā numerus est multitudo vnitatū. Et.d.qd mēsura numerorū est vna nō vnitas ad notificandū qd mensura cuiuslibet rei est sui generis:adeo quod mensura numerorum non est vnitas:sed vnum est mensura numerorum. Et intendit vt reputo quod cum sit ita in vno & vnitate: licet vnū denominetur ab vnitate:quāto magis in eis quę sunt diuersa in specie vt vnum & numerus.

L Prothagoras ait hominem omniū metrū esse. idem.11.metz.com.4.

Et sciētiam autē metrū rerū dicimus & sensum propter idē: quia cognoscimus aliquid ipsis:qm̄ mensurant magis quā mēsurant.Sed accidit nobis veluti si in alio nos mensurāte cognoscamus quāti sumus per cubitū ad tantū nostri addiscere. Prothagoras verō ait omnium esse metrū ac vtiq; si scientē diceret aut sentientē.Hos autē quia habent:hic quidem sensum: illa vero scientiā. Quæ dicimus esse metra eorū quę subiiciunt.Nihil itaq; diceret superabundans videntur aliquid dicere.quod quidem igitur vni esse maxime est secundū nemē qd determinat metrū quoddā:& maxime quātitatis: deinde qualitatis palā. Erit autē rale hoc quidē si est indiuisibile secundū quātitatem: illud autem si secūdū qualitatē.Propter indiuisibile est:aut simpliciter:aut inquantum vnum. Dicimus etiā q̄ scientia est mēsura rerū:& sensus:propter eandem causam. Scimus enim per ista aliquid & si nō magis dignū est vt mensurētur quam vt mensuras esse.Sed accidit nobis quasi si aliquis mensuraret nos sciremus cuius mēsuræ sumus p mēsurā cubiti posita super nos:& Prothagoras dicebat q̄ homo est mensura oīm rerū.i. sciēs & sentiēs qa alter istorū habet sensum:& alter sciētiā.Ideo

dicim⁹ ꝙ sunt mēsuræ rerū positarū: & quia nihil dicebāt distinctū nedū vt aliqd dixissent: manifestū est ꝙ essentia vnius magis & est nomē qđ ponūt pfectius est priscipaliter quātitatis: deinde qualitatis: & erit tale: alterū verò si fuerit indiuisibile secundū quātitatē: & alterū si fuerit secundū qualitatē. & ideo vnum est indiuisibile: aut modo simplici: aut qui est vnum.

5 Et dicitur ꝙ intellectus & sensus sunt mensuræ intellectus vero rerum intelligibilium, & sensus sensibiliū: quia per ista cognoscunt entia: & illud per quod cognoscunt est mensura: & hæc est causa communis sensui & intellectui & vni: & ū nō dignius est vt entia mensurent scientiā & sensum: ꝙ vt mensurētur entia. Non enim est mensurā nisi si entia sequerentur illud quod est in anima: vt dixit Protagoras. cum autem illud qđ est in anima sequat entia: necesse est vt entia mensurent animā: & nos apprehendemus quantitatem eius quod existit in anima ex hoc sicut ū aliquis mensuraret nos per cubitum: tunc comprehenderemus quot cubiti sunt in nos. Et hoc intendebat cum dicit, sed accidit nobis &c. Deinde dixit & Protagoras dicebat &c. id est quia opinabaē ꝙ verū est illud quod oēs opinabantur adeo ꝙ si duo hoies opinantur duo opposita in aliquo ꝙ vtrū. ꝙ erit verum. Opinabantur enim ꝙ verum sequitur opinionē. Deinde dicit, scilicet per sciens & sentiēs, id est & dixim⁹ ꝙ homo est mēsura: quia est sciēs & sentiens. id est & dicim⁹ hoc de sciēte & sentiēte: quia ista pars animæ habet sensum. & ista alia habet sciētiā. Deinde dixit & quia nihil dicebat &c. i. & inuit illos qui locuti sunt de diffinitiōe vni⁹ absq; eo ꝙ distinxerūt secundū quot modos dicit vnū: sic eā existimant dicere aliquid de diffinitiōe eius, & ipsū nihil dicunt: & ideo dicimus post. manifestū est igitur ꝙ entia vnū &c. id est & cū considerātū fuerit de vno secundū ꝙ distinximus: manifestū erit quod essentia vnius & intentio illius qđ est significatū a nōe perfecto in hoc genere inuenitur modo priori & simpliciter in vno qđ est in quātitate: deinde in vno qđ est in qualitate: & quod vnū non habet vnum in omnibus rebus: neq; principiū sicut existimauerunt. Et hoc inuenitur in alia translatione sic. illi autē qui dicunt ꝙ sunt mensuræ poūæ opinantur aliquid dicere magis per nomē per qđ distinguūt est mēsura primo verē quātitatis: & similiter qualitatis, id est & illi qui diffiniunt vnitatē: quia sunt mēsuræ rerū mēsurandarū existimant aliquod rectū dicere quomodo distinguūt illa quæ significat hoc nomē. & cū distinguūt videt ꝙ per hoc nomē mēsura & vnū metri significat ꝙtitatē existentē in vera ꝙtitate. s. discreta: deinde in qualitate: & sic apparebit ꝙ illud qđ dixerūt est falsum. Deinde dixit & erit tale &c. i. & vnū in prima mēsura. quod aūt existit in quātitate est illud qđ nō dividitur secundū ꝙtitatē: & qđ existit in qualitate est illud qđ nō dividit in qualitate & præcipue substātiali. D. d. & ideo vnū est indiuisibile &c. i. aut secundū ꝙ est vnū indiuisibile in substātia: aut secundū ꝙ est vnū indiuisibile in ꝙtitate. Et in alia trāslatiōe. & ideo vnū est indiuisibile secundū ꝙ est simpliciter: ꝙ secundū ꝙ est vnū. Et intēdebat declarare ꝙ dimittere distinctionē huius nois vnum fuit causa in opinione opinantiū qđ vnū qđ est in quātitate discreta est substātia. & qđ est principiū entiū, & qđ numeri propter hoc sunt substātiæ. Et hoc etiā fuit causa in opinione Aui. qđ vnū quod est principiū numerorū est genus decē entiū ita qđ significāt accidens cōmuneis: quia ignorauit differentiā inter hoc nomē vnū qđ significat principiū numerorū: quod scilicet est in quātitate, & hoc nomen vnum quod est synonimum huic nomini ens.

M Aui. ignorauit qđ vnū ꝙ est principiū numerorū est aliud ab vno qđ est synonymū enti. Idē 4. me. cō. 3. & hic infra com. 8.

N

CAPVT III.

SECVNDVM substātiā vero & naturā quæren dū est vtro modo se habeat quēadmodū in dubitatiōibus tractauim⁹ quid ꝙ vnū est, & quomodo oportet de eo suscipere: vtrū velut substātia aliqua existēte ipso vno: sicut ipsi pythagorici dicūt pri⁹, & Plato posterius. Aut magis supponitialiqua natura, & quomodo oporteat notius' dici & magis sicut qui de natura. Illorū em̄ alicuius amicitiā dixit esse ꝙ vnū: aliq; aere: alius infinitū. Si itaq; nullū vniuersaliū esse substantiā est possibile sicut in sermōibus de substātia & ente dictū est. Nec ipsum hæc substantia nisi vnū aliquid præter multa possibile est esse. Cōmune nāq; sed si vt prædicatū solū palā ꝙ neq; ipsum vnū. Nā ens & vnū vniuersaliter prædicātur maxime de omnibus. Quare nec genera naturæ quædā & substātiæ separabiles ab alijs sunt. Nec vnū genus cōtingit esse, ꝓpter ens causas ꝓpter quas quidē nec substātiā. Adhuc autem similiter in omnibus necesse est se habere. Secundū autē, substantiā & materiā perscrutemur quomodo est quēadmodū perscrutati sumus de quæstionibus difficilibus quid sit vnū, & vtrū. oportet existimare ipsum esse vnū: sicut substātia alicuius: sicut dixerūt Pythagorici & Plato post. aut est alia natura posita, & oportet cū hoc dicere sermonē magis clarū: vt dixerūt naturales. Quidā em̄ dixerūt ꝙ vnū est amicitia, & quidā finitū, & quidā infinitū. Sed si sit impossibile vt aliquod vniuersaliū sit substātia sicut dictū est in sermōibus de substātia, & qui dicti sunt de ente: ergo hoc nō est substātia etiā: quoniā impossibile est vt aliquid sit præter multitudinē: quia est cōmune. sed quia est dictū tantū. Ergo manifestū est ꝙ nō est substātia sicut vnū nō est etiā. Vnum enim & ens sunt prædicamenta vniuersalia magis, & dicūtur de omnibus. Ergo neq; genera naturaliter, neq; substātiæ abstractæ ab alijs etiā. Et impossibile est ergo vt vnū sit genus propter illas causas: neq; ens: neq; substantiæ sunt genera etiam necesse est vt omnia sint similiter.

6 ET cum sit declaratū qđ in vno quoq; generū est vnū qđ est primū in illo genere perscrutemur de natura vnius. Substātia quid sit sicut perscrutati sumus de quæstionibus difficilibus. D.d. & difficultas est quid sit vnū &c. id est, & difficultas est in hac quæstione scire vtrū vnū existit per se aliud a substātijs sensibilibus vt Pythagorici dicebāt de numero. & Plato de formis: aut ignificāt aliquā substātiā sensibilē: vt dicūt naturales esse ipsum ignē: aut aerem, aut aliquid mediū. Deinde dicit oportet cū hoc dicere &c. id est, & oportet ponere nostrā perscrutationē secundū sermonē manifestiorē in sermonibus antiquorū de principijs: quoniā sunt entia singularia nō vniuersalia: vt fecerūt naturales. Quidā enim dixerūt qđ principiū substātiæ est amicitia, & quidā dixerūt corpus vnitū. V.g. aerem aut aquā, & quidā dixerunt corpus infinitū. D.d. sed si sit impossibile &c. id est, & cū declaratū est in tractatu de substātia, & de generibus entis: quoniā impossibile est vt aliquod vniuersaliū sit substātia, manifestū est qđ vnū vniuersale nō est substātia. D.d. impossibile enī est vt aliquid sit præter multitudinē &c. id est, quia impossibile est vt aliqđ cōmune pluribus sit substantia nisi secūdū qđ est in anima tantū. D.d. manifestū est igitur qđ nō est substātia: sicut nō est vnū, id est, & est vniuersalia non sunt substātiæ: manifestū est qđ ens cōmune nō est substātia existēs extra animā: quēadmodū vnū cōmune nō est substātia. D.d. vnū enī & ens &c. id est, qm vnū & ens a prædicamenta sunt vniuersalia quæ nō habēt esse nisi in anima. Et dixit magis: quia hoc nomē ens dicit de pluribus eis: b de quibus dicitur hoc nomē vnū: vt cū dicitur de significato rei. D.d. ergo neq; genera &c. id est, & cū vniuersalia non sunt substātiæ: ergo neq; genera sunt etiā substātiæ. D.d. & impossibile est vt vnū sit genus, ꝓpter illas causas. a. ꝓpter illas causas ꝑ quas fuit impossibile vt vniuersalia essent substātiæ. D.d. neq; substātiæ sunt genera &c. i. quia genera sunt vniuersalia. D.d. & etiā necesse esset omnia esse similiter, id est, omnia vniuersalia siue fuerint vniuersalia substātiarum, aut vniuersalia accidentium.

a Vnum & ens sunt vniuersaliaq; nō habēt esse nisi in aīa. Idē. 7. met. 57. & quæ ibi.

b Hoc nomē ens dicitur de pluribus eis de q bus dicitur hoc nomen vnū, oppositū. 4. me. te. com. 5. infra hic in ti. sequenti.

Dicūtur autē æqualiter ens & vnū. Ergo quoniā in qualitatibus est aliquid ꝓpvnū & aliqua natura, & similiter in quātis palā qa & totaliter quærendū quid & ꝓpvnū. Quēadmodū & quid eos tanꝑ nō sufficiēs quod hoc ipsum ipsius natura. Atvero in coloribus est aliquid quod color vnus: pura albus. Deinde alīs ex hoc etiā nigrū vidētur geniti. Nigrū enī priuatio albi, & vt lucis tenebra: hoc enim est priuatio lucis: quare si entia essent colores: essent vtiq; numerus quidā entium: sed quorū palam vtiq; quia colorū & ipsum vnū esset vtiq; aliquid vnum: puta albū. Similiter aūt si melodiæ essent: numer⁹ vtiq; essent. Diesim equidē sed nō numerus substātia ipsorū. & ipsum vnū esset vtiq; aliquid cuius substātia nō ipsum vnū: sed diesis. Similiter autē & in sonis elementorū vtiq; essent entia numerus & ipsum vnū elementū vocale, & si figuræ recti lineæ figurarum vtiq; esset numerus, & ipsum vnū trigonū. Eadē autē ratio & in alīs generibus. Quare siquidem in passionibus & in qualitatibus, & in quātitatibus, & in motu numeris existentibus & vno aliquo in omnib⁹. Numerus est quorūdā & ipsum vnū aliquid vnū: sed nō hoc ipsius substātia & in substātijs necesse est similiter se habere. Similiter enī se habet in omnibus. Quod quidē igitur vnū in omni genere est quædā natura, & nullius natura hoc ipsum quod vnū palā. Sed sicut in coloribus colorē vnū quærendum ipsum quod vnū, sic in substantia substantiam vnam ipsum vnum.

P In omni genere est vna materia quę est metrum omnium in illo genere.

Et ens dicitur modis æqualibus modis vnius: cū igitur vnū est in qualitatibus, & est alia natura, & hoc est in qualitatibus etiā: manifestū est ꝙ oportet vniuersaliter quærere quid sit vnū sicut ens, & cū in cognitione quod est hoc nō est sufficientia: sed in coloribus vnus color vt albus alīs aūt vidētur generari ex hoc & ex nigro, & nigrū est priuatio albi: sicut obscuritas priuatio lucis: hæc igit priuatio est lucis. Ergo si entia essent colores: tūc entia haberēt numerū: sed aliquorū. Manifestū est igitur quod essent colores & vnū etiā secundū quod est vnū si fuerit vnū, vt albū. Et similiter etiam si entia essent numeri: tunc diesis esset numerus: sed nō componit ea substātia & vnū ergo quodlibet est aliquid habens substātiā nō vnū: sed diesis. Et similiter in neumatibus etiā si enti essent literę numerus eorum esset vna litera vocalis, & si essent figuræ rectarū linearū: tunc numerus figurarū esset figuræ, & vnū triagulus, & idem sermo est de alīs generibus etiā. Ergo si in passionibus & in qualitatibus & quantitatibus & in motu est numerus, & in omnibus vnū aliquod, & numerus est alicuius vnius etiam & nō est hoc in substātia: necesse est vt si similiter sit in substantia etiam. Hoc enim est consimile in omnibus. Manifestum est igitur quod vnum in quolibet genere est natura, & nō est hoc vnum natura alicuius eorum: sed sicut in coloribus quærere vnum colorem est vnum: similiter in substantia etiam: quærere vnam substantiam est vnum.

7 Et cum dicitur vnū modis æqualibus eis quibus dicitur hoc nomen ens: sed differūt secūdū modū & in qualitate est vnū indiuisibile per naturā, & similiter in quātitate: manifestū est qđ oportet quærere quid sit vnū in ente, & hoc declarādo quid sit vnū primū in substātia qđ est indiuisibile in eq. D.d. cū in cognitione &c. id est, cū nō sufficit scire ꝙ in substātia est aliquid tale: sed & scire quid est illud qđ est vnū in substātia. D.d. sed nō in coloribus &c. id est, apparet cū qđ in substātia est

Universidad de Deusto Biblioteca

Q. Documētū Non debet aliquis dicere qđ colores cōponūtur ex duobus, scilicet albo & nigro. vide oppositū. j. phi. cō. 56. &. 5. phi. 6. 19. & 32. com.

dispositio sicut dispositio in coloribus: quēadmodū igitur in coloribus est vnū indiuisibile secūdū qualitatē, & est illud ex quo cōponūtur alij colores scilicet albū aut in substātijs dicitur esse aliquod tale. Et nō debet aliquis dicere qđ colores cōponūtur ex duobus scilicet albo & nigro: quoniā nigrū est priuatio albēficut obscuritas est priuatio lucis, ergo in coloribus nō est principiū & mēsura nisi vnū. Deinde declarauit hoc & dixit: ergo scientiæ essent colores &c. id est. Verbi gratia, quod si omnia entia essent colores haberēt aliquē numerū qui esset numerus colorū, & nō numerus aliorū, & haberent vnū numerans scilicet vnū colorē. Verbi gratia, albū. Et cū dixit, sed aliquorū: intēdit: sed est albū numerus colorū nō numerus simpliciter: sed nec̄ numerus alterius naturæ. Deinde induxit aliud exēplū, & dixit, & similiter si entia essent neumata &c. id est, & tūc numerus esset numerus neumatum tātū, & diasis esset vnū numerās in eis. D. d. sed nō cōponūtur &c. id est, & tūc essentiæ fierēt ab vno qđ est substātia: nec̄ ab vno qđ est principiū quātitatis: sed ab vno qđ est diasis. D. d. ergo quolibet &c. id est, ergo entia fierēt ab aliquo qđ habet naturā & substātiā nō naturā vnius secūdū qđ est vnū: secūdā vnū qđ est diasis. D. induxit etiā aliud exēplū &. d. & similiter in neumatibus &c. id est, & si entia essent dictiones tūc vnū numerās esset litera vocalis, & illa litera esset principiū entiū, & similiter si entia essent figuræ: tūc vnū numerās esset triāgulus, & similiter cōtingit in alijs generibus entiū. D. d. ergo in passiōibus &c. & cū sit verificatum quod in passionū prædicamentis. & qualitatū, & quantitatum, & motus sunt numeri, & in omnibus est vnū quod est principium illius numeri, & est illud quod non videtur in illa natura. & hoc nō apparet sensui in substātijs: nec̄ vna istarū vnitatū est apta vt sit principium numerorū substātiæ: necesse est secundū hoc vt similiter sit in substātijs scilicet vt in eis sit vnū qđ est principiū numeri eorū, & principiū sui esse omne eū qđ est principiū esse est principiū numeri, & qđ est principiū numeri est principiū essendi: & eū cōtingit ex hoc in oībus generibus. Et hoc intēdebat cum. d. est enim simile in omnibus.

D. d. manifestū est igitur quod vnū in quolibet genere &c. id est, & cū hoc sit ita sicut apparet secūdū inductionē: manifestū est quod vnū in quolibet genere est alia natura simpliciter naturæ illius generis, vt vnū nō est natura alicuius eorū scilicet vnū vniuersale. D. d. & in coloribus sicut &c. id est, qđ est principiū esse substātiarū & principiū numeri earū quæ existit in substātia. Et intēdit qđ cū hunc fuerit iunctum qđ declaratū est in physicis scilicet hoc esse primū motorē æternū & absolutū ab omni materia, & declarauit posī q̄ hoc nō solūmodo est principiū tanq̄ motor: sed tanq̄ forma & finis declarabitur q. d. illud est vnū de quo declaratū fuit hoc quod est principium substātiæ: sicut est declaratū quod est actus vltimus cui non admiscetur potentia omnino.

R 8. phi. 78. & 79. primus motor est principiū tā q̄ motor &

Quia vero vnū significat aliqualiter vnum, & ens palā per assequi æqualiter cathegorias, & quia non sunt in vllo vna: vt nec̄ in quid est: nec̄ in quale: sed similiter se habet sicut ens, & per hoc quod vnus homo nō prædicat alterum ab homine, ali quid: quemadmodū necesse prēter quiddam quale, & quantū: & vni

& vni esse id quod vnicuiq; esse. Quoniam autem intentio vnius est eadem quoquomodo cum intentiōe entis manifestū est: quoniā modi consecutionis istorum ad prædicamenta sunt æquales: & quia essentia eorum non est vna: nec̄ alterum solū. Verbi gratia, quod vnū est in prædicamento quod dicit quid: & in qualitate non est vnum: sed simile sicut ens: & quia non additur prædicamento aliud. & vnus homo hominum: sicut nec̄ per essentiam prēter quale: aut vbi aut quātum: aut illud quod est essentia vnius etiam: est essentia cuiuslibet.

tanq̄ forma & finis. Idē 12. me. com. 5. & 6. & 36. 38. 41. 44. & j. & 2. ca. de substātia orbis.

Quoniā autem hoc nomen vnum & ens sunt synonyma: manifestum est ex hoc q̄ æqualiter diuiduntur prædicamēta secundū ea: q̄m sicut dicimus qđ ens diuiditur in substantiā: & quantū: & quale: & alia: ita dicimus quod vnum aliud est vnū in substātia: & ad quale: & sic de alijs. & hoc intendebat cū dicit quoniā modi consecutionis &c. Et Auicen. dicit quod ens & vnum significant intentionem additā essentiæ rei. Non enim opinatur q̄ res est ens per se: sed per dispositionem additam ei: vt dicimus aliquid esse albū. vnū igitur & ens apud ipsum significat accidens in re. Et iam diximus impossibilia contingentia huic positioni in alijs locis: & post cōtinget ei hoc scilicet quod illa dispositio: aut illud accidēs per vnum est vnum & ens. Ens autem est etiam vnum & ens per aliquod additum: aut per se. si per additum procedetur in infinitum. si per se, ergo concessum est aliquid esse vnū & ens per se. Sed deceperunt eum duo, scilicet quia opinabatur quod vnū quod est principium quantitatis est vnum quod est synonymum enti: & quia hoc vnum numeratur in accidentibus existimauit quod vnum quod significat omnia prædicamēta est accidēs. Et etiam fuit deceptus: quia ignorauit differentiam inter hoc nomen ens quod si generat genus & quod significat verum. Quod enim significat verum est actus: & quod significat genus significat vnum quodq; decem prædicamentorum multipliciter. Deinde dixit, & quia essentia eorum &c. id est & quia essentiæ & quiditates prædicamentorum sunt diuersæ: & non est in eis aliquod cōmune: ita quod vnū & ens sint tanq̄ genus. Quoniam si ita esset: tunc hoc nomen vnū non significaret illud quod significat in prædicamento substantiæ aut qualitatis aut quantitatis prima significatiōe & sinemedio: sed significaret quemadmodum hoc nomen genus significat species mediante aliquo communi. Deinde dixit, nec̄ alterū solū, id est nec̄ substātia illius ex eis quæ sunt in quolibet prædicamēto est substātia. Deinde dixit, sicut est vnū in prædicamēto qđ dicit qđ &c. i. sicut non inuenitur aliquid quod sit vnū cōmune prædicamēto substātiæ & qualitatis: & aliorū prædicamentorū: sed dicit de eis principaliter & secundario: sicut dicit hoc nomē eius. Et cum induxit has duas ratiōes super hoc quod hæc nomina vnum & ens significant vnam essentiam sed differunt secundum modum: induxit tertiā rationē. & dicit & quia non additur &c. i. & signū eius est q̄ cū aliquis dixerit de aliquo hoc est homō statim esse vnum hominē: & esse hominem: nihil aliud induxit diuersum ab eo nisi liget hoc nomen vnum per aliquod prædicamētorum. Verbi gratia,

8 S

Digressio cōtra Auic. de vno require in. 4. met. com. 3. Impugna. Cā prima erroris Auic.

T Cā secūda.

Ens & vnū significāt de esse prædicamenta sine medio vide consi. 12. meta. 19. & 20. com.

gratia, vt dicat q̄ est vnus in vbi: aut vn⁹ substantia: aut vnū quantū. & hoc intēdebat cū dicit & illud qd' est essentia vni⁹ essentiæ cuiuslibet.

Et nō intendit q̄ ista nomina vnū & ens sunt idē omnib⁹ modis: sed intendit q̄ significāt idē secundū subiectū: & diuersa secundū modū: & ideo decept⁹ fuit Auicē. cū dicit si hæc nomina vnū & ens essent synonyma cū hoc nomine res nō esset verū dicere rem esse vnā. Verbi gratia, & si vnus homo significaret hominē: tunc dicere istū hominē demonstratū esse vnū nō esset enunciabile compositū ex prædicamento & subiecto. sed dicere hominem esse vnum: esset sicut dicere hominē esse hominem.

Documentum. Hinc sumit prædicationē eiusdē de seipso ēē negatoriā. vide idē. 4. meta. com. 3.

CAPVT IIII.

OPponuntur autē vnū & multa secundū plures modos quorū vnovnū & multitudo vt indiuisibile & diuisibile. qd qdē ēm diuisum: aut diuisibile multitudo quædā dicit. Indiuisibile verō aut nō diuisum vnū. Q̄m ergo quatuor modis oppositiones dicunē: & horū secundū priuationē dicit alterū: cōtraria vtiq; erūt: & neq; vt cōtradictio: neq; vt ad aliquid dicta. Dicit aūt ex cōtrario & ostē dit ipsum vnū ex diuisibili indiuisibile, ꝓpter magis sensibilē multitudinem esse & diuisibile quā indiuisibile. quare ratiōe prior multitudo indiuisibili propter sensum. Et etiā vnū & multū opponuntur sibi secundū situ: & multis modis. Et vn⁹ eorū est vnū & plura: vt diuisio & nō diuisio. Vnū enim eorū secundū quod diuidit dicit multū. Illud ēm quod nō diuiditur dicit vnū secundū quod non diuidit. Opposita igit in situ sunt quatuor modis: & vnus eorū dicitur secundū priuationē. Sunt igitur contraria: & non dicuntur de cōtrario esse sicut contradictoria: neq; sicut relatiua. Et etiam sicut vnum quod non diuiditur. Multitudo enim est magis sensibilis: & quod diuidit est magis sensibile quā illud quod non diuiditur. Ergo sermo de multo est ante sermonem de indiuisibili propter sensum.

V Multitudo vnitate sensibilior est.

9

IXtēdit per opposita secundū situ quatuor opposita. & vnū opponitur pluri magis q̄ secundū vnum modū modorū oppositorū quatuor. Deinde dixit, & vnū eorū est vnū: & multū vt diuisum & nō diuisum. vnum enim est indiuisibile. multū aūt diuisibile est: & hoc intendebat cū dicit vnū enim eorū &c. i. multū enim dicit illud qd' diuisit. vnū aūt secundū q̄ est vnū est illud qd' nō diuidit. ergo oppositā secundū situ &c. i. & cū dictū est in alijs locis q̄ opposita sunt quatuor modis affirmatiua & negatiua &c. manifestū est q̄ vnū opponitur plur secundū hunc modū, scilicet habitū priuationē. indiuisibilitas ēm est priuatio diuisibilitatis. Deinde dixit sunt igit contraria &c. id est multum igitur & vnum sunt contraria ea cōtrarietate: secundum quam sunt contraria priuatio & habitus. Et vocauit priuationem & habitum contraria: quia contraria vera reducuntur ad hoc genus. Deinde dixit

X Vnū & multa sūt opposita secundū priuationē & habitū.

dixit, & nō dicitur de cōtrario &c. i. & vnum & multum nō dicuntur opponi secundū q̄ opponuntur sibi cōtradictoria, scilicet affirmatiua & negatiua: neq; secundū q̄ opponunt sibi relatiua. Deinde dixit, & scitur vnū diuisibile &c. & vnum opponitur pluri secundū q̄ priuatio opponitur habitui. Et quia indiuisibilitas est priuatio diuisibilitatis: & diuisibilitas est quasi habitus. Deinde dedit causam in hoc q̄ diuisibilitas est manifestior indiuisibilitate. & dixit multū ēm est magis sensibile &c. i. & causa in hoc est: quia diuisibile est multum & manifestiꝰ singulari: & etiam diuisibile est maius indiuisibile: & maius est manifestius minori: ergo concedere multum est ante concedere indiuisibile: & dicit hoc ne aliquis dicat q̄ multum est priuatio vnitatis.

Est aūt vnus quidē sicut & in diuisiōe contrariorū descripsimus: idē: & simile: & æquale. Pluralitatis verō diuersum: & diuisibile: & inæquale. Dicto verō eodē multipliciter: vno quidē modo secundū numerū: quod dicimus aliquādo ipm: hoc autē si ratiōe & numero vnū sunt: vt tu tibiꝑsi. & specie, & materia: vnū. Amplius autem si ratio primæ substātiæ vna fuerit: vt æquales lineæ rectæ eædem: & æqualia: & isagonia: & terragonia: & etiā plura: sed in his æqualitas vnitas. Et sicut de scripsimus in diuisiōe contrariorū vnū habet idē: & sile: & æquale. Et multū habet diuersum: & dissimile: & inæquale. Cū igit dicitur idē multis modis: quorū vnus est numerus quem forte dicimus idē: & etiā si fuerit vnū per diffinitionem & numerū. Aut sicut illud quod dicitur idē secūdum formam & numerū etiā: & etiā si diffinitio quæ est substantiæ fuerit vna. Aut sicut dicit quod lineæ æquales sunt lineæ recte idē: & similiter figuræ quadrāgule æquales: q̄m anguli earū sunt æquales. Quoniā & si sint plures: sed tamen æqualitas in istis est vna.

Et iam numerauimus cum diximus propria oppositorum: & diximus quod idem & simile, id est in quo non est diuersitas secundū qualitatē: & æquale in quo non est additio neq; diminutio sunt propria vni: & quod oppositis istis, scilicet diuersum & dissimile & inæquale sunt propria pluri: vnū igitur opponitur pluri secundū istos modos. Deinde dixit, cū igit dicit idē multis modis. i. & quia iā prædixim⁹ q̄ idē dicit multis modis: necesse est vt vnū opponat pluri omnib⁹ istis modis. Quorū vnus est vt existimant quidā, scilicet q̄ entia non distinguuntur adinuicem nisi propter hoc quod sint numerus: & secundū hoc demonstratum est vnū: quia distinguitur per vnitatem numeralē quæ est ipm: & similiter multum demonstratum nō est multum nisi per multitudinē numeralem. ita q̄ hæc dictio duo demonstrata nō sunt duo nisi propter dualitatem numeralem: & ratiocinabantur ad hoc ex hoc qd' alij dixerunt, scilicet quod numerus est prior materialiter numeratis: & vnitas numeralis vno. Continuū autē videtur esse vnum per vltima terminantia: quoniam corpus terminatur a superficiebus: & superficies a lineis: & linea

10

Linea arcualis non pōt æqri lineę rectę neq; non rectæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide oppositū in prædicamētis vbi dicitur qua dratura circuli scibilis nōdum tamen scitam.

& lineæ a punctis. Deinde dicit. & etiā si fuerit vnū secundū diffinitionem &c.i. & dicit vnum aliud quod est vnum secundū formam & materiā: vt callias & demōstratus: quū forma eius est vna. s. indiuisibilis: & similiter materia eius. D.d. & etiā si diffinitio quæ est substātiæ &c.i. & etiā si ea quæ cōueniūt in diffinitione substātiali dicūtur vnū: vt dicit q̄ lineæ rectæ sunt æquales ecōtrario de lineis nō rectis cū nō rectis. Linea enī arcualis nō pōt æquali lineæ rectæ: neq; nō recta nō rectæ. D.d. & similiter figura &c.i. & similiter qui diffinit figuras rectorū angulorū: qa sunt illæ quæ habēt quatuor angulos æquales. D.d. quū si fuerint plures &c.i. quū figuræ habētes quatuor angulos rectos: & si habent plures species, tamē cōueniūt in hoc: quū anguli earū sunt æquales: & similiter lineæ rectæ: & si habēt plures species: tamen cōueniūt in hoc q̄ recipiūt æqualitatē.

Similia verō si non sint eadem simpliciter entia: nec secundum substātiam in differētia subiectiua: sed si secūdū speciem eadē sint: vt maius terragonum minori simile: & inæquales rectæ. Hæ namq; similes quidem: eædem verō simpliciter non. Alia si eandem speciem habentia in quibus maius & minus sit: nec maius sit nec minus. Alia si sit eadē passio & vna species vt albū valde & minus: similia dicūtur esse, quia vna species ipsorū. Alia si plura habēt eadē q̄ altera: aut simpliciter aut quæ in prōpto: vt stannū argēto: vel auro ignis: aut rubicundū: aut russum. Quare palā q̄ diuersum & dissimile multipliciter dicitur, & hoc quidē aliud oppositæ & idem. Propter qđ omne ad omne aut idem aut aliud hoc autem: si non & materia & ratio est vna. Quapropter & tu & propinquus diuersus. Tertiū aūt vt quæ in mathematicis. Diuersum quidem igitur aut idē per hoc ad omne dicitur quæcunq; dicūtur & vnū & ens. nō enim cōtradictio est ciusdē. Quapropter non dicitur in non entibus: nō idē aūt dicit. In entibus verō omnibus dicitur. Aut enim vnū aut nō vnum aptū natū & ens & vnum. Diuersum quidē igitur & idem ita opponuntur. Et dicuntur consimilia cū non fuerint idē simpliciter & nō fuerint non diuersa per lineam compositā secundū formā: & fuerint idē. V. gratia q̄ quadrangulus maior est consimilis quadrāgulo minori & lineæ quæ sunt nō æquales etiā sunt cōsimiles. illa autem quæ sunt idem nō simpliciter: sed habēt formā quæ est eadem: & est in eis magis & minus cum nō fuerit magis & minus. Et quædā cū fuerit passio eadem in forma: vt albū valde: & minus dicūtur cōsimilia: quia forma eorū semp est vna. Et quædam cū in eis fuerint idē magis quā diuersa: aut simpliciter: aut facilis esse: aut stannū argēto & auro: qa est russum & igneū. Ergo manifestū est qđ diuersum etiā & dissimile dicūtur multis modis: & q̄ aliud & idem

Y Oē ad oē aut idē, aut aliud.

idē dīr secūdū opinionē in situ, & ideo omne dicit aut idē aut aliud. Et quędā qñ materia & diffinitio nō fuerint vnū, & ideo cōpositū etiā est diuersum. Et tertiū sicut illud quod est in mathematicis. Diuersum eñ aut idē propter hoc vtrūq; in respectu vnius cuiusq; aliorū, & sunt oīa quę dīr vnū & ens. Nō eñ cōtradictoria est idē. & ideo nō dīr in eis quæ nō sunt nō idem aut dīr, in oīb⁹ verō entib⁹ dīr. Vnū eñ aut erit vnū naturalr, aut nō erit. Vnū eñ dīr de ente naturalr, et de ente p accīs. i. vnum artificiatū. sicut scamnū, aut erit vnū naturaliter, aut nō erit, & ens vnū et diuersum idem secūdū hoc opponuntur sibi in situ.

Cum declarauit q̄ vnum & multum opponuntur secundum oppositionem eiusdem & diuersi & similis & dissimilis, & declarauit secūdū quot modos opponuntur simile & dissimile. Et dicit, & dicunt consimilia &c. id est, & dicuntur consimilia cum non fuerint idem secundum formam, neq; etiam fuerint diuersa secundum formas per diuersitatem linearū ex quibus componūtur vt diuersitas trianguli a quadrato. D.d. exemplum &c.d. V.g. quia quadrangulus maior & minor qui sunt consimiles in forma & in alia translatione. V.g. qñ quadrangulus magnus est similis quadrangulo paruo. id est, quorum figuræ proportionales non sunt eædem. V.g. qñ duo quadranguli æquales dicuntur esse idem, & non dicuntur esse consimiles, & similiter non dicitur q̄ quadrāgulus & figura oblonga rectorum angulorum & æqualium laterū sunt consimiles. D.d. & lineæ quæ sunt inæquales, id est, & lineæ rectæ non æquales in illis figuris consimilibus sunt etiam consimiles, id est, proportionales. D.d. quæ aūt secundū eadem simpliciter &c. id est, & dicuntur proportionalia illa quæ conueniunt in forma nō simpliciter, sed conueniunt in forma secundū magis & minus. D.d. & quædam qñ passio &c. id est, & dicunt consimilia illa quorū passiones, id est, qualitates sunt eædem in forma, sed diuersantur secūdum magis & minus. Dicunt eñ cōsimilia alio modo a primo, qñ subiecta diuersant secundū magis & minus secundū accidētia, & illa diuersantur secundū magis & minus in hoc q̄ sunt vt decem prædicamēta. D.d. & quædam qñ in eis &c. id est, & dicunt cōsimilia illa in quib⁹ dispositiones cōuenientes sunt magis quam diuersæ aut simpliciter, aut quia possunt esse per artificiū cōuenientia in plurib⁹ dispositionib⁹ leuiter & facile vt stannū & argentū, qñ per artificiū possunt esse cōuenientia in pluribus dispositionib⁹, ita q̄ existimabit stannū esse argētū, & similiter cuprum cū auro. D.d. ergo manifestū est q̄ diuersum &c. id est, & cum diuersum opponit eidē, & idē dicit multipliciter, manifestū est etiā q̄ diuersum dicit multipliciter, & similiter cōsimile dicit multipliciter, manifestū est q̄ dissimile dicit multipliciter. D.d. & aliud aūt & idē &c. id est, & diuersum aūt & idē sunt oppolita secūdū positionē. s. q̄ cū alterū ponit auferr reliquū. D.d. & quædā cū materia & diffinitio nō fuerit ea dē. id est, & quædā dīr diuersa qñ diuersantur in materia & forma, & hoc est oppositū endē. s. vno in materia & forma. D.d. & ideo oppositū etiā est diuersum. i. & ideo oppositū huic mōvni⁹ est nō, vni⁹. Et itēdit

quod

q̄ iste modus non diuiditur in verū & falsum, nisi inter duo existentia.

D.d.& tertiū est sicut illud quod est in mathematicis, id est, & tertiꝰ modus in quo inuenitur iste modus positus. ſ idem & diuersum est illud quod est in mathematicis, vt dicimus simul aut dissimile. D.d. diuersum autē & idem propter hōc &c. id est, & ideo diuersum & idē non opponuntur nisi inter duo existentia qū comparatur vnū & alterū.

D.d.& est omne quod dicitur vnū & ens, id est, vnū aūt quod est synonymū est ente nō opponitur ei quod est nō vnū, qū diuersum est illud quod dicitur in respectu vnius ad vnū, & ideo nō opponuntur vni hoc quod dicitur hoc nomē ens, cū dicimus aut est ens, aut non est ens, sed opponit omne quod est præter illud de entibus vt dicimus, aut est vnū aut multū. Et cū.d.q̄ vnū quod est synonymū cū ente opponit multo. D.d.causam in hoc,&.d.qū vnū, aut est vnū naturaliter aut multū, qm omne vnū aut est vnū naturaliter aut multa, vnū enim per artificium vt scamnum est multum, quia est vnū per accidēs, & vnum per accidens, & vnum per accidens est multū, & ideo diuidit verum & falsum de omni dicere secundum hoc significatū huius nominis vnū, aut est vnum aut multū, ſcānum em̄ est multū nō vnum naturaliter. D.d. & ens vnum.i. naturaliter. D.d.& diuersum & idem &c.i. & idem & diuersum secundū hoc opponuntur sibi perfecta oppositione cōtrario de eodem & diuerso quæ dicuntur in respectu alicuius ad aliud vnum.

Scamnū est multum nō vnū naturaliter. vide supra.c.j.

Differentia verò & diuersitas aliūde. Diuersum enim & à quo est diuersum non necesse aliquo esse diuersum. Omne nāque aut diuersum aut idem quodcūq̄ est ens differens verò ab aliquo sane differt. Quare necesse ipsum idem aliquid esse quo differunt. Hoc autem idem ipsum genus aut species. Omne nāque differēs differt aut genere aut specie. Genere quidem quorum non est communis materia, nec generatio adinuicem: vt quorumcunq̄ alia figura cathegoriæ. Specie verò quorum idē est genus, dicitur autem genus secundum quod ambo idem dicuntur secundum substantiam differentia.

A

Quæ genere differentia. Quæ specie differentia.

Diuersitas autem & alietas alio modo. Quoniā diuersum: & illud cuius est diuersum non est necesse vt sit diuersum à re. Omne enim ens aut est diuersum aut idem. Quæ aūt differūt ab aliquo, per aliquid differunt. Ergo est necesse vt sit aliquid idem per quod non differt, & hoc est genus aut forma. Omne enim differens differt per genus aut formam. Per genus autem illa quæ non habent medium materiam communē neq; gerentur ex inuicem, vt omnia quorum figura prædicamenti est aliud. Per formam verò illa quorū est genus idem. Et dicitur genus illud quod est idem per substantiam omnia diuersa.

12 Diuersa aūt & non diuersa opponuntur sibi alio modo ab eo secūdū quē opponit idē. D. incepit dare differētiā &.d. diuersum em̄ &c. id est, diuersum qđ opponit eidē nō est de capitulo ad aliqd, ita q̄ si diuersum ab aliquo vt differens est differens ab aliquo & conueniens, conueniens alicui. Deinde dicit omne ens &c. id est, omnia enim duo entia aut sunt diuersa aut idem. Deinde dicit, illud autem quod differt &c. id est, & quia differens differt per aliquid necesse est vt illud quod non differt conueniat cum illo per quod fuit differentia, & vt illud in quo conuenit sit illud per quod differt. Si igitur aliqua conuenientia conueniunt secundum genus, aut secundum formam, necesse est vt illa quę differunt, differant aut secundum genus, aut secundum formam. Deinde dicit, secundum autem genus illa quæ non habent &c. id est, & illa quæ differunt secundum genus sunt illa quæ non habēt materiam communē neq; transmutantur adinuicē. D.d. hoc quia illa quæ transmutantur adinuicē habent materiā cōmunē. D.d. vt omnia quorū figura prædicamēti est alia, id est, vt omnia quæ sunt sub diuersis prædicamentis, vt linea, & album. Ista em̄ nō cōueniunt in aliquo genere, quia vnū & ens non sunt genera vera, & ideo non transmutantur adinuicē. D.d. & per formā vero &c. id est, illa em̄ quę differunt per differentias formales sunt illa quorū genus vnū. D. descripsit ipsum genus, &.d. dicitur genus &c. i. & dicit gen⁹ illud qđ est prædicabile de diuersis scīm q̄ est vnū quodq̄ eorū. Ista em̄ est dispositio prædicabilis substantialis.

Illa quę trāsmutātur ad inuicē hāt materiā cōmunē. Idem primo de generatiōe. 43 &.53.

B

Hinc sumi solet diffinitio cōtrario rum.

Contraria verò differentia sunt, & contrarietas est differētia quædam. Quod autem hoc bene supponimus palam ex inductione, quia enim differentia & eadem videntur & nō solum diuersa entia. Sed hæc quidem genere diuersa. hæc autem in eadem copulatione cathegoriæ, quare in eodem genere & in eadem specie. Determinatum etiam autem in alīs quę sunt genere eadem aut diuersa.

CAPVT V.

QVoniam autem differre contingit abinuicem differentia plus & minus, est aliqua maxima differētia. Et hanc dico contrarietatem. Quia verò maxima est differentia palam ex inductione, & genere nāq̄ differentia non habent viam inuicem, sed distant magis & incomparabiliter. Differentibus verò speciē generationis ex contrariis sunt vt vltimis. Vltimorum verò distantia maxima est. Quare & quæ contrariorum. At verò maximum in vnoquoq̄ genere perfectum. Maximum enim cuius non est excessus. Et perfectum cuius non est adhuc extra sumere aliquid possibile, finem enim habet perfecta differentia sicut & alia, eo q̄ finem habeant perfecta dicuntur. Nihil autem extra finem. Vltimum autem in omni, & continet. Propter quod nihil extra finem, nec eget aliquo quod est perfectum.

C

Maximum in vnoquoque genere est pfectum

Quoniam aūt & contrarietas, est aliqua diuersitas, manifestum est ex sequentibus q̄ bene fuit hoc positū, omnia em̄ videntur esse differentia & non illa quæ sunt diuersa tantum. Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

quædam sunt diuersa secūdū genus,& quædā per ordinē vni⁹ prædicamēti. Ergo sunt in eodē genere,& sunt eadē secūdū genus. Et determinatū in alijs locis quæ sunt secūdū genus idem aut diuersa. Et cū possibile est vt differūt abinuicem differētia maiori & in minori,manifestum est ꝙ aliqua differētia maxima est,qm̄ illa quæ differūt secūdum genus impossibile est vt sint ex inuicem,sed distāt magis,& nō cōueniūt. Illa aūt quæ differūt secūdū formā generanf ex cōtrarijs,quia sunt maiora, & distantia aliarū rerū est maxima distātia,ergo distātia contrariorū est,sed maximū in quolibet gñe est perfectum. Maximum enim est illud cui non est additio. Perfectum verò extra quod nihil est. Diuersitas em̄ habet perfectionē, sicut alia etiā dicunt perfecta quæ habent complementū,& nihil est cōtinēs extra perfectionē vltimū,sicut ens,& est continens,& ideo nihil est extra perfectionem, & perfectio nulla indiget omīno.

D Maximum quid. Perfectum quid.

83 QVorum aūt bene posuimus ꝙ cōtraria & contrarietas est alia differentia manifestum est ex sermone sequenti,scilicet ex inductione. D.d.omnia enim videntur &c. id est,apparet enim ꝙ omnia quæ dicuntur esse differentia & non conuenientia non dicitur hoc in illis quæ sunt differentia simpliciter,sed in eis quæ sunt differētia aut secundū gen⁹,aut diuersa secūdū formā tm̄,sed quędā secūdū gen⁹,& qdā secūdū formā. D.d.ergo sunt in eodē gñe &c.i.ergo illa quæ sunt differētia sunt quæ non conueniunt in eodem genere,& quæ sunt conuenientia conuenūt in eodē gñe. D.d.& determinatū est in alijs.i.& distinctū est superius modi rerū quæ sunt eadē secūdū gen⁹,aut diuersæ secūdū gen⁹. D.d.cū igit̄ pos̄ est &c.i. & pos̄ est vt res differāt abinuicē magna dſia & parua,manifestū est ꝙ dſia quæ est in fine est maxima dſia. D.d.qm̄ illa quæ differūt secūdū gen⁹ &c.i.illa vero quæ differūt in gñe nō agūt in se inuicē neq; sunt cōtraria,sed distant abinuicē & in rei veritate nō sunt dſia,dſia em̄ agūt in seinuicē,illa vero quę differūt secūdum formā aut sunt cōtraria,aut sunt illa quorū gñatio est ex cōtrarijs,& sunt cōtraria quæ cōtraria sunt maioris distātiæ inesse quē admodū illa quæ sunt dſia prima in loco sunt illa quorū distātia est maxima. Et debes scire ꝙ hæc diffinitio est cōtrariorū ,ppter cōtrarietatē quæ est in loco.distātia em̄ in loco est maxima.s. cētri ad circūferentiā,& ista distātia est causa in cōtrarietate substātiarū corporū ,pprior rū in istis locis.& ideo dictū est in diffinitiōe cōtrariorū simplr ꝙ sunt illa inter quæ est distātia in esse maxima. D.d.sed maximū &c.i. li distātia maxima in quolibet gñe.i.distātia in loco & distātia in qualitate & forma est pfecta. D.d.maximū cū est illud cui nō est additio.i.& illud cui nō est additio.i.& illud cui nō pōt fieri additio est cōplemētū. D.d.& cōplemētū est extra qđ nihil est.i.& illud extra quod nihil est, est cōplemētū.ergo distātia quę est inter res cōtrarias & differētes est distātia cōplera. D.d.& est cōtinēs.i.cōpletū,& ideo nihil est extra cōplētū,id est,ꝙ est cōtinēs & cōpletum nullo indiget omo.i.nullo additō.

Documētū. Idē.5.meta. com.4. Cōtrarietas in loco est causa in cōtrarietate substātiarū corporū ,priorū illis

Quod

Quod quidē ergo contrarietas est differentia perfecta:ex his palam.Multipliciter autem dictis contrarijs sequetur qđ perfecte ita sicut vtiq; quod est contrarijs esse extiterit ipsis.His autē entibus palam ꝙ non contingit vni plura contraria esse. Nec enim vltimo vlterius.Et erit vtiq; aliquid.Nec distantiæ vnius plura sunt quā duo vltima.Totaliter autem si est contrarietas differentia:differētia verò duorū:quare & perfecta.Necesse autem & alios terminos esse veros contrariorum.Etenim pluribus differt perfecta differentia.Genere autem differētibus nō est magis extra accipere his quæ specie.Ostensum est enim qa ad ea quæ sunt extra genus nō est differētia.Horum autem hæc maxima.Et in eodem genere plurimum differentia contraria: maxima nāq; differentia horum quæ perfecta: & quæ in eodē susceptibili plurimum differentia.eadem enim est materia contrarijs:& quæ sub eadem potentia plurimū differentia:etenim scientia circa vnum genus quæ vna:in quibus perfecta differentia maxima. Quoniam autem differentia completa contrarietas est manifestum est ex istis:& cum contraria dicunt multis modis accidit eis vt sint completa hoc modo: secundum ꝙ est eis essentia vt sint contraria etiam ; & cum omnia ista sint, manifestum est qđ impossibile est vt vnum habeat multa contraria. Nullum enim est magis posterius quā postremum : & vna dimensio non habet plus quam duo vltima:& vniuersaliter si diuersitas est differentia & diuersitas est duorū:ergo & cōplementū etiā:& necesse est etiā diffinitiones cōtrariorum nostremæ sint veræ: diuersitas enim completa habet diuersitatē maximam. impos̄ est enim vt aliquid sit magis distās in diuersis secundū genus & formam. Declaratum est igitur qđ diuersitas nō est in eis quæ sunt extra genus: & quod hoc in eis est maximū:& qđ maxime diuersa in vno genere sunt cōtraria.diuersitas enim maxima in istis est diuersitas completa: & etiā diuersitas maxima diuersitate quæ sunt in eodem genere. Quoniam materia est eadē cōtrariorū:& quæ sunt in eadē potentia sunt diuersitate maxima diuersa.Eadē enim scientia est in eodē genere:& in eis est completa diuersitas & maxima.

locisopp.5° phy.cō.10.

E Vbi nō cōcedit cōtrarietatē aliquā i substātijs. Nō contingit vni plura contraria esse.

F Eadem est materia cōtrarijs.

Manifestum est igitur ex sermonibus prædictis.s.ꝙ diuersitas quæ est in cōtrarietate est diuersitas cui impossibile est addere in illo genere esse, ꝙ vt aliquid illius generis sit extra illud : & quod est tale est completum in distantia:ergo contrarietas est diuersitas cōpleta. Deinde dicit & cum contraria dicuntur &c.idest & cū sit declaratum quod cōtrarie-

1 4

tas est

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus est diuersitas cõpleta secundũ q̃ est cõtrarietas. Cõtraria aũt dicũtur multis modis: vt dictũ est superius: manifestũ est q̃ diuersitas inter modos eorum debet esse completa secundũ essentiã cõtrarij secundũ q̃ est cõtrarium qm̃ si fuerit in loco: tunc diuersitas in loco erit perfecta: & si fuerit in forma tũc diuersitas in forma erit completa: & si sunt in qualitate erit completa. Et cũ declarauit hoc: incæpit declarare q̃ cõtrariũ vnũ habet cõtrariũ: & hoc vtik in cælo & mũdo tã q̃ sumpto &c. d. & cũ ita sit manifestũ &c. & hoc intellectũ est p se. D. d. demõstrationẽ: & d. qm̃ nõ aliqd erit &c. i. qm̃ positũ est q̃ cõtrariũ est in extremo vltimo distãtiæ: & vltimũ nõ est nisi vnũ quãdmodũ & primũ: & ideo. d. & distãtia nõ habet plura q̃ duo. f. q̃ duo vltima. f. principiũ & finẽ. D. d. & vlr &c. i. & vlr si cõtrarietas est diuersitas: & diuersitas est duorum: manifestũ est q̃ diuersitas eorũ est cõpleta. D. d. & necesse est etiã &c. i. manifestũ est ex hoc sermone q̃ diffinitio cõtrariorũ conuenit diuersis: maxime in eodẽ gñe: cõtraria em̃ sunt illa quorũ diuersitas est cõpleta: & diuersitas cõpleta est posit̃ nõ est maior: & nulla diuersitas est maior q̃ illa quæ sunt i eodẽ gñe: qm̃ inter illa quæ sunt diuersa sec'm gen⁹ & formã nõ iuenit magis distãs & magis ppinquũ. f. qm̃ iter ista a nõ accidit cõparatio sicut nõ accidit mẽsura iter diuersas magnitudines in gñe. D. d. declaratũ est igit &c. a. declaratũ est igit q̃ nõ inuenit diuersitas cõpleta in eis quæ nõ sunt in eodẽ gñe: qm̃ diuersitas quæ est inter illa est maxima: & est declaratũ etiã q̃ illa quę maxime differũt i eodẽ sunt cõtraria: & est cõtrario sermoni dicẽti q̃ cõtraria sunt i eodẽ gñe: & q̃ sunt maxime dñia in illo gñe. D. d. & etiã dñia &c. i. & etiã est declaratũ q̃ illa quæ maxime differũt sunt in eodẽ gñe: & q̃ dñia eorũ est cõpleta. D. d. materia enim eorũ contrariorum &c. i. & significat quod illa quæ sunt in eodẽ genere sunt cõtraria hic quod materia recipit contraria: & quod illa quæ sunt in potentia in eodem loco sunt diuersa maxima diuersitate: & ideo eadem est scientia contrariorum.

Primo cæ. text. c. 10.

G a Inter illa quæ sunt diuersorum generum nõ accidit comparatio. Idẽ 7. phy. tex. com. 27.

CAPVT VI.

H Contradictiõis nihil est medium.

PRima verò cõtrarietas habitus & priuatio est: sed nõ oĩs priuatio. Multip̃r em̃ dicit priuatio: sed quæ cũq; pfecta fuerit. Alia aũt cõtraria secũdũ hoc dicẽtur: hoc qdẽ p habere: illa verò p facere aut factiua esse. Alia aũt p acceptiones esse & abiectiones horũ: aut aliorũ cõtrariorũ. Si ergo opponũtur cõtradictio priuatio & cõtrarietas: & ad aliqd. Horũ aũt primũ cõtradictio. Cõtradictiõis autem nihil est mediũ. Cõtrariorũ aũt cõtingit. Q̃d qdẽ nõ idẽ cõtradictio & cõtraria palã. Priuatio verò cõtradictio quædã est: aut em̃ qd impossẽ totaliter habere: aut si q̃ aptũ natũ habere nõ habeat priuatũ: aut totaliter: aut aliqualiter determinatũ est. Multip̃r em̃ iam hoc dicimus: sicut diuisum est à nobis in alijs. Ergo priuatio quædam est contradictio: aut in potẽtia determinata: aut concepta cum susceptiuo. Quapropter cõtradictionis

ctionis quidem non est medium: sed priuationis alicuius est. Aequale nãq; aut non æquale omne. Aequale verò aut inæquale nõ omne: nisi solum susceptiuo æqualitatis. Et prima cõtrarietas est habitus & priuatio: & nõ oĩs priuatio: qm̃ priuatio dicit multis modis: sed illa quæ est perfecta. Alia verò contraria talia dicũtur de talibus istis: quædã em̃ qa habẽt: & quæ dã qa agũt: & qa habẽt agẽtia: & quædã qa sunt diminutio: & etiã ista & alia cõtraria. Et si opponũtur secũdm oppositionẽ cõtradictoria: & cõtraria: & priuatiua: & relatiua: & cõtradictoria sunt prima istorũ: & nullũ mediũ est cõtradictoriorũ. Contraria verò possunt habere mediũ. Manifestũ est igit q̃ contradictoria & cõtraria nõ sunt idẽ. Priuatio autẽ est contradictio quoqũo: qm̃ si illud qd nõ habet potẽtiã vt oĩno sit & illud qd nõ habet istud q̃ naturaliter debet habere est priuatio: aut vtraut aliquomodo singulari. Qm̃ hoc dicitur multis modis: sicut diximus in alijs locis. Ergo priuatio est cõtradictoria quæ distincta est sine potentia accepta cum recipiente: & ideo non est medium inter contradictoria. Alia autem priuatio non habet medium. Aequale verò illud quod nõ est æquale. Aequale verò totum æquale non totum: sed si fuerit in receptione æqualis.

15 I Omnia contraria opponuntur secũdum priuationẽ & habitum quia vilius cõtrariorum est sicut priuatio pfectioris. Idem supra com. 9. & 1. c. 7. & 2. ph. cõ. 15. & 3. ph. cõ. 5. Et primo de generatiõe. cõ. 18. & 2. ce. cõ. 18. & 4. met. t. com.

ET prima contrarietas &c. & d. hoc quia opposita secundũ habitum & priuationem præcedunt naturaliter opposita secundum contrarietatem. Omnia enim contraria opponuntur secundum priuationẽ habitum: quia vilius contrariorum accidit ei vt sit p. fectioris priuatio. & declaratum est in physicis q̃ prima cõtrarietas est priuatio & forma. D. d. & non est omnis priuatio &c. idest sed non omnis priuatio & habitus præcedunt contraria: sed priuatio quæ est pura priuatio & non coniuncta cum esse oĩno. D. d. alia vero cõtraria &c. i. alia vero cõtraria dicunt cõtraria qa pẽdẽt ex istis cõtrarijs descriptis: quoniam quædam dicuntur contraria: quia habent aliquid de intentione verorum contrariorum: quædam dicuntur contraria quia sunt acta a contrarijs: & quædam quia sunt agentia contraria. Deinde dicit & quædam quia est diminutio. i. & quædam dicuntur contraria: quia alterum eorum est completus habitus: & alterum diminutus.

Deinde. d. & etiam ista & alia contraria. idest ista igitur est dispositio cõtrariorum de quibus induximus exemplũ superius: & alia contraria sunt quæ non diximus. D. d. & si opponuntur secundũ oppositionẽ &c. i. & cũ oppositæ completæ sint quatuor vt descriptum est in alijs locis: contradictoria illorum sunt magis oppositæ & prima in hoc: & hoc declaratum est in vltimo capitulo Perihermenias. Deinde incæpit dare differentiam in hoc &. d. & non est mediũ contradictoriorum. i. & affirmatiua & negatiua differũt a cõtrarijs: quia affirmatiua & negatiua nõ habẽt mediũ: & quædã contraria habẽt: ergo manifestum est q̃ contradictio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

27. Idē hic t. seq. Priuatio & habit' nō diuidunt verū & falsum nisi qñ subiect' eorū fuerit terminatū: secus de cōtradicio. rijs. idem in post prædicamētis. & 5. met. com. 27. & 1. ce. 129. & 3. pa. cō. 4. & 4. phyſi. 109. Idēdic in cō. sequēti.

tradictoria & cōtraria nō sunt eadē. D.d. priuatio aūt est cōtradictoria quoquo modo: & dicit hic: quia priuatio & habitus nō diuidūt verū & falsum: nisi qñ subiectū eorū fuerit ens: aut terminatum contradictoria vero diuidūt verū & falsum siue subiectū fuerit siue nō vt declaratū est in logica. Deinde incæpit dare differentiā inter illā & cōtradictoriā & dicit qm̄ si illud quod nō habet potentiā &c. i. & priuatio est cōtradictio quoquo modo: quia qñqz non priuatur ab aliquo illud quod nō habet potētiā vt ūt in cane rationalitas ab asino: & quādoqz priuat ab aliquo illud qd̄ naturaliter habet aut simpliciter & in omni tpe: vt ętas in hoīe a principio natiuitatis: aut in aliquo tēpore vt barba in puero. Priuatio enim dicitur multis modis: & necesse est in omnib⁹ recipiēs esse: & ideo dicit ergo priuatio est negatio in qua nō est potentia ad affirmationē cū fuerit accepta cū proprio accipiēte. Deinde dixit & ideo nō est medium &c. i. & ideo causa in hoc qz cōtradictoria nō habet medium est: quia cōtradictio est priuatio nō in recipiēte proprio. Priuatio aūt & habitus habent simile medio qñ prædicant de alio a proprio recipiēte: qñ tūc falsant ambo.

D.d. exemplū & dicit qñ æquale &c. V.g. æquale & inæquale in albo enim falsant ambo. æquale & inæquale. D.d. æquale vero totū &c. i. æquale vero & inæquale qñ prædicant de subiecto ꝓprio. s. magnitudinibus diuidunt verum & falsum qñ accipitur oppositū æquale & inæquale diuiditur enim verū & falsum. dicere enim quod ista linea est aut æqualis illi: aut inæqualis: sed si fuerit declaratum quod est non æqualis diuiditur etiam in magnum & paruum. diuisio enim perfecta est dicere quod ista linea est æqualis: aut maior aut minor.

L

Ois cōtrarietas habet priuationē alterius cōtrariorū sed nō sic oꝑa.

Si itaqz generationes ipsi materiæ ex contrarijs fiunt: aut ex specie & ex specie habitu: aut priuatione aliqua specie & formæ palā: quia contrarietas priuatio quædam & vtiqz omnis. Priuatio verò non omnis forsan cōtrarietas. Causa verò quia multipliciter cōtingit priuari priuatum. ex quibus enim permutationes extremis cōtraria. Palam autem & per inductionem. Omnis enim contrarietas habet priuationem alterius contrariorum: sed non similiter omni. Non inæqualitas æqualitatis: dissimilitudo similitudinis: & malitia virtutis. Differt autem vt dictū est: hoc quidem enim si solum priuatum: hoc autē si est: aut quando: aut in quo: vt si ętate aliqua aut principali aut oīno. Quapropter horū quidē est medium: sed neqz bonꝰ homo nec malus: aliorum verò non est. Sed necesse est esse: aut parem: aut imparem. Amplius alia quidem habent suppositū determinatū: alia aurē non. Quare palā quia semper alterū cōtrariorū dicitur secundū priuationē. Et generationes in materia sunt ex contrarijs: & generantur: aut forma & ex habitu formæ: aut ex aliqua priuatione formæ: manifestum est quod contraria omnia erunt priuatio verò non erit neqz omnia cō

traria, & causa in hoc est quia possibile priuatum priuari multis modis. Ista enim contraria sunt ex alijs ex quibus sunt trāsmutatiōes, & hoc manifestum est ex sermone sequēti. Omnia enim cōtraria habent priuationē alterū contrariorū. Sed nō est simile in omnibus: quoniā inæqualitas ętatis est, æqualitas, & dissimilitudinis similitudo, & prauitas studiositatis, & diuersantur sicut dictū est. Vnum vero quando fuerit priuatum tantū, & aliud quando in aliquo tēpore fuerit alicuius: sicut est aliquis in aliquo tempore ętatis: aut modo dominanti in natura totius. Et ideo quædā habent mediū, & est homo non bonus, aut malus. Sed & in quibusdam non est: sed impar: aut par, & etiā in quibusdā est subiectum terminatum & in quibusdam non: ergo manifestum est quod semper alterū contrariorū est modo priuatio, & quod hoc necesse est.

16

Id est, si generatio est in materia inter cōtraria. & omnis generatio est ex forma cōpleta in formā diminutā aut econuerso & generatio est ex cōtrarijs: manifestū est qd̄ in altero cōtrariorū est priuatio, & nō omne in quo est priuatio est cōtrariū. D.d. priuatio vero &c. id est, sed nō de necessitate omnis priuatio est cōtrariū. D.d. quoniā quædā priuationes sunt in quibus nō est contrarietas scilicet cū plurimæ priuationes. Et causa in hoc est: quoniā in omni priuatione nō est cōtrariū quoniā priuatio: aut est priuatio secundū totū: aut est priuatio quia caret perfectione tantū. D.d. ista enim &c. id est, & causa in hoc qd̄ cū cōtrarijs admisceatur aliqua priuatio est: quia sunt ex principijs cōtrarietatis ex qua fit generatio simpliciter scilicet quæ sunt forma & priuatio, & hoc est manifestū etiā ex inductione scilicet qd̄ alterū omniū cōtrariorū est priuatio nigrū vero quoquo modo est priuatio albi. & similiter calidū & frigidū, & leue & graue. D.d. sed nō est simile in oībus &c. id est, sed habitus & priuatio quæ est in altero cōtrariorū nō est similis in omnibus modis cōtrariorū, & inæqualitas enim opponitur ęqualitati, & dissimilitudo similitudini, & qd̄ opponitur prauitati est studiositas. Et cū ista sint diuersa secundū sua cōtraria: ergo & priuationes coniunctæ in eis sunt diuersæ. D.d. & differunt sicut dictū est &c. id est. & istæ priuationes diuersantur: quoniā quædā sunt in quibus est priuatio simpliciter, & quædā sunt in quibus est priuatio secundū aliquod tēpus. V.g. secundū aliquod tēpus ętatis vt priuatio barbæ ante pubertatē. & quædā habent de priuatione intentionē dictā principaliter & vere. D.d. & ideo quædā habent mediū &c. id est. & propter diuersitatē naturæ cōtrarijs & naturæ priuationū accidit vt quædā haberent mediū. V.g. quoniā homo heremita qui nō est pars ciuitatis nō est bonus aut malus, & est medius. Et quædā non habēt mediū: vt par & impar, & etiā quædā priuationes habent subiectū terminatū, & quædā nō: & intendit prima ꝓpter quā significat hæc particula non. D.d. ergo manifestum est &c. id est, ex prædictis manifestum est quod necesse est vt priuatio & habitus sint illa ad quæ reducuntur contraria.

Heremita non est pars ciuitatis: nō est bonus aut malus. Id. 5. met. com. 27.

CAPVT VII.

SVFFICIT autē & si principia & genera cōtrariorū: puta vnū & multa. Alia nāq; ad hæc reducūtur. Quoniā autē vnū vni cōtrariū est dubitabit aliquis quomodo opponuntur vnum & multa, & æquale magno & paruo. Vtrū em̄ semper in oppositione dicimus: vt vtrū albū aut nigrū, & vtrū albū aut nō albū: vtrū vero homo aut albū nō dicimus nisi ex suppositione, & quærētes vt vtrū venit Cleon aut Sor. sed nō necesse est in vno aliquo genere hoc sed hoc inde venit. Nā opposita sola nō contingit simul existere: quo & hic vtitur in eo q̄ vter venit. Si em̄ simul cōtingeret ridiculosa erit interrogatio. Si vero & ita similiter incidunt in oppositionem in id quod vnū aut multa: vt vtrum ambo venerunt aut alter.

Et si principia cōtrariorū & genera eorū sunt sicut vnū & multū, vnū attribuitur istis. Sed cū vnū est cōtrariū vni; rectū est vt aliquis quærat quæstionē, difficilē quomodo opponuntur secundū oppositionē vnū & multū & æquale magno & paruo: quoniā si opposita secundū positionē dicuntur, semper per vtrū scilicet vtrū albū aut nigrū, & vtrū albū & nō album, & nō dicimus vtrū homo aut nō albū nisi per accidēs. Et quæstio est ille veniens est Meleon aut Sor. quoniā hic nō est necesse in aliquo genere omnino: sed iste etiā deinde fuit deceptus: quoniā opposita secundū oppositionē nō possunt existere insimul. Et ipse vtitur hoc. Hoc etiā cum d. vtrū veniens est alter. Quoniam si esset insimul: tūc quæstio esset diuisibilis, & fuerit hoc modo etiam tunc caderet sub oppositione in vno aut multo: sicut vtrum veniunt ambo: aut alter.

17 ET si principia & genera cōtrariorū sunt vnū & multā: quia vnū accipitur in diffinitione cōtrariorū: sed si vnū & multū sunt contraria, & est dictū quod contrariū nō habet nisi vnū cōtrariū & multū nō est vnū, & similiter æquale q̄d est proprium vni opponitur magno & paruo, & cū in istis nō est vnū sed plura vno: quoniā igit dicit q̄d vnū est cōtrariū vni. D. incepit declarare diuersitatē inter opposita & nō opposita. Et d. cū si opposita secūdū oppositionē &c. id est, cū si illa quæ sunt opposita secūdū oppositionē sint illa de quibus quæritur per hāc particulā vtrū. V. g. vtrū iste color est albū aut nigrum aut mediū: aut iste color sit albus aut nō albus. D. d. & nō dicimus vtrum homo &c. id est, & nō quærit per hāc particulā vtrū in eis quæ nō sunt opposita nisi oppositio accidat in eis per accidēs. V. g. cū aliquis quærit vtrū veniat Sor. aut Plato non est necesse vt ista sit oppositio in aliquo genere omnino: quoniā possibile est vt veniāt ambo insimul. D. incepit declarare modū secundū quē homines quærūt hāc quæstionem &c. sed. iste deinde fuit deceptus, id est, sed qui hoc quærit fuit etiā deceptus in hoc: quia quærēs talē quæstionē credit q̄d nō veniāt simul, & tūc quærit aut scit q̄d alterū eorū debet venire, & ideo sunt opposita per accidens scilicet quia accidit eis hoc secūdū quærentē scilicet quia quærēs scit q̄d illi nō veniāt insimul: aut quia alterū eorū debet venire ignorat quis. D. d. causam in hoc &. d. opposita eīm secundū oppositionē &c. id est, & hæc particula vtrū cōsignitur semper cū oppositis: quia opposita nō possunt esse insimul. D. d. testimoniū super hoc q̄d qui quærit hoc scit q̄d nō cōueniunt insimul &. d. & ipse vtitur hoc &c. id est, & potētia istius quæstiōis est sicut quæstio quærētis vtrū veniens est alter istorū. Et. d. hoc: quia si potētia istius quæstiōis nō est potētia alterius interrogatiōis: tūc potētia esset ociosa. D. d. & si fuerit hoc modo &c. id est, & cū declaratū sit q̄d ista interrogatio scilicet vtrū venit Sor. aut Plato est sicut interrogatio quæ est an venit alter eorū manifestum est: quoniā ista interrogatio reducitur ad interrogationē quæ est in oppositis: sicut interrogatio quæ est in oppositione quæ est inter multum & paucū, & intēdit per hoc quod omnis interrogatio est in oppositis.

Si itaq; in oppositis semper est ipsius vtrū interrogatio: dicitur autē vtrū magis: aut minus: aut æquale: aliqua oppositio adhuc æqualis. Nō enim alteri soli contrarium nec ambobus. Quid enim magis aut maiori aut minori. Amplius inæquali cōtrariū est æquale. Quare in pluribus erit aut in vno. Si vero inæquale significat idē simul amborū vtriq; erit quidē oppositū ambobus. Si igitur semper in oppositis est interrogatio per vtrū. Et dicit vtrū est magis aut minus: aut æquale. Quid igitur opponitur secundū oppositionē æquali non: quoniā nō est contrariū: neq; alteri tantū: neq; vtriq;. Quoniā erit maius minori, & etiā æquale est contrariū non æquali. Ergo erit aut multitudinis aut vnitatis, & si nō æquale significat idem vtriq; ergo erit oppositum in oppositione vtriq;. M

Cum declarauit q̄d interrogare per vtrū est 1 quatuor oppositis: quæ 18
erit hāc quomodo æquale & magnū & paruū opponūtur cū in eis vtatur N
ista particula vtrū. Et. d. & si semper &c. id est, q̄d si interrogare per vtrū est in quatuor modis, & multotiēs interrogamus in magnitudinibus vtrū sit maius aut minus aut æquale quomodo eorū cōponit æquale minori aut maiori. D. d. quoniā nō est contrariū &c. id est, quoniā si fuerit cōtrariū aut erit cōtrariū alteri: aut vtriq;, & impossibile est vt sit cōtrariū alteri. V. g. minori inuenitur enim maius minori, & minus maiori. D. d. & etiā æquale &c. id est, & cū dicimus q̄d æquale est contra etiā inæquali: tūc dicere nō æquale: aut significat vnā naturā aut plures. Si igitur inæquale significat vnā naturā oppositā naturaliter æquali cōtingit vt illud quod nō eū non æquale sit æquale: quod est falsum.

Et dubitatio iuuat dicētes inæquale duabitatē esse. Sed accidit vnū duobus esse cōtrarium: quod est impossibile. Amplius

æquale quidē mediū videtur esse magni & parui: cōtrariatio autē intermedia neq; videtur neq; ex diffinitione impossibile. Nō em̄ vtiq; erit perfecta mediatio alicuius existēs: sed magis habet semper suimet aliquod mediū. Restat igitur aut vt negationē opponi: aut vt priuationem. Alterius quidē vtiq; itaq; nō contingit. Quid em̄ magis magni aut parui. Amborū igit negatio priuatiua. Quapropter ad ambo vtrū dicitur ad alterū vero nō: vtvtrū maius: aut æquale aut vtrū æquale aut min⁹. Sed semper tria. Nō priuatio autē ex necessitate. Nō em̄ omne æquale ꝙ nō maius aut minus: sed in quibus aptū natū est esse est itaq; æquale quod neq; magnū neq; paruū: aptū natū magnum aut paruū esse, & opponitur ambobus vt negatio priuatiua. Quapropter & mediū est, & quod neq; malū neq; bonū opponitur ambobus: sed innominatū. Multipliciter enim dicitur vtrūq;, & nō est vnū susceptiuū sed magis ꝙ neq; albū neq; nigrū. Vnū vero nō hoc dicitur. Sed determinati coloris in quibus dicitur priuatiue negatio hæc. Nā necesse aut pallidum: aut rubeū esse: aut tale aliquid aliud: quare nō recte increpant opinantes similiter dici omnia: vt si calcei & manus mediū quod neq; calceus neq; manus. Quoniā quidē & quod neque bonū neq; malū boni & mali tāquā omniū futuro aliquo medio nō necesse autē accidere hoc, hæc quidē em̄ oppositorū cū negatio est: quorū est mediū aliquod & distantia aliqua nata est esse. Horū autē nō est differentia. Nā in alio genere quorū negationes. Quare nō vnū quod subiicitur.

Et quæstio difficilis accidit dicentibus ꝙ inæquale solū est inter: sed accidit vt vnū cōtrariū sit duobus: quod est impossibile. Et etiā æquale vt videtur inter magnū & paruū. Contrariū enim non videtur inter, & impossibile est hoc de diffinitione etiā. Quoniā si non est cōpleta si fuerit inter: sed habet semper aliquid inter. Remanet igitur vt opponātur secūdū oppositionē sicut negationē: aut sicut priuationē. Sed impossibile est alteri. Nō em̄ est negatio magni magis quā parui. Ergo est vtriq; negatiua priuatiua, & iō vtrū dicit de vtroq; & nō dicit de altero vtrū est maius: aut æquale: aut vtrū est æquale aut min⁹: ergo sunt tria priuatio autē de necessitate: qm̄ nō oē ꝙ nō est maius aut minus est æquale: sed inæquale eis quæ sunt illa. Æquale enim est illud quod nō est magnū aut paruū, & naturaliter est magnū aut paruū: opponitur autē ambobus secūdū oppositionē. Quoniā vtrūq; dicitur multis modis, & recipiēs nō est vnū

(sed

sed plura. Et non est album aut nigrum: neq; hoc est vnum sed terminatur aliquo modo illud de quo dicit hæc negatiua modo priuatiuo. Quoniam necesse est vt sit aut rubei coloris aut alterius. Nō igitur est sermo verus existimātiū quod sermones omniū rerum sunt consimiles: ergo erit inter manum & vestimenta manus quod est neq; vestimentum aut manus: cum nō sit bonum aut malum etiam inter bonum & mālum. Est enim medium inter omnia & non accidit vt hoc sit de necessitate: quoniam negatiua congregata quæ opponitur secundū oppositionem est medium. & habet naturam vt sit aliqua distātia: quædam autem non habent diuersitatē quorū negatiua cōgregata sunt in eodem genere: ergo subiectum non est vnum.

19 Et quæstio difficilis accidit dicentibus quod inæquale solum ita inuenitur in exemplari: & si non est error intendit ꝙ dicentes ꝙ inæquale significat vnam intentionem: & est inter æquale & non æquale: accidit etiam eis quæstio & est ꝙ inter affirmatiuam & negatiuam est medium. Deinde dixit, & etiam æquale videtur &c. id est & etiā æquale dicitur esse mediam inter magnum & paruū & neutrū contrariorum est mediū inter duo extrema. Deinde dixit nec est possibile hoc etiā ex diffinitione &c. id est & etiam hoc impossibile est ex diffinitiōe cōtrariorū, scilicet quod maxime distant vt æquale sit cōtrariū magno & paruo. Quod enim est contrarium non est medium inter duo contraria: sed contraria sunt illa inter quæ est medium: & ex hoc apparet qđ magnū nō est contrariū paruo neq; æquale mediū inter illam: magnū enim & paruū nō maxime distant, id est perfecte cū inueniatur maius magno: & minus paruo. D. d. remanet igitur &c. id est & cum æquale nō opponitur magno & paruo secūdū cōtrarietate: remanet vt sint oppositi aut secundū affirmationē aut negationē: aut secundū priuationē & habitū.

D. d. sed impossibile est &c. i. sed impossibile vt æquale sit oppositū alteri illorū secundū negationē: qm̄ non magis opponit magno secundū negationem ꝙ paruo. Et dixit hoc: quia si esset negatio esset negatio vnius tantū: cum sit impossibile vnā negationē esse duorū quod nō est in priuatiōe. D. d. ergo vtriq; &c. id est & cū inæquale nō opponitur æquali secundū negationē ergo opponit secundū priuationē: & cū dicit ꝙ est vtriq; negatiua priuatiua. s. illud qđ significat inæquale: incepit declarare quo apparet ꝙ nō est priuatiua vni⁹. Et dixit & ideo dicit de vtrū &c. i. & inæquale qđ significat alterū. s. aut magnū aut paruū nō opponit æquali: qa nō quæritur vtrū hoc sit maius aut æquale: aut vtrū hoc sit minus: aut æquale. D. d. ergo sunt tria &c. i. ergo quærere ꝙ vtrū est de tribus. s. vtrū sit aut maius: aut minus: aut æquale. D. d. priuatio aūt necessario &c. i. æquale autem esse oppositū magno & paruo secundum oppositionē priuatiōis & habit⁹ sequit necessario vt secundū negationē & affirmationē. inæquale aūt nō est negatiuū æqualis: quoniam non omne qđ nō est maius aut minus est æquale. V. g. qm̄ color nec est minus nec maius: tamē nō est æquale. sed æquale inuenitur in natura in

qua

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vide cām ifti? supra. c. 13. Et quæ ibi.

quæ inuenit magis & min?:& ideo nō significat mai? nec min?. : D.d. æquale cm̄ est illud qđ &c.i. inæquale enim nō est negatio æqualis: qm̄ æquale & inæquale nō diuidūt verū & falsum inter se nisi in natura terminata. s. in natura quæ recipit magis & min?: nō in oīb? entib? sicut est dispositio de affirmatiōe & negatiōe: & ideo æquale & inæqle nō diuidūt verū & falsum i colore. D.d. sed nō habet nomē &c.i. sed inæquale secūdū qđ significat mai? & min? nō habet nomē q̄ significat aliqđ finitū: maius em̄ dicit mai? respectu pluriū: & sic min?: ita q̄ hoc procedit in infinitū: vnde sequit vt priuatio eorū dicat de intentionib? infinitis: ideo nō fuit positū nō terminatū. Et quia causa fuit in hoc. s. qđ negatiua priuatiua quæ negāt extrema opposita nō significāt vnā naturā. V.g. nō maius nō minus: nō albū nō nigrū. s. in hoc q̄ imponeret ei nom̄: incēpit declarare hoc: & dicit & recipiēs nō est vnū &c.i. & illud qđ significāt hæc duo negatiua priuatiua. s. nō albū nō nigrū nō est vna natura: quēadmodū illud qđ significat nō maius: & nō min?: nō est vna natura cū maius & min? sint relatiua. D.d. nec est vnū &c.i. & illud q̄ significat nō albū: nō nigrū: nō est vnū significatū: sed plura terminata scilicet colores medij inter albū & nigrū: & cū dicit illud de quo dicit hæc negatiua modo priuatiuo: intēdit: nō albū nō nigrū: & vocauit hæc duo priuatiua qa nō sunt negatiua simplr: qa significāt naturā existentē & terminatā. D.d. qm̄ necesse est &c.i. necesse est em̄ illud qđ significat nō albū nō nigrum sit color ruheus & viridis: aut alius color inter albū & nigrū. D.d. ergo nō est verus sermo &c.i. ergo nō est ver? sermo singentiū q̄ sermones oīm rerū secundū affirmationē & negationē oīm sunt falsi: qm̄ si negatio esset quorūlibet duorū diuersorum ab inuicem sicut negatio duorum oppositorū a medijs amborum: tunc esset inter vestimenta manus & manus aliquid quod esset nec vestimenta manus nec manus: sed est impossibile qm̄ non est medium inter manū & vestimenta manus neq̄ inter pedē & manū neq̄ inter asinum & equum: sicut inter bonū & malū. scilicet vir: neq̄ bonus neq̄ malus. Duo autē negatiua quæ negant secundā priuationē extrema opposita quæ sunt in eodē genere significāt naturas medias: & hoc intēdebat cū dicit negatiua vero cōgregata &c. id est duo autem negatiua congregata ex negatiōe duorū extremorū oppositorū sunt illa quæ significāt aliquod medium. s. tertiā naturā. D.d. & habet naturā &c.i. & illud medium habet naturā per quā habet distantiā terminatā a duobus extremis. s. q̄ pertinet naturæ mediorū. quædā autē negata abinuicē nō habēt hanc naturam quæ inuenitur inter opposita. scilicet quæ sunt in eodē genere, scilicet quod negatio duorum extremorum in eis vere dicitur de medijs.

Vide supra com. 16.

CAPVT VIII.

Similiter etiā & de vno & multis dubitabit vtiq̄ aliquis: nā sit multa simplr vni opponunt accidūt quædā impossibilia. Nā vnū paucū: aut pauca erit. Nā multa & paucis opponunt. Amplius ipsa duo sunt multa si duplex multiplex dicit autē secundū duo: quare vnū paucū. Ad qđ em̄ sunt multa ipsa duo nisi ad vnum

vnū & paucū: nihil em̄ est minus. Amplius sicut in lōgitudine & productū & breue: sic in multitudine multū: & paucū: & quodcūq̄ fuerit multū: & multa multū. Si nō ad aliquid forte differāt i cōtinuo bene terminabili: paucū multitudo erit quædā. Quare vnū multitudo quædā est: siquidē est & paucū: hoc autē necesse: si duo sunt multa. Sed forsan multa dicunt quidē vt multū sed vt differēs: velut aque est multum. Multa autē nō: sed quæcunq̄ diuisa in his dicunt. vno quidē modo si fuerit multitudo habēs excedentiā: aut simpliciter: aut ad aliqd. Et paucū similiter multitudo defectū habēs. Hoc autē vt numer? quod & opponit vni solū. Ita enim dicimus vnū aut multa vt si qs dicat vnū: & pluraliter vna: aut albū & alba: & mēsura ad metrū: & mēsurabile: sic & multiplicationes dicunt. multa em̄ vnusquisq̄ numer? quia vnū: & qa mēsurabilis vno vnusquisq̄ & vt qđ opponit vni nō pauco. sic igit sunt multa & ipsa duo: vt autē multitudo habēs excedentiā: aut aliqd: aut simplr nō sunt. Sed multitudo sunt primū pauca simpliciter ipsa duo multitudo em̄ est qđ defectū habens prima. Quapropter nec recte destitit Anaxa. cū dixisset q̄ simul oēs res erāt infinitæ: & multitudine & paruitate. Oportebat autē dicere pro & paruitate & paucitate. Nō em̄ infinitæ: qm̄ paucū nō ꝓpter vnū: vt quidā dicūt. sed ꝓpter duo. Quæreda est quæstio hæc de vno etiā & multo: qm̄ si multū opponitur vni modo simplici accident quædā impossibilia: tūc enim erit vnū paucū aut pauca. Multa enim paucis opponunt: & etiā duo erūt multa: cū duplū est de magnis multiplicib?: & opponitur duobus etiā: ergo vnum est paucū: & si nō fuerit ita: cum igitur opponuntur duo & erunt multa: vt vni aut pauco. Nihil em̄ est minus de numero: & etiā si est sicut in lōgitudine lōgū & breue: ita in multitudine multū & paucū: ergo quod est multū est multa: & quod multa est multū: nisi differat aliquo modo in cōtinuo facilis determinatiōis: tunc igit erit paucū alia multitudo: ergo vnū erit multitudo: & si sit paucū etiā. Et similiter necesse est vt duo sint multitudo. Sed rectum est vt quædam multitudo dicatur multitudo etiā: sed quia est diuersum vt aqua est multū non multitudo: sed sicut illa quæ nō diuidunt in ista. Quoniā ista dicūtur vno modo si fuerit multitudo quædā quæ habet partes quedā, id est & sua quædā sunt sicut numer? & opponunt vni tm̄. Et similiter opponit vnū multitudini: sicut cū aliquis dicit vnum

& vnū

& vnū semper albū & album: & mensurata in respectu mensuræ: & mensuratum est vnum: & omne vnū est mensuratum ab vno: & quemadmodum oppositū est vnū nō paucum. Similiter duo sunt multa etiā additā: aut alicui aut simpliciter. sed duo sunt pauca simpliciter: quia est prima multitudo quæ habet quædā: & ideo nō bene dixit Anax. in hoc quod d. quod oſa erāt insimul infinita in multitudine & paruitate. Et etiam deberet dicere in loco paruitatis paucitatem. Quoniā nō sunt finita in paucitate vniuſ: sicut dixerunt quidā: sed ꝓpter duo.

20 CVm induxit quæstiōes cōtingētes in hoc ꝙ quale opponī magno & paruo & declarauit ꝙ de necessitate opponī secundum habitum & priuationem: incæpit perscrutari de vno & multo quomodo opponunt sibi. Et d. quærenda est &c. i. & quærēdum est hoc similiter de vno & multo scilicet verū opponantur simul secūdū cōtrarietatē: aut alio modo. D. d. qm̄ si multitudo &c. i. qm̄ si vnū opponī multo simpliciter secundā cōtrarietatē accidēt plura impossibilia. D incæpit dicere impossibilia: &. d. tūc em̄ erit vnū paucū &c. idest quoniā si fuerit positum quod vnū est cōtrariū multo: & illud qđ est cōtrariū multo est paucū: accidet vt vnū sit paucū. D. incæpit declarare quæstionē: &. d. & etiā duo erūt multa &c. i. & etiā duo sunt multa: quia duo sunt duplū: & duplum est multitudo: quia dicitur in respectu pauciatis: sicut multiplex dicitur in respectu submultiplicis.

Deinde dicit conclusionem ex hoc. &. d. ergo vnum est paucum &c. idest quoniā cū duo fuerit duplū: & duplū est multitudo respectu eius cuius est duplū: sequitur ꝙ illud cuius duo sunt duplū. s. ad vnum sunt paucū: qm̄ si vnū non fuerit paucū cui igit̄ comparātur duo cū dicantur esse multa: & qđ omne multū comparatur pauco: sed nō comparatur ad vnū aut ad aliquid minus vno: sed nihil est minus vno: ergo de necessitate comparāt adinuicē: & vnū est illud paucū ad quod cōparat multitudo multa quæ sunt duo. D. d. alia quæstionē &. d. & etiā si quēadmodum in tēporis longitudine &c. i. & etiā deberet aliqs dicere: quēadmodū in oi tēpore est longū & breue: longū. s. in respectu breuioris: & breue. s. in respectu longioris: & omne multū est paucū in respectu pluris: & multū in respectu pauciorisi aūt vnū fuerit paucū in respectu duorū: contingit vt sit multū in respectu pauciorisi sicut contingit duo sint pauca in respectu pluris: & ga vsus est in hoc sermone: ꝙ oē ꝙ est multū est multitudo multa: & hoc nō est verū in liquabilibus excepit illa: & hoc non nocet in hoc quod intēdit cōcludere. qm̄ numerus non est de liquabilibus & multū dicitur de numeris: & de liquabilibus æquiuoce: & hoc intēderā cū d. nisi hoc differat &c. Et cū cōpleuit hāc dubitationē quæ sequitur ab impossibili quod est vnū diuidi: incæpit soluere eā & declarare quomodo vnū & multū opponunt sibi: & dixit. sed rectū est vt quædam multitudo &c. i. sed rectū est vt quædā quæ dicuntur multa vere dicantur multa: quia natura eorū diuersa: vt aqua quæ vere dicitur multa: & nō vere dicit multitudo. Multitudo vero cuius vnitates nō diuiduntur dicitur vno modo: cū partes eius fuerint sicut partes. s. de quantitate discreta.

discreta. Et intēdit ꝙ nō oismultitudo est multitudo eiꝰ qđ est pauciorisneq; omnis paucitas est multitudo eius qđ est pauciorisi & hoc manifestum est de multitudine & paucitate in numeris, & ideo non est necesse vt ex numero vnum opponatur duobus secundū pauciatem & multitudinē. D. d. & opponitur vni tantū &c. i. & modus quo vnum opponitur multitudini. & multitudo vni est modus quo vnū opponī multo quod est de specie illius vnius & vnum album opponitur pluribus albis, & vnum pluribus vnis, & ista oppositio nulla alia est nisi oppositio mensurantis: admensuratum & numerantis ad numerabile. Omnis enim multitudo mensuratur per vnum suæ spēi, & ideo opponitur sibi secundum contrarietatem, sed secundum numerans & numeratum. Et declaratum est in principio istius tractatus quod vnū secundum ꝙ est vnum, & simplex est mensura eius quod componī ex hoc. D. d. sed quēadmodū oppositū &c. i. & quēadmodū illud quod opponī multitudini est vnū secūdū ꝓportionē mēsurātis ad mēsuratū. ita est de vno & duob⁹. D. d. qm̄ aūt habet multitudinē &c. i. duo vero quæ sunt multitudo dīr multa, ga addūt supra pauci⁹ illis, aut quia sunt multa simplr dīr i respectu ei⁹ ad qđ dr multitudo simplr. s. pauciora, & nō est ita. D. d. sed duo sunt pauca &c. i. sed duo sunt prim⁹ numerus numerorū paucorū, sunt igit̄ pauca simplr cū nō inueniunt pauciora, & ideo nō sunt prima multitudo. D. d. & ideo nō bn fecit Anaxa, &c. i. qm̄ illud qđ opponī multitudini est paucitas, & illud qđ opponitur paruo est magnum. ¶ Si igitur dixerit ꝙ oſa sunt infinita propter paruitatē & magnitudinē nō est sermo falsus, & si dixerit infinita i pauciatate & multitud, ne esset falsus quodāmō, & ver⁹ alio mō falsus vero ga qđ disponī ꝙ multitudinē & pauciatem nō ꝓcedit in infinitū. ver⁹ aūt ga paucitas opponitur multitudini. D. d. debet enim dīre &c. i. si aliquis dixerit ꝙ illa quæ disponunt per multitudinē sunt finita in pauciatate & peruenīt ad vnū nō diceret verū, sed verū est dīre ꝙ sunt finita in paucitate, quia proueniunt ad duo quæ sunt pauciora paucorum.

O Omnis multitudo numeratur ꝙ vnū sue specie.

Opponitur itaq; vnū multis vt metrum mensurabili. Hoc autem vt quæ ad aliquid quæcunq; non secundum se eorum quæ ad aliquid. Diuisum autem est a nobis in in alijs, quia dupliciter dicuntur quæ ad aliquid. Alia namq; vt contraria, alia vt scientia ad scibile, quia dicitur aliquid ad ipsum. Vnum autem esse minus aliquo, puta duobus nihil prohibet. non enim si minus & paucum. Multitudo autem quasi genus est numeri. Est enim multitudo vno mensurabilis, & opponuntur alie qualiter vnum & numerus non vt contrarium, sed vt dictum est eorum quę ad aliquid quidā. Inquantum em̄ metrum hoc, hoc autem mensurabile sic opponuntur. quapropter nō omne quodcunq; fuerit vnū numerus est, puta siquid indiuisibile est. Similiter aūt dicta scientia ad scibile non similiter assignatur. Videbit em̄ vtiq; scientia metrū esse, scibile verò quod mensuratur. Accidit aūt qdem sciam oēm scibile esse, scibile verò non esse

P Multitudo est quasi genus numeri.

esse scięti ã, quia mõ quodã scia mensurat scibili. Multitudo aũ tẽnec pauco est contraria, sed huic quidẽ multũ, sicut excedens multitudo excesse multitudini, neq; ipsi vni omnino. Sed hoc qdẽ vt dictũ est, qa diuisibile illud aũt qa indiuisibile hoc vt ad aliqd vt scientia scibili si fuerit numerus. vnũ verò metrũ.

Et vnum opponitur multò vt mensura mensurato. Ista aũt quæ opponuntur secundum relationem sunt omnia quæ non sunt per se de capitulo relationis, & iam ostendimus in alio libro cp relatiuum dicitur multis modis, vno modo sicut contraria, & alio modo sicut scientia à scitum. Dicitur enim istud in respectu illius. Vnum autem nihil prohibet vt sit minus aliquo. V.g. duobus, qm̃ non si est minus paucũ etiã. Multitudo verò est tanquam genus numerorum. Numerus verò est multitudo mensurata per vnum, & opponuntur vnũ & numerus quoquomodo non sicut cõtrarium, sicut dictum est in quibusdam relatiuis quæ opponuntur sibi sicut opponitur mensura et mensuratum. Et ideo non omne quod est vnum est numerus etiam sicut est quod diuiditur, & scientia dicitur tali modo in respectu sciti, sed non conuertitur, Scientia igitur videtur mensura & scitum mẽsuratum, sed accidit cp omnis scientia sit scitum, sed nõ omne scitũ est scientia. Scientia enim quoquomõdo mensuratur per scitũ. Multitudo verò non est contraria pauco etiam. Sed hoc multum quod est sicut multitudo vna addita multitudini ei est contrarijs. Et multitudo non est contraria vni omni modo, sed cuidam sicut dictum est, quia diuiditur. Illud autem quod non diuiditur est sicut illud quod est relatiuum sicut scientia sicut numerus sciti, vnum verò mensura.

21 Dixit Arist. & vnum opponitur &c. i. & vnum est oppositum multo. non secũdũ relationẽ cõtrariã, vt multũ pauco. sed secũdũ relationẽ id qua nõ est contrarietas vt mensura & mensuratum. Et d. hic, quia posuit in quæstione prædicta cp vnum opponitur multo secundũ cp multũ
5. met. t. cõ. 20. opponitur pauco. d. illa aũt quæ opponuntur &c. i. illa quæ sunt opposita secũdũ relationẽ tm̃, sunt illa quæ non sunt relatiua in se. Declarata est enim in tractatu in quo exposuit nomina quæ est relatiuum est duobus modis quorum vnus est illud quod est relatiuum per se, & alius relatiuum per aliud, scilicet quia aliud comparatur ad ipsum vt sensatũ & intellectum. sensatum enim & intellectum sunt relatiua: quia intellectus & sensus quæ sunt relatiua non per se comparantur ad ipsum & per se non sunt relatiua. D. d. & iam diximus in alio libro &c. id est, & iam diximus in alio tractatu: quia relatiuum est duob⁹ modis. Vnus aũt modus est relatiua per se, & sunt illa quorũ vtrũq; non habet esse niũ secundũ cp refert ad secũdũ, & isti relationi accidit contrarietas vt

vt paucum & multum. Secundus autem est illa quæ non sunt relatiua per se, & sunt illa in quibus non accidit contrarietas. vt scientia & scitum. D. d. dicitur enim istud &c. id est, scitũ ẽm dicit relatiuũ, non qa est relatiuũ per se, sed qa aliud cõparat per se ad ipsum. s. scientia. D. d. vnũ aũt nihil prohibet &c. id est. Et d. hic ad dissoluendũ quæstionem prædictã dicentem cp si duo sunt multa, sequit cp vnũ sit paucum, quia est paucius. & d. respondẽdo cp nõ sequit vt omne quod est minꝰ aliquo sit diuisibile, sed potest esse indiuisibile omnino, & hæc est dispositio vnius cum duobus. & ideo vnum non est paucum. D. d. multitudo autem est tanquam genus numeri, id est, multitudo vero oppositum vni est multitudo quæ est tanquam genus numeri. & innuit per hoc illud quod dictum est in distinctione numeri. s. est multitudo composita ex vnitatibus. & ideo d. numerus ẽm est multitudo mensurata. i. numerata per vnũ. D. d. & opponuntur vnum & numerus &c. id est, & forte non opponitur numero secundũ oppositionẽ contrarij, sed secundũ oppositionem modi relatiui, quod nõ est relatiuũ per se. Et d. hoc quia posuit in quæstione prædicta cp multitudo opponit vni secũdũ quod opponitur vni secundũ quod opponitur pauco, & est oppositio secundum contrarietatem, & ideo sequitur ex illo sermone vt vnum sit paucum. Et cum dixit quod multitudo opponitur vni modo relatiuo. d. exemplũ &c. d. opponitur enim sicut opponunt mensura & mensuratum. D. d. & ideo non omne &c. i. & ideo non sequitur vt illud quod est vnum & mensurat multitudinem vt sit sicut paucum. vnum ẽm mensuras potest esse indiuisibile omnino. D. d. & scięntia dicit &c. i. & scięs cognoscitur per scięciã, sicut mensuratum per mensurã. & scientia dicit hoc modo secundum relationẽ ad scitũ, sed non conuertitur. s. vt sit sicut oũis scientia habet scitã, vt omne scitum habeat scientiam. Et intendit sic conuertitur dicere omnis mensura est mensura mensurati, & omne mensuratum est mensuratum mensura. D. d. rectum est igitur &c. id est, rectum est igitur vt scięcia sit mensura, & scitum mensuratũ, sed accidit vt omnis scięcia sit scitũ. s. vt omne mensurans sit mensuratum, & non omne scitũ sit scientia. i. cognoscitur per scięciã. scięcia ẽm quoquomodo cognoscit per scitũ. D. d. multitudo vero &c. i. multitudo vero nõ opponit pauciati simplr, sed opponitur paucũ multitudini quæ dicitur secundum additionem supra atum multitudinem. D. d. multitudo non est contraria omni vni &c. id est, & multitudo non est contraria omni vni secundum pauciatem, sed quibusdam vnis. s. vni quod diuiditur. Illud enim quod diuiditur de vnitatibus opponitur multitudini, sicut scientia opponitur scito, & hoc intendebat cum. d. illud vero quod diuiditur est sicut relatiuum &c. id est, illud vero quod non opponit sicut scia scito opponit, si scięcia fuerit, numerus & mensura sciti. D. d. vnum vero est mensura. i. qm̃ nõ accidit in eo vt sit mensuratum secundum cp est vnũ sicut accidit scientiæ vt sit mensurata per scitum,

CAPVT IX.

R Oia media sunt in eo dẽ gẽe cum extremis.

QVoniã aũt cõtrariorũ contingit mediũ esse aliqd, & quorũdã est necesse ex cõtrarijs ee. Oia nãq; media in eodẽ sunt gẽe, & quorũ sunt media. Media

em̃ hic dicimus in quæcũq; permutar i prius est necesse quod permutatur, vt ab ipate in nete, nisi transit per minimã rationem prius veniet ad medios sonos. Et in coloribus si veniet ex albo in nigrum prius veniet ad puniceum & plumbeũ quam ad nigrum. Similiter autem & in alijs. Permutari verò ex alio genere in aliud genus non est nisi secundũ accidẽs, vt ex colore in figuram. Necesse est ergo media & quorum sunt media in eodẽ genere esse. At verò omnia media sunt oppositorũ quorũ dam. Ex his enim solis secũdũ se est permutari. quapropter impossibile esse media nõ oppositorum. Esset em̃ permutatio & nõ ex oppositis. Oppositorũ verò cõtradictionis qdẽ medium non est. Hæc em̃ est cõtradictio oppositio eius cuiuscũq; altera pars adest nõ habẽtis vllũ mediũ. Cæterorũ verò alia ad aliud alia vt priuatiua, alia cõtraria. Eorũ aũt quæ ad aliquid, quæcũque non cõtraria nõ habẽt media, causa verò qa nõ in eodẽ genere sunt. Quid em̃ sciæ & scibilis mediũ, sed magni & parui.

Contradictionis nihil est medium.

S Contraria verò possunt esse mediata, in quibusdã est necesse vt sit mediũ inter cõtraria. Omnia em̃ mediata sunt in eodẽ genere, & illa quæ habent medium etiam, & dico media oĩa ista ad quę primo trãsmutabile trãsmutatur necessario primo. Verbi gratia, cp si motor fuerit de neumate ad acutum, primo veniet in neumatibus minus cõuenientibus quæ sunt inter se. Et similiter in coloribus si fuerit motus de albo in nigrũ, primo veniet ad rubeum & glaucum, & similiter de alijs. Transmutatio verò de vno genere in aliud, non est nisi per accidens vt de colore in figuram. Ergo de necessitate media & illa quæ habent media sunt in eodem genere, sed omnia sunt media rerum oppositarum, quoniam ex istis solum modo est transmutatio per se. Et ideo non possunt transmutari illa quæ non opponuntur. ergo transmutatio & non transmutatio erit de oppositis & oppositorum. Contradictoria verò non habent medium. Contradictoria enim sunt opposita quorum altera pars semper est, & nullum habet medium omnino. Alia verò opposita quædam sunt relatiua, & quædam priuatiua. Relatiuorum verò omnia quæ non sunt contraria non habent mediũ. & causa in hoc est cp non sunt in eodem genere, & non est medium inter sciẽtiam & scitum, sed inter magnum & paruum.

Medium quid.

22 ID est, & proprium est contrarijs inter alia opposita cp in quibusdam eorũ est medium, & causa in hoc est cp in quibusdã generib? in quib? sunt, necesse est vt sit medium inter cõtraria, quoniã media & illa inter quæ

quæ sunt media sunt in eodem genere: & contraria sunt in eodem genere. ergo sequitur per conuersionem maioris propositionis vt media sunt in cõtrarijs. Deinde dicit descripsit medium. &c.d. & dico media &c. & intelligit per medium illud ad quod transmutabile transmutatur primo & essentialiter, scilicet quando transmutatur de contrario in contrarium. Deinde dicit exemplum. &c.d. Verbi gratia. &c. idest. Verbi gratis quoniã transmutatio quæ est a neumate grauissimo ad acutissimum erit per transmutationem supra neumata quæ sunt inter graue & acutũ: & similiter motus de albo in nigrum fit per motũ supra colores medios primo: & posi peruenitur ad nigredinẽ. Et causa in hoc est quod transmutatio est de cõtrario in contrarium. & cõtraria sunt in eodem genere: & media in genere in quo sunt contraria sunt illa in quæ primo cadit transmutatio. Transmutatio vero in genere in genus scilicet quæ nõ est in eodem genere nõ est nisi per accidẽs. Verbi gratia de colore in figuram. Deinde dicit ergo de necessitate &c. idest & cum transmutatio fuerit de contrario in medium primum. d. in sui cõtrarium: & contraria sunt in eodem genere sicut dictum est. ergo necesse est vt media & contraria sint in eodem genere. Deinde dicit sed omnia media &c. idest & quia media sunt contraria. ideo etiam transmutari ex eis adinuicem erit per se sicut erit inter extrema mediantibus illis. Deinde dicit. & ideo impossibile est & cadest & propter hoc quod transmutatio debet esse de contrario in cõtrarium: nõ transmutãtur illa quæ nõ componũtur sibi adinuicem essentialiter. ergo trãsmutatio erit de illis quę sunt opposita. Et quasi iste sermo est cõuersus primi. in primo enim posuit quod; transmutatio est de cõtrario in cõtrariũ: & declarauit ex hoc cp trãsmutatio erit primo ad media. In hoc aũt posuit qd' trãsmutatio est ad media: & declarauit ex hoc quod trãsmutatio est de cõtrarijs. ista enim videntur conuerti. Deinde dicit & oppositorũ &c. i. & contradictoria inter opposita nõ habẽt mediũ: & hoc manifestũ est. D.d. alia vero opposita &c. i. & illa quæ sunt opposita apud interrogationẽ per vtrũ sunt quatuor cõtradictoria: & relatiua: & priuatiua: & contraria. Relatiuorum autẽ illa quæ nõ sunt contraria nõ habent medium. Deinde dicit. & causa in hoc scilicet quod quædam relatiua nõ habent mediũ est cp vnũ relatiuorum potest esse in aliquo genere. & suum correlatiuum in altero: vt scibile & scitum. Scientia enim est in qualitate: & scitum in substãtia. Et ideo. d. & nõ erit medium inter scientiam & scitum. D.d. sed inter magnum & paruum. i. & medium nõ inuenitur in relatiuis nisi in quib? est contrarietas vt magnum & paruum inter quæ est æquale.

Vide idẽ. 5. phy. tex. 22.

Si verò sunt in eodem genere media vt ostensum est: & media contrariorum necesse ipsa componi ex his contrarijs. Nam aut erit aliquod genus ipsorum: aut nullum: & siquidem genus erit ita: vt sit prius aliquid contrarijs. differentiæ priores contrariæ erunt facientes species contrarias: vt generis. & genere enim & differentijs species: vt si album & nigrũ contraria. Est autem hic quidem disgregatiuus. Ille verò congregatiuus color. hæ differentiæ congregatiuum & disgregatiuũ

Scientia est in qualitate & scitũ est in substãtia oppo. 7. ph. 20.

gregatiuũ priores. Quare hic cõtraria inuicem priora. at verò cõtrariæ differẽtia magis sunt cõtraria & reliquæ & media genere erũt & differẽtijs: vt quicũq; colores albi & nigri sunt medij oportet hos ex gñe dici: est aũt genus color & ex differẽtijs quibusdã hæ verò nõ erũt prima cõtraria. Si aũt nõ: erit vnusquisq; aut albus aut niger. altera igit media, ergo primorũ cõtrariorũ hæ erunt. Primæ aũt differentiæ congregatiuũ & disgregatiuũ: qa hæc prima sunt. quærendũ aũt quæcũq; cõtraria nõ in gñe ex quo media ipsorũ necesse enim quæ sunt in eodẽ genere ex incõpositis genere cõponi: aut incõposita esse. Contraria nãq; incõposita sunt ex inuicẽ. Quare principia quæ aũt intermedia aut omnia: aut nullum ex cõtrarijs verò fit aliquid. Quare erit trãsmutatio in hoc prius quã in ipsa. Vtriusq; enim & minus erit & magis. Medium igitur erit hoc cõtrariorum. Et alia igit oĩa cõposita quæ sunt media. Nam huius quidẽ magis: illius verò minus compositũ est aliqualiter ex illis: quorũ dicitur esse: huius quidem magis: illorũ verò minus. Quoniã autem non sunt altera priora eiusdem generis cõtrarijs: omnia vtiq; ex contrarijs media erunt. Quare & inferiora omnia & contraria & media ex primis contrarijs erunt. Si igitur media sunt in eodem genere: sicut declaratum est: cõtraria habent media: necesse est vt fiant cõposita ex istis cõtrarijs. Quoniam aut habebunt aliquod genus: aut non habebunt. Si habebũt ergo erunt secundũ hunc modum: quasi aliquod recipiẽs: aut cõtraria & erunt contraria ante differentias quæ fecerũt cõtraria. Formæ enim sunt ex genere & differentijs. vt album & nigrũ sunt contraria: & alterũ color segregans: & alterũ color cõgregans. Istæ igitur differentiæ segregans & cõgregans sunt ante: ergo ista sunt contraria ante. sed illa quæ differunt secundũ cõtrarietatem sunt magis contraria: ergo erunt ista media ex genere & differẽtijs. vt omnes colores qui sunt inter album & nigrũ. Oportet igitur vt ista dicantur ex differentijs & genus est color: & qa ista sunt ex aliquibus differentijs: sed non erunt cõtraria prima. Et si nõ: tunc quodlibet aut erit album: aut erit nigrũ: aut aliud medium. Ergo ista erunt inter prima contraria: & primas differẽtias quæ sunt tales: & quæ cõtinent. Ergo quærenda sunt ista primo & omnia contraria quæ non sunt ex alio quo medio in genere. Necesse est enim vt illa quæ sunt in vno genere sint composita ex illis quæ non sunt composita secundũ genus:

genus: aut sunt non composita. Quoniam contraria nõ sunt cõposita ex inuicem. ergo sunt principia. Media verò aut omnia: aut nulla. Et erit aliquod ex contrarijs. Ergo transmutatio erit in hoc antequã perueniat ad ista: quoniam erit in quolibet eorum minus aut maius. Et hoc etiam est inter contraria: & etiã omnes partes compositæ sunt mediæ. Compositio enim ex altero magis quàm ex altero minus dicitur quoquomodo quod est ex altero magis & ex alio minus. Et cum nulla alia sunt diuersa vt omnia contraria. ergo media sunt ex contrarijs. ergo ossa quæ sunt sub & cõtraria media erunt ex primis cõtrarijs.

Si igitur media & cõtraria sunt in eodẽ genere vt dictũ est: & media sunt media & inter contraria: necesse est vt media sint cõposita ex illis contrarijs. D. quoniã aũt habebũt genus &c. i. cõtraria aũt aut habebũt idẽ genus aut nõ, sed si nõ habebũt idẽ genus: nõ erũt cõtraria. & si habẽt: cõtinget vt idẽ genus recipiat cõtraria. i. & sic illud genus recipit cõtraria: & illa quæ sunt inter cõtraria. & cõtinget vt sint cõtraria ante differẽtias ex quibus cõsituunt cõtraria. D. d. formæ enim &c. i. species enim componit ex generibus & differẽtijs. V. g. albũ & nigrũ quæ sunt cõtraria: & albedo est color disgregans visum, & nigredo color cõgregãs visum: & istæ differẽtiæ sunt priores differẽtijs quibus cõsituũtur media. Segregans enim et cõgregãs sunt ante in contrarietate albo & nigro: cũ p illa sint cõtraria albũ & nigrũ. D. d. sed illã quæ differũt &c. i. & species cõtrariorũ vt albũ & nigrũ sunt maioris cõtrarietatis q̃ differẽtiæ. & dixit hoc: quia disgregatio & cõgregatio accidit eis magis & minus. D. d. ergo erunt ista media &c. i. & cũ hoc contraria fuerint cõposita ex gñe & primis differẽtijs: & media illius gñis sint inter illa necesse est vt ista media sint cõposita ex gñe & illis duab⁹ differẽtijs oppositis scd'm mixtionẽ: qm̃ illæ diuæ recipiãt magis & min⁹. V. g. colores medij inter albũ & nigrũ quæ cõponunt ex colore. & segregatiõe, & cõgregatione: sed differũt secũdũ magis & min⁹. D. d. oportet igit &c. i. oportet igit secũdũ hoc vt media sint in eodẽ genere & vt habeãt aliquas differẽtias cõtrarias. D. d. & si nõ erit quodlibet &c. qm̃ differẽtiæ mediorũ aut erũt eædem cũ differẽtijs primorũ cõtrariorum: aut mediæ inter cõtraria: sed differẽtiæ eorũ nõ sunt primorũ cõtrariorum: ergo sunt media inter differentias primorum contrariorum. Verbi gratia quoniã mediũ inter albũ & nigrũ, aut est album aut nigrum: aut mediũ inter ista. D. d. ergo erũt ista &c. i. ergo sequit vt ista media sint inter cõtraria quæ cõtinẽt omnia media: & vt differẽtiæ eorũ sint inter differẽtias primorum cõtrariorũ. Deinde dicit ergo quærenda sunt &c. idest ergo oportet quærere semper ista media: & cõtraria quæ nõ habẽt aliquod mediũ in vno genere: quoniã illa quæ sunt in vno genere necesse est vt sint compositi: aut ex illis quæ nõ sunt composita. ex illis quæ sunt in illo genere: aut vt nõ sint composita scilicet aut sint composita ex simplicibus aut vt sint simplicia. Deinde dicit quoniam contraria &c. idest quoniam cõtraria nõ sint composita ex illo genere: sequitur vt sint principia compositorum ex illo genere. s. mediorũ. D. d. media ve-

T
Differentiæ colorum recipiunt magis & minus.

ro neceſſe eſt: aut vt oſa ſint ex cõtrarijs: aut nullũ eorũ ſit ex cõtrarijs.

Et imẽdebat declarare q̃ eſt impoſſe opinari q̃ quædã ſint ex cõtrarijs & quædã nõ: & tacuit deſtructionẽ partis dicentis q̃ nullũ eorũ cõponi ex partib⁹ contrarijs: q̃a eſt manifeſtũ ex hoc q̃ ſunt media: & q̃a primo ad illa trãſmutanť cõtraria: & ideo d. ergo erit trãſmutatio &c. trãſmutatio ergo de cõtrario erit ad illud qd̃ eſt mediũ anteqũ veniat ad ſecũdũ cõtrariũ. & ſi eſſent alterũ⁹ naturæ: tũc trãſmutatio de cõtrario in cõtrariũ mediãtib⁹ illis eſſet p accidẽs. D. d. erit eñ vterq; magis aut min⁹. i. & cã ſn hoc q̃ trãſmutatio de cõtrarijs erit ad media eſt: q̃a cõtraria recipiũt magis & min⁹: aut intẽdit ecõtrario. ſ. q̃ cũ fuerit poſitũ: q̃a trãſmutatio eſt primo de cõtrario in mediũ: ſequiť vt cõtrariũ recipiat magis & min⁹. Illud eñ qd̃ nõ recipit magis aut minus nõ habet trãſmutationẽ: & ideo ſi media differũt a in ſpecie ab extremis non eſſet illic iter: q̃d ẽ neceſſariũ i motu declaratũ eſt i naturalib⁹: nec eſſet illic trãſmutatio oſa: & ideo d. poſt: ergo & hoc etiã inter cõtraria. i. ergo trãſmutatio eſt neceſſario inter cõtraria. D. d. ideo & oẽs partes &c. i. & nõ ſolũmodo eſt verũ dicere q̃ oſa media ſunt cõpoſita ex cõtrarijs: ſed ecõtrario. ſ. q̃ oſa cõpoſita ex cõtrarijs ſunt media. Cõpoſita eñ ex duobus debent habere ex altero illorũ minus: & ex altero magis. b Et hoc demõſtrat ex ſuo ſermone: qñ impoſſe eſt q̃ in cõpoſito ex cõtrarijs ſint duæ partes æquales: ſed altera debet eſſe dominãs cui attribuatur forma. & hoc demõſtrãt p hoc qd̃ ſpoſſe eſt inueniri cõplexionẽ mediã i extremis cõtrarijs: vt dixit Gal: poſſe eſſe. Quoniã ſi eſt poſſe: tũc eſt poſſe ſuenire cõpoſitũ ex ipſis extremis abſq; eo q̃ accideret eis trãſmutatio aut diminutio. Et iã fecim⁹ ſermonẽ cõtradicẽtẽ. G. D. d. cõpoſita eñ & ci. qñ i cõpoſito ſuenit ex altero cõtrarjorũ magis & ex altero min⁹ nõ ſimpl: ſed alĩq; mõ. i. in potẽtia. c partes eñ i cõpoſiti ſunt i cõpoſito in potẽtia nõ i actu: & ideo cõpoſitũ eſt vnũ i actu: & forma p ptẽ dominãtẽ. & ſi nõ: nõ eſſet vnũ in actu. D. d. & cũ nõ ſint diuerſa & oſa cõtraria. ergo media ſunt ex contrarijs. i. & cũ media ſint inter res diuerſas, & diuerſitas earũ nõ differt a diuerſitate cõtrariorũ: ergo media neceſſario ſunt inter contraria: ergo oſa quæ ſunt ſub medijs: & contraria non prima: & media ſunt ex primis contrarijs.

a Si media differrẽt ſpẽ ab extremis nõ eſſet illic iter neq; motus.

b Digreſsio qua oſtẽdit nõ poſſe dari equale ad pondus nec cõplexionẽ tẽperatã q̃ poſuit Gal. vide primo ce. cõ. 7. & in. 2. colliget. ca. j.

c Partes cõpoſiti ſunt i cõpoſito in V potentia ex hoc vt extrema non eſſe actu in medio. vide. 5. phyſi. 6. 19. 32. & 2. de aĩa. 158. & 2. de gene. com. 32. vbi dicit oppoſitum.

Quod quidẽ igitur media & in eodẽ genere omnia: & inter media contrariorũ: & cõponunť ex contrarijs: oſa palã. Diuerſum autẽ ſpecie ab aliquo diuerſum eſt: & oportet hoc ambobus ineſſe: vt ſi aſal diuerſum eſt ſpecie: ambo animalia. Neceſſe ergo in eodẽ genere eſſe diuerſa ſpecie. Tale eñ genus vocoquo ambo vnũ & idẽ dicunť: nõ ſecundũ accidẽs habẽs differrẽ tiã ſiue vt materia ens ſiue aliter. Nõ ſolũ enim oportet cõgenus exiſtere: puta ambo aſalia: ſed & alterũ vtrilibet hoc ipſum animal: & hoc quidẽ equum, illud verò hominẽ. Propter quod hoc commune diuerſum abinuicem eſt ſpecie. Erit itaq; ſecundum ſe: hoc quidem tale animal: illud verò tale: vt hoc quidẽ equus: illud verò homo. Neceſſe ergo differentiã hanc diuerſitatem

tatem eſſe generis, dico enim, generis differentiã diuerſitatem quæ diuiſum facit hoc ipſum. Cõtrarietas igitur erit hæc palã autẽ & ex inductione. Omnia enim diuiduntur oppoſitis. Et quod cõtraria in eodẽ genere ſunt oſtenſum eſt. Nã cõtrarietas erat differẽtia perfecta, differẽtia vero quæ ſpecie omnis alicuius aliquid eſt. Quare hoc idẽ & genus in ambobus. Quare & in eadẽ coelementatione omnia cõtraria cathegoriæ, quæcũq; ſpecie differẽtia & nõ genere: diuerſaq; abinuicẽ maxime. Perfecta enim ipſorũ differẽtia. & ſimul inuicem nõ ſiũt. Ergo: differentia cõtrarietas eſt. Hoc enim eſt diuerſa eſſe ſpecie in eodẽ genere entia cõtrarietatẽ habere entia indiuidua, eadẽ vero ſpecie quæcũq; cõtrarietatẽ nõ habent indiuidua entia. In diuiſione enim & in medijs ſiunt cõtrarietates priuſquã ad indiuidua perueniatur. Quare palam: quia ad id quod vocatur genus: nec idẽ nec diuerſum ſpecie quicquã eſt eorũ quæ cõueniũt, vt generis ſpecierũ. Nã materia negatione oſtẽditur: genus aũt materia quod dicitur genus: nõ vt heraclitorum: ſed vt in natura. Neq; ad ea quæ nõ in eodẽ genere: ſed differunt genere ab illis ſpecie vero ab eis quæ in eodem genere. Contrarietatem enim neceſſe eſt eſſe differentiã: non differre ſpecie: hoc autem ineſt in eodem genere exiſtentibus ſolum.

X Materia negatione cognoſcitur.

Declaratum eſt igitur quod omnia media ſunt in eodem genere, & quod ſunt inter contraria, & quod omnia ſunt cõpoſita ex contrarijs.

CAPVT X.

QVOD autẽ eſt aliud per formã eſt aliud alicuius, & hoc debet eſſe vtriq;. Quoniã ſi animal eſt aliud ſecundũ formã: neceſſe eſt vt vtrũq; ſit animal, & vt illud quod eſt aliud ſecũdũ formã ſit in eodẽ. Illud eñ q̃ eſt tale bene dicitur: q̃ ambo ſunt ex eodẽ: cũ differũt nõ per accidẽs: ſed ſecũdũ naturã: ſiue alio modo. Oportet eñ habere illud quod eſt cõmune tantum: vt animal vtriq;: ſed vt quodlibet eorũ habeat aliud, & etiam idem animal. V. g. vt ſit equus & aliud homo. Neceſſe eſt igiť vt iſta diuerſitas ſit alietas in genere. Dico enim quod diuerſitas generis eſt alietas, & alietas eſt illud quod facit hoc aliud. Contrarietas igitur quæ eſt in re eſt eadem, & hoc manifeſtũ eſt ex. ſermone ſequenti. omnia enim diuiduntur ſecundũ oppoſitionem. Et iam declarauimus quod cõtraria ſunt in eodẽ genere. Cõtrarietas, enim eſt perfecta diuerſitas, & diuerſitas quę eſt ſecũdũ formã. Ome

A

ne eñ aliquod est alicuius genus hoc quod est idem,& genus etiam dicitur de vtroq;,& ideo omnia contraria cũ veniunt in eodẽ prædicamẽto quæ differũt secũdũ formã nõ secũdum genus.Et sunt quædã ex quibusdam alijs magis.Diuersitas enim cõpleta nõ est insimul vtriq;.Ergo diuersitas est cõtrarietas,& dicuntur idem secundũ formã omnia quæ nõ habẽt cõtrarietatẽ,& sunt illa quæ nõ diuidũtur.Contraria enim sunt in diuisione,& in eis quæ sunt media:antequam perueniant ad illa quæ nõ diuidũtur:ergo manifestũ est quod nihil est in rei veritate apud illud quod dicitur genus:neq; idẽneq; aliud in forma omnino in illa quæ est sicut forma generis. Materia enim cognoscitur per negatiuã.Genus vero est materia illius quod dicitur genus:non sicut genus herculeorum:sed sicut dicitur in illis quæ sunt naturaliter.Neq; in illis quæ non sunt in eodem genere:sed differunt ab istis secundũ genus,& differunt secundũ formã ab illis quæ sunt in eodẽ genere.Contrarietas enim est diuersitas eius quod differt secundum formam,& ista est in illis quæ sunt in eodem genere tantum.

24 B CVM declarauit qđ cõtraria sunt in eodẽ genere, & qđ medium cõponitur ex cõtrarijs,& qđ media sunt inter cõtraria:fecit rememorationẽ de hoc.D.incepit declarare qđ illa quæ differunt secundũ differẽtias & formas cõueniũt in genere. Et d.illud autẽ qđ est aliud &c.id est,illud autẽ qđ est aliud secundũ formã inuenitur in alio & nõ sunt diuersa existẽtia in eodem subiecto:sed in genere in quo cõueniũt,& hoc intẽdebat cũ d.& oportet vt hoc sit vtriq;. D.d.quoniã si animal &c.id est,necesse eñ si animal diuiditur in duo diuersa secũdũ formã scilicet in duas species:vt animal sit in vtroq; scilicet quod vtrũq; sit animal.D.d.& vt sit aliud &c.id est, & vniuersaliter necesse est vt illa quæ differũt secũdũ formã scilicet species sint in eodẽ genere.

D.d.illud eñ qđ est tale &c.id est.illa eñ quæ differũt tali diuersitate scilicet formã sunt in eodẽ genere cũ nõ differãt per accidẽs sicut illa quę cõueniũt in forma & differũt secundũ materiã.V.g.duo annuli alter de auro,alter de argẽto.D.d.oportet eñ vt habeãt &c.id est.oportet vt nõ cõueniãt nisi in re cõmuni tantũ.& vt differãt in illo per qđ vtrũq; est aliud. Et intẽdit per hoc distinguere inter res diuersas quæ faciunt illa in quibus inueniũtur diuersa in specie,& res diuersas quæ cõgregãtur in eodẽ subiecto,& nõ faciũt illa in quibus inueniũtur diuersa secũdũ colorẽ & saporẽ,in istis eñ nõ est contrarietas.Illa autẽ quæ faciunt res existẽtes diuersas faciũt hoc per contrarietatẽ quæ est eis:cũ dicãtur sit qđ cõtraria sunt illa quæ nõ cõgregãtur in eodẽ subiecto eodẽ modo.

D.d.necesse est igitur vt ista diuersitas &c.id est. ergo necesse est vt iste modus diuersitatis qui facit cõtrarietatẽ sit illud per qđ differt intra se idẽ genus in sua subũãtia. D.d.dico eñ &c.id est.& ideo dico qđ illud per qđ differt idem genus est aliud,& ista alietas facit genus diuidi per

di per differẽtias cõtrarias. D.d.cõtrarietas igitur &c.id est,cũ ista sit cõtrarietas quæ existit in forma est illa quæ facit vt habeat idem genus. D.d.& hoc manifestũ est &c.id est, & hoc qđ forma per quã diuiditur genus primo & essentialiter habet in se cõtrarietatẽ:manifestũ autem est ex inductione.id est, quoniã cũ considerata fuerint omnia genera inueniuntur ita. 2 C D.d.omnino enim diuiditur &c.id est, quæ nõ cõgregantur in eodẽ. Et cũ posuit propositionẽ dicentẽ qđ differẽtiæ quibus genus diuiditur sunt cõtrariæ:posuit qđ cõtraria sunt in eodem genere ad cõcludendũ quod formæ quibus diuiditur aliquid sunt in eodẽ genere,&.d.& tam declarauimus &c.id est,& iam declarauimus superius qđ cõtraria sunt in eodẽ genere.Cõtrarietas enim est cõpleta diuersitas. & cõpleta diuersitas nõ intelligitur nisi inter duo quæ sunt eiusdẽ naturæ. Verbi.g.inter duas extremitates longissimę lineæ,& in quadrate inter duas formas remotissimas.D.d.& diuersitas quæ est secũdũ formã &c.id est,& diuersitas quæ est secũdũ formã est cõtrarietas quæ cũ facit vt illa quæ diuersantur secũdũ ipsam nõ cõgregãtur. D.d.ergo illud qđ est idẽ & genus,id est,illud ergo in quo cõueniunt duæ formæ diuersæ est idẽ & est genus de quo prædicãtur. D.d.& ideo omnia contraria &c.id est,& propter hæc omnia cõtraria quæ sunt in eodẽ prædicamẽto secũdũ formã diuersantur nõ secũdũ genus:vt albũ & nigrũ,& dulce & amarũ quæ sunt in qualitate.D.d.& ista quædã a quibusdã alijs magis,id est,& ista differũt abinuicẽ magis quã alia differẽtia scilicet quæ inueniũtur in eodẽ subiecto. D.d.diuersitas eñ est cõpleta &c.id est, & intẽdit qđ duo diuersa nõ inueniunt insimul. Et in alia trãslatione.d.diuersitas eñ cõpleta nõ erit cũ quædã fuerit cũ quibusdã insimul id est,diuersitas enim cõpleta nõ inuenitur in diuersis quæ sunt insimul in eodẽ:vt color & albedo,& rationalitas,& ideo ista inueniũtur in generibus diuersis.Illa autẽ quæ differunt perfecta differẽtia scilicet quæ nõ inueniũtur in eodẽ necessario sunt in eodẽ genere.D.d.ergo diuersitas &c.id est,ergo diuersitas secũdũ formã est diuersitas secũdũ contrarietatẽ diuersitas eñ secũdũ formã est illa secũdũ quã diuiditur idem genus,& nõ cõgregãntur in eodẽ,& ista est dispositio cõtrariorũ. D.d. & dicũtur idẽ &c.id est,illa quæ sunt idẽ secũdũ formã sunt omnia quę nõ habẽt cõtrarietatẽ scilicet particularia quæ nõ diuidũtur:vt Sor.& Pla. D.d.cõtrarietas eñ &c.id est,cõtrarietas enim est ini forma per quã diuidũtur prima genera & media genera:donec perueniatur ad illa quæ nõ diuidũtur secũdũ formã,& sunt vltimæ species quæ diuidũtur in individua. D.d.ergo manifestũ est &c.id est,ergo in genere nõ inuenitur aliquid qđ in rei veritate sitidẽ cũ forma quę est in genere:aut aliud quoniã genus est materia,& materia cognoscitur per negatiuã cũ dicit quod materia est priuatio formæ,& intẽdebat declarare quod in genere nihil est in actu:ita qđ diceretur aut est idẽ cum forma existẽte in eo,aut aliud. D.d.genus autẽ materia &c.id est.genus autẽ significat materiã scilicet genus quod dicitur in rei veritate nõ genus qđ dicit de omnibus attributis eidẽ parti.V.g.genus herculeorũ.D.d.sed illud qđ est &c.id est sed genus qđ prædicatur de rebus existẽtibus secũdũ naturã qđ ita distinguitur scilicet qđ est prædicabile de pluribus speciebus in eo qđ quid.D.d. neq; in illis quæ nõ sunt in eodẽ genere,id est, neq; diuersitas secundum

D Genus significat materiã:vide oppositũ ꝓximo.cõ. 17.

formam inuenitur inter illa quæ nō sunt in eodem genere. Deinde dicit. & differunt secundū formā &c. id est, & illa per quæ differt forma, sunt in eodem genere, & causa in hoc est: quia cōtrarietas secundum formam est diuersitas, & diuersitas secundum formam est diuersitas secundum contrarietatem. & contraria sunt semper in eodem genere, ergo diuersa secundum formam sunt in eodem genere, & hoc intendebat cum. d. & erunt ista quæ sunt in eodem genere: scilicet diuersa secundum formam.

CAPVT XI.

QVBITABIT autē vtiq; aliquis quare fœmina viro non specie differt: cōtrario masculino & femino existente: differātia autem contrarietate. Neq; animal masculinū & femininum diuersum est specie: quāuis secundū se animalis hæc sit differentia, & nō vt albedo aut nigredo: sed inquātū animal masculinū est. Est autem hæc dubitatio fere eadem, & quare hæc cōtrarietas facit specie diuersa: hæc vero nō: aut ambulatiuum, & volatiuum: sed albedo & nigredo non. Aut quia hæc quidem sunt proprie passiones generis: illa vero minus: quoniā est hæc quidē ratio: hæc autem materia. Quæcūq; quidē in ratione sunt cōtrarietates specie faciunt differentiā in cōcepto cū materia non faciunt. Quapropter hominis albedo nō facit nec nigredo: nec albi hominis est differētia secundū speciē ad nigrū hominē nec si vnum nomē imponatur. Vt materia enim homo. Non facit autē differentiā materia. Nō enim hominis species sunt homines. Propter hoc quāuis diuerse carnes & ossa ex quibus hic & hic sed simul totū diuersum quiddā: specie vero nō diuersum: quia in ratione non est cōtrarietas hoc autē est vltimū indiuiduū. Callias vero est ratio cum materia & albus itaq; homo: quia Callias albus. Secundū vero accidens homo albus: nec æreus itaq; circulus: nec ligneus: nec triangulus æreus & circulus ligneus propter materiā specie differunt: sed quia in ratione inest cōtrarietas. Vtrū autē materia nō facit diuersa specie ens aliqualiter aut est: vt facit. Propter quid erī hic equus ab hoc; homine diuersus est specie. Equidē rationes ipsorū cū materia aut; quia est in ratione cōtrarietas. Etenim albi hominis, & nigri equi diuersitas est specie: sed nō inquantū hic albus, & hic niger: quoniā & si ambo albi essent tamē essent specie diuersa. Masculus vero & fœmina animalis sunt proprie passiones: sed nō secundū substantiā: verū in materia, & corpore. Propter quod idem sperma fœmina: aut masculus sit patiens passionem aliquam.

E Nō facit differentiā materiam.

F Hic; firmit differētiam aliā secūdū formā aliā secūdū materiam esse.

Quærendū est quare mulier nō differt à viro secūdū formā cum

cum masculus sit contrarius fœminæ: & diuersitas est contrarietas. Et quare animal masculus non est aliud à femina secundum formam. Ista enim diuersitas est per se animalis: & nō sicut albedo & nigredo: sed feminitas & masculinitas sunt secundum animal. Ista enim quæstio appropinquat quæstioni dicenti: quare quædam contraria faciunt alia secundum formam: & quædam non: vt ambulans & pennatum. Albedo vero & nigredo: non quædam enim sunt passiones propriæ generi: & quædam non. ergo quædam diffinitio & quædam materia. Omnia igitur contraria quæ sunt in diffinitione faciunt diuersitatem secūdum formam: & omnia quæ sunt in re cum materia non faciunt. Et ideo albedo non facit homines, neq; nigredo: neq; homo albus differt secundum formam in respectu hominis nigri: neq; si fuerit positum vnum nomen. Homo enim est sicut materia: & materia non facit diuersitatem. Homines enim non sunt formæ hominis: & ideo si carnes & ossa sunt alia & ex quibus sunt hæc & hoc: sed tamen totum congregatum est aliud: secundum verō formam non est aliud: qñ in verbo nō est cōtrarietas: & hoc est postremum: qđ nō diuidit. Callias aūt est sermo cū materia & alb⁹ est homo: qñ callias est alb⁹: & homo est alb⁹ p accidēs. Neq; circulus ligni & cupri: neq; triāgul⁹ cupre⁹ & circulus ligneus differunt secundū formā propter materiā: sed quia in verbo est cōtrarietas. Sed vtrum materia non facit aliud secundum formam cum sit aliquo modo: & forte possibile est vt faciat: & quare est equus aliud secundum formam ab hoc homine: cum verba eorum sunt cum materia: aut quia in verbo est contrarietas: vt est hominis albi & equi nigri: habent enim formas: sed non quia alter albus: & alter niger. Et quoniam si vterq; esset albus: & formæ eorum essent in alia dispositione. Masculus autem & femina & si sint passiones propriæ animali cum non sint secundum substantiam: sed sunt in materia à corpore: & ideo idem sperma erit aut femina aut masculus postquā patitur aliqua passione.

ET quærendū est quare masculus nō differt à femina secundū formā cū sint duo cōtraria: & diuersitas secundū cōtrarietatē est diuersitas secundū formā & quare animal masculum non est contrariū alicui fœmineo: ita q; sit substātia: adeo q; diuidat his duabus differētijs diuisiōe specifica. Et dixit hoc, quoniam manifestum est per se quod masculus & fœmina sunt in omni genere animaliū eiusdem speciei. D. d. causam faciente hāc quæstionē: & dicit ista esse diuersitas 25

Universidad de Deusto Biblioteca

uersitas &c.i. animal enim diuiditur his duabus differẽtijs essentialiter nõ accidentaliter sicut diuiditur in album & nigrũ. & intendebat: quoniã si diuiditur essentialiter: necesse est vt masculus sit vna species: & fœmina alia species. Deinde dixit sed fœmina &c. id est & est necesse vt ista diuisio sit essentialis: quoniã diuisio animalis in masculũ & fœminã est secundũ q̃ est animal: qd' non est ita in albo & nigro. D.d. ista eñ quæstio &c.i. & similis est istî quæstiõi quæstio dicẽs quare quædã cõtraria faciũt species. V.g. ambulatio & volatus & natatio: ambulãs eñ & volans & natans diuersantur secundũ speciẽ: & quædã nõ faciũt speciẽ: vt albedo & nigredo: in eadẽ enim specie inueniuntur album & nigrum. Deinde dixit causam in hoc & dixit. quædã enim sunt passiones &c.i. & causa in hoc est: quoniam quædã contraria in quæ genus diuiditur sunt accidẽtia & passiones illius generis nõ differẽtiæ substantiales: & quædã non, id est nõ differẽtiæ substãtiales. D.d. ergo quædã sunt verbũ &c.i. ergo quædã cõtraria sunt forma quæ est substãtiæ rei per quã disponitur, & quædã est materia nõ attributa substãtiæ rei. D.d. ergo oĩa cõtraria &c.i. ergo oĩa cõtraria quæ sunt in diffinitionibus. s. quæ accipiuntur in eis pro differẽtijs faciunt diuersitatẽ secundã speciẽ. s. faciũt species cõtrarias. Omnia vero cõtraria quæ inueniuntur in materia & sunt accidẽtia materiæ non faciunt species: & ideo albedo addita animali nõ facit hominẽ sicut ratiõalitas addita animali facit hominem: neq; homo albus differt ab homine nigro. D.d. neq; si fuerit positũ &c.i. & si aliquis posuerit nomẽ propriũ homini nigro: & nomẽ propriũ homini albo: tũ ,ppter hoc non faciet hominẽ duas species: q̃m homo est sicut materia albi & nigri: & albũ & nigrum sunt passiões materiæ: & passiões cõtrariæ materiæ nõ faciũt materiã species cõtrarias.

D.d. q̃m hoies nõ habẽt formas ideæ, scilicet quia sunt albi & nigri. aut habẽt alia cõtraria accidẽtia materiæ: sed facit homines esse homines rationalitas. D.d. & si carnes &c.i. & nulla alietas inuenitur in homine secundũ materiã. & sic carnes & ossa ex quib9 cõponitur hoc demonstratũ sunt alia a carnibus & ossibus ex quibus cõponi hoc aliud, scilicet diuersæ complexionis. & ideo totũ congregatum ex istis ossib9 & carnibus non est aliud a toto congregato ex istis ossibus & carnib9. & homo est vnus secundũ formam: & alietas nõ inuenitur nisi quando in forma sint contrarietates. Deinde dixit, quoniam in verbo nõ est cõtrarietas, id est & causa in hoc quod homo est vnus in sua forma: quia in sua diffinitione non accipiuntur differentiæ contrariæ. Illa enim in quorum diffinitionibus accipiuntur differentiæ contrariæ sunt cõtraria. D.d. hoc est vltimũ quod nõ diuiditur, id est & illud quod secundũ formam est vnũ est vltima species quæ non diuiditur nisi in individua.

G Illa ĩ quorũ diffinitionibus accipiũtur differentiæ cõtrariæ sunt cõtraria.

Deinde dixit. Callias vero &c.i. individuũ vero. V.g. Callias est compositum ex forma & materia. D.d. neq; albus homo &c.i. q̃m albedo & nigredo insunt homini per accidens: & istæ differẽtiæ non faciunt in eo specialitatẽ. Albedo enim non est in homine nisi quia est in quibusdam individuis hominis: vt Socrate & Pla. Est igitur in homine non secundum sua individua: est igitur in specie per accidens: & ideo dicit nec circulus cupri &c. id est nec etiam diuersantur res in specie propter diuersitatem suarum materierum in specie: cum forma sit vna: vt circulus æreus ex cupro aut ligno: & triangulus factus ex cupro aut ligno. Deinde dixit, & nõ sunt diuersæ secundũ cõtrarietatẽ. i.& ideo illa quæ diuersantur secundũ speciem nõ diuersantur secundũ diuersitatẽ suarum materierum: sed quia in suis formis est cõtrarietas. Deinde dixit, sed vtrum materia &c.i. & quæritur vtrum sit possibile vt materia faciat aliud in specie q̃m materia fuerit diuersa quoquo modo. D.d. & forte &c. i. forte existimatur possibile esse vt ista diuersitas secundũ materiã faciat diuersitatẽ in specie quãdo duæ diuersitates fuerit cõgregatæ, scilicet in specie & forma infimat. D.d. & quare alio9 equus &c. id est. Verbi gratia, vt aliquis quærat quare equus & homo sunt alia secundũ speciẽ verũ per diuersitatẽ formarũ aut materierũ: quia sunt diuersa in amborum. Et intendit: q̃m potest aliquis ĩgere in talibus q̃ diuersitas earũ in specie est propter diuersitatem eorum in materia. Deinde dixit exemplũ: & dicit vt hois albi &c. id est. V.g. homo albus & equus niger: hæc enim duo sunt diuersa secundũ materiã & formã diuersa eñ secundũ materiã quia alter est albus: & alter est niger. secundũ formãve ro quia hoc ratiõale: hoc aũt hinnibile. Deinde dixit, sed nõ qa alter albus &c. ad est sed manifestũ est per se q̃ homo alb9 nõ differt ab equo nigro in hoc q̃ homo albus & equus niger. Deinde dixit, causam in hoc. & dixit q̃m si ambo essent albi &c.i. q̃m si ambo cõuenirẽt in albedine. essent in forma diuersi: & propter hoc nõ cõuenirent in forma. & intendit q̃ sic est intelligendũ in diuersitate hominis & equi in materia, scilicet q̃ ista diuersitas non facit diuersitatem in forma: sicut est dispositio in homine albo & homine nigro. Et quia quæstio a qua incepit fuit quare in masculo & fœmina non est dissoluta dissolutione propria incepit dicere hoc. & dicit masculus vero & fœmina &c.i. quæstio autem dicta de mare & fœmina existentibus in animali: sic dissoluitur: quoniam masculinitas & femininitas: licet sint passiones essentiales animali & proprie ei: tamen non sunt de numero differentiarum essentialium substantialium: sed sunt accidentia essentialia materiæ & corporis animalis: sed animal accipitur in diffinitione earum non autem illa in diffinitione animalis.

Deinde dixit & ideo sperma &c. id est & ideo materia maris & fœminæ vniuersaliter est vna. Idẽ enim sperma quando patitur aliqua passione: fit ex eo masculus: & quando patitur passione contraria: fit ex eo fœmina. Et dixit hoc: quia passio est in prædicamento qualitatis non in prædicamento substãtiæ: & sperma est in genere substãtiæ. Et forte intendit per passionem illud quod accidit ei de caliditate & frigiditate: illud quod declaratum est in generatione animalium.

Illa quæ diuersant secũdũ differẽtias. i. de alia cõ. 53.

CAPVT XII.

Quid qdẽ igit est esse diuersum specie: & quare alia differũt specie: alia nõ dictũ est. Q̃m vero cõtraria diuersa specie. Corruptibile aũt & incorruptibile cõtraria. Priuatio eñ est in potẽtia determinata. necesse diuersum esse genere corruptibile & incorruptibile. Nũc aũt diximꝰ de his vniuersalibꝰ nosbꝰ vt aũt videt nõ necesse est corruptibile quodcũq; & incorruptibile diuersa

H Corruptibile & icorruptibile sunt gñe diuersa.

uersa specie: quemadmodum neq; album neq; nigrum. Idem enim contingit esse & simul si fuerit vniuersaliū: quemadmodum homo erit vticq; & albus & niger & singularium erit eñ non simul albus idē & niger. Equidem album contrarium nigro. Sed cōtrariorum: hæc quidem secundū accidēs insunt quibusdam: vt quæ nunc dicta sunt: & alia multa: hæc autem impossibile quorū est corruptibile & incorruptibile. nihil enim est corruptibile secundum accidens: nam accidēs contingit nō existere: & corruptibile ex necessitate existentium est quibus inest. Aut erit idē: & vnū corruptibile & incorruptibile si contingit nō existere ipsi corruptibile. Aut substantiam igitur: aut in substātia necesse est inesse corruptibile vnicuiq; corruptibiliū. Eadem vero ratio & de incorruptibili. Ex necessitate enim existentium ambo sunt. Inquātū igit & secundū cp primū hoc quidem corruptibile: hoc autem incorruptibile habet oppositionem. Vnde necesse genere esse diuersa. Palam igitur qđ non cōtingit esse species tales quales dicunt quidam. Erit enim homo hoc quidem coruptibilis: hoc autem incorruptibilis: equidem specie eadem dicuntur esse species & nō æquiuoce. Diuersa vero genere plus distant quam quæ specie. Dictum est igitur quare sunt alia diuersa in forma: & quare quædam sunt diuersa in forma, & quædam non. Et cum contraria fuerint talia in forma: corruptibile: & incorruptibile sunt contraria: alia magis est necessariū vt nō sit generis corruptibilis: & incorruptibilis: ex priuatione p differenriā sine potentia: & ideo diximus modo in eis per nomina. ergo possibile est existimare cp non est necesse vt incorruptibile & corruptibile sint alia in forma: quēadmodū neq; nigrū neq; albū. quædā enim possunt esse idē insimul cū fuerint ex vniuersalitate: vt homo qñ potest esse albus & niger: & potest esse in rebus simplicibus: & vt sit vnū: & nō insimul albū & nigrū: & si album est contrarium nigro: sed quædam contra in quibusdam rebus sunt p accidens dicta: nūc & alia multa & quædam non possunt esse alicuius. Et similiter corruptibilia & ea quæ non corrumpunt. Quoniā nihil corrūpitur p accidens. Accidens enim possibile vt non sit. corruptibile autem & incorruptibile sunt rerum quæ sunt necessario in his in quib⁹ sunt: quādo idē fuerint corruptibile etiā & si fuerit posse vt nō habeat corruptionē simplr. Ergo necesse est vt corruptio sit substātia aut in substātia cuiuslibet eorū quæ corrumpunt

punt. & iste sermo est possibilis etiā in eis quæ nō corrūpunt. Vtrū eñ est ex illis quę sunt necessario secūdū cp superius etiā primo modo per quē sunt opposita. Alterū eñ est corruptibile. & alterū incorruptibile. Ergo necesse est vt sint alia secūdū genus. Et est manifestū cp impossibile est vt sint formæ tales, vt quidam dicunt. Et si non tunc homines quidam corrumpūtur, & quidā non. Et si istæ formæ dicanē cp secūdū formā sunt eædē cū singularibus non æquiuoce, quæ aūt aliæ secūdū gen⁹, magis distāt quam illa quæ nō sunt talia secuudum formam.

Dictum est igitur de causa propter quā dicit aliud esse aliud in specie. D.d. & quare quædā &c.i. & quare quædā eorū quæ diuidunt secūdum cōtraria diuersant in specie, & quædā nō diuersant in specie. 26

Et cū posuit hanc quæstionem incepit perscrutari de corruptibili & incorruptibili quomodo diuidit esse in ipsa, vtrū secūdū cp gen⁹ diuidatur per differentias contrarias substātiales, aut secundum cp materia diuidatur per accidētia opposita, aut corruptibile & incorruptibile diuersant secūdū genus et formā cōtraria eñ nō fugiunt ab ista trina divisione. D.d. & cum cōtraria sint alia &c.i. & cum cōtraria faciāt species diuersas, & corruptibile & incorruptibile sunt cōtraria. ergo corruptibile & incorruptibile sunt species diuersæ. Quod enim est tale nō collocat sub vno genere illud eñ per quod differt corruptibile ab incorruptibili. est differentia priuationis diuersarum potentiarū duarū. s. cp corruptibile differt ab incorruptibili, quia alterum habet ad corruptionē potētiā, & alterum non habet potentiā ad corruptionē. Cōtraria vero quæ sunt in eodē genere differūt, qñ in genere cōmuni eis sunt duæ potentiæ diuersæ, quarū vna recipit alterū cōtrariorū & altera alterū, & ideo corruptibile & incorruptibile sunt diuersa nō secundum formā rñ. sed secūdā formā & genus. D.d. & ideo dicamus nūc in of Corpus dicū de corruptibili & æterno est nomē æquiuocū. Idem j. cæli. c. 13. huc. & dixit hoc quia corruptibile & incorruptibile sunt duæ differentiæ cōtrariæ, & illud quod cōgregat illa est nomē equiuocū, & qui loquitur de tali natura. V.g. qui loquitur de corpore simplici, non loquitur de nomine, qñ hoc nomē corpus. V.g. quod dicit de corruptibili & incorruptibili est nomē equiuocū. & ideo necesse est si corpus corruptibile est cōpositū ex materia & forma vt non corruptibile sit non compositū, & vt materia & forma dicantur æquiuoce, cum materia & forma sit generabilis & corruptibilis. D.d. ergo possibile est existimare &c.i. ergo est possibile existimare de corruptibili & incorruptibili, quoniam quædam talium cōtrariorum possibile est vt inueniantur in eadē natura insimul, qñ illa natura fuerit vniuersalis vt hō. possibile enim est vt quidam sit albus, & quidā niger insimul hoc. D.d. et possibile est vt hoc sit in rebus simplicibus &c.i. & possibile est in talibus istis contrarijs vt inueniantur in re singulari, ita cp vnum sit albū & nigrū, sed nō insimul, sed album in aliquo tempore. & nigrū in alio. Deinde dicit, & si album fuerit contrarium &c. id est, sed nō ista quæstio, & si cōcedat in ea cp corruptibile est contrariū incorruptibili, qñ quædā accidāt illi cōtraria in quo sunt, & quædā impossē est vt sint in

eodem

eodem genere. Et intercidit qm̃ cũ contraria sunt tribus modis, quorũ duo sunt destructi i diffinitiõe corruptibilis & incorruptibilis remanet tertius. s. contraria substantialia quæ non sunt in eodem genere. D.d. & iste corruptibile & incorruptibile &c. id est, quoniam sunt ex cõtrariis existentibus in re essentialiter, non accidentaliter, cum impossibile est dicere in aliquo corruptibili q̃ est corruptibile per accidens. Illud enim quod corrumpitur non corrumpitur nisi in sua substantia scilicet illud quod videtur corrumpi simpliciter. D.d. accidẽs enim possibile est vt nõ sit &c. i. & est dicta inter cõtraria essentialia & accidentalia, qm̃ accidentalia possunt esse in illo in quo sunt & non esse. essentialia vero sunt necessario, & corruptibile & incorruptibile sunt de rebus necessariis in rebus quæ disponuntur per illa. D.d. cum idem fuerit &c. id est, & cum idem fuerit corruptibile est corruptibile necessario, & similiter si fuerit incorruptibile, semper etiam disponetur per incorruptibilitatem necessario. Deinde dicit. & similiter ergo necesse est &c. id est, & cum corruptio est de rebus necessariis rebus corruptibilibus, ergo necesse est vt corruptio sit substantia cuiuslibet eorũ, aut si aliquid existens in substantia cuiuslibet earum, scilicet aut est substantia, aut sequitur substantiam rei. D.d. & iste sermo &c. i. & talis sermo dicitur de rebus quæ non corrumpuntur, scilicet quoniam priuatio corruptionis, aut est substantia eorum, aut sequitur substantiam. D.d. quoniã sunt superius &c. id est, magis enim differunt quam illa quæ opponuntur primo modo, & sunt illa quæ sunt opposita, quorum genus est idem. D.d. ergo necesse est &c. id est, & cum magis differant quam opposita in genere. ergo necesse est vt sint diuersa secundum genus. D.d. manifestum est &c. id est, & manifestum est hoc quod impossibile est vt sit hic eadem forma in specie æterna & non æterna, sicut quidam dicunt, quoniam sic esset, esset possibile vt quidam homines essent æterni, & quidam generabiles & corruptibiles, quoniam & generatio & corruptio esse esset in eis per accidens vt albedo & nigredo. D.d. & si istæ formæ &c. id est, & impossibile sequitur, qm̃ formæ separatæ ponuntur eedẽ cũ singularibus in natura, ita q̃ nomen homo dicatur de separato & sensibili vniuoce non æquiuoce. Et dixit hoc, quia iste sermo est ponentium formas. Dicunt enim q̃ formæ separatæ sunt substantiæ formarũ sensibilium. Qui autem ponit formas æquiuocas cum istis formis sensibilibus nõ est loquẽdũ cũ eo. D.d. illa vero quæ sunt talia in genere &c. i. & illa quæ distãt secũdũ genus, magis distãt quã illa q̃ distãt sc. m formã. quã illa q̃ distãt in forma sunt in eodẽ gẽe. & illa q̃ distãt secũdũ genus nõ cõueniũt in vna natura olno, ꝓpter causam prædictã.

Illa quæ distant scil'm genᵃ nõ cõueniũt vna natura olno vide idẽ supra. cõ. 8.

Explicit Liber Decimus primæ philosophiæ.

Aristo. Liber Vndecimus primæ philosophiæ incipit.

In vndecimo metaphysicæ sunt tres summæ.
Primo recolligit dubitationes motas in. 3. lib. a ca. 1. vsq̃ ad tertium.
Secũdo reassumit quæ in. 4. libro dixerat, vtpote ea quæ ad considerationem huius scientiæ pertinent, & hoc a cap. 3. vsq̃ ad cap. 7.
Deinde a. 7. vsq̃ in finem disputat de ente imperfecto, sed de ente per accidens & de motu ab infinito &c.

CAP.

CAPVT I.

A Quomodo metaphysica vna sit plurium.

QVod quidem igitur sapientiæ circa principia scientię est palam ex primis in quibus dubitatum est ad dicta ab alijs de principijs. Dubitabit autẽ vtique quis vtrum vnam existimare oportet esse sapientiam scientiam aut multas. Siquidem enim vnam, vna autem est semper contrariorum, principia autem non contraria. Si autem non vnam quales oportet ponere has. Adhuc autem speculari demonstratiua principia vnius aut plurium. Siquidem enim vnius quidem magis huius quam cuiuscunque. Si autẽ plurium quales oportet eas ponere. Adhuc vtrum omniũ substantiarum aut non. Siquidem enim non omnium qualium difficile est assignare. Si autem omnium vna non manifestum quomodo contingit plurium eandem scientiam esse. Adhuc vtrum circa substantias solum aut & circa accidentia demonstratio est. Si enim circa accidentia demonstratio est, circa substantias non est. Si aũt altera quæ vtraq̃, & vera sapientia. Demonstratiua quidẽ sapientia quæ circa accidentia, hic autẽ circa prima quæ substantiarũ. Sed nõ circa dictas in physicis causas quæsitam scientiam ponendum. Neq; enim circa quod cuius gratia. Tale enim bonum. Hoc autem in operabilibus existit & existentibus in motu, & hoc primum mouet. Tale eñ finis. Primũ aũt mouens non est in mobilibus. Totaliter autẽ dubitationem habet vtrũ quidem circa sensibiles substantias est quæsita nunc scientia, aut nõ, & circa quas, aut alias. Si eñ circa alias aut circa species, aut circa mathematica. Species quidem eñ quod non sunt palam. Attamen dubitationem habet & si esse quis ipsas ponat propter quid quidẽ, non quemadmodum in mathematicis sic habet & in alijs quorũ sunt species. Dico autem quia mathematica quidem intermedia specierũ ponunt & sensibilium velut tertia quædam præter species: & quæ hic. Tertius aũt homo non est neq; equus, præter ipsum et singulares. Si aũt iterum non est vt dicunt circa qualia ponendum negociari mathematicũ. Non est enim vtiq; circa ea quæ hic. Horum enim nullũ est quale mathematice quærunt scientiarum. Neq; enim circa mathematica quæsita nunc est scientia. Separabile enim ipsorum nullum, sed neq; sensibilium substantiarum, corruptibiles enim. Totaliter autem dubitabit vtique quis cuius est scientiæ dubitare de mathematicarum materia. Neq; eñ physicæ, ꝓpter circa habentia in ipsis principiũ mo-

tus & quietis, naturalis omne esse negociū. Neq; etiā intēdētis demonstratione & scientia circa hoc ipsum, genus enim inquisitionem faciet. Reliquitur igitur propositam philosophiā de ipsis considerationem facere. Dubitabit autem vtiq; quis si oportet quærere quæsitam scientiam circa principia vocata ab aliquibus elementa. Hæ autem omnes inexistētia compositia ponunt. Magis autem vtiq; videbitur vniuersalium oportere esse quæsitam scientiam. Omnis enim ratio, & omnis scientia vniuersalium & non extremorū. Quare erūt vtiq; sic primorum generū. Hæc aūt vtiq; fiet ens & vnū. Hæc enim maximæ vtiq; existimabunt continere entia omnia, & maxime principia videri. Quia prima natura sunt. Corruptis em̄ ipsis cointerimentur reliqua. Omnia em̄ ens & vnū. Secundū cp aūt dr̄ias ipsis necesse participare. si ponat qs ipsa gña, dr̄ia aūt nulla genere participat. Sic nec vtiq; videbitur oportere ipsa poni gña neq; principia. Ahuc autem si quis magis principiū quod simplicius eo quod minus tale. Vltima autem corū quæ ex generesimpliciora generibus, indiuisibilia enim genera aūt in plura & differentia diuidunt. Magis vtiq; principiū videbuntur esse species, generibus. Qui autē cointerimuntur generibus species gña principijs assimilant magis, principiū em̄ quod cointerimit. quæ quidē igit dubitationē habent hic & alia sunt altera.

B Nulla differētia genere pticipant.

CAPVT II.

ADhuc vtrū oportet poni aliquid præter singularia aut nō: sed horū q̄sita scīa: sed hoc infinita. q̄ verò præter singularia gña aut species sunt: si neutri⁹ horū quæsita nunc scīa. Propter quid em̄ imposse hic dictū est. Etenim totalr dubitationē habet vtrū aliquā existimare substātiā separabilē p̄ter sensibiles substātias & eas quæ hic: aut nō: sed hic esse entia! & circa hoc sapientiam C existere. Quærere quidē em̄ uidemur alia quādā & propositū est hic nobis: dico aūt scire siquidē separabile secūm se & nullī sensibiliū existēs. Adhuc aūt si p̄ter sensibiles substātias est aliqua alia substātia præter quas sensibiles substātias oportet ponere hāc esse. Quid em̄ magis præter hoīes: aut equos cp̄ aliorū alialiū ponet quis ipsam: aut totalr inanimatorū. AEqualesq; sensibilib⁹ & corruptibilibus substātijs perpetuas alteras cōstituere extra rationabilia videbitur vtiq; cadere. Si aūt non separabilia à corporibus quæsitū nūc principiū est: quid vtiq; aliud quis

quis ponet magis materia. Hæc tamē actu quidē nō est: potētia aūt est. Magisq; vtiq; principium principali⁹ hac videbit̄ esse species & forma. Hæc autem corruptibilis. Quare totaliter nō est perpetua substantia separabilis & secundum se. Sed inconueniens. Videtur enim & quæritur fere à gratiosissimis tancp̄ existens quoddam principium: & substantia talis: quomodo enim erit ordo non existente aliquo principio perpetuo & separabili: & manente. Adhuc autem si quid est aliqua substantia: principium tale secundum naturam quale nūc quærimus: & hoc vnum omnium & idem perpetuorum & corruptibilium dubitationē habet propter quid quidem eodē principio existente: hæc quidem sunt perpetua corū quæ sub principio: hæc aūt non perpetua: hoc autem inconueniens. Si autē aliud quidē principiū est corruptibiliū: aliud autem perpetuorū. Si quidem perpetuū & quod corruptibiliū similiter dubitamus. Propter quid enim non perpetuo principio existente & quæ sub principio perpetua, corruptibili autē existente aliud aliqd principium sit huius: & illius alterum: & hoc in infinitū procedit. Si autem rursus aliquis putata maxime principia immobilia esse ens: & vnum ponat. Primo quidem si non hicaliqd & substantiam vtrumcp̄ ipsorum significat: quomodo erunt separabilia: & per se. Talia autem quærimus perpetua quæ & prima principia. Si verò hoc aliquid & substantia vtrumque ipsorum significat omnia erunt substantiæ entia. de omnibus enim ens prædicatur: de quibusdā autem & vnū. Substantiā autem esse omnia entia falsum. Adhuc autē primū principiū cp̄ vnum dicentibus: & hoc substantiam ex vno autem & materia numerum generant primo: & hanc substantiam dicūt esse: quomodo contingit quod dicitur verū esse. Dualitatem enim & reliquorum vnūquemcp̄ numerum compositorū quomodo vnū oportet intelligere. De hoc enim neq; quicp̄ omnino dicunt: neq; facile est dicere. Si verò lineas aut his habita: dico autem superficies prima ponat quis principia: hoc aūt nō sunt substātiæ separabiles. Decisiones autē & diuisiones hæ quidē superficiorum: hæ aūtem corporū: puncta autem linearū. Adhuc autem termini eorundem horum. Omnia aūt hoc in alijs existunt & separabile nullū est. Adhuc qūo substātiā existimare oportet vni⁹ & pūcti. Substantiæ quidem em̄ omnis generatio est: puncti autem non est: diuisio em̄ punctum. Exhibet

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem dubitationem: & oportet quidem scientiã esse vniuersaliũ & talis: substantia autem non vniuersaliũ esse: magis autẽ hoc aliquid & separabile. quare si circa principia est scientia: quomodo oportet principium existimare substãtiam esse. Adhuc vtrum est aliquid præter synolon aut non. dico autem materiã & quod cum hac. Siquidẽ enim nõ: quæ quidẽ in materia corruptibilia omnia. Si autem est aliquid: species vtique erit & forma. Hoc igitur in quibus est: & in quibus non difficile determinare. In quibusdam enim palam non existens separabilis species: puta domus. Adhuc vtrum principia specie aut numero eadem: si enim numero omnia erunt eadem.

Prima philosophia est scientia entis in quantum ens vniuersaliter & nõ secundũ partem contra D dicentes quidditates rerũ in particularia metaphysico considerari.

CAPVT III.

QVoniã autẽ philosophi scientia est entis inquantũ ens vnũ: & nõ secundũ partẽ: ens aũt multipliciter: & nõ secundũ vnũ dicit modũ. Siquidẽ igit æquoce: secũdum cõe aut nihil: nõ est sub vna scia. Nõ em̃ vnũ genus taliũ. Si aũt secundũ aliqd cõe erit vtique sub vna scia. Videt itaq; dicto modo dici quẽ ad modũ medicatiuũ & salubre: etẽ horũ vnũqdq; multipliciter. Dicit aũt secũdũ vnũ quẽq; modorũ: eo q̃ hoc quidẽ ad medicatiuã sciam reducitur aliqualiter hoc aũt ad sanitatẽ: hoc aũt aliter ad idẽ: aut vnũqdq;. Medicatiuũ em̃ sermo cultelluscq; dicitur: eo qd hic quidẽ à medicatiua scientia fit: hic aũt huic vtilis sit. Similiter aũt & salubre: hoc quidẽ enim quia significatiuum sanitatis: hoc autẽ qa factiuũ. Idẽ autẽ modus & in reliqs. Eodẽ itaq; modo & ens omne dicitur: eo enim qd entis inquãtũ ens passio: aut habitus: aut dispositio: aut motus: aut aliorũ aliqd taliũ sit dicit vnũqdq; ipsorũ ens. Quoniã aũt oĩs entis ad vnũ aliquid & commune reductio fit: & cõtrarietatũ vna quæq; ad primas differẽtias & cõtrarietates reducentẽ entis: siue pluralitas & vnũ: siue similitudo & dissimilitudo primę entis sint differẽtię: sine aliqua: sunt em̃ hæ speculatæ. Differt autẽ nihil entis reductionẽ ad ens: aut ad vnũ fieri. Et enim si nõ idẽ sed est aliud: cõuertit quidẽ vnũ em̃ ens aliqualiter etiã ens vnũ. qm̃ aũt sunt cõtraria omnia eiusdẽ & vnius scientiæ speculari. dicitur autẽ vnumqdq; ipsorũ secundũ priuationẽ. Et vtique quædã dubitabit aliquis qũo dicunt secundum priuationẽ quorũ est intermediũ aliqd: quẽ ad modũ iustũ & iniustum. Circa oĩa vtique talia priuationẽ oportet poni nõ totius rationis sed vltimæ speciei. Puta si est iustus secundum habitum

E

bitũ quẽdã obedies legibus. nõ semper iniustus erit tota priuatus ratione: tũc persuaderi autẽ legibus deficies in aliquo. & secundũ hoc priuatio inest ipsi. Eodẽ aũt modo & in alijs. quẽadmodũ aũt mathematicus circa ea quæ ex ablatione theoriã facit: circũ tollẽs enim oĩa sensibilia speculat̃. puta leuitatẽ: & grauitatẽ: & duritiẽ: & cõtrariũ: adhuc aũt caliditatẽ & frigiditatẽ & alias sensibiles cõtrarietates. Solũ autẽ derelinquit quãtũ: & cõtinuũ horũ quidẽ ad vnũ horũ ad duo: horũ verò ad tria. Et passiones horũ inquãtũ quãta sunt & cõtinua: & nõ secũdum aliud aliqd speculat̃. Et horũ qdẽ eas quæ ad inuicẽ positiones cõsiderat & in his existẽtia. Horũ aũt cõmẽsurationes: & incõmẽsurationes: horũ verò rationes. Sed tantũ vnã & eandẽ ponim⁹ sciam geometriã. Eodẽ modo se habet & circa ens. Huic em̃ accidẽtia inquãtũ est ens: & cõtrarietates ipsi⁹ inquãtũ ens: nõ alterius sciæ q̃ philosophiæ speculari. Naturali qdẽ em̃ nõ inquãtũ entia. Magis aũt inquãtũ motu pticipãt theoriã vtique quis distribuet. Dialectica em̃ entia & sophistica sunt accidentiũ qbus entib⁹: nõ aũt inquãtũ entia: nec circa ens ipm inquãtũ ens est. quare relinquit philosophũ inquantũ entia sunt esse circa dicta speculatiuũ. Qm̃ aũt ens oẽ secũdũ vnũ aliqd & cõmune dicit multipliciter dictũ: & cõtraria eodẽ modo. Ad primas em̃ cõtrarietates & differẽtias entis reducũtur. Talia aũt possãt sub vna scientia esse: dissoluet vtique quæ secũdũ principia dubitatio dicta. Dico autẽ in qua dubitatũ est qũo erit multorũ & differẽtiũ gñe vna aliqua scia. Qm̃ aũt mathematicus vtit cõibus ꝓprie: & horũ principia erit vtique speculari primæ philosophiæ. qđ em̃ ab æqualibus: æqualibus ablatis quæ relinquũtur æqualia cõe qdẽ est in oĩbus quãtis. Mathematica aũt id sumẽs circa aliquã partẽ cõuenientis materiæ facit theoriam puta circa lineas: aut angulos: aut numeros aut reliquo aliquid quantorũ: nõ inquãtũ aũt entia: sed inquãtũ cõtinuũ ipsorũ vnũqdq; aut vnũ: aut duo: aut tria. Philosophia aũt de his q̃ in parte qdẽ inquantũ horũ vnicuiq; aliqd accidit nõ intẽdit. Circa ens aũt inquãtũ ens taliũ vnũ q̃ speculat̃. eodẽ aũt habet modo & circa naturalẽ scientiã mathematicæ. Naturalis enim accidẽtia & principia speculatur entiũ inquãtum mota: & non inquãtũ entia. Primam autẽ scientiam dixim⁹ horum esse secundũ q̃ entia subiecta sunt sed nõ alterũ aliquid: propter quod & hãc & mathematicam scientiam partes sapientiæ esse ponendum.

F Metaphysicus cõsiderat principia scientiarum cõiter. Vide. 12. met. c. 3.

G Naturalis cõsiderat entia inquãtũ mota & nõ inquãtũ entia. Vide cõsimile. 7. me. cõ. 9. & quæ ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT IIII.

EST autē quoddā in entibus principiū circa quod non est mentiri: cōtrariū autē necessariū semper facere. Dico autem verum dicere. Puta cp non contingit idem secundū vnū & idē tēpus esse: & nō esse: & alia ipsis opposita hoc modo: & de talibus simpliciter quidā nō est demonstratio adhuc autē est. Non enim est ex credibiliori principio hoc ipso facere syllogismū oportet aūt siquidē erit simpliciter demōstrare. Ad dicentē aūt oppositas dictiōes veras simul esse ei qui falsum id esse ostēdit sumendū aliqd tale: qđ idē qdē erit ei qđ est nō cōtingere idē esse: & nō esse: secūdū vnū & idē tēpus. Nō videbit aūt esse idē. Sic em̄ solū vtiq; demōstrabitur ad dicentē cōtingere oppositas dictiōes verificari de eodē. Futuros itaq; inuicē ratiōe cōicare: oportet aliquid ipsorū intelligere. Non facto aūt hoc quō est cōmunicatio his adinuicē sermonis. Oportet igit nominū vnūquodq; esse notū: & significare aliquid: & nō multa: solū aūt vnū. Si aūt plura significet manifestū facere ad quod fert nomen eorū. dicens itaq; hoc: & nō esse hoc: quod totaliter esse dicit nō dicit. quare quod signiſcat nomē hoc nō inquit significare. hoc aūt impossibile. quare siquidē significat aliquid esse: hæc cōtradictionē verificari impossibile de eodē. Adhuc aūt siquid significat nomē: & hoc verificatur: oportet & hoc ex necessitate esse. Quod autem ex necessitate est non contingit tunc nō esse. Oppositas ergo nō contingit dictiones & negationes verificare de eodem. Adhuc autem si nihil magis dictio cp negatio verificatur: dicens hominem aut non hominem: nihil magis verum dicet. Videbitur autem itaq; non equum esse: dicens hominem: & magis: aut non minus verum dicere: cp non hominem. Quare & equum dicens eundem esse verum dicet. oppositas enim similiter erat verum dicere. Accidet igitur eundem hominem esse: & equū: aut aliorum aliquod animalium. Demōstratio quidem igitur nulla horum est simpliciter. Ad ponentem tamen hic demonstratio. Cito autē vtiq; quis & ipsum Heraclitum hoc interrogās modo cogeret cōiteri nunc̄p oppositas dictiōes possibile esse de eisdem verificari. Nunc autem non intelligens seipsum quid quidē dicit: hanc accipit opinionē. Totaliter autē si quod dicitur ab ipso est verum: neq; vtiq; ipsum hoc verū erit. Dico autē contingere idem secundū vnum & idē esse tempus & nō esse

esse, quēadmodū enim & diuisis ipsis nihil magis affirmatio quā negatio verificatur: eodē modo & simul vtriusq; & simul cōplexi velut vna quadā affirmatione existente: nihil magis negatio quā totū: vt in affirmatione positū verum erat. Adhuc autē si nihil est vere affirmare, & hoc vtiq; falsum erit dicere: nullā veram affirmationē existere. Si autē est aliquid soluetur vtiq; quod dicitur ab his qui talia instant & penitus auferenti bus disputare. Simile dictis est & quod dictū est ā Prothagora. Et enim ille dixit omniū esse rerū mensurā hominem: nihil aliud dicens quam quod videtur vnicuiq: hoc & esse firmiter. Hoc autē facto idē accidit, & esse, & non esse, & malū & bonū esse, & alia secundum oppositas dictiones dicta: præter multotiens his quidē videri hoc esse bonum: his autem contrarium. Mensuram autem esse quod videtur vnicuiq.

H Homo omnium rerū mēsura est secūdū, protagoram. Idē. 10. met. tex. cō. 5.

CAPVT V.

SOLVETVR autē vtiq; huiusmodi dubitatio cōsiderātibus vnde venit principiū existimatiōis huius. Videtur em̄ quibusdā quidē ex physiologorū opinione. Alīs vero ex non eadē de eisdē omne cognoscere: sed his quidē delectabile hoc videri: his autē cōtrariū: nihil em̄ ex nō ente fieri: omne aūt ex ente fere omniū est cōmune dogma eorū qui de natura. Quoniā igitur nō albū fit ex albo perfecte existēte, & nequa cp ex nō albo. Hūc aūt factū nō albū fiet vtiq; ex nō ente nō albo cp fit nō albū. Quare ex nō ente fiet vtiq; secūdū illos si nō existit non album idem & albū. Non difficile autem dissoluere dubitationem hanc, dictū est em̄ in physicis quomodo ex nō ente fiūt quæ fiūt, & quomodo ex ente: sed & similiter attēdere vtriusq; opinionibus & phātasīs ad ipsos dubitantiū stultū. Palā em̄ ipsorū alteros nec esse mentiri. Palā autē hic ex his quæ fiūt secūdū sensum. Nū quā em̄ idem videt his quidem dulce: his aūt cōtrariū: nō corruptis, & priuatis alteris secūdū organū sensus, & iudicatoris dictorū saporū, hoc aūt existēte tali: alteros quidē existimādū mensurā esse: alteros aūt nō putādū. Similiter aūt hoc dico, & in bono & malo, & pulchro & turpi, & alīs talib⁹. Nihil em̄ differt hic significare cp quæ apparēt submittētib⁹ sub visu digitū, & facientib⁹ ex vno videri duo oportere esse: ppter apparere tāta, & iterū vnū nō monētib⁹ em̄ visum vnū apparet qđ vnū. Totaliter aūt incōueniēs ex videri phtia pmutātia & nū

I Commune dogma est omniū naturaliū ex ente fieri oīa. Idē pri. phy. 34.

quã permanentia in eisdem ex hoc de veritate iudiciũ facere. Oportet em̃ ex semper secũdũ eadem habẽtibus, & neq; vnã permutationẽ faciẽtibus verũ venari. Talia autẽ sunt quæ secũ dũ mũdũ: hæc em̃ nõ quãdoq; quidẽ talia: iterũ autẽ alia vidẽ tur: eadem autẽ semper, & permutatione nulla participãt. Ad hucautẽ si motus est, & motũ aliquid. Mouetur autẽ omne ex aliquo ad aliquid. Oportet quidẽ igit quod mouẽ esse: adhuc in illo ex quo mouebit, & nõ in ipso. Et ad hoc moueri: fieri in hoc secũdũ cõtradictionẽ: aut nõ verificari secundũ ipsos. Et si secũdũ quãtũ cõtinue p̃sentia fluunt & mouenti, & quis hoc ponat æquidem nõ verũ existẽs: propter quid secũdũ quale nõ manet. Videtur em̃ nõ minime quæ secũdũ cõtradictiões eius dẽ prædicari & existimare quãtũ nõ manere in corporib⁹: pro pter & esse quadricubitũ idem, & nõ esse. Substãria autem sec cũdũ quale: hoc quidẽ determinatæ naturæ. Quãtũ aũt indeter minatę. Adhuc autẽ ,ppter quid iubente medico hũc cibũ offer re offeruntur. Quid em̃ magis panis est: aut nõ est quare nihil vtiq; aliquid habebit comedere aut nõ comedere. Nunc aũt vt verũ dicẽtes circa ipsum existẽtę iusso cibo hocofferũt hũc quã uis nõ oportebat nõ permanente firmiter nulla natura in sensi bilibus: sed semper omnibus motis & fluctibus. Adhæc siquis dem alteramur semper, & nũquã permanemus idem quid mi trabile si nũquã nobis eadẽ videntur: quẽadmodũ laborãtibus. Etenim his propter nõ similiter dispoi secũdũ habitũ & quã do sani erãt: nõ similia videnẽ quę secũdũ sensus. Ipsa tamẽ nul la propter hoc participãtia permutatiõe sensibilia. Impressio nes autẽ alias faciẽtia laborãtibus, & nõ eadẽ. Eodem itaq; mo do habere & dicta permutatione facta fortẽ necessariũ est. Si autẽ nõ permutãtur: sed si idem permanemus, entes erit vtiq; aliquid manens. Ad habentes quidem igitur dictas dubitatio nes ex ratione nõ facile dissoluere nõ ponentib⁹ aliquid, & ho rũ nõ ad hoc ratione exquirentibus. Sic em̃ omnis ratio, & ois demõstratio fit. Nihil em̃ ponentes interimũt disputare, & tos taliter ratione. Quare ad tales quidẽ nõ est sermo. Ad dubitan tes autẽ ex datis defectibus: facile obuiare, & dissoluere faciẽtia dubitationẽ in ipsis. Palã autẽ ex dictis quare manifestũ ex his quod nõ cõtingit oppositas dictiones de eodẽ secũdũ vnũ tem pus verificari: neq; cõtrarias: propter dici secũdũ priuationem omnem cõtrarietatẽ. Palã autẽ hæc ad principiũ resoluẽtibus

rationes contrariorum. Similiter autem neq; intermediorum vllum possibile est prædicari de vno & eodem. Albo em̃ exis sente subiecto dicentes ipsum esse: neq; albũ: neq; nigrũ men tientur. Accidit em̃ albũ esse ipsum, & nõ esse alterũ enim cõ plexotũ veriñcabitur de ipso: hæc autem est cõtradictio albi. Neq; em̃ itaq; secũdũ Heraclitũ cõtingit vera dicere neq; secũ dũ Anaxagorã. Si autem nõ accidet cõtraria de eodem prædi cari. Cũ em̃ in omni dicat omnis esse partem nihil magis di cit dulce esse quã amarũ aut reliquarũ quarũcũq; contrarieta tum. Si quidem in omni existit nõ potentia solũ: sed actu & se gregatũ. Similiter autem neq; omnes falsas: neq; veras dictio ner possibile esse, & propter alia multa collectarũ vtiq; diffis cultatũ propter hanc positionem. Et quia falsis quidem existen tibus omnibus neq; hoc ipsum quis dicens verũ dicet. Veris au tem falsas esse omnes dicens non mentitur.

CAPVT VI.

OMNIS autem scientia quærit aliqua principia & causas circa vnũquodq; corũ quæ sub ipsa scibiliũ: puta medicatiua & exercitatiua & reliquarũ vnas quæq; factiuarũ & doctrinaliũ. Vnaquæq; enim harum circunscribẽs aliquod genus ipsi circa hoc negociatur tanquã existens & ens: non inquãtũ autem ens. Sed altera quæ dam hic præter has scientias est scientia. Dictarũ autem scien tiarum vnaquæq; sumens aliqualiter quod quid est in vnoquo que genere: tentat ostendere aliqua debilius aut certius. Sumũt autem quod quid est: hæ quidem per sensum: hæ autem supa ponentes: propter quod & palam ex tali inductione quod sub stantiæ & eius quod quid est non est demonstratio. Quoniam autem est quædam de natura scientia palam: quia & à practi ca altera & factiua erit. Factiuæ quædam enim in faciente & non in facto motus principium & hoc est siue ars aliqua siue aliqua alia potentia. Similiter autem & practicæ nõ in agibili magis autem in agentibus motus. Quæ autem physici circa habentia in ipsis motus principium est. Quod quidem igitur neq; factiuã neq; actiuã: sed speculatiuã necesse est esse, naturae lem scientiã palam ex his. Invnũ enim aliquid horũ generum necesse cadere ipsam. Quoniã autem quod quid est necessariũ vnicuiq; aliqualiter, scientiarum scire, & hic vtiq; principio oportet non latere qualiter diffiniendum naturali, & qualiter

L Substantiæ & qđ quid est nõ est de mõstratio.

M Physicæ philosophiæ naturalis est circa habentia in ipsis principiũ motus.

substãtiæ ratio sumenda: vtrum vt simum aut magis vt concauum. Horũ enim simi quidẽ ratio cũ materia dicitur ea quæ rei: quæ autẽ cõcaui sine materia. Simitas em̃ in naso fit: ꝓpter quod & ratio ipsius cũ hoc dicta est. Simus em̃ est nasus concauus. Manifestũ est igitur quod carnis & oculi & reliquarũ partiũ cũ materia semper rationẽ reddẽdũ: quũ autẽ est quædã scientia entis inquãtũ ens, & separabile: cõsiderãdũ vtrũ quidẽ naturali eãdẽ ponendũ esse hãc aut magis alterã. Naturaliter quidẽ igitur circa habẽtia motus principiũ in ipsis est. Mathematica autẽ speculatiua quidẽ est circa manẽtia quædã hæc sed nõ separabilia, circa separabile igitur ens & immobile altera ab his ambabus scientijs est aliqua: si quidẽ existit aliqua substãtia talis. dico autem separabilis, & immobilis quod quidem tentabimus ostẽdere. Et siquidem est aliqua talis natura in entibus hoc vtiq; erit alicubi, & quod diuinũ. Et hoc vtiq; erit principalissimũ principiũ. Palã igitur quod tria genera speculatiuarũ sunt: naturalis: mathematica: theorica. Optimũ quidem igitur speculatiuarũ genus: harũ autẽ ipsarũ vltima dicta: circa honorabilissimũ enim est entiũ. Melior autẽ & deterior vnaquæque dicitur secundũ propriũ scibile. Dubitabit autẽ vtiq; quis vtrũ entis inquãtũ ens scientiã vniuersalẽ oportet poni aut nõ. Mathematicarũ quidẽ vnaquæq; circa vnũ aliquod genus determinatũ est quæ autẽ vniuersali cõueniũt de omnibus. Si quidẽ igitur naturales substãtiæ primæ entiũ sunt, & naturaliter vtiq; prima scientiarũ erit. Si autẽ est altera natura & substantia separabilis, & immobilis alteram & necesse scientiam ipsius esse, & priorẽ naturali & vniuersalẽ eo quod priorem.

N Vnaquæq; scientia dicit melior & deterior secundũ propriũ scibile.

CAPVT VII.

O De ente per accidẽs nulla scientia cõsiderat neq; ars.

QVONIAM autẽ simpliciter ens secundũ plures dicitur modos: quorũ vnus est qui secundũ accidẽs dicitur considerandũ primo de hoc sic ente, quod quidem igitur nulla traditarũ scientiarũ negociatur circa accidens palam. Neq; enim ædificatiua considerat quid accidet vtentibus domo: puta si triste: aut contrariæ habitabũt: neq; textiua coriatiua neq; coquinaria, quod autem secundum ipsam proprium vnaquæq; harum considerat scientiarũ solũ: hoc autẽ est proprius finis. Neq; inquantũ musicũ & grãmaticum: neq; existentẽ musicũ: quia factus grãmaticus: simul erãt ambo: priꝰ nõ ens. Quod aũt nõ semp ens factũ & hoc: quare simul

simul musicus factus est grammaticus. Hoc autẽ nulla quærit cõfesse existentium scientiarũ nisi sophistica. Circa accidens enim hoc sola negociatur. Propter quod Plato nõ male dixit: dicens circa non ens sophisticam versari. Quod autem neq; cõtingens est esse accidentis scientiam: manifestum erit tentantibus scire quid est accidens. Omne itaq; dicimus esse hoc quidẽ semper & ex necessitate. Necessitate aũt nõ secundũ violentiã dicta: sed secundũ ꝙ vtimur in his quæ secundũ demonstrationes: hoc aũt vt plus: hoc verõ neq; vt in plus neq; semper & ex necessitate: sed vt cõtingit: puta sub cane fiet vtiq; frigus. Sed hoc neq; vt semper & ex necessitate: neq; vt in plus sit. Accidet tamen aliquando vtiq;. Est itaq; accidens quod fit quidem: nõ autem semper: neq; ex necessitate neq; vt in plus. Quid quidẽ igitur est accidẽs dictũ est. Quia non est autem scientia talis palam. Scientia quidem enim omnis semper entis: aut in plus. Accidens autem in neutro horum est. Quod autem secundum accidens entis nõ sunt causæ: & principia talia: qualia quidem secundum se entis palam. Erunt enim omnia ex necessitate. Si enim hoc quidem est huius entis: hoc autem huius: hoc autem non vt contingit: sed ex necessitate erit: & cum hoc erit causa vsq; ad vltimum dictum causatum: hoc autem erat secũdum accidens: quare ex necessitate omnia erunt. Et quod vtrũq; contingit & accidere, & fieri: & non omnino ex generatis auferr: & si non existens: sed quæ sit causa supponatur eadem accidẽr. Omne enim ex necessitate fiet. Si enim eras eclypsis fiet: si hoc fuerit. Hoc autem si alterũ aliquod: & hoc si aliud: & hoc itaq; modo à finito tempore eo quod à nunc vsq; eras ablato tempore veniet: & quandoq; ad existens. quare siquidem hoc est: omnia ex necessitate post hoc fient: vt omnia ex necessitate fiant. Quod autem vt vere ens: & secũdum accidens: hoc quidẽ est in complexiõe mentis: & passio in hac: propter quod circa hæc quidem ens non quærũtur principia. Circa aũt quod extra eras & separabile: hoc autem non necessarium secundum infinitum. Dico autem quod secundum accidẽs. Talis autem inordinatæ & infinitæ causæ. Quod autem gratia huius in his quæ à natura fiunt & à mente est. Fortuna autem est quando aliquid horum fuerit secundũ accidẽs. Sicut enim & ens est: hoc quidẽ secundũ se: hoc autẽ secundũ accidens: sic & causa. Fortuna autem causa secundũ accidens in factis secundũ electionem eorũ

P Nõ male dixit Plato sophisticã versari circa nõ ens. Idẽ. 6. meta. text. com. 4.

Q Quid ẽ fortuna.

quæ

quæ gratia huius. Propter quod circa eadem fortuna & mens electio enim non sine mente. Causæ autem infinitæ à quibus vtiq; fiet quod à fortuna. Propter quod incerta humane cognitioni & causa secundū accidens. Simpliciter autē nullus. Bona autē fortuna & mala cū bonum aut malum euenerit. Prosperitas autem & infortunium circa magnitudinē horum. qm̄ nō sit nullū secundū accidens prius his quæ secundū se. Neq; igit causæ per accidens causis per se erunt priores. Si igitur fortuna aut casus causa cæli: prius intellectus causa & natura.

Idē. 2. phys. te. com. 67.

CAPVT VIII.

Est autem quidem hoc actu solum: hoc autem potentia: hoc autem potentia & actu: hoc quidem ens: hoc autem quantum: hoc autem reliquorum. Nō est autē aliquid motus præter res: permutatur enim semper secundū entis cathegoricas. Commune autē in his nullum est quod neq; in vna cathegoria. Vnūquodq; autem dupliciter existit oīb9: vtputa quod hic illud quidem forma ipsius: hoc autē priuatio. Et secundū quale hoc quidem album. hoc autem nigrū. Et secundū quantū: hoc quidē perfectū: hoc autē imperfectū. Et secundū lationē hoc quidē sursum: hoc autē deorsum: hoc autē leue: hoc autē graue. Quare motus & permutationis tot speciē: quot entis. Diuisio autem secundū vnumquodq; genus: hoc quidē potentia: hoc autem actu eius quod potētia inquantum tale est actum dico motum. Quod autem vera dicimus hic palam. Cum enim ædificabile inquantum tale ipsum dicimus esse actu inquantum ædificatur. & est hæc ædificatio: similiter doctrinatio: curatio: ambulatio: saltatio: orbatio. accidit autem cum fuerit actu eodem & neq; prius: neq; posterius: iam potentia entis cum actu ens operatur: non inquantum ipsum: sed inquantum mobile motus est. Dico autem inquantum sic: est enim ęs potentia statua: sed tamē non eris actus inquantum est ęs motus est. Non enim idem esse & potentie alicui: quoniam si idem erat simpliciter & secundum rationem erit vtiq; eris actus motus quidam: non est autem idem. Palam autem in contrarijs. Posse quidem enim sanari & posse laborare non idem. Etenim si sanari & laborare idem esset. Subiectum autem & sanum & languens siue humiditas siue sanguis idem vt vnum. quoniam autem non idem quemadmodum neq; color idem & visibile possibilis inquātum possibile actus motus est. quod quidem enim est hic & quod accidit tūc moueri quādo fuerit actu sic: & nec prius nec posterius palam. Contingit enim vnumquodq; aliquando quidem actu esse aliquando autē non: puta ædificabilis inquantū ædificabile: & ædificabilis actus inquantū ædificabile ædificatio est: aut enim hæc domus est: aut ædificatio actus: sed cū domus fuerit non adhuc ædificabile erit: ædificatur autē ædificabile. Necesse igitur ædificationem actū esse: ædificatio autem motus quidā. Eadem autē ratio & in alijs motib9. quod autem bene dictum est palam: ex quibus alī dicunt de ipso: & ex eo ęp nō facile est aliter diffinire ipm̄. Neq; em̄ in alio aliquis genere poterit ponere vtiq; ipsum. Palā autē ex quibus dicunt hi quidem alteritatē: & inequalitatē: & non ens: quorū nullum necesse moueri. Sed nec permutatio: neq; in hoc: neq; ex his magis ęp ex oppositis. Causa autē in hoc ponendi: quia indefinitum videtur aliquid esse mot9. Alteri9 coēlementatiōis principia: quia priuatiua sunt indeterminata. Neq; enim hoc neq; tale vllum ipsorū neq; reliquorum prædicamentorū. Cur autem videatur indeterminatus causa: quia nec in potētia entiū: neq; in actu est ponere ipsum. Neq; enim possibile quantū esse moueri ex necessitate: neq; quod actu quantum. Motusq; actus quidem videt aliquis: imperfectus autem. Causa autem quia imperfectum quod possibile cui9 est actus & propter hoc difficile ipsum sumere quid est. aut enim in priuationē necesse poni: aut in potētiam: aut in actum simplicē: horum autem nullum videtur contingens. quare relinquitur quod dictum est esse: & actū: & non actu dictū videre quidē difficile: contingentem autem esse: & quod est motus in mobili palam: actus est enim huius à moti uo & motiui actus nō alius est: oportet quidem enim esse actū amborum. Motiuam quidem enim est in posse: mouēs autem operari: sed est actiuum mobilis. Quare similiter vnus amborum actus: quemadmodum eadem distantia vnum ad duo: & duo ad vnum: & ascendentis & descendentis: sed esse non vnum: similiter autem in mouente: & in moto.

R Posse sanari & posse laborare non sunt idē. Vide etiam. 3. ph. t. cō. 10.

Idem. 3. ph. te. com. 5.

CAPVT IX.

Infinitum autem aut quod impossibile pertransire eo ęp non sit natū pertransiri quemadmodum vox inuisibilis: aut pertransitionē habens imperfectam aut quod vix: aut quod natum est habere & nō habet

bet pertrãsitionem:aut terminum.adhuc oppositione aut abla
tione:aut vtroq;.Separabile quidẽ igitur itaq; ipsum aliquid
ens:sensibile autem non possibile esse.Si enim nec magnitudo
est nec multitudo substantia autem ipsum infinitũ & nõ acci
dens indiuisibile erit.quod enim diuisibile aut magnitudo aut
multitudo.Si autem indiuisibile non infinitum nisi sicut vox
indiuisibilis:sed nõ sic dicunt.neq; nos sic quærimus:sed tanq̃
impertrãsibile. Adhuc quomodo contingit per se esse infinitũ
sed non & numerus & magnitudo quorum passio infinitum.
Adhuc si secundum accidens non vtiq; erit elemẽtum entium
inquantum infinitum:quẽadmodum neq; indiuisibile loquele
quãuis vox indiuisibilis.Et qđ nõ est actu esse infinitum palã.
Erit quæcũq; ipsius pars accepta infinita.Infinito em̃ esse: & in
finitum idem:si quidem substantia infinitum & non de subie
cto.quare aut indiuisibile aut ffinita diuisibile si partibile. Mul
S ta autem esse idem impossibile infinita: quemadmodum em̃
pars aeris aer.sic infinitum infiniti si est substantia & princi
piũ.Impartibile igitur & indiuisibile:sed impossibile est actu
infinitum.quãtum enim est necesse esse.Secundum accidẽs igi
tur existit:sed si sic dictum est qđ nõ contingit illud esse princi
pium:sed illud cui accidit aerem aut parem:hoc quidem igitur
inquisitio vniuersalis.Quod autẽ in sensibilibus non est hinc
palam.si enim corporis ratio superficiebus determinatur non
erit vtiq; infinitũ corpus:neq; sensibile:neq; intellectuale:neq;
numerus:& separatus & infinitus.nũerale.n.nũerus:aut nume
rũ hñs. Naturaliter aũt ex his palã:nec em̃ cõpositũ possibile
esse neq; simplex.Cõpositum quidem enim nõ erit corpus si
infinita sunt multitudine elementa.oportet em̃ equari contra
ria & non esse vnũ ipsorũ infinitum.Si enim cuicũq; deficit al
terius corporis virtus cortũpitur ab infinito.finitum vnũqđq;
autẽ impossibile infinitum esse corpus em̃ qđ est oĩno habet di
stensionẽ:infinitũ autem infinite distat: quare infinitũ corpus
omnino erit infinitum.neq; vnũ:neq; aut simplex cõtingit in
finitum esse corpus:neq; vt dicunt quidam præter elementa ex
T quo generãt hoc:nõ em̃ est tale corpus præter elemẽta. Omne
enim ex quo est dissoluitur in hoc:non videt aũt hec circa sim
plicia corpora nec ignis nec aliquod aliud elementorum nul
lum: sine eo quod est infinitum esse aliquod ipsorum quem
admodum Heraclitus ait omnia:aut fieri ignem. Eadem autẽ
ratio

ratio & in vno quod faciunt præter elemẽta physici.omne em̃
permutatur ex contrario puta ex calido in frigidum. Adhuc
autem sensibile corpus alicui:& idẽ locus totius & partis puta
terræ.quare siquidẽ eiusdẽ speciei immobile erit: aut semp ferẽ
hoc aũt impossibile. quod em̃ magis deorsum cp̃ sursum aut
vbicũq;:puta si gleba fuerit vbi hoc mouebitur aut mouebit.
Locus em̃ ipsi9 cõnaturalis corporis infinitus. Obtinebit igitẽ
totũ locum quomodo.Et quæ igitur mansio & motus si vbiq;
manet nõ mouebitur: si autẽ vbiq; non igitur stabit.Si autem
totũ dissimile & dissimilia loca. Primũ quidem nõ vnũ cor
corpus vniuersi nisi tactu.Deinde aũt finita hęc erunt:aut infini
ta specie.Finita quidem igitur nõ posse:erunt em̃ hæc infinita.
hæc aũt non:si omne infinitũ puta ignis aut aqua. Corruptio
autẽ cp̃ tale contrarijs.Si autem infinita & simplicia & loca in
finita:& erunt infinita elemẽta.Si aũt hoc impossibile & loca
finita:& omne necesse est finitũ esse. Totaliter autẽ impossibile
infinitum esse corpus & locum corporibus si omne corpus sen
sibile,aut leuitatem,aut grauitatem habet, aut em̃ ad mediũ,
aut ad sursum fertur.Impossibile autem infinitum,aut omne,
aut dimidium quodcũq; istorum passum est. quomodo enim
diuidens, aut quomodo infiniti erit, hoc quidem deorsum,
hoc autem sursum, aut extremum est medium. Adhuc omne
sensibile corpus in loco.loci autem species sex.impossibile au
tem in infinito corpore hoc esse. Totaliter autem si impossibi
le locum infinitum esse,& corpus impossibile.Quod enim in
loco alicubi est,hoc autem significat aut deorsum aut sursum
aut reliquorum aliquod. Horum autem vnumquodque termi
nus aliquis.Infinitum autem nõ idem in magnitudine & mo
tu & tempore,vt vna quædam natura,sed quod posterius dici
tur secundũ prius.puta motus secundum magnitudinẽ in qua
mouetur,aut alteratur,aut augetur. Tẽpus aũt ,ppter motũ.

CAPVT X.

PErmutat autẽ quod permutatur hoc quidẽ secundũ
accidens vt musicũ ambulare. hoc aũt eo cp̃ huius
aliquid permutatur simpliciter dicit permutari pu
ta quæcũque secundum partes.Sanatur em̃ corpus,
quia oculus est,aut aliquid, & quod ipsum primũ mouet, &
hoc est per se mobile.Est aũt aliqd & in mouẽte eodẽ mõ. Mo
uet em̃ secũdũ accidẽs,hoc qdẽ secũdũ partẽ,hoc aũt per se. Est
aũt aliqd mouens primũ,est aũt aliqd quod mouet. Adhuc in
quo

quo tempore & ex quo & in quot ſpecies, aut & paſsiones, & locus in quo mouentur mota quæ immobilia ſunt, puta ſcientia & caliditas, eſt autem non caliditas motus ſed calefactio. Quæ non ſecundū accidens permutatio non in omnibus exiſtit, ſed in contrarijs, & intermedijs, & in cōtradictione. Huius aūt fides ex inductione, permutatur em̄ quod permutatur, aut ex ſubiecto in ſubiectū, aut ex nō ſubiecto in non ſubiectū, aut ex ſubiecto in non ſubiectum aut ex non ſubiecto in ſubiectū. Dico autem ſubiectum quod affirmatione monſtratur, quare neceſſe eſt tres eſſe permutationes. Quæ enim ex non ſubiecto in non ſubiectum non eſt permutatio, neq; enim contraria eſt, neq; contradictio, quia non eſt oppoſitio. Quæ quidē igitur ex non ſubiecto in ſubiectum ſecundum contradictiones generatio eſt. quæ quidem ſimpliciter ſimplex, quæ eſt alicuius quædam, quæ ex ſubiecto in non ſubiectum corruptio. Si itaq; nō ens dicitur multipliciter, & nec quod ſecundum compoſitionem aut diuiſionem contingit moueri, nec quod ſecundum potentiam quod ſimpliciter oppoſitum enti. Quod enim non album, aut non bonum tamen contingit moueri ſecundum accidens. Erit enim vtiq; homo cp non album, cp autem ſimpliciter non hoc nequaquam. Impoſsibile enim non ens moueri. Si autem hoc, & generationem eſſe. Generatur enim non ens, ſi enim & quammaxime ſecundum accidens generatur. Sed tamen verum dicere quod exiſtit non ens de generato ſimpliciter, ſimiliter aūt & quieſcere. Hæc itaq; accidunt difficilia ſi oē quod mouetur in loco, nō ens aūt non eſt in loco. Erit em̄ vtique alicubi, neq; itaq; corporum primo motus. Contrariū em̄ motui motus aut quies, corruptio autem generationi. Quoniā autem omnis motus permutatio quædam. Permutationes autē tres dictæ. Harū aūt quæ ſecūdū generationē & corruptionē non motū hæ aūt ſunt quæ ſecūdū cōtradictionē. Neceſſe autē eam quæ ex ſubiecto in non ſubiectum mutationem eſſe ſolā. Subiecta autē aut contraria aut intermedia. Etenim priuatio ponatur contrariū, & monſtratur affirmatione, puta nudum et ædentulū & nigrū. Si igitur prædicamēta diuiſa ſunt, ſubſtantia, qualitate, loco, facere, aut pati, ad aliquid quādo neceſſe tres eſſe motus. f. qualis quanti & loci. Secundum ſubſtantiam aūt non propter nullum eſſe ſubſtantię contrariū. Neque ad aliq̄, eſt em̄ altero nihil pmutatio verificari nihil pmutatū. Quare ſecūdū accidēs motus ipſorum. Neque facietis & patientis aut

mouentis

mouentis & moti, quia non eſt motus motus, neq; gnationis gnatio, nec totaliter permutatiōis permutatio. Dupliciter em̄ contingit motus eſſe motum, aut vt ſubiecti velut homo moueť, quia ex albo in nigrū permutať. quare ſic & motū, aut calefcit aut infrigidať, aut locū permutat, aut augeť, hoc aūt impoſsibile. Nō em̄ ſubiectorū aliquid permutatio, aut eo cp alterum aliquod ſubiectū ex permutatiōe permuteť in aliā ſpem̄ velut homo ex languore in ſanitatem, ſed nec hoc poſsibile nisi ſecūdū accidēs. Omnis em̄ motus ex alio in aliud eſt permutatio & generatio, & corruptio eodem modo. Veruntamē quæ quidem ex oppoſitis, ſic autem non ſic non motus. Simul igitur permutatur ex ſanitate in ægritudinem, & ex hac ipſa permutatione in aliam. Palam aūt quia ſi languerit permutatus erit in qualiacunq;. Contingit enim quieſcere & adhuc in non cōtingentē ſemper & illa ex aliquo in aliquid aliud erit, quare oppoſite erit ſanatio, ſed per accidēs, velut ex reminiſcētia in obliuionem permutatur, quia cui exiſtit id permutatur quandoq; quidem in ſanitatē, quandoq; autem in ſcientiam. Adhuc in infinitum ibit ſi erit permutationis permutatio, & generationis generatio. Neceſſe igitur & priorem ſi poſterior, puta ſi ſimplex generatio fiebat aliq̄, & quod fit fiebat, quare nondum erat quod fiebat ſimpliciter ſi aliquid fiens ſimpliciter, aut factum. Si itaq; & hoc fiebat aliquando quare nondū erat tunc genitum. Quoniam autem infinitorum non erit primum, quare neq; habitum, neq; fieri igitur, neq; moueri poſsibile eſt, neq; permutari nullū: Adhuc eiuſdē motui contrariū & quies & generatio & corruptio, quare quod fit cum fiat fiēs nunc corrumpetur, neq; enim confeſtim factum neq; poſteriꝰ. Eſſe enim oportet quod corrumpitur. Adhuc oportet materiā ſubeſſe ei quod fit & permutatur, quæ igitur erit quemadmodum alterabile corpus: aut anima aliquid ſic aliquid quod fit motus & generatio, & aliquid in quod mouentur. Oportet enim aliquid eſſe eum qui huius ex hoc in hoc motū non motus. Qualiter igitur, neq; enim erit diſciplina diſciplinationis quare neq; generatio generationis. Quoniā autem neq; ſubſtātiæ neq; eius quod ad aliquid, neq; eius quod eſt facere & pati, relinquitur ſecundum cp quale & quantum & vbi motū eſſe. Horū em̄ vnicuique contrarietas eſt. Dico em̄ quale non quod in ſubſtantia. etenim differentia quale ſecundū cp paſsiuum, ſed

cundum cp dicitur pati, aut impassibile esse. Immobile autem quod taliter impossibile moueri, & quod vix in tempore multo tarde incipiens, & quod natum quidem moueri, non potes autem quando natū est, & vbi, & vt, quod voco quiescere immobilium solum, contrarium enim quies motui, quare priuatio vtiq; erit susceptiui.

CAPVT XI.

Simul autem secūdum locum sunt quæcūq; in vno loco primum, & seorsum quæcūq; in alio, tangi autem quorū vltima sunt simul. Intermedium aūt in quod natum est prius peruenire quod permutatur quam in quod vltimum permutatur secundum naturam continue permutans contrarium secundum locum & secundum rectum plurimum distans, consequenter autem est quo, post principium ente positione aut specie aut aliter qualiter determinato nihil intermedium eorum quæ in eodem genere & cuius consequenter est, vt lineæ lineæ, aut vnitates vnitatis, aut domus domus. Aliud autem nihil prohibet intermediū esse. Quod enim consequenter posterius aliquid. Non enim vnum consequenter duorū, neq; noua luna secundæ habitū aut quod cūq; cōsequenter: eux tangit, qm̄ omnis permutatio in oppositis, hæc aūt contraria & contradictio contradictionis aut nullum intermedium. Palam quod in contrarijs intermediū, continuum autem quod quidem habitum aliquid. Dico aūt continuum cum idem fuerit & vnum vtriusq; terminus quib⁹ tangunt et continent, quare palam cp continuū in his sit ex quib⁹ vnum aliquid natum est fieri secundum cōtactum: & quia primum quod consequenter palam. Quod em̄ consequenter non tangit, hoc autem consequenter & si continuum tangit. Si aūt tangit nondum continuū. In quibus autē non est tactus nō est connascentia in his quare non est punctum huic vnitati idem. His quidem em̄ inest tangi, his aūt non, sed ad consequenter. ex horum quidem intermedium aliquid, horum autem non.

Explicit Liber vndecimus Arist. primæ philosophiæ.

Auer. Liber vndecimus super duodecimo Arist. primæ philosophiæ.

In duodecimo metaphysicæ sunt quatuor summæ.
In prima ostendit cp ad hanc scientiam attinet consideratio potissimum de substantia a tex. 1. vsq; ad. 5.
Secunda est a tex. 5. vsq; ad. 29. in qua agitur de substantia sensibili.

Tertia

Tertia summa est a tex. 29. vsq; ad. 36. In qua philosophus disputat de substantia immobili declarans esse aliquā substantiam immobilē a materia separatam & sempiternam. Mox. 37. vsq; in finem inquirit per sectionem ac conditiones talis substantiæ separatæ a materia &c.

CAPVT I.

A

DE substantia quidem theoria est: nam substantiarū principia & causæ quæruntur. Cōsideratio quid est de substantia est quæsita: sunt em̄ causæ & principia substantiæ.

1

Consideratio dixit Alexander quia sua intentio in hac arte fuit loqui de ente in eo quod est ens: & de causis & principijs eius. cum prima philosophia de istis duobus consideret. & iam declaratum est quod substantia principaliter est ens & est causa cæterorum: incæpit in hoc tractatu quærere de principijs entis quod est substantia. Et d. & intendit per hoc quod dixit quod consideratio est de substantia idest quod consideratio in hoc tractatu est de substantia idest de principijs eius. Et potest intelligi quod consideratio in hac scientia principaliter est de substantia & de principijs eius: sed melius est dicere quod incæpit tractatum istum cum intentione ejus. Et secundum hoc intelligendum est substantiam generabilem & corruptibilem: & æternam: & quod sua intentio in hoc tractatu principaliter est loqui de principijs substantiæ æternæ: de principijs autem substantiæ sensibilis generabilis & corruptibilis locutus est in tractatu secundo & tertio. & etiam declaratum est in naturalibus. sed alio modo. Consideratio enim de principijs eius in eo quod est substantia alia alia, est a cōsideratione de eis inquantum sunt causæ transmutationis. & ideo incæpit primo considerare de principijs substantiæ generabilis & corruptibilis & facere rememorationem de hoc quod declaratum est in naturalibus & in tractatu præcedenti hunc. Et ideo iste tractatus videtur diuidi in duo scilicet in considerationem de principijs substantiæ generabilis & corruptibilis: & æternæ.

B

Continuatio. 7. me. t. cō. 4. &. t. com. 1.
Expositio. Documētū. Idem. 7. me. c. 9. & quæ ibi.
Primus vsq; ad. 29. secūdus a. 29. vsq; in finē.

Etenim si totum quoddam omne substātia est prima pars: & si eo quod est consequenter & ita primum substantia deinde qualitas aut quantitas. Quoniam si hoc totum fuerit quasi aliquod vniuersum substantia est pars primi: & si est secundum quod aliquid consequitur aliquid successiue: & tunc etiam substantia hoc modo est prima: & post hoc quale & quantum.

2

Intendit per totum ens: & quasi dicat quod diximus quod consideratio est de substātia: quoniam si aliquis fuerit opinatus quod ens est quasi vnum vniuersum continuum credendum est qđ substantia est pars primi. & si opinatus fuerit quod quidam prius est quoddam in esse: & quod ex eo hoc est primum: hoc autem secundum: dignius est credere

Prima expositio Alexandri. A

M 4 quod

qđ substantia principaliter est ens. & iste modus prioritatis est quem intendit Ari. & est quod prius declarauit. Et cum de ente quiddam est primum. s. substantia: & quiddam secundū necesse est ei qui cōsiderauit de principijs entis in eo quod est ens vt cōsideret de, principijs substantiæ hæc igitur est intētio Alexādri: & est expositio vera. Dixit, & potest intelligi per hoc quod dixit quasi vniuersum genus: & per hoc quod dixit pars primi: species: &. q. d. quoniā si ens est quasi genus: tunc sua prima species est substantia. deinde debilitauit hanc expositionē: quia verū genus nō habet species priores se adinuicē: sed oēs sunt secundū vnū ordinē. Dico ergo qp intēdebat Ari. dicere apud me qđ ens aut demonstrat vnū genus & vnā naturā aut genera diuersa: & quomodocunqp sit manifestū est qp substātia est prior cæteris: multa enim quę sunt eiusdem generis sunt priora adinuicem: vt sunt substātiæ se priores adinuicem. Prioritas enim inuenitur in eodē genere: & in diuersis generibus quæ dicūtur in respectu eiusdem rei: vt dicitur ens de. x. prædicamentis: secundum hoc igitur intelligendū est de hoc quod dixit vniuersum totum colle tū. i. individuum & vniuersale collectū ex speciebus in quibus inuenitur prioritas & posterioritas. Themistius autē exponit sic. dicendo, totā eīn siue fuerit adunatū: sicut est adunatio mēbrorū in corpore humano: & partium in corpore plantæ: aut fuerit compositum ex rebus contingentibus se adinuicem: sicut domus & nauis: aut fuerit compositum ex rebus segregatis: sicut ciuitas & exercitus: necesse est vt prima suarū partium sit substantia: & quod locus eius sit de toto: sicut locus cordis de corpore animalis. Si autem non fuerit huiusmodi: sed sicut vnum inuenitur in numero: deinde duo: deinde tria: aut sicut in figuris rectarum linearum primo inuenitur triangulus: deinde quadratum etiā secundum hoc substantia inuenitur prima: deinde quantitas & qualitas. Substantia enim prior est istis: sicut vnum alio numero: & triangulus aliis figuris. hoc igitur dixit. Themistius in sua abbreuiatione. Sed ipse intellexit de vniuerso tres modos: aut vniuersum compositum ex partibus consimilibus adunatis adinuicem: aut contingentibus se: vt corpora artificialia: aut segregatis: vt partes ciuitatis & exercitus: & hæc additio est superflua. Nullus enim existimat quod partes entis quæ sunt. x. prædicamenta sint contingentes se aut segregatæ in loco: sed sua expositio ad hoc quod dixit de particula secunda scilicet hoc quod dixit. & si fuerit secundum quod aliquid consequitur aliquid: vt numerus & superficies consequuntur se adinuicem: est mala expositio. Prioritas enim in numeris & superficiebus est in eodem genere: sed prioritas substātiæ aliis prædicamētis nō est eodem genere: sed sicut prioritas rei ad res quæ attribuūtur ei. Expositio igitur Alexandri in hac particula est vera. Sed quærendum est & dicendum: iam declarauit superius modum quo substantia præcedit alia prædicamenta: sed tamen Arist. nō intendebat ponere istos duos modos prioritatis nisi ad confirmandum suum sermonem contra aduersarium: cum aduersarius non posset ponere quod substantia antecedit alia prædicamenta nisi his duobus modis in quibus necesse est vt substantia sit prior. & cum dixerimus quod intentio Arist. est ista quomodo reperiat aliquis quod dispositio substantiæ cum alijs prædicamentis est sicut dispositio continui ex partibus consimilibus nisi intelligat

Secunda expositio Alexan.

Auer. secundam, Alex. sustinet.

Prioritas inuenitur i eodem gñe: & 2 in diuersis generibus quæ dicuntur respectu eiusdem rei.

Impugnatio Themi.

3 Opinio auer.

ligat quod prioritas rerū huiusmodi sit prioritas rerum quæ sunt eiusdem generis: mēbra enim corporis sunt in eodem genere: sed cor antecedit ex. & secundū hoc nulla differētia est inter hanc prioritatem: & prioritatem numerorū: & superficierū: sed hoc in continuo: & hoc in discreto: & cum ita sit substātia nō videtur antecedere alia prædicamenta nisi altero istorum duorum modorū: aut sicut ea quæ sunt in eodem genere præcedunt se adinuicem apud reputantes quod hoc nomen ens dicitur de eis: sicut numerus de duobus & tribus: aut sicut res antecedit res quæ attribuuntur ei: & non sunt in eodem genere: vt sanitas antecedit sanabilia: & medicina antecedit res attributas medicinę: & ista comparatio est vera comparatio. Et est intelligenda per hoc qđ. d. quoniā si hoc totum fuerit. q. vniuersum. i. res quæ antecedunt sibijnuicem: & sunt in eodem genere secundum expositionem quam dubitauit Alex. & accepit Arist. in hoc loco vniuersum loco generis ne accideret ei dubitatio quæ accidit Alex. cum genus dicitur quandoqp secundum prius & posterius: & ideo omisit hoc nomen genus: & accepit vniuersum in suo loco. & ideo si huiusmodi genus fuerit intellectū p vniuersum erit vera expositio. Themistius vero non intellexit hunc locum: & trāsmutauit expositionem. Posuit enim intentionem primæ particulæ in secunda: & exposuit primam in modum quem non habet substantia cum alijs prædicamētis: & dimisit verā cōparationē qm habet substātia cum alijs prædicamentis. Expositio igitur Alexan. est quam non compleuit. Themi. autem a est purus error. & causa in hoc est diminutio quæ accidit in expositione Alex. Themi. enim non abbreuiauit nisi expositionem Alexan.

C In quo differt ab Alexan.

Genus quā doqp dicitur vniuoce & quādoqp secundū prius & posteri?. Id. 3. de aīa. cō. 7. & 2. de aīa. 5. & 3. de. a. 4. me. com. 2. & 5. me. cō. 4.

a In quo differt a Themistio

Similiter autem nec entia nihil est simpliciter dicere hæc sed qualitates & motus: aut & non album: & non rectum. Dicimus enim esse: & hoc puta est nō album. Amplius nihil aliorum separabile. Testantur autem & antiqui opere. Nam substantiæ quærebant principia: & elementa: & causas.

Et cum hoc non sunt entia simpliciter illa: sed qualitas & motus: quia neque album neqp rectum dicitur vere quot sunt entia etiam. & similiter numerus non album: & etiam nullum aliorum est abstractum. Et antiqui etiam testantur per hoc quod faciunt. illi enim quærunt elementa & causas substantiæ.

3 Hæc est alia causa propter quam cōsiderandum est de substantia tanquam. Nullum enim inuenitur aliorum simpliciter: sed in substantia. Verbi gratia. quia qualitas non dicitur ens simpliciter neqp motus: sed dicitur esse qualitas & esse motus. Motus enim est motus alicuius. & qualitas est qualitas alicuius. substantia vero non est substātia alicuius. Ens igitur principaliter & simpliciter est substantia. Et quia aliquis potest dicere quomodo alia prædicamenta diminuuntur a substantia tantum. & hoc nomen ens dicitur de omnibus. dixit respondendo, similiter inuenitur non albū id est & hoc nomen ens quāuis dicatur de eis tamen

men dicitur quod hoc est album: & hoc est mobile: tamen hoc non dat vt perfecte habeant esse. quoniam hoc etiam dicitur ens in negando esse
2 cum dixit hoc est non album & non rectum. Et cū dixit. quod substantia dicitur ens simpliciter: & alia prædicamenta secundum compa-
Idem primo phy. 14. rationem dedit causam in hoc. & dixit etiam nullum aliorū est abstractum, id est & causa in hoc est quod substantia est constans est ens per
3 se: & alia sunt in substantia. Deinde dedit testimonium. & dixit. antiqui etiam testantur &c. id est & antiqui testantur nostræ opinioni per hoc quod fecerunt quando quærebāt de principijs entium: tunc enim quærebant elementa & causas substantiæ.

Qui quidē nunc vniuersalia substantias magis ponūt: nam genera vniuersalia quæ dicunt principia & substātias esse maegis propter logicē inquirere. Qui verò antiquitus particularia vt ignem & terram: sed non cōmune corpus. Qui verò modo sunt ponūt substantiam esse vniuersalia. vniuersalia enim de quibus dicunt esse proprie principia substantiæ sunt genera: quia reputatio eorum fuit secundū logicam. antiqui autē particularia: vt ignem & terram: sed non corpus vniuersale.

4 Cum narrauit ꝙ antiqui quærebāt principia substantiæ & prædixit
Opi. pla. idē. 3. de aia. 9. 8. & quę ibi D opiniones eorū de hoc: fecit hic rememorationē de eis. Et dixit. qui vero sunt. i. duntores: & intendebat Platonē qui opinabat ꝙ vniuersalia sunt substātiæ & principia substātiæ sensibilis. opinabatur enim ꝙ genera sunt naturæ abstractæ: & non sunt existentia in particularibus ita ꝙ in eis conjungātur. Vniuersalia enim apud Aristo. sunt collecta ex particularibus in intellectu qui accipit inter ea conssimilitudinem: & facit ea vnam intētionem. Plato vero ponebat vniuersalia existētia extra animam per se. Et verificabat suam opinionem ex hoc quod scitiæ & diffinitiones sunt de vniuersalibus. vnde videnf esse perfectiora particularibus & priora eis. vniuersalia enim cum non fuerint non erunt particularia: sed econuerso non. & ideo ponebat vniuersalia esse principia & formas substantiæ sensibilis: sed destruendum est hoc iam in tractatu secundo. Et intendit per logicam hic considerationem quæ fit ex propositionibus nō conuenientibus. Propositiōes enim falsæ quædam sunt conuenientes, & quædam non. & vniuersaliter quia semper est in disputatione multotiens accidit & dicere extranea remota a natura rei. Deinde dixit, antiqui vero particularia. vt ignem & terram. scilicet corpus vniuersale, id est antiqui vero opinabātur quod corpus particulare est principium substantiæ vt ignis & terra: & nō opinabatur quod principium est corpus vniuersale vt moderni. Et cum narrauit quod consideratio de principijs entis dat vt cōsideratio sit de substantia. & quod principia quærendæ substantiæ non sunt res vniuersales: incæpit diuidere modos substantiæ.

Quid ꝙ logicā. Alia lra 2 antiquorū de q. 1. phy. si. 43. Cōtradictio ad tex. seq.

Substantiæ verò tres sunt: vna quidem sensibilis cuius alia quidē sempiterna: alia corruptibilis: quam omnes consitentur vt plantæ & animalia. Sempiterna autē cuius elementa necesse

est accipere: siue vnum siue multa. Alij vero immobilis: hāc dicunt quidem esse separabilem: hi quidem in duo dividentes. Alij in vna natura species ponentes & mathematica. Alij horum mathematico solum.

Substantiæ autē sunt tres: quarū vna est sensibilis, & istius B quædā est æterna, & quædā corruptibilis: quā omnes concedūt vt plantæ & animalia. Cuius elemēta necesse est accipere aut vnū aut plura. Alia autē est immobilis, & ideo dicūt quidam quod est abstracta, & quidā eorū diuidunt eā in duo, & quidā eorū posuerunt formas mathematicas in eadē natura, & quidā mathematicas tantum ex istis.

Dicit quod substātiæ sunt tres sensibilis & insensibilis. sensibilis autem diuiditur in duo in substātiā æternam qđ est corpus quintū. & in substātiā generabilē & corruptibilē quā omnes cōcedunt vt plātæ & animalia, & dixit cuius elementa necesse est accipere. Alex. dixit super hoc qđ nō est intelligēda ex hoc substātia generabilis & corruptibilis & vtraꝙ generabilis & nō generabilis. Et Alex. dixit. demonstrare enim principia entiū quæ sunt est primi phylosophi, & qđ istis vtitur naturalis est: nō quia declarat ea: sed quia ponit ea. Substātia enim immobilis est principiū & causa rerū naturaliū: de quo modo loquitur principaliter, ista autē alia principia sunt tantū naturalis, id est, ad declarandū quæ sunt, & dixit hoc qđ dixit postquā dixit substātiā sensibilē generabilē & corruptibilē scilicet cū dixit: cuius elemēta necesse est accipere. Ita inuenitur in vna scriptura, & expositio est sicut diximus. Et in alia scriptura inuenitur sic, & hoc est æternū cuius elemēta est accipere &c. d. Alex. & expositio est secundū hāc literam, & necesse est accipere principia & elemēta substātiæ æternæ. Causa enim prima de qua in hac arte loquitur est causa & pincipium corporis diuini, dixit: sed prima scriptura est melior: quoniam iam posuit quod sua intentio est loqui de elementis sensibilis substantiæ in qua sunt res generabiles, & etiam ipse ita faciet postquam pertransibit de consideratione in istis rebus ad formas abstractas. Hæc sunt verba Alexan. Sed habent quæstionem. Cum enim dixit quod demonstrare principia entium est primi phylosophi: non naturalis, & quod naturalis ponit ea positione &c. id est, si intendebat quod principia entium de quibus phylosophus considerat, & quæ naturalis concedit esse sunt principia substantiæ sensibilis æternæ quæ sunt substantia abstracta, & quod principia de quibus considerat naturalis declarando ea esse sint principia generabilis & corruptibilis erit sermo non rectus. Substātiā enim æterna declarata est in naturalibus in fine, octauo physicorum sicut declaratat sunt principia substantiæ generabilis & corruptibilis in primo istius libri. Quomodo igitur dicitur quod naturalis ponit hac positione cum impossibile sit vt declaretur nisi in naturalibus, & quomodo est rectum dicere qđ naturalis nō declarat nisi principia substātiq generabilis & corruptibilis: cū nō solummodo cōsideret de substantia generabili & cor-

5 Alex. expositio super illo verbo cuius elemēta est accipere.

Auerro. per scrutatio circa Alexan. expositionē 2 seu digressio.

ruptibili: sed etiã de nõ generabili & nõ corruptibili: considerat cũ de ente mobili siue generabili siue nõ secũdũ igitur hũc intellectũ, iste sermo est falsus. a Si igitur aliquis dixerit qđ dictũ est in logica quod nulla scientia habet probare sua principia: sed subiectũ scientiæ naturalis est corpꝰ mobile, & ciꝰ principiũ est substãtia: abstracta. Dicemꝰ qꝫ hoc verũ est: sed illud qꝫ dictũ est in logica: est qa b nulla facultas habet probare sua principia scilicet propter quid: quoniã hoc nõ fit nisi per principia illorũ principiorũ, & per principia principiorũ generis: cũ illa principia habuerint principia. Sunt igitur alterius generis necessario superioris ista. Ille enim qui cõsiderat de illis principijs habet cõsiderare de hoc, & ideo facultas inferior nõ habet cõsiderare principia sui generis secundũ simplicẽ demõstrationẽ, secũdũ vero demõstrationes quæ vocãtur signa possibile est, & ideo principia subiecti naturalis nõ demõstrãtur nisi per res posteriores in scientia naturali. c Et ideo impossibile est declarare aliquid abstractũ esse nisi ex motu, & omnes viæ quæ reputantur esse ducẽtes ad primũ motorẽ esse præter viam motus æqualiter sunt insufficientes, & si essent vere essent numeratæ in prima philosophia, prima enim principia impossibile est vt demonstrentur. Iste enim sermo Alex. nõ est intelligẽdus secundũ suũ intentum. d Et tamen Auic. reputauit hunc sermonẽ esse verũ scilicet qđ nulla facultas habet probare sua principia. Et Aui. hic absolute dixit qđ primus philosophus habet declarare prima principia sensibilis substãtiæ siue æternæ si ue nõ, & quia naturalis ponit positione naturã esse, & qđ primus philosophus demõstrat eã esse, & nõ distinxit inter duas substãtias. e Si igitur aliquis dixerit qđ philosophus cõsiderat de principijs entis in eo qđ est ens, ergo cõsiderat de principijs substãtiæ sicut dictum fuit in principio istius tractatus, & principia substantiæ sunt principia naturalis subiecti. f Diuinus igitur habet probare principia naturalis subiecti, & naturalis positione ea quæ ponit. Et dicemus nos qui dẽ qđ philosophus inquirit quæ sunt principia substãtiæ secundũ qđ substãtiæ, & declarat qđ substãtia abstracta est, principiũ substãtiæ naturalis: sed hoc ponẽdo accepit pro cõstãti hoc qđ declaratũ est in naturalibus de principijs substãtiæ generabilis & corruptibilis scilicet qđ declaratũ est in primo phy. scilicet qđ est cõpositũ ex materia & forma & qđ declaratũ est in. 9. g scilicet qđ motũs æternã substãtiam est abstractũ a materia. h D. declarat qđ principia substãtiæ generabilis & corruptibilis sunt substãtiæ istorũ. & qđ substãtiæ istorũ nõ sunt vniuersalia: neqꝫ vnũ, & vniuersaleꝫ neqꝫ formæ neqꝫ mathematica: i & hoc qđ declarauit in tractatu secũdo & tertio declarat etiã in hoc tractatu quod principiũ primæ substãtiæ abstractæ etiã est substãtia & forma, & finis, & qđ mouetur vtroqꝫ modo, & hoc intẽdit primo declarare in hoc tractatu. Sed quia modus cõsiderãdi in hac scientia est de principijs substãtiæ in eo qđ est substãtia siue æterna siue nõ: incepit declarare in hoc tractatu de principijs substãtiæ nõ æternæ, & fecit rememorationẽ de hoc qđ declaratũ est ex eis in naturalibus, & in præcedentibus tractatibus. Deinde post hoc incepit declarare principia æternę substãtiæ, & posuit etiã hoc qđ declaratũ est in naturalibus, & q̃ consideraũit de eis cõsideratione propria huic scientiæ. Verbi gratia, quod est substantia

2 Obiectio qꝫ naturalis nõ potest de monstrare substantias abstractas esse.

b Nulla scientia habet probare sua principia demõstratiõe propter quid. Idẽ. 2. phy. 9. 26. tr. & pri. phy. cõ. vlt. & 24 de anima. 27.

c Impossibile ẽ demõstrare aliqđ abstractũ eẽ nisi via motus.

3 d Error Auicẽ de quo vide pri. ph. cõ. vlt. & 2 phy. cõ. 12. & 26. & 3. phy. cõ. 3.

e Obiectio bona qđ diuinus probat principia naturalis.

f Nota qõ diuinus probat principia scientię naturalis p quo vide etiã. 4. me. cõ. 5. & prio me. cõ. 15. & 18. &

stantia prima & forma quod est principiũ & finis. Deinde cõsiderat de hac substãtia immobili vtrũ sit vna: aut plures, & si plures vtrũ reducantur ad vnũ & quomodo ordinãtur ab eo. Sic intelligẽda cõmunicatio istarũ duarũ scientiarũ in cõsideratione de principijs substantiæ, scilicet quod naturalis declarat ea esse secundũ quod sunt principia substãtię mobilis, philosophus autẽ cõsiderat de eis secundũ qđ sunt principia substãtiæ in eo qđ est substãtia nõ substãtia mobilis, & etiam philosophus declarat abstractũ esse qđ est principiũ substãtię sensibilis: sed postquã accepit pro concesso a naturali huiusmodi esse substantiã. Et for te hunc modũ intẽdebat Alex. dicere cũ dixit quod philosophus; considerat quæ sunt principia substãtiæ æternæ: sed hac via considerationis nõ indiget naturalis: neqꝫ necesse est ei ponere ipsum, & forte etiã intendebat dicere quod naturalis considerat quæ sunt principia substantiæ generabilis & corruptibilis secundũ modum propriũ ei scilicet per principia propinqua, & hæc scientia cõsiderat de multis principijs: cũ declarat qđ substãtia immobilis est principiũ substãtiæ mobilis, & hoc intelligendũ de hoc sermone, & si nõ erit dubitabilis, & hoc fecit Auicẽ. errare, qđ autẽ Alexãdicit qđ prima scripta est melior secũda forte est econtrario: quia hæc est sua prima intentio in hoc tractatu. Et cũ posuit tres substãtias esse, & qđ vna earũ est abstracta: induxit testimoniũ & dixit, & ideo dicũt quidã quod est abstracta & c. id est, quia opinabãtur (sicut nos. & quia istorũ hominũ quidã diuidunt hoc abstractũ in duo, & quidam reducunt hæc duo in vnũ, & quidã ponunt tantũ vnũ. Deinde, & quidã eorũ diuidunt ipsum in duo, & quidã ponunt formas mathematicas tantũ ex istis, id est, quod hæc substãtia quidã ponũt eam dupliciter naturæ scilicet formas & mathematica quæ ponunt inter formas abstractas & substantias sensibiles, & quidã ponunt formas, & mathematica vnam naturam, & quidam substantiam abstractam sola mathematica, & non dicunt formas esse. Et primus sermo est Plato. Secundus autẽ vt dixit Alex. est alterius, & secundum expositionem quorundam discipulorum Platonis est Platonis. Tertius est Pythagore, & aliorum quamuis varietet de istis qui non dicunt numerũ esse abstractũ, & in tractatu sequẽti cum istis loquitur de hac substantia.

7. met. 5. 9. et. 39. & 6 me. cõ. 5. & 8. me. cõ. 4. & hic cõ. 5. & infra. 4

cõ. 6. &. 2. ph. 4. &. 21.

g Octauo phy. 78. & 79.

h Prio meta. de numeris 2. 19. ad 25. & 2. 25. vsq; infinẽ de specieb. 1 ,Secundo me. 4. &. 5. &. 3. met. 2. 7. &. 15. mouet quæstiones.

Ille quidem naturales: cũ motu enim sunt. & hoc alterius: si nullũ illis principiũ cõmune est. Sensibilis vero substãtia mutabilis: si autẽ mutatio est ex oppositis & medijs: sed oppositis nõ omnibus. Nõ albũ enim vox: sed ex contrario necesse subesse quid mutabile in cõtrarietatẽ: nõ enim cõtraria trãsmutantur. Amplius hic quidem manet: aliud vero cõtrarium nõ manet. Est igitur aliquid tertium præter contraria materia.

Et sermo de istis modis duobus est naturalis: quoniam sunt cum motu, & ista alterius est cum non habeant: neque vnum principium commune. Substãtia autem sensibilis est trãsmutabilis. Si igitur trãsmutatio est ex oppositis in situ aut ex medio: non est ex omnibus oppositis in situ. Vox enim non albũ:

sed econtrario necesse esse vt subiectum sit ei quod transmutatur ad contrarietatem. Contraria enim non transmutãtur: hic autem permanet contrarium autem non permanet. Materia enim tertia est à contrarijs.

6 Sententia Alex. de cõsideratione naturalis circa principia naturalium.

Dixit Alex. & cum locutus fuit de substãtia mobili. d. quod naturalis debet loqui de istis duabus substantijs scilicet æterna & corruptibili. Consideratio enim naturalis est de substãtijs mobilibus secundũ qđ accepit principia istorum a primo philosopho: substantia autem immobilis est propria primæ philosophiæ. Alex. autem in hoc loco aperte videtur dicere quod naturalis cõsiderat de substãtia mobili quærendo principia eius a philosopho, & qđ philosophus declarat hæc principia esse: sed iam declaravimus qđ iste sermo nõ est verus, & quia naturalis cõsiderat de substãtia mobili quærendo principia eius perueniendo a posterioribus ad priora: vt declaratũ est istic. D. d. ista enim sunt cum motu, id est, & consideratio de substãtia mobili est alterius scientiæ scilicet istius, & causa in hoc est: quia ille duæ substãtiæ sunt mobiles: hæc autẽ est alia ab eis & immobilis: cũ mobile & immobile non habeant principium sibi commune. D. d. substãtia autem sensibilis &c. id est, Alex. cum dixit qđ sermo de substãtia sensibili est naturalis cũ sit in motu, & iam prædixit quod necesse est accipere elementa substantiæ sensibilis si vnum & si plura. Cõsideratio enim in hoc & in inueniẽdo principia naturalium est primi philosophi, & ideo incepit suum sermonem in hoc, & declarauit quæ sunt elementa naturali substantiæ, & ad hoc accepit propositionem manifestam scilicet quod omnis sensibilis substantia est transmutabilis. Omnis enim huiusmodi substãtia aut est trãsmutabilis in loco vt substantia æterna: aut in qualitate & magnitudine: aut in substantia vt in generatione. Deinde coniungit eã aliam propositionem manifestam, & est quod illud quod transmutatur ex contrario: aut ex medio inter contraria transmutatur: sed ea quæ sunt inter contraria non dicuntur esse contraria: media enim ex quibus fit transmutatio ad extrema non simpliciter sunt contraria extremis: vnde videtur non ex contrarijs: quomodo autẽ transmutatio quæ est in istis, & ex istis etiam ex contrarijs: quia ista quæ sunt inter cõtraria sunt ex mixtione contrariorum: in tractatu decimo declaratum est. a Et cum. d. quod transmutatio quæ est inter coutraria. d. & accepit in hoc loco opposita loco contrariorum, & posit quod omnis transmutatio sit ex contrarijs aut ex medijs quæ sunt inter contraria. Deinde dicit, vox enim non est alba sed econtrario. Alex. id est, quamuis possumus dicere quod vox nõ est alba: tamen non propter hoc sit album ex voce: quia vox nõ est albũ. Oportet enim quod illud quod trãsmutatur fiat contrarium ei ex quo transmutatur. Deinde Alex. forte non intendebat hoc: sed cum dixit vniuersaliter quod transmutatio sit ex oppositis & ex medijs: opposita autem multipliciter dicuntur declarauit quod transmutationes non fiunt ex quibuslibet oppositis. Quoniã bene possumus dicere quod vox opposita est albæ: cum dicendum sit quod vox non est album: sed tamen non propter hoc est dicendum quod album sit ex voce, & qđ vox trãsmutatur in album: non enim ex omnibus de quibus dicitur non album

2 Decimo me. to. cõ. 23 Alia expositio Alexan. quare dixit ex oppositis.

sit album: qm̃ nõ ex omnib9 oppositis fit trãsmutatio sed ex contrarijs.

Et cũ declarauit qp necesse est in omnib9 naturalib9 vt in principijs sit aliqua cõtrarietas. cõiungit hoc qp necesse est vt in omnib9 transmutabilibus sit aliquod subiectũ trãsmutetur ad cõtrarietatẽ qua fit trãsmutatio: & qp in aliqua hora fit in aliqua parte eius: & in alia hora in alia parte. Impossibile enim est vt cõtraria recipiant sua contraria permanentib9 illis: & hoc iã declaratũ est in primo physi. a & consimiliter etiã hoc qđ declaratũ est in illis tractatibus: qp illud quod trãsmutatur cũ transmutatẽ permanet. cõtraria aũt ex quibus trãsmutatio fit non permanent: & ex hoc apparet qp necesse est in omnibus transmutationibus vt sit tertium permanens aliud a contrarijs: hæc sunt verba Alex. & est perfecta expositio. Sed hoc quod dicit qđ consideratio in hoc & in inueniendo principia naturalium est philosophi non intelligendo secundum suum modum, scilicet quod demonstrare principia naturalis substãtię esse est primi philosophi: sed ecõtrario. Naturalis b eũ habet dare causas mobilis substantiæ materiales & mouentes: formales autem & finales non potest. sed philosophus dat eas demonstrando qđ principium mouens quod iam declaratum est esse in scientia naturali: est principium substantiæ sensibilis secundum formam & finem. Secundum igitur hunc modum quæritis philosophus elementa substantiæ sensibilis, id est elementa entis in eo quod est ens. Declaratur igitur in hac scientia qp ens non materiale quod iã declaratũ est esse mouens substantiam sensibilem est substantia antecedens substantiam sensibilem: & qp est principium eius secundum formam & finem secundũ hoc igitur intelligendum est qp philosophus quærit de principijs substantiæ naturalis, scilicet de prima forma & fine. de causa autem mouente & materiali est naturalis: & in hac scientia ponit has duas causas esse principium perscrutationis de duabus alijs causis: & ideo incæpit ponere has duas causas: & primo materialem: & declarat illa per propositiones illas easdem quibus vsus fuit in scientia naturali. & ideo videtur quod hic consideratio non est propria huic scientiæ: sed est pars scientiæ naturalis: sed quia vicinæ sunt hæ duæ considerationes: & necesse est vna earum vti in altera quasi principio fecit rememorationem de hoc quod declaratum est in scientia naturali: sed tamen hic magis generaliter perscrutatur quã naturalis. Verbi gratia, quod tamen declarat quod principia substantiæ sensibilis est materia & forma: quærit vtrũ principia substãtiæ sunt principia aliorũ prædicamentorũ aut nõ: & sicut præscrutatus est in prædictis tractatibus de forma vtrũ sit substãtia aut nõ. & de vniuersali & particulari. & ideo fecit rememorationem in hoc loco de eo qđ declaratũ est de principijs substantiæ sensibilis in scientia naturali & in tractatibus prædictis istius scientiæ. Istæ autem duæ scientiæ vicinæ sunt scilicet scientia quæ cõsiderat de principijs substãtiæ mobilis in eo qp est mobilis: & quæ cõsiderat de eis in eo qp substãtiæ. & ideo possibile est vti his propositionibus magis generalibus qi in scientia naturali: nõ in eo qp est substãtia mobilis: sid in eo qp est substãtia simpliciter. Et secundũ hoc verificabit sermo Alexan. cũ dicit qp cõsideratio naturalis est de substantijs quæ sunt in motu secundũ qp accipit principia istorũ a primo philosopho, scilicet qp intelligẽda sunt ex hoc causa formalis & finalis

3

a Prio ph. 50. 51. 52. &. 53. j. ph. 59.

Digressio i qua inquirit quare diuinus considerat principia rẽbilis substãtiæ: & qliter expositio Alex. verificari põt.

b Naturalis habet dare causas mobilis substãtiæ materiales & mouẽtes. formales aũt & finales nõ potest. opp. 2. phy. tex. cõ. 70.

H

Quõ expõ Alex. potest habere veritatem.

Cã formalis finalis & mouẽs sunt idem subiecto. Id. 10. me. com. 7.

finalis non materialis & mouens quãuis sit vna secundũ subiectum. Et similiter verificabitur sermo eius prædictus: cum dicit q demonstrare principia entiũ est primi philosophi: & q naturalis ponit ea positione. scilicet q intelligenda est causa formalis & finalis non mouẽs & materialis. Similiter & verificabitur etiã sermo eius cũ dicit illa autẽ principia sunt naturalis tñ. cum fuerint intellecta ex istis hæc duo tñ principia. s. materia prima & primum mouens. Et cecidit dubitatio in hoc quod principiũ formale & finale: & mouens non sunt tria numero: sed vnum in subiecto & tria in ratione. secundũ autẽ quod est mouẽs declaratur esse in scientia naturali: & quod nõ est in materia: & secundũ qd̃ concedit hæc scientia q hoc mouens non est in materia declarat quod est forma & finis istis sensibilis substantiæ non in eo quod est sensibilis sed in eo quod est ens. secundum igitur hoc intelligendum quod principia vtriusq; scientię sunt diuersa in modo tñ nõ esse. & ideo sermo Alexan. est valde dubitabilis nisi determinetur sic. Ex quo errauit Auicenna sicut dixit & oportet Alexan. si hoc intendebat sicut est famosus in hac scientia distinguere & determinare hoc: & ideo videmus Themistium dimittere hanc intentionem vniuersaliter.

Si itaq; transmutationes sunt quatuor. aut secundum quid: aut secundum quantitatem: aut secundum qualitatem: aut vbi. Generatio quidem simpliciter & corruptio secundum hoc: & augmentum: & decrementum: quæ secundum quantitatem. Alteratio autem quæ secundum passionem: latio autem quæ secundum locum. In contrarietates vtiq; erunt eas quæ secundum vnumquoq; transmutationes: necesse itaq; transmutari materiam potentem ambo. *Si* igitur transmutationes sunt quatuor: aut in quid: aut in quale: aut in quantum: aut in vbi. Generatio autem simpliciter est in hoc: augmentum vero inquantum. Alteratio autem in passiones: translatio autem in locum: videtur quod transmutationes non inueniantur nisi in eis quæ sunt in vnoquoq; & necesse est vt materia transmutetur: quia potest vtrunq;.

7 Cũ declarauit q trãsmutatio sit ex cõtrarijs: aut eorũ quæ sunt inter cõtraria quæ etiã sunt cõtraria: & declarauit q cõtraria habẽt tertium subiectũ: & est materia coniunctiui: vult declarare quot sunt modi cõtrarietatis qui sunt in transmutationibus. Et dixit quod transmutationes sunt. iiij. aut in substãtiæ: & dicitur generatio & corruptio simpliciter: aut in qualitate passiua. & dicitur alteratio: aut in quantitate: & dicitur augmentũ & diminutio: aut in vbi: & dicitur translatio. necesse est vt omne quod transmutatur transmutet ex contrarijs quæ sunt in vnoquoq; istorũ modorũ. iiij. Et iam declaratum est in. 5. phyli. qui sunt modi diuersitatis inter has transmutationes: & diuersitatem quæ est inter hæc contraria. Contrarietas autem in substantia est forma & priuatio: in qualitate autẽ vt calor: & frigus in tactu: & dulce & amarum in sapore: & albũ & nigrũ in visu: & omnia ista reducuntur ad sensum tactus:

5. physi. 10. 2. de gñatione. 6. & 7. Primo phy. 30. & 59.

vt declaratum est in lib. perigene. In quantitate augmentum & diminutio. Et cum posuit quod hic. iiij. sunt modi transmutationũ dicit & necesse est vt materia transmutetur quia potest vtrũq;. i. & si necesse est sicut declaratum est vnũquodq; istorũ cõtrariorũ habere naturam super quã succedãt sibi contraria: necesse est vt non sit materia nisi secundũ qd̃ recipit vtrũq; contrariorũ: nõ quia habet alterũ cõtrariorũ in substãtia: & vt nõ sit materia: nisi q trãsmutaꝫ ex cõtrario ad cõtrarium illo permanente: & totum hoc perfecte declaratum est in physicis.

Quoniã autẽ duplex est ens trãsmutẽ omne ex potẽtia ente in actu ens: vt puta ex potẽtia albo in actu albũ: similiter autẽ in augmẽto & decremẽto: quare nõ solũ secundũ accidens contingit fieri ex non ente sed ex ente fiunt omnia: potentia quidem ente: ex nõ ente verò actu. Et qa ens est duob⁹ modis omne transmutabile transmutatur ex eo quod est ens in potentia ad illud quod est ens in actu. Verbi gratia. ex albo in potentia ad album in actu: & similiter in generatione & corruptiõe: ergo nõ tantũ est possibile vt sit accidẽtaliter ex nõ ente sed ex ente, id est vt sint omnia ex ente in potentia: & non ente in actu.

8 Cum declarauit q principia sunt substantiæ cõtrariorũ: vult declare cuiusmodi esse sit esse materiæ: & præponit huic q ens diuidit in potẽtia & actu in oibus prædicamẽtis. & Alex. dixit q hoc declaratũ est in tractatu. 9. in quo loquit̃ de potẽtia & actu: & intẽdebat p hoc qd̃ in hoc tractatu demõstrat potentiã esse præcedentẽ ad actũ: & dicit impossibilia contingentia ad negantes potentiam esse: & ponentes eam cum actu: & hoc non fecit in illo tractatu nisi ad confirmandum. Potentiam enim esse non indiget demonstratiõe. Et cum posuit quod inuenitur ens duobus modis: aut in potentia: aut in actu dicit q transmutatio est ex potentia ad ens in actu in omni specie transmutationis. Verbi gratia, quod transmutatio ad album est ex albo in potentia ad album in actu: & transmutatio ad illam substantiam est ex illa substantia in potentia: & similiter corruptum est ex illo quod est in potentia corruptũ. & hoc intendebat cum dixit. & similiter in generatione & corruptione: & intẽdebat q omne transmutabile fit ex illo quod est in potentia in illo modo prædicamenti. Et quia hoc ignorauerunt antiqui errauerũt in generatione: & dixerunt: quod nulla generatio est omnino: sed entia fuerunt præcedentia in esse in actu: sed reputanꝫ ꝑpter sensum esse generata: & non sunt in rei veritate: sed exeunt abinuicem: & vnus eorum qui hoc opinati sunt: est sicut Anaxa. & mouit eos ad hoc credẽdum q ens non fit ex non ente. non esse enim non transfertur in esse: neq; etiam ex ente: quia illud quod fit tunc esset prius ens q̃ esset. Et cum posuit q generatio fit ex ente in potentia vt declaratum est in primo physic. dicit ergo non tamen possibile est &c. & innuit per hoc modum quo dissoluit quæstionem dictam in primo physic. de generatione. Dictum est enim illic quod si generatio est: aut est ex non esse: aut ex esse. si ex non esse ergo non esse transfertur in esse. si ex esse contingit vt ens sit ens antequã sit. & dissoluit hanc quæstionem in illo tractatu dicendo. quod generatio

Vide. j. phy. 33.

Primo phy. 71. mouetur quæstio solutur autem

generatio sit ex non ente accidentaliter: quia est ex ente potentialiter scilicet materia cui accidit priuatio quæ est ens simpliciter: & etiam est ex nõ ente in actu accidẽtaliter. Accidit enim materiæ ex qua est generatio essentialiter quod fuit non ens in actu: & ens in potentia. Facit igitur hic rememoratione de eo ꝙ declaratũ est illic quod generabile nõ generat ex ente accidentaliter sed etiã essentialr. s. ex ente in potentia. idest quod non sufficit dicenti in solutione istius quæstionis quod generabile impossibile est quod generetur ex non esse dicere quod generatur ex non esse essentialiter: sed accidentaliter: sed oportet etiam dicere ei cum hoc quod generatur ex ente essentialiter scilicet ex ente in potentia. Et Alexan. dixit quod non compleuit sermonem in hoc loco de materia: quoniam transmisit nos ad physicam. Et hoc demonstrat ipsum videre quod sermo in probando primam materiam esse est naturalis econtrario Auicen.

Et hoc est Anaxagoræ vnum. Digniusenim est quam simul omnia: & Empedoclis mixtura: & Anaximãdri: vel vt Democritus: aut nobis erant omnia potentia: actu verò minime.

Et hoc est vnũ qđ Anaxa. ignorauit. Et est melius ꝙ qđ oĩa sint insimul: & est etiã mixtio Empedo. & hoc Anaximandri: & sicut Democritus: omnia fuerunt nobis in potentia: in actu autem non quouscp numerentur admisceri cum materia.

9 Vult declarare quod omnes antiqui cum voluerunt dissoluere illam quæstionem de generatione speculabantur naturam materiæ debiliter: & non potuerunt scire veritatem illius materie sed tamen omnes intendebant quasi veritas induceret eos ad illam. Et dixit. & hoc est 2 verum &c. idest & istam materiam quæ declarata est esse reputabat Anaxa. esse mixturam suam. Materia enim assimilatur mixtioni: quia res admixtæ propinquæ sunt vt sint in potentia: sed tamẽ insimul sunt in actu: & ideo d. & est melius quod omnia sint insimul. idest & ponere quod materia est in potentia omnia in dissolutione illius quæstionis melius est quam dicere quod omnia existunt in actu in mixtione insimul. Non enim potest euadere per positionem mixtionis ex hoc quod generatio sit ex ente in actu & sic remanet quæstio destruens generationem. Deinde dicit. & est etiam mixtio. Empe. & ista materia est quam Empe. inspiciebat: cum posuit qđ mundus est admixtus aliquãdo per amicitiã: M & aliquãdo segregatus per litẽ. D. d. & hoc Anaximandri. i. & quod po 3 nebat iste homo habet aliã similitudinẽ cũ materia. Ponebat enim ꝙ elemẽta oĩm rerũ est infinitũ & mediũ inter aerẽ & ignẽ aut inter aquã & aerẽ sicut ait? faciebat. Isti ei inspiciebãt potẽtiã existẽtẽ in materia. Et ideo posuerũt ipm mediũ inter ea quæ sunt entia actu: & inspiciebãt etiã natura materiæ: cũ posuerũt ipm infinitũ ne ẽnatio fecet. esse enim est in potẽtia ola est cã, ppter qđ ẽnatio nõ abscindit. D. d. & sicut d. Demo. oĩa fuerũt nobis in potẽtia in actu actu autẽ nõ. i. & de ppinquioribꝰ istis inspiciẽdo materiã fuit Democritꝰ cũ. d. partes eius esse indiuisibiles quæ sunt apud ipm elemẽtũ oĩm. D. enim ꝙ istæ fuerũt in potẽtia oĩa antequã cõglutinarent adinuicem: & nũquam fuerũt in actu. D. Alex. & forte iste

L ibidẽ. 1. 74. &. 75. Priuatio est nõ ens simpliciter vide. 1. ph. 79.

Cõtra Auicen. vide etiã. c. vl. primi phy. &. 22. secũdi. phy.

De propinquioribꝰ in aspiciendo materiã fuit Demo. oppositũ. 1. ph. com. 76. de Platone.

te iste sermo quem. d. omnia fuerunt, nobis in potentia. in actu autem non, non est totius Democriti, sed sermo Democriti est, omnia fuerunt nobis in potentia, id est, æterna quæ assimilantur materiæ in hac intentione, & erit sermo eius, omnia sunt in potentia, in actu autem nõ propriũs Aristo. & quia correxit sermonem Demo. dicendo & Demo. qui dicit ꝙ partes indiuisibiles semper fuerunt æternæ bene inspexit naturam materiæ, & maxime esse eius in potentia omnia facta ex eis non in actu. D. d. quouscp inueniantur admixtæ cum materia, id est, & natura veritatis induxit omnes antiquos vicinari materiæ. Et. d. hoc qđ fuit testimonium super hoc quod probauit de materia. Nullus enim scit materiã in rei veritate ante ipsum, sed inspiciebãt ipsum a longe.

4 Nullus scit materiã ante Arist. sed inspiciebãt, eã a longe. Idẽ. 1. phyli. com. 79. Naturæ materierum diuersunt secũdum modos naturæ trãs N 10 mutationis. Idẽ. 5. ph. t. c. 8. &. 1. ph. 63. vide etiã 3. de aia. c. 5. iuxta principium digressionis. a Corpꝰ celeste non habet materiã Idẽ tra. 36. 41. 48. & 49. &. 1. celi. c. 5. 20. 23. 95. & in 2. celi. 3. 15. 31. 32. 36. 38 61. &. 1. ph. 63. &. 73. et 8. me. cõ. 12 &. 9. meta. cõ. 17.

Quare materiam habuerunt, omnia vero materiã habent quæcunqꝫ transmutantur, sed aliam & sempiternorum. Quæcunque non generabilia. mobilia autem latione, verũ non generabilem habent, sed vnde & quo.

Et anima quæ transmutantur habent materiam, sed diuersam. Omnia igitur æterna, scilicet omnia quæ sunt ingenerabilia, & mouentur secundum translationem habent materiã, sed non generatam, sed ex vbi, aut ad vbi.

Et si omnia quæ transmutant habẽt materiã sicut diximus, sed naturæ materierũ diuersantur secundũ modos naturæ transmutationis, materia aũt generabiliũ est in potẽtia. translatorũ aũt est in actu cũ translatum sit aliquid in actu, & ideo quod ex translatis fuerit nõ generabile, neqꝫ corruptibile, non habebit materiã quam habet generabile & corruptibile, & est quæ est in potentia, &. q. d. & omnia æterna quæ sunt nõ generabilia, sed mouent motu secũdũ trãslationẽ habẽt materiam, sed non habẽt materiã generabiliũ, sed materiã eorũ quæ mouentur de vbi in vbi. Ex hoc videt corpus a cæleste nõ habere potentiã dissibilem secundũ diuisionẽ corporis. s. formã materialẽ si ita esset, esset in eo materia quæ est in potẽtia, & iam declaratũ est ꝙ nullũ æternum habet potentiã vt corrũpatur, & in primo cæli & mundi. Auic. autem erauit in hoc cũ. d. ꝙ materia quæ est in potẽtia existit tolꝫ corpiꝫ.

Dubitabit aũt aliquis ex quali non ente est generatio. Tripliciter enim ens. Si itaque est aliquid potentia, attamen non ex quocũque, sed alterũ ex altero, neque sufficiens, quia simul res omnes. differunt enim materia, quoniam quare infinita facta sunt sed non vnum. Intellectus enim vnus. Quare si materia vna. illud factum est actu cuius materia erat potentia.

Et dubitandum est in hoc & dicendum ex quo non ente fit generatio. Non ens enim tripliciter dicitur. Si igitur fuerit in potentia, sed non ex qualibet potentia: sed alterum ex altero. Et non sufficit etiam vt omnia sint insimul, quia differunt in materia, & si non qua de causa sunt infinita non vnũ. Intelligentia enim vna est, si autem materia etiam fuerit vna,

& illud

& illud erit in actu quod materiæ fuit in potentia.

O Vult narrare q̃ quãuis materia prima sit vna tamẽ multa est in potentia & habilitate, & q̃ quodlibet ens cũ materia cõmuni habet naturam

Materia est vna, tñ est multa potẽtia & habilitate. vide. 5. de gen. c. 84

proprią, & incepit ponere quæstionẽ quã dissoluit, & est q̃ ens non fit ex ente, sed ex non ente. Et d. & si aliquis posuerit q̃ generatio fit ex nõ ente, habet dubitare & dicere ex quo nõ ente fit generatio. Non ens enim dicitur tripliciter. Et intendit quorum vnum est nõ ens simpliciter quod nõ habet esse neq; imaginationem. Secundũ est nõ esse quod est in materia. s. priuatio formarũ. Tertium est ens in potẽtia. Ens ẽm

2 in potentia dicitur nõ ens. s. nõ ens in actu. Et cũ posuit hic tria, incepit breuiter ponere intentionẽ qua dissoluitur quæstio. & d. si igit̃ fuerit in potẽtia &c. i. & si quæstio dissoluit̃ ponẽdo q̃ ens fit ex non ente

22. &. 1. c. 29. &. 4. physi. t. c. 8

in actu & ente in potẽtia. nõ ẽm quodlibet ens fit ex qualibet potentia, sed vnũquodq; entiũ fit ex eo quod est in potẽtia illud quod fit. i. ex potẽtia ꝓpria, ita q̃ numerus

a Numerus potentiarũ est sicut numerus specierũ entiũ generabiliũ.

a potẽtiarũ sit sicut numerus specierum entiũ generabiliũ. Et d. hoc quia opinatur q̃ prima

b Prima materia. j. habet potẽtiã ad recipiendum formas elemẽtorũ.

b materia est vnum secundũ subiectũ, & multa secũdũ habilitatem. Primo ẽm habet habilitates ad recipiendum primas cõtrarietates scilicet formas omnũ

3 quatuor elementorũ. Secũdo vero habet potẽtias cõsimiliũ partiũ mediantibus formis quatuor elementorũ. & istæ potẽtiæ diuersãt secundũ diuersitatem mixtionis quatuor elementorũ ita q̃ ex hoc diuersantur formæ generabilium. Et quia antiqui secũdũ positionẽ suã in materia non possunt dare causam in multitudine entiũ ex materia. d. & non sufficit etiã q̃ omnia fuerint insimul, sd est. & ideo nõ sufficit in dando causam multitudinis entiũ dicere q̃ ex ex quibus fit generatio fuerunt etiã insimul in actu, neq; entia in potẽtia: cum potentiæ non fuerint mutæ. & ista quæstio consequitur Anaxa. dicentem mixturam & omnes

4 antiquos, contingit enim eis vt quilibet fiet ex quolibet, eo q̃ nõ sunt

Q. et eis mediãtib⁹ ad formas mixtorũ. idem. j. c. 67.

materiæ propinqua propriæ vnicuiq; enti. album igitur non fit ex non albo quod est nigrum, sed ex quolibet nõ ambo. Verbi gratia, ex linea. Non album enim dicitur de linea. Et similiter contingit Democrito &

Multitudo entium, puenit ex multi

Empedocli, cum elementa distinguantur apud ipsum ex vno quod fecit amicitiam apud corruptionem mundi. Et cum. d. q̃ non sufficit in positione eius ex quo est generatio dicere q̃ ex ex quibus fit generatio fuerunt entia ante generationem, dedit causam in hoc. &. d. nam sunt diuersa secundum materiam &c. id est, & sermo Anaxagore proprie non

5 sufficit, quia multitudo entium prouenit ex multitudine materiæ aut formæ agentis, & si non qua de causa diuersantur entia in infinitum diuersitate infinita & non sunt vnum cum agens est vnum apud ipsum q̃d

tudine materiæ aut formæ agentis. vide. 7. met. cõ. 28.

est intelligentia, & intendebat cum materia sit vna & agens sit vnum. Necesse est vt non sit multitudo, multitudo enim est aut ex multitudine materiæ, aut ex multitudine agẽtis si fuerit possibile, vt formæ diuersę habeant eandem materiam, aut ex multitudine duarum causarum. Dicit, si autem materia fuerit vna &c. si autem materia fuerit vna & generans vnum & potentia vna, tunc illud quod sit erit vnum, subiectum enim cum fuerit vnum, & potentia existens in eo fuerit vna & agẽs vnũ tunc nulla erit causa multitudinis.

Cum subiectum fuerit vnũ & potẽtia existens in eo fuerit vna & agẽs vnum tunc nulla erit causa multitudinis.

CAP.

CAPVT II.

TRres verò sunt causæ, & tria principia, duo quidẽ contrarietates. Cuius hoc quidem ratio & species. Illud verò priuatio. Tertium vero materia. Post ea quod non fit materia nec species. Dico autem vltima omne namq; transmutat aliquid & ab aliquo, & in quid à quo quidem primo mouente, cuius verò materia, in quodve rò species in infinitum ergo sunt si non solum æs fit rotundũ. Sed & ipsum rotundum, aut æs necesse est itaq; stare.

Causæ igitur sunt tres & principia tria, quorum duo sunt contraria, quorum vnum est forma, & alterũ priuatio, & tertium materia, & post ista neq; materia sit neq; forma, sed illa duo alia. Omne enim quod transmutatur, transmutatur ex aliquo in aliquod. Illud autem à quo trãsmutatur est motor, trãsmutabile autẽ est materia. illud autẽ ad quod transmutatur est forma, & processus in infinitũ, si cuprũ nõ tantum fuerit rotundum, sed etiam cuprum, & rotundum necesse est vt præcedat.

12

CVM declarauit in principio istius tractatus quod ipse non quæreret nisi principia & elementa substantiæ, & posuit quod substãtiæ sunt tres, mobilis & immobilis, & mobilis diuidit in duo, in æterna & non æterna, & fecit rememorationẽ de eo quod declaratũ est in scientia naturali, & etiã in tractatibus præcedentibus, & declarauit quantum comprehenderunt antiqui de principio materiali. & quod nullus eorũ dixit in hoc sermonem conuenientem generationi & corruptioni, & hoc q̃d dicunt quod principia sunt contraria, non sufficit, et quod necessarium est dicere subiectum esse, & quod nullus eorum dixit sermonem rectũ, vnde nõ potuerũt dissoluere quæstionẽ dictã in dissolutione generationis neq; potuerũt reddere causam, propter quam generabilia sunt multa, materia aũt sit vnũ & agẽs similiter, & cum omnia ista fuerint declarata ab eo. Dixit, q̃ causæ sunt tres &c. D. d. q̃d forma nõ generatur, neq; materia, sed illud quod cõgregatur ex eis. Omne enim trãsmutabile ab aliquo, & ad aliqd, & ex aliquo trãsmutat, illud aũt a quo trãsmutatur est motor, & illud ex quo trãsmutat est materia. & illud ad qd̃ trãsmutat est forma. Si igit̃ a forma gñaret esset cõpõsita ex materia & forma, quia trãsmutaret ab aliquo, & ex aliquo & ad aliqd, & forma tunc haberet formã, & cõtingeret sic in ista vt haberet essentia, & sic in infinitũ. Forma igit̃ in eo q̃d est forma nõ generat, & sic est de materia si esset generata esset cõpõsita, & sic inueniret ex parte materiæ species minima in cõpõsito, aut generatio esset ex nihilo, & hoc est declaratũ in tractatibus præcedentibus istius scientiæ. D. d. & processus est in infinitũ, sd est. Formæ & materiæ. s. quod si fuerint generabiles contingit vt in eodẽ sint formæ & materiæ infinitæ. D. d. si cuprũ tũ nõ fuerit rotundũ. s. necesse est vt formæ & materiæ sint infinitæ, si posuerimus quod generatũ nõ est cõpõsitũ tm. sed etiã forma. & materia. V. g. q̃d generatũ nõ est cuprũ

Expositio. Nec forma nec materia generat, sed quod congregatur ex eis. Idem. 7. met. 23. 26. & 27. 31. Vide opp. s. phy. c. 60. de materia. a Si forma gñaret esset cõpõsita ex materia &

forma. Idē 7.met.com. 26.&.27. Documētū. Vide.i.phy. tex.xō,82.

cuprū rotundū,sed rotunditas & cuprū,qm̄ si ita fuerit.continget vt ea te rotunditatē lit rotunditas,& recipiēs rotūditatem,& similiter cuprū indiget recipiente & forma. Et hoc quod dixit nō est impossibile in compositis materijs & in cupro, sed est impossibile in prima materia & in simplicibus formis, & accepit cuprum rotundum loco cōpositi, & cuprum loco materiæ, & rotundum loco formæ. D.d.sed rorūdū etiā & cuprū necesse est vt præcedant, id est, sed forma & materia necesse est vt præcedant compositum.aut intendit, sed si posuerimus formā esse generabilem, & materiam esse generabilem sicut est compositū ex eis,necesse est vt præcedant eas forma & materia. V.g.quod si rotundū fuerit generabile necesse est vt sit compositum ex rotundo & cupro.

Postea quia quæcumq; ex vniuoco fit substantia. Nam & quæ natura sunt substantiæ & alia, aut enim arte, aut natura sunt aut fortuna,aut casu.Ars igitur principium est in alio.Natura autem principium in ipso. Homo nanq; hominem generat,reliquæ verò causæ horum priuationes.

S

Et est ista,quia vnumquodque substantiarum fit ex eo quod est conueniens ei in natura. Naturalia enim sunt substātiæ, & illa alia residua,aut sunt artificialiter:aut naturaliter, aut casu. Ars igitur principium est in altero,natura verò est principium per se. Homo enim generat hominem, causæ autem residuæ sunt priuationes alterorum istorum.

13

Alex.quæstiones de generatis ex putredine, & de mulo quō fiāt a sibi simili.

Cum declarauit principia substātiæ generabilis & corruptibilis ex sententia in ea.s.formā & materiā, vult etiam declarare principia agentis ad veniendum ad prima principia, & incepit facere rememorationē de eo quod declaratum est in tractatibus substantiæ,&.d.q; vnaquæq; substantiarum fit ex eo quod conuenit ei in nomine, vt homo ex homine, & equus ex equo. Et.d.Alex.q; debet homo cōiungere huic & quærere de animalibus generatis a putrefactione quomodo sint generata cō uenientem in nomine. Ista enim videtur generare natura nō voluntarie aut

T

casu, neq; etiam mulus fit ex cōueniēte ei cūm̄ gēnetur a mulo. Quod autem coniungit est quod ponit maiores dubitationes, quoniam cū.d. q; ea quæ sunt secundum naturam sunt ex conuenientibus addit in suo sermone q; & illa alia residua aut erūt artificialiter, aut naturaliter, aut casu.Reputatur enim q; iste sermo non est q; eatenus substantiæ sint ex conuenientibus,sed & omnia alia quæ sunt ex non substantia sunt etiā ex conuenientibus. Ea autem quæ fiunt artificialiter possibile est vt sit verū.cū ars est forma illius quod fit quam facit artifex in materia.dicit.d.in sermone præcedenti q; ratio cuiuslibet est forma. In eis autem

7.met,23.

quæ sunt casu quorū agens nō est terminatū quomodo est intelligendū q; ista fiunt ex conuenientibus. Et forte cum.d. in istis dicit neq; q; sunt, neq; q; fiāt a similt.qm̄ cū.d.de rebus quæ fiūt naturaliter, & quæ artificialiter,sequitur post &.d.causæ aūt residuæ sunt priuationis istorum,& priuationes non sunt generationes secundū primā intētionē,sed secūdū errorē ex accidētibus positis,qm̄ neq; in artificijs etiam ea quæ fiunt secundū errorē fiunt in rei veritate,id est,q; est credendum q; Aristo,opi

sto.opinabatur quod ea quæ fiūt a casu fiūt ex cōuenientibus: cū nō sit rectum vocare ea gñata.sed priuationes generabiliū: sunt enim in natura sicut ea quæ fiūt in artificio errores: & sicut ista nō est rectū vt vocētur generabilia artificialia: ita illa quæ fiūt casu in rebus naturalibus: & hoc intēdebat cum.d.causæ aūt residuæ sunt priuationes istorū. D.d. Alex. iam locutus fuit de hoc multū in tractatu.7.& declarauit quomodo fit vnaquæq; rerū quæ fiūt ex conuenientibus: & etiā locutus fuit Aristo. de rebus quæ fiunt ex putrefactione in physicis: qm̄ ista quāuis nō sint ex cōuenientibus simpliciter: tamē sunt ex aliqua operatione: calor ēm existens in substantijs est causa in generatione huiusmodi. D.etiā,& quid intelligebāt per suū sermonē ex cōuenientibus ita est q; quæ fiūt naturaliter: naturaliter fiūt: & quod nullū eorū quæ fiūt naturaliter fiūt ab artificio: sed ex natura: & sīr artificialia ex artificio: & similiter casualia: nullum enim istorum fit ex natura: aut artificio: & qd' ōia ista declarata sunt hic. D.d.artificiū autem est principiū per se.i.qd' ars est principiū mouēs in alterū in eo quod est alterū. Natura aūt est mouens aliquid per se.i.quia existit in re per se nō accidēt aliter: & hoc declaratum est.2.phy.& cum non dixit in hoc sermone ea quæ fiunt voluntarie. D. Alex.q.d' possibile est ordinare ea quæ fiūt volūtarie: etiā cū eis quæ generantur secundū artē. Voluntas enim est etiā principiū in alterū. D. Alex.& cū dixit hoc.d.post: homo enim generat hominē: & iste sermo significat q; non intendebat per hoc quod.d.de eis quæ generantur quæ fiūt ex cōuenientibus nisi primā intētionē intentionū cōuenientiū. Ōia enim quæ sunt naturaliter: aut artificialiter nō habent dispositionē talē. Inueniuntur enim per se: aut per casum: cū vocat ea quæ sunt huiusmodi priuata nō generata. Et intēdit Alex. per hūc sermonē q; ex de quibus.d. Arist. qd' ea quæ sunt ex cōuenientibus: & ex arte secundū primā intentionem. Omnia enim quæ fiunt a natura & artificio sunt talia: cum tam perfectitatis est de casu in alio loco: & ipse dat rationem ex hoc q; Arist. nō vocat ista generata. D. Alex. & forte fiunt casu & per se animalia quæ generantur ex putrefactione: qm̄ aūt ea quæ fiunt ex conuenientibus. Iam declaratum est ex primis tractatibus: quoniam vero mulus fit ex conueniente declaratum est in primis tractatibus. Sit enim ex asino & equa: & sunt vna intētio: & habēt vnum nomen positū. i. qd' intētio conuenientes ex qua fit mulus est natura communis asino & eque. Et hoc quod.d. Alex. in expositione istius loci est totum bonū: sed nō videt ex verbis Arist. qd' ponit præter substātias aliqua generari ex conuenientibus sicut ipse dicit qd' apparet ex sermone eius: qm̄ cū.d. & illa alia residua non respōdēt ad illud qd', d. quod fiūt ex cōuenientibus: sed est principiū sermonis & suum appositū est: aut artificialiter: aut naturaliter: aut casu & in alia trāslatione ab ea quā exposuit Alex. cecidit aut artificialiter. & secūdū hoc.q.d.qd' generabilia quæ sunt substātiæ sunt ea quæ fiunt ex conuenientibus: illa autē alia fiunt naturaliter: aut casu: & secūdum hoc nō accidit dubitatio in hoc sermone: & idem declarauit in tractatu.7. Et inuenimus hunc sermonem copulari in alia translatione cum eo quod dictum est prius hic sic. Deinde dicit necesse vt hoc sit post hoc: omnis enim substantia sit ex conueniente in nomine & diffinitione: ea autem quæ fiunt natura sunt substantiæ: talia autem aut sunt

2.phy.83. &.84. Alia expositio Alex.

Expositio auer. contra primā expositionem Alexan.7.met. 32.

naturaliter aut per se. Et reputo quod hoc quod cecidit in translatione Alexã. & illa alia relicta: quoniã sunt aut casu aut per se. s. hoc qd addidit hãc particulam: quoniã: quia secundũ hoc qd. d. & illa alia relicta: respondendũ ad hoc quod. d. ex conuenientibus. Et hoc fuit nobis ex trãslatione Ioannis sicut. d. & cũ processus fuerit in infinitũ si cuprã nõ fuerit tantũ rotũdum: sed rotũdum aut cuprũ necesse est vt sit. deinde post hoc quãlibet vnaquæq; substãtiarũ sit ex conuenire in nomine: & ea quæ in natura substãtiæ: & illa alia relicta: quãm sunt aut artificialiter: aut naturaliter: aut casu aut per se: & hoc facit existimare q̃ ola sunt ex conuenientibus secundum qd. d. Alex. & quod plus ponit dubitationẽ in hoc est: quia ponit in eis ea quę sunt artificialiter. Iam enim. d. Arist. quod ea quæ sunt artificialiter sunt ex cõuenientibus: sed videtur mihi quã inter debat per alia relicta alia accidentia: præter substantiam. & ideo posuit inter ea quæ sũt accidentaliter. Et secũdũ hoc substantiæ quę sũt ex putrefactione collocantur in eis quæ sũt ex conuenientibus nõ in eis quæ sunt ex casu. Et eã quæ sunt ex casu nõ habẽt ordinẽ: neq; sunt spẽs intente a natura. Istæ aũt videntur esse species a natura: sed tantũ diminute a speciebus generatis a patre & matre. a Et plura eorũ sũt in rebus determinatis. nihil est igit in istis dicere qd̃ sunt casu. hoc autem quod. d. quod Aristo. d. ista in physicis erraut per obliuionẽ: & forte. d. ea in tract. 2. b & iste tractatus est diminutus in quibusdã locis secundũ qd̃ pertinent ad nos. Et cũ diximus quod illud quod generatur c ex putrefactione generatur ex conuenientẽ: non volumus dicere quod generatur ex calore innato tantũ: sicut. d. Alex. secundum alteram suarum expositionum: sed est dicere quod putrefactio ex qua generatur est sicut semen in animalibus generantibus. s. quia sicut in seminibus est virtus generatiua speciei habẽtis illud semẽ quã Arist. assimilauit artificio: ita virtus quæ est in putrefactione propria alicuius ãalis est. similis artificio quod est in semine: & cum ea quæ sunt ex artificio sunt ex conuenientẽ. necesse est vt ea quæ sunt ex virtute quæ est in putrefactione propria alicuius animalis sunt a conuenientẽ. Et nulla differẽtia d est inter virtutem quæ est in putrefactione quæ assimilatur artificio: & eam quæ est in semine: sed ea quæ est in semine sunt ex habẽte semẽ & sole: illa aũt quæ est ex putrefactione a sole tãtũ. & ideo. d. Arist. e qd̃ homo generatur ab homine & sole. & ideo nullo modo indigem⁹ ponere formas quas existimauit The. ponere ex necessitate in animalib⁹ quæ sunt ex putrefactione.

Prima rõ. Ea quæ sũt causati non habẽt ordinẽ: neq; sunt species intẽte a natura. vide idẽ infra. com. 18. & .7. me. com. 31.

a Secunda ratio.

b Vide. 2. phy. 83.

c Quomodo genita ꝑ putredinem sunt a conuenienti.

d Differentia inter virtutẽ putredinalem & seminis.

e 2. ph. 26.

Substantiæ autem tres sunt: materia quidẽ hoc aliquid substantiam apparere. Nam quæcunq; sunt tactu & non cõnasce tia materia & subiectũ: natura verò hoc aliquid inquãtum habitus quidam. Amplius tertia quæ est ex his singularis vt Sor. & Callias. In quibusdam igitur hæc non est præter compositam substantiam vt species domus: si nõ est ars nec est generatio: nec corruptio horũ. Sed alio modo sunt: & non sunt vt domus quæ sine materiæ & sanitas: & omne quod secundum artem. sed siquidem in eis quæ sunt materia. Substãtiæ autem sunt

sunt tres. Vna est materia: & hoc est secũdũ ꝙ videtur. Quoniã illud est secundum contactum: & nõ est secundũ ordinem & materia & subiectũ. Natura autẽ est hoc: & etiã est tertiũ istorum quod est vniuscuiusq; vt Sor. & Callie. Quoniam in vno quoq; intentio huiusmodi rei non est nisi substantia compositæ vt forma domus. Nisi ars esset non esset generatio & corruptio istorum: nisi alio modo sint entia: & non entia sine materia & sanitate. Et omne quod est per artificium: sed est per causam in eo quod est per naturam.

14

Cum dixit. principia substantiæ sensibilis quorũ principia sunt substãtiæ intendit dicere in hoc capitulo quot sunt substãtiæ: & ipse facit rememorationẽ de eo quod declaratũ est in tractatibus substantiæ: & in scientia naturali: & declarat quod sunt tres materia: & forma: & illud quod ex eis cõgregat: vt veniat ex hoc ad cognoscendũ primã formã & primũ ens. D. Alex. & primo Arist. d. de materia hũc sermonẽ. Vna aũt est materia & est secũdũ qd̃ videtur: etiã in hoc sermone est difficultas: & intentio est: quia substantiæ sunt tres. Vna igit earũ est materia: & hoc est quando recipit formam & adunatur: quia tũc est cum forma. Forma enim est in actu: & videtur illic illa autẽ per se non videtur. Dicit erit intentio sic: & est quia materia est hic secundum quod videtur: qñ materia per se & in rei veritate non est hoc: sed reputatur esse hic: qñ in quolibet inuenitur materia: & hæc sunt quæ sunt subiecta. Intentio autem primæ expositionis Alex. est quia materia est illa quæ videt aut sentitur propter formã: & debet dicere qd̃ materia est illa quæ videtur secundũ qd̃ est hoc loco eius quod. d. qd̃ est hoc secundũ qd̃ videt. Intentio vero secundæ expositionis est quod materia est hic in sensu. i. qd̃ sensus nõ cõprehendit differentiã inter ista: & hoc secũdũ intellectũ: ideo antiqui reputauerunt substãtias rerũ esse materias earũ: & qd̃ formæ nõ sunt substãtiæ. Formæ nõ sunt in sensibiles sed intelligibiles: & habet tertiã & quartã expositionem quas nos post dicemus. Deinde Alex. & hoc qd̃. d. post: qñ illud quod est secundũ tãtũ & nõ est secundũ ordinẽ est materia & subiectũ: addidit ipsum ei ꝙ. d. & est secũdũ ꝙ videt inquãtũ demõstrat ꝙ materia videt hoc in reb⁹ i quibus existit: cũ fuerit cõtingẽtes se adiuncem & adhuc nõ ordinate: aut cõpositæ sicut est res generata: & est illud quod componit ex eis: ista cũ reputantur esse materia eius qd̃ sũt ex ea secundũ qd̃ hic quid: nõ eñ cõtingerẽt se adinuicẽ: nisi essent hic in actu: & secundũ hunc modũ lapides & lateres sunt materia domus: & ligna: & tabulæ materiæ nauis. Sed forte intendebat cũ. d. ꝙ hoc igit est hoc sed̃m ꝙ videt demõstrare ꝙ materia quæ videt est hic materia aũt quæ videt est materia ꝓpinqua. hic aũt est in re. Et forte. d. secũdũ ꝙ videt ad declarandũ materiæ naturã. Quod eñ. d. de ea in alio loco ꝙ ipsa materia est cognita secũdũ similitudinẽ cõuenit huic ꝙ. d. modo secũdũ ꝙ videt ibimus eñ ad intelligẽdũ naturã eius ex reb⁹ quæ videnf: & forte hoc est illud ꝙ declarauit ꝓ exẽplum cũ. d. qñ illud ꝙ est secũdũ tãtũ nõ secundũ ordinẽ est materia & subiectũ: qñ si in rebus quæ videnf. s. cõpositis fuerit aliqd nõ secũdum ordinẽ: vt in domo

Prima expositio. Alexan.

Secunda expositio eiusdem.

Summa prime expositionis.

Summa. ij. expositiõis.

Tertia expositio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

materia videtur vicina rebus: ex quib⁹ fit domus: lapides eñ & lateres habent talē dispositionē & proportionē sicut materia habet in alijs rebus. & forte dicit hoc in loco eius quod diceret q̄ est aliqua substātia. hæc igitur sunt verba Alex. Intentio autē primi sermonis est: quia cū dicit q̄ materia reputaſ esse hoc secundū sensum declarauit qñ existimatur & dicit & hoc erit cū materie rei ex quib⁹ cōponi fuerint contingentes se adinuicē: sicut dispositio lapidū & laterum in domo. Domus enim non reputaſ esse nisi lapides & lateres. cū enim materiæ rei fuerint admixtæ: tunc enim reputanſ esse illa res: & secundū hoc intendebat cū dicit per ordinē mixtionē: & cōfirmat hāc expositionē illud qđ inuenit in alia translatiōe. Intētio aūt tertiæ expositiōis quā dicit super hoc q̄ materia est hic secundū q̄ videt: quia intēdebat materiā propinquā: &. q.d. & materia ꝓpinque rei est materia huius rei vilibilis: & secundū hoc erit intētio sermonis ei⁹: qm̄ qđ est secundū tactū nō secūdū ordinē est materia & subiectū: ga materiæ ꝓpinquę sunt illæ quę tāgūt se adinuicē. Quæ eñ admiscent & adunant nō secundū materiā ꝓpinquā. V. g. ga caro & os & man⁹ ex qb⁹ man⁹ cōponit est materia ꝓpinqua man⁹: & sunt cōtingētia se adinuicē. quatuor aūt elemēta quæ sunt mixta adinuicē ſ sunt materiæ remotæ. Intētio aūt quarte expositiōis est qđ dicit in primo physi. i. q̄ prima materia nō intelligit nisi secūdū cōparationē. sillā cuius cōparatio ad oīa entia in actu est sicut cōparatio materiæ sensibilis ad illud cuius est materia vt comparatio ligni ad nauē: & secundū hoc erit intētio ei⁹ qđ dicit q̄ materia est hic secundū q̄ videt. i. q̄ prima materia nō intelligit esse materia huius rei nisi secundū materias quæ vident. Materiæ eñ cōtingētes nō adunatæ faciūt intelligere hāc intētionē. Et ola tita quæ iste dixit nihil faciūt nos acquirere quæ ante nō sciuimus de materia. Si igif potuerimus exponere hūc sermonē tali modo quo potuerim⁹ scire rē nouā de materia: & conueniens litere erit aliqđ. Et videt mihi q̄ intēdebat dare differentiā inter materiā materiæ in esse: & naturam formæ vniuersalis: & maxime illi⁹ qđ est gen⁹. Reputaſ eñ q̄ primā materiā quia est cōis habet naturā rei vlr prædicabilis de plurib⁹. Vnde qđā existimāt materiā esse corpus. Esset ita esset haberet formā: & nō est vna secūdū numerū sed secūdū formā: s. d iā dictū est in alijs locis ipsam esse vnā secūdū numerū.

Demōstrandū igif qūo vnū numero pōt inueniri in plurib⁹. hoc qđē nō intelligif in eo qđ est in actu: in eo aūt qđ est in potētia differētię est qđ ē vnū numero: & cōe plurib⁹: & nō habet differētias qb⁹ differūt in singulis sduiduis adinuicē: & ga differētię indiuisibiles aduenit & carēt formis qb⁹ iuenit pluralitas in numero dicunt esse vnū: & ga carēt forma q̄ res dī ē vna nūero dūr ē cōes reb⁹ plurib⁹ in numero: nō ga hāt formā cōem sicut est in gñe: secūdū igif q̄ carēt differētijs formarū iduidualiū est vna nūero nō ga habeat formā indiuidualē q̄ sit vna nūero: & secundū hoc etiā q̄ caret forma in actu indiuiduali est cōis plurib⁹ reb⁹. Formæ eñ cōes in qb⁹ inueniunt vtia sunt entia in potētia: & scire ideo aliqđ secundū q̄ est vniuersale est scire in potentia. Communitas a igif quæ intelligif in formis cōib⁹ habet esse extra aīam i potētia. Ista aūt cōitas quæ intelligif in materia est pura priuatio cū nō intelligatur nisi secundū abstractionē formarū indiuidualiū ab ea. Materia igitur

Quarta expositio.

Expositio prime expositionis Alexan.

Expō. ij.

Expō. iij.

Expō. iiij.

Expositio Auer.

X Intellectus ꝓpōnis q̄r materia est vna numero & pluribus communis. Inde colligitur q̄ formā rē esse vnam numero. Vide cōsec. 2. de 2. com. 7. &. 8. &. 7. me. c. 49. & 83. 6. phy.

a Communitas quæ intelligitur in

igitur nō habet esse extra animā secūdū intellectū scilicet quia est cōmunis omnibus generabilibus & corruptibilibus cū nō intelligatur sic nisi secūdū prinationē, & cū ita sit illud igitur quomodo differt a nō esse, & est aliqđ ens extra animā est: quia est subiectū indiuidui sensibilis q̄ videt nō illud qđ intelligif ex ea, & hæc est perfecta imaginatio materiæ, & hoc nūq̄. d. Ari. in aliquo loco sed inuenif ex eius verbis. Si igif iste sermo est cōueniēs huic expositiōi: tūc iste sermo facit intelligere q̄ esse est esse materiæ, & est ꝓprius huic scīētiæ, & nō de scīētia naturali, & nullus potest intelligere esse materiæ in rei veritate nisi sic, & cū inspexeris verba Ari. videbis qđ hæc expositio nō remota est ab eis plus illis quatuor expositiōibus, & est multo melior eis. Et secundū hoc erit intētio eius qđ dixit est hoc secūdū qđ videt, id est, & est illa cuius esse nō est nisi secūdū qđ sentitur, id est, ꝓpter illud quo fit sensibilis, & hæc est forma. Materia eñ nō est sensibilis per se sed per aliud. id est, per formā, & nō habet esse: nisi quia sentitur per aliud nō per se. est eñ ens per illud qđ sentitur, & quia esse materiæ est esse in cōparatiōe ad hoc esse quo sentitur, & est forma. d. quoniā qđ est secūdū tactū &c. id est, & causa qđ suū esse est per illud qđ sentitur est: quia omne cuius natura est in cōtactu, & cōtinuatione cū alio vt perficiat per ipsum: nō cuius natura est in ordine intellecto ab eo, & etiā forma intelligibilis est materia & subiectū. Ista enim natura quia nō habet formā nō habet intētionē, intellectā ab ea, & fuit suū esse in cōparatione ad formā, & quasi intendebat demōstrare qđ sua natura est in cōparatione, & qđ non habet naturam propriā. & accepit cōtactū loco comparationis. Omne enim cuius esse est per contactum & per continuationem cum alio non per naturam intellectam ab ea qua sit ens per se est materia. Et forte intendit ꝓtendere manifestiorem omnibus prædictis secūdum verba, & est quod materia est illud ad quod inuenitur secundum sensum. Forma enim non comprehenditur secundum sensum: sed secundum suā actionem, & ideo non comprehenditur nisi ab intellectu, & dixit quod autē est secundum contactum non secundū ordinē est subiectum & materia, id est, & ideo elementa sunt ea quæ tangunt se nō secundum ordinē qui sit a rebus tangibilibus, & intendebat per ordinem formā, & iste sermo secūdū intellectum istum est proprius materijs propinquis. Et dixit secundū contactum non mixtionem quia hoc est cōmune elementis admixtis & non admixtis, scilicet quia admixta primo tāgūt se: deinde admiscētur. Et cū dixit hoc incepit dicere formā &c. d. & in tactu nō est hoc: ad quod est aliquid habitū in esse, id est, & secūda substantia est natura ad quā trāsmutatur substantia quæ in materia, & est habitus scilicet forma. Deinde dicit, & etiā tertia &c. id est, & tertia substantia composita ex istis quæ est vnumquodq̄ indiuiduorum. Deinde dicit, quoniam in qualibet re intentio huius rei non est aliud a substantia composita vt forma domus nisi ars, id est, manifestum est quod intentio rei quæ existit in ea in actu & est forma eius non est separata a materia quæ est in eo nisi in artificijs. Forma enim eius quod fit est in anima, & est aliud ab eo quod est extra animam. Et hoc est manifestius in alia translatione. Dicit enim loco istius sermonis: quoniam intentio istius est quod non est extra substantiam compositam. Et cum in-

N 4 duxit

formis communibus habet esse extra animā in potētia. Idē pri. met. 45. &. 7. me. 57 vide hic cō. 4. i & i infra com. 18.

Auer. applicat suam expositionem textui.

Y Idē. i. physi. 69. &. 1. cc. de substātia orbis &c. 4. phy. cō. 16.

Alia expositio cōmētatoris.

Forma non cōprehēdit secundū sensū: sed secūdū suā actionē. oppositū 2. de anima com. 63.

Forma artis in anima est alia ab ea q̄ est extra animā. vide infra cō. 23.

dixerit nunc sermonem quasi proponendo ipsum ad perscrutandū vtrum forma abstracta inueniatur aut nō.d.non esset etiā generatio aut corruptio, id est, sed formę artificiales nō habent generationē neq; corruptionē cū sint accidētia. Et hoc etiā inuenitur manifestius in alia trāslatione. Deinde dicit, neq; etiā inuenitur in istis generatio & corruptio, & dixit hoc ne aliquis dicat qđ sicut formæ artificialium inueniuntur in alio a materia eorū: forte sic est de formis naturalibus: sed quomodocūque sint formæ artificiales nō sunt abstractæ: quia aut sunt in anima: aut in materia. Deinde dicit, nisi alio modo sint entia & nō entia domus sine materia & sanitas &c. id est, sed forte aliquis quæreret verū sit possibile vt aliqua formarū sit abstracta, & manifestū est qđ nō de artificialibus: de naturalibus autē dubiū est: de artificialibus autē nō est dubium: quia forma domus: aut est in lateribus: aut in anima ędificatoris, & similiter forma sanitatis a aut est in anima medici, aut in humoribus.

Idē. 2. phy. com. 13.

3

a Forma sanitatis aut ē in anima medici: aut in humorib⁹. Idē. 7. meta. cō. 13. & infra. c. 36.

Et inuenitur in alia translatione post hoc quod .d. neq; inuenitur in istis generatio & corruptio licet sed domus quæ est sine materia. & sanitas, &c intendit: sed domus quæ est sine materia, & sanitas quæ est in aliquo sine materia: est in aliqua materia, scilicet anima, forte intendit: sed domus & aliæ artificialiū formarū sunt ea quæ sunt possibilia inueniri in materia alia a materia in qua existunt in rei veritate. Deinde dicit, Aristo. in hac translatione, & omne qđ est secundū artē & alio modo aut nō nisi quæ sunt secundū materiā. id est, & ideo quærendū est verum sit possibile inuenire aliquod abstractum in formis artificialibus: aut non nisi in formis naturalibus.

Quapropter non male Plato ait: quia species sunt quæcūq; natura si quidē sunt species alicuius horū: vt ignis caro caput: omnia enim materia sunt & eis quæ maximæ sunt substantiæ vltimæ.

Et ideo nō fecerūt male illi qui posuerunt formas: quia istæ si fuerūt alio modo sunt omnia quæ existūt secūdū naturā: sed ex istis ignis: caro: os: caput ossa sunt materia, & hæc substantia est illud qđ est maius valde, & illud postremū & indiuisibile.

15 Prima expositio Alexā. Secūda exp̄ositio eiusdem.

Deinde Alex. innuit in hoc sermone Plato. nō dixit bene fecerūt: sed dixit non male, & iste sermo erit manifestior si legatur ita. & ideo non male fecerūt ponētes formas si habēt esse aliquo modo affirmādo omne qđ ex eis sit per naturā. Deinde & potest intelligi sic, & ideo nō male fecerūt ponentes formā istorū omnia quæ sunt secundū naturā si forma habet esse aliquo modo. d. & erit manifestior iste sermo si mutauerint hāc particulā ens ab hac particula formæ, & fuerit posita cū hac particula sunt: tunc qđ sic legatur, & ideo nō male fecerūt ponētes formas: qđ istæ sunt omnia quæ sunt secundū naturā si formæ habēt esse. Et ocs iste expositiones reducūtur in duas. Quarū vna est qđ intendebat quod nō male fecerūt ponētes formas abstractas formarū rerū naturaliū: quia nō posuerunt istas formas rerū artificialium si aliquo modo esse habent formæ abstractæ. Aut intendit quod ideo nō male fecerūt: dicētes qđ formæ rerū naturaliū sunt abstractæ: cū nō dixerunt hoc in formis artificialibus.

Summa ista rū expositio num.

Duo enim hi sermones propinqui sunt scilicet dicere qđ formæ naturales sensibiles habent formas abstractas qđ .d. Plat. aut dicere qđ formæ naturales sunt formæ abstractæ, & perscrutatio de hoc, id est, vtrū est aliqua forma abstracta est perscrutatio naturalis sicut ipse post facit: perscrutatio vero de hoc, vtrū formæ abstractæ sunt alie a formis sensibilibus quæ sunt formæ rerū sensibiliū nō est naturalis cū naturali ter desideratur: sed est perscrutatio necessaria secundū qđ aliquis .d. & hoc secundū aliquā rationē. Deinde dicit, sed ex his ignis caro os caput: omnia membra sunt intelligēda, & ex hoc secundū Alex. duo quorū vnū est qđ homo nō apparet in omnibus formis naturalibus: sed quædā formæ materiales videntur nō separari a materia: vt forma ignis & ossis, & capitis, & carnis. Et q. secundū hanc expositionē: sed qđ fuerit ex istis formis sicut ignis & caro & os habēt omnē materiā, & impossibile est vt sit abstractū ab eis. Et potest intelligi etiam qđ impossibile est credere in omnibus formis hic: quia formarū rerū naturaliū quædā sunt formæ rerū quæ sunt materiæ aliorū vt ignis & aliorū elementorū quæ sunt materiæ aliorū, & similiter carnis & ossis quæ sunt materiæ capitis, & hoc manifestius est secundū hoc qđ .d. omnia membra. Deinde dicit de substātia est illud qđ est maius valde, & illud postremū & indiuisibile. Intelligēda etiā sunt secundū Alex. duo intendit enim per illud qđ est magis substātia: cōpositū ex materia & forma, & per postremū & indiuisibile materiā, &. q. d. & substātia cōgregata dignior est vt sit substā tia quā postrema substāntia: quæ est communis omnibus, & est corpus.

Primaexpositio Alexā.

Secūda expositio eiusdem.

Ibi videt secundū Alex. cōpositū ēē nobiliorem substātiam quā formā.

Aut intendebat per substantiā quæ est maioris substātialitatis substantiam cōpositā ex elementis, & per postremū elementa, & secūdū hoc crūt omnia ista scilicet formæ & materia eorū materia postremæ substantiæ. Deinde. Alex. & hoc inuenitur manifestius in alia scriptura: sic & ideo nō male fecerūt ponētes formas: quia sunt omnia quæ sunt secundū naturā si formæ sunt aliquo modo: sed istorū. Ignis enim & caro & os & caput omnia sunt postrema eius qđ est dignius vt sit ens. d. Alex. & non intendebat per substātiam postremā hic materiam: dico ego, & dicit hoc vt reputo: quia Aristot. non fecit hic comparationem nisi inter substantias quæ sunt in actu.

Mouentes quidē igitur causæ velut prius factæ existentes: quæ autem vt ratio simul. Quādo enim sanatur homo etiam sanitas est, & figura æreæ sphęræ simul, & ærea sphera.

Et causæ mouētes sunt quia præcedunt tantū: hoc autē quasi vniuersalia sunt insimul. Si enim homo est sanus: tunc sanitas & homo sunt insimul, & figura sphęræ cupreæ & sphera cupri sunt insimul.

Cum declarauit causas esse duas: materiam scilicet & formam: vult distinguere inter eas & causam mouentē & agentem: dicendo quod causa agens differt a forma quia agens & mouens præcedit illud quod agit, & mouetur ab eo, formalis autem & materialis est cum generatione. Et hoc intendebat, cum dixit ea autem quæ sunt vniuersaliter sunt insimul, causæ autem per quas res sit ens & vnum sunt cum eo quod per 16

A Hic videtur dicere materiam precedere formam, cuius oppositum vide. 9. met. 35.

ipsas sit totū in simul: cum talem dispositionē habeant in congregato sicut partes in toto. Deinde dedit exemplum &c. d. si enim homo est sanus &c. id est, qđ sanitas nō præcedit hominē sanū cum sanitas in sano est quasi forma, sanans autem necesse est vt præcedat sanitatem. & similiter figura sphęræ quæ est quasi forma sphęræ non præcedat sphęram.

Si autē aliquid manet posterius perscrutandū est. In quibusdam enim nihil prohibet vt si est anima tale nō omnis sed intellectus: omne nāq; impossibile forsan. Si autē aliquid rerum in postremo quærendū est de hoc. In quibusdā enim non est impossibile. Verbi gratia, si anima est talis dispositiōis nō tota: sed intellectus. Tota enim forte impossibile.

17 D. Alexā. quærendum est si aliqua istarū formarū remanet postquam compositum corrumpitur. d. narrauit vnde veniat ad hanc quæstionem: quoniā quia anima hominis est forma eius, & intellectus est aliqua forma, & virtus animæ remanet postquā homo corrūpitur: possibile est vt aliqua forma materialis remaneat postquā cōpositū corrūpitur: sed non tota anima remaneat. Quædā enim virtutes animæ non habent esse nisi cum materia: vt cibabilis & sensibilis & imaginatiua & desiderativa. Neq; etiā iste intellectus qui est virtus animæ, & existimatur quod est pars eius: possibile est vt remaneat. Intellectus enim quē dixit in. 1. lib. de anima scilicet qđ remanet scilicet intellectus adeptus non est intellectus iste: neq; est pars animæ neq; est etiā forma materialis vt declarauit est in hic. Et d. forte qđ demonstratio super hoc nō est istius artis: sed. 1. libri de anima. Et hoc quod dixit Alex. est sua opinio de intellectu scilicet qđ nullus intellectus remanet nisi adeptus intellectus. Intellectus autem in habitu & materialis corrūpitur apud ipsum, & hunc intēdebat cum dixit neq; etiā iste intellectus quæ virtus animæ reputat esse par sei⁹ possibile est vt remaneat, & ideo. d. q intellect⁹ quē dixit in libro de anima remanere scilicet adeptus non est iste scilicet qui est habitus animæ neque pars eius. Sed non est talis sententia Theophrasti neque aliorum peripateticorum neque Themistii: sed reputabant plures eorum quod intellectus materialis remanet, & quod intelligentia agens abstracta est quasi forma in intellectu materiali, & compositū ex materia & forma, & quod ipsa creat intellecta vno modo, & recipit ea alio modo. Agit enim eas inquantū est forma, & recipit eas secundū intellectum⁹ materialē. Nos autē iam perscrutati sumus de istis duabus opinionibus in libro de anima, & diximus quod intelligētia agens est quasi forma in intellectu materiali, & quod ipsa agit intellecta, & recipit ea secundū⁹ intellectum materialem, & quod intellectus materialis nō est generabilis & corruptibilis, & declarauimus illic qđ hic est scientia Arist. & quod intellectus in habita habet partē generabilē & partē corruptibilem. Illud autem quod corrumpitur est actio eius in seipso non corrumpitur, & quod ex extrinseco intrat nos. Si enim esset generabilis consequeretur transmutationem vt declaratum est supra in tractatibus substantiæ scilicet, cum declarauit quod⁹ si aliquid fieret sine transmutatione; neq; tunc aliquid fieret ex nihilo, & ideo, intellectus de intelligentia

C5. 5. tertij de anima. & com. 20.

actu agēte & ei⁹ loco & ꝓsperitate ex ipsa quæ est potentia est quasi loc⁹ istī⁹ intellect⁹ nō quasi materia. Et si actio intellect⁹ secundū q copulat cū intellectu materiali esset nō gnabilis: tūc actio eius esset substantia ei⁹ & nō haberet necessitatē in hac actiōe vt copularet cū intellectu materiali: sed cū fuerit copulat⁹ cū intellectu materiali erit actio ei⁹ secundū q copulat cū eo actio alia a substantia ei⁹: & fuit aliud qđ agit substantia & est alij non sibi: & ideo pōt esse vt aliq⁹ æternū intelligat aliquā generabile & corruptibile. Si igit iste intellect⁹ denudet apud ꝓfectionem humanā a potentia necesse est vt destruatur ab eo hæc actio quæ est alia ab eo: & tūc aut non intelligemus omnino per hūc intellectum: aut intelligemus secundū q actio eius est substantia eius: & impossibile est vt in aliqua hora non intelligamus per ipsum. Relinquitur igitur cū iste intellectus fuerit denudatus a potentia: vt intelligamus per ipsum secundum q actio est substantia eius: & est vltima prosperitas.

Palā itaq; q nō oportet ꝓpter hoc esse ideas. Homo em̄ homine gnat. Qui vero singulis singulariter aliquē. Sil⁹ aūt & in artibus. Medicinalis em̄ ars ratio sanitatis est. Manifestū est igit̄ q nullo modo idigem⁹ ꝓpter hoc vt formæ sint. Homo em̄ generat hoīem quod est vnū: vnde homo ex hominib⁹: & secūdū hoc in artificijs. Ars enim medicinæ est ratio sanitatis.

Cū declarauit q causarū quædā sunt agētes & sunt præcedentes ad esse: & quædā sunt partes rei: & sunt cū ea dicit q manifestū est q nihil cogit nos dicere formas Platonis: quū cū illud qđ fiet fiat ex cōuenīcti in noīe nulla est indigētia vt formæ sint. homo enim generat ex hoīe: & equus ex equa: & vnū ex vno: & particulare ex particularibus particularē ex vniuersali: sicut dicit dicēs formas efficita em̄ est de natura sicut de arte. Ars em̄ agēs sanitatē est forma sanitatis existēs in aīa medici: & sicut artifex cū agit non indiget exēplari ad quod respiciat cū agit cum illud quod habet de forma illius quod fit sufficiat ei in actiōe: ita est de natura agente. s. quod nō agit nisi secundū q habet formā illi⁹ quod fit: & ideo necesse est vt conueniēs fiat ex cōuenienti. Themistius aūt dixit hunc sermonē esse sufficientē sed dicit ipsum oblitū fuisse animalia quæ fiunt ex nō similibus. Vespæ em̄ vident fieri ex corporibus equorum mortuorū: & apes ex corporibus vaccarū mortuarū: & ranæ ex putrefactiōe aquæ: & muscilliones ex vino corruptomaturā enim non facit ista ex similib⁹ in forma: & nos bene scim⁹ q in spermate & semine cuiuslibet animalis & plantæ sunt proportiones ꝓpriæ: & rationes quibus ea quæ generant ex eis sunt animalia propria: ita q ex spermate hominis nō fit equus: neq; equi homo: neq; ex semine alicuius plātæ alia planta. Et sunt respōdentia istis proportionib⁹ in eis ex quib⁹ generātur ista animalia nisi in natura fuerint poste prius proportiones habiles ad faciendum quācunq; speciē possibilē in specieb⁹ animalis cū inuenerint naturā inuenientē vt aliquod animal fiat ex ea. Deinde & nō decipiat te velocitas animaliū talū. Et cogita quod maius mirum est de scientia operātis aliquid de luto q̄ de scientia ei⁹ in faciēdo aliquid ex auro: & si tu bene cōsideraueris de aīalibus maioribus istis inuenies quod processus naturæ in eis est talis processus. Necesse enim est vt proportiones & formæ eius

18

Digressio quā prio inducunt verba Themistii contra Arist. negantem idem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

processus naturæ in eis est talis ꝓcessus. Necesse ei⁹ est vt ꝓportiones & formæ ei⁹ sint in natura secundū quas facit id qđ facit. Homo enim ꝯiuis generet ab hoc etiā pater nihil facit in cōpositione eius: qđ est impossibile vt sit melior: sed sit talis dispositiōis p illud quod positū est in natura cuiuslibet subſtātiarū ex proportiōib⁹ & formis. Ars aut̄ nihil facit in corpore nisi in extremſtatib⁹ tm̄. natura vero ipso corpore toto. & nō est mirū: quāuis nam nō intelligat aliquid de hmōi: & ēt facit hoc in educēdo aliquā intentionē: & hic dem⁹ strat ꝙ aliqđ rememorat ipsam de causis nobiliorib⁹? vt ista quæ est in terra de quo Plato dicit ꝙ sit ex dijs fecūdis: & Arist. ex sole & orbe decliui: & ideo facit illud quod facit inducendo se paulatim ad intentionē quā agit: & ipsa nō intelligit intentionē: sicut videmus bobes loquētes futura: & nihil intelligūt de eo quod dicūt: & vniuersaliter necesse est vt in natura sint ꝓportiones & formæ: cū in gnatiōe rei indigeat suo simili: sed ofta quæ generant nō habēt simile ex quo generant: sed cū indiguerim⁹ aliqua forma: tūc aliquā actio est: & scimus ꝙ nō fit per ipsam solā: & sic ēt ipsa forma. q. esset latēs in aliqua re: & in rei veritate latet in natura generante.

B Nota de ꝓphetis.

Reprobatio Themistij.

hæc igitur sunt verba Themistij. Et apparet ꝙ iste nō intelligit quo sit generatio. & quid est dicere ꝙ generatū fit a cōuenīcti in diſſimilitudine & subſtātia: cū cū intellexit ꝙ generatū fit de nouo a cōuenīcti. i. quod creat formā ei⁹? & ponit eā in materia. q. esset aliud in materia: fuit necesse apud ipsum vt in reb⁹ naturalib⁹ sint formæ creātes alias: & plātas: & generatas ex putrefactiōe. i. formæ dātes ista to creationē & transmutationē & aiam: & cōtingit in istis formis si agēs fuerit conuenīens vt sint aliæ: aut abſtractæ: aut nō abſtractæ: sed si fuerint nō abſtractæ: & fuerint in instrumētis ꝓprijs: & in istis formis generātib⁹ formas alias generatorū ex putrefactione nō apparet: neq; subiecta ꝓpria sunt abſtracta: vt aliqs dicat ꝙ sint nō abſtractæ: & nō habent de instrumētis nisi principiū. s. calorē alas: & si ista fuerint, hmōi erūt factæ. A quo igitur sunt tales formæ: & omne factū a cōuenīcte fit: & ideo putatur ꝙ iste sermo coget formas dicere esse. Et hoc nō tm̄ contingit in alatib⁹ quæ fiūt ex putrefactione: sed in seminibus. Cū enim dixerimus ꝙ necesse est in seminibus vt sint virtutes & formæ similes rebus artificialib⁹ quæ agūt ex quæ habent semina: & posuerimus eas factas: contingeret enim vt habēt alias formas a quibus fiant: necesse est qñ propter formas abſtractas esse. Vnde quidam dicunt ꝙ omnes formæ subſtātiales fiūt a forma abſtracta extrinseca quæ dicitur a quibusdā dator formarū: & dicūt ꝙ hic est intelligentia agens: & ratiocinantur super hoc ꝙ virtutes actiuæ sunt quatuor qualitates calor: frigus: humidū: siccū: & ꝙ nihil est in materia agens: nisi ista quæ agunt sua similia: formæ autem subſtantiales non agunt in quibusdam. Ignis enim cum fecerit alium ignem similem sibi ex corpore graui: tunc forma subſtantialis quæ est in eo. Verbi gratia. lenitas non agit in illo corpore graui quod fecit ignis aliam lenitatem similem sibi cum aperte fuerit dictum in lib. de generatione & corruptione quod nulla est in igne virtus nisi calor. Et cum ita sit cum forma ignis sit in corpore combusto ab alio igne: necesse est quod hoc fiat altero duorum modorum: aut vt forma ignis sit in corpore combusto consequens actionem caloris ignei in eo: sicut actiua cōsequuntur formas: & hoc est

Opinio Auicen. ponētis cōcordiam seu datorem formarum.

incōueniens:

incōueniens: & contingit secundum hoc vt fiat forma ex nō forma: & hoc nō dicunt in anima & in omnibus formis subſtantialibus: & dicit ꝙ nō videmus animam fieri ex anima: sed ex non anima. Si igitur factio sit ex conuenienti necesse est animam abſtractā esse ex qua fiūt istæ animæ. Et hoc iam aperte dixit Themist. in suo lib. de anima cū locutus fuit de intellectu: sicut dicit hic cum dicit ꝙ ista anima est illa quā Plato dicit fieri a dijs secundis: & Aristo. a sole & orbe declini. Et ista quidem quæstio est valde difficilis. Et nos dicemus in hoc secundū nostrum posse & secundā propositiones quas habemus de sententia ipsius Arist. quæ est vt dicit Alex. minoris dubitatiōis omniū sententiarū: & magis conueniēs vt sit vera. Dicamus igit̄ ꝙ omnes dicentes agēs alicui esse & generationē esse vniuersaliter sunt bipartiti: & valde contrarij: & habent medios. & quidā eorū sunt dicentes latitationē: cōtrarij eorū sunt dicentes creationē. Dicentes enim latitationē dicunt qđ quodlibet est in quolibet: & ꝙ generatio est exitus rerū ab inuicē. & ꝙ agēs nō est nisi extrahens & distinguens eas ab inuicē. Quoniam autem agens apud istos non est nisi mouens manifestum est. Dicentes autem creationē dicunt quod agens creat totum ens de nouo ex nihilo: qđ nō habet necesse ad hoc vt sit materia in quam agat: sed creat totum: & hæc est opinio loquētium in nostra lege: & lege christianorum: de quo Iohannes christianus opinatur quod possibilitas non est nisi in agente: vt Alpharabius narrauit de eorum transmutatis. Opiniones autem mediæ inter istas duas videntur reduci in duas: quarum vna diuiditur in duas & sunt tres: istæ quidem tres conueniunt in hoc quod ponūt generationem esse transmutationem in subſtātia: & quod nihil generatur ex nihilo, scilicet ꝙ necessarium est in generatione subiectum esse: & ꝙ generatum non fit nisi ab eo quod est sui generis in forma. Vna autē istarum opinionum est qđ agens creat formam & ponit eam in materia: & horum quidam dicunt ꝙ illud agens non est in materia omnino: & vocant ipsum datorem formarum: & Auicen. est de istis. Quidam dicūt ꝙ illud agēs inuenitur duobus modis: aut abſtractū a materia aut non. Illud autē qđ est nō abſtractū apud eos est sicut ignis qui facit ignem & homo generat hominē. Abſtractū vero est illud qđ generat animalia & plantas quæ fiūt nō a sibi: & hic est sententia Themistij: & forte Alpharabius secundum ꝙ apparet ex suis verbis in duab⁹ philosophijs: quāuis dubitet in ponēdo hoc agēs in alatib⁹ generatis a patre & matre. Tertia autem est opinio Aristo. & est ꝙ agēs nō facit nisi cōpositū ex materia & forma: & hoc fit mouēdo materiā & trāsmutādo eā donec exeat de actu illud quod est de potentia in actū illam formam in actu. Et in ista opinione est quidam similmodo dicentis ꝙ agēs nō agit nisi ordinādo congregata: & est sententia Empe. & nos dimisimus hāc sententiā de agente cū dictum sit cētras hominū: sed agēs a quo Arist. nō est cōgregās inter duo in rei veritate: sed extrahēs illud qđ est in potētia ad actū. & q. congregat inter potentiam & actum, scilicet inter materiam & formam secundū ꝙ extrahit potentiam ad actum nō destruendo subiectū recipiēs potentiā: & tunc efficiunt in composito duo scilicet materia & forma.

Et etiā assimilatur creatiōi: etsi inquantū illud quod est in potentia est in actu, sed differt a creatione: quia non conuenit per formam ex non forma:

Sntā Arist. est minoris dubitatiōis oīm sententiarū: & magis cōueniēs vt sit vera. Idem. 2. ce. com. 1.

Opinio anaxagorę.

Opinio christianorū & sarracenorū & iudęorū.

a Opiniōes mediæ quæ sunt tres.

Opinio auicęde qua quęre ipsum in 9. meta. suæ ca. 4.

Opinio the mistij.

Opinio arist. Agens apud Arist. nō est cōgregās inter duo i rei veritate sed extrahēs illud quod est in potentia ad actū vide com. 15. 8. metaphy.

forma: & similiter assimilatur latitationi aliquātulū. & oēs dicētes creationē: aut latentiā: aut cōgregationē & segregationē: hoc intendebāt & nō potuerūt pertingere ad illud. Intertio igitur sermonis Arist. q̄ conueniens sit a cōueniente aut prope cōueniente: nō est q̄d cōueniens agit pre se & per suā formā sibi cōuenientis: sed est dicere q̄d extrahit formā sibi conuenientis ex potentia in actū: & nō est agens quia adducit in ipsā materiā aliquid extrinsecū: & sic est in hoc de substātia sicut in aliis accidētibus. Calidū em̄ non inducit in corpus calidū calorē extrinsecū: sed facit calidū in potētia esse calidū in actu: & sic est de magnitudine consequēte generationē. s. quod magnitudo cum fuerit trāsmutata apud generationē ex quātitate in quātitatē alia & nō trāsmutabitur ex quātitate ad uenientē ex extrinseco: & similiter motus localis nō est veniēs ab extrinseco a motore: & ideo nō est necesse vt agēs omnino sit conueniens secundum omnes modos. Generās igitur animā nō est dicere q̄d ponit aliam in materia: sed q̄ extrahit illud q̄d est ala potētia ad esse animā in actu. Vnde ignis generatur a motu sicut ab igne: & intrēno proportionum & formarū existentiū in generantibus animalia est: quia extrahunt proportiones & formas quæ sunt in materia ex potētia in actum: & omne extrahens aliquid ex potentia in actum: necesse est vt in eo sit aliquo modo illud q̄d extrahit: nō q̄ sit ipsum etiā secundū oēs modos. Virtutes igitur quæ sunt in seminibus quæ faciunt animata nō sunt animate in actu sed in potentia: sicut domus quæ est in anima ædificatoris est domus in potentia nō in actu. Et ideo Aristo. fecit assimilationem de istis virtutibus ad virtutes artificiales: & d. in lib. de animalibus q̄d istæ virtutes diuinæ sunt cū habeāt potentiam dandi vitam: & sunt similes virtutibus quæ dicuntur intelligentiæ: quia adducunt ad finem: & quia ista semina nō facīt hoc nisi per calorē qui est in eis: & calor ignis nō facit nisi calefactionē aut desiccationem nō figuram neq; formam animatam. Et dicit Arist. in lib. de animalibus: q̄d iste calor non est ignis neq; igneus. Ignis enim corrumpit animalia: non generat. Iste autem calor generat: & ideo videtur similis calori artificiali quē ars mensurat ad aliquam operationem: & iste calor habet formam qua conseruatur in sua mensura: & ista forma non est anima in actu: sed in potentia: & est quā Aristo. assimilat arti & intellectui: & ideo vocat calorem istum calorem animæ non animatum: & iste calor est in seminibus: & fit ab habēte semē & a sole. Vnde Aristote. dicit quod homo generatur ex homine & sole: & factus est ille calor ex terra & aqua ex calore solis admixto cum calore aliarum stellarum. Et ideo sol & aliæ stellæ sunt principium vitæ cuilibet viui in natura. Calor igitur solis & stellarum diffusus in aqua & terra generat animalia ex putrefactione nata: & vniuersaliter omnia quæ fiunt ex non semine. non quod istic sit anima in actu inuenta in orbe declini & a sole sicut narrat Themistius: & omnia ista declarata sunt in lib. de animalibus: ergo calores generati ex caloribus stellarū generantes quālibet speciem specierum animalium habent mensuras proprias illius caloris ex quātitatibus motuū stellarū: & dispositionibus eorū adinuicē in propinquitate & remotione. Et ista mēsura, puenit ab arte diuina intellectuali quæ est similis vni formæ vni⁹ artis principalis

Vide. 2. de. com. 42.

Virtutes quæ sunt in seminibus nō sunt actu animate vide idem. 7. meta. c. 31.

Differentia inter calorē elemētalē & celestē: pro qua vide. 2. de generatione anima lium ?ca. 3. & 2. cap. de substantia orb. & 4. de. com. 32.

Sed vide opp. in primo cantico rum. cō. 15.

Calor solis & stellarū diffusus in aqua & terra gñat alia lia ex putrefactione na-

sub qua sunt artes plures. Secundum hoc igitur est intelligendū q̄ natura facit aliquid perfecte, & ordinate quamuis nō intelligat. q. esset remorata ex virtutibus agentibus nobilioribus ea quæ dicuntur intelligentiæ. Istæ aūt ꝓportiones & virtutes quæ sunt in elemētis a motibus solis & aliarum stellarum sunt hæ quas reputat Plato esse formas, & eas intendit, sed longe suspicietur eas, quapropter. d. formas esse.

Arist. autem sustentatur super hoc. s. quod agens non inuenit formā creando eam, quoniam si creasset eam, tunc aliquid fieret ex nihilo, & ideo forma apud ipsum non habet generationē neq; corruptionem nisi accidentaliter, scilicet per generationem & corruptionem compositi, et cum homo conseruauerit hoc fundamentum nullus error accidet ei.

Imaginatio super creationes formarū induxit homines dicere formas esse & datorem esse formarum, & induxit loquentes triū legū quæ hodie quidem sunt dicere aliquid fieri ex nihilo, & cum loquentes nostræ legis opinabantur q̄ agens agit creando formam ex nihilo, & nullum huiusmodi agens viderunt hoc: dixerunt vnum agens omnia entia sine medio, & q̄ actio istius agentis transit in vno instanti in actiones cōtrarias & cōuenientes & infinitas, ita q̄ negant ignem cōburere & aquā humectare, & dicunt omnia ista indigere creatione. Sed corpus nō creat corpus, neq; facit venire in corpore aliquam dispositionem, adeo q̄ dicerat q̄ homo nō mouet lapidem expellendo non est mouens, sed illud agens creat motum, & negauerunt propter hoc potentiam esse, & error istorum est manifestus. Istis etiam hominibus accidit mirabile. Dicāt enim q̄ agens non potest priuare aliquid, actio enim agentis non est nisi in inuenendo non in priuando. Considerā igitur quomodo reputant hoc esse impossibile q̄ agens transmutet ens ex esse in non esse, & non reputant esse impossibile ex non esse aliquid esse. Si igitur aliquis dixerit quomodo agens facit priuationes. Dicemus sicut facit inuenire & est extrahere illud quod est in potentia in actum. Generatum enim in actu est corruptum in potentia, & omnis potentia non erit in actum nisi propter extrahens quod est in actu. Si igitur potentia non esset ens non esset agens omnino, & si agens nō esset, nihil esset hoc omnino in actu. Et ideo dicitur q̄ omnes proportiones & formæ sunt in potentia in prima materia & in actu in primo motore, & assimilatur aliquo modo esse eius quod fit in anima artificis. Reuertamur igitur ad nostrum locum.

Causæ aūt & principia alia aliorū sunt, vt est aut vt non. Si quis dicat vniuersaliter & secūdum proportionē eadē omniū. Dubitabit aūt vtique aliquis vtrū altera aut eadē sint principia & elemēta substātiarū & eorū quæ sunt ad aliqd, & cuiuslibet cathegoriarū similiter, sed inconueniens si eadē omniū. Ex eis de em̄ erūt quæ ad aliqd, & substātia. Quo igit hoc erit, nā extra substātia & alia prædicamēta nihil est cōmune. Prius autē est elemētū quā quorū est elemētū. At verō neque substātia elementū est horū quæ ad aliquid, nec horum aliquid substātiæ.

Et principia sunt rerū diuersarū, & causæ, & sunt sicut homo

ta, et vsr oia quæ fiūt ex non semine. Natura ꝓpter & ordinate operat quāuis non intelligat re memorata: ab intelligē tia nō erran te. Ratio & fundamētū opinionis Aristo. Contra legē. Vide cōsile 9. me. cō. 7. Dubium. Solutio. Oēs ꝓportiones & formæ sunt in potentia in prima materia & in actu. I primo motore.

mo debet dicere vniuersaliter, omnia eadem proportionaliter, & debet homo dubitare vtrum materia & elementa substantiarū & relationū & omniū prædicamētorū sint similiter eadem: sed est inconueniens si principia sint eadē, substātia aūt & relatio erūt ex eisdem, ex eo ꝙ hoc non erit ens. Quoniā inuenitur extra substātiā & illa alia aliquod vniuersale & elementum quam illud quod est elementū eis, & etiā neq; substantia est elementum rerum relatiuarum, neq; istæ etiam substātiæ.

19 Ista quæstio tam inducta est in principio istius artis, & modo iterat eam ad dissoluendū eam, & est quæstio. Vtrū principia & elemēta decē prædicamentorū sint eadē aut diuersa, & primo ponit secundū quē modū sunt eadē. Et d. ꝙ causæ & principia prædicamentorū quamuis sint rerū diuersarū bene potest homo ponere ex eadē secūdū proportionalitatē, & quia hoc nō apparet nisi cōfuerit declaratū ꝙ non sunt eadē simpliciter, neq; diuersa simpliciter, incepit declarare hoc, &c. d. & debet homo dubitare &c. id est, & sunt eadē secūdū proportionalitatē nō

D secundū diffinitionē, quia homo debet dubitare vtrū elementa substātiæ sint elementa relationis & aliorū aut nō, sed est inconueniens vt sint eadē. Tūc enim substantia & relatio erūt sub eodē genere. Et d. propter relationē, quia est debilioris esse alijs prædicamētis, ita ꝙ quidam reputauerūt ipsam esse ex secundis intellectis. D. incepit dicere impossibile cōsequēs hāc positionē, &c. d. ex eo ꝙ nō erit hoc ens, qm̄ inuenitur extra substātiā &c. i. & sequit ex positione eorū sub vno gñe vt sit natura vniuersali sālia a quolibet decē prædicamētorū, & est natura communis, & quia aliquis pōt dicere ꝙ & si ista natura nō fuerit decē prædicamēta, possibile est vt vnū eorū s. substātia, cū existimarī est ꝙ substantia est principiū & elementū aliorū. Et cū omnia existāt in substantia, & substātia antecedat ex diffinitione & alijs modis. d. & substantia nō est elementū rerū relatiuarū, neq; etiā istæ substātiæ, id est, & impossibile est ponere ꝙ substātia sit elementū relatiōis & aliorum, & tacuit impossibile, qm̄ manifestū est. Manifestū est eēm ꝙ elementa substantiæ sunt substantiæ, & elementa relationis relatio, & si substantia esset elementum relationis & aliorum, contingeret vt omnia essent substantia. Omne enim cuius elementum est substantia, est substantia, & similiter est impossibile ponere vnū aliorū esse elementū omniū. V. g. relationem. Cōtingeret eēm omnia esse relatiua, & contingeret vt in alia qua hora dissolueret substātia in relationem, aut relatio in substantiā, & hoc contingit in genere quod est materia non in eo quod forma.

Relatio est debilioris esse alijs prædicamētis.

Idem. 2. de ꝙ. cō. 3.

Amplius quomodo contingit esse elementa omnium eadē. Nullum enim possibile esse elementorum cum ex elementis composito idem. Vt ei quod est ba. b. aut a.

Et etiam quomodo est possibile vt omnia elementa sint eadem. Nullum enim elementorum possibile est vt sit, & illud quod est cōpositū ex elementis vnum. V. g. vt a sit. b quoddā-

20 Manifestū est ex isto sermone ꝙ elemēta decē prædicamētorū impossibile

sibile est vt sint eadē, cōtingit eēm vt elemēta & cōpositum ex elemento sint idem. Et Alex. d. ꝙ ista ratio est probabilis, nō enim contingit ex natura illius cuius est elementū vt sit cū eo idē. elementū eēm cū eo cuius est elementū est eiusdē naturæ sed tamen elementū in illa natura est simplex, & elementum compositum. hoc igitur non contingit nisi ponendo elementū esse vnū illorū & esse elementū omniū, tūc eēm cōtingit vt elementū & elementatum sint idē. & hoc non videtur ex suis verbis, & ideo. d. Alex. forte intendebat ꝙ si elementū omniū prædicamentorū fuerit aliquod ens aliud a prædicamentis, necesse est vt habeat etiam elementū. Omne eēm habet elementū, aut igit̄ illud elementū habebit elemēta, aut elementū & elementatū erunt idem. Et hoc quod. d. Alex. est dubitabile, nō eēm cōtingit vt quidlibet sit ex elemento, nisi ponatur ꝙ omne ens aut est elemētū, aut ex elemēto, & ꝙ oē ens in actu necesse est vt sit ex elementis. Si igitur omnia elemēta sunt in actu contingeret vt omne elementum habeat elementū, & hoc aut ꝓcedat in infinitum, aut elementū & elementatū erūt idem, & hoc dimittunt ponēdo ꝙ eorū quę sunt in actu quædam habent elementa in actu & quædam in potētia, & hæc dispositio est corporū simplicium quæ sunt elementa compositorū.

Themistius aūt aliter exposuit dicēdo ꝙ si decē prædicamēta habeāt elementū vnum aliud ab eis, necesse est aut vt sit exterinsecū ab eis. i. prædicatum de eis, aut intrinsecū in eis. i. ꝙ omnia prædicātur de ea. Si exterinsecum, contingit vt aliquid præcedat substantiam & alia prædicamenta. Si aūt interinsecū cōtinget vt compositū prædicet de simplici ex quo cōponitur, & esse res prædicatur de suo elemēto. Quapropter erūt idē hoc modo, ita ꝙ vere prædicabitur syllaba de consonante & nō cōsonante quæ sunt, clausula syllabæ, vtrumq; eorum est pars syllabæ, & hoc intendebat cum. d. &. aerit quoddam. b. id est. Verbi gratia, quod a. non est consonans. & similiter est de dictionibus cum syllabis. Et inueninus Alex. post exponere hunc sermonem post hanc expositionē, & in quadam scriptura inuenimus autem sic, et etiam quomodo est possibile dicere eadem esse elementa omnium, id est, cum hoc nomen ens demonstret eis elementum indignam naturam communem, & demonstrat vnumquodq; eorum, ergo ipsa sunt vera elementa.

Themistij expositio.

Nec etia intellectualiū elementorū vt vnum aut ens. Insunt eēm ea singulis cōpositorū, nihil igit̄ erit eorū nec substātia nec ad aliquid, sed necessariū est principia propinqua esse diuersa.

Neq; etiam ex elementis intellectis vt de vno aut de ente. Hæc enim duo existunt in omni composito, & nullum eorum est substantia aut relatio, sed necessarium.

Cum declarauit ꝙ impossibile est vt decem prædicamenta habeant vnum elementum sensibile, vult declarare ꝙ neq; etiam erit ex intellectis vniuersalibus vnum & ens, id est, quod non potest aliquis dicere ꝙ vnum & ens sunt genera & elementa istorum, & quod sunt exterinseca eis. & hoc intendebat cum. d. neq; etiam ex elementis &c. Deinde dicit hæc enim duo existunt in omni composito. Et Alex. exposuit hūc sermonem duobus modis sic. Ens enim & vnum demonstrat simplicia esse composita. si igitur elementum est vnum & ens, tunc simplex non

21

Prima expositio Alex.

Secūda expositio eiusdem.

est magis elementum compositi quam compositum simplicis, vtrumq; enim est vnū & ens. Aut sic. Contingit enim vt compositum & simplex sit idem, cum hoc nomen vnum eodem modo dicatur de eis. D. d. & nullum eorum est substantia aut relatio, sed necessarium. & Alex. d. q; oportet coniungere istum sermonem ad illud quod dixit prius. s. & etiam quomodo est possibile dicere eadem esse elementa omnium, nullum eiū elementorū &c. id est. d. qm hoc quod dicit, nullm eiū eorū est substātia aut relatio, consequitur huc sermonem, qm sermo eius est de elementis, &c. d. & intendit per hoc quod dixit. nullum enim eorū est substantia aut relatio, sed necessarium. quod si vnum & ens fuerint elementum substantiæ & relationis elementum autem non est idem cū suo elementato, tunc substantia & relatio & alia prædicamenta nō erūt vnū neq; ens, & si nullum eorum fuerit aut vnum aut ens nullum eorū erit, neq; substantia, neq; relatio, neq; alia. Quod enim est non ens nō est, sed necessariū est, vt hoc nomē vnū dicat de omnibus. D. & possibile est vt hoc quod. d. nullū eiū eorū est substātia aut relatio, sicut de vno & ente, si aliquis dixerit quod aliquod istorū duorū est elemētū cōpositorum. hæc enim duo indigent ad hoc vt non sint eadē cum eis quæ fiunt ex eis, vt non sint in aliquo istorū generū. sed vnūquodq; istorū generum est vnū & ens, & ideo neq; vnū erit talis dispositionis sicut vnum quod est in istis neq; ens, sed est impossibile. vt vnū & ens sint extrinseca a decem generibus, sed necesse est quod si aliquod fuerit ens & vnū vt sit in istis, qm si elementa sunt substātia & quantitas & qualitas aut aliud aliorum, elementa autē sunt alia, tunc nullum istorū erit ens, neq; substantia, neq; quantitas, neq; qualitas, neq; aliquod aliorum sed hoc est necessariū. necesse est eiū vt elementa sint ex entibus. Si igit aliquod istorū fuerit ens & vnū, necesse est vt interet sub vno prædicamēto eorum, hæc sunt verba Alex. Et abbreuiatio eius qd. d. in hoc capitulo & in prædicto est q; si decē prædicamēta cōmunicēt in aliquo qd est elemētū eorū. V. g. in vno & in ente. Vnū aut & ens nō dūr nisi de decē prædicamētis, necesse est vt elementa sint hic prædicamēta, & hoc est incōueniens. contiget eiū vt elementū & cōpositū sint idem. Et etiā vnum & ens sunt ex rebus vniuersalibus, & quæ nō habēt esse extra animā & vniuersaliter vnū & ens nō demōstrat quodlibet cōpositorū, sed decē prædicamētorū. Quodlibet igit prædicamētorū est nō ens. De quo eiū ens dicit nō ens, et sic nulla erit substātia aut quātitas aut qualitas, sed necesse est vt sint, ergo vnū & ens non sunt vna natura cōis alia ab eis.

Non sunt igit omniū eadē elemēta. Aut igit dicim⁹ est qd vt est, est aut vt non, puta forsan sensibiliū corporū, vt quidem species calidum & alio modo frigidū priuatio. Materia verò q; potentia hoc primū secundū se. Substātia verò & hic & quæ ex his quorum sunt principia. hoc autē si quidem ex calido & frigido sit vnū vt caro, & os, alterū necesse est ab illis esse quod factū est. Horū igit eadē elemēta & principia. aliorū verò alia. Omniū aut ita quidē dicere non est sed proportionaliter: quēadmodū si quis dicat q; principia sunt tria, species, priuatio & materia

Prima expositio super. vno & nullum.

Secūda expositio super idem.

Abbreuiatio expositionis Alexand.

II. Idem. x. me. com. 6.

Ens & vnū nō sunt vna natura cōis alia a decem prædicamētis. Idem supra cō. 19. &c. 20. & 10 met. com. 8.

materia sed horum vnūquodq; alterum: circa genus vnūqd q; vt in colore album nigrum: superficies in genere distinctionis temporum: vt tenebræ: lumē: aer. Ex his autem dies nox. Elementa igit omnium nō sunt eadē. & sunt sicut dicimus eadem vno modo: & non sunt alio modo: vt elementa corporū. Quod autem est sicut forma calidū: alio autem modo frigidū priuatio. Materia autē illud quod est in potentia hæc duo primum p se. Substātia verò est ipsa: & quæ sunt ex ipsis: quorū sunt hæc principia: & si aliquid sit vnum ex calido & frigido: vt caro & os. Quod enim sit necesse est sit aliud ab eis. Istorum autē hæc sunt elementa & principia. aliorū aūt alia: vt aut dicatur sic in omnibus non est eis: sed oportet æquare comparationem: vt si aliquis diceret qd principia sunt tria. s. forma: priuatio: & materia: sed quodlibet istorum est diuersum in vnoquoq; genere: colore album: nigrum: superficiem: planitiem: obscuritas: lumen: aer. Et ex istis dies & nox.

Cum induxit impossibilia cōsequentia si principia decē prædicamēto 22
rum fuerint eadem natura. d. elemēta igitur olum nō sunt eadē. i. iam igitur declaratum est quod elemēta decē prædicamētorū non sunt eadē: ita quoniā hoc nomen ens dicatur de eis vniuoce. Et cū declarauit quod impossibile est qd' elementa eorum sint eadem simpliciter: & etiam fuit manifestum per se q; principia eorū nō sunt diuersa simpliciter: sed quia prædicamēta accidētiū cōstituuntur per substātiam: & quoddā eorū accedit quoddam. dedit tertium modum veritatis: & est quia principia eorum sunt eadem proportionaliter. Et. d. & sunt sicut diximus eadem vno modo: alio modo nō sunt. i. & cum nō sunt eadē simpliciter neq; diuerso simpliciter: necesse est vt sint eadē vno modo & diuersa alio. D. dedit exemplū ad declarandū quæ elemēta sunt substātiarum quæ dicuntur proportionaliter in omnibus prædicamētis: &. d. vt elementa corporum &c. i. V. g. qd' principia in substātia declaratū est qd' sunt tria: duo cōtraria: & subiectum: vt vnū cōtrariorū est quasi forma & habitus: & aliud quasi priuatio: quæ aūt est quasi forma est sicut color qui est forma quorūdā elemētorū. s. ignis & aeris. Illud vero quod est quasi priuatio est sicut frigidum quod est forma terræ & aquæ. Subiectū autem est illud quod est in potentia hæc duo cōtraria primo & per se. Et Alex. d. q; hæc posuit priuationē aliquo modo sub substantia: cum frigidum est illud quod caret calore. & frigiditas a in corporibus frigidis facit substātiam eorum. Quapropter sunt in eis substantiæ econtrario rebus in quibus sunt accidentia scilicet quod frigiditas & caliditas nō sunt substantiæ in rebus quarum species non faciunt caliditas & frigiditas: sed aliæ virtutes vt anima ab animatis. Deinde dicit substantia vero est illa & quæ sunt ex istis quorum ista sunt principia. idest & cum ista sunt principia substantiæ: & principia substantiæ sunt substantiæ necesse est vt substantia dicatur de istis rebus. s. de contrariis: & materia

F a Frigiditas scd'm Alex. facit substātiam in corporib⁹ frigidis. Idem. 1. ph. 52. &. 5. phy. cō. 10. &. 8. metz. com. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Formæ simplicium sunt aliæ a formis compositorū.vide idem. 7. me. cō. 60. &. 1. me. cō. 11. &. 1. de ge. 94. &. 3. celi. 67.

Hinc sumit cōtra ponentes numerū formarū secūdum numerū prædicamētorum quidditatiuorū multiplicari. Idē. 4. ce. 12.

& de compositis ex eis quorum ista tria sunt principia. Deinde dicit & si aliquid sit vnum & calido & frigido: vt caro & os. i. & si aliæ substantiæ sunt ex istis corporibus simplicibus: necesse est vt formæ carū sint aliæ a formis istorum. Generatum em̄ aliud debet esse ab eo ex quo generatur: quia habet aliam formam. Et intendebat demōstrare quod principia propinqua in omnibus substantijs non sunt eadem: sed formæ

a simplicium aliæ sunt a formis compositorum & materiæ eorum propinquæ aliæ a materijs istorum. sed tamen eædem sunt proportionaliter. In simplicibus autem sunt prima materia & formæ contrariæ substantiales & in composito ex simplicibus virtus quæ est in simplicibus ad recipiendum formas compositas ex formis finalibus & istis formis. secundum igitur modum possibile est dicere quod principia substantiarum sensibilium sunt eadem: & quia etiā inuenitur in alijs prædicamentis quod assimilatur istis principijs quæ sunt in substantia: sed non sint eadem. D. Istorum autem hic sunt elementa & principia aliorum non alia: deest substantiarum autem ista quæ diximus sunt elementa & principia. Aliorum autem præter substātias habēt alia elemēta sibi similia.

Deinde dicit quod autem sic dicatur de omnibus &c. deest quod autem dicatur de omnibus scilicet quod hæc tria quæ sunt in substātia sunt principia aliorū prædicamentorum scilicet propinqua nō est sic: sed habent ista principia secundum comparationem & proportionem. i. quod in vnoquoq; prædicamētorum accidentium inuenīntur principia: quorum proportio ad illa est sicut proportio principiorū substantiæ ad substantiam nō q̄ habeāt illā eandem materiam. Deinde dicit exemplum quomodo est ista comparatio vniuersalis in omnibus: &. d. vt si aliquis dicerit quod principia sunt tria &c. deest & dicere est q̄d principia sunt eadem proportionaliter: vt dicemus quod forma & materia & priuatio sunt principia decem prædicamētorū: sed quæ in substātia differunt ab eis quæ sunt cuiuslibet prædicamenti: & similiter ea quæ sunt vniuscuiusq; prædicamēti differūt ab alijs. D. d. exemplū istorū principiorū in qualitate: &. d. in colore album & nigrū &c. i. V. g. quod principia colorū secundū formā & priuationē sunt albū & nigrū: secundū autē materiam recipientē est superficies quæ est in potētia oēs colores: & principia notitiæ & diei secūdū formā & priuationē sunt lux & obscuritas: secundū autem materiā recipientem est aer qui est in potentia luminosus & obscurus. Et intelligendū est hoc in principijs propinquis: in remotis vero possibile est vt principia substātiæ sint principia omnium.

Principia p̄pinqua decē prædicamentorū nō sunt eadem sed remota possint eadem esse.

Quoniam autem non solum quæ insunt causæ sed eorum quæ extra: vt puta mouēs: palā quia alterū principium & elementum: causæ vero ambo & in hoc dicitur primū: quod verō aut mouens aut sistēs principium est quoddā. Quare elementa secundū analogiam tria. Causæ autē & principia quatuor: aliud verō in alio & prima causa. Quare mouens aliud alīq̄. sanitas infirmitas corpus manens medicatiua: species inordinatio talis lateres mouens ædificatoria. & in ea diuiditur principium.

Et quia causæ non tantū sunt in eis quæ fiūt: sed ea quæ sunt extrin-

extrinsecus: manifestum est q̄d principium & elementū differūt: quod autē mouet aut sistit est quasi aliquod principiū. Elementa igitur secundū comparationis æqualitatem quæ est secundū cōueniētiā sunt tria. Causæ autē & principia sunt quatuor & aliud alīq̄ est causa prima etiā secundum q̄d est mouens aliud: sanitas & infirmitas corpus quod mouet medicinā. Forma enim non ordinatur: sicut illud q̄d mouet artē ædificatoriā.

a Principiū dignius dicitur de motore & elemētum de causis intrinsecis. Idem. 5. me. com. 4. &. 1. ph. cō. primo.

Cū locutus fuerit de principijs quæ sunt partes rei. s. forma & materia: vult loqui de extrinseco. s. motore. Et. d. & quia causæ non sunt &c. i. & quia causæ nō omnes sunt partes rei cōpositæ. sed etiā sunt aliæ causæ ex extrinseco quarū vna est mouēs. & hoc nomē principiū a dignius est cōuenire motori: & elemētum cōuenire intrinsecis: manifestum est q̄d elemētum & principium differūt inter se. Et. d. hoc quia causa dicit de omnib⁹: principiū aūt de extrinsecis: elementū vero de intrinsecis. Et ideo. d. in physicis q̄d dispositio scientiæ in omnib⁹ entibus habētibus principia & causas & elemēta: quia intendebat p principia causas mouētes: c & per causas illud q̄ est cōe illis quatuor: & p̄ elemēta ea quæ sunt in re. Et quia agēs ,pprie est motor: agēs cū est mouēs & faciēs passiones: vt declaratū. d est in lib. perigeneseos: mouēs autē ,pprie nullā facit passionē: quapropter oīa agēs est mouens: sed nō oē mouēs est agēs. D. q̄ aūt mouet &c. i. q̄ si de mouēte & elemento dicātur principia: cū principiū proprie dicit. de motore. Et in alia translatione inuenimus loco huius: manifestiū est q̄d principium & elementum sunt alia & causæ vtriusq; i. manifestum est q̄d principiū differt ab elemēto: & q̄d hoc nomē causa dicit de vtroq; & inuenitur loco eius q̄d. d. q̄d aūt mouet &c. sic & principiū diuiditur in duo: sicut illud quod mouet & cōstituit q̄ aliquod principiū. Et in tertia trāslatione: & dicitur principium in istis: quod autē mouet est principiū: & manifestū est q̄d intendebat demōstrare per hūc sermonē q̄ hoc nomē principiū cōe est eis. D. d. elemēta vero secundū qualitatem &c. & in alia translatione. Causæ autē & principia sunt quatuor sed aliud alij: & prima causa est quasi motor alius alij sicut sanitas & infirmitas & corpus & medicina quod mouet quāuis sit sine ordine sicut ista sanitas illud q̄ mouet ædificationē. Et sic declaratū est q̄d principia & causæ sunt quatuor: & illud q̄d est principiū & finis est aliud ab eo cuius est principiū & quod mouēs est aliud ab eo quod mouetur ab eo. D. dedit exemplum causæ extrinsecæ: & d. sanitas infirmitas corpus quod mouet medicinā i. & exemplū causæ quæ est alia a causato est medicina quæ mouet ad sanitatem: aut ad infirmitatē. Medicina enim alia est a sanitate & ab infirmitate: & quia forma sanitatis nō est in anima medici in materia: sicut est forma sanitatis ideo forma sanitatis quæ est in anima medici nō facit sanitatis actionem: quoniā si ita esset: tūc medicus esset semp̄. De inde. & si sine ordine ista sanitas mouēs ædificationē. s. q̄ si sanitas mouēs nō habet ordinationē sanitatis quæ est in corpore: neq; forma ædificationis habet ordinē formæ domus. i. q̄ forma sanitatis quæ est in anima nō habet actionē sanitatis: sicut habet formā sanitatis quæ est i corpore:

H Forma sanitatis quę est in ānā medici nō est in materia qa eius faceret sanitatis actionem.

& hoc intẽdebat cũ dicit in hac trãslatiõe forma nõ ordinat sicut illud quod mouet artẽ ædificationis.i.q̃ forma quæ est in anima sine ordine, id est sine actione eius quod est extra animã vt forma ædificatiõis quæ mouet ad formã ædificati quia nõ habet actionẽ formæ domus.

Quoniã aũt mouẽs in physicis quidẽ homo in his autẽ quæ à mẽte species & cõtrariũ. Modo quodã tres vtiq; erũt causæ: sic autẽ quatuor:nam sanitas aliqualiter ars medicinalis:& domus species ædificatoria:& homo hominẽ generat.Adhuc prẽ ter hoc vt primum omnium idem mouens omnia. Mouẽs autem in rebus naturalibus:homo hominis. in eis autem quæ sunt ex cognitione forma.est autem suum contrarium quapropter & causę aliquo modo sunt tres:sicut & quatuor:medicina enim est aliquo modo sanitas:& ars ædificãdi forma domus: & homo generat hominem : & etiam quod est extrinsecũ ab istis quod est principium omnium.

24 Cum declarauit causas esse quatuor; vult declarare quod aliquo modo reducuntur in tres. Et dicit qđ cum quidlibet non fit nisi ex sibi conuenienti:vt homo generat hominẽ in rebus naturalib? & forma artificialis facit alii formam sibi similem aut contrariã in rebus artificialibus:manifestum est quod causæ reducuntur in tres : cum agens & finis idem sint forma.Medicina enim aliquo modo est sanitas : & forma domus aliquo modo est domus & semen hominis homo: & quia dispositio vltimi mouẽtis ola aliquo modo est sicut dispositio mouentis propinqui:& primum mouens mouet ad omnes formas:manifestum est quę forma a primi mouentis aliquo modo est omnes formæ:& hoc intẽdebat cum dicit & etiam illud quod est extrinsecũ ab istis quod est primum. Alex.autẽ dicit quod addidit hoc ad demonstrandũ aliud principium esse extrinsecum a motis & cõmune omnibus mouentibus:hoc enim principiũ secundũ quod est cõmune & remotũ nõ est necessarium vt sit conuentẽs:& quia etiam primus motor licet declaratũ est nõ moueret:nisi ad perfectionem:& quod est sic non est necesse vt sit conueniẽs. Et veritas est quod primũ principium non debet esse conueniens secundum modum quo est principium proprium;& debet esse conuentẽs aliquo modo vniuersali. Et Themistius dicit quod dicit primũ motorẽ ad inueniendũ quod est aliud ab istis mouentibus propinquis & quod illud est quæsitũ in hoc sermone:& ita videtur mihi. Et Alexã. dicit quod dicere conueniens non verificat nisi in causis agentibus propinquis & essentialiter nõ casu.s. in eis quæ sunt ex causis agẽtib? quæ fiũt propter aliquid:& ipã præmixit quod animalia quæ fiunt ex putrefactione sunt apud ipsum istius generis:& in sermone ei? est quæstio quæ per se est perscrutanda. Deinde & dubitandũ est in hac propositiõe dicente quod cõueniens sit essentialiter ex cõueniente:quia in corrigia nihil est tale quale illud quod relinquitur ab ea in dorso:& est simile sermoni quod in serra non est lignum abscisũ ibi quę eli in ligno. talia autem sunt instrumenta non causæ agentes:& sermo eius non est nisi in causis agentibus

a Forma primi mouẽtis aliq̃ mõ est oẽs formæ. vide idẽ supra cõ. 18.i fi.Alex. expositio.

Themistij expositio.

Documẽtũ. Quæ cõditiões requirũtur vt verũ sit ꝓpositio famosa q̃ cõueniẽs sit a conueniẽti. Vide etiam.2.cc. com.42.& 7.met.com. 26.

agẽtibus,& ideo.d.qđ abscisio quã facit serra est in anima serrãtis. & dolor quẽ facit corrigia est in anima percutiẽtis. Deinde igitur quod illa ꝓpositio verificat tribus cõditiõib? scilicet vt sit in agẽte nõ instrumẽto.& i ꝓpinquo nõ remoto,& i agẽte essentialiter nõ accidẽtaliter.

Quoniã autẽ sunt hæc quidẽ separabilia:illa autẽ inseparabilia ille substãtiæ.& propter hoc omnium causæ hæc: quia sine substãtijs nõ sunt passiões & motus. D.hoc erit omnia anima forsan & corpus aut intellectus,& appetitus & corpus.

Et quia quædã res sunt abstractæ & quædã non abstractæ, & ille sunt substãtiæ:& propter hoc inueniũtur istę causæ prẽter enim substantias nõ inueniũtur passiones eorũ neq; motus & post hoc erũt ista:anima forte & corpus aut intellectus aut desiderium in corpore.

Cũ declarauit q̃ possibile est dicere causas prædicamẽtorũ esse easdẽ proportionaliter:vult declarare qđ substãtia aliquo' modo est causa omniũ.Materia eñ quæ est in substãtia est materia omniũ prædicamẽtorũ,& causa eorũ:cõtraria eñ similiter quæ ñũt in substantia sunt causæ cõtrariorũ aliorũ ꝑdicamẽtorũ,& hoc iã declaratũ est I trãsitu substãtiæ,& hic facit rememorationẽ. Et intẽdit ꝑ abstracta substãtias quæ sunt subiecta.ix.prædicamẽtorũ,& ꝑ nõ abstracta.ix.prædicamẽta.q.d. quia prædicamẽtorũ quædã sunt abstracta,& quædã nõ abstracta: sunt substãtiæ,& nõ abstracta accidẽtia substãtiæ,& hoc declaratũ.Declaratũ est eñ qđ substãtia accipit in diffinitiõe eorũ & nõ ecõuerso:vndẽ substãtia videt cã eorũ. D.d.causam &.d.& ꝓpter hoc &c.i.&q̃a accidẽtia nõ sepanꝫ a substãtia vñr, substãtiæ causæ eorũ nullũ ei accidẽs existit extra substãtiã.Sũt eñ in rei vitate passiões & mot? substãtiarũ & hoc intẽdebat cũ.d.qa extra substãtias nõ sueniunt passiões & mot? earũ.i.qa ista nõ sunt nisi dispões substãtiæ nõ suipsorũ. Et hoc intẽdebat in sexta trãslatiõe cũ.d.& ꝓpter hãc cãm causæ omniũ sũt ista qa passiões & mot? nõ sũt extra substãtias.i.& ꝓpter hoc q̃ dixim? cãe oẽs sũt substãtiæ:qa passiões & mot? ꝓbabile ẽ esse extra substãtias.

Documẽtũ. Substantiæ sunt duob? modis, vnus sine accidente: alius cũ accidẽtib?.

Et sciẽdũ est q̃ substãtiæ sũt duob? modis:mod? rn? in quo ꝓbe est hugere accidẽtia,& ali? sine aliquo accidẽte.prim? aũt est sensibile:sed's aũt intelligibile. D.d.& post hoc erũt ista alia &c.&.d.hoc:qa substãtiarũ q̃dã sũt naturales & q̃dã alię:alię aũt vñr esse principia substãtiarũ naturaliũ,&.q.d.& post hãc sermonẽ dicam? q̃ principia oẽs substãtiarũ &forte est ala & corp? aut intellect? ex alis & desiderium tñ,& innuit corpora cælestia:qa eñ sunt principia alatorũ & nõ alatorũ fuit necesse vt essent alata,& vt principia eorũ sint corpus & ala. Et.d.forte quia adhuc nõ est perfecte declaratũ. Alex.aũtẽd.q̃ cũ narrauit causas substãtiæ q̃ est causa oẽm cõsugit huic corpus & alum:aut quia ista sunt causæ alatis:aut quia opinat qđ hæc duo ꝓprie sunt substãtiæ abstractæ,& ideo nõ.d.materiæ neq; naturã:qa istę sunt substãtiæ nõ abstractæ,& ideo.d.forte:qa quidã existimauerũt alam esse abstractã:quæ apud ipm nõ est abstracta:sed pria forma est abstracta,& intẽdit per ola ista corpora cælestia. D.& similiter intẽdit per intellectũ primũ

L Prima forma tantũ est abstracta apud Alex.

mouens corpora cælestia, & per desiderii animam quæ est in corporibus cælestibus. & vtrūq; istorū est alteri propinquum. Et vniuersaliter apparet ex hoc sermone qđ cū dixit quod substātia est principiū aliorū entiū dixit quod principiū substātię est anima & corpus aut intellectus & desiderii & corpus, & dimisit formas naturales. & primā materiam cū videntur esse causatæ a substātijs animatis: quia substantiæ animatæ sunt priores eis in esse. Aut quia non sunt substantiæ in actu sicut anima & corpus.

Amplius autē in alio modo proportionaliter principia eadem vt actus & potentia: sed & hæc alia quia alijs & aliter. In quibusdam quidem enim idem quādoq; est actu: quādoq; potentia, vt vinū aut caro aut homo. Cadunt autem & hæc in dictas causas Actus quidē enim species si sit separabilis, & quod ex ambobus, priuatio vero vt tenebræ aut laborans: potentia autē materia: hoc enim quod potest fieri ambo. Aliter autē actu & potestate differunt: quorum non est eadem materia: quorū non est eadē sed altera. Quēadmodū hominis causa elementa ignis & terræ vt materia & species propria, & si quid aliud extra vt pater, & præter hoc sol & obliquus circulus. Neque materia etiā neq; species neq; priuatio neq; forma sed mouentia.

Et etiā alio modo principia proportionaliter sunt eadem: vt potentia & actus: sed hęc sunt rerū diuersarū diuersa & modis diuersis. In quolibet enim inuenitur idem quādoq; in actu quādoq; in potentia: vt vinum aut caro aut homo. Cadunt ista etiam in causis prædictis. forma enim est in actu cū fuerit abstracta, & quod ex vtroque est priuatio & obscuritas: aut infirmus, & in potentia materia, & hoc est possibile vt recipit vtrūque. Et alio modo diuersum in actu & in potentia: in qua non est materia vna, & cuius forma non est eadem sed diuersa: vt sunt elementa causæ hominis scilicet ignis & terra: sicut materia & forma: propria etiam aliud ex extrinseco: vt pater & extra ista sol & orbis decliuis: cum non sit materia neq; forma neq; priuatio neq; æquale in specie etiā: sed motor in alia trāslatione loco istius capituli dicitur etiam idem.

26 Cū declarauit qđ possibile est dicere qđ omnia prædicamēta habent eadē causas secūdū proportionalitatē, & sunt causæ quas habēt de forma & materia & priuatione: vult etiā declarare quod hoc etiā habēt de actu & potētia: ita quod principia omniū sunt actu & potentia, & qđ hic etiā reducūtur ad formā & ad materiā. Et dicit & etiā alio modo &c. id est, & etiā possimus dicere qđ principia omniū prædicamētorū sunt eadē proportionaliter alio modo a prædicto sicut dicimus de materia & forma & priuatione. D.d. sed hæc duo sunt rerū diuersarū diuersa

sua modis diuersis, id est, sed potentia & actus secundū quod inuenitur in rebus diuersis sunt diuersa, & habent respectum ad entia modis diuersis, id est, quia potētia & actus quæ sunt principiū substātiæ sunt alicę potētia & actu quæ sunt principia qualitatis, & sic de alijs: hæc aūt sunt principia omniū: ga qđlibet est aliquādo in potētia & aliquādo in actu, & hoc intendebat cū d. In quolibet eīm inuenitur idē &c. id est, & hæc dicto sunt vniuersalia omnibus: quia quodlibet ens aliquādo est in potētia aliquādo in actu. V.g. vniuersale quādo est in actu quādoq; in potētia, & similiter caro & homo. D.d. & cadūt ista in causis prędictis &c. id est, actus eīm reducit ad formā quæ est abstracta: aut ad illud qđ congregatur ex materia & forma & priuatiō est obscuritas quæ est in aere ex priuatione lucis, & infirmitas quæ est in corpore ex priuatiōe sanitatis. D.d. & in potētia materia. & hoc possibile est vt sit vtrūq;, id est, potētia autē reducit ad materiā de qua est possibile vt fiat cōgregatū ex ea & ex forma scilicet cōpositū potētia eīm quæ est in materia est' super individuū cōpositū ex ea & ex forma. D.d. & alio modo ē diuersum in actu &c. id est, & etiā accidētia diuersant abinuicē secūdū potētiā & actū ꝓpter suā diuersitatē in materia & forma alio modo ab eo secundū quē diuersant passiua. D.d. vt elemēta &c. id est. V.g. qđ materia hominis sunt quatuor elemēta & motor ꝓpinquus pater, & remotus sol & orbis decliuis: materia autē hominis & partis, & forma eorū sunt extra: sol autē & orbis decliuis nō. Et intēdebat quasi per hoc declarare qđ sicut actiua diuersantur in potētia & actu per diuersitatē formarum & materierū eorū: ita etiā actiua differūt a passiuis in potētia & actu per diuersitatē materierū & formarū eorū. & quia causæ actiuarū differūt a causis passiuarū scilicet quæ sunt partes rei. D.d. & sol orbis cū nō sint &c. id est, cū nō sunt forma hominis neq; materia eius, &c. d. neq; equalia in specie: quia motor propinquus est equalis in specie scilicet pater.

Adhuc autē videre oportet ꝙ hoc quidē est vniuersaliter dicere. hoc autē nō: omniū enim prima principia ꝙ actu primū hoc & aliud quod potētia. Illa quidē igitur quæ vniuersalia nō sunt, principiū enim singulariū singulare, homo quidē hominis vniuersaliter sed non est nullius. Verū pelleus Achillis: tui vero pater & huius syllabæ, ba, b, &, a, siue totaliter siue partialiter. Deinde iā quæ substātiarū. alia autē aliorū causæ & elemēta sicut dictū est eorū quæ nō in eodē genere colorum & sonorū & substātiarū & quātitatis præterquā ꝓportionaliter & eorū quæ sunt in eadē specie diuersa nō specie: sed quia singulariū aliud tua materia & species & mouens & in ea, vniuersalia autē ratione eadē. Et etiā cōsiderādū est ꝙ quædā sunt quæ possumus dicere vniuersaliter: quædā quæ possumus dicere particulariter, & prima principia habent natura quæ est in actu hoc est prius, & aliud in potentia, & illa vniuersalia non sunt: quoniā ꝙ est indiuidui est istius indiuidui. Homo eīm est

Nota quomodo actus & potentia sunt principia omnium prędicamētorum.

Documētū

Vniuersalia nō habēt eē extra aiam. Idem supra cō. 4. & 21. & 14. Idē

Universidad de Deusto
Biblioteca

7.me. c. 20. &.1.me. cō. 6.26.&.27 Idē.1.de aīa cō.60.&.1. de aīa.cō.8. &.3.de ꝑnima cō. 18. Idē.10.met. cō.6. et.idē 27

hominis vniuersaliter: sed nullus. Chilus nec̄ filius: & ideo te pater tuus.a,& hoc,b,ad hoc,b,vniuersaliter autē,b,ad,b,simpliciter,formę em̄ substātiarū alię sunt causæ aliorū. Et elemēta sicut dictū est ea quæ nō sunt in eodē genere ex coloribus & cōtrarijs & substātijs & quātitate,præterea quæ cōueniunt,& quæ sunt in eadē forma,& differunt secūdū formas: sed quodlibet singulariū est aliud: & materia & forma est illud quod mouet quamuis non sunt idem vniuersaliter.

N hic com. sequenti. Idē 7.me.c.46

Dicto qđ principia sunt eadē ꝓportionaliter in omnibus prædicamētis: vult declarare qđ principia duobus modis habēt respectū ad res vniuersaliter & particulariter, & demōstrare qđ verus respectus est particularis: cū vniuersalia nō habēt esse extra animā. Et.d.& etiā cōsiderādū &c. id est, & sciēdū in hac cōsideratione qđ istæ causæ dādæ sunt in suis causatis vniuersaliter & particulariter. v.g. ꝙ sanguis mēstruꝰ est materia hominis, & qđ homo generat hominē, & possumus etiā dicere qđ Sor. generat Platonē, & qđ sanguis istius mulieris est materia istius indiuidui. D. demōstrauit qđ verus modus est particularis, &.d. prima principia habent materiā &c. id est, & principia principalia sunt ea quorū substātia est aliqđ ens in actu extra animā, alia autē sunt ea quæ sunt in potētia particularia & primū præcedit hoc. Et iste ꝓcessus est sicut.d. Alex. in esse a nō in intellectu. Vniuersalia autē sunt priora in intellectu particularibꝰ: quę cū auferūtur: auferunt particularia. Vnde existimātur vniuersalia ratio esse substātiæ. D.d. post & illa vniuersalia nō sunt &c. id est, & principia vniuersalia nō existūt extra animā: sed indiuiduale hoc: hoc em̄ indiuiduū ab alio indiuiduo generat: homo em̄ vniuersale nō generatur ab homine vniuersali. D.d. homo em̄ est hoīs vniuersaliter &c. id est, dicit em̄ vniuersaliter qđ hō gnat hoīem: sed nullū vniuersaliter gnat aut generat: sed Sor. Plato, & tc tuus pater, & hoc b,ad hoc,b, ꝙus dicaf ꝙ,b, simpliciter gnat,b, simpliciter. Et ꝙ restā duū est de hoc capitulo inueni diminutū in expositiōe Alex. & est formę em̄ substātiarū alię &c. id est, & cū cōsiderādæ fuerint causæ & causata vēr inuenient formæ substātiarum diuersæ in gne esse causæ rerū diuersarū in gne, & elemēta diuersa in gne rerū diuersarū in gne: vt causę rerū quæ sunt in diuersis generibꝰ: vt causæ elemētorū & cōtrariorū, & aliarū substantiarū quæ sunt diuersæ in genere. Et.d. hoc quia causæ aut erunt cōueniētes in specie & diuersæ in numero vt causa Sortis & Platonis aut cōueniētes in genere & diuersæ in specie: vt causa hominis & equi: aut cōueniētes in genere qđ est vnus proportionaliter, & diuersæ in vero genere sicut causæ substātiarū differūt a causis quātitatis & qualitatis. Et in alia translatione & post hoc: quia actiones substantiarū sunt aliæ causæ aliorū, & elemēta aliorū: sicut dictū est de eis quæ non sunt in eodē genere colorū cōtrariarum substātiarum quātitatis. Et hoc quod dixit præterea quæ conueniunt & ea quæ sunt in eadem forma, & differunt secundum formas dixit ipsum ad extrahendum ex substantijs substantias quarum causæ sunt diuersæ in genere, & sunt in eodem genere, & sunt, ea quorum causæ sunt diuersæ in specie, & sunt

a Singularia ineſſe. p. cedūt vniuersalia: sed vniuersalia: precedūt ſingularia in intellectu. vide ꝓtio. de aīa textu. cō. 8.

in eodem genere. Causæ enim istorum sunt eædem in forma generali & diuersæ in forma speciali. Et intendit per hoc quod dicit in eadem forma formam generalem. Et intendit per hoc quod dicit & differūt secundū formas: formas specialissimas: & intendebat quod causæ substantiarum & substantiæ quæ differunt quædam differunt secundū genus modo propinquo diuersitati causarum decem prædicamentorum: & non dicuntur esse eædem proportionaliter: & nisi ea quæ sunt conuenientia in eodem genere & in eadem forma. Iste enim sunt conuenientes in forma generali & diuersæ in forma speciali. Deinde dixit, sed quodlibet singulare aliud, id est sed ea quorum causæ eædem in specie sunt etiam diuersa in numero: & sunt singularia indiuidua, quodlibet enim istorum aliud est suo compari in numero. Et ex hoc intelligitur aliqua esse conuenientia in suis causis in specie. Deinde dixit, & materia & forma & quod mouet &c. id est & cum dicamus qđ materia & forma & motor sunt principia omnium rerum non sunt eadem: eadem sunt sermone vniuersali. & in alia translatione est: materia enim tua & sanitas & quod mouet hoc in sermone vniuersali sunt principia omniū entium: quoniam ꝙuis cum dicantur esse principia non eisdem modis: sed diuersis: tamen eadem sunt omnibus rebus vniuersaliter & proportionaliter: &. q.d. quoniā ꝙuis non sint eadem secundū naturam: tū sunt eadem sermone vniuersali per quem describitur principium & causa.

Quærere verò quæ principia aut elementa substantiarum & adaliquid & qualitatum vtrum eadem aut diuersa. Palam quia multipliciter dictorum sunt vniuscuiusq. diuersorum verò non eadem sed altera præterꝙ sic. & sic omnium quidē eadem aut eo quod proportiōatur: quia materia species priuatio mouens: & sic substātiarum causæ: vt causæ omnium: quia destruuntur destructis. Amplius quod primū endelechia si alicui altera prima quæcūq. contraria quæ nec vt genera dicunt: nec vt multipliciter dicūtur & adhuc materiæ. Quoniā autem quæstio nostra quæ sunt principia & elemēta substātię relationis & ꝙtitatis vtrū sint eadē aut diuersa. Manifestū est qđ sunt quæ dicunt multis modis in quolibet: & cū diuidant non sunt eadem sed diuersa: præter illud quod est sic in omnibus etiā: sic autem sunt eadē secundū æqualitatē cōparatiōis forma mouēs: & sic etiā causæ substātiarū sicut similia eorū omniū quæ auferuntur cum ita auferuntur: & primū etia in perfectione: & sic aliud prima omnia quæ sunt cōtraria: qm̄ ista non sicut genera dicuntur nec̄ multis modis: & etiam materia eorum.

Cum quæsiuit principia prædicamētorum an sint eadem aut diuersa: & declarauit modum quo sunt eadem & quo sunt diuersa. Amplius & quod principia substātiæ sunt aliqualiter sunt principia aliorum prædicamentorum: vult colligere hæc dicendo. Quæstio autem nostra vtrū principia substātiæ sint eadem aut diuersa. manifestū est quod 19

sunt

Universidad de Deusto Biblioteca

De particulari non est demonstratio. Idem. 7. meta. 53.

Solū particulare ēns in rei veritate. Idē supra cō. præcedēti. Idē. 2. de gña. cō. 59.

O sunt diuersa: cū multipliciter dicatur hoc nomē principiū de vnoquoq; istorū: sed tñ nō est intelligēdū ex hoc q̄ secundū æquiuocationē pura dicat: & hoc intēdebat cū dicit multis modis. Et in secūda trāslatiōe dicit manifestū est q̄ dicit multis modis vniuersalib⁹: & addidit vniuersalib⁹ cū sit talis dispositio significationū nominū. s. q̄ significēt intētiones vsus in quæstis. De particulari. eīm nō sit demōstratio: quia ipm tñ sit ens in rei veritate. D. cōfirmauit hoc: & dicit & cū diuidat &c. i. & apparet q̄ cū hoc nomē principiū diuidat. s. in formā & priuationē & materiā & motūs nō videbit significare idē in quolibet eorum: sed diuersum. Forma eīm in substātia differt a se in aliis prædicamētis: & sic priuatio & materia & motūs: & qa nō pfectē differūt. s. qa nō pura æquiuocatiōe dicunt hæc principia de eis dicit præter hoc q̄ sunt oīa &c. i. præter hoc q̄ vident eadē secūdū cōparationē & respectū. V. g. q̄ respectus formæ substātiæ ad substātiā est sicut respectus formæ qualitatis ad qualitatē: & quātitatis ad quātitatē: quātus non idē significet formā in vnoquoq; eorū: & sic de priuatiōe & materia & motore. Ista igit principia de eis dicunt in respectu. Et puto q̄ sermo eius fuit diminutus cū dicit motūs: debebat igit dicere forma priuatio: materia motūs dicit & sic causæ substātiarū &c. i. & etiā causæ substātiarū vident esse causæ causarū aliorū prædicamētorū similiū causis substātiarū: & signū est q̄ cū causæ substātiarū auferent: auferent causæ aliorū prædicamentorū: & sic de forma & priuatiōe quæ est in substātia & in motūe. & hoc intēdebat cū dicit in secūda trāslatiōe: & iste mod⁹ qui est in substātijs est quasi causæ oīm: qa corrūpuntur cū illa destruunt. i. & secundū istū modū possumus dicere q̄ causæ substātiæ sunt causæ omnium prædicamētorū: & hoc est quod intēdebat declarare de prima materia: cum enim declaratū fuerit q̄ causæ substātiæ sunt causæ oīm entiū: & fuerit declaratū quæ sunt causæ generū substantiæ corruptibiliū & incorruptibiliū: tunc declarabuntur causæ vltimæ entiū in eo quod sunt entia: & hoc intendebat declarare in hoc tractatu. & ideo perscrutatus est primo de principijs substantiæ. D. d. & etiā primū in perfectione intēdit per primū in perfectiōe causam propinquā qua res perficitur in esse: & est causa agens causæ quæ est ei propinqua: & intēdit q̄ etiā ista causa dicitur de olbus proportiōaliter. D. d. & sic aliud & prima ofa quæ sunt cōtraria, id est & alio modo dicitur de eis q̄ cōtraria præcedunt omnia. i. quod sunt principia omniū alio modo ab eo secundū quē dicūtur genera quorū nomina sunt vniuoca & ab ea secundū quē dicuntur nola æquiuoca. i. q̄ cū dicimus q̄ principia oīm sunt cōtraria duo & materia nō est dictū æquiuoce nec vniuoce: sed secundū alsimilationem. Et hoc. q. manifestius est in alia trāslatione quæ talis est: & etiā primum in perfectione & alio modo prima omnibus contrarijs quæ nō dicuntur sicut genera nec⁹ multis modis: sed eadem. Et Alexan. dixit: quod forte intellexit per hoc quod dixit: & ista non sicut genera dicuntur nec⁹ multis modis causas individuates quæ sunt veræ causæ causatorum individualium quæ sunt vere causata, id est quod ista differunt in numero & non in genere nec⁹ in specie. Causæ enim eorum quæ differunt in genere differunt in genere: & quæ in specie in specie: & quæ in numero in numero. Et secundum hoc intendebat cum dixit: & alio modo

Causę eorū quæ dicunt gñe differūt gñe: & quæ specie spē: & quæ numero numero.

prima omnia cōtraria. prioritas enim individualis alia est a prioritate vniuersali.

CAPVT III.

QVæ quidē principia sensibiliū & quot & quōmodo eadē & quomodo altera dictū est. Qm autē erāt tres substātiæ: duæ quidē quæ physice: & vna quæ immobilis: de hac dicendū est: quia necesse est esse sempiternā aliquā substantiā immobilē. Nam substātiæ primę entiū. Et si oēs corruptibiles ofa corruptibilia. Sed impossibile motū aut fieri aut corrūpi. Sēper eīm erat: nec tēpus: nec eīm impossibile pri⁹ & posteri⁹ esse: cū nō sit tps: & mot⁹. ergo sic est cōtinu⁹ vt tēpus: aut eīm idē: aut mot⁹ est alia qua passio: mot⁹ aūt nō est cōtinuus: nisi qui secundū locū: & hmōi qui circulo. Quæ autē sunt principia sensibilium & quot & quomodo sunt eadē & diuersa dictū est. Et qa substantiæ sunt tres quarū duæ sunt naturales: & vna est immobilis loquendū est de ista: narrandū est q̄ necesse est aliquā substātiā æternā non mobilē esse substātiæ eīm præcedūt ofa entia. Si igitur oēs substātiæ fuerint corruptæ: ofa entia erunt corrupta. sed impossibile est vt mot⁹ fiat aut corrūpatur: semp eīm fuit: nec⁹ tēpus etiā: cum sit impossibile prius & posteri⁹ esse: si tēpus nō fuerit: motus igitur secundū hunc modū continuus est, sicut tēpus: aut enim erit idem aut passio motus: sed motus cōtinuus non inuenitur nisi in loco: & ex istis circularis.

29

PEr hoc qd̄ dixit. q̄ sunt principia sensibiliū innuit materiam & formā & priuationē & motorē: & q̄ sunt tria vno modo & quatuor alio modo: & p hoc qd̄ dixit: & quō innuit illud qd̄ prædixit: q̄ sunt eadē p alsimilationē & diuersa secundū naturā. Considerandū autē est. vtrū hoc intēdebat per sensibilia de quorū principijs loquebat generabilia & corruptibilia tā aut etiam æterna. Alexan. autē dixit q̄ ipius sermo eius prædictus sit de substantijs nō æternis: tā de vera q̄ substantia loquitur. Cæterna & nō æterna. In substātia enim æterna inueniunt etiā causæ quæ p silitudinē dicunt cū causis gñabilibus & corruptibilib⁹. Inuenīūtur eīm in ea potētia cū mouetur in loco: sed in potētia in vbi nō est potentia in substantiā. D. d. hoc eīm quod intenitur in vbi sīe est cōtrarietas. Aliquādo eīm est in vbi in potētia: aliqū in actu. Et signū huius est: qa Arist. posuit diuisiōnē in hoc sermone in substantiā mobilē & immobilē: ita q̄ dixit: & quia substātiæ sunt tres: quarū duæ sunt naturales &c. i. sed hoc qd̄ dixit: & narrādū q̄ necesse est aliquā substantiā æternā & nō mobilē: est signū q̄ posuit hāc substantiā esse in diuisiōe potētiæ vbi dixit: & vna est mobilis: nisi posuerit hoc in diuisione secundū q̄ omnes antiqui opinabant. s. hoc esse substantiam immobilem. Simile enim huic fecit in primo istius tractatus:

P In substātia æterna inueniunt causę quæ p silitudinē dicunt cū causis generabilibus & corruptibilibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus: & illud sup̄ q̄ debemus substētari in imaginatione est q̄d substādz est duobus modis: modo æterno & nō æterno vt declaratū est in scientia naturali. Et q̄d sua intētio in hoc tractatu est perscrutari de substantia quæ est principiū substātiæ æternæ: cū declarata sint principia substātiæ generabilis & corruptibilis in naturalibus: sed quia sermo eius in hac scientia est de principijs substātiæ simpliciter: necesse fuit exponere cōsideratiōē bipartitā. s. in principijs substātiæ nō æternæ: & principijs substātiæ æternæ. & ideo diuisit hunc tractatū. i. in duo. Quorū primū est de principijs substātiæ nō æternæ: quæ habēt cōmunicationem cū æterna: & posuit hoc de naturalibus. Secundū autē est de principijs æternæ proprijs: & quia principia substantiæ sunt substantiæ: necesse fuit loqui de substātia quæ est principiū æternæ substantiæ mobilis: & declarauit eam esse immobilem & æternā. Sed tamē Aristo. voluit ponere doctrinam manifestiorem & magis simplicem: fecit enim sicut homines ponunt substantiam immobilē esse principium mobilis. D. incæpit declarare hanc substantiam esse propositionibus vtriusq̄ scientię. Et d. substantiæ enim præcedunt omnia entia. i. vt declaratū est prius. Deinde. d. si ēēnt omnes substantiæ fuerint corruptæ omnia entia erunt corrupta idest. quod cum posuerimus quod causæ omnium entium sunt substantiæ: & quod substantiæ sunt generabiles & corruptibiles: continget necessario vt omnia entia sint generabilia & corruptibilia. Omne enim cuius causa est generabilis & corruptibilis: est generabile & corruptibile. Et cū posuit q̄ si omnes substātiæ fuerint generabiles & corruptibiles: ota entia erūt generabilia & corruptibilia: destruxit consequēs. & d. sed est impossibile q̄d motus fiāt aut corrūpatur. i. fed est impossibile vt ota entia sint generata postquā nihil fuit omnino & corrupta. ita q̄d nihil erit: impossibile enim est intelligere motū factum postquā nullus motus fuit: aut corruptū. ita quod motus erit. Deinde. d. semper enim est. i. vt declaratū est in naturalibus. D. d. neq̄ etiā tempus. i. neq̄ etiā tempus est ex entibus talibus. s. quæ possunt imaginari generata aut corrupta postquā fuit tempus & postquā nō erit tempus. D. d. causam in hoc. & d. cū impossibile est prius & posterius esse si tēpus nō fuerit. i. cum impossibile est intelligere generatū & corruptū nisi intelligat prī & posteri quæ impossibile sunt imaginari nisi cū præterito & futuro quæ sunt partes ipis: factū enim est illud q̄ est post nō esse: & eius nō esse est ante suū esse: sed ante & post sunt differētiæ tēporis. Si igitur tēpus ponatur esse factū: necesse est fieri in tēpore quapropter tēpus erit ante tēpus. & sic in infinitū. D. d. & motus secundū hāc modū cōtinuus &c. i. & cū tēpus est continuū & æternum & vnū: necesse est vt motus æternus sit continuus & vnus. Tempus enim & motus aut sunt idem: aut tempus est aliqua passio eius. a Sine enim tempore impossibile est imaginari motum. Deinde dicit nō inuenitur motus cōtinuus nisi in loco & ex istis circularis. i. & impossibile est vt iste motus sit localis nisi & circularis vt declaratum est in physicis.

At verō si fuerit motiuum aut effectiuum non operans aut aliquid non erit motus: contingit enim potentiam habens nō agere: nihil ergo prodest nec si faciamus substantias sempiternas

Idē com. j. huius.

Q

Substātiam æternā esse declarari potest propositionibus cōmunib⁹ vtriq̄ scientiæ. cp. require in cō. vi. primi physi.

Omne cui⁹ causa est generabilis & corruptibilis est generabile & corruptibile.

R

Tempus & motus aut sunt idē aut tēpus est aliqua passio motus cōsimile. 8. physi. c. 10. vide. p hoc

nas quēadmodum qui species, si non aliqua potens inierit principium transmutari, non ergo neq̄ ipsa sufficiens, neq̄ alia substantia præter species. nam si non egerit non erit motus, adhuc neq̄ si aget substantia aut ipsius potentia non esse: oportet igitur principium esse tale cuius substantia actus. Amplius igitur tales oportet esse substantias sine materia. Sempiternas enim esse oportet si & aliquid aliud sempiternū actu. Igitur quamuis dubitatio. Videtur enim agens quidem omne posse, potest verō non omne agere quare prius esse potentia. At verō si hoc nihil erit entium, contingit enim quidem posse esse nondū verō esse. Et etiam sicut dicunt theologi qui ex nocte generāt. aut vt physici erant simul res omnes dicunt idē impossibile. Quo modo enim mouebuntur si non fuerat actu aliqua causa. Non enim materia ipsa seipsam mouebit, sed thectonica, nec menstrua, nec terra, sed semina & genitura. Propter quod faciūt quidam semper actū vt Leucippus & Plato, semper enim dicunt esse motum, sed quare & quoniam non dicunt, nec sic nec causam, nihil enim vt contingit mouetur, sed oportet quidem aliquid semper existere, quemadmodum nunc natura quidam sic, vi vero, aut, ab intellectu, aut alio sic, deinde qualis, prior, differt enim inaptabile quodcunq̄.

Sed si fuerit substantia manens aut agens, & nihil agit non erit motio. Possibile est enim vt illud quod est in potentia nō agat, & si non, nihil prodest ponere substantias æternas, aut dicentes formas, nisi in eis sit principium quod potest transmutare, sed hoc non sufficit neq̄ aliud extra formam, si enim sit, si motus non fuerit neq̄ si egerit & substantia eius fuerit in potentia non enim erit motio æterna, qm̄ quod est in potentia possibile est vt non sit ens. Necesse est igitur tale principium sit substantia quæ est actio, & etiam oportet vt istæ substantię sint existentes extra materiam, cum necesse est vt sint æternæ, si etiam aliud fuerit æternum actio est. Quamuis hic sit quæstio. Existimandum est enim cp omne agens habet potentiam qua potest, & nō omne quod potest per potētiā agit. vnde potētia videt prior. Sed tamen quāuis sit sic nullū quidē entiū erit ens, cū sit possibile vt sit & non sit ens. quāuis secūdū loquētes videmus generantes mundū ex nocte dicunt, & naturales dicētes cp oēs fuerūt insimul. Impossibile est em̄ vt sint eadē oīb⁹, & si nō quō mouet sed nō habēt in actu causam. Materia em̄ substātia carpētarij impossibile est vt moueatur per se, sed carpentaric.

clari⁹. 4. ph. c. 98. & t. c. 101.

a Sine tpe impossibile est imaginari motū. vide oppo. 4. physi. c. 97.

S

Inde sumit primū principium esse actum purū.

T

Inde sumit materiā nullam habere de se actiuitatem.

peutarietas,neq; sanguis menstruus neq; terra, sed semina & sperma,& ideo quidā ponūt separationē vt Plato & Leucippus.dicūt em̄ motū ēt aliqd.sed quæriť quare nō dicūt causam nihil em̄ mouēt sed oportet vt semp sit aliqd sicut mō est, aut naturaliter,aut violēte,aut ex alio,& post qui est primus. multum enim differt.

30 Dixit Ariū.sed si fuerit substantia &c.id est, q̄ cum motus æternus sit & omnis motus habet motorem. vt determinatum est necesse est vt iste motus habeat motorem qui est actio pura sine aliqua potētia,id est quia in nulla hora est motor in potentia. Si enim nō fuerit actio pura sed cum potentia,aliqua hora erit in qua non erit motus ab ea. D.d. causam,&.d.possibile enim est &c.id est,quia omnis motor cuius substantiæ admiscetur potentia possibile est vt in aliqua hora non moueat, non enim mouet nisi per alium motorem extrahentem ipsum ex potentia in actu qui est impossibilis vt non sit præsens. D.d. & si non,nihil prodest cum posuerimus &c.id est,declaratum est igitur substantiā esse æternam & semper mouentem,& ideo nihil prodest ponere substantiā æternā in qua,non sit principium mouendi,vt dicunt dicentes formas.

Omnis motor cui? substātiæ admiscet potētia posse est vt aliqua hora nō moueat. Idē.8.ph.4. &.8.&.13. com.

Deinde dicit,sed hoc non sufficit neq; aliud,id est, non enim sufficit ponere principium mobilium formas neq; aliud extrinsecum a formis, cum motus non auferatur ab ablatione illius. & hoc intendebat cum dixit si non sit motus, id est, si esset motus & non fuerit, id est, si non fuerit positum aliquod tale,id est,aliquod quod si non esset nō esset motus. Deinde dicit,neq; si egerit & substantia eius fuerit potentia, id est, si non sufficit ad hoc ponere aliquid q̄ si non fuerit tale non erit motus,sed etiam si non fuerit tale,id est, q̄ si auferatur, auferatur motus,& substantia eius non erit in potentia,sed vtrūq; necessarium est in eo, scilicet q̄ cum auferatur,auferatur motus & q̄ substantiæ non admiscea-

Nobili?deliderio non tendit in vtilius.

tur potentia. Alexander autem dixit q̄ necesse est tertium esse cum hoc vt sit æternum & mouens in actu scilicet vt sit illud ad quod secundum deliderium mouetur corpus quod est nobilissimum corporum scilicet cæleste.Illud aūt ad quod secundum deliderium mouetur hoc corpus non est homo neq; aliquod entium quæ sunt hic, cum nobilius nō deliderio tendat in vilius. Deinde dedit causam in hoc, & dixit non enim erit motio æterna.id est, si in substantia huius motoris fuerit substantia quę est in potentia,scilicet in materia. D.d.possibile em̄ est vt quod est in potentia non sit ens.& hoc quod dixit est si fuerit in potētia substantia,possibile est vt non sit ens simpliciter,id est,quia corrumpetur in aliqua hora Et hoc quidē determinatū est in naturalibus.q̄ o-

Omne cui? substātiæ admiscetur potētia est ḡnabile & corruptibile.

mne cuius substātiæ admiscetur potētia est ḡnabile & corruptibile, & si fuerit in potētia motor in loco, possibile est vt nō moueat. Vnde necesse est vt isti motori nō admisceat potētia ostno, neq; in substātia, neq; in loco, neq; in alio modorū potētiæ.& hoc intēdebat cū dixit.necesse est igit vt talis substātia sit actio,quia causa potētiæ ? reb? in qb? est potētia est materia,vt dictū est in naturalib?. Et.d. & oportet etiā vt istę substātiæ sint existētes &c.i.& qa istæ substātiæ sunt mouētes sine ali-

Causa potētie in rebus

qua potētia,necesse est vt sint sine oī materia cū necesse est vt sint æternę,omne

æ,omne enim æternum est actio pura,& omne quod est actio pura nō habet potētiam. D.quamuis hic sit quæstio &c.id est,& si isti sermones dicant vt actio sit ante potentiam,est tamen hic quæstio. Existimatum enim est q̄ potentia est ante actum, quia existimatum est q̄ omne agens fuit in potētia,& non omne q̄ est in potentia aget,vnde & potentia videtur prior actu. D.d.sed quamuis ita sit nullum entium &c. id est,& hoc est possibile q̄n si motor omnis & agens haberet potentiam

in qbus est potentia est materia. Oē æternum est actio pura. Idem infra 35.41.& 44.idē.9.m.1.c.17.& 2.cc.33. & 34.op.3.de ala.c.5.in solutione tertiæ quæstionis.et cō.14

movendi,& agendi.possibile esset vt in aliqua hora nihil esset. & tunc possibile eilet quodlibet esse & nō esse,q̄n si possibile est vt prius motor non sit vt non moueat,possibile erit vt nihil sit omnino, quod est impossibile vt dictum est prius, vbi loquutus est q̄ actus est ante potētiam. D.d.sed secundum q̄ loquentes in diuinis &c. id est, nisi esset verum q̄ loquentes in diuinis & naturis dicunt,scilicet q̄ omnia facta fuerunt ex se sine motore vt dicentes mundū generari ex obscuritate.& ponentes causam generationis omnium materiam aut vnū elementū quatuor aut partes infinitas,quod est impossibile.s.vt aliquid moueatur sine motore. V.g.q̄ lignum quod est subiectum carpentarij impossibile est vt moueatur per se absq; carpentario,& sic sanguis menstruus impossibile est vt ab eo fiat homo nisi moueatur a spermate.neq; a terra planta nisi moueatur a semine. D.d.& ideo ponunt quidā &c. id est,& cum quidā perceperunt q̄ nihil mouetur nisi ante sit mot?,posuerunt motum ante generationem mundi,nulla eis differentia est inter ponentē materiā esse mobilē ex se & ponentem q̄ oēs causæ fuerunt in quiete,& quod demum inceperunt moueri.& ideo posuerunt isti ante generationem mundi motum æternum.vt Plato dixit, q̄ prius fuit motus inordinatus,deinde deus induxit eum ad ordinem. Et sicut dicunt dicentes partes esse indiuisibiles de motu in vacuo. Deinde.d. qui dicunt q̄ omnia fuerunt insimul. Et Alexander dixit,q̄ nō innuit Anaxagorā.Iste enim ponit causam agentem.s.intellectum,sed quia isti contingit q̄ cum aliquid inceperit mouere,vt sit prius in potentia mouēs, deinde in actu sine motore,in nullo differunt ab eis qui non perceperūt causam esse mouentem, & hoc modo non est remotum vt Anaxagoras sit de eis,vt omnis generans mundum sive concesserit causam esse mouentem,aut non. Et forte dixit de his qui non receperunt causam mouentem in substantia, quia omnia apud eos fuerunt insimul,quia cū illic nō fuerit generatio,non erit illic aliquid in potentia,& aliquid in actu,sed omnia in actu insimul semper,cum impossibile est vt omnia sint prius.

Aliqui ordinabāt motū in non ente.

vt aliquid sit q̄q̄ ens,& q̄q̄ non ens.Et quia Plato Leucippus et Democritus dicebant motū esse ante generationem mundi. Leucippus autem motū spacij in vacuo, necesse est eis dicere quis mot? est iste motus æternus.Impossibile em̄ est motū ēternū esse nisi circulare, & necesse est eis dicere etiā quare est semper. Et dixit vt mihi videt q̄ illi dicunt motū aliquid esse,quia aliqui antiquorū ordinabant motū in non ente.& in istis etiam cōtingit ponere motū violentū esse æternū & prius naturali,& hoc manifestū est in sermone Platonis q̄ vocat eum motū inordinatū. Deinde.d.nihil enim mouet &c.i.impossibile em̄ ponere aliquid moueri si nō ponatur aliquis modorum motuum; qui sunt hic,& aliquis modorū mouentium.motus enim qui sunt hic aut sunt na-

turaliter aut violenter, & motor etiam aut est motor prius, aut quia ab alio mouetur, id est, quod necesse est dicentibus motum esse ante generationem mundi, dicere quis modus fuerit motuum, & quis modus fuerit mouentium, & vtrum fuerit motor vnus aut plures, quod non fecerunt neq; possunt facere, sed contingit dicenti motum inordinatum esse dicere motum violentum esse ante naturalem, quod est valde inconueniens, & impossibile, & hoc intendebat cum dicit & post qui est primus, multum enim differunt dicere q̃ motus naturalis est primus, aut q̃ motus violentus.

At verò nec platonem possibile dicere q̃ existimat aliquando principium esse q̃ ipsum seipsum mouet. Posterius enim & simul cum cælo anima vt ait.

Neq; etiam possibile est Platoni dicere cum multotiẽs existimabat q̃ principium est illud quod mouet se. Anima enim sicut dixit est in postremo cum cælo.

31 Quia aliquis defendendo Platonem potest dicere q̃ ea quæ mouebãtur externe ante mundum erant principia quæ ex se mouebãt, cum Plato opinabatur aliquid mouere se. D. respondendo propter hoc q̃ nõ potest dicere hoc. Anima enim apud ipsum est mouens se, sed apud ipsum anima non fuit, nisi post cum generatione cæli. Apud enim illum motũ æternum non ordinatum non fuit anima apud ipsum.

V Potentiam quidem igitur existimare priorem actu est quidem vt bene, est autem vt non bene. Dictum est autem in quibuscunq; huiusmodi quæstio. Quod autem actus prius testatur Anax. Intellectus enim actus & Empe. amicitiam & litẽ, & semper dicentes malum esse vt Plato & Leucippus. Quare nõ fuit infinito tempore chaos, an nox, sed eadem semper, aut periodo, aut aliter si prior est actus potentia.

Quoniam autem potentia est prior actu in existimatione quodammodo recta, & quodammodo non recta. dictum est quomodo. Quoniam verò actus est prior testatur Anax. Intellectus enim est actus, & etiam Empe. qui ponit amicitiã & litem, & etiam ponentes motum esse semper vt Leucippus. Focea enim et nox sunt infinita sed eadem semp sunt, aut secũdũ

32 reciprocationem, aut alio modo, si actus est prior potentia.

X Propositio dicens q̃ quod est in actu prius fuit in potẽtia nõ est vera. vide. 9. me. t. cõ. 13. Cum declarauit actum esse priorem potestate propter hoc & motori motus nulla potentia admiscentur omnino, facit nunc rememorationẽ istius quæstionis in tractatu primo. Et. d. quoniam autem &c. id est, iam prædiximus modum secundum quem possibile est dicere potentiã priorem esse actu, & modum secundum quem non. determinatum enim est in alijs quod potentia præcedit tempore indiuiduum generatum. Actus autem præcedit simpliciter potentiam, cum nihil exeat de potentia in actum nisi per aliquid in actu. Vnde propositio dicẽs quod omne quod est in actu prius fuit in potentia: non esset vera, si ita esset tunc potentia

potentia præcederet actum simpliciter: & si ita esset tunc res moueretur ex se sine motore: & ideo dixit: quoniã ante actus est prior testatur Anax. i. quoniam autem est prior potentia similiter testatur omnis ponens causam mouentem: vt Anax. ponens intellectum facientem generationem. & Empedo. facientem litem & amicitiam: & etiam testatur ponẽs motum semper æternum: quia ponit actionem æternam: vt Leucippus. Deinde dicit fouea autem & nox &c. idest & cum declaratum est quod actus precedit potentiam: si etiam fuerit ex nocte & fouea: cum fouea & nox non dicuntur esse fixæ tempore infinito: sed necesse vt generatio & corruptio eorũ sit reciproca: aut in toto vt. d. Emp. de toto mõdo quod quandoq; generatur quandoq; corrumpitur aut secundum partes: sicut est de generatione & corruptione elementorũ: & hoc intendebat cum. d. aut alio modo. Et ideo videtur quod si quædam fuerint permanentia in specie & de eis alia permanentia in numero quæ sunt causæ permanentiæ illorum in specie: necesse est vt potentia præcedat indiuiduum secundum tempus: & quod actus præcedat potentiam simpliciter: & q̃ hoc conuertitur. quod si necesse fuerit vt actus præcedat potentiam simpliciter: & potentia generatum secundum tempus necesse erit vt entia sint duobus modis. modo remanente in numero: & modo remanente in specie.

Textus nouus correspondens huic veteri non inuenitur.

Si igitur idem est semper & circulariter necesse est vt agat sic per se & sic per alterum: cælum igitur primum æternum.

Dixit Alexan. quod facit hic rememorationem breuiter de eo quod dictum est in libro de generatione & corruptione scilicet quod si generatio est semper necesse est aliquid moueri semper: & est corpus quod circulariter mouetur. & si impossibile est quod generatio & corruptio sint semper: & si non consumitur materia. & tunc necesse est vt eorum pens semper sit aliud a generante semper. aut idem faciat duas diuersitates duabus dispositionibus diuersis: immo necesse est aliquod æternum vnum esse quod sit causa actionis æternæ: quia non agit nisi vnam actionem & aliquod æternum quod agat actiones diuersas: vt ab eo semper sint actus diuersi: & hæc est dispositio primi cæli in suo motu diurno. Æternitas enim actionis prouenit ex eo quod ipse facit vnam actionem semper. Quæ autem faciunt actiones diuersas sunt quæ mouentur in oribus declinibus: & maximus eorum est sol. Remotus enim & propinquus facit contraria. Verbi gratia quod cum fuerit remotus erit causa corruptionis plurium entium: & cum fuerit propinquus erit causa corruptionis plurium: & aliquando remotus generat aliqua & propinquus generat alia. Et omnia ista innuit mirabiliter & breuiter per hoc q̃d dixit. Si igitur idem &c. idest si igitur necesse est motum vnum & continuum æternum esse vt agat per se vnam actionem cõtinuam: & vt agat per aliud actiones diuersas vt semper sint duæ actiones & nihil est tale nisi cælum: necesse est vt cælum sit æternum. & in alia translatione.

Ita q̃ periodo semper oportet aliq̃d manere semp similiter agẽs: si autem debeat fore generatio & corruptio aliud oportet agens esse aliter & aliter. Necesse est igitur quidem sic secundũ

&. 3. de anima. 1. com. 20. &. 27.

Y In permanẽtibus in specie potentia præcedit tẽpore actũ. in permanentibus secundum numerũ esse econtra.

33

Vide idẽ. 2. de gñatiõe. 1. com. 56.

se agere:sic secundum aliud:aut ergo secundū alterum:aut secū
dum primum necesse igitur secūdū hoc:cum enim illud ipsius
causa & illi digni⁹ ergo primū. Etenim causa illud ipsius sem
per similiter & ipsius alter alterū:eius autē ꝙ est semper aliter:
palam quod ambo. Ergo si sic se habet motus quid ergo alia
oportet quærere principia? Quoniam autem ita cōtingit: & si
non sit ex nocte:erunt simul omnia ex nō ente:soluentur vtiq;
hic: & est aliquid semper motum motu incessabili. Hæc autem
quæ circulo: & hæc non ratione solum sed opere palam. Quæ
re sempiternum erit vtiq; primum cælum. Si igitur idem
semper fuerit circulariter oportet aliquid semper esse permas
nens quod agat vnā actionē consimilem: & si generatio & cor
ruptio sit oportet aliquid esse quod agat multis modis. Ergo ne
cesse est vt agat per se secundū hunc modum: & alio modo se
cundum aliū modum. Et necesse est vt illud sit aut alio modo:
aut primo modo: & illud etiā causa suīpsius: aut alterius. Pri
mum igitur est melius. Illud enim fuit causa vt semper sit se
cundum eandem dispositionem consimilem. Causa autem vt
sint plures modi iam fuit alia. Semper autem est & plures mo
di vtrumq; & manifestum est quod motus non sunt sic. Quo
modo igitur quærenda sunt principia: & si non secundum hūc
modū: secūdum verò alium modū possibile est vt omnia sint
ex nocte. Et vt etiā sint insimul: & nō ex ente etiā: ista igitur nō
deficiunt. Aliquid enim semper mouetur motu nō quiescēti. s.
quia secundum circulationem: & hoc manifestum non tātum
potestate sed & actu. primum igitur cælum est æternum.

34 Per hoc qđ. d. & si idē &c. i. & si igit est hic vna actio æterna consi
milis: & est motus circularis: oportet vt illud qđ agit ipsam sit circulare
& vnū. sicut est de orbe qui mouet motu diurno: & ista vna actio est cau
sa cōtinuationis & permanentie trāsmutationis. s. ꝙ ista actio est causa
qđ trāsmutationis nō deficit & qđ ota sunt semper insimul quæ nō cō
sequuntur se adinuicē nisi propter illum motorē. qđ igit dat iste orbis
primo & per se est cōtinuatio & æternitas. D. d. & si generatio & cor
ruptio est &c. i. & si hic fuerint duæ actiones contrariæ vt generatio &
corruptio æternæ & secundū reciprocationē: oportet illud circulare ꝙ
facit has duas actiones cōtrarias mouear duobus modis oppositis in lo
co aut pluribus sicut est de septē planetis: & plus qđ apparet de actio
nibus istorū est sol: & ideo antiqui vocabant istū dominū vitæ. D. d. ne
cesse est igit vt agat p se &c. necesse est igit vt hoc corpus vnū qđ circu
lariter mouet & cōtinue primo & p se agat continuationē & æternitatē
per aliud autē & secūdo generationē & corruptionē æternas. Unde
dicit. & necesse est vt illud sit aut alio modo aut primo. i. necesse est igi
tur vt sit alius modus actionis alij: & primus primo. Et in alia trans la
tione: igitur aut per aliud aut per primū necesse est vt continuet. i. actio.
Diuersa sit per aliud a primo: æternitas aūt necesse est vt sit ex primo.

D. d. & illud etiā est causa suīpsius & alterius. i. & erit primū causa
suīpsius & aliorū. Et intelligendū est p primum, primū cælū: aut totum
cælū: aut octauā spheram. D. d. primū igit est melius &c. i. primū igi
tur est perfectioris actionis & melioris. Primū enim fecit ea quæ sunt di
uersarū actionū æterna: & continua: & illud quod est post primū est cau
sa actionū diuersarū. D. d. qđ autē semper fuit & plures modi vtrūq;
i. quod primū & secundū cōgregata sunt causa qđ actiones sunt æternæ
& plures: æternæ autē propter primū: diuersæ aūt propter illud quod est
post primū. D. d. & hoc est manifestū: quoniā motus non sunt sic. i. &
manifestū est quod motus apparētes nō cōueniūt principijs quæ posue
runt alij. Aut intēdit ꝙ est manifestum qđ motus cōsequētes illa princi
pia quæ dicebāt antiqui nō sunt sicut illi motus. D. d. quō igitur sunt
quærēda principia & si nō secundum hūc modū. i. quō igitur possibile
est ponere alia principia cōuenientia ei quod apparet: sed si hoc fuerit im
possibile secundū hunc modū possibile est vt ponat. D. d. secundum
autē aliū modū possibile est vt omnia sint ex nocte &c. i. & cū principia
fuerint posita alio modo ab isto: possibile est vt omnia sint ex nocte. si
cut. d. D modes faciēs leges: & qđ entia sunt subito inuenta insimul: &
ex nō ente omnino. D. d. ista igit nō desistūt &c. i. ista igit generabilia
& corruptibilia nō deficiunt in aliqua hora generari. Est enim corpus
quod mouetur motu nunquā quiescēte: & hoc nō inuenit nisi in corpo
re circulari in eo quod est circulare. D. d. & hoc declarat nō tantum
potestate sed etiā actu. i. nō tantū ratione sed sensu. Apparet enim motū
tālē esse. s. qui nūquā desicit nec desiciet & ꝙ semp est circularis: & qđ
alij motus reducunt ad ipsum. D. d. primū igit cęli est æternū. i. ex o
bus igit apparet ꝙ primum cælum est æternum: & ꝙ per ipsum perficiū
tur alij motus corporum cęlestiū. Et in alia trāslatione: & hoc non
apparet sermone tantum: sed operatione. & intendit per sermonem diffi
nitionem: & per operationem illud quod apparet sensu.

Est igitur aliquid: & quod mouet. Quoniam autem qđ mo
uetur & mouens. Medium igitur est aliquid quod nō motum
mouet sempiternum: & substātia: & actu ens. Est igitur qui
dem quod mouet cū nō mouetur: & quia etiam est motum:
& etiam est motor: & medium: aliquod est mouens cum non
mouetur.

Dixit Alex. ista est ratio ꝙ aliquod mouēs nō mouet: & est dicta bre
uiter. Et rememorario eius qđ dictū in vltimo phy. Et est fundata su
per duas propositiones quarū vna est qđ omne a cōpositū ex duob⁹
quorū alterū potest esse p se: possibile erit etiā alterū esse per se: nisi cō
positio sit substātiæ & accidētis. V. g. ꝙ idromel quia cōponit ex aqua
& melle: & mel inuenitur p se: necesse est ergo vt aqua inueniatur p se.
Et quia inuenimus aliquod motū & mouēs quasi cōpositū ex mouē
te & moto: & inuenim⁹ aliqđ motū p se & nō mouēs: manifestū est ꝙ est

a Omne cō
positum ex
duob⁹. quo
rū alterum
potest esse p
se: possibile
erit etiā al
terū esse per
se nisi sit cō
positio sub
stātię & ac
cidētis vide
Idē. 8. phy.
com. 37.

8. phys. 37.
Abbreuia
tio.

a Mouens primū immune est a potētia: & in nulla materia existit. idē. 8. ph. 78. 79. & in lib. de substātia orbis p totū.

Solet sepe adduci.

necesse aliquod mouens esse & non motū: hoc igitur mouens a immune est a potentia: & in nulla materia existit. Et d. inuenit igit aliquod mouens cum non mouetur, id est inuenitur igitur aliquod mouens & non motum. Sunt enim tria in intellectu: motum vltimum: & mouens primum, & medium: scilicet mouens & motum. Quapropter necesse est vt primum mouens non moueatur omnino. Medium enim erit non primum si mouebitur. Aut si dicamus quod si extremum vltimum, scilicet motum tantum inuenitur simplex tantum necesse est vt suum oppositū inueniatur simplex. Omne enim compositū ex duobus oppositis quorum alterum inuenitur per se de necessitate: & reliquum. Secundum igitur has duas intentiones intelligitur apud me hæc ratio: sed secundum primum magis videntur verba eius. secunda autem est Alexan. & oportet conditionare quod compositum sit ex duobus æternis oppositis: tunc enim propositio erit manifestior: & nulla conditione indiget: nisi vt vnum eorum non sit accidens in reliquo vt dixit Alexand. Potest enim dicere quod cum alterum extremorum & medium fuerit: & reliquum extremorum erit. potest etiam dicere quod cum duo extrema & medium fuerint necesse est vt alterum extremorum non sit medium. scilicet quod si vnum extremum fuerit mobile tantum non motor: necesse est vt reliquum extremum sit motor non mobile. ex his apparet quod primus motor non est necessario motus. Et in alia translatione: est igitur aliquod mouens etiam: quia est motum etiam & mouens est. igitur medium est igitur aliquid mouens non motum æternum substantia & actus. & ex hoc quod accepit medium: videmus quod substentatus est in hac propositione super duo extrema opposita. Cum enim alterum duorum extremorum separatum fuerit a medio: necesse est vt reliquum separetur ab alio: intentio enim eius quod dixit in hac translatione est quod cum est mouens & motum necesse est vt medium sit: & cum sit medium & alterum extremorum: necesse est vt sit reliquum extremum.

Mouet autem sicut appetibile & intelligibile. hæc enim sola mouent non mota. Horum autem prima eadem. Concupiscibile quidem enim ipsum apparens: voluntabile autē ipsum primum existens bonum. Appetimus quia videtur magis ꝙ videtur: quia appetimus principium est intelligentia.

Et mouet sicut mouet desideratum & intellectum cum non mouetur. Et principia istorum eadem sunt: & desideratum est sensus qui distinguit & primum affectatū quod est sensus & desideratū magis: quia existimatur proprie esse huius. & non existimatur quod desideramus.

b Modi de siderabiliū mouentium apd nos sūt alij a modis intelligibiliū quæ mouēt nos.

Et cum primum mouens mouet & non mouetur: neq; secundū accidens: neq; secundū seipsum: sicut mouetur anima quæ est in corpore: necesse est vt iste motor moueat quēadmodū desideratum est & affectatū: & mouet nos: quare actio videtur esse bonū. Et quia modi b desiderabiliū mouentium sunt apud nos, alij a modis intelligibiliū quæ mouent

2 In corporibus cælestibus idem est desideratum & intellectum. Idem primo capitulo de substantia orbis. &. 2. eiusdem.

b Corpora cælestia nō sentiunt: quia sensus dati sunt animalibus ad salutē. Idem. 2. 12. de substātia orbis. &. 3. de anima. 60. &. 61. &. 2. de anima cō. vlti.

c Corpora cælestia sunt animata & nō habēt de virtutibus animæ nisi intellectū & virtutē desiderativā. Idem. 3. cæli. 90. &. 2. cæ. 39. &. 61. &. 2. de anima. 15. &. 32. &. 3. com. de substātia orbis. capitulo. 4.

d Diuinum sumit a naturali forma esse abstractas & esse intelligentes. Idē prīo de anima com. 2. & com. 61. secūdi de cō lo & mundo vlti. cap. de substātia orbis.

Balneum in anima mouet vt agens & vt est extra animam mouet vt finis. Idem supra. 14. &. 7 huiusmodi. 25.

Formæ materiales actu habent esse in materia, potentia autem sunt in primo motore oppositū. vide supra commē. 18.

mouēt nos: & mouet nos: quāre actio videtur esse bonū. Et quia modi b desiderabiliū mouentium sunt apud nos, alij a modis intelligibiliū quæ mouent

a Idē supra comm. 18.

b Intelligēs prima intētione non agit ppter superiora sed consecutiue vide. idē. 2. cg. cō. 17. & 21.

Desiderium est propter existimationē ejus qđ est aliquid esse bonū.

B Intellectus maius bonū ipo appetit.

abstractū & materiale. a Et hoc quidē est quod faciētes formas volunt dicere: sed nō peruenīūt ad ipsum. Sed tamē motus earū non est propter exitum istarū formarū a potentia in actu nō ita quod illud est perfectio prima earū: sed ita quod illud est cōsequens primā perfectionē earū. V.g. quod qui b exercitatur ad conseruandum sanitatē per aliam operationē alicuius artis: primo intendit ad conseruandū sanitatem suam. secundo autem intendit illam operationem. Deinde dicit, & desiderium est sensus qui distinguit, & primum affectatum est sensus, id est, quoniā desiderium in animalibus est propter sensum qui distinguit & comprehendit voluptuosum & hoc desideratum est appetitus: volūtas autē est propter intellectū. Deinde dicit, & primo affectatum est bonū & desiderū, id est, quod primo est affectatū est bonū simpliciter: versus. quod mouētur corpora simpliciter. Et potest intelligi quod primo affectatū apud intellectū in eo quod est intellectus est bonum, & ideo dicit, & desideratū: quia existimatur proprie esse maius. & nō estimatur: quia desideramus, id est, & cum quanto magis aliquod existimatum fuerit maius bonum: tanto desiderium erit maius. Desiderium enim est propter existimationem ejus quod est aliquid esse bonum. Et non existimauimus aliquid esse bonum propter quod desideraūimus ipsum necesse est vt illud quod est in se maius bonum sit maius desideratum.

Et intendebat quod si motor corporum cælestium est magis bonus omnibus: necesse est vt sit desideratus magis bonis omnibus, & intendebat cum dicit & non existimatur: quia desideramus distinguere inter desiderium intellectus & sensus. In quo enim appetitus sensus dominatur super intellectum: reputatur desideratum esse bonum: quia est desiderabile, & omnia ista dicit ad declarandum quod corpora cælestia cum habent appetitum propter intellectum. Intellectus autem maius bonum ipso appetit: contingit necessario quod corpora cælestia appetunt in hoc motu aliquod magis bonum ipsis, & cum illa sunt nobilissima corpora sensibiliū & meliora: necesse est qđ illud bonū qđ appetunt sit nobilissimū entium & maxime qđ apperit totū cælū in motu diurno.

Intellectus autem ab intelligibili mouetur. Intelligibilis autem altera coelementatio secundum se, & huius causa substantia prima, & huius quæ simpliciter, & secundum actum. Est autem vnum & simpliciter non idem. Vnum enim metrum significat: simplex autem qualiter habens ipsum. At vero & quod bonū & quod propter ipsum eligibile in eadē coelementatione, & optimū semper aut proportionale quod primum. Quod autē est quod cuius gratia in mobilibus diuisio ostēdit: est enim alicui quod cuius gratia: quorum hoc quidem est: hoc vero non est. Mouet autem vt amatū: motu vero alia mouētur.

Principium autem est imaginatio per intellectum. Intellectus vero est ex intellecto, & intellecta sunt allastogia vltima per se, & singulariter, & ex istis substātia est prima, & ex hoc simplex quod est in actu. Vnum autem & simplex non sunt

idem: hoc enim significat mensuram simplex autem significat quomodo. Et etiam illud quod eligitur per se in vnitate elementorum, & est valde nobile cum primo acquiritur. Quoniam autem in non mobilibus inuenitur propter quid hæc demonstrat diuisio: propter quid enī inuenitur alicui & huic. Et hoc quidem ex eis est ens: hoc autē non ens. Mouet igitur sicut amatum: propter motum autem mouet illa alia.

37 C Principium motus cælū nō est phantasia neq; sēsus sed imaginatio per intellectū & desiderium. Idē cō. præcedēti & q̄ ibi. Prima expō sitio.

Cum declarauit primū motorē esse xternū in substātia principium sine materia, & motorē absq; quod mouetur & quod mouet sicut desideratum & voluptuosum. Principium autē cuiuslibet motiōis est ex aliquo, & ad aliquid: vult narrare principiū istius motionis in moto quid est. & quid est illud ad qđ est motus. Et d. principiū autē est imaginatio per intellectū, id est, principiū autē istiꝰ: motus existēris in corpore cælesti est imaginatio per intellectū. Et d. hoc ad demonstrādum qđ principiū istius motus nō est phātasia neq; sensus: sed imaginatio per intellectū & desideriū, & qđ hoc corpus mouet in loco est ab imaginatione in actu, & quia imaginatio per intellectū quæ est actio intellectus est ipse intellectus: intellectus autem est ipsum intellectū vt dictū est in libro de anima. D. d. intellectus vero ex intellecto, id est, essentia autem & substātia intellectus est ex intellecto, & quia intellecta sunt plurīū rerū: incepit demonstrare quod intellectū est illud intellectū qđ mouet totū cælū motu diurno qui est maximus & velocissimus motuū, & d. stellata autem sunt allastogia alia vltima &c. id est. Et Alexā. d. quod ex hoc intelligendo sunt multa: quorū vnum est quod vna allastogia per se est intellecta de genere allastogie quā posuerunt pythagorici cū quærebant de principijs: quoniā cū posuerūt cōtraria esse principia omnium entiū ordinauerunt cōtraria decē quæ ponebāt principia, & ordinauerunt primū sub genere quod est bonū, & vltimū in malo: & quæ ex istis sunt intellecta per se sunt allastogia boni: quæ autem mali per accidens sunt intellecta scilicet per priuationem bono, & quasi dicat, & hoc intellectum collocatur sub genere boni, id est, est bonum: quia bonum est intellectum per se. Deinde & forte est rememoratio de allastogia quā dixit in diuisione elementorum, & loquitur ex istis de contrarijs quæ sunt in vnoquoq; genere quæ sunt principia transmutationis omnīū transmutabilium quorū vnum est quasi forma, & aliud quasi priuatio. Allastogia autem quæ est quasi forma est intellecta per se: quæ autē est quasi priuatio est intellecta: sed non per se. priuatio enim non intelligitur nisi in respectu sui habitus qui est forma, & quasi dicat quod intellectum est de genere formæ quæ est habitus non quæ est forma, & quasi dicat quod hoc intellectū est de genere formæ quæ est habitus non quæ est priuatio: cum habitus intelligitur per se. a Vel aliter, & est quod intendit per allastogiam vltimas formas perfectas quibus priuatio non admiscetur, & quasi dicat quod hoc intellectum est ordinatum in intellectis quibus non admiscetur priuatio: non in contradictorijs quibus admiscetur priuatio. b Aut intendebat per allastogiam vltimā formam non materiam, hoc enim principium non intelligitur per se: sed per

Secunda. Priuationē intelligitur nisi in respectu sui habitus. Idem. 3. de aīa. tc. c. 25. & pri. de aīa. 85. & 4 physic. 112. & 120.

a Tertia. b Quarta. Materia intelligit̄ p̄ assimilationē. Idē. 1. phyli. 69. & 81. & pri. ca. de substātia orbis. & hic com. 14.

Potẽtia per aliud intelligitur actus autẽ per se. Idem.9.me. tex.cõ.10.

assimilationem: forma autẽ intelligitur per se, & quasi dicat, quod hõe intellectum est ordinatum in intellectis formarum non in intellectis materiæ. Allatogia enim quæ est forma est per se & simpliciter: intellecta autem materierum decem entium sunt per assimilationem, & ideo dixit post & ex istis substantia est prima, & hoc magis sonat ex suis verbis, & quasi dicat, & hoc intellectum est collocatum in intellectis formarum quæ intelliguntur per se & non per assimilationem, & sunt intellecta materiæ, & collocantur de hoc genere in specie formarum substantialium, & ex istis in eis quæ sunt simplices. Formarum enim quædam sunt substantiales: quædam non substantialium autem quædam materiales, & quædam non. in quo genere collocatur hoc primum intellectum, & hoc intendebat cum dixit: simplex & quod in actu: intendebat enim per simplex formam cui non admiscetur materia. Compositum enim est omne cui potentia admiscetur, & quia potentia per aliud intelligitur: actus autem per se magis intelligitur illud cui nulla potentia admiscetur. Deinde dicit, & vnum & simplex non sunt idem & c. id est, quoniam vnumquodq; dicitur de continuo non significat idem & simpliciter absolute, vnum enim quod dicitur de continuo significat aliquod quod est multũ in potentia & vnum in actu. Continuum enim diuisibile est: simplex autem absolute indiuisibile significat potentia & actu. Et vniuersaliter simplex & vnum dupliciter dicuntur aut absolute aut in comparatione. Absolutum autem vtriusq; est illud cui non admiscetur materia: neq; est indiuisibile omnino, & fecit hic differentiam inter vnum & simplex: quia famosior intentio quam significat hoc nomen vnum est illud quod dicitur de continuo, & famosior intentio quã significat hoc nomen simplex est simplex absolutum, & propter hoc timuit ne accideret error in hoc nomine simplex propter hoc nomen vnum famosius: dum vnum ponatur pro altero. Deinde dicit & etiã illud quod diligitur propter se in vnitate elementorum istorum est nobile valde, id est, & etiam illud quod diligitur propter se & desideratur inter hæc principia abstracta quorum vnũquodq; est aliquid vnum simplex, & elementum corporis quod mouet est illud quod est ex eis in fine nobilitatis & simplicitatis & vnitatis. Et intendit per hunc sermonem distinguere inter primum principium & alia principia abstracta. Alia enim videntur esse electa & desiderata propter alia scilicet principia aliorum motuum cælestium præter motum diurnum. quod autem hunc motum facit videtur esse electum per se cum versus ipsum moueatur omne motu velociori & maiori motibus propriis vnicuique eorum. est enim electum per se & amatum omnibus tale autem est perfectum scilicet finem. Deinde dicit, cum acquiritur primo id est, cum illud quod est valde nobile est illud quod acquiritur per se, & omnia quæ acquiruntur propter ipsum acquiruntur. Deinde dicit, quoniam autem in non mobilibus non inueniuntur propter hoc quod demonstrat diuisio.

Et Alexander dixit quod dixit hoc ne aliquis existimet quod intendit perfectionem quæ est accidens in perfecto. Perfectionum enim propter quas mouetur perfectum quædam sunt qualitates quibus perficitur illud quod mouetur: vt illud quod mouetur propter sanitatem

Ex hoc patet deũ mouere effectiue.

Perfectio duplex.

tem: & quædã sunt substãtiæ extrinsecæ a re quæ mouet ad eas: vt assimilet eis: vt inueniunt oẽs actiones seruorũ: quæ sunt erga genera intentionũ dñi sui: igit dicunt esse propter dñm: & similiter oẽs entia cum hoc primo principio. Deinde dixit propter quid eũ inuenit alterat & huic, id est propter quid eũ quod nõ est existẽs p se inuenit: vt bonitas in alia & sanitas in corpore: qd' aũt est existẽs p se est huius hoc idẽ. s. existens per se. D.d. & horũ quidẽ est hoc ens hoc autẽ nõ, id est illud aũt quod est substãtia ex his duobus ñnibus est ens per se: vt rẽdit hominib? ei/ titatis. Alius autem modus est non ens per se: sed in alio. D.d. mouet igitur sicut amatũ: propter autem mouet ista alia, id est hoc autẽ primũ mouens mouet primum motum ab eo sicut mouet amatum primũ amãs absq; quod amatum moueatur. Ea autẽ quæ sunt sub primo moto mouent mediãte isto primo. Et intẽdit per primũ motũ corpus cæleste: & per alia mota ea quæ sunt sub primo corpore. s. alias spheras. & ea quæ sunt in generatiõe & corruptione. primũ eñ cælũ a mouet ab isto motore secundũ desideriũ vt assimiletur ei secundũ suũ posse: sicut amatum mouetur vt assimiletur suo amato. Alia autẽ corpora cælestia mouentur secundũ desideriũ ad motũ primi corporis. b & ideo planetæ habẽt motũ duplicẽ: ea autem quæ sunt sub istis mouẽtur mediantibus istis motibus: generationẽ autem & corruptionem faciũt motus oppositi duplices: cõtinuationẽ vero vnius motus æternus. & ex hoc videtur deum habere curam circa omnia entia. Dicẽtes autem quod deus solicitus c est circa vnumquodq; indiuiduum: aliqualiter est verum: & aliqualiter non: quia nullum indiuiduum habet dispositionẽ propriam: nisi illa dispositio inueniatur in aliquo modo illius speciei: & hoc igitur modo: verum est deum solicitari circa indiuidua. Solicitudo autem circa indiuiduum tali modo: q; nullus habeat communicationem cum eo: hoc non est fas bonitati diuinæ.

Siquidem igitur aliquid mouetur: contingit & aliter habere. Quare latio quæ prima & actus est secundum quod mouetur: ex hac autem contingit aliter habere secundum locum: & si non secundum substantiam. Quoniam autem est quidẽ mouens ipsum immobile ens actu ens: hoc non contingit aliter se habere nullatenus. Latio enim prima mutationum: huius aũt quę circulo: hac autem mouet hoc. Ex necessitate igitur est ens & necessitas bene transit principium. Nam necessarium totiẽs hoc quidem videtur quod præter impetũ: illud verõ sine quo non bene: hoc autem nõ contingit aliter: hoc simpliciter. Ex tali igitur principio dependet cælum & natura. Si igitur aliquid mouetur possibile est vt sit diuersarum dispositionũ. Igitur si allatio & prima actio quæ mouet fuerit: possibile est vt locus sit diuersis dispositionibus. & quod in substantia non est diuersitas: & quia illud quod mouet ipsum est mobile cum est ens in actu impossibile est omnino vt sit secundum aliã dispo

a Primũ cęlũ mouet a prio motore secũdũ desiderium vt assimiletur ei secũdum suũ posse: sicut amatum mouet vt assimiletur suo amato. vide ifra com. 44.

b Propter qd planetę duplici motu mouenf.

c Quõ dr solicitudi/ nem habeat D circa indiuf duũa f.d'm Auer. Vide etiã. 2. de aia com. 34. & hic infra cõ. 52. & 2. ph. com. 7. sed oppositũ huius. Vide 10. ethic. c. 10.

tionẽ:

sitionem: & allatio est prima transmutationum: & est quæ est secundum circularitatem: & hic est motor istorum. De necessitate igitur inuenitur principium etiam quod de necessitate sit principium. necessitas autẽ dicitur secundũ hos modos. Quædam igitur est violente: quia est extra naturam: & quædã impossibile est: vt sit simpliciter alio modo ꝯ sic. Cælum igitur & natura continua sunt sicut per principium.

38 Vult declarare modum colligationis entium transmutabilium cum prima substantia est enim in hoc magna quæstio iam prædicta, scilicet quomodo ɇternũ est principiũ generabilis & corruptibilis. Et dixit si igitur aliquid mouetur possibile est vt sit diuersarum dispositionum: & hæc propositio est vera in modis transmutationũ: quod enim trãsmutatur in substãtia inuenitur diuersarũ dispositionũ in substãtia: & similiter in qualitate & in loco. D.d. si igitur allatio &c. id est si igit motus transmutationis quo mouetur primũ motum fuerit: possibile est vt hoc motũ habeat diuersitatẽ in loco nõ habendo diuersitatem in substantia, scilicet ꝙ possibile est inuenire aliquod æternum nõ trãsmutabile in substãtia: & trãsmutabile in loco: & est quasi medium inter primum in quo nulla transmutatio est: & inter transmutabilia in substantijs suis: & hoc intẽdebat cũ dicit & quia illud quod mouet ipsum est non motũ: vt sit in actu: possibile est vt sit secundũ aliã dispositionẽ, id est ꝙ illud qđ mouet primũ motũ cum sit nõ motum ꝙ est actus purus siue aliqua potẽtia: impossibile est vt habeat aliã dispositionem ab ea quã habet. D.d. & translatio est prima trãsmutationũ &c. i. & trãslatio est primus motũ: sicut dictum est in naturalibus: & ex istis circularis. D.d. & hic est motor istorũ. i. & primus motor mouet istũ motũ tẽs sine medio. D.d. ex necessitate igitur &c. i. declaratũ est igitur ꝙ necesse est tale principiũ esse de necessitate. D.d. & necessitas dicit secundũ hos modos, id est duobus modis quorũ vnus est violente & est illud quod est extrinsecum a natura rei: & dicitur etiã de eo ꝙ impossibile: vt in aliqua hora sit circa sutum esse. & hoc intellexit cum dixit: hoc est de necessitate principiũ. Deinde dixit in alia translatione: cũ tali principio cõtinuum est cælum & natura sicut in nobis bona dispositio paruo tẽpore, id est tam igitur declaratum est ꝙ cælum & natura continuantur cum primo quod est intellectus qui est in fine gaudij & voluptatis: sicut nostra dispositio in continuatione cũ intellectu qui est principium paruo tempore. Deinde dixit ista igitur dispositio in illo est semper. nobis vero est impossibile, id est sed continuatio cæli cũ hoc principio semper est: nostra autẽ continuatio cum principio qđ est in nobis impossibile est vt sit semper: illud autem quod cõtinuatur de nobis est generabile & corruptibile. in corpore vero cælesti est æternum. a Et ex hoc quidem apparet bene ꝙ Aristo. opinatur ꝙ forma hominũ in eo ꝙ sunt homines nõ est nisi per continuationẽ eorum cũ intellectu qui declarat in libro de anima. esse principiũ agens & mouens nos. Intelligẽtiæ enim abstractæ: in eo ꝙ sunt abstractæ debet esse principia eorũ quorũ sunt principia duobus modis secundum ꝙ sunt mouentes:

Necessitas dupliciter dicit vide. 5. met. ca. de necessario.

a Digressio quæ ostẽdit intellectum esse formam hois i eo ꝙ homo. vide oppositũ. 5. de aïa. cõ. 5. &. 1. de aïa. 7. &. 11. cõ.

Intelligẽtiæ abstractæ i. quarũ sunt abstractæ; de-

mouentes: & secundum quod sunt finis. Intelligentia enim agẽs inquantum est abstracta & est principium nobis: necesse est vt moueat nos secundum quod amatum amans: & si omnis motus: necesse est vt cõtinuetur cum eo a quo sit secundum finem: necesse est vt in postremo continuetur cum hoc intellectu abstracto: ita quod erimus dependentes a tali principio a quo cælum dependet quãtis hoc sit in nobis modico tempore: sicut dixit Aristo.

Deductio autẽ qualis optima paruo tempore nobis: sic enim semper illud est nobis quidem impossibile. Quoniam & delectatio huius: & propter hoc vigilatio sensus & intelligibilia & delectabilissimum: species verõ & memorie propter hoc. Intelligibilia autẽ quæ secundũ se eius quod secundum se optimum: & quæ maximæ eius quod maximæ. Seipsum autẽ intelligit intellectus secundũ transumptionẽ intelligibilis. Intelligibilis autẽ sit attingẽs & intelligẽs: quare idẽ intellectus & intelligibile: susceptibile enim intelligibile: & substãtiæ intelligẽdum est actualiter habens. Quare illud magis isto quod videt intellectus diuinum habere & speculatio delectabilissimũ & optimũ. Si igitur sic bene habet vt nos quãdoꝙ: Deus semper mirabilis: si autẽ magis adhuc mirabilius habet aliquis. Et vita aũt vtiq; existit: etenim intellectus actus vita: illud autẽ ipse actus est: actus autẽ quod secundũ se illius vita optima & sempiterna. Dicemus autem deum animal esse sempiternum optimum. Quare vita & duratio continua & æterna existit deo: hoc enim deus. Voluptas enim est actio illius etiam: & ideo vigilia & sensus & intellectus sunt voluptuosa. Species autem & rememoratio sunt propter ista. Intelligere autem quod est per se est illud quod est nobilius per se: & quod est maius est illud quod maius. Et quod intelligit se: est intellectus per acquisitionem intellecti: sic enim intellectum quando intelligit. Intellectus igitur & intellectum idem. Recipiẽs enim intellectum & substantiam eius est intellectus: & non intelligitur nisi cum habet. Existimatur igitur ꝙ intellectus est illud diuinum magis ꝙ hoc. Desideratio autem est aliquid valde nobile & voluptuosum: Si igitur deꝰ semper est sicut nos in aliqua hora: hoc est mirum: & si magis: magis est mirum: est quidem sic: & est vita: quia actio intellectus est vita: & illud est intellectꝰ per se: & habet vitam nobilem & semper æternam. Deus igitur est vnus æternus in fine nobilitatis. ergo est vita: & est continuum æternum. hoc quidem est deus.

Dixit Arist. voluptas enim est actio &c. i. primi principij. D.d. cãm & dixit:

39

hẽt esse principia eorum quorũ sunt principia duobus modis secundũ qđ sunt mouentes & secundũ ꝙ sunt finis. Idem supra. 36. & infra. 44. & j. c. de substãtia orbis. &. 2.

F

Deꝰ est aliã optimũ sempiternum & duratio cõtinua & æterna existit deo.

& dixit: & ideo vigilia &c. i. quia causa voluptatis est comprehensio: & q. d. & delectatur quia comprehendit. Et signum quod comprehensio est causa voluptatis est quia vigilia & sensus & intellectus sunt in nobis voluptuosi. D. d. species autem &c. i. species autem & rememoratio quibus sint voluptuose: tam sunt in rebus nō existentibus in actu & sunt voluptuosi: quia speranz imaginatur ea esse cōprehensa in actu & similiter memoranz: & innuit quod comprehensio voluptuosa non est nisi illius quod est in actu nō in potentia: & quod desideriū præcedens comprehensionē omnem magis videtur dolor quā voluptas. D. intellectus autē per se eius quod est nobilius per se. i. & quod intelligit per se nō est per aliud est nobilius eo qđ intelligit per intellectū existentem in eo. D. d. & quod est magis est illius quod est magis. i. qđ voluptas quæ est maior est illius quod est maioris intellectus. D. d. & quod intelligit se est intellectus per acquisitionem intellecti. i. quod intelligit se declaratur per se: & hoc est verum delectans & tale est intellectus. Cum enim acquisiuit intellectū & intellexit ipsum intelligere se quādo ipsum nō est nisi intellectū qđ intelligit: intellectus igitur est illud qđ delectatur per se. D. d. sit enim intellectū quādo admiscetur & intelligit i. & intellectus in nobis nō intelligit se donec admisceatur cum intellecto: & imaginetur & intelligat ipsum in actu: nō quādo est in potētia antequā intelligat ipsum intellectū: quia intellectū cum intelligit fiet idem cum eo. s. intellectu. Et intendebat per hoc distinguere inter voluptatē quæ est in intellectu quæ qñqz est in potētia quādoqz in actu: & quæ est semper in actu: & hæc est quæ nō est in materia. D. d. intellectus igitur & intellectum sunt idē &c. i. intellectus autē & intellectū sunt idē cū intellexerit quia recipiens & receptum de intellecto utrumqz est intellectus: & ideo intellectus & intellectum & intelligens reducuntur in vnū: & non differunt nisi secundum respectum dispositionum. Intellectus eñ inquantum intelligit intellectum dicitur intellectus & inquantum intelligit per se dicitur quod intellectus per se est ipse intellectus econtrario illi quod intelligit per aliud: & inquantum quidē intellectus est illud qz intelligitur: dicitur quod intellectus est res intellecta. Deinde dicit intellectus igitur ille diuinus est maior isto. i. & cum intellectus in nobis quādoqz est potentia: quādoqz actus: ille autem intellectus diuinus semper est actus: manifestum est nobiliorem esse isto intellectu qui est in nobis. Deinde dicit desideratum autem est aliquid valde & nobile. i. & manifestum est quod intelligere per intellectum qui est in nobis est valde voluptuosum & nobilius olbus rebus existentibus in nobis. Deinde dicit si igitur deus &c. idest & ideo videmus quod ū voluptas dei per comprehensionem sui ipsius est æqualis voluptati quam nos habemus tamen intellectus in nobis comprehendit se: & cum denudatur a potentia: hoc autem in nobis paruo tempore existit. in deo autem semper valde est mirabile. & si ista voluptas quæ semper est in eo est multo magis nobilius quod in nobis est magis & magis mirabile. Et Alexan. d. quod nō est intelligendum per voluptatem voluptatem consequentem passionē quæ opponitur tristitie. Voluptas autē quæ est in intellectu nō est passio: nec hꝫ habet oppositū: cum ista comprehensio nō opponat ignorantiæ.

G Causa voluptatis ē cō, prehensio.

Intellectum cū intelligitur sit idem cum intellectu.

Vide hic q. modo dicit intellectum esse rē intellectam.

H Voluptas ira cōsequi,

tantiæ. Voluptas enim ita consequitur comprehensionem, sicut vmbra corpus. Si igitur aliqua comprehensio est quæ nullum oppositum habet & nunquam est in potentia, tunc comprehendenti nunquam accidit dolor per defectum comprehensionis. D. d. & habet vitam quia actio intellectus est vita, id est, & dicitur de eo vita. hoc enim nomen scilicet vita non dicitur de comprehensione. & cum actio intellectus est comprehensio, ergo actio intellectus est vita. Deinde dicit, & intellectus per se & habet vitam nobilē, id est, & cum intellectus est vnus & cū actio eius est vita, illud igitur qz intelligens est, quia intelligit se non quia intelligit aliud illud est vnū quod habet vitam in fine nobilitatis. & ideo vita & scientia proprie dicuntur de eo. Est igitur vnus deus sapiens. & hoc præsentiuerunt antiqui trinitatem esse in deo in substātia, & voluerūt euadere per hoc & dicere quia sunt trinus & vnus de?, & nescitue Disgressio, runt euadere, quia cum substantia fuerit numerata, congregatum erit vnum per vnam intentionem additam congregato. Et d. Alex. & hoc similiter contingit loquentibus in lege maurorum ponentibus has dispositiones additas essentiæ. Quapropter contingit eis vt sit vnus per vnam intentionem additam essentiæ & dispositionibus. Et vtrique dispositioni dubitatur accidere compositio, & omne compositum est nō vnum nisi dicant aliqua componi per se, & si aliqua essent quæ componerentur per se, tunc exirent de potentia in actum per se & moverentur sine motore per se. Et sic est intelligendum cum dicimus ipsum esse vnum & habentem vitam, scilicet idem in subiectum, & duo secundum modum, non quia significant idem omnibus modis, sicut significant nomina synonyma, nec; sicut significant nomina, scilicet nec; sicut principale & sumptum, quia sumptum significat illud quod significat principale & magis. Vita enim significat aliquid non in subiecto, vinum autē significat aliquid in subiecto, scilicet formam in materia, & habitū in subiecto, hæ igitur sunt dispositiones significationum nominum in eis quæ sunt forma in materia. a In eis autem quæ sunt forma non in materia dispositio & dispositum reducuntur ad vnum in esse, & duo in consideratione. Ista enim essentia cum fuerit accepta secundum qz posita & fuerit disposita aliqua dispositione tunc dispositio & dispositum vnum erit in prædicatione, & duo intentione quia prædicatum differt a subiecto, sed tamen non sicut prædicatum differt a subiecto in propositionibus cathegoricis substantialibus. Dispositio enim idem est & dispositum, sicut in rebus abstractis: sed in potentia duo quando intellectus diuisit vnum ab altero, intellectus b enim natus est diuidere adunata in esse in ea ex quibus componuntur, quamuis non diuidantur in esse sicut diuidit materiam a forma, & formam a composito ex materia & forma. hic igitur est dispositio intellectus in rebus compositis ex materia & forma, cum disponis compositum per formam, aut cum disponit habentem formam per formam intelligitur enim veraque esse adunata aliquo modo & differentia aliquo modo. Verbi gratia, quia cum disponit hominem per rationabilitatem intelligit quod subiectum rationabilitatis & rationabilitas idem sunt in adunatione, & intelligit quod differens ex eis est aliud a delato. Cum autem fue-

rit cōprehē sione sicut vmbra cōse quit corp?.

Omne cōpositum est nō vnum qđ de tellectu agē te & materialiq đ de orbe & intelligentia ? Quō differunt abstractū & cōcretū in rebus materialib? & quō ab stractis a materia.

a In abstractis a materia dispositio & dispositum sunt vnū in esse & duo ī cōsideratione.

b Intellectus natus est diui-

dere ea quæ sunt adunata in esse sicut dividit materiam a forma op. vide de materia. 1. ph. 69 & 4. physi. com. 16.

rit considerata dispositio & dispositum in eis quæ non sunt in materia tunc reducantur ad vnam intentionem omnibus modis, & nullus modus erit quo prædicatum distinguatur a subiecto, & dispositio extra intellectum scilicet in essentia rei. Sed cum intellectus cõponit aliquã propositionem ex dispositione & disposito in talibus rebus, tunc non intelligit ex eis nomina synonyma ita ꝙ propositio sit secundum nomen non secundum intentionem, sed intelligit ea esse differentia secundum assimilationem scilicet quod in talibus accipit duo, quorum proportio adinuicem alterius ad alterum est sicut proportio prædicati ad subiectum, & ex eis componit propositionem cathegoricam & nullam intelligit differentiam inter ea esse omnino nisi secundum acceptionem scilicet quia idem accipit dispositum & dispositionem. Intellectus enim non potest intelligere idem his duobus modis secũdum similitudinem ad propositionem cathegoricam in rebus compositis, sicut intelligit multa secundum similitudinem. & si intellectus non accepisset in istis dispositionem & dispositum non posset intelligere naturas eorum neq; declarare eas. & magna differentia est inter ea quæ differunt in esse & intellectu, & quæ differunt in intellectu tantum. Multiplicitas igitur in deo non est nisi in intellectu differentia non in esse. Sed Alexander dixit quod non est intelligendum per hoc quod dicimus non intellectus intelligit se secundum alterationem. videmus enim virtutem vilibilem videre se in speculo & cum hoc possibile est dicere in eo, magis est possibile in intellectu. Deinde dicit, deus igitur est vnus &c. id est, & secundum hoc quod sonat hoc nomen est vnum æternum valde nobile. & declaratum est ratione aliquod tale esse, & est illud quod mouet omne, hoc igitur est deus.

Multiplicitas attributorũ in deo est secũdum rationẽ non secũdũ esse.

Quicũq; autem putant vt Pythagorici & Leucippus optimum & nobilissimum non in principio esse, quare & plantarum & animalium principia causæ sunt. Bonum verò & perfectum in his non recte existimant. Nam sperma ex alteris est prioribus perfectis, & primum non est sperma sed perfectũ, vt priorem hominem dicat aliquis esse spermate. Non enim qui ex hoc fit, sed alterum ex quo sperma.

Omnes autem qui existimabant existimationem. Pythagorici & Leucippi, & ꝙ bonum & nobile non est in primo, quia causæ plantarum & animalium sunt principia, & ꝙ bonum & perfectum sunt in eis quæ sunt ex istis non verum reputant. Semina sunt ex alijs præcedentibus perfectis, primum autem non est semẽ, sed aliquid perfectum. Verbi gratia, quod hominem oportet esse ante sperma, non aliud quod sit ex hoc, sed aliud ex quo fit semen.

40 Dicit Aristo. & antiqui dicentes quod perfectio non est in principijs, sed in eis quæ sunt ex principijs. animalia enim & plantæ perfectiora sunt principijs, scilicet seminibus & spermate non vere dicunt. semina enim sunt ex rebus perfectis generantibus semina. Verbi gra-

tia, quoniam semen hominis fit ex homine. semina igitur non sunt principia, sed est principium illud a quo generantur, & est in perfectione sicut generatum si fuerit de speciebus generatis ex similibus, aut perfectius si fuerit ex non generatis ex suis similibus. Principium enim eorũ quæ non generantur ex simili est sol & orbis decliuis, & eorum quæ generantur ex simili non tantum est principium simile in specie, sed & cũ sole & orbe decliui. Vnde a Aristo. d. homo generat hoẽm & sol.

Principium eorũ quę nõ generant ex simili est sol & orbis decliuis. vide idẽ supra. 13 & 18. & 7. met. 31. & 8 phy. 46. & 47. c.

Quod quidem igitur est substantia alia sempiterna & immobilis separata à sensibilibus, manifestum est ex dictis, ostensum est autem. & quia non contingit habere hanc substantiã magnitudinem nullam. Verũ sine parte indiuisibilis est, mouet enim infinitum tempus & non habet potentiam infinitã finitum. Quoniam autem omnis magnitudo finita est aut infinita. finitam quidem propter ꝙ hoc vtiq; non habebit magnitudinem. Infinita verò non quia totaliter nulla est. infinita magnitudo. At verò quia impassibilis & alterabilis. Omnes enim alij motus posteriores sunt eo qui est secũdum locum, hęc quidem igitur manifesta quia hunc modum habent.

a Secundo phy. tex. cõ. 26.

H Nulla est magnitudo infinita.

Quoniam autem aliam substantiam æternam non mobilẽ abstractam à sensibilibus esse manifestũ est hoc modo, & iam declaratum est hanc substantiam habere magnitudinem aliquam esse, sed neq; partem neq; diuisionem habet, mouet enim tempore infinito. Nullum autem finitum habet potentiã infinitã, ois igit magnitudo aut finita aut infinita. & ideo non erit in magnitudine finita neq; infinita, qa magnitudo infinita est nulla, & manifestũ est ꝙ non patitur neq; transmutatur. Oẽs enim motus post locales sunt, hic igit manifesta sunt esse talia.

Facit rememorationem de hoc quod declaratum est prius, scilicet substantiam æternam esse non mobilem & abstractam ab omnibus materijs. Et. d. & iam declaratum est hanc substantiam &c. id est, & iam declaratum est in naturalibus quod impossibile est vt iste motor sit potentia in corpore, neq; corpus, qm̃ nõ habet partem, neq; diuisibile est, neq; essentialiter, neq; accidentaliter, omne autem corpus habet partes & est diuisibile. D. dicit causam in hoc, & d. mouet enim in tempore infinito, quapropter debet habere potentiam infinitam. D. d. & nullã finitam habet potentiam infinitam, id est, & necesse est vt habens potentiam infinitam non sit corpus, quia primus motor habet potentiam infinitam, & omne corpus aut potentia in corpore est finitum, ergo in secũda figura primus motor non est corpus neq; potentia in corpore. Et quia necesse est vt omne corpus habeat potentiam, quia omne corpus est finitũ, & potentiæ corporales sunt diuisibiles secũdũ diuisionẽ eius. D. d. omnis igit magnitudo aut infinita aut finita. i. & necesse est vt ois potentia sit finita in corpore, si eam nõ, aut ergo in corpore finito aut infinito, sed corpus infinitũ impossibile est esse & si in corpore finito fue-

41

8. physi. 7. & 79. Digressio in qua tangit quæstio Ioannis grãmatici contra peripatheticos. p qua vid. cõ. 79. 1. 8. ph. & in fine libri de substãtia orbis.

Potẽtia multipliciter dicitur vide.3.phys. 63.et.8.me. c.4.&.12.et hic.t.cõ.10. &.2.vlt.ca. de substantia orbis. Dubium. Solutio. Mor? ce.cõponit ex duplici motore.

tit potẽtia infinita.cõtinget corp⁹ illud moueri in instanti,vt declaratũ est in octauo physi. Et hoc intendebat cum.d.propter hoc igitur non erit in magnitudine finita &c.id est, causa autem propter quam potentia infinita non est in corpore,est quia in corpore infinito non est, quia corpus infinitum non est, in corpore autem finito non est, quia diuidit per diuisionem finiti, & quod diuiditur per diuisionem finiti est finitum.

Ioannes grammaticus mouit magnam quæstionem difficilem peripatheticorum. D, enim si ponne corpus habet potentiam finitam & ęternam est corpus, ergo habet finitam potentiam. & omne finitum est corruptibile, ergo cælum est corruptibile. Si igitur aliquis dixerit ꝙ priuatio corruptionis est acquisita in cælo de potentia æterna abstracta, cõtingeet vt aliquid possibilis corruptibilis sit æternum. Quoniã autẽ est impossibile, hoc declaratum est in fine primi cæli & mundi. Dicamus igitur nos ꝙ mirum est de hoc quod.d.ꝙ omne corpus habere potentiã finitam est verum. Potentia enim multipliciter dicitur, est enim potentia in substantia & alteratione & vbi, & iam declaratum est ꝙ de istis virtutibus nulla existit in corpore cælesti nisi potentia in loco. ista igit propositio nõ est cõmunis omni corpori nisi cũ per potẽtiã intelligat potẽtia in vbi scilicet cũ dicimus ꝙ omne corpus habet potẽtiã finitã. Cũ eñ dicimus oẽs potẽtias in corpore esse finitas,est verũ quæcũq; potentia fuerit. & cum dicimus quæcũq; potentia fuerit in corpore est finita, est verũ, sed nõ consequitur ex hoc ꝙ omne corpus habeat oẽm potentiã, quia corpus cæleste nõ habet potentiã nisi tm in vbi. Si igitur potẽtia qua mouetur hoc motu æterno fuerit in eo, aut est finita aut infinita. si infinita, contiget moueri in instanti. si finita possibile est quiescere quod improbatũ est, ergo non mouetur per potẽtiã existẽtẽ in eo, immo per potentiã nõ in subiecto omnino. Sed aliquis quæret si mouet a potẽtia cuius actio est infinita, necesse est vt mouetat ipsum non in tempore, sicut contiget cum fuerit existẽs in eo. Et dissolutio est ꝙ iste motus componitur, vt declaratũ est ex duobus motoribus. quorũ vnus est finitæ motionis, & est anima existens in eo, & alter est infinitæ motionis, & est potentia quæ non est in materia. Secundum igitur ꝙ mouetur a potentia finita mouetur in tempore, cum dicere finitatem est habere proportionem terminatam ad motam rem, & in sua substãtia est æterna, qũ admodũ ei⁹ subiectũ est æternũ. ſ.ꝙ i neutro eorũ est possibilitas in substãtia & tũ est possibilitas in subiecto eorũ in recipiẽdo motũ in ei⁹ tm nõ nisi in neutro tũ. Et per diuersitatẽ istius ꝓportionis in corporibus cælestibus. ſ.quæ est inter corpora eorũ & animas diuersantur in velocitate & tarditate, & in hoc in quo cõueniũt, quia mouent a potentia non in materia habente æternitatem motus, & cõtinuitatẽ motꝰ. Et ex hoc modo etiã verũ est dicere corpus cæleste hanc potentiã finitã. Et hæc est intentio eius quod.d.Arist. a esse in cælo. qũ si in primo cælo essent plures stellæ, aut tardiores aut tardius moverent, aut omnino non, non quia lassitudo accidat ei, sed propter defectum proportionis quæ est inter motorem in eis & motum. Motor enim nõ mouet nisi quia potentia eius est maior potentia moti, & quanto magis fuerit tanto maius potentiã eius, & cum potentia motoris non superabundauerit non poterit mouere ipsum, & si modicum superabundauerit

a Secundo cæli. 71.

mouebit tardius: in corpore a quidem cæleſti non est potentia vt corrumpatur: quia non habet contrarium: est igitur remanens per se & per suam substantiam b motus autem impossibile est vt sit remanẽs per suam substãtiam cum habeat contrarium scilicet quietem secũdum igitur permanentiam motus oportet nos ponere aliam intentionem remanentem in se e contrario permanẽtiæ quæ est in substantia. c non est in cælo possibilitas nisi vt quiescat, sed hoc iam probatũ est esse impossibile: ergo necesse est vt in hoc sit ꝓpter motorem in quo nulla potentia est omnino neq; essentialiter neq; accidẽtaliter: sed tale non est in materia. Et ideo.d.Aristo. d quod nõ est timendum cælum quiescere in aliqua hora: & nõ.d.corrumpt. Corruptio enim nõ est in eo possibilis sicut quies. Et ideo non est verum dicere aliquid possibile esse ex se. Æternum autem & necessarium ex alio eo quod necessariorum quoddam est necessarium per se & quoddã per aliud non est nisi in motu cæli tantum. Vt autem aliquid sit possibile in sua substantia & per aliud sit necessarium in esse impossibile est. Impossibile enim est vt idẽ sit possibile in esse ex sua substãtia: & recipiat ex alio necessarium esse nisi esset possibile vt natura eius trãsmutaretur. Motus autem possibile est vt & necessarius ex alio sit possibilis ex se: & causa in hoc est quod esse habet ex alio. ſ.a motore. Si igit motus iste fuerit æternus necesse est vt fiat ex motore non moto omnino neq; essentialiter neq; accidentaliter. Permanentia igitur motus est ex alio: substantia autem ex se: & ideo impossibile est inuenire substãtiam possibilem ex se necessariũ ex alio: quod est possibile in motu. Omnis igitur potentia mouens existens in corpore necessario mouetur accidentaliter & non essentialiter: & oẽ motum accidentaliter aut essentialiter possibile est vt quiescat ex se & est motum ab alio. Si igitur est aliqua potentia in corpore qua pone est quiescere a motione in aliqua hora necessario mouet a motore in quo nulla potẽtia est omnino: neq; essentialiter: neq; accidentaliter: sicut est de corpore cæleſti. Hæc igitur est intentio eius quod.d. Arist. qd' ois potentia in corpore est finita. ſ. quod actio eius possibile est vt sit finita in quo aut ex corporibus est in potẽtia ad esse: necesse est vt trãsmutetur eius substãtia. Et impossibile est vt acquirat permanẽtiam & æternitatem ex alio: nisi substãtia eius trãsmutetur: in quo vero ex corporibus est potentia tantũ in vbi: possibile est dicere hanc potentiã esse possibilem ex se: necessariũ ex alio. Et etiã qñ corpus cæleste ex se mouetur: & omne quod ex se mouetur possibile est vt quiescat ex se: & dicere est motum ex se hoc omne quod per deliderium & voluptatem mouet sed iam declaratum est: quoniam corpus cæleste quiescere impossibile est. Quapropter æternitas motus eius est propter motorem in quo nulla potentia existit ad aliquem modum trãsmutationis: neq; essentialiter neq; accidentaliter. Motor igitur corporis cæleſtis est potẽtia nõ materialis necessario: ideo quærendũ est qd' omne habẽs motũ in loco æternum: ne necesse est vt sit substãtia æterna. Si vero substãtia æterna sit: nõ erit necesse vt motus eius in vbi sit æternus: sed si motus eius in vbi fuerit æternus: necesse est vt motus eius sit a motore nõ corporeo: neq; potentia in corpore: neq; æterno neq; non æterno. hoc quidem est valde difficile & clausum: & ideo iste locus fuit lapsus sapiẽtũ. Cũ enim declaratum est

a In corpore cæleſti nõ est potẽtia vt corrũpat quia nõ habet cõtrarium. Idẽ.j. ce.c.10. & quæ ibi.

b Motus impossibile est vt sit remanens se, cõdũ suam substãtiã cũ habeat contrarium.

c Non est in cælo possibilitas nisi vt quiescat. Vide oppositũ.6.phy. 15.&.7.ph. c.2.

d Nono me.t.cõ.17.

In solo motu veritatẽ habet ꝙ aliquid ex se possibile fiat ab alio necessarium enim substãtiis aũt impossibile est.

hoc corpus esse æternum: possibile est existimare quod nō indigetur in hoc esse ponere principiū aliud nobilius eo. Existimatū est enim q̄ cū dicimus omnis potentia in corpore est finita: nō est verum nisi in corporibus materialibus generabilibus & corruptibilibus. Si autem aliquod æternum est in sua substātia existimatum erit q̄ necesse est potentiā eius manentem esse æternæ motionis. & in hoc loco erraverunt zabij & sapientes eorum. Et Aristo. fuit tractatus est in hoc super duas propositiones: quarū vna est quod omnis potentia in materia finita est. secunda autē est q̄ actio infinita nō fit ex potētia finita. Vnū provenit q̄ factis motum infinitum est potentia nō in materia. Et ipse laborabat in declaratione istarum duarum propositionum in octauo physicorum. Et contra dicētes huic dicit q̄ propositio dicens q̄ si in stellis sunt potētiæ infinitæ: tūc nō esset vera nisi stellæ essent cōpositæ ex materia & forma: & dicunt quod possibile est vt sint in eis potētiæ finitæ & vt sint infinitæ actioni. Dicunt enī quod finitas actionis & motionis nō accidit nisi per alterationem motoris a moto. Quapropter accidit ei fessitudo. Quod autem nō alteratur in sua substātia: neq̄ accidit ei fessitudo non est impossibile vt agat actionem infinitam. Themistius autem in hoc loco dicit quod non rectum dicit dicens solem & altas stellas esse finitas & habere potētias infinitas. Potētia enim quæ est in stellis quæ est infinita nō est naturalis in eis: neq̄ secundū q̄ sunt corpora. sed aut pendet a prima causa: aut ex anima existente in eis ab illa potentia quæ non est corpus. Prima enim causa est quod reuoluit eos in tempore infinito: quoniam si haberent illud quod habēt in potētia vt corpus & magnitudo habent & non essent semper in actu: tūc necessarium esset eis laborare & lassari. Corpora enim stellarū quia existit in eis aliquid in potentia secundum hoc potentiæ eorum sunt finitæ: in qualibet enim hora existunt in alio loco. Quando q̄ igitur sunt hic: quandoq̄ illic: & ista loca sunt. q. vltima motus & impossibile est in aliquo existente in potētia cum post pervenerit ad actum quem intendit vt nō sit ei vltimum & extremum. Causa autem in qua nulla potentia existit: sed semper est in actu & nunquam differtur in aliqua hora post aliam. Quomodo igitur possibile est imaginari magnitudinē & corpus vt ista alia in quibus semper existit potentia: sine corruptibilia sint sine non: & vniuersaliter si actio singularis per se possibile est remanere in infinitum cum æternitate tēporis. Actus vero qui exit ab eo qui est in potentia est cōdimētum illius quod est in potentia: & impossibile est in tali actu ipsum permanere in infinitum: cum præcedat ipsum potentia. Quapropter necesse est vt potentia mouens quæ est in stellis sit infinita: quoniā stellæ acquirunt hac potētia nō modo potētiali. Motus autem eorum in loco est finitus: potentia enim non est in stellis nisi secundū has dispositiones: hæc igitur sunt verba Themistij.

Sētētia Themistij.

Abbreuiatio sentētiæ Themistij.

Et abbreuiatio eius est quod omnis motor in loco motio eius est ad aliquid in potentia: & omne quod mouet ad aliquid quod est in potentia motus eius est finitus: cum illud qd est in potentia necesse est vt exeat ad actum. Omne igitur quod mouet motu æterno: motꝰ eius est ad aliquid semper in actu: & quod est semper in actu nō est corpus neq̄ in corpore. omne enim in quo est potentia: aut est corpus: aut potentia in corpore. In quo igitur non est potentia: neq̄ est corpus neq̄ potētia in corpore

Omne qd̄ mouet motu æterno motus eius est ad aliquid semp̄ i actu.

Et illud super quod Aristo. est sustentatus in hac intentione est: quod omnis actio æqualis infinita semper æterna necessario fit a potentia cuius actio est infinita cui nulla transmutatio accidit propter quam deficiet actio & omnis potentia mouens in loco in corpore cui accidit transmutatio: necesse est vt eius actio non sit semper æterna: quia ab alio mouetur. hoc igitur est intelligendum de eo quod est infinitæ motionis secundū alterū: & cum ita sit potentiæ mouentes quæ sunt in corporibus sunt duobus modis: aut potentiæ in corporibus generabilibus & corruptibilibus hæ igitur impossibile est vt semper moueāt se propter trāsmutationem eorum: & propter transmutationem subiecti eorum: & accidit ideo talibus necessario fessitudo: aut potentiæ mouentes in corporibus æternis: hæ igitur possibile est vt moueāt semper & vt nō moueant semper. Possunt enim non semper mouere si posuerimus illud ad quod mouetur scilicet primum motorem receptibilem transmutationis cuiuscūque modi. Possunt autem semper mouere quando illud ad quod mouetur fuerit non transmutabile aliquo modo transmutationis: & hoc est cum non fuerit corpus omnino. Si igitur motum æternum est: necesse vt moueatur per potentiam existentem in eo a motore cui nullus modus transmutationis accidit: & tale in nulla materia existit. Hæc igitur est intentio Aristo. cum. d. quod omnis actio infinita prouenit a potentia infinita ideſt infinitæ actionis: hoc etiam modo proprio magis apparet. Corpus enim cæleste animatum est necessario. Reuertamur igitur ad nostrum locum. Et. d. Aristo. & etiam manifestum est etiam quod non patitur &c. ideſt & manifestum est etiam quod in motore qui semp mouet & eadem dispositione: quod non patitur neq̄ alteratur: quoniam cū mouetur in loco nullum aliorum motuum recipit: motus enim in loco præcedit omnes motus: & cum nobiliorem non habet: non habet vilio rem. Corpus enim cæleste quia est nobilius omnibus corporibus habet nobilissimum motuum scilicet localem. Et quia iste motor est nobilior corpore cælesti fuit causa permanentie eius in nobiliori dispositione scilicet in motu. Deinde dicit hæc igitur manifesta sunt esse talia: & innuit omnia quæ declarauit de hoc primo motore qui non est in materia.

Connectit se ad textus expositionem.

Motus ille co præcedit oēs motus. 1d2. 9. phy. 33. vsq̄ ad 61.

Vtrū aūt vnam ponēdum est talem substantiā aut plures: & quod oportet nō latere: sed reminisci: & aliorū negatiōes: quia pluralitate nihil dixerunt quod & planū dicere. Que em̄ circa ideas existimatio nullā pscrutationē habet propriā. Numeros quidē enim dicunt ideas. Sed de numeris quādoq̄ quidē sicut de infinitis dictū: quādoq̄ autē vt vsq̄ ad eadem determinatis. Propter quā causam vero tanta pluralitas est numerorum nihil diceret studio demonstrato. Vtrum autem ponēda est talis substātia vna aut plures & quot sunt: & nō debemus occultare sermones aliorū sed dicere iudicia eorū: nihil enim manifeste dixerunt in multitudine. Sententia enim de exēplaribus nō habet perscrutationem propriā omnino. Dicētes enim exēplaria dicūt ea esse numeros: de numeris autem q̄nq̄ dicūt eos

ea esse infinitos: & quādoq; vsq; ad decē. Quare autem multitudo numerorum est sic: nihil dixerunt demonstratione.

42 Cum autem declarauit vnam substantiam æternam esse non in materia omnino incæpit quærere: vtrum hic substantia esset vna aut plures: & si plures quot sint. Et quia antiqui quidam dicebant substantias esse abstractas, scilicet formas: sed de numero earum nihil sufficienter dixerunt: incæpit demonstrare impossibile eorum ad declarandum hoc in illis substantijs positis. Deinde dicit, non debent occultare sermones aliorum &c. id est & oportet inspicientem in nostro sermone videre in quantum differt a sermone aliorum. Dicentes enim substantias abstractas essentiali dixerunt multitudine. Deinde dixit, sententia autē est de exemplaribus, id est opinantes autem substantias esse exemplaria & formas rerum nihil proprie dixerunt de numero eorum secundum q̄ sunt formæ: sed aliquid dixerunt dixerunt secundum quod sunt numeri: & hoc intendebat cum dixit: dicentes enim exemplaria dicunt ea esse numeros, id est quoniam inquantum sunt numeri dicunt aliquid in multitudine eorum. Deinde dicit, opiniones dicentium numeros formales abstractos in multitudine. Et dixit & de numeris q̄cq; dicunt &c. id est & dicentes numeros esse formales bipartiti sunt. Quidam dicunt eos esse infinitos: & quidam peruenire ad decē. Deinde dixit, quare vero multitudo &c. id est & dicentes illos esse decem nihil dixerunt super hoc demonstratione.

1 Nobis autem ex suppositis & determinatis dicendū. Principium quidem enim & primum entium est immobile: & secundum se & secundum accidens: mouens verò primū sempiternum & vnum motum. Quoniam autem quod mouetur necesse est ab aliquo moueri: & primū mouens immobile esse secundum se: & sempiternum motum à sempiterno moueri: & vnum ab vno. Videmus autem præter vniuersi simplicem lationem quam mouere dicimus potentiam existentem hic substantiam & immobilem: alias lationes planetarum sempiternas. Sempiternum enim & instabile circulare corpus. Ostensum est autem & in physicis de his: necesse & harum lationū vnamquāq; ab immobili moueri secūdum se & sempiterna. Nam astrorum enim natura sempiterna substātia quædā est: & mouēs sempiternū & primum eo quod mouet. Et q̄ prius substātia substantiā esse: necesse est. Palā itaq; q̄ tot substantias esse necesse est natura sempiternas & immobiles secūdū se: & sine magnitudine, ppter prædictā causam. Nos autē dicim⁹ de substantijs diuinis. Principium enim & primum entiū non mouetur neq; essentialiter neq; accidentaliter: & mouet & facit primum motū æternū etiā. Cum igitur motum necesse est vt moueatur per aliquid: primus autem motor non mouetur per se:

per se, & motus æternus sit per motorē æternum, & vnus per vnū. Et nos videmus quod præter motū totius simplicē de quo dicimus moueri à substātia non mobili alios motus æternos qui sunt erraticorū. Corpus enim circulare est æternū sine quiete: hoc enim declaratū est in naturalibus. Necesse est igitur vt vnusquisq; istorū motuū fiat per aliquid q̄ non mouetur per se & per substātiā æternā. Natura enim stellarū est etiā æterna. Et cū motor est æternus etiā & ante motū: necesse est vt illud quod est ante substātiā sit etiā in substātiā. Manifestū est igitur quod necesse est vt substātiæ sint secundū numerū illorū & q̄ substātiæ sint æternæ naturaliter & immobiles per se: & qđ sint sine magnitudine propter causam prædictam.

Dixit. Nos autem possumus declarare bene multitudinem istarum substantiarum ex rebus dictis & inducere ad viam quam quis potest scire numerum eorum. Principium autem illius est hoc quod prius declarauimus scilicet quod primum principium entium est aliquid immobile omnino: & quod hoc facit primum motum æternū & vnum & continuum & diuinum. Deinde dicit, si igitur motor necesse est vt moueatur &c. id est, si igitur positum est nobis quod omne motum habet motorem, & motū primum habet motorem æternum qui nō mouetur per se: & omnis motus æternus habet motorē æternum qui nō mouetur per se: & vnum, necesse est enim vt vnus motus habeat motorem vnum: & si non: tunc non esset continuus neq; vnus. Sed nos videmus in cælo plures motus præter motum totius cæli quem dicimus fieri a prima substātia immobili: scilicet motus stellarum erraticarum, & manifestum est istos motus esse æternos: sunt enim partes corporis æterni: necesse est igitur vt vnusquisq; motuum istorum habeat motorem qui non moueatur per se, & cuius substantia est æterna: natura enim stellarum est æterna. Deinde dicit, & cum motor est æternus & ante motum &c. id est, & cum motor vnius cuiusq; istorum motuum prior est illis motis: & si là mora sunt substantiæ: necesse est vt omnes isti motores sint substātiæ.

Deinde dicit, manifestum est igitur quod necesse est &c. id est, manifestum est igitur quod numerus substantiarum mouentium est secundum numerum motuum propter causas dictas, & quod istæ causæ sunt æternæ per se naturaliter & non motæ per se neq; corruptibiles propter causas prædictas.

Quod quidē igitur sint substātiæ & harū quæ prima & secūda secundū ordinē eundem lationibus astrorū palam. Pluralitatē vero lationū iam ex maxime propria physiosophia mathematicarū scientiarum intendere oportet ex astrologia. Hæc enim de substātia sensibili quidē: sempiterna autē facit theoriā aliæ vero de nulla substātia: puta quę circa numeros & geometria. Quod quidē igitur plures sint eorū quæ feruntur lationes manifestū est & parū attingentibus: pluribus enim quam vna

Numerus substātiarū mouentiū est secundū numerum motuum.

Nulla mathematica horū scientia de substantia sensibili considerat præter astrologiā.

astrorum errantium vnumquodq; fertur.

Quoniã autẽ substãtias esse, & earũ: hæc est prima: hæc autẽ secunda secundũ ordinẽ motuũ stellarũ manifestũ est. Multũ do autẽ motuũ sciẽda à prima est physiosophia mathematicorũ. Ista enim vtitur sciẽtia de substãtia sensibili: sed æterna. Ista autẽ nõ vtitur scientia de substantia omnino: sicut numeris & mẽsura omnino. Quoniã autẽ motus erraticarũ plures sunt manifestũ est ex eis etiam qui parum considerant: vnaquæq; enim stellarum erraticarum videtur moueri plus vno motu.

44 Id est, quoniã autẽ declaratũ est ex hoc sermone substantias æternas esse plures vna, & qd' in eis est primo scilicet illa quæ omnia mouet & secũda & tertia secũdũ ordinẽ orbiũ manifestũ est. Quoniã autem illa quæ omnia mouet præcedit omne: manifestũ est valde & precise. omnes enim istũ motũ maximũ intẽdũt: quapropter prior est omnibus naturaliter & etiã secũdũ locũ & etiã secũdũ magnitudinẽ scilicet qd' ista substãtia videtur esse prior propter prioritatẽ eius qd' mouetur ab ea secũdũ locũ & magnitudinẽ in multitudine stellarũ & velocitate motus. Et omnia ista faciũt eã priorẽ nobilitate & substãtia. Quoniã vero ordinatio istorũ mouẽtiũ a primo motore oportet vt sit secũdũ ordinẽ stellarũ orbiũ in loco: manifestũ est etiã. prioritas enim in loco eorũ & in magnitudine facit eos priores in nobilitate. sed videmus eos in velocitate motus eõuerso scilicet illi qui sunt propinquiores terræ sunt velociores: & hoc forte prouenit propter nobilitatẽ motoris: & forte propter paruitatẽ corporis. Sol autẽ videtur propter magnitudinẽ eius & actiõis eius in entib?: & ,pter hoc quapparet q' mot? aliarũ erraticarũ ordinant secũdũ motũ solis: & cõsequũtur ipsum habere: motorẽ priorẽ oĩb? erraticis: sed velocitas quæ est in istis sicut diximus forte est propter nobilitatẽ substãtiarũ mouentiũ: & forte propter paruitatẽ corporũ. ordinatio quidẽ eorũ adinuicẽ secũdũ nobilitatẽ possibile est scirι ex dictis ab antiquis habẽtibus curã de actiõibus earũ in entibus. V.g. quoniã dant soli vitã. & saturno res fixas: ordinatio igitur earũ a primo est præcisa: ordinatio vero earũ adinuicẽ nõ est præcisa. Et forte melius est illud qd' Ari. intẽdebat scilicet qd' ordo earũ sit secũdũ ordinẽ eorũ in loco.

Ordinatio intelligẽtiarũ a.i. est p̃cisa: sed ordinatio earũ adinuicẽ, nõ est præcisa.

Digressio contra Aui.

Quod autẽ moderni dicũt substãtiã primã esse priorẽ motore totius falsum est: quelibet enim substãtia istarũ est principiũ substãtiæ sensibilis secũdũ motorẽ & secũdũ ũnẽ. a Et ideo d. Ari. qd' si aliqne substãtiæ essent nõ mouẽtes essent ociosæ. Quod autẽ mouit eos ad hoc dicẽdũ est ratio quæ potest dissoluι a quolibet exercitato in hac sciẽtia: dicũt enim qd' apparet ex istis intelligẽtijs qd' quædã eorũ cõsequuntur quædã sicut causatũ causam: prima autẽ substãtia debet esse vna & simplex in ũne: ab vno autẽ & simplici nõ ,puenit nisi vnũ: & a motore primi cæli ,puenit anima primi cæli: & motor orbis cõsequẽtis: necesse est igitur vt sit nõ simplex: habet ergo causam priorẽ eo. b Iste autẽ sermo est imaginabilis: nõ eñ est illic proũctus neq; cõsecutio neq; actio: ita qd' dicamus qd' vna actio cõsequi agentẽ: tantũ eñ est illa causa & causatũ

a Si aliquæ substantiæ essẽt nõ, mouẽtes essent ociosæ.

b Solutio motiui Aui. Intelligẽtijs non est proũentus neq;

causatũ secũdũ q' dicimus q' intellectũ est causa intelligẽtis. Et cũ ita sit: nõ est impossibile vt illud q' est per se intelligẽtia & intellectũ sit causa pluriũ entiũ secũdũ q' ex eo intelligũtur multi modi. illud igit q' intelligit motor corporis cæli de primo motore: & est causa in, anima cæli: aliud est ab eo qd' intelligit ex eo motor orbis saturni: & similiter de vnoquoq; eorũ scilicet qd' perfectio vniuscuiusq; eorũ est intelligẽdo causam primã & ,priũ: & secũdũ hoc omnes mot? eorũ idẽ intẽdũt scilicet ordinẽ totius: & sic est intelligẽdũ de multitudine motuũ cuiuslibet stellæ scilicet omnes sunt colligatæ per motũ illius stellæ: & quilibet motor in eis perficitur per formã primi motoris proprij illi stellæ. Et ideo motus cuiusłibet stellæ earũ intẽdũt motũ ipsius stellæ: & sic est intelligẽdũ quod motus aliorũ orbiũ intẽdũt motũ orbis stellati, & qd' perfectio vniuscuiusq; mouẽtiũ vnũquodq; eorũ, id est, orbium scilicet primorũ perficitur per primũ motorẽ omniũ, & ideo omnes intẽdũt hũc motũ diurnũ qui est primi motoris actio & principiũ aliarũ actionũ. Apparet eñ qd' alij motus ,pprij sunt ,ppter istũ motũ & cõsequẽtes eũ: & admũtes in ordine quæ intẽdũt & est principiũ actionũ earũ. Sed quæret aliquis, qñ si motus omniũ orbiũ intẽdãt eãdẽ actionẽ & eũdẽ ordinẽ cõmunẽ omnib?: necesse est vt habeãt eãdẽ formã intellectã extrinsecam a formis quas intẽdit vnusquisq; per se scilicet formis ,pprijs. erit igit forma quasi finis addita super formã ,ppriã erga quã mouet vnusquisq; orbis aliorũ orbiũ.

Dubium.

Dicamus ergo qd' nulla forma est quasi finis & cõmunis & vniuersalis: nisi illa ex eis quæ habet actionẽ cõmunẽ & hæc est dispositio formæ mouẽtis primũ cælum motu diurno: dispositio eñ in iuuamẽto corporũ cælestiũ adinuicẽ increãdo entia quæ sunt hic & cõseruãdo ea: est sicut dispositio regẽtiũ honorũ qui iuuãt se adinuicẽ in regẽdo bonã ciuitatẽ: quoniã oẽs actiones eorũ sunt erga actionẽ primi principijs ponũt eñ actiones suas seruientes & cõsequẽtes actionẽ primi principis quẽadmodũ igit primus princeps in ciuitatib? necesse est vt habeat actionẽ ,ppriã quæ est nobilissima actionũ: & si nõ: esset ociosus: quã actionẽ intẽdit per suã actionẽ oẽs qui sũt sub primo principe: quẽadmodũ igit necesse est in istis principatibus vt primus princeps lic sicut est necesse in actionibus principũ vt prima actio sit: & sic patus

Solutio.

accidit in artificijs quæ iuuãt se adinuicẽ erga vnũ artificiale & sunt illa quorũ quædã sunt principãtia aliis: & omnia reducunt ad vnũ artificiũ.

V.g. qñ plura artificia seruiũt artificijs equitãdi, sic igit est intelligẽdũ de istis corporib? eã suis formis a quibus mouẽtur & de istis formis adinuicẽ. multũ enim assimilãtur artificijs quæ seruiũt sibi adinuicẽ, & quæ intelligũt adinuicẽ sunt principia eorũ ex quibus accipiunt intellectũ propriũ. V.g. quia artificiũ frenificandi accipit sua principia ab artifice artis equitãdi: & similiter alia artificia seruientia huic artificio.

Differẽtia autẽ inter ista & artificia est: quia formæ artificij mouẽtes artifices sunt in materijs: istæ autẽ nõ. Mos autẽ qui iam est inter modernos in dicẽdo qd' a tali motore prouenit talis motor aut cõsequitur aut præcedit: aut talia verba nõ vere intelliguntur de istis principijs abstractis omnia enim ista sunt dispositiones agentiũ super scientenus nõve re. Ab agente enim nihil prouenit vt diximus nisi extrahere illud qd' est in potentia ad actũ: sed illic nõ est potentia: vnde neq; agens tantũ enim

Contra au.

Ab agente nihil proue nit nisi ex trahere illd̄ q̄ est in po tentia ad actum.

est illic intellectus & intellectū: & perfectū & perficies: quēadmodum artificia perficiūtur abinuicē in hoc qđ accipiunt principia abinuicē: & omnia reducūtur ad accipiendū omnia sua principia ab artificio vniuersali cōtinenti ea. Et ideo videmus quod scientia magis propria primi dei scilicet est illud qđ cōtinetur sub prima phylosophia: & scientia propria propriis quæ sunt sub eo est similis scientijs particularibus quæ sunt sub prima phylosophia sicut dixit Nicolaus peripatheticus in sua prima phylosophia. Et ideo videmus qđ per suā acquisitionē istius scientiæ ab homine inuenitur homo in sua perfectione essendi. Hoc autē qđ Plato dixit in suis verbis obscuris: qđ creator creauit angelos manu: deinde præcepit eis creare alia mortalia: & remansit ipse in quiete sine labore nō est intelligēdū ad literā. Et forte existimare hoc in deo fuit causa sabbati positi in lege filiorum israel. Et hoc quod diximus de mouentibus omnium orbium: est etiam in mouentibus quæ iuuant se adinuicem ad mouendum quamlibet stellam stellarum erraticarum scilicet quod omnes illic reducūtur ad illum primum motorem & quod omnes intendunt motum illius primi motoris. Et cum hoc declaratum est: reuertamur & dicamus, quod cum phylosophus accepit numerum motuum ab astrologo sicut principia esse ad naturalia fecit rememorationem de hoc: & dicit multitudo autem motuum scienda est &c. id est, numerus autem motuum considerandus est per astrologos.

N Conuertit se ad text.

Sola astrologia de mathematicis cōsiderat de substātia.

Deinde dicit, causam in hoc & dixit ista enim vtitur sua scientia vel sententia &c. id est, ista autem ars propria est huic intentioni inter alias mathematicas: quia considerat de substantijs æternis sensibilibus, aliæ autem scientiæ mathematicæ considerant de accidētibus: vt ars arithmetica & geometria. Deinde dicit, quoniam autem motus erraticarum sunt plures &c. id est, quoniam comprehensum sensu est quod istæ stellæ habent plures motus, qui enim aliquantulum ingressus est in mathematicam videt quod quelibet stellarum erraticarum habet plures motus vno.

Documētū.

Et sciendum est quod isti motus quos ponunt astrologi sunt tribus modis. Est enim modus comprehensus a vulgo visu.

Motꝰ quos ponūt astrologi sunt tribus modis.

Est enim alius modus cuius motus non comprehenditur nisi in instrumentis & considerationibus, & horum modorum quidam comprehenduntur in longissimis temporibus: & quidam in paruis.

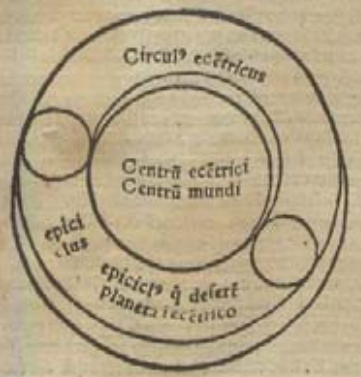
Est etiam tertius cuius motus sunt declarati ratione: plures enim istorum motuum videntur visu simplices, secundum autem rationem & naturalia opinandum est illos esse compositos ex pluribus vna. Verbi gratia, quia stellæ erraticæ videntur quandoq; velociores & quandoq; tardiores, & modo progredi & modo retrogradi: & hoc non potest esse verum secundum naturas corporum cælestium. Declaratū est enim in naturalibus quod omnes motus sunt æquales, & quod, impossibile est in eis velocitas & tarditas: aut progressus aut retrogradatio. Vnde necessarium fuit astrologo ponere astrologiam ex qua consequerentur hæ dispositiones sine aliquo impossibili in naturalibus.

Et hoc duobus modis accidit: aut vt ille motus qui quandoque videtur velocior quandoque tardior sit compositus ex pluribus motibus: aut vt sint illic orbes ecentrici & epicicli: vt dicunt moderni mathematici.

thematicē. Propter hoc igitur differunt astrologi denumero motuum & stellarum: & multotiens inueniunt per considerationem temporum motuum stellarum secundum computationem inueniunt eas in locis terminatis zodiaci: & cum considerant eas instrumentis: inueniunt eas in alijs ab illis locis: & tunc addunt motum nouum illi stellæ. Et hoc modo posuit Ptolemeus plures motus lunæ & alijs stellis: quos nullꝰ de antiquioribꝰ posuit. Verbi gratia motus quē Ptolemeus vocat motum respectiuum lunæ & motum polorum epicicloru. Istorum autem motuum non potuit iste homo facere astrologiam: & similiter hoc quidem apparuit ei q̄ motus stellarum erraticarū in suis orbibus ecentricus sunt secundum centra alia a centris ecentricorum non potuit ponere astrologiam secundum sua fundamenta: & omnia ista manifesta sunt parum exercitatis in astrologia.

Sed quot sunt hæ nunc quidem & nos quæ dicunt mathematicorum quidam attentionis gratia dicimus: vt mente aliqua pluralitas determinata suscipiatur. Reliquum verò hoc quidē quærentes oportet ipsos & illa verò persuaderi a quærentibus siquid videatur præter modo dicta ab eo tractatibꝰ: amare quidem vtroq; persuaderi verò à certioribus. Odosius quidem igitur solem & lunam vtriusq; latione in tribus posuit esse spheris. Quarum primam applanorum astrorū esse. Secundam autem secundum eum qui zodiaci per medium. Tertiam autem secundum obliquatum in latitudinē animalium. In maiori autem latitudine obliquati secundum quam luna fertur q̄ secundum sol.

Quos

Quot autem sunt dicamus secundū q̄ dixerūt quidā mathematicorū: vt aliquo modo imaginamur aliquā multitudinem terminatā: & quod relinquit quærēdū est à nobis aut ab eis q̄ inquisiuerūt de hoc aliquid apparuerit ab eo quod dictū est modo: q̄uis sit perscrutandū de duab⁹ sectis & concedendū sermonē illius qui magis perfecte perscrutatus est. Odosi⁹ verò ponit motum vtriusq̄ solis & lunę in tribus spheris. Quarū prima est stellarum nō erraticarum. Secunda quæ est in medio signorum. Tertia autem quæ declinat in latitudinem signorū: & illa in qua magis luna mouetur magis declinat in latitudine signorum q̄ in qua existit sol.

45 Intentio & causa.

Quia philosophus accipit pro cōstanti numerum motuum: astrologi autem diuersi sunt in hoc: fecit rememorationem de hoc: quod fuit magis famosum in suo tempore. & talia principia in maiori parte tantum sunt famosa cum fere omnia sint fundamenta scilicet in sensum q̄titatis motuū stellarū quod non potest perfici in vita humana. Ideo necesse est in considerationibus credere considerationibus prædictis: & tunc verificatur q̄titas motuū. Et propter difficultatē istarū rerū: impossibile est vti propositionibus necessarijs: sed famosis in hoc loco magis vtimur quam necessarijs: sed quando in eis non fuerit diuersitas. Si autem in eis fuerit diuersitas nihil erit super quod sustētetur. Sed quocūq; modo sit melius est scire sermonē hominū in hoc q̄ nihil. Et ideo d. Dicamus secundū q̄ dixerūt qdā mathematicorū &c. i. D. d. qd' autē relinquitur quærendū est a nobis perscrutatib⁹ de hoc. i. qñ aūt sunt motus addit super istos quos cōputo perscrutandū est in alia scientia. Et cū dixit hoc fecit rememorationē de hoc quod dixerūt mathematici in suo tempore: & posuit de eis duos hoies famosos in hac scientia. Et dixit quod Odosius ponebat soli & lune tres orbes. Vnū quo mouet ab oriēte ad occidentē in vna die. Secundū ad motum longitudinis. Tertium ad motum latitudinis. Et hoc est manifestum de eis: qū motus longitudinis & latitudinis

Exp̄ō tex.

& latitudinis sunt duo numerati. Mathematici aūt huius tēporis ponūt cundē motū: & est motus stellæ in suo orbe declinū: ppter qd' accidit ei in respectu zodiaci motus in lōgitudine & mot⁹ latitudine. Quod aūt sint duo motus a duob⁹ corporib⁹ nō indiget. Quod enī pōt natura facere vno instrumēto: nō facit duobus: & secundū hoc sol nō habebit nisi duos motus tm: & nisi sit necesse ponere tertiū motū ppter hoc q̄ apparet de velocitate & tarditate B centricū enī aut epiciclū dicere est extra naturā: epiciclus aūt impossibile est vt sit oīno. Corpus enī qd' circulariter mouet: nō mouet nisi in circuitu cētri totius cū ipsum faciat cētrū: & si esset motus circularis extra hūc centrū, cōtingeret aliū centrū extra hūc centrum esse: quapropter alia terra extra istam est: hoc impossibile est vt dictū est in naturalibus. Et sic⁹ forte est de ecētrico quē ponit Ptolemeus. Si enī essent plura centra: essent plura corpora grauia extra locū terræ: & tūc medium nō esset vnū & haberet latitudinē & esset diuisum: & oīa ista sunt impossibilia. Amplius si essent ecētrici: necesse esset inuenire in corporib⁹ cælestib⁹ corpora superflua sine aliqua vtilitate nisi ad implēdū locū vacuū: sicut in corporib⁹ aliis. Sed nihil de eis quæ apparēt in motibus stellarū cogit necessario dicere epiciclum esse aut ecentricum. Et forte excusant vtrūq; motus lenliab: quos ponit Aristo. & sicut Ptole. dicit in suo lib. qui dicitur liber narrationis: in quo dicit quod Arist. & antiqui ponebant loco istorum motuū motū gyrationis: & dicit q̄ secundū hoc apud eos oportet crescere motus secundū numerū. Qui autē post venerūt inuenerunt viā simpliciorē ista: & potuerūt ponere ea quæ apparent in pauciorib⁹ corporibus & inuit epiciclū & ecentricū. & dicit q̄ ista via est nobilior: quia concessum est: qm̄ natura nihil facit superflue: & qū cum poterit mouere aliquid instrumētis paucis nō mouebit pluribus. Ptole. autē ignorauit quid mouit antiquos ponere motus gyrationis: & est qm̄ epiciclus & ecentricus sunt impossibiles: necesse est igitur rursus perscrutari de ista astrologia vera quæ est super fundamenta naturalia: & est apud me fundata super motum eiusdem orbis & polos diuersos duos aut plures secundū q̄ conuenit apparentibus. possibile est enim accidere stellis ex talibus motibus velocitatem & tarditatem & progressum & retrogradationē: alios motus quibus non potuit Ptole. Ponere astrologiam: & apparet ex hoc propinquitas & remotio vt accidit in luna. In iuuentute autem ia ea speraui vt hæc perscrutatio compleretur per me: in senectute autem iam despero: sed forte iste sermo inducet aliquē ad perscrutandum de hoc. Astrologia enim huius temporis nihil est in esse: sed est conueniens computationi non esse. Lunæ autem inuenerunt antiqui post Aristo. vnum motum, scilicet motum draconis. Ptole. enim inuenit ei in respectu solis quartum motum: & in respectu centri secundum. Quoniam reuoluitur luna æqualiter motum quinetū quē vocat motum respectiuum diametri epicicli: cui non potuit secundum suum fundamentum ponere astrologiam.

O Quod natura pōt facere vno istrō nō facit duobus. confer primo phy. 50.

P Natura nihil agit superflue. Idē. i. celi. 32. & 3. de aīa. 45. & pri. phy. 50.

Errantium verò astrorum in quatuor cuiusq; spheris: quarum primam quidem & secundam illis eadem esse & nō esse quæ est applanorum: quæ omnes est serenæ: & eam quæ sub ea

ordinatæ

ordinata: & secundum eum qui per ineundi zodiaci lationem habentem communem omnium esse. Tertio verò omnium eo in circulo polos esse qui per media signa transit. At quartæ lationem per obliquum ad medium circulum huius esse. Tertiæ verò esse spheræ polos aliorum quidem proprios: veneris verò & mercurij eosdem. Stellarum autem erraticarum vna quæq; est in quatuor spheris & earum prima & secunda sunt illa eadem. Illa autem quæ non est erraticarum & differunt oēs per suum motum: & illa quæ est ordinata sub ista cuius motus est in medio signorum communes sunt omnibus. Tertia autem quæ est oibus poli eius sunt in illa quæ est in medio signorum sphera. Motus autem quartus mouetur ad medium istorum: & poli tertiæ spheræ aliarum quidem stellarum est propria: veneris autem & mercurij vna.

46 Cum narrauit quod Odosius ponebat vtrique soli & lunę tres orbes incæpit dicere quod ponebat etiā vnicuiq; erraticarum quatuor orbes tres. s. orbes quos posuit soli & lunæ & quartū additū: & forte iste quartus est propter progressum & retrogradationem quæ apparent in istis quinq; stellis. D. d. & earum prima autem & secūda sunt illæ eadem, i. prima aūt sphera erraticarum & secunda sunt similes prime & secunde solis & lunæ. s. orbis qui mouet eas motu diurno: & orbis propriæ stellæ qui mouet eas ecōuerso. s. ab occidente in orientem: quæ est in medio orbis signorū. D. illa autem quæ est erraticarū &c. i. prima enim sphera cuiuslibet stellę similis est primæ spheræ totiꝰ cæli: quæ defert omnes orbes ab oriēte in occidētē in vna die. Deinde dixit: & quæ est ordinata sub ista &c. i. & secundus orbis cōmunis est omnibus qui ita trāseunt per mediū zodiaci. i. quia declivius est a primo orbe. Iste enim etiā communis est omnibus: cum in hoc orbe videātur moueri. Et quia apparet etiā eis latitudo in hoc orbe posuerunt antiqui eis orbem declivem ab isto orbe: & hæc erat opinio antiquorū de sole: quod habebat latitudinē a zodiaco præter latitudinē quā habebat ex æquinoctiali: & ideo posuerūt soli tres orbes sicut aliis stellis. Ptolemeus aūt non ponit soli latitudinem nisi in respectu æquinoctialis. Deinde dixit: tertia aūt quæ est communis omnibus &c. i. & ista tertia quæ facit declinationē a medio signorum in omnibus stellis. Deinde dixit: poli enim eius sunt in illa quæ est medii signorum. i. quoniā cum posuerūt orbem in quo mouetur per medium signorum alium ab orbe in quo mouetur obliquū a medio signorum: fuit necessarium vt poli istius orbis sint in circulo zodiaci. Stella enim cum mouetur in orbe cuius maximus circulus trāsit per zodiacum & mouetur ab orbe cuius poli sunt in hoc circulo: necessario vt debitur declinās stella a circulo medio quæ est in zodiaco. D. d. morꝰ aūt quartus &c. i. quoniam iste orbis est declinans a medio istius tertij.

Deinde dicit quod poli tertiæ spheræ &c. i. vt mihi videtur intēdit orbes declives qui sunt communes omnibus stellis.

Calippus autē positione quidē spherarum eandē posuit cū Odosio

Odosio hoc autem distantiarū ordinem. Pluralitatem verò ei quidem quæ iouis, & ei qui saturni eandem cum illo dedit. Solis verò & lunæ duas existimabat adhuc apponendas esse spheras apparentia siquis est reditus, reliquis verò planetis singulis vnam. Necesse autem simul positæ omnes apparentia sunt reditiuæ secundum quemlibet errantium, alteras spheras vna minores esse revoluentes, & ad idem restituentes posteriorum primā spheram semper inferius ordinati astri, sic ēm solum contingit planetarum lationem omnia facere. Quoniā igitur in quibus quidem ipsa feruntur spheris, hæ quidem octo hæ autem quinque & viginti sunt. Harum autem solas non oportet resolui in quibus infime ordinatum ferunt. Quæ quidem resoluunt eas quæ sunt primorum duorum sex erunt & quæ ante eas quæ sunt posteriorum quatuor sexdecim. Omnium itaque numerus & ferentium & revoluentiū ea quinquaginta quinque. Si autem soli & lunæ non addiderit, quia quos diximus motus omnes spheræ erunt septem & quadraginta. Pluralitas igitur spherarum tanta sit.

Calippus autem in positione quidem stellarum contradicit tertio, in multitudine autem in ioue quidē & saturno cōuenit. In sole aūt & luna videtur ponere duas spheras additas, si aliquis voluerit dare apparentia erraticarum, aut vniuscuiusque vnam. Necesse igitur quoniam stella nō mouetur per suū corpus sed mouetur in sphera, si omnes congregentur secundū quod dant apparentiam vnaquæque erraticarum vt sint aliæ spheræ pauciores eis quæ resoluuntur gyratiue & reuertunt primam spheram ad suum situm super eundem quæ est stellæ ordinatæ sub ea. Hæc enim tantummodo possunt esse motus omnium erraticarum. Spheræ igitur in quibus mouētur quædam sunt. viij. & quædam. xxv. & ex istis non oportet in eis gyratiue moueri. Quæ mouentur in eis faciliores earum tantum. Quæ autem mouentur motu gyratiuo duarum primarum sunt sex, & quatuor postremarum erunt. xvj. Numerus igitur omnium quæ mouentur & quæ mouent istas motu gyratiuo sunt quinquaginta & quinque. Si autem nullus addat quæ diximus lunæ & soli omnes spheræ erunt quadraginta et septem. Multitudo autem motuum sit tanta.

Dixit Aristo. Calippus aūt ponebat orbes in ordine quem ponebat Odosius, numerū vero orbiū maiorem nisi in Ioue & Saturno, qm̄ conuenebat Odosio. D. d, in sole autē & luna videtur ponere &c. id est, quoniam 47

qm̃ iste homo addit ei quod dixit Odosius de numero orbium; vtriusq; solis & lunæ duos orbes vt per hæc conueniat apparentibus de motibus eorum. Et reputo quod addit hoc vt det ex eis causas velocitatis & tarditatis, cum sit impossibile vt motus eiusdem stellæ sit velox & tardus insimul nisi compositus ex motibus. Deinde dixit, aliarum autem, erraticarum vniuscuiusq; vna, id est, addit in numero orbiũ stellarum erraticarum in qualibet stella vnum orbem. Ponebat igitur quinque orbes vniuscuiusq; erraticarum. Deinde dixit, necesse est igitur quoniam stella nõ mouetur per suum corpus, & ponebat istum orbem additum, quia opinabatur, quoniam impossibile est vt stella moueatur motibus diuersis secundum q̃ mouetur per se secundum q̃ est pars orbis. Deinde dixit, si omnes congregentur &c. id est, & omnes cõueniũt in hoc q̃ omnis stella habet de spheri minus quam sphęræ primæ vnæ. Omnis sphera ex hoc circulo reuoluit vnãquãq; primarum spherarum ad contrariam partem ad quam mouentur primæ sphęræ, ita q̃ ex hoc fit vt stella videatur retrograda ad suum primum locum zodaici deinde progressa. et quasi intendit q̃ ex motibus istorum orbium contrariis fit vt stella videatur retrograda & progressa. Et secundum q̃ Alexã. ponebant omni orbi orbium stellarum præter orbem signorum orbem qui mouet illum orbem super vnum polum ad partem contrariam ad quam mouetur primus orbis, & cum ponebat istis orbes mouentes ad contrarium. Quintum quidem sub quarto & super eundẽ polum reuoluitur. Sextum autem ponebant sub tertio & super eundem polum cum eo. Septimum vero sub secundo & super eundem polum cum eo, & dicebant q̃ hoc modo motuum compositorum possint conuenire apparentibus. Et ista astrologia non est manifesta nobis ex hoc sermone secundum q̃ motus istarum stellarum quæ ponuntur in hoc tempore, & similiter etiam hoc non est manifestum quomodo sunt motus gyratiui ex istis motibus contrarijs nisi ponantur super polos diuersos. Moꝰ enim contrarij qui sunt super eosdem polos sunt destruentes se adinuicem, scilicet q̃ impossibile est q̃ duo motus contrarij sint super eundẽ polum. Super autem polos diuersos possibile est & similiter super contra diuersa. Nisi aliquis dicat q̃ orbis in quo est stella cum posuerimus ipsum inter duos orbes cum mouentur ad contrarium scilicet adiuicem accideret ex hoc vt orbis in quo est stella moueatur motu gyratiuo, sed talis motus est violentus qui non accidit corporibus cælestib⁹. ideo melius est reputare q̃ motus isti gyratiui sint ex motibus contrarijs. & super polos diuersos, secundum hoc enim accidit vt stella videatur aliquando velox, & aliquando tarda & aliquãdo retrograda, & aliquando progressa, & vt diuersetur sua latitudo a zodiaco, ponatur igitur hoc fundamentum. Et si enim fundamentum ex cuius positione non accidit impossibile, & potest conuenire omnibus apparentibus, & iste motus gyratiuus inuenitur in cælo secundum conuenientiam inter motum diurnum & motum stellarum in suis orbibus declinibus, scilicet q̃ omnes astrologi a conueniunt in hoc quod poli orbium declinũ reuoluuntur in motu diurno in circuitu polorum totius, & iste motus vt mathematici hispaniæ dicũt, existit in orbe stellato, & vocãt ipsum motum processus & reuersionis. D. d. sphęræ igitur in quibus mouẽtur

Q Motus contrarij q sunt sup eosdem polos sunt destruentes se adinuicẽ. Vide. j. c. cõ. 22. motꝰ gyratiuꝰ est violẽtꝰ. Vide. 7. phy. c. 10.

a Oẽs astrologi conueniãt in hoc q̃ poli orbiũ declinũ reuoluunt i motu diurno in circuitu polorum totius.

tur quædam sunt octo, & quædam viginti quinq;, & intendit per viginti quinq; spheras per quas mouentur stellæ erraticæ motu proprio. Iste enim homo ponebat vnicuiq; stellarum erraticarum quinque orbes, & stellæ erraticæ sunt quinq;, erunt igitur orbes viginti quinq;. Et intendit per octo orbes quatuor quos addidit in sole & luna, & sunt illæ quæ mouent orbes eorum primos gyratiue, scilicet orbes quos ponebant soli & lunæ, & quatuor qui reuoluunt orbem saturni gyratiue.

Deinde dicit, & ex istis nõ oportet moueri in eis motu gyratiuo qui mouentur in eis faciliores eorum, id est, & ex istis orbibus qui est facilis motus, & est vltimus motus orbis in quo sunt stellæ non habet orbem in quo reuoluuntur gyratiue, & ideo reuoluentia diminuuntur a cæteris in vno tantum. Et dixit hoc vt reputo quia sol & luna non habent vt appareat retrogradationem & progressionem, sed tantum velocitatem & tarditatem. Deinde dicit, quæ igitur mouentur motu gyratiuo &c. intendit per sex primos orbes qui sunt solis & lunę, scilicet differentes non reuoluentes, & intendit per sexdecim reuoluentes quatuor stellas erraticas. Erit igitur sicut dicit numerus orbium quiquaginta quinq;, & eorum triginta & vnum sunt deferẽtes, & viginti quatuor reuoluentes. Deinde dicit, si autem nullus aliquis addat &c. id est, si autem diminuuntur quatuor reuoluentes solis & lunæ secundum Odosium erit numerus orbium quadraginta septem, & secũdũ quod apparet ex suo sermone debet esse numerus orbium secundum Odosium quadraginta & sex. Addebat enim in reuoluentibus quatuor quos ponebat soli & lunæ, & addebat in deferentibus erraticarum quinq;.

Quare & substantias & principia immobilia & insensibilia tot rationabile existimare. Necessarium igitur dimittatur fortioribus dicere, si autem nullam possibile dicere lationem non ordinatam ad astri lationem. Amplius autem omnem naturam & omnem substantiam impassibilem, & secundum se optimum fortitam esse finem oportet existimare. Nulla erit præter has altera natura, sed hunc substantiam numerum esse necesse est. Si enim essent aliæ mouerentur vtique fines existentis lationis, sed alias quidem esse lationes impossibile præter dictas. Hoc autem existimare ex latis rationabile, nam siquidẽ ferens lati gratia natũ est, et latio omnis lati aut alicuius, nulla latio sui gratia erit, nec alius alicuius lationis, sed astrorũ gratia. Nam si fuerit lationis gratia, & illam alterius gratia oportebit esse. Quare qm̃ nõ est possibile ire in infinitũ, finis erit omni lationis latorum aliquod diuinorũ corporũ secundũ cęlũ.

R Inde sumit q̃ nulla est intelligẽtia quæ nõ moueat aliquẽ orbem.

Necesse est igitur reputare quod principia immobilia & sensibilia sunt huius numeri. Quod autem est necessarium dimittendum est fortioribus. Si autem non existimant quod motus omnino non est conueniens motui stellæ, & ratio enim dat q̃

Universidad de Deusto
Biblioteca

existimandum est qđ omnis natura & omnis substătia in qua pars non existit, & est per se, inuenit dispositionem meliorem. Non igitur erit alia natura omnino nisi ista, immo necesse est ꝙ numerus substantiarum sit iste, quoniam si alia fuerint, mouebunt igitur quia sunt perfectio motus, sed impossibile est vt alij motus sint à prædictis. Et existimandum est hoc de motis, quoniam si omnis motus est propter rem motã, & omnis motus est per aliquem motorem, nullus motus est omnino propter se, neq; propter alium motũ, sed propter stellas. Quoniã si motus esset propter motũ, necesse esset vt ille sit propter alĩ, & impossibile est vt illud quod est in perfectione sit infinitũ, & omnis motus corporis diuini est corporum quæ mouentur in cælo.

48 Cum posuit ꝙ numerus motuum aut sunt quinquaginta quinq; aut quadraginta & septem, & iam declarauit ꝙ numerus substantiarũ mouentium oportet esse secundum numerum corpõrum cælestium motorum. d. ꝙ oportet existimare ꝙ numerus substantiarum mouentium nõ naturalium. & numerus substantiarum sensibilium motarum est iste numerus, & ꝙ hoc sufficit nobis in hoc tempore. Quod autem est verum & necessarium dimittẽdum est habentibus solicitudinem in illa arte.

Documẽtũ. Et sciendum est ꝙ numerus motuum in quo conueniunt moderni est solis quidem duo, & lunæ quinq;, mercurij autem septem, vniuscuiusq; autem cæterarum erraticarum octo, orbis autem stellati duo motꝰ diurnus & motus processus & reuersiõis quem Ptolemeus existimauit motum esse perfectum istius orbis ex oriente in occidentem, & sicut est dispositio de erraticis, omnes igitur erunt quinquaginta & vnus motus, scilicet angis solis dubitabilis. Isti enim sunt huiusmodi numeri ita ꝙ ponantur simplices, et ꝙ situs eorum sint illi quos posuit Ptole. Si autẽ motus eorum fuerint compositi ex pluribus vno motu, vt in astrologia antiqua fere duplicabatur iste numerus. D. d. si autem non existimauit ꝙ motus omnino &c. id est, si autem posuerimus ꝙ impossibile est vt sit corpus cæleste quod non habet iuramentum in motione stelle alicuius, & posuerimus ꝙ principia mouentia impossibile est vt sint nisi in dispositione meliori, ꝙ nõ accidit eis passio materię, cum sint entia per se non in materia, & esse eorum in dispositione meliori est vt sint mouentia, necesse est vt via numerandi ista principia sit via ista. s. ex numeratione motuum stellarũ. Cum enim posuerimus ꝙ nulla substătia abstracta est quæ non moueat, quia tunc inueniretur in dispõne diminuta, & cõ posuerimꝰ ꝙ omnis orbis est propter stellã, & si nõ, esset ociosum, manifestũ est ꝙ via numerãdi istas substătias abstractas est via numerandi motum stellarum. D. confirmauit hoc, &. d. quoniã si essent talia &c. id est, qm̃ necesse est si aliæ substătiæ sint ab istis substantijs vt sint corpora mouẽtia cęlestia alia ab istis corporibꝰ, qm̃ vnaquęq; illarũ, substătiarũ est pfectio & finis motus. D. d. sed impoſe est vt sint alij motꝰ a prædictis, i. sed impossibile est vt alij motꝰ sint ab eis qui comprehendi

S Nulla substătia abstracta est quæ nõ moueat, qa tũc inueniret in dispositione numerata.

sunt aut possunt comprehendi: impossibile est igitur vt sint substantiæ mouentes nisi illæ quæ sunt secundum numerum motuum. D. d. & necesse est vt hoc sit a motis. i. & necesse est vt non sint alij motus a prædictis: quia nõ sunt alia mota a prædictis. D. incæpit declarare hoc: & d. quoniam si omnis motus est propter rem motam &c. i. & necesse est vt numerus motuũ sit secundum numerum rerum mouentium & motarum: quoniam si omnis motus est propter esse in aliquo motu & propter aliquem motorem: & nullus motus est propter se neq; propter aliũ motum: sed omnis motus est propter stellas: necesse est vt idem sit numerus motuum & motorum & mouentium: &. d. hoc: quia forte aliquis potest dicere. forte sunt alij motus præter istos dictos. Deinde incæpit declarare hoc: &. d. quoniã si motus propter aliud &c. i. qm̃ si motus fuerit ꝙ propter alium motum: cõsinget vt ille eriã sit propter aliũ: & sic in infinitũ. Sed impossibile est vt habens finem & complementum sit infinitum. Infinitum enim nõ habet finem: necesse est igitur vt omnis motus sit propter corpus diuinum corporum quæ mouentur in cælo scilicet stellarũ. & hic completur sermo Alex. expolitus.

Impossibile est vt habens finem & complementũ sit infinitum.

Quod autem vnum cælum manifestũ. si enim plures essent cæli vt homines: foret principium quidem circa vnum quod ꝙ specie vnum numero verò multa. sed quæcunq; sunt numero multa multam materiam habent. Vna enim & eadem ratio multorum vt hominis. Sor. verò vnus. Quod autem qđ quid erat esse nõ habet materiã primã. Endelechia enim vnum igitur & ratione & numero primum mouens immobile ens: & motum ergo semper & continue vnum solum: vnum ergo solum cælum. Quoniam autem cælum est vnum manifestũ est quod si plures cæli fuerint erunt sicut homines. Si autem principium vnius hominis est vnum: & fuerit numero vnum plura: & aliud numero multum: habet materiam. Sermo enim vnus qui est idem est etiam plures non sermo hominis. Socratis autem vnus. quod autem est essentia prima non habet materiam: quia est perfectio. Primus igitur motor qui non mouetur est vnus ratione & numero. Motor igitur motus continui oportet semper vt sit vnus tantum: ergo vnum cælum est tantum.

T Quæcunq; sunt numero multa multam materiã habẽt.

Quoniã autẽ vnum est cælum manifestũ est: & innuit quod mundus est vnus nõ plures: qm̃ sicut d. si cæli essent plures essent sicut individua hominis. scilicet vnũ diffinitione & plures numero: sicut homo qui est vnus diffinitione & plures secundũ numerũ. Et hoc intendebat. cum d. si aũt principium hominis vnius &c. i. si aũt plures cæli essent: cõtingeret vt principiũ cuiuslibet cæli esset vnum numero. Erit igitur principium cælorũ vnũ in specie: plura in numero. Et hoc magis manifestũ fuit in alia translatione: & est. D. enim & erit principium quod est vnum in specie: & plura in numero. Et potest intelligi sic: & erit principiũ

quod posumus vnum in specie & plura in numero. Deinde.d. vnum in numero plura habens materiam: & omne quod est vnum & plura in numero idest vnum in specie & plura in numero habet materiam: sed iam declaratum est quod principium cæli nõ habet materiam. Deinde.d. vnus enim sermo &c. idest ea autem quæ sunt vnum in ratione. t. in diffinitione sunt plura in numero: vt homo q̃ est vnus in numero & plura in potentia: vt Sortes & Plato. Deinde.d. & quod est per primam essentiam non habet materiam: quia est perfectio. idest & hoc fuit ita: quod prima essentia quæ significat esse rei oportet vt non habeat materiam: quoniam si haberet materiam: haberet alium essentiam: & sic in infinitum. & ideo necesse est vt prima forma quæ perfectio est & finis nõ habeat materiam: erit ergo simplex. & omne simplex est non in materia. Deinde dicit primus igit motor qui non mouetur est vnus diffinitione & numero. Deinde dicit oportet igit vt motum semper motu cõtinuo sit vnum tantũ ergo cælum est vnũ tantũ. i. & si motor est vnus numero. ergo ipsum primũ motũ ab eo si mouetur motu continuo: est vnũ etiã numero. & si cælum est tale vt declaratũ est. ergo cælum est vnum numero. mouetur enim vno motu continuo ab vno motore numero & diffinitione.

Idem. j. me. com. 40.

Tradita sunt autem à senioribus & antiquis in fabulæ figura dimissa posterioribus: quia dĩ sunt hi: & continet diuinam naturã vniuersalem. Reliqua verò fabulose iam adducta sunt ad persuasionem multorum & ad opportunitatẽ multorum ad leges & cõferens. Conformes enim hominibus hoc & aliorum animalium quibusdam similes dicunt: & his altera consequentia & dictis similia. A quibus si quis separãs id accipiet solum quod primum deos existimauerunt primas substantias esse diuinæ vtiq; esse dictum putabit & secundum veri similitudinem: & sæpe inuenta ad possibile vnaquaq; & arte philosophia & iterum corruptis: & has opiniones illorum quasi reliquias vsq; nunc saluatas esse. Et accepta sunt ab antiquis valde aliqua quæ sunt in posterioribus: sicut fabulosæ: quoniã ista sunt dĩ: & quod deus continet omnia naturalia. Alia autem sunt similia fabulis propter vsum legum: & illud quod est bonum hominibus: & ideo dicunt quod ista similia istis sunt quibusdam alĩs animalibus & similia istis non conuenientia dictis. Si igitur aliquis distinxerit ex istis & acceperit primum tantum: opinabantur enim quod primæ substantiæ sunt dĩ: & secundum quam oportet: cum iam dictum sit multotiens in eo quod possibile est cuilibet artificio & philosophie: & etiã corrumpuntur: & istæ sententiæ eorum remanent vsq; modo quasi reliquiæ.

50 Cum Aristo. fuerit primus qui sciuit in suo tempore hoc principium vnit

uit dare testimonium de sermonib⁹ antiquis acceptis a chaldeis in quibus fuit scientia perfecta secundum illud quod remanet de sermonibus eorum, est quasi Apologus. Et.d. & accepta sunt ab antiquissimis valde idest. & accepta sunt ab antiquissimis quæ sunt hodie quasi apologi, scilicet quod corpora cælestia sunt dĩ: & quod dĩ continent omnia naturalia. Deinde dicit alia autem & istis &c. idest alij autem sermones & apologi in corporibus præter illos qui accepti sunt a chaldeis veræ sunt fabulæ sine aliqua veritate: & non fuerunt scriptæ nisi ad corrigẽdũ mores hominum ad illud quod est bonum eis. Deinde dicit. & ideo dicunt quod sunt similia quibusdam alijs animalibus. idest & isti apologi sunt hic quod dicunt quod hæc corpora sunt similia modis animaliũ.

Astrologi dicunt qđ formæ quæ sunt hic obediũt formis cælestibus.

Et innuit per hoc formas cælestes quas dicũt similes esse formis quæ sunt hic: & quod formæ quæ sunt hic sunt obedientes illis: sicut dicunt astrologi. Deinde dicit, & alia similia istis &c. idest & alij apologi non conuenientes ei quod declaratũ est de his principijs: neq; secundum remotã expositionem. Deinde dicit ũ igitur aliquis dixerit &c. idest & si aliquis homo exposuerit sermonem eorum: quoniam intendebat p deos primas substantias quæ sunt principia corporum cælestium: tunc expositio erit vera: & tunc apologus erit conueniens veritati. Et si. quasi eius quod antiqui intendebant per deos illas substantias & qa iam philosophia inuẽta fuit & corrupta infinities: sicut alia artificialia. & hoc intendebat cum.d. cum iam dicta est multotiens &c. idest & cũ iam hoc dictum fuit & scitum multotiens: cum hoc possibile est in omni artificio & in philosophia. Omne a enim generabile est corruptibile: & omne generabile & corruptibile reciprocatur infinities. Deinde dicit & quod istæ scientiæ eorũ remanserunt quasi reliquiæ vsq; modo: & ideo opinandum est quod isti apologi sunt reliquiæ opinionum eorum quæ corruptæ sunt & destructæ.

V Philosophia inuẽta fuit & corrupta infinities. Idem. r. me. &. 3. de aĩa. com. 5. a Omne generabile est corruptibile: & omne generabile & corruptibile reciprocatur infinities.

Paterna quidem opinio & quæ à primis inquantum nobis manifesta solum. Quæ verò circa intellectum habent quasdã dubitationes. videtur quidem enim apparentium diuinissimum. Quomodo verò habens talis erit vtiq; habet quandam difficultatem. Nam si non intelligat quidem vtiq; erit insigne: sed habet queadmodũ vt sit dormiens sine intelligentia: huius verò aliquid principalis. Nõ enim est hæc sua intelligentia sed potentia: non vtiq; erit optima substantia: per intelligere eĩ honorabile inest. Amplius autem si intellectus sit substantia sine intelligẽtia qd intelligit: aut eĩ seipsum: aut alterũ aliqd: aut idem semper: aut aliud. aut vtrum differt aliquid: aut nihil intelligere bonum: aut contingens: aut inconueniẽs meditari de quibusdam. Palam ergo quod diuinissimum & honorabilissimum intelligit & non transmutatur. Indignius enim transmutatio & motus quidem iam tale. Primum quidem igitur si non est intelligentia sed potentia rationabile est

le est laboriosum esse ei continuationem intelligẽtiæ. Deinde palam quia aliud aliquid erit dignius ꝙ intellect⁹, scilicet intellectiuum. Etenim intelligere & intelligentia erunt indignissimũ intelligẽti. Quare fugiẽdum hæc eadem. Etenim nõ videre quidem quædam dignius ꝙ videre vt si sit optimũ intelligentia. Seipsum ergo intelligit siquidem est potentissimum & est intelligentia intelligere. Intelligentia videtur autẽ semper alius scientia: & sensus: & opinio: & meditatio ipsius: aut intercessorie. Amplius si aliud aliquid est intelligere & intelligi secundũ ꝙ ei ipsum bene inest. Nõ enim idem esse intelligentiæ & intellecto aut in quibusdam scientia res in factiuis quidem sine materia. Subst antia enim & quod quid erat esse. in theoricis verò ratiõcs & intelligentia: non altero igitur existente eo quod intelligitur & intellectu. Quæcunq; nõ materiam habent idem erũt: & intellectiua eius quod intelligitur vna. Adhuc autem restat dubitatio si compositum est quod intelligitur. Transmutabitur enim in partibus totius: aut indiuisibile omne quod non habet materiam: vt humanus intellectus: aut quod quid est compositorum habet in aliquo tempore: nõ em̃ habet ipsum bene in hoc aut in hoc sed in toto quodam quod optimum & ens aliud aliquid. Sic autẽ habet ipsa suũpsius intelligentia toto æterno. Sentẽtia aũt patrũ præcedens omnia est hæc: & quantũ declaratum est nobis ex illa: & est de intellectu tantũ: & in eo sunt plures dubitatiões videtur enim esse ex apparentibus vt sit valde diuinũ. Quomodo autem est tale valde est difficile: quoniã si nihil intelligit quid est illud nobile quod est ei. Non enim est ei nisi sicut dormienti: & si intelligit habet aliũ dominũ: quoniã hoc intelligere non est substantia eius: sed potentia in eo. Nõ erit igitur substantia nobilissima: quia nobilitas nõ inest ei: nisi quia intelligit: & etiã si substãtia eius est intellecta. Est igitur aut suũpsi⁹: aut alteri⁹: & si alterius quid est illud quod est vnũ: & non aliud: aut vtrũ non est differentia omnino intelligere bonum: aut quodcunq; aut possibile est vt sit intellectus in diuersis. Manifestũ est em̃ ꝙ ipse intelligit intellectũ valde diuinũ: & valde nobilem: & nõ transmutatur. Transmutatio enim est ad malũ: & quod est tale est aliquis motus: & primo si nõ intelligit sed est potẽtia: necesse est vt consecutio intelligendi inducat ei lassitudinẽ. Et postea manifestum est ꝙ valde nobile erit aliud ab intellectu & intellecto.

Non videre quædam dignius est ꝙ videre.

Indiuisibile omne quod nõ habet materiam.

X

Intelligere enim tũc erit eius quod habet intelligere vilius, & si ita sit oportet fugere ipsum. Non videre enim quædã est melius & nobilius quã videre: nobilius enim nõ intelligit: ergo intelligit se: & cum sit fortius: & ipse intelligit intelligere: sed ipse videt semper quod alterius est sciẽtia & non sensus. Et existimatio & intelligere suñpsius: aut accidẽtaliter: aut etiã si intelligere & passio sunt aliud & aliud: cum igitur ert bonitas quoniã essentia intelligendi nõ est eadem: & passio sicut in quibusdã scientia est scitum: quoniã in rebus intelligibilis substantia est sine materia, & quod est per essentiã. In essentialibus autem res est ratio & intellectus: intellectũ enim non est aliud ab intellectu. Omne igitur quod non habet materiã est idem: intelligere enim & passio est etiam idem. Remanet quidem dubitatio si intellectum est compositũ: quoniam si transmutetur in partibus totius: autvt diuiditur omne quod non habet materiam: vt intellectus humanus, & quod est cõpositus ex bonitate in hoc est secundum hunc modum: sed nobile in aliqua re est omne: & est aliud: & secundum hanc dispositionem intelligere est per se in omni seculo.

Quia ista quæstio est nobilissima omniũ quę sunt de deo. scilicet scire quid intelligit, & est desiderata ab omnibus naturaliter: & quia chaldei valde sunt perscrutati de ea: vocauit eam sententiam patrum: & dedit primo dubitationẽ de hoc quid intelligit deus. Et dixit. Videtur enim ex apparẽtibus quod est valde diuinum. id est, videtur enim quod manifestum est & apparent nobis quod necesse est vt sit nobilissimum omnium entium: ita quod nihil sit nobilius eo. Deinde dicit, quomodo autem est tale est valde difficile, id est, & quæstio non est in hoc q̃ deus debet esse perfectissimum & nobilissimum omnium: sed quæstio est quomodo erit hoc quod est in fine perfectionis in se secundum quod est talis dispositionis. Deinde dicit, quoniam si nihil intelligit &c. id est, quoniam necesse est si est intellectus vt semper sit secundum alterũ istorũ duorũ: aut secundũ dispositionẽ in qua sciens non vtitur scientia sua: aut in qua vtitur. Si igitur fuerit dispositione in qua sciens non vtitur sua scientia: tunc est quasi dormiens. & non inuenitur in eo dispositio nobilis, & hoc est inconueniens: & si est secundum dispositionẽ in qua sciens vtitur sua scientia: quid igitur est illud quod intelligit in illa hora: oportet quidem vt sit valde nobile in fine: quapropter erit aliud ens nobilius isto. Intellectum enim est perfectio intelligentiæ: & hoc intendebat cũ dixit: & si intelligit habet aliũ dominũ. D. d. quoniã substãtia eius nõ est hoc intelligere sed potentia in eo, id est & causa in hoc est: quia si intelligit aliud tunc substãtia eius non est actio eius: sed substantia eius erit potentia qua ũt ista actio: quapropter perficitur necessario per hãc actionem sicut intellectus perficitur in nobis per illud q̃ intelligit. D. d. ergo nõ erit substantia nobilissima omniũ entiũ quia

51 Nobilissima omniũ quæstionum quæ sunt de deo: est scire quid intelligit.

Intellectum est perfectio intelligẽtiæ.

nobilitas nō est ei, nisi quia intelligit, id est, ergo substātia eius nō erit ei nobilissima omniū entiū: quia nobilitas non est ei nisi quia perficitur per aliud: qđ aliud necesse est vt sit nobilius eo: quia intellectū est perfectio intellectus. Deinde dicit, & etiā si substātia eius est intellectus & intelligere est ipsius aut alterius, id est, & si substātia eius est in hoc quod intelligat: necesse est aut vt intelligat se aut vt intelligat aliud extra se. Deinde dicit, & si alterius: quid igitur est qđ semper est & non aliud, id est, & si suū esse semper est in hoc qđ intelligat aliud: quid si igitur illud qđ semper est vnū per se sine alio: hoc enim non est quia sit per esse alterius ecōtrario illi qđ positū est de primo principio scilicet qđ primū principiū est illud qđ semper est sine hoc qđ indiget altero.

Deinde dicit, & vtrū nō est differētia &c. id est, & contingit vt nulli differentia sit in ponendo primum principium intelligere, & interponēdo intelligere quodcunq; sit siue bonum siue malum.

2 Deinde dicit, aut impossibile vt intelligat in diuersis &c. id est, aut dicamus qđ impossibile est vt intellectus eius perficiatur per aliud quodcūq; sit. Illud enim qđ intelligit quodcūq; intellectus eius cōsequitur illud qđ intelligit, id est, quoniā semper est sub eo in ordine. Sed manifestū est & notū nobis qđ intellectus diuinus necesse est vt sit valde nobile & valde perfectū. Et etiā qđ intelligit aliud: trāsmutatur in sua substātia in aliud, & omne qđ trāsmutatur in aliud possibile est vt trāsmutetur in aliud quādo trāsmutatur in vilius eo, id est, qđ cū primū intelligat quidlibet: necesse est vt trāsmutetur in vilius. D.d. & qđ est tale est aliquis motus, id est, & cuius intellectus est talis vel talis intellectus scilicet exiens de potētia in actū: sicut est demōstratio intellectuū: intellectū eius est motus, & omnis motus est a motore: quapropter primū patitur & mouet ab alio. Deinde d. & si primo si nō intelligit &c. id est, & si trāsmutetur in suo intellectu ex aliqua in aliquid, id est, quia nō intelligit aliquid & post aliud sicut intelligit intellectus in nobis non subito: necesse est vt successio intellectorū faciat ei lassitudinē quādo vult intelligere eas & numerare eas insimul. Et hoc nō cōtingit nisi cū ponerimus ipsum intelligere omnia successiue. Cū autē posuerimus ipsum intelligere subito: nō cōtingit hoc: sed cōtingit vt in eo sit multitudo: & quod perficiatur per vilius. Deinde dicit, & manifestū est qđ nobile valde erit aliud &c. id est, manifestū est qđ principiū nobilissimū non acquirit nobilitatē nisi per suā actionē: quēadmodum intellectus in eis qui intelligunt scilicet quoniā nō acquirunt nobilitatē nisi per actionē intellectus. Si igitur primum intelligit vilia: cōtingit vt sua nobilitas sit intelligēdo vilia: quapropter & sua actio erit vilissima actio actionum.

Y Deinde dicit, si igitur necesse est fugere hoc &c. id est, si igitur oportet nobile fugere, actionē vilē: necesse est apud nos nō videre quędā esse melius quā videre, & nō est necesse quāuis videre nobilius est quā non videre vt sit simplex sic: sed in rebus nobilioribus dixit hoc. Sed ne aliquis dicat qđ cōtingat ex hoc vt primū ignoret plura: & quali dicat rūdendo qđ ignorare vilia est melius quā scire. D.d. nobilius igitur nō intelligit scilicet viliorē vel sic: nobiliorē eis nō intelligit. D.d. ergo intelligit se, id est, & cū impossibile est ipsum intelligere vilius aut nobilius cū nō est nobilius qđ intelligat, ergo intelligit se. D.d. cū est fortius &c.

tius &c. id est, cū sit nobilioris intellectū omnibus rebus, &c. d. hoc quia intellectus in nobis nō intelligit se nisi accidētaliter. D.d. & est ei, & ipse intelligit intelligere, id est, & intelligit suā actionē quæ est intelligere suum eius substātia est sua actio. D.d. sed semper videmus qđ alterius est scientia & sensus &c. id est, sed videmus cognoscere & sentire & existimare & intelligere esse aliud ab eo cuius sunt, id est, ab intellecto cognito & sensato & existimato in nobis: hæ eius actiones ex istis virtutibus sunt aliorū nō sui ipsorū nisi per accidēs scilicet quia sensus & existimatio & intellectus sunt intellectū & sensati & existimati nō per se sed per accidēs, id est, qđ intellectus in nobis nō intelligit se nisi per accidēs scilicet quia accidit intellecto qđ sit forma intellectus: & similiter, accidit existimato qđ sit existimatio: & sensato similiter qđ fuit sensus sentire: & hoc fuit quia intellectus nō est in nobis intellectū omnibus modis & magis remotū: hoc est qđ sensus sit sensatū. D.d. si intelligere & passio sit aliud & aliud, id est, qđ si iste intellectū intelligit aliud & tūc erit patiēs & faciēs & passio: ex quo igitur erit nobilitas in patiente vtrū ex passione aut essentia patiēte aut ex eo a quo fit passio. Ista eius tria sunt cōsimilia & dissimilia in eo qđ intelligit aliud. & ideo sicut essentia intellectus nō est eadē cū intelligere qđ est actio intellectus in nobis, & intellecto in nobis intelligere nō est idē omnibus modis. & causa in hoc est quia intellectū in nobis est aliud ab intelligēte. In eis autē quæ sunt nō in materia cōtingit vt intellectū & intellectus & actio intellectū sint idē. Et hoc intēdebat cū. d. & sicut in quibusdā rebus scientia &c. id est &, sicut videm⁹ q vere possim⁹ dicere qđ scientia est res scita, & res scita est scientia q est in materia: sicut de artificio & artificiali. dicimus eius q forma artificialis quæ est in materia, & quæ est in anima artificis est eadē: quātomagis debet esse in reb⁹ intelligētib⁹ quib⁹ materia non admiscet, & nō sunt nisi forma & essentia signās esse rei. D.d. in reb⁹ autē essentialib⁹ &c. id est. reb⁹ autē speculativis diffinitū est; diffinitio & intellectū intellect⁹. D.d. intellectū eius nō ē aliud ab intellectu, id est, intellectū igit in reb⁹ abstractis a materia digni⁹ est vt nō sit aliud ab intellectu. D.d. omne igit qđ nō habet materiā &c. id est, declaratū est igit qđ omne carens materia, & intellectū & intellectus in eo idem est.

Et cū declarauit q nihil intelligit extra se: incepit quærere vtrū illud qđ intelligit ex se est vnū simplex aut multa cōposita, &c. d. relinquit aūt dubitatio si intellectū est cōpositū: quū tūc qū trāsmutat in partib⁹ tot⁹ id est. remanet igit dubitatio in intellecto ab eo vtrū sit simplex aut cōpositū ex multis intellectis: sed si fuerit cōpositum ex multis intellectis: necesse est ipsum esse diuersarū partiū nō cōsimilū quia tale multa intelligit: & q intelligit; multa intelligit aliqua extra se quę aliqua sunt causę ipsius. D.d. & nō diuidit omne qđ habet materiā: vt intellect⁹ humanus potest intelligi: qđ omne intellectū intellectus: cuius intellect⁹ nō habet materiā: & est illud qđ idē est in eo intellectus & intellectū: impossibile est vt diuidat sicut est possibile vt diuidat in intellectu humano: si causa diuisiōis in intellectu humano est qđ intellectū aliquo modo est aliud ab intellectu: quū si intellectus & intellectū in eo essent vnū; omnibus modis nō cōtingeret ei vt in intellectu eius essent plura. Causa eīm multitudinis est alietas inter intellectum & rem intellectam in nobis.

Ignorare vilia est melius quam scire. Intellect⁹ in nobis nō intelligit se nisi accidētaliter. vide. 1. de aīa. t. c. 2.

A In abstractis a materia idē est intellectū intelligens & intellectio.

3

Causa multitudinis in intellectis ē alietas inter intellectū & rem intellectā in nobis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et potest intelligi qđ signũ eius qđ omne carens materia nõ diuidi-
tur in eo intellectus ab intellecto est intellectus humanus. Videmus enĩ
ipsum liberatũ a materia in se: & quãuis nõ sit liberatus simpliciter in
tellectus & intellectus in eo idẽ est: & cũ ita sit illud quod est liberatũ a
materia simpliciter intellectũ & intellectũ in eo idẽ est simpliciter. De
inde dicit, & quod est cõpositus de honitate in hoc est secundum hunc
modũ, id est, & res cõpositæ nonaddunt sibi in nobilitate adinuicẽ ni
si in paucitate compositionis & propinquitate eorũ primo simplici in
illo genere, & cum fuerit aliquod genus intelligentiarũ quæ diuersan-
tur adinuicem in cõpositione, scilicet in alietate intellecti in eis ab in-
tellectu nobilius eorũ est illud quod est minoris cõpositionis in illo ge
nere: immo illud est simplex in illo genere. Deinde dicit, immobile in
aliquo est omne & est aliud, id est, immo necesse est vt nobile in omni
genere sit omne & simplex indiuisibile & singulare & per se extra cõ-
positũ scilicet quod substãtia eius nõ est in cõpositione. Verbi gratia
quod calida nõ semper abũdant adinuicẽ nisi in paucitate & multitudi-
ne caloris, & ideo calidũ simpliciter est in quo nõ est cõpositi ignis: cũ
nõ admisceatur ei aliud corpus propter qđ fiat modici caloris: & sem-
per primus intellectus necesse est vt sit simplex & vnũ simpliciter. De
inde dicit & secundũ hanc dispositionẽ intelligere est per se in toto se-
culo, id est, & quia nihil intelligit extra se: cũ sit simplex: tunc cũ intelli
git sẽnõ accidit ei trãsmutatio neq; lassitudo in omni seculo: sicut acci-
dit intellectui in nobis, & sic debet esse in alijs intelligentijs abstrãctis.

Res cõpositæ nõ addũt in nobilitate sibi adinuicem nisi in paucitate cõpositionis & propinquitate eorũ, p simplici in illo genere.

Digressio qua ostẽdit quomodo intellectus primus est simplicissimus & tamẽ vnum intelligit.

Sed primus est simplicior eorum, & ideo est vnus simpliciter sine alie
qua multiplicitate: neq; propter alietatem intellectus & intellecti: neq;
propter multitudinẽ intellectorũ. Multitudo enim intellectorũ in eodẽ
intellectu: sicut est in intellectu in nobis cõsequitur alietatẽ quæ inueni
tur in eo scilicet alietatẽ intellectus & intellecti in nobis: quoniam cum
intellectus & intellectum fuerint adunata perfecta adunatione: contin-
git vt intellecta multa plura quæ sunt intellectus illius adunentur: & ter
minant vnum & simplex omnibus modis: quoniam si remanent illa in-
tellecta quæ sunt in vno intellectu plura, & non adunarentur cum essen
tia intellectus, tunc essentia eius aliud erit ab eis. Et cum hoc ignora-
uit Themistius dixit quod possibile est quod intellectus intelligat mul-
ta intellecta subito: hoc enim contradicit sermoni nostro cum diximus
quod intelligit se & nihil aliud extrinsecus: & quod intellectus & in-
tellectum in eo sunt idem omnibus modis. Deinde enim quod intelli
git omnia ex quo intelligit se esse principium eorum. Et omnia ista
sunt eius qui non intelligi demonstrationes Aristotelis, sed tamen hic con
tingit inconueniens in hoc loco: & est vt sit ignorans ea quæ sunt hic, &
ideo dixerunt quidam quod ipse scit omnia quæ sunt hic scientia vni-
uersali non scientia particulari.

Impugnatio Quomodo intellectus diuinus ostã scit secũdũ Auerro.

Et veritas est quod primum scit omnia secundum quod scit se tantũ
scientia inesse quod est causa eorũ esse. V. g. qui scit calorẽ ignis tantũ nõ
dicitur nescire naturã caloris existẽtis in reliquis calidis: sed iste est ille
qui scit naturã caloris, secundũ quod est calor. Et similiter primus scit
naturã entis in eo qđ est ens simpliciter quod est ipsum. Et ideo hoc
nomẽ scientia æquiuoce dicitur de scientia sua & natura. Sua enim scien-
tia est

Hoc nomẽ scientia æquiuoce dicitur de scientia dei & de

B

scientia nostra.

tia est entis: ens autem est causa nostræ scientiæ: scientia igitur eius non
dicitur esse vniuersalis neq; particularis. Illud enim cuius scientia est
vniuersalis scit particularia quæ sunt in actu in potentia scita. eius igi-
tur scientia necessario est scientia in potentia: cum vniuersale non est nisi
scientia rerum particularium. Et cum vniuersale est scientia in potẽtia
& nulla potentia est in scientia eius: ergo scientia eius non est vniuersa-
lis. Et magis manifestum est quoniam scientia eius non est particula
ris. Particularia enim sunt infinita & non determinantur a scientia. Ille
igitur primus non disponitur per scientiam quæ est in nobis: neq; per
ignorantiam quæ est ei opposita: sicut non disponitur per istas illud qđ
non est natum habere alterum: declaratũ est igitur aliquod ens esse scitũ
de quo non erit fas dicere sibi.

Scientia dei non est vlis neq; particularis. Idẽ libro destruãtio destruãtionũ. 12. i solutiõe secũdi dubij.

Perscrutandum autem est qualiter habet totiens natura bo-
num & optimum: vtrum separatum quid & ipsum secundũ
se: aut secundum ordinem: aut vtroq; modo: sicut exercitus.
Etenim in ordine ipsum bene & dux exercitus: & magis iste.
Non enim iste propter ordinem: sed ille propter hunc est. Oĩa
verò coordinata sunt aliqualiter sed non similiter: & natatilia
& volatilia & plantæ. Et non sic se habent vt non sit alteri
ad alterum nihil: sed est aliquid. Ad vnũ quidem enim omnia
coordinata sunt: sed quemadmodum in domo liberis non li-
cet quod contingit facere: sed omnia vel plura ordinata sunt.
Seruis verò & bestijs parum quod ad commune: multum ve-
rò quod contingit. Tale nãq; principium cuiusq; ipsorum na-
tura est. Et perscrutemur etiam quomodo in natura totius
bonum: & nobile: vtrum sit aliquid distinctum per se: aut per
ordinem: aut vtroq; modo: vt in exercitu. In ciuitate enim est
bonum: & in duce exercituum: & iste magis. Iste enim non est
propter ordinem: sed ille propter istum: omnia enim ordina-
ta sunt insimul aliquo modo: sed non ordine consimili sunt na
tatilia & volatilia & plantæ: sed tamen non sunt in tali dispo-
sitione in qua non comparantur adinuicem omnino: immo
aliquid: omnia enim ordinata sunt adinuicem in respectu ali-
cuius: sed quemadmodum liberi domus raro licentiantur ad fa
ciendum quicquid comprehendunt: sed omnes actiones eorũ:
aut plures sunt ordinatæ. Seruientes autem & lupi in pauco
communicant illis in actione: & pars maior actio tãtum isto-
rum est quocunq; quolibet: & qualibet. Principium enim cu-
iuslibet est tale sicut natura.

C

Dux exercitus non est propter ordinẽ sed ordo est propter ipsum.

Ista est tertia pars istius tractatus: & intendit in ea perscrutari vtrum 52
entia sint per se entia adinuicẽ: & oĩa sint propter primũ: sicut est de mẽ
bris hominis cum suo principio de quo sit homo: aut nulla ligatio est

inter

inter ea: sed esse eorum adinuicem est a casu: & omnia sunt propter aliquod extrinsecum ab eis. Et quia manifestum est per se quod habet aliquod bonum & aliquem finem propter quem fiat, perscrutatus est: vtrum bonum quod est in entibus est extrinsecum & distinctum ab eis: sed nullum bonum habet existens in ordine. id est quoniam non sunt ordinata propter se adinuicem: ordinata enim propter se adinuicem illud bonum quod existit in eis existit in ordine: aut bonum existens in eis non est nisi in ordine tantum: & nullum bonum habent distinctum a toto aut est in vtroq;. Verbi gratia, vtrum bonum existens in quolibet modo morum hominum existentium in vna ciuitate, scilicet finis quem intendunt per actiones eorum est aliquod distinctum & extrinsecum ab eis. Verbi gratia primus princeps aut bonum quod est in eis non est nisi propter prioritatem eorum adinuicem: aut in vtroq; scilicet propter primum principem: & propter prioritatem eorum adipuicē. Et hoc intendebat cum dicit & perscrutamur &c. id est & perscrutandum est vtrum bonum quod est in istis entibus, scilicet illud propter quod sunt sit extrinsecum & distinctum ab eis: aut est in ordine eorum adinuicem, scilicet in esse quorundam propter quædam: aut est in vtroq; sicut est in exercitu. Bonum enim existit in exercitu propter ducē in exercitu: & propter ordinem eius: sed bonum quod est in duce maius est bono quod est in ordine. Ordo enim est propter ducem: sed dux non est propter ordinem: cum dux sit causa ordinis: sed nō est ordo causa ducis. & hoc intendebat cū dicit ordine enim est bonum & in duce exercitus: sed in duce maius. i. bonū eius existit in vtroq; sed magis in duce. D. d. causam in hoc: & dicit iste enim est propter ordinē sed ille propter istū. s. dux nō est propter ordinē sed ordo propter ducē: & quia bonū existit in hoc toto vtroq; modo. s. propter ordinē: & propter illud. ppter qd' est ordo, scilicet primū principiū: & oia quæ sunt sub primo principio nō æqualiter habēt ordinē: hæc enim quidē perfectū habēt ordinē ita q; nihil admiscetur eis per accidens: sicut est de corporibus cælestibus: hic autem inuenitur in eis priuatio ordinis per accidens: & sunt ea quæ sunt sub corporibus cælestibus. Et hoc valde simile est ei quod contingit in vna domo continente seruos & liberos. Liberi enim nullam actionem faciunt nisi propter regimentum domus: seruientes autē multotiens faciunt actiones non conuenientes regimini domus: & ideo dicit ordinata quidem sunt insimul omnia aliquo modo &c. id est & cum considerata fuerint omnia entia quæ sunt in mundo inuenientur non eodē ordine: sed quædam eorum magis in hoc quibusdā: sicut est de lupis & animalibus & volatilibus & plantis. Deinde dixit sed tamen non sunt in tali dispositione &c. id est & cum considerantur nō inuenientur carentia ordine omino: scilicet in dispositione in qua nullum eorum est per aliquod: immo in eis videt aliquis ordo. Deinde dixit & omnia ordinata sunt in respectu alicuius id est apparet enim quod hoc cōmune est omnibus entibus, s. q; omnia sunt propter vnum: & q; actiones eorum sunt erga illud vnum: & est prima causa: quēadmodum omnia quæ sunt in domo propter dñm domus sunt. D. d. sed sicut liberi domus raro nō licentiantur ad faciendum quicquid comprehendunt &c. id est quoniā actiones corporum cælestium in communicatione corū adinuicem

Quæcunq; sunt sub primo pricipio nō æqualiter habēt ordinē. Cōfer 8. me. t. cō. 10. Et. 1. cæ. t. cō. 100. &. 1. ph. 81. &. 2. de aīa. 54. vide hic supra. 44.

cem in cōstitutione mūdi: est sicut actio liberorū in cōstitutiōe domus. Quemadmodū enim liberi nō licētiant ad faciendū omnia quæ appetūt de actionibus: sed omnes actiones eorum sunt propter iuuamentum eorum adinuicem. ita est de corporibus cælestibus. Ea autem quæ sunt sub istis de entibus sunt: sicut seruientes & lupi conseruantes domus. Quemadmodū enim actiones seruientium cōicantes cum liberis paucæ sunt & pauciores luporū ita sunt in eis quę sunt sub corporibus cęlestibus. Deinde dixit causam propter quam modicus est ordo existens in actionibus rerum naturalium: & dixit regnum enim cuiuslibet eorum est tale naturale id est & est ita quoniā principiū cuiuslibet istorum impossibile est vt habeat naturaliter prius. Et potest intelligi: quoniā principium vtriusq; istorū modorū, scilicet volūtarij & naturalis oportet vt habeat talem intentionē accidētis. Et sciendū est quod hæc est sententia Aristo. in solicitudine: & per ipsam dissoluuntur oēs quæstiones contingentes solicitudinem. Sunt enim quidam qui dicunt quoniā nihil est de quo deus non habeat solicitudinē. Dicūr enim q; nō licet sapienti dimittere aliquid sine solicitudine: neq; vt faciat malum: & quod omnes actiones eiusdem sunt iustæ. Et alij qui contradixerunt huic sermoni de hoc quod inuenitur quoniā multa mala sunt: & debet sapiens dimittere ea. Isti igitur sunt in extremo contradictorio, scilicet q; nulla solicitudo est in eo omino: & veritas est in hoc q; solicitudo est: & q; si aliqua sunt sine solicitudine prouenjunt ex necessitate materiæ nō ex diminutione agentis: ita quod hic excitat quosdam ad dicendum duos deos esse: quorum vnus creat bonæ: & alius non bona.

Dico autē puta ad discerni necesse quoq; oīb⁹ venire & alia sunt sic qb⁹ cōicant oīa ad totū. Quæcunq; verò impossibilia oīa accidūt aut absurda aliter dicentib⁹. Et qualia gratiosius dicētes & in qb⁹ minimæ dubitatiōes oportet nō latere. Oēs em̄ ex contrarijs faciūt oīa neq; aūt, q; oīa: neq; ex contrarijs recte: nec in quibuscūq; cōtraria existūt: qm̄ ex contrarijs erunt non dicūt: impossibile em̄ sunt cōtraria adinuicē. Nobis aūt soluit hoc ratiōabiliter eo q; tertiū aliquid sit. Alij verò alterū cōtrariorū materiā faciunt quēadmodū quidē est in æquale æquali: aut vni multa. Soluitur aūt & hoc eodē modo. Materia em̄ quę vna nulli est contraria. Et ergo dico eis q; oēs cogūtur ad diuidendū iudiciū: & quod alia ei⁹ dispositiōis in quib⁹ cōicant oīa in toto. Oportet em̄ nos nō ignorare oīa impossibilia contingētia & quæ impossibilia sunt de sermonib⁹ aliorū: & qđ illud quod dixerūt nō derisorie dixerūt: & in quibus est pauca dubitatio. Oēs em̄ faciunt oīa ex contrarijs sed nō recte faciūt: neq; in omnibus neq; in quibus sunt ex contrarijs. Contraria enim non patiuntur se adinuicem. Nos autem dissoluamus hanc quæstionem sermone necessario ad aliquod tertium esse. Et si posuerunt alterum cōtrariorum esse materiam; sicut ponunt

Documētū. Vide cōfer supra, com. 37.

D Materia nulli est contraria.

nunt non æquale æquale: & vnum multitudinis. Hoc enim dissoluamus tali modo. Vna enim materia nullo modo est contraria.

53 Cum compleuit nonnicare opinionē suā in istis rebus vult demonstrare quod sua sententia est a qua separātur omnes obiectiones: & dissoluuntur omnes quæstiones contingētes antiquis in principijs. Cogunt enim cōcedere quod in rebus volūtarijs quæ cōmunicantur in vna actione mueniūtur similia his duobus modis actionum: & cum hoc fuerit in rebus voluntarijs nō est quærenda alia causa in rebus naturalib⁹.

2 Et hoc intendebat cum d. cogitur enim omnes ad dicendum iudiciū &c. ideſt omnis enim qui locutus fuit de hoc coactus fuit iudicare hāc diuersitatem existentem in natura: & distinguere & determinare eam: & cū hoc cōfessus fuit q⁹ tale inuenitur in rebus omnibus in omni actione. s. in rebus volūtarijs: & q. induxit hoc modo castigādi: & cum oporteret eos dissoluere hanc quæstionem tali dissolutione & dicere in principijs totius talem sermonem & nō inducere impossibilia quæ induxerunt cū laborauerunt in dando principia eorū & causas apparentium in eis: & ideo d. post: & oportet nos nō ignorare & c. ideſt & ideo oportet eū qui sciuerit sermones nostros nō ignorare differentiam inter sermones nostros & sermones aliorum cogitando impossibilia cōsequentia sermones eorum. D. d. & quod illud quod dixerūt nō ridiculose & c. i. non ignorare dicunt quod illud qđ dixerunt de hoc non ridiculose dixerūt:

3 & quod in opinionibus eorum nulla opinio est cui accidat modica dubitatio. Deinde incepit dicere opiniones eorum corruptas de principijs: & d. omnes faciunt omnia ex contrarijs & c. i. error in quo conueniunt omnes est: quia faciunt principia omnium entium tantum contraria: & peccant in duobus. Quorum alterum est quod principia omnium non sunt contraria: cum in principijs corporū cælestium non est cōtrarietas. Et secundum est qđ impossibile est quod sola contraria sint principia. Deinde d. quia contraria nō patiuntur abinuicem i. contraria autē nō sufficiunt esse principia generabilium: quia contrarium non recipit suum contrarium: cum transmutatur ens in generatione & corruptione de contrario ad contrarium: & hoc declaratum est primo physi-

Primo phy. t. cō. 51. vſq; ad. 63. hic autem est dictum ad rememorandum. Deinde d. nos autem dissoluimus & c. i. nos autē iam dissoluimus hanc quæstionē addentes contrarijs tertium. s. materiā recipientem contraria successiue. Deinde d. & si posuerit alterum contrariorum & c. i. non possunt euadere ex hoc alterum cōtrariorum ponēdo quasi materiā alterius. Materia enim oportet vt nō sit cōtraria alicui: quia si esset nō reciperet illud cuius est materia: vt potētes nō æquale materiā esse æqualis: & vnā materiā multitudinis.

Amplius ola praui participatione extra vnum: nā prauum ipsum alterū elementorū. Alij autē nec principia: bonū & malum: quāuis in omnibus maxime qđ bonū principiū. Alij verò hoc quidē rectē: quia principiū: sed quomodocūq; bonū principiū nō dicūt: vtrū. s. vt finis: aut vt mouens: aut species. Incōuenienter autē & Empedocles: amicitiā enim facit bonū: hoc autem principiū & vt mouens. Congregat enim & vt materia.

pars

pars enim mixturę, sic itaq; & eidem accidit, vt materiā principium esse, & vt mouens, sed esse non idem. Vtrū igitur amicitia. Inconueniens autem & incorruptibilem esse litem. sed ipsum autem est mali natura. B

Et etiam mēdacium est acquisitum in omnibus præterquā in vno, malum enim per se est vnum elemētorum, alij autem nō dixerunt malum & bonum esse principia, quamuis in maiori parte in omibus bonum est principium. Et quidam eorū dicunt q⁹ hoc principium est bonum, sed non simpliciter dicunt q⁹ bonum est principium, quasi perfectio, aut quasi mouens aut quasi forma: & Empedo. etiam dicit modo impossibili. Ponit enim bonum amicitiam, & hoc est principiū, quia est quasi mouens, & quia aggregat, & est quasi materia, quod est pars admixti, quoniā esse accidit alicui vni, vt habeat principium quasi materiam, et etiam quasi mouens, sed tamē essentia non est vna, secundum quid, est igitur amicitia. Et impossibile, est etiam vt sit lis quæ non corrumpatur omnino cum talis sit natura mali, & cum habeat naturam mali.

134 Et c. d. Arist. & etiam mendacium &c. id est, & quidam ponunt omnibus duo principia, malum, scilicet & bonum, quæ sunt materia & forma, & si ita sit tunc malum existit in omnibus præterquam in vno, scilicet forma, necesse est autem vt omnia composita sint mala, quia alterum elementorum eorum quod est materia, est malum. & hoc est intendebat cum d. malum enim per se est alterum elementorum. Deinde dicit alij autem non dixerunt bonum & malum esse principia, id est, alij vero nō dixerunt bonum & malum esse principia, cum bonū videatur esse principium in omnibus & pluribus dispositionibus. Deinde d. & quidam eorum dicunt q⁹ hoc principium est bonum, & quidam antiquorū opinantur q⁹ primum principium est bonum, sed non dixerunt quomodo est principium, vtrum secundum finem, aut secundum formam, aut secundum mouens, neq; determinauerunt hoc, sed dixerunt hoc vniuersa z
liter non modo determinato. Deinde dicit & Empedocles dicit etiā modo impossibili, facit enim bonum amicitiam, & malum litē, & hic sunt principia &c. id est, & quod d. Empedo. de principijs est etiam impossibile, facit enim principium quod est bonum esse & amicitiam & principium quod est malum litem. Sed inquantum amicitia congregat res est principium quasi mouens, & inquantum est pars rei admixte est principium quasi elementum. Quapropter contingit ei ponere causam mouentem extrinsecam esse quasi elementum rei motæ. s. vt motū sit admixtum cum motore. D. d. quoniam si accidit alicui vni &c. i. sed si accidat alicui vni vt habeat principiū quasi materiā & elemētū & principiū. q. mouēs. tū non est possibile vt essentia motoris sit essentia materiæ, secūdū igitur quēadmodū facit his duob⁹ modis amicitiā esse principiū vtrū secūdū mouentē aut secūdū materiam, impossibile enim est

vt

F vt idem sit causa eiusdem vtroq; modo. D.d.& impossibile est etiam vt his &c.id est,& impossibile quod cõtingit Empedocli in suo sermone est q; his secundum q; est principium non corrumpetur, quamuis sit mala & malæ naturæ,& violenta. Violentum autem non est mãsuum.

Nõ est possibile vt eẽdẽ motoris sit essentia materiæ. Violẽtũ nõ est mansuũ. Idem.2.cæ. 9cx.com.1.8

Anaxagoras autem vt mouens quod bonum principium. Intellectus enim mouet,sed gratia alicuius mouet,quare alterum excepto vt nos dicimus.Nam medicatiua est sanitas quodammodo.Inconueniens autem & contrarium non facere bono & intellectui.

Anaxagoras autem bonum principium dicit esse quasi mouens.Intellectus enim mouet,sed mouet propter aliquid. Dixit igitur alium sermonem non sicut dicitur. Medicina enim est aliqua materia sanitatis.Et impossibile est etiam nõ ponere contrarium boni & intellectus.

55 D.Aristo.Anaxagoras autem.d. q; bonum est principium mouens, cum ita posuit q; intellectus est mouens omnia,sed non.d.qua de causa mouet.omne enim quod mouet propter aliquid mouet,& illud propter quod mouet magis est bonum,quam illud bonum mouens. Dixit igitur sermonem diminutum quia contingit ei ponere aliud principium,non sicut dicimus q; principium mouens mouet secundum perfectionem & complementum,vt videmus medicinam mouere ad sanitatem,& medicina est forma sanitatis. si igitur sanitas non esset in subiecto sicut est de primo principio,tunc medicina moueret vtroq; modo,scilicet secundum q; est agens motum & finis.

Vide supra 36.&.38.

Omnes autem contraria dicentes non vtuntur contrarijs nisi figuræ aliquis.Et quare hic quidem corruptibilia,hic autem incorruptibilia nullus dicit.Omnia nãq; entia faciunt ex ijsdẽ principijs.amplius autem alij quidem ex non ente faciũt entia alij autem nisi hic cogatur,vnum omnia faciunt.amplius propter quid semper erit generatio, & quæ est causa generationis nullus dicit. Et duo principia facientibus aliquid, necesse primum principalius esse,et his qui species,quia aliud principiũ principalius:propter quid enim participauit & participat. Et alijs quidem necesse sapientiæ & honoratissimæ scientiæ aliquid contrarium esse,nobis autem non. Non enim est contrarium primo nihil.Nam omnia contraria materiam habent,et potentia est:contraria autem ignorantia ad contrarium nihil, primo verò contrarium.amplius si non erunt præter sensibilia alia,non est principium & ordo, & generatio & cælestia, sed semper principij principiũ,vt theologia & physicis omnibus.Si autem erunt species aut numeri nullius causæ,si autem non quidem motus.Adhuc quomodo erit ex non magnitudinibus

nibus magnitudo & continuum, & non enim numerus facit continuum nec vt mouens nec vt species. At verò nullum erit contrariorum & factiuum quod & nõ motiuum cõtinget vtique nõ esse. At verò posterius quidem ipsum facere potentia, nõ ergo sempiterna sunt entia,sed sunt intermedium. Interme dium igitur est aliquid horum,& hoc dictum est.Adhuc quomodo numeri vnum,aut anima, aut corpus, & species totaliter,& res nihil dicet nullus,nec continget dicere si non, vt nos, vt dicat q; mouens facit.Dicentes autem numerum mathematicum,& sic semper aliam habitam substantiam & principia cuiuslibet,alij inconnexam ipsius vniuersi substantiam faciũt. Nihil em̃ alia alij confert aut ens,aut non ens & principia multa.Entia verò nolunt male disponi,nec bonum pluralitas principatuum,vnus ergo princeps.

Explicit Liber Duodecimus Metaphysicæ Aristo.

Aristo.Stagyritæ Metaphysicæ Liber Tertiusdecimus, alias nunquam in lucem editus.

DE sensibilium quidem substantia dictum,quę est in methodo quidem philosophorũ de materia, posterius verò de ea quæ est secundũ actũ.Quoniam verò perscrutatio est vnũ est aliqua præter substãtias sensibiles immobilis et semper aut nõ est,& si est,quæ est primũ quæ abdita sunt speculandum,vt si quid non bene dixerunt non eisdem rei sumus,et si quid cõsequẽtiæ dogma nobis & illis hoc separatũ,ne aduersum nos graues sumus amabile. Nam si quis hoc quidem melius dicit,illa verò non deterius. Duæ verò sunt opiniones de his nanque mathematica dicunt substantiantias esse quidem & numeros & lineas his cognata & iterum ideas. Sed quoniã hi quidem duo hæc genera faciunt ideas & mathematicos numeros.Alij vnam materiam vtrorumq;, & alij quidẽ mathematicas solum substantias esse dicunt. Perscrutandum est primum quidem de mathematicis nullam addẽtes eis materiã. Vtrum ideæ sint aut non,sed quasi mathematicis solum, sive sint,siue non sint,& si sunt quomodo sunt.Deinde post hæc separatim de eisipsis simpliciter & quantum legis gratia, dicendum.Vulgantur enim multa ab exterioribus rationibus, Amplius

plius autem ad illam oportet perscrutationem obuiare pluris mam rationem cum perscrutamur si substantia & principia entium vniuersaliter & ideæ sunt. Nam post ideas hic restat tertia perscrutatio. Necesse vero si sunt mathematica, aut insensibilibus esse ipsa quemadmodum dicunt quidam, aut separata à sensibilibus. Dicunt autem & ita quidam ac si neutraliter, aut non sunt, aut alio modo sunt. Quare dubitatio nobis erit non de esse, sed de modo. Quomodo quidem igitur in sensibilibus impossibile esse, & simul fictitia ratio. Dictum est quidē; & in dubitabilibus, quia duo solida simul esse impossibilia. Amplius & quia eiusdem rationis aliquis potentias & naturas in sensibilibus esse, & nullam separatam. Hæc quidem igitur dicta sunt prius, sed adhuc palam diuidi quodcūq; corpus. Nam secundum superficiem diuidetur, & hoc secundum lineam, & secundum punctum. Quare si punctum diuidere impossibile, & lineam, & si hanc & alia. Quid ergo differunt, aut has esse tales naturas, aut ipsas quidem, non esse autem in ipsis tales naturas, idem enim accidet. Diuisis enim sensibilibus diuiduntur, aut neque sensibiles, aut verò neque separatas esse naturas tales possibile. Si enim erunt solida præter sensibilia separata ab his altera & priora sensibilibus, palam & præter superficies alteras necessariū est superficies separatas, & puncta, & lineas. Eiusdem enim rationis. Si autem hic palam præter solidi mathematici supficies, & lineas aliæ separatæ. Priora enim compositis sunt incomposita. Et siquidem sensibilium priora corpora non sensibilia eadem ratione & planorum quę in mobilibus solidis eadem sunt. Quare altera huc plana & lineæ ab his quæ simul cum solidis separatis. Hoc quidem enim cum mathematicis solidis hæc & priora mathematicis solidis. Iterum ergo horum paucorum erunt lineæ quibus prius oportebit alteras lineas, & puncta esse, propter eandem rationem. Et harum in prioribus lineis altera priora puncta quibus non adhuc priora altera. Inconueniens itaque fit coaceruatio. Accidit enim solida quidem vnica præter sensibilia, plana autem triplicia præter sensibilia, & quæ in mathematicis solidis, præter ea quæ in his. lineæ autem quadruplices, puncta & quintupla. Quare circa qualia horum scientiæ erūt mathematicæ. Non enim vtique circa ea quæ in solido mobili plana, & lineas & puncta. Semper enim circa priora scientia eadem autem

Primo compositis sunt incōposita.

autem ratio & de numeris. Amplius quæ quidem & in dubitationibus per tractauimus quomodo contingit soluere circa quæ enim astrologia est. Similiter autem præter sensibilia: & circa quæ geometria esse: & cælum & partes ipsius: quomodo possibile: aut aliud quodcunq; habens motum. Similiter autē & perspectiua. & armonica: erit enim nox visus præter sensibilia & singularia. Quare palam quod & alīq; sensus & alia sensibilia. Quid enim magis hæc quam illa. Si autem hæc & alia: erunt si quidē & sensus. Amplius scribuntur quædam vniuersaliter à mathematicis præter has substantias erit ergo & ipsa quædam substantia alia intermedia separata ab ideis: & his quæ intermedia: quæ neq; numerus: neq; punctum: neq; magnitudo: neq; tempus. Si autem hoc impossibile: palam quod & illa impossibile esse separata à sensibilibus. Omnino autem contrarium accidit & numero consueto existimari: si quis ponat sic esse mathematica: vt separatos quosdam numeros necesse esse propter sic quidem & ipsas priores esse sensibilibus magnitudinibus: secundum veritatem autem posteriores. Imperfecta enim magnitudo generatione quidem prior est: substantia autem posterior: vt inanimatum animato. Amplius quo & qualiter erunt vnum mathematice magnitudines quæ quidē ēm hic nā aut parte animæ: aut alio aliquo rationabili: si autem non multe & dissoluent. Illis autem diuisibilibus & quātis existentibus quæ causa essendi vnum & commanendi.

Amplius generationes manifestāt primo quidem enim ad longitudinem fit: deinde ad latitudinem: vltimo autem ad profundum & finem habet. Si igitur quidem generatione posterius substantia prius: corpus prius vtiq; erit superficie & longitudine: & sic perfectum & totum viget: quia animatum fit: linea autē animata aut planum quomodo vtiq; erunt: sunt ēm nostros vtiq; erit anxioma. Amplius corpus quidem substā tia quædam: iam enim habet aliqualiter quod perfectum: lineæ autem quomodo substantiæ. Neq; enim vt species & forma quædam. vt si forte animal: vt materia vt corpus. Nihil ēm ex lineis: neq; ex superficiebus: neq; ex punctis: videre potēs cō stare. Si autem erant substantia quædam maternalis hoc vtique videtur potentia pati. Ratione quidem igitur sunt priora: sed non omnia quæcunque ratione priora substantia priora. Substantia quidem enim priora quemcunque separata in

causando excedunt. Ratione autem quorum rationes ex rationibus. hæc autem non simul existunt. Si enim sunt passiones præter substantias: puta motum aliquid aut album: albo homine. album prius secundum rationem: sed non secundū substantiam. Non enim contingit separatum: sed semper simul cum synolo esse. Synolon autem dico hominem album. Quare manifestum quod neq; quod ex ablatione prius: neq; quod ex appositione posterius. Ex appositione enim albi album homo dicitur. Quod quidem igitur neq; substantiæ magis corporum sunt: neq; priora in essendo sensibilibus. sed ratione solū: neq; separata aliter esse possibile dictum est sufficienter. Quoniam autem neq; in sensibilibus contingebat ipsa esse manifestum. Quod autem totaliter non sunt: & propter hoc nō simpliciter sunt, multipliciter enim esse dicimus. Sicut enim & vniuersalia in mathematicis non de separatis sunt circa magnitudines & numeros sed de his qdā non inquātū ſ. & talia qualia habere magnitudinē: aut esse diuisibilia palam qđ cōtingit de sensibilibus magnitudinibus esse: & rationes: & demonstrationes: non inquantum autem sensibiles: sed inquantum tales. Sicut enim & inquantū mota solum multæ rationes sunt super eo quod quid est vnūquodq; taliū accidentiū ipsis. Et non necesse ꝓpter hoc aut separatū aliquid esse motū sensibiliū: aut in his aliquātum natura esse separatā: sic & de motis erūt rationes: & scīæ: nō inquātū mota aūt: sed inquātū corpus solū. Et iterū in quātū plana solū & inquātū lōgitudines solū: & inquātū diuisibilia habētia positionē: & inquātū diuisibilia solum. Quare qm̄ simplr verū nō solū separabilia esse: sed nō separabilia: puta mota esse & mathematica: qa sunt simplr verū dicere: & talia qualia dicunt: sicut & alias scīas simplr verū dicere: & huic esse accidētia: puta qa albi sed salubre albū: hoc autē est salubris sed illius cuiusq; vna ꝙ si salubre. Salubris si inquantū homo hoīs sic & geometria nō si accidit sensibilia esse quōrū est. Nō est autē inquātū sensibilia non sensibilium erūt mathematicæ scīæ. Nō tñ neq; præter hæc aliorū separatorū. Multa aūt accidūt secundū se rebus inquātū rebus vnūqdq; existit taliū. & inquātū fœmininū ajah: & inquantū masculinū ꝓprię passiones sit: quāuis nō sit aliqđ fœmininū neq; masculinū separatū ajahū. Quare & inquātū lōgitudines solū & inquantū plana plana. Et quato vtiq; de prioribus ratione & simplicioribus tāto magis

magis habet certū. Hoc aūt simplex est super magnitudine magis quā cum magnitudine: & maxime super motu. Si autē motum maxime primum: simplicibus enim & huius qui terris. Eadē aūt ratio & de harmonica & speculatiua: natura enim in quātū visus: aut inquantū vox speculat: sed inquātū lineę & numeri: proprie tamē hæc passiones illorū & mathematica similiter. Quare siquis ponēs separata accidētiū speculatur aliquid de his inquantū talia nulla propter hoc medicatio mentiet: sicut nec quādo in terra scripsit pedalē dicat nō pedalē. Mō enim propositionibus mendaciū. Optime aūt vtiq; sic cōsiderabitur vnūquodq; siquis qđ nō separatū ponat separans qđ quidem arithmeticus facit: & geometer. Vnū quidē enim indiuisibile: homo inquantū homo hoc aut post vnū diuisibile. Deinde cōsiderauit si quid homini accidit inquātū indiuisibile: sed inquātū solidū. Geometer aūt nō inquātū homo neq; inquātū indiuisibilis: sed inquātū solidū. Quæ cm̄ vtiq; & si quisq; erit indiuisibile inerāt ipsi palam ꝙ sup his cōtingit ipsi existere posse sibile. Quare propter hoc recte geometræ dicūt: & de entibus disputāt: & entia sunt dō. Dupliciter enim sunt: ens hoc quidē actu: hoc verō materialiter. Quoniā aūt bonū & malū alterū actu: hoc verō materialiter. Quoniā aūt bonū & in immobilibus: hoc quidē est semp in positione: bonū aūt & in immobilibus: dicentes nihil dicere mathematicas scientias de bono aut optimo mētiunt. Dicūt enim & demonstrant maxime: non enim si non nominatum: opera autē & rationes ostēdunt: non dicunt de ipsis: boni autem maxime ostēdūt mathematicæ scīētiæ & quomodo multorū causa videt hic. Dico autem puta ordo: & determinatur palā qđ dicēt vtiq;: & talē causam eā quæ vt bonū causa modo aliquo: magis autem voce in alīs de ipsis dicemus. De mathematicis quidem igitur: & quod entia sunt: & qualiter entia: & quomodo non priora: tanta dicta sunt.

DE ideis aūt po. ipsam secundū ideam opinionē cōsiderādū nihil copulātes ad numerorū materiā sed existimabāt à prīcipio ꝙ primi ideas dixerūt esse. Accidit aūt quæ de speciebus opinio his ꝙ dixerūt ꝓpter quos esse de veritate. Heraclitī rationibus tanꝙ oībus sensibilibus semper fluentibus: vt siquidem scīētia alicuius erit & prudētia alteras oportet aliquas naturas esse præter sensibiles manentes. Non enim est fluentium scientiam. Socrate aut circa morales virtutes negociante: & de his diffinire

Socrates circa moralia negociatus est. Idem. j. m. t. c. 6.

vniuersaliter positio. Physicorū qdē em̄ ad modicū Demo. tetigit solū: & dixerūt aliqualiter calidū & frigidū. Pythagorici aūt prius de quibusdā pauca quorū ratiōes in numeros retulerūt: puta qd est tp̄s: aut iustū: aut nuptiæ. Ille aūt ratiōabiliter quærebāt qd: syllogizare em̄ quærebat: principiū aūt syllogismorū cp qd est: dialectica em̄ valida nōdū tūc erat: vt posset & si nō eo cp qd est, cōtraria speculari: & cōtrariorū si eadē scientia. Duo em̄ sunt quæ qs vtiq; attribuet. Socrati iuste inductas ratiōes & diffinire vīr: hæc em̄ sunt ambo circa principiū scientiæ. Sed So. quidē vīa nō separabilia fecit: neq; diffinitiōes. Hi aūt separauerūt: & talia entiū ideas appellauerūt. Quare accidit ipsis ferre eadē ratiōe oīm esse ideas vīr dictorū: & similiter quēadmodū vtiq; si qs numerare volēs in moribꝰ quidē existētibꝰ putet nō posse: plura autē faciēs numeret: plura enim sunt singularibꝰ sensibilibꝰ: vt est dicere species: de quibꝰ quærētes causas ex his, peccauerūt: secundū vnū quodq; em̄ æquiuoce est: & secus substātias alioquin vnum est in multis: & in his & in perpetuis. Adhuc secundū quos modos ostendit quia sunt species secūdum nullū vniuersaliter horū ex quibusdā: quidē em̄ non necesse fieri syllogismū. Et quibusdā: & vt verò quorū putant horū species nūt: secundū rationes enim eas quæ ex scientijs erūt species omniū quorūcunq; scientiæ sunt: & secundū vnum in multis & negociū: secundū autē intelligere aliquid corrupti corruptibilium. Phātasma enim aliquod eius cp quid. Adhuc & certissime rationum hæ quidē eorū quæ ad aliquid faciunt ideas: quarū non & esse secundū se genus. hoc aūt tertiū hoīm dicūt totaliter: & interimūt quæ de speciebus ratiōes: quæ magnæ volunt esse dicētes species ideas accidit esse ei nō esse. primo dualitatē sed numerū: & huius cp ad aliquid: & quod eius cp secundū se: & oīa quæcūq; quidē sequētes eas quæ de speciebus opiniōes obiecerūt principijs. Ad hoc secundū quidē suspicationē secundū quantū aiūt esse ideas erunt species aliorumq; multorū. Intelligit vnius nō solū circa substātias: sed & qui nō substantiarū sunt & scientia non solū substātiæ erūt. Accidunt aūt & alia inuia talia: secūdū aut necessariū & opiniones quæ de ipsis si sunt participabiles species substantiarū necessarium ideas esse solū. Nō secundū accidēs participant̄ sed oportet sic vnāquāq; participare inquātū nō de subiecto dicunt. Dico & puta si qd ipsū duplo participat hoc & ꝓpetuo participat: sed secundā

So. socrates nō posuit vīa separata a singularibus.

secundū accidēs: accidit enim duplo perpetuū esse. Quare erūt substātia species. Hæc autem hic substātiā figurant, & ibi autē quid erat dicere esse: aliquid præter hoc vnū in multis, & si quidem eadem species ideārū & participantiū erit aliquid commune. Quid enim magis & corruptibilibus dualitatibus: & dualitatibus multis quidem perpetuis, & dualitas autē vnū & idem quātū in ipsa & quadā. Si autē non eadē species equiuoca vtiq; erunt, & simile sicut vtiq; si quis vocet, hominē caliam & lignum nullam cōmunitatem inspiciens ipsorum. Si autem in alīs quidē communes rationes congruere ponamus speciebus puta ad circulū figurā planum, & reliquas partes rationes, & quod cuius est apponetur: considerare oportet ne vacuum sit hic omnino. Cū enim apponetur & medio autē plano aut omnibus. Omnia enim quæ in substātia ideæ puta animal & bipes. Adhuc puta palam quod necesse ipsum aliquid quemadmodum planum numerum quēdam aut omnibus in existit speciebus vt genus.

OMNIVM autem maxime dubitabit vtiq; quis cōtinuerit species: aut perpetuis sensibilium: aut his quæ fiunt & corrūpuntur. Neq; enim motus neq; permutatiōis nullius sunt causæ ipsis. At vero neq; ad scientiā nihil auxiliatur quæ aliorū: neq; enim substantia illæ horum in his vtiq; essent: neq; ad esse: neq; inexistens, participantibus: sic quidem enim forte causa videbitur vtiq; esse album mixtum ens ei quod album. Sed ille quidē sermo, valde debilis quem Anax. quid priorum Eudoxius: aut posterius dicebat dubitans & alīq; quidē. Facile enim multa colligere & impossibilia ad talem opinionem.

At vero neq; ex speciebus sunt alia secundū modorū consuetorum dici: dicere exteriora, & participare ipsius alia. Vanilo quium etiam & metaphoras poeticas dicere: quid enim operatur ad ideas respicies cōtingit quæ esse & fieri quodcūq; & nō assimilantiū. Quare & ente Socrate & nō ente fiet vtiq; quale Socrates. Similiter autem palam: quia & vtiq; erit Socrates perpetuus: eruntq; plura exteriora ejusdē: quā & species: puta hominis animal & bipes: simul autē & ante antropos. Adhuc nō solū sensibiliū exteriora species sed & ipsārū: puta genus earū quæ vt genus specierū. Quare idem erit exemplar & imago. Adhuc videbitur vtiq; impossibile seorsum esse

substantiã, & cuius substãtia quare quo vtiq; ideæ substantiæ erunt existentes seorsum erunt. In Phedrone autem hoc dicitur modo tanquã & essendi & fiendi causa species sint: quãuis speciebus existentibus tamen non sit si nõ sit morient: & multa fiunt alia: puta domus & annulus: quorũ non aiunt esse species. Quare palã quod contingit & illa quorũ aiunt ideas esse & esse & fieri propter tales causas quales & dicta nunc: sed nõ propter species: sed de ideis quidem, & hoc modo & per magis certas & multa colligere similia considerans.

QVONIAM autem determinatũ de his bene habet iterum speculari circa numeros accidentia dicẽtibus ipsos esse substantias separatas: & entiũ causas primas. Necesse autem siquidem est numerus natura quædam & non alia est ipsius: sicut aiunt quidem: aut esse primum aliquid ipsius habitum: aut alterum ens specie vnum quodq;, & hoc aut in vnitatibus confestim existit est in conferibilis quæcunq; vnitas cuicunq; vnitati: aũt confestim consequenter omnes, & conferibiles cuicũq; quæcunq; dicunt esse mathematicũ numerũ. In machinando enim nihil differt: neq; vna vnitas altera ab altera: vt has quidem cõferibiles: has autem non puta si post vnum prima dualitas: deinde trinitas: & sic vtiq; alius numerus. Sunt & conferibiles quæ in vnoquoq; numero vnitates: puta in dualitate prima ipsis, & quæ in trinitate prima, & sic itaq; in alijs numeris. Quæ autẽ in dualitate ipsa ad eas quæ in trinitate ipsa & inconferibiles. Similiter autem & in alijs qui cõmuniter numerus propter quod & mathematicus quidẽ numeratur post vnũ duo cum anteriori vno aliud vnum & tria cum duobus his aliud vnum: reliquo autem eodem. Iste autem post vnum duo altera super vno primo & trinitas super dualitate: super quod & alius numerus: & adhuc quidem esse numerorũ qualis qui primus dictus est habet & quale mathematici dicunt: tertiũ autẽ dictum vltimo.

Adhuc hos autẽ separabiles numero à rebus: aut non separabiles: sed in sensibilibus non sic aut vt primo considerabamus: sed vt ex numeris inexistentibus entia sensibilia, & hæc quidẽ ipsorũ esse: hæc autẽ omnis esse. Modi quidẽ igitur secundum quos contingit ipsos esse hi sunt ex necessitate soli: sere autem & dicentes vnum prius esse & substantiã & elementũ omniũ: & ex hoc aliquo alio esse numerũ vnusquisq; horum aliquo modo

modo dixit præterid quod omnes vnitates cõferibiles, & hoc accidit rationaliter. Non enim cõtinget adhuc alium mõdum esse præter prædictos modos. Hi quidem igitur ambos aiunt esse numeros habentem quidem prius & posterius: mathematicum autem præter ideas & sensibilia & separabiles vtrosq;. Hi & mathematicum solum numerum esse primum entium separatum à sensibilibus, & pythagori autem vnum mathematicum vnitum non separatũ: sed ex hoc sensibiles substantias constare aiunt. Totum enim cælum constituunt ex numeris sed monadicis: sed vnitates existimantur habere magnitudinem. Qualiter autem primum vnum consistet habens magnitudinem dubitare videntur: alius autem aliquis primum numerum eorum qui specierum vnum esse: quidã autem & mathematicum eundem habent esse. Similiter autem & circa longitudines: & circa plana, & circa solida hi quidem enim ad quæ mathematica & q̃ post ideas aliter: & dicentiũ hi qui dem quæ mathematica: & mathematice dicunt quicunq; non faciũt ideas numeros: neq; esse autẽ ideas. Hi & mathematica nõ mathematica aũt. Neq; eñ oñm: neq; autẽ esse ideas: hi autem mathematica: non mathematice autẽ neq; enim in omnem mathematica: non mathematice autẽ neq; enim in omni neq; magnitudinem omnem in magnitudines: neq; quasq;cũq; vnitates dualitatẽ esse. Monadẽtos & numeros esse omnes ponunt exceptis pythagoricis quæcunq; vnũ elementũ & principium aiunt esse entium. Illi autem habentem magnitudinem quemadmodum dictũ prius. Quot modis quidẽ igitur contingit dici de ipsis: & quod omnes sunt dicti modi manifestum ex his. Sunt autem omnia quidẽ impossibilia: magis autem forte altera alteris.

PRIMO quidem igitur considerandũ si conferibiles vnitates aut inconferibiles. si conferibiles qualiter sicut diuisimus. Est quidem enim quantũcunq; esse cuicunq; vnitati inconferibile: est autẽ eas quæ in ipsa dualitate ad eas quæ in ipsa trinitate: & sic vtiq; inconferibile esse eas quæ in vnoquoq; primo numero adinuicem. Si quidem igitur omnes conferibiles & indifferentes vnitates mathematicæ sit numerus & vnus solus: & ideas non contingit esse numeros. qualis enim numerus: & vnus solus erit ante antropos: aut anima: aut aliud quodcunq; specierum: idea quidẽ enim numeri vniuscuiusq; antuantropil vna: & per se alias

autem vna. Similes autem & indifferentes infiniti. Quare nihil magis hæc trinitas per se homo: aut quæcunq; Si autē non sunt numeri ideæ: neq; totaliter: possibile enim ipsas esse: ex quibus enim erunt principijs ideæ. Numerus enim ex vno & dualitate indeterminata, & prima, & elementa dicuntur numeri esse ordinate: neq; priores contingit numeris ipsas: neq; posteriores: si autē inconferibiles vnitates, & sic inconferibiles vnitates, & sic inconferibiles: vt quæcūq; quēcūq; neq; mathematice cōtingit esse numerū hunc. Mathematicus quidē enim ex indifferētibus & ostensa aduersus ipsum: vt in tali cōgruūt neq; eū qui specierū neq; enim erit dualitas ex vno & indeterminata dualitate: deinde qui deinceps numeri: vt dicitur duas litas trinitas quantitatis. Simul enim quæ in prima dualitate vnitates generantur super sicut primus dicens ex inæqualibus: æqualibus factis enim fiebant super alter. Deinde si erit altera vnitas altera prior & dualitate ea quæ ex his erit prior. Cum enim fuerit aliquid hoc quidē prius: hoc autē posteriꝰ. & quod ex his hoc quidē prius: hoc autē posterius: adhuc quidē, ipsum vnū: deinde aliorū est aliquid primū vnū: secundū autē post illud, & iterū tertiū: secundū quidē post secundū: tertiū autē post primū vnū: quare priores vtiq; erunt vnitates quoniā numeri ex quibꝰ copulātur puta in dualitate: tertia vnitas erit ante tria esse & in trinitate quarta & quinta ante numeros hos. Nullus quidē igitur ipsorum hoc modo dixit vnitates inconferibiles. Est autē secundū illorū quidem prima: hoc modo dixit vnitates inconferibiles. Et autē secūdū illorū quidē principia rationale, & sic tamē secūdū veritatem impossibile: vnitates enim priores & posteriores rationabile. Si quidem & prima aliqua est vnitas & vnū primū. Similiter autē & dualitas: siquidē & dualitas prima est: post primum enim rationabile & necessariū, secundū aliquid esse & nō secundū tertium: & si vtiq; alia consequēter simul aut ambo dicere vnitatē quæ post vnum primā esse & secundam & dualitatem primam est impossibile. Hi autē faciunt vnitatem quidem & vnum primum: secundum autē & tertium non adhuc: manifestum autem & quod non contingit: si inconferibiles omnes vnitates dualitatem esse primā & trinitatē, & sic alios numeros: semper em̄ sunt indifferētes vnitates vnāquāq; ab vnaquaq; necesse numerari numerū secūdū appositionem: puta dualitatem ad vnum alio vno apposito &

& trinitatē alio vno cū duobus appositio & quaternitatē eodē modo. His autē existentibꝰ impossibile generationē esse numerorū: vt generāt ex dualitate ex vno: pars em̄ fit dualitas trinitatis: & hoc quaternitatis. Eodē autē modo accidit & 1 habitis: sed ex dualitate prima & indeterminata dualitate fiebat quaternitas duæ dualitates præter ipsam dualitatē. Si autē nō pars erat ipa dualitas: altera autē ad erat vna dualitas: & dualitas erit ex vno ipso: & alio vno. Si autē hoc nō possibile esse alterū elementū dualitatē indeterminatā. vnitatē enim generat: sed nō dualitatē nō determinatā. Ad hæc præter ipsam trinitatem & ipsam dualitatem quō erūt aliæ trinitates & dualitates: & qm̄ ex priorib⁹ vnitatibus & posterioribus cōponunt: ossa em̄ hæc sunt fictitia: & impossibile esse primā dualitatē: super ipsam trinitatē. Necesse autē qm̄ quidē em̄ erit vnū: & indeterminata dualitas elemēta: si autē impossibilia accidētia & principia esse hoc impossibile. Siquidē igitur differētes vnitates qualescunq; quibuscūq; hoc & talia altera accidūt ex necessitate. Si autē quæ quidē in alio differēteſq; autē in eodē numero indifferentes inuicem sole: & sit in nullo minores accidunt difficultates: vtputa enim in denario ipso insunt x. vnitates: componitur autē ex his & ex duobus quinarijs. Quoniam autem non quicunq; numerus ipse denarius: neq; cōponitur ex quibuscūq; quinarijs: sicut patet neq; vnitatibus: necesse differre vnitates in denario hoc: si enim non differant neq; quinarij differrent ex quibus est denarius: quoniam differunt & vnitates differentes. Si autem differunt vtrum non in erunt quinarij alij: sed solum hi. Duo autem erunt: siue itaq; non inerunt qualis erit denarius ex illis. Non enim alter denarius in denario præter ipsum. Atverò & necesse non ex quibuscunq; dualitatibus quaternitatem componi. Etenim indeterminata dualitas: vt aiunt accipiēs determinatā duas dualitates fecit: sumpti enim erant duo fictitia: adhuc esse præter duas vnitates dualitatem numerum quandam & trinitatem præter tres vnitates: quomodo contingit: aut enim participabit altero alterum quemadmodum album homo præter albū: & hominē participat enim his: aut qñ fuerit alteriꝰ alterū differētia quædā: sicut animal & bipes. Adhuc huc quidem tactu sunt vnū: hoc autē mixtione: hoc autē positione quorū nullum cōtingit esse vnitatibus ex quibus dualitas & trinitas: sed quēadmodum duo hoīes nō vnum aliquid præter duos sic ne-

cesse

esse & dualitates: & nõ quia indiuisibiles differũt ꝓpter hoc etẽ pũcta indiuisibilia: sed trĩ præter duo nihil alterũ dualitas ipsorum. At verò neq; hoc oportet latere qđ accidit priores & posteriores esse dualitates sibi autẽ & alios numeros. Quæ quidẽ enim in quaternitate dualitates sint inuicẽ simul: sed de his quæ in octanario priores sunt & genuerũt: quẽadmodum dualitas has: hæ ipsas q̃ternitates: quæ in octanario ipso. Quare si & prima dualitas ideæ & quæ hæ ideæ quædã erũt: eadẽ aũt ratio & vnitatib⁹: quæ eñ in dualitate prima vnitates generant ipsas quatuor quæ in quaternitate. Quare oẽs vnitates ideæ fiẽt & cõponẽt idea ex ideis. Quare palã ꝙ & illa quorũ ideæ illæ existũt substãtiæ cõposita erũt: velut si aĩalia dicat ꝙs cõponi si horũ ex aĩalib⁹ ideæ sunt. Totaliter aũt facere vnitates differẽtes qualitercũq; incõueniẽs & ficlitiũ ꝙ ad suppositionẽ coactũ. Neq; eñ secũdũ quãtũ: neq; secundũ quale videmus differẽtẽ vnitatẽ ab vnitate. Necesseq; aut æqualẽ esse numerũ omnẽ q dẽ: sed maxime monadicũ. Quare si neq; ãplior neq; minor æqualis: æqualia aũt totaliter indifferẽtia eadẽ putamus in numeris. Si aũt nõ neq; qui in hoc denario dualitates indifferẽtes erũt æquales existẽtes. Q̃ñ eñ causam habebit differẽtiæ dicẽs indifferẽtes esse. Adhuc si oĩs vnitas: & vnitas alia duo: quæ autem ex dualitate ipsa & quæ ex trinitate ipsa dualitas erunt ex differẽtib⁹: & vtrũ prior trinitate aut magis posterior eñ videt priorẽ necessariũ esse: hoc quidẽ eñ simul dualitati vnitatẽ: & nos quidẽ existimamus oĩno vnũ: & vnũ: & si sint æqualia duo esse: vt bonum & malũ & hominem & equũ: sic autẽ dicentes neq; vnitates si quæ nõ est amplius numerus quaternitatis ipsi⁹. Q̃ñ qui dualitatis mirabile siue est amplior palã & quo qualis inest dualitati quare indifferẽs ipsi dualitati: sed nõ contingit si primus aliquis numerus & secundus neq; erũt ideæ numeri. hoc ipsum quidem enim rectẽ dicunt qui differentes vnitates dignificant esse. Siquidem ideæ erunt: vt dictum est prius: vna enim species. Vnitates autem si indifferentes & dualitates & trinitates erunt indifferentes: propter quod & numerari: & sic vnum: vnum duo cum assumpta tamen existẽte necessarium ipsis dicere: neq; erit generatio erit ex indeterminata dualitate: neq; ideas contingit esse. Inerit eñ altera ideæ in altera: & omnis species vnius partis propter qđ ad suppositionem quidem rectẽ dicunt: omnino autem non

recte:

recte: multa enim interimunt: quoniam & hoc ipsum habere quandã dicunt dubitationẽ: vtrum quando numeramus & dicimus vnum duo tria assumentes numeramus: aut secundum partes facimus: aut vtroq; modo: propter quod ridiculum hãc in tãtam substantiam reducere differentiam.

Omnium autem primũ bene habet determinare quæ numeri differẽtia & vnitas si est. Necesse aũt secundũ quantũ aut secundũ quale differre. horũ aũt numerũ videt cõtingere existẽs: sed inquãtũ numerus secundus: si aũt in quanto differũt vnitates: & vtiq; numer⁹ à numero differt qua qualis: pluralitate vnitatũ. Adhuc vtrũ quæ prime maiores aut minores: & posterius cõtrahuntur: aut ecõtrario: oĩa enim hæc irratiõabilia. At verò neq; secundũ quale differre cõtingeret: nullã enim ipsis existere passionẽ: etenim numeris aiunt existere quale posterius quanto. Adhuc neq; vtiq; ab vno hoc his neq; vtiq; à dualitate: hoc quidẽ enim nõ quale: hoc aũt quantũ quale: essendi eñ multa essentia causa ipsius natura. Si igitur habet aliqualiter aliter dicendum in principio maxime hic & determinandũ de vnitatibus dicta: maxime quidẽ: & quia necesse existere. Si aũt nõ quæ dicũt ꝓ quidẽ igit siquidẽ sint iterum ideę: neq; cõferibiles vnitates oẽs cõtingit esse manifestũ neq; inuicẽ inconferibiles neutro modorum. At verò vt alĩ quidã dicũt de numeris: dicũt bene. Sunt aũt hi quicunq; ideas qdẽ nõ putant esse: neq; simplr: neq; vt numeros aliquos existẽtes: à mathematica aũt esse & numeros primos entiũ & principiũ ipsorũ esse ipsum vnũ. Inconueniẽs eñ vnũ quidẽ esse aliquid primũ numerorũ: aut illi aiunt dualitatẽ: & dualitatũ nõ: neq; trinitatũ: eiusdẽ enim rationis oĩa sunt. Siquidẽ igitur sic habent quæ circa numerũ & ponet quis esse mathematicã solum. Nõ est vnũ principiũ: necesse eñ differre vnũ tale ab alĩs vnitatibus. Si autẽ hoc & dualitatẽ quãdã primã à duabus: similiter autẽ & alios modos qui cõmuniter. si est autẽ vnũ principiũ: necesse magis quẽadmodum Plato dixit habere quæ circa numeros: & esse primam & trinitatem & si conferibilem esse numeros adinuicem: si aũt iterum quis ponat hoc dictum est: quia impossibilia multa accidunt. At verò necesse: & sic autem illo modo habere: quare si neutro modo nõvtiq; cõtingit numerum esse separabilem. Manifestum autẽ ex his & quod

pessime

pessime dicitur tertius modus esse eũdem numerum eum qui specierum & mathematicum. Necesse enim in vnam opinionem conuenire duo peccata: neque enim mathematicum numerum contingit hoc esse modo: sed proprias suppositiones supponentem necesse prolongare: & quæcunq; dicentibus numerum & species accidũt: & hoc necessarium dicere. Pythagoricorum autem modus siquidem minores habet difficultates prius dictis: sic autem proprias alias facere: quidem eñ non separabilem numerũ aufert multa impossibiliũ: corpora autẽ ex numeris esse composita: & numerum hũc esse mathematicum impossibile est. Neq; enim indiuisibiles magnitudines dicere verum. Deinde quod maxime hoc habet modo nõ vnitates magnitudinem habent: magnitudinem autem ex indiuisibilibus componi quomodo possibile. At verò arithmeticus quidem numerus monadicus est: illi autem numerum entia dicunt: theoreumata autem aptant corporibus tanquam ex illis existentibus numeris. si igitur necesse quidem si est numerus entium aliquid secundum se horum esse aliquo dictorum modorum: nullo autem horum cohtingit: manifestum quod nõ est numeri aliqua talem nõ qualẽ cõstituunt separatũ facientes ipsum. Adhuc vtrum vnaquæq; vnitas ex magno & paruo æquatis, aut hoc quidem ex paruo: hoc autem ex magno. Siquidẽ, itaq; sic neq; ex omnib⁹ elemẽtis vnũqdq; : neq; indifferentes vnitates. In hac quidẽ enim magnum. In hac autẽ paruum existit cõtrariũ natura ens. Adhuc quæ quidem in trinitate ipsa qualiter vna enim impar: sed propter hoc forte ipsum vnum faciunt impari mediũ. Si autem vtraq; vnitatũ ex ambobus est æquatis dualitas quomodo erit vna quædam existens natura ex paruo & magno: aut cp differt ab vnitate: ad huc prior vnitas dualitate. Interempta enim interimitur dualitas: ideam ergo ideæ ipsam esse priorem: quia existente idea & factam esse priorem ex aliquo igitur. Indeterminata autẽ duas litas duo fictitia erant. Adhuc necesse aut infinitum numerum esse: aut finitum: separabilem enim faciunt numerum. Quare non possibile non existere alterum horum. Quod quidem igitur infinitum non contingit palam: neque enim impar infinitus est neque par: generatio autem numerorum: aut imparis numeri: aut paris semper: siquidem enim vno impar rem cadentem impar sic & dualitate quidem incidente abvno

duplicatus

duplicatus, sic autem imparibus alius par. Adhuc si omnis idea alicuius numeri, aut ideæ & infinit⁹ erit idea alicuius, aut sensibilium, aut alicuius alterius, quamuis neq; secundum positionem contingit, neq; secũdum rationem. Ordinant autem sic ideas, si autem infinitus vsq; ad quantum, hoc enim oportet dici non solum, quia si & propter quid, at nec si vsq; ad denarium numerus, sicut quidam aiunt, primo quidem cito deficient species, puta si est trinitas per se homo quis erit numerus per se æquus, per se vnusquisq; enim numerus vsque ad denarium. Necesse itaq; eorum qui in his numerorum aliud esse, super enim & ideę hi, sed tamen deficiet, animalis enim species, species excedunt. Simul autem palam, quia si sit trinitas per se homo & aliæ trinitates, similes enim quæ in eisdem numeris. Quare infiniti erunt homines, siquidem idea vnaquæque trinitas per se vnusquisque. Si autem non secundum homines & si pars qui minor maioris qui ex conferibilibus vnitatibus eorum quæ in eodem numero. Si autem quaternitatis hæc idea alicuius est, puta equi, aut albi homo erat pars equi si dualitas numerus. Inconueniens autem & denarñ quidem esse ideam, vndenarñ alias non neque sequentium numerorum. Adhuc autem & sunt & fiunt quædam & quorum species non sunt, non ergo causa species illorum sunt. Adhuc inconueniẽs, sed numerus qui vsque ad denarium perfecto existente numero generant, si sequentia, puta vacuum analoyam impar alia talia, intra denarium. hoc quidem enim principium assignant, puta motum statio, neque bonum malum, alia autem numerus propter quod vnum impar. Si enim in trinitate quomodo quinarius impar. Adhuc magnitudines, & quæcunque talia vsque quantum, puta prima linea indiuisibilis, deinde dualitas, deinde & ista vsque ad denarium. Adhuc si est separabilis numerus dubitabit vtique quis vtrum prius vnum, aut trinitas dualitas in quantum, aut vniuersale prius & species numerus, vnaquæque enim vnitatum pars numeri, vt materia, & quidem vt rectus prior acuto, quia determinatus est, & ratione, est autem vt acutus, quia pars, & in hũc diuiditur, vt materia quidem, itaq; acutus vt elementum & vnitas prius, vt autem secundum speciem & substantiam eam quæ secundum rationẽ rectus & totum, quia ex materia & specie, ppinquius eñ speciei & cui⁹ ratio cp ambo, gñatione aũt posterius. Qm̃ igitur principiũ vnũ, quia eñ diuisibile aiunt, sed indiuisibi-

le vni-

le vniuersale & pars & elemẽtũ,sed modo alio hoc quidẽ secũ dũ rationẽ,hoc aũt secũdũ rẽpus.Qualiter igit vnũ principiũ, sicut eñ dictum est,& rectus acuto,& hoc illo vt esse prior,& vterq; vnus vtroq; itaq; modo faciũt vnũ principiũ,est autem impossibile,hoc quidẽ eñ vt species & substãtia.hoc autem vt pars & materia,est eñ qualiter vnũ vtrũq; secũdũ veritatem quidẽ potẽtia si quia numerus vnũ aliqd,& nõ vt aceruus,sed alius,& alĩs vnitatib⁹ sicut aiunt, actu aũt nõ est vnitas vtraq; que,causa aũt accidẽtis peccati,quia si vnũ ex mathematicis ve nabañ ex rationib⁹ vniuersalib⁹.Quare ex illis quidẽ vt punctũ vnũ sine positione,quẽadmodũ igit et alĩ qdã ex minimo entia cõposuerũt, & est quare si vnitas materiæ numerorũ & simul prior dualitate.Iterũ aũt posterior tanquam quodã toto, & vna specie,& dualitate existẽte, ꝓpter vniuersale aũt quẽre re q̃ prædicatũ vnũ & sit vt partẽ dixerũt, hoc aũt simul eidẽ impossibile existere.Si aũt vnũ ipsum oportet solum sine positione esse.nullo eñ differt,aut qa principiũ & dualitas quidẽ diuisibilis,vnitas aũt non.Similis vtiq; erit tẽpore vnovnitas, si aũt vnitas & illud vnitati.,Quare & prior vtiq; erit vtraq; vnitas qua in dualitate dualitate.Non aiunt aũt generant dualitatẽ primo. Adhuc si est dualitas vnũ aliqd,& trinitas ipa ambo dualitas,ex quo igit hæc dualitas. Dubitabit aũt qs vtique quis & qñ qdem nõ est in numeris q̃ aũt cõsequẽter quarũcũq; nõ est intermediũ vnitatũ, puta earũ quæ in dualitate aut trinitate vtrum cõsequẽter esse ipsi aut nõ,& vtrũ dualitas prior his quæ cõsequẽter aut vnitati qualiscunq;,sup aũt,& de posterioribus generib⁹ numero accidũt difficultates lineaq; & plano & corpore.Hi quidem eñ & specieb⁹ magni & parui faciũt,puta ex longo quidẽ & breui longitudines,ex lato autem & stricto plana,ex ꝓfundo aũt & humili molles.Hoc autẽ species magni & parui.Id aũt q̃ secũdũ vnũ principiũ alĩ aliter ponũt taliũ,& in his aũt mira ponũt & impossibilia & ficliſsima sub contraria omnibus rationabilibus, absoluta eñ abinuicẽ & si non cõsequenter,& principia,vt sit latũ,& strictũ,et longũ,& breue,si autẽ hoc erit planũ linea & solidum planũ.

Adhuc aũt anguli figuræ,& talia quæ assignabunt,idemq; accidit his quæ circa numerũ. Hæ eñ magnitudinis sunt passiones,sed nõ ex his magnitudo quemadmodũ,neq; ex recto & flexo longitudo,neq; ex plano & aspero solida,omniũ autẽ cõmune aũt horũ quod quidẽ in specieb⁹ quæ vt generis accidit

dit dubitare cum quis posuerit vniuersalia, vt ipsum animal in animalia,hoc enim non separabili quidem existente nullã faciet dubitationem,separabili autem sicut hoc dicentes aiunt vno & numerus non facile soluere, si non facile soluere oportet dicere quod impossibile,cum enim intellexerit quis in dualitate vnũq; & totaliter in numero vtrum ipsum intelligit aliquid aut alterum. Hi quidem igitur magni generantur ex tali materia,alĩ autẽ ex puncto,punctũ autẽ ipsis videtur esse non vnum,sed velut vnum & alia materia qualis multitudo, sed non multitudine,de quibus nihil minus accidit eadem dubitare,siquidem enim materia idem linea & planum & solidum, ex eisdem enim idem & vnũ erit. Si autem plures materiæ,& alia quidem lineæ,alia autem plani:& alia solidi, aut sequuntur inuicem aut non.Quare eadẽ accidunt & sic, aut enim non habebit planum lineam,aut erit linea. Adhuc qualiter quidẽ cõtingit esse ex vna & multitudine numerum nihil promptũ habent qualitercunq; autem debent hæc accidunt difficilia,quę quidẽ ex his quæ ex vno & dualitate indeterminata,hic quidẽ ex prædicato vniuersali generant numerũ, & nõ aliqua multitudine:hic autẽ ex aliqua multitudine, prima & dualitatẽ eñ primã quãdam esse multitudinẽ. Quare differt nihil,vt est dicere,sed dubitationes eædẽ sequunt mixtura.aut positio,aut generatio,& quæcunq; alia talia. Maxime autem vtiq; quis inquirit si vnaquæq;,necesse autem,aut ex vno ipso esse & multitudine,aut parte multitudinis,multitudinem quidẽ igitur aliquam esse dicere vnitatẽ impossibile indiuisibilem existentẽ. Quod aũt ex parte alias habet multas difficultates.Indiuisibilem enim vnãquãq; necessariũ esse partium,aut multitudinem esse & vnitatem diuisibilẽ,& non elementũ esse vnũ & multitudinum.Vnitas enim vnaquæq; non ex multitudine ex vno adhuc nihil aliud qui hoc dicit,nisi numerũ alterũ.Multitudo enim indiuisibiliũ est numerũ eius. Adhuc quærendũ, & a sic dicẽt ibus vtrum infinitus,existit enim vt videtur & finitati multitudo ex qua finite vnitates, & vno est, quia alterũ ipsa multitudo & multitudo infinita.Qualis multitudo elementũ est & vnum, similiter autẽ & de puncto vtiq; quis quæret & elemento,ex quo faciunt magnitudines. Non enim vnum solum punctum est,hoc aliorum ergo punctorum vnũquodq;, ex quo nõ eñ ex dimẽsione aliqua & pũcto ipso.At verò neq; partes indiuisibiles cõtingit dimensionis esse partes, quemad-

modum multitudinis ex quibus vnitates. Numerus quidē ēm ex indiuisibilibus componitur, magnitudines aūt non omnia itaq; hic et alia talia palā faciūt ꝙ impossibile esse numerū et magnitudines separabiles. Adhuc aūt dissonare modos de numeris signum ꝙ res istæ existētes vere exhibēt turbationē ipsis. Hi quidem enim mathematica solum facientes præter sensibilia, videntes eam quæ circa species difficultatem & fictionem destiterūt ab ideatico numero & mathemati. fecerūt. hi autē species volentes simul & numeros facere. Non videntes autem si prima hæc quis ponat quomodo erit mathematicus numerus præter ideaticum eundem ideaticum & mathematicum fecerūt numerum ratione, qm̄ opere quidē interemptus est mathematicus, proprias enim & non mathematicas positiones dicunt prima & positiones species esse & numeros species & mathematica esse rationabiliter separatum. Quare oēs accidūt secūdū aliqd quidē dicere recte. totaliter autem nō recte, & ipsa autē cōfitenē nō eadē dicētes sed contraria. Causa autem quia suppositiones & principia falsa. Difficile aūt ex nō habentib⁹ dicere bene, secūdū ephicarmū perfecte qdē dictum & cōfessum videt nō habēs, sed de numeris qdē sufficientia dubitata & determinata, magis ēm ex pluribus vtiq; adhuc persuadebit qs psuasus ad psuaderi, aut nō psuasus, nihil magis, de primis aūt principijs, & primis causis & elemētis quæcūq; qdē dicūt de sensibili substātia determinantes hæc quidē in his quæ de natura dicta sunt, hæc autē sunt methodi quę sunt nūc, quæcūq; aūt dicētes esse præter sensibiles alias substātias consequēs est speculari dictis. Quoniā igit dicūt qdē esse tales ideas & numeros & horū elemēta, entiū esse elemēta, & prima cōsiderādū de his quid dicūt. Qui quidē igit numeros faciunt solum & hos mathematicos posterius considerandū. Dicentiū autem ideas simul & modum speculatur vtiq; quis & dubitationem eamq; de his, simul enim vniuersaliter perfectio substantias faciunt ideas, & iterum tantum tanquā singularium, hoc aūt quid nō cōtingunt dubitatū est prius. Causa aūt copulare hæc in ideæ dicentibus ideas vniuersaliter, quia sensibilibus non eadem substantias faciebant quæ quidem igit in sensibilibus singularia fluere putabant & manere nullū ipsorum. Vniuersale autem præter hæc esse & alterum aliquid esse. Hæc autem in anterioribus diximus moueri quidem. Socrates propter diffinitiones non tamen separauit quidem ā singulariby, &

& hoc recte intelligit nō separans: manifestat aūt ex operibus. Sine vniuersali quidem enim nō est accipere scientiā. separare autē causā accidētis difficultatū circa ideas est: hi autē tāquā necessarium si quidē erunt aliquæ substantiæ præter sensibiles & fluentes separabiles esse aliquis quidem non habebant: has autem vniuersaliter dictas protulerunt vt accidat fere eadem naturas esse vniuersales & singulares: hæc quidem igitur ipsa per seipsam erit quædam vtiq; difficultas dictorum. Sine vniuersali nō est accipere scientiam.

QVod autē ex dicentibus ideas habet quādā dubitationē & non dicentibus: & secundū primā in dubitationibus dictum est prius: dicamus nūc. si quis ēm non ponat substātias esse separatas: & hoc modo vt dicimus singularia eatium aufert substantiā: vt volumus dicere. Si quis autem ponat substātias separabiles: quoniā ponet elementa & principia ipsarum: si quidem enim singulariter & nō vniuersaliter tot erunt entia quot quidem elementa & non scibilia elementa. Sicut enim quæ quid in voce syllabæ substātiæ: elemēta autem ipsarum elementa substātiarū. Necesse itaq; b. a. vnū esse & vnāquāq; syllabarum vna quidem nō vniuersaliter & nō specie eādem: sed vnaquæq; numero: & hoc aliqd & nō æquiuocū. Adhuc autē ipsum esse vnū vnūqdq; ponunt: si autem sit & ex quibus sunt non erunt igit plura. a. vno neq; aliorū elemētorū: & nullū secundū eandē rationē secūdū ipsam. Qm̄ aliarū syllabarū eadē & alia. At verō si hic nō erunt præter elemēta altera entia: sed solū elemēta: adhuc aūt vt scibilia elemēta: nō ēm vīa scīa autem vīum: palam autē ex demōstrationibus & diffinitionibus. Nō enim sit syll⁹ qđ hic triāgulus duobus rectis: sed qđ oīs triangulus duobus rectis: neq; qđ hoc homo animal. At verō si vniuersalia principia: aut ex his substantiæ vniuersales: erit non substantia prius substātia. Vniuersale quidē ēm nō substātia. Elemētū aūt & principiū vīe: prius aūt elemētum & principiū quorū principiū est elemētū: hæc itaq; oīa accidūt rationabiliter cū ex elemētis faciūt ideas præter habētes antoritos substātias & ideas vnum aliquid dignificent esse separatū. Si autē nihil prohibet quemadmodū in vocis elementis simul esse quæ. a. & quæ. b. & nil esse præter multa quæ anto. altera & auro vita erunt gratia huius infinitæ similes simile scientiā esse vīem oēm vt necessarium sit entium prima vīa esse & non substantias separa-

Vniuersale non est substantia.

tas:habet quidem maxime dubitationem dictorum:quoniam immo est quidem & numeri quod dicitur:est autem vt nō verum.scientia enim sicut & scire dupliciter:quorum hoc quidem potētia:hoc autem actus.Quæ potentia:quidem igitur vt materia vniuersalis existēs & indeterminati vniuersalis & indeterminata est.Quæ autem actus determinata & determinati hoc aliquod existens huius alicuius:sed secundum accidens visus vniuersalem colorem videt:quia hic color quem videt color est:& quod speculatur grammaticus hic alpha alpha. Quoniā si necesse principia vniuersalia esse necesse:& quę ex his vniuersalia & quemadmodum in demonstrationibus. Si autem hoc non erit separabile nullum:neq; substātia:sed palam quod est quidem non scientia vniuersalis:est autem vt non.

Explicit Liber tertiusdecimus primæ phylosophiæ.

Arist. Liber quartusdecimus primæ phylosophiæ incipit.

DE substantia quidem hac dicta sunt: tanta sunt: oēs autē faciunt principia contraria: sicut in physicis:& circa immobiles substantias similiter. Si autem omni principio cōtingit aliud prius esse: impossibile vtiq; erit principiū esse: puta siquis dicat album principium esse nō inquantum alterum:sed inquātum album esse cū de subiecto: & alterum atq; ens album illud enim prius erit.At vero secundū inter omnia ex contrarijs vt subiecto quodā necesse igitur maxime hoc existere.Semper igitur omnia contraria in subiecto:& nihil separabile:sed sicut & videtur nullum substantia cōtrariū:vt ratio testificatur:nullum igitur contrariorum proprie primus omniū:sed inquantū alterū cōtrariorū numerū faciūt hi quidē vni:aut æquale inæquale:quasi hoc sit multitudinis nō hoc autem vni multitudinē generatur em nō in his ex inæqualitatis dualitate magni & parui:hic autē ex multitudine ab vnius autem substantia ambobus.Etenim qui inæquale:& vnum dicit elemēta inæquale:& ex magno & paruo dualitatē tanquā vnū existētia inæquale & magnū & paruum dicit & non determinat quod ratione:numero aūt non.At vero & prima quæ elemēta vocāt nō bene assignāt hi quidē magnū & paruum dicētes:cum vno tria hæc elemēta numerorū:duo quidē:vnam aūt formam.hi autē multum & paucum:quia magnum & paruū magnitudini cōuenientiora secundū numerū. Hi autē vniuersale

sale magis in his excedēs & excessum:differt aūt horū nihil: vt est dicere ad quædā accidētium:sed ad logicas solū difficultates quas obseruant:quia & episcopi logica ferunt demōstrationes vnitatum eiusdē rationis est:& excedens & excessum esse principiū:sed non magnū & paruum:& numerum priorem dualitate ex elementis.Vniuersaliter enim ambo magis sunt: nunc autem hoc quidem dicunt: hi autem alterum: & aliud ad vnū circa ponunt:hi autem multitudinē & vnum. Si autem sunt quemadmodū volunt entia ex cōtrarijs vni aūt & nihil cōtrarium:aut siquidē perfectio multitudo inæquale autē æquali:& alterum eidē: & aliud ipsi maxime quidem vnū multitudine circa ponentes habentur alicuius oppositionis. Attamen neq; hi sufficienter enim erit vnum paucū multitudo: quid est em paucitati multum:& pauco opponitur:vnā autē ch neutrum significat materiam. & in omni est aliquid alterū suppositum: puta in harmonia diesis:in magnitudine autē digitus: aut pes: aut aliquid tale.In richmis autem basis: aut similia. Similiter autem & in grauitate pondus aliquod determinatū est: in oēs aūt eodē modo.In qualitatibus quale aliqd in quātis ch aliquod indiuisibile merū hoc quidē secundū speciem:hoc aūt ad sensum:tanquā verō existente aliquo vno secūdum se substantia:& hoc secundū rationem quod & rationabiliter nō est vnū numerus:neq; enim metrum metra sed primum & metrum vnum:oportet autem semper idem aliquod existere omnibus metrum:puta si equus mēsura equos: & si homo homines: si autem homo & equus & deus animal: forte & numerorum ipsorū erit animal:si autē homo & albus & ambulās minime quidē numerus horū propter eidē oīa existere:& vni secūdū numerū tantū aūt generū erit numerus qui horū aut alicuius alterius talis appellationis.Qui autē inæquale & vnū aliquid duas litatē autē indeterminatā faciētes magni & parui longe ab his & actu magis:quoniā substātia numerus & magnitudinibus sunt multum & paucum numeri:& magnum & paruum magnitudinis.quemadmodū par & impar:& planum & asperū: & rectū & curuum. Adhuc & cum ipso & ad aliquid necesse esse magnū & paruum & quæcunq; talia ad aliquid autē oīm minime:natura aurē aliqua substātia:ac cathegoriarū est & posterius quali & quāto & passio quædā quāti ad aliqd nūc dictū est:sed nō materia:aut aliqd alterū & totaliter cōtrariū ad ali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid & partib⁹ ipsi⁹ & specieb⁹. Nihil enim neq; paruū neq; magnū:neq; multū:neq; paucū:neq; totaliter:adeo ꝙ nō alterū aliud existēs multū & paucū:aut magnū: aut ad aliquid est. Signū aūt ꝙ minime substātia aliqua & ens aliquod ad aliqd solū nō esse gnationē ipsi⁹:neq; corruptionē:neq; motū:quēad modū secundū ꝙtū augmētatio:& diminutio: secundū quale alteratio:secundū locū latio:secūdū substātiā simplr gnatio & corruptio:sed nō secūdū ad aliquid siue motus: neq; aliqñ qdē maius:aliqñ aūt min⁹:aut æquale est altero moto secūdū ꝙtū necesse:ga vnicuiq; materiā esse ꝙ potēria tale. Quare & substātiæ ad aliquid aūt:neq; potēria:neq; substātia:neq; actu; inconueniēs igit magis aūt impossibile substātiæ nō substātiā facere elemētum:& pri⁹:posteri⁹ aūt oēs cathegoriæ. Adhuc autē elemēta nō ponūt de illis quorū elementa. Multū aūt & paucū seorsum & simul prædicanē de numero:& longū & breue de linea:& superficies est: & lata & stricta. Si itaq; & est aliqua multitudo cuius ꝙ quidē semper paucū puta dualitas si enim multū vnde vtiq; paucū erūt & vtiq; multū simpliciter erūt: puta denari⁹ multū:& si hoc nō est plus aut miria: quomodo igitur erit iste ex pauco & multo numer⁹:aut eñ ambo oportebit prædicari:aut neutrū. Nūc aūt alterū solū prædicat. Simpliciter aūt oportet cōsiderare vtrū possibile ꝓpetua ex elemētis cōpositi:materiā eñ habebūt. Compositū eñ omne quod ex elemētis. Adhuc nunc necesse ex quo est si & semp est vtiq; si fieret ex hoc fieriūt aūt omne ex potētia ente hoc ꝙ fit: neq; eñ vtiq; fieret ex ꝑpossibili:neq; erat:possibile aūt cōtingit & operari & nō:& ꝙmaxime semper numerus:aut quia alteri⁹ numerum habens contingit vtiq; non esse sicut & quodvnam diem habens:& quod quoscunq; annos. Si autem sic & quod tantundem annos:tempus cuius est terminus non vtiq; igitur erunt perpetua:siquidem non perpetuum quod contingit non esse:quemadmodum in alijs sermonibus accidit pertractatum esse. Si autē est quod dicitur nunc verum vniuersaliter ꝙ nulla est perpetua substantia si nō sit actu elementa & materia substantiæ nullius vtiq; erunt perpetuæ substantiæ elementa ex quib⁹ sunt inexistentibus. Sunt aūt aliqui qui dualitatem quidē indeterminatā faciūt cū vno elementū. Inæquale aūt asperum rariūabiliter ꝓpter actū impossibilia à quibus tanta solū remota sunt difficultatū quāta propter facere inæquale: & ad aliquid

aliquid elementū necessaria accidūt dicētibus quæcūq; autē super hac opinione hic & illis existere necessarium: siue idealem ex ipsis faciant siue mathematicum. Multe quidem igitur esse exercionis ad has causas: maxime autem dubitare antiquitus: videbatur enim ipsis omnia fore vnum entia propter ens si nō aliquis soluat & consentaneæ vacat parmenidis positionē: non forte hoc non esse:non existens:sed necesse:esse enim nō ens ostēdere quia sic enim ex ente & aliquo alia entia fore: sed multa sunt quamuis primo quidem si est multiplex. Hoc quidē enim quia substantiam significat: hæc autē quia quale: hoc autē quia quantum, & alias vtiq; cathegorias: quale igitur entia omnia vnū siue quod nō ens erit vtrū substātiæ: aut passiones, & alia similiter vtiq; aut omnia, & erit vnū quod hic & quod tale, & quod tantū & alia quæcūq; vnū aliquid significant sed inconueniens: magis autē impossibile vnā naturā quandam factam causam esse entis, & hoc quidē hoc esse: hoc autē tale: hoc autē tantū: hoc autē vbi. Deinde ex quali nō ente & ente entia: multipliciter autē eñ & quod nō ens: quoniā & quod ens, & hoc quidē nō hominē significat nō esse hoc: quod autē nō rectū nō esse tale: quod autē nō tributū nō esse tantū: ex quali igitur ente & nō ente multa entia: vult enim vtiq; medaciū, & hāc naturā dicere ꝙ nō ens ex quo & ente multa entia, propter quod & dicebatur quodcūq; mēdaciū aliquod supponi quēadmodū & geometre pedalē eā esse quæ nō est pedalis. Impossibile autē hoc sic habere: neq; eñ geometrę mēdaciū nullū supponūt. Nō eñ in syllogismo propositō: neq; ex sic nō ente entia fiunt neq; corrūpūtur: sed quoniā quod quidē secundū casus nō ens æqualiter presentis dicitur. Hoc autē, ꝙ vult mēdaciū dicit nō ens & ꝙ secūdū positionē ex hoc generatio est, & ex nō homine: potētia autē homine homo & ex nō albo: potētia autē albo albū similiter siue vnū aliqd fiat siue multa. Videt aūt quæstio qualiter multa ens ꝙ secūdū substātiā dicit numeri eñ & longitudines & corpora generata sunt. Incōueniēs itaq; qualiter quidē multa ens ꝙ quidē est quærere: qualiter autē aut qualia aut quāta nō. Nō eñ vtiq; dualitas indeterminata causa, neq; magnū & paruū ei⁹ ꝙ duos albos: aut multos esse, colores: aut humores: aut figuras. Numeri enim vtiq; & hoc essent, & hæc vnitas. At vero si hic superuenissent vidissent vtiq; causam, & quæ nullis: idem enim & proportione causa. Ipsa enim

progressio causa & oppositum quærentes enti & vno ex quo & his entia ad aliquid & inæquale supponi: quod neq; contrarium: neq; negatio eorum vna quæ non entium qnemadmodum & quid & quale, & quærere oportebat, & hoc qualiter multa quæ ad aliquid si non vnum. Nunc autem qualiter quidem multæ vnitates præter primũ vnum: quæritur qualiter autem multa inæqualia præter inæquale non adhuc quamuis vtuntur & dicunt magnum & paruum multum & paucum ex quibus numerus: longum & breue: ex quibus longitudo: latum & strictum: ex quibus planum: album & humile ex quibus moles, & adhuc vt vtiq; plures species dicunt eius quod ad aliquid. His itaq; quæ causa essendi multa: necesse quidem igitur sicut dicimus supponi potentia ens vnicuiq; hoc aut si quo annunciasset qui hoc dicit quid quod potentia: hoc & substantia non ens aut per se quia quod ad aliquid quemadmodũ dixit quod quale quia neq; potentia est vnum aut ens neq; negatio: negatio vnius, neq; entis: sed numerus aliquid entium: multum autem magis quemadmodum dictum si quærebat qualiter multa entia non quæ in eodem prædicamento quærere qualiter multæ substãtiæ aut multa qualia: sed: qualiter multa entia: hæc quidem enim substãtiæ: hæc autem passione: hæc autẽ ad aliquid. In alijs quidẽ igitur prædicamentis habet quãdam & aliam instantiam qualiter multa: propter enim non separabilia esse eo quod subiectũ multa fiat & sic qualiter multa sunt & quanta: quãuis oportet quidẽ aliquam esse naturam vnicuiq; generi vnitum separabile impossibile à substantijs quæ hoc aliquid habet quandã rationẽ quomodo multa quod hic aliquid: si nõ aliquid erit & hoc aliquid & non aliqua talis. Hoc autẽ est ex illa parte magna dubitatio qualiter multæ actu substantiæ sed non vna. At vero & si nõ idẽ est & hoc & quod quãtũ nõ dicitur qualiter, & propter quid multa entia: sed qualiter quãta multa: numerus enim omnis quãtũ aliquid significat & vnitas si non metrum quia quod secundum quantum indiuisibile: si quidẽ igitur alterum quod quantum quod quid si dicitur quod quid ex quo neq; quo multa. Si autẽ idẽ multas sustinet dicens cõtrarietas. Firmabit autem vtiq; speculationem & de numeris: vnde oportet accipere fidem quod sunt ideæ: quidem enim ponenti exhibent quandam causam entibus si quidem vnusquisq; numerorũ idea aliqua: idea autem

tem alijs causa essendi quocunq; modo. Sit enim suppositum ipsis hoc: nõ putanti autẽ hoc modo propter inexistentes difficultates videre circa ideas propter hoc non faciant numeros: facienti autẽ numerũ mathematicũ. Vnde oportet credere quod est talis numeris, & quidem alijs vtilis: nullius enim neq; ait dicens ipsum esse: sed vt ipsam quidam dicit secundum se naturam existentem: neq; videtur ens causa: theoreuma autem ars metricorum omnia, & de sensibilibus existunt quemadmodum dictum est.

PONENTES, quidem igitur ideas esse numeros ipsos esse secundũ expositionẽ vniuscuiusq; præter multa accipere vnũ aliquid vnũquodq; tentat, quia dicere qualiter propter quid est: quoniã immo quo modo neq; necessaria neq; possibilia hoc neq; numerũ ,ppter hoc esse dixit. Pythagorici autẽ videre multas numerorum passiones existẽtes sensibilibus corporibus esse quidẽ numeros fecerunt entia. Non separabiles autẽ sed ex numeris entia propter quid esse quia passiones harmonicæ existũt & in cælo & in multis alijs. Mathematicũ autẽ solũ dicẽtibus esse numerum nihil contingit dicere secundum suppositiones sed neq; nõ erunt ipsorũ scientiæ dicebat. Non autem dicimus esse quẽ admodũ prius & palã quod non sunt mathematica: non vtiq; separatorũ passiones existerent in corporibus. Pythagorici igitur secũdũ tale quidem nulli rei sunt secũdũ facere tantũ ex numeris harmonica corpora ex non habentibus grauitatẽ neq; leuitatem: habentia grauitatem & leuitatem nisi sint de alio cælo dicere, & corporibus: sed non in sensibilibus non erunt separabiles autem facientes quia in sensibilibus nõ erit axioma ca. Vera autẽ quæ dicunt & persuadent animam esse quia existimant & separata esse. Similiter autẽ & magnitudines, mathematicas. Palam igitur & cõtinuus sermo cõtrarias dicet & quod modõ dubitatũ soluitur sic dicẽtibus propter quidẽ neq; quaquã in sensibilibus existentibus passiones insunt ipsorum in sensibilibus. Sunt autẽ quidã qui ex esse terminos & extrema punctũ quidẽ lineæ: hũc autem plani: hoc aũt solidi putãt esse necesse naturas tales. Oportet igitur itaq; & hanc inspicere rationẽ ne valde fiat mollis: neq; enim substãtiæ sunt extrema sed magis omnia hæc iterũ quoniã & ambulatiõis & totaliter motus est aliquis. Hoc igitur est hoc aliquid & substantia

quædam:sed inconueniens:quoniam immo & si sunt:sensibi lium autem erunt omnia:in his enim ratio:dixit propter quid igitur separabilia erunt.Adhuc autem inquiret vtiq; aliquis non valde promptus existens de numero quidem omnium & mathematicis nihil conferri inuicem priora posterioribus nõ existente numero:nihil minus magnitudines erunt mathema tica solum esse dicentibus,& his non entibus anima & corpo ribus sensibilia.Non autem videtur natura inconnexa existens esse apparentibus quemadmodum prana,tragœdia: ideas autẽ ponentibus hoc quidem effugit:facientibus enim magnitudi nes ex materia & numero:ex dualitate quidem longitudines: ex trinitate & eque plana,ex qua trinitate autem solida aut ex alijs numeris:differt enim nihil sed hæc quidẽ prius ideæ erunt aut quis modus ipsorũ,& quid conferunt entibus.Nihil enim sicut mathematica neq; hoc conferunt.At vero neq; existit qui dem de ipsis aliquid:theorema si nor. aliquis velit remouere mathematica & facere proprias quasdam opininiones autem non difficile quascunq; suppositiones ponẽtes prolongatas & coniungere.Isti quidem igitur adsit ad nectantes ideis mathes matica peccat:primi autem duos numeros facientes: eum qui specierum & mathematicum alium nequaquã,neq; dixerunt neq; habebunt vtiq; dicere:qualiter,& ex quo:neq; erit mathe maticus.Faciunt enim ipsum intermedium idea est & sensibi lem:siquidem enim ex magno & paruo idẽ erunt illi qui spe cierũ.Ex alio autẽ aliquo magno & paruo magnitudines eñ faciunt:si enim alterum aliquid dicit plura elementa dicet, & si vnum aliud aduersus principium communealiud his erit vnum.Quærendum enim autem qualiter & hæc multa: vnde & simul numerum fieri aliter: quoniam ex vno & dualitate indeterminata impossibile secundum alium. Omnia autem irrationabilia & repugnant ipsa sibiipsis & rationabilibus, & videtur in ipsis symoidis longus sermo:fit enim longus ser mo quemadmodum qui seruorum cum nihil sanum dicant. Vtrum autem & ipsa elementa magnum & paruum clamã te quasi rectanõ possunt eñ nullo modo generare numerũ nis si qui ab vno duplicatum.Inconueniens autẽ generationũ fa cere perpetuis existentibus:magis autẽ vnum aliquod impos sibilium pythagorici quidem igitur vtrum non faciunt aut non faciunt generationem nihil oportet dubitare. Manifes

ste

ste eñ dicũt ꝙ vno constituto:siue ex plano:siue ex colore:siue ex spermate:siue ex quib⁹ dubitãs dicere cõfestim ,ppinquisi mũ infiniti:quia trahebaẽ & accludebatur à tertio. Sed quoniã mundũ decorãt & physice volunt dicere iustũ ipsos exquirere aliquod de natura.Ex ea aũt quæ nunc discedere methodo:ea eñ quæ in mobilib⁹ quærimus principia quare & numerorũ taliũ quęrendũ generationẽ.Imparis quidẽ igit generationem nõ aiunt tanꝯ palã quod paris existente generatiõe: parẽ autẽ primo ex inæqualib⁹ qdẽ constructũ magno & paruo æquatis. Necesse igit prius existere inæqualitatẽ ipsis adæquari si autẽ semper erãt æquata:nõ vtiq; erãt inæqualia: prius eñ eius qđ semper nõ est pri⁹ nihil.Quare manifestũ quod nõ contẽplan di gratia faciunt generationẽ numerorũ. Habet aũt dubita tionẽ & bene dubitãti increpationẽ qualiter habẽt ad bonũ & malũ elemẽta & principia:dubitationẽ quidẽ habẽt vtrũ aliqd illorũ quale volum⁹ dicere anteogatio:& optimã: aut non: & ystaro genere:ꝫ theologicis quidẽ eñ videt cõfessum esse eorũ quæ nũc aliquib⁹ qui nõ aiũt:sed ,pcedẽte entiũ natura & ma lũ & bonũ apparere. Hoc aũt faciũt formidãtes veracẽ difficul tatẽ:quia accidit dicẽtib⁹ quãadmodũ quidã vnũ principium. Est autẽ difficultas nõ semp assignare principio:ꝙ bene tanꝯ existens sed propter vnũ principiũ: & principiũ vt elemẽtum & numerum ex numero. Poẽtę autem antiqui sic similiter vt regnare & principari aiunt non primos puta. Necesse autem cælum aut chaos sed iouẽ:quonia immo his quidem propter permutari principãter entiũ accidit talia dicere:qm̃ mixti qui dem ipsorum & eo ꝙ fabulose omnia dicebant vt fere si ydeꝫ & alĩ quidẽ ꝙ generauit primũ optimũ posuerunt & magi: & posteriorum autem sapientum velut Empe.& Anaxa.hoc quidem amicitiam elementum:hoc autẽ intellectũ principiũ faciens.Dicentiũ autẽ immobiles substantias esse: hi quidem aiunt ipsum vnum bonum ipsum esse: substantiam tamẽ vnũ ipsius putabãt esse maxime. Dubitatio quidem igitur vtroq; modo oportet dicere:mirabile autem si primo & perpetuo & per se sufficientissimo hoc ipsum primum non tangit bonum existit per se sufficiẽtia & salus. At verò propter aliud aliquid incorruptibile:qm̃ quia bene habet neq; per se sufficiẽs. Quã re dicere quidem tale principium esse rationabile verum esse. hoc tũ esse est hoc ipsum vnum; aut si non hoc elementum &

elementũ

elemẽtũ numerorũ impossibile. Accidit eñ multa difficultas: qñ quidẽ fugiẽtes dubitauerũt quid vnũ qdẽ confitẽtes princi piũ primũ & elementũ. Numeri aũt mathematici. Oẽs enim vnitates ñũt quod qdẽ bonũ aliquid & multa quidẽ abundan tia bonorũ. Adhuc si species numeri species oĩs quod quid est bonũ aliquod: at verò cuiuscũq; vult quis ponat esse ideas: si quidẽ eñ bonorũ solũ nõ erunt substãtiæ ideæ: si autẽ substan tiarũ oĩa alia & plãtæ bona participãtia: hæc itaq; erũt. Acci dũt incõueniẽtia & contrarium elementũ siue multitudo ens: siue inæquale & magnũ & paruũ malũ ipm ꝓpter quod hic quidem fugiebat bonũ adaptare vni tanq; necessitas ens. Qñ ex cõtrañs generatio malũ multitudinis numerũ esse: hi autẽ dicunt inæquale mali numerũ. Accidit itaq; oĩa entia particis pare malo ꝓpter vnũ. s. ipsum vnũ & magna: in ꝓmixto par ticipare numeros qñ magnitudines & malũ boni regionem esse participare & appetere: corruptiuũ eñ contrañ cõtrariũ: & si quemadmodũ dicebamus quod materia est: quod pono vnũquodq;: vt ignis qui actu q; pono ignis malũ erit ipm qd pono bonũ: hæc itaq; oĩa accidunt: hoc quidẽ ga primũ omne elementũ faciunt: hæc autẽ quia cõtraria prima: hæc verò quia quod vnũ principiũ: illud aũt quod numeros primas substan tias inseparabilia & species. Si igitur & nõ ponere bonum in principñs & ponere sit impossibile palam quod principia nõ assignant rectẽ: neq; primæ substãtiæ: nõ rectẽ autẽ existimat: neq; si quis assimilat totius prima ei quod animaliũ & plãtas rũ: quia ex indeterminatis: imperfectis autẽ semp perfectiora ꝓpter quod & in primus sic habere ait: vt neq; ens aliquod sit vnũ ipsum. Sũt eñ & hic perfecta principia: ex quib⁹ hoc: ho mo eñ homem generat: & nõ est sperma primũ: inconueniens aũt & locũ simul cũ solidis mathematicis facere. Locus quidẽ enim singulariũ prius ꝓpter quod separabilia mathematica & nõ aliter & dicere qdẽ q; aliter erit. Quod aũt est locus non oportebat aũt dicẽtes ex elementis esse entia: & entium prima numeros diuidentes qualiter aliqd ex aliquo est sic dicere quo modo numerus ex principñs: vtrũ mixtione: sed nõ omne mi scibile quodq; sit alterũ nõ erit separabile quod vnũ neq; altera natura: neq; volũt: sed compositione sint syllogismã: sed po sitionẽ quia necesse existere: & seorsum intellectus intelliget. Vnde & multitudinẽ: hic igitur erit numerus vnitas & multitudo:

tudo: aut vnum & inæquale: & quoniam ex aliquibus esse est quidem vt in existentibus autẽ vt non vtroq; modo numerus. Sic enim vt in existentibus nõ sunt: nisi quorũ generatio est: si vt à spermate: sed nõ possibile indiuisibile aliquid abire: sed vt ex contratio non permanente: sed quæcunq; sit sunt ex aliquo alio sunt permanente. Quoniã igitur vnũ hic multitudini cõ trariũ contrariũ ponit: hic autẽ inæquali tanq; æquali verò vtẽs: vt ex contrariis erit vtiq;: numerus igitur aliquid alterũ ex quo permanente & altero est aut factus. Adhuc cur vtiq; alia quidẽ quæcunq; ex contrariis: aut quibus sunt cõtraria corrumpitur: vt & omnino: numerus autem non. De hoc enim nihil dicitur æquidem: vt in existens corrũpit contrariũ: puta lis mixturã: cuis oportebat. Nõ enim illi contraria: nihil autem determi natur: neq; qualiter numeri causa substantiarũ: & essendi vtrũ: vt termini: vt puncta magnitudinum: & vt curicors ordinauit quis numerus: cuius velut: hoc quidem hominis hoc autem æqui sicut numeros dicentes in figuris trigonum & tetragonũ sic assimilant supplicationibus formas plantarum: aut quia ra tratio: aut symphonia numerorũ. Similiter autem & homo & aliorum vnũquodq; passiones: itaq; quomodo numeri & ca lidæ & calidæ quod & non numeri substantia: neq; forma causa palam: ratio enim substãtia: numerus & materia: puta carnis: aut ossis numerus substãtia. Sic igitur tria ignis: terra autẽ duo & semper numerus quicunq; fuerit aliquorũ erit: aut terreus: aut monadicus: sed substãtia tantũ esse ad trĩ secundũ mixtio nem: hoc aũt nõ numerus: sed ratio mixtionis numerorũ cor poralium: aut qualiũcunq;. Neq; igit in faciẽdo causa numeris: neq; totaliter numerus: neq; monadicus: neq; materia: neq; ra tio & species rerũ. At verò neq; vt cuius gratia. Dubitabit aũt vtiq; quis & quid q; bene à numeris esse mixturam: aut in be ne rationali: aut impari nunc: impari enim nihil sanus ter tria vtiq; erit intellectũ mixtũ: sed magis proderũt vtiq; in nulla ratiõe existens aquosum aũt qñ in numero nõ mixtũ. Adhuc ratiões in appositiõe numerorũ sunt quæ mixtionẽ non in nu meris: puta tria ad tria duo: sed nõ ter duo. Idẽ eñ oportet ge nus in multiplicatiõib⁹: quare oportet mẽsurari ipso & ordinẽ ab. g. & ipso. d. eũ: in quo. d. e. quare eodẽ: oĩa igitur si erit ignis g. b. z. g. c. & aquæ numeris. bis tria. Si autem necesse omnia nu mero pertinere necesse multa accidere eadẽ & numerũ eundẽ

huic

huic:& illi vtrũ hęc igitur causa & propter hæc res aut immanifestũ puta aliquis numerus solis lationũ:& iterũ earũ quæ lunæ & animaliũ vniuscuiusq; vitæ & ætatis:quid igitur prohibet quosdã quidã horũ tetragones esse:quosdam aũt cibos hos aut duplos:nihil enim prohibet. Sed necesse in his versari si numero ośa participabant cõtingebat qđ ideam sub eodẽ numero cadere. Quare si aliquibus idem numerus accidit eadẽ vtiq; erunt inuicem illa eadẽ speciẽ numeri habẽtia:puta solis & lunæ eadẽ:sed propter quid causa hæc. Septẽ quidem vocales. vñ. chordæ aut armoniæ:septẽ aũt pliades:in vñ. aũt dẽtes iaciunt quædã aũt nõ:septẽ aũt qui ad thebeas igit quia talis numerus natus propter hoc:& illi fiebat septẽ aut plias septẽ astrorũ est: aut his quidẽ propter portas:aut aliam aliquã causam hanc aũt nos sic numeramus. vrsam aũt duodecim:hi aũt plures: qm̃ & symphonias aiunt esse:& quia ille terminus & hæc tria:quod aũt miria erunt vtiq; hic nihil curaẽ. etenim qđ erit vtiq; vnũ signũ:si aũt quia duplũ aliquorũ vnũ quodq;:aliud autẽ nõ: causa à quibus tribus entibus locis vnũ in vno loco supfertur propter hæc tria solum sunt:sed nõ cũ secundũ symphoniæ:hic autem nõ adhuc propter. similes itaq; hi & antiquis honuercis q paruas similitudines vident:magnas autem despiciunt:dicunt autẽ quidã quod multa talia:puta mediæ hæc quidẽ nouẽ: hæc autẽ octo & versus decem & septẽ æquinumerus. Veniunt autem in dextro quidem nouẽ syllabæ:in sinistro autem octo:& quia æqualis distantia in literis ab.a.ad.c.&.a.ad acutissimam

cuius numerus æqualis ceļi videre autem orne talia nullus vtiq; dubitet neq; inuenire in perpetuis:quoniã & incorruptibilibus sed quæ nomine:septẽnare:& his contraria & totaliter quæ in mathematicis:vt quidam dicunt quidam & causas faciunt nomine vtrum sic considerantibus diffugere: secundam enim nullũ modum determinatorum circa principia nullum ipsorum causa est. Illud tamen faciunt manifestum:quia quod bene existit:& coemulationis huius est eius quæ boni impar rectum æqualiter æquale & potentiæ quorundam numerum. Simul enim horum & vnus talis & alia vtique quæcunque colligunt ex mathematicis theorematibus omnia habent virtutem propter quod & assimilantur accidentibus. Sunt enim accidentia quidem sed conuenientia inuicem omnia: vnum autem ei quod proportionale: in vnaquaque en-

tis

tis cathegoria quod proportionale vt rectum in longitudine sic in latitudine homaldu forte in numero impar, in colore autem album. Adhuc nõ qui in speciebus numeri causa armonicorum & talium, differunt enim illi abinuicem qui æquales specie etenim vnitates, quare propter hæc species non faciunt. Quæ quidem igitur accidunt hæc & adhuc vtiq; plura colliguntur. Videtur autem argumentum esse multum pati circa generationem ipsorum, & nihil firmum posse connecti eius cp non separabilia sunt mathematica à sensibilibus, vt quidã dicunt, neq; hæc esse principia.

Suscipe Lector candide Textus Metaphysicæ Arist.
cum fidissima Auer. dilucidatione, nuperrime reuisos, Lugdunicp; summa cura ac diligentia impressos per solertem virum
Theobaldum Paganum, Anno salutiferi partus. M. D. XLII.

REGESTVM.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T. Omnes sunt quaterniones.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca